LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

1er JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1150 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

1915Ի ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ ԿԸ ԹԱՓԻՆ ՍՈՒՐԻԱ, ԶՐԿՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ. ԿԱՏԱՐԵՑԻ՞Ր ՊԱՐՏՔԴ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՀԵՏՔԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ցաճախ կը գրենք այս էջերուն մէջ— փոխուա՛ծ է աշխարհը։

Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել— անդադար, գրեթէ ամէն օր կը փոխուի, 1919էն ի վեր։

Արդարեւ, աչքի առջեւ բերէք նախապատերազմեան Եւրոպան,— վեց Մեծ պետութիւններ, մինչեւ ակռաները զինուած, զատ զատ եւ դուացիր իրարու հանդէպ, եւ քանի մը յայտնի կամ գաղտնի խմբակցութեանց բաժնուած։ Եւ հետամուտ նոր աւարներու Միեւնոյն ատեն կազմ եւ պատրաստ՝ արեան մէջ խեղդելու ներքին խլրտումները։ Իբրեւ աշխարհաքաղաքական ուժեր դիրք բռնած ըլլալով միջազգային կրկէսի գլխաւոր երակներուն վրայ, անոնք միշտ ալ միջոց կը գտնէին կեր մը նետելու ամբոխի բերանը, ամէն անգամ որ ներքին վտանգի մը ձայնը լսէին Ազգեցութեան պայքար՝ Մօտաւոր եւ Հեռաւոր Արեւելքի մէջ, Միջերկրականի բոլորտիքը, Կեդր. Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ։ Դուրսէն՝ խրախոյս ազգային ձգտումներու. ներքէն՝ սանձահարում եւ կեղեքում փոքրամասնութեանց։ Տիրապետող տարրին լուծը՝ ոչ-ազգային բազմութիւններու վրայ։ Ու վերջապէս դերասանական մարզանքներ՝ խաղաղութիւնը պահպանելու համար, ճիշդ այն պահուն երբ արքաներն ու պալատականները պատիւ կը սեպէին փչել վիթխարի զինագործարաններու փողը։

Պայթեցաւ դիզուած վառօդը, փոխադարձ ատելութեան կիրքը վերածուեցաւ յորդահոսան արիւնի. ամբողջ ժողովուրդներ թնդուեցան եւ ուրիշներ ծաղկեցան հապալիքներու եւ մոխիրներու միջէն։ Եւ անկէ ի վեր աշխարհը անընդհատ հոլովոյթի, շրջափոխութեան մէջ է։

Այսօրուան Եւրոպան կը պահէ իր հիմնական գիծերը՝ բախդատելով նախորդին հետ, բայց չէ այն ինչ որ սովոր էինք տեսնել։

Պատերազմը աննախընթաց հետքեր ձգեց ոչ միայն քարտէսին վրայ, այլ եւ հոգիներու մէջ։ Եւ նոյն սուր հոտառութեամբ նոր աւար փնտռելով հանդերձ, օրուան հզօրները աւելի շատ կը ձգտին, կը ճգնին եղածը պահելու։ Առաջ, եթէ դեսպան մը միծվայելուչ ընդունելութիւն չգտնէր կամ ուրիշ դեսպանէ մը պակաս գտնէր, կամ օտարահպատակ մը թեւթեւօրէն անարգուէր, իրեն կը յորդէր ծանուցագիրներէն։ Այսօր՝ կը ջանան անուշի կապել եւ մոռացութեան տալ, եթէ նոյնիսկ դեսպանին աղջիկը փախցնեն կամ օտար դպրոց մը փակեն, «փաթերաներ» քարկոծելով կամ վարժուհիները բանտարկելով (Թուրքիա)։

Եւ հասկնալի է։ Եւրոպան, աւելի ճիշդ՝ միջազգային աշխարհակալութիւնը յաղթեց զինուորական ճակատի վրայ, բայց պարտուեցաւ քարոյապէս։ Պատերազմի հաշուեյարդարը հազիւ կազմուած, իրարու հետեւէ աչք բացին եւ գլուխ վերցնել սկսան տիրապետութեան ենթակայ երկիրները։ Ու Եւրոպան, որ անհոգ ապահով կը մնչէր 1914էն առաջ, նման պարագաներու մէջ, այսօր կը ձգտի կանխել վտանգը, ելքեր փնտռել ըմբոստացողին հետ գլուխ գլխի։

Այս ճամբուն վրայ, գլխաւորաբար աչքի կը զարնէ Մեծն Բրիտանիան։ Ինչ խոր փոփոխութիւններ գաղութներու եւ Մայր-ոստանին յարաբերութեանց մինչեւ պատերազմէն ի վեր։ Հազիւ Իրլանտան գոհացում ստացած, ահա Եգիպտոսն ու Հնդկաստանը, մանաւանդ վերջինը, բրիտանական կայսրութեան թագն ու պսակը։

Առանց պատճառի չէ որ, Անգլիոյ հաստատիք պահպանողականները, այնքան ուժ ունենալով հանդերձ, գիտակցօրէն կը համակերպին աշխատաւորականներու իշխանութեան։ Այլապէս, դժուար թէ կարենան աման ազատել կայսրութիւնը։ Որովհետեւ, հակայ փոթորիկ մըն է որ կը գոռայ, եւ հին առտուածները անզօր են կասեցնելու ասորերկրեայ պոռթկումները։

Եգիպտոսի անկախութեան վերջին բանաձեւը պատրաստ է արդէն, նոյն ինքն աշխատաւորականներու նախաձեռնութեամբ, եւ Գահիրէի ազգայնականները բաւական տեսս պէտք է եղած ըլլան, առիթէն չօգտուելու համար։ Աշխատաւորականներէն շատ առաջ, պահպանողականները ձեռնարկած էին լուծելու այս կնճռոտ հարցը, բայց կէս ճամբան մնացին։ Կամ, հոգեբանօրէն չէին կրնար աւելի առաջ երթալ։

Նոյնը՝ Հնդկաստանի համար։ Լոնտոնէն յատուկ յանձնախումբ մը ղրկուեցաւ Պոլտուինի օրով, տեղացիներու հետ խորհրդակցելու եւ ինքնօրինութեան ծրագիր մը պատրաստելու համար։ Հնդիկները կէս-թշնամական, կամ անտարբեր ընթացք բռնեցին։ Եւ ահա տարուան վերջին օրերուն, իրենց ազգային համագումարը հանդիսաւորապէս անբաւական կը համարէ ինքնավարութիւնը, ու կը պահանջէ կատարեալ անկախութիւն։ Պայքարի միջոցներն անգամ հրապարակային վիճաբանութեան առարկայ դարձած են, առանց վերապահութեան։

Եւ նոյն ձգտումը ոչ միայն լուծի տակ եղած ժողովուրդներու, այլեւ պաշտօնապէս անկախ պետութիւններու կողմէ։

Այսպէս, Չինաստանի ազգայնական կառավարութիւնը 1930 յունուար 1էն կը ջնջէ օտարներու առանձնաշնորհները։ Չինաստան բնակող օտարականները ենթակայ պիտի ըլլան տեղական օրէնքներուն, եւ առանձին օրինագիրք մը պիտի պատրաստուի, դատական գործերու համար։

Չենք մոռնար Սուրիան, Միջագետքը եւ Պաղեստինը, որոնք աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ նոյն ճամբուն վրայ կը քալեն եւ նոյն զիջումները կը թելադրեն տիրապետողներուն։ Արդէն փաստ է Միջագետքի եղած զիջումը։

1929ի քաղաքական պատմութիւնը խորապէս հրահանգիչ էր, այս տեսակէտէն։

Շ.

МАМՈՒԼ

ՆՈՐ ԴԱՒԵՐ

Պէյրութի «Ազգակոչ» կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (21 Դեկտ.).

— «Մեր թշնամիները գործի լծուած են եւ տենդագին կ'աշխատին հակահայ տրամադրութիւններ ստեղծել տեղական ժողովուրդին մէջ։ Կաշառուած եւ գրպարտիչ լրատուներ բազմաթիւ հայախօս տեղեկութիւններ սկսած են հաղորդել տեղական թերթերուն եւ յաճախ շահագործած մեր պաշտօնակիցներուն բարեմտութիւնը, եթէ ժամանակին չենք տեղեկացած անոնց դաւադրութեանց, շնորհիւ մեր պաշտօնակիցներուն առողջ եւ մարդասէր դատողութեան, կրցած ենք փարատել կասկածները եւ պարզել անոնց մեր ժողովուրդի բարի տրամադրութիւններն ու ապրումները։ Եթէ չեն հրատարակուած այն բազմաթիւ թունաւոր թղթակցութիւններն ու սուտ լուրերը, որոնք, մեր թշնամիներու ապսպրանքով եւ թելադրութեամբ ամէն օր կը տրուին տեղական թերթերու, նպաստապէս մեր պաշտօնակիցներու բարի տրամադրութեանց հետեւանքն է։

Բայց կարեւորը սկսած հակահայ շարժումին պատճառն է։ Մենք գոքաւոր եւ վստահելի փաստեր ունինք մեր տրամադրութեան տակ, հաստատելու համար որ՝ մեր դարաւոր թշնամին ամէն միջոց ի գործ կը դնէ վրդովելու համար մեր հանգիստը։ Շատ ստոյգ աղբիւրներէ գիտենք որ մեր թշնամիէն կաշառուող եւ վարձկան լրատուներ կան, որոնք անդադար կը ջանան օգտագործել առիթները, հայախօս հրատարակութիւններ երեւցնելու համար տեղական թերթերուն մէջ։

Չենք ուզեր յիշել անունները այդ դաւադրութեանց կազմակերպիչներուն, չգրգռելու համար հանրային կարծիքը, բայց անվարան կերպով պատկան իշխանութեանց ուշադրութեան կը յանձնենք այս պարագան, որովհետեւ մեր փաստերը շատ ուժեղ են եւ ցոյց կուտան մեր թշնամիներուն յետին նպատակներն ու դաւադրութիւնները։»

ՓՐԱՖ ՆԻՔ. ԵՈՐԿԱ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Ռումէն ծանօթ ուսուցչապետ Նիքոլա Եորկա Սորպոնի իր այս տարուան դասախօսութիւնները կը սկսի յունուար 4ին։ Այս տարուան նիւթն է Բակուզայի թագաւորութիւնը։

Ռումէն գիտնականը յետոյ Ամերիկա կը մեկնի, ուր հրաւիրուած է 9 համալսարաններու մէջ դասախօսութիւններ ընելու պատմական նիւթերու շուրջ, մանաւորաբար բիւզանդական պատմութեան մասին։

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Թուքումանէն (Արժանթին) խումբ մը հայրենակիցներ, Պ. Գրիգոր Շահրիկեանի նախաձեռնութեամբ հանգանակութիւն կատարելով Միջագետքի գաղթականներուն Մուսուլի մէջ տեղաւորման համար, մեզի ղրկած են 11 տոլլարին եւ չորս փէսօ։

Նոյնութեամբ փոխադրեցինք Միջագետքի Գաղթ. կոմիտէի նախագահ Պ. Լեւոն Շաղոյեանի։ Ցանկը յաջորդով։

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ առթիւ տպարանը փակ ըլլալով, *Յառաջի* յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ ուրբաթ օր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուա դրա՞մ փոխ պիտի տայ Թուրքիոյ

Պոլսոյ Թուրքերէն «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ․—

Ռուս արտաքին փոխ գործավար Գարախանի Պոլսէն մեկնելէն վերջ, Սակարանի եւ Բերայի շրջանակներուն մէջ նոր զրոյց մը ելած է։ Իբր թէ Ռուսերը 15 միլիոն անգլ. ոսկի փոխ պիտի տան մեզի։ Եւ թէ նոյնիսկ, Գարախանի հետ բարեկամական դաշնագրի բանակցութեանց միջոցին, գաղտնի նիստ մը գումարուած է այս մասին։

Պէտք չկայ ըսելու, թէ զրոյցը բոլորովին անհիմն է։

Իգմիրի Հայոց տուները պիտի ծախուին

«Միլլիյէթ» կը տեղեկանայ թէ ելմտական գործավարութիւնը Իզմիրի լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան հրաման ղրկած է որ անտեղի Հայոց լքեալ գոյքերը աճուրդով ծախուին։ Այս շէնքերէն մաս մը մինչեւ հիմա պաշտօնեաներու վարձու տրուած եւ մաս մըն ալ գաղթականներու կողմէ գրաւուած են։

Հրամանին համաձայն, ծախուելիք այս բոլոր շէնքերը պիտի պարպուին եւ պաշտօնեաներուն վարձու պիտի տրուին ուրիշ լքեալ կալուածներ։

Թուրքեւյունական համաձայնութիւնը մօտալուտ

Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին դեսպան Փոլիխրոնիատիսի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ. իսկ Աթէնքի մէջ ալ Թուրք դեսպան Էնիս պէյ տեւական շփումներ կ'ունենայ վարչապետ Վէնիզէլոսի հետ թրքական տեսակէտներու մասին լուսաբանութիւններ տալով։ Իրաւասու շրջանակներէ կը յայտարարուի թէ այս անգամուան բանակցութիւնները նախորդէն բոլորովին տարբեր ձեւով տեղի կ'ունենան, ու համաձայնութեան գետին մը գտնուիլը օրերու խնդիր է այլեւս։

Այս իրողութեան ապացոյց կը նկատուին փոխանակութեան Ցանձնաժողովի ելմտացոյցին մէջ կատարուած 80,000 ոսկիի խնայողութիւնն ու պաշտօնէութեան կազմին կրճատումը։ Ցանձնաժողովէն բացը հանուած են կարեւոր պաշտօնեաներ եւ նոր կազմը սահմանափակ գործունէութիւն մը պիտի ունենայ։ Գնահատող յանձնաժողովներն ալ Պոլիս կը մնան փոխանակ Յունաստան մեկնելու, եւ կէս ամսականներով կը պաշտօնավարեն առժամաբար։

Իզմիրի ամերիկեան գոլէճը պիտի փակուի՞

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան օժանդակող միութեան անդամուհիներէն մէկը տեղւոյն ամերիկեան գոլէճին մէջ բանախօսութիւն մը ըրած եւ Թուրք ուսանողութիւնը գրգռել ուզած է։

Կ'ըսուի թէ դպրոցը պիտի փակուի կրթական վարչութեան կողմէ։

Ալմազեանի դատավարութիւնը կը պահանջէ

ԱՄԻՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ԱՆԲԱՒԱՐԱՐ.— ԵՐԵՔ ՆՈՐ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ

Ալմազեանի փաստաբան Ժան - Շառլ Լըկրան դեկտ. 30 թուակիր երկար նամակ մը ուղղեց հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի, յանուն հայ դերձակին ներկայացնելով կարգ մը դիտողութիւններ։ Հարցաքննութիւնը որ վերջացած է, կ'ըսէ, ոչ միայն չէ կրցած Ալմազեանի յանցաւորութեան մասին որեւէ փաստ ձեռք բերել, այլ չէ յաջողած հաւաքել ծանր, որոշ եւ կապակից վկայութիւններ, որոնք միայն կրնային արդարացնել ամբաստանեալին առաքումը ամբաստանիչ ատեանին առջեւ։ Ամբաստանող կողմը ո՛չ մէկ բան փաստած կամ ապացուցած է. երեք ամսուան քննութիւններէ վերջ՝ տակաւին չի գիտեր թէ ինչո՛ւ գործուած է ոճիրը։ Նախապէս պատճառը սիրային կը կարծուէր, հիմա ալ գողութիւնը կ'ենթադրուի, ու հարցաքննիչ դատաւորը եկած հասած է հոն թէ ամբաստանեալը ո՞ր քան դրամ ունէր սեպտ. 9ին։ Ոչ մէկ բան ճշդուած է դեռ. Րիկօտէն Սէն-Ժիլ փողոցը գնա՞ց սեպտ. 9ին. ոգորմելիէ սենեակը ե՞րբ մտաւ խանութին մէջ. Րիկօտէն ո՞ր ժամուն սպաննուեցա՞ւ. ու՞ր գրուեցաւ դիակը. ինչո՞վ սպաննուեցաւ. Ալմազեանը հար տեւ նոա տեսնուա՞ծ է ճնտուկով. արտակարգ ծախքեր ըրա՞ծ է։ Կարելի՞ է այսպիսի անծանօթ խնդիրներով բանտի մէջ պահել մարդ մը եւ եղեռնադատ ատեանին առջեւ ղրկել զայն։

Փաստաբանը յետոյ դիտել կուտայ թէ ինքնաշարժի վարիչ Ֆլօթ կասկածելի վկայ մըն է, ոստիկանութեան կողմէ ճարուած։ Ու ըննադատէ նաեւ Ամիի տեղեկագիրը։ Միւս կողմէ կ'ըսէ թէ հաստատուած են հետեւեալ դէպքերը՝ ի նպաստ Ալմազեանի.— Սնտուկին վրայի հասցէն հայ դերձակը չէ գրած. խանութէն գտնուած առարկաները ապօրէն միջոցներով վերցուած են ու կնիքի տակ չեն առնուած. Լիլի մէջ ապօրէն քննութիւններ կատարուած են. դատական ոստիկանութիւնը գաղտնի թղթածրար կազմած է. ոստիկանութեան լսած զանազան վկաներու վկայութիւնները դատաւորին չեն հաղորդուած. ոստի-

(Լուրերու շարունակութիւնը նարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Զ.

Պ. Արամ Ջատիկեանի զաւկին Լեւոնի կնունքին առթիւ հաւաքուած (130 ֆրանք)։

Արամ Ջատիկեան	20
Տիկ. Թագուհի Ջատիկեան	10
Գրիգոր Սարոյեան	20
Գեղամ Մելիքեան	20
Միսաք Մանուշեան	10
Սմբատ Խայլեան	10
Մինաս Մելքոնեան	10
Տիկ. Արաքսի Կիւրեղեան	10
Արմենակ Կիւրեղեան	20
Պ. Պ. Թ. Փափազեանի եւ Թ. Մարտիրոսեանի ձեռքով՝ (Ցանկը յաջորդով)	761
Գումար	891
Ե. ցանկի գումարը	2840
Գումար	3731

ԽՄԲ.— Այս գումարէն 3000 ֆրանք երէկ յանձնեցինք Փարիզի Կեդր. Ցանձնախումբին։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԿՈՉԸ

Պէյրութի առաջնորդ Եղիշէ եպիսկ. Կարօեան հետեւեալ կոչը ուղղած է Լիբանանի ժողովուրդին, եղբայրական աջակցութեան համար.

— «Թուրքիոյ դժոխքէն նորէն հարիւրաւոր ազգակիցներուն անօթի, ծարաւ դէպի Սուրիական ազատ հողը դիմելը անշուշտ կսկիծով լսեցիք լրագիրներէն եւ շատերդ գուցէ ձեր առանձին թղթակցութիւններէն։ Ցաճախ տուն ու տեղ քանդել եւ ծերով ու երախայով տեղէ տեղ գաղթել մահաւիթ է, ինչպէս ամէնքդ տեսաք փորձով։ Իսկ բռնութեան տակ, մանաւանդ ձմրան խստաշունչ եղանակին ընտանի տաքուկ բոյնը լքել ստիպուելով, հոս ու հոն ապաստանի անկիւն մը փնտռել, ուղղակի դէպի գերեզման դիմել է։ Եւ արդէն ստոյգ է որ մեր նորեկ գաղթական եղբայրներէն պակաս չեն մահը գտնողներ, ապաստանը չգտած։

Անշուշտ անփոխարինելի եւ անմոռանալի բարիք մըն է, որ Սուրիական կառավարութիւնը, ինչպէս նաեւ հոգատար պետութիւնը երկրին դռները լայն բացած՝ մարդասիրաբար ներս կ'ընդունին մեր բնազուրկ եղբայրները, սակայն մեր եղբայրներուն թշուառութիւնը այդքանով չամոքուիր։ Անոնք ամէն բանի կարօտ են այս վայրկեանիս, հացի, հագուստի, անկողնի, ուտելիքի, վառելիքի, եւն.։ Ո՞վ պիտի հոգայ անոնց այդ կենսական պէտքերը, անշուշտ իրենց ազգակիցները, այսինքն մենք ամէնքս։ Արդարեւ մեր կացութիւնն ալ դիւրատար չէ, սակայն ամէն տեղ Հայը իր ծայրայեղ կարօտութեան մէջ անգամ փշուր մը հաց եւ կտոր մը լաթ միշտ պատրաստ ունեցած է ձեռքին մէջ իրմէ աւելի կարօտ եղբօր տրամադրելու համար։

Ահա այդ փշուր հացը եւ կտոր լաթն է որ կուգանք խնդրել ձեզմէ, հայ եղբայրներ ու քոյրեր։ Վարչական ժողովոյ որոշմամբ եւ իւրաքանչիւր թաղի թաղական խորհուրդներու խնամակալութեամբ կազմուած են երկսեռ յանձնախումբեր, որոնք մի առ մի պիտի այցելեն ձեր տուները, ձեր խանութները, ձեր գործատեղիները եւ պիտի վերցնեն ի՛նչ որ սիրայօժար մատուցանէք իրենց, — փոխնորդ հագուստներ, ծածկոցներ, հին կօշիկներ, վերջապէս ամէն ինչ, որոնց մասին ձեր խիղճը կը վկայէ թէ օգտակար կրնան ըլլալ կարօտ եղբօր մը։»

ԹՈՒՐՔԻԱ 1929ԻՆ

Վերջացող տարուան ընթացքին, Թուրքիա քաղաքական ցնցումներ չունեցաւ։ Իր յարաբերութիւնները՝ հարեւան և հեռաւոր պետութեանց հետ՝ զգալի փոփոխութիւններ չկրեցին։

Ամբողջ տարուան ընթացքին՝ արտաքին քաղաքականութեան ասպարէզին մէջ՝ Թուրքիոյ գործունէութիւնը եղաւ խիստ սահմանափակ.— Ցարում՝ Քէլլոկ-Պրիան դաշինքին, մասնակցութիւն՝ միջազգային քանի մը ժողովներու, եւ նորոգում՝ կարգ մը պետութեանց հետ իր բարեկամական դաշնագիրներուն։ Ասոնց մէջէն ամէնէն կարեւորն է Խորհրդային միութեան հետ դեկտեմբեր 17ին կնքուած պրոտոկոլը, որ երկու տարուան համար երկարաձգելէ յետոյ 1925ի ծանօթ դաշինքը, աւելի ամուր եւ հաստատուն կը դարձնէ մահիկի եւ մուրճ մանգաղի զինակցութիւնը։ Ուրեմն տարին կը փակուի Թուրքիոյ համար՝ քաղաքական խիստ նպաստաւոր պայմաններու մէջ, քանի որ իր արեւելեան սահմանները ամէն յարձակումի դէմ ապահոված է երկու տարուան համար։

Օտար պետութիւններէն Յունաստանի հետ միայն ունի վէճ, որ դեռ չէ կարգադրուած։ 1922ի հելլէն պարտութեան ստեղծած բարդ խնդիրները կը շարունակեն դեռ երկու հակառակորդները ցցել իրարու դէմ, երբեմն պատերազմաշունչ սպառնալիքներու մղելով զանոնք։ Թուրքին անազգական աւարառու ախորժակը կը ձգձգէ բանակցութիւնները, որոնք հաւանաբար ներկայ տարուան ընթացքին լուծում մը պիտի յանգին։

Վերջին օրերս զրոյցներ շրջեցան թէ Թուրքիա կ'ուզէ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Սակայն Գարախանի ստորագրած պրոտոկոլը կը թուի թէ կոչուած է արգելք ըլլալ այս քայլին, որ Թուրքիան պիտի հեռացնէր Ռուսիայէն, կապելով Եւրոպայի գիրկը։ Միջերկրականի անգլիական նաւատորմի հրամանատար ծովակալ սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտի եւ Իտալիոյ նախկին ելմտ. նախարար Վոլփիի Թուրքիա այցելութիւնը արդէն միտքը պղտորած էր Մոսկուայի, որ Գարախանը փութացուց Էնկիւրի եւ յաջողեցաւ իր շղթային մէջ պահել զայն։

Թուրքիա ներքին բաւն զարգացումներ ունեցաւ 1929ի ընթացքին։

Քրտական շարժումը, թէեւ եղմացած, բայց կը շարունակէ որոշ մտահոգութիւններ պատճառել քէմալական Թուրքիոյ։ Մարտի սկիզբը ջնջուեցաւ «Անդորրութեան Ամրապնդման» օրէնքը, որ հաստատուած էր Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն յետոյ։ Արդէն երկու տարի առաջ ալ ջնջուած էին Անկախութեան դատարանները, հազարաւորներու արիւնը խմելէ յետոյ։

Հակառակ այս քայլին, որ զրուական մը կը նկատուի ներքին խաղաղութեան վերահաստատումին, վերջացող տարուան ընթացքին որոշ խլրտումներ տեսնուեցան Անատոլուի մէջ։ Պրուսայի մէջ ձերբակալուեցան մեծ թիւով դաւադիրներ, որոնք ծրագրած էին գրաւել Իզմիրն ու Էնկիւրին։ Սեպտեմբերի մէջ հաւաքոյթ մը ունեցան բոլոր գլխաւոր քաղաքներու Միւֆթիները, որոնք թէժվա մը հրատարակեցին Մ. Քէմալի բարենորոգչական ձեռնարկներուն դէմ, մասնաւորաբար առիթ բռնելով լատինական տառերու ընդունումը։ Յետոյ տեղ տեղ ձերբակալուեցան մարդիկ, որոնք համայնավար քարոզութիւններ կը փորձէին։

Այս բոլոր դէպքերը սակայն մէկ կերպով ցնցեցին քէմալականութիւնը՝ որ կռթնած զօրաւոր բանակի մը վրայ՝ կը ճզմէ այս կարգի վախնի վախը տարուած ձեռնարկները։

Թուրքիան խորապէս ցնցողն եղաւ տնտեսական տագնապը, որ հաստատուն ծառի մը արմատները կրծող որդի մը պէս, տարիներէ ի վեր կը կրծէր անոր սիրտը, սպառնալով հիւծել ու քայքայել զայն։

1929ի ընթացքին աւելի բարձր ձայնով լսուիլ Թուրք մամուլին ահազանգը.— «Պոլիսը կը մեռնի», «Անատոլուն թշուառութեան մէջ կը գալարուի», «Տրապիզոնը կը հիւծի», «Դանիայի բնակչութիւնը սովամահ պիտի ըլլայ», «Կիրասոնի կազինները փճացան» եւայլն։

Թուրքը քանի մը տարուան ընթացքին լափեց լմնցուց ինչ որ թալանած էր Հայէն ու Յոյնէն, ու այսօր մինակ մնացած իր ճակատագրին հետ, կը ծիւրի ու կը մեռնի։

Նորութեան հետեւելու հարկադրանքին տակ, Թուրքը ստիպուած է աննախընթաց ու չնախատեսնուած ծախքեր ընել։ Առաջ գիւղացի թրքուհին բոպիկ արտ կ'երթար աշխատելու, չարշաֆով մը կը ծածկէր իր ցնցոտիները, իսկ այսօր ստիպուած է կօշիկ եւ ներկայանալի հագուստ հագնիլ։ Ա՛լ խօսքը չենք ըներ քաղաքի բնակիչներուն, որոնք իրենց ընկերային դիրքին բերումով, արդիացման իսկական զոհերը կը դառնան նոր Թուրքիոյ մէջ։

Մէկ կողմէ այս արտակարգ ծախքերն ու պետական ծանր տուրքերը, միւս կողմէն ճարտարարուեստի չգոյութիւնն ու առեւտուրի անկումը, դրամագլուխի պակասն ու անգործութիւնը Թուրքիան տարած հասցուցած են զահավէժին եզերքը, ուկից վար պիտի գլտորի անխուսափելիօրէն՝ եթէ հրաշք մը չպատահի։

Փոքրամասնութեանց հանդէպ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը շարունակուեցաւ 1929ին ալ՝ նոյն ծրագրով ու նոյն թափով։ Կրօնական ազատութիւնը, տարազի նոյնութիւնը, լատինական տառերու ընդունումը եւ արդիացման ուրիշ ձեռնարկներ կը ձգտին աւելի հիմնական և դիւրին կերպով ձուլելու փոքրամասնութիւնները։ «Լքեալ» գոյքերու աւարը նոյնպէս շարունակուեցաւ եւ «Անասարեանի» խոշոր պատառը կլլելու փորձը կը հետապնդուի անայլայլ։

Հայ փոքրամասնութեան տրորուած վերջին հարուածն եղաւ Անատոլուի խորերը ծուարած բեկորներու վտարումը քէմալական սահմաններէն։ Այս եղանակին, երբ Անատոլուի մէջ ձիւնն ու բուքը անտանելի կը դարձնեն կեանքը, նոր բռնագաղթը ճշմարիտ աղէտ մըն է։ Հայ տարրը բնաջնջելու իրենց մոլուցքին մէջ, Էնկիւրիի վարիչները ո՛չ մէկ արգելքի առջեւ կանգ կ'առնեն։

Անատոլուի մէջ պարապ են անսահման տարածութիւններ։ Ամէն կողմ աւերակ է ու ամայի։ Պալքաններէն ու Ռուսիայէն Թուրք գաղթական ներածելու ծրագիրը ո՛չ մէկ յաջողութիւն ունեցաւ վերջացող տարուան ընթացքին։ Ո՛չ միայն նոր գաղթականներ չտեղաւորուեցան Անատոլուի մէջ, այլ եւ նախապէս հասած գաղթականները չեն ուզեր Պոլսէն եւ Իզմիրէն անդին երթալ։

Նոր տարին կը բացուի՝ Թուրքիոյ համար ներքին-տնտեսական խիստ դէշ պայմաններու մէջ եւ յուսահատական հեռանկարներով։

Տագնապին յաղթելու համար զօրաշարժ յայտարարուած է։ Մ. Քէմալէն սկսեալ մինչեւ յետին գիւղացին օրուան կարգախօս դարձուցած է «խնայողութիւն»ը։ Փոխանակ զարկ տալու արդիւնաբերութեան, փոխանակ շինարար եւ դրական գործ կատարելու, չարիքին առաջքը կ'ուզեն առնել բացասական, կրաւորական միջոցներով։

Միւս կողմէ, երկիրը կ'երթայ դէպի տնտեսական գերութիւն։ Թուրքիա անխուսափելիօրէն ափ պիտի բանայ օտար դրամագլուխին, առանց որու հնարաւորութիւն չունի վերականգնելու իր քայքայուած տնտեսութիւնը։ Ու իբրեւ հարազատ ժառանգորդը հանգուցեալ օսմանեան կայսրութեան, պիտի մտնէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի տնտեսական լուծին տակ։

Այսպէս, Թուրքիա՝ երբ մէկ կողմէ քաղաքական գետնի վրայ կ'ամրացնէ իր դիրքը, ներքին-տնտեսական մարզին մէջ կը դիմէ դէպի քայքայում, օրէ օր քայլ մը աւելի խրելով աւազին մէջ։

Ու տնտեսական գերութիւնը անոյալման կը յանգի քաղաքական ստրկութեան, կամ առնուազն թեւարկութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՇԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ՀԱՅՈՒ ԿԻՍԱԴԷՄՔԵՐ "ՔԱՌԹԻԷ ԼԱԹԷՆ„Ի ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Այս գիշեր միասին պիտի դեգերինք մե՛ր Թաղին փողոցներուն մէջ, մինչեւ առաւօտ։ Պիտի հանդիպինք ընկերներու, օտար տղոց, փողոցի աժան աղջիկներու, գիշերաշրջիկ ուսանողներու, միջնորդներու՝ Ֆրանսացի թէ կասկածելի ազգութեամբ՝ որ Boulevard Sébastopolի վրայ եւ կամ Montmartreի նեղ փողոցներուն մէջ թշուառ աղջիկներ կ'աշխատցնեն, բաւրաւէտ ու նրբահիւս հագուստներ հագնելու ու շուայտ կեանք մը վարելու համար։ Պիտի հանդիպինք ամերիկուհիներու որ իրենց ձանձրոյթը մահ կ'ածեն այս մեծ պանդոկատան մէջ որ Փարիզն է ու կը քրքջան, ցոյց տալով իրենց սպիտակ ակռաները՝ երբ արհեստով պարող թուխ տղան իրենց ծոծրակը համբուրէ։ Այս գիշեր միասին պիտի եզերինք՝ փողոցէ փողոց ու գիշերային սրճարանէ սրճարան։ Պիտի հանդիպինք ծոյլ ու անաշխատ քաղքենի տիկիններու, աւշային օրիորդներու որ կուգան կասկածելի վայրեր, ամէ՛ն գիշեր, «նոր զգայութիւններ» փնտռելու զուր ու սուտ պատրուակով։ Պիտի տեսնենք ծոյլ, հեզգ ու չտես վաճառականներ՝ որ հին սովորութեամբ կը կարծեն թէ դրամով ամէ՛ն բան կրնան գնել։ Պիտի տեսնենք դատարկապորտներ, ցնցոտիներ հագած ու զարշ հոտող պառաւներ որ իրենց կարկամ ձեռքերը կը կարկառեն աժան գթութեան մը համար, ծերեր՝ որ դռներու մէջ կը պառկին, գիշերուան մէջ սրափելով, բարձր դասի պառնիկներ՝ գոհարազարդ կուրծքերով, շուներ որ իրենց ռունչերը կը քսեն ոտքերուդ, գինովներ որ տուն չունին ու կ'երգեն նայելով աստղերուն, աղքատ ու հարուստ մարդիկ, ու վերջապէս պիտի տեսնենք Հայեր, Քառթիէ Լաթէնի գիշերուան մէջ, իրենց թուխ կիսադէմքերով որ կը մաշին, կը մաշին անընդհատ։

Ի՛նչպէսկը պատահի որ խառնամբոխ բազմութեան մէջ, նայուածքդ անընդհատ կանգ կ'առնէ իրենց վրայ։ Հագուած են միւսներուն նման, յաճախ նոյնքան լաւ։ Սափրուած են լաւ։ Բայց հազար հոգիի մէջ սիրտդ կը զգայ որ Հայ են։ Անշուշտ արեան ձայնն է ատիկա։ Որովհետեւ բոլո՛րը նոյն արիւնը կը կրենք, Rue Lafayetteի courtierներէն սկսեալ մինչեւ Citroënի բանուորները։ Հայոց ժողովուրդն է ասիկա՝ այս քաղաքին ցաւերուն, աշխատութեան ու շուայտութեան մէջ որ ինքզինքը կը ճանչնայ, որ ինքզինքը կ'ատէ՝ խուլ ու թաքուն ատելութեամբ մը։ Այս բոլոր դէմքերուն մէջ՝ սակայն, որոնց կը հանդիպիմ ճամբուս վրայ, փողոցի մը անկիւնը, հանրակառքին կամ ստորերկրեայ երկաթուղիին մէջ, պանդոկիս սանդուղներուն վրայ կամ «Յառաջ»ի խմբագրատան խորը, պատահաբար, երբ կուգան գաւառներէն, պահած տակաւին լուսաւորչական հայու անուշ միւռոնը, որ յետոյ պիտի կորսնցնեն անշուշտ, այս բոլոր դէմքերուն մէջ՝ կար մէկը որ տարօրինակ կերպով կը յուզէր զիս։

×

Քսանը նոր թեւակոխած տղայ մըն էր։ Ելած էին Եգիպտոսէն որ ուսանի։ Երբ եկաւ՝ իր թուխ ու տաք դէմքին վրայ տակաւին լուսաւորչական Հայու միւռոն կար։ Մի՛ զարմանաք այս բացատրութեան վրայ, մի՛ զարմանաք որ զայն իմ գրչիս տակ կը տեսնէք։ Բոլորիս առջեւ, ըլլանք ուղղափառ մարքսեան թէ հնչակեան, անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան թէ ռամկավար կուսակցութեան, բոլորիս առջեւ դրուած է նոյն հարցումը.

—Կ'ուզե՞ս որ ապրի հայոց ժողովուրդը։ Կարելի՛ է յանուն որեւէ վարդապետութեան մերժել, ժխտել այդ իրաւունքը, որպէս Հայոց ժողովուրդ ապրելու իրաւունքը։ Ո՛չ. հապա ուրեմն ինչո՞ւ համար լաւ հանդիսատես կ'ըլլաս այս զանգուածային յուզիչ մահուան, տես, ինչպէս կը մեռնի Հայոց ժողովուրդը...

Ես կ'ուզեմ որ ապրի Հայոց ժողովուրդը։ Ատոր համար է անշուշտ որ այսօր միայն, այս քաղաքին մէջ՝ սկսած եմ փնտռել Հայոց դէմքերուն վրայ շնորհ մը որ յատուկ է միայն մեզ։ Հիմա ես քեզ կը սիրեմ, Հայու դէմք, միայն ու անկեղծ գորովով մը որ գիտեմ չպիտի տկարանայ բնաւ, այս օտար դէմքերուն մէջ, ես քեզ կը փնտռեմ անձկութեամբ, Հայու դէմք, քու թուխ ու տաք լոյսովդ ու սեւ եւ աղուոր աչքերովդ որ տրտում են միշտ, նոյնիսկ երբ կը ժպտին,

Լուսաւորչական Հայու տաք դէմք մըն էր այդ տղունը, քիչ մը դոց, քիչ մը շատ մութ, կարծես քիչ մը խիստ գիծերով։

Եկած էր ուսանելու, նախակրթարանը նոր աւարտած էր։ Երբ կը նայէր աչքերուդ կը զգայիր որ երկչոտ է, կոյս, հոգին մաքուր է ու սիրտը՝ ամուր։ Առաջին օրերը անմեղ ու լաւ տղայ մըն էր. գլխարկը՝ մութը ինկած առանց կ'երթար տուն։ Երբ հանդիպէր՝ տենդով ձեռքս կը սեղմէր ու կը զգայիր ամբողջ բարեկամութիւնը որ կար այդ սեղմումին մէջ։ Կ'ապրէր չորրորդ յարկի խուց մը, մինակ, անընկեր։ Բայց շուտով ընկերներ գտաւ։ Մէկը զինքը տարած էր հասարակ, զարշ հանրատուն մը։ Տարած էր զուցէ լաւ մտադրութեամբ։ Կանխելու համար վտանգը որ կը փաթթուի բոլոր տղոց սրունքներուն այս քաղաքին մէջ։ Այս տղան սակայն խրեցաւ տիղմին մէջ՝ մինչեւ վիզը։ Երեք ամիս տառապեցաւ։ Կ'ուզէր քաջ երեւալ, բայց կը զգայիր իր ամբողջ ցաւը։ Կարծես կասկածելի բժիշկ մը կը բուժէր զայն ու հիւանդութիւնը անշուշտ կը հիննար։

Հիմա ուրիշ տղայ մըն էր այս։ Խօսքերուն ու շարժումներուն մէջ ազատ էր, համարձակ, գրեթէ լիրբ։ Հաւաքած էր փողոցի անարգ բառամթերք մը ու ամէն անգամ դէմքիդ կը թքնէր փողոցային, գռեհիկ խորհրդածութիւններ։ Դարձաւ ծոյլ, անաշխատ, դիւրին կեանքը սիրող։ Օրուան ամէն ժամուն սրճարանն էր, մինչեւ ուշ գիշեր, մինչեւ ուշ առաւօտ։ Սկսաւ խմել ու խմելը սիրել։ Օր մըն ալ ետ կանչեցին զայն ու տխրութեամբ գնաց ընդմիշտ։

Ի՛նչ տարաւ հետը։ Բողանցի յիշատակներ, քանի մը ֆրանսերէն բառ ու հին ջերմամիզութիւն մը։ Տունի տղայ մըն էր, քսանը նոր թեւակոխած եւ իր թուխ ու տաք դէմքին վրայ, երբ եկաւ, լուսաւորչական Հայու միւռոն կար տակաւին...

(3) ՎԱՀԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԻՄ ԵՐԿԻՐԸ

Երկիրս այն է, ուրից արեւն ուշ է գնում մայրամուտին,
Երկիրս այն է, ուր ամօթխած աստղերն շղարշ կը կարկտին,
Որ չերեւան էն այլեւոր ծիկանքներին հազար դարեան,
Որ իշխում են իմ երկիրը յաղթ հայեացքով ու տիտանեան։

Իմ երկրի մէջ հազար աղբիւր կայ զովասուն, քաղցրակարկաչ,
Դաշտ ու հովիտ, լեռ ու անտառ միշտ ժպտունակ, կարմիր, կանաչ,
Հազար առուակ են վազ տալիս լեռներն ի վար, իրար կանչում,
Ու միշտ այնտեղ Թռչունների գեղգեղանքն ու երգն է հնչում։

Արշալոյսներն իմ երկրի մէջ վարդավառ ու հոյանի,
Հրդեհւում է այնտեղ արեւն քղանցքներով իր ծիրանի
Եւ հասկերի շշուկները, եւ մայրենի գառնուկների
Միաձուլուած օրհներգում են հողն ու ջուրը իմ երկրի։

Ու երեկոն իմ երկրի մէջ խնկաբոյր է ու մտերիմ,
Լեռ, դաշտ ու ձոր խորախորհուրդ երազ ունի այդ սուրբ պահին,
Ծաղիկներն էլ չարաճճի զեփիւռի հետ չեն փսփսում,
Ողջ քարացած, դաշտից դարձող մշակների երգն են լսում...

. . . .

Օրհնուած լինի իմ սուրբ երկիր, հազար բարով օրհնում եմ քեզ,
Բանաստեղծի իմ շրթերով օրհնութիւն եմ մրմնջում քեզ,
Թէ ղարիբներ ունիս հեռու երկրներում աստանդական,
Հազար ճամբով լոյս ոլորտուն, գարնան երգով դառնան ու գան։

ԱՐԱՄ ԳԱՌՈՆԷ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ
ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎՐԱՅ

ՄԱՐՍԷՅԼ 30 դեկտ.— 1930ի սեմին վրայ, աւելորդ չըլլար ներկայացնել քանի մը պատկերներ եւ երեւոյթներ, որոնք թղթակիցներու աչքէն կը վրիպին յաճախ։

Կեդրոնի թաղերը մեծեւ քանիցս լեցուած ու պարպուած են, բայց դարձեալ աչքի կը զարնեն նոյն թշուառութիւնները, նոյն խճողումը, նոյն երեւոյթները, ինչ որ անցեալ տարի։

Այսպէս շարան շարան դէպի արուարձանները գացեր են մեր հայրենակիցները, շատեր ամփոփուեր են մասնաւոր յարկաբաժիններու մէջ, քիչ մը ազատ ու հանգստաւէտ պայմաններով։ Բայց մեզի ծանօթ թէ անծանօթ պանդոկներ, նորէն լեցուն են ու խճողուած։ Մթնոլորտը դարձեալ անշնչելի է եւ բնակութիւնը տաղտկալի ու վտանգաւոր։

Այդ պանդոկներէն շատերուն մէջ կեղեքումը օրինականացուած են պանդոկատէրերը։ Վարձքերը շարունակ կը բարձրացնեն։ Մանաւանդ նորեկներէն կը պահանջեն անհամեմատ սուղ գին, նկատի չեն առներ օրէնքը եւ կ'արհամարհեն մարդկութեան ու հանրառողջութեան պահանջները։ Իբրեւ թէ խնայողութեան համար ժամը 11էն կամ կէս գիշերին լոյսերը կը մարեն, շատ անգամ ջուրերը կը դադրեցնեն կամ կը նուազեցնեն եւայլն, հակառակ անոր որ սենեակները վարձուած ատեն առաւօրէն խոստացուած են այդ բոլորը։ Մաքրութեան բնաւ հոգ չեն տանիր, մինչդեռ պատահական ճամբորդներ ընդունած ատեն հազար կոր կ'ըլլան։

Քաղաքապետութիւնը ինչո՞ւ աչք կը գոցէ այս մարդոց, մանաւանդ տուրքի վճարման առթիւ երկրորդ տօմար մը գործածողներուն։ Յունաստանէն եկող հայրենակիցներ կ'ըսեն թէ, կարգ մը պանդոկներու մէջ երկու-երեք հինգ օր մնացած ըլլալով հանդերձ, բնակութեան տուրք վճարած են առանց ստացագրի, որով նոր գացած պանդոկներուն մէջ ալ վճարելու ստիպուած են։

Դժբախտաբար ազգակիցներ ալ կը փայլին այս տեսակ գործերուն մէջ...

Փողոցէ փողոց կ'անցին հայկական խանութները,— Նպարավաճառ, ժամագործ, կօշկակար, ճաշարան, սրճարան, մսավաճառ, կերպասավաճառ եւն։ Ընդհանուր առմամբ, մեր հայրենակիցները այս տարի տնտեսապէս աւելի լաւ վիճակ ունին քան անցեալ տարիները։ Բայց, ընտանիքներ կան եւ շատ, որոնց մէկ սենեակի մէջ թխմուած, առանց ազգական ու բարեկամի, իրենց 2 3-ը փոքրիկներով մինչեւ իրիկուն կուլան, կ'ողբան, անիծելով բարբարոս Թուրքերը։

Նոյնքան եւ աւելի արագ կը շատնայ թիւը անոնց՝ որոնք սեփական հողի ու տանի տէր կ'ըլլան։ 1923էն սենեակին շինին վարձքը տալու անկարող, օրապահիկի մը համար շուարած մեր հայրենակիցներու թիւը, 100էն 80 համեմատութիւնը կը ներկայացնէր. Պատկերը գրեթէ յուսահատական էր։ Իսկ այսօր բոլորովին ուրիշ կացութիւն կը տեսնենք։

Այսօր, գացէք տեսէք եւ քննեցէք Մարսէյլի արուարձաններուն մէջ սեփական հողի վրայ տուն շինողները որոնք մեծ մասամբ նախկին [illegible] բնակիչներն են։ Չկայ մէկը որ կայանին մէջ առանց բան մը խնայած ըլլալու դուրս եկած ըլլայ։

Երկրորդ մաս մըն ալ կայ, որ մեծ թիւ մը կը կազմեր։ Ասոնք Մարսէյլ մտած ատեն, քիչ մը դրամագլուխ ունէին, եւ այսօր եթէ ոչ նախանձելի, գոնէ ինքնաբաւ վիճակ ունին։

Երրորդ, Ամերիկայի մէջ ազգական ունեցողներ, որոնց թիւը բաւական մեծ է, իրենց շարունակ ստացած օգնութիւններուն շնորհիւ, կրցած են բարեկեցիկ դիրքի մը տիրանալ։ Վերջապէս պահած բան մը, օգնող ձեռք մը ունեցողները գործի մը կը կպչին եւ կը յաջողին։

Իսկ անոնք որ խնայել չեն գիտցած եւ որեւէ միջոց չունին, իրենց եկած օրէն ի վեր անփոփոխ կեանք մը կ'անցնեն, դատապարտուած՝ պանդոկներու մէջ բնակելու, եւ գործարանի դունէն չհեռանալու։

Կ. ՕԵԻԵԱՆ

ՄԵՆԵՐԳ

Քոյր իմ, հաւատա՛,
Երբ որ չկաս դուն,
Իմ սիրտըս կ'ըլլայ
Վշտի, սուգի տուն...

Սիրոյ ցոլարան,
Քաղցրալոյս ծաւի
Աչքերըս՝ կ'ըլլան
Աղբիւր Թախիծի...

Ու կը տրտմիմ ես,
Երթներս երգեցիկ
Կը լռե՛ն, որպէս
Մեռա՛ծ դեղձանիկ։

Քոյր իմ, հաւատա՛,
Երբ որ չկաս դուն,
Իմ սիրտըս կ'ըլլայ
Լո՛ւռ, մեռելատուն։

Ֆիլիպէ

Օ. ԶԱՐՄԹԻՆԻ

ՆՈՐ ՀԱԼԱԾԱՆՔԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

ԿՈՉ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, Փարիզի մէջ կազմուած է կեդր. Յանձնախումբ մը, Անատոլուէն քշուած բեկորներուն օգնութեան հասնելու համար:

Ստորեւ կը հրատարակենք յանձնախումբին առաջին կոչը.—

Հայրենակիցնե՛ր,

Ծանրակշիռ աղէտ մը եւս կուգայ վրդովել գաղթահայութիւնը։ Թուրքիայէն բազմաթիւ հայրենակիցներ, գլխաւորաբար հարաւային գաւառներէն, նոր հալածանքի ենթարկուած, կը տեղահանուին եւ դէպի Սուրիոյ սահմանները կ'ուղղուին։ Կարելի է ըսել որ Խարբերդի եւ Տիգրանակերտի շրջանին բոլոր հայերը, սահմռկած, կառավարութեան այդ ազդանշանին մէջ տեսնելով վերջնական անտանելութիւնը, արտագաղթի ճամբան սկսած են նախընտրել։ Հալէպէն հասած հաւաստի տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ բազմաթիւ գաղթականներ, մեծ մասամբ Պալուէն եւ Մալաթիայէն, եկած են Հալէպ եւ Ճէզիրէի կողմերը, մասնաւորապէս Հասիչէ, Քամիշլի եւ Ռաս-Իւլ-Այն։ Շատերը կը գտնուին խղճալի վիճակի մէջ, որովհետեւ, ոչ իսկ ժամանակ ունեցած են իրենց ունեցածը ծախելու, ընդհանուր առմամբ, անցեալի մղձաւանջներով անհանգստացած, իրենց առաջին մտածումը եղած է ազատել իրենց կեանքը, ժամ առաջ հեռանալով ապահով վայր մը, ինչպէս որ հայ մամուլը արդէն արձագանգ եղաւ առաջին տարաժամ լուրերուն վրայ հիմնուելով. Հ. Բ. Ը. Միութեան Գահիրէի Շրջանային Յանձնաժողովը եւ Հալէպի Մասնաճիւղը իրենց տեղեկագիրներովը անհրաժեշտ կը նկատեն կազմակերպուած օգնութիւն այդ նոր աղէտին զոհերուն համար, որպէսզի կարելի ըլլայ անոնց պարենաւորման եւ տեղաւորման հոգ տանիլ։ Ըստ այս, Կիլիկիոյ Ա. Տ. Կաթողիկոսի հովանաւորութեամբ Հալէպի մէջ կազմուած է Յանձնախումբ մը, որուն Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ ղրկուեցաւ 450 անգլ. ոսկի, առաջին օգնութիւնները ընծայելու համար։ Հալէպէն վերջնագոյն հեռագիր մը կ'իմացնէ թէ «Թշուառութիւնը ծայրաստիճան է եւ մահացուցիչ մտահոգիչ»:

Միութեան կեդր. Վարչ. Ժողովը նկատի առնելով կացութեան լրջութիւնը, յարմար դատած է կազմակերպել անմիջական օգնութեան գործը հանգանակութեան մը միջոցաւ, որպէսզի պատեհութիւն ընծայուի բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն անխտրօրէն մասնակցելու սոյն համազգային ձեռնարկին։ Այդ նպատակաւ, Փարիզի մէջ կազմուած է կեդրոնական խառն Յանձնախումբ մը, որ ներկայ յայտարարութեամբ կոչ կ'ուղղէ ամէն անոնց որ կը փափաքին կատարել իրենց եղբայրական պարտականութիւնը Թուրքիոյ դժբախտ բեկորներուն հանդէպ, որ հարկադրուած են իրենց բոյները լքել ձմրան այս ցուրտին եւ տարագրութեան զրկանքները եւ նեղութիւնները կրել անգամ մը եւս։ Տարակոյս չունինք որ ամէն հայ իր կարողութեան չափով պիտի փութայ իր օժանդակութեան բաժինը բերել, որպէսզի ժամ առաջ կարելի ըլլայ տեղւոյն վրայ պատրաստել կայաններ եւ օժանդակել տարագիր գաղթականներուն որ արժանի են մեր սրտագին կարեկցութեան։

Կը խնդրենք դրամական նուէրները ստիպողաբար ուղղել Յանձնախումբի Գանձապահ Տ. Լ. Կիւմիւշկերտանի, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11 Սքուար Ալպոնի։

Կեդր. Յանձնախումբ
Սուրիոյ Նոր գաղթականներու
Հանգանակութեան

Գ. Նորատունկեան Պատ. Նախագահ, Վ. Մալեզեան Քարտուղար, Լ. Կիւմիւշկերտան Գանձապահ։

Խորհրդականներ

Բրոֆ. Ադոնց, Ալ. Խատիսեան, Ա. Համբարձումեան, Զարեհ Պէյ Նուպար, Լ. Բաշալեան, Տ. Կամսարական, Ա. Չօպանեան, Ներսէս Օհանեան

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾ ԳՈՐԾԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Մոսկուայի բոլշեւիկ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն իր լիակատար նիստին մէջ, որոշած է հիմնել համամիութենական հող. ժող. գործավարութիւն մը։ Անոր գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ միութիւն մտցնել խորհրդ. եւ հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ, երկրագործ. մեքենաներու կայանները ծառայել, ուժեղացնել մեքենաներ հայթայթելու ելեկտրականացման, գիւղական վարկի եւ որակեալներու, մասնագէտներու պատրաստութեան ղեկավարութիւնը։

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Տէր Զօր (սեփ. թղթ.).—Այս փոքր գաղութը այս տարի եւս վերաբացաւ իր դպրոցը, նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի բաժիններով։

Այս երկու մասերը միասին 70 երեխայ աշակերտութիւն մը ունին եւ միայն երկու պաշտօնեայ։ Նախակրթարանը, որ կը բաղկանայ չորս կարգերէ, ձայն միակ ուսուցիչ մը կը վարէ. եւ կը դասաւանդէ բոլոր կարգերուն բոլոր դասերը, սկսելով հայ եւ ֆրանսերէն լեզուներէն, մինչեւ պատմութիւն, երգ եւ մարմնամարզ։ Անտանելի աշխատանք ուսուցչի մը համար եւ ողորմելի կացութիւն՝ անտարակոյս այս անկիւնը մոռցուած հայ բեկորներու համար, որոնք կարօտ են տանելու երկու երեք ուսուցիչներու։

Դեռ աւելին։ Ահաւասիկ դպրոցական չորրորդ ամիսը կը լրանայ եւ տակաւին մանկապարտիզպանուհին եւ նախակրթարանի այդ միակ ուսուցիչը միայն մէկ ամսական դրամ ստացած են, եւ պարտքով կ'ապրին։ Այս տարի տակաւին ոչ մէկ տեղէ կրթական նպաստ չէ յատկացուած։ Վարժարանի ուսուցիչը անցեալ օր կ'ըսէր. «Հ. Բ. Ը. Միութիւնը գրած է մեզի թէ՝ այս տարի եւս անցեալ տարուան չափով նպաստելու համար, առաջարկած ենք Փարիզ՝ կեդրոնին եւ միայն յունուարի մէջ կրնայ որոշուիլ այդ։

Խեղճ մարդ, ըսի իրեն, չորս ամիս անցեր է եւ դեռ մէկ ամսական ստացեր ես եւ չես գիտեր թէ վաղը ինչ վիճակ պիտի ունենաս։ Չե՞ս գիտեր թէ մինչեւ ջուրը գայ, գորտին աչքը դուրս կուգայ»։ Ո՛չ ըսաւ, լաւ գիտենք որ Բարեգործականը անպատճառ պիտի օգնէ դպրոցին, գոնէ անցեալ տարուան չափով. հոգ չէ թէ մենք առայժմ պարտքով ժամանակ անցընենք...

Ահա անապատի մէջ վառուած ճրագ մը եւս, որ եթէ այժմ եւ իսկ գտնէ կրնայ անապատի մէջ ծնած ու սերունդին հոգիին մէջ նետել կայծը եւ պատրաստել զանոնք իբրեւ փրկուած հայրենիքի արժանի զաւակներ։

Հասնինք անապատի այս առկայծ ճրագին, թոյլ չտանք որ մարի այդ համեստ փարոսը։ Եթէ ամիս մըն ալ այսպէս շարունակուի, կը վախնամ որ գոցուի այդ օճախը եւ վերստին անապատի մէջ, փողոցները թափին հայ մանուկները եւ այս դառնան պատրաստ աւար ապազգացութեան։

Վերջերս Ամերիկացի բժիշկ Գ. Հէրտըն, շաբաթ մը ամբողջ եւ օրական 4-5 ժամ տալով, մանրակրկիտ բժշկական քննութենէ մը անցուց ազգ. վարժարանի ամբողջ աշակերտութիւնը։ Մասնաւոր գործիքներով քննեց ամէն բան, սրտէն մինչեւ թոքն եւ մէջքը։

Ահա աշխատանք մը՝ որ քանի մը տասնեակ ոսկիով չէր կըրնար կատարուիլ։ Յարգելի բժիշկը կատարեց զայն ամենայն բարեացակամութեամբ եւ մանաւանդ առանց որեւէ ակնկալութեան։ Թող մեր հարուստները եւ բարեկեցիկ գաղութները ներշնչուին այս օրինակէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

1909-13 թուականներուն, տարեկան միջին ցանքը եղած է 342000 հեկտար. իսկ ներկայիս, թիւը բարձրացած է 362000ի։ Անասուններու քանակը 850 հազարէն բարձրացած է 986 հազարի. իսկ գիւղատնտեսական արտադրութեան արժէքը 41 միլիոն րուբլիէն եղած է՝ 65 միլիոնի։

Հացահատիկի ցանքերը նոյն տարիներուն 233 հազար հեկտարէն բարձրացած են մինչեւ 273 հազարի, իսկ արհեստագիտական մշակոյթները 15 հազարէն բարձրացած են 18 հազարի։ Միայն բամպակի ցանքն է որ 15 հազար հեկտարէն իջած է 12 հազարի։

Գիւղատնտեսութեան մասին արուած զեկոյց մը կը հաստատէ թէ հողային յեղաշրջումը կատարուած իրողութիւն է։ Կալուածատէրերէն, կուլակներէն եւ եկեղեցիներէն հողը խլուած ու տըրուած է աշխատաւորութեան։ Աւարտած են հողերու հաւասարեցման աշխատանքները։ Այս աշխատանքներու սկիզբը, Հայաստան ունէր 150 հազար հողազուրկ գաղթականներ։ «Դաշնակցութեան քաղաքականութեան հետեւանքով, 90 հազար Թուրքեր հեռացեր էին երկրի սահմաններէն։ Անոնք վերադարձան եւ հող ստացան»։

Ներկայիս առաջ կը տարուի հիմնական-արհեստագիտական հողային շինարարութիւնը, որ պիտի աւարտի հնգամեակի ընթացքին։

Այդ գործը դանդաղօրէն առաջ կ'երթայ, մասնաւորաբար մասնագէտներու պակասին հետեւանքով։

Իսկ անասնապահութիւնը չի կրնար զարգանալ ուզուած չափով, եթէ մնայ իր ներկայ «քոչուորական» վիճակին մէջ։

Այժմ, Հայաստանի մէջ կան մօտ 300 հազար հեկտար արօտներ, որոնք եթէ օգտագործուին, կրնան տարեկան տալ 10 միլիոն փութ խոտ։ Նման փորձ մը կատարուած է եւ տուած է նպաստաւոր արդիւնք։ Այժմ, հսկայ տարածութիւններ կը ճզմուին անասուններու ոտքին տակ։

Անհրաժեշտ կը նկատուի առանձին ուշադրութիւն դարձնել անասուններու ցեղերուն ազնուացման վրայ։ Տեղական ցեղերն ազնուացնելու նպատակով, կը կազմակերպուին «կեդրոն. անասնաբուծական մարզարաններ»։

Յատուկ ուշադրութիւն պիտի դարձուի ոչխարաբուծութեան զարգացման, մասնաւորապէս անոնց կաթնատուութեան բարձրացման, բուրդի որակին եւ քանակին։ Պիտի կազմակերպուին ոչխարաբուծական տնտեսութիւններ Արագածի, Դարալագեազի, Զանգեզուրի եւ Նոր Բայազիտի մէջ։

Գալով բամպակին, ան մեծ նշանակութիւն ունի, սակայն, անոր մշակումը կը դանդաղի։ Իսկ այս տարի, բաւական կրճատուեցաւ։ Պատճառը գլխաւորաբար թոյլ կազմակերպութիւնն է, մեքենաներու պակասը, հացի գիներու բարձրացումը։ Այդպիսով, ծրագրուած 18 հազար հեկտարին դիմաց, հազիւ 15 հազար ցանուած է։ Նախատեսուած էր հնգամեակի վերջին տարին ցանել 32 հազար հեկտ. այդ թիւը բարձրացաւ 38700ի։

Ներկայիս բամպակագործութեան շրջաններուն մէջ, ցանքի 35էն 70 առկոսը հացահատիկի յատկացուած է. նոյնիսկ 35,000 հեկտար ամենալաւ բամպակի հողերը ցորեն ցանուած են,

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԷՍԻՆ, 24 դեկտ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն նոր տարւոյ առթիւ սարքած էր տօնածառ մը, պատեհութիւն տալով մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն քով քովի գալու եւ ուրախ ժամանց մը անցնելու, հեռու գործարանի ծուխ եւ մուրէն։ Հակառակ չափազանց աննպաստ օդին, ընկերներու եւ համակիրներու երկսեռ բազմութիւն մը ժամանակին փութացած էր ներկայ ըլլալու։

Սեղանապետ ընկ. Վ. Հիւսեան հրաւիրեց ներկաները երգել «Դաշնակցական խումբ»ը։ Յետոյ

ՕՐ. ԳԱՅԻԱՆԷ ՃԱՆԿԼՕԶԵԱՆ
ԵՒ
ՍՏԵՓԱՆ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Լիոն 21 դեկտ. 1929

Խօսք տուաւ կոմիտէի կողմէն ընկ. Խ. Տէրտէրեանին, որ պարզեց հաւաքոյթին նպատակը, առաջարկեց խմել հայ ազատագրութեան համար 60ական թուականէն ի վեր պայքարող եւ զէն ի ձեռին նահատակուող բոլոր հայ հերոսներու յիշատակին։

Ներկաներէն ամէն մէկը իր բաժինը կատարեց երգով, արտասանութիւններով եւլն.։ Փոքրիկներ Սրբուհի Հիւսեանի եւ Ղեւոնդ Տէրտէրեանի «Աղուոր աղջիկ, հօս եկուր» երգը, ընկերներ Ն. Պօտուրեանի, Ն. Գազազեանի խաղերը եւ արտասանութիւնները, Յ. Յովհաննէսեանի «Թէ ինչո՞ւ Դաշնակցական եղայ ես», Սեթեանի երգի պատմութիւնը եւ երկու խօսքը, մեծ ոգեւորութիւն պատճառեցին։

Հաւաքոյթի վերջաւորութեան, ներկաներու փափաքով տօնածառը աճուրդի դրուեցաւ ամերիկեան ձեւով։ Վերջին շահողն եղաւ Պ. Փիլիպպոս Ասատուրեան, որ իր կողմէն 10 ֆրանք աւելցնելով, գումարը բարձրացուց 217 ֆրանքի։ Հանդէսը փակուեցաւ յանկայս՝ «Մեր Հայրենիք»ով։

Հիւսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Այսօր, Նոր Տարւոյ առթիւ, Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի առաջին խումբը հրաւիրուած է Billancourt մրցելու համար տեղական ծանօթ խումբին դէմ։

Հ. Մ. Մ. որ այժմ կ'աշխատի լաւագոյն հայ խաղացողներով օժտել իր խումբը, կոչով մը կը դիմէ բոլոր անոնց որ կը փափաքին խաղալ ընկերական տաք մթնոլորտի մը մէջ։ Արդէն երկու խումբ կազմուած են եւ յոյս կայ որ ուրիշներ հետեւին այս օրինակին։

Ժամադրութիւն Հ. Մ. Մ.ի, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին Սորթի Մեթրօ Կարտիւ Նօռ, կայարանին մէջի ելքին առջեւ. ղեկավարը կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին։

Վ. Հ.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 42 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

ՍԷԼԷՍԹԷՆԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԷԿ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

— Իւրաքանչիւր դար իր առաւելութիւններն եւ անպատեհութիւններն ունի... Ամէն ինչ կը փոխուի... բնութեան օրէնքն է այս...

Ռընէ խոտի շիւղ մը փրցուց, նուրբ ժանեակի նմանող խոտ մըն.

— Այս ինչո՞ւ չի փոխուր... հարցուց։

— Կը սխալիք... այդ խոտը պատիկ մըն է։ Երկրաբանական [illegible] դարաշրջանին, այս տեսակի նախահայրը հսկայական վարազածառի մը մեծութիւնն ունէր... բնական է ուրեմն որ մենք ալ անձեւներու մէջ ապրող [illegible] չնմանինք...

— Ցաւր է սակայն որ [illegible] կը զօրացնէ մարդու եսասիրութիւնը։

— Կը կարծէ՞ք թէ մենք ձեզմէ աւելի անձնուէր ենք։

Անոնք կը վիճաբանէին տակաւին, երբ Սէլէստէն կանչեց։

Դրան առջեւը կը սպասէր, անձեռոց մը թեւին վրայ։ Արքայական յարգանքով մը խոնարհեցաւ Ռընէի առջեւ.

— Կէսօր է, ըսաւ, սեղանը պատրաստ է։

Ռընէ խնդալ սկսաւ եւ,

— Այս ձեւով է որ ժամանակին սեղանի կը հրամցնէին... ըսաւ։

Անսովոր հոտ մը գրաւեց իր ուշադրութիւնը եւ մինչդեռ Սէլէստէն աչքին ծայրովը կը դիտէր զինքը, Ռընէ սկսաւ հոտուըտալ։

— Կարծես թէ խորոված մը հոտ կայ... Սէլէստէն հեռացաւ եւ

— Ահաւասիկ, պարոն, ըսաւ։

Երեք սպասով սեղան մը յարդարուած էր ամբիոն փայտի մը վրայ եւ մէջտեղն ալ փառաւոր ճագարի գիրտ մը, խորոված ըստ խոհարարական արուեստի կանոններուն։

— Ճագար մը... գոչեց Ռընէ։

— Այո՛, պարոն... Ճագար մը իսկական, վայրենական ճագար մը։

— Ո՞ւրկէ գտար։

— Օրիորդ Սպանգըսըրբըններէն փախ առի... Ահա թէ ինչու համար այդչափ յարատեւութեամբ կը յաճախեմ իրենց։

— Թշուառակա՛ն, մի՛ գուցէ գողցած ըլլաս...

— Ա՜հ... ա՜յնչափ շատ ունին որ մէկ հատի մը անհետացումը աչքի չի կրնար զարնել... Եւ արդէն անօթի շունը փուռը կը ծակէ կ'ըսեն. ալ բաւական է որչափ գեղահատ կլլեցի եւ դառն կերայ...

— Պտուղները կենսահիւթ (vitamine) կը պարունակեն։

— Ճագարն ալ շագանակ կը պարունակէ... ըսաւ յաղթականօրէն Սէլէստէն։ Հրամմեցէ՛ք, պարոն... Հարիւր տարիէն աւելի է որ ճաշած չենք...

Ռընէ կը շարունակէր ըմբոշխնել ախորժագրգիռ բոյրը։

— Փորձութեան չեմ կրնար դիմադրել այլեւս... Օրիորդ Աննի, կը հաճի՞ք բաժնել կերակուրը։

Ռոքֆէլլըր Թանգարանի տեսչուհին բոլորովին շուարած էր։

— Այս միսը պիտի լափե՞ք...

— Փառաւոր կերպով...

— Բայց... վայրենի բարքերու վերադարձ չէ՞ այս...

— Փափկակերութեան վերադարձ է... ուղղեց Սէլէստէն։ Նայեցէ՛ք եւ մեզի պէս ըրէք։

— Երբեք չպիտի կրնամ...

— Փորձեցէք...

— Ոչ... սոսկում կ'ազդէ ինծի. ոճրագործութիւն է։

— Ոճրագործութիւն պիտի ըլլար թողուլը որ պաղի...

Եւ վարպետ կերպով Սէլէստէն կտրեց օրիորդ Սպանգըսըրբիներու ճագարը։

Հակառակ օրիորդ Թոմսընի մերժումին, անոր ալ հրամցուցին իւղոտ պատառ մը։

Հազար վարանումէ վերջ համին նայեցաւ եւ կարծեմ շատ գէշ չգտաւ, որովհետեւ հակառակ որ բարբարոս բարքերու վերադարձ կոչած էր նախապէս, օրիորդը պատառ մըն եւս առաւ սիրով։

— Պարոն, յայտարարեց Սէլէստէն յափշտակուած եւ բերանը կէս մը լեցուն, «Ճագարը միլիոնատէրերուն համար անգամ գէշ բան չէ...»

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԷԼԷՍԹԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

Յաջորդ առաւօտեան ժամը ութին սաստկօրէն զարնուեցաւ Ֆրանսացիներու տան դուռը։ Սէլէստէն բացաւ եւ տեսաւ կարճահասակ ակարակազմ մարդ մը որ վերէն վար չափեց զինքը։

— Ի՞նչ կը փափաքիք, հարցուց Սէլէստէն։

Պզտիկ մարդը մատով ցոյց տուաւ հագած պատմուճանին վրայի հինգ ճիւղով ոսկեայ ասեղը եւ

— Ոստիկանութիւն, յայտնեց լակոնական։

Եւ ներս մտաւ հաստատուն քայլերով։ Երբ Ռընէին մօտեցաւ կրկնեց.

— Ոստիկանութիւն...

Իրենց արթնցած օրերէն ի վեր երկու Ֆրանսացիները սորված էին թէ կատակել կարելի չէր Նիւ-Եորքի ոստիկանութեան հետ։ Սէլէստէն քաղաքավար կերպով աթոռ մը հրամցուց, մինչ Ռընէ կը հարցնէր.

— Ի՞նչ պատահած է, պարոն ոստիկանապետ։

Ոստիկանը պատասխանեց Ֆրանսերէն.

— Քանի որ մեռած չէք, հրաման ունիմ ձերբակալելու ձեզ։

կանապետ Նիքօլ եւ գաղտնի ոստիկան Քօթ իրարու հետ համաձայն չեն Ալմազեանի խանութէն վերցուած թամպակի մեծութեան մասին։

Եզրակացնելով, փաստաբանը կը կրկնէ այս այդ գործին մէջ ամէն բան կասկածելի էու կըպահանջէ որ Ալմազեան ժամանակաւորապէս ազատ արձակուի՝ երաշխաւորութեամբ եւ չեղեալ նկատուիլ անոր դէմ բացուած քննութիւնը։

Մաթիֆաս 24 ժամէն պատասխան պիտի տայ այս մասին։

Միւս կողմէ Րիկօտէնի քոյրերէն մէկուն՝ Տիկ. Քլէր Տիւբանի փաստաբան տը Մորօ-Ճաֆէրի դեկտ. 30 թուակիր նամակով մը Մաթիֆասին կ'առաջարկէ որ Ալմազեանի խանութէն գտնուած արիւնն ու թամպակը ուրիշ մասնագէտներու կողմէ քննութեան ենթարկուին, քանի որ Ամիի տեղեկագրին շուրջ տեսաբանականվէճմըծագածէհանրայինկարծիքին մէջ եւ յետոյ Ամի ինք ալ որոշ վերապահումներ կ'ընէ։ Փաստաբան Լըկրան նոյն օրն իսկ նամակով մը բողոքեց այս առաջարկին դէմ, ըսելով որ ատոր հետեւանքը պիտի ըլլայ դեռ երկար ատեն բանտին մէջ պահել Ալմազեանը։

Սակայն Մաթիֆաս որոշեց երեք ծանօթ մասնագէտներ նշանակել՝ այս քննութիւնը կատարելու համար։

Հարցաքննիչ դատաւորը լսեց քանի մը վկաներ՝ հասկնալու համար թէ սեպտ. 9ին ի՞նչպէս եւ ո՞ւր անցուց Ալմազեան իր ժամանակը։

Չեկայի իրաւունքները պիտի կրճատուին

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ՝ վէճ մը ծագած է արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի եւ Գէպէուի (Չեկա) վարիչ Մէնժինսկիի միջեւ, այս վերջինին մէկ ծրագրին առթիւ, որով տարեգլխէն սկսեալ խուզարկութիւններ պիտի կատարուին Մոսկուայի, Լենինգրադի եւ ուրիշ կարեւոր կեդրոններու օտարահպատակներու տուներուն եւ գրասենեակներուն մէջ։

Լիտվինոֆ հաղորդած է Ստալինիթէ այսպիսի ձեռնարկ մը բոլորովին անպատեհ է ներկայիս, երբ խորհրդային կառավարութիւնը կ'աշխատի բարուոքել իր յարաբերութիւնները օտար պետութեանց հետ։

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ Մէնժինսկի հաւանաբար պիտի հրաժարի, քանի որ Ստալին ալ Լիտվինոֆի համամիտ է խուզարկութեանց խնդրին մասին, ու նոյնիսկ կը մտածէ կրճատել Գէպէուի իրաւասութիւնները, ինչ որ անկարելի պիտի ըլլայ, եթէ Մէնժինսկի մնայ անոր գլուխը։

Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովը

Օրուան միջազգային կարեւոր խնդիրն է Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովը, որուն բացումը պիտի կատարուի այս ուրբաթ օր։ Այս առթիւ մեծ ու փոքր դաշնակից եւ նախկին թշնամի պետութեանց միջեւ երկար ատենէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին։ Այս խորհրդաժողովին մէջ վերջնապէս պիտի որոշուին Պուլկարիոյ և Հունգարիոյ պարտքերը, Ցունաստանի, Ռումանիոյ եւ այլ փոքր պետութեանց պահանջները։ Մասնաւորաբար Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները դիմումներ կատարեցին մեծ դաշնակիցներուն մօտ՝ պայքանեան այդ փոքր ու աղքատ երկրին բաժինը զեղչել տալու համար։ Այս մասին կարելի եղած է համաձայնութեան եզր մը գտնել։ Սակայն Հունգարիա անզիջողելի կը մնայ։

Ֆրանսա մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս խորհրդաժողովին։ Երէկ առաւօտ նախարարական խորհուրդը՝ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ որոշեց ֆրանս. պատուիրակութեան տրուելիք հրահանգները։ Իսկ կէսօրէ վերջ արտաքին նախարարութեան մէջ մեծ ժողով մը գումարուեցաւ, մասնակցութեամբ լիազօր պատուիրակներուն — վարչապետ Անտրէ Թարտիէօ, նախարարներ Պրիան, Լուշէօռ եւ Շէրոն — եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան մասնագէտ պաշտօնատարներու։ Ֆրանս. պատուիրակութիւնը Փարիզէն Լահէյ պիտի մեկնի հինգշաբթի առաւօտ ժամը 11ին։

Մէթրօ եւ Նոր-Սիւդ կը միանան

Այսօրուընէ սկսեալ Մէթրօն եւ Նոր-Սիւտը պիտի միանան։ Նախապէս գնուած Նոր-Սիւտի տոմսակները իրենց արժէքը չպիտի կորսնցնեն։ Այսուհետեւ Մէթրոյի եւ Նոր-Սիւտի տոմսակները նոյնը պիտի ըլլան։

Լեհ անգործներու ցոյցը

Լեհաստանի տնտեսական վիճակը կը ծանրանայ հետզհետէ։Անգործութիւնը ծանր համեմատութիւններ կ'առնէ։Կառավարութիւնը չի կրնար օգնել եւ գործազուրկներու թշուառութիւնը կ'աւելնայ։

Բազմաթիւ գործազուրկներ ցոյցեր ըրին աշխատանքի եւ ներքին նախարարութեան պաշտօնատանց առջեւ, աշխատանք եւ հաց պահանջելով։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները եւ ձերբակալեց վարիչները։

Նահաս փաշա վարչապետ

Եգիպտոսի վերջին ընտրութեանց մէջ Վաֆտ կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ տարած ըլլալով, Ատլի փաշայի ժամանակաւոր կառավարութիւնը ներկայացուց իր հրաժարականը։ Ֆուատ թագաւոր յիշեալ կուսակցութեան նախագահ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու հոգը։Զի գիտցուիր թէ Վաֆտը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ անգլեւեգիպտական նոր դաշնագրին հանդէպ։ Կուսակցութեան մէջ երկու հոսանք կայ այս մասին. ոմանք բաւարար, ուրիշներ անբաւական կը նկատեն աշխատաւորական կառավարութեան զիջումները։

Լէոն Տօտէ եւ 12 համայնավարներ ներուած

Հանրապետութեան նախագահը Նոր Տարիի առթիւ ներում շնորհեց արքայական «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի տնօրէն Լէոն Տօտէի եւ 12 համայնավար բանտարկեալներու, որոնց մէջ են Քամիյ Րընօ՝ պատասխանատու-տնօրէն «Իւմանիթէ»ի, Դօլէ, Փէրտրիզօ, Բրուագա եւ Քարօ՝ պատասխանատու-տնօրէններ «Քազէռն» թերթին եւ ուրիշներ, որոնք զինուորները ապստամբեցնելու հրաւիրող համայնավար թռուցիկներ բաժնած ըլլալու ամբաստանութեամբ դատապարտուած էին։

Լէոն Տօտէ Պելճիքայէն Փարիզ պիտի դառնայ վաղը՝ հինգշաբթի՝ ինքնաշարժով։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.45ԻՆ

3րդ թաղապետարանի սրահը Rue Duguesclin

Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն

Կը ներկայացուի՝ ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)

ղեկավարութեամբ պրն. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի — Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Petit Journalի մէջ 21 Rue Cadet (Métro: Cadet)

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԱՐՕՆՑԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՖՕՆՏԻՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ա. ԳԵՒՈՆԵԱՆ, ՇԱՀՊԱՐՈՆԵԱՆ, Օրիորդք ՅՈՎՆԱԹԱՆԵԱՆ եւ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ, Պ. Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ, ՓԷԼԻՆՍՔԻ, Ա. ԿՈԹԻԿԵԱՆ, ՌԱՖԻԿ, ջութակահար ՌԷԲՕ և «ԱԼԱԳԵԱԶ» երգչախումբը։

Կը ներկայացուի՝ "ՏԱՐՕՆԻ ՀԱՐՍՆԻՔԸ,,

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏՕՆԱԾԱՌ

Եւրոպական պարեր, ճազ - պանտ եւ թանկօ երաժշտախումբերը ղեկավարութեամբ ԹԱՌԻՍ ԺՈՐԺԻ

Ճոխ և հանրամատչելի պիւֆէ — Մուտք՝ 15, 10 և 7.50 ֆրանք

Պզտիկներու համար յօնածառի մասնակցութիւնը 5 ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ճապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Թազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ

4 Յունուար Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin. 93 Ave. Secrétan

Կը ներկայացուի՝ ԼԱԼԿԱՆ ԾԱՌԱՆ, ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՁՕՀԵՐԸ

կը մասնակցին՝ գեղասանուհի Տիկ. Գ. Փափազեան և Պ. Ե.Գրիգորեան Արեւելեան եւ եւրոպ. պարեր եւ նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։

Մէթրօ՝ Պոլիվար, Թրամ. 26 — Մուտք 6 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին Պ. Լ. Եարտըմեանի, 1bis Passage Kuszner Paris (19e) եւ Պէլվիլի նպարավաճառներուն մօտ։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Ժամը 9—11 եւրոպական եւ հայկական պարեր առանձին սրահներու մէջ, 11—12 երեկոյթ, 1—3 կաղանդ պապա եւ նուէրներու բաշխում, 2—5 պար: երկու նուագախումբ: Պարի մրցումի մէջ շահողը կը ստանայ 12 լուսանկար (carte-postale) Veno լուսանկարչատան կողմէ:

Հաղորդակցութիւն.— Առնել թիւ 1, 4, 5, 11, 41, 48, 53, 71 եւ 72 հանրակառքերը եւ իջնել կամուրջէն վերջ առաջին կայարանը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի բացառիկ ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Rue Monsieur le Prince, Floria ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայ կ'ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով:

Լիոնի Վրէժ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօրՉորեքշաբթիիրիկունժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին իսկ վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարուժան խումբը, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Թ. Կարապետեանի իր փոքրիկին մահուան առթիւ։

Կ'ուզուի աշկերտուհի մը կարուհիի քով աշխատելու համար։ Ներկայանալ իր ծնողքին հետ։ Դիմել՝ Mm. K. Vartanian, 12 Rue St. Sulpice։ Մէթրօ Օտէօն։

Ծախու հողեր

Goussainvilleի (S. et O.) մէջ, կայարանէն 100 մեդր հեռաւորութիւն, գեղեցիկ տեսարան, բնակութեան եւ խանութի յարմար, Gare du Nordէն 16 քիլոմէթր, օրական բազմաթիւ թրէններ,՝ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ ճամբաները շինութեան մէջ։ Վճարման դիւրութիւններ. ամիսը 150—250 ֆրանք վճարում։ Հողերը այցելելու համար դիմել շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ, իսկ կիրակի եւ տօն օրեր ամբողջ օրը Goussainville, «Լը Կրան Փրէօի գրասենեակը ուր Կիրակի օրերը մինչեւ կէսօր հայ թարգման մը պիտի գտնէք։

Վարձու սենեակներ

Պարտէզով գեղեցիկ վիլլայի մը մէջ 3.4 սենեակ վարձու են։ Gare St. Lazareէն 25 վայրկեան։ Դիմել տեղւոյն վրայ՝ 25 Rue de Paris, Cormeille-en-Parisis.

Ծախու է

Արեւելեան նպարեղէնի խանութ մը։ Խիստ գիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել՝ Անտոն Ներսէսեանի, Ave. J. Jaurès, Décines (Isère).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

LeGérant: H. ST. PHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e) — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930 — 3 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1151 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵԶԻ ԱՊԱՒԻՆԱԾ ԵՆ ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ, ՓՆՏՌԵԼ ՉՏԱՆՔ ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՔԻՒՐՏ ԱՂԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔՆ ՈՒ ՄԵՆՔ 1929ԻՆ

Ինչո՞ւ ծածկել որ, 1929ի ընթացքին, աւելի սաստկացաւ սրտաբեկութիւնը եւ աւելի թուլցան կապերը՝ հայրենիքին եւ գաղութներու միջեւ։ Անշուշտ իբրեւ հետեւանք՝ Երեւանի մէջ բազմած մարդոց բթամտութեան եւ ապիկարութեան։

Քանի մը տարի առաջ, տակաւին հաւատացողներ կային թէ Երեւան գորովագութ մօր մը պէս կը հսկէ իր տարագիր զաւակներուն վրայ, եւ յարմար առիթի մը կը սպասէ, զանոնք մաս-մաս ներս առնելու համար։

Հայաստանի Տնտես. Գերագոյն Խորհուրդին Նախագահը, Տրապիզոնցի Արսէն Եսայեան, Փարիզի մէջ իսկ փարատեց այդ պատրանքը, յայտարարելով թէ իրենք «Ամենայն Հայոց» կառավարութիւն չեն եւ համահաւաքման քաղաքականութեամբ չեն զբաղիր։

Արդարեւ, մեր «ազատ եւ անկախ» հայրենիքը զրկուած է նոյնիսկ Ներգաղթի քաղաքականութիւնը վարելու իրաւունքէն։ Իր ցիրուցան զաւակները համախմբելու, անոնց ափ մը հող տալու տարրական պարտքն անգամ չի կրնար կատարել Երեւանը։ Եւ այս, ոչ թէ անոր համար որ հող կամ փող չկայ, այլ որովհետեւ Մոսկուան Հայաստանի վերաբերեալ հարցերու մէջ ամէնէն առաջ նկատի կ'առնէ զինակից Թուրքիոյ կամքը։ Երեւանցիներուն իրաւունք տրուած է ճառել եւ պարել միայն և միայն համաշխարհային յեղափոխութեան «ճապաղանա»ին վրայ, իսկ աչք, ականջ եւ բերան փակել, սփիւռքահայ ժողովուրդի տառապանքներուն հանդէպ։

Եւ այսպէս է որ, մինչ հազարաւոր բազուկներ այստեղ երկաթ կը ծեծեն կամ հնոց կը վառեն օտարին համար— օտար դրամատէրին համար— անդին, հայրենի յետամնաց գիւղին մէջ, ճարդիկ ճառ կը խօսին բրիտանական աշխարհակալութեան եւ [illegible]ական յեղափոխութեան մասին։

Իբրեւ «Ներգաղթ», 1929ի ընթացքին Ֆրանսայէն Հայաստան փոխադրուեցան 250 հոգի [illegible]։ Այս խումբերէն զզջացածներ փախան Պարսկաստան։

Ուրեմն, ամբողջ մէկ տարուան ընթացքին, ոչ իսկ հինգ հարիւր հոգի մտած է հայրենիք։ Չխօսինք հեռացողներու մասին — դէպի Ռուսաստան եւ Պարսկաստան։ Վերջին վեց ամիսներու ընթացքին, անցագիր մը ճարողը կամ լողալ գիտցողը շունչը առաւ Թաւրիզ։ Զարմանալի է որ տակաւին մէկը չհաշուեց անոնց թիւը։

Ներգաղթի համեմատութիւնը աւելի նախանձելի եղած չէր նախընթաց տարիներուն, երբ ոգեւորութիւնը բարձր էր տակաւին։ Նոյն ինքն Հայաստանի կառավարութեան վիճակագրութեան համաձայն, 1922 - 28 արտասահմանէն Հայաստան անցած են 17.121 հոգի, իսկ խորհրդային երկիրներէ՝ 2200 հոգի։

Կա՞ն աւելի փայլուն հեռանկարներ՝ յառաջիկային համար։ Դժբախտաբար ոչ։ Երեւանցիները — ինչպէս ու հասարակ համայնավարները — դղրդագին կոչերով կը ծանուցանեն 5-10 տարի յետոյ իրագործելի ծրագիրներ, հռչակաւոր «պիտի»ները, սակայն ձայն-ծպտուն չեն հաներ այս մասին։ Եւ կը թուի թէ՝ փախստականներն ալ պաղ ջուր պիտի լեցնեն տրամադրութեանց վրայ։

Հակառակ անխելք եւ անխիղճ մամուլի մը զովասանական տաղերուն և ժխտումներուն, իրականութիւն է որ Երեւան չուզեր հետաքրքրուիլ ոչ տարագիր բազմութիւններով, ոչ ալ ու հասարակ թրքահայ մնացորդներով։ Ահա՛, օրինակ, իր բռնած դիրքը՝ Անատոլուի բեկորներուն թշուառութեան հանդէպ։ Եթէ չէր կրնար միջամտել, իբրեւ բարեկամ եւ զինակից, գոնէ պարտք սեպէր հինգ-տասը հազար ռուբլի փութացնել, իբրեւ չոր հացագին յեղափոխակա՛ն Թուրքիոյ նոր զոհերուն։ Չէ՞ որ, մինչեւ Գերմանիա, Չինաստան կամ Արժանթին դրամ ղրկել կուտան Հայաստանի գիւղացիներուն, երբ քանի մը հոգի բանտարկուին, իբրեւ զոհերը քաղքենի-դրամատիրական պետութեանց...

Այս անտարբերութիւնը կամ ապիկարութիւնը — մեկնեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք — աւելի քան երբեք սուր կը պահէ գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը, որ պէտք է լուծուի ուշ-կանուխ։

Կա՛մ այն է որ արտասահմանի բազմութիւնները խաչ քաշած են իրենց գոյութեան վրայ, եւ օտար երկինքին տակ պիտի քաշքշուին իբրեւ հասարակ բոշաներ։ Եւ այն ատեն, աւելորդ են բոլոր երգերն ու ճառերը՝ այս ժողովուրդի կենսունակութեան եւ յարատեւութեան մասին։ Եւ կամ, ճիգ մը պիտի փորձեն, վերջապէս, ապացուցանելու համար թէ կը հաւատան իրենց ճակատագրին, և պատրաստ են ու կարող՝ զայն վարելու։

Այլապէս, երբեք չզարմանանք, եթէ, գաղութները իրենք իրենց մէջ կազմալուծուելով, հայրենիքն ալ մնայ ինքն իր գլխուն, միշտ խեղճուկ՝ եւ կղզիացեալ, հակառակ բոլոր «ռէքլամ»ներուն։

Առաջ՝ Թուրքն ու Քիւրտն էին որ՝ խոչընդոտներ կը յարուցանէին մեր ճամբուն վրայ։ Իսկ հիմա՞,—այն ալ ազատ պաշտօններու վրայ։ Եւ մանաւանդ այսքան փորձառութիւններէ յետոյ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՉԷՉՈՔ ՁԱՅՆ ՄԸ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը գիտել կուտայ արդար զայրոյթեամբ (6 դեկտ.).

— «Հայ մամուլի մէկ հատուածը Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած *նոր անգահանութիւնները* կը վերագրէ քրտական հարցի հանդէպ ցոյց տրուած համակրութեան։ Իբր թէ անտէր ու անտիրական ծերերէ եւ անչափահասներէ, կամ կէս թրքացած անհատներէ կազմուած խղճալի հայ բեկորները գերմարդկային կարողութիւն մը ունենային քիւրտ զանգուածներուն մտքերը «թունաւորելու» :

Եթէ Թուրքը իր հակահայ եւ թուրանական խելագարութենէն թելադրուած՝ այդպիսի զրպարտութիւն մը կը հիւսէ շուրջ քառասուն հազարնոց այդ անօգնական եւ ամէն կողմէ լքուած հայ բեկորներու ցակտին, չէինք կրնար երեւակայել որ արտասահմանի մէջ պիտի գտնուէին գիտակից Հայեր, այն ալ մամուլի ներկայացուցիչներ, որոնք պիտի գային իւրացնելու թշնամիին զրպարտութիւնները:

«Մաքուր ազգասիրութեան, ազգային արժէքներու պահպանման», մեր [illegible] մնացած աւանդներու պաշտպան, եւայլն հանգամանքներով հրապարակ նետուող ղեկավարներէն կ'ակնկալուէր որ քիչ մը բան սորված ըլլային գոնէ թուրքին նկարագրէն, զգացումներէն եւ հոգեբանութենէն:

Հայ յեղափոխութիւնը եւ կամ հայկական որեւէ տեսակի շարժում ու բողոք թուրքին անհանդուրժելի բռնակալութեան դէմ՝ առ առաւելն յիսուն տարիներու պատմութիւն մը ունի: Հայ կազմակերպուած շարժման պատմութիւնը շատ հին չէ եւ կարելի է նկատել սոսկ ժամանակակից հարց մը: Ուրեմն թուրքին ինքնակոչ հայ պաշտպանները պէտք է որ մեզի ըսեն թէ հայ ազգային շարժումէն առաջ, անցնող հինգ դարերու ընթացքին հայութեան նոյն այդ թուրքերէն քաշած անվերջ հալածանքը ի՞նչ բանի պէտք է վերագրել: Միթէ՞ հայ քրտական հարց եւ կամ համերաշխութիւն գոյութիւն ունէր ասկէ 5—600 տարի առաջ:

Պէտք չկայ ըսելու թէ վերը պարզուած մեղադրանքը մեր խեղճ բեկորներու վզին փաթթել աշխատող մամուլի ներկայացուցիչներն ալ շատ որոշ գիտեն թէ՝ թուրքը աշխատած է բնաջնջել մեզ, որովհետեւ հայութիւնը, ո՛չ միայն անոր քաղաքական եւ թուրանական ծրագիրներուն արգելք հանդիսացած է, այլ նաեւ անոր համար որ՝ մենք տնտեսական, կրթական, արդիւնաբերական եւ ուրիշ ամէն բաներով զգալիօրէն բարձր մնացած ենք յետամնաց ու կիսաքաղաքակիրթ թրքութենէն:

Պարապ տեղը մի՛ արիւնէք թրքական գեհենին մէջ ամէն վայրկեան մաս առ մաս մեռնող մեր ցաւատանջ բեկորներու սիրտը: Հատուածական եւ կուսակցական մոլուցքէ տարուած արտասահմանէն հայրենիքի անպաշտպան բեկորներու հաշուոյն դիւանագիտութիւն խաղալը ապիկարութեան հետ միասին առնուազն ոճիր է»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սպանիոյ դիկտատորը հրաժարած

ՄԱՏՐԻՏ, յունուար 1.— Զօր. Փրիմօ տէ Րիվէրա, վեց տարիէ ի վեր Սպանիոյ դիկտատորը, իր հրաժարականը ներկայացուց Ալֆոնսօ ԺԳ. թագաւորին։ Վարչապետի հրաժարականին հետեւանքով սպանիական դահլիճը ամբողջութեամբ հրաժարած կը նկատուի։ Թագաւորը երեք օրէն պիտի տայ իր պատասխանը։ Կրնայ ըլլալ որ թագաւորը մերժէ այս հրաժարականը եւ կամ վերջ տայ դիկտատորական վարչաձեւին եւ կրկին խորհրդարանային կարգեր հաստատէ։

Ատենէ մը ի վեր սպանիական դրամը՝ փեզէթան անկումներ կ'ունենար։ Անցած շաբաթ այնքան մեծ անկում ունեցաւ, որ ելմտական նախարարը ստիպուեցաւ հրաժարիլ։ Օտար փոխառութիւնները վճարելու սահմանուած ներքին փոխառութեան պարտաթուղթերէն մեծագոյն մասը գնուեցաւ դրամատէրներու կողմէ, որոնք կը պահանջեն ո՛չ միայն բարւոքել տնտեսական կացութիւնը, այլեւ իշխանութեան գլուխ բերել աւելի գործօն եւ կատարեալ կառավարութիւն մը։

Դիկտատորին հրաժարումը կատարեալ անակնկալ մը եղաւ ամբողջ Սպանիոյ մէջ, սակայն ժողովուրդը խաղաղ կերպով եւ առանց որեւէ ցոյցի ընդունեց այս լուրը։ Փրիմօ տէ Րիվէրա քանի մը անգամ հրաժարելու փափաք յայտնած էր, սակայն ներքին դաւադրութիւններու եւ խլրտումներու պատճառաւ իշխանութեան գլուխ մնացած էր։

Իր կազմած զօրաւոր կուսակցութիւնը՝ «Հայրենասիրական միութիւն»՝ կը պահանջէ որ զօրավարը պահէ իշխանութիւնը։ Այս կուսակցութիւնը կը համապատասխանէ Իտալիոյ ֆաշիստ կուսակցութեան։

Հնգամեայ ծրագիր՝ [illegible]

Թրքական թղթադրամին արժէքը կայունացնելու համար Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է արտադրութիւնը շատցնել եւ ներածումները կրճատել։ Հինգ տարուան մէջ գործադրելի ծրագիր մը կը պատրաստուի որ Ազգ. ժողովին պիտի ներկայացուի շուտով։

Տնտեսական գործավարութիւնը զբաղած է կառավարութեան հետապնդելիք տնտեսական նոր ծրագրին պատրաստութեամբ։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որ կերպասեղէնի արտադրութիւնը մեծ չափով աւելնայ։ Ասոր համար գործարաններուն օժանդակութիւն պիտի ըլլայ, որպէսզի ընդարձակուին եւ նոր գործարաններ պիտի բացուին։

Արհեստից դրամատունը, մէկ միլիոն ոսկի ծախքով, բամպակէ կերպասի գործարանի մը կազմածները ապսպրած է։ Այս գործարանը վեց ամիս յետոյ գործի պիտի սկսի։

Ոգելից ըմպելիներու վարչութիւնը մտադիր է շիշի գործարան մը հիմնել։ Որոշուած է նաեւ պարկի գործարան մը բանալ Ատանայի մէջ, որովհետեւ ամէն տարի 400 հազար ոսկիի պարկ կը գնուի դուրսէն։

Ելմտական գործավարութիւնը որոշած է ջնջել կարգ մը տուրքեր, որոնք անցեալէն մնացած կամ ներկայիս ի զօրու են, բայց անուանական բաներ են միայն, ինչպէս պատերազմի շահու, զինուորական պիտոյքի եւ այլ տուրքերը։ Փոփոխութեան պիտի ենթարկուին նաեւ կալուածատուրքն ու շահատուրքը։

Հնդիկներու անկախութեան խնդիրը

Մինչ Լահորի մէջ համագումարի նստած են պրահմանական Հնդիկները, Պէնկալի մէջ ալ կը գումարուի հնդիկ իսլամներու համաժողովը։ Երկու համաժողովներն ալ իրենց օրակարգին վրայ ունին Հնդկաստանի ներկայ վարչաձեւին փոփոխութեան խնդիրը։

Պէնկալի համիսլամական համաժողովին մէջ, Տոքթ. սըր Սուհրավարտի ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ իսլամները երբեք չպիտի հանդուրժեն որ Հնդկաստանի մէջ անգլ. տիրապետութեան յաջորդէ պրահմաններու տիրապետութիւնը։ Որեւէ անկախութիւն, որ հիմնուած չպիտի ըլլայ իսլամներու արդար պահանջներուն վրայ, անխուսափելիօրէն պիտի յանգի միապետութեան եւ քաոսի։

Համաժողովը ընդունեց կարգ մը բանաձեւեր, որոնց մէկը կ'ընդունի մասնակցիլ 1930ի Լոնտոնի անգլօ-հնդիկ խորհրդաժողովին, պայմանաւ սակայն որ իսլամները հաւասար համեմատութեամբ ներկայացուցիչներ տան այդ խորհրդաժողովին։

Լահորի համահնդկական համաժողովը փակուեցաւ յունուար 1ին կէսօրէ յետոյ։ Նախագահը թուելով ժողովին աշխատանքները, յայտարարեց թէ Հնդկաստանի անկախութեան ի նպաստ արձակուած աղաղակը արձագանգ տուաւ ամբողջ աշխարհի մէջ եւ արթնցուց արտասահմանի Հնդիկները։ Ճառէն վերջ, 15000 ունկնդիրները ոտքի ելլելով «կեցցէ՛ հայրենիք» գոչեցին։

Փակուելէ առաջ, ժողովը ընդունեց բանաձեւ մը, որով չպիտի ճանչցուին այն արտաքին պարտքերն ու յանձնառութիւնները, որոնք զինուորապաշտական եւ աշխարհակալական հանգամանք ունին եւ ո՛չ մէկ ազգային շահ կը ներկայացնեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Է.

Տիկին Աղաւնի Յարութիւնեան (Թոքատցի)	50
Յարութիւն Յարութիւնեան (Թոքատցի)	50
Ա. Ս.	45
Հ'ամբիկ Ե. Կէտիկեան, (Գրենոպլ)	13
Ք. Վարդան. Տրակինեան	20
Ա. Ձաքրեան, (Քազապլանքա)	100
Գումար	278
Զ. ցանկի գումարը	3731
Գումար	4009

150 ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՄԵՌԱԾ

Հալէպի Տարագրելոց կեդր. Յանձնաժողովը կը հաղորդէ որ ցարդ Հալէպ հասած են 1200 գաղթականներ Տիգրանակերտի շրջանէն, 500 ընտանիք ալ՝ Հասիճէ, Գամըշլը, Ամուտա եւ Գարամանիա: Շատեր բացօթեայ կը գիշերեն: Հիւանդութիւնները ծայր տուած են եւ քանի մը օրուան մէջ 150 հոգի մեռած:

Հալէպէն բժիշկ եւ պաշտօնեաներ ղրկուած են այդ շրջանները՝ օգնելու համար այդ թշուառներուն:

[illegible]

Յունուար 1էն սկսեալ մէթրօ, հանրակառք, օթոպիւս եւ թաքսի սղած են, ինչպէս գրած էինք: Թաքսիներու յաւելումն է առայժմ 1 ֆրանք՝ արձանագրուած գինին վրայ, մինչեւ որ սակաչափները փոփոխութեան ենթարկուին: Այն ատեն, կառքը ճամբայ ելած ատեն պիտի արձանագրէ 2 ֆրանք, իսկ 400 մէդրի համար՝ 50 սանթիմ:

Նոր տարիէն սկսեալ սղած է նաեւ կազը, որուն խորանարդ մեդրը պիտի հաշուուի 1 ֆրանք, փոխանակ 90 սանթիմի:

ՇԱՀԱՏՈՒՐՔ ԷՍԱՅԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ

Բէյրութի հարկահաւաք մասնաճիւղէն պաշտօնեայ մը ներկայանալով Էսայեան. 1500 ոսկի շահատուրք ուզած է վարժարանէն: Տնօրէնը նախ մերժած է ընդունիլ տրուած ազդարարագիրը, բայց յետոյ ստիպուեր է առնել:

Ինչպէս յայտնի է, ասկէ առաջ քանի մը հարիւր ոսկի շահատուրք ուզուեցաւ, եւ երկար դիմումներ ընելէ յետոյ, դպրոցը պարտաւորուեցաւ վճարել, պահելով սակայն բողոքի իր իրաւունքը: Այս անգամուան գումարը բոլորովին անակնկալ մըն է, մասնաւորաբար քանակի տեսակէտով:

Իրականին մէջ Էսայեանը ոչ միայն շահ չունի, այլ եւ ծանրաբեռնուած է շատ մը հոգերով: Այսպէս, 200ի մօտ աղքատիկ տղոց ճաշն անգամ կը հոգացուի դուրսէն տրուած անհատական նպաստներով:

Թաղ. խորհուրդը պիտի դիմէ պատկանեալ իշխանութեան, հարկ եղած բացատրութիւնները տալու համար:

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«Անի» արուեստագէտներու լմբակցութեան Դ. մեծ նկարահանդէսի բացումը տեղի կ'ունենայ մասնաւոր հրաւէրով այսօր Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Galeries Georges Petith մէջ: Իսկ ժողովրդական բացումը Շաբաթ օր ժամը 2ին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԹՌՉՈՂ ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ ՀԵՏ

Մամուլ, դպրոց, Թատրոն եւ մարզանք։ Ահա ազգերը առաջ մղելու կոչուած միջոցներ, որոնք մօտիկ անցեալին մէջ ոչ միայն երեսի վրայ ձգուած, անուշադրութեան մատնուած են եղեր, այլ արհամարհուած թէ պետական շրջանակներուն թէ ժողովրդական խաւերումէջ։ Չեմ խօսիր երաժշտութեան, երգի եւ պարի մասին, որոնք ամէնէն ինկած ճիւղերու շարքն էին դասուած։ Նուագողը, երգողը կամ պարողը այս երկրին մէջ ընդհանրապէս կը կոչուէին «մօթրէպ», որ թէեւ բառացի երաժիշտ, երգիչ կը նշանակէ, բայց դարերու ընթացքին իմաստը փոխած է։ Մօթրէպը բացասական առումով արդէն համազօր է արբեցողի,— այր ըլլայ թէ կին— ցոփակեացի։ Գեղարուեստի մասին նման ըմբռնում ունեցող երկրի մը մէջ, բնական է, գեղարուեստներ փնտռելը անմտութիւն կը համարուի և մօթրէպները իրենց փողոցի վայել ներկայացումներով, երգերով ու պարերով միանգամայն կ'արգաբացնէին իրենց համբաւը եւ աւելի քան վարկաբեկման, ընդհանուր արհամարհանքի առարկայ կը դարձնէին գեղարուեստը։

Այսօր տարբեր պատկեր կը ներկայանայ։ Պետական Թերթերն անգամ իրենց գոյութիւնը կը զգացնեն ժամանակակից պարսիկը, բաւական է որ կարդալ գրել գիտնայ, օրը օրին կը հետեւի պարբերականներու։ Մամուլը նուաճումներ կ'ընէ եւ շատերու կարծիքով մամուլի համագումար մը օրուան անհրաժեշտութիւն է։ Կասկած չկայ եղած առաջարկները որոշ պարբերականներու կողմէ անգործնական, աւելորդ ժամավաճառութիւն, «լիւքս» համարուելով մէկդի դրուեցան, գաղափարը պիտի հասունանայ եւ 10-20 տարի առաջ հաշուի չառնուող ռուզնամէչիները գեղեցիկ օր մը, թերեւս ոչ շատ ուշ, երկրի ամէն կողմէն պիտի կազմ կազմի գան պարսիկ մամուլի անդրանիկ համագումարը ողջունելու։

Հին մէքթէպխանէները մէկ կողմ, պարսիկ նորագոյն դպրոցը իր Թերութիւններով, հակամանկավարժական իր կառուցուածքով, տակաւին երէկ, մրցակից չէր կարող գտնել երկրագունդի վրայ. բայց այսօր, մէկ կողմ դպրոցներու Թուական փոքրութիւնը, նորագոյն մանկավարժութեամբ զինուած ուսուցչութեան բացակայութիւնը, շրջապատի անտարբերութիւնը, պարսիկ դպրոցը կ'ապրի փոխանցման շրջան մը։ Հինը տեղի կուտայ նորին։ Լաւագոյն դպրոցներու պահանջը օր օրի աւելի ուժեղ հարուածներ կուտայ զառամած «մէքթէպխանէ»ներուն։

Հակառակ մայրաքաղաքի եւ կարեւոր մէկ քանի կեդրոններու Թատերասէր երիտասարդութեան Թափած ջանքերուն, պարսիկ Թատրոնը խոշոր նուաճումներ արձանագրելու բախտը չունեցաւ։ Ժողովուրդի ճիշդ կէսին — պարսիկ կնոջ ստրուկ վիճակը մամուլի եւ դպրոցի զարգացման ճամբուն վրայ այնքան տեղ չի բռներ, որքան, խոչընդոտ, որքան Թատերական մարզին մէջ։ Այստեղ արդէն հիմնաքարերէն է գլխաւորը կինն է, որ պէտք է բեմ բարձրանայ։ Կանանց դերը շատ անգամ այրը յանձն կ'առնէ եւ իր կոպիտ ձայնով ու շարժուձեւերով կեղծամի տակ կը մատնէ տրուած դերին անհամապատասխան սեռին պատկանելու պարագան։ Լաւագոյն պարագային, հայ կինն է, որ պարսիկ դերասանի հետ կը համաձայնի բեմ բարձրանալ. բայց մատներու վրայ կարելի է համրել հայուհիներու Թիւը, որոնք հարեմական այս երկրին մէջ, արհամարհել կարողացան շրջապատի կարծիքը։ Մեր ցեղը պարսիկ բեմին՝ առաջեր տուաւ, որոնց մէջ մինչեւ այսօր կը փայլի առանց երկրորդ մրցակցի Տիկ. Փէրի Աղաբաբեան։ Այդպէս ըլլալով հանդերձ ինքը՝ պարսիկ կինն է, որ պէտք է մէկ կողմ նետէ քօղը եւ ամէն տեղ բեմ բարձրանայ, այլապէս Թատրոնի զարգացումը, համեմատական առումով, դժուար թէ Թէհրանէն դուրս իրականութեան փոխուի.

Բարքերու բարեշրջման փաստերէն մէկն ալ այն է որ, բեմի վրայ, այրերու կողքին կ'երեւին ոչ միայն երգող ու պարող դերասանուհիներ, այլ նաեւ, այն որ հանդիսականները միասեռ չեն անցեալի նման, պարսիկ կինը իր ամուսնին կամ եղբօր կողքին կը դիտէ, կը լսէ, կը մասնակցի ընդհանուր պարին, ի Թիւս այլոց, նաեւ ֆօքստրօթին։ Ըսել է, Թատրոնը քայլեր կ'առնէ բեմի վրայ եւ սրահի մէջ միաժամանակ, մէկը միւսը լրացնելով, պարսիկ Թատրոնի ապագայ պետ զարգացման միտումով։

Մարզանքը, մօտիկ անցեալի մէջ անուն չունէր. Ներկայիս համեմատաբար հսկայ քայլերով կը յառաջդիմէ եւ օր օրի նոր նուաճումներ կ'ընէ շրջապատի մէջ. գաւառական անշուք քաղաքներն անգամ այսօր իրենց մարզիկներն ունին։ Թէհրանէն յետոյ Թաւրիզ, Մէշէդ, Գիլան, Խուզաստան, Արաք եւ ուրիշ շատ վայրերու մէջ, պարսիկ մարզական խումբերու մրցումները հայերու եւ եւրոպացի խումբերու հետ սովորական երեւոյթի կարգն են անցած։ Մէկ թէ երկու տարի առաջ, նոյնիսկ Թէհրանի մարզիկները [illegible] ջանի խումբերու դէմ։ Իսկ այս տողերը գրած վայրկեանիս, Բագուէն Թէհրան եկած սովետական մարզական խումբի մրցումները տեղի կ'ունենան պարսիկ մարզիկներու դէմ։

Նոյն միջավայրին մէջ, երէկ, երբ մեր բախտակից պարսիկը կը քնանար, մենք՝ պարսկահայերս մեր թերթը ունէինք։ Ամէնէն հին պարսիկ պարբերականներէն մէկը «Նըբլիլ-Մաթին»ը, այսօր տարագրուած, իր 35րդ տարին կը համրէ. համեմատեցէք մեր «Շաւիղ»ի ծննդեան Թուականին հետ. Մամուլի գաղափարը առաջին անգամ հայը կլղեց այս երկրին մէջ, յանձին Մալքում խանի. պարսիկ լրագրողին հետ ձեռք ձեռքի, եւրոպական մեքով օրաթերթ վարելու արուեստը՝ պարսկաստանին հայը պատուաստեց. բաւական է միայն Գասպար Խփէկեանի ջանքերը յիշել։ Մինչեւ այսօր, հարիւրաւոր պարսկատառ Թերթերու կողքին, մէկ հատիկ հայերէն չունինք։ «Ալիք» ծաղրաթերթն է միայն, որ քիչ մնաց իր գոյութիւնը մոռցնել տար։

Աւելորդ է շեշտել, որ գործնական հայն է որ անդրանիկ Թատերական գործիչներ է տուած պարսիկ բեմին՝ միաժամանակ, պարսկահայ Թատերական գործը կեդրոններու եւ գաւառներու մէջ շատ աւելի նախանձելի Թափով առաջ մղեր է գովելի զոհողութիւններով, մինչեւ այսօր, մեր Թատրոնը կծկուած է դպրոցական հանդէսներու միօրինակութեան մէջ, աւելի, մեր խեղճ դպրոցներու նախահաշիւը գոցելու միակ ձգտումով։ Բացառութիւնները այնքան նիհար են, որ չարժեր գրել անոնց։ Եւ այս վիճակը՝ մեր Թատերական կեանք տարուան անցեալէն յետոյ, երբ մեր մամիկները հարազատն ու օտարն բաղխառնելով, բեմերու վրայ «օյինպազութիւն» յանձն կ'առնէին։

Նոր է մարզանքը, բայց համեմատութեան մէջ իր ընթացքը միեւնոյն կէտին կը յանգի։

Որքան ուրախանանք պարսիկ ժողովուրդի առաջդիմութեամբ, որքան անկեղծօրէն ծափահարենք իր ջանքերը, չենք կրնար չնախանձիլ, երբ նոյն պայմաններու տակ, զանց առնելով մեր անցեալի նուաճումները, մենք կանգ ենք առած եւ կը Թուի, ծայրայեղ յոգնութիւններէ յետոյ, քնանալ կ'ուզենք։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԱՇԻ ՀԱՅՈՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ՀԱՅՈՒ ԿԻՍԱԴԵՄՔԵՐ "ՔԱՌԹԻԷ ԼԱԹԷՆ"Ի ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

... Կը կենար սալայատակին վրայ, կը բանար կաշիէ պայուսակը ու ահա՛ աչքերուդ կը զարնէր գոյներու ամբողջ խուրձ մը։ Արուեստական մետաքսէ փողկապներ էին, պատառ, գէշ գոյներով, փողկապներ՝ որ մարդ կը տեսնէ առհասարակ Փլաս Փիկալի եւ Մոնմարթրի վրայ, կասկածելի տղոց վիզը։ Կուգար երեկոները, մութը ինկալէն քիչ առաջ, իր պայուսակին հետ։ Արոյրէ դէմք մը ունէր, կամակոր, խիստ, լաւ տաշուած դէմք մը։ Ճակատը նեղ էր ու փայլուն։ Մազերուն վրայ կը մնար միշտ օծանելիքի (pommade) կեղծ ու Թաց փայլը։ Գիծը լաւ բացուած էր, խնամուած։ Հագուստին արդուկը միշտ կատարեալ էր ու օրուան ամէն ժամուն, երբ տեսնէի զայն, սիրտս կը բողոքէր ու չէի ուզեր որ հայ ըլլար այդ տղան։ Ո՛չ։

Ցետոյ ամբողջ ձմեռը՝ զայն կարելի էր գտնել սրճարաններն առտնին յարկը, ուրիշ հայերու հետ, օրուան որեւէ ժամուն, բացի այն ժամերէն՝ երբ ծառուղիին վրայ իր փողկապները կ'առաջարկէր անցորդներուն, դրամով Թուղթ խաղալով։ Այդ ատեն ես վէպ մը կը գրէի— Օրերը գեղեցիկ չէին։ Կը յիշե՞մ, ձմեռը ցուրտ էր, դաժան։ Գրադարանը կարելի չէր աշխատիլ։ Կը նստէի հոդ ժամերով՝ հակած Թղթերուս վրայ, արտաքնապէս անուշադիր։ Երբեք չիմացան որ հայ էի, կը խօսէին ազատութեամբ, չհականութեամբ մը՝ զոր դէպ անցնիլը մինչեւ հիմա անկարելի կը Թուի ինձ։ Ու ամէ՛ն օր իմ լաւագոյն զգացումներուս մէջ կը վիրաւորուէի, լսելով զանոնք։ Հայու այդ [illegible]... Ինչ կ'ընէին, ինչ'ո՞ւ [illegible] դէին, ո՞վ էին...

Օր մը, առաւօտեան մէկին, ան նստած էր խարքը՝ երբ աղջիկ մը ներս մտաւ, ու եկաւ իր քով։ Բարձրահասակ ու ցաւագին դէմքով աղջիկ մըն էր, աչքերուն տակ ցանի Թեթեւ հաւերկներ կային։ Ծոնքերը ներկուած էին, սեւով քաշուած։ Բերանը յուսահատ բան մը ունէր։ Ու այդ բերանովը ան ուզեց համբուրել տղան։ Տղան սակայն՝ բրտութեամբ հրեց զայն անդին։ Իր արոյրէ դէմքը՝ կարծրացած էր կարծես, աչքերուն մէջ կար անգթութիւն ու ոխ։ Սեւ լոյս մը կը վառէր բիբերուն մէջ։ Սկսան փսփսալ ու այդ փսփսուքը Թշնամութեամբ, զզուանքով, ոխով ու դառնութեամբ լեցուն բան մըն էր։ Ի վերջոյ աղջիկը համբուրեց զայն բերնին վրայ՝ երկար ու կրքոտ համբոյրով մը, կաշիէ պայուսակը բացաւ ու դրամներու խուրձ մը տուաւ տղուն։ Այս բոլորը կը կատարուէին լռութեամբ, յանցաւոր գործի մը պէս։

Ամբողջ գիշերը, գիշերուան ամբողջ մնացեալ ժամերուն ընԹացքին ես տխուր էի։ Ինչպէս դուք՝ իմ գրածիս, ես ալ՝ իմ տեսածիս չէի ուզեր հաւատալ։ Հիմա վարժուած եմ սակայն։ Շատ մը բաներու պէս՝ վարժուեցայ նաեւ ատոր, հայ երիտասարդ կաւատներուն։ Երբեմն ճամբուս վրայ կը հանդիպիմ իրեն, արոյրէ կորաքամակ, քիչ մը խիստ բայց լաւ տաշուած դէմքով տղուն, որ հիմա գիտէ այլեւս Թէ հայ եմ ու կը նայի աչքերուս՝ ծանր, ոխակալ հայեացքով մը...

×

... Չեմ գիտեր առաջին անգամ ո՛ւր հանդիպեցայ իրեն։ Առոյգ ու կարճնեղ տղամարդ մըն էր, սպիտակին տուող առատ մազերով՝ որ լուրջ ստուեր մը կը ձգէին դէմքին վրայ։ Իր աչքերուն մէջ, առաջին վայրկեանին իսկ տեսայ յուսահատ, վրիպած, դառնալիք հայ մտաւորականը։ Իր չնորհալի ակնոցներուն տակէն՝ աչքերը հեգնոտ անգթութեամբ մը կը Թափառէին մեր բոլորիս վրայ։ Կարծես Թէ այդ աչքերը կ'ըսէին.

— Ո՛վ են ասոնք. սա աղքատ ու յամառ, երիտասարդ կամ ծեր մարդիկը որ կը յամառին ճառ խօսիլ, յօդուած գրել ու ցնորքներով կերակրել [illegible] բազմութիւնը։ Այս բոլոր հայ մարդիկը տգեղ են, կին ու մարդ, անշնորհ ու Թշուառ։ Ու ցաւալին այն է որ իրենց Թշուառութեան գիտակցութիւնը չունին...

Յայտնի էր որ մարդ մըն էր եղած անցեալին մէջ, հեռաւոր կամ մօտ՝ չե՛մ գիտեր։ Ու պարզ էր որ գիր մը կատարած էր։ Յայտնի էր նաեւ՝ որ դրամ ունէր հիմա, քի՞չ, շա՞տ, կարեւորը ատիկա չէր, այլ այն՝ որ իր ամբողջ անձէն կ'արտաբերէր բարեկեցիկ մարդու խաղաղ ինքնաբաւութիւն։ Քովս ընկեր մը կար, հակած վրան ու գրեթէ անձկութեամբ հարցուցի Թէ ո՛վ է։

— Չե՞ս ճանչնար, ըսաւ զարմացած, բայց այսինչն է...

— Հա՛, ըսի շփոթ ու տխուր, ուրեմն ա՛ս է. բնաւ չերեւար, ի՞նչ կ'ընէ...

— Ինքզինքը հանգստեան կոչած է, ըսաւ յայտնի բարեհաճութեամբ, երեց ընկերս։ Տարին անգամ մը հազիւ կ'երեւի հայ շրջանակի մէջ, այլեւս ո՛չ մէկ բանով կը հետաքրքրուի, ո՛չ մէկ բանով կը խանդավառուի։

— Դուցէ դառնացած է, ըսի երկչոտ, մարդ մը՝ որ տարիներ գրականութիւն ըրած է, սիրած հայոց լեզուն, կարելի բան չէ՝ որ այդպէս դառնալիք դառնայ։

— Կարեւորը՝ պատճառը չէ, տղա՛ս, ըսաւ երեց ընկերս լրջութեամբ։ Մեզմէ ո՞վ դառնութեան եւ յուսահատութեան պատճառներ չունի որ, քաջութիւնը պատնէշին վրայ մնալուն մէջն է, հակառակ ամէ՛ն բանի.

— Դուցէ անարդար եղած են իրեն հանդէպ, ըսի՝ աշխատելով համոզել ես զիս, դուցէ մարդը զզուած է ծառայելէ ու անընդհատ ապերախտութեան հանդիպելէ...

— Ո՛վ է որ երախտիք առած է, ըսաւ ընկերս, կարեւորը ծառայելն է առանց երախտիք սպասելու։ Պարտականութիւնդ կատարէ՛, մինչեւ վերջը...

—Ոչինչ, ըսի կեղծ անփութութեամբ, բացառիկ պարագայ է եւ դուցէ ժամանակաւոր, մէկ դառնալիքի փոխարէն՝ քանի մը հատ նոր ու խանդավառ տղաք կը խառնեն շարքերը...

— Երանի՛ Թէ, ըսաւ ընկերս տխուր, ամբողջ դասակարգ մըն են ասոնք ու շատ են, շա՛տ, տղա՛ս, միւսներն են որ փոքրամասնութիւն են։ Ու ասոնք իրենց հոգւոյն խորը մեր վրայ կը խնդան. չէ՞ որ յաղթած են կեանքին, դրամ ունին...

— Թքա՛ծ իրենց դրամին վրայ... կ'ուզէի ճչալ բայց լռեցի, որովհետեւ առոյգ տղամարդը մօտեցած էր մեզի։ Ընկերս զիս ներկայացուց։ Վերջն, բայց շատ վերջն՝ նայուածք մը ձգեց վրաս...

— Հա՛ Վազգէն Շուշանեան, ըսաւ կէս ժպիտով, կէս հեգնոտ, գիտե՛մ, կարդացած եմ, է՛հ, երիտասարդ էք, խանդավառ... աւելցուց աւելի հեգնութեամբ ու կարծես Թէ «երիտասարդ»ն ու «խանդավառ»ը իր շրթներուն վրայ կը նշանակէին — Այսինքն՝ քիչ մը յիմար, քիչ մը միամիտ, պարապ մարդ վերջապէս...

Ցետոյ ձեռք տուաւ ու գնաց, մեր ընկերութիւնը հաճելի չէր իրեն՝ այդ յուսահատ, դառնալիք, վրիպած ու քիչ մը հարուստ հայ մտաւորականին...

×

... Քիչ մը Թուխ էր ու քիչ մը Թանձր, աչքերը սակայն գեղեցիկ էին ու սեւ. առատ, Թուխ շայյին մազեր ունէր։ Որպէս ամբողջութիւն՝ մարմինը ներդաշնակ չէր։ Մէջքէն վար այդ մարմինը հետզհետէ կը հաստնար։ Բուռները գրեթէ տգեղ էին, բայց չես գիտեր ի՞նչ բան կար վրան որ սիրտդ կը մնար շփոթ իր առջեւ։ Առաջին անգամ զայն տեսայ ամերիկեան սրճարանի մը մէջ։ Նստած էր լեհ ուսանողի մը հետ, ծունկը ծունկին ու գլանիկ մը՝ ներկուած շրթունքին վրայ։ Կուրծքերը հարուստ էին ու իր բոլոր շարժումներուն հետ՝ կարծես պատրաստ էին ցատկելու։ Վայրկեանը անգամ մը կը հակէր քովի տղուն վրայ ու խենեշօրէն կը համբուրուէին։ Երկրորդ անգամ զայն տեսայ փոքր սրճարանի մը մէջ, արքայական ուսանողներու հետ՝ որ ձեռքէ ձեռք կ'անցընէին զայն։ Հայ աղջիկ մըն էր։ Երկար ատեն կ'ուզէի ինքզինքս համոզել թէ ուսանողուհի է, դրամի համար չըներ. բայց ընկերներս աչքերս բացին։ Ուշ գիշերներուն՝ կը հանդիպէի փողոցը։ Գիտէր որ հայ եմ։ Աչքերը կը կախէր ու քայլերը կ'արագացնէր։ Ցետոյ Փարիզի անյատակ գիշերը՝ կը ծածկէր զայն աչքերէս։

Քիչ մը Թուխ էր ու քիչ մը Թանձր, աչքերը սակայն գեղեցիկ էին ու սեւ. առատ, Թուխ շայյին մազեր ունէր...

×

Քեզ ու՞ր պէտք է փնտռել տակաւին հայու դէմք, քիչ մը Թուխ ու քիչ մը խիստ, քու աչքերուդ արթուն լոյսովը, հայու դէմք որ հետզհետէ կ'աղարտուիս, որ անընդհատ հիասթափութիւն ու ցաւ կը պատճառես ինծի, հայու դէմք...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(4)

ՔՐԱՖԹ-ՊՈՆԱՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԳԱՀԻՐԷ, 17 դեկտ.— Մեծ պատիւներու արժանացաւ մեր բարեկամը, Եգիպտոսի մէջ։ 16 դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8.20ին Գահիրէի Հայ «Ազատ Որմնադիրներու» «Նարեկ» օթեակը դռնբաց նիստ մը սարքեց իր հաւաքատեղիին մէջ, ուր բանախօսեց «Հայասէրներու Միջազգային Ընկերակցութեան» նախագահ Պ. Քրաֆթ-Պոնար, նիւթ ունենալով «Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ միջազգային արդարութեան հարցը»։ Երկսեռ խուռն բազմութիւն մը, մեծ մասամբ հայ, լեցուցած էր սրահը։ Կային նաեւ յայտնի Եգիպտացիներ ու Եւրոպացիներ։

Նախագահի բացման ուղերձէն վերջ, խօսքը տրուեցաւ Պ. Պոնարի, որ գրեթէ մէկ ու կէս ժամ խօսեցաւ կուռ ու յուզա… նալից ճառ մը, ֆրանսերէն։ Ներ… կաները որոնք երբեք օտար… մը բերնէն այսքան անկեղծ… հայաշունչ բառեր չէին լս… խորապէս ապաւորուեցան եւ… բանախօսը շարունակ հա… վիշտի, ցաւի ու երազի յու… լից Թելերը կը հնչեցնէր։

Ահա ամփոփումը իր ճառի…

— Իբրեւ մէկը որ հայ պատ… մութեան ու հայերու քով ծա… նօթ է՝ անոնց հետ շարունակ… 33 տարիներ շփման մէջ գտ… նուելով, պիտի խօսիմ նիւթի… մասին որ ոչ միայն հայերը… նաեւ օտարներն ալ պիտի հ… տաքրքրէ։ Կը փափաքիմ ա… Թանքով մը սկսիլ.— Պատմ… մեծարանք հայ բազմաչարչար… ազգին ու իր արդար Դատին։

Հայ ժողովուրդը պարզ… հասարակ ցեղերու խառնուրդ… մը չէ։ Ան բարոյական ու մա… ւոր աներեւակայելի հարստու… Թեամբ ու ստեղծագործական… անկասելի աւիւնով լեցուն… ազգ մըն է։ Ազգ մը որ նախ… քրիստոնէական դարերէն սկսեալ… ցոյց տուած է անդադար… ընդունակութիւններն ու անս… փելի կարողութիւններով… տուած հանճարը։ Կ'ողջունեմ… արուեստը, իր բարքերը, իր… րովը, իր քանդակագործակ… ու ճարտարապետական հրաշ… լիքները, իր կրօնը, վերջապ… իր քաղցրահնչիւն բարբառը։… րովհետեւ չարչարագին… Թշուառ կեանքի մը ընթացք… երկնուածպարզ երկիր շատ… լի կ'արժէ հանդիսատ ու… պայմաններու մէջ ստեղծագ… գլուխ-գործոցէ մը»։

Յիշելէ յետոյ Սէվրի դաշ… նագրին յարուցած խանդավառ… ութիւնն ու Լօզանի մէջ… գործուած անիրաւութիւնը, ըս…

— Հիմա մենք, Ժընեւի ա… Արդարութիւն կը պոռանք… կը բողոքենք։ Ցոյս ունինք… Արդարութիւնը պիտի գործա… դրուի։ Արդար իրաւունքներ… անկարելի է որ չգոհանան։ Մի… պէտք է համբերութիւն ու… նալ։ Զուիցերիոյ ազատագրու… պատմութիւնը շատ կը նմ… Հայաստանի պատմութեան։… երկիրը հարիւրաւոր տարիներ… [illegible] շարունակեց, բայց արդար… ձանքը գործադրուած է այս… Եւ այս միայն համբերութեամբ… Հայ ազգը փրկութեան շր… մըն է որ կ'ապրի։ Պէտք է… ռանց յուսալքուելու քալել… մերաչխ ու միակամ՝ դէ… Սուրբ Նպատակ։

Երէկ հայ գիւղացին իր հայ… րենի լեռներուն վրայ ու դաշտ… րուն մէջ իր հողը կը մշակ… անոր արտադրութիւններ… կ'ապրէր, իսկ այսօր, ան Բա… ֆորնիոյ հեռաւոր դաշտեր… մէջ որթատունկ կը տնկէ «… յաստան» երգելով։ Կը պա… քարի ձուլման վտանգին դէ… կ'աշխատի իր ընտանիքը պ… հելու համար, բայց միշտ… ու բարձր Արարատի պատկեր… ունենալով իր մտքին, սրտին… հոգիին մէջ։

Այսօր, հայ գիւղացին հպար… է իր որդերով։ Ան զանոնք… պահէ իր գուրգուրանքով։… մերՄիութիւնը իր կարելի եղա… միջոցներով կը պահէ երկու… բանոցներ, Զուիցերիոյ մէջ։ Դու… օտարհանդիսականներ, դուք ձե… գրէք Հայու մը տեղ, հոյսն… տեղ եւ խորհեցէք ապրիլ ա… քան չարչարանքներէ ուղղակ… ներէ վերջ ապագայ երազի… հետ։ Այո՛, Անարդարութիւն… բողոք։ յեղափոխական միջոցներ… կը պահանջէ։

Ամէն տեղ Մեծ Երազը… յապէս հաստատուած է հայ… տերու մէջ։ Ես մեծ յոյս ունի… Լօզանի դաշնագրի վերանայման… Թեան։ Երբ մօտիկ ապագայի… օտար ժողովուրդներու մէջ ցա… ուած հայ ստեղծագործող ու ա… գիտնաքերող ազգը ինքզինքը… ւելի լաւ ճանչցնէ, արդէն ընդ… հանուր պիտի ըլլայ ապագայ… Ազատ ու Անկախ Հայաստան… Վստահ եմ ատոր։

Երկար ծափեր ողջունեցին… իր խօսքերը։

Սալոմոն Կոլոշեան, «Նա… րեկ» Օթեակին կողմէ շնորհ… կալութիւն յայտնեց բանախօս… ին ու չեշտեց համբերաշխու… Թեան գաղափարը,

Նախագահը յայտարարեց Թէ «Նարեկ» Օթեակը Հայասէրներու Միջազգային Ընկերակցու… Թեան մէջ, իր հաշուոյն սրբ… պիտի պահէ։ Լ. Հ.

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Բ. ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաբաթ գիշեր Գլորիայի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կազմակերպած թէյասեղան-երեկոյթը, Միութեան բ. պատգամաւորական ժողովին առթիւ։ Ներկայ էին պ. պ. Ա. Ահարոնեան, Ս. Վրացեան, Ա. Շահխաթունի, Ղ. Մելոյեան, «Յառաջ»ի խմբագրութեան կազմէ Շաւարշ Սամուէլ, Պատգամաւորական ժողովի ամբողջ կազմը եւ բազմաթիւ ընկերներ ու համակիրներ, որոնցմէ շատեր մինչեւ վերջ ոտքի վրայ մնացին։

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Միութեան Նախագահը, ողջունելէ յետոյ օրուան հիւրերը, ըսաւ. «Մեր այս Բ. պատգամաւորական ժողովը, որ անհամեմատ կ'ընդլայնէ մեր գործունէութեան ասպարէզը, ունի իր կարեւոր նշանակութիւնը որ անծանօթ չէ ինչպէս մեր բոլոր կեդրոններուն՝ նոյնպէս մեր համախոհներուն։ Քիչ առաջ քանի մը թուրքեր կը ճաշէին այստեղ եւ անոնց շունչով պղծուեր էր այս սրահին մթնոլորտը։ Բայց այն զօրեղ շունչը, որ դուրս ելաւ ձեր թոքերէն «Մեր Հայրենիք»ով, վայրկենապէս մաքրագործեց զայն։ Այնպէս ալ վաղը, երբ Հայաստանի լեռներուն ու դաշտերուն մէջ հնչէ յաղթական քայլերգը, բարբարոս թուրքին պիղծ շունչը իսպառ պիտի կորսուի մեր երկրէն։ Այս հաւատքով եւ խմելով՝ ամուր քալենք ու գիտակցինք մեր կատարած շարժումին»։

Պ. Ա. Շահխաթունի սեղանապետ ընտրուեցաւ եւ իր ճարտար զուարճախօսութիւններով հիւրերէն մինչեւ վերջ բաժակաճառերը եւ ըսաւ. «Միշտ եւ ամէն առթիւ ներկայ եմ եղեր Զափահաս Որբերու հաւաքոյթներուն, եւ ամէն անգամ Հայաստանի Հանրապետութեան զինուորական նշանը՝ կուրծքիս վրայ։ ...նէրը դէպի որբերը, իմ սրտիս մէջ տեղ գտաւ կենդանի պատկերով մը։ Պատերազմի ժամանակ, Մուշի շրջանին մէջ Լիզ գիւղին մօտ տեսայ մանկիկ մը, որ անգիտակից իր սեւ բախտին, կպիտը երեսին, ձեռքի շարժումով կը փնտռէր իր դիակնացած մօր ստինքները, որոնք սակայն ցամքեր էին։ Անօրինակ յուզում մը համակեց զիս, առի երախան, այն կոչեցի գիւղին անունով՝ Լիզա եւ հետս տարի Երեւան։ Այս կենդանի պատկերն ինձ համար միշտ աղբիւր է եղած յուզումի, ամէն անգամ որ բեմի վրայ դերասանական արուեստը պահանջած է։ Սէրն ու համակրանքը որբերու հանդէպ, խորապէս թրծուած են հոգւոյս մէջ եւ այդ իսկ պատճառով ունիմ վառ հետաքրքրութիւն այն ամէն բանի համար, որ կը վերաբերի որբերու շարժումին ու ճակատագրին»։

Ճառերու մէջ կարդացուեցան շնորհաւորական նամակներ Պ. Ա. Խատիսեանէն (յանուն Հ. Հ. Պատուիրակութեան) եւ Պ. Վ. Թէքէեանէն։

Առաջին անգամ հրաւիրուեցաւ խօսելու Ա. Ահարոնեան, որ տկարութեան պատճառաւ կ'ուզէր կանուխ մեկնիլ։ Մեծ ճիգ մը ընելով ուզած էր ներկայ գտնուիլ քանի մը վայրկեան, բայց մնաց մինչեւ վերջը եւ խօսեցաւ այսպէս.

— Հայոց աշխարհին մէջ անդադար կը հնչային ճախարակները։ Մամիկները ճախարակ կը դարձնէին, մեծցնելու համար որբ մնացած երախաները։ Իրական գործ դարձած էր որբ մեծցնելը։ Որբ շատ ունեցանք, եւ ճախարակները շատ էին։

Դուք, սիրելի զաւակներս, ոչ մամիկ ունիք, ոչ ալ մայր, որ ճախարակ դարձնէին՝ մեծցնելու համար ձեզ։ Ցեղին շարժիչ մեքենան է, որ կը դարձնէ ձեզ եւ կը բարձրացնէ ձեր բռունցքը։

Ոչ ոք տեսած է այնքան չարիք, որքան հայ որբը տեսաւ։ Զրկանք, տառապանք եւ անիրաւութիւն,— ահա թէ ինչ տեսաք այն օրէն ի վեր, երբ բացիք ձեր աչքերը։ Աշխարհը ձեզի կը ներկայանայ ամէնէն գարշելի կերպարանքով։ Որբը կը նմանի այն կանանչ պտուղին, որուն սիրտը կրծած է որդը։ Մանուկ օրերէն, դուք թոյն ծծեցիք, կենդանութիւն չտեսաք։ Այսպէսով ձեր իրաւունքն ու պահանջը անսահման են։ Որբը այս պայմաններուն մէջ մարդկութեան ամենադաժան դատախազը պէտք է ըլլայ։ Եւ դուք ուժն ունիք, կրնաք ամէն բան ընել բացարձակ իրաւունքով։ Բայց ես չեմ ուզեր որ դուք աշխարհի դատախազներն ըլլաք։ Մեր ցեղը բարութեան եւ ստեղծագործութեան աղբիւր մըն է։ Դուք հայ ժողովուրդին, բարի ժողովուրդին բարի զաւակներն էք։ Մի՛ ընէք այնպէս, որպէսզի ճախարակները դարձնել չհնչեն։ Ձեր միակ սփոփանքն ըլլայ այն, որ ուրիշներ չապրին այնպէս՝ ինչպէս դուք ապրեցաք։

Մեծագոյն աշխատանքը, զոր պիտի տանիք, աշխատանքն է ստեղծագործութեան եւ բարութեան։ Դուք զաւակներն էք ցեղի մը, որ խօսք ունի ըսելիք եւ գործ՝ կատարելիք։ Շարունակեցէք պահել ձեր ցեղին դարաւոր աւանդութիւնները եւ ապրեցէք միայն ստեղծագործութեան համար»։

Յետոյ խօսեցաւ Պ. Ս. Վրացեան.

— «Ամէնէն աւելի աչքի զարնողը, որբ սերունդին մէջ, գործնականութեան ոգին է։ Որբ սերունդը աշխարհն այնքան լաւ կը ճանչնայ, որ գիտէ անկէ առնել այն՝ ինչ որ պէտք է։ Տարբերութիւն չեմ դներ ծնողազուրկ եւ ծնողաւոր երիտասարդութեան մէջ, երկուքն ալ տառապանքի միեւնոյն բովէն են անցած։ Զափահաս Որբը անուն մըն է, որուն տակ հրապարակ կուգայ սերունդ մը նոյն յատկութիւններով, ձգտումներով եւ հոգեբանութեամբ։ Ձեր «անելիք»ը այն է՝ որ ձեր հաւաքական նպատակն ըլլայ վերանուաճել հայրենիքը. հոն հանդէս բերելու համար ձեր առաքինութիւններն ու գործնական կարողութիւնները։ Հեռու չէ ժամանակը, երբ դուք երեւան պիտի գաք հայ կեանքին մէջ պատասխանատու դերով, խօսքով ու գործով, պատրաստ եւ ամուր»։

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Պ. Ղ. Մելոյեանի.

—«Համիտի օրերուն, Այգեստանի մէջ մենք եւս ձեզի նման «Երկունք» կը հրատարակէինք։ Սակայն պայմանները տարբեր էին։ Ձեր «Երկունք»ը հազարէ աւելի կը տպուի, իսկ մեր «Երկունք»ը տպագիր չէր, այլ խմորատիպ եւ քանի մը օրինակ միայն։ Հորերու մէջ կ'իջնէինք՝ տպելու համար զայն։ Ես կը յիշեմ մէկ խմբագրականիս խորագիրը, — «Եւ սակայն կանգուն է կայմը»։ Այո՛, այդպիսի դժնդակ պայմաններու մէջ կանգուն պահեցինք կայմը։ Կը մաղթեմ որ կանգուն մնայ նաեւ Որբերու Միութեան կայմը»։

Յետոյ խօսք տրուեցաւ «Յառաջ»ի խմբագիրներէն Պ. Շաւարշ Սամուէլի։ Ան խօսեցաւ իբրեւ ընկեր մը, բախտակից մը, որ ճաշակած է զաւակութեան բաժակը, որբ մնալով փոքր տարիքին (95ի ջարդերէն)։ Բաղդատութիւնն ըրաւ 1895-96ի եւ 1915ի եղեռններուն ծնունդ սերունդներուն, եւ այս վերջինը աւելի տարաբախտ գտաւ։

— «95-96ի սերունդը հասունցաւ երկրի մէջ, հայրենի հողին վրայ ու կլիմային տակ, մինչ 15ինը իր աչքերը բացաւ անապատին մէջ, յետոյ ինկաւ օտար հորիզոններու տակ։ Բայց ձեր մէջ կը խօսի ցեղին հոգին, այն ցեղին՝ որ ունեցած է իր դիւցազնական շրջանները, իր պատմութեան մէջ փառահեղ էջեր է արձանագրեր։ Այդ հոգին է որ կը շաղկապէ ձեր բոլորին սրտերը, մինչեւ ովկիանոսներէն անդին։ Քանի կը խօսի այդ ցեղային ձայնը ձեր մէջ, Հայը պիտի ապրի։ Ձեր գոյութեան իմաստը պիտի ըլլայ դարմանել անիրաւութիւն մը, լուծել վրէժ մը, ունենալ սեփական հայրենիք, կիրարկել մշակոյթ, աշխարհին ըսելու համար որ այսքան տառապանքներէ յետոյ Հայը կ'ուզէ ապրիլ, եւ ապրիլ իր ազատ ու անկախ հայրենիքին մէջ։ Այս պէտք է ըլլայ ձեր նշանաբանը»։

Միութեան Նախագահը ներկաներուն հետաքրքրութեան գոհացում տալու համար, տուաւ կարգ մը տեղեկութիւններ Միութեան ընդհ. գործունէութեան մասին։

(ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք յաջորդով)։

Յ. Անասեան

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պետութիւններու միջեւ մաքսային սահմանները ու արգելքները վերցնելու եւ արտածման ու ներածման փոխադարձ դիւրութիւններ ստեղծելու համար, դեկտեմբեր 5ին, Փարիզի մէջ բացուեցաւ համաժողով մը, որուն կը մասնակցէին 19 պետութեանց ներկայացուցիչներ։ Համաժողովը վերջացաւ դեկտեմբեր 25ին, որոշելէ յետոյ կիրարկումը պահանջել 1927 նոյ. 8ի միջազգային պայմանագրութեան, որ կը ձգտի ջնջել մաքսային արգելքներու վարչաձեւը։

Ստորագրող ներկայացուցիչները յանձն կ'առնեն այդ պայմանագրութիւնը իրենց երկրին մէջ կիրարկութեան դնել 1930 յունուարէն սկսեալ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ 6 ամսուան ընթացքին արտածումներու եւ ներածումներու մասին արգելքներն ու սահմանափակումները վերցնել կը խոստանան։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան անգամ կամ ոչ-անգամ պետութիւններ հրաւէր ստացած են պատասխանելու Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, թէ կ'ընդունի՞ն մասնակցիլ խորհրդակցական ժողովի մը, որ տեղի պէտք է ունենայ փետրուարի սկիզբները. նպատակ ունենալով մաքսային զինադադար մը կնքել պետութիւններու միջեւ։

Ցարդ Ժընեւ հասած են 12 պատասխաններ, որոնց ութը հաստատական են։

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Ժան-Կուժոնի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Ա. Ե. Կարմիր Խաչի յերեկոյթը՝ կաղանդի առթիւ։

Հանդէսին ներկայ էին բազմաթիւ ծնողքներ՝ իրենց փոքրիկներով։ Այս վերջիններուն համար պատրաստուած էր գեղեցիկ կաղանդի ծառ մը, մոմերով եւ գոյնզգոյն խաղալիքներով զարդարուած։

Ճող-պանտով սկսաւ յերեկոյթը ժամը 3ին, եւ զոյգերը սկսան պարել։

«Սիփան» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի՝ երգեց քանի մը գեղեցիկ խմբերգներ։ Պ. Մէհաքեան մեներգեց «Մանիր, մանիր իմ ճախարակ»ն ու «Կարապի երգը»։ Օր. Յովսէփեան նոյնպէս երգեց հայերէն երգեր։

Երկսեռ մանուկները տողանցք կատարեցին «Զէյթունցի ենք»ի եւ «Հօյ նա՛ր»ի եղանակներով։ Քովնտի սրահի մը մէջ, ուր տօնածառը տեղաւորուած էր, փոքրիկները ոտանաւորներ արտասանեցին եւ երգեր երգեցին (մեծ մասը ֆրանսերէն), ղեկավարութեամբ կարմիր խաչի անդամուհիներուն։

Իրիկուան դէմ, «Կաղանդ պապա»ն իր աւանդական հագուստներով սրահէն ներս մտաւ գործեց եւ նուէրներ բաշխեց մանուկներուն։

Հաւաքոյթը խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տեւեց մինչեւ իրիկուան ժամը 8։ Մանաւանդ մանուկները չէին ուզեր բաժնուիլ սրահէն։ Այս առթիւ նուէրներ եղան կարմիր խաչին։

ԸՆԿ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ֆրանսական Ծերակոյտի առողջապահական յանձնախումբը վերջացուց ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքին քննութիւնը։ Նոյն օրէնքին մասին, երկրագործական, ելմտական եւ առեւտրական յանձնախումբերն եւս մօտօտէն կը վերջացնեն իրենց քննութիւնները եւ կը բանաձեւեն իրենց վերջնական առաջարկները, իբրեւ օրէնքին մէջ մտնելիք փոփոխութիւն։ Առողջապահական յանձնախումբին քննութիւնը յանգած է հետեւեալ գլխաւոր եզրակացութիւններուն։

Առեւտուրի եւ ճարտարուեստի մէջ

Տարեկան 4500 ֆրանք շահող վարձուորները պիտի վճարեն օրական 0,50 ֆր. շաբաթը 3 ֆր. եւ 12 ֆր. ամիսը։

4500էն վեր եւ 9800էն վար այսինքն օրական 15-32 ֆր. շահողները պիտի վճարեն 1 ֆր. օրական, 6 շաբաթը, 24 ամիսը, 288 տարին։ Տարեկան 9800էն այսինքն օրական 32էն վեր շահողները պիտի վճարեն օրական 1,50, շաբաթը 9, ամիսը 36, տարին 432 ֆր։

Վարձուորներու դասակարգումը

Ի՞նչ դասերու պիտի վերաբերին վարձուորները համաձայն իրենց ստացած վարձքին։ Այս հոգը կ'իյնայ ո՛չ թէ գործատէրներուն, այլ, ապահովագրական սպասարկութեան վրայ։

Այս վերջինը գործատէրէն պիտի ստանայ իր գործաւորներուն ցանկը, որոնց անուններուն դէմ նշանակուած պիտի ըլլայ իրենց ստացած վարձքին քանակը, որուն համաձայն, պիտի որոշուի գործաւորներու ապահովագրական բաժնեվճարի չափը։

Անկարութիւն եւ բժշկական դարման

Սկիզբի չորս տարիներուն, անկարութեան թոշակ չպիտի սահմանուի որեւէ կերպով, ապահովագրութեան սնտուկին կողմէ, այլ միայն անկարներուն պիտի յատկացուի մասնաւոր նպաստներ։ 1935էն սկսեալ միայն պիտի բանի անկարութեան թոշակը։

Գալով հիւանդութեանց պարագային, ապահովագրութեանց օրէնքին յատուկ տրամադրութիւններուն մէջ փոխուած բան չկայ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ռոնիօ»ի մասնաճիւղը մրցում մը ունեցաւ այս կիրակի, Վիլմոնպլի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ, տեղական խումբին հետ։ Հակառակ իր տկար կազմին, Ռոնիի մարզիկները մեծ առաւելութիւն ցոյց տուին, եւ ապացուցին հայ մարզական ոգին։ Խաղը վերջացաւ 0—0։

⁂ Կէսօրէ վերջ 10 հազար երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան, «Սթատ Պիւֆալօ»ի մէջ տեղի ունեցան Paris—Romeի միջազգային մրցումները։ Փարիզ, որ խառն կազմով կը խաղար A. S. Romeի իտալական խումբին դէմ, այս տարի գրեթէ մտադրած էր յաղթել անոր, անցեալ տարուան 5—0 պարտութեան վրէժը առնելու համար։ Հանդիսականները՝ մեծ մասով Իտալացիներ, մարզիկներ, եւ ֆրանսական սովորական խաղասէրներ, այսօր տեսան թէ՝ ի՛նչ է ֆութպոլը, եւ թէ ի՛նչպէս պէտք է խաղալ զայն։ Սկիզբէն իսկ երկու կողմերուն ուժերն ալ հաւասար էին, և կիսախաղը աւլեց 2—2։ Փակումը չաւլած՝ Փարիզ 5ով կը յաղթէր։ Հակառակ Իտալացիներուն բուռն ճիգին, խաղը վերջացաւ, Փարիզ 5, Հռոմ 4։

Հ. Պագիրկեանեան

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 43 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԷԼԷՍՏԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

— Ձերբակալե՞լ մեզ... ի՛նչ պատճառաւ։

— Գողութեան...

— Կատա՞կ կ'ընէք, բացագանչեց Սէլէստէն. ոչ պարոնը եւ ոչ ալ ես գող ենք։

Ոստիկանը բնաւ չյուզուեցաւ այս ուժգին բողոքէն։

— Ամբաստանութիւնը բացորոշ է, ըսաւ. ինծի չի պատկանիր այդ մասին վճռաբանել։ Պէտք եղած բացատրութիւնը կուտաք պարոն դատաւորին. Հաճեցէք հետեւիլ ինծի։

— Բայց պարոն, ոստիկանապետ։

Ոստիկանը համբերելու տրամադրութիւն ցոյց չէր տար եւ թերեւս վախնալով Սէլէստէնի բուռն շարժումներէն, գրպանէն ելեկտրական ատրճանակ մը հանեց եւ կրակեց։ Սէլէստէն պոռաց ցաւէն եւ բազկաթոռին վրայ իյնալով,

— Ա՜հ պարոն... հեծեց։

Ռընէ ուզեց փութալ Սէլէստէնի օգնութեան, բայց ոստիկանը հրամայեց չշարժիլ։

— Մի՛ վախնաք, ըսաւ, եղածը բան մը չէ. պարզապէս փախչելու անկարող վիճակի մէջ դրի զինքը։

— Բայց ցաւցուցիք, գոչեց Սէլէստէն։

— Պատրաստ եմ վերսկսելու, զօրացնելով չափը, եթէ անսաստէք։ Կը կրկնեմ թէ վիճաբանելու եկած չեմ. վերջին անգամ կը հրամայեմ հետեւիլ ինծի։

Այդչափ բազմազբաղ եւ խիստ մարդու մը հետ խաղալ չէր ըլլար։ Ռընէ եւ Սէլէստէն մտան անմիջապէս դրան առջեւ սպասող ոստիկանական օդակառքին մէջ եւ քանի մը վայրկեան վերջը, առանց բառ մը փոխանակելու ներկայացան այդ թաղամասի դատաւորին։

Դատաւորը խոժոռ կերպարանքով մէկն էր, թաղած բարձր սեղանի մը ետեւ, խիստ ակնարկ մը նետած ամբաստանեալներուն վրայ։

—Ուրեմն մեռած չե՞ն, հարցուց ոստիկանին։

— Ոչ, Ձերդ արժանապատուութիւն, պատասխանեց միւսը։

Այս խօսքը, որ երկրորդ անգամ ըլլալով կ'արտասանուէր, կը զգայնացնէր Սէլէստէնը, բայց ինք եկած էր պատասխանելու եւ ոչ թէ հարցումներ տալու։

Դատաւորը սկսաւ հարցաքննութիւնը. քրքրեց պահարան մը եւ հարցուց։

— Ո՞վ է Ռընէ լը Ցայեաց։

— Ես եմ, պարոն, ըսաւ Ռընէ։

— Իսկ դո՞ւք Սէլէստէն Մարկիզօ.

— Այո՛, ձեր ծառան, պատասխանեց սպասաւորը։

— Օրէնքի անունով կը ձերբակալեմ ձեզ։

— Կարելի՞ է արդեօք վերջապէս գիտնալ թէ ի՛նչ պատճառաւ, հարցուց Ռընէ։

— Որեւէ պատճառ չկայ որ պահեմ ձեզմէ, ըսաւ դատաւորը, առանց հեգնութեան մը։ Դուք կ'ամբաստանուիք թէ երէկ ձեր դրացի օրիորդ Սպանդրուբրիններէն գողցած էք փորձի յատկացուած ճագար մը։

— Ի՞նչ կը նշանակէ փորձի յատկացուած ճագար։

— Ճագար մը որուն ներարկուած էր դեղին ջերմ, նոր շիճուկ մը փորձելու համար։

Ռընէ լը Ցայեաց դեղնեցաւ, իսկ Սէլէստէն խուլ բացագանչութիւն մը արձակեց։

— Դեղին ջե՞րմ...։

— Բախտաւոր էք որ Մեծ Մաքրանոցի պատուաստները անվնաս տեսակէ են, այլապէս այդ կենդանիին դպչելով իսկ անպայման պիտի հիւանդանայիք։

— Ի՞նչ պիտի ըսէր, խորհեցաւ Ռընէ, եթէ գիտնար թէ կերած ենք ճագարը... բայց Օրիորդ Անի՛ ինչ վիճակի մէջ է արդեօք...։

Սէլէստէն գունատ, խղճալի երեւոյթ մը առած էր։

— Ո՛հ, պարոն... փսփսաց արագարագ, գէշ բան է այս, կարծեմ թէ ստամոքսս կը ցաւի։

Դատաւորը սեղանին զարկաւ փղոսկրեայ պզտիկ մուրճով մը։

— Լռութիւն... կ'արգիլեմ ձեզ ցած ձայնով իրարու հետ խորհրդակցելէ։ Ո՞ւր է ճագարը։

Ռընէ վարանեցաւ, բայց Սէլէստէն պատասխանեց թէ.

— Ճագարը փախաւ։

Դատաւորը յօնքերը պոստեց.

— Ի՞նչպէս թէ փախաւ։

— Այո՛, փախաւ։

— Ո՞ւր, ե՞րբ։

— Մեր պարտէզին մէջ։

— Խնդիրը աւելի եւս կը բարդանայ։ Այդ ճագարը կը սպառնայ այժմ ամենուրեք ջերմի մանրէներ ցանել եւ ամբողջ թաղը վարակել։ Անհրաժեշտ է առողջապահական շղթայ մը հաստատել, ինչ որ աւելի կը ծանրացնէ ձեր պարագան։ Պէտք է ոստիկանապետին տեղեկագրեմ։

Ռընէ անհանգստանալ սկսաւ դէպքերու առած դարձուածքէն։

— Պարոն, սկսաւ ։

Սէլէստէն թեւէն քաշեց լռեցնելու համար զայն, դատաւորը արդէն սկսած էր հեռաձայնել։

— Լսեցէ՛ք պարոն, յանձնարարեց ծառան։ Եթէ խոստովանինք սոսկալի պիտի ըլլայ։

— Ինչո՞ւ ծածկենք ճշմարտութիւնը։

Երեք մասնագէտներու նոր քննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս նշանակեց այն երեք մասնագէտները, որոնք իրենց կարգին պիտի քննեն Ալմազեանի խանութէն գտնուած նիւթերը։ Այդ մասնագէտներն են՝ Գաբրիէլ Պէրթրան՝ Փասթէօրեան հիմնարկութենէն, ուսուցչապետ գիտական համալսարանի եւ անդամ Ինսթիթիւի, որ իբրեւ քիմիագէտ պիտի քննէ Ալմազեանի լուացարանին վրայ գտնուած բամպակի կապոյտ եւ կարմիր հատիկները, ժիւսթէն Ժոլի՝ անդամ բժշկական Ակադեմիային եւ հիւսուածաբանութեան ուսուցիչ Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ, որ պիտի քննէ արեան բիծերը, Հանրի Լըքոնթ՝ անդամ Ինսթիթիւի եւ գաղթային բարձրագոյն ժողովի ու փրոֆէսէօր Միւզէոմի։ Այս վերջինը Փարիզէն բացակայ ըլլալով, դեռ չէ կրցած տալ իր հաւանութիւնը։

Մաթիֆաս կրկին լսեց Խայիմ Բոզանէսը, որ կը պնդէր թէ 102,000 ֆրանքի ապրանք տուած է Ալմազեանի, մինչ այս վերջինը կը հաստատէր թէ բնաւ առեւտուր չէ ըրած հրեայ վաճառականին հետ։ Մնաց որ Խայիմի դէմ կեղծ մնանկութեան դատ բացած էր Լիոնէն Տրէյֆիւս տունը եւ այդ դատին քննութիւնը կը կատարէ հարցաքննիչ դատաւոր Տորօ։ Մաթիֆաս լսեց նաեւ այս վերջինին կողմէ նշանակուած փորձագէտ-հաշուակալը՝ Միշէլ, որ տեղեկագիր մը պատրաստած է խնդրին մասին։ Դէմ դէմի բերուեցան Միշէլ, Խայիմ Բոզանէս եւ Ալմազեան։ Միշէլ հաստատեց թէ Խայիմ 102,000 ֆր.ի ապրանքը բերել տուած էր Լիոնի Տրէյֆիւս տունէն. սակայն այդ ապրանքին մէկ մասը գտնուած է իր տղուն մօտ։ Ալմազեանի փաստաբանը անմիջապէս դիտել տուաւ թէ Բոզանէս բնաւ ապրանք չէ տուած Ալմազեանի, քանի որ խնդրոյ առարկայ ապրանքին մէկ մասը իր տղուն խանութէն կ'ելլէ։

Հարցաքննիչ դատաւորը քանի մը օրէն պիտի տայ իր պատասխանը՝ Ալմազեանի ազատ արձակման խնդրագրին մասին։

Երեք հակաֆաշիստներ ձերբակալուած

Վերջերս Պրիւքսէլի մէջ իտալացի ուսանող մը՝ Տի Բոզա մահափորձ կատարած էր Իտալիոյ գահաժառանգին վրայ, որ այդ քաղաքը գացած էր պաշտօնապէս նշանուելու համար Պելճիքայի թագաւորին աղջկան հետ։ Տի Բոզա Պրիւքսէլ գացած էր Փարիզէն։ Ոստիկանները տի Բոզայի Անկիէնի տունէն գտած էին կարգ մը թուղթեր, որոնք ուշադրութիւնը գրաւեցին Փարիզի Ապահովութեան ընդհ. տնօրէնութեան։ Երկար պրպտումներէ յետոյ, ոստիկանութիւնը աղջի օր ձերբակալեց երեք իտալացիներ, երեքն ալ կարեւոր դէմքեր, ու պայթուցիկ նիւթեր գրաւեց անոնց բնակարանէն։ Ձերբակալուածներն են՝ Ալպէրթօ Թարքիանի, նախկին խմբագիր «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա»յի, Ճոզէփփէ Սարտէլլի, նախկին երեսփոխան եւ Ալպէրթօ Ջիանքա, նախկին խմբագիր «Մէսաճէրօ»ի։ Ջիանքա եւ Սարտէլլի կը բնակէին Սքուար Փոր-Ռուայեալ՝ յարկաբաժինի մը մէջ եւ հոն է որ գտնուեցան պայթուցիկ նիւթերը։

Երեք դաւադիրներուն հետ յարաբերութեան մէջ էր Պրիւքսէլէն Փրոֆ. Պէռնէրի։ Այս կազմակերպութեան նպատակն էր յունուար 15ին մահափորձ կատարել Ժընեւի մէջ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի իտալական պատուիրակութեան վրայ։

Լոնտոնի ծովային խորհրդաժողովը

Օրուան քաղաքական կարեւոր հարցերէն է Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը, որուն բացումը պիտի կատարուի ամսոյս 13ին։ Ամիսներէ ի վեր ծովային մեծ պետութեանց միջեւ նախապատրաստական բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան՝ օրակարգի գլխաւոր հարցերուն շուրջ սկզբունքային համաձայնութիւն գոյացնելու համար։ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի միջեւ որոշ համաձայնութիւններ գոյացած են։ Ֆրանսա եւ Իտալիա ունին փոքրիկ վէճ մը։

Ամէնէն կարեւոր հարցն է «Միջերկրականեան Լոքառնօ»յի կազմութիւնը, որուն մասին շատ կը խօսուի վերջերս։ Իտալիա կը պահանջէ որ Միջերկրականի իր նաւատորմը ֆրանսականին հաւասար ուժ ունենայ։ Ֆրանսա կ'առարկէ որ իր հեռաւոր գաղթավայրերուն հետ կապ հաստատելու համար զօրաւոր նաւատորմի պէտք ունի, սակայն սկզբունքով հակառակ չէ որ Իտալիա նաւային հաւասարութիւն ունենայ իրեն հետ։

Սպանիա թէեւ չէ հրաւիրուած Լոնտոնի խորհրդաժողովին, սակայն իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ եւ իբրեւ միջերկրականեան կարեւոր պետութիւն մը, իր կարծիքը պիտի յայտնէ ի վերջոյ «Միջերկրականեան Լոքառնօ»յին մասին։

Սուզանաւերու, օժանդակ նաւերու եւ այլ հարցերու մասին որոշ վէճեր կան զանազան պետութեանց միջեւ։ Լոնտոնի խորհրդաժողովը բաւական ճիգ պիտի վատնէ դժուարութիւնները հարթելու համար։

Մակեդոնացի կիներու դաւը

Սերպ պահակներ պուլկար սահմանագլուխին վրայ Պէրովոյի մօտ ձերբակալեցին երկու պուլկար կիներ, որոնք խոստովանեցան թէ ծրագրած էին սպաննել 6րդ շրջանի հրամանատար զնդապետ Միլոսէվիչը։ Այս կիները կը գործէին մակեդոնացի յեղափոխականներու հաշուոյն։

72 մանուկներ այրած

Կաղանդի առթիւ Կլասկոյի (Անգլիոյ) մօտ Փէյսլի քաղաքը մէկ սինէմային մէջ ներկայացում կը տրուէր աղքատ մանուկներուն, երեքշաբթի կէսօրէ վերջ։ 3-400 երկսեռ մանուկներ ուրախ զուարթ կը հետեւէին ներկայացման զանազան դրուագներուն, երբ յանկարծ մեքենավարի խցիկէն բոցեր ժայթքեցան, միաժամանակ կծու մուխ մը լեցուց սրահը։ Ընդհ. խուճապ առաջ եկաւ։ Դուռները խորտակուեցան եւ մանուկները դուրս խուժեցին, սակայն շատեր այրող երիզներու արտադրած կազէն թունաւորուած գետին ինկան՝ այսպէս արգիլելով միւս մանուկներու փախուստը։

Անմիջապէս հասան հրշէջներ, ոստիկաններ եւ բժիշկ կիներ։ Սակայն արդէն 72 դիակներ եւ 150 ծանր վիրաւորներ կը պառկէին սրահին մէջ եւ դուռներուն առջեւ։

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՃԱԲ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ — 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ԼԻՈՆ.— Առաւօտեան ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսին ընկերներ Ա. Հիւս. Նիւթ՝ «Միջազգայնութիւնը», եւ Բ. Աղաբէկեան՝ Նիւթ՝ «Ազգ. ընկերվարութիւնը»։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. Կը խօսի Գ. Յովհաննէսեան։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ անկախութեան կը ձգտինք»։

ՌԸՆԱԺ.— Ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Մելքոնեան։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգային վերածնութիւնը»։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Առաւօտեան ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Արամ Գառօնէ։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. վերածնութիւնը»։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Արամ Գառօնէ։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. վերածնութիւնը»։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.45ԻՆ
3րդ Թաղապետարանի սրահը, Rue Duguesclin
Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ
Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն
կը ներկայացուի՝ ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)
ղեկավարութեամբ դեր. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի — Մուտքը ազատ է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Թազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan
կը ներկայացուի՝ ԼԱԼԿԱՆ ԾԱՌԱՆ, ԽԱԲՈՒԱԾ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՁՕՀԵՐԸ
կը մասնակցին՝ դերասանուհի Տիկ. Գ. Փափազեան և Գ. Ե. Դրիգորեան Արեւելեան եւ եւրոպ. պարեր եւ նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։
Մէթրօ՝ Գոլիվար, Թրամ. 26 — Մուտք 6 ֆրանք
ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին Գ. Լ. Եարտըմեանի, 1bis Passage Kuszner Paris (19e) եւ Պէլվիլի նպարավաճառներուն մօտ։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Au Brebant Marseillais, 146 Ave. des Chartreux

Ժամը 9—11 եւրոպական եւ հայկական պարեր առանձին սրահներու մէջ, 11—12 երեկոյթ, 1—3 կաղանդ. պապա եւ նուէրներու բաշխում, 2—5 պար։ Երկու նուագախումբ։ Պարի մրցումի մէջ շահողը կը ստանայ 12 լուսանկար (carte-postale) Yeno լուսանկարչատան կողմէ։ Grand Orchestre Mathieu Domy:

Հաղորդակցութիւն.— Առնել թիւ 1, 4, 5, 11, 41, 48, 53, 71 եւ 72 հանրակառքերը եւ իջնել կամուրջէն վերջ առաջին կայարանը։

ՕՐ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԻՍԻՍԵԱՆ
ԵՒ
ՍԱՐԳԻՍ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Պոլիս 1 Յունուար 1930 Փարիզ

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ՇԱՀՊԱՂԼԵԱՆ
ԵՒ
ՆՈՒՊԱՐ ԳԱԶԱԶԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Կ. Պոլիս — Տէսին (Ֆրանսա)
1 Յունուար 1930

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ բեկորներուն ի նպաստ Գ. Գ. Յ. Փափազեանի եւ Յ. Մարտիրոսեանի ձեռքով կատարուած հանգանակութեան ցանկը.—

Յ. Փափազեան՝ 100 ֆր., Թ. Մարտիրոսեան, Յ. Եղնոյեան, Գ. Ղուկասեան, Մ. Սահակեան, Ս. Սահակեան եղբարք՝ 50ական, Մ. Գազտոյեան, Տէր եւ Տիկ. Ոսկերիչեան՝ 25ական, Ծանօթ Ֆրանսացիներ՝ 23, Յ. Առաքելեան 20, Ա. Սիրունեան, Տիկ. Մ. Պօղոսեան՝ 10ական, Յ. Աբրահամեան՝ 5, Րէիզեան, Ա. Սիսլեան, Հ. Էքսէրճեան, Կ. Աճէմեան, Հ. Խաչատուրեան՝ 10ական, Յ. Խաչատուրեան, ՌՍՆ, Տէր եւ Տիկին Փէթրի Հոլասեան, Փ. Նատիրեան՝ 20ական, ՌՍՆ՝ 15, Գ. Գըլըճեան, Յ. Գէորգեան, Գուլումճեան 5ական, Մ. Յարութիւնեան՝ 3, Հ. Փամպուքեան, Ե. Նարինեան՝ 20ական, Մարտիկ, Գ. Գալֆաեան, Տիկ. Նշանեան, Հ. Ազլաղեան, Ի. Տէօվլէթեան, Յ. Ավավեան՝ 10ական, Գ. Էքսէրճեան, Խաչիկ Առաքելեան, Փոքրիկն Յ.-Խաչատրեան, Յ. Թորոսեան, Ոսկերիչեան, Հ. Ոսկերիչեան՝ 5ական։ Գումար 761 ֆր.։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի բացառիկ ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Rue Monsieur le Prince, Floria ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայ կ'ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Անիէռի մէջ կազմուելիք նոր խումբին արձանագրուած ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, իսկ վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, միութեան գրադարան-ընթերցասրահին մէջ։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէսինի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու։

Վիլէօրպանի (Լիոն) Արամ խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 7.30ին 24 Rue d'Alsace: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Յովհաննէսեան։ Կը հրաւիրուին քոյր խումբերու ընկերները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի երկսեռ երիտասարդաց միութեան անդամներ առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 20 Ave. de Ville d'Avray. Կարեւոր օրակարգ. կը հրաւիրուին նաեւ Միութեան անդամագրուիլ փափաքողները։

Հ. Մ. Ը. Մ. Իթալիի մասնաճիւղի մայր դիւանը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ անդամակցիլ փափաքող երիտասարդները, ընդհ. ժողովին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Օրակարգ՝ գեկոյց պատգամաւորի եւ նոր վարչութեան վերընտրութիւն 111 Ave. d'Italie Paris (13).

Լիոնի Փէրլէնճ (խարբերդ) գիւղի Ուսումնասիրաց Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 467, 420, 352, 43, 480, 90: Դիմել՝ շահող թիւերով Յարութիւն Թաթոսեանի, 138 Rue Garibaldi, Lyon (Rhône).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. ST. PHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

4 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1152 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒՐԻԱ ՀԱՍԱԾ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐԷԴ 150 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ԵՆ ԱՐԴԷՆ. Ո՛Ր ՕՐՈՒԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՍ...

...ՈՒ ԽՕՍՔ

...Ի՞Ն, ՁԵՒ ԱՌՈՒՆ ՋՈՒՐ ԳԱՅ...

...կը թուի թէ տակաւին չենք ըմբռներ ինչ որ տեղի կ'ու...յ Սուրիոյ սահմանին վրայ եւ Հալէպ քաղաքին մէջ։

Հազարաւոր աքսորականներ խռնուած իրարու վրայ, մերկ ...նօթի, ենթակայ՝ համաճարակներու։ Տասնըհինգ տարի ...սարսափի տակ անբռնացած թշուառներ, որ յանկարծ կը ...ւին ազատ երկիր մը, թշնամին այս անգամ «նաթաղան»ի ...րէն խարազանը շարժման մէջ դրած ըլլալով։

Ուրիշ առեն, կը յուզուէինք ո՛և է «տնանկ եւ աղքատ»ի ...րեւոյթէն, արցունքէն կամ աղաչանքներէն։ Կը թուի թէ ...շատ հեռու ըլլալով. Ձուրի ձայն կուգան Անատոլուէն ...ած 2—3000 բեկորներու չարչարանքները, կիներուն ողբ ...րծը եւ մանուկներուն լեղապատառ կանչերը։ Նոյնիսկ հա...րակներն ու մահուան դէպքերը։ (Չէ՞ որ 150 հոգի մեռած ...րդէն, քանի մը օրուան մէջ...)։

...եր ամէնէնազնուապետական և ղանդաղաշարժ հաստատու...ը. Բարեգործականը, սեթափեցաւ, վերջապէս, եւ հանգա...ւթեան ձեռնարկած է հեղը. Ցանձնախումբի մը միջոցաւ, ...ոլոր հոսանքներն ալ ներկայացուցիչ ունին, բացի Երե...իններէն։ (Հազարաւոր անօթիներ եւ հիւանդներ փրկելու ...՞ր ալ սկզբունքի խնդիր, հէ՜յ կարմրուկ աքլորներ...)։

Ձօշերը զանազան գումարներ տրամադրած են արդէն, հա...ւյն իրենց տարեկան հաշիւներուն։ Եւ առաջին ցանկը ...ցոյց կուտայ 42,000 ֆրանքի գումար մը, որուն տաս...ատիկը մէկ հոգի կրնար ատրագրել, տարբեր պարագա...ւ մէջ։ Իսկ հռչակաւոր Կրեսոսը, Գալուստ Կիւլպէնկեան, ...ւայ դեռ անտարբեր, անշուշտ սպասելով որ քարիւղի հո...րացուին Անատոլուէն փախած թշուառներու ոտքերուն ...ւ եւ կամ, քարիւղի վերածուին հալածական որբեւայրի...ու եւ որբերու արցունքները...

Իսկ ի՞նչ կ'ընէ բուն ժողովուրդը,— այն որ միշտ առաջին ...անչանը կուտար այսպիսի պարագաներու մէջ։ Այն որ ...երէկ անցաւ միեւնոյն ճամբաներէն — Հասիճէ, Րաս-իւլ-...Գամըշլը, Նիսիպին։ Իէ՞ պէտ անկարեւոր է, թէ հայերն ...երը կորսնցուցեր են իրենց արժէքը։ Կամ արդեօք այս ...ովուրդը հարուստ էր Շիրակի եւ Ֆիլիպէի աղէտներուն ...են, եւ աղքատացա՞ւ անկէ ի վեր։

Ընդհակառակն։ Գործազրկութեան տագնապ կար Շիրակի ...ուն, իսկ հիմա, թէ գործերը առատ են, եւ թէ մարդիկը ...ւի չէն։

Մէկ պատճառ տիրող ղանդաղաշարժութեան, պատճա...ռր այն է որ, նորագոյն ողբերգութիւնը հանդիպեցաւ տօ...ան օրերուն, եւ ամէն մարդ քիչ մը մանր կը հաշուէ իր ...տուրիկ ծախքերը։

Ուրիշ պատճառ մը՝ անշուշտ լուրերու պակասն է։ Շատ...երը տակաւին լրիւ գաղափար չունին ամբողջ անցուդար...ձին։ Կը կարծեն թէ Անատոլուէն 50-100 խեղճեր ինկեր Հալէպի առաջնորդարանը, եւ նպաստ կ'ուզեն։

Այս տեսակէտէն ծանր մեղքի տակ են Հալէպի թղթակից...ը, որոնք պարտք չեն սեպեր օրը օրին գրի առնել իրենց ...ին առջեւ պարզուած ահռելի ողբերգութիւնը։ Ձեն պատ...թէ ինչպէս կը հալի հրաշքով ազատած բազմութիւն մը։ ...շուշտ կը սպասեն որ եւրոպական կամ արաբական թեր...րը գրեն, եւ մենք թարգմանենք։ Այս անհոգութեան ուրիշ ...կ պատկերը կը ներկայացնեն Հալէպի եւ Պէյրութի թեր...րը, որոնք փոխանակ լայնօրէն հետեւելու ամբողջ անցու...րձին, պատահական լուրեր կուտան։ Տեսակ մը «ի միջի ...յոց»։ Իբրեւ թէ ուրիշ աշխարհի մը հետ կապ ունենային ...ածները եւ իրենք ալ պարզ արձագանգներ։

Սրտաբաց մէջտեղ կը դնենք այս բոլոր վրիպումները, իբրեւ ...ւոյթ։

Բայց ատոնք չեն արդարացներ Սուրիայէն դուրս տիրող ...հոգութիւնն ու դանդաղկոտութիւնը։ Ամէն մէկ «համաշ...ժամ» տասը գերեզման կը բանայ, առանց հացի եւ ապուրի ...կով չափահասներ, առանց կաթի հարիւրաւոր մանուկներ և ...անց հագուստի ու վերմակի՝ բոլորը մէկ։ Երբ ուշ կանուխ ...տի տանք, ինչո՞ւ չտանք առաջին ժամուն։ Ցիշեցնե՞նք ...քան պերճիմաստ առածը— մինչեւ առուն ջուր գայ, գոր...ն աչքը դուրս կուգայ։

Եթէ միւս բոլոր գաղութները թմրած ըլլան, ֆրանսականը ...եւ է պատրուակ չի կրնար ունենալ տնտնալու, իբրեւ թարմ ...բազդատաբար չէն։ Գալքաններուն կարելի է աչք գոցել, ...ցց ոչ Ամերիկային կամ Եգիպտոսին։

Մենք յոռետես չենք, բայց այս բոլոր դիտողութիւնները ...ենք յատկապէս ուշադրութիւն հրաւիրելու համար դէպքի ...վրայ որ բացառիկ հանգամանք ունի։ Անատոլուի բեկոր...ուն տեղահանութեան խնդիրը շատ մը տեսակէտներով աւելի ...հրակիզիչ է քան Շիրակի կամ Ֆիլիպէի աղէտը, և հետեւաբար ...պահանջէ արագ եւ գործօն աշխատանք։ Այս դէպքը ...եւ ծանր փորձ մըն է մեր ազգային գիտակցութեան հա...։ Իսկ իրարու դէմ նիզակ ճօճելով, կամ քէն կապելով չէ ...պիտի ապացուցանենք մեր պարտաճանաչութիւնը։

Թշնամին հովին յանձնեց մեզ դիւային քրքիջով մը, պատ...սատ՝ կոխկրտելով անցնելու։ Իսկ մենք ոտքի ենք նորէն։

Ահա նոյն ճամբուն վրայ կը նետէ Անատոլուի վերջին ...ացորդներն ալ։ Ձեռք ձեռքի տանք, որպէս զի անոնք ալ ...քի կանգնին, փոխանակ տրորուելու և անհետելու մեզ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՐ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

«Յուսաբեր» կրկին պարզելով Անատոլուէն քշուած բեկորներուն թշուառութիւնը, կը զարմանայ որ Եգիպտոսը անզգած կը մնայ տակաւին (23 դեկտ.).

— «Եգիպտահայ գաղութը, որ ամէն պարտականութիւն — ու նաեւ ամէն հնարաւորութիւն — ունի իր առաւելագոյն աջակցութիւնը բերելու աղէտուած ազգակիցներուն, կը շարունակէ քար անտարբերութեամբ դիտել համայնքի ծոցին մէջ ծաւալած ազգային ծանրագոյն չարիքը։ Եւ այսպէս ճիշդ այն պահուն, երբ Դաշնակցութիւնը դարձեալ իր ձեռքերը դէպի վեր ցցած, անձնատուր եղած է հակառակորդին, յօժարակամ պատրաստակամութիւն յայտնելով անոր՝ իր կարելի աջակցութիւնը բերել պատուհասուած բազմութեանց տառապանքները գէթ չափով մը մեղմելու համար։

Ճանչնալով մեր ժողովուրդը եւ ծանօթ ըլլալով անոր զգացումներուն, անվերապահօրէն կը յայտարարենք, թէ մեր գաղութը ցարդ լուռ մնաց ոչ անոր համար՝ որ չուզեց արձագանգել Հալէպէն եկած եղբայրական կոչին, այլ լուռ մնաց անոր համար՝ որ իր վարիչները չուզեցին իրենց պարտականութիւնը կատարել այդ կոչին հանդէպ։

Լեռ չէ, պարոններ, որ պիտի շարժենք իր տեղէն։ Ու բնաւ հեքեաթ չէ, ինչ որ կը գրենք։ Իրապէս վերապրող բեկորներէն շուրջ 1000 հոգի բռնութեան տակ ձգած են Թրքական գեհենը եւ մերկ ու անպատսպար վիճակի մէջ խռնուած Հալէպ եւ սահմանամերձ վայրերը։ Կը գրեն, որ հազարը պիտի բարձրանայ 4000ի եւ այս գալիք 3000ը, բնաւանտարակոյս, արդէն Հալէպ եկած հազարի անմխիթար վիճակը պիտի ունենայ։ Թուրքիան որոշած է թէ՛ թուրքը թրքացնել եւ թէ անոր երկիրը։ Գոհ մնանք, որ ողջ վիճակի մէջ այդ գեհենէն գոնէ 4000 ազգակիցներ կ'ունենանք։ Ասոնք բոլորը հայ ժողովուրդի զաւակներ են, պատուախնդիր, շնորհունակ եւ սիրահար աշխատանքի։ Փոքրիկ աջակցութիւն մը իրենց, սկզբնական շրջանին զոյգ մը զգեստ, կտոր մը հաց եւ պատսպարանքի համեստ անկիւն մը, — եւ արդէն իրենք իրենց, յաճախ առանց մինչեւ իսկ մեր լուրջ ու հիմնական օգնութեան, պիտի տեղաւորուին, աշխատանք պիտի ստեղծեն եւ իրենց ապրուստը ապահովեն։

Մեզմէ խնդրուածը — թել մըն է իւրաքանչիւրէն։

Ժողովուրդը կ'ուզէ՛ տալ, թող «ընտրեալները» բարի ըլլան գալ եւ առնել։»

ԱՆԴՐԷԱՍ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

«Յուսաբեր»էն ցաւով կ'իմանանք մահը երէց ընկերոջ մը, Անդրէաս Տէր Անդրէասեանի, որ բոլորին ծանօթ էր մտերմական բառով մը, «Պապա»։

Կանուխէն արձանագրուած Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, «Պապա»ն Եգիպտոսի մէջ եռանդով կը մասնակցէր կուսակցական եւ հանրային կեանքին, կը վազէր, կը յոգնէր հակառակ իր տարիքին։ Քանի մը տարի առաջ Փարիզ եկաւ, իր զաւակները տեսնելու, եւ անցեալ տարի վերադարձաւ Եգիպտոս, միշտ հաւատալից։

Մահը տեղի ունեցած է Գահիրէի մէջ, դեկտ. 24ին գիշերը, յանկարծակի։ 65ը անց էր։

Մեր վշտակցութիւնը իր զաւակներուն եւ պարագաներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ Հայերուն երբեւէկի ազատութիւնը

«Ազգամ» դեկտ. 28ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Էնկիւրիի իր թղթակիցին հետեւեալ հեռագիրը՝ «Բոլոր հայրենակիցները ազատօրէն պիտի ճամբորդեն» խորագրին տակ.—

Ներքին գործավարութիւնը մտադիր է, նոր պահանջներու եւ փորձառութեանց հիման վրայ, փոփոխութիւններ կատարել հայրենակիցներուն եւ օտարահպատակներուն համար երկիր մտնել ելլելու յատուկ երթեւեկի կանոնագիրին մէջ։

Երթեւեկի այս նոր կանոնագիրը պատրաստուելէն վերջ, ճամբորդութեան եւ անցագրի խնդիրներն ու ոչ-թուրք տարրերուն երթալ գալու խնդիրները հիմնական կերպով լուծուած պիտի ըլլան։

Առած ստոյգ տեղեկութիւններուս համաձայն, որոշուած է որ Յոյներն ու Հայերն ալ ճամբորդութեան եւ երկրին մէջ երթեւեկելու խնդրին մէջ Հանրապետութեան հայրենակիցներու իրաւունքէն եւ ազատութենէն կատարելապէս օգտուին եւ այլեւս ենթակայ չըլլան մասնաւոր արտօնութեան ու արձանագրութիւններու։

Դեռ վճռապէս յայտնի չէ թէ այս նոր որոշումը ե՞րբ պիտի սկսի գործադրուիլ։

∴ Պոլսոյ կուսակալութիւնն ու ոստիկանութիւնը լուր չունին այս կարգադրութենէն։

Պէյրութի վրանաքաղաքը կը պարպուի

«Ազդակ» կը գրէ թէ տեղական կառավարութիւնը հրահանգած էր պարպել Պէյրութի վրանաքաղաքին մէկ մասը, մինչեւ վեց ամիս։ Եղած դիմումներուն վրայ քաղաքապետութիւնը քանի մը ամիս եւս երկարաձգած էր ժամանակամիջոցը։ Սակայն հակառակ տրուած ժամանակամիջոցին շատոնց լրացած ըլլալուն, շատեր չեն փոխադրուած եւ կառավարութիւնը ստիպուած բռնի միջոցի դիմած է։ Անցած երկու շաբթուան ընթացքին 100է աւելի տուներ փլցուած են։ Սկսած են փլցնել Մարաշցիներու կայանը։

Իսկէնտէրունի տեղ Անտիոքը կեդրոն

Անտիոք, Ալեքսանտրէթ, Պէյլան, Դէօրթեօլ եւայլն թրքախօս քաղաքներուն համար ցարդ Ալէքսանտրէթը կառավարական կեդրոն ճանչցուած էր։ Սակայն կառավարութիւնը նկատի առնելով Անտիոքի այլ եւ այլ տեսակէտներով Ալեքսանտրէթի վրայ ունեցած առաւելութիւնները, հրահանգ տուած է՝ կառավարական կեդրոնը Անտիոք փոխադրել եւ յետ այսու թղթակցութիւնները կատարել Անտիոքի հետ։ Այս մասին առարկութիւններ կ'ըլլան Ալեքսանտրէթի կառավարական շրջանակներուն կողմէ։

Սուրիոյ վարչաձեւին շուրջ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ այս օրերս Պէյրութի մէջ, ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսոյի նախագահութեան տակ պիտի գումարուի խորհրդակցական ժողով մը՝ վերջնապէս որոշելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի վարչաձեւը եւ նոր սահմանադրութիւնը։

Խորհրդաժողովին մասնակցելու համար դէպի Պէյրութ ճամբայ ելած են արդէն մարզպանութեան զանազան գլխաւոր քաղաքներու ներկայացուցիչները։ Միւս կողմէ արաբական կուսակցութիւններն ալ կը խորհրդակցին՝ իրենց կողմէ պատուիրակներ ղրկելու համար սոյն ժողովին։

Թերթերու համաձայն, Սուրիա թագաւորութեան պիտի վերածուի եւ գահ պիտի բարձրանայ Սուրիոյ նախկին վարչապետ Տամատ Ահմէտ Նամի պէյ։ Այս վերջինը Փարիզի մէջ պետական մարդոց հետ շփման մէջ գտնուելէ յետոյ, Պէյրութ վերադարձած է և երկարօրէն տեսակցած մարզպան Փոնսոյի հետ։

Անկախութեան շարժումը Հնդկաստանի մէջ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ համահնդկական գործադիր կոմիտէն հրամայած է հնդիկ օրէնսդիր ժողովներու բոլոր անդամներուն՝ անմիջապէս տալ իրենց հրաժարականը։

Գործադիր կոմիտէն որոշեց նաեւ հսկայական ցոյց մը կազմակերպել յունուար 26ի կիրակի օրը՝ անկախութիւն պահանջելու համար, ըստ համաժողովի ընդունած բանաձեւին։

Շատ յոյս չկայ որ օրէնսդիր մարմիններու անդամները բոլորն ալ հրաժարին, որովհետեւ դեռ վէճ կայ իրենց միջեւ։ Ծայրայեղականները իրենք ալ միացեալ ճակատ չեն ներկայացներ։ Համագումարը փակուելէ առաջ 40 պատգամաւորներ իբրեւ բողոքի նշան ձգեցին սրահը եւ դուրս ելան, որովհետեւ համաձայն չէին կարգ մը վարիչներու իբրեւ «դաւլիճ»ի անգամ ընտրուելուն։

Աշխատաւորական կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ Մաքտօնըլտի կառավարութիւնը շատ խիստ դիրք պիտի բռնէ Հնդկաստանի անկախութեան շարժումին դէմ եւ թոյլ չպիտի տայ որ ծայրայեղ տարրերը խան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Է.

Նուագի յէ Սէքէն	155
Մ. Խաչատուրեան (Նիս)	30
Յակոբ Ձաւուշեան, Սէն Թ'Օպան	20
Յովհ. Պէլէմճեան	10
Գումար	215
Զ. ցանկի գումարը	4009
Գումար	4224

... Խմբագիր.

ՆՈՒԱՁԻ ԼԸ ՍԷՔ,— «Յառաջ»ի մէջ օրը օրին կարդալով Անատոլուէն Սուրիա քշուած հայրենակիցներու թշուառութեան լուրերը, պարտք սեպեցինք կաղանդի աւանդական սեղանէն համեստ բաժին մը հանել անոնց։ Ձեզի կ'ուղարկենք 155 ֆրանք, իբրեւ մեր կաղանդչէքը.— Ասօրեան Երուանդ՝ 40, Յովասափեան ընտանիք՝ 30, Թէրզեան ընտանիք՝ 30, Վահէ Փամպուքճեան՝ 20, Ցիրան Փամպուքճեան՝ 20, Կարպիս Միքայէլեան 10, Տիկ. Հայկանուշ Միքայէլեան 5։ (Տես վերը)։

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հալէպի Գաղթականաց կեդր. յանձնախումբը դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով.— Ա. Ատենապետ՝ Տոքթ. Ա. Ալթունեան, Բ. ատենապետ՝ Գաբրիէլ Վրդ. Գասպարեան, ատենադպիր՝ Տոքթ. Յար. Տէր-Ղազարեան, հաշուեքննիչ՝ Գր. Ագիրեան։

Հասիճէ եւ Գամըշլը ապաստանած տարագրեալները խիստ թշուառութեան մատնուած են եւ փոքրիկներու մէջ ծաղկախտի հետեւանքով 100ի մօտ մահեր պատահած ըլլալով, անմիջապէս այդ վայրերը ղրկուեցան Տոքթ. Ա. Գասմաճեան եւ Բարեգործականի պաշտօնեայ Մ. Թէրճանեան ժողովուրդը պատուաստելու եւ նպաստ բաշխելու համար։

Նպաստ կը բաշխուի նաեւ Հալէպի Էսատ փաշայի գաղթակայանին մէջ գտնուող կարօտեալներուն։

Սուրիոյ սահմանը ապաստանող գաղթականներուն մէջ աղետալի, հարսանիթի եւ ծաղկախտի համաճարակ մը սկսած է, որոնց զոհ կ'երթան մեծ թիւով փոքրիկներ։

«Եփրատ» (25 դեկտ.) կը գրէ թէ վերջին շաբթուան ընթացքին 200է աւելի նոր գաղթականներ հասան, մեծ մասը կարօտ վիճակի մէջ։

Կատարուած դիմումներու նպաստաւոր հետեւանք տալով, ֆրանսական մարզպանութիւնը հրահանգ տուած է սահմանի իշխանութեանց, որպէսզի գաղթականներէն չպահանջուի «վիզա»յի գործողութիւն եւ գաղթականները Սուրիա ընդունուին անարգել։

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԿԻՆՆ ՈՒ ԱՂՋԻԿԸ ՍՊԱՆՆԱԾ Է...

Փօն Սէն Թ'էսփրիէն կը գրեն թէ քանի մը օր առաջ իրենց բնակարանին մէջ մեռած գտնուած են Հայու մը՝ Ծերոն Խաչերեանի կինը Կիւլիզար եւ աղջիկը։

Ոստիկանութիւնը լուր առնելով, քննութեան ձեռնարկեց։ Բժշկական քննութիւնը հաստատեց թէ Կիւլիզար եւ աղջիկը մեռած են 3-4 օր առաջ, հաւանաբար թունաւորման հետեւանքով։

Ծերոն Խաչերեան, 39 տարեկան աշխատաւոր մը, յիմարի ձեւեր առած էր։ Չկրցաւ որեւէ բացատրութիւն տալ ոստիկանութեան։ Ըսաւ միայն թէ կինն ու աղջիկը մեռած գտած է։

Ոստիկանութիւնը կասկածելով որ Ծերոն ինք սպաննած է զանոնք, ձերբակալեց զայն։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՄԻՆՉ ԳԱՐԱԽԱՆ ԿԸ ՃԱՌԷՐ...

Մ. Քէմալի պարծենկոտութիւնը՝ գերմանական ակնոցով.— Գերման թերթի մը սուր ճիգնութիւնը Գարախանի եւ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ, Անատոլուի նոր տեղահանութեան առթիւ.

Երբ 1927 Հոկտեմբերին Մ. Քէմալ քաղաքական նշանաւոր ճառ մը խօսեցաւ, այնքան ալ մանրամասն եւ առարկայօրէն անդրադարձողներ չեղան մեր մէջ: Նոյնիսկ այսօր մեզի համար երկրորդական ըլլալ կը թուին այդ տեսակ վերլուծումներ, գիտական անաչառ բացատրութիւններ մեր ազգային ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան եւ դրացի ժողովուրդներու քաղաքական քայլերուն մասին: Մեզի համար յաճախ բաւական է մեր զգացումը, մեր ներքին ձայնը եւ անով կը գործենք, կարծելով թէ ճիշդ է: Այս ուղղութիւնը սխալ է անշուշտ, բայց շատ պարագաներ կան որ ենթակայական այդ մեր դատումներուն մէջ չենք տարբերիր առարկայօրէն դատողներէն, մանաւանդ երբ խնդիրը մեր իրականութեան եւ մեր դրացիներուն շուրջ է, որովհետեւ տեսակ մը բնազդ կայ, որ մեզ կ'առաջնորդէ:

Ահա Մ. Քէմալի ճառը, որ հինգ օր տեւեց երկու շնչգալից մասերով՝ ազատութեան համբան մինչեւ 1920 եւ ազգ. յեղափոխութիւնը՝ 1920—27: Ո՛վ չի գիտեր մեր մէջ թէ անիկա փուճ վասանքէ եւ պանծացումէ զատ ուրիշ բան չէ, բայց լսենք օտարները:

Գերմանական Geopolitik անուն քաղաքական ամսագրի նոյեմբերի թիւին մէջ գրագատական մը գրուած է այս ճառին մասին, որ այժմ գրքի ձեւով հրատարակուած եւ գերմաներէնի ալ թարգմանուած է, բանելով 397 էջ:

Գիրքին պարունակութիւնը հետեւեալն է. Թուրք ազատագրական շարժումին կազմակերպութիւնը, ազատութեան կռիւը եւ ազատագրուելէն յետոյ Թուրքիոյ հիմնական նորոգումները: Անշուշտ հոյակապ տարուած գործ մը, որ արեւելքցի դիկտատորի մը անգթութիւնն ու գործելու կամքը կը պահանջէր, մեծ հարցականի մը առջեւ կը դնէ մեզ թէ՛, արդեօ՞ք ժողովուրդի բարօրութեան ի նպաստ եղաւ անիկա թէ ո՛չ պատմութիւնն է որ գուշակելու է այդ: Սակայն ինչ որ ալ ըլլայ, պէտք է նկատել որ եւրոպական տաճկաններու վերագրումը անգլիական բարեկամութեան միջոցին կը կատարուէր... ուրեմն այս յաջողութիւնը թրքական զէնքի գործ մը չէ: Խուճ հաւատացեալ խոյամութիւն մըն ալ կայ անշուշտ, որ կը սպառնէ եւրոպականացած եւ ուրացող թուրքիային իր վերէն լուծելու: Թէ ինչ ձիրք պիտի քննեն ազգային, Պուրկարիա եւ Ցուենաստան Թուրքիոյ հանդէպ՝ առանցն կախեալ է. մինչ կ. պոլիսը Ռուսիոյ համար չահագրգիռ ըլլալէ չէ դադրած ապահովապար:

Մ. Քէմալ այս հարցերուն մասին ոչ միայն գիտակցաբար լուռ կ'անցնի, այլեւ իր խօսքերը դիտումնաւոր կը դարձնէ, իր գործքը մանրամասն բացատրելով եւ հիմնաւորելով, մինչ հակառակորդներու տեսակէտները խօսս քննադատութեան կ'ենթարկէ. առոր համար ալ գրքին արժէքը պարմանագրական է: Ան կրնայ տեղեկութիւն տալ թրքական դիկտատուրային եւ իր մեթոտներուն մասին, բայց անոր մէջ կը պակսի պատմական առարկայականութիւնը:

* * *

Անատոլուէն Սուրիա բանի տարագրուած Հայերու մասին 21 դեկտ. Թուակիր «Գորվերց» (գերման ընկերվարականներու կեդրոնական օրկանը, որ կը նշանակէ «Յառաջ»), կը գրէ.

— Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարարի փոխանորդ Հայազգի Գարախան, երբ այս օրերս, Էնգիւրիի մէջ, իր ընդունելութիւնները առ բողոքող ձայներուն հետ կը փառաբանէ Ռուսիոյ սէրը՝ դէպի քէմալական դիկտատորութիւնը, անդին հազարաւոր Հայեր բանի կը քշուին Սուրիա: Էնկէրի եւ Թալէաթի յաջորդները երեւի գտած են որ 1915—16ի մէկ միլիոն Հայերու բնաջնջումէն դեռ այնքան մարդ մնացած է, եւ որովհետեւ «քաղաքակրթուած են, իրենց իսկ հայրենիքները դուրս կը քշեն, անոնց վերջին ունեցածն ալ առնելով անշուշտ»:

Յետոյ, խորհրդածելէ վերջ «մաքրագործուած»ի քաղաքականութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան, Նանսէնի ծրագրին ձախողման, Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան կատարած եւ չկատարածներու մասին, կը հետեւցնէ.— Գարախան եւ Բիւշտի, որոնք իրենց ճառերով երկու դրացի պետութիւններու բարեկամութիւնը կը գովեն, կրնային խնայել հայ ժողովուրդին այս նոր դժբախտութիւնը, բայց Քէմալ եւ խորհրդային պետական քաղաքականութիւնը ամէնէն քիչ կը ճնտաքրքրուի Հայոց ճակատագրով. բռնիկանանին Հայերու ընկճումը, զոր միասին կը կատարեն, երկու պետութիւններու միջեւ իբր մերձեցման միջոց կը ներկայացնէ:

Պ. Ֆ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԵՐ

ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ ԵՒ ՅՈՐԵԼԵԱՆՆԵՐ 1930Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Եւրոպական ազգերը առիթ չեն փախցներ պանծացնելու գործն ու յիշատակը այն դէմքերուն, որոնք երախտագիտութեան արժանի գործեր կատարած են:

Այս նպատակներով է, որ ութ տարիէ ի վեր «Մասիս» օրացոյցին մէջ կը յիշատակեմ պատմական դէմքերու եւ դէպքերու տարեդարձի թուականները, վառ պահելու համար անոնց յիշատակը: Այսօր «Յառաջ»ի միջոցաւ կը ներկայացնեմ ցանկը 1930ի ընթացքին տօնելի տարեդարձներու, յոբելեաններու, ազգային տօներու եւայլն: Արտասահմանի մեր գաղութներու ազգային մարմինները՝ հայրենակցական, ուսանողական, երիտասարդական, մշակութային միութիւններ, թերթեր եւ առհասարակ հայ որդին եւ զգացումներուն նախաձեռնիչ խմբակներն ու անհատները նախաձեռնարկ պիտի ըլլան տօնելու այս ու այն տարեդարձն ու տօնը, որոնք վառ կը պահեն անցեալի յիշատակները եւ հայրենիքի եւ ազգի սէրն ու գաղափարը:

Այդ խաղաղ տօնակատարութիւնները — մանաւանդ արտասահմանի մէջ — իրար քով կը հաւաքեն ցիրուցան հայրենակիցները, որոնք պահ մը հոգեկան թռիչքներով կը վերյիշեն այս ու այն դէպքն ու դէմքը, մարմինն ու հիմնարկութիւնը:

Արդէն ամէն տարի կը տօնուին Վարդանանց, Աղբիւրեան Սերոբի, Մայիս 28ը եւ Հայ Մշակոյթի Օրհուան տօները: Իմ ցանկին մէջ կան նաեւ կուսակցական տօներ եւ տարեդարձներ:

Ահա այդ ցանկը.—

1. Սայեաթ Նովայի ծննդեան 215ամեակը՝ 1715-1930 եւ նահատակութեան 135ամեակը՝ 1795-1930:

2. «Պայծառ» Հայրենեաց «Ներբուծ» Ե. Աշտարակեցիի ծննդեան 160ամեակը՝ 1770-1930 (վախճանեալ 13 փետր 1857):

3. Խաչատուր Աբովեանի ծննդեան 125 ամեակը՝ 1805-1930 (անհետացած 2 ապրիլ 1848):

4. Վաղեմի խմբագիր, դասատարած եւ գրագէտ Մատթէոս Մամուրեանի ծննդեան 100ամեակը՝ 1830-1930:

5. Արեւելահայ հրապարակագրութեան նահապետ Ստեփաննոս Նազարեանի ծննդեան 120ամեակը 1810-1930 (վախճ. 1879ին):

6. «Նուազող վշտից Հայրենեաց Հայոց «Խրիմեան Հայրիկ» եւ «Բլբուլն Աւարայրի» Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի ծննդեան 110ամեակը՝ 1820 — 1930:

7. Մեծանուն Հայ վիպասան եւ Հայկական ազատագրութեանդաղափարինահվիրաններէն անմահն Րաֆֆիի ծննդեան 95ամեակը 1835-1930 (մեռած 1888 ապրիլ 25):

8. Ազգային երգիչ Գամառ-Քաթիպայի ծննդեան 100ամեակը 1830-1930, Նոյեմբեր 8 - 21 (մեռած 1892 օգոստ.):

9. Արփիար Արփիարեանի ծննդեան 80ամեակը՝ 1850-1930:

10. Գրիգոր Զօհրապի ծննդեան 70ամեակը՝ 1860-1930 եւ նահատակութեան 15ամեակը՝ 1915-1930:

11. Թբքահայոց Ազգային Սահմանադրութեան հռչակման 70ամեակը՝ 1860 մայիս 24-1930:

12. Հայաստանի հայրենաձօն բանաստեղծ եւ հայ ազգագրական գրականութեան հիմնադիր Գարեգին Եպիս. Սրուանձտեանցի ծննդեան 90ամեակը՝ 1840 1930 (վախճ. 1892 Նոյեմբերին):

13. Բանաստեղծ Սմբատ Շահազիզի ծննդեան 90ամեակը՝ 1840 1930: (Մեռած 1907ին):

14. Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հիմնարկութեան 40ամեակը՝ 1890-1930:

15. Վենետիկի Մ. Ռափայէլեան վարժարանի հիմնարկութեան 100ամեակը՝ 1830-1930:

16. Թաւրիզի Հայոց «Արամեան» ազգային դպրոցի հիմնարկութեան 100ամեակը՝ 1830-1930:

17. Թաւրիզի Հայոց «Հայկազեան-Թամարեան» ազգային դպրոցի հիմնարկութեան 60ամեակը 1870-1930:

18. Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն Քրիստափոր Միքայէլեանի եղերական մահուան 25ամեակը՝ 1905 մարտ -1930:

19. Կովկասի Հայ-Թրքական ընդհարումներու 25 ամեակը՝ 1905 փետր 1930:

20. Կարնոյ յեղափոխական մեծ ցոյցին 40ամեակը՝ 1890 յուլիս 1930:

21. Գումգափուի (Պոլիս) մեծ ցոյցին 40ամեակը՝ 1890 յուլիս 1930:

22. Եղիշէ Արքեպ. Դուրեանի ծննդեան 70ամեակը՝ 1860-1930:

23. Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ բանաստեղծ եւ հայկաբան Հ. Արսէն Ղազիկեանի ծննդեան 60ամեակը՝ 1870-1930:

24. Աւետիք Իսահակեանի ծննդեան 55ամեակը՝ 1875 եւ գրական գործունէութեան 40ամեակը՝ 1890-1930:

25. Ազգային բարերար Մկրտիչ Սանասարեանի մահուան 40ամեակը՝ 1890 մայիս 19-1930:

26. Ցայլոնի պատմագիր եւ բանաստեղծ Նոր Ջուղայեցի Պրոֆ. Մկրտիչ Էմինի մահուան 40ամեակը՝ 1890 դեկտ. 1930:

27. Աշխարհահռչակ նկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկիի մահուան 30ամեակը՝ 1900-1930:

28. Հրապարակագիր եւ որբախնամ Գրիգոր Ջանշեանի մահուան 30ամեակը՝ 1900-1930:

29. Գիտնական եւ պատմագիր Պրոֆ. կարապետ Եզեանցի մահուան 25ամեակը՝ 1905 մայիս 31-1930:

30. Գրագէտ Վրթանէս Փափազեանի մահուան 10ամեակը՝ 1920 ապրիլ 1930:

31. Հայաջինջ սարսափներուն եւ հայ մտաւորականութեան, ազգային, քաղաքական, կուսակցական, հոգեւորական դէմքերու նահատակութեան 15ամեակը՝ 1915-1930:

32. Վան-Վասպուրականի, Մուշ-Սասունի, Շապին-Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Մուսա լեռան, Ֆընտըճաքի հերոսամարտերու եւ ինքնապաշտպանութեան կռիւներու 15ամեակը՝ 1915-1930:

33. Հայկական Լէգէոնի Արարայի մէջ մղած ճակատամարտի 12րդ տարեդարձը՝ 1918 սեպտ. 19-1930:

34. Հայաստանի Փետրուարեան ապստամբութեան 9րդ տարեդարձը՝ 1921 փետր. 1930:

35. Հաճընի և Մարաշի Հայոց հերոսամարտի 10ամեակը՝ 1920 հոկտ. 16—1930:

36. Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամներ Վահան Խորէնիի եւ Արշակ Շիրինեանի նահատակութեան 10ամեակը 1920 1930:

Ահա այն ցուցակը, որով կրնան առաջնորդուիլ բոլոր ազգային մարմինները ու հիմնարկութիւնները, այս կամ այն տարեդարձը տօնելու համար:

ՄԱՍԻՍ

Հ. Ե. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

ԵՌԱՆԴՈՒՆ ՃԻԳԵՐ ԵՒ ԱՌԱՋԱԴԻՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Ե. Ը. Մ. Բ. Պատգ. Ժողովին առթիւ, Վարչութենէն ճեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղեմ «Յառաջ»ի համար.

Մեր Բ. Պատգմ. Ժողովին կը մասնակցէին 19 լիազօր պատգամաւորներ եւ հինգ պարզ անդամներ: Բացումը տեղի ունեցաւ դեկտ. 25ի առաւօտ: Ներկայ էին Պ. Ս. Վրացեան եւ Պ. Ն. Օհանեան, որոնք գնահատութեան խօսքեր ըսին Միութեանս կատարած գործին ամենէն բազմամասին: Մեզի համար հաճելի էր լսել, որ հայ նախկին պետական անձնաւորութիւն մը և հայ ժողովուրդին մէկ ներկայացուցիչը, երկուքն ալ, անհրաժեշտութիւն մը կը նկատէին այս Միութեան գոյութիւնը:

Միութեանս անդամներուն թիւը հասած է 500ի: Մեր մասնաճիւղերը կը գտնուին գլխաւոր կեդրոններու մէջ, ինչպէս որ գիւղին պիտի ըլլայ համախմբել նաեւ միւս բոլոր որբերը: Պատգ. Ժողովը հարկ տեսած է, որ մեր մասնաճիւղերուն կարգ մը գործերը այլեւ զադանի պահուին, չխանգարուելու համար: Յորանայի որբերուն վիճակին մասին ունինք ուրախ, նոյն ատեն տխուր լուրեր:

Որբեր ունինք, որոնք ազարակային աշխատանքներու մասնագէտ դարձած են: Մեր մէկ ընկերը մեզի կը յայտարարէր թէ կրնայ մինակը մէկ ագարակ վարել: Շատեր նահանգային երկրագործական աշխատութիւններու մրցումներու ընթացքին առաջնութիւն շահած են: Այսպէս, օրինակ կը գտնուի ընկեր մը, որ մէկ վայրկեանի մէջ մէկ քիլօ կաթ կը կթէ եւ այդ մասին վկայագիր ունի: Ուրիշ մը 500 մեդր տարածութիւն, ուղիղ գիծի վրայ, հող կը վարէ մեքենական արօրով (տրակտոր), եւ առաջնութիւն շահած է 35 ֆրանսացի երիտասարդներու մէջ: Ուրիշ ընկերներ ունինք, որոնք մասնագէտ են հիւսնութեան, խոզաբուծութեան, ճագարաբուծութեան, խոտաւակութեան, հնձելու եւ կալելու աշխատանքներուն մէջ: Անոնք դրամ ալ խնայած են, նկատելով որ Ֆրանսական դաշտերու մէջ արդառաբեր հողեր կան, որոնք աժան են, Միութիւնս ծրագրած է մեծաթիւ դրամ ունեցող որբերը, հող գնել եւ կազմել հայ որբերու ագարակ մը, ինչպէս ըրած են Պոլսեցիներ, Հրեաներ եւ Սպանիացիներ: Այս ձեւով կ'անհետանան կարգ մը վախեր:

Որբերու ամուսնութեան խնդիրը չափազանց կարեւոր է: Աղջիկ քիչ ունինք: Մեր Փանմ'Օպոյի մասնաճիւղը կը բաղկանայ առաւելապէս որբուհիներէ: Պիտի աշխատինք, որ հայ որբն ու որբուհին միայն իրարմով կապուին ցանկալի օջախը: Այս մասին դժուար է ուելի տեղեկութիւն տալ հիմի:

Աղջիկ կը պակսի, որովհետեւ արտասահմանէն Ֆրանսա կը բերուին առաւելապէս մանչեր: Նոյնիսկ 14—15 տարեկան որբեր: Մեր աղմուկին վրայ, Յունաստանէն այլեւս քիչ որբեր կուգան: Սուրիոյ որբերը բացարձակապէս կը մերժեն գալ: Սակայն վերջերս իմացանք, որ Եգիպտոսէն գաղտնի բերուած են խումբ մը որբեր:

Մեր արդար պահանջն է ձայն ունենալ այն մարմիններուն մէջ, որոնք որբերու ճակատագրով կը զբաղին:

Պատգ. Ժողովը յարմար տեսաւ կազմակերպել Սուրիոյ որբերը: Այսուհետեւ մեր աշխատանքներուն ծանրութիւնը հոն պիտի ըլլայ: Այնտեղ եւս ծրագրած ենք համախմբել որբերը գիւղերու մէջ:

Այսպիսի աշխատանքներ դրամ կը պահանջեն: Մենք այդ դրամը ճիգերով միայն պիտի հայթայթենք: Բարեգործականը, որ տարեկան 2000 ֆրանք կուտար մեր մանկապարտէզին, դրժեց իր խոստումը: Եգիպտոսի Հայ Գիւղատնտեսական Ուսանողներու Օգնութեան մարմինը, որ տարեկան 500 ֆրանք խոստացած էր մեզի, դադրեցուց իր օգնութիւնը: Շնորհակալութիւն իրենց: Մենք իրենց դրամներով չէր, որ պիտի յաջողցնէինք մեր գործը: Վալանսի մեր մասնաճիւղին մանկապարտէզը փակուեցաւ վերջերս, որովհետեւ չգտնուեցաւ մէկը, որ տար արահին վարձքը: Եւ սակայն գտնուեցաւ տխմարմը, որբիքիթին տակ գտնուած մանկապարտէզն ալ ուրացաւ, երբ կոչ եղաւ Բարեգործականին յանձն առնել այդ մանկապարտէզին գոյութեան պահպանումը:

Ծանր եւ դժուարին աշխատանքներ ունինք: Պատգ. Ժողովէն յետոյ մեր յայտարարութիւնը ձեզի կրնայ գաղափար մը տալ մեր գործունէութեան դաշտին մասին: Այդ աշխատանքները յաջողցնելու համար ունինք մեր բանը, երկունք: Մեծ յաջողութիւն մըն է մեր օրկանին գոյութիւնը: Դեկտեմբերի թիւը տպած ենք 1245 օրինակ եւ այսպէս պիտի բարձրացնենք 1500ի եւ աւելիի: Մեր ծախքերը թեթեւցնելու համար, որոշեցինք անհնալ մերզպաշարատուն: Այսուհետեւ երկունքը պիտի տպուի սեփական գիրով: Ընկեր Փարամ Անտոնեան (Լը Փիւիի պատգամաւորը) 5000 Ֆր., եւ ընկ. Վարդավառ Կէօվշէնեան (Պուա-Քոլոմպի պատգամաւոր) 2000 Ֆր. փոխ տուած են կեդրոնին, գնելու համար անհրաժեշտ տառերը: Ընկեր Յակոբ Միքայէլեան (Փարիզ), երբ կեդրոնը փոխառութիւնը վճարելու անկարելիութեան մէջ գտնուի, յանձն առած է վճարելու բոլորը: Այսպէսով պիտի ունենանք մեր գրաշարատունը, ուր պիտի տպուին մասնաճիւղերու գործերը, գրաշար որբերու կողմէ:

Պէտք է յիշատակել Այրէսի մեր մասնաճիւղին ծունէութիւնը առանձին հետեւ այդ մասնաճիւղ հակալութեան գիր... Պատգ. Ժողովէն:

Այսպէս է որ կը... մեր Միութիւնը: Երէկ... մը խմորով շաղուեցին բռունցքի մը չափ մ... կը շաղուենք մեր... թէ ինչո՛ւ կը հաւ... խմորումը աւելի չաւ... տարուի:

.˙. Շաբաթ իրիկ... կոյթին մէջ խօսեցան... դէոսեան (Վալանս), (Մարսէյլ), Տէր Յովհ... (Փարիզ) և Սէլթիկեան... Ջաքար Տարագճեան... Հանտալեան (Պիյանք... պանտեան (Պէյրութ), ... նեց Պիլալեան (Ռոմա...

Կէս գիշերը հասա... ներկայացուեցաւ ... սինէմայի ֆիլմը, զոր... հալ, որը ընկեր մը, Բ... շիշեան, պիտի դարձնէ...

Եւ Նահիսաթունի փ... ընկոյթըմաղթելով ուժ... որոնք գործնական երիս... ներ են դարձած, բերա... արհեստ մը ունի եւ... ապագային վրայ:

.˙. Երկուշաբթի գիշ... 11ին աւարտեցաւ Պա... ղովը: Պատգամաւորները... 11ին ճաշարան իջան եւ... գինիի շիշերով եւ պատ... բենաւոր սեղանի մը... հրաժեշտ առնելու հա... բարեկ: Ճառեցին, երգ... զուարճացան:

Նախագահը ի վերջ... մեծշտ տուաւ ամէնուն.

— Ընկերնե՛ր, հայ... վուրդը մեզի տուած է վ... անունը: Դուք արիւն... հի կարմիրէն դուրս եկ... հագնեան բանակն էք, լ... յիշեր, Թերեւս Նաւիալէ... որ, անգամ մը, իր բանա... տէն անցուցած ժամա... ... Ան չէր կրնար անցնիլ... Նափոլէոն կը հարցնէ գի... անունը եւ երբ կ'իմանա... Նափոլէոն կը կոչուի... ճարակ զինուորը, կը հ... կա՛մ անունիլ գետէն, կա... խել անունը:

Մեր Բ. Պատգ. Ժողո... Գ. Պատգ. Ժողովին միջեւ ... գործերու գետն է, որ կը... Վահանդնեան բանակի... քանչիւր անգամ պարտ... կա՛մ անցնելու այդ գետ... եռ տալու՝ իրեն տրուած... նը: Ընկերնե՛ր, անցէք... եւ քալեցէք դէպի հա... պայքարի եւ աշխատ... «Մնաք բարով» եւ «Ե... բարով»ը կակուղ մարդի... որ կ'ըսէին: Մեր հրաժ... խօսքն է՝

— Դէպի ճակա՛տ: Մեկնի... հիմա»

Յ. ԱՆԱՍԵ...

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ՇԻՆԵԼՈՒ ԱՌԱՋ...

Պրուսա-Մուտանիա շոգեկ... քի ընկերութիւնը մօտէն սկսա... շահագրգռուիլ Պոզիւք-Պրու... երկաթուղիի շինութեամբ: Ըն... րութեան տնօրէններէն մէկը... բողայէն այս գործին համար... կիւրի գացած է, գծին տնօրէն... րէն մէկուն հետ: Անոնք կառ... վարութեան պիտի առաջարկեն... նոր գիծը իրենց ընկերութիւ... շինէ:

Կ'ըսուի թէ գիծը կառավար... թիւնը պիտի շինէ, եթէ այս գ... մումը շընդունուի:

ՄԱՆԿԱՆԷՋԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Պալըքեսէրի «Մանկանէջ... հանքերը շահագործելու համա... դիմում կատարուած էր գերմա... ընկերութեան մը կողմէ: Ընկե... րութիւնը սկսած է հանքերա... շրջակայքը շինութիւններ ընել և... շուտով պիտի սկսուին շահագործ... ման աշխատութիւնները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ...ԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՉԻՉԷՐԻՆ

...տեղակալի, փարիզի խորհր... ...ին դեսպանատան նախկին ...հրդականը կը շարունակէ ...մել իր յուշերը, եւ ցետեւ... ...տողերով կը ներկայացնէ ...րինը՝ իբր մարդ եւ իբր դի... ...ագէտ։

...925 թուականի ընթացքին, ...ւ շաբաթ Մոսկուա կը մնա... ...արտաքին գործավարութեան ...մագրութեան տակ. ան չէր ...ր որ առեւտրական գործա... ...ութեան մէջ մտնէր։ Այս ...նակաշրջանին, կրցայ ա... ...մտերմօրէն ճանչնալ ար... ...ին գործավարութեան գլ... ...որ գերակատարները։

...իչէրին որ գլուխը կը գտ... ...ր այս կազմին, մտաւորական ...մը կը գրուէր։ Ազնուա... ...ծագումով, ազգականական ...րով կապուած Կուզզէն... ...կի կամերուն, ցարական ...նագէտ, 1917ի յեղափո... ...թենէն շատ առաջ թողած էր ...նագիտական ծառայութիւ... ...մանելու համար ռուս սոց... ...կրատներուն մէջ։ Չկրցաւ ...ց մէջ այնքան նշանակելի ...նալ, որովհետեւ իր խառն... ...ծքը իրեն թոյլ չէր տար ...արել քաղաքական աշխատ... ...քը, այլ աւելի գրասենեակի ...աշխատութիւններ։ Յուքի ...կը մնար, եւ իր գործունէու... ...ը կը սահմանափակէր իր ...առներով հասնելու կուսակ... ...թեան անտուկին։ Դէպքերու ...անքն ուզած էր որ Ռուսիոյ ...րանի իր հողերուն մէջ աշ... ...տող գիւղացիներու քրտին... ...վճարուի արտասահմանի ...ափոխականներուն քարոզ... ...ան ծախքերը։

...ակ ինքը Չիչէրին, կ՚ապ... ...շատ համեստ, օգնելով բա... ...անոնց որ իրեն կը դիմէին։ ...րունքով մարդասէր է. եւ ...ոտաքին գործավարութեան ...պահակութիւն ընող կար... ...բանակայինները շատ բան ...ին այդ մասին, որովհետեւ ...նց մէջ չկայ մէկը որ ար... ...քին գործավարէն դրամ ա... ...չըլլայ։

...ործավարութեան մէջ Չիչէ... ...րեւէ դեր չէ կատարած, ...ակցութեան անդամատետ... ...օժտուած պաշտօնատար մըն ...իր ազնուապետական ծագ... ...արասը միշտ կը ճնշէր իր ...ւ եւ գայն դողի կը մատնէր ...րոնական կոմիտէին առջեւ, ...միշտ զայն նկատած է իբրեւ ...ձագէտ, քան թէ կուսակցու... ...ան անդամ մը։

...պոլշեւիկեան շարքերու մէջ ...ր մասնակցութիւնը հաշուի ...ուեցաւ 1918էն սկսեալ, մինչ... ...հարիւրաւոր ստահակներ ...ք մասնակցած էին 1905ի ...երուն, նկատուեցան բոլշե... ...եր, որոնք արդէն 20 տար...

...ուան կուսակցական կեանք ու... ...նէին։

Չիչէրին զարհուրելի կերպով կը վախնար ո՛չ միայն Լէնինէն, Տրոցկիէն եւ ուրիշ մեծ պետե... րէն, այլ նոյնիսկ ոչնչութիւն... ներէ, ինչպէս Վորոշիլոֆ՝ պա... տերազմական գործավար, որ հազիւ կարդալ գիտէ, նաեւ Մի... կոյեանը՝ առեւտրական գործա... վար, Ստալինի «մարդ»ը։

1922էն սկսեալ, Չիչէրին անցաւ համաշխարհային քաղա... քականութեան առաջարեմին վրայ եւ համբաւ շահեցաւ։ Ջորս լեզու կը խօսէր. Նշանակելի դարձաւ իբր մեծ ազգայ ունե... ցող պետական մարդ, բայց ատ... կէ սկսաւ իր կործանումը։ Կեդրո... նական կոմիտէն երբեք լայն վստահութիւն ցոյց չէր տուած անոր հանդէպ։ Իր առաջին յա... ջողութիւններէն սկսեալ, Չիչէ... րին դրուեցաւ Լիտվինոֆի խնա... մատարութեան տակ. այս վեր... ջինը բուռն պայքար մղեց անոր դէմ եւ զայն ստիպեց որ հեռա... նայ 1928ին։

Չիչէրին պետական գործերու իսկական ըմբռնողութիւնն ունի եւ մեծ դիւանագէտի մը խմորը։ Ան կը նկատէ թէ իր պատմա... կան դերը կը կայանայ խորհր... դային եւ դրամատիրական աշ... խարհին միջեւ միջնորդ ըլլա... լուն մէջ։ Չի կարծեր թէ պէտք է հակամարտ այս դրութիւննե... րը մղել վերջին հանդիպումի մը։ Կը մտածէ թէ վերջ ի վեր... ջոյ, ամէն ինչ կարգի պիտի մտնէ եւ թէ վերջին հանդիպու... մը թերեւս անօգուտ պիտի ըլ... լայ։

Ան չէր անգիտանար զար... հուրելի վէրքերը, որոնք կը կր... ծէին խորհրդային վարչածեւը, անոր գոյութեան առաջին տարի... ներուն։ Բայց կը կարծէր թէ զա... նոնք ծածկել օտարականներէն կարելի է։ Թուրքիա մեծ է, հեռու է եւ անկարելի չէ օտարականնե... րուն ցոյց տալ, միայն ինչ որ նպաստաւոր է խորհուրդներուն։

Նէպի (տնտեսական Նոր քա... ղաքականութիւն) առաջին տա... րիներուն, մեծ խանդավառու... թիւն ծնաւ իր մէջ։ Այդ շրջա... նին, Լիտվինոֆի սադրանքները դեռ չէին թունաւորեր զինքը. շնորհիւ Ստալինի քաղաքակա... նութեան՝ երկրին տնտեսական անկումը դարձեալ խանգարեց անոր հաւասարակշռութիւնը հիւանդ եւ վհատ, գրեթէ կոր... սնցուց աշխատանքի ամէն կա... րողութիւն։

Իր անձնական յարաբերու... թիւններուն մէջ, Չիչէրին ան... տանելի է։ Նախ, կիներուն չի հանդուրժեր։ Գէշ աղէկ կը յար... մարէր երկու մեքենագիր կի...ներու ներկայութեան. վար... ժուած էր անոնց։ Երբ զանոնք փոխէին, կը սկսէր դժգոհիլ, ու կ՚ըսէր իր քարտուղարին, Կանտո... րովիչի, գործավարութեան քար... տուղար

— Ինչո՛ւ ինծի զրկեցիք այս լիմարը։

Չինէրին շատ կը սիրէ ինչ որ կարելի է կոչել տալ՝ թանձր թէ հեզուկ։ Հակառակ իր հի... ւանդութեան, յափաղանց շատ կ՚ուտէ։ 1925ին Վարշաւիա մէջ արտաքին նախարարին տունը, հինգ ժամ անընդհատ կերաւ ձախ ճաշէ մը յետոյ դուրս ելաւ ճաշասենեակէն, մտաւ սրահ... ները եւ սկսաւ ուտել ինչ որ գտաւ սեղաններուն վրայ։

Առնէ մը ի վեր, ինքզինքը գինիի տուած է։ Իր գրասեղա... նին քով դրուած է կովկասեան գինիի տակառ մը, որ կանոնա... ւոր կերպով իրեն նուէր կը ղր... կուի Թիֆլիսի իր բարեկամնե... րուն կողմէ։ Յաճախ, առանց դադրեցնելու իր աշխատանքը, գաւաթ մը կը պարպէ։ Մեծ քանակութեամբ կը սպառէ նաեւ Ֆրանսական քոնեաք։ Միայն գիշերը կ՚աշխատի, ինչ որ դժ... գոհութիւն կը պատճառէ իր պաշտօնեաներուն, զորս երբեք հանգիստ չի թողուր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՄԱՆՏԱՐԻՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Րիզէի մէջ, ցնաեսական գոր... ծավարութեան վարչութեան տակ գտնուած պարտէզէն, այս տարի 30 հազար մանտարին հասած է, երբ առաջին բերք։ Այս պտուղնե... րը աճուրդով ծախուած են, հազարը 17 ոսկի։ Բերքը տարուէ տարի պիտի աւելնայ եւ երկու տարի վերջ կարելի պիտի ըլլայ 200 հազար մանտարին ստանալ պար... տէզէն։

Պարտէզը, որ 76 տրամաչափ տարածութիւն ունի, միեւնոյն ատեն մանտարինի տունկեր կը հասցնէ ժողովուրդին բաժնելու համար։

ԳԻՆԵՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄԸ

Ինչպէս յայտնի է, ներքին գործավարութիւնը հրահանգ տուած էր որ Պոլսոյ գինետուն... ներու մասին քննութիւն կատար... ուի եւ սահմանափակում ըլլայ, անյարմարները փակուելով։ Ոս... տիկանական տնօրէնութիւնը գի... նետուններու մինչ գանկը պատ... րաստած եւ քուսակալութեան յանձնած է։ Ցուցակին համաձայն, 400 գինետուններ կան Պոլսոյ մէջ։

Ոստիկանական եւ թաղապե... տական պաշտօնեաներու պետերը անձամբ քննութիւն պիտի կա... տարեն իրենց շրջանակի գինե... տուններու մասին եւ անոնց տե... ղեկագրին վրայ, յանձնաժողովը պիտի որոշէ փակուելիք գինե... տունները։

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ԿՈՒԶԵՆ

Լենինգրադի խորհրդային «Պրաւդա» թերթը կը գրէ «Ամ... բաստանագիր ռուս մեքենայի գործարաններուն դէմ» խորա... գրին տակ.— Ռուս գործարան... ներու արտադրած վակոնները բա... ցարձակապէս անօգտագործելի են։ Հարաւային Կովկասի յա... տուկ 200 վակոններ մերժուած են յատուկ յանձնախումբին կող... մէ։ Շոգեշարժները թերի գլան... ներ ունին եւ կաթսայի մասերը գէշ կցուած են իրարու։ Երկաթը եւ արոյրը վար տեսակէ են եւ կարելի է ըսել թէ, ինչ որ կը հայթայթուի Լէնինգրադի ճար... տարարուեստին կողմէ, վատ եւ շատ սուղ է։ Այսօր, ռուս ճար... տարագէտները բաւարար ու... սում չեն ստանար»։

Ուրիշ թերթ մը Լէնինգրա... դի «Գազէտտա»ն կը յայտնէ.— Վկայեալ ճարտարագէտներու թիւը կը նուազի տարուէ տարի։ Մինչ, 100 պարապ պաշտօնի դէմ 6 ճարտարագէտ կայ եւ այս համեմատութիւնը, յաճախ կ՚իջնայ 3ի։ Գոլով երկրագոր... ծական մեքենաներու գործա... րաններուն, պէտք է հաստատել թէ մասնագէտներ հասցնելու գործն առանձնող բազմարուես... տից վարժարանը, 1925-26 տարեշրջանին տուաւ 6 ճար... տարագէտներ եւ միայն 4՝ 1927ին եւ 1929ին։ Ելեկտրա... գէտներ չունինք։ Արհեստագի... տական վարժարաններու կազ... մակերպման զուգընթաց, կ՚աճի անգրագէտներու թիւը։ Ռուս գիւղացին ծոյլ է եւ կը մերժէ որեւէ ճիգ թափել։

Ասկից զատ, մասնագէտ բան... ուորը աւելի լաւ չի ստանար քան հասարակ բանուորը։Ինչո՞ւ ուրեմն պիտի հետեւի երկար գի... շերային դասընթացքներուն եւ ինչո՞ւ յոգնի, կարդալ-գրել սոր... վելու համար։ Ուսուցման բոլոր եղանակները խոչընդոտներու կը հանդիպին։ Ուսուցիչ ըլլալու սահմանուած 800 բանուորնե... րէն, միայն 15 հոգի կը ներկա... յանան։

Այս իրողութիւնները յայտ... նող թերթը կը կարծէ թէ ան... կարելի է պայքարը շարու... նակել անգրագիտութեան դէմ։

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ, նոյն թերթը կը քննադատէ բանուոր... ներու կրթութիւնն առանձնող պայմանակցութիւնները եւ գիտել կու տայ թէ Աշխատանքի ստ... կարանը ի զուր կը պահանջէ 10 հազար շինութեան մասնա... գէտ բանուորներ։

Իսկ տաղանդաւոր ռուս գրող մը Պօրիս Փիլնիաք, իր կարգին կը գանգատի գրողներու ազա... տութեան եւ իրաւունքներուն մասին,— Որեւէ մէկու մը ար... ուեստագէտի տաղանդը խստոր կը համեմատի անոր քաղաքա... գէտի յաւակնութիւններուն հետ։ Անոր այս խօսքը բաւեց որ ար... գիլուի անոր «Կարմիր Ծառը» գործին հրատարակութիւնը, ո... րուն մէջ Փիլնիաք կը քննա... դատէր կարմիր դրախտին կարգ մը հաստատութիւնները։ Հեղի... նակը ստիպուեցաւ իր այս գիրքը հրատարակութեան տալ Գեր... մանիոյ մէջ։

Ուրիշ գրող մը՝ Հէրէնպուրկ, խնդիր չունենալու համար խորհրդային իշխանութեանց հետ, ստիպուեցաւ միեւնոյն ատեն երկու տարբեր փոփոխութիւն... ներով հրատարակել իր մէկ վէպը՝ «Անյագ մարդը»։ Առա... ջինը՝ խորհրդային Ռուսերուն համար, երկրորդը հակաբոլ... շեւիկ Ռուսերուն յատուկ։ Հէ... րէնպուրկի այս խորամանկու... թիւնը պատճառ դարձաւ որ բոլշեւիկ մամուլը փոթորիկ յա... րուցանէ եւ հեղինակը ամբաս... տանէ իբր զրականութեան եւ արուեստի դաւաճան։

ՊԱՅՔԱՐ ԳԻՒՂԱՅԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Մոսկուայի մէջ, համագու... մարի մը ընթացքին, Ստալին երկար ճառով մը կը հաստատէ թէ խորհրդային Ռուսիոյ հա... մար, անհրաժեշտութիւն է արա... գօրէն փշրել դրամատիրութեան բոլոր հետքերը։

Անցնելով հողային հարցին, որ ներկայիս կը կազմէ անոր ներքին քաղաքականութեան մեկնակէտը, համայնավար մտա... պետը հաստատեց թէ երկրա... գործական բոլոր անհատական տնտեսութիւնները, պէտք է համայնացնել ամէն գինով։

Ռուս տնտեսագէտներ, որոնք ներկայ էին Ստալինի ճառին, երկչոտ կերպով, փորձեցին ա... ւելի խոհեմ ու չափաւոր քա... ղաքականութիւն մը թելադրել. բայց քիչ յետոյ, բոլշեւիկ հա... ռախօսներ զիրենք կ՚ամբաս... տանէին իբրեւ պատեհապաշտ... ներ եւ կուլակներու պաշտպան... ներ։

Համայնավար տեսաբան մը Լարին իր կարգին առաջարկեց բանաձեւ մը, որով կ՚ընդունէր թէ նիւթապէս անկարելի է մէկ... տեղէն վերցնել 5 միլիոն կու... լակներ։ Կը թելադրէր որ ա... նոնք իրաւունք ստանան իրենց հողերը յանձնելու պետութեան, եւ իրենք ալ ընդունուին երկրա... գործական համայնական տըն... տեսութիւններուն մէջ։ Այս բա... նաձեւը նկատուեցաւ շատ չա... փաւոր եւ մերժուեցաւ համա... գումարին կողմէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (սեփ. թղթ.).— Նոր ցարւոյ աոթիւ Մարսիլահայ գաղութը շարժման մէջ է դարձ... եալ։

Սէն-Ժէրոմի Թաղ. խորհուրդն ալ կազմակերպեց հանդէս մը, «Փրկենք մանուկները» նշանա... խօսքով։ Այս առթիւ մեծ պատ... րաստութիւններ տեսնուած էին։ Մէկ ամիս առաջ հայ աշխատա... ւոր երիտասարդներու երկսեռ խումբ մը, քառաձայն երգերու եւ հայկական պարերու փորձեր կը կատարէին մինչեւ կէս գիշեր, զոհելով իրենց քունն ու հաճոյք... ները։ Այդ ճիգերուն արդիւնքը վայելեցին մօտ 400 հանդիսա... կաններ, դեկտ. 29ին, Սպանեոլի սրահին մէջ։

Բացումը տեղի ունեցաւ ճիշդ ժամանակին։ Ատենապետը բա... ցատրեց հանդէսին նպատակը— մանուկներուն փրկութիւնը։

Սէն-Ժէրոմի հայրենակիցնե... րէն Պ. Կարպիս Պօղոսեանի ղեկա... վարութեամբ երկսեռ երգիչ խում... բը քառաձայն երգեց «Ո՜վ մե... ծասքանչ»ը, որուն յաջորդեց Օր. Ատրինէ Սիմիթեանի արտասա... նութիւնը, «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին»։ Յաջող անցաւ նաեւ Պ. Պ. Ե. Շէհրիեանի եւ Ց. Սի... մոնեանի «Պանդուխտ եղբայրներ» տրամախօսութիւնը։ Սիրանուշ եւ Արտեմիս Աստնպոլեան ծափե... րու արժանացան «Ցիրուհին եւ Սպասուհին», «Գիւղացին եւ քա... ղաքացին» կրկնակ դերերուն մէջ Պ. Միհրան Գաբրիէլեան իր սի... րայօժար մասնակցութիւնը բե... րած էր, արտասանութիւններով եւ զանազան անակնկալներով։ Հայկ Ֆրէնկեան յաջողութեամբ ար... տասանեց Սիամանթօյի «Ափ մը մոխիր»ը. երգիչ խումբի ղեկա... վար Պ. Կ. Պօղոսեանի «Կռունկ» մեներգը յուզեց բոլոր ներկանե... րը, մանաւանդ երբ կը կրկնէր մեղմ այլ ազդու, «Թողել եմ եկեղ՛միւլքերս ու այգիս, կռունկ մեր աշխարհէն խաբրիկ մի չունի՞ս»։ Այս բոլորին հետ «Քնար» նուագախումբը մերթ ընդ մերթ իր հայրենաշունչ երգերով կ՚ո... գեւորէր ներկաները։

Յայտագրի երկրորդ մասին մէջ ուշագրաւ էին հայկական պարերը իրենց բնական տարազ... ներով։

Հանդէսին կիսուն սիրուն ա... նակնկալ մը տեղի ունեցաւ թա... գաւորութեան կողմէ։ Վարագոյը բացուելուն, չորս կողմէ չորս հո... գիներ բեմ ելան, մէկը ձեռքը բռնած ունէր մի քանի ողջ հաւեր, ուրիշ մը երկու զոյգ աղաւնի, երրորդ մը նապաստակ, իսկ չոր... րորդ մը կողով մը լեցուն միրգ։ Աճուրդ վիճակահանութեան դրուե... լով, քառորդ ժամուան մէջ 400 ֆրանքի մօտ առատութիւն հաւաքուե... ցան։

Հանդէսը վերջացաւ «Պաշ... տօնս խոստացած ես» զբօսալի զա... ւեշտով, որուն դերակատարները յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը, մասնաւորապէս Օր. Ա... ղաւնի Բիւզանդեան, Քլէրի եւ Պ. Շէհրիեան Լինդորի դերին մէջ։

Հանդէսի ընդհանուր հասոյ... թը կ՚ենթադրուի մօտ 3000 ֆրանք։

Ս. Միլտոնեան

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 44 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԷԼԷՍՑԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

— Արժանապատուութեան ...ր է, պարոն.. Մի վախնաք ...ոնք բռնելէ, որովհետեւ ...անինեալ կենդանիի ոսկոր... ...յրած եմ։ Գէշ գործ մը ...ակայն ..։

— Ատոր համար է որ մեզ ...ի բանտարկեն։

— Հարկաւ օր մըն ալ պիտի ...ք անէ։

— Բայց երանա մեկնումս...

— Քիչ մը պիտի ուշանայ, ...նեմ։

...ոտաւորը նորէն դարձաւ ...տանեակներուն եւ՝

— Հրաման ունիմ ձեզ զը... կեդրոնական բանտը, ուր ...ին պիտի հարցաքննուիք.

Դուրս ելլելէ առաջ, Ռընէ խնդրանք մը ըրաւ դատաւորին։

— Կ՚արտօնէ՞ք, ձեր արժա... նապատուութիւն, որպէս զի լուր տամ մէկու մը մեր բանտարկու... թեան մասին։

— Որո՞ւ

— Օրիորդ Ըննի Թոմսընի.

— Ռոքֆէլլէր թանգարանի տեսչուհի՞ն։

— Նոյն ինքը։

— Շատ լաւ, ըսաւ դատաւո... րը, աւելի բարեհամբոյր շեշտով մը՝

Եթէ Ռընէ կը փափաքէր հա... ղորդակցիլ օրիորդին հետ, կ՚ուզէր մանաւանդ գիտնալ թէ արդեօք հիւանդացա՞ծ է եւ համոյքով ի... մացաւ թէ բան մը չունէր։ Հաւա... նաբար մանրէները չափէն աւելի շատ էին՝ մեռնել կարողանալու հա... մար, ինչպէս որ մեծ չափով թոյ... նը երբեմն որեւէ ազդեցութեան չըներ։ Կրնար ըլլալ նաեւ, որ Սէլէստէնի գողցած ճագարը ըմ... բոստ էր վարակման։ Ռընէ օրիոր... դին պատմեց իրենց գլխուն եկածը։ Օրիորդը կ՚երեւի մեծ կարեւորու... թիւն չտուաւ գէպքին, որով... հետեւ քահ քահ խնդալ սկսաւ։ Այս անտարբերութիւնը քիչ մը սրտապնդեց Ռընէն որ առանց եր... կիւղի Սէլէստէնի հետ վերստին նստաւ ոստիկանական օթոկառքը։

Քանի մը վայրկեանէն փոխա... դրուեցան քաղաքին միւս կողմը եւ իջան բարձր պատերով շրջա... պատուած ընդարձակ շէնքի մը մէջտեղը։

— Ի՞նչ պիտի ընեն արդեօք մեզի, հարցուց անհանգիստ կեր... պով Սէլէստէն։

— Չեմ գիտեր, ըսաւ Ռընէ, բայց քու պատճառաւդ պիտի ըլ... լայ։

Զանոնք առաջնորդեցին պզտիկ սրահի մէջ, ուր մինակ ձգեցին քանի մը վայրկեան, միայն եր... կու ոթոռ կար այնտեղ, պատի երկայնքին ալ զետեղուած էին գործիքներ, որոնց ինչ բանի յատ... կացուիլը չկրցան գիտնալ։

— Ի՜նչ տարօրինակ բան է այս, ըսաւ Սէլէստէն, կարծես բնագիտութեան աշխատանոց է։

Մարդ մը ներս մտաւ, ետեւէն ալ զիրենք ձերբակալող ոստիկանը։

— Նստեցէ՛ք, ըսաւ Սէլէս... տէնին։

Իսկ ինքը շարժման մէջ դրաւ պատին քովի գործիքը. Սէլէստէնի գլուխը քանի մը թելով հաղորդակ... ցութեան մէջդրաւ այդ գործիքին հետ եւ ձեռքն առնելով տախտակ մը նստաւ գիմացը։

Քիչ յետոյ տախտակը մէկ կողմ դարձաւ եւ Ռընէ զարման... քով իմացաւ Սէլէստէնի խօսքը, գրեթէ առանց գիտակցութեան։

— Նա էի որ գողցայ ճագարը, օգտուելով օրիորդ Սպանդբուր... րիներու բացակայութենէն խորո... վեցի եւ կերայ...

Վայրկեան մը լռեց եւ վերս... տին շարունակեց

— ... Պ. Ռընէ Լը Ցայեագի հետ... Ոստիկանը բաւականացաւ եւ աւելին չպահանջեց. վեր ելաւ, տախտակը տեղը դրաւ եւ կանգ... նեցուց գործիքը։

Սէլէստէն տիրոյը կը նայէր ապշութեամբ։

— Չեմ գիտեր ինչ անցաւ դարձաւ, ըսաւ, բայց անդի... մադրելի կամք մը զգացի մէջս անպատճառ խօսելու։

— Մենք աւելի զօրաւոր ենք ըսաւ Ռընէ, ահաւասիկ գործիք մը որ արդարութեան գործադրու... թիւնը կը պարզացնէ տարօրինակ կերպով

Ոստիկանը իր կարգին մօտե... ցաւ գործիքներուն եւ կափարիչ մը բանալով տասը ձերմակ տախ... տակ մը։

— Նէ՛ք այժմ, հրամայեց։

Երկու ամբաստանեալները հետեւեցան անոր, քանի մը նր... բանցքներու մէջէն եւ մտան ուրիշ սրահ մը, ուր ուրիշ դատաւոր մը բազմած էր սեւ պատմուճան մը հագած, աւելի փառաւոր սեղանի մը ետեւ։

Հարցաքննուելով, երկու ֆրան... սացիները յայտնեցին իրենց անու... նը եւ մականունը, իսկ ոստիկանը մատնաւոր տեղ մը գետեղեց հետը բերած տախտակը եւ սեղմեց կո... ճակ մը։ Լռութեան մէջ, ձայն մը լսուեցաւ, որ կ՚ըսէր.

— Նա էի որ գողցայ ճագարը, օգտուելով Օրիորդ Սպանդբուրի... ներու մէկ բացակայութենէն, խո... րովեցի զայն եւ կերայ, Պ. Ռընէ Լը Ցայեագի հետ։

Սէլէստէն ապշած Ռընէին նա... յեցաւ։

— Նորէն ես խօսեցա՞յ, հար... ցուց։

— Քու քիչ մը առաջ խօսե... ցար ձայնագրին առջեւ, որ հիմա խօսքդ կը կրկնէ նոյնութեամբ։

ցարէն կարգը։ Աշխատաւորականները բարեկամական եւ հաշտարար քաղաքականութեան մը պիտի հետեւին Հնդկաստանի հանդէպ, հետզհետէ առաջնորդելով զայն դէպի ինքնավարութիւն։

Նոր անուանումներ բանակին մէջ

Նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, պատերազմական նախարար Մաժինոյի առաջարկով կարգ մը նոր անուանումներ կատարուեցան ֆրանսական բանակի բարձր հրամանատարութեանց մէջ։

Մարաջախտ Փէթէն պիտի պահէ Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդի փոխ-նախագահի եւ ֆրանսական բանակի ընդհանուր քննիչի իր պաշտօնները։ Գերագոյն Խորհուրդի անդամ զօր. Վէյկան ֆրանսական բանակի ընդհ. սպայակոյտի պետ նշանակուեցաւ զօր. Տէպընէյի տեղ, որ կամովին քաշուեցաւ, բայց որ անդամ պիտի մնայ Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդին։ Զօր. Կամլէն (Սուրիոյ բանակին նախկին ընդհ. հրամանատարը) Սպայակոյտի առաջին փոխ-նախագահ նշանակուեցաւ զօր. Ժիրօի տեղ։ Զօր. Կամլէնի պիտի յաջորդէ զօր. Միթթէլհաուզէր՝ իբրեւ հրամանատար 20րդ. շրջանի։

Ընդհ. սպայակոյտի նոր պետը՝ զօր. Վէյկան Սէն-Սիրէն շրջանաւարտ եղած է 1886ին եւ անկէ ի վեր կարեւոր պաշտօններ վարած ։ Մեծ պատերազմին գլխաւոր աջակիցն էր մարաջախտ Ֆոշի։ Զինադադարէն վերջ Լեհաստանի բանակը կազմակերպեց ռուսական արշաւին դէմ։ 1923ին Սուրիոյ մարզպան նշանակուեցաւ։ 1924էն ի վեր անդամ էր Պատեր. Գերագոյն Խորհուրդին։

Ֆրանսայի արտաքին առեւտուրը

1929 յունուար 1էն մինչեւ 30 Նոյեմբեր՝ 11 ամսուան ընթացքին՝ Ֆրանսա ներածած է 54,155,691 թոնօ ապրանք՝ 53,264,869,000 ֆրանք արժէքով։ Ասոր փոխարէն՝ նոյն շրջանին մէջ արտածած է 36,464,123 թոնօ ապրանք՝ 45,675 միլիոն 864,000 ֆրանք արժէքով։ Ուրեմն ներածումները 7,589,005,000 ֆրանք աւելի եղած են արտածումներէն, ինչ որ նպաստաւոր չէ երկրին համար։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռի մէջ կազմուելիք նոր խումբին արձանագրուած ընկերները եւ արձանագրուիլ փափաքողները խորհրդակցան ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ։

ՓԱՒԱՌ

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն սախպազաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անզամատոմսով։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք, միութեան գրադարանընթերցարանին մէջ։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ցէսինի կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Շրջաններէն եկող ընկերները կը հրաւիրուին արձանագրուելու։

Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին «Fémina» սինէմայի քովի սըրճարանը։ Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորի։

ՀՐԱՒԻՐ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայ. բնակցական Միութեան վարչութիւնը սախպազաբար կը հրաւիրուի ժողովի, վաղը Կիրակի ժամը 2ին, վարչութեան ատենապետ՝ Լորիս Պօլոյեանի տունը, 66, Avenue de la Seine, Issy-les Moulineaux.

Ծախու հողեր Goussainville (S. et O.) մէջ, կայարանէն 100 մեթր հեռաւորութիւն, գեղեցիկ տեսարան, բնակութեան եւ խանութի յարմար, Gare du Nordէն 16 քիլոմէթր, օրական բազմաթիւ թրէններ, ջուր, կազ, ելեքտրականութիւն եւ ճամբաները շինութեան մէջ։ Վճարման դիւրութիւններ. մեթրը 150—250 ֆրանք վճարում։ Հողերը այցելելու համար դիմել շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ, իսկ Կիրակի եւ տօն օրեր ամբողջ օրը Goussainville, «Լը Կրան Փրէ»ի գրասենեակը ուր Կիրակի օրերը մինչեւ կէսօր հայ թարգման մը պիտի գտնէք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՃԱԲ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ — 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

ԼԻՈՆ.— Առտուան ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսին ընկերներ Ա. Հիւս. Նիւթ՝ «Միջազգայնութիւնը», եւ Բ. Ազարէկեան՝ Նիւթ՝ «Ազգ. ընկերվարութիւնը»։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. Կը խօսի Գ. Յովհաննէսեան։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ անկախութեան կը ձգտինք»։

ՌԸՆԱԺ.— Ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Մելքոնեան։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգային վերածնութիւնը»։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Առտուան ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Արամ Գաւօնէ։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. վերածնութիւնը»։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Արամ Գաւօնէ։ Նիւթ՝ «Դաշնակցութիւնը եւ ազգ. վերածնութիւնը»։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԴԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.45ԻՆ
3րդ Թաղապետարանի սրահը, Rue Duguesclin
Կը խօսի՝ Ընկ. Բ. ԱԶԱՐԷԿԵԱՆ
Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւայլն
Կը ներկայացուի՝ ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)
ղեկավարութեամբ գեր. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի — Մուտքը ազատ է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Եասլին Գարահիսարի եւ շրջանի «Թազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Chalet Edouardի մէջ, 31 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan
Կը ներկայացուի՝ ԼԱԼԿԱՆ ԾԱՌԱՆ, ԽԱՐՈՒԱԾ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ԾՈՎՈՒ ՁՕՀԵՐԸ
Կը մասնակցին՝ դերասանուհի Տիկ. Գ. Փափազեան և Գ. Ե. Գրիգորեան Արեւելեան եւ եւրոպ. պարեր եւ նուագախումբ։ Ճոխ պիւֆէ։
Մէթրօ՝ Պոլիվար, Թրամ. 26 — Մուտք 6 ֆրանք
ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը ծախուին Գ. Լ. Եարտըմեանի, 1bis Passage Kuszner Paris (19e) եւ Պէլվիլի նպարավաճառներուն մօտ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Վասպուրականի Հայրենակցական միութեան կողմէ
Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
Պուա Քոլոմպի քաղաքապետութեան սրահը, Rue des Halles
Կը նախագահէ՝ Գր. Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ
Կը խօսին՝ Գ. Գ. ՕՀԱՆ-ԿԱՐՕ եւ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւայլն
Կը ներկայացուի՝ ԽԵՆԴԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)
ՄՈՒՏՔ 2 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տը Քլիշիէն թրամուէյ թիւ 40 իջնել Bourguignons: Սէն Լազարէն եւ Իսի լէ Մուլինօյէն շոգեկառք՝ իջնել Gare de Colombes եւ Becon։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Au Brebant Marseillais, 146 Ave. des Chartreux
Ժամը 9—11 եւրոպական եւ ֆայկական պարեր առանձին սրահներու մէջ, 11—12 երեկոյթ, 1—3 կաղանդ. պապա եւ նուէրներու բաշխում, 2—5 պար: Երկու նուագախումբ: Պարի մրցումի մէջ շահողը կը ստանայ 12 լուսանկար (carte-postale) Yeno լուսանկարչատան կողմէ: Grand Orchestre Mathieu Domy:
Հաղորդակցութիւն.— Առնել թիւ 1, 4, 5, 11, 41, 48, 53, 71 եւ 72 հանրակառքերը եւ իջնել կամուրջէն վերջ առաջին կայարանը։

ՏՕՆԱԾԱՌ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Վաղը ժամը 1.30ին Հայ եկեղեցիի սրահը, 15 Rue Bayard
Ճոխ յայտագիր, փոքրերու համար ձրի կաղանդչէքներ
վիճակահանութիւն — Մուտքը ազատ է

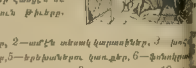

Le Gérant: H. ST. P...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ — 3 ամս. 6 ամս. Տար. — ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ. — ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ. — ԵԳԻՊՏՈՍ » » — ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք — ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ. — ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930 — 5 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1153 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԹՇՆԱՄԻՆ ԿԸ ՀԱԼԱԾԷ, ԵՐԵՒԱՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ, ՈՐՈ՞Ւ ՁԻՏԻՆ ՊԱՐՏՔՆ Է ՀՈԳԱԼ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՄԺԵՂՆ ԱԼ ԿԸ ԲԱՒԷ

Քիչ անդին կարգ մը նոր տեղեկութիւններ կը հրատարակենք ծանօթ գաղթի մասին։

Ինչպէս կը տեսնուի, քէմալական իշխանութիւնը երկրէն միայն դուրս չի հաներ հայկական մնացորդները, այլ գիւղէն, արտէն, գործէն հանելով, կը թափէ կեդրոն քաղաքներու փողոցները։ Ուրիշ խօսքով, ազատ կը թողու անգործ՝ անօթի մեռնելու, կամ ձգել հեռանալու։

Այս վերջին ճամբան կ'ընտրեն մեր դժբախտ բեկորները, ինչ որ մեծ գոհունակութիւն կը պատճառէ Թուրք իշխանութեան։ «Ուղուրլա՛ր օլսուն», կ'ըսեն անոնք իրենց գոհհիկ հոգեբանութեամբ, եւ անմիջապէս պատրաստելով անցագիրը, կը ներկայացնեն վերջին կողոպուտը։ Ինչպէս, գիտէ մըն է սա ճամբու տուրքի պատմութիւնը, — 10 ոսկի ամէն մէկ տարուան համար, սկսելով 15 տարեկանէն։ Տես քիչ անդին)։

Նո՞ր է այս ծրագիրը, — քաղաքավարի ճամբելու և «օրինաւորէն» կողոպտելու այս քաղաքականութիւնը։

Այո՛, նոր է անոնց համար որ մինչեւ հարուածը իրենց գլխուն վրայ չտեսնեն, չեն հաւատար։ Նոր եւ բացառիկ երեւոյթ է մեր պատուական Երեւանցիներուն եւ ռամկավարներուն համար, որոնք ամբողջ Թրքական անցուդարձը կը դիտեն 1920էն ի վեր, բայց չեն տեսներ։ Կը լսեն, կը տեսնեն, բայց չեն հասկնար։

Անցեալ տարի գարնան էր որ Գամըշլը հասաւ քրտախօս հայերու առաջին կարաւան մը, եւ այն ատեն ձայն-ծպտուն չկար։ Մարդ չհետաքրքրուեցաւ թէ ինչո՛ւ եկան կամ ի՞նչպէս եկան։ Այս անգամ աւելի բազմաթիւ են եկողները, — եւ ահա հրարանգում։

Եթէ այս հոսանքը փոխանակ դէպի Սուրիա ուղղուելու, Պոլիս երկննար, անշուշտ ամէնքն ալ գոհ պիտի մնային եւ աղէտոի խօսք չպիտի ըլլար՝ որովհետեւ, գլխու ցաւը մենք պիտի քաշէինք ...Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, վեց հազար հոգի տեղափոխուեցաւ, մեծագոյն մասը՝ դէպի Պոլիս կամ Պոլսոյ ճամբով, եւ մեր իմաստունները հազիւ իբրեւ լուր մը առին ու անցան, իսկ հիմա շուարեր են 2—3000ին առջեւ։

Բայց բոլորովին ուրիշ բան էր մեր ըսելիքը։

Քէմալական կառավարութիւնը յամառօրէն կը շարունակէ իր բիրտ այլամերժ քաղաքականութիւնը փոքրամասնութեանց հանդէպ։ Ան բռնած է ճամբայ մը, որ մէկ իմաստ ունի — հեռացէ՛ք։ Մեզի ձգեցէ՛ք ձեր ունեցած-չունեցածը եւ գացէք ո՛ւր որ կ'ուզէք։

Եւ արդէն, այնպէս լարուած է պետական մեքենան, որ ուրիշ ելք չունին փոքրամասնութիւնները։ Որքան ալ ճկուն, ամակերպին, հաւատարմութիւն ուխտեն եւ երդում-պարտ ըլլան Թուրքիոյ արեւշատութեան համար, — անօգուտ է։

Քէմալապետութիւնը կը պահանջէ կատարեալ ինքնամխում, եւ թրքացում։ Անատոլուի մէջ փակեցին դպրոց եւ եկեղեցի, որոնք արդէն բանի չէին ծառայեր, քանի որ Թուրք ակոտ մը կրնար երկու քար նետելով փախցնել տէրտէրն ալ, աւատացեալներն ալ։ Պոլսոյ մէջ երեւութապէս կը յարգեն փոքրամասնութեանց իրաւունքները, բայց այնպիսի քաղաքականութիւն մը կը վարեն, որ ուշ-կանուխ պիտի յանգի դպրոցներու եւ եկեղեցիներու, նոյնիսկ բարեգործական հաստատութեանց մնանկութեան, եթէ ոչ փակման։

Արդարեւ, դեռ վերջերս 6100 ոսկի շահատուրք պահանջեցին Ազգ. Հիւանդանոցէն, երեք տարուան համար։ Մինչդեռ սուլթաններու օրով ոչ միայն հաց յատկացուած էր, այլ եւ տօնական օրերու առթիւ, դրամական նպաստ կը վճարուէր)։ Անցեալ շաբթու, 1500 ոսկի շահատուրք պահանջած են Բեյօղլի Էսաեան վարժարանէն, որ արդէն կը աքայ ծանր բեռի մը տակ, տարին քանի մը հազար ոսկի յաւելուածական թոշակ վճարելով միայն Թուրք ուսուցիչներուն։ Նոյն պահանջը ուրիշ դպրոցներէ։

Եւ դեռ բազմաթիւ պերճախօս օրինակներ, որոնք օրը օրին կ'արձանագրուին մամուլի մէջ եւ կ'արտատպուին աշխարհի բոլոր հայերէն թերթերէն։

Ի՞նչ կ'ապացուցանէ, օրինակ, Սանասարեան խանի գրաւումը, հակառակ այնքան վաւերական փաստերու։ Ի՞նչ կ'ապացուցանէ բռնագրաւումը— միշտ «օրինական» պատրուակներով— զանազան հանրային կալուածներու, որոնք արձանագրուած են դպրոցներու, եկեղեցիներու կամ անհատներու անունով, եւ որոնց պատմութիւնը շատ լաւ գիտեն Թուրքիոյ եկող գացող կառավարութիւնները։ Ի՞նչ կ'ապացուցանեն, վերջապէս, անվերջ օրէնքներն ու հրահանգները, փոքրամասնութեանց դպրոցներուն համար, սկսելով տեսչականներու արձանագրութենէն (Թուրքերէն) մինչեւ Թուրք ուսուցիչներու դասաժամի ճարման խնդիրները։

Այսօր-ուրիշ մութ լուր մը եւս՝ տարրական կրթութեան մասին։

Այո, հասկցողին համար մժեղին բզզոցն ալ բաւական է։

Բաւական է, իմանալու համար թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ, նոյնիսկ հակառակ Մոսկուայի — և հետեւաբար Երեւանի — անքակտելի զինակցութեան եւ հաւատարիմ բարեկամութեան։

Գէթ այսքանը հասկնայինք, արտասահմանի մէջ, եւ մէկ ճակատ կազմէինք այս կենսական հարցին մէջ, որ կապ ունի մեր ապագային հետ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինչպէս կը կողոպտեն գաղթականները

ՃԱՄԲՈՒ ՏՈՒՐՔ՝ ՏԱՐԻՔԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Գամըշլը, Ամուտէ, Գարամանիէ, Հասիճէ եկած գաղթականները 350 ընտանիք են. մէկ-երկու ամսուան ընթացքին 150 ընտանիք եւս պիտի գան։ Եկողներուն մէկ մասը անցագիր ունի, իսկ միւս մասը փախստական է։ Առաջինները կողոպտուած են կառավարութեան կողմէ։ Ճամբու տուրք անունով թալան մը կազմակերպուած է։ 18 տարեկանէն սկսելով, ամէն մէկ տարուան համար գանձած են 10 Թուղթ ոսկի։ Յիսուն տարեկան ծերունիէ մը գանձած են 32×10=320 ոսկի, քառասուն տարեկանէն՝ 22×10=220 ոսկի եւն։ Իսկ փախստականները կողոպտուած են աւազակներու կողմէ, մանաւանդ Էմին Փէքրուխանի մարդոց կողմէ։

Այս շրջանը եկողները քրտախօս հայեր են, եւ հաւատարիմ քրիստոնեաներ։ Շաբթուան պահքերն իսկ կը պահեն։ Քիւրտ պէկերու մշակներն են եղած եւ այդպէսով ազատ մնացած 1915ի սարսափներէն։ Մ. Քէմալի ժանտարմաները մաս մը հաւաքելով, կեդրոնացուցած են Տիգրանակերտի, Մարտինի եւ ուրիշ կեդրոններու մէջ եւ արգիլած դուրս ելլել։ Եւ հալածականները անգործ մնալով, նախընտրած են գաղթել, ինչ որ կառավարութեան ալ ուզածն է։ Մեկնողներէն թուղթ մը կ'առնուի, ուր գրուած է թէ իրենց կամքով կը հեռանան եւ չպիտի վերադառնան։

Գամըշլըն ճահճատեղի բոյն է, ուրկէ գաղթականները գրեթէ բոլորն ալ ջերմէ բռնուած են։ Երեք՝ չորս ընտանիք մէկ սենեակի մէջ կ'ապրին եւ շատերը ի վիճակի են մինչեւ գարուն քաշքշելու։ Ամէն բանէ առաջ՝ հարկ է քինին հասցնել, որպէսզի ջերմը չտարածուի։ Յետոյ, գիւղեր հաստատել։ Հասիճէի եւ Գարամանիէի մէջ տրամադրելի հողեր կան։

Հայերու կալուածները ի՞նչ կը ցրուին...

«Ժամանակ» Սվազէն Պոլիս հասած մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանայ թէ իբր լքեալ կալուած գրաւուած տուները սկսած են ետ տրուիլ իրենց հայ տէրերուն։ Հետեւաբար, կ'եզրակացնէ, երթեւեկի ազատութեան հետ, անոնք ալ որ Պոլիս եկած են, պիտի կրնան առնել իրենց կալուածները...

Նախակրթութիւնը միայն թուրք դպրոցի մէջ

Էնկիւրիի կրթական գործավարութեան պատրաստած մէկ օրինագծին համաձայն, Թրքահպատակ տղաքը նախակրթութիւնը պարտաւորիչ կերպով պիտի ստանան Թուրք վարժարաններու մէջ։ Առաջիկայ դպրոցական վերամուտէն սկսեալ 7-12 տարեկան ոչ մէկ Թուրք տղայ օտար վարժարաններ պիտի երթայ։

«Թուրք տղայ» բացատրութեան մէջ կը գտնուին նաեւ Թրքահպատակ բոլոր յոյն, հայ, հրեայ եւ միւս տղաքը։

∴ Պատկան վարչութեան որոշումով, պետական լիսէներն ու միջնակարգ վարժարանները պիտի կարենան ընդունիլ շրջանաւարտները փոքրամասնութեանց այն նախակրթարաններուն, որոնք պետական նախակրթարաններու ծրագիրը նոյնութեամբ ընդունած են։

Քրիստոնեայ հաստատութիւնները կը քննուին

Պոլսոյ Ոստիկանական տնօրէնութիւնը քննութիւն կը կատարէ տեղւոյն քրիստոնեայ հաստատութիւններուն եղած նիւթական նպաստներու մասին։ Մասնաւորաբար կը քննուին Յոյներու պատրիարքարանին եղած նուիրատուութիւններն ու դրամական բոլոր օժանդակութիւնները։ Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ միայն [illegible] 10,000 ոսկիէն աւելի դրամ կը ղրկուի պատրիարքարան։

Հայ, հրեայ եւ ուրիշ ոչ Թուրք կրօնական հաստատութիւններու եւ զանազան միութիւններու մասին ալ քննութիւն կը կատարուի։

Պիտի քննուի մասնաւորապէս թէ ի՞նչ է այս ոչ Թուրք կազմակերպութեանց հասոյթի աղբիւրը, ո՞ւրկէ օժանդակութիւն կը ստանան, արտաքին աղբիւրներէ դրամ կը ստանա՞ն թէ ոչ եւ ի՞նչ բանի կը ծախսեն իրենց հաւաքած դրամները։

Արեւելեան Նահանգներու մարզպանը

Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի հասած է Պոլիս ուր ատեն մը հանգիստ ընելէ յետոյ իր շրջանակը պիտի մտնէ։ Մարզպանը լրագրողներուն յայտարարած է թէ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ անդորրութիւն կը տիրէ, ամէն մարդ իր գործով կը զբաղի եւ թէ մամուլին հաղորդելիք շահեկան որեւէ բան չունի։

∴ Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ գործավարներու խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, որուն կը մասնակցէր նաեւ ընդհ. սպայակոյտի նախագահ Ֆէվզի փաշա, մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ զեկոյց տուաւ Արեւելեան նահանգներուն մէջ կատարուած գործերուն եւ բարենորոգումներու մասին։

Նեստորական եւ քրտական անկախութիւն

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Միջագետքի մէջ Նեստորական եւ քրտական անկախութեան համար միութիւն մը կազմուած է։ Այս միութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ ալ դիմում պիտի կատարէ։

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ անգլիացի նշանաւոր լրտես գնդապետ Լօրէնս, որ պարսկական սահմանագլուխ անցած էր, Թուրք կառավարութեան շարժումներուն լրջութեամբ կը հետեւի։

Լահէի երկրորդ խորհրդաժողովը

Առջի իրիկուն բացուեցաւ Լահէի երկրորդ խորհրդաժողովը, նախագահութեամբ Պելճիքայի վարչապետ Ժասփարի։ Սրահին մէջ այբուբենական կարգով դիրք բռնած էին Պելճիքայի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Ճափոնի եւ Գերմանիոյ՝ հրաւիրող պետութեանց ներկայացուցիչները. յետոյ կուգային Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Յունաստանի, Լեհաստանի, Փորթուգալի, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակները։

Նախագահը ողջունելէ յետոյ Շթրէզէմանի յիշատակը, բարի գալուստ մաղթեց նոր պատուիրակներուն՝ Թարտիէօի, իտալական պատուիրակութեան պետ Մոսքոնիի եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Քուրթիուսի։ Պարզելէ յետոյ անցեալ օգոստոսի Լահէի առաջին խորհրդաժողովին կատարած աշխատանքները, տեղեկութիւններ տուաւ ժողովի օրակարգին մասին. ըսաւ թէ չորս ամիսէ ի վեր եռանդուն կերպով նախապատրաստական բանակցութիւններ կատարուեցան՝ վիճելի խնդիրներու մասին համաձայնութեան գալու համար։

Կազմուեցան երկու յանձնաժողովներ, որոնց մէկը բացարձակապէս պիտի զբաղի գերմանական հատուցումներով եւ որուն նախագահ նշանակուեցաւ Ժասփար, միւս յանձնաժողովը պիտի զբաղի արեւելեան հատուցումներու կնճռոտ խնդրով. նախագահ նշանակուեցաւ Լուշէօր։

Ալմազեան եւ ոստիկանները դէմ դէմի

Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ, երէկ դէմ դէմի բերաւ Ալմազեանն ու դատական ոստիկանութեան այն պաշտօնեաները, որոնց համար ըսած էր թէ ծեծած են զինքը։

Այս գործողութեան ներկայ էր իր փաստաբանը Ժան-Շառլ Լըկլան

Ալմազեանի հետ դէմ դիմաց բերուեցան հետզհետէ ոստիկանապետ Գալըրա, գաղտնի ոստիկաններ Լըրուա, Մապիյ եւ Շմիտ։

Եգիպտացիները ուժ կ'առնեն

Հնդկաստանի անկախութեան շարժումը իր արձագանգը կը գտնէ Եգիպտոսի մէջ, ուր ազգայնականները ջախջախիչ յաղթանակ մը տարին անցած շաբաթ։

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Լուքսորի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ նախապէս Վաֆտի անդամները Անգլիոյ «գերագոյն գոհութիւն»ը կը նկատէին անգլօ-եգիպտական դաշնագրի ծրագիրը, իսկ այժմ Լահորի համագումարէն վերջ, աւելի անհաշտ դարձած են եւ կը ծրագրեն հետեւիլ Իրլանտացիներու եւ Հնդիկներու քաղաքականութեան։

Թղթակիցը կ'իմանայ որ Ֆուատ թագաւորը կը ծրագրէ կրկին լուծել խորհրդարանը՝ երկիրը քաոսէ ազատելու համար։ Սակայն թագաւորին դիրքն ալ վտանգուած է հիմա։

Արաբ պատուիրակութիւն մը դէպի Լոնտոն

«Տէյլի Մէյլ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Արաբները ծրագրած են կարեւոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Անգլիա, գլխաւորութեամբ Երուսաղէմի մեծ Մուֆթիին, որ քաղաքական ու կրօնական պետն է Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի։ Այս պատուիրակութեան նպատակն է ո՛չ միայն անգլիական խորհրդարանին եւ հանրային կարծիքին ծանօթացնել Պաղեստինի իրական կացութիւնը, այլ եւ չէզոքացնել հրէական պրոպագանդը։

Ֆիլիպէի համայնավարները

Գրած էինք թէ պուլկար ոստիկանութիւնը 50 համայնավարներ ձերբակալած է Ֆիլիպէի մէջ։ Սոֆիայէն նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ 18 հոգի եւս ձերբակալուած են նոյն քաղաքին մէջ՝ իբրեւ անդամներ համայնավար գաղտնի կազմակերպութեան մը։

Օտարականները Պարսկաստանի մէջ

Պարսիկ արտաքին նախարարութիւնը ծանուցագիր ղրկած է բոլոր դեսպանատուներուն եւ հիւպատոսարաններուն, յայտնելով թէ արգիլուած է օտարականներուն կալուած գնել Պարսկաստանի մէջ, իսկ կալուած ունեցող օտարահպատակները պէտք է մինչեւ 1930 սեպտեմբեր ծախեն իրենց կալուածները պարսկահպատակներու։ Մինչեւ այդ թուականը չծախուած կալուածները պիտի գրաւուին։ Եկեղեցական եւ վանապատկան կալուածները դուրս կը մնան այս տրամադրութենէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Առեւտրական դատարանը սնանկութեան վճիռ տուաւ Հաճի Ալի զատէ Սալիհ պէյ Սէրտարզատէ եղբայրներու մասին։ Սնանկ վաճառատան հետ կապ ունեցող ութ վաճառականի համար ալ սնանկութեան վճիռ պահանջուած է։

Օֆի (Տրապիզոնի շրջան) աղէտեալներէն 800 հոգի Մաչքա գիւղին մէջ զետեղուած են։ Դեռ 4000 անձեր կան, որոնց զետեղումը կը շարունակուի։

ԹՈՓՃՕՂԼԵԱՆԻ Պրուսա գտնուած կալուածները գրաւուած են «լքեալ» գոյքերու վարչութեան կողմէ։ Գրաւուած շէնքերը հինգ հատ են եւ պիտի յատկացուին գաղթականներու բնակութեան։ Քննութիւն կը կատարուի ստուգելու համար թէ Թոփճօղլեան պանդոկը «լքեալ» գո՞յք է թէ ոչ։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս էր խորագիրը այն յօդուածաշարքին, որ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի մէջ երկու տարի առաջ: Այն ատեն, ես զգուշացայ քննադատութիւն մը փորձելէ և հետեւեցայ գրականութեան պատմութիւն մը ընելու ձեւին:

Ճիշդ չէ ձեւը քննադատութեան, որ կը կատարուի արտասահմանի մէջ Հայաստանի գրականութեան մասին, ինչպէս Հայաստանի մէջ՝ արտասահմանի հայ գրականութեան մասին: Վասնզի, ո՛չ արտասահմանի հայ քննադատը ծանօթ է Հայաստանի ամբողջական գրականութեան, ո՛չ ալ, եւ երբեք, Հայաստանի քննադատը՝ արտասահմանի հայ գրականութեան: Եւ սակայն մենք, արտասահմանի երջանիկներս մասամբ ծանօթ ենք Հայաստանի գրականութեան, և մեզի կարելի է մասնակի քննադատութիւնը: Բայց եւ այնպէս աւելի լաւ է, Պօղնէրի պէս, մօտենալ Հայաստանի գրականութեան՝ ճիշդ ինչպէս կ'ընեն գրականութեան պատմութեան հեղինակները: Այսինքն, առարկայական եղանակով: Այս մեթոտը, զոր չեմ սիրեր, կը պարտադրէ բարեբախտաբար գիտական ըմբռնում ցոյց տալ քննադատութեան ատեն: Եւ յետոյ, ինծի համար դիւրին է միշտ առարկայական գետնի վրայ մնալ, քանի որ երբեք Կովկաս չեմ ապրած: Արդարեւ բոլոր անոնք, որ կը զրկուին իրենց հայրենիքէն, հողէն ու ընտանիքէն, կ'ենթարկուին հոգեբանական տարօրինակ վիճակի մը (défaitisme), եւ անուշ կը թուի ամէն բան, որ հայրենիքէն կուգայ եւ հայրենիքի մէջ կը կատարուի: Եթէ այսօր Հայաստանի գրականութիւնը սիրելի է շատերուն համար, որոնք քննադատութեանը իսկ չեն հանդուրժեր այդ մասին, պատճառը նոյն ծանօթ վիճակն է, ուր իյնալէ յետոյ, մարդիկ գեղեցիկ կը գտնեն երէկուան չհաւնուած եղանակները ու երգերը, պատմուածքները ու խօսքերը: Ինչո՞ւ թրքահայ ժողովուրդը հիմա չափէն աւելի հաճոյք կը զգայ տափուլ-զուռնայէն ու թրքական շարքիներէն, զորս կ'ատէր՝ երբ երկրին մէջ էր: Ինչո՞ւ եղան Կովկասահայեր, որոնք ռուսական բանութիւններն իսկ արդարացնելով՝ մեկնեցան երկիր եւ կ'արհամարհեն արտասահմանեան ամէն բան: Վերջապէս Հայաստանի գրականութեան անվերապահ պանծացումը չէ՞ խօսքը, որ կ'ըսէ. Թէ արտասահմանի գրականութիւնը... «անելիքս» չունի: Ներսը ամէն բան լաւ է, դուրսը ամէն բան վատ: Ահա ուրեմն քննադատութիւն մըն ալ,— տէֆէթիսթ քննադատութիւն:

. .

Անոնք, որ կարդացած են Լէօի գիրքերը, մանաւանդ «Ռուսահայ գրականութեան պատմութիւնը», նշմարած են, որ ան կոյր հետեւորդ մըն է Թէնի տեսակէտներուն: Կը թուի թէ Թէն Կովկաս թաղուած է: Վասնզի Լէօէն յետոյ գրեթէ Կովկասցի ամէն մտաւորական Թէն կը հետեւի: Ուստի մի զարմանաք, եթէ 80ական թուականներու միտքով հիմա կը փորձեն բացատրել 1920—1930 թուականներու արուեստը: Ու մեզի կ'ըսուի. — «Գրականութիւնը ժողովուրդին մէջ: Ժողովուրդէն և սեփական հողէ դուրս չիք գրականութիւն»: Այս տեսակէտով՝ արտասահմանի գրականութիւնը որքան բարձր ըլլայ, կը դառնայ անարժէք: Ի՞նչ հրաշալի ջարդ մը կարելի է կատարել այդ տեսակէտներուն վրայ: Սակայն ատիկա դուրս է մեր նիւթէն:

Բայց եւ այնպէս ստիպուած եմ բացատրելու թէ Հայաստանի գրականութիւնը եւս դուրս կը գտնուի մեր հողէն եւ մեր ժողովուրդէն:

Ռուսական տեսակէտով, Հայաստանի գրականութիւն կոչուածը, ճիշդ է որ, կ'ապրի երկրին մէջ: Հայկական տեսակէտով այդ գրականութիւնը կ'ապրի սահմանէն դուրս: Թիֆլիս Հայաստան չէ անշուշտ, ոչ ալ Հիւսիսային Կովկասն ու Բագուն, ուր բազմաթիւ պրոլետգրողներ կան: Մասնաւորաբար Թիֆլիս ու Երեւան թշնամի են իրարու նոյնիսկ իրենց գրականութեամբ: Կը յիշեցնեմ Սադախլուի գրական ճակատամարտը, երբ Թիֆլիսի հայ գրողները կատաղի յարձակում մը սկսան Երեւանի գրողներուն դէմ, 1927ի վերջերը: Վէճը այնքան բուռն էր, որ մտութեան ձեւ առաւ եւ արտաքին միջամտութեամբ միայն դադրեցաւ: Եւ դեռ վերջերս, Նոյեմբերին, Շամշադինի մէկ ուսուցչէն խնդիրով՝ պայքար բացին «Պրոլետար»ի խմբագիրները. Այվազեան եւ Ասրեան, Հայաստանի երիտասարդ մտաւորականներուն դէմ: Ճիշդ է, որ Թիֆլիսի եւ Երեւանի վէճերը pasticheներն են Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի վէճերուն: Սակայն կարեւորն այն է, որ մէկ եւ անբաժանելի չէ Հայաստանի այժմեան գրականութիւնը: Նոյնիսկ, թիւերու տարբերութիւնը աւելին կ'ըսէ: Երեւան հազիւ 20 գրող ունի, մէջն ըլլալով Շիրվանզադէն,— որ ոչ թէ կը ստեղծագործէ, այլ իր երրորդ յոբելեանը կատարել տալու դիմումներով կը զբաղի, — եւ Անուշաւան Վարդանեանը, որուն պրոլետ-գրողի վկայականը բանուորի իր 32 տարիներն են տուած: Եւ եթէ կ'ուզէք, յիշեցէք Գ. Մահարին կամ Ա. Վշտունին ալ, որոնք «նորեր» չեն եւ ծանօթ են նախկին դաշնակցականի իրենց գրականութեամբը:

Պրոլետարական գրականութեան թանգարանէն ներս անոնք ոչինչ կրցան նետել, հակառակ իրենց չնարակուած լեզուին, մշակող բառերուն, polichinelle ոտանաւորին եւ յեղափոխական հարայ-հուրային — փոթորիկ, մունչիր, մուրճ, Լէնին: Եւ վերջապէս 1922էն յետոյ, ո՞վ նորը երեւան եկաւ Երեւանի գրական հրապարակին վրայ: Երեւանի պրոլետ գրողները «նորեր» չկան երբեք: (Մինչդեռ արտասահմանի մէջ, անոնք որ ծանօթ են իբրեւ նոր գրող եւ տաղանդ ցոյց կուտան, երեւան եկան 1922էն յետոյ եւ երեւան կուգան ամէն օր): Մի մոռնաք որ Երեւանի գրողները, սահմանէն ներս, արտասահմանեան գրականութիւն կ'ընեն՝ երգելով Շանխայն ու Ջինուաչինը, եւ ո՛չ մեր ժողովուրդը:

Երեւանէն զատ, Հայաստանի ներքին գաւառները գրող չունին ու չտուին:

Անցնինք Թիֆլիս:

Թիֆլիսի մէջ (արտասահմանեան) հայ գրողները աւելի զօրաւոր են: Չպիտի յիշեմ Սուրխաթեանն ու Ազատի Վարդանեանը, որոնք պրոլետ գրող կը՛նքուած են: Անոնց հովանաւորութեան տակ կը գտնուի երիտասարդութիւն մը, որ ամէն առաւելութիւն ունի: Վրացական եւ ռուսական արուեստի շարժումներուն աւելի մօտիկէն կը հետեւի: Մոսկուայէն շարունակ դասախօսներ կ'իջնեն Կովկաս եւ Թիֆլիսի մէջ արուեստի երեկոյթներ կը կազմակերպուին: Օտար ուժերու այս շփումին հետ, Թիֆլիսի գրողները ունին նաեւ առաւելութիւնը կուսակցական նուազ ճնշում մը կրելու: Ե. Չարենց չկրցաւ Երեւան ապրիլ, բանտէն ելլելէ յետոյ Թիֆլիս վազեց, փոխանակ իր արուեստը ժողովուրդին ծծելու՝ միշտ դուրսերը մնաց եւ այժմ Լէնինգրադի մէջ կ'ապրի: Վերջապէս Երեւանի մէջ չէք լսեր գրական, գեղարուեստական որոնումներու լուր մը. բոլորն ալ Լէնինը յանգի մէջ կը նետեն, առանց տեսնելու՝ Շանխայը կ'երգեն, մինչ անդին Թիֆլիսի մէջ լուրջ ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին եւ մեր երիտասարդութիւնը կը լսէ ու կը մարզուի: Վերջերս երկու գեղեցիկ ուսումնասիրութիւններ եղան Սայաթ-Նովայի մասին, եւ վրացի քննադատները կը հաստատէին թէ այս հայ աշուղը սպաննուած չէ Մամաղ խանի զինուորներուն կողմէ, այլ մեռած է իր բնական մահով: Երեւանի գրողները գոնէ ուզեցի՞ն քննել Աբովեանի մահուան գաղտնիքը:

Ըսենք նաեւ, որ Թիֆլիսի մէջ կը տեսնուին նոր ուժեր եւ կը ծաղկին տաղանդներ: «Պրոլետար»ի խմբագրութեան շուրջ երիտասարդներու եռուզեռ մը կայ, «Լուսաբաց» գրական ամսաթերթը եւ «Պրոլետար»ի «գրական շաբաթ»ները լոյս կը տեսնեն կանոնաւորաբար: Թիֆլիսի ուժերէն յիշենք Դրիգը, մասնաւորաբար Ռուբ. Աղաբաբը, տաղանդաւոր գրող մը, որուն ոտանաւորները նոր են, արուեստ ունին, թարմ են, խորք ու ձեւ ունին, եւ աւելի գեղեցիկ են քան Մահարիի, Վշտունիի եւ pasticheur Չարենցի ոտանաւորները: Ափսո՛ս, որ գեղեցիկ կը սկսի եւ գէշ կը վերջացնէ, բնութեան հրաշալի պատկերներով կը բանայ եւ անպայման, Լէնինի կամ կոմունիստ տափակ մէկ տեսակէտին յարմարելու ճիգով՝ պաղ կափարիչ մը կ'աւելցնէ:

Սահմանէն դուրս, Բագուի հայ պրոլետ-գրողները շատ խեղճուկրակ կը մնան: Հիւսիսային Կովկասի մէջ աւելի թարմ են ուժերը, բայց շատ խակ: Երբ տեսա հայ պրոլետ-գրողներու գործերէն քանի մը նմոյշներ, այն ատեն միայն աւելի իրական ձեւով մը պիտի ներկայացուի բոլոր այդ հայ գրողներուն արուեստագէտի դիմագիծը եւ տաղանդը: Ատիկա անհրաժեշտ է այդքան, որովհետեւ այդպէսով միայն յստակ պիտի դառնայ պատկերը Հայաստանի պրոլետարական գրականութեան եւ արտասահմանի մեր գաղութներու գրականութեան, եւ այդպէսով միայն պիտի տեսնէք մեծ տարբերութիւնը, որ կայ այդ երկու գրականութիւններուն միջեւ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՔՐԴՈՒՀԻՆ

Գեղեցիկ է բնութիւնը պարսկական Քիւրդիստանում: Լեռներն ու տափաստանները զարդարում են իրանց արեւմուտքը կանանչ մախմուրով եւ աջ ու ձախ վազվզում են սառնորակ աղբիւրները քչքչալով: Ընպակաս են երգն ու նուագը, պարն ու տաղը, անմահ լօլօները այդ սիրուն լեռներում ու ձորերում: Ժողովրդական բազմաթիւ անանուն երգիչներից զատ, այդ փարթամ բնութիւնը ծնունդ է տուել նաեւ բազմաթիւ անուանի գիտունների ու բանաստեղծների, ինչպէս Րուգբարի, Ղաւրդուրի, Շէյխ Վասիմ, Նալի, Հարիզ եւ այլպէս անվերջ, որոնք գրել են ու քնարերգել քրդերէն, պարսկերէն կամ արաբերէն: Իրենց շատ գործերը, որոնք այսօր իսկ հետեւողներ ու հիացողներ ունին, տպագրել են Եգիպտոսում:

Այդ բոլորի մէջ աւելի քան հետաքրքիր է ծանօթանալ քրդուհի բանաստեղծի Մասթուրէի հետ, որ ծնել է պարսկական Քիւրդիստանում մօտ 130 տարի առաջ եւ մեռել է 44 գարուններ բոլորելուց յետոյ Հիճրէթի 1264ին: Ուրեմն հարիւր տարի առաջ, երբ խաւարն էր տիրապետում այս երկրում, երբ միլիոնաւոր տղամարդիկ մինչեւ իսկ գրել կարդալ չգիտէին, Մասթուրէ գրական անուան տակ թագնուած Մահ Շարաֆ խանըմ քրդուհին, որի մայրենի լեզուն քրդերէնն էր, ոչ միայն սովորում է պարսկերէնը, այլ տիրապետում, խորանում նրբութիւնների մէջ եւ խորապէս ազդուած մեծերից, ի նէճ պարսիկ բանաստեղծների շարքում նախանձելի տեղ է գրաւում իր բէյթերով, որոնց թիւը ինչպէս պնդում է Ռազըղ-օղ-Մօլք՝ Քիւրտիստանի պատմութեան նուիրած իր մէկ աշխատութեան մէջ՝ հասնում էր քսան հազարի: Հարիւր տարուայ թաւալումը այդ թիւը սակայն փոքրացրել է տասն անգամով եւ «Նաշիա Մարաֆաթ» կարողացել է աւելի քան 2000 բէյթ կորստից փրկել չորս տարի առաջ Թէհրանում հրատարակած մի հատորի մէջ:

Դժբախտաբար ինչպէս շատերից, նոյնպէս եւ Մասթուրէից գրեթէ բացառաբար սիրա՛յին կտորներ են մնացել. բնական է բանաստեղծուհին չէր կարող 20 հազար անգամ, սաել է 20 հազար տարբեր ձեւերով երգել յօնքն ու վարսը, խալն ու աչքը, անպայման իր քնարը ուրիշ լարեր ունեցել է, որոնց արդիւնքը չեն երեւում, հաւանաբար գիտմամբ կորուսած են մասնել անծանօթ ձեռներով: Այս առթիւ իր կենսագիրը լռում է, բայց տեղ-տեղ թուրք անունը ակնարկող «բէյթ»երը առիթ են տալիս խորհրդածելու. նոյնքան արդար չէ՞ արդեօք ենթադրել թէ «Խաչ» կամ «Յիսուս» բառեր պարունակող իր որոշ «բէյթ»երը մի-մի համակրական բացագանչութիւններ են հարեւան խաչուած հայութեան հասցէին, քանի որ մէկ դար առաջ մանաւանդ, ոչ միայն Քիւրդիստանում, այլ ամբողջ Իրանում «Մասէհի», այսինքն քրիստոնեայ՝ «հայ» էր նշանակում: Այսօր իսկ Հայը շատ տեղերում այդպէս է կոչւում: կարծում եմ պարսիկ եւ քիւրդ անցեալի մէջ ընդհանրապէս այս ուղղութեամբ կատարուելիք պրպտումները ապարդիւն չանցնին, մեր եւ մեր հարեւանների այսօրը երէկուայ լոյսով տեսնել կարողանալու համար:

Ստորեւ քանի մը նմոյշներ իր «Դիւան»ից, թարգմանւած բնագրէն:

Վ. ԽՐԱՆԵԱՆ

ՄԱՍԹՈՒՐԷԻ ԴԻՒԱՆԻՑ

Բարեկա՛մ, գարուն է, գինին ու վարդը անուշ,
Պարտէզում սրինգի ձայնը, բլբուլի ողբը անուշ,
Շէյխի անօգուտ ճառերին ականջ մի կախի՛ր,
Խօսք ու գրուցից աւելի մի փարչ գինին է անուշ:

Անջատումդ եմ ողբում սրրինգի պէս այս գիշեր,
Արիւն եմ կուլ տալիս եւ հարբում եմ այս գիշեր:

Ինձ նման գարդոտին անուշ է գինին,
Մանաւանդ այս վարդի, գարնան 1) շրջանին:

Իմ վարդը դուն ես, իմ վարդանոցն էլ,
Ինչիս պէտք այգի, ծաղկանոց պատել:

Ո՛վ. բժի՛շկ, ինչո՞ւ չես նայում Մասթուրէիս,
Հիւանդ է, դարմանւելու յոյսով է գալիս:

Տե՛ս, որքա՛ն սիրուն է քայլում այն փէրին,
Սրտեր կողոպտելու համար է գնում,
Վա՛յ, սիրուց բռնուողների վիճակին—
Արիւնարբու թուրքն է թալանի վազում:

Փուշ կը ժողվեմ, թէ ափըս վարդին չհասնի,
Կաթիլ կը խմեմ, թէ ձեռքըս ծովին չհասնի,
Սիրտըս տենչից կարօտից վշտի կրակ կը վառի,
Այդ ի՞նչ հրացւում, թէ ծախը Սուրայա 2) չհասնի:

1) Բնագրում՝ Ֆարվարդին — գարնան առաջին ամիսը: Վ.Խ.

2) Աստղաշի դիցաբանական եօթն աղջիկները, փոխաբերական մտքով՝ գիցուհի. մեր գրաբարեան Գլէյադք (համաստեղութիւն): Վ.Խ.

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

«Il pleure dans mon coe…
«Comme il pleut sur la…
Paul VERL…

Անծրե՜ւ, անծրե՜ւ, անծրե՜ւ...

Ու սրտիս դալարագուրկ ծառին վրայ ազազուն՝
եօթը կապոյտ նամակներդ՝ եօթը կապոյտ աղաւնիներ՝
Դեռ կը սպասեն պատասխանի...

Անծրե՜ւ, անծրե՜ւ, անծրե՜ւ...
Ու տարփաձեւ ու դանդաչուն ու կծկուած անծրեւին տակ…
Ո՜վ Թռչնիկներ վարդաշաղախ
Ցրտում երգ մը ձեր աչքերէն՝ արցունքի պէս տրտմօրօր՝
Ընդերքներուն մէջ հոգիիս՝ մարգարտաշար կը կաթի...

Ծ՜ սուտակ աչքեր, արեւելքին պէս լազուարթ,
Ի՞նչ վճիտ, ի՞նչ քաղցր միամտութիւն,
Ի՞նչ անխարդախ աղապատանք՝ արշալուսուած ձեր եթերին…
Որ, վաղաժամ տրտմութիւնս՝ քրօղ մը պէս կը տարագրէ...

Թրջած թեւերով անմե՛ղ, անմե՛ղ աղաւնիներ,
Ես ի՞նչ ըսեմ, ես ի՞նչ ըսեմ ձեր մաքրութեան ծիւնաթոյր…
Կը թուի թէ ամէնքդ մէկ կուրծքիս վրայ՝ Թռչունօրէն ծ…
Օ՜ խեղդեցէ՛ք, խեղդեցէ՛ք զիս, ո՜վ ասմազուն Թռչնիկներ,
Ձեր յոգնաճակ ճանկերուն պկուսին տակ տարբերայրին...

Աւա՜ղ, ո՞ւր է օմեղան այս տառապանքին,
Ո՜վ դուք անմեղ առաքեալներ, ինչո՞ւ համար ղրկեց ձեզ…
Լքուած պարտէզ մըն է սիրտս, անծի՛ր, աւերա՛կ,
Ո՛չ մէկ կանաչ, ո՛չ մէկ տերեւ՝ անուրջաթամ ձեր բոյնին…
Աշո՜ւն է շատոնց, եւ անծրե՜ւ, անծրե՜ւ, անծրե՜ւ...

Չին սէլին տեղ արգասաբեր՝ ատելութեան բլուր մ'աթա՛…
Քարե՛ր, տատա՛սկ, ուր ճատիկներն արեւծրար՝
Ձեր կուսական կտուցներէն՝ մաճի նման թաւալգլոր՝
Կարիճներուն ճամար կ'իյնան...

Աղուո՛ր աղաւնիներ, ե՛տ, ե՛տ թռէք ինծմէ,
Երգն աղբիւրին տարաշխարհիկ ճարսի մը ժպիտին պէս՝
է

Եւ, եզերքին քով սպիտակ՝ պլպուլի մը դիակը կայ՝
Ամէն գիշեր լուսնին դիմաց՝ զոհի մը պէս, զոհի՛ մը պէս…

ՈՒԻ…

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ. — Երիտասարդաց Միութեան մարմնակրթական բաժինը, որ վերջերս Armenischer Sport Verein անունը առած է, անցեալները (7 գեկա) պարահանդէս մը սարքած էր «Ա. Հիմնարկութեան տօն» կոչելով զայն, բաւ տեղական սովորութեան: Շարլոթենպուրգի Հոլենցոլլըրն սրահը լեցուն էր միջազգային բազմութեամբ մը, որուն մէջ մեծ թիւ մը կը կազմէր հայ երիտասարդութիւնը եւ գաղութը:

Հասոյթը շատ գոհացուցիչ եղած է: Մասնաւոր շնորհակալութեան արժանի է այս առթիւ Պ. Սահակեանի հարիւր մարկի նուիրատուութիւնը, որ պիտի նպաստէ տղոց մարզարան մը (Bansin) ունենալու փափաքին իրագործման: Բան մը որ կարեւորութիւն կը ստանայ մանաւանդ միջմիութենական խաղերու (Verbands - spiele) մասնակցելու պայմանը լրացնելու համար:

Ցաւօղութիւն կը մաղթենք մեր մարմնակրթականի տղոց: Միայն անգողակի դիտելու թէ պարահանդէսի հայկական այգային մասը գրեթէ անտեսուած էր, բացի երկու տուն «Մեր հայրենիք» նուագէն եւ Պ. Սեւաչունիի «Փանթէզի»էն, զոր տեղացուած կէս արտասանեց կարծեմ, որովհետեւ օտարներ՝ աղմուկով կը լեցնէին սրահը կամ դուրս կը վազվզէին: Վարիչ մարմին կողմէ գաղութին եւ Եր. Միութեան ուղղուած խօսքերն ալ գերմաներէն էին, մինչդեռ այդքանը պէտք է հայերէն ըսուէր:

* * Երիտասարդաց Միութեան հաւաքոյթները սկսան նորէն Շթայնփլացի սրճարանին մէջ տեղի ունենալ: Կը հաւատանք թէ ջանք չպիտի խնայուի ամէն դիւրինկուն մասնաւոր ծրագիր ունենալու համար, ինչպէս սկիզբները կ'ըլլար՝ կ'արժէր որ հաւաքոյթները քաջալերէր ձեռնարկը, մասնակցելով կամ ներկայ ըլլալով հաւաքոյթներուն:

* * Գաղթ. Միութեան … չուիթիւնը շրջաբերականով … դիմէ գաղութին, խնդր… տառաօրէն մասնակցին, … թէ հոգաբարձ … բացա… գանակութեան, զոր բացա… նասոյուէն Սուրիա բանի … գրուած հայ բնկորներ… նութեան հասնելու համ… Թ…

ՁԱՅՆ ՄԸ ՄԱՆՋՈՒՐԻ…

ԽԱՐԲԻՆ (Մանչուրի… գեկա. (սեփ. թղթակ.)… պինի հայ գաղութս մի… բայց եւ այնպէս կան ան… որոնք հայկական ոգին գ… բաց չեն թողնում: Չնայ… ինչ մասամբ ուշ է կա… բայց հոգ չէ, գոնէ ազգ… մոռացութեան չէ տրուա… է խոստովանիլ, որ եւ է … բողանում ենք իմանալ… հետեւեալ աղբիւրներից «… «Յառաջ» եւ «Հայրենի… թերթերից յօդուածն… թարգմանում եւ տպ… արուում տեղական ռուսակ… թերթում:

Ահա քանի ամիսնե… յայտարարուած է, թէ … կատարուի Ա. Ահարոնեա… ռասնամեայ գրական գո… թեան յոբելեանը, … տարին լրանում է … յայտնի չէ նշանակու… (ԽՄԲ.— Երեւի գեռ չեն … այն թերթը որով կը ծ… թէ յոբելեանը յետաձ… ապրիլ 6ին:)

Հոկտ. 27ին համ… կատարեցինք Երուանդէ… Պատրիարքի քահանայու… նամեայ յոբելեանը. … յայտարարեց տեղւոյս … րում, լուսանկարն ալ գ… նշանակուած օրը խուռն … թեամբ, որ հազիւ տեղ… աղօթասրահը, կատարեց… սը: Դաշի մատուցեց … արից յետ ծիսակէր Եղ… Ռոստոմեանը մօտ կէս …

…ւց յոբելեարի մասին, ներկայացնելով զայն բանաստեղծ, քարոզիչ, ուսուցիչ եւ տպարանատէր, ա…։ Յորդորեց …ուցիչ հայ եկեղեցւոյ։ Ցուց տալու յոբելեարի գաղափարները ու գործերը։

…կատարուեց մաղթանք, ուր …րգում էր երգեց խումբը՝ կազմուած 22 հոգիէ։ Խումբին մասնակցում էին աւանդական մեծ …ածայքով անդւոյս բարձրագոյն …վարժարանի ուսանող ուսանողուհիներ, որոնց մեծամասնութիւնը …արգագիներ էին։

Պատրաստուած ենք տօնել Ա. Հարոնեանի յոբելեանը։

ԴՈՂԹՆԵՑԻ

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

…ադուած խորհրդ. թերթերէն, Անցեալ օր, կը գրէինք թէ …րական նախկին հարցաքննիչ …ատուոր մը, Վլատիմիր Օրլով, բոլշեւիկեան գաղտնիքներ …ռք ձգելու համար, յաջողեր …մտնել Չեկայի կողմին մէջ, …ղջ անունով. Պերլինի հրատարակ…ած գրքի մը մէջ, հետաքրքրա…ան մանրամասնութիւններ կու…այ Լենինի մումիային մասին։ …ւր տարածուեր էր թէ մումիան …ւած է նեխիլ։ Խարքովի բժշկա…ան ուսանողներէն մէկը՝ իր ու…ուցիչներէն մէկուն կը հարցնէր …յս առթիւ թէ ի՞նչ կը մտածէ …ւրին մասին. ուսուցիչը անխոհե…ութիւնը կ'ունենար յայտնելու …է մարմին զմռսումը կատար…ած էր անճարակութեամբ։ Քիչ …ր յետոյ ուսուցիչը կը ձերբա…կալուէր ոճրագործութեան կողմէ …հրաւէր կը ստանար բացատրու…թիւններ տալու։

Զարհուրելի հարցաքննութեան …թարկուեցաւ, որու ընթացքին, …որձեց բացատրել թէ մումիային …խուլմը տեղի ունեցած է իրեն …ծանօթ պատճառներով, քանի …մումիան զմռսող բժիշկը, Ռուս…իոյ մէջ համբաւաւոր էր իբրեւ …սանագէտ։

Այն ատեն ուսուցիչը ընդ…կացութեամբ տարուեցաւ հոն, …ր Լենինի մարմինը ցուցադրու…թեան դրուած է։ Դեխումը այն…քան առաջացած էր որ …ուսուցիչը՝ հակառակ էր վարժու…թեան, քիչ մնաց որ նուաղէր։

Որ ստիպէին զինքը որ գործան մը գտնէ։ Բժիշկը կը զգար որ թէեւ չյաջողի, կորսուած է։ Այն ատեն խնդրեց որ զինքն առանձին թողուն, յետոյ սկսաւ քննել մարմինը։ Այս աղտոտ աշխատանքը տեւեց վեց օր եւ վեց օրուան մէջ, մարդը հազիւ կրցաւ քանի մը գաւաթ օղի խմել։

Վեց օր յետոյ, ուսուցիչը թարմ դիակ մը ուզեց. Հիւանդանոցին մէջ նոր մեռած զինուորի մը դիակը բերին իրեն։ Այն ատեն բժիշկը սկսաւ զինուորին դիակին գործարանները փոխադրել Լենինի դիակին մէջ։ Քանի մը ժամէն, այս տարօրինակ աշխատանքը կ'աւարտէր։ Անկից ի վեր, Լենինի մումիան այնքան լաւ կերպարանք առած է, որ ուսուցիչը մեծ պատիւ կ'արժանանայ խորհրդային իշխանութեանց կողմէ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ

Անաստուածներու միութեան կեդրոնական վարչութիւնը մշակած է ծրագիր մը, որուն համաձայն, երեք տարուան ընթացքին, Ռուսիոյ մէջ, բոլոր եկեղեցիները հետզհետէ պիտի փակուին։

Այս ծրագրով, 1933ին, Խորհրդային Միութեան մէջ, չփակուած որեւէ եկեղեցի, սինակոգ կամ մզկիթ չպիտի մնայ։

Իրականութեան մէջ, այս ծրագիրն արդէն գործադրութեան մէջ է, քանի որ վերջին ամիսներուն ընթացքին, 500 եկեղեցիներ փակուած են, խորհրդային իշխանութեան հրամանով, որ կը պաշտպանէ անաստուածներու միութիւնը իբր կէս-բոլշեւիկ կազմակերպութիւն։

Սակայն, գաւառի անաստուածները աւելի անհամբեր են քան իրենց կեդրոնի վարչութիւնը, եւ կը պահանջեն որ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, եկեղեցիներու փակումը իրականանայ անմիջապէս, առանց պայմանաժամ տրուելու։

Ծննդեան տօներու առթիւ, Մոսկուայի մէջ արդէն, շատ եկեղեցիներ փակուեցան. Խրիմի մէջ կրօնական պաշտամունք եւ արարողութիւն արգիլուած են 25 մզկիթներու մէջ։ Իսկ բողոքական եկեղեցիները, ամբողջ Ռուսիոյ մէջ արդէն գոցուած են։

ՌՈՒԲԷՆ ԽԱՆԱԶԱՏ

ԹԻՖԼԻՍ 23 դեկտ. (անփ. թղթ.) — Այսօր, Թաւրիզի մէջ, թոքերու բորբոքումէ մեռաւ Հնչակեան կուսակցութեան հիմնադիրներէն ծերունազարդ Ռուբէն Խանազատը։

Հանգուցեալը տասնեակ տարիներէ ի վեր մեկուսացած էր իր կուսակցութենէն՝ նուիրուելով կրթական եւ գրական աշխատանքներու։ Կենսագրութիւնը կը գրեմ յաջորդով։ Երկու տարի առաջ երբ իր ամուսինը՝ Տիկ. Շուշանիկը ծանր եւ վտանգաւոր հիւանդութեամբ պառկած էր, հանգուցեալը այնքան ընկճուեցաւ, որ փորձեց թոյն առնել։ Երդուեալ մարքսիստ էր։ Նախանձախնդիր էր ազգային մշակոյթի եւ արժէքներու պահպանման։

Մասիս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Տեղական պայմաններու բերումով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» խումբը Նոր տարին տօնեց 28 դեկտ. շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին իր սեփական սրահին մէջ։

Գաղութիս գրաւիչ հասարակութիւնը խումբ-խումբ կը դիմէր դէպի Դաշնակցութեան սրահը։ Ամէն մէկ հանդիսական մուտքի դրան առջեւ կը ստանար իր կաղանդչէքը եւ եռագոյն զարդանիշը։ Ընկեր Թ. Մարգարեան երկու խօսքով բացատրեց հանդէսի նշանակութիւնը, մաղթելով բարի կաղանդը։ Երգիչ խումբի կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը որմէ յետոյ յաջող արտասանութիւններ ըրին՝ ընկերներ՝ Վ. Սիմոնեան «Սոզոման պատմեցէք», Մ. Թաշճեան, Ս. Իսահակեանի «Հայաստանին»ը, ընկ. Ս Ընտրիկեան Ա. Ահարոնեանի «Զարիկը փոկոցէ», Գ. Գ. Ըէբէմէտեան «Ցարանի քաջերը», Օր. Նուարդ Սուքիասեան երգեց «Սեւ մութ ամպեր»ը եւ «Մի գոյգ աչեր»ը իսկ ընկեր Խ. Աւետիսեան, երգեց հայկական ընտիր կտորներ։ Օրուան բանախօս ընկեր Բարգէն Աշոտեան պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջ երկար տասնամեակին կատարած մեծ դերը, այս հայրենազուրկ հայ ժողովուրդը անվհատ, մեծ հաւատք մը ունեցաւ գալոց նոր տարիի ծագման եւ այդ արեւի ճառագայթներու տակ հաւաքաբար պիտի տօնէ իր ամանորը հայրենիքի մէջ։ Հանդէսին երկրորդ մասին ընկ. Գ. Եղիաեան կարդաց գրաւոր կատակերգութիւն մը։ Ընկերոջ մը կողմէ տպկուած նապաստակ մը ամերիկեան աճուրդի դրուելով բարձրացաւ 180 ֆրանքի։ Յետոյ ներկայացուեցաւ «Երկու խուլեր» զաւեշտը։ Ժամանակը ուշ ըլլալով, հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ զուարթ մթնոլորտի տակ։

Հանդէսէն վերջը «Վարուժան» խումբը ընկ.-համակրական ժողով մը ունեցաւ ուր ներկայ էին, շատ մը համակիրներ։ Հինգ երիտասարդներ ինքնաբերաբար փափաք յայտնեցին մտնել Դաշնակցութեան շարքերէն ներս։ Այս առթիւ կատարեցին իրենց երդման արարողութիւնը։

ՊՆՆՄՆ

Նկարչական ցուցահանդէսի մը, կազմակերպուած Փարիզի Ալյար տան կողմէ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Այսօր կիրակի (5 յունուար) կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, Stade St. Ouenի մէջ (218, Rue du Landy), տեղի պիտի ունենայ խիստ կարեւոր մրցում մը, Հ. Մ. Մ.ի Ա.ի եւ S. A. O.ի Ա. խումբերուն միջեւ։ Այս վերջինը որ կը պատկանի Տիվիզիոն տ'Օնօրի դասակարգին, իր ամբողջ կազմով դաշտ պիտի իջնէ, եւ կը յուսայ լաւ արդիւնք մը ձեռք ձգել։ Ժամադրութիւն Հ. Մ. Մ.ի խաղացողներուն այսօր ժամը 1.30ին, Sortie Nord Sud Porte St. Ouen.

Վ. Հ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՍԷՎՐԱՆ.— Արաքսի Բ. խումբը St. Leu հրաւիրուած էր մրցելու համար ֆրանսական Ա. խումբին դէմ։ Մրցումը սկսաւ առաւօտուն ժամը 10ին, Արաքս լաւ խաղարկութիւն մը ունեցաւ եւ 5ի դէմ 3ով յաղթանակը տարաւ։

Նոյն օրը Արաքսի Ա. խումբը 3ի դէմ 3ով հաւասար մնաց C. A. Montrougeի պահեստի խումբին հետ։

Օ. Լուէնեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ԳՈՐԾԵՐԸ

Պաշտօնական յայտարարութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Մարսէյլի Թեմական Երեսփ. Ժողովը, որ գումարուեցաւ 15 դեկտ. 1929 կիրակի կէսօրէ յետոյ քաղաքիս Մառրան մէջ, առաւ հետեւեալ որոշումները.—

1. Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց Ազգային կեդր. առժամեայ վարչութիւն մը, եօթը անդամներէ բաղկացած

2. Որոշեց՝ Թեմական Երեսփոխանական Ժողովի նոր ընտրութիւնը կատարել յառաջիկայ 1930 Մայիսին։ Այս ընտրութենէն երկու ամիս առաջ պիտի կազմուի ընտրողական Յանձնաժողովը, համաձայն Թեմական կանոնագրի տրամադրութեան։

3. Թեմական Երեսփոխանական Ժողովը փափաքելով բառնալ գաղութիս մէջ երեւցած տարակարծութիւնները, եւ ուզելով ապահովել համերաշխութիւնը, կազմեց նաեւ, Առաջնորդ. Հօր նախագահութեամբ յանձնախումբ մը— Մայր Դիւանի հետ՝ Հ. Սերէնկիւլեան եւ Յ. Պապիկեան— որ պէտք է տարբեր հոսանքներու եւ չէզոքներու ղեկավար անձերուն հետ բանակցելով, հող պատրաստէ եւ ապահովէ բոլոր հոսանքներու գործակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ ընտրելու համար գաղութիս նոր Երեսփ. Ժողովը։

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Լուսանկարը հրատարակուած նիսի l'Eclaireur du Dimanche գեղարուեստական հանդէսին մէջ, կը ներկայացնէ հայ տաղանդաւոր ծովանկարիչ Վարդան Մախոխեանը՝ իր աշխատանքի պահուն, ծառած խարակի մը վրայ, իր մէկ նկարը աւարտելու համար։ Մախոխեան զոր վերջերս առիթն ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու, հրաւիրուած է իր նոր նկարներով մասնակցելու Դահիրէի մէջ՝

ԼԻԴԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Էօտէմիշէն կը հաղորդեն թէ Թիրէ գաւառակին եկենլի գիւղին մէջ, գիւղացի մը երբ իր արտը կը փորէր, յանկարծ ծակ մը կը բացուի։ Գիւղացին վար իջնելով ինքզինքը կը գտնէ տղու մը մարմարէ գերեզմանին մէջ։ Գերեզմանին մէջէն գտնուած են երեք առարկաներ որոնց երկուքը կին եւ մէկը այր մը կը ներկայացնեն։ Արձաններու ձեւէն այնպէս կ'երեւայ որ լիւդական շրջանէն մնացած գերեզման մըն է։

Գերեզմանին մէջ գտնուած են նաեւ դրասանգներով զարդարուն ջուրի բաժակ մը եւ զարդանօթ մը, որուն վրայ հելլենական տեսարանի մը շատ գեղարուեստական մէկնկարըկայ։ Այս հնագիտական առարկաները տարուած են Իզմիրի թանգարանը։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ... ԿԱՐՄՐԵՑԷՔ

Պոլսոյ «Ազդամ» թերթին փարիզեան թղթակիցը գրութիւնով մը կը նկարագրէ Փարիզի հայերուն եւ Հրեաներուն կեանքը (19 դեկտ.)։ Թուրք թերթը այդ թղթակցութեան հետ միաժամանակ կը հրատարակէ ինծէ սազի նուագածուներու ծաղրանկար մը՝ երեք սիւնակի վրայ եւ կը տեղաւորէ հետեւեալ յատկանշական խորագիրները.— «Փարիզի ճիշդ կեդրոնը երկու փողոցներ կան, ուր ամէն մարդ Թուրքերէն կը խօսի...։ Արեւելքցի վաճառականներ, որոնք այդ փողոցներուն մէջ վաճառատուններ ունին, իրիկունները ինծէ սազ մտիկ ընելով օղի կը խմեն եւ Գարակէօզի ու սալէպի կարօտը կը քաշեն»։ Կը թարգմանենք այդ գրութիւնը, իբրեւ պատկեր մը Փարիզի մեր հայրենակիցներու որոշ մէկ դասակարգի առօրեայ եւ, եթէ կը ներէք, Թրքավարի կեանքէն.—

Փարիզ (Սեփ. Թղթ.).— Փարիզի մեծ պողոտաներէն Պուլվար Սէն-Տընիի մօտ, Սէն-Տընիի դրան ճիշդ դիմացը երկու փողոցներ կան։ Այս տեղէն դէպի Սակարան ամէնէն կարճ ճամբան այս երկու փողոցներն են, որոնց մէկը կը կոչուի Պլէօրի, միւսը Ապուքիր։ Թէեւ այս երկու փողոցները Փարիզի կեդրոնին մէջ կը գտնուին, սակայն կարծես թէ Պոլսոյ մէկ մէկ անկիւններն են...։ Փարիզ հասնող Թուրք մը եթէ պատահմամբ այս փողոցներէն անցնի, արմանք-զարմանքի կ'ենթարկուի։

Պլէօրի եւ Ապուքիր փողոցներու երկու շարք խանութներու ցուցափեղկերուն վրայ շատ մը ծանօթ անուններ արձանագրուած են.— Ալպէռ Լէվի, Ժօզ Միզրահի, Ռուբէն Գարամանեան, Գէորգ Շիշմանեան եւն...։ Այս խանութներուն առջեւ միշտ Թուրքերէն խօսակցութիւններ կը հասնին ձեր ականջներուն.

— կարապետ, պէն գորսայա կիտիյորում, սէն կելմիյէճէ՞ք մի սին։

— ֆաթլամատըն եա', տահա պէշ տագիգա պէքլէ... գաճվէմի պիթիրմէտիմ։

. . . .

— Նէսիմաչի, ուսթա օնտա՞ տըր։

— Տիշարը չըգտը. իքի սահաթտան եէլէճէք։

Երբեմն երբեմն ձեր ականջին կը հասնին նաեւ Թուրքերէն հայհոյութիւններ եւ Թուրքերէն հաշիւներ...։ Եթէ քիչ մը ուշադրութիւն դարձնէք, այս պոռացող-կանչողներուն մէջ կրնաք ծանօթ դէմքերու հանդիպիլ.

Ահա՛ մէկը, որ Պանչէ Գափուի մէջ մանիֆաթուրայի խանութ մը ունէր եւ որուն քանիցս հանդիպած էիք իր խանութին մէջ... Կը յիշէք թէ անոր քովին ալ տարիներով Հալապար Փաշալի չողենուին մէջ տեսած էք։ Քիչ մը անդին գտնուող սա՛ մարդն ալ, որ անհանդարտ ու բազմազբաղ երեւոյթ ունի, էր երբեմն քանիցս տեսած էք Գալաթիոյ Սակարանին առջեւ

Այս երկու փողոցներու վաճառատուներուն տէրերը գրեթէ բոլորն ալ մեր հրեայ և հայ հայրենակիցներն են։ Իրենց միջեւ ընթացիկ լեզուն Թուրքերէնն է։ Հակառակ անոր որ Պոլսոյ հետ բոլորովին խզած են իրենց կապը եւ վերջնապէս Փարիզ հաստատուած, ամէն օր իրենց պարապոյ ժամերուն իրարու մօտ կուգան եւ հայրենիքի մասին կը խօսին. Թուրքերէն թերթերը ձեռքէ ձեռք կը պտըտին։

ՃԻՇԴ ՊՈԼՍՈՅ ՊԷՍ

Այս երկու փողոցներու բնակիչներուն ապրելակերպն ալ ճիշդ Պոլսոյ մէջ եղածին պէս է։ Ամուսնացածները իրենց տան մէջ մեր գիտցած կերակուրները կ'ուտեն եւ հինէն իրենց վարժուած ձեւով կը զբօսնուն։ Իսկ ամուրիներն ու երիտասարդները մեծ մասամբ կը յաճախեն հայկական ճաշարաններն ու այն սրճարանները, ուր կը հաւաքուին Արեւելքցիները։ Այս տեղերը կարելի չէ կենալ՝ նարտի եւ թղթախաղի աղմուկէն։

Գիշերները տուներուն մէջ ընդհանրապէս ալաթուրքա փլաքներ կը նուագուին։ Լսեցի որ հրեայ վաճառական մը փլաք առնելու համար ամէն անգամ մինչեւ Պոլիս կ'երթայ եւ Տէտէ էֆէնտիի ամէնէն մեծ հիացողներէն է։ Այս բարեկեցիկ վաճառականը Պոլսոյ մէջ մէկ ամիս շարունակ կը պտըտի ձայնագիրի խանութները եւ իր հաւնած փլաքները գնելով Փարիզ կուգայ։ Անոր ժամանումէն յետոյ կը սկսի ամէնէն զուարճալի շրջանը։ 15—20 օր այս մարդուն տան մէջ հաւաքուելով, նոր եղանակներ մտիկ կ'ընեն։

Սալմօն էֆէնտիի ինծէ սազի նուագախումբին արուեստագէտներն ալ գալով, ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընեն այս շարքիները եւ կը սկսին նուագել անմիջապէս.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ «ԻՆՃԷ ՍԱԶ»

Մի՛ զարմանաք երբ ըսեմ թէ Փարիզի մէջ բաւական լաւ ինծէ սազի նուագախումբ մը կայ։ Այս ինծէ սազը կը նուագուի Փարիզի պորտին՝ Քասէ փողոցի մէկ կապելային մէջ։

Անցածները իրիկուն մը հոն գացի։

Բաւական ընդարձակ սրճարանի մը մէջտեղը ինծէ սազի համար բարձրացիր տեղ մը շինուած է։ Հոն չորս հոգինոց նուագածուներու խումբ մը կայ. քէմէնչէ, քանոն, ուտ եւ տէֆ...։ Երբ ներս կը մտնէի, հանէնտէն. ձեռքերը կցծնուցած ծունկին վրայի տէֆին, կազել մը կ'երգէր.

Մաթէմսէ էկէր անլաշըլան րէնկի սիյահտան
Քապըրըմ տա պէնիմ օլմալըտըր սէնկի սիյահտան

(«Եթէ ճիշդ է որ սեւ գոյնը սուգի նշան է.
Իմ գերեզմանս ալ պէտք է ըլլայ սեւ քարէ»)

Միջանկեալ յանկերգները կը նուագէր «քանոնը»։ Ձայնը շատ լաւ չէր։ «Քանոն» նուագողն ալ շատ վարպետ չէր։ Սակայն կազինոյի մէջինները մեծ յուզումով մտիկ կ'ընէին զայն։ Մերթ ընդ մերթ «Ա՜խ» քաշողներ անգամ կային...

Կազելը լմնալէն վերջ Իւշշաքի եղանակները սկսան... Չորս կողմս նայեցայ, ամէն ոք հաճոյքով մտիկ կ'ընէր եւ օղին կը խմէր

Ժամանակին իմացած էի թէ ինծէ սազը առանց օղիի չըլլար։ Կ'երեւի թէ այս խօսքը ճիշդ է, քանի որ Փարիզի մէջ անգամ օղի գտեր են։ Սեղանները մեզէի պնակներով ծածկուած էին։ Ինչե՞ր չկային, ինչե՛ր... ճիճէր թավաս, ֆասուլիա փիյազը, Թուրշուներ, պանիրներ։

Հոս յաճախողները բոլորն ալ Արեւելքցի ըլլալուն, իրարու հետ շատ մտերմական էին։ Ամէն անգամ որ նուագը կանգ առնէր, ոմանք կը կերծէին, ուրիշներ տարօրինակ բաներ կը պատմէին։

ԱՄԻՍԸ 2-300 ՈՍԿԻ

Կ'ըսեն թէ Փարիզի ինծէ սազի նուագածուները լաւ դրամ կը շահին։ Անոնք կազինոյի տիրոջմէն քիչ դրամ կը ստանան։ Սակայն, Պոլսոյ մէջ եղածին պէս, կարգ մը նուագասէրներ իրենց ուզած շարքիները նուագել տալու համար 5-10 ֆրանք նուէր կուտան, որով բաւական հասոյթ ձեռք կը բերեն։

Բայց ամէնէն աւելի անոնք դրամ կը շահին հրէական հարսանիքներու մէջ։ Հոս մէկ գիշերուան մէջ երբեմն քանի մը հազար կ'առնեն։ Կ'ըսուի թէ չորս նուագածուները միջին հաշուով մարդ գլուխ ամիսը 2-300 ոսկի կը շահին։

ԳԱՐԱԿԷՕԶ ԵՒ ՍԱԼԷՊ

Իմացայ որ այստեղ ամէնէն աւելի կարօտը կը քաշեն Գարակէօզին եւ սալէպին։

Եթէ Գարակէօզ խաղցնող մը գայ այստեղ, կ'ըսուի թէ բաւական դրամ կը շահի։ Սալէպն ալ շատ կը փնտռուի։

Այս նամակիս մէջ, տեղւոյս Արեւելքցիներու կեանքին մէկ մասը՝ բացատրեցի։ Յաջորդ թղթակցութիւնովս պիտի խօսիմ արեւելեան ճաշարաններու եւ ամէն կողմ տարածուած արեւելեան շաքարեղէններու եւ անուշեղէններու մասին։

Վ. Է.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

փարիզի վասպուրականի Հայրենակցական միութեան կողմէ
Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
Գուա Քոլոնպի քաղաքապետութեան սրահը, Rue des Halles
կը նախագահէ՝ Դր. Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ
կը խօսին՝ Գ. Գ. ՕՀԱՆ - ԿԱՐՕ եւ Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Նուագ, երգ, արտասանութիւն եւայլն
կը ներկայացուի՝ ԽԵՆԴԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ (զաւեշտ)
ՄՈՒՏՔ 2 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ տը Քլիշիէն թրամուէյ թիւ 40, իջնել Bourguignons: *Սէն Լազարէն եւ Իսի լէ Մուլինօյէն շոգեկառք՝ իջնել* Gare de Colombes *եւ* Bécon*։*

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ՄԱՐԱՇԻ ԱՆԿՄԱՆ 10ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Մարաշի Հայրենակցական միութեան կողմէ
12 Յունուար կիր. ժ.ը 2.30ին Սալոն Իսպանեոյի մէջ 46 r. Tapis Vert
կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
կը մասնակցին քաղ. կուսակցութիւնները, Հայր. միութիւնները, Զ. Ե. Ո. Մ. եւն.:
գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ
Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց*
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի,* ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ յօդացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

AUX CISEAUX D'OR
TAILLEUR
ԺՈՐԺ ՃԷՊԷՃԵԱՆ

Հինգ տարիէ իվեր, Պ.Թէրզեանի (35 րիւ Մէրի) ընկերը՝ Ժորժ Ճէպէճեան պատիւ ունի ծանուցանելու իր յարգելի յաճախորդներուն թէ Դեկտ. 15էն ի վեր փոխադրուած է իր սեփական խանութը, 20 Ալընիւ Քամիյլ Փէլըթան։ Ինչպէս առաջ, նոյնպէս ներկայիս ալ աւելի պիտի աշխատիմ գոհ ձգել յաճախորդներս թէ ճաշակի եւ թէ աժանութեան տեսակէտով։ Մէկ անգամ այցելելը կը բաւէ։

Պէտք ունինք *օգնական դեր. ձակի մը, լաւ վճարում եւ տեւական գործ։ Դիմել՝ անձամբ կամ նամակով հետեւեալ հասցէին.*
Տիւզեան եղբարք, 23 Rue Centrale Le Cannet (A. M.):

Վաճառելի է ընդարձակ աշխատանոց մը
120 քառակուսի մեթր տարածութեամբ, Ա. յարկ երկու մեծ սրահ, բնակութեան յարմար սենեակով մը: Դիմել՝ Պ. Իւնճեանի, 19 Rue Rodier, հեռաձայն Gutenberg 10—12:

Ծախու են Արեւելեան գործուածքներու «Տէզգեահներ» ամէն չափի վրայ՝ դիւրամատչելի գին: Յանձնելի ժուալ եզօղի մէջ: Դիմել՝ Directeur de la Société des Filatures à Joyeuse. Ardèche.

Ծախու է *Արեւելեան նպարեղէնի խանութ մը։ Խիստ դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել՝ Անտոն Ներսէսեանի,* Ave J. Jaurès, Décines (Isère).

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ..

Ամէնէն գործնականը եւ ամէնէն ազդեցիկը ներկայ հերաթափիչ (մազ թափող) արտադրութիւններէն:
երեք վայրկեանը բաւարար է թափելու եւ մաքրելու մազերն ու աղուամազերը, առանց գրգռելու վերնամաշկը:
գին 5 ֆր. 60 (Imp. Comp.)
Լապոռաթուար՝ «Քիս»
159 Rue Pierre Corneille, Lyon

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, լերմամիզ.) եւ վարակ։ Մասն. լաբօռաթուար։ Ողջամիտ եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12.*

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armee
149ter Bd. Villette,
84 Rue de l'Aqueduc
Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, Մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ծրի:

L'ATELIER
Ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին
L'Admirable visite
et Bilora
օր ընդ մէջ
VOLPONE

ԱՆՈՒՐՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN
Marque déposée MELKON
Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ *Լոքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն։*
25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

1930
ԱՄՏԱԻԱԶԴ-ՎԱՐԴԱՊԵՏ
ՏԱՐԵՑ
ԳՐԱԿԱՆ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ՏԱՐԵՑՈՅՑ

Դիմել՝ ԱՐԱՄԵԱՆԻ
13 Bld. Edgar Quinet
Colombes, (Seine):
գին 1 տոլար կամ 25 ֆրանք

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արեան, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՉԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3 7, բացի Եշ.էն 62 Rue de la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord Sud: Pigalle.

EMPIRE Մեկեր-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. ST. PHAN

1000+930

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*
կը խնամէ Ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ՝ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
57A Rue Nationale, MARSEILLE

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻԻԹԻՒՔԵԱՆ
30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
Դր. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)
Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74
Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։
Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ — POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ
բացուած է
DORK
կօշիկի վաճառատունը
46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON
Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ԱՐԱՐԱՏ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
30 Rue St. Basile, MARSEILLE — Téléphone: 14-29 Man.
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ
ճոխ եւ ընտիր ամէն տեսակ Նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում
ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ
Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

FUMISTE-COUVREUR
PLOMBIER
Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել նամակով՝
A. TATOULIAN*ի*
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

ՎԱՅԵԼՈՒՉ ՀԱԳՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
ԿԱՐ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
Նոր եւ շքեղ խանութը, զարդարուած ընտիր կերպասներով
Մաքուր եւ խնամուած կար
119 Rue Pelleport, Paris (20e) (Rue Belleville*ի* *կից*)
Մէթրօ: Pelleport. — Tél. Ménilmontant 63—56

ՄԻԱՅՆ 250 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ *դուք կարող էք...*
...փական Հողաբաժնին-Փարիզի շրջակաները, ուր կրնաք շինել ձեր ...նոյնպէս ամսավճարներով
Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝
" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ
Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մ...* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ ...* *իսկ Կիրակի ժամը 10—12։*
Boulogne, Billancourt, Issy, Chaville *եւ* Viroflay *ապրող աշխատող հայրենակիցները կարող են դիմել նոյն գրասենեակի մասնաճիւղը՝* 87bis Bld. de la République, Boulogne *Տ. Բէգզադեանին Գշ. եւ Ուր. իրիկուն ժամը 6—8, իսկ Կ... ժամը 10—12։ Կիր. օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց ... դեցիին դիմացի* Café Rest. 22 Rue Jean Goujon *ժամը 10...* *Պ. Տէր Աբրահամեանին։*

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒ Է ՎՃԱՐՈՒՄ
ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ ընկերութեան ինքնաշարժ... հողաբաժինները ցոյց տալու համար։ Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն։

VELEDIAN & ZINN
ESCHENHEIMER ANLAGE 22
FRANKFURT A. M.
ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ. - Ծխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ ... մորթեր, եւայլն։
ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթ... կօշիկէ եւայլն

Éts "TOUT POUR LE CONFORT
26, Rue de Maubeuge, Paris (9e) — Tel. Trudai...
CHAUFFAGE CENTRAL
ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ (K. NANIQUE, ingénieur ...
Կը ստանձնէ շոգիով սանթրալի, սալ. ալ պէնզերու եւ տաք ջուրի ...
ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ
Մեր միջոցաւ կատարեցէք նաեւ ձեր սալամանդրերու եւ խոհանոց... բեւալ ամէն տեսակ ջեռուցիչներու գնումը եւ պիտի օգտուիք կ...
Միեւնոյն Տան մէջ՝ T.S.F.ներ, ֆոնոկրաֆներ, լուսանկարչական ... գործիքներ, ակնոցներ եւլն. — կանխիկ եւ ապառիկ

ODEON — COLUMBIA
Յիշեցերաշուլակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէոն* վաճառանիշով ... րէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակն... *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ: եւրոպական եւ արեւելեան... բեղէններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին
ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

Tailleur
A.BERBERIAN
24, RUE BERGER... Pa...
Tel.: Prov. 05-69

ՄԵԹՐ Պ. ՎԱՀԷ
(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)
ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շր...
18 Rue Dauphine, PARIS (VI — Tel. Danton ...
Իրաւագէտ խորհրդատու ցէփանս օթօմօպիլ է Սքօրթ... միւթիւէլ միլիթէր Ֆրանսական մեծ ընկերութեանց.
կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժ... դատարաններու առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետա... փողոցի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը ա... կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ ադերսագրեր եւ պա... նագրեր, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ... Թիւրալիզասիոնի եւ քաղաքային ամուսնութեան ձեւա... պութիւնները, ու ամէն լեզուէ Թարգմանութիւններ:
Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.
Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը ... եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ:

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՉԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ...

ՅՈՒՆԱԿԱՆ *կօշիկի գործ...*
18 Rue MONCEY, 18 ...
Փլաս տիւ Փոնի մօ...
Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET
17 Rue St. Lazare (Rue St. Georges*ի* անկիւնը)
Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine ...
ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱ...
Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք ... տեղ ձեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած G... SIN JOLIVET *հացերը։*
Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճապուռով եւ քիմ... պատրաստուած հացեր։
Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակար...
Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

7 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1154 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՏԱՐԸ ԻՆՉՈ՞Ի ՕԳՆԷ ՄԵԶԻ, ԵՐԲ ՄԵՆՔ ՏԷՐ ՉԵՆՔ ԸԼԼԱՐ ՄԵՐ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈՂԸ ՄԻԱՅՆ ԿԸ ՓՐԿԷ

Հիմա որ ձեւ ու մարմին առած է Սուրիոյ նոր գաղթականներուն օգնութեան գործը, աւելորդ չենք սեպեր անգամ մըն ալ մէջտեղ դնել մեր մտածումները՝ տեղաւորման աշխատանքին առթիւ։

Հալէպի մէջ կազմուած խնամատարութեան եւ Փարիզի Յանձնախումբին հիմնական պարտականութիւնը պիտի ըլլայ գործնական միջոցներ գտնել եւ Նորեկները ատրճանաւոր հողին կապել, սկսելով յառաջիկայ գարունէն։

Ճիշդ է, հալածականներէն շատ-շատերը հիմա կարօտ են հանակ մը տաք ապուրի եւ պատառ մը հացի։ Ուրիշներ ալ կան որ կրնան քանի մը ամիս քաշքշել։ Բայց անմիջական օգնութիւնը չի կրնար անվերջ շարունակուիլ ձեռքը-ոտքը ունեցող մարդոց։ Նոյնիսկ որբեւայրիներ կամ չափահաս աղջիկներ չեն կրնար նպաստընկալ դառնալ տարիներով։ Անոնք մեծ մասով չարաչար աշխատեր են քիւրտ կամ թուրք պէկերու եւ աղաներու տուներուն մէջ, իբրեւ գերի կամ գրաստ, եւ այսօր ազատ սիրով պիտի ուզէին բեռ չդառնալ ազգին, ճակտի քրտինքով ապրիլ, ազատ երկնքի տակ։

Արդ, ո՞վ պիտի ճարէ միջոցը եւ ի՞նչպէս։

Խոշոր ծրագիրներ չդնենք սեղանի վրայ, որպէսզի հրաշք սպասած չըլլանք։ Խոշոր ծրագիրները ընդհանրապէս կը մնան անփառունակ նահանջի եւ չարաչար յուսախաբութեան։ Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ, ուր ժեռել մը շինելու կամ յիշատակ մը յարգելու համար անգամ վէճ կը ծագի։

Մեր տեղեկութեանց համաձայն, Հասիճէի և Գարամանիէի մէջտեղ ընդարձակ թափուր հողեր կան, որոնց վրայ կարելի է հաստատել գաղթականները, անշուշտ համաձայնելով տեղական իշխանութեանց հետ։ Այս վերջինները ապահովաբար պիտի ընծայեն ամէն դիւրութիւն, քանի որ փախստականներուն առջեւ դուռները բացած են յօժարութեամբ։ Եւ յետոյ, երկրին համար իսկ շահաբեր է ունենալ հողին կապուած ժիր ու չարքաշ բազմութիւններ, քան կայաններու մէջ խռնուած նպաստընկալներ։

Արդ, իւրաքանչիւր ընտանիքի համար լծկանի, սերմացուի և այլն ծախք հաշուելով 15 հնչուն ոսկի, 500 ընտանիքի համար կ'ունենանք 7500 ոսկի 825.000 ֆրանք, որ երբեք առասպելական գումար մը չէ։ Քանի մը տարի առաջ, երկու-երեք անգամը հաւաքուեցաւ Շիրակի շարժին առթիւ, միայն գաղութներու մէջ։ Մնաց որ, եթէ մենք լրջօրէն ըմբռնենք գործին էութիւնը եւ կատարենք մեր պարտականութիւնը, միջազգային օժանդակութիւնն ալ չի պակսիր։ Հոգատար իշխանութիւնը վերջերս երեք միլիոնի նոր վարկ մը սահմանած էր Լիբանանի գաղթականներուն տեղաւորման համար, եւ տրամադիր է Նորեկներուն ալ բաժին հանելու։

Այս չի նշանակեր թէ մենք պիտի ծափենք եւ յօրանջենք, այլ պիտի կրկնապատկենք մեր ջանքերը։ Մանաւանդ որ, խաւարակուռ Անատոլուէն, ամայի եւ անապաչելի լեռներէ ու ձորերէ կուգան Նորեկները, եւ կրնան հազարումէկ փորձութեանց մատնուիլ, եթէ աւելի երկար մնան քաղաքներու ապականութեան մէջ եւ թափառին փողոցէ փողոց, պատառ մը հացի համար։

Ափ մը հող եւ լծկան մը,— ահա փրկութեան միակ միջոցը ոչ միայն նոր եկողներուն, այլեւ հիներուն համար։ Եթէ մենք հիմնական ծրագիր մը ունենայինք եւ կուռ կազմակերպութիւն մը նման Հրեաներու Օրթ ընկերութեան (Տես Գ. էջ), ապահովաբար տարբեր պիտի ըլլար վիճակը Հալէպի եւ Պէյրութի կայաններուն մէջ խռնուած բազմութեանց, եւ պիտի սահմանափակուէր գաղթի հոսանքը։

Եթէ անճրկեցանք հիներուն համար, տեղի-անտեղի պատրուակներով, հիմա պատճառ չկայ որ նորէն բախտին թողունք ամէն բան։ Մամուլը հաղորդեց թէ հանրօգուտ շինութեանց ծրագիրներ կան Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Ինչ որ կը նշանակէ գործի հնարաւորութիւններ՝ աշխատաւոր ձեռքերու համար։ Բայց մենք պիտի նախընտրէինք որ հայ գաղթականները, մեծ մասով գիւղացիներ, ափ մը հող եւ արօր մը ունենային բլուրի մը ստորոտը, քան թէ պոռչ բռնէին քաղաքի մը արուեստանոցներուն առջեւ։ Հողին վեց ամսուան քրտինքը բաւական է կշտացնելու մէկ տարի, քաղաքին մէկ տարուան աշխատանքը յաճախ վեց ամիս ալ չի բաւեր։

Այս կարգի ծրագիրներ շօշափած ատեն, մենք միշտ աչքի առջեւ ունինք նիւթական դժուարութիւնները։ Բայց չենք մոռնար նաեւ ուրիշ իրականութիւն մը,— յաճախ բուն դրամն է որ կը պակսի, այլ կամքը։ Աւելի շատ հոգեկան թշուառութիւնն է որ կը տիրէ մեր հանրային գործերուն մէջ, քան նիւթական։ Պէտք չեղած ատեն, եւ առանց որոշ ծրագրի, դրամը ջուրի պէս կը հոսի։ Եթէ մէկը համբերութիւնն ունենար հաշուելու մեր մէկ տարուան հանրային գործառնութեանց ելքն ու մուտքը, խորհրդածութեան անսպառ նիւթեր պիտի գտնէր։

Ուրեմն, նոր բոյներ՝ արմատախիլ բազմութիւններուն համար, որպէսզի չնօսրանան, չանհետանան ցիրուցան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 դեկտ.).

— «Քո՛ղ մեր Թղթակիցներու տուած տեղեկութեանց մէջ այս կամ այն ալզտիկ անճշտութիւններն ըլլան, բայց ո՞վ կրնայ ժխտել հետեւեալ խոշոր փաստերը.—

ա) Որ Խորհրդային Հայաստան Խորհրդային բախտակից միւս հողամասերուն պէս, ենթակայ է քաղաքական ծանրագոյն հալածանքներու՝ զրկուած ըլլալով ամենատարրական ազատութիւններէ, որոնք յատուկ են ժողովրդապետական երկիրներուն։

բ) Որ Խորհրդային Հայաստան, Խորհրդային բախտակից միւս երկիրներու պէս, սիստեմատիկ կերպով տնտեսապէս կը քայքայուի՝ շնորհիւ բոլշեւիկ իշխանաւորներու յիմարական փորձարկութիւններուն եւ ընդվզեցուցիչ բռնութիւններուն։

գ) Որ Խորհրդային Հայաստանի գլուխ կանգնած բոլշեւիկ կուսակցութիւնը հակազգային կազմակերպութիւն մըն է, որ ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ կ'առնէ վերջնականապէս Թաղելու համար Թրքահայ դատը եւ մեր ազգային մեծ իտէալներու իրականացումը։

դ) Որ Խորհրդային Հայաստանի մէջ կառավարական անվերջ եւ աննախընթաց հալածանքներու հետեւանքով դարերու փոթորիկներէն կենդանի մնացած Հայոց եկեղեցին անգամ այսօր հոգեվարքի մէջ է։ Էջմիածինը զրկուած է իր հասոյթներէն, զրկուած է իր նախկին առանձնաշնորհումներու մեծագոյն մասէն, զրկուած է նոյնիսկ հնարաւորութենէ ազատօրէն յարաբերելու իր թեմերուն հետ։

ե) Որ Խորհրդային Հայաստանի մէջ, շնորհիւ տիրող բոլշեւիկներու անբարոյական սկզբունքներուն եւ այդ սկզբունքներու կեանքի մէջ գործադրութեան, բարքերու անօրինակ անկում մը տեղի ունեցած է, ինչպէս որ այդ տեղի ունեցած է նաեւ Խորհրդային իշխանութեան տակ գտնուող բոլոր երկրամասերուն մէջ։

զ) Որ շնորհիւ քաղաքական, տնտեսական, գաղափարական, ընկերային, բարոյական եւ կրօնական բռնութիւններու՝ Խորհրդային Հայաստանի մէջ ժողովուրդը կ'ապրի այնպէս, որ կարծես բանտի մը մէջ ըլլայ եւ բնականաբար ամենապզտիկ իսկ պատեհութենէն օգտուիլ կը ձգտի այդ բանտէն փախչելու համար։»

ՄԱՐՍԷՅԼ-ՊԷՅՐՈՒԹ-ՊԱՂՏԱՏ

Յունուար 4ին, բացումը կատարուեցաւ Պէյրութ-Պաղտատ օդային գիծին՝ Օդային Միութեան Աբեւելեան գիծերուն պատկանող օդանաւ մը, զոր կը վարէր Կէյ, Պէյրութէն ճամբայ ելաւ առաւօտեան ժամը 7ին եւ նոյն օրը հասաւ Պաղտատ։

Սուրիա Պաղտատ գիծը կանոնաւոր շարունակութիւնը պիտի ըլլայ Մարսէյլ Պէյրութ գիծին։ Այս ձեւով Ֆրանսա ուղղակի կը կապուի Իրաքի հետ։

Չիչէրին վիսպատընէն ճամբայ ելաւ դէպի Մոսկուա։ Յայտարարեց թէ պէրլինի Գերմանիապիտի վերադառնայ շարունակելու համար իր դարմանումը։ Կ'ըսուի թէ Չիչէրին պիտի հրաժարի մօտ օրէն եւ դեսպան պիտի նշանակուի։ Ինը ամիս մնաց Վիսպատըն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սիոնականներու ձերբակալութիւնը

Գէպէուի (Չեկա) գործակալները Օտեսայի մէջ ձերբակալած են մեծ թիւով սիոնականներ։ Ցարդ ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի 400ի։ Բոլոր անոնք որ սիոնական շարժման հետ որեւէ կապ ունին, հակայեղափոխական յայտարարուած են եւ խառնիւ կը փնտռուին Չեկային կողմէ։ Ասկէ զատ կառավարական հրամանագրով մը լուծուեցաւ այն ընկերութիւնը որուն նպատակն է զարկ տալ Ռուսիոյ Հրեաներուն կրթութեան։ Այս ընկերութիւնը 70 տարուան կեանք ունէր։ Լենինգրադի հրէական թանգարանը եւս փակուած է։ Մասնաւոր մարմին մը կազմուած է՝ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար բոլոր այս հիմնարկութիւնները։

Նոր եղբայրասպանութիւն Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ զօր. Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներէն վոյվոտա Կէվկէլիյսքօֆ, Սոֆիայի իր սրճարանին մէջ ատրճանակով սպաննեց Կէորկիեւ Սարաուզքի անուն մէկը, որ Մակեդոնական կոմիտէին կողմէ պաշտօն ստացած էր գործադրելու իրեն դէմ տրուած մահավճիռը։

Սրճարանին մէջ իսկական հրացանաձգութիւն մը սկսաւ Սարաուզքիի եւ Կէվկէլիյսքօֆի կուսակիցներուն միջեւ։ Կէվկէլիյսքօֆ յանձնուեցաւ ոստիկանութեան՝ յայտարարելով թէ ինքնապաշտպանութեան համար սպաննած էր Սարաուզքին։

Հնդիկ ազգայնականները Կանտիի դէմ

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ հնդիկ ծայրայեղ ազգայնականները կը սպառնան տապալել Կանտին, որ Լահորի համաժողովին մէջ իբրեւ դիկտատոր գործած էր։ Հնդիկ ազգայնականներու ձախ թեւը որոշեց կազմել նոր կուսակցութիւն մը, որ պիտի կոչուի ռամկավար կուսակցութիւն եւ որ հնդիկ ազգայնականներուն հանդէպ պիտի բռնէ նոյն դիրքը, ինչ որ Անգլիոյ Անկախ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը՝ աշխատաւորականներուն դէմ։

Նոր կուսակցութիւնը պիտի ջանայ իր մէջ առնել հնդիկ գիւղացիները, բանուորներն ու երիտասարդութիւնը։

Ոստիկանները չէին ծեծած

Ինչպէս գրեցինք կիրակի օր, Ալմազեան դէմ դէմի բերուեցաւ դատական ոստիկանութեան այն պաշտօնեաներուն հետ, որոնք զինքը ծեծած էին հոկտ. 18ի գիշերը։ Հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ արդէն զատ զատ հարցաքննած էր խնդրոյ առարկայ մարդիկը, ու փաստաբան Ժան Շառլ Լըկրանի պահանջին վրայ է որ իր մօտ հրաւիրած էր զանոնք, դէմ դէմի բերելու համար Ալմազեանի հետ։ Միայն մերժած էր կանչել դատական ոստիկանութեան տնօրէն Գրնուան եւ ոստիկանապետ Նիքոլը՝ հակառակ փաստաբանի պնդումներուն։

Քարտուղարը հետզհետէ կարդաց Ալմազեանի բողոքը, չորս ոստիկաններու եւ Ալմազեանի բանտակից Աքրունի վկայութիւնները։ Յետոյ Ալմազեան հրաւիրուեցաւ բերանացի հաստատել իր ամբաստանութիւնները։

Հայ դերձակը մանրամասնօրէն պատմեց իր գլխուն եկածները, ու մատովը ցոյց տալով իւրաքանչիւրը, ըսաւ.

— Եմիտ չզարկաւ ինծի, այլ միայն բռնեց զիս։ Մապիլյն է որ բաճկոնակը հանելով ըսաւ. «Հոս ես փաթրոնին խելն եմ անիծեր։ փաթրոնը մենք ենք։» Ժանօ սեւ քաուչուէ բիր մը ունէր։ Ոստիկանապետ Պալըրա ունէր գաւազան մը՝ զոր գլխուս վրայ կոտրեց։

Ալմազեանի այս բացորոշ հաւաստումներուն վրայ, չորս ոստիկանները սկսան բողոքել։ Դատաւորը հարցուց անոնց.

— Ճեզմէ ո՞վ խուզարկեց ամբաստանեալը.

Ո՛չ ոք կրցաւ պատասխանել այս հարցումին։ Ալմազեան յայտնեց թէ ուրիշ երկու զաղտնի ոստիկաններ ալ կային, որոնց մէկը իբրեւ վկայ ներկայանալով ըսաւ.

— Նոյն ինքն է, ես տեսայ, այս մարդն է որ սպաննեց Րիկոտէնը։

Ալմազեան «առախօս» պառկած էր անոր երեսին։

Շարունակելով իր պատմութիւնը, Ալմազեան բացատրեց թէ ի՛նչպէս հանեցին իր կօշիկները «կեդրոն»էն դէպի մասնաւոր կիսարաժինը տանելու համար զինքը։

Պատմեցին թէ ի՛նչպէս արգիլեցին իրեն ճաշել, ձեռնակապ դրին՝ հակառակ իր բողոքներուն, ծեծեցին զինքը։ Յետոյ դառնալով Պալըրային՝ հարցուց անոր.

— Ճիշդ լսելով, դուք չէի՞ք որ հրամայեցիք օտարականները հեռացնել սանդուխէն։

— Ես երբեք այդպիսի հրաման չտուի եւ իրաւասութիւն ալ չունէի տալու։

— Յետոյ աւելցուցիք, ըսաւ Ալմազեան, «հիմա կրնաս ուզածիդ չափ պատռել կոկորդդ»։

Ալմազեան աւելցուց՝ դարձեալ խօսքն ուղղելով Պալըրայի.

— Դուք էիք ջուլիրին պատը։

Այս խօսքին վրայ վեր վեր ցատկեց ոստիկանապետը, բողոքեց՝ դիտել տալով թէ նոյնիսկ հարցաքննիչ դատաւորի գրասենեակին մէջ կը նախատուի։ Փաստաբանը միջամտեց՝ պահանջելով որ Ալմազեանի թոյլ տրուի վերջացնել իր խօսքերը։

Հարցաքննիչ դատաւորը հարցուց Պալըրայի.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Ը.

Սուրէն Արզումանեան, Մարսէյլ	250
Խորէն Հէլվաճեան	30
Մելքոն Պասմաճեան	20
Շալէթի հայրենակիցներէն Գ. Մկրտիչ Մանճըլըքեանի միջոցաւ (տես վարը)	183
Մ. Թահմիզեան, Քոկօլէն	50
Յակոբ Մինասեան, Թիւլէն	20
Եղիա Յովակիմեան »	10
Սարգիս Երէցեան »	10
Մ. Ասատուրեան »	20
Հայր եւ որդիք Յ. Սարգիսեան, Վալանս	20
Արսէն Յ. Սարգիսեան Վալանս	10
Յար. Գապաճեան, Վալանս	10
Հ. Քաջեան	60
Գումար	683
Է. ցանկի գումարը	4224
Գումար	4907

*
* *

ՇԱԼԷԹ (Լուառէ),— Յարուան առաջին օրը, սաստիկ ցուրտին կամք ունեցանք, ջանք ըրինք եւ արդիւնքը տեսանք։ Մեր գաղութին մեծամասնութիւնը Սեբաստիոյ Դաւրա գիւղացիներ են։ Մեզի ծանօթ ո՛վ որ տեսանք, որո՛ւ որ հանդիպեցանք, ցոյց տալով կոչը՝ առաջարկեցինք՝ յօժարակամ բան մը վճարել։ Դռնէդուռ պտտեցանք, տեղ եղաւ որ ընտանիքին այրը չգտնուելով երեք անգամ գացինք։ Ոչ մէկը մերժեց։

Դուռը զարկինք նորեկ ամոլի մը, ցոյց տուինք հանգանակութեան կոչը, կինը կարդաց, ամուսինը փղձկեցաւ եւ ըսաւ.

— Նոր եկած ենք, չունինք, պարտքի տակ ենք, բայց քանի որ եկեր էք այս գործին համար, ուրախ ենք։ Եւ կնոջը դառնալով, երկու ֆրանք տանք, (մէկը լման էր միւսը սուերով կազմեցին...) Ներողութիւն խնդրեցինք որ առանց գիտնալու ներս մտած ենք, սակայն անոնք պնդեցին եւ առինք, մեծապէս գոհ, շատերուն համահաւասար ընդունելով։ 4 տարեկան տղայ մը իրեն նուէր տրուած մէկ ֆրանքը տուաւ, 14 տարու որբ մը՝ 3 ֆրանք։

Մկրտիչ Մանճըլըքեան

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Մեր ստացած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, Գ. Ներսէս Կիւլպէնկեան (Լոնտոն), որ միշտ կը հետաքրքրուի ազգային ցաւերով, դպրոց մը պիտի շինէ Հալէպի մէջ, ի յիշատակ իր վաղամեռիկ զաւկին, Պօղոսիկի։ Դպրոցը պիտի կոչուի «Պօղոս Կիւլպէնկեան»։ Այս առթիւ բանակցութիւններ կը կատարուին Հալէպի ազգ. իշխանութեանց հետ։ Այս երկրորդ վարժարանն է զոր կը հիմնէ Գ. Ներսէս Կիւլպէնկեան (առաջինը՝ Սելանիկի մէջ)։

Մանրամասնութիւններ կը պակսին, բայց կը կարծենք թէ նոր կրթարանը ճշմարիտ բարիք մը պիտի ըլլայ, եթէ շինուի այնպիսի ծրագրով մը որ ոչ միայն գաղթակայանի 500 եւ աւելի մանուկները ազատին թիթեղներու, քուրջի կտորներու եւ «մինտէր»ներու դժոխքէն, այլ եւ Հալէպը ունենայ երկրորդական վարժարան մը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԲՈԼՈՐԻՆ, ԲՈԼՈՐԻՆ, ԲՈԼՈՐԻՆ„ ԲԱՅՑ ՈՉ ՀԱՅԵՐԻՆ

Մեր նախորդ յօդուածով պարզեցինք այն չափէն աւելի փափկանկատ, հոգածու ընթացքը որուն կ'արժանանան Թուրքերը մեր երկրի վարիչներու կողմէն։ Անկողմնակալ ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիլ որ Հայաստանի վարիչներուն այս ընթացքը մասնակի երեւոյթ չէ։ Իր սահմաններուն մէջ ապրող փոքրամասնութիւններուն հանդէպ տաք եւ անկեղծ զգացումները կը տածէ նաեւ երկրի սահմաններէն դուրս, հեռուները, Չինաստան եւ Հնդկաստան, Ամերիկա եւ Ափրիկէ եւ վերջապէս աշխարհի այն բոլոր անկիւնները, ուր մարդկային աներաւութիւններու, կաշկանդումներու եւ բնութեան աղէտներու զոհեր կ'ապրին։

Առօրեայ կեանքի մէջ բազմաթիւ փաստեր կարելի է արձանագրել այս համամարդկային զգացումներէն։ Խօսքով, նիւթական օգնութեան կոչերով, համակրանքի եւ պարսաւանքի բանաձեւերով անթիւ հեռագիրը Հայաստանի ձայնը կը տանի աշխարհի ամենահեռաւոր եւ խուլ անկիւնները, ի մխիթարութիւն տառապեալներուն եւ տանջուածներուն, ինչպէս նաեւ սպառնալիք «մարդկային գահիճներուն»։

Իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ դիտելի է պարագայ մը եւս։ Արտաքին աշխարհի մէջ խռովարարական ամէն թոյն, անկախ իր իսկական շարժառիթներէն, կը նկատուի մեր երկրի մամուլի կողմէն, իբրեւ «յեղափոխական» քայլ, եւ հետեւաբար խռովարարը միշտ ալ արդար է եւ արժանի «Հայաստանի աշխատաւորութեան համակրանքին»։

Այսպէս, օրինակ, Պերլինի մէջ անցեալ տարի Մայիս 1ի համայնավարական խռովութիւնները ո՛չ այլ ինչ էր եթէ ոչ՝ «գերման աշխատաւորութեան վճռական կամքը, ազատագրելու համար գերման բազմամիլիոն բանւորութիւնը Սոցիալ Դեմոկրատ ֆաշիստական ռազմատենչ կառավարութեան տիրապետութենէն»։

Վիեննայի մէջ, «սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը, հակառակ երկրի տնտեսական եւ քաղաքական ծանր տագնապներուն, իբրպէս սոցիալիստական հսկայական շինարարութիւն է կատարած եւ առհասարակ ամենանպաստաւոր պայմաններ ստեղծած բանւոր դասակարգին համար, ենթակայ է երկրի պահպանողական եւ ֆաշիստ կազմակերպութիւններու շարունակական յարձակումներուն։ Այս կռիւին մէջ սակայն համայնավար կուսակցութիւնը, որով նաեւ Հայաստանի ղեկավարութիւնը պատրաստ է միշտ ուժեղացնելու սոցիալիստներու թշնամի բանակը, որովհետեւ «Վիեննայի սոցիալ դաւաճաններու պայքարը, ուղղուած է ո՛չ թէ բուն պահպանողականներու, այլ համայնավարութեան դէմ, որը իր վճռական հարուածներով պիտի խորտակէ սոցիալիստ ֆաշիստներու միութիւնը»։

Մեկնութեան հարկ չկայ, ինչպէս ըսի, դէպքերու արդար վերլուծումէն աւելի, մեր ղեկավարները շահագրգռող դէպքերն են միայն, եւ արդարութիւնը պէտք է ըլլա՛յ միշտ բուն խռովարարներուն կողմը։

Այս ուղղութեամբ է որ կը քօղալերուին Արեւելեան երկիրներու մէջ մասնաւորաբար իսլամական զանազան շարժումները, ուղղուած ըլլան ընկերվարական թէ պահպանողական կառավարութիւններու, աշխատաւոր թէ անպաշտպան զանգուածներու դէմ՝ միեւնոյնն է։

Եւ որպէս գործնական արտայայտութիւն, Հայաստանի աշխատաւորութիւնը չի խնայեր նաեւ իր նիւթական օժանդակութիւնը։ Այսպէս, ան «ժողովրդական հանգանակութեամբ» գումարներ կը տրամադրէ Անգլիոյ, Գերմանիոյ ինչպէս նաեւ Չինաստանի «ֆաշիստական զոհերուն» հոգ չէ թէ անոնցմէ ըլլայ ան եւ անարժէք։

Այնքան առաքինի եւ ալալուրջ իշխանութիւն մը անտարակոյս չի կրնար անտեսել աւելի մօտաւոր վայրերու մէջ երեւան եկած դժբախտութիւնները։

Անցեալ տարուան ընթացքին «Մանաքի անբերրիութեան եւ սելաւների (հեղեղ) շնորհիւ» Վրաստանի որոշ մասերուն մէջ «ծանր պայմաններ» ստեղծուեցան։ Որքան ալ խորհրդային իշխանութիւնները ժամանակին անհրաժեշտ միջոցներու դիմեցին «աղէտը սակայն ընդգրկել է այնքան լայն տարածութիւններ, որ պահանջում է անյապաղ լայն եղբայրական օգնութիւն»։

Հայաստանը գործի վրայ է. Խորհրդարանի նախագահութիւնը կոչ կ'ուղղէ «Հայաստանի բանւորներին եւ գիւղացիներին, լայն օգնութիւն կազմակերպենք Վրաստանի աղէտեալներուն»։ Իր այդ կոչով նկարագրելով «Երկրագնդի ամենաքանչելի անկիւններից մէկում գիւղացիութեան համար գոյութեան չափազանց ծանր պայմանները» եւ թուելով աղէտի հետեւանքները խորհրդային միութեան սոցիալիստական շինարարութեան վրայ կը շարունակէ՝

— «Ընկե՛ր բանւորներ եւ գիւղացիներ. բնական արհաւիրքներից տուժած մեր հարեւաններին եւ ընկերներին, մեր սոցիալիստական զինակիցներին ցոյց տուէք ամէն մի հնարաւոր օգնութիւն — լինի այդ փողով թէ գիւղատնտեսական մթերքներով։» (Խ. Հ. Հոկտ. 26)։

Քիչ մը արդար եւ քիչ մը չափազանցուած այս եւ նման արտայայտութիւնները բնութեան թէ մարդկային անիրաւութեան զոհերու մասին — դրացի թէ հեռաւոր երկիրներու եւ ժողովուրդներու համար—կրնանք իւրացնել թէ՞ ոչ խնդիր մըն է թէեւ, բայց աւելէ առաջ եւ շահագրգռող կէտը. այլ է այս պատմութեան մէջ որուն անդրադարձած էի մասամբ նախորդ յօդուածով։

Այս անգամ ալ ներկայացնելով մեր հայրենիքի վարիչներու արտաերկրային այս ընդհանուր քաղաքականութիւնը, նորէն հարց կը ծագի— ապա՞ հալածական հայ բազմութիւնները:

Ինչպէ՞ս է որ Հայաստանէն դուրս գտնուող եւ մանաւորաբար 700 հազարէ աւելի հայութեան ծով դժուարութիւններն ու թշուառութիւնները ո՛չ մէկ արձագանգ կը գտնեն «Մայր Հայրենիք»ի մամուլին եւ ղեկավարներու կողմէն։

Անոր համար, որ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներէն աւելի շատ տառապող այս բազմութիւնները նուա՞զ արժէք կը ներկայացնեն համամարդկային յաղթանակի դատին, թէ՞ ոչ անոր համար որ այս գերազանցապէս «Պրոլետար» ժողովուրդը, նուազ է տառապած աշխարհի դրամատիրական կարգերէն։

Ալ հարցնենք թէ վերջ ի վերջոյ չկա՞յ աւելի ամուր կապ մը Հայաստանի եւ գաղութներու հայութեան միջեւ, կապ մը որ ըլլայ արհեստական, առացական, այլ բնական, անկախ դասակարգերէ, դաւանանքէ, ծնած Հայաստանի գաղափարէն հետ, հայութեան հետ։

Եւ վերջապէս այս բոլորէն անկախ մեղանչում է արդեօ՞ք խօսիլ փոխադարձ օժանդակութեան պարտաւորութիւններու մասին։ 1926ի Շիրակի աղէտ առթիւ բովանդակ գաղթահայութիւնը եւ մասնաւորապէս աշխատաւորութիւնը իր լայն օժանդակութիւնը ցոյց տուաւ աղէտեալներուն։ Ինչո՞ւ նոյն վերաբերմունքը պիտի զլացուի Հայաստանի կառավարութեան կողմէ Սուրիոյ տառապանաց բազմութիւններուն։ Երկիրը աղքատ է փո՞ղ չկայ։ Բայց չէ որ կայ մամուլ, կայ ամենազօրաւոր անթել հեռագիրը. գոնէ խօսք մը, քաջալերանք մը, այնպէս ինչպէս կ'ըլլայ Չինաստանի, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի "զոհերուն„։

Միջոցներ չեն որ կը պակսին, մեր «օրը օրին բարգաւաճող, ամբողջապէս վերպարանափոխուած հայրենիքը» հարուստ է ամէն տեսակէտ, ո՛չ փող, ո՛չ խօսք կը պակսի, ինչպէս տեսանք վերի օրինակներով։

Իրականութիւնը այն է դժբախտաբար, որ Հայաստանը կը «վերպարանափոխուի» այլանդակ արագութեամբ մը. Հայաստանէն դուրս գտնուող հայութիւնը ո՛չ միայն չճանչնալու, այլ եւ ուրանալու աստիճան։

Այս է պատճառը, որ մեր երկրի մէջ արձագանգ կը գտնեն աշխարհի բոլոր անկիւններու եւ ժողովուրդներու մէջ կատարուած դէպքերը, բացի հայկական աղաղակներէն։

Եւ ինչպէ՞ս չկրկնել նորէն. Հայաստանը բոլորին, բոլորին, բոլորին՝ բայց երբե՛ք հայերին

Օ. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԴԱՐՄԱՆԸ

Գիտական շրջանակներու մէջ հանրածանօթ ամերիկացի բժիշկ մը՝ Ուիլեըմ Հուայթ, որ մեծ համբաւի տիրացած է շնորհիւ հիւծախտի մասին իր ուսումնասիրութիւններուն, կը յայտնէ թէ հիւծախտի դէմ կարեւոր գիւտ մը ըրած է։

Բժիշկ Հուայթ կը յայտնէ թէ գտած է նիւթը որ միութեան գիծ կը կազմէ ախտի մէքրոպին եւ մարդկային մարմնի բջիջին միջեւ։ Շաքարուտ նիւթ մըն է զոր կը նկատէ անմիջական պատճառը գարհուրելի ախտին զարգացման։

Հիւծախտի դէմ պայքարը աւելի պիտի կայանայ չէզոքացնելուն մէջ այս նիւթը, արգիլելու համար որ ան մարդուն մարմնին մէջ կատարէ իր աղիտաբեր գործը։

ՊԱՅՔԱՐԸ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային իշխանութիւնները կը շարունակեն իրենց կատաղի պայքարը կրօնքի դէմ: Վոլկայի հանրապետութեան գերմ. վերջին 11 եկեղեցիներն ալ փակուեցան եւ զանգակները գրաւուեցան: Այս եկեղեցիները թատրոնի, սինեմայի եւ համայնավար ակումբի վերածուեցան:

"ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹԱԹԱՐԱՑ"

Հայագիտական հանդէսի վերջին յոբելինական թիւին մէջ Գիւստավ Սուլէ՝ Ֆլորանսի ֆրանսական կաճառի տնօրէնը՝ յօդուած մը գրած է հայ պատմիչ Հեթումի «Le livre de la fleur des Histoires de la terre d'Orient» գրքին վրայ, որու մէկ ձեռագիր օրինակը կը գտնուի Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ։

Այս Հեթում պատմիչը Կոստանդինեան Հեթում թագաւորի եղբօր՝ Օշինի որդին է։ Կիպրոսի մէջ առնուած է Պրեմոնստրադեան կարգի կրօնական սքեմ եւ Երուսաղէմ այցելելէ վերջ, Կղեմէս Ե. Պապի խորհուրդով անցած է Ֆրանսայի Պուատիէ քաղաքը եւ անտեղի վանքին մէջ 1307 թուին Նիկողայոս Սալկոնի (կամ Ֆալկոնի) անունով վանականի մը միջոցաւ գրել տուած է իր պատմութիւնը ֆրանսերէն լեզուով։ Այդ միեւնոյն վանականը քիչ յետոյ լատիներէնի թարգմանած է այդ գիրքը եւ այդ լատինական բնագրէն ալ 1842ին Վենետիկի Աթոռակալ Աւգերեան վարդապետ թարգմանած է հայերէն գրաբարի՝ «Պատմութիւն Թաթարաց շարագրեալ ի Հեթմոյ Արամեանն» վերնագրով։

Այս պատմիչէն հայերէն լեզուով գրուած միայն «Ժամանակագրութիւնք Գարան Հեթմոյ Տեառն Կոռիկոսոյ» գտնուած է 1076էն մինչեւ 1307ի ժամանակամիջոցի դէպքերուն մասին եւ տպուած է իբր յաւելուած վերոյիշեալ թարգմանութեան։

Ֆրանս. Ազգային Մատենադարանի գրչագրին առջեւը կայ նաեւ Եղբայր Յովհաննէս Հէթումի (Frère Jean Haiton) Պրեմոնստրադեան քալարավին ճերմակ սքեմով նկարը։ Գիրքը կը բովանդակէ յիսունեւչորս գլուխներէ, «Ցուցակ թագաւորութեան Կաթայի, Տարսայ, Թուրքաստանի, Խորասանու, Կոմանիայ, Հնդկաց, Պարսից, Մարաց, Հայոց, Վրաց, Բաղդէտացւոց, Միջագետաց, Թուրքաց, Ասորւոց, Սարակինոսաց եւլն. եւ կը նկարագրէ շատ համառօտ եւ երբեմն չափազանցուած ձեւերով այդ երկիրներու ժամանակակից պատմութիւնը, ժողովուրդներու, մանաւանդ Թաթարներու բարքերը, սովորութիւնները, կրօնքը եւլն.։ Կարեւոր են նաեւ իր տուած տեղագրական եւ ազգագրական ծանօթութիւնները, որոնցմէ օգտուած են Եւրոպացի շատ մը պատմաբաններ։ Այսպէս՝ Philippe le Hardi կը յիշէ Հեթումը «որ կը խօսի Ասիոյ տասնըչորս թագաւորութեանց հրաշալիքներուն վրայ»։ Ռամուզիօ անկէ կը քաղէ իր Թաթարաց պատմութեան շատ մը անցքերը եւ G. Villiani Հեթումի համար թիւրիմացութեամբ կը գրէ թէ «ան Հայոց թագաւորի որդին էր»։

Անոր ծննդեան վայրն ու թուականը ծանօթ չեն. ինք իր մասին կը գրէ իր գրքի ԽԶ. գլխուն մէջ,

— «Ես եղբայր Հեթում ի վաղուց ի մտի եդեալ առնուլ զսքեմ կրօնաւորական, այլ վասն դժուարին անցից թագաւորութեան ոչ կարացի թողուլ զթագաւորութիւնս. բայց սակայն բաս Տեառնութեան Բարձրելոյն յետ զփափագ եւ զխնամս արտաքս. գնացի ի Կիպրոս, առի զկարգ Պրէմոնստրադեանց յամի 1305։

Փառք Աստուծոյ. զի թագաւորութիւն Հայոց եղէ ի բարի վիճակի եւ ի ձեռն Լեւոնի որդւոյ Թորոսի ի նախկինն վերադարձ վիճակ...։ Հաւաստաբեմ յօրինելի զբոյս զայն իբրս զորս պատմէ 'ի ժամանակէ Ճինկիզ խանին մինչեւ 'ի Մանգոյ խան, էառ ի պատմութեանց Թաթարաց. 'ի Մանգոյ խանէ մինչեւ ի մահ Հուլաւունի պատմէ զոր միանգամ լուաւ ի բեռոյ եղբօր իւրմէ, որ առաջնոյ գտաւ եղելոց ամենայնի, ի ակնյայտնութիւնէ Աբաղա խանին մինչեւ ի վերջ գրոցս ականատես եղեւ ամենայն գործոց»։

Գաղափար մը տալու համար իր ոճին վրայ, մէջ կը բերեմ երկու հատուածներ։ Մէկը Արարատ լերան նկարագրութիւնէ.

— «Ի Հայաստան աշխարհի է բարձրագոյն լեառն քան զոր ընդ. ամենայն տիեզերս որ սովորէն առ ժամու Արարատ կոչի եւ ի գագաթան այդր լերին հանգեաւ տապանն Նոյի զառաջինն յետ ջրհեղեղի. եւ թէպէտ վասն շատութեան ձեանց որ միշտ գտանին ի լերին անդ՝ ձմերանի եւ ամարանի, ոչ ոք կարէ ելանել յայն լեառն, բայց սակայն ի գագաթան նորա երեւի ինչ մի սեաւ, զոր մարդիկն տապան լինել ասին զլուխ թ. »։

Միւսը «Յաղագս կրօնից, վարուց եւ բարուց Թաթարաց, որք ճանաչէին զմի Աստուած անմահ, զոր եւ կարդան յօգնութիւն. այլ չունին ինչ պաշտօն Աստուծոյ. ոչ աղօթս ունին եւ ոչ պահս։ Զմարդասպանութիւն եւ զպոռնկութիւն չհամարին ի մեղս, առնուն բազումկանայս եւ զմօրուն պարտական է առնել որդին եւ եղբայրը զկին եղբօրն. մահու չափ մեղս համարին բառնալ զդանակ ի բերանոյ ձիոց՝ յուտելն։ Կաթամբ և մսով ձիոց ապրին. Թաթարք առն եկեղեցն զոր ինչ ունին, որպէս եւ ինքեանք յայլոց պահանջեն. եթէ ոչ տացի, բռնի առնուն. զիտեն առնուլ զերկիր այլոց, այլ պահել ոչ։»

Որոշապէս չիգիտցուիր թէ ինչ առիթով Հեթում Օշինեան հեռացած է Արեւելք, բայց նկատի ունենալով Հեթում թագաւորի երկարատեւ իշխանութեան ժամանակ — 1226էն 1300 Հայոց եւ Թաթարներու սերտ յարաբերութիւնները եւ մանաւանդ այն պարագան թէ այդ ժամանակ ոչ միայն տակաւին Թաթարները ազգովին մահմետականութիւն ընդունած չէին, այլեւ կային շատ մը քրիստոնեայ Թաթար իշխաններ, կրնանք դիւրաւ եզրակացնել թէ Հեթում ըլլալով իշխանական [illegible] դացած անձ, ժամանակցած է այն բազմաթիւ դեսպանութեանց, որոնք գացած են Կիլիկիայէն դէպի Սմրղան։

Այսպէս. 1247ին Սմբատ սպարապետ Հեթումի կողմէն կ'երթայ Քիւք խանի մօտ եւ կը մնայ այնտեղ մինչեւ 1250։ 1254ին Հեթում արքայ ինք անձամբ կ'երթայ Մանկու խանի քով եւ երկու տարի կը բացակայի Կիլիկիայէն, իր զաւակներուն (Լեւոն եւ Թորոս) յանձնելով փոխանորդութիւնը. Հայաստանէն Կարսի վրայով կ'երթայ Վարդենիս եւ Բաչու խանի հետ տեսնուելէ վերջ կը ներկայանայ Մանկու խանին։

1264ին Վարդան վարդապետ (Վարդան պատմիչ) կ'երթայ Հուլաւուն խանի մօտ։ Սա չի թողուր որ Վարդան երկրպագութիւն ընէ իրեն եւ կ'ըսէ. «կոչել եմ զքեզ որ տեսանես զիս եւ ճանաչես եւ ի սրտաց աղօթես վասն իմ եւ իր խմելու գինին ալ օրհնել կուտայ վարդապետին։ Հուլաւունի կինը՝ քրիստոնեայ Տօղուզ տեսնելով որ Վարդան վարդապետ ոչխարենի էր հագած, կ'ուզէ անոր ատլասէ զգեստ տալ, բայց Վարդան կը մերժէ, ըսելով թէ ինք աբեղայ է եւ կը խնդրէ միայն ողորմութիւն ի վերայ աշխարհիս»։

1289ին Պայտոն խան գահ կը բարձրանայ եւ Հեթում թագաւոր վերստին կ'երթայ շնորհաւորութեան (ըստ Հեթում պատմչի «Պայտոնս այն եղեւ հաւատացեալ Քրիստոսի»), բայց մինչեւ Հեթումի հասնիլը Պայտոն կը մեռնի եւ Ղազան խան կը յաջորդէ անոր։ Երբ Հեթում կը ներկայանայ իր մեծարանքները մատուցանելու, խանը կ'ըսէ հեգնօրէն թէ ան եկած է ոչ թէ իրեն, այլ Պայտոնի համար։ Հեթում կը պատասխանէ թէ իրենք Թաթարներու գերագոյն իշխանութիւնը կը պատուեն ով ալ որ ըլլայ գահի վարողը։ Այս պատասխանը շատ հաճ[ելի] թուի Ղազանին, որ [մեծ] պատուով կ'ընդունի Հեթ[ումը եւ] կը հրամայէ «առաժամայն հրովարտակ ընդ ամենայն [աշ]խարհն իր իշխանութեան, մի՛ իշխեսցեն ձեռնարկել [եկե]ղեցիս եւ ի քրիստոնեայս» (Օրբելեան)։

1293-4ին Հեթում [թագաւոր] թողու թագաւորութիւնը [եւ] վանք կը քաշուի, բայց [ետքը] նորէն դուրս կուգայ [...] թայ Ղազան խանի [...] դարձին իշխանութիւնը [...] ոին յանձնելով ինք [...] Կոստանդնուպոլիս 1300 [...] թում թէեւ իննամեայ [...] նի, հայ զօրքերով թա[թարներուն] կ'օգնէր ընդդէմ [...] ցիներու եւ յաղթական [...] կը հասնի Երուսաղէմ (Օ[րբելեան]).

Ըստ Հեթումի, Մանկ[ու խան] ալ ընդունած է քրի[ստոնէու]թիւնը եւ մկրտուած [...] Բիւզանդեան կայսր [...] Պալէոլոգի դուստրը [...] ամուսնացած է Հուլաւ[ունի] յաջորդ Աբաղա խանի [...] Վարդան պատմիչ, եր[բ Հուլա]ւուն խան կը գրաւէ Բ[աղդադը] բոլոր ժողովուրդը սուրէ [կ'անց]կուտայ, բացի քրիստոն[եաներէն]։

Իրաւացի ժամանակ[...] կանոր գրած նմէմէն [...] ցեալներ ղրկած է [...] խանի մօտ, անոր քրի[ստոնեայ] դառնալը շնորհաւորելու[...]

Վերադառնալով մեր [Հեթու]մին, պէտք է յիշենք [...] թում պատմիչ անխառն [...] տակուած է նաեւ Եւրոպ[ացի] բոլոր պատմաբաններէ [...] գրաւած են արեւելեան [...] ուսմունքներու —Հնդկա[կան] [...] նական եւ պարսկական [...] մտեաններու վրայ գր[...] ղեցութիւններով։

Այսպէս օրինակ՝ խօս[ելով] թայի թագաւորութեան [...] որ կը գտնուի «առ [...] կիանու», կ'ըսէ. «Ա[...] զարմանալիք եւ զանազ[ան] անպատմելիք նրբութե[ամբ] ձեռագործովք ի կողմանս [...] բերեալ լինին, զի ոչ ոք [...] որ յանդգնի իբրև կարող [...] գնել զինքն»։

Հեթումի մասին Ֆր[անսա...] մէջ շատ մը առասպել[ական] պատմութիւններ կը [...] որոնց արձագանգը կը [...] Վիլլանի պատմիչի մօ[տ]։

Վիլլանի կը գրէ թէ իր հօր կողմէ ուրիշ [...] կրօնաւորներու հետ [...] զամ շքախումբով մը [...] եղաւ իր քրոջ, որ կ'եր[թար] ամուսնանալու Ղազան խ[անի] (Կասսանօ), որ կ'իշխէր [...] կատանի վրայ։ «Երբ [...] կայսր ձեռնադրուեցաւ, [...] Վիլլանի, փնտռել տուաւ [...] խարհի ամենագեղեցիկ [...] որպէսզի իրեն կնութեան [...] դեսպաններ ղրկեց [...] բեւմտեան երկիրներ, [...] ուրիշելով որ ոչ հարստ[...] նային, ոչ աստիճանի, այլ [...] գեղեցկութեան։ Այդ [...] ներն հաստատեցին թէ [...] թագաւորի աղջիկն ինչ[...] գեղեցկութեամբ, այնպէս [...] առաքինութիւններով կը [...] զանցէր ամէնքը եւ [...] անոր ձեռքը. Հայրն [...] պայմանաւ որ աղջիկն [...] հաւանութիւնն յայտնէ [...] աղջկան հարցուցին, [...] տասխանեց շատ խելացի [...] պով թէ պատրաստ է [...] հաճելի թուելու համար [...] զոհողութեան յանձնառու [...] միակ պայմանաւ որ իր [...] նոր ամուսինը ազատ [...] զինք իր հաւատքին [...] չարգիլէ Յս Քա.ը պաշտ[...] պաններն հաւանեցան [...] դիրը կարգադրուեցաւ [...] խանութիւն անդրանիկ [...] եղաւ հրէշ մը, որ մար[...] ոչինչ ունէր իր վրայ [...] ւորութեան բոլոր իմաստ[...] հաւաքուեցան խորհրդ[...] թեան եւ որոշեցին թէ [...] չէր կրնար խանէն յղ[...] ըլլալ, որով ապահով է [...] զուհին շնացած է եւ [...] իր երախայրին հետ խա[...] վրայ այրել։

Թագուհին կը խնդրէ թոյլ տալ իրեն որ խոստովանի եւ հաղորդութիւն առնէ եւ հրա-խան ալ մկրտել տայ։ Խանը կը յօժարի եւ անմիջապէս որ ե-րախան կը մկրտուի, կը փոխ-ուի եւ կը դառնայ ամենագեղա-նիստ մանուկը։ Մօր անմեղու-թիւնը կը հաստատուի, ժամա-փարթամ հանդէսներ կը կազ-մակերպուին եւ խանն ինքն ալ կը մկրտուի իրեններով։»

Այս պատմութիւնն Հեթու-մէն չէր կրնար յօրինուած ըլ-լալ, քանի որ ան կ'ըսէ (Գլ.ԽԲ.). «Ես եղբայր Հեթում զայս ամե-նայն աչօք տեսի, զի առաջի-կայ էի. այն էր սքանչելի, զի Ղազան, այր փոքրահասակ եւ տգեղ դիմօք իմիում ամուր խոր-հակեաց զԹշնամիս...» եւն., հետ-ուրեմն անձամբ կը ճանչնար Ղա-զան խանը եւ այդպիսի դէպք յիշած չէ իր պատմութեան մէջ։

Ըստ Սուլիէի, այս առաս-պելը աղաւաղուած կամ նմանու-թիւն մըն է հնդկա պարսկական վէպերու, որոնցմէ շատեր թա-րգմանուած էին Տաճկաստանի մէջ, շնորհիւ Պարսկաստանի մէջ հաստատուած Իտալացիներու Միլլանի կը պատմէ թէ Թը-րանսի մէջ հանդիպած է Բասա-տարի անուն Իտալացիի մը որ Ղազան խանի կողմէ իբր դես-պան ղրկուած էր Բոնիֆաս Ը. պապին մօտ 1300ին, Ղազանի քրիստոնէութիւնն ընդունելու առիթով։ Այդ Բասատարի ընտա-նիքը խաչակիրներու ժամանակ հաստատուած որ Պարսկաստան եւ մեծ գիրքեր գրած՝ խանե-րու պալատներուն մէջ։

Սուլիէ միեւնոյն պատճառ-ներուն կը վերագրէ Ֆլորանսցի պաշտանկարիչներու արեւելեան ոճը, ինչպէս նաեւ չինական նկարչութեան խոր ազդեցու-թիւնը Սիէննական (Տոսկանա) գեղարուեստին վրայ.

Մ. Տ.

ՆՈՐ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐ

Թուրքիոյ նոր ելմտ. հասոյթներու մասին տեղեկագիրը պատրաս-տուած է նիւթական գործակա-լութեան կողմէ։ Տեղեկագրին համաձայն, Թղթատարական հասոյթները տարուէ տարի կը շատնան։ Նոր ելմտացոյցին մէջ այս հասոյթը 3 միլիոն ոսկի կը նախատեսուի։ Աւելցած է նաեւ դրոշմաթուղթի տուրքը։ որ հաւանաբար 8,500,000 ոսկիի հասնի։ Դատարաններու հասոյթ-ները են 1,400,000, մարդահա-մարը՝ 100 հազար. Նօտարու-թիւնները՝ մէկ միլիոն, կալուա-ծական փոխանցումներն ու տր. ձեռնագրութիւնները՝ 1,600,000 ոսկի։ Ծուրքերու վճարման առ-թիւ առնուելիք տուգանքները 1,700,000 եւ մնացորդ տուր-քերն ալ 800,000 ոսկի գնա հատուած են։

ԿԵՍ-ԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՐԿԱՐ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տոքթ. Թիէոըն երկարակեցու-թեան մասին հրատարակած է խիստ շահեկան գիրք մը, ուր կը խօսի ապրելու զանազան մեթոտ-ներու մասին, մանրամասն ցոյց տալով թէ ի՛նչպէս պէտք է կի-րարկել առողջապահական օրէնք-ները մարդուն կեանքը երկա-րելու համար։

Բժիշկը կ'ըսէ թէ երկարակե-ցութեան հարցը ֆիզիքական օ-րէնքին կը հպատակի, եւ մարդ-կային մեքենան կրնայ ընդերկար պահել իր գոյութիւնը եւ ապրիլ 120 տարի, երբ պահուին մարմնի գոյութեան բնական օրէնքները, սնունդի սառցման եւ պարտուրի հաւասարակշռութիւնը, եւ նախա-մեծարութիւն տրուի բուսական սննդառութեան։ Արդարեւ, թարմ բանջարեղէնները եւ պտուղները կը պարունակեն կենսանիւթեր (վի-թամին) եւ ալպիւմին, երկու անհրաժեշտ տարրեր՝ վառ պահե-լու համար մեր կենսունակու-թիւնը.

Տոքթ. Թիէոըն երկար ապրե-լու համար կը թելադրէ հոգ տա-նիլ ներքին ու արտաքին գործա-րաններու, մանաւանդ՝ ար-եան մաքրութեան, առաջքն առ-նելու համար բազմաթիւ հիւան-դութիւններու եւ վարակումնե-րու։ Արեան մաքրութիւնը կ'ա-պահովուի ճերմակ գնդիկներու գործունէութեամբ, որոնք յարա-տեւ պայքար կը մղեն արեան մէջ գտնուած վնասակար մանրէ-ներուն դէմ։ Հին եգիպտացիները արեան մաքրութեան կը պարտին իրենց երկարակեցութիւնը։

Արեան մաքրութեան եւ ա-ռողջութեան պահպանման համար անհրաժեշտ է նաեւ երբեմնակի նամապահութիւնը, մանաւանդ անոնց համար, որոնք յաճախ սովորութիւն ունին շատ ուտելու։

Կենդանիները հիւանդութեան ատեն չեն ուտեր, մինչդեռ մար-դը, առողջապահական օրէնքնե-րուն հակառակ, հիւանդութեան միջոցին զանազան սնունդներ կ'առնէ, ինչ որ ալ աւելի կը ծան-րացնէ իր հիւանդութիւնը եւ կը վտանգէ իր առողջութիւնը։

Երկարակեցութեան համար, բացի բուսական սնունդներէ, ջեր-մապէս յանձնարարելի են նաեւ կաթնեղէն սնունդները, մանաւա-նդ մածունը։ Պէտք է առատ եւ լաւ պատրաստուած մածուն ուտել, մէջն ալ քիչ մը սխտոր խառնելով, որովհետեւ մածունը կը մաքրէ արիւնը, գերծ կը պա-հէ աղիքները ապականութենէ ու նեխութենէ, կը մաքառի պնդե-րակութեան դէմ, թարմութիւն ու երիտասարդութիւն կուտայ մարմնին, կ'անհետացնէ մորթին խորշոմներն ու փաթերը։ Մէկ խօս-քով կ'երկարէ կեանքը։

Երկարակեցութեան համար անհրաժեշտ են նաեւ հետեւեալ պայմանները.— մաքուր օդ, կանոնաւոր շնչառութիւն, չափա-ւոր սնունդ, մտքի եւ մարմնի չափաւոր աշխատանք, բացօթեայ պտոյտ, ամենօրեայ մարզանք, ժուժկալ կենցաղ, հոգեկան ան-դորրութիւն, զուարթ կեանք եւ հանգիստ քուն։

Երկարակեցութիւնը ենթակայ է նաեւ մտքի օրէնքին եւ ինք-նաթելադրութեան։ Երբ մէկը կարենայ ուղղել իր ուղեղային կեցուածքը ինքնայատուկ թելա-դրութիւններով, կրնայ երկարել իր կեանքը։

Ինքնաթելադրութեան հետե-ւանքով առաջ եկած երկարակե-ցութեան եւ կանխահաս ծերու-թեան օրինակները բազմաթիւ են ու հետաքրքրաշարժ եւ կրնան տեղի տալ այլազան մեկնութիւն-ներու.

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՕՐԻՆԱԿ ԱՌՆԵՆՔ ՀՐԵԱՆԵՐԷՆ

Հրեաներու մէջ ճարտարար-ուեստի եւ երկրագործութեան տարածման նպատակով կազմուած հրէական Օրթ ընկերութեան կեդր. վարչութիւնը կոչ մը ուղղած է Ֆրանսայի Հրեաներուն, անոնց ա-ջակցութիւնը հրաւիրելու համար Ռուսիոյ եւ Արեւելեան Եւրոպայի զանազան երկիրներու իրենց կրօ-նակիցներուն վրայ։ Այս երկիրնե-րուն մէջ 15 միլիոն Հրեաներ կը մաքառին հազար դժուարու-թեամբ ապահովելու համար ի-րենց գոյութիւնը, որովհետեւ պա-տերազմը եւ յետպատերազմեան խառնակութիւնները զանոնք զրկեցին ապրուստի միջոցներէ։

Հրէական ամէնէն մեծ կազ-մակերպութիւններէն մէկն է Օրթ։ Ցրուած է 12 երկիր-ներու մէջ եւ ունի 83 կոմիտէ-ներ։ Անոր նպատակն է Հրեաները վարժեցնել արտադրական աշխա-տանքի բոլոր ձեւերուն։ Եւ այս նպատակին իրագործման համար ան կը կազմակերպէ արհեստա-գիտական կրթութիւն, հրեայ արհեստաւորներուն կը հայթայ-թէ աշխատանքի գործիքներ, կ'օգ-նէ երկրագործներուն եւ երկրա-գործական համագործակցական-ներուն, անոնց հայթայթելով սերմեր, պարարտանիւթ, եւ ա-ւելին ինչ որ պէտք է։ Այս բոլոր նիւթերը կը հայթայթէ վարկով։

Եւ այս գործողութիւններուն ան-հրաժեշտ ծախքերը հոգալու հա-մար, Օրթ ընկերութիւնը հաս-տատած է «վերաշինութեան հիմ-նադրամ» մը, իսկ մեքենանե-րու գնման համար կազմուած է յատուկ ընկերութիւն մը։

Այս ընկերութիւնը 1928—29ին, Հրեաներուն տուած է մէկ միլիոն տոլարի մեքենայ։ Անոր աշխատանոց-դպրոցներու ուսանող-ներուն թիւը կը հասնի 7242ի։ Ռուսիոյ, Լեհաստանի, Պեսարա-պիոյ մէջ հաստատուած 141 գա-ղութներ ենթակայ են Օրթի, ո-րուն 1928—29ի ծախքը եղած է 125 միլիոն ֆրանք։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Կերպասեղէնի գործարան բա-նալու համար ընկերութիւն մը կազմուած է Սիւրէյեա փաշայի եւ Ֆրանս. խմբակի մը կողմէ։ Ընկերութեան արձանագրու-թիւնը լրացած է արդէն, եւ մօտերս գործարան մը պիտի հաստատուի Խասգիւղի մէջ։ Ընկերութեան դրամագլուխը 3 միլիոն ոսկի պիտի ըլլայ։

ՇԱՔԱՐԻ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԸ

Մաքսային նոր սակագոյցի գործադրութեան վրայ, այլեւս պէտք չէ մնացած շաքարի եւ քա-րիւղի մենաշնորհներուն։ Այս վարչութիւնները ապրիլէն վերջ պի-տի գոցուին։ Հիմակուընէ պաշտօնեա-ները մէկիկ մէկիկ կը հրաժարին ու տարբեր գործի կը մտնեն։ Հաշուեյարդարը ապրիլէն առաջ պիտի աւարտի։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Անկէ առաջ որոշուած էր որ Թուրքիոյ Երկրագործներու եւ Արհեստներու դրամատունները 100,000 ոսկի դրամագլուխով ըն-կերութիւն մը կազմեն, արտա-ծում կատարելու համար դէպի Ռուսիա։ Այս գումարը բաւական չէր եւ հօթը միլիոն ոսկիի պէտք կար արտածում կարենալ ընելու համար։ Այս պատճառով, ընկե-րութեան ծրագիրը ջուրը ինկաւ։

Մինչ այս, որեւէ արտածում չի կատարուիր, ինչ որ բազմա-թիւ գանգատներու տեղի տուած է։ Մասնաւորաբար Անատոլուէն շարունակ կը տրտնջան, որովհե-տեւ մեծ քանակութեամբ նա-րինջ եւ մանդարին կ'արտածուի։

Նկատի առնելով այս բոլորը, պետական իշխանութիւնը որո-շած է արտածման գործով զբա-ղիլ, այլ առիթ յանձնել բոլշե-ւիկներուն։ Այս կարգադրութեամբ, այս վերջինները անձամբ գնում պիտի կատարեն Թուրքիոյ մէջ, եւ փոխարժէքը մաս մաս պիտի տան։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ԱԼ... ԿՌԻՒ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԵՒ ԵՐԵՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ՎՈՒՔԵԿԸՆ, ԻԼԼ (Մ. Նահանգ-ներ).— Դեկտ. 8ի գիշերը, առա-ւօտեան ժամը չորսի ատենները, Մելքոն Օհանեանի սրճարանին մէջ, կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Երեք Թուրքեր եւ մէկ Հայ՝ Յովհաննէս Ցէտէեան, Կեսարիացի, կռուեցան իրարու հետ.

Չորսն ալ Թոգոսի տաճարին առջեւ երկրպագելէ վերջ, խօսակ-ցութիւն կ'ունենան ազգային խն-դիրներու շուրջ։ Թուրքերը որ միշտ սովոր են Հայերու կրօնքին հայ-հոյել հոս ալ նոյն բանը կ'ընեն։ Հայն ալ չկրնալով տանիլ այդ խօսքերը այս ազատ երկրին մէջ, ինքն ալ փոխադարձ կը հայհոյէ Թուրքերուն։

Երեք Թուրքերը կը յարձա-կին Հայուն վրայ եւ կը սկսին զարնել։ Սրճարանապետը եւ ուրիշ Հայ մըն ալ ներկայ կ'ըլլան։ Հայուն մէկը անմիջապէս կը ձգէ եւ կը հեռանայ, փոխանակ իր հայրենակցին օգնելու։ Իսկ սրճա-րանապետն ալ, փոխանակ խաղա-ղեցնելու եւ Թուրքերը վանելու, Հայը դուրս կ'ընէ սրճարանէն եւ Թուրքերուն ալ կ'ըսէ թէ դուրսը գացէք ինչ կ'ուզէք այն ըրէք։

Թուրքերը քիչ մը տեղ հե-ռանալէ վերջ, կրկին անգամ կը բռնեն Հայը եւ զայն կը ձգեն գետին ու կը սկսին զարնել։ Թուր-քին մէկը կը ձգէ կը հեռանայ, իսկ երկուքը կ'իյնան վրան։ Հայը ճարահատ՝ կը նայի որ պիտի չկր-նայ ազատիլ, գրպանի զմելին կը հանէ եւ վրան իյնող Թուրքին փորը քանի մը տեղ կը ծակէ եւ արիւնը կը սկսի հոսիլ։ Թուրքը վրայ կ'իյնայ գետին, Հայը կ'ու-զէ պատեհութենէն օգտուիլ եւ փախչիլ, սակայն միւս Թուրքը անմիջապէս կը յարձակի, օձիքէն կը բռնէ եւ կը սկսի սեղմել, որ-պէս զի գործը վերջացնէ։ Այդ պարագային քանի մը անգամ պատեհութիւն կ'ունենայ Հայը օգնութիւն կանչելու։ Քովի տունէն կ'իմանան կանչը եւ հե-ռախօսով ոստիկանատունը կ'իմաց-նեն։ Ոստիկանները անմիջապէս կը փութան կռուին վայրը, եւ կը ձերբակալեն երեքն ալ։ Վիրաւոր Թուրքը կը փոխադրեն հիւանդա-նոց, ուր հայ բժիշկ Տոքթ. Թումա-ճանեան վէրքերը կը փաթթէ։ Հայը կ'առաջնորդեն բանտ։ Միւս Թուրքը ազատ կ'արձակեն, որով-հետեւ կ'ըսէ թէ «Ես հեռախօսով ըրի ձեզի որ գաք եւ վերցնէք եւ մին-չեւ ձեր գալը՝ վրան ինկած էի որ չփախչի»։

Այս դէպքը շատ գէշ ազդե-ցութիւն ըրաւ գաղութիս վրայ, որ ամբողջովին յուզուած է։ Մաս-նաւոր յանձնախումբ ընտրուած է որ Հայ հայրենակցին դատը պաշտ-պանուի ամէն կարելի միջոցներով։

ՕՐ. ԼԷՕՆԴԻՆ ՓԱՇԱԵԱՆ
ԵՒ
ԺԷՐՄԷՆ ԱՆՈՒԱՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Ժուանվիլ Պոլիս

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Քաղաքականքայէն Պ. Ա. Զաքար-եան, այս տարի եւս մէկ տարե-կան «Յառաջ» կը նուիրէ Քարէն Եէփփէի որբանոց-արհեստանո-ցին (Հալէպ)։

Վարդավառ Կէօվչէնեան (Պուա-Քոլոմպ) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Թուրի (Ֆրանսա) որբերուն, ինչպէս նա-եւ երկու տարեկան «Երկունք»։

— Մարսէյլէն Պ. Հայկ Իտիր-եան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր՝ Յովսէփ Հա-լաճեանի (Պուպա)։

— Լիոնէն Պ. Աւետիս Սիմոն-եան եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ասատուր Սիմոնեանի (Աղեքսանդրիա)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՆԿԱՐԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Ֆլա-ման համբաւաւոր նկարիչին Վան Տիքի (մեռած՝ 1641ին) գլուխ գործոցներէն մէկը՝ «Հրեշտակներու խմբերգը» որ կը գնահատուէր 16—20,000 անգլիական ոսկի, գողցուեցաւ Պրիւքսէլէն Լոնտոն ղրկուած ատեն։

Երբ նկարը պարունակող սն-տուկը բացուեցաւ, մէջը գտնուե-ցաւ միայն անոր շրջանակը։ Կտաւը թռցուցեր էին։

Ահա թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կատարուած է այս յանդուգն գողութիւնը.

Ընդդէմ իտալական նկարչա-կան դպրոցի ցուցահանդէսին, նկա-րի տուն մը կազմակերպած է Ֆլաման դպրոցի նկարներու ցու-ցահանդէս մը, Լոնտոնի մէջ։

Քանի մը օր առաջ, ցուցա-հանդէսին կազմակերպիչը մտա-հոգուած որ իր նկարը դեռ չէ ղր-կուած, հարց ուղղեց գործակալու-թեան, որուն վստահեր էր անոր առաքումը։ Քանի մը օր յետոյ, լուր կ'առնէր թէ նկարը պարու-նակող սնտուկը հասած էր, սա-կայն պարապ։

Լոնտոնի թերթերը կը հրա-տարակեն նկարին օրինակը, որ-պէսզի անոր վաճառումը եթէ չարգիլուի իսկ այդ կերպով, գոնէ դժուարանայ։ Ոստիկանութիւնը իր կողմէ քննութիւն բացած է եւ պրպտումներ կը կատարէ երեւան հանելու համար գողութեան հե-ղինակներն ու պարագաները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 45 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԷԼԷՍԹԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

Դատաւորը արդէն տուած էր իր վճիռը։

— Սէլէստէն Մորկիօ, մէկ տարուան բանտարկութեան, իբր գլխաւոր հեղինակ։ Ռընէ Լա Տայեադ վեց ամսուան բանտար-կութեան, իբր մեղսակից։

Ռընէ ուզեց խօսք առնել։

— Դո՛ւրս ելէք, հրամայեց դատաւորը, այնպիսի շեշտով մը որ որ եւ է պատասխան չէր ըն-դուներ։

Անոնք նորէն հետեւեցան ոս-տիկանին։

— Կարելի չէ ըսել թէ ար-դարութիւնը դանդաղ է այս երկ-րին մէջ, ըսաւ Ռընէ։

Սէլէստէն շախշախուածի ե-րեւոյթ ունէր։

— Ո՛հ, պարոն, ըսաւ, ես եմ պատճառը ձեր դատապար-տութեան, յաւիտեանս յաւիտե-նից չպիտի կրնամ մխիթարուիլ։

— Բարեբախտաբար, ըսաւ Ռընէ, Օրիորդ Թոմսընի անունը չարտասանեցին. ա՛լ գիտես ի՛նչ մեծ գլխու ցաւերու պիտի մատ-նէինք զինքը։

— Քիչ մնացեր էր որ պիտի ըսէի, պատասխանեց Սէլէստէն, բարեբախտաբար ոստիկանը կանգնեցուց մեքենան։

— Խորհէ՛ միեւնոյն ատեն թէ երեքնիս ալ մեռած պիտի ըլլայինք հիմա, եւ շատ նպաս-տաւոր եւ անբացատրելի պա-րագաներու կը պարտինք մեր կեանքը։ Մեր այնչափ աժան ազա-տելուն հազար փառք տանք։

— Հիմայ կը հասկնամ, ըսաւ Սէլէստէն տխուր ժպիտով մը, թէ ինչո՛ւ այդ թշուառական ճա-գարը այդչափ տաք էր, երբ դանակը կոկորդէն դրի...։

Զանոնք դրին բաւական ըն-դարձակ խուցի մը մէջ, որու պատուհանը կը բացուէր մեծ բակի մը վրան. կահաւորումը շատ պարզ էր. երկու մահճա-կալ եւ երկու աթոռ՝ բայց կար բաղնիք եւ կեդրոնական ջեռու-ցում։

— Արդիական հանգստաւէ-տութիւն (confort moderne) ի՞նչ կ'ուզէք, ըսաւ Ռընէ, այսու հանդերձ մէկ տարի, մինչեւ իսկ վեց ամիս ... շատ երկար եւ տաղտկալի պէտք է ըլլայ...։

Սէլէստէն, ինկած աթոռի մը վրան, մխրճուած էր տխրու-թեան մէջ։

— Քաջարտութիւնդ մի՛ կորսնցներ, ըսաւ Ռընէ, բանտին մէջ չպիտի մնանք. քիչ մը պտտինք շրջակաները...

Մօտեցաւ դրանը, որ բոլորո-վին բաց էր. բայց ոտքը դուրս դնելու պահուն անդիմադրելի զօրութենէ մը անշարժացած զգաց ինքզինք։

— Տարօրինա՛կ բան, ըսաւ։

Ետ եկաւ քանի մը քայլ եւ վերստին փորձեց, բայց երբ միեւնոյն կէտին հասաւ, նորէն ստիպուեցաւ կանգ առնել։ Այն-պէս կը թուէր իրեն թէ ոտքերը գետնին գամուած էին։

— Սէլէստէն, կանչեց։

— Պարոն։

— Փորձէ՛ դուրս ելլել.

— Դժուար պէտք չէ ըլլայ, ըսաւ Սէլէստէն։

Վեր ելաւ եւ յառաջացաւ հաստատ քայլերով. երբ հասաւ տիրոջը քով, անոր պէս ինքն ալ կանգնեցաւ։

— Կարծեմ թէ ճիշդ է գուշա-կութիւնս, ըսաւ Ռընէ։ Այս դրան երկու կողմերը ելեկտրական հո-սանք մը կամ անոր նման ուրիշ ուժ մը հաստատուած է, որ կ'արգիլէ դուրս ելլելը։ Գործնա-կան միջոց մըն է առանց բազ-մաթիւ պաշտօնէութեան՝ բան-տարկեալներուն վրայ հսկելու։

Կէս օրին Ռընէ եւ Սէլէստէն կլլեցին մէկ մէկ դեղահատ եւ մէկ մէկ գաւաթ ջուր։

— Ճաշարը աւելի լաւ էր, ըսաւ Սէլէստէն, մելամաղձոտ շեշտով մը։

Հազիւ թէ իրենց անհաճոյ ճաշը լմնցուցած էին, պահապան մը ներս եկաւ եւ ըսաւ որ հե-տեւին իրեն։ Նրբանցքին մէջ ուրիշ դատապարտեալներու ալ հանդիպեցան և ամէնը մէկ, հետ-զհետէ շատնալով հասան սրահ մը, ուր վերակացուները բաժ-նեցին զանոնք երկերկու, Սէլէս-տէն եւ Ռընէ միասին մնացին։

Նստեցուցին զանոնք երկար նստարանի մը վրայ կերպասնե-րու ահագին ծրարի մը քով, վե-րակացու մը բացատրեց թէ ինչ ձեւով անոնք այդ կերպասները ճարմանդներով իրարու միացնե-լով պատմուճաններ պիտի շինեն։

Ահաւասիկ անպատուելի աշխատանք մը, ըսաւ Սէլէստէն։

— Ամէն բան անպատուելի է մեզի համար, պատասխանեց Ռընէ. բայց հարիւր տարի քնանալ այսպիսի աշխատանքի մը լծուելու համար, շատ յաջող գործ մը չէ։

Օկսելու մեծ փութկոտութիւն մը ցոյց տուած չըլլալով, վերա-կացու մը եկաւ յայտարարելու խիստ շեշտով մը թէ իրենց յանձնուած գործը պէտք է չորս ժամէն լրանայ, հակառակ պա-րագային իրենց բանտարկու-թեան պայմանաժամը մէկ օրով պիտի աւելնայ։

— Աշխատինք ուրեմն, ըսաւ Ռընէ... դժկամակ շեշտով մը։

Չորս ժամ իրենց շատ երկար թուեցաւ. իրենց շուրջ, միւս-ներն ալ կ'աշխատէին լուիկմնջիկ. վերակացուները կը պտտէին ամէն կողմ, աչքերը միշտ դէպի բանտարկեալները յա-ռած։

Հազիւ հազ որոշուած ժամուն կրցան իրենց յատկացուած գոր-ծը լմնցնել։ Յետոյ զանգակ մը զարկաւ, խումբերը վերակազ-մուեցան եւ ամէն ոք վերադար-ձաւ իր խցիկը։ Ռընէ եւ Սէլէս-տէն իմացան թէ իրաւունք ու-նին մէկ ժամ բակին մէջ պտը-տելու։

Այս անգամ առանց դժուա-րութեան դուրս ելան խուցէն, բայց հաստատեցին թէ միեւնոյն արգելքը դրուած էր իրենց յատ-կացուած տեղին շուրջ, որմէ անդին կային ուրիշ բան-տարկեալներ, որոնց հետ չէին կրնար հաղորդակցիլ։

— Ի՞նչ շահ կրնայ ունենալ Ալմազեան, այսպիսի ամբաստանութիւն մը ընելէ, եթէ ճշմարիտ չէ:

Պալըրա.— Որպէս զի վարկաբեկէ մեզ եւ եղեռնադատ ատեանին առջեւ ըսէ թէ «այս մարդիկը կիրքով վկայութիւն կու տան ինծի դէմ»: Ո՛չ մէկ ճշմարտութիւն կայ իր խօսքերուն մէջ: Բնաւ ծեծի տեսարաններ չեն պարզուած, բացի կարճ կռիւ մը՝ ձեռնակապ մը անցընելու ատեն:

Փաստաբանը.— Ո՞րքան տեւեց այդ կռիւը:

Պալըրա.— Մէկ վայրկեան:

— Եւ ո՞չ աւելի:

— Մէկ կամ երկու վայրկեան:

Փաստաբանը ուրիշ հարցումներ ալ ուղղեց Պալըրայի, զայն շփոթեցնելու համար: Ոստիկանապետը ժխտական պատասխաններ տուաւ եւ կարգ մը հարցումներու պատասխանն ալ իր պետին՝ Պընուայի վրայ ձգեց: Փաստաբանը կրկին ցաւ յայտնեց հարցաքննիչ դատաւորին, որ չէր հրաւիրած դատական ոստիկանութեան տնօրէնը:

Լրկրորդ հարցումին վրայ վրայ Պալըրա ըսաւ թէ Ալմազեան ընաւ չհարցաքննուեցաւ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը:

— Հապա՞ ինչպէս կ'ըլլայ որ առտուան թերթերը վայրկեանը վայրկեանին արձանագրած էին գիշերը տեղի ունեցած հարցաքննութիւնը:

— Չեմ գիտեր թէ թերթերը ի՛նչպէս ձեռք բերած էին այդ տեղեկութիւնները:

Այս խօսքերուն վրայ փակուեցաւ ունկնդրութիւնը: Ներբանցքին մէջ Ալմազեան համբուրեց իր կինն ու զաւակը, յետոյ տարուեցաւ Սանթէի բանտը:

Կը կարծուի թէ Ալմազեանի բողոքը չեղեալ պիտի նկատուի եւ խնդիրը պիտի փակուի վերջնապէս:

∴ Ձախ թերթերը զայրացած են այս առթիւ եւ հեգնական յօդուածներ կը հրատարակեն:

«Սուար» կը գրէ.— Պ. տը Ժանթիյի հարցաքննութիւնը ուժգին, տրամաբանական եւ ճշգրիտ կերպով հաստատեց թէ խորհրդաւոր ձեռքեր զարկած են խեղճ Ալմազեանի, թէ՛ տոքթ. Փօլի նկատած հարուածի հետքերը «ցնորքներ» էին: Մէկ խօսքով, կարգ մը ուրախ «զարնող ոգիներ» գէշ կատակ մը բրած են դատական ոստիկանութեան խատորէն փակ կեդրոնին մէջ եւ Պ. տը Ժանթիյ չէ կրցած «նիւթականացնել» զանոնք, որովհետեւ ոչ մէտիում է, ո՛չ ալ նոյնիսկ ոգեհարց:

«Յարգելի դատաւորը կատարելապէս հաստատեց թէ դժբախտ Ալմազեան զոհ գացած է բանդագուշանքի մը: Ամէն մարդ գիտէ թէ կարծեցեալ «չարչարանք»ի գիշերը Պալըրա գրականութեամբ կը զբաղէր, Մապիյլ գնդախաղ կը խաղար, Շմիտ, որ համակ քաղցրութիւն է, առաջին հաղորդութեան հացկերոյթի մը գացած էր: Այս գեր-հաստատուած իրողութեանց առջեւ, ո՞վ կրնայ հաւատալ Ալմազեանի ամբաստանութեանց...

Ու թերթը կ'եզրակացնէ.

— Գիտենք այսուհետեւ թէ արդարութիւնը խեղկատակութիւն մըն է այլեւս: Շարունակենք — շարունակեցէք — մինչեւ այն օրը, երբ բարեմիտ հասարակութիւնը, որ արդէն սկսեր է շարժիլ Ալմազեանի խնդրին առթիւ, բրտօրէն պահանջէ անհրաժեշտ աւելը զարնել վարչութեան մը, որ ոչինչ ունի ճերմկցնելիք:

Ուզունոֆ ձերբակալուած

Տրամայէն կը հաղորդեն թէ տեղական իշխանութիւնները ձերբակալած են պուլկար աւազակ Ուզունոֆը եւ իր ընկերներէն մէկը:

Պուլկար կառավարութիւնը հեյլէն իշխանութիւններէն պահանջեց իրեն յանձնել յիշեալը: Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Ուզունոֆի աւազակախումբը քանիցս եղեռնափորձեր կատարեց Պուլկարիոյ մէջ, յարձակելով կառախումբերու վրայ եւ անգամ մըն ալ՝ նախարարական ինքնաշարժերու վրայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԹԷՆՔԻ Նախադատ ատեանը վճիռով մը լուծեց ծուխակից միութենական ծամաղաշնակցութիւնը, որ ծամայնավար պրոպագանդով կը զբաղէր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Թագաւորն ու եղբայրը կիրիլ ծասան Հռոմ, ներկայ ըլլալու ծամար իտալիոյ գաճաժառանգի ծարսնիքին:

ԹԱՇԿԵՆՏԻ մօտ 12 մէդր երկայնքի վրայ թումբ մը պայթեցաւ, Ջուրը խուժեց մօտակայ գիւղի մը վրայ, ուր 60 տուներ ջրամոյն եղան քանի մը վայրկեանի մէջ: Շատեր չկրնալով փախչիլ, խեղդուեցան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ Իթալի: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Դաշնակցութեան Դրագարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանի սրահը:

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Բալուի և Յար.գիւղերու Միութեան ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վահան Գույումճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիլուհի Տիրատուրեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց մօր՝ Այրի Տիկին ՄԱՐԻՑԷ ԳՈՅՈՒՄՃԵԱՆԻ՝ (ծն. Գէշիրեան) մահուան առիթով:

Մարսէյլ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ա. Տատ., Վալապրը.— Ուրիշ տեղ հրատարակուած է արդէն:
Հ. Պապ., Փարիզ.— Դժբախտաբար ոչ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլժուիֆ, Ն. Թ.— 70 Ֆր.,
Մարսէյլ, Գ. Զ.— 100:
Անիէռ, Ա. Ճաֆարեան,— 140,
Սէն Ժէրմէն ան Լէյ, Մ. Գ.— 140:
Քլամառ, Գ. Ա.— 35:
Մարսէյլ, Ն. Զ.— 70:
Միլան, Տքթ. Ն. Ա.— 400:
Թուլուզ, Գ. Ե.— 300:
Լոզ, Ա. Ա. — 100:
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 130
Մարսէյլ, Հ. Գ.— 140:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ. 140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տլ	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

.. Faub. St Martin
PARIS 10e)
Խմբագ. եւ վարչութիւն
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

8 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1155 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՑԱՒԸ ՄԵԾ Է. ՄԻ ԳՈՀԱՆԱՐ ՊԱՐՏՔԴ ԿԱՏԱՐԵԼՈՎ, ՅԻՇԵՑՈՒՐ ՆԱԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՐՃԱՏՈՒՄԷ ԿՐՃԱՏՈՒՄ

Մեղրալուսնի մը չափ ալ չտեւեցին խորհրդային իշխանու...ն մեղրածոր աւետիսները՝ մանր ժողովուրդներուն։

...Կովկաս իջնելէ յետոյ, Մոսկուան առանց մասնաւոր ծէսեմէկդի դրաւ իր խարգախ դիմակը եւ կանգնեցաւ իր բուն ...պարանքով,— բռնակալ եւ կեդրոնաձիգ։ Ու տարուէ տարի ...լի աններող ու վայրագ։

Շատ հին պատմութիւն չէ։ Բոլորը կը յիշեն 1920ի անցու...մը՝ Վրաստանի եւ Հայաստանի հետ։ Առաջինը արդէն խլած ...դիւանագիտական իմաստութեան գափնին եւ մասնաւոր ...նագիրով մը հաստատել կուտար իր անկախութիւնը՝ Մոս...այի մէջ։ Ուրա՛խ էին երկու կողմերն ալ, եւ մօտ հարիւր ...ինոց պատուիրակութիւն մը Մոսկուայէն Թիֆլիս կ՚իջնէր, ...եւ խորհրդային դեսպանութիւն։

Հայաստան ալ նոյնքան եւ աւելի հաւատքով կը սպասէր ...նարկուած բանակցութեանց ելքին։ Մոսկուան պատի՛ւ բ...ծ էր մօտ 40 հոգինոց պատուիրակութիւն մըն ալ փութացնել ...րաստեան դաշտ, բարի, բարի՛ խոստումներով, այլ մանա...ոց գազտնի պայուսակներով։ Ոչ մէկ չար դիտում։ Ոչ մէկ ...նձգութիւն՝ երկրին վեհապետական իրաւունքներուն դէմ...

Մնացեալը ծանօթ է։ Նորեկները համբուրելով եւ քիչ մըն ...որդին փակելով, մտնեցին Բագուն, Երեւանը, յետոյ Թիֆ...ը։

Միամիտներ կը կարծէին թէ ձեւական փոփոխութիւն մըն ...ր կը կատարուի։ Երեք երկիրները պիտի մնան նորէն անկախ, ...նց գերիշխանութեան բոլոր իրաւունքներով, միայն թէ ...րհրդային կարգ ու սարքի տակ։

Ո՞րքան տեւեց այս ինքնախաբէութիւնը։ Թող իրենք ճշդեն։

Երեք հանրապետութիւնները պահելով միայն իրենց պատ...կան-աշխարհագրական անունները, դարձան հասարակ նա...նգապետութիւններ։ Բանակ, արտաքին քաղաքականութիւն, ...մուտք, թղթատար-հեռագիր, դրամ, հաղորդակցութեան մի...ջներ, առեւտուր, մաքսային դրութիւն,— այս բոլորը իր ...ին մէջ առած էր Մոսկուան, անշուշտ «խնայողական» պատ...ներով։ Հա՛յրաբար։ Իբրեւ թէ դաշնակցային սահմանա...ութիւն մըն ալ իր կարգին մէկ խուրձի վերածեց ամբողջ ...վկասը։

Երեւութապէս բնական եւ անհրաժեշտ համարուած այս ...ւմը իրականացաւ մէկը միւսին գերիշխանութեան ենթար...ու գնով։ Հարուստ եւ բարգաւաճ Թիֆլիսը և նոյնքան բախ...ւոր Բագուն աւիթէն օգտուեցան, տրորելու համար Երեւանը, ...մնաց միեւնոյն խեղճուկրակ ծայրագաւառը՝ խորհրդային ...եւուն տակ ալ։

Կը թուի թէ տակաւին բաւական ազատութիւն եւ ինքնա...րութիւն մնացած է այս «ազգային հանրապետութիւննե...ն մէջ։ Եւ ահա նոր հրահանգ մը՝ Մոսկուայէն. մանուածա...ա եւ ճապաղ շարադրութեամբ մը, որ ի զուր կը ճգնի ծած... բուն միտքը։

Համաձայն այդ հրահանգին, որ հանդիսաւորապէս կարդաց...ցաւ Թիֆլիսի մէջ. 1929 նոյ. 26ին, Անդրկովկասի Դաշնակ...թեան մարմինները այսուհետեւ իրենց ճիգերը պիտի կեդրոնա...ն ...ընկերվարական շինարարութեան վրայ. (մինչ ...ռաջին շրջանին կը կատարէին գերազանցապէս քաղաքական ...րծ»)։ 2. Տնտեսութեան հիմնական ճիւղերը պիտի վարէ՝ Անդր...վկասի պետական ծրագրի (Գեսպլան) վարչութիւնը.— 3. ...տի հաստատուի հողագործական մէկ ընդհանուր գործավա...ւթիւն։— 4. Կովկասի դաշնակցային կազմակերպութեան ...րունքները չպիտի գործադրուին կուսակցական գործու...ութեան մէջ.— 5. Տեղափոխութիւններ պիտի կատարուին ...րչական պաշտօնեաներուն մէջ.— 6. Պիտի կրճատուի ...աշտօնեաներու թիւը եւ 7. Պիտի քննուի ինքնավար շրջան...րու ժող. գործավարներու խորհուրդը եւ կեդր. գործադիր ...միտէն մէկ ընդհանուր մարմնի վերածելու եւ շարք մը գոր...վարութիւններ ձուլելու խնդիրը։

Քակելով եւ մանրելով Մոսկուայի հրահանգը, կը տեսնենք ... տեղական իրաւունքներու նոր կրճատումներ հրամանա...ուած են կեդրոնէն, եւ միայն ձեւի համար կը դրուին քըն...ւթեան։ Սկիզբէն ի վեր պիրկ եւ կեդրոնաձիգ, ինչպէս Լէնինի ...րոզած վարչապետութիւնը՝ դեռ 20-25 տարի առաջ, կոմ...ւսը այսուհետեւ իր արջու թաթը կամ ցուպը աւելի եւ աւելի ...տի երկարէ ամէն գործի մէջ, պիտի խեղդէ ազգային-քա...քական ո՛ր եւ է ձգտում եւ ճիգ։ Մէկ խօսքով, Կովկասը— ...նչպէս ամբողջ Ռուսաստանը— պիտի ենթարկէ միեւնոյն ...րթին գլանին, շնորհելով միայն չարաչար տքնելու, քրտնե... եւ արտադրելու իրաւունք։ (Ա՛յս է որ կը կոչեն տնտեսա...ն շինարարութիւն կամ ճարտարարուեստացում)։ Եւ արդէն, ...քէն գործի անցնելով, նշանակած են նոր մարզպանմը՝ ամբողջ ...կրամասը վարելու համար, առանց հարցնելու տեղական ժո...վուրդներու, նոյն իսկ մարմիններու կամքը։

Ամբողջ երկրին մեքենան այնպէս է լարուած, որ Մոս...ւան (Ստալին) այսուհետեւ աւելի տիրաբար պիտի վարէ Կով...ասեան հարուստ կալուածները։ Եւ «Դրօշակ»ը անիրաւ չէ, ... այս նոր կարգադրութիւնները կը համարէ վերահաստա...ւմ Կովկասի փոխարքայութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆԸ ՈՒ ՆՈՐԸ

«Յուսաբեր» կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 դեկտ.)

— «Հիներու եւ նորերու պայքար կայ նաեւ գրականութեան մէջ։ Սակայն ամէնէն աւելի գրականութեան մէջ դժուար է ճշդել իմաստը այս երկու գաղափարներուն։ Հինը միշտ «հայր» չէ եւ նորը միշտ «որդի» չէ։ Ըսել կ'ուզենք, որ հիներու եւ նորերու պայքարը միշտ չի նոյնանար ծերերու եւ երիտասարդներու պայքարին հետ։

Ու պէտք չէ որ նոյնանայ։ Մեր ժամոցումով՝ ամէնէն նուազ դերը գրականութեան մէջ *հասակը* կը խաղայ։ Հանճարը չի դադրիր հանճարեղ գործեր արտադրելէ — բոլո՛ր ժամանակներու եւ բոլո՛ր հորիզոններու համար — լոկ այն պատճառով, որ արտադրողը ծեր է։ Եւ անտաղանդ երգիչը չի դադրիր տաղանդազուրկ ըլլալէ պարզ անոր համար, որ երիտասարդ է։ Հիներու եւ նորերու պայքարը, յատկապէս գրականութեան մէջ պիտի ըլլայ *ուղղութեանց* պայքար, բայց ոչ *հասակներու*։ Դժբախտաբար, մաքսանենգութիւն նաեւ հո՛ս տեղի կ'ունենայ։ Իր *երիտասարդ* հասակին ապաւինած՝ անտաղանդ գրողը կ'ուզէ *նոր* ձեւանալ յաջողապէս պայքարելու համար «հին» ու տաղանդաւոր մրցորդին դէմ, որուն ամէնէն խոցելի կէտը — իր *ծերութիւնն* է։

Այս հիւանդոտ երեւոյթը առանձնապէս ծաւալած է հայ իրականութեան մէջ։ Գրեթէ բոլոր երիտասարդ գրողները «նոր» են, եւ երիտասարդներու կարծիքով գրեթէ բոլոր տարեց գրողները՝ «հին»։ Մինչդեռ *նոր* գրեթէ ոչինչ չկայ «նորերու» ստեղծագործութեան մէջ։ Մանաւանդ հայրենի երկրէն ներս, ուր իշխանաւորի պատուէրով ո՛չ միայն «նոր» կ'ըլլան, այլեւ «գրող» կը դառնան։ Մեծագոյն նորութիւնը որ բերաւ բոլշեւիզմը, եղաւ հայ գրականութեան «պրոլետարացումը»։ Նոյնքան «գունեղ» ու նոյնքան բազմածալ, որքան ինքը բոլշեւիզմը։

Սակայն այս սասը տարիներուն *նորութեան* տեսակէտով ամուլ մնաց նաեւ գաղութահայ գրական կեանքը։ Այն պոռթկումներն ու ընդվզումները, այն անջատ ճիգերն ու մարտահրաւէրները, որ երբեմն-երբեմն նորերուն կողմէ կ'ուղղուին «հիներու» հասցէին, *երիտասարդական* ըմբոստացումներ են՝ *տարեցներու* դէմ կազմակերպուած։ Ու ցաւալին հոն է, որ յաճախ անտաղանդ երիտասարդը, ինչպէս ըսինք, իր հասակին ապաւինած կ'ուզէ «նոր» երեւալ՝ դիւրութեամբ «հին» կաղապարները տապալելու համար։ Նորերուն մէջ ամէնէն փայլունն ու ամէնէն շնորհալին, հայաշունչ ու հայրենաշունչ Համաստեղը, իր ստեղծագործութեան խորքով ու ձեւով գերազանցօրէն «հին» եղաւ, երիտասարդ ըլլալով մէկտեղ։»

«ԼԵՏԿԱՐ-ՔԻՆԷ» յածանաւը Ալճէրիոյ եզերքէն մէկ քիլոմեդր հեռու խարակի մը զարնուելով խորտակուեցաւ։ Քարտէսին մէջ նշանակուած չէր այս ժայռը։ Պիզերթէն, Ժերպալթարէն եւ Թուլոնէն ազատարար նաւեր փութացուեցան աղէտին վայրը՝ մարտանաւը փրկելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սելանիկի Տիեզերական Ժողովը

Աթէնքէն կը գրեն *Թանի*.—

Ներկայիս Վլաթատէս վանքին մէջ— Սելանիկի բարձունքին վրայ— պատրաստութիւններ կը տեսնուին նախապատրաստական տիեզերական ժողովին համար, որուն հրաւիրուած են բոլոր օրթոտոքս եկեղեցիները։ Ժողովին պիտի մասնակցին նաեւ միջազգային բողոքականութեան ներկայացուցիչները։ Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ հերձուածող օրթոտոքս եկեղեցիներն ալ «դիտող»ներ պիտի ունենան հոն։ Չի գիտցուիր թէ կաթոլիկները պիտի մասնակցի՞ն թէ ոչ, մերժելէ յետոյ ներկայացուցիչ ղրկել Սթոքհոլմի եւ Լօզանի եկեղեցական խորհրդաժողովներուն։

Մեծ շահագրգռութեամբ կը սպասուի այս «նախասինոդ»ին որովհետեւ Արեւելեան եկեղեցին ո՛չ մէկ տիեզերական ժողով գումարած է Ֆոթիոսէն՝ այսինքն 10 դարէ ի վեր, ու Սելանիկի տիեզերական նոր ժողովը կրնայ մեծ կարեւորութիւն ունենալ։

Բացի զուտ աստուածաբանական, բարոյական, հոգեւորական կամ մասւորական հարցերէն, որոնք պիտի քննուին հոն, ժողովը պիտի զբաղի նաեւ կարգ մը ուրիշ խնդիրներով, որոնք առաւել կամ նուազ աստիճանով ուղղակի կապ ունին միջազգային կեանքի հետ՝ կրօնական տեսակէտով. օրինակ՝ պուլկար եկեղեցիի վաղեմի խզումը տիեզերական պատրիարքութեան հետ, Ալպանիոյ եկեղեցիին վերջերս ինքնագլուխ յայտարարուելու ձգտումէն առաջ եկած դժուարութիւնները։

Այն օրէն ի վեր երբ Ֆէնէրի յունաց պատրիարքարանը — որ աւելի շատ հելլենականութիւնը կը ներկայացնէր Թուրքիոյ մէջ քան նոյն ինքն օրթոտոքսութիւնը — իրազգայնական դերին զերոյի վերածուիլը տեսաւ Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ, իրեն ի նպաստ յեղաշրջում մը առաջ եկաւ միւս օրթոտոքս եկեղեցիներուն մէջ, որոնք այլեւս չեն վարանիր զայն նկատելու իբրեւ իրենց ճշմարիտ հոգեւոր պետը։

Մինչ մէկ կողմէ վատիկան կ'իտալականանայ, միւս կողմէ Ֆէնէր կը մերկանայ իր հելլենականութենէն։ Այս հակընդդէմ ձգտումները խորապէս կը շահագրգռեն բոլոր անոնք, որոնք կրօնական գաղափարներու շարժումով կը հետաքրքրուին։

Քանի մը տարիէ ի վեր Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի քրիստոնեայ եկեղեցիները միջդաւանական մերձեցման ձգտումներ ցոյց կուտան։ Սելանիկի «նախասինոդ»ը կը ներշնչուի նոյն ձգտումներէն։

Պէյրութի վրանախաղալը

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը կը գրէ.—

Ցայտարարած էինք որ սկսած է Քարանթինայի վրանաքաղաքի հիւղակներուն քանդումը եւ գաղթականներու փոխադրութիւնը։

Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակ Պրիւնէ եւ իշխանութիւնները մեծ ճիգ կը թափեն ապահովելու համար լաւագոյնը եւ գաղթականներու առողջութիւնը։ Հայ վարչական ժողովը, զանազան հոսանքներու վարչութիւնները եւ նոյնիսկ առաջնորդարանը չեն հետաքրքրուիր իրենց հայրենակիցներով։ Անոնք սեւէ նշանակելի շարժում չեն ցոյց տար...

Պէյրութի նաւահանգիստը պիտի մեծնայ

«Թայմզ» կը գրէ.— Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է 1.200,000 անգլ. ոսկի տալ Պէյրութի Նաւահանգիստի Ընկերութեան՝ ընդարձակելու համար նաւահանգիստը։ Այս որոշումը տրուած է՝ չէզոքացնելու համար Հայֆայի նաւահանգիստին յառաջիկայ մրցակցութիւնը։

.˙. Ֆրանսերէն թերթերը կը հերքեն այս լուրը։

Անտիոքցիներու պահանջը

Արաբերէն «Էլիֆպա» թերթին համաձայն, եթէ կառավարութեան կեդրոնը Անտիոք չփոխադրուի, Անտիոքցիները պիտի պահանջեն սուրիական կառավարութենէն որ, իրենք Հալէպի կապուին, չուզելով այլեւս Ալէքսանտրէթի կապուած մնալ։

Լահէյի երկրորդ խորհրդաժողովը

Լահէյի մէջ բոլոր բանակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները կը կատարուին գերմանական պարտքին շուրջ։ Մեծերը կ'ուզեն նախ իրենց գործը կարգադրել, որպէսզի հոգքէն կարգը գայ պզտիկներուն։

Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Պելճիքայի եւ Ճափոնի պատուիրակներուն միջեւ գաղտնի հաւաքոյթէ մը յետոյ, որոշուեցաւ Պերլինէն ստիպողաբար Լահէյ կանչել Ռայխսպանքի տնօրէն տոքթ. Հիալմար Շախթը։ Այս վերջինին ներկայութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուի, մանաւանդ որոշելու համար թէ ո՞ր թուականին կը վերջանայ Տոուսի ծրագիրը եւ կը սկսի Եընկի ծրագրին գործադրութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Թ.

Ք. Աւագեան	100
Ց. Բ. (Թուան)	25
Ովսաննա Ակօգլանեան	15
Մ. Դայիֆաեան	25
Կարապետ Փէփէեան, ֆոնթէն	10
Գրիգոր Դաւիթեան, ֆոնթէն	10
Գէորգ Աւագեան	5
Փարիզ, Rue Théâtreի ցաուչուի գործարանի աշխատաւորներէն, Յ. Սէվէրճեանի ձեռամբ (ցանկը յաջորդով)	270
Գումար	460
Ը. ցանկի գումարը	4907
Գումար	5367

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ Հ. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ ՀՈՄԻՆ ՄԷՋ

ՈՐԲ ՄԸ ՄԵՌԱՒ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԼԹ (Սեփ. Թղթ.). — Յունուար 2ին, հինգշաբթի գիշերուան ժամը 9ուկէսի ատեններ հրդեհ մը ծագեցաւ Հօմի ելեկտրակայանի շէնքէն որ դպրոցէն բաւական հեռու է։ Շնորհիւ դպրոցի հրշէջ կազմակերպութեան ճիգերուն, կարելի եղաւ մեկուսացնել եւ մարել կրակը, որ կը սպառնար կեդրոնական անիւին, ելեկտրածին տինամօներուն, եւ ելեկտրական ամբարիչներուն։

Կրակը մարելէ վերջ, երբ ամէն ոք կը պատրաստուէր վերադառնալ ննջարանները, նոյն այդ յարկաբաժնի առաստաղին մէկ մասը յանկարծ փլաւ։ Այդ փլուզումէն երեք արհեստաւոր աշակերտներ թեթեւ վէրքեր ստացան, չորրորդ մը, Վահրամ Թոմպալեան զոհ գնաց։ Ըստ բժիշկի յայտարարութեան, մահը անմիջական եղած է գլուխին ինկած ծանր գերանի մը հարուածին եւ շնչահեղձութեան հետեւանքով։

Ցարաքախտ զոհը ութ տարիէ աւելի է որ կը վայելէր Հօմի հոգածութիւնը։ Կը հետեւէր կօշկակարութեան եւ սիրուած էր բոլորէն։

Թաղումը կատարուեցաւ այսօր, շաբաթ վիլ-ս ֆլէռի գերեզմանատունը, ուր արդէն գինքը կանխած էին անցեալ տարուան համաճարակին զոհ գացած երկու սաներ։ Ծաղկեպսակներ ղրկուած էին իր ազգականներուն, Հօմի, իր կօշկակար վարպետին եւ Վիլ-օ Ֆլէռի մարմնակրթական միութեան կողմէ։

Այս չարաբաստիկ եւ անսպասելի փլուզումը վերագրելի է շինութեան սկզբնական թերութեան մը եւ ժայթքած ջուրի յաւելեալ ծանրութեան, ըստ քննիչներու կարծիքին։

Նիւթական վնասը կը նախատեսուի 20,000 ֆրանք։ Շէնքը ինչպէս նաեւ ողբացեալ զոհին կեանքը ապահովագրուած են հաստատութեան կողմէ։

.˙. Զոհը 17 տարեկան է։ Հեռագրի մը համաձայն, վեց ժամ վերջ միայն կարելի եղած է դիակը դուրս հանել փլատակներու տակէն։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ Թագաւորին ազջիկը իշխանուհի Մարի Ժոզէի եւ Իտալիոյ գահաժառանգին ամուսնութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Հռոմի մէջ, մեծ հանդիսութեամբ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՀՈՍԱՆՔԸ ԵՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Վերջերս թերթերը կրկին զբաղեցան արտագաղթի հարցով։ Առաջին հերթին Յունաստանի եւ Սուրիոյ հայութիւնն է որ անդադար կը շարժի, կը տեղափոխուի, եւ կը մղէ մեզ հետաքրքրուելու, հասկնալու, թէ ո՞վ կ'երթայ, ո՞րչափ, ո՞ւր, եւ ինչո՞ւ, մանաւանդ ինչո՞ւ։

Ամէն բանէ առաջ ուզեցի իմանալ, թէ ո՞րչափ Հայեր Յունաստանէն այլուր տեղափոխուած են։ Կատարեալ թիւը տալու համար, բոլոր տեղեկութիւնները կեդրոնացած տեղ մը պէտք է գտնուին։ Արդ, նոր Յունաստանի Հայերու գլխաւոր կեդրոնը եւ նաւահանգիստը Սելանիկ ըլլալով, ի ձեռին չունեցանք այդ տեղի առաջնորդարանի արձանագրութիւնները։ Հին Յունաստան, դեռ անկէ երկու տարի առաջ մօտ քսան և հինգ հազար հայութիւն կը հաշուէր։ Իսկ Մակեդոնիա եւ Թրակիա տասն եւ երեք հազար։ Աթէնքի առաջնորդարանի մէջ պրպտումներ կատարելով, երեւան հանեցի հետեւեալ արդիւնքը.—

Արտագաղթ.—Մայիս 1927—31 դեկտ. 1928. Ֆրանսա 170, Արժանթին 524, Եգիպտոս 81, Սուրիա 491, Հիւսիս. Ամերիկա 52, Եւրոպա 62, Կիպրոս 32, Պարսկաստան 42, Ալպանիա 16։

1 Յունուար 1929էն 31 Հոկտ. 1929. Ֆրանսա 846, Արժանթին 426, Եգիպտոս 25, Սուրիա 48, Հիւս. Ամերիկա 33, Եւրոպա 19, Կիպրոս 11, Ռուսիա? 9։

Այս ցուցակին շնորհիւ, կրնանք մեր խորհրդածութիւնները կատարել իրական գետնի վրայ։

Կը տեսնենք նախ թէ՝ առաջ քան ամսուան մէջ 1470 հոգի մեկներ են Աթէնքի առաջնորդարանէն ստացուած վկայագրերու հիման վրայ։ (*) Ցեռոյ շարժումը արագացեր է եւ տասը ամսուան մէջ առոր մօտ թիւ մը, 1417 հոգի մեկներ են։ Առաջին շրջանին Ֆրանսա երթալու դժուարութիւնները շատ էին, վերջին տարին է որ դրամական միջոցները մեծ տեղ բռնեցին՝ վիզէի առեւտուրի միջնորդներու մօտ։ Արժանթին գացողներուն թիւն ալ կրկնապատկուած է, իսկ ամէնէն նշանակելին Սուրիոյ պարագան է։ Անցեալ շրջանին հոն երթալ զուցէ աւելի դժուար էր, եւ սակայն նոր գաղթողներու թիւը՝ մէկ հինգերորդի իջած է։

Ընդհանուր պատկերը սա է, ուրեմն։

Մինչ անցեալ տարի հին Յունաստանի ամբողջ հայութեան հարիւրին երեքը միշտ գաղթած է, այս տարի այդ համեմատութիւնը բարձրացած է վեցի։ Իրաւ է որ ծնունդներու աւելցութիւնը մասամբ կը մեղմէ պակսած թիւը միայն։ Բայց ուշագրաւ պարագան գաղթի հոսանքին յարաճուն հանգամանքն է։

Առաջ մեկնողներու մեծ մասը գործաւոր դասակարգն էր, յետոյ կուգային մանր արհեստաւորները։ Այս տարի առեւտրականներ եւ քիչ շատ հանգիստ եւ բարեկեցիկ կարծուածներն ալ սկսան շարժիլ։ Նոյնիսկ յունահպատակ դարձած ընտանիքներ կան որ կը մեկնին կամ մեկնելու տրամադրութիւն ցոյց կուտան։ Ինչո՞ւ։

Պրպտենք քիչ մը պատճառները։ Եթէ նիւթը պէտք եղածէն աւելի լուրջ եւ տխուր չըլլար, պիտի ըսէի, թէ նա՛խ Հայը վարակուած է ճակատագրական գաղթասիրութեամբ։ Պատմաբանները Հայերը հեռու երկիրներէ եկած Հայաստանի մէջ համախմբուած կը նկատեն։ Պարագաներու, քիչ մըն ալ մեր գաղթելու նախասիրութեան բերումով, Հայաստանի սահմանները Կասպից ծովէն մինչեւ Միջերկրական տարածած ենք, առանց գրեթէ միեւնոյն ժամանակ այդ ընդարձակ տարածութեան տէր ըլլալու։ Իշխաններ եղած են, որ ամբողջ ժողովուրդով մէկտեղ գաղթած են։ Թրքական գերիշխանութեան շրջանին առեւտրաշատ կեդրոնները գրկած ենք մեր երիտասարդութեան լաւագոյն մասը։ Իրաւ է, որ երկիրը միշտ նոյնն էր, եւ օջախը չէին պահելու համար, պանդուխտները, պատանի հասակին մէջ, ծննդավայրը ամուսնանալէ ետք դուրս կ'երթային։ Եւ այս գաղթերը կարելի էր արդարացնել այն իրողութեամբ որ ժողովուրդը հողին կապուելու փափաք ունենար իսկ, բռնաւորներու վտանգը, ամէն կարգի անապահովութիւնը, կը ստիպէր զինքը միշտ աւելի հանգիստ և ապահով վայրեր փնտռել։ Այս միշտ լաւագոյնը փնտռելու փափաքը, գտնուած տեղը լաւացնելու կորովը ջլատած է կարծես։

Բայց ձգենք հեռաւոր անցեալը եւ վերադառնանք Յունաստանին։ Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ, հոս ապաստանողներու թիւը շատ մեծ էր։ Կառավարութիւնը դեռ բնականոն վիճակ չստացած, այն ժամանակի անմիջական շահերէն դրդուած, մանաւանդ Մորկընթաուէն ազդուած՝ ուզած է Հայերը խմբովին հելլենահպատակ դարձնել ու զանոնք ալ նպաստաւորել եւ զետեղել ճիշդ Յոյներու պէս, անշուշտ այն յոյսով որ Հայերու եղած շնորհը մեծապէս կը փոխարինուէր Ամերիկայէն և Անգլիայէն։ Պատմութիւնը ծանօթ է։ Աթէնքի հայ ազգային Վարչութիւնը կորսնցուց այդ առիթը։ Ճիշդ այդ միջոցին, երկրին մէկ կէտին վրայ— Դրամա— փորձ մը եղած է սակայն, և երկու երեք հազար Հայեր իբր յոյն բանակի մէջ ծառայած կամ նահատակուած զինուորներու եւ սպաներու ընտանիքներ, զետեղուած են ճիշդ Յոյներու պէս։ Անոնց հող, բնակավայր, սերմացու, լծկան եւ կաթնատու կենդանիներ տրամադրուած են։ Անշուշտ, առաջին շրջանին, կեանքը դժուար էր, բայց հայը այդ տեսակ դժուարութիւնները բանի տեղ չդնելու իրական համբաւն ունի։

Ի՞նչ եղաւ այդչափ լաւ պայմաններով սկսած գաղութին վախճանը։ Քիչ ժամանակ վերջ սկսան կենդանիները, սերմացուն Յոյներու ծախել, ինչպէս նաեւ շէնքն ու հողը փոխանցել։ Կառավարութիւնը ամենայն բարեացակամութեամբ Սելանիկի առաջնորդարանին ուշադրութիւնը հրաւիրած է։ Այս վերջինը անճրկած է Հայաստանի անունով եւ Հօկի միջոցաւ եղած թելադրանքներուն առջեւ, եւ բարգաւաճելու բոլոր ընդունակութիւնները ունեցող այդ գաղութը, գունդագունդ ելած Սելանիկ, բացօթեայ ամիսներով տառապած է, Հայաստան փոխադրուելու յոյսով։

Բայց մէկ մասը չէ գացած կամ չէ ուզած երթալ։ Ահա օրինակ մը, որու առջեւ դատողութիւնը կը դադրի գործելէ։ Կառավարութիւնը շատոնց կազմած է իր վերջնական տեսակէտը հայ գաղութին համար։ Անգամ մը ըսաւ եւ կրկնեց Ազգերու Դաշնակցութեան, — Առէք տարէք։ Ի վերջոյ ինքն ալ համոզուած կ'երեւի թէ Յունաստանի Հայերով այդչափ զբաղիլն իսկ չէր արժեր։ Եօթը տարուան մէջ անոնց թիւը 30 հազարի իջած է։ Զարտօնելով ոչ մէկ Հայու մուտքը Յունաստանի մէջ, շնորհելով եւ խոստանալով շնորհել մեկնումի բոլոր դիւրութիւնները՝ չվերադառնալու պայմանաւ, արդէն կառավարութիւնը Հայերու խնդիրը լուծած կ'ըլլայ։ Քանի մը տասնեակ տարիներ վերջ Յունահպատակ դարձած 10-15 հազար Հայեր միայն կը մնան մեծ կեդրոններու մէջ, եւ զուցէ անոնց ալ տասուր մասը մոռցած կ'ըլլայ իր ազգային գիծը։

Բայց չըսինք տակաւին թէ ինչու կ'ուզեն հեռանալ Յունաստանէն։

Կ'արժէ այդ կէտն ալ պարզել երկրորդ յօդուածով մը։

Մ. Ե.

(*) Յունահպատակները կամ օտարահպատակները ուղղակի կը դիմեն պատկանեալ իշխանութեանց։ Նանսէնեան թուղթով ճամբորդողներն են միայն որ առաջնորդարան կը դիմեն։

(*) Շատ ցաւալի է որ կառավարութիւնը անցագրով վերադարձի իրաւունք տուած անհատներու մուտքն ալ արգիլած է։

ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԷՏՈՒԱՐՏ ՊԷՐՆՇԹԱՅՆ

Երկուշաբթի օր, Գերմանիոյ ընկերվարականները տօնեցին մեծ ու բեղուն մարդի մը՝ Էտուարտ Պէրնշթայնի ութսունամեակը։

Պէրնշթայն ծնած է 6 յունուար 1850ին։ Իր ուսումը աւարտելէ յետոյ, դրամատուն մը կը մտնէ իբր պաշտօնեայ, ապրուստ մը ճարելու համար։ Քսաներկու տարու էր, երբ մտաւ ընկերվարական շարքերուն մէջ, ուր շատ չանցած, դարձաւ նշանակելի դէմք մը։

1880ին, կը ստիպուէր հեռանալ Գերմանիայէն, բացառիկ օրէնքի մը խստութիւններէն խուսափելու համար։ Ցուրիխէն յետոյ անցաւ Լոնտոն, ուր մնաց երկար տարիներ, օգնելով Ֆրիտրիխ Էնկէլսի։ Քարլ Մարքսի գործերուն հրատարակութեան մէջ։

1901ին, օգտուելով ներման օրէնքէն, կը վերադառնար իր երկիրը եւ յաջորդ տարին, Պերլինի բանուորները զինքը կ'ընտրէին երեսփոխան։ Պատերազմին, անցաւ անկախ սոցիալ-դեմոկրատներու կողմը եւ առաջին յեղափոխական կառավարութեան օրով եղաւ ելմտական փոխ-նախարար։

Վերջին ընտրութիւններուն, խնդրեց իր կուսակիցներէն որ նկատի առնելով իր առաջացած տարիքը, չդնեն իր երեսփոխանական թեկնածութիւնը։ Անկից իվեր քաշուած է հանրային կեանքէ, հետեւելով մէկտեղ ընկերային շարժումին, որուն նուիրած է իր ամբողջ գործունէութիւնը։

Իբր հեղինակ ընկերվարութեան մասին պատմական եւ տեսաբանական երկերու, մեծ յարգ կը վայելէ։ Պէրնշթայնի անունը կապուած է տեսաբանական վէճերուն, որոնք տեղի ունեցան գերման ընկերվարական կուսակցութեան մէջ 1898էն մինչեւ պատերազմ եւ որոնց մասնակցեցան բոլոր ընկերվարական տեսաբանները։ Պայքարն էր մարքսիզմի եւ բարեշրջութեան, որուն հեղինակաւոր պետն էր Պէրնշթայն, ընդդէմ Կաուցկիի։ Պատերազմէն առաջ, գերման եւ միջազգային ընկերվարական համագումարները բոլորն ալ զբաղած են այս վէճերով. իսկ Ամսթէրտամի համագումարը քուէարկեց Կաուցկիի մշակած բանաձեւը, դատապարտելով բարեշրջական շարժումը, որ ընկերվարութեան մէջ յառուցած է տեսաբանական ամէնէն փայլուն վէճերէն մէկը։

Պէրնշթայնի գիրքը՝ Ցեսական ընկերվարութիւն եւ քաղաքական սոց. դեմ., հրատարակուած է 1899ին։ Թարգմանուած է բոլոր լեզուներով։ Պէրնշթայնի եւ Կաուցկիի վէճը իր ետեւէն քաշեր էր միջազգային ընկերվարութեան բոլոր տեսաբանները, որոնք վէճին կը բերէին իրենց հմտութիւնը եւ փորձառութիւնը։

19րդ դարու վերջին տասնամեակը բարգաւաճման շրջան մըն էր Գերմանիոյ եւ Եւրոպայի համար։ Ընդհ. խաղաղութեան շրջան մը, ուր չէր տեսնուեր որեւէ աղէտի ազդանշան։ Տնտեսական կեանքի երեւոյթները թոյլ կուտային հաւատալ թէ ընկերութիւնը կը քալէ խաղաղ զարգացման ճամբէ մը։ Դրամատիրական կեդրոնացումը եւ միջին դասակարգի ստորճանական անհետացումը զորս կը ծանուցանէին Մարքս եւ Էնկէլս, իրականանալ չէին թուեր։ Մարքսի դրամատիրական յեղաշրջման այս ըմբռնումն է որ կը քննադատէր Պէրնշթայն։

«Տնտեսական կացութեան սաստկացումը, կը գրէր իր գրքին մէջ, չի կատարուիր, ինչպէս կ'ազդարարէր Մարքս։ Ո՛չ միայն անօգուտ է, այլ նաեւ անիմաստ՝ ծածկել այս իրողութիւնը։ Ընչատէրերու թիւը չպակսեցաւ, այլ աւելցաւ։ Ընկերային հարստութեան հրաշալի աճման չընկերանար դրամագլուխի կրեսոններու թիւին նուազումը, այլ ընդհակառակն, ամէն աստիճանի դրամատէրերու թիւը կ'աւելնայ։ Միջին խաւերը նկարագիր կը փոխեն, բայց չեն անհետանար ընկերային կարգաւորքէն»։

Գերմանիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, աշխատաւորական շարժման զարգացումը, բարեկաւումները զորս ընկերվարութիւնը կրցաւ խլել դրամատիրութենէն, կրնար ենթադրել տալ թէ յեղափոխութիւններու շրջանը անցած է։

«Քաղաքական մարզին մէջ, կը գրէր Պէրնշթայն, կը տեսնենք թէ հետզհետէ կ'անհետանան դրամատիրական քաղքենիութեան մենաշնորհները, շնորհիւ ժողովրդավար հաստատութիւններու զարգացման։

«Բայց, որքան կը ժողովրդականանան արդի ազգերու քաղաքական հաստատութիւնները, այնքան կ'անհետանան քաղաքական մեծ աղէտներու անհրաժեշտութիւնն ու հաւանականութիւնը»։

Բարեշրջման այս գաղափարը զոր Պէրնշթայն կը հակադրէր յեղափոխական ըմբռնումին, գոյն առաջնորդեց յղացման մը, որ մեծ աղմուկ հանեց ժամանակին.— Շարժումը ամէն ինչ է, իսկ ընկերվարութեան վերջին նպատակը ոչինչ է։ Այս կապիտ ձեւին տակ, գաղափարը տեղի տուաւ բուռն քննադատութեանց ընդդէմ հեղինակին։ Պէրնշթայն իր գաղափարը կը բացատրէր հետեւեալ կերպով.

«Որովհետեւ բացառիկ կերպով համոզուած եմ թէ անկարելի է ոստումով անցնիլ ժողովուրդներու բարեշրջման կարեւոր շրջաններուն վրայէն, ամէնէն մեծ գոհունակութիւնը կը կապեմ ընկերվարութեան ներկայ պարտականութիւններուն, գործաւորներու քաղաքական իրաւունքներու պայքարին՝ ինչպէս իրենց դասակարգային շահերուն, ինչպէս նաեւ անոնց տնտեսական կազմակերպութեան գործին։ Այս իմաստով էր որ գրեցի թէ ինծի համար շարժումը ամէն ինչ է եւ թէ ինչ որ սովորաբար կը կոչեն ընկերվարութեան վերջին նպատակը՝ ոչինչ է։ Եւ այս իմաստով, այսօր ալ նոյնը կը կրկնեմ»։

Երեսուն տարիներ անցեր են անկէ ասդին։ Պատերազմը ընդհատեց անցեալ դարու վերջերը սկսած այս վէճը, համաշխարհային ջարդը, ընկերային խռովութիւններն ու յեղափոխութիւնները զարմանալի կերպով փոխեցին կացութիւնը դրամատիրական բոլոր երկիրներուն մէջ։

Այլեւս Եւրոպան չէ՛, այլ Ամերիկան էր կը ղեկավարէ աշխարհի տնտեսութիւնը, դրամատիրական կեդրոնացումը զարգացած է աներեւակայելի կերպով եւ ելմտական շրջանակներու ազդեցութիւնը հետզհետէ աւելի սաստկօրէն կը զգացուի ամէն օր։ Իսկ ընկերվարական շրջանակներու մէջ վիճելի նիւթերը փոխուած են, բայց միշտ կը մնան կապուած այն սկզբունքներուն, զորս Պէրնշթայն եւ իր ընդդիմախօսները երեւան հանեցին ու պարզեցին խոր հմտութեամբ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Եթէ չմտնենք պատճառների քննութեան մէջ եւ վերցնելու լինենք միայն օրւայ պատկերը, կը տեսնենք որ ամէնէն հայաշատ եւ հարուստ հայ գաղութներում անգամ չունենալով սեփական թատրոն եւ նոյն իսկ մի պարզ ընդարձակ սրահ, չենք կարող մեր ուզած ժամանակը տալու հայկական ներկայացումներ եւ հանդէսներ։

Այսօր Փարիզի պէս հայաշատ եւ տնտեսապէս համեմատաբար նախանձելի վիճակ ունեցող հայ գաղութն անգամ իր սեփական թատրոնի շէնքը չունենալով, մեր խեղճ դերասանական խմբերը ինչպէս նաեւ հայկական հանդէսներ կազմակերպողները ստիպուած են օրերով ու շաբաթներով ներկայացումների եւ հանդէսների համար յարմար շէնք փնտռել։ Քանի որ քիչ շատ աչքի ընկնող թատրոններն ու սրահները մեզ յարմար շաբաթ եւ կիրակի երեկոների համար վարձելը գրեթէ անհնար է, ստիպուած վարձում ենք աւելի փոքր թատրոն կամ սրահ, որտեղ հազիւ կարելի է տեղաւորել 5—600 մարդ։ Այն էլ շատ յաճախ պէտք է վարձել շաբաթներ ու ամիսներ առաջ։

Եւ յաճախ է պատահում, որ սրահների փոքրութեան պատճառով մեր հայրենակիցների մի զգալի մասը տեղ չգտնելով գնում են իրենց տները եւ կամ գնում ֆրանսիական թատրոններ եւ կամ սինեմաներ։

Այս տեսակէտից աւելի բախտաւոր ցեղաւ Սուրաբեան ամոլը, որ այս թատերական եղանակին հաստատուելով Փարիզում, տեղական մի խումբ աչքի ընկնող հայ դերասան-դերասանուհիների եւ թառիստ Ժորժ Շահպարոնեանի երաժշտախմբին մասնակցութեամբ խաղաց մի շարք հայկական եւ արեւելեան օպերէտներ։ Ներկայ բազմութիւնը ապացոյց է որ այս խմբի խաղացած հայկական եւ արեւելեան օպերէտները համապատասխան են մեր հայրենակիցների մեծամասնութեան այսօրւան հոգեկան պահանջներին։ Իսկ ի՞նչ է այսօրւան մեր հոգեկան գլխաւոր պահանջներից մէկը — գէթ մի քանի ժամով մոռացութեան տալու համար մեր այսօրւան տխուր իրականութիւնը, մեզ հարազատ մթնոլորտում լսել հայկական եւ արեւելեան երգ, նուագ, զւարճախօսութիւն եւ մի քիչ ուրախանալ։

Սուրաբեանների ձգտումն է հայկական բեմի վրայ ներկայացնել հայկական եւ մեր դրացի արեւելեան ժողովուրդների կեանքից ուրախ զուարթ օպերետներ։

Չեմ կարծում թէ այսպիսի յաջողութիւն ունենային հէնց առաջին ներկայացումից, եթէ իրենց խաղացանկը բաղկացած լինէր եւրոպական եւ ամերիկեան օպերետներից, որոնց սիրահար մեր սակաւաթիւ հայրենակիցները միշտ էլ հնարաւորութիւն՝ ունեն վայելելու աւելի տաղանդաւոր արուեստագէտների կողմից։ Մեր տարագիր հայրենակիցների ճնշող մեծամասնութիւնը միշտ էլ փափաք ունի լսելու հայրենի երգն ու նուագը եւ բեմի վրայ տեսնելու հարազատ պատկերներ՝ եւ մտքով սլանալու դէպի իր հեռաւոր հայրենիքը…։

Սուրաբեանները այս շաբթու բեմադրելու են Ղարաբաղի հայ մելիքների կեանքից վերցրած հայկական զուարթ մի «քըքջա-
լեր օպերետ (Ա.
որ ամերիկահայ գաղութ
արժանացել է մեծ
թեան։

Շատ ցանկալի է
գրէին նաեւ «Անուշ» օպ
«Մելիքի աղջիկ»
նոյնպէս ցանկալի է
եանները ներկայացումներ
նաեւ Մարսէյլի, Լիոնի
լանսի պէս հայաշատ
ներում։

Հայը Հայ պահել
փարական ասպարէզում
դեր կարող են կատարել
արուեստագէտները,
սան, երգիչ կամ եր
արժանաւորները միշտ
ժանան մեր գիտակից
կիցների աջակցութեան
ջալերանքին։

ՀԱՆՔԱՏՈՒԽԻ ՑԱ

Ժընեւի մէջ,
Միջազգային Գիւանին
նութեամբ գումարուեց
ծուխի հարցին մասին,
յին խորհրդակցական
Ածուխի տագնապը որ
կը կշռէ ամբողջ
տնտեսական ու ճարտ
տական գործունէութեան
ոչ միայն մեծապէս
հանքագործներուն
ընդհ. ճարտարարուես
տաւորներուն վրայ։
տումներով, Աշխատանք
գային Գիւանը ձեռն
մանրակրկիտ ուսումնա
մը, որ յանգեցաւ նե
հրդակցութեան։

Ածուխի տագնապը
առ՝ գերարտադրութե
նալ մըն է. հանքերը
ածուխի հեռայ, մէկ
այս իսկ է պատճառը
նաւոր հանքագործներ
րենց աշխատանքի գործ
գիտեր ինչ քարի գլուխ
չոր օրապահիկ մը հ
լու համար։ Բաղդատա
րոպական ճարտարարուե
գուած վիճակին, անօ
թուի թէ արտադրու
անհրաժեշտ նախանիւթ
նայ շուկայ գտնել։
թիւնն այս է սակայն
պատասխանատուն է Ա
խային ճարտարարուեստ
մէնէն աւելի ճնշուած
ներկայ վիճակէն։

Պատերազմի սանդ
ցութիւնը, Անգլիա կ'ուզ
եղածին չափ շատ շահ
նպաստ իրեն միայն,
ձգտումն էր որ պատճառ
Անգլիոյ հանքային ճա
ուեստի կործանման։ Պա
պահուն, ածուխի պահան
փազանց մեծ էր. պա
յետոյ, ֆրանսական
քանդուած էին, գերմ
ները փճացած՝ շնորհիւ
պայման շահագործման
փոխադրող նաւերը ընկ
Ազատագրուած շրջաններ
շինութեան աշխատանք
պահանջէին մեծաքա
մեծ գործունէութիւն,
տեւաբար ածուխի մեծ
կը զգացուէր։ Անգլիացի
տէրերը որ տէրն էին շ
ուժ տուին արտադրու
իրենց ածուխը ծախեցին
բարձր գիներով։

Բայց այս անգաւոր
թիւնը փլաւ յանկարծ։
յին արտադրութիւնը
մանուեցաւ եւ իր ա
դրանքը սահմանափակ
մանեւ ֆրանսական հանք
սկսան արտադրել. մի
ամերիկեան ածուխն ալ

լով գիները փոփոխական վիճակէն, իրենն տեղ բացաւ եւրոպական շուկային վրայ, մինչ քարիւղ, իւղ, ելեկտրական ուժեր հող կը գտնեն. իսկ անգլ. հանքածուխը բանտարկուած կը մնայ բարձր գիներու մէջ, զորս ինքն իսկ հաստատած էր, որովհետեւ մեծ ծախքերով, անբաւարար հանքեր կազմակերպած էր եւ այս պատճառով սուղցուցած արտադրութեան գիները։

Այս կացութեան դարմանը, Անգլիա ինքն իսկ ուզեց գտնել եւ ներկայիս, նոր եղանակ մը կը փորձէ հաստատել. սակայն, աւելի կը նայի միջազգային համաձայնութիւններու. ծրագիր մը, ան պիտի հանդիպի Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Պելճիքայի, Ֆրանսայի, Հոլանտայի եւ Լեհաստանի։ Այս բոլոր երկիրներուն շահը կը պահանջէ որ հաւասարակշռութիւնը վերահաստատուի ածուխի արտադրութեան մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՄԲԻՆ ԿԸ ՍՂԷ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքերը տեղական ապրանք գործածելու իրենց նոր զօրաշարժին մէջ պայքար յայտարարած են սուրճին եւ Թէյին դէմ, անոնց տեղ ջատագովելով գործածել Թմբին (բխլամուր)։

Վերջին Թղթարերով հասած Թուրք Թերթերը կ'ըսեն Թէ այս որոշումին վրայ, Թմբիի գինը յանկարծական բարձրացում ունեցած է։ Օխան որ քանի մը շաբաթ առաջ 50 ղրուշի կը ծախուէր, այժմ բարձրացած է 80 ղրուշի։ Իսկ Մըռըր շրջանի մէջ փոքրաքանակ 120 ղրուշի կը ծախուի։ Այս տարի Պոլսոյ շրջանին մէջ համեմատաբար նուազ քանակութեամբ Թմբի հասած է, շուրջ 11,000 օխա, որուն 5000ը սպառած է մինչեւ հիմա։ Վերջին օրերս Թմբիի վաճառականները սկսած են պահել իրենց ապրանքները եւ հրապարակ չհանել՝ անշուշտ յառաջիկային աւելի սուղ ծախելու նկատումներով։ Ուրիշ վաճառականներ սկսած են Եւրոպայէն Թմբի ապսպրել եւ քանի մը օրէ ի վեր Թղթատարը Թմբիի ծրարներ կը տանի Պոլիս։

Թմբիի բերքը երբեմն պակաս կ'ըլլայ Պոլսոյ շրջանին մէջ։ Պատճառն այն է որ տեղացիները չեն գիտեր ծաղիկները հաւաքելու եղանակը եւ յաճախ ճիւղերը, երբեմն ալ ծառերը կը կտրեն։ Հետեւանքն այն կ'ըլլայ որ յաջորդ տարին բերքը քիչ կ'ըլլայ եւ արտասահմանէն Թմբի կը ներածուի։ Եթէ այս ապիկարութիւնը շարունակուի Թէյի եւ սուրճի պէս Թմբին ալ այսուհետեւ դուրսէն պիտի ներածուի Թուրքիա։

*** «Ագշամ» կը գրէ (1 յունուար).— 1928ին դուրսէն քուկէս միլիոն ոսկիի սուրճ եւ 2 միլիոն ոսկիի Թէյ ներածուած է։ Թէյն ու սուրճը ձգելը շատ դժուար, նոյնիսկ անկարելի է։ Սակայն եթէ ամէն մարդ ամէն օր իր խմած Թէյն ու սուրճը կէս առ կէս զեղչէ, ամէն տարի 3 միլիոն ոսկի կը մնայ մեր երկիրը։ Միեւնոյն ժամանակ մեր առողջութիւնն ալ կը շահինք։

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Պետական նոր նախահաշիւը, որուն ծախքերու բաժինը կը հասնի 222,834,330 ոսկիի, պիտի յատկացուի երկու բանի՝ խնայողութեան եւ կրթութեան։

Այսպէս կը պատգամեն Թուրք Թերթերը՝ իրենց ճակատին վրայ տեղաւորուած պատկերազարդ պարբերութիւններով։

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆԻ ՊՏՈՒՂ ԵՒ ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆ

«Ագշամ»էն (31 դեկտ.).— Մեր երկրին ամէն կողմը զանազան ընտիր բանջարեղէններ, ձեր ուզածին չափ համեղ պտուղներ կը բուսնին։ Կան տեղեր, ուր ատոնք փողոցները կը Թափուին ու կը փտանան։ Հակառակ ասոր, 1928ին արտասահմանէն մեր երկիրը մտած է 2,786,000 ոսկիի պտուղ եւ բանջարեղէն։ Ցարին մօտ երեք միլիոն ոսկիի օտար բանջարեղէն եւ պտո՜ւղ... Պարապ տեղը չէ որ կ'աղքատանանք...։

ՑԵՂԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ...

«Ագշամ»էն (31 Դեկտ.).— (Ծաղրանկարի մը տակ) Աին մը ընկերուհիին կը հարցնէ.

— Ամուսինդ յոյն հոմանուհի մը ունէր, ի՞նչ եղաւ։

— Երբ տեղական ապրանքի գործածութիւնը սկսաւ, ձգեց։

«ԽԵԼՕՔԶ»Ը ՊԱՆԴՈԿ ԿԸԼԼԱՅ

Խելօքզի պալատը Պոլսոյ քաղաքապետութեան փոխանցուեցաւ։ Վարձակալ Մարիօ Սէրա 30,000 ոսկիի հատուցում ստացաւ։

Նոր ընկերութիւն մը կազմուած է Խելօքզը արդիական պանդոկի մը վերածելու համար։ Ընկերութեան պիտի մասնակցին քաղաքապետութիւնը, Թուրք դրամատէրներ, եւ Թուրքիոյ քարիւղի եւ ճամբորդներու հիւրընկալ գործակալութիւնը։

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անմիջապէս որ Աշխատաւորական դահլիճը որոշեց Խորհրդ. Միութեան հետ յարաբերութեանց վերահաստատումը, Մոսկուա մեծ գումար մը տրամադրեց Լոնտոնի մէջ պոլշեւիկեան պրոպագանդին համար, ի նշան անշուշտ բարեկամական փոխադարձ կապակցութեան··· Սակայն շուտով հասը գալու ատեւ։ Լոնտոնէն, «Մաթէն»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Թէ Մաքտոնըլտ տեսակցութիւն մը ունեցած է իր բարձր պաշտօնատարներէն մէկուն հետ, որ իրեն տեղեկութիւններ տուած է Լոնտոնի մէջ լոյս տեսնող համայնավար Թերթի մը յեղափոխական կոչին մասին։

Նկատելով որ այս կոչը կը բխի Գ. Միջազգայինի ռուսական ընդհ. բանակէն, Անգլիոյ վարչապետը սրտնեղած է հարց տալ ինքն իրեն Թէ, արդեօք այս կոչը դրժումը չէ՞ համաձայնագրին խոստումին, որ քանի մը օր առաջ, Խորհրդ. Միութեան անունով կուտար Սոկոլնիկոֆ, Անգլիոյ եւ իր գաղութներուն մէջ դադրեցնելու պոլշեւիկեան քարոզչութիւնը։ Այս խնդրին մասին, Մոսկուա բողոքելու հարցը պիտի քննուի քանի մը օրէն։ Կարեւոր Թերթ մը մեկնաբանելով այս յեղափոխական կոչը, կ'եզրակացնէ Թէ Սոկոլնիկոֆ արդէն դրժած է իր յանձնառութիւնը։ Թերթը կ'աւելցնէ Թէ Անգլիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան յարաբերութիւնները արդէն վտանգուած են առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող առգնապով մը։

Կոչը աշխատաւորներուն ուղղուած է կարմիր Միջազգայինի կողմէ եւ կարգ մը վերագրումներ կ'ընէ Աշխատաւորական կառավարութեան, կը մատնանշէ հակապոլշեւիկեան դաւեր, գաղութներու մէջ գործուած վայրագութիւններ եւ նոր պատերազմի մը պատրաստութիւններ։

ՈՎ ԷՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Վիեննայի մէջ հրատարակուած են նախապատերազմեան պաշտօնական վաւերաթուղթեր, որոնք նոր լոյս մը եւս կը սփռեն Գերմանիոյ Վիլհէլմ կայսեր հոգերու եւ փառասէր նկարագրին վրայ։

Վիլհէլմ, այն ատենները տեսակցութիւն մը ունեցեր էր Աւստրիոյ առաջին նախարար Պերխթոլտի հետ։ Այդ տեսակցութեան ընթացքին, կը քննուէր Պալքանեան պետութիւններու քաղաքականութիւնը եւ այս առթիւ Վիլհէլմ կը յայտարարէր,

— Պէտք է վճարելով՝ մեզ կապենք Սերպերը։ Անգամ մը որ Թագաւորը առինք, անոր հպատակները կրնանք գնել։

Վիլհէլմ ջանք չէր խնայեր արգիլելու համար պուլկարեւսերպ համաձայնութիւն մը, որ մեծապէս կրնար վնասել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ։

1913 նոյեմբեր 8ին, նոյն Պերխթոլտի հետ ուրիշ տեսակցութեան մը ընթացքին, Վիլհէլմ կը յայտարարէր դարձեալ.

— Պատերազմը անխուսափելի է արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ։ Սլաւները ծնած չեն կառավարելու, այլ հպատակելու համար. պէտք է իրենց հասկցնել։ Եթէ կը կարծեն Թէ փրկութիւնը Պելկրատէն կուգայ, պէտք է զիրենք յուսախաբ ընել։ Երբ Աւստրիոյ կայսրը Ֆրանց-Ժոզեֆ բան մը ուզէ Սերպերէն, պէտք է որ անմիջապէս ստանայ, եթէ ոչ Պելկրատը պէտք է ռմբակոծուի եւ գրաւուի, մինչեւ որ գոհացում տայ կայսեր փափաքին։ Կրնաք վստահ ըլլալ Թէ ձեր կողքին եմ, պատրաստ սուրս քաշելու։

Իսկ պատերազմի պատասխանատուութեան մասին, Պերլինի մէջ հրատարակուած գիրք մը, որուն հեղինակն է Քոնթ Վէչէր, նախկին նախարար եւ նախագահ ռամկավար կուսակցութեան, կը կարդանք —

«Պատերազմի պատասխանատուութեան մասին վիճաբանութիւնները արդիւնքի չպիտի յանգին։ Գերման կառավարութիւնը իր առաջին դաշինքին միջոցով, յայտարարեց Թէ չընդունիր Գերմանիոյ դէմ եղած մեղադրանքը՝ իբր պատասխանատու պատերազմին։ Ան կը նկատէ Թէ անհրաժեշտ է մերԹ ընդ մերԹ կրկնել նման յայտարարութիւններ, առանց անդրադառնալու Թէ քանի կրկնուին, այնքան կը կորսնցնեն իրենց հանդիսաւոր հանգամանքը։ Անգլիոյ, Գաղղիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, այս վերջին տարիներս, խօսած եմ պատերազմի պատասխանատուութեան մասին եւ այն տպաւորութիւնը կրած՝ Թէ այդ հարցի մասին այնքան ալ անհաշտ չեն այսօր որքան առաջ, հակառակ անոր որ Գերմանիոյ պատասխանատուութեան այս տեսութիւնը պաշտօնապէս ընդունուած է ամբողջ աշխարհ։

«Չեմ կարծեր որ պատմաբանները կարենան համաձայնիլ այս հարցին մասին, որովհետեւ, հաւատացած է որ պատմաբանը յաջողի անվիճելի կերպով երեւան հանել ու հաստատել պատերազմի մը պատասխանատուութիւնները»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. գրադարան-ընթերցարանը հիմնուած է 1926-ին։ Բոլոր ընկերները սոյն հաստատութիւնը կանգուն պահած են, վայելելով հասարակութեան աջակցութիւնը։

Գրադարանը ամէն տարի կը սարքէ զանազան հանդէսներ, վառ պահելով ազգային ոգին։ Գրադարանը ունի շուրջ 400 կտոր գիրք եւ «Հայրենիք» ամսագրի հաւաքածոն։ Կը ստանայ «Դրօշակ» եւ ուրիշ Թերթեր։

Վերջերս ընկերներու եւ ընթերցասէր հայրենակիցներու ջանքերով ստացած է նոր գիրքեր, Րաֆֆիի եւ ուրիշ յայտնի հեղինակներու։ Նոր վարչութիւնը պիտի ջանայ գրադարանը ճոխացնել ամէն տեսակ լրագիրներով եւ գիրքերով։

Շատ մը հայրենակիցներ գեղեցիկ գաղափարը ունեցած են իրենց աւելորդ գիրքերը գրադարանին նուիրելու։

Կայծ

ԳՈՐԾԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԼԻՈՆ.— Ընդհանրապէս ամէն տարի այս եղանակին ճարտարարուեստական կեանքը քիչ մը կաղալու վիճակ մը կ'ունենայ։ Այսինքն բանուոր դժուարաւ կրնայ գործ գտնել։ Բայց այս տարի բոլորովին տարբեր է պատկերը։ Այսպէս, ինքնաշարժի գործարանը տասնեակներով բանուոր արձակեց եւ այժմ միայն երեք օր կ'աշխատցնէ մնացեալ գործաւորները. իսկ մեծագոյն գործարաններէն, Ժիլէն, կրճատեց նախկին աշխատանքի ժամերը։ Ուրիշ մը՝ մետաքսի գործարան, 300 գործաւորէն 150ը արձակեց։ Շոգուլաւի գործարանը նոյնպէս։ Կրկին յաճախ զրոյց կը շրջի գործազրկութեան մասին, բայց իմ քաղած տեղեկութիւններէս՝ խնդիրը տարբեր է։ Առաջին գործարանը միշտ սովորութիւն ունի գործ եղած ատեն վարձել, հակառակ պարագային արձակել։ Եւ տարուան սկիզբ եղանակին։Գալով վերջին երկու գործարաններուն, ատոնք պզտիկ հաստատութիւններ են եւ անհատական, այնպէս որ ամբողջական հրապարակին վրայ զգացուած պզտիկ հարուածէ մը անմիջապէս կ'ազդուին։ Ասոր ալ պատճառը հետեւեալ կերպով կը բացատրեն.— Ամէն տարի այս տեսակ հում նիւթերու գինը կ'որոշուէր յունուար ամսուն՝ իսկ այս տարի պիտի որոշուի մարտին։ Մինչեւ այսօր արուեստական մետաքս արտադրող գործարանները ոեւէ արտակարգ երեւոյթ ցոյց չեն տուած եւ գործազրկութեան նշաններ ալ չկան։ Անշուշտ տարեկան տօներն ալ կ'ազդեն գործերուն վրայ, ինչպէս ամէն տեղ։

Կարապետ Յովակիմեան

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Քոլոմպիոյ համալսարանի ուսուցիչներէն մէկուն հաշուով, Միացեալ-Նահանգները կը կատարեն ամբողջ աշխարհի աշխատանքին կէսը։ Ամերիկացի ուսուցիչը իր այս եզրակացութեան եկած է հետեւեալ կերպով։ Նախ 15 մեծ պետութիւններու ամբողջական աշխատանքը վերածած է ձիու ուժի, նկատի ունենալով, աշխատաւորներու գնդերային ուժը եւ իւրաքանչիւր երկրի մեքենական ուժը։

Այս կերպով ստացուած Թիւերը յետոյ կը բաղդատէ նկատի առնուած երկիրներու բնակչութեան Թիւին հետ եւ կը յանգի այն եզրակացութեան Թէ, Միացեալ Նահանգները իրենց բնակչութեամբ որ կը կազմէ աշխարհի բնակչութեան 16րդը, կը կատարեն ամբողջ աշխարհի աշխատանքին կէսը։

Ամերիկացիին սխալը հոն է որ ի նպաստ իր երկրին եզրակացութիւն հանելու համար, նկատի առած է միայն 15 պետութիւններ։ Պէտք պիտի ըլլայ ուրեմն ընդունիլ Թէ այն ազգերը որ 15 պետութիւններուն մէջ չեն մտներ, դուրս կը մնան մարդկութենէն եւ կամ գոնէ մարդկային աշխատանք չէ որ կը կատարեն, ոչ գնդերային ուժ ունին, եւ ոչ ալ մեքենական։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ",Ի

1930 Յունուարի Թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1929—30 (Խմբագրական).— Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին (Ն. Հանգոյց).— Մասկուայի հրահանգով (Ս. Վրացեան).— Սեւ Քարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը.— Թուրքիոյ շուրջ.— Մեր զոհերը.— Թղթակցութիւններ։ Գին՝ 2.50։ Բաժանորդագրութեան համար դիմել Mlle S. Agopian, 5 Rue des Gobelins, Paris։

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻՒՍԻՈՆՆԵՐ. գրեց՝ Մինաս Ջերազ։ Հրատ. «Օշական» (Արտաշէս Յովհաննէսեան), Փարիզ։ Գին 10 ֆրանք։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 46 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՍԵԼԷՍՏԷՆԻ ՃԱԳԱՐԻՆ ԳԻՆԸ

— Եւ այս ամէնը մէկ ճաշարի համար... կը բացագանչէր Սելէստէն։

Ռընէ նուազ յուսահատած չէր։ Աշխատանքի լմնալէն քառորդ ժամ մը չանցած պահապան մը եկաւ լուր տալու Թէ հեռաձայնի կը կանչեն զինք։

Հեռաձայնի գործիքին անօթը ականջին վրայ Ռընէ անակնկալ հաճոյքն ունեցաւ օրիորդ Աննիի ձայնը լսելու։

— Ձեզմով կը զբաղիմ, ըսաւ օրիորդը կրցայ համոզել արդարութեան նախարարը Թէ երկուքնիդ ալ ագիտաբար մեղանչած էք եւ յաջողեցայ ջնջել տալ ձեր դատապարտութիւնը։

Երիտասարդը անհունօրէն շնորհակալ եղաւ օրիորդին։

— Կը խոստովանիմ, ըսաւ, Թէ շատ դժուար պիտի կրնայինք տոկալ այս կեանքին եւ այսու երախտագիտական նոր պարտք մը եւս կը դիզեմ հիներուն վրայ...

— Ոչ, պատասխանեց Աննի. ոչ մէկ երախտագիտութիւն ինծի հանդէպ, որովհետեւ գիտէք Թէ ես ինքս ալ ձեզմէ աւելի յանցաւոր եմ. եւ այնչափ աւելի յանցաւոր, որ մինչեւ իսկ զգլխուած չեմ կրցած ըլլալու ճաշարն իրաւ որ շատ համեղ էր.

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՆՑՔԸ

Հակառակ Աննի Թոմսընի միջամտութեան, մէկ շաբթուան դիմումներու պէտք եղաւ Ֆրանսա երթալու անցագրերն ստանալու համար։ Վերջապէս երկուշաբթի երեկոյ օրիորդ տեսչուհին բերաւ իր բարեկամներու վերջին Թուղթը։

— Վերջապէս պիտի մեկնինք վաղը, բացագանչեց Սելէստէն զգացուած ուրախութեամբ մը։ Որչա՜փ հաճոյքով պիտի Թողում այս երկիրը ուր մինչեւ իսկ կարելի չէ ճաշար մը ուտել առանց մահուան վտանգի ենթարկուելու։

Ռընէ կարծես նուազ երջանիկ էր քան իր հաւատարիմ ծառան։

— Դուն ապերախտ ես, ըսաւ Սելէստէնին։

— Ոչ, պարոն, պատասխանեց, շատ ցաւ կը պատճառէ ինծի օրիորդ Աննիէն բաժնուիլը, բայց ժամանակաւոր բաժանում մըն է միայն, չէ՞։

— Ո՛վ գիտէ, մրմռաց օրիորդը։

— Բացայայտօրէն կը խոստանամ վերադառնալ, ըսաւ Ռընէ։ Մեր պարագներուն երաշխաւորը չէ՞ք միԹէ։

— Ես ալ պիտի վերադառնամ, աւելցուց Սելէստէն։ Պիտի վերադառնա՛մ պահելու ուտելիքներու ամբողջ բեռով մը, որովհետեւ այդ ձեր դեղահատներէն գանցայ այլեւս։ Անմարսողութիւնս կարօտցած եմ, կարծես ստամոքսի հիւանդութիւնները այդչափ ալ գէշ չեն...

Եթէ Սելէստէն կը կատակաբանէր այսպէս, պատճառն այն էր որ չէր ուզեր յուզումի տեղի տալ։ Մնաք բարեաւի արարողութիւններուն զուարթ բնոյթ մը տալու, որմէ ազդուեցան նաեւ Աննի եւ Ռընէ։

Երբ Աննի մեկնեցաւ, Սելէստէն ըսաւ.

— Հրաշալի աղջիկ է, ափսոս որ Ֆրանսուհի չէ...։

Նիւ Եորք Փարիզ գծի ձեպընթաց օդանաւը կանգնած էր Մեծ Մայրանցի մօտ քարափին քով։ Ահագին մեքենայ մըն էր, որուն ընդհանուր ձեւը կը յիշեցնէր երբեմն Զեպլինը, որու մարմինը սակայն, որ նաւու մը չափ երկայն էր, կը պարունակէր Թէ հսկայ ելեկտրական շարժիչները եւ Թէ անցորդներու յատկացուած հանգստաւէտ խցիկները։ Ծանր բեռներ չէր փոխադրեր, անոնք կը փոխադրուէին շոգենաւերով։ Սաւրին մասը ողնափայտի ձեւով շինուած էր եւ եթէ պատահէր որ շարժիչներն աւրուէին, օդակառքը կրնար ծփալ ջուրին երեսը մինչեւ օգնութիւն ստանալը։

Երբ առաջին անդրատլանտեան օդակառքերը հաստատուեցան, ովկէանոսին մէջտեղը ծփուն կղզեակներ հաստատեցին իբր պարենաւորման կայաններ, բայց յետոյ, երբ Թեթեւ շարժիչներն հնարուեցան, կարելի եղաւ մէկ Թռիչքով կտրել ովկէանոսը եւ աւելորդ նկատուեցան միջանկեալ կայանները։

Երեկոյեան ժամը վեցին Նիւ Եորքէն մեկնելով Փարիզ կը հասնէին յաջորդ առաւօտ ժամը 9ին երբ Ամերիկայի մէջ ժամը տակաւին առաւօտեան վեցն էր, հաշուելով երեք ժամուան տարբերութիւնն որ կար երկու քաղաքներու միջօրէականներուն մէջ։

Ռընէ եւ Սելէստէն երեք ամսուան պայմանաժամով երԹուդարձի տոմսակը ձեռքերնին՝ տեղաւորուեցան վերնայարկի ընդարձակ խցիկի մը մէջ եւ յետոյ դուրս ելան տախտակամածին վրայ՝ ճամբայ ելնելու գործողութիւններու ականատես ըլլալու։ Աննի Թոմսըն որ եկած էր օգնելու իրենց, օդակառքի մեկնելու պահուն հեռացաւ։

— Ինչո՞ւ մեզի չէք գար, ըսաւ Ռընէ Ֆրանսացիներն ալ սիրով պիտի ուզէին իմանալ Թէ ինչպէս մեզի յարութիւն տուիք։

Դաշնակիցները կը պահանջեն որ վճարումները պէտք է սկսին ամսուն 15ին և կ'ուզեն որ այսուհետեւ Գերմանիա իրենց վճարէ ամսու կէսին։ Գերմանիա կը պնդէ որ վճարումները սկսին ամսուն 1ին եւ կը պահանջէ որ 15 օրուան տոկոս հաշուուի իրեն ի նպաստ, եթէ վճարումները կատարուին ամսու կէսին։

Վէճի առարկան տարեկան 4 միլիոն մարքի շուրջ է՝ 37 տարուան համար, որ կը ներկայացնէ 60 միլիոն մարքի դրամագլուխ մը։

Պուլկար պատուիրակութիւնը կարդաց երկար տեղեկագիր մը— որ երեք ժամ տեւեց— փաստերով ցոյց տալու համար թէ Պուլկարիա ամէնէն աղքատ երկիրն է եւ պէտք է զեղչուի իր պարտքը։

Այս տեսակէտին հակառակ են իր պահանջատէրերը։

Պոլշեւիկեան նոր օրացոյցը

ՄՈՍԿՈՒԱ, 6 յունուար.— Գիտական հիմնարկութիւններն ու պետական պաշտօնատուները մեծ թիւով ծրագիրներ սատացան օրացոյցի փոփոխութեան մասին, տարին յարմարցնելու համար հնգօրեայ աշխատանքի շաբաթներու։

Պետութեան տնտեսական ծրագիրներու յանձնաժողովը իրեն ներկայացուած հարիւր ծրագիրներու մէջէն զատեց այն որ կ'առաջարկէ ներկայ գրիգորեան տոմարը պատշաճեցնել կեանքի եւ ճարտարարուեստի նոր պայմաններուն։ Այդ տոմարին մէջ մտցուելիք գլխաւոր փոփոխութիւնը պիտի ըլլայ այն, որ պիտի բացուի նոր դարաշրջան մը, սկիզբ ունենալով 1917 հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը։ 1929 Նոյեմբեր 1էն 1930 պիտի նկատուի այդ նոր դարաշրջանին 13րդ տարին, 1930-31ը 14րդ տարին, եւ այսպէս շարունակաբար։

Տարւոյն 365 (կամ 366) օրերէն 360ը աշխատանքի օրեր պիտի ըլլան, 5ը (կամ 6ը) պիտի նուիրուին յեղափոխական տօներու, որոնք նոյնպէս հանգիստի օրեր պիտի ըլլան բոլոր աշխատաւորներու համար, առանց հաշուելու այն հանգիստը, որուն իրաւունք ունի իւրաքանչիւր աշխատաւոր հինգ օրը անգամ մը։

Աշխատանքի տարին (360 օր) պիտի բաժնուի 90 օրնոց չորս եռամսեաններու, իւրաքանչիւր եռամսեայ իր կարգին պիտի բաժնուի 30 օրնոց երեք ամիսներու։ Փետրուար ամիսը պիտի ամբողջացուի յունուարէն եւ մարտէն առնուած մէկ մէկ օրերով։ Յեղափոխական օրերը պիտի բաժնուին այն ձեւով, որ զուգադիպին ամսուան 31րդ օրուան։

Ներկայ ամիսներու թիւն ու անունները չպիտի փոխուին։ Իւրաքանչիւր ամիս պիտի բաժնուի 10 օրնոց երեք տասնեակներու եւ 5 օրնոց 6 շաբաթի։

Այս ծրագիրը վիճարանութեան պիտի ենթարկուի խորհրդային հանրային ակումբներու կողմէ։

Ընտրութիւն Ալպանիոյ մէջ

Աթէնքէն հեռագրի մը համաձայն Ալպանիոյ մէջ անիշխանութիւն կը տիրէ։ Բազմաթիւ ցեղախումբեր ապստամբած են Զօկու Թագաւորին դէմ, երկիրը արդիացնելու ձգտող բարենորոգումներուն պատճառաւ։

∴ Զօկու Թագաւոր Թօքախտէ եւ կոկորդի քաղցկեղէ կը տառապի։ Վիեննայէն մասնագէտ բժիշկներ կանչուած են։ Վիճակը շատ ծանր է։ Ազատելու մեծ յոյս չկայ։

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Կը հերքուի այն լուրը թէ գրաքննութիւն հաստատուած է Ռումանիոյ մէջ։ Կառավարութիւնը գրաւեց «Քուվանթուլ» թերթը, որ իշխան Կարոլի մասին գրգռիչ յօդուած մը գրած էր։ Դատական նախարարութիւնը դատ բացաւ յիշեալ թերթի տնօրէնին դէմ՝ հանրային կարգը խանգարելու ամբաստանութեամբ։

Ինչ կ'ըսէ Տրոցկի

Գերման գրող Էմիլ Լուտվիկ տեսակցած է Տրոցկիի հետ, որ ի մէջ այլոց ըսած է իրեն. «Թերեւս հակայեղափոխութիւն մը ծագի Ռուսիոյ մէջ. թերեւս նոյնիսկ ցար մը անցնի իշխանութեան գլուխ. սակայն կայ գլխաւոր բան մը, որ չպիտի փոխուի երբեք. հողերու բաժանումը գիւղացիներու միջեւ»։

Գեղեցկութեան թագուհին

Երկու հարիւր գեղուհիներու մէջէն Ֆրանսայի Թագուհի (Միս Ֆրանս) ընտրուեցաւ Օր. Իվէթ Լապրուս, ծնած Քանն, որ Լիոնի մէջ դերձակատուն մը ունի։ Եղած է նաեւ Լիոնի «Թագուհի»։ Բարձրահասակ, թուխ, գիծերը կանոնաւոր, Օր. Լապրուս կատարեալ տիպարն է Հարաւի ֆրանսուհիներուն։ Միս Ֆրանս պիտի մասնակցի երկու մրցումներու, մէկը՝ փետրուար 5ին, ընտրելու համար Եւրոպայի Թագուհին (Միս Եւրոպա), միւսը սեպտ. 7ին Րիօ տը Ժանէյրոյի մէջ՝ ընտրելու համար 1930ի աշխարհի Թագուհին։

∴ «Օր. Փարիզ»ի թեկնածուներու առաջին ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յունուար 18ին ժամը 14.30ին Սինէմա տէ Քափիւսինի մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ հրատարակուած «ժամիա-էլ-Արապիյէ» թերթը գրած ըլլալով որ հրէական դաւադրութիւն մը պատրաստուած է Մեծ միւֆթին սպաննելու համար, դադարման դատապարտուեցաւ։

ԲԵՍԵԴՈՎՍԿԻԻ ի բացակայութեան դատավարութիւնը պիտի սկսի այսօր Մոսկուայի գերագոյն ատեանին առջեւ։ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդականը կ'ամբաստանուի իբրեւ զեղծարար։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ Լաֆէյի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ ֆրանսայի վարչապետ Թարտիէօի եւ Պրիանի հետ։

ՉԻՉԵՐԻՆ Մոսկուա հասաւ եւ կայարանը ընդունուեցաւ Դարախանի կողմէ։ Կը կարծուի թէ Չիչերին Կովկաս պիտի երթայ՝ հանգստանալու համար։

«ԱՆԱՍՏՈՒԱԾ» անուն թերթը սկսած են տալ հարիւրհազար օրինակներով եւ զանազան լեզուներով, խորհրդային իշխանութեան կողմէ։

ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ ցարդ փակուած են հազար եկեղեցիներ։

ՑՈՒՆՈՒԱՐԻՆ Փարիզի թղթատարական ցրուիչները 12 միլիոն նամակ եւ քարտ ցրուեցին մայրաքաղաքին մէջ։ Նոյնքան նամակներ փոխադրուեցան դէպի գաւառ դեկտ. 31ի երեկոյին մեկնող կառախումբերուն կողմէ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ Իթալի։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Պուա քոլոնպի Վիշապեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois Colombes. Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Դրագարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանի սրահը։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Շաթու, Վ. Ք.— 50։
Մարսէյլ, Ի. Զ.— 40։
Երուսաղէմ, Ա. Ա.— 1 ոսկի։
Մոնթրէօյ, Ս. Ա.— 70։
Վէնսէն, Ն. Գ.— 140։
Փրովանս, Յ. Վ.— 35։
Փլան տը Մէյրէօյ, Յ. Զ.— 35։
Ռուան, Յ. Գ.— 105։
Մարսէյլ, Ա. Ն.— 70։
Կարտան, Յ. Յ.— 45։
Լասէյն սիւռ Մէր. Մ. Կ.— 35։
Քուրպըվուա, Հ. Է.— 35։
Ֆոնթէն սիւռ Սէն, Վ. Փ.— 35։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Բալուի և Յար.գիւղերու Միութեան ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութեան վիճակահանութիւնը յետաձգուած է 19 Յունուար Կիրակի օրուան։

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Լա փըթիթ Սաւրսի մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Ա. Արմաղանեան.— Զարմեր զբաղիլ հասարակ զըրպարտիչներով։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Զ. Պ.— 175 ֆրանք։
Կրանիթ Սիթի, Հ. Յ. Դ.Ակումբ. — 10 տոլար։
Պրախլա, Օ. Ա.— 75 ֆր.։
Փարիզ, Մ. Գ.— 35։
Լանոէյ, Գարծ.— 180։
Փարիզ, Ս. Ք - 140։
Վիէն, Ա. Շ.— 25։
Տէսին, Զ. Ռ.— 35։
Լիոն, Ն. Յ.— 1000։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ Տէրթովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վարձատրութեամբ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier. Ucel. Ardèche. France.

— Թամզարացի (Շապին Գարահիսար) Մանուկ Նազարեան կը փնտռէ իր զաւակները Սուրէն եւ Աղաւնի։ 1915ի տարագրութեան միջոցին Սուրէն մօտաւորապէս 9, իսկ Աղաւնի 4 տարեկան էին։ Կը փնտռէ նաեւ իր եղբօր՝ ուսուցիչ Յակոբի զաւակները Պարգեւ եւ քոյրը (անունը չի գիտեր)։ Կը կարծուի թէ Սուրէն որդեգրուած է Ղուրուշայի մէջ Շահիմվար օղլու երեքեղբայրներու ամէնէն մեծին կողմէ։ Կը կարծուի թէ Աղաւնի եւ իր եղբօրորդիները կը գտնուէին Ակնայ կողմերը։ Թուրքիայէն նոր հասած գաղթականներէն կը խնդրուի իմացնել՝ M. Nacachianի, 29 Ave. Trudaine, Paris (9). Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Շապին Գարահիսարցի Բիւզանդ Այնաճեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոսրովիդուխտ եւ եղբայրը Մկրտիչ՝ կը կարծուի թէ Ակնայ կողմերը կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէ կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjianի 4 rue Daumartais, Marseille, France։ Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Յարութ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Գիթիւցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Արիստոմ. 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des deux Avenues, Paris (13e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Մուրատ Էքմէքճեան նոր եկած Յունաստանէն կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Էքմէքճեան եւ իր քեռայրը Յովհաննէս Մավիլեան որոնք քանի մը ամիս առաջ կը բնակէին 13 Passage du Clos Bruneau, Paris (5e). Իմացնել՝ «Յառաջ»ի:

— Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Յովհաննէս Թայմիզան (24 տարեկան, որ 3 ամիս առաջ կը գտնուէր Ավինեոն: Իմացնել իր եղբօր Գառնիկ Թայմիզեանի, Cher Mr. Arthur. 35 Rue Roberte. Lyon (Rhône).

Le Gérant H. ST. PHA...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 285 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

«Հասցէի» փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

9 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1156 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱՌՔՆ ԱԼ ՈՒՆԵՆՈՐԻՆ, ՎԱՍՏԱԿՆ ԱԼ

Վիճակագրութիւնն ու թուաբանութիւնը առաջնակարգ տեղ կը բռնեն խորհրդային իշխանութեան գործառնութեանց մէջ։

Թի՛ւ, թի՛ւ, թի՛ւ,— Հիմալայաներ կազմելու աստիճան։ Եւ ամէն ճիւղի մէջ, արտածման եւ ներածման առեւտուրէն մինչեւ իւրաքանչիւր կոմունիստի ծոծը պորտին «սոցիալական ծագման» պատմութիւնը։ Թուանշանով կ՚ապացուցանեն խորհրդային ճարտարագործութեան վերելքը. եւ թուանշանով կը պատմեն իրենց բաշխած բարիքները։

Մենք ալ հետեւինք այս ուղղութեան, եւ օգտուինք իրենց իսկ հրատարակած թուանշաններէն, պարզելու համար կարգ մը բնորոշ երեւոյթներ։

Ընկերային արդարութիւնը, ալլ մանաւանդ խորհրդային փիլիսոփայութիւնը կը պահանջէ ունեցողէն առնել եւ չունեցողին տալ։ Կամ գոնէ ունեցողին մէկ տալ, չունեցողին տասը։ Առաջինը որքան ալ պէտք ունենայ օգնութեան, չի ներուիր։ Ուղտը որքան ալ պակսի, ուժէ իյնայ, կաշին բեռ է, կ՚ըսէ իմաստուն առած մը։

Անցեալ շաբթու հրատարակեցինք Անդրկովկասի կառավարութեան մէկ որոշումը, որուն համաձայն երեք տարուան ընթացքին պիտի վերցուին արօրները եւ անոնց տեղ պիտի դրուին գութաններ։ Համագումար 162.000 գութան պիտի բաժնուի Անդրկովկասին։ Այս շնորհէն իւրաքանչիւրին բաժին կ՚իյնայ.—

1929ին՝.— Հայաստանի 2900, Ազրբէջանի՝ 14.100, Վրաստանի՝ 10.000։

1930ին.— Հայաստան 8025, Վրաստան՝ 30.735, Ազրբէջան՝ 29.475։

1931ին.— Հայաստան 10.975, Վրաստան՝ 38.865, Ազրբէջան՝ 16.925։

Եզրակացութիւն— Երեք տարուան ընթացքին Հայաստան պիտի ստանայ 21.900 գութան, Վրաստան՝ 79.600, Ազրբէջան՝ 60.500։

Ուրիշ խօսքով, Վրաստան կը ստանայ գրեթէ կէսը, կամ հարիւրին 49, Ազրբէջան՝ հարիւրին 37. իսկ թշուառ Հայաստան՝ հարիւրին 14։

Ինչ որ կը նշանակէ բաշխում համաձայն հարստութեան. ոչ թէ կարօտութեան։ Որովհետեւ, եթէ Վրաստան ու Ազրբէջան Հայաստանէն մեծ են տարածութեամբ եւ բնակչութեամբ, նոյնքան մեծ են եւ հարստութեամբ։

Տարրական տրամաբանութիւնը կ՚ըսէ որ վարկերը— դրամ կամ գործիք— պիտի բաժնուին պէտքին համեմատ։ Բայց այս տրամաբանութիւնը... Դաշնակցական է։ Առնուազն հակայեղափոխական։

Եւ խորհրդային իշխանութիւնը կը շարունակէ լիացնել, յղփացնել ունեւորը. իսկ աղքատ Ղազարոսի բաժին մը հանել չունեւորին։ Մինչեւ անգամ քաղաքներու բարեզարդութեան, բնակարաններու կամ գործարաններու շինութեան պարագային։ Ի՛նչ նշանակութիւն ունի թէ, Թիֆլիսը արդէն եւրոպական քաղաք է, լայն պողոտաներով եւ փառաւոր, ամրակուռ շէնքերով ու բազմազան հաստատութիւններով, կամ Բագուն՝ ճարտարագործական կեդրոն, իսկ Երեւանը՝ անկիւն մը մնացած գիւղաքաղաք։ Առիւծի բաժինը պիտի ստանան միշտ Վրաստանն ու Ազրբէջանը, աւելցած փշրանքն ալ՝ մինուճար Հայաստանը։

Նորէն օգնութեան կանչենք թուանշանները, միշտ քաղելով իրենց թերթերէն ու գիրքերէն.—

1926ին, Անդրկովկասեան հեռախօսի ցանցը ընդարձակելու համար, սահմանուեցաւ 585.000 ռուբլի վարկ։ Այս գումարէն Ազրբէջանին բաժին ինկաւ 300.000 ռուբլի, Վրաստանին՝ 250.000, իսկ Հայաստանին՝ միայն 35.000։

Բայց վերջացնենք։ Եթէ հարկ ըլլայ ուրիշ օրինակներ ալ բերել, թերթին այս բաժինը պիտի լեցուի թուանշաններով։ Ետքը, առաջին անգամ չէ որ կ՚արծարծենք այս խնդիրը։ Ուրիշ առիթներով ալ, եւ օրը օրին, արձանագրած ենք կոպիտ անարդարութեան, խտրութեան, ունեւորը ճոխացնելու եւ չունեւորը շարունակ զրկելու քաղաքականութեան պերճախօս վկայութիւններ։ Միշտ խորհրդային, պաշտօնական աղբիւրներէ։

Երեւոյթ մըն է այս, որ կը զարգանայ տարուէ տարի։ Բայց մանաւանդ պիտի կատարելագործուի այսուհետեւ. քանի որ Երեւանը վարելու կոչուած իշխանութիւնը կը գտնուի անկման յետին աստիճանին վրայ։ Թէ անհատապէս եւ թէ իբրեւ հաւաքականութիւն։ Ի՛նչ բարոյական եւ քաղաքական ուժ կը ներկայացնեն, վերջապէս. այն քանի մը պառաւներն ու երիտասարդները, որոնք իբրեւ իշխանաւորներ բազմած են Երեւանի մէջ, եւ որոնց ամէնէն պատասխանատուները նշանաւոր անծանօթներ են։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, իրարու ետեւէ մաղուեցան եւ քշուեցան եղած-չեղած ուժերը, եւ ասպարէզը լայն բացուեցաւ գոյնզգոյն իմաստակներու եւ բախտախնդիրներու առջեւ, ծեր թէ երիտասարդ։ Եւ ոչ միայն Երեւանի, այլեւ Թիֆլիսի ու Մոսկուայի մէջ, դուք չէք տեսներ մէկ հատիկ հայ համայնավար, որ հեղինակութիւն վայելէ Անդրկովկասեան կամ համառուսական չափանիշով։

Եւ ահա հետեւանքը. - Հայաստանը օրէ օր կը դառնայ անցառելի քանակութիւն։ Երեւանցիներուն խօսքը չանցնիր նոյնիսկ հանրակառք մը, գործարան մը, ճամբայ մը շինելու պարագային առթիւ, եւ ընդհանուր եկամուտին առիւծի բաժինը կը վայելեն, միշտ, Թիֆլիսն ու Բագուն։ Երկուքն ալ որքան փուշտ, նոյնքան ամբարտաւան։

Փառքն ալ անոնց, վաստակն ալ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈ՞Ր ԽԵԼՔԻ ԵԿԱՆ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, յուշիկ-յուշիկ կը պատմէ դէպի 30ի խմբագրականով.

— «Եւրոպահայ գաղութը բացառիկ կարեւորութիւն մը ստացած է վերջերս։ Կիլիկիոյ բռնագաղթէն առաջ եւ վերջը, Սուրիայէն, Յունաստանէն եւ այլ տեղերէ մանաւանդ Ֆրանսա ապաստանած մօտ 50 հազար հայութեան մը Եւրոպայի մէջ հաստատուելովը, եւ իր նիւթական, բարոյական եւ մտաւորական բարձր ոլակին հետ քանակով եւս ան մեր յաւագոյն գաղութներէն մին ըլլալու սահմանուած է այժմէն։ Կը մնայ կազմակերպութեան գործը, եւ ահա ատիկա է որ ձեռք առնուած է ներկայիս։

Եւրոպայի անջատ գաղութները հովուութիւններով կառավարուած են հինէն ի վեր, եւ յայտնի է թէ այս առաջին անգամը չէ որ փորձ կ՚ըլլայ զանոնք ընդհանուր առաջնորդութեան մը տակ առնելու։ Բայց դժբախտաբար ցարդ չէ յաջողած ատիկա, եւ որուն գլխաւոր պատճառը ծանրութեան կեդրոն մը գտնելու մէջ երեւան եկած անհամաձայնութիւնը եղած է։ Փարիզ, Մարսէյլ՝ Ֆրանսայի մէջ, Մանչեսթըր, Լոնտոն՝ Անգլիոյ մէջ, իւրաքանչիւրը առաւել կամ նուազ չափով պնդած են առաջնորդանիստ ըլլալու առանձնաշնորհումին վրայ։

Այդ տեսակէտով Թորգոմ Սրբազանի առաքելութիւնը կը զուգադիպի բարեյաջող պայմաններու։ Անվիճելի է այսօր այլեւս թէ եւրոպահայ միացեալ գաղութին ծանրութեան կեդրոնը Ֆրանսան է, միւս երկիրներուն հետ բաղդատմամբ իր անհամեմատօրէն աւելի բազմամարդութեամբը, իսկ Փարիզն է որ սահմանուած է ըլլալու Եւրոպայի առաջնորդանիստ քաղաքը, որ կը ներկայանայ իբրեւ մեր մեծագոյն կեդրոնը ազգային շարժման եւ կեանքի։ Հոն են արդէն Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, Մուրատեան երկրորդական վարժարանը, Դպրոցասէր տիկնանց Միութիւնը, Գարակէօզեան Հոմը, հայ խմբագրատուններ, զանազան հոսանքներու ակումբներ եւայլն, ու այդ ամէնը շրջապատուած մեր լաւագոյն մտաւորականներով եւ արուեստագէտներով, ինչպէս եւ գործի աշխարհի քաջածանօթ հաստատութիւններով։

Իսկ միութենական կապակցութիւնը որ պիտի ընդգծուի եւրոպական զանազան երկիրներու կամ քաղաքներու հովուութեանց միջեւ, կը կարծենք գտնել թէ դժուար չի պիտի ըլլայ իրագործել, երբ արդէն ունինք օրինակ մը աչքի առջեւ, ամերիկահայ թեմը, որուն վրայ կարելի է կազմակերպել նաեւ եւրոպահայ թեմը, տեղական եւ ազգային տարբեր պայմաններու հարկադրած փոփոխութիւններով անշուշտ։

Գործը դիւրացնող այս պայմաններուն տակ եւ Թորգոմ Սրբազանի պէս յարգուած, պատկառազդու եւ բանիմաց կազմակերպիչ պատուիրակի մը ջանքերով, աւելի քան վստահ ենք թէ, մօտ օրէն հրճուանքն ու բախտաւորութիւնը պիտի ունենանք ականատես ըլլալու եւրոպահայ թեմին կազմութեան, որ այնքան ատենէ ի վեր ընդհանուր հայութեան ամենամեծ փափաքներէն մին եղած է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՊԱԳԱՅ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ

ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻ՞ՒՆ ԿԱՄ ԷՄԻՐՈՒԹԻ՞ՒՆ ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Թուրքի պէյրութի թղթակիցէն.

Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Պ. Փոնսօ վերջերս իր մօտ հրաւիրեց հոգատարութեան ենթակայ, զանազան պետութեանց պատուիրակները, որոնց հետ շարք մը խորհրդակցութիւններ ունեցաւ։

Այս խորհրդակցութիւնները նկատուեցան նշան մը թէ որոշուած է մօտ օրէն Շէրիֆը Սուրիոյ էմիր կամ թագաւոր նշանակել, կառավարութեան գլուխ բերելով Բաքայի փաշան։

Եթէ ֆրանսական իշխանութիւնները այսպիսի որոշում մը տան, ատիկա պիտի ըլլայ ժողովուրդին գլխուն վրայէն, կամ գոնէ հակառակ այդ ժողովուրդի քաղաքական գիտակցութիւն ունեցող դասակարգին կամքին։

Ազգայնականները արդէն իրենց նշանաւոր Սահմանադրութեան մէջ Սուրիան Հանրապետութիւն հռչակած էին։ Այդ Սահմանադրութիւնը տակաւին առկախ կը մնայ։ Եւ այն իրողութիւնը թէ՝ վերջին ընտրութեանց մէջ ջախջախիչ յաղթանակ տարին, իրաւունք կուտայ անոնց պնդելու թէ՝ իրենց որոշումը ժողովրդային կամքի արտայայտութիւնն էր։ Պէտք է ընդունիլ սակայն, որ եթէ ժողովուրդը ինք իր վիճակին ձգուի, իր կրօնական պահպանողական զգացումով, դիւրութեամբ պիտի հպատակի իշխանի մը կամ թագաւորի մը, որ ուղղակի կը սերի Մարգարէի շառաւիղէն։

Եթէ Շէրիֆը դրամական այնքան ծանր կորուստներ չունենար Թուրքիոյ մէջ եւ չստիպուէր այնքան քաշուած եւ համեստ կեանք մը վարելու, առանց ցոյցի եւ պրոպագանդայի որեւէ միջոց ունենալու, ժողովրդական համակրանք վայելելու լայն պատեհութիւն պիտի ունենար։ Անիկա ունի անձնական առաքինութիւններ, որոնք զինք արժանի կը դարձնեն թագաւոր ըլլալու։ Ունի հանդարտ դատողութիւն, ուղղամտութիւն եւ հին դպրոցի ազնուականի արժանավայել շարժուձեւեր, ինչ որ անշուշտ թոյլ չպիտի տան զինքը մղուիլ քաղաքական մեքենայութեանց։

Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ

Մարտինէն կը հաղորդեն թէ բախում մը տեղի ունեցած է Հասան Աղա կոչուած վայրին մէջ սուրիական աւազակախումբի մը եւ թրքական պահակախումբին միջեւ։ Աւազակախումբին պետը՝ Օսման Իսօ եւ իր ընկերներէն երեքը սպաննուած են։ Թրքական զինուորներէն միայն մէկ հոգի սպաննուած է։

Պաղեստինի կացութիւնը

«Տէյլի Քրօնիքլ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը խօսելով Պաղեստինի կացութեան մասին կը գրէ.

— Պաղեստինի կացութեան մասին վրդովիչ լուրեր կը հասնին ինծի։ Առերեւոյթս ամէն ինչ խաղաղ է այնտեղ, բայց իրականութեան մէջ լայն խմորումներ կը կատարուին ամէն կողմ...

Արաբները, ինչպէս Հրեաները կը սպասեն միայն տեղեկագիրը այն յանձնաժողովին, որ հոկտեմբերին Պաղեստին ղրկուեցաւ սըր Սիլթըմ Շօի նախագահութեամբ։

Յանձնաժողովը որ վերջերս Լոնտոն վերադարձաւ, դեռ քանի մը կիսներ ալ պիտի լսէ Լոնտոնի մէջ՝ խմբագրելէ առաջ իր տեղեկագիրը, որ հաւանաբար պատրաստ պիտի ըլլայ փետրուարի սկիզբը։ Շատ ստիպողական է այս տեղեկագրին հրատարակութիւնը, նոյնպէս շուտով պէտք է յայտարարուի կառավարութեան քաղաքականութիւնը Պաղեստինի մասին։ Անհրաժեշտ է որ կառավարութիւնը յստակ ու բացարձակ կերպով բացատրէ Պալֆուրի յայտարարութեան իսկական իմաստը։

Շէյխ Ֆէյսալի պարտութիւնը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.

Շէյխ Ֆէյսալ էտ Տավիշ եւ իր ապստամբ բանակին մնացորդը պարտութեան մատնուեցաւ Հիճազի Վէհապի թագաւոր Իպն Սաուտի անձնական հրամանատարութեան ենթակայ բանակի մը կողմէ։ Շէյխը հիմա կը փնտռէ ապաստան մը՝ սակայն Իրաքէն վտարուեցաւ, ու հաւանական չէ որ Սուրիա կամ Անդրյորդանան ընդունուի։

Երկու տարի առաջ Շէյխ Ֆէյսալ, որ ժամանակին Իպն Սաուտի գլխաւոր աջակիցն էր, անապատի հորերուն ազատութիւնը պաշտպանելու պատրուակին տակ յարձակեցաւ Իրաքի եւ Քովէյթի վրայ։ 1929ի սկիզբները կռիւի մը պահուն վիրաւորուեցաւ եւ գերի բռնուեցաւ, բայց ետքէն ներման արժանանալով, կրկին սկսաւ իր արշաւանքները Նէճտի մէջ։ Այժմ օրէնքէ դուրս հռչակուած է ոչ միայն իր երկրին՝ այլ ամբողջ Արաբիոյ մէջ։

Անդրպարսկեան երկաթուղին

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Րիզա Շահ յունուար 5ին Տիգֆուլի մէջ բացումը կատարեց անդրպարսկեան երկաթուղիի հարաւային մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ ՄԻՋԱԶԳ. ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ ԽԱՊՈՒՐԻ ԵՒ ԵՓՐԱՏԻ ՄԻՋԵՒ

Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ գեկոյցը (7 Յունուար).

— Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման կեդր. յանձնախումբը, որ կը կրէ «Հայկական կեդրոնական Յանձնախումբ» անունը, նիստ գումարած է դեկտեմբեր 2ին եւ 19ին, զբաղելու համար Թուրքիայէն Սուրիա ապաստանած նոր գաղթականներուն վերաբերեալ հարցերով։ Պ. Բաշալեան ժողովին հաղորդած է այն բոլոր տեղեկութիւնները զորս Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհ. տնօրէնութիւնը ստացած է Հալէպէն եւ որ ցոյց կուտան կարիքներուն մեծութիւնը եւ ստիպողական օգնութեան անհրաժեշտութիւնը։

Ժողովը որոշած է կոչ ընել միջազգային բոլոր՝ բարենպատակ հաստատութեանց, թէ՝ Եւրոպայի եւ թէ Ամերիկայի մէջ, ինչպէս եւ բոլոր կարմիր խաչերուն, որպէսզի օգնեն այս նոր գաղթականներուն պարենաւորման եւ տեղաւորման։

Ժողովը որոշած է նաեւ որ նոր գաղթականները, փոխանակ քաղաքներու եւ «քէմփ»երու մէջ խռնուելու, տեղաւորուին Խապուրի եւ Եփրատի միջեւ գտնուող ամայի հողերուն վրայ, որ հռոմէական կայսրութեան օրով աշխարհի ամէնէն բերրի դաշտերը կը նկատուէին եւ կրնան արդէն գոյութիւն ունեցող եւ խցողուած ջրանցքներու նորոգումով արգաւանդ հողեր դառնալ եւ քիչ ժամանակի մէջ ինքնաբաւ դարձնել նոր. գաղթականները։ Այս նպատակին իբրեւ նպաստ պիտի յատկացուին ֆրանսական կառավարութեան յատկացուցած վերջին գումարին մէկ կարեւոր մասը, ինչպէս նաեւ Նանսէնեան ծրագրին անյաջողութեան հետեւանքով տրամադրելի մնացած 336 հազար ֆրանքի գումարը։

ՀՈՍԱՆՔԸ ՉԷ ԴԱԴՐԱԾ

Հալէպէն ուղղակի Միութեանս հաղորդուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիոյ արեւելեան գաւառներէն արտագաղթի հոսանքը ոչ միայն չէ դադրած, այլեւ Տիգրանակերտի շրջանէն Հասիչ է, Գամըշլը, Ամուտա եւ Գարամանիէ եկած գաղթականներու թիւը բարձրացած է 500ի, որոնցմէ շատերը կը մնան անպատսպար, փողոցները, անձրեւի տակ։ Միւս կողմէ, խճողումի եւ այլ պատճառներով հիւանդութիւնը ծայր տուած է — ծաղկախտ, աղետայ, եւայլն— եւ ցարդ 150 հոգի մեռած են, եթէ անմիջական կարգադրութիւններ չըլլան, կը վախցուի որ մեր խեղճ հայրենակիցները յետին ծայր թշուառութեան մատնուելով փճանան։

Բարեբախտաբար Հալէպի մէջ կազմուած յանձնախումբը լրջօրէն գործի լծուած է եւ այդ շրջանի շուրջ 3000 տարագրեալներու խնամատարութիւնը ձեռք առած է։ Սուրիոյ Բարձր Գոմիսէրութիւնը եւս, Միութեան դիմումներուն վրայ, արտօնած է այսուհետեւ գաղթականներուն ազատ մուտքը, որով կը յուսացուի թէ այլեւս վերջ գտած են սահմանագլուխի վրայ յարուցուած դժուարութիւնները որ աւելի կը դառնացնէին կացութիւնը։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Եւրոպական մամուլին, տնտեսագիտական ու ճարտարարուեստական շրջանակներուն մէջ, յաճախ կը զբաղին աշխատանքի գիտականացման, ընդհ. մեքենականացման հարցով, ‑ նուազ ճիգերու համաղրուածով, ստացուած՝ առաւել արտադրութեան։ Ընկերվարական ու բանուորական կազմակերպութիւններն ալ իրենց կարգին՝ նոյն խնդրին շուրջ կը դառնան յատուկ մտահոգութիւններով,— արտադրութեան միջոցներու մէջ կիրարկուած ամէն նորութիւն՝ միշտ ի նպաստ գործատիրոջ է, ընդդէմ գործաւորին։

Գիտութիւնը՝ ուզելով մարդկային աշխատանքը դնել փորձառական հիմերու վրայ, մարդու չափ հին օրէնքի մը տարբերն է որ կը ջանայ երեւան հանել ու կիրարկել։

Իրօք, երբ ըսենք թէ մարդ արարածը ի բնէ ծոյլ է, ծուլութիւնը կը սիրէ հաճոյքի պէս, որուն համար սակայն, ի հարկին կը վատնէ իր ամբողջ ուժը, անշուշտ զայն անարգած չենք ըլլար։ Աւելի ծանր խօսքեր ալ լսած է, կրնայ այս ալ լսել անտարբերութեամբ, քանի որ չի կրնար հերքել թէ կ'աշխատի արտաքին պատճառներու անհաճոյ պարտադրութեան տակ. գլխաւորն անոնց՝ տնտեսական— նիւթականն է. եւ երբ կ'աշխատի, գիտած էք անշուշտ, թէ չի կրնար պարտկել ժամ առաջ վերջացնելու փափաքը։ Որովհետեւ, աշխատանքը որ կը կատարէ, իրեն համար տաժանք է, անխուսափելի կերպով իրեն պարտադրուած՝ պէտքի մը գոհացման համար։ Իր աշխատանքին արդիւնքը պիտի վայելէ անշուշտ. բայց վայելքը որուն ետեւէն կը վազէ եւ որ յետոյ պիտի գայ, իրեն նախապայման ունի ճիգ եւ յոգնութիւն, որոնցմէ չի կրնար խուսափիլ եւ որոնք սակայն, կը ջանայ իջեցնել իրենց կարելի նուազութեան։ Ամէն շարժումի մէջ, նուազագոյն յոգնութեան ձգտումը, մարդուն համար ստացական սկզբունք մը չէ. այլ գօրեղ բնազդ մը, մանաւանդ բանուորին համար, որ աշխատանքի մէջ մտած է ո՛չ թէ շատ հարուստներու նման ընկերութեան մէջ «դիրք» բռնելու, կամ բան մը ըրած ըլլալու համար եւ կամ ժամանցի մտահոգութիւններով, այլ ապրուստ շահելու պարտադրութեամբ. ու պարտադրութիւնը ինքնին կը բաւէ մարդը լքելու հաճոյքին... դէմ ինկ։ Ու տարիներով եւ օրն ի բուն նոյն նիւթին վրայ քրտնելու ստիպուած, ի վերջոյ, փորձառութեամբ ու հնարամտութեամբ, աշխատաւորը կերպ մը կը գտնէ պահանջուած քանակը արտադրելու, գնդերային ուժի կարելի խնայողութեամբ։

Ահա, այս սկզբունքը, որ բանուորը բնազդօրէն ու յաճախ գաղտնօրէն կը կիրարկէ ի նպաստ իր անձին, գիտութիւնը կուգայ յայտնօրէն շահագործել ի նպաստ գործարանատիրոջ եւ անոր արտադրութեան։

Առաջին անգամը չէ սակայն որ նման փորձեր կը կատարուին, թէեւ տարբեր ուղղութեամբ եւ մտայնութեամբ։ Նախ հին ընկերվարականները, որոնք աշխատանքի կազմակերպութեան մէջ կը դնէին տարբեր ձգտում։ Վիպապաշտ ընկերվարականը՝ Ֆուրիէ կը յայտնէր թէ աշխատանքը տաժանելի է այն պատճառով, որ ընկերութիւնը հիմնուած է սխալ ու անտաշ հիմերու վրայ. պէտք էր ուրեմն կազմակերպել «հմայիչ աշխատանքը», եւ իր երեւակայական քաղաքին մէջ, աշխատանքը կը կորսնէր հաճոյքի վերածել, զբաղումներու զանազանութեամբ եւ ազատ ընտրութեամբ, աշխատանքի տեւողութեան նուազումով եւ այլ միջոցներով։ Իսկ արդի ընկերվարութիւնը, վերջին հաշուով կը ձգտի, ինչպէս հաւաքական արտադրութեան՝ օգտագործելով մեքենայի գիտութեան վերջին նորութիւնները, կերպով մը, աշխատանքի վրայէն վերցնել տնտեսական ‑ նիւթական պարտադրութեան բնոյթը եւ զայն դարձնել համերաշխական, ընկերային պարտականութիւն մը։ Բայց այս՝ դեռ ըլլալիք է։

Իսկ, ինչ որ ներկայիս կը կատարուի արդէն, կը ձգտի աւելի տաժանելի դարձնել աշխատանքը, առաւելագոյն օգուտը խլելով մարդկային ուժէն, անոր տրամադրուած ժամանակէն, մեքենայէն ու գործիքէն։

Կերպով մը, յաջողելէ յետոյ, մեքենային տալու մարդու դեր, գիտութիւնը կը ջանայ կատարել մեքենայի վերածել մարդը, որ արդէն... գործիք է։

Անշուշտ չէր բաւեր հաստատել թէ բնական գիտութեանց պէս, մարդկային ընկերութիւնն ալ ընկերականութենէ բխած անհրաժեշտութիւններն ու երեւոյթներն ալ ունին իրենց յատուկ օրէնքները.— Պէտք էր զանոնք երեւան հանել, տալով մանաւանդ գասակարգային ձգտումի մեկնաբանութիւններ։ Չէր բաւեր նաեւ հաստատել թէ արտադրական աշխատանքը գործարաններէ ներս վատ է բաշխուած, ըստ բախտի եւ դիպուածի, ու կը կատարուի աւանդական եղանակներով, յաճախ քմահաճ, գրեթէ միշտ կախուած աշխատաւորին տրամադրութենէն, հակառակ խիստ հսկողութեան։ Պէտք էր մտածուած եղանակ մը պարտադրել ու կազմակերպել, եւ անշուշտ միշտ համաձայն դրամատիրական արտադրութեան շահերուն։

Դիւրին էր դիտել թէ «ամէն մարդ չի կրնար ամէն գործ կատարել»։ Աշխատութիւն մը, որուն փաստը ամէն ժամ կը տեսնուի կեանքի մէջ։ Օրերու տեւողութիւնն ու թիւը չեն բաւեր երեւան հանելու գործաւորի մը աշխատանքին տարողութիւնը եւ չափելու արտադրութեան մէջ անոր մասնակցութեան բաժինը։ Նոյն գործիքներով, նոյն ժամանակի ընթացքին, արտադրութեան քանակը կը տարբերի համաձայն գործաւորին ընդունակութեան, ուժին, աշխատելու եղանակին ու նաեւ կամքին։ Պէտք էր ուրեմն միջոց մը գտնել, որպէսզի կարելի ըլլար իւրաքանչիւր ձեռքէ քաղել առաւելագոյն օգուտը՝ նիւթի, ժամանակի եւ դրամի կարելի խնայողութեամբ։

Այս հաստատումներէն ու գիտողութիւններէն անհրաժեշտութիւնը կը բխէր ուրեմն,

Ա.— Աւելի եւս կատարելագործելու մեքենաներն ու գործիքները.

Բ.— Կազմակերպելու աշխատանքի բանաւոր բաշխում մը եւ ապահովելու որ գործարանէն ներս՝ պարապ ժամանակ չանցնի.

Գ.— Գտնելու եւ կիրարկելու աշխատաւորներու արհեստային ընտրութեան եւ ուղղութեան եղանակ մը։

Առաջին երկու կէտերու իրագործումը, բաղդատաբար աւելի դիւրին էր։ Ա. կէտը կը պահանջէր դրամ։ Բ.ը՝ ղեկավարութիւն եւ հսկողութիւն, որ յաճախ, գործարանը կը դարձնէ ժամանակաւոր բանտ մը։

Ամէնէն դժուարը Գ. կէտն էր որ կը պահանջէր փորձառական լուրջ եւ համբերատար պրպտում։

Իրօք, արտադրութեան բանաւոր կազմակերպումը կը պահանջէ, անհրաժեշտ գործիքներու եւ մեքենաներու կողքին՝ ճանչնալ պահանջները իւրաքանչիւր արհեստի, պաշտօնի կամ գործի եւ ասպարէզի. անոր անխուսափելի զուգընթացն է սակայն, ճանչնալ աշխատող իւրաքանչիւր անհատին յատկութիւնը կամ ընդունակութիւնը, աշխատանքի ուժը կամ տարողութիւնը եւ արհեստաւորի իր փորձառութիւնն ու ճարտարութիւնը։ Պէտք է գիտնալ թէ անոր «յայտնի եւ անյայտ» կարողութիւնները ի՛նչ գործի կը նախատրամադրեն զինքը. մէկ խօսքով՝ ինչպէս կը յայտարարէ ֆրանսացի տնտեսագէտ մը, ապահովել անոր յաւագոյն կարողութիւններուն բանաւոր եւ առաւելագոյն օգտագործումը..

(1) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

Աղեքսանդրիան երկար քաշքշուքներէ յետոյ, անցեալ օգոստոսին, ունեցաւ իր ընտրովի մարմինները։ Թեմական թէ քաղաքական ժողովները կը գումարուէին կանոնաւորաբար։

Բայց, շուշտ չաւ խանգարումը։ Վերջին շաբթուն, կարգ մը հրնչակեաններ, իրենց մէկ երեսփոխան ընկերոջ վտարումի պահանջումովը, արգիլեցին թեմական ժողովի գումարումը։ Եւ Սահմանադրութիւնը այս կերպով անգամ մըն ալ ենթարկուեցաւ խոշտանգումի։ Այդ կուսակցականները պէտք էին բաժնել իրենց ընկերոջը իրենց միջեւ։ Երբ ք իրաւունք չունէին, իրենց մէկ կուսակցական խնդրոյն կարգադրութեան համար, խանգարելու թեմական ժողովին գումարումը։ Ո՞վ տուաւ իրենց այդ իրաւունքը եւ ի՞նչ պատճառներով կ'արդարացնեն իրենց այդ անտեղի միջամտութիւնը։

Հնչակեաններու այս ապօրինի ընթացքը գէպքերու պէտք մայ անդրադարձումի մը կը մղէ գիս։ Ըսուած է թէ հով ցանողը փոթորիկ պիտի քաղէ։ Մենք է որ ժողովուրդը վարժեցուցինք ապօրէն ընթացքներու։ Թող ասիկա որ, ազգային վարքէ զուրկ անձեր գործեն ամէն տեսակի ապօրինութիւն։ Անցեալին մէկ եպիսկոպոս առաջնորդը՝ իր 1 Նոյ. 1927ին հրատարակած մէկ թուղթովը, օրէնքը՝ նման հնձանի մէջ ոտքերով ճմլուած խաղողի հատիկներուն՝ ոտնակոխելէ եւ ճմլելէ ետքը, յաղթականօրէն կը հրամայէր ամբողջական ընտրութիւն, մոռնալով թէ՝ մարդ արարածը գէշ բաները իւրացնելու բնածին հակում մը ունի։

Բարձրաստիճան եկեղեցականի մը այս յանդուգն քայլը, մեծէն փոքր, մինչեւ ժամկոչն ու բարապանը կը մղէր անձնարգոյ օրինազանցութեան։ Լաւ պիտի ըլլար որ թող տային վայելել իրենց ցանքին հունձքը։ Թող ճաշակէին ապօրինութեան գառն պտուղը։ Բայց սիրտը կ'ըմբոստանայ եւ կուրծքդ պատռել կը սպառնայ, երբ մերժիտ օրէնքը Ազգ. Սահմանադրութիւնը քուրջի կը վերածուի։ Ձէ՛, պարոննե՛ր, իրաւունք չունիք ժողովներ արգիլելու կամ խափանելու. քաշուեցէք ձեր պատեանին մէջ, այլապէս հայ ժողովուրդը գիտէ ձեզի գամել անարգութեան սիւնին։

* * *

Մինչ Նեզոսի խաղաղ ափերուն վրայ այսպէս խաչը կը բարձրացնեն Ազգ. Սահմանադրութիւնը, անդին Պոլիս, Վոսփորի պղտոր ափերուն վրայ, մեծ ու փոքր եկեղեցականներու շքախումբ մը, վարկաբեկ վեղարաւորի մը՝ Ռոլանեան եպիսկոպոսի գլխաւորութեամբ, օրուան խելօք եւ օրինաւոր պատրիարքը կը հրաւիրեն «վեհանձնօրէն հրաժարելու»։ Եւ թէ միջամտողը ներէր, շատ որոշ էր թէ՝ այս մարդիկը յարձակմամբ պիտի գրուէին պատրիարքական աթոռը։ Ինչ որ հօս եկեղեցական մը տարիթ տալու օրինազանցութիւններու, անդին ալ նորէն եկեղեցականներ են որ գլուխ կը կանգնին ապօրէն քայլերու։ Այս սեւագլուխները, որ եւ է կերպով, չեն ուզեր հրաժարիլ «Օրէնք ի ձեռս առաջնորդաց» բրածոյ վարկածէն։ Հակառակ անոր որ, Սահմանադրութեան հրատարակման օրէն 70 երկար տարիներ անցած են, այս նորանշան եպիսկոպոսներն ու վարդապետները տակաւին չեն ըմբռնած կամ ըմբռնել չեն ուզեր որ այժմ կ'ապրինք եւ առնէ վերջն ալ, պիտի ապրինք «օրէնք ի ձեռս ժողովրդոց» իշխանութեան տակ։

Հակառակ անոր որ, այնքան բարդ խնդիրներ կը զբաղեցնեն Պոլսոյ ազգ. իշխանութիւնները եւ թէ քաղաքական ու տնտեսական կնճիռներ, կապարէ մը ծանրութեամբ կը ճնշեն ամէնուն վրայ, կը գտնուին Աւետարանի մարդիկ, որոնք քար գայթակղութեան կը հանդիսանան, երբ քարեր պակաս չեն արդէն։

* * *

Ուրիշ կենսական խնդիր մըն ալ, այս պահուս աչագին մեկան եւ ճիգ սպառել կուտայ մեր մամուլին։ Քէմալական իշխանութիւնը Անատոլուի մէջ ցանուցիր քանի մը հազար հայ խլեակներ կը վտարէ իր երկրէն։ Եւ ահա ամէն կողմէն հաւաք կը փրցնեն։ Եթէ Դաշնակ‑քիւրտ մտերմութիւնը չըլլար, այս վերջին տեղահանութիւնը պիտի խնայուէր հայ բեկորներուն, կ'ըսեն։ Եւ ճպուռի մը շատախօսութեամբ սիւնակ սիւնակ խմբագրականներ կը գրուին։ Մինչ անդին Սուրիա հասնող հայ խլեակները կը ձեռն երեսի վրայ։

Մեր ազգին համար բսուած է թէ՝ գիտէ վտանգի առջեւ մէկ ճակատ կազմել։ Այս անգամ, ահա այս ուղղութեամբ ալ, վարկաբեկ եղանք։

Դաս մը ենթադրենք— թէեւ դաշնակցական թերթերը թիւերով եւ փաստերով կը ջրեն այդ գրպարտութիւնները— թէ ներկայ տեղահանութիւններու միակ պատճառը Դաշնակ‑քիւրտ մտերմութիւնն եղած ըլլայ։ Չէ՞ք ընդունիր որ Անատոլուի մէջ դրուած այդ ափ մը Հայերը, ուշ կամ կանուխ մտապղտոր ոչխարներ պիտի ըլլային։ Արդ, ինչո՞ւ կը գժգոհինք որ այս կամ այն պատճառով կը փրկուին։

Կարճ կապեցէք այս անգամ վէճերը, բարեկամներ, եւ ձեռք ձեռքի տուէք, գտնենէն ազատուած այս տարագիրները խնամելու եւ տեղաւորելու համար։

Թոյլ տուէք որ ապագայ պատմագիրը գրէ թէ հայ ժողովուրդը՝ իր բարեգործականովն եւ կուսակցութիւններովը, եթէ արեւմուտ ըլլայ, թաշկինակ չի չորցներ։ Թող ըսեն թէ Հայը ճառագայթներու խուրց մըն է եւ օժտուած՝ արցունք չորցնելու շքեղ յատկութիւններով։

ՍԵԳՐՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆ ԽՄԲԱԿԻ ՄԸ ԴԻՄՈՒՄԸ

Գերման խմբակ մը Պոլսոյ քաղաքապետութեան դիմած էր բաղնիքի, թատրոնի եւ «Հօլիս» նման արդիական շէնքեր շինելու համար։ Խմբակին եւ քաղաքապետութեան միջեւ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, պայմանագրութիւն մը շինուած եւ քաղաքապետ ընդհ. ժողովին ներկայացուած է։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Դրօշակ»ի ցունուարի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Զարմիտ մարդիկ ասում են թէ հաւասարութիւն չկայ Սովետների իշխանութեան տակ. ո՞նց թէ չկայ։ Ահա փաստեր։

· 1926ին Անդրկովկաս հեռախօսային ցանցի համար յատկացուեց 585 հազար րուբլի, որից Ադրբէջանին՝ 300 հազար ր., Վրաստանին՝ 250 հազար ր., իսկ Հայաստանին 35 հազար ր։ Սա հաւասարութիւն չէ՞։

Թիֆլիսը ունէր ելեկտրաքարշ տրամւէյ. երկրորդ հերթին պէտք է շինւէր Բագւում եւ շինւեց։ Կարելի էր ենթադրել, որ երրորդ հերթին էլ Երեւանում կը շինւի. բայց Ստալինը հրամայեց առաջնութիւն տալ Բաթումին, Քութայիսին, եւ տրամւէյի հերթը անցաւ Բաթումին։ Սա հաւասարութիւն չէ՞։

Հնգամեայ պլանով Անդրկովկասում նախատեսուած էր երկու շաքարի գործարան. առաջին հերթին Լենինականում, յետոյ Գորիում։ Բայց Ստալինը ցանկացաւ շաքարի գործարան ունենալ միմիայն Գորիում եւ այդպէս էլ եղաւ, իսկ Լենինականին շնորհւեց պատիւ... Գորիի գործարանին համար հում նիւթ պատրաստելու։ Հաւասարութիւն չէ՞։

ԽՂՃԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Այս նամակը ուզում եմ նուիրել կրօնին եւ եկեղեցուն Հայաստանում։ Մեզ՝ սոցիալիստներիս համար այս հարցը շատ պարզ է. կրօնը անհատի մասնաւոր գործ է։ Մենք դաւանում ենք խղճի ազատութիւն, հաւատացողը կարող է հաւատալ, անհաւատը՝ չհաւատալ։ Եւ կարծում ենք, որ այդպիսի ազատութեամբ ժողովրդի մտաւոր մակարդակը բարձրացնելով եւ գաղափարական քարոզով միայն կարելի է չէզոքացնել կրօնի վնասակար դերը ընկերային կեանքում, իսկ բռնութիւնն ու հալածանքը, ընդհակառակը, կ'ուժեղացնեն կրօնի բացասական ազդեցութիւնը ժողովրդի մտքի վրայ։

Բոլշեւիկները այլ կերպ են մտածում, նրանք ուզում են բանտով ու չէկայով, բռնութեամբ ու սպառնալիքով արմատախիլ անել «կրօնական թոյնը» եւ, ինչպէս բոլոր ասպարէզներում, այստեղ էլ հասնում են հակառակ արդիւնքի։ Առնենք, օրինակի համար, «Հայաստանի Անաստուածների Միութիւնը» իր «Անաստուած» օրգանով. կառավարութիւնը ահագին փող է ծախսում սրանց վրայ, բայց մի յաջողութիւն ունե՞ն։ Ո՛չ մի յաջողութիւն։ «Միութիւնը» ընդհանուր արհամարհանքի առարկայ է եւ մի քանի խեղճ ու կրակ կոմսոմոլներից կամ վարձկան մտաւորականներից այն կողմը չի անցնում։ Իսկ «Անաստուած»ը այնքա՜ն գռեհիկ է. այնպիսի տափակ ու անհամ բաներ է գրում ու փողոցային նկարներ հրատարակում, որ մի քիչ արժանապատուութիւն ունեցող մարդը զզւանքով գէն է շպրտում։ Մի նմոյշ միայն. այս տարւայ թիւ 8ում «Անաստուած»ը «Հակակրօնական ‑ Հանրագիտական բառարան» բաժնում գրում է.

«Աստուածածին. Առանց ամուսնանալու զաւակներ ծնող կին։ Այս կանանց թիւը գնալով շատանում է ամբողջ աշխարհում։ Աստուածածինները տարածւում են ամէն տեսակի վեներական հիւանդութիւններ... Եւրոպայում քիչ կանայք կան, որ աստուածածին չեն»։

«Աստուած. ... Միրու՛քա[...] խրտուիլակ, որով կապիտալիս[...] ներն իրենց կողոպուտը պաշտ[...] նում են կողոպտուած մասսա[...] րից։ Մի տեսակ գարագավոյ[...] տիկան կապիտալիզմի փողոց[...] կանգնած»։

Այս ձեւերով ուզում [...] ապէս գիւղացու գլխից հ[...] կրօնական նախապաշարու[...] իհարկէ, գիւղացին աւելի [...] է կպչում իր «պղծուած» եւ [...] լածական» հաւատին։

Կամ թէ եկեղեցիների [...] բաբերմամբ իբրեւ թէ [...] բայց իսկապէս բոլի կե[...] փակւում են եկեղեցիները եւ[...] ղը բացւում ակումբներ [...] ուրիշ նման հիմնարկութիւ[...] Բոլշեւիկները հաւատացնում[...] թէ ժողովուրդը ի՛ր կամքով [...] նում, իսկ իրականութիւնը հ[...] ռակն է. վերի հրամանով [...] կենտրոնից եկած գործչի [...] գադրութեամբ տեղական [...] ջը» հաւաքւում է գիւղացի[...] եւ առաջարկւում է եկեղեցի[...] րածել ակումբի. «Ո՞վ դէմ է[...] բարձրացնի», հարցնում է [...] ւաքուածներին։ Ո՞վ է գիժ, [...] բարձրացնի, — եւ «միա[...] որոշւում է հանւում։ Այսպէս[...] բազմաթիւ եկեղեցիներ փ[...] ցին ժողովուրդի կրօնամոլու[...] դրանով վերացա՞ւ։ Ի հարկէ [...]

Ո՛չ «Ազատ Եկեղեցի»ն [...] ո՛չ «Անաստուած»ը, ոչ էլ [...] կրօնական զգացմունքը քան[...] նում սաստկանում է Հայ[...] նում, երբեմն ստանալով ցա[...] ձեւեր։ Օրինակ, ուխտագն[...] թիւնը դէպի զանազան սրբ[...] րերը, կամ մատաղ մորթելը [...] պիսի չափերով է կատարւ[...] առաջ երբեք չէր պատա[...] Միայն Նորքի Աստուածածն[...] մի ուխտատեղի ամէն [...] ուխտի օրը գրաւում է հա[...] ւոր բազմութիւններ, այս [...] կար 300ից աւելի մատաղ [...] որ տեսնուած չէր առաջ [...] Զարխափանի տօնը կատար[...] աւելի մեծ հանդիսաւորու[...] չտեսնուած բազմութիւններ[...] կայութեամբ։ Նոյնը եւ [...] տեղեր։ Որքան բոլշեւիկեան [...] տութիւնները կրօնի եւ ե[...] դէմ ուժեղանում են, ա[...] ժողովրդի կրօնամոլութիւն[...] լանում է։ Կրօնն ու եկեղեցի[...] ղովրդի համար դառնում [...] տեսակ, քաղաքական գործ[...]

Այս բանը տեսնելով [...] ւիկները դիմում են զա[...] միջոցների։ Մինչեւ վերջին [...] ները անգութ պայքար էին [...] Էջմիածնի դէմ, աշխատելով [...] թեցնել այդ «անբարոյակ[...] թեան օջախը», այժմ [...] շոյելով, մերթ սպառն[...] ձգտում են առնել իրենց [...] ցութեան տակ եւ օգտա[...] նրան գլխաւորապէս գա[...] քաղաքականութեան համ[ար]։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆ[ԵՐԻ] ՄԱՐԶՊԱՆԸ

Արեւելեան նահանգների [...] ռաջին մարզպան Իպրահիմ [...] պէյ, որ Պոլիս կը գտնուի, կ'[...] տի կուսակալութեան շէնքը [...] յատկացուած բաժնին մէջ [...] գունի բազմաթիւ այցելու[...]

Արեւելեան նահանգներ[ի] ճակին մասին խօսելով, Ի[...] Թալի պէյ ըսած է թէ կա[...] նոնը կատարեալ է այն[...] ամէն ոք իր գործով կը [...] իւրաքանչիւր շրջանակի մ[...] ղական ապրանքի ցուցահ[...] կը բացուին, եւ ամէն կ[...] գովրդական դասընթացքն[...] բնակչութեան գրել կարդա[լ] վեցնելու համար։

ՌՈՒԲԷՆ ԽԱՆԱԶԱՏ

ՓԱՐԻԶ, 26 դեկտ. (Սեփ. Թղթ.) ...նչպէս գրած էի, Հնչակեան ...ակցութեան հիմնադիրներէն, ...վաղեմի գործիչ, հրապա...խօս եւ ուսուցիչ, Ռուբէն ...ազատ 1929ի դեկտ. 23ին ...ւ Թաւրիզի մէջ, 67 տարեկանին:

...ենդուցեալը արդէն իր կեան...ը եւ յեղափոխական եւ ազ...յին գործունէութիւնը մանրամասն յուշերով հրատարակած ...մերիկայի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ:

...ուած էր 1862ի փետր. 17ին ...անի մէջ, Խանազատեան ...նի գերդաստանէն: Տեղա... դպրոցը յաջողութեամբ ա...ելէ յետոյ, կ'անցնի Վլա...աւկազ եւ կը մտնէ ըէալա... դպրոցը: Դեռ երիտասարդ ...ւորուր ռուս յեղափոխա...ներու գաղափարներով եւ ...ւրջէ նուիրուիլ Հայկական Ազատագրական պայքարին: 1880...ն թուերուն էր այս, երբ ...մեանի յեղափոխական քա...ները, Րաֆֆիի ազատա...ն վէպերը, Գամառ Քաթի...ի ռազմաշունչ երգերն ու Արծրունիի եւ ուրիշներու ...կառ յօդուածները փոթորկ... էին ազատատենչ հայու...ն միտքն ու հոգին: 1885ին ...էն Մկրտիչ Փորթուգալ...ի գաղափարներէն Վանի ... ծնունդ առած էր Արմենա...ութիւնը, որ կը համարուի ...կական անդրանիկ յեղափոխական կուսակցութիւնը:

Խանազատը կ'անցնի Ֆրան... եւ Մոնփէլիէի մէջ գիւղա...տեսութեան գիտնականին ...տես: Ապա կ'անցնի Ժընեւ ... Աւետիս Նազարբէկեանի եւ ...ընկերներու հետ, 1888ին կը ...նէ Հնչակեան կուսակցու...նը եւ կը դառնայ անոր ղե...վար դէմքերէն մէկը:

Յեղափոխական գաղափար...ը տարածելու եւ գործեր կա...րելու համար 1889ին կ'եր...այ Կ. Պոլիս, կը տեսնուի ...րմեանի հետ, կը կազմակեր... Գում Գափուի նշանաւոր ...ը (1890 յուլիս 15): Սիմոն ...արեանի յանձնարարութեամբ ...նցնի Տրապիզոն եւ երբ ու...րին կը պաշտօնավարէ:

Տրապիզոնէն կ'երթայ Կով..., երբ յեղափոխական եւ ...ական գործիչ կ'երեւայ ամէն ...ղ, ապա Ռոստով, Նոր Նախիջեւան: Նորէն կ'անցնի ար...սահման՝ շրջելու Եւրոպայի ... Ամերիկայի կարեւոր գա...թները, Եգիպտոս եւ այլուր: ...էն կը վերադառնայ Կովկաս, ... Պարսկաստան 1900ական ...ականներու սկիզբը եւ երբ ...ուցիչ կը պաշտօնավարէ ...աւրիզի Արամեան դպրոցը: ...05ին երբ Հնչակեան կուսակ...թիւնը քանի մը ճիւղերու ...մնուեցաւ, Խանազատը վերջ...պէս հրաժարեցաւ Հնչակեա...թենէն եւ յարեցաւ Սոց. ...մոկրատներուն եւ մինչեւ իր ...ը մնաց մարքսիստ եւ սոցիալ դեմոկրատ: Այն խոր համոզումն ունէր թէ հայ յեղափոխական ցոյցերը չպատկեցին մեր ազատագրական պայքարը:

Մոռցանք յիշել, որ 1891 թուին Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ Խանազատը Երուսաղէմ գնաց Խրիմեան Հայրիկը Եւրոպա փախցնելու՝ Հայկական Հարցը հետապնդել տալու նպատակով, բայց Խրիմեան մերժեց անոր առաջարկը: Այս իսկ պատճառով Խանազատը դարձաւ հակախրիմեանական եւ իր յուշերուն մէջ բացասական կ'արտայայտուի Խրիմեանի մասին:

Երեսուն տարի առաջ ամուսնացաւ մտաւորական եւ ազգային օժտուած Օր. Շուշանիկի հետ, որ եղաւ ոչ միայն տիպար հայ կին, այլեւ 30 տարի շարունակ նուիրուեցաւ հայ մանուկներու դաստիարակութեան գործին, պահելով մանկապարտէզներ թէ Թիֆլիսի եւ թէ Թաւրիզի մէջ, ուր ունի իր մանկապարտէզը՝ «Ղ. Աղայեան» անունով:

Երբ խորհրդային իշխանութիւնը բռնագրաւեց Կովկասը (1921), նոյն թիւի Օգոստոսին, Խանազատեան ամուսինները, չտանելով բոլշեւիկեան բռնակարգը՝ անցան Թաւրիզ ուր հիմնեցին մանկապարտէզ մը եւ ապա «Գրական-Գեղարուեստական Սալոն» մը: Հոս տարիներ շարունակ, շաբաթը մէկ անգամ, տեղի կ'ունենային դասախօսութիւններ, գրական դատեր եւ ուրախ ժամանցներ: Թաւրիզի մշակութային կեանքի մէջ Խանազատեաններու Սալոնը իր նշանակալից տեղն ունի:

Ռ. Խանազատ աշխատակցած է «Մշակ»ին, «Տարազ»ին և ուրիշ բազմաթիւ ռուսերէն եւ ֆրանսերէն թերթերու: Իր հրատարակութիւններն են՝ «Յիշողութիւններ Խրիմեանի մասին», «Իտէալիզմ թէ՞ Մատէրիալիզմ»: Իբր դասագիրք լոյս ընծայեր է «Հին Աշխարհի Պատմութիւն», «Նախամարդը եւ Բնական առասպելներ», «Հայաստանի [illegible] պատմութիւնը», որոնք 4-5 տպագրութեան արժանացած են, տարիներ շարունակ գործածուած Կովկասի եւ Պարսկաստանի հայ դպրոցներու մէջ: «Նախամարդը» Թաւրիզի մէջ լոյս տեսաւ նաեւ պարսկերէն թարգմանութեամբ՝ պարսիկ դպրոցներու համար: Թարգմանած եւ հրատարակած է նաեւ Կի տը Մոփասանի «Ճարպագունդը», Շոլոմ Ալէյխէմի «Հէքեաթներ», «Մանկական պատմուածքներ՝ կենդանիների կեանքից»: Այժմ անտիպ կը մնան՝ Անաթօլ Ֆրանսի «Կարմիր Շուշան», «Թէոդորա», ինչպէս նաեւ «Միջին Դար» դասագիրքը: Անտիպ կը մնան նաեւ իր յուշերու վերջին տարիներու մասը: Մտադիր էր իր յուշերը, առանձին գրքով լոյս ընծայելու, բայց նիւթական միջոցներ չունեցաւ եւ անոր այդ ցանկութիւնն ալ անկատար մնաց:

ՄԱՍԻՍ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ երեկոյ Շալէ Էտուարի մէջ տեղի ունեցաւ Շ. Գարահիսարցիներու երեկոյթ-պարահանդէսը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ:

«Ռազմիկ» Հայր. Միութեան կողմէ հանդէսը բացաւ Պ. Հ. Ս. Քէպապճեան:

Խումբ մը երիտասարդ գեղասաններու եւ Տիկ. Գ. Փափազեանի մասնակցութեամբ, ներկայացուեցան երկու զաւեշտներ՝ «Լալկան ծառան», եւ «Խաբուած Հօրեղբայրը»: ''Ռազմիկ,,ի անդամներէն Գաղանճեան եղբայրները խաղային ''Փարոսի պահապանները,, յուզիչ դրամը:

Նախագահը Ռազմիկի վարչութեան փափաքով Անդրանիկի մէկ նկարը աճուրդի դնելով, յայտնեց թէ արդիւնքին կարեւոր մէկ մասը պիտի յատկացուի Սուրիա ապաստանած նոր գաղթականներուն:

Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ նկարը բարձրացաւ 1678 ֆր.ի, զոր ''Ռազմիկ,,ի վարչութիւնը պիտի հասցնէ իր նպատակին:

Ժողովուրդը պարեց եւ զուարճացաւ մինչեւ առաւօտ:

Ներկայ մը

ՉԻՉԵՐԻՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Կ'ըսուի թէ Չիչերին Մոսկուա մեկնած է, պաշտօնապէս ներկայացնելու համար իր հրաժարականը, որ անշուշտ պիտի ընդունուի. քանի որ բոլշեւիկ ղեկավար շրջանակներուն կողմէ, նախապէս աշխատանք թափուած է այդ մտքով:

Կ'ըսուի նաեւ թէ, Չիչերինի պիտի տրուի դիւանագիտական կարեւոր պաշտօն մը. հաւանաբար դեսպան կարգուի Փարիզի կամ Պերլինի մէջ:

Չիչերինի պաշտօնական հրաժարումէն յետոյ, արտաքին գործավարութեան գլուխը պիտի անցնի, գործավարներու խորհուրդին նախագահը՝ Ռիկով, իսկ Լիտվինոֆ, Չիչերինի յաջորդ հակառակորդը, ըստ առաջնոյն պիտի մնայ արտաքին գործավարութեան օգնական, բայց իրականութեան մէջ, ինչպէս զարդ, ան է որ պիտի շարունակէ վարել խորհրդային արտաքին դիւանագիտութիւնը:

Չիչերինի հրաժարականը անակնկալ մը չէ, անոնց համար որ կը հետեւին խորհրդային քաղաքական շարժումին: Իր գերմանիա մեկնումէն առաջ արդէն, դիրքը խախուտ էր: Պատճառը, Քաղաք. Դիւանի անդամներուն եւ մանաւանդ Ստալինի միջամտութիւնն էր արտաքին գործավարութեան բոլոր աշխատանքներուն:

Միւս կողմէ, Չիչերին ուժգնօրէն դէմ էր ծայրայեղ քաղաքականութեան, որ կը տիրէր ռուս համայնավար կուսակցութեան մէջ եւ որ, ըստ իր կարծիքին, չափազանց վտանգաւոր էր Խորհրդային Միութեան միջազգային կացութեան համար:

Գերմանական «Պերլինէր Թագեպլաթ» թերթը երկար յօդուած մը կը նուիրէ Չիչերինի եւ Ստալինի բախումներուն, ու կը յիշէ թէ Մայիս 1ի առթիւ, Մոսկուայի մէջ, պատերազմի գործավար Վորոշիլոֆի ճառէն յետոյ, Չիչերին կը յայտնէր Քաղաք. դիւանին թէ նման ճառեր կրնան վտանգել Գերմանիոյ հետ Խորհրդ. Միութեան համաձայնութիւնը, որ կնքուած էր Ռաբալօ մէջ: Վորոշիլոֆի ճառը ուժգին յարձակողական մըն էր Գերմանիոյ դէմ:

Այս բողոքը այնքան զայրացուցած էր Ստալինը, որ Չիչերին վախցաւ Վիսպատէնէն Մոսկուա երթալ, հակառակ որ դեռ չէր հրաժարած:

Արտաքին գործավարութեան կարեւոր պաշտօնեաներէն մէկն էր որ վերջերս, Պերլինի իր ճամբորդութեան ընթացքին, համոզեց Չիչերինը որ Մոսկուա վերադառնայ:

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱՒԵԼԻ ԽԻՍՏ

Ամերիկա հետզհետէ աւելի կը խստացնէ ոգելից ըմպելիի դէմ արգելքը եւ աւելի մեծ միջոցներու կը դիմէ օրէնքին գործադրութիւնը ապահովելու համար: Ուաշինկթընի մէջ, մշակուած է ծրագիր մը, որուն համաձայն գինեալ 10,000 մարդեր եւ 1000 գնդացիրներ պիտի դրուին ամերիկեան եւ գանատական սահմաններուն վրայ: Ծրագիրը ներկայացուած է Գանատայի նախարարութեան:

Ծրագիրը պաշտօնապէս չպիտի ուսումնասիրուի Գանատայի կառավարութեան կողմէ, մինչեւ այդ մասին մանրամասն տեղեկագրի մը պատրաստութիւնը: Սակայն, կը կարծուի թէ Գանատա արդէն սկզբունքով հակառակ է որեւէ ծրագրի, որ կը պարտադրէ սահմանագծերու վերաքննութիւն մը:

Ասկից զատ, Գանատայի հանրային կարծիքը որ միշտ հպարտութեամբ կը յիշէ թէ իր երկրին 7000 քիլոմեթր երկարութեամբ սահմանները, երբեւիցէ չեն պահպանուած զինեալ ուժերու կողմէ, դէմ պիտի կանգնի ծրագրին, մանաւանդ այն պատճառով որ կը վախնայ թէ զինեալ ուժերու ներկայութիւնը կրնայ արիւնահեղ դէպքերու պատճառ դառնալ:

ՀԱՆՔԱԾՈՒԽԻ ՄԱՍԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի օր, ինչպէս նախապէս գրեր էինք, Ժընեւի մէջ, Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին կողմէ հրաւիրուած խորհրդակցութիւնը գումարեց իր նախապատրաստական առաջին ժողովը, ուսումնասիրելու համար, ածուխի միջազգային տագնապը եւ անկէ բխած ընկերային հարցերը:

Ածուխի հարցին տնտեսագիտական երեւոյթներու քննութիւնը կը պատկանի Ազգերու Դաշնակցութեան տնտեսական կազմակերպութեան: Խորհրդակցութեան կը մասնակցին ածուխ արտադրող գլխաւոր 9 պետութիւններու ներկայացուցիչները:

Օրակարգի առաջին նիւթ ըլլալով, վիճաբանութեան դրուեցաւ աշխատանքի տեւողութեան կանոնաւորումը:

Գերմանիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Աշխատանքի Միջ. Դիւանի պատրաստած տեղեկագիրը կրնար հիմ ծառայել վիճաբանութեան եւ իր կողմէ թելադրեց կնքել հանքերու մէջ աշխատանքի տեւողութիւնը կանոնաւորելու համար՝ մասնաւոր համաձայնութիւն մը:

Պետութեանց ներկայացուցիչները բոլորն ալ համամիտ եղան Աշխ. Միջ. Դիւանին առաջարկներուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

Երկուշաբթի օր, փարիզեան երեսուն թատրոններու տնօրէններ ժողովի նստան, խորհրդակցելու համար կարեւոր հարցերու շուրջ, եւ կարծիքի երկարատեւ փոխանակութիւններէ յետոյ, յանգեցան ծանրակշիռ եզրակացութիւններու: Որոշեցին գործնական քայլեր առնել կացութեան դէմ, որ ստեղծուած է թատրոնին շուրջ, տարապայման տուրքերու հետեւանքով եւ որ աւելի ծանրացաւ երթեւեկի ծախքերու վերջին յաւելումով:

Թատրոնի տնօրէնները միաձայն քուէարկուած բանաձեւով մը, որոշեցին «կիրարկել նախորդ հաւաքոյթներու մէջ նախատեսուած կարգ մը միջոցներ»: Թէեւ բանաձեւին մէջ անոնք խօսք չեն ըներ թատրոնները փակելու կամ ներկայացումները դադրեցնելու, սակայն բացայայտ է թէ կ'ակնարկեն այդ միջոցներուն, որոնք ընդունուած էին նախորդ ժողովներու մէջ:

Այդ միջոցներուն դիմելէ առաջ, տնօրէնները նախապատրաստական աշխատանքներ պիտի կատարեն, ստեղծելու համար օգնութեան մտուկներ, եւայլն:

Տնօրէնները ստորագրած են համաձայնագիր մը իրենց միջեւ, որուն բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԲԱԺԱԿԸ

Այս կիրակի Փըրշինկի մարզարանին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլ եւ Իթալիի մասնաճիւղերուն մրցումը՝ բաժակին համար: Խաղը սկսաւ Իթալիի յարձակողականով. ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր անդամները: Սարսէլ, որուն հակառակ էին հովն ու անձրեւը, մեծ եռանդ ցոյց տուաւ, բայց Իթալի շահեցաւ առաջին նշանակէտը, յետոյ երկրորդը: Կիսախաղէն 10 վայրկեան յետոյ վերսկսաւ խաղը: Սարսէլ որ ամէն ջանք կը թափէր, հաւասարեցնելու համար, կրցաւ շահիլ մէկ նշանակէտ: Յետոյ աւելի տաքցաւ խաղը եւ վերջացաւ Իթալիի մասնաճիւղին յաղթութեամբ 4 — 1:

Մրցումէն անմիջապէս վերջ, տեղի ունեցան բաժակի եւ շքանշաններու բաշխումը: Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Օհանեան, որ արծարծեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոգին եւ Մալումեան, որ խոստացաւ նուիրուիլ անոր դրօշին: Մարզիկները երդում ըրին միշտ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան դրօշը վեր պահել: Յետոյ Իթալիի մասնաճիւղը առաւ բաժակը: Սիրուն շքանշաններ առաւ ցան Իթալիի եւ Սարսէլի մարզիկները, առաջինութեան եւ կարգապահութեան ոսկեգոյն դրօշակներ նուիրուեցան, առաջինը Սարսէլի մասնաճիւղին, երկրորդը Ընկէէնի մարզիկներուն:

Հ. Պագիրկեանեան

ՌՈՒՍԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը 1,555,100 անդամներ եւ թեկնածուներ ունէր 1929 Յոկտ. 1ին, բացի կարմիր բանակի մէջ եղողներէն, ըստ «Պրաւդա»յի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՑՈՅՑ Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ. Նոր շրջան Զ. տարի: Վիճակագրական եւ գրական բովանդակութեամբ: Կ. Պոլիս, 1930: Գին 50 ֆրանք:

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 46 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՆՑՔԸ

— Ֆրանսայի բոլոր գիտական կաճառներէն ալ հրաւիրուած եմ, պատասխանեց օրիորդ, բայց Ռոքֆէլլըր Թանգարանական պարտականութիւններս լիովին գրաւած են ամբողջ ժամանակս. ձեզմով զբաղելու համար է միայն որ վերջերս քիչ մը թերացայ այդ պարտականութիւններուս մէջ... Եւ աւելցուց չարաճճիօրէն.

— Պիտի գամ ձեզ Նիւ Եորք առաջնորդելու, եթէ դուք [illegible]ին չվերադառնաք:

— Հանգիստ եղէք, շնորհալի օրիորդ, ըսաւ Ռընէ [illegible] ժպտով մը, անպատճառ պիտի վերադառնանք:

Պարանները քակուեցան. հորիզոնական պտուտակները շարժման մէջ դրուեցան, օդանաւը վայելչօրէն բարձրացաւ [illegible] մեղրի մը չափ եւ խոյացաւ դէպի արեւելք:

Սէլէստէն խոստովանեցաւ թէ այս նորաձեւ նաւարկութիւնն աւելի լաւ էր:

— Ձեզ ուզեր խորհիլ, ըսաւ, թէ տակս պարապութիւն է, բայց եթէ շոգենաւի վրայ ըլլայինք, անպատճառ ծովէն պիտի բռնուէի, մինչդեռ այստեղ ոչ մէկ շարժում կը զգացուի:

Գիշեր եղաւ. աստղերը կը փայլէին երկնակամարին վրայ. գլխաւոր վերահսկիչը տախտակամածին վրայէն կուտար իր հրամանները, Ամերիկայէն և Եւրոպայէն անթել հեռաձայնի միջոցաւ ստացած տեղեկութեանց համաձայն. Ռընէ բաւական ժամանակ մնաց այնտեղ խոհուն վիճակի մէջ եւ երազելով հայրենիքը, զոր պիտի վերատեսնէր յաջորդ օրը:

Յաջորդ առաւօտուն անցան Ուէսսանի վրայէն եւ տեսան Բրըտան թերակղզին շրջապատող Գրանիտեայ կղզիները: Մէկուկէս ժամ յետոյ նշմարեցին Փարիզը, որու մէջտեղէն Սէնը կ'անցնէր սեւ ժապաւէնի մը նման [illegible] ոլորտներով:

— Որչա՜փ հաճելի է մեր հին Փարիզը, կ'ըսէր Սէլէստէն. Ամերիկայի կեանքին մէջ երազ մըն էր կարծես եւ հիմա է որ իրապէս կ'արթննամ...

— Ահա Սէն Կլուն, ըսաւ Ռընէ. կրնանք երեւակայել թէ բժիշկ [illegible] տակաւին այնտեղ է եւ թէ պիտի գտնենք զինք իր աշխատանոցին մէջ:

Օդակառքը դանդաղեցուց իր վազքը եւ յամր էջքով մը եկաւ նստելու Սէնին վրայ, այնտեղ ուր ժամանակին Օտէօյլի արուարձանը կար եւ որ յատկացուած էր այժմ անդրատլանտեան օդակառքերը պատսպարելու:

Քարափին վրայ, Գոբրիէլ կ'էր, որ տեղեկութիւն ունէր անոնց գալէն, կը սպասէր իր երկու հայրենակիցներուն:

— Իմ հիւրերս էք, ըսաւ անոնց. ձեր կողմէն յանձնառութիւնը առած եմ եւ ամէն մարդ առաջին անգամ ձեզ ընդունելու հաճոյքն ինքն ունենալ կ'ուզէ:

— Նախապէս կարելի չէ՞ արդեօք ճաշել անգամ մը, հարցուց Սէլէստէն:

— Իրաւ է, ըսաւ Գոբրիէլ. մոռցած էի ձեր ախորժակը ամերիկեան գեղահատերէն... խնայողութեան համար այստեղ ալ կը կլլեն անոնք, բայց հին սովորութիւնները բոլորովին անհետացած չեն տակաւին:

Սրճարանի մը յառաջամասին վրայ ճաշակեցին սքանչելի շոգելա մը իւղոտ հացիկներով եւ ուրիշ կարկանդակներով:

— Ահ... պարոն, գոչեց Սէլէստէն, բերանը լեցուն. փարիզ բնակիլը ալ ուրիշ համ ունի ահա հարիւր տարի եւ երկու ամիս է որ ինքզինքս այսչափ երջանիկ զգացած չէի:

Փարիզն ալ շատ փոխուած էր, ինչպէս որ հետզհետէ տեսան. այրերու տարազները Ամերիկացիներու հագածին պէս էր. կիներունը նմանապէս, բայց Ռընէին այնպէս կը թուէր թէ իր ժամանակի կիները աւելի շնորհալի եւ վայելուչ կը հագուէին: Ամէն մարդ զբաղած էր փարիզի մէջ, ինչպէս Նիւ Եորք. միեւնոյն անձայն ինքնաշարժները կ'երթեւեկէին փողոցներուն մէջ եւ միեւնոյն ելեկտրական շաւիղները մայթերուն վրայ. ամէն վայրկեան օդակառքեր կ'իջնէին ու կը բարձրանային իրենց աչքին առջեւ:

Երեք բարեկամներն հասան պանդոկ մը ուր սենեակներ բռնուած էին իրենց համար. պանդոկը կը գտնուէր Շանզ Էլիզէ պողոտային վրայ եւ Ռընէ ու Սէլէստէն մեծապէս հրճուեցան տեսնելով աշխարհի վրայ նմանը չգտնուած այդ հրաշալի հեռանկարը:

Մինչեւ ճաշի ժամանակը հետաքրքրութեամբ պտոյտ մը ըրին. Սէլէստէն ուզեց երթալ տեսնել Շապտալ փողոցի տունը ուր կը բնակէր տիրոջը հետ, բայց այլեւս չկրցաւ գտնել զայն. նոր շէնք մը շինուած էր անոր տեղը: Անցնելու ժամանակ Ռընէ փնտռեց նաեւ տխրահռչակ Սակարանը, բայց ան ալ գոյութիւն չունէր ուրիշ կողմ փոխադրուած էր:

Փողոցներուն մէջ քանի մը անգամներ քիչ մնաց գետին պիտի իյնային նոր մայթերուն վրայէն անցնող չմշկակիրներէ. որովհետեւ թէեւ անոնք ճարտարօրէն կ'երթեւեկէին, բայց իրենք անծանօթ էին մայթի նոր օրէնքներուն:

— Դարաւորագին մը տպաւորութիւնը կը ձգեմ, ըսաւ Ռընէ. ժամանակին ծեր քեռի մը ունէի որ քիչ անգամ Փարիզ կուգար եւ չէր կրնար փողոցներէն անցնիլ: Այն ատեն իմ վրաս յետամնացի մը տպաւորութիւնը կը ձգեր, բայց կը տեսնեմ թէ ես ալ այժմ ճիշդ այնպէս կը քալեմ ինչպէս ինքն այն տարիները:

...Շատ արագ կ'ընթանայ շինութիւնը անդրպարսկեան երկաթուղիին, որ բաւ ծրագրին, Պարսից ծոցը պիտի միացնէ Կասպից ծովին։ Հարաւային վերջնակէտն է Շահփուր, ու կը կարծուէր թէ մինչեւ գարուն հազիւ գիծը պիտի հասնէր Տիզ-ֆուլ։ Կասպիցի վրայ վերջնակէտն է Պէնտէրկհազ։ Այս նաւահանգիստէն մինչեւ Սարի շինուած գիծին բացումը կատարուեցաւ Նոյեմբերին։

Նախապէս կը հաշուուէր թէ ամբողջ գիծին շինութեան համար ծախք պիտի ըլլայ 13,000,000 անգլ. ոսկի, բայց ինչպէս ... որ ճամբաները շատ դժբախտ են, առնուազն 24 միլիոն ստերլին պիտի ծախսուի։ Հարաւային մասը կը շինուի գերման-ամերիկեան խմբակի մը կողմէ։

Ֆրանքօ-գերման վէճը

Լահէյի բանակցութիւնները տաք փուլի մը մէջ մտան։ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պատուիրակները դէմ դէմի եկան ժողովին աչքին։ Անգլիոյ ելմտական Նախարար Սնոուտն պաշտպանեց Ֆրանսայի վարչապետ Թարտիէօի տեսակէտը։

Փարքեր Գիլպըրթ, Տոուըսի ծրագրին հատուցումներու ընդհանուր գործակալը, Ամերիկայէն Լահէյ հրաւիրուած մօտ երկու ժամ բացատրութիւններ տուաւ ժողովին՝ որոշ հարցերու մասին։

Օրակարգին վրայ գրուած էին 13 հարցեր։ Առնուազն հինգը լուծուեցան վերջնապէս, չորսը զրկուեցան փորձագէտներու, իսկ չորսը յետաձգուեցան՝ ապագային որ յատկացէին նոր բանակցութիւններ ըլլան անոնց մասին։

Սաստիկ ձմեռ Անատոլուի մէջ

Մարտինէն կը հաղորդեն թէ հարաւային նահանգներուն մէջ սաստիկ ցուրտ կը տիրէ։ Այնթապի, Ցէյթի փաշալի եւ Մարաշի կողմերը առաջին ձիւն տեղացած է եւ ձիւնամրրիկ կը տիրէ։ Քիլիսի մէջ խիստ ցուրտերը սկսած են։

Ձիւնին հետեւանքով Այնթապի, Մարաշի եւ Քիլիսի միջեւ թղթատարական հաղորդակցութիւն տեղի չունեցաւ։

«Վագֆ» կալուածներու չպիտի գրաւուին

Լէման անուն գերման ժամանակէ մը կանչուած էր Թուրքիա եւ ծրագիր մը պատրաստած էվգաֆի եւ ընդհանրապէս վագֆներու մասին։ Միւթէվէլլիներու Միութիւնը անընդունելի նկատած էր ծրագրին կարգ մը մասերը եւ իր նախագահը Նուրուլլահ պէյ Էնկիւրի զրկուած էր, անոնց մասին բացատրութիւններ տալու համար կառավարութեան։ Նախագահը վերադարձաւ Պոլիս եւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ իր ուղեւորութեան մասին.

— Գ. Լէման ինծի ըսաւ թէ աշխարհի մէջ ամէն կողմ ինչպէս որ կը մատակարարեն վագֆ կալուածները, Թուրքիոյ մէջ ալ պէտք է նոյն ձեւով մատակարարուին։ Այս իմաստով իր պատրաստած տեղեկագիրը յանձնելու վրայ է վարչապետ Ըսմէթ փաշայի։ Հետեւաբար վագֆներով շահագրգռուողները կրնան ապահով ըլլալ։ Որովհետեւ որչի փոխանցուած վագֆները քանդուելու ենթակայ չեն, ինչպէս կ'ըլլային հին շէնքին, այլ գերծ են ամէն տեսակ ոտնձգութենէ։

Ցանձնախումբ մը կազմուած է, Լէմանի ծրագիրը քննելու համար։

Հայ երիտասարդ մը չկայանալ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 6 յունուար. (Սեփ. Թղթ.).— Հ. Մ. Ը. Մ-ի անդամներէն պարսկահայ Ցաքիկ Գամպարեան զոհ գնաց մեծ անփութութեան մը։ Ամանորի գիշերը իր խցիկին օդային կազի կտուցը բաց թողած ըլլալով, առաւօտեան դէմ իր եւ Գիլ-միացի օրիորդի մը մարմինները անշնչացած գտնուեցան սենեակին մէջ։

«Անէնկ»ն ալ դադրած

Իզմիրի «Անէնկ» թերթը, որ 36 տարիէ ի վեր կը հրատարակուէր Իզմիրի մէջ, ստիպուեցաւ իր հրատարակութիւնը դադրեցնել, վերջերս սպառուելը նուազած ըլլալուն հետեւանքով։

Արիւնալի կռիւներ Պէրլինի մէջ

Պերլինի համայնավարները աւզի օր իրենց երկու ընկերներու յուղարկաւորութեան առթիւ կազմակերպեցին ցոյց մը, որուն հետեւանքով երեք ժամ՝ տեւող կռիւներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան հետ։ Ոստիկանապետ մը, մահացու վէրք ստացաւ, 12 համայնավարներ վիրաւորուեցան։ Ջերբակալուեցան կարմիր ճակատի Ռազմիկներու միութեան 52 անդամներ։

...Ամենաբուռն ընդհարումը տեղի ունեցաւ գերեզմանատան մէջ, ուր համայնավարները հասան գնդակներով եւ ռազմավարենյ վերտառութիւններ կրող ցուցատախտակներով։ Ոստիկանները պահանջեցին վերցնել ծաղկեպսակներուն վրայ գրուած կարգ մը վերտառութիւններ որոնք կը նախատէին հանրապետութիւնը։

Աստ վրայ սկսան իրական ճակատամարտ մը ցուցարարներուն եւ ոստիկաններուն միջեւ՝ ատեւխի կառքերով, գաւազաններով եւ մետաղէ գործիքներով։ Ոստիկանները զէնք պարպեցին։ Բազմաքաղաքներուն հակոտնաւոր խուռն տակ առնուեցաւ եւ ամբողջ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրուեցաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանութիւնը աւզի օր Պանթէոնի մէջ ձերբակալեց յատուկ համայնավար կին դերձակ Միւզան Ժիրօ, որ զինուորներու ըմբոստութեան մղելու ամբաստանութեամբ մեր ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր։ Ամէնէ վերջանալէ առաջ ան կողմէ եւ ցարդ փախստական կը մնար։

ԼԷՀԻՍԴԻՐԱԳԸԷՆ կը հաղորդեն որ ցուրտին հետեւին մէջ պաղառութեան մէջ է։ գտնուեցան Նիգայս Բ.Ի մէջ յուղատարերը եւ բազմաթիւ թղթակցութիւններ՝ փոխանակուած վերջին ցարուհիին եւ Վիլհելմ Բ.ի միջեւ։

ԾՈՒՊԱՅԻ գերմանական 1600 տոնններ ճամբայ տուին իրենց 100,000 պաշտօնեաներուն։

ՔԻՆԹԸՐՊԸՐԻ արքեպիսկոպոսը հրամայեց բոլոր եկեղեցիներու մէջ աղօթք ընել Լոնտոնի նաւայինի խորհրդաժողովին առթիւ։ Թէ պետութիւնները յաջողին գինաթափութեան փախից յաջող ելքի մը յանգիլ, կ'ըսէ, աշխարհին պիտի փրկայ պատերազմի վախը։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ

կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, տեղի պիտի ունենան շարք մը դասախօսական եւ վիճաբանական ընդհ. ժողովներ՝ հետեւեալ նիւթերու շուրջ.

Խաղաղութեան գաղափարը եւ Հ. Յ. Դ., Դասակարգային պայքարը եւ Հ. Յ. Դ., Մարքսիզմը եւ Հ. Յ. Դ., Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան, Քաղաքական կուսակցութիւնները եւ Հ. Յ. Դ., ինչ է կոմունիզմը։

Դասախօսութեան օրերը կը յայտարարուին յետոյ։

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի շրջանի բոլոր խումբերու զանազան ընկերները կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Petite Source ներքնայարկը, Մէթրօ Odéon ընդհանուր ժողովի։ Մասնակցին ունենալ 1929ի սեանսին տետրերը։

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ռոստոմի սրահը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն։

Պուա Քոլոմպի Վիշապեան խումբը ժողով կը հրաւիրէ իր ընկերները այս իրիկուն ժամը 9ին 79 Rue des Chambards, Bois Colombes. Կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկունը ժամը 8.30ին Յունանեան ընկ. ... Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Նորերս կ'ըլլայ մը...

ԾՈՒՆՁԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ռուբինեան Հայր. Միութեան ժողովը՝ այս Ուրբ. իրիկուն ժամը 9ին Լա Փոքր Սալոն մէջ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ Տրապիզոնի Նահանգի Հայր. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Ֆլորիա ճաշարանին, 61 Rue Mr. le Prince.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէզգընական Միութեան ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Գաւառ Փոսթի սրահը։ Ներկաներուն թիւը ժամանակաւորութեան կը համարուի։ Օրակարգ՝ 1. Հաշուետուութիւն, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան եւլն.։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Հ. Ի.— 155, Սեկանց գրել։

Մարսէյլ, Ա. Ս.— 70,

Զաղզկամբ, Մ. Ա.— 100,

Մարսէյլ, Տորթ.— 703,

Պրինկոլ, Ե. Կ.— 37,

Փեռսոն, Ա. Մ.— 200,

Սրեւանջէմ, Գ. Փ.— 1 ոսկի,

Ֆաղակալայք, Ա. Զ.— 280,

Տրապիզոն, Վ. Կ.— 125,

Նիս, Մ. Խ.— 70,

Սէն Թ'Օպան, Յ. Զ.— 140,

Փրիվա, Գ. Դ.— 60։

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱԽՕՍԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքմանի մէջ (Արճանեան), Գ. Եաճրիկեանի նախաձեռնութեամբ, երկու վանեցի ընկերներ, Պօզ Սամինեան (կամ Ասլքանեան) եւ Գրիգոր ցարութիւնեան ծանգանակութիւն մը կատարած են Միջագետքի գաղթականներու տեղաւորման համար (Պուշուլ)։ Ստացանք ցանկը.—

Ա. Սամինեան վանեցի 30 փէսօ, Գ. Եաճրիկեան՝ Ե. Գարաքինայ Լ. Պէզգեան՝ Պէյլանցի, Ե. Քանդարեան՝ Ցօգատցի, Մ. Եղիազարեան՝ վանեցի, Գ. Ցիզմէճեան՝ Պէյլանցի 10ական, Ա. Ճէպրեան՝ Պէյլանցի, Ա. Գուլեան՝ վանեցի, Ա. Սարքիսեան՝ Աղանացի, Ե. Սարգիսեան՝ Պէյլանցի, Գ. Ցարութիւնեան՝ վանեցի 5ական, Ե. Ալազեան՝ Հաճընցի 4, Ա. Գարիպեան՝ Մալաթիացի, Ց. Ցագեան՝ Ա. Գուլեան՝ Մալաթիացի, Բ. Պալեան՝ Ց. Եօզ-ցի, Ց. Ցայեան՝ Պօլսեցի, Ս. Նէվրուզեան՝ Էվէրէկցի 3ական, Ա. Բաքուեան՝ Մխլահցի, Մ. Քաւլֆեան՝ Էվէրէկցի, Հ. Նալպանտեան՝ Եօզկատցի, Հ. Ղազարեան՝ Քեսապցի, Ա. Քամպէրեան՝ Քեսապցի, Լ. Հերոյեան՝ Խարբերդցի, Լ. Հէզնեան՝ Մարաշցի, Մ. Թուլումեան՝ Զեյթունցի, Յ. Թափալեան՝ Կիլիկեցի, Ե. Պապազեան Քեսապցի, Մ. Մանուկեան՝ Կիլիկեցի 2ական, Մ. Աշըրեան՝ Քեսապցի 1։ Գումար 137 փէսօ։

Խմբ.— Այս գումարին փո...

Խարբերդը, 11 սդերին եւ 4 փէսօ, Մուշ դրկուած ըլլալով, փոխադրեցինք Միջագետքի գաղթ. կոմիտէին նախագահ Պ. Լեւոն Շառոյեանի։(Տես Յառաջ 1 Յունվ.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արթուր, Արշալոյս եւ Արտաշէս Տէրզօգեան. Եղբայրները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղաւնի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոսը եւ մայրը Նուշան (Վարդեր) եւ Ցարդը։ Կարսպետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վարձատրութիւն։ Կը խնդրուի սուրիական եւ ամերիկական թերթերէն արտատպել։ Իմացնել Asador Chegerezian Usine Mr. Combier. Ucel. Ardèche. France.

— Շապին Գարահիսարցի Բիւզանդ Աղաճանեան կը փնտռէ իր քոյրը Նուարդիչկանը եւ եղբայրը Մկրտիչ. կը կարծուի թէ Այնթապ կողմերը կը գտնուին։ Բոլոր նոր հասած գաղթականներէն կը խնդրուի իմացնել P. Aynadjian 4 rue Daumartais. Marseille, France. Լուր տուողին 150 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել։

— Ցաքէթ Թակորեան կը փնտռէ իր հայրը Գիծիլիձի Սիմոն Թակորեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պաղաչցի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբրոզոմ։ 1914էն ի վեր ոչ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել Hapet Agopian 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e): Կը խնդրուի ցուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Ցովհաննէս Թայիթեան (34 տարեկան) որ 3 ամիս առաջ կը գտնուէր Վիեննա։ Իմացնել իր եղբօր Գառնիկ Թայիթեանի, Cher Mr. Arthur. 35 Rue Roberte. Lyon (Rhône).

— Պիլէճիքի Աղայէ Բաղլասեան, Հօր անուն Փանոս, կը փնտռէ իր եղբայրը Ցեղամ. իմացնել Hapet Agopian, 4 rue des Deux Avenues. Paris (13).

IMPRIMERIE MASSIS - ED...
208bis, Rue Lafayette Pa...
Le Gérant: H. ST. PE...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire · SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

10 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1157 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍ ԱՊՏԱԿԻՆ, ԷՐ ՊԱԿԱՍ

Առջի օր կ'արտատպէինք երկաող լուր մը՝ Պէյրութի «լ'Օրիան» թերթէն։

Մեր պաշտօնակիցը, յիշելով գաղթակայանի հիւղակներուն [քա]նդումը եւ գաղթականներուն տեղափոխութիւնը, գիտել [կու]տար.

— «Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակ Գ. Գիւռնիէ եւ [իշ]խանութիւնները մեծ ճիգ կը թափեն, ապահովելու համար գաղ[թ]ականներու հանգիստը եւ առողջութիւնը: Հայերու վարչական [մ]արմինը, զանազան հոսանքներու վարչութիւնները եւ նոյնիսկ [ա]ռաջնորդը չեն հետաքրքրուիր իրենց հայրենակիցներով: Անոնք [...]ր եւ է նշանակելի շարժում չեն ցուցներ»:

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն որ այս միեւնոյն [պ]ատուիրակը անցեալ տարի, Ժընեւի մէջ, զառնօրէն կը գանգա[տ]էր մեր թղթակցին, թէ անհագին գործ կը կատարուի հայ [գ]աղթականներու տեղաւորման համար, բայց Հայերը իրենք [...]ն հետաքրքրուիր: «Իբրեւ թէ Չինացիներուն համար եղած [...]լային այս բոլորը»

Արդարեւ, տարիները կ'անցնին, եւ մենք տակաւին կը շա[ր]ունակենք օտարականի պէս նայիլ 40,000 գաղթականներու [տ]եղաւորման խոշոր աշխատանքին վրայ: Մամուլը պարբերա[բա]ր տեղեկութիւններ կը հրատարակէ նորաշէն գիւղերու, տե[ղ]աւորուած համրանքի, լծկանի, սերմնցուի, ծառերու եւ ար[տ]երու մասին, քաղելով Ազգերու Դաշնակցութեան տեղեկա[գ]իրներէն: Լուրեր՝ որոնք չեղածէն գործ մը արտադրելու ճիգն [...] եռանդը կը պատմեն: Բայց, քանի՞ հոգի ուշադրութեամբ [...] կարդան այդ նկարագրութիւնները: Քանի՞ հոգի կը հետա[քր]քրուին, կ'ոգեւորուին լրջօրէն: Նիւթական տէսակէտով գէ[շ ...]ր կը հաւասարի մեր մասնակցութիւնը, իսկ բարոյականն — կարելի է գատել կարդալով «լ'Օրիան»ի դիտողութիւնը.

«Հայերու վարչական ժողովը, զանազան հոսանքներու [վա]րչութիւնները եւ նոյնիսկ առաջնորդարանը չեն հետաքր[ք]ուիր իրենց հայրենակիցներով»:

Կամ կը հետաքրքրուին այնքան, որքան անհրաժեշտ է [...]ոու ցաւէ մը ազատելու համար:

Օրինակ, տեղական իշխանութիւնները քանի մը անգամ [ժ]ամանաժամ տուին, վրանաքաղաքը պարպելու համար, քանի [...] վճռուած է քանդել ապականութեան եւ ծուլութեան այդ [...]նները: Որոշումը հաղորդուած առեն՝ անշուշտ խուճապ կը [...]ի, եւ առաջնորդը կամ ուրիշ իրաւասու անձ մը ափ կ'առ[նէ] կառավարութեան դուռը, նոր պայմանաժամ խնդրելու հա[մա]ր: Եթէ տրուեցաւ, այլեւս կը մոռնանք ամէն բան, մինչեւ [...] գործի սկսին կացինն ու բրիչը, եւ մեր խելքը գլուխը գայ:

Անշուշտ վաղը նոյն պատմութիւնը պիտի լսենք Հալէ[պ]էն, ուր այլապէս ծանր է կացութիւնը, Անատօլուի բնա[կ]ութին հետեւանքով: Եղածին վրայ պիտի աւելնայ, արդէն [...]եր է լենալ 3 4000ի նոր համրանք մը, որուն տեղաւորումը [...]էն բանէ առաջ հաւաքական աշխատանք եւ գիտակ[ց]ութիւն կը պահանջէ:

Բարեբախտաբար, Ժընեւի մէջ գումարուած համայա[ս]խան մարմինը որոշեր է նորեկները առաջին առթիւ տե[ղա]ւորել Եփրատի եւ Տիգրիսի միջեւ, Թափուր հողերու վրայ, [...]խանակ ձգելու որ երթան դիզուին ու լուծուին կայաններու [մէ]ջ: Այս նպատակով կարեւոր գումարներ ալ տրամադրուած [են]: Բայց, գործը այնքան ընդարձակ է եւ ծանր, որ չի կրնար [...]ւի հանուիլ առանց մեր սրտագին եւ գործնական մասնակ[ցու]թեան: Օտարը դիւրութիւններ կ'ընծայէ, բայց մեզի կ'իյ[նա]յ՝ բուն աշխատանքը, գործին կազմակերպումն ու իրակա[նա]ցումը: Այս տեսակ պարագաներու մէջ է որ պիտի ապա[ցու]ցանենք թէ ունինք ազգային գիտակցութիւն եւ մեր ճա[կ]ատագիրը վարելու ընդունակութիւն:

Դժո՛ւն է — թէեւ շատ փափուկ — Պէյրութի ֆրանսա[կա]ն օրկանին ապտակը: Բայց տեղին: Կը թուի թէ ոչ միայն [...]ցեր է Լիբանանի հայկական շրջանակներուն մէջ, ոչ ալ [...]ուս Արդեօք անո՞ր համար որ դուրսէն ալ, մանաւանդ այդ [...]ղաքին մէջ, ցամքեր են ե՛ւ միտքերը ե՛ւ սիրտերը...

Ուշ չէ, տակաւին, սթափելու համար: Մանաւանդ որ, Անա[տօ]լուի խորերէն փրթած հոսանքը արդէն քով քովի բերեր է [...]որ տարրերը, Հալէպի մէջ, եւ ամէնքն ալ կ'ըմբռնեն կա[ցու]թեան ծանրութիւնը:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ այդ գիտակցութիւնն ու գործակ[ցու]թիւնը բարերար ազդեցութիւն պիտի ունենան նաեւ Պէյ[րու]թի մէջ եւ այլուր: Ու պիտի բացուի, վերջապէս, լուռ, ներ[քի]նակ եւ արդիւնաւոր գործունէութեան շրջան մը՝ մեր ա[մէ]նէն հայաշատ, բայց եւ ամէնէն անտէր գաղութին մէջ:

Ո՛չ լսենք գլորելու խնդիր կայ, ոչ ալ հազար կտոր բլլա[...] կը բաւէ ուշադիր աչք եւ քիչ մը տաք սիրտ ու պար[տ]ճանաչութիւն:

Իսկ ամէնէն առաջ, հարկ է թօթուել այն կիրքերը, որոնց [...]կ ոչ թէ գաղափարն է որ կը կայծկլտայ, այլ խօսքի տակ [...]ալու ափական ունակութիւնը:

Ով որ քաջ է, ապարէզ կ'իջնէ եւ գործքով կ'ապացու[ցա]նէ իր արժէքն ու առաւելութիւնը, իմաստութիւնն ու գէ[րա]զանցութիւնը: Մնացածը հէքեաթ է: Ոտքի վրայ քուն բե[րո]ղ սահմանուած պատմութիւն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՐՄ. ՈՋ ԹԷ ԽՕՍՔ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ կը պարզէ Ամերիկահայ Կարմիր Խաչին կատարած աշխատանքները եւ առաջադրութիւնները (դեկտ. 15).

— «Այսպէս, այժմ իր մոած քէմփէյնով՝ Հայ կարմիր խաչը կ'ուզէ.—

1. Սուրիոյ մէջ միջնակարգ հայ վարժարանի մը հաստատումին նպաստել նիւթապէս, որպէս զի մեր այդ ամէնէն մեծ, բայց եւ ամէնէն աղքատ գաղութի նոր սերունդը կարենայ դաստիարակուիլ հայկական ոգիով եւ պիտանի քաղաքացի դառնալ փապագայ ազատ Հայաստանի համար:

2. Սուրիոյ զանազան հայաբնակ վայրերու եւ նորահաստատ հայ գիւղերու մէջ նախակրթարաններ հիմնել, ինչպէս նաեւ բժշկական - առողջապահական կայաններ հաստատել:

3. Դարձեալ Սուրիոյ մէջ հաստատել մնայուն արհեստանոցկայան մը՝ հարէմներէ նոր ազատուած մեր քոյրերուն եւ պատանիներուն համար:

4 Նիւթապէս օգնել Ատրպատականի 16 հայ գիւղական դպրոցներուն, որոնք չեն կրնար պահուիլ իրենց սեփական միջոցներով: Նոյնպէս օժանդակել Ատրպատական ապաստանող հայ տարագիրներուն:

Միջագետքի հայ գաղթականներու Մուսուլ տեղափոխութեան եւ տեղաւորման նպաստել՝ շարունակելով արդէն սկսուած գործը:

6. Յունաստանի հայ դպրոցներուն եւ կարօտեալներուն օգնել:

Եւ, վերջապէս, նպաստել մեր նահատակ հայ մտաւորականներու եւ զինուորականներու ընտանիքներուն, ինչպէս եւ հայածական կարօտեալներուն եւ հիւանդներու թէ՝ Հայաստանի մէջ եւ թէ Հայաստանէն դուրս:

Հայ կարմիր խաչի կեդրոնական վարչութիւնը ցուլիս ամիսէն սկսեալ, այսինքն՝ իր վերջին Պատգամաւորական ժողովէն յետոյ, մինչեւ այժմ վերոյիշեալ նպատակներու համար ուղարկած է 4,555 տոլար: Այդ գումարէն 1,500 տոլար գացած է Պէյրութի միջնակարգ հայ վարժարանին, 1495 տոլար՝ 14 հայաբնակ վայրերու դպրոցներուն, 300 տոլար՝ Ատրպատականի կաբիններուն, 1000 տոլար՝ Յունաստանի որբանոց վարժարաններուն եւ 260 տոլար՝ կարօտ ու հիւանդ հայ ուսանողներուն:»

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Անգլիոյ ջորջ Թագաւորը նոր տարուան առթիւ, Երուսաղէմի պատրիարքին շնորհած է «Բրիտանական կայսրութեան» պատուանշանին ասպետի աստիճանը (Knight Commander of the Order of the British Empire): Լոնտոնի թերթերը ուրախութեամբ կ'արձանագրեն այս անուանումը եւ գովեստով կը խօսին հայ եկեղեցականին մասին: Պատրիարքը պիտի կրնայ կցել իր անունին K. B. E. սկզբնատառերը, ինչպէս սովորութիւն է Անգլիոյ մէջ:

ՆԿԱՐ ՄԸ ՈՐ 25 ՄԻԼԻՈՆ ԿԱՐԺԷ

Ամերիկացի արուեստասէր մը 200,000 անգլիական ոսկիի (25 միլիոն ֆրանք) գնեց Սըր Թոմաս Լորէնսի մէկ նկարը՝ «Կարմիր Տղան», որ կը պատկանէր Տըրհէմի կոմսին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Չերվոնեց կեղծողներու դատը

ՎՐԱՍՏԱՆԸ ԱՆԿԱԽ ՊԻՏԻ ՀՌՉԱԿԷԻՆ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ քանի մը օրէ ի վեր Մոապիթի մանաւոր դատարանին առջեւ տեղի կ'ունենայ Չերվոնեցի կեղծարարներուն դատավարութիւնը: «Յառաջ» ժամանակին մանրամասնութիւններ տուած էր այս մասին: Պաշտպան փաստաբանները նախ պահանջեցին որ քաղաքական յանցաւորներու համար 1928ին շնորհուած ընդհ. ներումը գործադրուի նաեւ ամբաստանեալներուն համար, քանի որ խնդրոյ առարկան քաղաքական հանգամանք ունի: Դատարանը մերժեց այս առաջարկը:

Նախ լսուեցաւ վրացի Քարումիձէ, որ ըսաւ թէ ինք կը գործէր հաւանութիւնովը քարիւղի թագաւոր Տէթէրտինկի, զօր. Հոֆմանի, Նոպէլի եւ ուրիշներու. յայտնեց թէ իրենց յանձնուած դրամը կը գործածուէր ո՛չ միայն չերվոնեցի արժէքը կոտրելու, այլեւ հակաբոլշեւիկ զօրաւոր շարժում մը առաջ բերելու Վրաստանի, ամբողջ խորհրդային միութեան, նոյնիսկ Գերմանիոյ մէջ: Աւելցուց թէ իրենք բացարձակապէս անձնական շահ չէին հետապնդեր, ընդհակառակն իրենց սեփական միջոցներն ալ կը զոհէին:

Յետոյ հարցաքննուեցաւ Սատաթիէրաշվիլի, քարտուղար իշխան Ավալոֆի Միւնիխի մէջ: Անոր միջոցաւ է որ յարաբերութեան մտած էր այն շրջանակներուն հետ, որոնք կ'աշխատէին Վրաստանի, անկախութեան համար: Ըսաւ թէ Գերմանիա վարակուած էր բոլշեւիկեան գաղափարներով, ինք եւ իր բարեկամները անհրաժեշտ նկատեցին կապուիլ աջ շրջանակներուն: Վրաստանը ազատագրելու կարող պիտի ըլլար միայն ազգայնօրէն վերածնած Գերմանիա մը:

Ամբաստանեալը Միւնիխի մէջ ծանօթացած էր Տոքթ. Վէպէրի հետ, որ կը թուի թէ շատ լաւ յարաբերութիւններ ունի պավարիական կառավարութեան հետ: Անոր միջոցաւ այս վերջինին հաղորդեց բազմաթիւ տեղեկութիւններ՝ բոլշեւիկներու գործունէութեան եւ Գ. Միջազգայինի պրոպագանդին մասին:

Հարցաքննուեցաւ նաեւ Տոքթ. Վէպէր, որ կը պատկանի Հիթլէրի շրջանակին եւ մասնակցած է 1923ի պետական հարուածին: Ինքն է որ զօր. Հոֆմանը յարաբերութեան դրած է գլխաւոր ամբաստանեալ Քարումիձէի հետ եւ Լոնտոն ղրկած յիշեալ զօրավարը՝ անգլիացի ծանօթ դէմքեր շահելու համար ի նպաստ Կովկասի հակաբոլշեւիկեան պայքարին: Վէպէր մերժեց տալ այդ մարդոց անունները: Դատը կը շարունակուի:

Բեսեդովսկիի դատավարութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, առջի օր Մոսկուայի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկիի՝ ի բացակայութեան: Դատարանին մէջ ներկայ էր նաեւ արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ:

Արտաքին գործավարութեան արեւմտեան գրասենեակի անօրէն Կագան ըսաւ թէ ամբաստանեալը քանիցս անկարգապահ արարքներու մէջ գտնուած եւ ազդարարութիւններ ստացած է: Չեկայի գործակալ Ռոյզէման, որ Փարիզ եկած էր Բեսեդովսկիին հարցաքննելու համար, ըսաւ թէ Բեսեդովսկի չկրցաւ բացատրութիւն տալ 15.000 տոլարի գործածութեան մասին, զլխու ցաւ պատրուակելով: Նոյն օրը կէսօրէ՝ վերջ Բեսեդովսկի դեսպանատան զաւիթը տեսնուեցաւ ֆրանսական ոստիկանութեան հետ, դեսպանին միջոցաւ կանչեց իր կինը ու մեկնեցաւ դեսպանատունէն: Ռոյզէման աւելցուց թէ Բեսեդովսկիի պատէն ցատկելով փախչիլը սուտ է, քանի որ կրնար ազատօրէն դուրս ելլել:

Բացի 365.000 ֆրանքի գումարէն, Բեսեդովսկի իւրացուցած է նաեւ խորհրդային դեսպանատան պատկանող կարգ մը արծաթեղէններ:

Ամբաստանեալին եղբայրներէն մէկը՝ Եակոբ Բեսեդովսկի ըսաւ թէ՝ հակառակ արտասահմանի կարգ մը թերթերու գրածներուն, իր ընտանիքը երբեք չէ հալածուած խորհրդային իշխանութեանց կողմէ:

Յետոյ կարդացուեցան Փարիզի դեսպանատան զանազան ասու եւ ֆրանսացի պաշտօնեաներու վկայութիւնները՝ Բեսեդովսկիի վարած ճոխ եւ փարթամ կեանքին մասին: Աւկէ զատ Բեսեդովսկի ոչ մէկ առեն բերանացի կամ գրաւոր կերպով յայտարարած է թէ խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութեան կը հակառակի, ընդհակառակն միշտ ջատագոված է անոր ուղեգիծը:

Ընդհանուր դատախազը պահանջեց որ 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուի Բեսեդովսկին իբրեւ գեղծարար:

Դաւաճանութեան խնդիրն ալ առանձին քննութեան պիտի ենթարկուի:

Իտալացի անիշխանականներու բոյնը

Նիսի ոստիկանութիւնը Քանէէն երկու քիլոմեթր հեռուն լեռներու մէջ գտաւ խորհրդաւոր թաքստոց մը, ուր կ'ապրէին երկու տարիէ ի վեր Անճելօ եւ Էնրիքօ Փուատու եղբայրները: Բնակարանը կը կոչուի «Ֆոնթ-Մարիա» եւ ունի անմիջակ ընդարձակ հողեր: Փուատու եղբայրները կ'աշխատէին մօտակայ քարահանքի մը մէջ եւ հնարաւորութիւն ունէին ․ստանալու տինամիթ եւ շէտտիթ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ Ժ.

Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին հանգանակութեան գումարը (ցանկը յաջորդաբար)	1868
Պոլէնի Ազգ. վարչութեան հանգանակութիւնը (մանրամասնութիւնները յաջորդով)	962
Եօթնակ	100
Յ. Յովակիմեան, Մարսէյլ	100
Ա. Յովակիմեան »	30
Հրաչեայ, Լուիզ, Թագուհի եւ Արաքսի Հալաճեան	20
Արամ Քիթապճեան, Մարսէյլ (փոխան ծաղկեպսակի փոքրիկն Աստղիկ Օ. ձգնաւորեանի մահուան առթիւ)	30
Երուանդ Արսլանեան, Պուրկ Սէն Թ'Անտէօլ	30
Մնիկ Սարեան	10
Արամ Սանտալճեան, Լա Ռոշէլ	10
Գումար	3160
Թ. ցանկի գումարը	5367
Գումար	8527

ԽՄԲ.— Օրուան գումարին վրայ, դեկտ. 31ին կեդր. յանձնախումբին յանձնած էինք 3000 ֆրանք (տես յանձնախումբին Ա. ցանկը): Երէկ յանձնեցինք 5000 ֆրանք եւս:

... Խմբագիր

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 6 յունուար. — Թուրքիայէն դէպի Սուրիա տարագրուած մեր դժբախտ հայրենակիցներուն թշուառութիւնը մասամբ մեղմացնելու եւ համազգային պարտականութեան մէջ անմասն չմնալու համար, Ալֆորվիլի Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղս 5 յունուար 1930 Կիրակի օր հանգանակութեան մը ձեռնարկեց գաղութիս մէջ: Գոյացած ամբողջ հասոյթը, 1868 ֆրանք կը ղրկենք, խնդրելով որ բարի ըլլաք ժամ առաջ յանձնել իր նպատակին:

Այս գումարէն զատ, ստացած ենք նաեւ գործածուած հագուստներ զորս պատրաստ ենք անմիջապէս յանձնել կեդր. յանձնախումբին, Սուրիաղրկուելու համար:

Ատենապետուհի Նունիկ Ռստուլիկեան, Ատենադպրուհի Շաքէ Սանթուրեան:

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ա ՑԱՆԿ

Սուրիոյ նոր տարագիրներուն հանգանակութեան կեդր. յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, որոնց հաշուոյն Հալէպի տարագրելոց յանձնախումբին ղրկուած է 600 անգլ. ոսկի Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Ընդհ. Տնօրէնութեան եւ Գահիրէի Երջ. յանձնաժողովին միջոցաւ.—

Պօղոս Նուպար փաշա 20 հազար, Տիգրան Խան Քէլէկեան 10,000, Տիկին Նոյեմի Գափամաճեան 5000, Պ. Պ. Պօղոս Էսմէրեան 5000, Առաքել պէյ Նուպար 3000, Զարեհ պէյ Նուպար 3000, «Յառաջ»ի միջոցաւ հանգանակուած գումարէն 3000, Տիգրան Զամքէրթէն (Նիս) 2000, Գ. Նորատունկեան 1000, Երուանդ պէյ Աղաթօն 1000, Տիգրան Կամսարական 1000, Լեւոն Կիւմիւշկէրտան 1000, Միհրան Մուրատեան (Մարսէյլ) 1000, Ս. Աստուածատուրօֆ 500, Հեթում Սէթեան 300, Վահան քահ. Խոյեան 200, Յ. Ապտալեան 100:

Գումար՝ 57,100:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՀՈՂ ՉԿԱՅ, ԳՈՐԾ ՉԿԱՅ, ԿԸ ՎՀԱՏԻՆ

Առաջին թղթակցութեամբ ընդհանուր ակնարկ մը նետեցի Յունաստանի հայ գաղթականութեան արտագաղթի հոսանքին եւ կարգ մը պատճառներու մասին։

Այսօր կ'ուզեմ աւելի բացորոշապէս պարզել չարիքին բուն աղբիւրները։

Իբրեւ հետեւանք ընդհանուր պատերազմին, արեւմտեան ազգերու մէջ տիրող տնտեսական տագնապը, Յունաստանի մէջ, մէկ քանի տարի առաջ միայն սկսաւ։ Գաղթականներու գետեղման համար մեծ աշխատանք թափուած եւ մեծ ալ փոխառութիւններ կատարուած են։ Հիմա որ գետեղման յանձնախումբը իր աշխատութեան մեծ մասը լրացուցած է, այսինքն այդ անունով դուրսէն ալլեւս մեծ գումարներ չեն գար, ինչպէս եւ գաղթականներու իրենց Թուրքիա ձգած ինչքերուն համար բաժնուած առաջին մասնավճարը շատոնց հալած է, մեծ մասը տունի եւ կարասիի, մնացեալն ալ գործի պզտիկ դրամագլուխներու, տնտեսական տագնապն ալ հետզհետէ սուր հանգամանք առած է։

Յունաստան աղքատ է մշակելի հողի կողմէ։ Կառավարութիւնը գերմարդկային ճիգեր կ'ընէ ճահիճներ եւ լիճեր չորցնելու եւ գետերու ընթացքը փոխելու, որպէսզի աւելի շատ հող կարենայ մշակել։ Նոյնպէս մեծ աշխատանք կը թափուի երկրագործութիւնը գիտական լաւագոյն մեթոտներով, կատարելու։ Յոյս կայ որ այս ձեռնարկներուն շնորհիւ, քանի մը տարիէն ընդհանուր բերքը հարիւրին երեսուն համեմատութեամբ աւելնայ։ Ճարտարարուեստի ալ հող կը տարածուի։

Առանց աւելի մանրամասնութեան մէջ մտնելու, կարելի է իրազեկ շրջանակներու հետ կրկնել, թէ ներկայ տնտեսական տագնապը 1—2 տարիէ աւելի չպիտի տեւէ։ Ամէն պարագայի մէջ, Յունահայը ներկան աչքի առաջ ունենալով, իրեն համար այս երկրին մէջ քաջալերիչ բան մը չի տեսներ։ Նախ հողագործութիւն կարելի չէ։ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ որոշ քանակութեամբ ծխախոտի մշակներ կային եւ դեռ կան։ Անոնք հողատէր ըլլալու մասին չեն կրնար մտածել։ Գիւղացին իր ձեռքը գտնուած եւ արդէն անբաւական հողն ալ չի ծախեր։ Հին Յունաստան այգի շատ ունի։ Յոյն գաղթականներու ժամանումէն առաջ ալ, այդ այգիներուն համար բաւարար մշակ ունէր եւ մարդկային աւելորդ արտադրութիւնը Եգիպտոս եւ մանաւանդ Ամերիկա կ'արտածէր։

Ուրիշ բաներն բուն առումով, Հայերը հոս հողին կապել կարելի չէ։ Մեծ քաղաքներու մէջ, գաղթականներու համար նախապէս շատ մը շէնքեր կը շինուէին։ Այդ գործն ալ դադրած է հիմա։ Ի հարկէ արեւմտեան երկիրներու չափ բարգաւաճ ճարտարարուեստ չկայ հոս, հետեւաբար գործարաններու կեանքն ալ չափազանց սահմանափակ է։ Լաւագոյն պարագային հպատակութեան հարց կը ծագի։ Որովհետեւ Յունաստան ալ մեծ պետութիւններու օրինակին հետեւելով, կ'աշխատի իր երկրին գործը իր հպատակներուն վերապահել։ Վերջերս կայսերական քանի մը օտար ընկերութիւններ փակուեցան, որովհետեւ գործը Թուրքիայէն մեզի գլուխ եօթը շիլին աւելի սուղ ըլլալ սկսած է հոս։ Առաջին առթիւ հոն աշխատող Մշեցի եւ այլ գործաւորները, որ տարիներէ ի վեր կանոնաւոր գործ գտած էին այս ասպարէզին մէջ, բաց մնացած են։ Եւ չգտնելով եւ յոյս ալ չունենալով այդ կարգի գործի մը, Հայերու Ամերիկայի ճամբան բռնեցին։ Յոյն գաղթականներուն մէջ ալ պզտիկ դրամագլուխով մանր առեւտրական մ'ինչափ շատ կայ, որ կառավարութեան հոգ կը պատճառէ քաղաքներու վրայ աւելորդ բեռ դարձած եւ ապրուստի սղութեան պատճառներէն մէկը հանդիսացող այս տարրը։ Անոնց մէջ եւ անոնց հետ մրցելու կոչուած Հայերուն կեանքը, կարելի է երեւակայել, թէ որչա՛փ կը դժուարանայ։ Ու թէ անտանելի ալ անկարելի կը դառնայ։

Այս բոլոր նիւթական պատճառներէն զատ, կայ նաեւ հոգեկան-բարոյական մասը։

Հայաստան փոխադրուելու փափաքով առժամապէս տեղէն չշարժող մասը, կորսնցուցած է որոշ չափով հաւատքը հայրենիք երթալու, կամ քաղաքական մօտալուտ փոփոխութիւններու շնորհիւ բնատնեկան օջախ վերադառնալու։ Հետեւաբար, չեմ կարծեր, որ, — խօսքը մանաւանդ Յունաստանի համար ուր հողին կապուած հայութիւն եւ անոր կողքին ապրող արհեստաւոր եւ մանր առեւտրական չկայ — մեր խօսքերն ու ճառերը մեծ օգուտ ունենան։ Գիտակից մտաւորականը կրնայ որոշ չափով, կէս կուշտ կէս անօթի մնալ եւ տոկալ իր ընտանեկան պարագաներն ալ որ զրկանքը քիչ մըն ալ յոյսով ոսկեզօծեն այն տեղերու մէջ, ուր եթէ ապրուստը նուազ ապահով է, սակայն հոն իր գոյութիւնը քաղաքական խուժանութեան կը մտնեցնէ զինք մ'ինչափ, որչափ այդ երկիրները իր հայրենիքին մօտ են։ Իսկ ժողովուրդին ստուար մասը, որքան ալ խօսինք եւ գրենք, իր բախտակիցներուն լաւէն եւ պատմածէն տարբեր բան հազիւ թէ ընէ։

Առտուան ժամը իննին մօտ, ճամբուս վրայ շատ անգամ կը պատահիմ երեքով, չորսով մարդկային խումբերու։ Հայեր են, որոնք բանը ունեցուն, առանց գործ գտնելու կը վերադառնան տուն այն հրապարակէն, ուր գացած էին աշխատանք գտնելու։ Տխուր է իրենց խօսակցութիւնը։ Կը դառնանան սեւ բախտին դէմ։ Իրենց բանը տունը ձգելէ վերջ կը համախմբուին մօտակայ սրճարանը։ Շատ անգամ նարտը կամ թղթախաղն ալ մէկ կողմ կը ձգեն, եւ կը սկսի գաղափարներու փոխանակութիւնը։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, կ'ըսեն։

Իրենց մէջ բանգէտներ կան, որ կը ճանեն հեռու երկիրներէ առնուած տեղեկութիւններէ։ Հեռուի սուրբը միշտ զօրաւոր կ'ըլլայ. ասոր հակառակը տանելի ներկայ մը եթէ չկայ, երբ տունը հազար պէտքեր կան, երախաները անօթի են եւ ինքը ուժեղ բազուկներ ունի բայց ոչ գտնենք օգտագործելիք զբաղում, գաղթականը կը տարուի հաճութեամբ ականջ տալ, ինչ որ կը պատմեն Ամերիկայի համար։ Եւ կը սկսի միայն տալարներու ձայնը եւ յաջողածներու պատմութիւնը լսել։ Մանաւանդ անոնց մէջը, խօսեցէք, աշխատեցէք համոզել թէ հո՛ն ալ անգործ օրեր պիտի ունենայ եւ այնտեղի անգործութիւնը ա՛լ աւելի գէշ հետեւանքներ, սկանդ չի կախեր։ Ներկան միայն աչքի առջեւ կ'ունենայ, տարտամ դեղցիկ իրականութիւնը, երբ գործ չունի, դրամ չունի եւ տունը անօթի են։ Ես կը կարծեմ թէ պէտք չէ անպայման այպանել զանոնք, եթէ հրամայական պահանջէ մը դրդուելով, — գուցէ քիչ մըն ալ առհաւական գաղթասիրութենէ — կ'ուզեն իրենց վիճակը բարելաւել, աշխատանք գտնել։ Համոզե՛նք զիրենք իրենց գտնուած վայրին առաւելութիւնները թուելով, բայց աշխատի՛նք նաեւ որ, եթէ անպայման որոշած են, գաղթը կատարուի այնպիսի պայմաններու մէջ, որ գացած տեղերնին աւելի գէշ չըլլան։ Լրագրական թղթակցութիւններով տրուած հաստատական տեղեկութիւնները չեն հերքեր մասնաւոր նամակներէ քաղուած ծանօթութիւնները, որոնց միայն վարդագոյն մասը գաղթականին ականջին մօտ կուգայ, իր ականջը կը մտնէ։ Հոն ալ ներկայ խմբաւորումները կը գոյանան, աւելի կանոնաւոր աշխատանք պէտք է տանիլ։ Անհրաժեշտ է տեղեկատու եւ աշխատանք ճարող գրասենեակներ ունենալ։ Գրասենեակներ, որ ամէն պարագային ոչնչացնեն չկզաքացնեն սըմսարները միակողմանի եւ շահախնդիր աշխատանքը։ Այս ուղղութեամբ ըլլալիք շատ գործեր կան դեռ, որոնց ամէնուն նպատակը պէտք է ըլլայ համբանքը պահել, կարելի չափով լրիւ եւ մաքուր։ Տրագիկները անօգուտ կ'ըլլան, եթէ զանոնք կենդանի աշխատանքի վերածող ջանքը եւ կամքը պակսին։ Եւ խնդիրը այնչափ կենսական է որ կ'արժէ լրջօրէն ուսումնասիրել, եւ գործի լծուիլ։ Տնտեսական գետնի վրայ տարուած աշխատանքն ալ գերազանցօրէն ազգային գործ է և կ'իյնայ մեր ծրագրի սահմաններուն մէջ։

Մ. Լ.

ՆՈՐ ՓՈՐՁՆ ԱԼ ՁԱԽՈՂԱԾ

"ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ՄԵՐԺԱԾԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆՔ.."

ԹԱՒՐԻԶ, 27 դեկտ. (Սեփ. թղթ.) — Վերջերս արտասահմանի հայ մամուլը նորէն կը զբաղի Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդութեան հարցով։

Ինչպէս յայտնի է, խորհրդային Հայաստանի վարիչները ամբողջ ութ տարի է (1921—1929), անդադար ու կանոնաւոր աշխատանք, մութ դաւեր ու խաղեր, ամէն տեսակ յայտնի եւ գաղտնի միջոցներ գործադրեցին Ատրպատականի Հայոց առաջնորդ Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանը պաշտօնանկ ընելու, հեռացնելու եւ անոր տեղ իրենց ուզած մարդը նշանակել տալու համար։ «Բանւորա-գիւղացիական» բռնապետութեան հայ վարիչները կուրցան ու մոռցան, որ Ատրպատականի հայութիւնը միայն եւ միայն ինքն է լիազօր ընտրելու եւ հրաժարեցնելու իր առաջնորդը, համաձայն թեմական կանոնադրութեան։

Ի՛նչ խօսք որ հայ բոլշեւիկներու եւ չեկիստներու 7—8 տարիներու աշխատանքը ապարդիւն անցաւ։ Զարմանալի է, որ կրօնն ու եկեղեցին հալածող բոլշեւիկները իրենց քիթը կը խոթեն նաեւ էջմիածնական եւ առաջնորդական գործերու մէջ, յանուն «ժողովրդավար գաղափարներու» պաշտպանութեան, որուն միջա «կողմնակից» կանգնած են նաեւ ռամկավարները՝ բոլշեւիկներու հացին իւղ քսելու եւ արքի ծառայութիւն մատուցանելու համար։

Դեռ վերջերս էր, որ փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը ցնծութեամբ կ'աւետէր թէ Արսէն եպիսկոպոս Ղլըճեանը Ատրպատական պիտի երթայ իբր Առաջնորդ եւ համերաշխութիւն պիտի գոյացնէ ազգային մարմիններու մէջ։ Ու կ'աւելցնէր թէ, Ներսէս արք.ն ալ պաշտօնէ քաշուած է արդէն եւ մեկուսացած կ'ապրի եւայլն։

Արդ, կը փութամ յայտնելու թէ, Արսէն եպիսկը Թեհրանէն եկած եւ փորձած է անցնիլ Թաւրիզ, բայց պարսից կառավարութիւնն ու Ատրպատականի հայութիւնը բացարձակապէս մերժած են ճանչնալ զինքը։ Նորապսակ եկեղեցականը ճարահատ յայտարարեր է թէ ինքը արտասահմանի անցագիր ունի եւ պիտի երթայ արտասահման, աւելցնելով թէ Թաւրիզ պիտի երթար, ո՛չ թէ իբր առաջնորդ, այլ ազգային մարմիններու միջեւ համերաշխութիւն գոյացնելու։ Այս ալ ձեւական գիւտ մըն է, որովհետեւ Ատրպատականի ազգային, կրթական եւ մշակութային ու բարեգործական հիմնարկութեանց մէջ ո՛րեւէ տարակարծութիւն եւ անհամերաշխութիւն կամ խզում չէ եղած եւ չկայ։ Գոյութիւն ունեցող բոլոր մարմինները ու հիմնարկութիւնները հաշտ ու համերաշխ կը գործեն տարիներէ ի վեր։

Գալով այն առասպել լուրին թէ մեր առաջնորդը մեկուսացած է եւ անպաշտօն, կը յայտնեմ, որ Ներսէս արքեպը միշտ ալ իր պաշտօնին վրայ է եւ կը վարէ այս թեմին գործերը եւ կ'ապրի Առաջնորդարանին մէջ։

Երբ Ատրպատականի թեմ. պատգ. ժողովը լսեց, որ Արսէն եպիսկ. Էջմիածնի կողմէ եւ կաթողիկոսական կոնդակով նշանակուած է Ատրպատականի առաջնորդ եւ բոլշեւիկներու օգնութեամբ պիտի խնդրէ նաեւ պարսից կառավարութեան միջնորդութիւնը՝ իր գիւանի միջոցով, պաշտօնապէս դիմեց բուն պարսից կառավարութեան, յայտնելով, որ Ատրպատականի հայութիւնը, իր ներքին կանոնադրութեամբ, միակ տէրն ու տնօրէնն է ընտրելու եւ հրաժարեցնելու իր առաջնորդները։ Այս իսկ պատճառով, պատգ. ժողովը, յանուն Ատրպատականի հայութեան կը յայտնէր թէ վճռապէս կը մերժէ Արսէն եպիսի նշանակումը եւ չպիտի թոյլ տայ, որ ան իբր առաջնորդ Թաւրիզ գայ եւ անախորժութեանց տեղի տայ։

Ատրպատականի նահանգապետութիւնը պատգ. ժողովի այս ցանկութիւնը հեռագրով կը յայտնէ Թեհրան, կեդրոնական կառավարութեան, որ իր կարգին կը դիմէ նաեւ Շահնշահ Փեհլէվիին։ Կառավարութիւնը կը նկատէ, որ ժողովուրդի պահանջը բոլորովին արդարացի է, ուստի եւ ընդառաջ կ'երթայ։

Դեկտ. 25ին Ատրպատականի նահանգապետը՝ Թեհրանէն, կեդրոնի կառավարութենէն կը ստանայ հետեւեալ պաշտօնական հեռագիրը

— «Հայերի հոգեւոր գործերին չենք խառնւում. Նրանք ազատ են իրենց հոգեւոր գործերը տնօրինելու իրանց ցանկութեամբ: Նրանց ընդունած Ներսէս խալիֆան (առաջնորդը) մեր կողմից էլ ընդունելի է, նրանց չընդունած Արսէն խալիֆան մեր կողմից էլ անընդունելի է»։

Նահանգապետը, այս հեռագիրը, ոստիկանական բարձր պաշտօնեայի մը միջոցով ղրկած էր Հայոց առաջնորդին ի գիտութիւն, իսկ պատգ. ժողովի ատենապետ Գ. Մ. Ղաթիրեանը նոյն հեռագիրը քաշեց Թեհրան պատգամաւոր Ջօրջ խան Աստղինեանին, որ Արսէն եպս.ի հետ խօսի այս հարցերու մասին։ Անշուշտ Արսէն եպիսկ. այնքան թեթեւամիտ չպիտի ըլլայ, որ վերլուծել հեռագրի բովանդակութիւնը լսելէ յետոյ, փորձէ Ատրպատականի առաջնորդական աթոռը բարձրանալ։

Թէեւ ձեռքն ունի կաթողիկոսական կոնդակ եւ պաշտօնական հրահանգներ, որպէսզի պարսից կառավարութիւնը միջամտէ եւ Ներսէս արքեպը հեռացնէ, բայց կառավարութեան դիրքն ու որոշումը արդէն պարզ գծեն եւ յիշեալ հեռագիրն ալ կը հաստատէ ամէն ինչ։

Եթէ Արսէն եպիսկ. կ'ուզէ այս անել եւ անյարմար վիճակէն պատուով դուրս ելլել, թող վերադառնայ Էջմիածին եւ հոն երազէ նոր փառքերու վրայ, եւ կամ արտասահման անցնելով, որեւէ ձեւով հովուական պաշտօն փնտռէ (եթէ միայն տան)։ Իսկ եթէ համոզուած է, որ Չեկայի եւ կամ բոլշեւիկներու օգնութիւնն ու միջամտութիւնը կրնան զինքը առաջնորդել Թաւրիզ իբր առաջնորդ, չարաչար կը սխալի։ Թող յիշէ Նոր Ջուղայի դէպքը (1922), երբ ծեծուեցաւ եւ արտաքսուեցաւ ժողովուրդին կողմէ՝ իբր խառնակիչ, եւ հակաժողովրդական մարդ։

ՆՈՐԻԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

Պէրլինէր Թակէպլաթի Թղթակիցը Փօլ Շէֆէր, որ վերջերս վտարուեցաւ Մոսկուայէն, շարունակելով իր մերկացումները խորհրդային Ռուսիոյ ներքին տագնապներուն մասին, կը գրէ.

Ներկայիս Կրեմլինի կողմէ գործադրուած մեթոտները ահռելի հետեւանքներ կ'ունենան։ Տնտեսական յեղափոխութիւն մը անպայման տագնապ առաջ կը բերէ իրեն հետ։ Սակայն եթէ ռուսական երկրագործութիւնը զօրացնելու համար, անհրաժեշտ էր իրար միացնել գիւղացիական հողերը, մեծ ուշադրութիւն պէտք է դարձուէր պահելու համար այս փոխանցումին չենթարկուած ագարակներու արտադրելու կարողութիւնը։ Ասոր փոխարէն ինչ կը գտնենք սակայն։ Գիւղացիները հաւաքական հողագործութեան «պատրաստելու» համար գործածուած բռնութիւնը խիստ լուրջ հետեւանքներ ունեցաւ երկու կենսական կէտերու մէջ։

Նախ՝ 25,000,000 սեփականատէր գիւղացիներ չպիտի կրնան պէտք եղածին պէս մշակել իրենց հողը։ Եթէ մշակեն կառավարութիւնը պիտի սեփականացնէ զանոնք։ Իսկ երբ հաւաքականին մէջ մտնեն, կասկածի պիտի ենթարկուին իբրեւ «միջակ գիւղացի» կամ թերեւս «կուլակ»։ Բնական է ուրեմն որ արտադրութիւնը պիտի պակսի շատ աւելի լայն չափերով քան 1928ին, երբ գործադրութեան դրուեցաւ ազգայնացման քաղաքականութիւնը։ Այս նուազումը համեմատական է վարչական ճնշումի ուժգնութեան հետ։

Այսօր լաւագոյն, թէեւ դառն, ապացոյցն այն է որ Ռուսիոյ մէջ այս տարի ուտեստեղէնի պակասը անբաղդատելիօրէն աւելի զգալի է քան անցեալ տարի։

Երկրորդ՝ կառավարութիւնը չի կրնար կարելի եղածին չափ արագ կերպով կազմակերպել հաւաքական ագարակները։ Թէեւ լաւ օժտուած եւ ղեկավարուած ագարակներ կան, սակայն շատ տեղեր կը պակսին տրակտորներ եւ այլ գործիքներ։ Մոսկուայի մէջ մէկը միամտօրէն ըսաւ ինծի թէ՝ հաւաքականները միջին հաշուով երեքէն պակաս ձի ունին 100 արտավարի համար։ Ցեռոյ, պէտք կայ 25000 ձեռնհաս վարիչներու։ Մինչդեռ՝ ո՛չ մէկ ձեռնհաս մասնագէտ կայ։ Զարմանալի չէ որ հողագործութեան մէջ Մարքսի իտէալը չէ իրականացած։

Այսպէս՝ ուրեմն խորհրդային վարչաձեւի տագնապին արմատը կը գտնուի հողային տագնապը։ Ասիկա այնքան ծանր է, որ կը սպառնայ բուն իսկ վարչաձեւի գոյութեան։ Անհաշուելի նաւ պիտի անցնի մինչեւ հաւաքական դրութիւնը ամ պով հաստատուի։ Մինչ այ արտադրութիւնը կը պակսի եւ ղաքներու կեները շատ լա սովի, երբ խանութներու ջեւ «պոչ» կը բռնեն։ Ռուս հաւատալիօրէն կը դիմանա ռազանքի եւ անսահման բերութիւն ունի։ Սակայն է ըսել թէ Ռուսիոյ ներկա նալը սարսափելի է եւ ապահովիչ չեն։ Հաւաքակա րակներու պարգացումը մեծ չէ՝ որ կարենայ մասնաւոր ագարակներու մին հետեւանքները։ Խորհ տնտեսական կարգերուն ղագործական արտադ քայքայուելու ճամբուն

* *

Հո՛ս է խնդրին ամ մասը։ Կրեմլինի մարդի ու կը կրկնեն. «Զօրաւ ունինք մ'ենք»։ Կը յուսա անարգել յառաջ տանել վարագման իրենց քա նութիւնը։ Սակայն անշ գտած են ռուս գիւղացի թիւնը։ Չեն նախատեսած ընկերվարական քաղաք թիւնը այնքան աղէտալ գեցութիւն պիտի ունենա հատական գիւղատնտ վրայ։ Անոնք երբեք չէի կայեր թէ՝ իրենց ձ գործը իրենց գլուխէն ան գլէր անցնէր։

Այսպիսի հիմնական կութիւն ունեցող տագ ակներեւ կերպով կ'ազդէ գային տնտեսութեան վր սկզբնական պատճառը սեփականատիրութեան չէ։ Նախան պատճառան ալ հողի արտադրութեան վճարուած գիներն են

Անոնք պահուած են մակարդակին վրայ, կախ խորհրդային ուեստ մը կառուցանելու Այս քաղաքականութիւ ծած է կարգ մը ճարտա տական կեդրոններ, զոր լու եւ անոնց վրայ հիմ հրաւիրեն օտարականներ պէտք չէ մոռնալ հաշիւ քի կողմը։ Բոլշեւիկներու քաղաքականութիւնը որ է այս արդիական ճարտա տական կեդրոնները՝ հողագործութիւնը խրա կումի մէջ, եւ սահման բուած մեթոտներու գի տեւանքն եղած է այս յաջորդ վիճակը։

* *

Ցատկանշանական օ աւելի պիտի լուսաբանէ Ցորենի արտածումի հետեւանքով, խորհրդայ ռավարութիւնը սահմ կարգ մը կենսական նիւ թու արժէքը փոխվճարելու արտածել հիւսուածեղէ ստիպողական պէտք ունէ շուկային մէջ։ Եւ որ խորհրդային արտադրու սուղ է, արտածուած ապ րը պէտք է ծախուին իր ժած գինէն պակաս։ Այ արտածումը կը հռչակո յաջողութեան նշան մը։

Կրեմլինի զօրաւոր գող մարդիկը կը պնդեն ռաջիկայ չորս տարիներու քին իրենց ճարտարարա հիմնարկութիւնները պիտի ընդարձակուին։ ծրագիրներ կը պարզեն։ կայն իրապէս կ'ենթադր նայնիսկ եթէ բախտը ժպ պիտի կրնան լեցնել հողա

թեան պակասը եւ թէ չորս տարուան մէջ հաւաքական ագարակները պիտի կրնան բաւարարել ներքին շուկային պէտքերը։

Վերջերս գրուեցաւ թէ Ռիկով, Բուխարին եւ Տոմսկի զղջացած են։ Ի՞նչ բան է որ կ'այրեն հիմա, զոր կը պաշտէին առաջ։ Ցամաքեց ամիս առաջ անոնք միացած կը զգուշացնէին Ռուսիան հաղի խելայեղ արդիւնաբերման եւ խելայեղ ճարտարարուեստացման դէմ, որ անոր հետ զուգընթաց կ'երթայ։ 1928ի օգոստոսին Բուխարին «Պրավտա»յի մէջ կը յայտարարէր թէ ճարտարարուեստացման արագ համաստուծը անկարելի է երկրի մը մէջ, որ չունի պահեստի գրամագլուխ, երկրագործական բաւարար արտադրութիւն եւ անսահման շատ սահմանափակ միջոցներ՝ բաղդատմամբ օտար երկիրներու։

Այդ ժամանակ համաձայն էր Ռիկովի հետ, որ կը գտնէր թէ չարիքին արմատը կը գտնուի Ստալինի հողային քաղաքականութեան մէջ։ Սակայն հակամբերին Ռիկովի տեսակէտին համաձայն գտնուեցաւ։ Յաջորդ գարնան, երբ կուսակցութիւնը դատի ենթարկեց ընդդիմադիրներու աջ-թեւը, Բուխարին ամբողջ հինգ ժամ խօսեցաւ հողագործական հարցերու մասին։ Այս մասին բառ չխօսուեցաւ դուրսը։

ՓՕԼ ՇԷՖԷՐ

ԱՆԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ընկեր Օննիկ Ջրգնաւորեանի երկու տարեկան աղջիկը՝ Աստղիկ, 15 օր չարաչար տանջուելէ յետոյ մեռաւ այրուածի մը հետեւանքով։ Ցունին մէջ եռացած ջուր թափուած էր խեղճ փոքրիկին վրայ, եւ բոլոր դարմանները անօգուտ անցան։

Հա՞րկ է յիշեցնել թէ՝ եւրոպական քաղաքներու մէջ մայրերը տասն անգամ աւելի զգոյշ պէտք է ըլլան, որովհետեւ աւելի շատ են արկածի հաւանականութիւնները։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ

Պոլսոյ բանտերուն մէջ կան 500 հոգի, որոնց 30ը միայն Հայ։ Այս վերջիններուն նախաձեռնութեամբ բանտին մէջ հաստատուած է փոքր տպարան մը, ուր կը տպուին ծանուցումներ, գրքոյկներ եւայլն։ Գրաշարները Հայեր են։

Հայ ատաղձագործ մը, որ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, շատ տոկուն եւ սիրուն աթոռներ ու զանազան կարասիներ կը պատրաստէ, որոնք կը ծախուին։

ԾԱՌԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պրիւսէլ, 6 յունուար — Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Պրիւսէլի Հայ Տիկնանց Միութիւնը գովելի գաղափարը ունեցաւ Ծնունդի առթիւ կազմակերպելու մանուկներու ծառահանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ երէկ, կիրակի, Հայ ակումբին մէջ։

Բաւական թիւով ծնողքներ իրենց փոքրիկներով փութացած էին ներկայ ըլլալ հանդէսին, որուն նպատակն է տարուան մէջ գէթ օր մը, քով քովի բերել մեր երկսեռ մանուկները, զանոնք հաւաքաբար ուրախացնել եւ անոնց ներշնչել ազգային ոգին։

Եղան զուարթ արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւայլն, իսկ հանդէսէն վերջ փոքրիկներուն արուեցան սիրուն նուէրներ։

Այս առթիւ մասնաւոր գնահատութեան արժանի են ջանքերը Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն, որոնք առիթը չեն փախցներ որեւէ կերպով օգտակար ըլլալ մեր հայրենակիցներուն եւ շարժում ստեղծել գաղութիս մէջ, որ ատենէ մը ի վեր բոլորովին կազմալուծուած վիճակ մը կը ներկայացնէ։

Տարեգլխու առթիւ յիշեալ Միութիւնը գաղթական տղոց հայթայթած է հագուստ ու կօշիկ, եւ իր անդամներէն որոշ գումար մըն ալ տրամադրած գաղթական կարօտ ընտանիքներու։

Հ. Տէրոսկի

ԱՐԳԵԼՔԷՆ ԴԷՊԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Երէկ գրեցինք թէ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը պատրաստած է նոր ծրագիր մը, խափանելու համար ոգելից ըմպելիի դէմ արգելքները եւ Գանատայի կառավարութեան առաջարկած է 10,000 գինեւոր մարդիկ եւ 1000 գնդացիրներ տեղաւորել երկու երկիրներու սահմանագլուխներուն վրայ, մինչ միւս կողմէ 39 արգելիչ ոստիկաններու շուրջ ստեղծուած գայթակղութիւնը ընդհանուր զայրոյթ առաջ բերած է ժողովուրդին մէջ։

Անցեալները ոգելից ըմպելիներ փախցնող նաւ մը ընկղմած էր, զայն հետապնդող ոստիկանական նաւու մը կողմէ։ Նաւաստիներէն ազատած էր միայն մէկ հոգի, որ կը պատմէ թէ ոստիկանական նաւը առանց որեւէ ազդարարութեան կրակ բացած եւ ընկղմած է ծովահէնները։

Այս առթիւ ամերիկեան պաշտօնական շրջանակները կը պատասխանեն թէ, որեւէ օրէնք չի պարտադրեր որ ծովային ոստիկանները որեւէ ազդարարութիւն ընեն ծովահէններուն, անոնց վրայ կրակ բանալէ առաջ։ Բայց ժողովրդային ողջմտութիւնը կը պատասխանէ թէ այդ ըմբռնումով՝ ծովային ոստիկանները կարենան վտանգ մը կրկնանալ առեւտրական նաւերուն համար, ինչպէս ցոյց կուտայ ընկղմած ծովահէն նաւը։ Այդ նաւը կրնար ոգելից ըմպելիէն զատ, ուրիշ ապրանք պարունակել. իսկ ոստիկանները, չէին կրնար այդ ստուգել, առանց նաւուն վրայ ելլելու։

Երկրորդ գայթակղութիւն մը եւս պատահած է Փրովիտէնսի մէջ։ Ծովային ոստիկանութիւնը գրաւած էր ոգելից ըմպելի փախցնող նաւ մը եւ զայն կողոպտած, այսինքն՝ շիշերը պարպած, ծայր աստիճան գինովցած։ Ասոնց ոստիկաններէն մէկը, կէս ի ձեռին, փողոցէ փողոց պտտած եւ հրաւիրած էր բնակչութիւնը որ գայ եւ ձրի խմէ խրախճանքին։ Բայց, երբ լսուեց հաւաքական բողոքումը, յանկարծ միտքը փոխեց եւ զէնքը գործածելով ներկաներուն վրայ ուզեց կրակել։ Բախտաւոր ճիշդ այդ միջոցին, նուաղում մը ունեցաւ եւ մարած գետին ինկաւ։ Իսկ իր ընկերները որ գինով էին, անդրադարձ չէին նշմարած։

Այս բոլոր ոստիկանները յանձնուած են պատերազմական ատեան, ինչպէս նաեւ ուրիշներ, որոնք ծովահէններուն մեղսակից էին։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՅՈՅՆԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

«Վաքըթ» կը գրէ—

Պալքանեան դժբախտ պատերազմէն յետոյ իսկ, Թրքական ծխախոտը կրցաւ իր առաջնակարգ դիրքը գրաւել շուկային վրայ։ Բայց այն օրէն ի վեր Յոյները երբ վտարուեցան Անատոլուէն, հելլենական անիծեալ քարոզութիւնը սկսաւ գործել, եւ այսօր մեր առջեւ գոցուած են գերմանական եւ ամերիկեան շուկաները։

Հելլէնները սկսան պնդել թէ «Յոյներն էին որ Անատոլուի եւ Ռումելիի մէջ Թրքական ընտիր ծխախոտ կը մշակէին։ Արդ, այդ անձերը այսօր Յունաստան կը գտնուին եւ մեր ծխախոտները կը մշակեն...։ Այսպէս քարոզեցին ամէն կողմ եւ «Թրքական ծխախոտներ» վաճառանիշը փոխեցին «արեւելեան ծխախոտներ»ու։

Թէեւ ճշմարտութեան բոլորովին հակառակն է, բայց մենք կը մնանք գոց բերան եւ ուժէ կ'իյնանք, քանի շուկաները կը գոցուին մեր ապրանքներուն առջեւ։ Կ'իմանամ թէ հելլէն արտաքին նախարարութեան մէջ մեծ ու բազմանդամ դիւան մը կայ, ծխախոտի քարոզութեան համար։

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱԽԱՀԱՆԴԻՍՏԸ

«Միլլիյէթ» կը գրէ — Պոլսոյ ծովային առեւտուրի տնօրէնութիւնը տեղեկագիր մը պատրաստած է Պոլսոյ նաւահանգստի անցեալ տարուան գործունէութեան մասին եւ [illegible] գործավարութեան շուրջ։

Հաշիւ եղած է որ 1929ի վիճակը աւելի գէշ է, 1928 տարուանին հետ բաղդատելով։ Այսպէս, 1929ին հարիւրին 9 համեմատութեամբ աւելի շոգենաւ անցած է Նեղուցներէն, քան 1928ին։ Բայց այս աւելցումը շատ չէ, որովհետեւ շատ աւելցած է թիւը նաւերուն, որոնք կ'անցնին Պոլսէն, առանց կանգ առնելու։ Այսինքն առանց շահ ապահովելու։ 1928ին, առանց կանգ առնելու անցնող շոգենաւերուն համեմատութիւնը՝ ընդհանուր թիւին հարիւրին 25ն էր։ Մինչդեռ 1929ի համեմատութիւնը հարիւրին 37 եղած է։

Միայն այս թուանշանները ցոյց կուտան թէ Պոլսոյ նաւահանգիստը աւելի խրած է իր մանուած տագնապին մէջ։

ԼԷՊԼԷՊԻՃԻՆԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ

Լէպլէպիճիները կուսակալութեան դիմելով արտօնութիւն խնդրած են միութիւն կազմելու եւ դպրոց մը բանալու։ Այս դպրոցին մէջ պիտի աշակերտին ապագայ լէպլէպիճիները։ Լէպլէպիի խորովման արհեստը պիտի կատարելագործուի արդիական լէպլէպիճիներու ջանքերով, որպէս զի կարելի ըլլայ արտածում ապահովել։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

Օտար ծխախոտներու Թուրքիա ներածման մասին կատարուած վիճակագրութենէ մը յայտնի եղած է որ 1928ին 334,535 ոսկիի սիկար եւ զանազան տեսակ օտար ծխախոտ բերուած է Պոլիս։ Այս առթիւ զարմանք կը յայտնուի որ իր ծխախոտներով համբաւ հանած երկիր մը, ինչպէս Թուրքիան, այդքան մեծ գումար մը կը ծախսէ օտար ծխախոտի համար։

ԹՈՒՐՔ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Թրքական շոգենաւներուն արտասահմանի նաւահանգիստները կատարած փոխադրութիւնները տարուէ տարի աւելցած են։ Այսպէս՝ 1922ին, Թրքական շոգենաւները 1,200,000 ոսկի վարձք առած են արտասահմանի նաւահանգիստները կատարած փոխադրութիւններէն։ Այս գումարը տարուէ տարի աւելցած և վերջին տարիներուն հասած է 3 միլիոն ոսկիի։ Թրքական շոգենաւերը ամէնէն աւելի փոխադրութիւն կը կատարեն Օտեսայէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՎՐԱՅ

Կեանքը պանդոկներէն ներս.— Անհամաչափ տուներ եւ խանութներ.— Մարզիկներ եւ պարամոլներ.— Թրքախօսութիւնը եւ «Գարակէօզ...»—

ԼԻՈՆ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս ընտանեկան զուարճութիւններով տօնուեցաւ Նոր Տարին։ Իւրաքանչիւր ընտանիք համեստ սեղաններով կը պատուէր իր ընտանեկան պարագաները։ Մեր հայրենակիցներուն մեծ մասը ամուսնացած եւ ընտանիքի տէր հայեր ըլլալով, իրենց ամենակարեւոր հոգերէն մէկը բնակարանի հարցն է։ Շատեր ստիպուած են 4-5 հոգիով սեղմուիլ նեղ սենեակի մը մէջ։ Մեր պատուական մայրերն ու քոյրերը նոյն մէկ սենեակի մէջ կը կատարեն իրենց տնական գործերը (կերակուր եփել, լուացք ընել, եւն.)։ Ուրիշներ չկարենալով հանդուրժել պանդոկներու կեանքին, մանաւանդ սղութեան, սեփական տուներ շինած են արուարձաններու մէջ եւ աւելի հանգիստ կ'ապրին։ Անշուշտ ասոնք քիչ շատ բարեկեցիկներն են։ Պօն-Վիլլաժի, Մոնշայի, Էքիւլլիի մէջ կը հանդիպինք տասնեակ մը հայկական տուներու։

Հայկական խանութներու թիւը միշտ աւելնալու վրայ է։ Շատ մը երիտասարդներ մեծ գոհունակութիւններով արհեստներ կը սորվին։ Կան այնպիսիներ ալ, որ ապագայ մը շինելու յոյսով իրենք զիրենք կանոնաւոր [illegible] կը գրեն։

«Յառաջ»ի ընթերցողները ծանօթ են Մսուր-Մանկապարտէզի բացման, զոր կը պարտինք Ազգ. Միութեան եւ Կարմիր Խաչին։ Այս կիրակի Կարմիր Խաչը կազմակերպած է հանդէս մը կրթական գործին համար։

Որբերու Միութիւնը ունի մարզական խումբ մը, որ ամէն կիրակի կանոնաւոր մրցումներ կը կատարէ։ Պատանիներէ կազմուած խումբ մըն ալ կայ Մոնշայի մէջ։ Միւս կողմէ պակաս չեն պարամոլները, որոնք կը պարեն գիշերը մինչեւ 12 կամ աւելի, յաջորդ օրը 5ին գործի երթալու համար։

Բաղդատելով անցեալ տարիներուն հետ, Թրքախօսութիւնը զգալաբար պակսած է։ Նոյնիսկ Հայր. Միութիւն մը, որուն անդամներուն մեծ մասը Թրքախօսներ են, որոշած է պայքար մղել Թրքախօսութեան դէմ։ Որքան որ կրնան, հայերէն կը խօսին իրարու հետ։ Ահա գնահատելի արարում մը։ Թող օրինակ առնեն անոնք որ մաքուր հայերէն գիտնալով հանդերձ, փողոցներու եւ արհեստանոցներու անկիւնները միշտ Թուրքերէն կը խօսին։ Եթէ ծանօթ չըլլան, չես կրնար գիտնալ թէ Հա՞յ են թէ Թուրք... Պոլսոյ «Գարակէօզ» թերթը բաւական հայ ընթերցողներ ունի Լիոնի մէջ.

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԾՆՈՒՆԴԻ ԾԱՌԸ

ԱՆԿԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկիէնի մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարն ունեցած էր Ծնունդի ծառ մը սարքել խմբման երեկոյին, իր գայլուկ, սկաուտ եւ աղջիկ սկաուտներուն համար, հրաւիրելով այս առթիւ բոլոր դեռ ոչ սկաուտ զաւակներ ունեցող ծնողքները։ Ներկայ էին նաեւ շրջանային վարչութենէն անդամներ։

Օրուան բանախօսն էր Պ. Մալումեան որ բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակը եւ հրաւիրեց ծնողքները վստահիլ իրենց մանուկները այս Միութեան, եթէ կ'ուզեն զանոնք փրկել պարասրահներու, խաղարաններու կամ ուրիշ խաթարիչ վայրերու մըթնոլորտէն։

Յետոյ մասնաճիւղին գայլուկները (անոնք որ դեռ մէկ երկու շաբաթ առաջ հայերէն դժուար կը խօսէին) իրենց մայրենի լեզուով արտասանութիւններ ըրին, ուռեցնելով ազգասէր բայց միջավայրի ազդեցութեան դէմ անզօր ծնողքներու սիրտերը, եւ ուրախութեան արցունքներ խլելով անոնց աչքերէն։

Մասնաճիւղը աւանդական «Կաղանդ պապայ»ի միջոցաւ նուէրներ բաշխեց բոլոր ներկայ պզտիկներուն առանց խտրութեան։

Իսկ սկաուտ եւ գայլուկները նուէր մը տուին իրենց խմբապետ Պ. Սերոբեանի որուն անխոնջ ջանքերուն շատ բան կը պարտի մասնաճիւղը։

Ներկաներէն շատեր ինքնաբուխ նուէրներ ըրին եւ 20է աւելի հայրենակիցներ, Միութեան պատուոյ անդամ արձանագրուեցան։ Երեկոյթը վերջացաւ պարերով։ Թ.

** Կիրակի 12 յունուար կէս օրէ առաջ տեղի պիտի ունենայ Ալֆորվիլի նորաշէն մատուռին օծման արարողութիւնը։ Այս առթիւ ներկայ պիտի ըլլան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, ինչպէս հայ սկաուտներու ընդհ. պետ Պ. Գրիգոր Յակոբեան։

Արարողութենէն վերջ պիտի կատարուի դասախօսական արշաւ մը Ալֆորվիլի մօտակայ անտառին մէջ։

Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 47 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՆՑՔԸ

Ժամը տասներկուքուկէսին Ռընէ եւ Սէլէստէն գացին մեծ պուլվարին վրայ՝ «Գրան Ժուռնալ» թերթի հոյակապ շէնքը, ուր հացկերոյթ մը սարքուած էր ի պատիւ իրենց։ Անոնց էին ժամանած եւ քաղաքական ու գիտական աշխարհի բոլոր նշանաւոր դէմքերը որ ամենաջերմ ընդունելութիւնը ըրին երկու ճամբորդներուն։

Կերակուրները պատուական էին եւ գինիները ընտիր, գինեվաճառ մը փափկանկատութեամբ ղրկած էր 1927 թուի քանի մը շիշ գինեակ, որ աննման էր բնականաբար։

— Երջանիկ թուական մըն էր 1927ը, ըսաւ Grand Journal-ի տնօրէնը Ռընէին, որ նստած էր իր աջ կողմը. այն ատեն ամէն ինչ բնական էր եւ կեանքն ալ աւելի դիւրին։

— Իմ ժամանակակիցներս այդպէս չէին խորհեր, սակայն, պատասխանեց Ռընէ. ծերերն իրենց երիտասարդութեան տարիները կը գովէին եւ կ'ըսէին ինծի ճիշդ միեւնոյն բաները ինչ որ ըսիք այժմ։

— Պէտք է ընդունիլ, եզրակացուց տնօրէնը, թէ աշխարհը հետզհետէ նուազ բնակելի կը դառնայ։

— Աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել թէ, ուղղեց գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահը որ կը հետեւէր խօսակցութեան, մենք տրամադիր ենք միշտ գանգատելու մեր կեանքի պայմաններէն. ամէն դար լաւն ու գէշը ունի. մենք ներկային մէջ միայն գէշը եւ մեր յաջորդներն ալ անցեալին մէջ միայն լաւը կը տեսնեն։

Շատ մը բանախօսութիւններ եղան, բոլորն ալ համաձայնեցան շնորհաւորելու գիտութեան յառաջդիմութիւնները եւ գուշակելու ժամուոր ապագայի մը մէջ անոր վճռական յաղթանակը եւ մարդկութեան երջանկութիւնը։

— Անհաւատալի, խորհեցաւ Ռընէ. բնաբան մը եւս, որ պատանեկութեան ժամանակէս ի վեր կը լսեմ։ Պէտք է ընդունիլ թէ մարդիկ անուղղայ են. միշտ աւելի լաւին հետամուտ... բայց առանց այս յոյսին ալ անշուշտ մարդ ինքզինք աւելի դժբախտ պիտի զգար. գէշ բան չէ սպասել յոյսը, ինչպէս կ'ըսէ Սէլէստէն...։

Պատասխանելով բաժակաճառերուն, ան բնականաբար չհրապարակեց այս խորհրդածութիւնները եւ բաւականացաւ յայտնելու այն խորին ուրախութիւնը որ կը զգար իր հայրենի երկիրը ողջունելով։

Սեղանէն ելլելու ժամանակ Սէլէստէն ըսաւ Ռընէին.

— Շատ նեղուեցայ հացկերոյթի ժամանակ։

— Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ պիտի նախընտրէի պարոնին ծառայող սեղանապետին տեղը ըլլալ...։ Ֆրանսայի մէջ, գոնէ, սպասարկութիւնը փոխուած չէ եւ գէշ բան չէ այս. դժբախտութիւնն այն է որ ստամոքսս սկսաւ նորէն քիչ մը ցաւիլ։

— Պէտք պիտի ըլլայ Թերեսա դեղահատներու [illegible] ընդունիլ, ըսաւ Ռընէ խնդալով. վերջ ի վերջոյ ան ալ գէշ չէ...։

Կէսօրէ վերջ քաղաքապետութեան երկու յարուցեալները ներկայացան Հանրապետութեան նախագահին, եւ Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդին ... ներկայ եղան Ֆրանսայի գիտական աշխատանոցներու ի նպաստ տրուած պարահանդէսի մը. ինչպէս հարիւր տարի առաջ, այժմ ալ նման հաստատութիւնները ստիպուած էին հանրութեան նիւթական աջակցութեանը դիմելու։ Իրենց պատմեռաւ ծախսերու գինները եռապատկուած էին թէեւ, սակայն սրահը լեցուն էր մինչեւ բերանը։

Յաջորդ օրը ներկայ եղան հինգ Ակադեմիաներու հանդիսաւոր մէկ նիստին։ Բոլոր ճառերը ցոյց տուին իրենց յարութեան զանազան ձեւերը եւ իրենց պատկերները տպուեցան բոլոր լրագիրներուն մէջ։ Ամէն օր թէ ցերեկուան թէ երեկոյեան ճաշերուն համար հրաւէրներ կը ստանային եւ երբ իրիկուանը կը վերադառնային պանդոկ, ամէն վայրկեան ստիպուած էին պատասխանելու հեռաձայնի կամ հեռախօսի կոչերուն։ Ոմանք զիրենք տեսնել կ'ուզէին, ուրիշներ տեսակցութիւններ կը փափաքէին եւայլն։

— Յոգնեցուցիչ կեանք է այս, կ'ըսէր Սէլէստէն եւ դժուարամարսութիւնս ալ թերեւս քիչ մը այս կեանքին արդիւնքն է...

Բոլոր ճաշկերոյթներուն ալ խեղճ Սէլէստէն սկսած էր, առաջուան նման, միայն խաշած բաներ ուտել եւ պարզ ջուր խմել...

Քանի մը օր յետոյ հանրային հետաքրքրութիւնն սկսաւ պակսիլ եւ երկու բարեկամները գտան իրենց ազատութիւնը։ Սէլէստէն օգտուեցաւ այդ պարագայէն, բարեկամութիւն հաստատելու համար պանդոկի պաշտօնէութեան հետ եւ ուսումնասիրելու խոհարարական նոր արուեստը։

Գալով Ռընէին, կ'այցելէր թանգարանները, ուր կը հաստատէր թէ 1927ին սոսկալի տգեղ երեւցած նկարներ և քանդակներ լաւ տեղեր գրաւած են եւ յարգուած ամէնքէն. նուագահանդէս գնաց եւ բան չհասկցաւ քառորդմէկերորդ դարու նուագէն։ Թատրոնին մէջ խաղացուած կտորները շատ աւելի վար էին քան իր երիտասարդ ժամանակ խաղացուածները եւ անխռով մնաց այն տեսակ ներկայացումներու ժամանակ երբ հանդիսատես բազմութիւնը կը զբօսնուր վերջին ծայր։

Գալով նիւթական յառաջդիմութեան, արդէն ծանօթ էր անոնց Ամերիկայէն. թեթեւ շարժիչները, ճեպընթաց օդային ինքնաշարժերը, ստորերկրեայ փապուղիներն որոնցմէ կ'անցնէին փողոցի մէջ կազմէն միւսը են. անտարբեր կը ձգէին զինքը։ Հետզհետէ կը տեսնէր թէ իրաւ որ հարիւր քսանըհինգ տարեկան էր իր ինքնութեան խուցին մէջ։

Անցեալ շաբաթ ոստիկանութիւնը իմացաւ թէ Փուատոու եղբայրներու բնակարանը կը յաճախէին կասկածելի մարդիկ։ Երկուշաբթի կէսօրէն վերջ Նիսի ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը բազմաթիւ ոստիկաններով պաշարեց Ֆոնթ-Մարիան եւ սկսաւ խուզարկել շէնքը։ Հոն էր Անճէլօ Փուատոու, որ ձերբակալուեցաւ առանց դիմադրութեան. երկրորդ մարդ մը յաջողեցաւ փախչիլ։ Երկար հետապնդումներէ յետոյ կարելի եղաւ ձերբակալել նաեւ զայն։

Թերթերու համաձայն, այդ տունը իսկական որջ մըն էր գողերու եւ դաւադիրներու։ Հոն գտնուեցան 80 զոյգ կօշիկներ՝ կողոպտուած Վալթօրիսի մէկ կօշկավաճառէն, ճերմակեղէն, ձայնագիր եւայլն, բոլորն ալ գողցուած այդ շրջաններէն։ Նաեւ հանուեցան նաեւ զէնքեր, հրացաններ, տինամիթ եւ շէտտիթ։

Ոստիկանները մեկնելու պահուն նշմարեցին երրորդ անձ մը, որ զգուշութեամբ կը մօտենար շէնքին։ Անմիջապէս պահուըտեցան մացառի մը ետին եւ երբ անծանօթը իրենց մօտեցաւ՝ զօտիով բռնեցին զայն։ Մարդը՝ որ բսաւ թէ կը կոչուի Էրքոլէ Մասթրոտոնաթօ՝ ուզեց ատրճանակ պարպել, կարծելով թէ ֆաշիստներ յարձակած են վրան։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ Ճուզէփփօ Լուսօ, 27 տարեկան։ Զարս ձերբակալուածներն ալ Նիս տարուեցան։

Թիֆլիս–Բագու ճեպընթացին աղէտը

Մոսկուայէն յունուար 8 թուականով կը հեռագրեն թէ Թիֆլիս–Բագու ճեպընթացը գիծէն դուրս ելաւ Բագուի մօտ, փոքր կատարող վայրաշարժի մը հետ ընդհարած ըլլալով։ Երկու վայրաշարժներն ու ճամբորդի երկու վակոններ խորտակուեցան։ Երկաթուղիի պաշտօնէութենէն քանի մը հոգի զոհ գնաց։

Բագու-Թիֆլիս գիծին վրայ երթեւեկը ընդհատուեցաւ։

Ռուսիայէն հասած գաղթականները

Ռուսիայէն վերջերս Գերմանիա հասած գաղթական գիւղացիները տեղաւորուած են Համմէրշթայնի մէջ։ Համաճարակ ծագած է գաղթակայանին մէջ, ուր իրենց ծնողքին հետ կ'ապրին 10 տարեկանէն վար 1500 մանուկներ. ասոնցմէ 200ը ենթարկուած են կարմրախտի համաճարակին եւ 57 մանուկներ մեռած։

«Էսկար Քինէ» կորսուած կը նկատուի

Ալճերիոյ եզերքին վրայ խրած «Էտկար Քինէ» յածանաւը կարելի չէ եղած ցարդ ազատել, տիրող փոթորիկին պատճառաւ։ Ազատարար աշխատանքները ստիպուեցան դադրեցնել 24 ժամ։ Հակառակ չորս նաւաձիգներու, որոնք անդադար կ'աշխատին ջրահան մեքենաներով պարպել ջուրը, նաւուն ետեւի կողմն ալ ողողուած է եւ կը վախցուի որ յածանաւը ժայռին վրայ իյնայ եւ երկուքի բաժնուի։

Ծովակալ Պուի հաղորդեց ծովային նախարարութեան թէ այլեւս պէտք է հրաժարիլ ազատարար ամէն ձեռնարկէ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի շրջանի բոլոր խումբերու ցանձապանները կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Petite Sourceի ներքնայարկը, Մէթրօ Odéonի դիմացը։ Միասին ունենալ 1929ի ստուկի տետրերը։

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ռոստոմի սրահը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն։

Իսի լէ Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. de Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ Իթալի։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ, Rue Lafayette Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ 1929ի անդամատետրերով։

Սալին տը Ժիռօի Բարկէն Սիւնի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյս պաշտօնէութիւնը կը ծանուցանէ Փարիզահայ գաղութին թէ այս Կիրակի ժամը ճիշդ 5ին 16 Rue Chauchatի մէջ, Պիտի խօսի Պրէզնոյի հովիւ Վեր. Մ. Յ. Փափազեանի Նիւթ ունենալով «Քրիստոնէութեան երեք սուրբերը»:

Մուտքը ազատ է, ամէն հայ անհատ սիրով կը հրաւիրուի

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական Միութեան ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Պատուէ լա Փօսթի սրահը։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։ Օրակարգ՝ 1. Հաշուետուութիւն, 2. Ընտրութիւն նոր վարչութեան եւն.։

ՀՐԱՒԷՐ

Շավիլի եւ շրջակայքի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 20 Ave. de Ville d'Avray։

Կը հրաւիրուին արձանագրուիլ փափաքողները։

Սէն Թիւլիէնի (Մարսէյլ) Մատաղ-մանկապարտէզի շինութեան ի նպաստ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը յետաձգուած է Փետր. 23ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Եր. Տ. Անդրէասեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն մերձաւորներու եւ բարեկամներու, որոնք հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել Գաբրիէլ հանգուցեալ

ԱՆԴՐԷԱՍ Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահուան առթիւ

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

11 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1158 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ԽՆԴԻՐ ՀԱՅԻ ԵՒ ՀԱՆԳԻՍՏԻ

Աթէնքէն աշխատակից մը, մեր առաջարկին վրայ, համառօտակի կը լուսաբանէ յունահայ գաղութը կրծող տագնապ մը.— Արտագաղթը։

Նախ. քանի մը թուանշաններ, որոնք ազիողորմ ճիչերէ աւելի խոր տպաւորութիւն կը գործեն։

Համաձայն առաջնորդարանի արձանագրութեանց.—

1927 մայիսէն 1928 դեկտ. 31 (քսան ամիս), հին Յունաստանէն գաղթեր են 1470 հոգի, որոնց 170ը Ֆրանսա, 524ը Արժանթին, 81ը Եգիպտոս, 491ը Սուրիա, 52ը Հիւս. Ամերիկա. Մնացեալ փոքրամասնութիւնը՝ զանազան երկիրներ։

Իսկ 1929 յունուար 1էն հոկտ. 31 — այսինքն տասը ամսուան մէջ. գաղթած է գրեթէ նոյնքան բազմութիւն, — 1417 հոգի։ Եւ այս անգամ հոսանքին մեծագոյն մասը — 846 հոգի — ուղղուած է Ֆրանսա, երկրորդ խոշոր կարաւանը՝ — 426 հոգի — Արժանթին. միայն 48ը Սուրիա, իսկ մնացեալ տասնեակները զանազան երկիրներ։ («Յառաջ», 8 յունուար)։

Ուրեմն, մէկ տարիէն միւսը, գաղթի համեմատութիւնը 100ին 3էն բարձրացեր է 100ին 6ի։ Միեւնոյն ատեն, փոխուած է հոսանքին ուղղութիւնը, անշուշտ կամքէ անկախ պատճառներով։

Այսպէս. մինչ 1927 — 28ին հազիւ 170 հոգի կրցեր են Ֆրանսա անցնիլ, իսկ 491 հոգի անցեր են Սուրիա (ինչ որ ուշագրաւ չարիքն է). 1929ին Ֆրանսայի բաժինը աւելցած է հինգ անգամ (846,, իսկ Սուրիոյ ուղեւորներուն թիւը իջած է 48ի։ Կայուն կը մնայ Արժանթին գացողներու թիւը. — 524 հոգի՝ 1927 — 28ին, 426 հոգի՝ 1929ին։ Չմոռնանք որ վերջացող տարուան հաշիւը կը հասնի մինչեւ հոկտ. 31։ Մինչդեռ այնուհետեւ ուրիշ կարաւաններ ճամբայ ելած են դէպի Ֆրանսա, չարաչար խաբուելով «սրմասար»ներէ, եւ դէպի Հար. Ամերիկա։

Եւ այս՝ դեռ միայն Հին Յունաստանի պատկերն է։ Կը պասենք որ ուրիշ աշխատակից մը բարեհաճի գարձեալ թուանշաններով ներկայացնել Նոր Յունաստանի (Մակեդոնիա եւ Թրակիա) կացութիւնը։ Անշուշտ հում նիւթեր չեն պակսիր Սելանիկի առաջնորդարանին մէջ։

Ի՞նչ են շարժառիթ ները այս յարաճուն տեղափոխութեան։

Մեր աշխատակիցը. պատճառները բացատրելէ առաջ. ուշադրութեան կը յանձնէ յատկանշական պարագայ մը եւս.— Առաջ մեծ մասով բանուորներ էին գաղթողները. յետոյ՝ արհեստաւորներ. իսկ այս տարի առեւտրականներն ալ կը մեկնին։

Մենք նորէն նկատի ունենանք բուն ժողովրդական խաւերը — բանուորն ու արհեստաւորը, որոնք գերազանցապէս կուտան հացի հոգն ունին. մինչդեռ առեւտրականք կրնան միտք ու տեղ փոխել՝ հետեւելով աւելի շահելու տենչին։

Զգելով հոգեբանական պատճառները եւ անցեալ. այլեւս անդարմանելի դէպքերը. մեր հրատարակած թղթակցութենէն կուտան կուգան կարգ մը հիմնական իրողութիւններ, այսօրուան կացութեան մէջ.

1. Տնտեսական տագնապը, թէեւ ուշ սկսած. հետզհետէ իր հանգամանք ստացաւ Յունաստանի մէջ ալ։

2. Երկիրը աղքատ է նաեւ հողի տեսակէտով։ Հետեւապէս իր չկայ հայ գաղթականը հողին կապելու։

3. Ճարտարագործական կեանքն ալ սահմանափակ է. եւ յետոյ՝ նախապատուութեան իրաւունք պիտի վայելեն միշտ տեղիները, հպատակները։

Այս կացութեան ե՛ւ պատճառ ե՛ւ հետեւանք է, անշուշտ, աւելի քան մէկ միլիոն յոյն փախստականներու համախռնումը Յունաստանի մէջ։ Հոգ մը. որուն ծանրութեան տակ անվերջ տքան եկող-գացող կառավարութիւնները, հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութեան եւ ուրիշ միջազգային մանդակութեանց։

Եզրակացութիւն, - Միայն սրտաբեկութիւնը կամ երկիրէ կիր թափառելու ժողութիւնը չէ որ տեղ փոխել կուտայ. այլ մանաւանդ ապրուստի հոգը։

Ահիգ այստեղ ալ մեր առջեւ կը ցցուի մեծ հարցականը։

Ի՞նչպէս ընել, որ չգաղթեն։ Զգուշութիւն, յորդոր, խրատ, այդ բոլորը իրենց կարգին։ Բայց.

— «Մտէք անոնց մէջ, խօսեցէք, աշխատեցէք համոզել թէ գացած տեղն ալ անգործ օրեր պիտի ունենայ եւ այնտեղի անգործութիւնը ա՛լ աւելի գէշ հետեւանքներ. ականջ չի կախեր։ Նոյնկան այն աչքի առջեւ կ՚ունենայ, սարսռազդեցիկ իրականութիւնը, գործ չունի, դրամ չունի, եւ առնիր անօթի են («Յառաջ», 10 յունուար.

Այս կացութեան մէջ, կարելի՞ է բարոյական ճնշումով կանգնել գաղթի ճամբան։

Դժբախտաբար ոչ։ Ապացոյց՝ վերջին երկու տարուան փորձը, մանաւանդ երբ ներգաղթի սուտ-իրաւ յոյսերն ալ մարեցան։

Կը մնայ. ուրեմն, ուշադիր հետեւիլ կացութեան եւ գտնել ասի կէս ճամբան։

Իսկ այդ խնդիրը կը պահանջէ առանձին քննութիւն։ Մնաց Յունաստանը անտեսապէս աւելի թշուառ չէ, քան Պուլկարիան, ուր նոյնքան եւ աւելի համբանք ունենք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

«Յուսաբեր» ալ իր կարգին հանգանակութեան ձեռնարկած է, Անատոլուի տարագիր բեկորներուն համար։ Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, մեր պաշտօնակիցը կը բացագանչէ (2 յուն.).

—«Մենք մոռցած ամէն վէճ ու վիրաւորանք, փափաքեցանք, որ օգնութեան գործին գլուխը Ազգ. իշխանութիւնները անցնին։ Ամէն կասկածանք իր բոյնին մէջ խեղդելու համար, խոստացանք այս հարցին մէջ այդ նոյն իշխանութեանց անվերապահօրէն ամէն աջակցութիւն ընծայել, առանց մեր կողմէ փոխադարձաբար որեւէ պահանջ դնելու։ Մեր կոչը անարձագանգ մնաց։ Զոյգ համայնքի «ընտրեալները», ինչպէս միշտ, նաեւ այս անգամ այս տագնապոտ օրերուն, ոչ սիրտ եւ ոչ ժամանակ ունին մեր «պալապալ» յորդորները լսելու։

Ուստի մենք, հարկադրաբար, այսօրուընէ իսկ անջատ հանգանակութեան կը ձեռնարկենք. օր առաջ մեր լուման հասցնելու համար մեր աղէտուած ազգակիցներուն։

Այս տօնական օրերուն, երբ մեզմէ իւրաքանչիւրը յաւելեալ վայելքներու մասին կը խորհի, թող յիշէ նաեւ իր բախտադուրկ ազգակիցներու մասին, որոնք մեզմէ դուրս ուրիշ մխիթարանք եւ ապաւէն չունին։ Մեր հայածական եղբայրները թող տեսնեն եւ համոզուին, որ մենք տակաւին ընդունակ ենք իրենց արցունքով լալ եւ իրենց ծիծաղով ծիծաղիլ։

Հայ քնարի նրբագոյն վարպետը, Նարեկացին, «ի խորոց սրտի» կ՚երգէր.

— «Մի՛ լիցի ինձ ողբալ՝ եւ ոչ արտասուել, ամպել՝ եւ ոչ անձրեւել, ձայնել՝ եւ քեզ ոչ լսել, պաղատել՝ եւ անտես մնալ»։

Թող այս անգամ եւս եղբայրասիրութեան «ամպը» իր «անձրեւն» ունենայ, ըսել տալու համար մեր տարաբախտ եղբայրներուն, թէ ձայնեցին եւ լսելի եղան։

Մեր անտարբերութեամբ անուղղակի ձեւով մասնակից չդառնանք քեմալական բարբարոսութեանց. խարանելով Թուրքը, միաժամանակ յանկօրէն բանանք մեր հոգու դուռները՝ հիւրընկալելու եւ ապաստանելու համար մեր դժբախտ ազգակիցներուն։ Եթէ մեզմէ իւրաքանչիւրը օր առաջ իր համեստ պարտականութիւնը կատարէ, ամբողջութեամբ մահուան ճիրաններէն փրկած կ՚ըլլանք այն հսկայ բազմութիւնը, որ այսօր Հալէպի մէջ խռնուած՝ մեր օգնութեան կը սպասէ։»

ՍՈՒՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆՈՂ ՀԱՅԵՐԸ 1929ԻՆ

Հալէպի «Եփրատ»ին մէջ կը կարդանք (28 դեկտ.)

— Ոչ պաշտօնական, բայց հաւաստի աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, 1929ի սկիզբէն մինչեւ այսօր Թուրքիոյ արեւելեան գաւառներէն Սուրիա ապաստանողներու թիւը հասած է մօտ 2500ի, որոնց մէկ մասը կամովին գաղթած է մինչեւ օգոստոսի վերջերը, իսկ մեծագոյն մասը սեպտեմբերէն սկսեալ ապաստանած է բանագաղթի առթիւ։ Այս թիւին մէջ են Հաւրճէ, Գամըշլը, Գարամանիէ եւ Րէօրիլ գտնուող այն գաղթականները որոնք նիւթականի չգոյութեան պատճառաւ չեն կրցած մինչեւ Հալէպ տեղափոխուիլ։

Հոս գտնուող գաղթականներէն թշուառներու 2-3 շաբաթէ ի վեր հաց ու ապուր կը բաշխուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ժընեւի ժողովը՝ անուղղելի ցակ...

Երկուշաբթի օր կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 58րդ նստաշրջանը։ Ժողովին ներկայ պիտի ըլլան եօթը արտաքին նախարարներ։ Օրակարգին մէջ արձանագրուած են 32 խնդիրներ, որոնց մեծ մասը շուտով պիտի կարգադրուի։ Ամէնէն կարեւոր հարցերը կապ ունին տնտեսական եւ մաքսային գործունէութեան հետ։ Կարեւոր տեղ մը կը բռնէ նաեւ հոգատարութեանց խնդիրը։ Հաւանական է որ Անգլիա նորէն պահանջէ միջազգային յանձնախումբ մը կազմել, Երուսաղէմի Լացի Պատին խնդիրը կարգադրելու համար։ Պիտի քննուին, նաեւ, Իրաքի անդամակցութեան եւ Պաղեստինի խռովութեանց խնդիրները։

Այս առթիւ արտասովոր միջոցներ ձեռք առնուած են, ժողովին եւ պատուիրակներուն ապահովութեան համար, իբրեւ հետեւանք Փարիզի մէջ երեւան հանուած հակաֆաշիստ դաւադրութեան (թէեւ հաւաստող չկայ այդ գործին լրջութեան)։ Ժընեւի ոստիկանութիւնը լարած է իր բոլոր ուժերը։ Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտօնեաներուն յանձնուած է գաղտնի թղթածրար մը ուր սուտ-իրաւ իրար խառնած են, ապաւորութիւն ձգելու համար։ Զուիցերիացի ոստիկաններ պիտի հսկեն շէնքին բոլոր մասերուն մէջ, թէեւ միջազգային է Ազգերու Դաշնակցութեան պալատը։ Հսկողութեան պիտի ենթարկուի նաեւ ժողովուրդը. եւ մուտքի տոմսեր պիտի տրուին յաբակից շէնքի մը մէջ, խիստ քննութենէ մը յետոյ։ Ոստիկան գինուորներ պիտի պահուին ամէն կողմ, գետնայարկերէն մինչեւ վերի յարկերը, լճանկուտակ թուղթի դէզերու եւ ածուխի պարկերու միջեւ։ Մատենադարանը, որ ժողովասրահին վրայ կը նայի, բոլորովին պարապ պիտի ձգուի։ Հիմակուընէ քննութեան ենթարկուած են շէնքին բոլոր մասերը։

Աֆղանները չեն ուզեր Ամանուլլան

Աֆղան ցեղապետներու վերջին ժողովին մէջ, Նատիր շահ հաղորդեց թէ դիմումներ եղած են ի նպաստ Ամանուլլահի վերադարձին։ Ներկաները ուժգնօրէն բողոքեցին այս դիմումներուն դէմ եւ յայտարարեցին թէ ո՛րեւէ պարագայի մէջ թոյլ չպիտի տրուի որ Ամանուլլահ Աֆղանիստան վերադառնայ։

Մեծ ճանդիսութիւններ Մէքքէի մէջ

Վեհապետներու կողմէ Հիճազի գրաւման հինգերորդ տարեդարձը տօնուեցաւ յունուար 8ին, Մէքքէի մէջ։ Քաղաքը ամբողջովին զարդարուած եւ դրօշակներով ծածկուած էր եւ զինուորներ շարուած էին նուիրական պալատէն մինչեւ մզկիթը։ Տասնեակ հազարաւոր մարդիկ եկած էին Հիճազէն, Նէճտէն եւ ուրիշ իսլամական երկիրներէ։ Կառավարական պաշտօնեաներն ընդունուեցան Վեհապետներու թագաւորին երկրորդ զաւկին, Էմիր Ֆէյսալի կողմէ, որ շրջապատուած էր կրօնական երեւելիներով։ Ամբողջ բազմութիւնը արարողութեան կը հետեւէր յանկայս, երեսը դէպի Քեապէ դարձուցած, որ մասնաւորապէս բացուած էր այս առթիւ։ Քեապէին պահապանը, դրան առջեւ կանգնած. աղօթքներ ըրաւ թագաւորին արեւշատութեան եւ յաջողութեան եւ իր բանակին յաղթանակին եւ բովանդակ իսլամական աշխարհի բարօրութեան համար։ Այդ միջոցին թնդանօթի 101 հարուածներ արձակուեցան։ Յետոյ Էմիր Ֆէյսալ ընդունելութիւն մը կատարեց կառավարական ապարանքին մէջ և հազարաւորներու ձեռքերը թօթուեց առանց խտրութեան։

Մխացուոր կասկած դրացիէ դրացի

Իտալիոյ հանդէպ տիրող կասկածամտութիւնը կը սաստկանայ Եուկոսլավիոյ մէջ, սխտաւոր ձեւեր առնելով։ Նոր տարուան նախօրեակին. 15 Իտալեր ձերբակալուեցան Պելկրատի մէջ եւ բանտարկուեցան երեք օր երեք գիշեր, պարզապէս իբրեւ իտալական գործակալներ համարուելով, առանց ո՛րեւէ փաստի։ Կալանաւորներուն մէջ կային յարգելի դէմքեր, որոնք խառնուեցան հասարակ ոճրագործներու հետ։ Յետոյ բոլորն ալ արձակուեցան, ո՛րեւէ հիմնական ամբաստանութիւն գտնուած չըլլալով իրենց դէմ։ Քանի տարեկան օրիորդ մը եւ այրի քոյրը ձերբակալուեցան, որովհետեւ առաջինը երկու տարի առաջ իբրեւ մեքենագրուհի ծառայած էր իտալական դեսպանատան մէջ։ Ուրիշ կին մըն ալ բռնուեցաւ, որովհետեւ իտալացի բարեկամներ ունէր։ Երբեմն ալ ձերբակալութիւնները կը կատարուին առանց որեւէ պատճառի. ինչպէս պատահեցաւ Ռուսի մը որ պաշտօն գտած էր ելմտական նախարարութեան մէջ եւ որ իր գրասեղանին վրայ բռնուեցաւ սերպ ոստիկանութեան կողմէ։

Կը մերժեն արձակել Ալմազեանը

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Մաթիֆաս հինգշաբթի օր մերժեց առժամաբար ազատ արձակել Ալմազեանը, ինչպէս խնդրած էր ամբաստանեալը։ Ալմազեան այս վճռին դէմ վերաքննութեան պիտի դիմէ ամբաստանիչ ատեանին առջեւ։

Բեսեդովսկի դատապարտուած

Մոսկուայի գերագոյն ատեանը ի բացակայութեան 10 տարի բանտարկութեան եւ ինչքերու գրաւման դատապարտեց Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին, 15.000 տոլար իւրացուցած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Դաւաճանութեան խնդիրը առանձին պիտի քննուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԱ.

Ափթի հայրենակիցներէն (Տես Գ. էջ)	185
Հրանդ Գ. Փաստրմաճեան	50
Մկրտիչ եւ Տիկ. Մարգրիտ Մանուշակեան	30
Արիստակէս Պարսամեան (Harnes)	15
Մ. Պարոնվարդեան	40
Փոքրիկն Վազգէն Ճամպազեան	20
Ստեփան Քիւթնէրեան	20
ՍԷՆ ՍԱԹԻՒՌՆԷՆԷՆ.—	
Յ. Գալուստեան	50
Վ. Մինասեան	20
Տէր և Տիկ. Գ. Նաճարեան	30
Խ. Վարդապետեան	25
Մ. Պապօեան	25
Մ. Գալուստեան	25
Բ. Գասպարեան	10
Այրի Տիկ. Աղանի	10
Ժ. Կարապետեան	15
Զ. Քիգիրեան	20
Մ. Մանուկեան	10
Գումար	600
Ժ. ցանկի գումարը	8527
Գումար	9127

ՋԱՐԴԵԼԷ ՅԵՏՈՅ ԿԸ ՎԻՃԻՆ

Ո՞Վ. ՍԱՐՔԵՑ ԲԱԳՈՒԻ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ . . .

Թանի մէջ կը կարդանք (10 յունուար).— Վերջին պատերազմին ատեն. Թուրքերը փորձեցին սիստեմատիկ եղանակով բնաջնջել հայ ժողովուրդը։ Ամերիկեան քննիչ յանձնաժողով մը, որ 1919ին Թուրքիա այցելեց, հաստատեց հետեւեալ չարաշուք հաշուեկշիռը — մէկ միլիոն մեռեալ. 244.000 փախստականներ Կովկասի մէջ, 250,000 հոգի տարագրուած Սուրիա. եւ հազարաւոր կիներ եւ մանկամարդ աղջիկներ Թրքական հարէմները փոխադրուած։

Այս սարսափները, որոնք ոչ մէկ բանով կ՚արդարանան, այժմ կը յիշատակուին Լայփցիկ հրատարակուած գրքի մը մէջ (Oel and Blut im Orient) զոր պատրաստած է Էսատ պէյ. Բագուի քարիւղի հարուստ վաճառականի մը զաւակը։ Թէեւ հեղինակը գերմանասիրական զգացումներ կը ցուցադրէ, բայց կը պատմէ թէ Բագուի մէջ. պատերազմի վերջին օրերուն, Թուրք-գերման սպայակոյտին հանդիսաւոր հաւանութեամբ, տեղի ունեցաւ երեք օրուան ջարդ մը, «յարմարելու համար գրաւեալ երկիրներու սովորութեանց»։

Հեղինակին այս յայտարարութիւնը բացարձակապէս կը ժխտէ նախկին դեր գնդապետ Փարուքէն, որ այն ատեն Թուրքիոյ արեւելեան բանակին գերման սպայակոյտին պետն էր։ Փարուքէն կը յայտարարէ թէ ջարդի հրամանը տուաւ Նուրի փաշա, Էնվէրի կրտսեր եղբայրը։ Գերման նախկին սպան կ՚ըսէ թէ այս իսկ պատճառով հրաժարեցաւ Թուրքիոյ ծառայութենէն, խնդիրը հաղորդելով Պոլիս. ընդհ. հրամանատար Լիման ֆոն Զանտէրսի։

Դիտելի է որ Փարուքէն կը խօսի միայն 1918ի ջարդերու մասին, մինչդեռ բուն կոտորածները սկսան 1915ին։ Գերմանական կառավարութիւնը, որ տեղեակ էր անցուդարձին, չմիջամտեց, երբ ի վիճակի էր կանխելու եւ դադրեցնելու այս գարշելի սպանդները։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիա նոր տարին կը սկսի շատ դէշ պայմաններու մէջ. 1929ը աղէտաբեր եղաւ իրեն համար: Տարիներէ ի վեր կուտակուած չոգին ի վերջոյ պայթեցաւ կայծակ՝ ցնցելով իր շրջապատը:

Աղէտը անակնկալ չէր: Երկար ատենէ ի վեր կը սպառուէր արդէն: Քէմալական կառավարութիւնը երկիրը արդիացնելու իր խելայեղ վազքին մէջ, ժամանակ չէր ունեցած անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դարձնելու տնտեսական խնդիրներու վրայ: Մինչդեռ բարենորոգումները աւելի արագ պիտի գործադրուէին եւ խոր արմատ պիտի ձգէին տնտեսապէս բարգաւաճ երկրի մը մէջ: 1922ի գիւղին յաղթանակը բոլորովին շլացուց Էնկիւրիի վարիչները, որոնք ուզեցին կապկել 1789ի Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը եւ պոլշեւիկեան մեթոտները:

Հետեւանքն եղաւ այսօրուան կացութիւնը: Դանակը կոկորդին հասնելէն յետոյ, հիմա իրար կ'անցնին փրկութեան ելք կը փնտռեն:

1930 տարին Թուրքիոյ համար տնտեսական վերականգնումի տարի հռչակուած է: Բոլոր ուժերը շարժման մէջ դրուած են: Ամէն ճակատի վրայ պայքար պիտի մղուի: Մուստաֆա Քէմալ իրեն յատուկ կտրուկ մեթոտները այս մարզին մէջ եւս կ'ուզէ գործադրել: Ու ինչպէս որ բրաւ գլխարկի, եւրոպական հագուստի, լատինական տառերու ընդունելութեան առթիւ, այս անգամ ալ ինք կուտայ առաջին ազդանշանը, իր անձին օրինակով ետեւէն քաշելու համար ամբոխը:

Երկու նշանախօսքեր հրապարակ դրուած են՝ տագնապին առաջքն առնելու համար.— խնայողութիւն եւ արտադրութիւն: Մ. Քէմալ տեղական ապրանք հագուստ հագնելով, մէկ կողմէն խնայողութիւններու, միւս կողմէն ալ Թրքական ճարտարարուեստին զարկ տալու կը հրաւիրէ ժողովուրդը: Ուրիշ խօսքով, կը պահանջէ որ Թուրքիա ինքնաբաւ ըլլայ: Օտար ապրանքի եւ օտար դրամի պէտք չունենայ, ինք իր իւղով տապկուի:

Նախ պէտք է կայունացնել Թրքական դրամը. այս ալ կարելի է միայն՝ հաւասարակշռութիւն առաջ բերելով Թուրքիոյ ներածումներուն եւ արտածումներուն միջեւ: Այսինքն դուրսէն գնուած ապրանքին փոխարժէքը պէտք է հայթայթուի արտածուած Թրքական ապրանքին փոխարէն ստացուած օտար դրամով: Թուրք կառավարութիւնը կամ Թուրք առեւտրականը պէտք չէ ստիպուին օտար դրամ (ընդհանրապէս անգլիական ոսկի) գնել, իրենց ապսպրանքներուն համնելու համար, այլ փոխարէն պէտք է նոյն արժէքով ապրանք ղրկեն հանեն երկրէն:

Այս կ'ըլլայ խնայողութեամբ եւ արտադրութեամբ,— կենսական անհրաժեշտութիւն չներկայացնող ապրանքներ չներածելով եւ զարկ տալով երկրին ճարտարարուեստին եւ երկրագործութեան:

Վերջերս Թուրք թերթերու հրատարակած վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ Թուրքիա արտասահմանէն կը գնէ նոյնիսկ այնպիսի ապրանքներ, որոնք առատօրէն կը գտնուին երկրին մէջ: 1928ի մաքսային վիճակագրութեանց համաձայն, նոյն տարուան ընթացքին Թուրքիա մտած են 77 միլիոն Թրքական ոսկիի արժէքով կարգ մը առարկաներ, որոնց նախանիւթերը կան Թուրքիոյ մէջ եւ դուրս կարելի է հայթայթել անդամ վրայ: Այս առարկաներն են՝

Բամպակեղէն՝ 52 միլիոն ոսկիի, համեմներ՝ 8 միլիոն, մետաքսեղէն՝ 3, բրդեղէն՝ 4, մորթ եւ կաշի՝ 7, բանջարեղէնեւ պտուղ՝ 3 միլիոն ոսկի:

Ուրեմն՝ եթէ կառավարութիւնը հող տայ գիւղացիին, վարկ բանայ, գործիք, սերմացու եւ պարար հայթայթէ, այն ատեն հարկ չի մնար համեմ, բանջարեղէն ու պտուղ ներածելու արտասահմանէն: Եթէ կարելի ըլլայ բամպակեղէնի եւ հիւսուածեղէնի քանի մը մեծ գործարաններ բանալ, Թուրքիա տարեկան 52 միլիոն ֆրանք պիտի կարենայ խնայել: Մէկ խօսքով, եթէ տեղական արտադրութեան ուժ տրուի, Թուրքերը կը յուսան յաղթել տնտեսական տագնապին: Որովհետեւ վերջին տարուան ընթացքին արտաքին առեւտուրին բացն է 40 միլիոն Թրքական ոսկի:

Թուրքերը իրենք ալ կը զգան թէ կարելի պիտի չըլլայ այս արդիւնքին հասնիլ մէկ օրէն միւսը: Հետեւելով Մուսոլինիի օրինակին, կը մտածեն կազմել հնգամեայ ծրագիր մը՝ ճարտարարուեստի ցանցով մը պատելու համար երկիրը:

Նկատելով որ Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր է, կառավարութիւնը կը ծրագրէ ուժ տալ գիւղատնտեսութեան: Իզմիրի թուզն ու չամիչը, Կիրասոնի կաղինը, յետոյ բամպակն ու ծխախոտը, որոնք արտածումի գլխաւոր նիւթերը կը կազմեն, վերջին տարիներու ընթացքին մեծ տագնապ անցուցին՝ Թուրքիան զրկելով իր հասոյթի գլխաւոր աղբիւրներէն,

Նոր օրինագիծով մը կառավարութիւնը դիւրութիւններ կուտայ ծխախոտի մշակութեան համար: Զատճառն այն է որ Իզմիրի աղէտէն ի վեր Յունաստան կը մրցի Թրքական ծխախոտին հետ օտար հրապարակներու վրայ, — ինչպէս Թրքական թուզին, չամիչին, գորգին եւայլն հետ: Ասկէ զատ, վիճակագրութեան մը համաձայն, 1928ին 334. 535 ոսկիի սիկար եւ օտար ծխախոտ ներածուած է Պոլիս: Այս բոլորը դեռ նոր կը բանան Էնկիւրիի վարիչներուն աչքերը:

Միւս կողմէ տնտեսական գործավարութիւնը մեծ ծրագիրներ կը պատրաստէ նոր գործարաններ հիմնելու համար երկրին մէջ: Մասնաւորապէս զարկ պիտի տրուի հիւսուածեղէնի գործարաններուն, նկատելով որ արտասահմանէն ամէնէն շատ ներածուած ապրանքն է այդ (տարեկան 52 միլիոն Թրքական ոսկի): Մէկ կողմէն արդիական վիճակի պիտի վերածուին գտնուած գործարանները, միւս կողմէ նորեր պիտի հիմնուին: Արեւմտից դրամատունը մէկ միլիոն ոսկի արժէքով ապսպրանք ըրած է՝ հիւսուածեղէնի մեծ գործարանի մը համար: Ծրագրուած է նաեւ շէքի եւ պարկի գործարաններ բանալ:

Տեղական արտադրութեան զարկ տալու այս ձեռնարկներուն եւ ծրագիրներուն հետ միաժամանակ, Թուրք վարիչներն ու թերթերը խնայողութեան կը հրաւիրեն ժողովուրդը: Թերթ մը կը գրէ թէ տարեկան 8 միլիոն ոսկի կը ծախսուի, կինեմաներու արգուզարդին համար: Ուրիշ թերթ մը հետեւեալ պատկերազարդ խրատները կուտայ իր ընթերցողներուն.

«Եթէ երկու ձեռք հագուստ ունիք, երրորդը չինել մի տար»: «Երբ հանրակառքը կայ, ինքնաշարժ մի՛ նստիք»: «Դրամ մի՛ տաք անուշահոտութեանց և շրթունքի ներկին»: «Շաբաթը մէկ անգամ միայն բաւական է սինեմա եւ թատրոն երթալ»: «Թէյի տեղ թէյի խմեցէք, որպէսզի մեր դրամը դուրս չերթայ»:

Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ ի՛նչ արդիւնքի պիտի յանգին արտադրութեան եւ խնայողութեան համար կատարուած ջանքերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՆՏԻՈ՞Ք ԹԷ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹ

Վերջերս Հիւսիսային Սուրիոյ մէջ բուռն պայքար մը սկսած է Ալէքսանտրէթի սանճաքի կեդրոնին Անտիոք փոխադրուելուն կամ Ալէքսանտրէթ մնալուն շուրջ: Անտիոքի եւ իր շրջակայից գլխաւորաբար մահմետական բնակչութիւնը կը պահանջէ որ կառավարութեան կեդրոնը Անտիոք փոխադրուի, առարկելով որ սանճաքի ընդհանուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը Անտիոքի մէջ կը գտնուի եւ թէ ալ Անտիոք ամենամեծ քաղաքն է ամբողջ շրջանին մէջ:

Ըստ մեզ, այս առարկութիւնները շատ զօրաւոր չեն նման փոփոխութեան մը համար: Դեռ շատ աւելի կարեւոր պատճառներ կան, որոնք իրաւունք կուտան Սուրիական եւ Հոյանաւոր կառավարութիւններուն, որ կառավարութեան կեդրոնը պահուի Ալէքսանտրէթի մէջ:

Անտես առնելով հանդերձ Ալէքսանտրէթի, Պէյլան-Խանի եւ Պէյլանի մէջ գտնուող մօտ 10 հազար հայութեան ենթարկուելիք տխուր կացութիւնը նման փոփոխութեան մը պարագային, մենք պիտի թուենք քաղաքական եւ տնտեսական ծանր պարագաներ, որոնք պիտի յառաջանան եթէ իշխանութիւնները զոհացում տան Անտիոքցիներու պահանջքին:

Ալէքսանտրէթ, իր ներկայացուցած աշխարհագրական դիրքով, խիստ կարեւոր կապուած մըն է զանազան քաղաքական նպատակներու համար եւ կ'իշխէ ընդարձակ տարածութեան մը՝ իր բարձրաբերձ լեռներով և ձորերով: Իբրեւ ծովային կայան մը, Ալէքսանտրէթի ծոցը, չափազանց անհրաժեշտ դիրք մը կը ներկայացնէ դրացի երկրին տեւական պաշտպանելու եւ իշխելու համար: Մանաւանդ ըլլալով երկաթուղիի կայան մը, որ ուղղակի Սուրիան կը միացնէ Թուրքիոյ, չափազանց խիստ քննութեան և աչալուրջ հսկողութեան ներքեւ պէտք է գտնուի Ալէքսանտրէթ եւ զինուորական կեդրոն մը դառնայ: Տեսնուած է արդէն վերջին տարիներս որ՝ Թուրք կառավարութիւնը շարունակ լրտեսներ ղրկած եւ աւազակային յարձակումներ կազմակերպած է այդ շրջանին մէջ, անշուշտ յետին նպատակներով: Շատ լաւ գիտեն այս անպատեհութիւնները Ալէքսանտրէթի տեղեկատու զիւանն ու ոստիկանութեան կազմակերպութիւնները:

Տնտեսական տեսակէտով եւս սանճաքին մեծ հարուած մը պիտի ըլլայ նման փոփոխութիւն մը: Ալէքսանտրէթ քաղաքը միեւնոյն ատեն ամբողջ սանճաքի միակ նաւահանգիստն է եւ այդ տեսակէտով ալ կը ներկայացնէ անհրաժեշտ կարեւորութիւն մը: Մինչ ծրագիրներ կը մշակուին Ալէքսանտրէթը ուղղակի միացնելու Հալէպին եւ զայն դարձնելու միեւնոյն ատեն ամբողջ Սուրիոյ նաւահանգիստը, կառավարութեան կեդրոնը փոխադրել Անտիոք կը նշանակէ հրաժարիլ այդ ծրագիրներէն, որովհետեւ ամէնէն առաջ բնակչութիւն պէտք է ոեւէ ձեռնարկի համար եւ կարեւոր է զարգացնել առեւտուրն ու շինարարութիւնը:

Հիւսիսային Սուրիոյ տնտեսական ապահովութիւնն ու առեւտրական յառաջդիմութիւնը կարելի պիտի ըլլայ միմիայն Ալէքսանտրէթի նաւահանգիստին աւելի ընդարձակումովն ու քաղաքի զարգացումովը: Բնական այն յարմարութիւնները զորս կը վայելէ Ալէքսանտրէթի ծոցը, Միջերկրականի ամբողջ տարածութեան մէջ իր նմանը չունի եւ այդ պատճառով ալ շատ դիւրութիւններ ունի դառնալու մեծ նաւահանգիստ մը եւ առեւտրական կարեւոր կեդրոն մը: Ամբողջ մինչեւ Հալէպ եւ Տէրզօր, ներկայիս իրենց բոլոր ներածումները կը հայթայթեն Պէյրութէն, որովհետեւ Ալէքսանտրէթի նաւահանգիստէն փոխադրելու միջոցները դժուար են: Բաղդատաբար շատ նուազ ծախքով Ալէքսանտրէթ կրնայ դառնալ աւելի մեծ յարմարութիւններով եւ դիւրութիւններով օժտուած նաւահանգիստ մը, քան ուրիշ ոեւէ քաղաք:

Կառավարութեան կեդրոնին Անտիոք փոխադրուելովը, այլեւս Ալէքսանտրէթ կը կորսնցնէ իր կարեւորութիւնը եւ հետզհետէ կը դառնայ ամայի եւ աւերակ քաղաք մը, որուն վրայ դիւրին դիւրին չի կեդրոնանար ոեւէ դրամատիրական ընկերութեան մը ուշադրութիւնը: Ընդհակառակը ամբողջ Սուրիոյ այս միակ նաւահանգիստը պէտք է աւելի շէնցող եւ բարեզարդուած ըլլայ, որպէսզի օտար հաստատութիւններու եւ ընկերութիւններու նախանձը հրապուրէ իր վրայ: Իբրեւ ծովեզերեայ քաղաք, Ալէքսանտրէթ կը ներկայացնէ նաեւ չափազանց հրապուրիչ տեսարան:

Անտիոք զուրկ է այս բոլոր առաւելութիւններէն և մի միայն ներքին վարչական յարմարութիւններու տեսակէտով զուցէ գերազանցէ Ալէքսանտրէթը: Սուէտիոյ ծովախորշը նաւահանգիստ ընելու ծրագիրը շատ երկար ապագայի հարց է եւ հաւանական է անկարելի, որովհետեւ շնորհիւ Օրոնդէս գետի տարիներէ ի վեր դիզած հողին ու աւազին, այդ ծովախորշը ընդարձակ տարածութեամբ տիղմով պատած է եւ հազիւ զաւարկներու կարօտ՝ մաքրուելու համար:

Կասկած չկայ անշուշտ որ Ալէքսանտրէթի հետ չի կրնար մրցիլ Անտիոք, կալուածական եւ քաղաքաշինական տեսակէտներով, որոնք եւս նկատի առնուելիք պարագաներ են կառավարական կեդրոն մը ըլլալու համար:

Հօկ ազգային տեսակէտով մօտենալով խնդրին, շատ մտասակար է մեզ համար այդ փոփոխութիւնը՝ զանազան նկատումներով, որոնց մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ նաեւ տնտեսական ծանր տագնապը, որուն կ'ենթարկուին Ալէքսանտրէթի, Պէյլանի և Պէյլանխանի մեր հայրենակիցները: Աւելի կարեւոր է մեզ համար նաեւ այն պարագան որ Թուրքերը աւելի սանձարձակ պիտի գործեն այդ շրջանին մէջ եւ առելութիւն ու թոյն պիտի սերմանեն, վրդովելով մեր հանդիստն ու անդորրութիւնը:

Վերջապէս մենք ոչ մէկ արդարացուցիչ փաստ կը գտնենք նման փոփոխութեան մը համար եւ կը յուսանք որ Սուրիական կառավարութիւնն ու Բարձր Գոմիսէրութիւնը ընդառաջ չպիտի երթան Անտիոքցիներու փափաքին:

(Ազդակ) Հ. Պ.

ՎԻԿՏՈՐ ՉԵՐՆՈՎ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

Այս միջոցին Ամերիկա կը գտնուի ռուս յեղ. ընկերվ. կուսակցութեան կարկառուն դէմքերէն վիկտոր չերնով: Նիւեօրքի մեր ընկերները, այս առթիւ սեղան մը տուած են ի պատիւ չերնովի, որ պատասխանելով ողջոյնի ճառերուն, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.

— Զմեր կուսակցութիւնները կապուած են ո՛չ միայն իրենց գաղափարականով այլեւ իրենց ծագումով: մենք՝ Ռուս Յեղափոխականներս, ծագում առինք, ինչպէս գիտէք «Ժողովրդական կամք» (Նարօտնայա Վոլիա) կուսակցութենէն: Դուք գիտէք որ ձեր կուսակցութեան մեծ հիմնադիրները՝ Ք. Միքայէլեան, Ս. Զաւարեան եւ Ռոստոմ, իրենց յեղափոխական մկրտութիւնը ստացած են «Ժողովրդական կամք» կուսակցութեան մէջ: ինծի շատ լաւ ծանօթ են հայ ժողովուրդի թէ՛ տառապանքները եւ թէ՝ անոր քաղաքական վիճակը Ռուսիոյ անցեալին եւ ներկայիս: Ես գիտեմ թէ ձեզ՝ Դաշնակցականներուդ համար որքան դժուար էր յեղափոխական եւ ընկերվարական գործունէութիւն զարգացնել ձեր ժողովուրդի երկու խոշոր՝ ռուսահայ եւ թրքահայ հատուածներուն մէջ, որոնք կ'ապրէին քաղաքական եւ տնտեսական պայմաններու տակ: Եւ սակայն դուք կրցաք ներդաշնակել քաղաքական եւ տնտեսական ձգտումները ռուսահայ եւ թրքահայ հատուածներուն: Դուք ըրիք հայ ժողովուրդի մէջ նոյնը, ինչ որ մենք ըրինք ռուս ժողովուրդի մէջ: Ինչպէս մենք, նոյնպէս եւ դուք այն համոզումն ունիք թէ ընկերվարական շարժումը սեփականութիւնը չէ մէկ արտօնեալ աշխատաւորական դասի, այսինքն քաղաքի բանուորութեան: Մենք համոզուած ենք որ ընկերվարական շարժումը պէտք է ընդգրկէ ամբողջ աշխատաւորութիւնը, քաղաքի եւ գիւղի, ինչպէս նաեւ առաջադէմ մտաւորականութիւնը ոեւէ ժողովուրդի: Այդ ձեւով ըմբռնելով մեր առաքելութիւնը, մենք՝ Ռուս. Սոց. Յեղափոխականներս կրցինք ներդաշնակել քաղաքի եւ գիւղի ռուս աշխատաւորութեան շահերը, առաջադէմ մտաւորականութեան շահերուն հետ: Նոյնը յաջողեցաք ընել դուք հայ ժողովուրդին մէջ: Ասիկա այն մեծ գործն է որ չկրցին կատարել Ռուս կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող միւս քաղաքական կուսակցութիւնները: Թերեւս մեզ կը մեղադրէք որ մենք յեղափոխական պայքար չենք մղեր պոլշեւիկեան ռեժիմին դէմ. բայց լաւ իմացէք, որ այս օրերուն ոեւէ յեղափոխութիւն պոլշեւիկեան դիկտատուրայի դէմ, կ'ամրացնէ անոր դիրքը: Պէտք է սպասել պատեհ ժամանակին: Մենք պայքարեցանք ռուս ցարերու դէմ եւ հարուածեցինք այն ժամանակ, երբ վստահ էինք մեր յաղթանակին վրայ: Նոյնը պէտք է ընենք պոլշեւիկներուն: Պէտք է համբերել որ ժամանակը յաղթութեան հետ միասին գայ: Զկայ քարեր ժողվելու ժամանակը, կա՛յ եւ նետելու ժամանակը», ինչպէս կ'ըսէ ռուսական առածը: Մենք կը պայքարինք անհատի, ինչպէս նաեւ ազգային հաւաքականութեան անկախութեան եւ ազատութեան համար: Եւ որքան ալ ծանր ըլլան մեր այժմու պայմանները, ես վստահ եմ որ տակաւին պիտի ապրիմ՝ ողջունել կարողանալու համար ձեզ, ընկերնե՛ր, ապագայ անկախ Հայաստանի մէջ, եւ ընդունելու համար ձեզ իբրեւ թանկագին հիւրեր, ապագայ նոյնքան ազատ Ռուսաստանի մէջ:»

Ռ. ԽԱՆԱԶԱՏԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

ԹԱՒՐԻԶ, (Սեփ Թղթ.) — Հանգուցեալ Ռ. Խանազատը մահէն առաջ փափաք յայտնած էր որ դագաղին վրայ պսակ չդնեն եւ դամբանական չխօսին: Հ. Յ. Դ. Ատրպատականի կայմակերպութիւնը յանձն առաւ հոգալ թաղման ծախքը: Այրի տիկինը հուշանիկ խորապէս զգացուած իր շնորհակալութիւնը յայտնեց, աւելցնելով թէ իր ալ ցանկութիւնն է հանգուցեալին վստահած համեստ դրամը ծախսել թաղման համար:

Դեկտ 24ին մարմինը դրին կարմիր պաստառով (իբր յեղափոխական գոյն) դագաղի մէջ եւ յուղարկաւորներու մեծածիւ թափորով բերին Լիլաւայի եկեղեցին: Յուղարկաւորութեան ներկայ էին Հ. Յ. Դ.ի եան Ատրպատականի կազմակերպութեան ներկայացուցիչը, ազգային դպրոցներու տեսուչներ եւ ուսուցիչներ, եւ հանգուցեալի բազմաթիւ համակիրներ եւ բարեկամներ որոնց մէջ նաեւ [...] օտարներ: Թաւրիզի 6-7 հնչակեաններն ալ մահազդ տուած էին ներկայ էին թաղման:

Ներսէս արքեպս. [...] առջեւը կանգնած յայտնեց «Թէեւ հանգուցեալը կ[...] դամբանական չխօսիլ, բայց [...] բացառութիւն լինի, ես [...] խօսիմ»: Առաջնորդը յիշեց [...] նազատի բարեմասնութիւն[...] կատարած յեղափոխական եւ [...] գային գործերը, աւելցնելով [...] շիտակ, ուղղամիտ եւ համ[...] էր, թէեւ իբրեւ մարդ ունէր [...] թերութիւնները, իր քննադ[...] թեանց մէջ միշտ յանդուգն [...] նոյնիսկ չափազանցութեանց [...] հասցնէր: Ամբողջ 50 տար[...] ծառայեց մեր ազգին, որուն [...] ու տագնապները վառ էին [...] իր կենակիցը եղաւ իր կեն[...] տիպար ընկերն ու կրթ[...] գրական գործերու աշխատ[...]

Ապա տիկինը գրկեց գ[...] եւ վերջին անգամ նկար[...] իր այնքան սիրած գաղափ[...] կան ամուսնոյն հետ եւ [...] հետեւեցաւ դագաղին [...] գերեզման: Այսօր առաջին [...] ալ տեղաց եւ ծածկեց խան[...] գերեզմանը:

*** Ռուբէն Խանազատ [...] մարդ էր, եւ համեստ խօ[...] Նախանձախնդիր էր հայ [...] կոյթի, հայկական ոգիի եւ [...] պատմական արժէքներու [...] պանման: Գաղափարական [...] ռակորդ էր Դաշնակցութեան [...] կատաղի թշնամի բոլշեւ[...] բանապետութեան:

Հանգուցեալի գանկու[...] եղած է, Ատրպատականի [...] գաղ գաւառին մէջ իր մի[...] բով հիմնել «Խանազատեան [...] նունով գիւղական դպրոց մ[...]

Իր բազմաթիւ բարեկ[...] ու համակիրները անշուշտ [...] կանացնեն այս շատ փ[...] ցանկութիւնը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԱՆԴՈԿԻ ՄԸ ՊԱՏԵՐՈՒՆ

(Իրական,

Ամէն մարդ գիտէ որ [...] պահուս Լահէյի մէջ կը գու[...] ուի պատերազմական հատուց[...] ներու խորհրդաժողովը:

Այդ խորհրդաժողովին [...] մանիոյ ներկայացուցիչն է [...] Թուլէսքու, որ Լահէյի իր [...] դոկին մէջ երկու գիշերէ [...] չի քնանար, որովհետեւ իր [...] սենեակին մէջ կը բնակի կի[...] որուն երախան մինչեւ [...] կուլար:

Նախարարը Ճարահատ [...] դոկին տնօրէնը կը կանչէ [...] խնդրէ որ այդ կինը հեռացն[...] րովհետեւ ինք մեծ աշխատա[...] ունի եւ երախան իր լռութ[...] խանգարէ զինքը: Տնօրէնը [...] յայտնեց որ գիշերուան այ[...] մուն իրաւունք չունի դուրս [...] ալ լու իր վարձակալները եւ [...] բոլոր սենեակներն ալ լեցուն [...]

Թիթուլէսքու չար չէ[...] կայն: Տնօրէնէն խնդրեց [...] հաշուոյն 200 ֆիորին տալ [...] որպէսզի անիկա համաձ[...] ուրիշ տեղ երթայ, աւելի[...] վճարէ, բայց զինքը հ[...] թողու: Այդպէս ալ եղաւ:

Դէպքը շուտով տար[...] դաւ ու հասաւ նաեւ [...] Հունգարիոյ վարչապետ [...] պէթլէնի, որ նոյն պանդ[...] բնակի եւ որ այնքան [...] զգացումներ չի սնուցաներ [...] դէպ Ռումանիոյ. կոմսը իր [...] գին կանչեց տնօրէնը ու բ[...]

— Հունգարիան 200[...] 250 ֆիորին կը նուիրէ այդ[...] թող իր սենեակը մնայ, [...] նուէր մըն ալ կուտայ իր [...] յին՝ եթէ աւելի շատ լայ[...]

...ՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ 1929

...ՆՈՒԱՐ

...իստ ձմեռ Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Հեռագրական յարաբերութիւնները կը ... կարգ մը վայրերու մէջ։ ...ինտոնի խորհրդարանը կը ...եկաց Մանշի ընդծովեայ ...պուղիին վիճաբանութիւնը։ ...Նիկօլայեւի մէջ քաղաքական ... տագնապ. Թագաւորը կը ... խորհրդարանը։

Մահ Ռուսիոյ մեծ դուքս ...։ Անգլիոյ Թագաւորը ...ն առողջական վիճակը ... կ'ապաքինի դանդաղ ...։

...Հնդկաստանի Ամանուլլահը հրաժարի գահէն, ի նպաստ ...եղբօր։

...Փարիզի մէջ կը ստորագրուի ...նքեւեռկօսլաւ առեւտրական դաշինք մը։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

...սաստիկ ցուրտ եւ կրիզի ...ճարակ Ֆրանսայի մէջ։

...Լօցուլէօրի մէջ կը տօնեն ... տ'Արքի 500ամեակը։

...Լատերանի համաձայնագիրը ...ալիոյ եւ Վատիկանի միջեւ ... իտալական կաթոլիկներու յարաբերութիւնները ... իշխանութեան հետ։

ՄԱՐՏ

Միացեալ-Նահանգներու նոր ...ւոր նախագահը Հուվեր կը ... պաշտօնի։

Մահ մարաջախտ Ֆոշի (20 ...), զօրավար Սարայլի եւ ...իզի ամերիկեան դեսպանին։

ԱՊՐԻԼ

...անակնկալ ս'չ մէկ դէպք։

ՄԱՅԻՍ

...կառավարութիւնը եւ Փարիզի ... նահանգին ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք ...ննեն, մայիս 1ի ցոյցերուն ... Աշխատաւորական տօնը ...ցնի խաղաղ։ Պերլինի մէջ ...վութիւններ, կը յայտարարուի պաշարման վիճակ։

...Խաղաղական ընտրութիւններ ամբողջ Ֆրանսայի ...։

...Ժան տ'Արքի տօնախմբութիւն Օրլէանի մէջ՝ Հանրապետութեան Նախագահին ներկայութեամբ։

Ցէփլինը կը վերադառնայ իր ...ը։ Ֆրիտր.-Ֆիէրթէօի մէջ ...կած մը յետոյ։

ՅՈՒՆԻՍ

7րդ հարիւրամեակ Թուլուզի Համալսարանին։

Ասոլան, Լըֆէվրը եւ Լօթթի ...կտրեն Ատլանտեանը։

Մահ համբաւաւոր երգիծաբան Ժորժ Քուրթըլինի։

Տասներորդ տարեդարձ Վերսայլի դաշնագրին։

ՅՈՒԼԻՍ

Մահ ...Թանդի քննադատ Փօլ ...։

Ստորագրութիւն ֆրանքօ-...նիական համաձայնագրին՝ ...ւած Անգղիերէնեան գծի։

Փուանքարէի դահլիճը կը հրաժարի. կը յաջորդէ Պրիանի 11րդ դահլիճը։

ՕԳՈՍՏՈՍ

Օգոստոս 1ի բոլշեւիկեան օրուան առթիւ, խիստ միջոցներու կը դիմեն ոստիկանութիւնները։ Խաղաղութիւն Փարիզի մէջ։ Ոստիկանները խնջոյք կը սարքեն։

Ցէփլինը կը մեկնի Ատլանտեանը կտրելու համար։ Վերադարձ աշխարհի շրջանը ընելով։

Բացում Լահէյի ժողովին։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Խիստ տաք Փարիզի մէջ։ 10րդ համաշրջանի բացում Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Մահ արձանագործ Պուրտէլի եւ Շթրէզմանի։

Պրիանի դահլիճը կը տապալի։ Նիւթական տագնապ Նիւ-Եորքի մէջ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Կը կազմուի Թարտիէօ-Պրիան դահլիճը։

Կը կնքուի ֆրանքօ-ամերիկեան մաքսային դաշինքը նոյ. 11էն առաջ. 11րդ տարեդարձ Զինադադարին։

Մահ Ժորժ Քլէմանսոյի։

Հնդիկ իշխան Աղա-խան կը կարգուի Ֆրանսուհիի մը հետ, ինչ որ իբր կարեւոր դէպք... ահագին ժխոր եւ Թուղթ սպառել կուտայ Թերթերու

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Զայիմիս կ'ընտրուի Նախագահ յոյն հանրապետութեան։ Մահ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախկին նախագահ Էմիլ Լուպէի։ Դեկտ. 31.— Կը սկսի հոգեվարքը 1929ի, ընդհանուր խրախճանքներու մէջ։

ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

... Խմբագիր,

ՊՈԼԻՍ.— Անատոլուի մեր հարազատներու տեղահանութեան լուրերը առաջին անգամ կարդալով «Յառաջ»ի մէջ, գաղութս ցնցուեցաւ խորապէս։ Ազգային վարչութիւնը գոհ 25ին Ծնունդի առթիւ կոչ մը ուղղեց Պոլսի հայութեան, ընելու համար հանգանակիչ յանձնախումբ մը։ Ու անմիջապէս ժողովը տուաւ իր գործուն արդիւնքը եւ ընտրուեցան Գ. Պ. Խ. Աւետիսեան, Գէորգ Միրաքեան, Սարգիս Հայգուհեան, Միքայէլ Գարամեան, Պաղտասար Ցակոբեան, Պապէ Պաւիթեան։ Հանգանակութեան արդիւնքը եղաւ սպասուածէն աւելի, որովհետեւ գաղութը շատ փոքր է։ Ներփակ ձեզ կ'ուղարկենք, 901.85, որպէսզի որ առաջ պէտք եղած տեղը փութացնէք։

ԽՄԲ.— Գումարը տես «Յառաջ» 10 յունուար։ Ահա քանի մը հատուածներ՝ այս համեստ գաղութին ուղղուած կոչէն.

—Հայրենակիցներ, մեր քոյրերն ու եղբայրները, հայրերն ու մայրերը կը Թափառին Հալէպի եւ ուրիշ քաղաքներու փողոցներուն մէջ, Թշուառութեան մատնուելով ձմրան այս ցուրտ եղանակին։ Պարտաւոր ենք հոգի եւ գործի կապուիլ, մեր պարտականութիւնն է պուտ մը կաթի կամ կտոր մը չոր հացի դրամ ճարել։ Ծնունդի առթիւ ապառնալ գնէք մանուկները։ Ո՞ր հայ անհատն է որ պիտի մերժէ լսել օգնութեան աղաղակները։ Չէ՞ որ տարիներ առաջ մենք ալ ճաշակեցինք նոյն դառնութիւնները եւ հիմա ապահովութեան մէջ կը քամենք դժբախտութեան բաժակը ..

Ազգ. վարչութիւն

Խմբագիր

ԱՓԹ, (6 Յունուար).— Ափթ (Apt) փոքրիկ քաղաք մըն է ուր կ'ապրինք 6—7 ընտանիք Հայեր։ «Յառաջ»ի միջոցաւ իմանալով որ Անատոլու մնացած հայ բեկորները բռնի կը քշուին եւ Թշուառութեան մատնուած են, իրրեւ Հայեր չէինք կրնար անտարբեր մնալ եւ կատարեցինք հետեւեալ հանգանակութիւնը —

Ա. Քէհեաեան 30 ֆր., Տիկ. Վիքթորիա Քէհեաեան, Յ. Թօփչուեան, Հ. Խաչիկեան, Տիկ Ֆիլոր Քոլֆաեան, Հ. Թաշճեան 10ական, Ա. Փափազեան 20, Յ. Հայրապետեան 30, Մ. Գրիգորեան 30, Գ. Քիւլահեան 20։ Գումար 180 ֆր.։

Չորս տարեկան Բենիամին Աշճեանը իմանալով խնդիրը, անմիջապէս ըսաւ Թէ մէկ շաբաթ շոքոլա չեմ ուտեր եւ հինգ ֆր. կը նուիրեմ։ Որով ընդհանուր գումարը եղաւ 185 ֆր.։ (Յես Ա. էջ)։

ԱՏԱՓԱԶԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Ատափազարցիներու Հայր. Միութեան կազմութենէն առաջ, նախնական խորհրդակցութիւններու ընթացքին յուսադրիչ, խանդավառ արտայայտութիւններու զուգընթաց յաճախ, վհատեցուցիչ կարծիքներ ալ պակաս չէին Թէ Ատափազարցիները միանալ չեն գիտեր, մեր «Ադապազարի մաղ չըլլար», կէս ճամբան պիտի մնաք եւայլն։ Սակայն, բուռ մը երիտասարդներ, հակառակ զանազան դժուարութիւններու, դրին միութեան հիմը։

Արձանագրութիւններու առաջին գանձը քառասուն ալ պակաս էր, Այսօր սակայն, տարին չլրացած, 60ի մօտ անդամներ կը համրուին. ըսենք այստեղ, որ Փարիզի պէս խոշոր քաղաքի մը ներկայացուցած գործնական դժուարութիւններուն պատճառով՝ վարչութիւնը առիթ չէ կրցած անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարել, անդամները շատցնելու համար։ Փարիզի եւ արուարձաններու մեր հայրենակիցներու Թիւը 4—500 կ'ենթադրուի։ Կարելի է ուրեմն արձանագրութիւնները կրկնապատկել, եռապատկել։

Միութիւնը ունեցաւ իր բացման հանդէսը եւ երեկոյթ-պարահանդէս մը։ Երկու հանդէսներն ալ նիւթապէս եւ մանաւանդ բարոյապէս սպասուածէն աւելի արդիւնք տուին։ Երեկոյթ պարահանդէսի սրահը, բառին բուն իմաստով լեփ-լեցուն էր։ Ամէն դասակարգի եւ տարիքի հայրենակիցներ եկեր էին իրար տեսնելու, — տարեցներ, յարգելի անձեր, մասնագէտներ, մամիկներ, երիտասարդ տղաք եւ աղջիկներ։ Առաջին անգամն էր որ այսչափ մեծ բազմութեամբ իրարու քով կուգային, ազգականներ ու բարեկամներ, հին, ծննդավայրի դրկիցներ իրարու կը հանդիպէին։ Հինգ-վեց տարիէ ի վեր Փարիզ եկած բայց իրարմէ լուր չունեցող հայրենակիցներ, զարմացած, իրար կը գտնէին. Խանդավառութիւն, մտերմութիւն, սրտագին խօսակցութիւններ, հին յիշատակներ։ Հանդէսի բացումին, նախագահը, հինէն անձեր ու դէպքեր յիշելով մեզ կը փոխադրէր պահ մը մեր ծննդավայրը, շատ մը փայփայելի վերյիշումներ արթնցնելով։

Հանդէսին նկարագրութիւնը ընել չէ միտքս, այլ վեր հանել հայրենակցական Միութիւններէն սպասուած օգուտներուն բարոյական արժէքը։ Հայրենակիցներու հոգեկան կապը ամրացնել — առա՛կ է որ ծրագիրներուն միւս մասերը պիտի իրականանան։

Գալով նիւթական մասին, ի պատիւ մեր հայրենակիցներուն պէտք է ըսել, որ Ատափազարցիներու հին, աւանդական առատաձեռնութեան ապացոյցը տուին դարձեալ այս հանդէսներուն մէջ։ Հարիւր հոգինոց բազմահանդէսին, ամերիկեան աճուրդ մը 800ի բարձրացաւ, իսկ երեկոյթ-պարահանդէսի աճուրդը՝ 1800 ֆրանքի։ Կային նուէրներ 50ով, 100ով։

Մեր հայրենակիցներուն կը մնայ ինքնաբերաբար բոլորուիլ այս գեղեցիկ գործին շուրջ, գուրգուրալ Միութեան վրայ եւ միասնաբար աշխատիլ առաջադրուած նպատակներուն իրագործման։

Ատափազարցի մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. 8 յունուար, (Սեփ. Թղթ.).— Գործի տագնապ մը կը տիրէ այս միջոցին։ Շատ մը գործարաններ իրենց գործաւորներուն հարիւրին 25-50ը դուրս են հանած ու հետզհետէ կը շատնայ անգործներու Թիւը։ Գործաւորի պահանջ առհասարակ չկայ։ Բանուորները, մանաւանդ օտարները ահ ու դողի մատնուած կը ջանան վայրկեան մը գործէն չբացակայիլ։ Պետք է թէ ու գիշեր, տառապանք օթոյի, իսկ երկրորդը մեռաքսի, իրենց գործաւորներուն մեծ մասը հանած են եւ մէկ կողմէն ալ կ'արձակեն։ Պզտիկ անզգուշութիւն մը պատճառ կը դառնայ որ գործէն զրկուիս։ Ողբալի է կացութիւնը մանաւանդ անոնց որոնք բազմանդամ ընտանիքի տէր են եւ միակ աշխատողը տունին մէջ։

Գործի տագնապին հետ նաեւ կայ սենեակի տագնապը։ Վարձքերը անհանդուրժելի են։ Շէնքի տէրերը սկսած են աւելի անխիղճ եւ խստապահանջ դառնալ.— Վարձքի յաւելում, լոյսի եւ ջուրի կրճատում։ 4-8 հոգիէ բաղկացեալ ընտանիքներ պարտաւորուած են յաճախ մէկ սենեակի մէջ բնակիլ վտանգաւոր պայմաններու տակ։ Շրջաններէն եւ կամ արտասահմանէն եկողներ շատ անգամ սենեակ չգտնելով կը ստիպուին օրերով եւ ամիսներով պանդոկի մէջ բնակիլ եւ կրկնապատիկ, եռապատիկ վարձք վճարել։

Անատոլուի բեկորներուն բռնագաղթը եւ Թշուառութիւնը մեր գաղութն ալ ցնցեց պզտոյպէս։ Օրը օրին եւ անհամբերաբար կը հետեւինք «Յառաջ»ի յօդուածներուն եւ լուրերուն։ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն կը խորհի խորհրդակցական ժողով մը գումարել, ընդհանուր հանգանակութեան ձեռնարկելու եւ շուտով եղբայրական օգնութիւն փութացնելու համար Անատոլուի բեկորներուն։

Ոսկի.Հայրենակիցներ։ 1915ի ճամբորդներն է որ պիտի փրկենք իժերու ժանիքէն։ Աղէտը համազգային է, օգնութիւնն ալ պէտք է ըլլայ համազգային։ Մի խնայէք ձեր եղբայրական լումանը՝ հանգանակիչ յանձնախումբերուն որոնք ձեր տուները պիտի պատիւ բերեն։ Զօրավիգ եղէք անոնց գործը որ բոլորինս է, տուէք հագուստ եւ դրամ, ինչպէս նաեւ դեղ ու դարման։ Արդէն ձմեռը սկսած է իր աւերը գործել, ու 150 հոգի մեռած են։ Ձեռք մը հագուստ կեանք մը կը պաշտպանէ ցուրտէն, 10 ֆրը անձ մը կը կերակրէ մէկ օր։

Վարուժան

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

«ՍԻՓԱՆ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Մեզի կը հաղորդեն Թէ «Սիփան» Երգեռ Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի, վերակազմուելու վրայ է։

Բոլոր անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ Երգչախումբին, կրնան դիմել Պ. Ս. Յակոբեանի, 158 Rue de Chateau, Paris 14e, Ségur. 40-96.

ԵՐԳԻՉ ԴԵՐԱՍԱՆ

Տէր եւ տիկին Հայկ Արծիւ մեկնեցան Պերլին, ուր պիտի տան երգահանդէս մը։ Միեւնոյն առեն շարժանկարի ընկերութեան մը կողմէ հրաւիրուած են դերեր ստանձնելու կարգ մը խաղերու մէջ։

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Փոթորիկը կը շարունակուի Ֆրանսայի կեդրոնին եւ հարաւին մէջ։ Մոնփէլիէրի մէջ, անձրեւը այնքան առատ կը տեղայ, որ փոխադրութիւնը կիսով դադրած է։ Պասաքի գետակին մօտ, հողի փլուզման մը հետեւանքով Արիանի եւ Ժինեաքի միջեւ շոգեկառքի երթեւեկը դադրած է։ Հէրօ գետը բարձրացած է հինգ մեթրէն աւելի, ողողելով Լարօգ գիւղը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ.— Ցեուր գրուած մը ռուս գաղթականներու կեանքէն։ Նիքոլա Փոփոփ պատերազմէն առաջ համբաւոր էր իբրեւ օդանաւորդ. առաջին անգամ ան էր որ համարձակութիւն ունեցաւ սաւառնելու ծովուն վրայ եւ 1910ին քանէն Թռաւ Լէրինեան կղզիներն ու Անթիպեան հրուանդանը։

Այս Թռիչքը ժամանակին, մեծ աղմուկ հանեց։ Մեծ պատերազմի ընթացքին, Փոփոփ Թիկնապահն էր Մեծ-Դուքս Նիքոլայի։ Իսկ ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, իր գաղթական հայրենակիցներուն նման, կ'ընէր ինչ որ կրնար, օրապահիկ հայթայթելու համար։ Անցեալ իրիկուն գնաց քանի մէկ բաղնիքին մէջ լոգանք առաւ, յետոյ խնամքով ածիլուեցաւ եւ գլխուն պարպեց ատրճանակը։

Այս եղաւ եղերական վախճանը մէկու մը որ ճանչցեր էր փառք, համբաւ եւ հարստութիւն։

''ՅԱՌԱՋ''Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 48 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՕՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՆՑՔԸ

— Սուտգապէս, կը խորհէր ...նէ, բժիշկ Ցրուեղ գէշ խաղ մը ...ղաց մեզի. կը հաւնիմ Թէ ...ու ան ինք իր վրայ չփորձեց ... գիւտը, լաւագոյնը իր գործուն ...էջ ապրին էր...։

ԳԼՈՒԽ ԺԹ

ՆԱՒԱԹԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՇՐԹՈՒՆՔ ՇԱՏ ՀԵՌՈՒ Է

Փարիզ գալէն ի վեր աւելի ...մտադրա կը դառնար Ռընէ. ...քինք կը նմանցներ ճամբորդի ... որ շատ երկար ժամանակ բա...կայած է տեղէ մը եւ կը զարմանայ տեսնէ ծանօթ դէմքեր չհանդիպելուն։

Երբեմն այնչափ անգամներ ...րուած փողոցներէն անցնելու ժամանակ կը սպասէր որ մէկը ...հանդիպի եւ.

— Ա՛հ, դո՛ւ ես. Ռընէ... ըսէ...

Բայց ինչպէս Նիւ Եորքի նոյնպէս եւ Փարիզի մէջ ինքզինք օտար կը զգար, նոր ընկերութեան ծիսաւորին եսասիրութիւնը կը դառնացներ իր սիրտը։ Կը զգար որ իր հայրենակիցներուն մէջ ինքնակոչ հիւրի մը տպաւորութիւնը կը Թողուր։

Իրաւ է Թէ դրամը կը շրջաբերէր Փարիզի մէջ, բայց բարի՞ք մըն էր Թէ չարիք մը։ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը կրնար համաքաղաք կոչուիլ. ամէն ժամանակէ աւելի ժամադրավայրն էր ամէն անոնց որոնք կ'ուզէին անպատճառ զուարճանալ ամէն գինով։ Ան կը պահէր միշտ իր լոյս-քաղաքի տիտղոսը, բայց աւելի իր փայլուն խնջոյքներուն համար, էր քան իր մասնագէտներուն կամ արուեստագէտներուն համար, որոնք սակայն միշտ աշխարհի առաջիններն էին։

Ռընէ մտածումներու մէջ խորասուզուած էր, երբ Սէլէստէն երեւցաւ սենեակին մէջ։

— Պարոն, ժամն է..

— Ինչ բանի, բարեկամ։

— Հեռաձայնեցի խնայողական սնտուկին, կը սպասեն։

— Կէսը եկա՞ծ է.

— Վարն է։

— Երթանք ուրեմն...։

Լրագրողը կը սպասէր պանդոկի սրահին մէջ. երեքը միասին գացին ստորերկրեայ երկաթուղի, որ շատ փոխուած էր 1927էն ի վեր։ Յարմար օդափոխութեամբ մը կարելի եղած էր վանել ապականած մանրէներն եւ կայարաններու մէջ սպասելը տանջանք մը չէր եղած։

Գնացքները շատ արագ կ'երթային եւ բաւական յաճախադէպ էին որպէսզի խանումի տեղի չտալու համար վերջապէս կային ճեպընթաց գնացքներ եւ ոչ ճեպընթացներ, որոնք չունէին բնաւ յանկարծուած կառքեր։ Հաղորդակցութեանց կայարաններու մէջ ալ շարժուն մայթերու եւ վերելակներու բազադրեալ կազմած մը կը Թոյլատրէր առանց սեւէ յոգնութեան գիծը փոխել։

Խնայողական սնտուկի կեդրոնական վարչութեան գրասենեակները կը գտնուէին հրաշալի շէնքի մը մէջ։ Կարճ սպասումէ մը յետոյ, Սէլէստէն, անհամբերութենէ դողահար, իր երկու ընկերներուն հետ հրամցուեցաւ տնօրէնի ներկայութեան, որ փափաքած էր անձամբ ընդունիլ զանոնք։

Պ. Գիւրան շատ հեզահամբոյր պաշտօնեայ մըն էր, երիտասարդ եւ գիրուկ, Թէեւ գանկի մազերը քիչ մը Թափած։ Հաճեցաւ վեր ելլել իր բազկաթոռէն, այցելուներն ընդունելու համար։

— Պարոն, ըսաւ Սէլէստէնին, երջանիկ եմ մեզ մօտ դրամ ունեցողներուն ամենատարեցը տեսնելուս։ Առաջին անգամ է որ այսչափ տարօրինակ պարագայ մը կը հանդիպի.

- Կէս բան չէ անշուշտ, պատասխանեց Սէլէստէն, փաղաքշանքով։

— Եթէ ապացոյցները բացայայտ չըլլային, ըսաւ Պ. Գիւրան, դժուարաւ պիտի կրնայի հաւատալ Թէ հարիւր քառասուն տարեկան յաճախորդի մը ներկայութեան կը գտնուիմ։

— Լաւագոյն է տարիքիս վրայ չխօսիլ, ըսաւ Սէլէստէն։

— Խօսինք ուրեմն մեր գործին վրայ...

— Անտարակոյս։

Եւ Սէլէստէն շտկեց բազկաթոռը։

— Գումարին վրայ համաձա՞յն ենք, հարցուց տնօրէնը։

— Բոլորովին համաձայն։

— Գիտէ՞ք Թէ որչափ է...։

— Այո՛, պատասխանեց Սէլէստէն անփութօրէն. մէկ միլիոն հարիւր հազարէն քիչ մը աւելի։

— Մէկ միլիոն հարիւր եօթանասուներեօթը հազար երկու հարիւր քառասուներեւթ ֆրանք քսանը եօթը...։

— Սանտիմները ձեզի կը բաշխեմ, ընդհատեց Սէլէստէն, մեծահարուստի ձեւով մը։

Եւ շարունակեց՝ աչքերը առաստաղին յառած.

— Որոշած եմ այս փոքր դրամագլուխը վստահիլ Ֆրանսայի Դրամատան... հաճեցէ՛ք միայն հարիւր եօթանասուներեօթը հազար ֆրանքը տալ գրպանի ծախքերու համար։ Ճշգրիտ միլիոնը կրնաք փոխանցել դրամատան... գէշ բան մը չպիտի ըլլայ։

— Շատ լաւ, պարոն, պատասխանեց Պ. Գիւրան, բայց պզտիկ դժուարութիւն մը կայ։

Սակաչարժի վարիչներու գործադուլը

Սակաչարժի (Թաքսի) վարիչները մասնակի գործադուլ ըրին երէկ, իբրեւ բողոք ընկերութեանց այն որոշման որուն համաձայն իրենց վրայ կը բարդուի կայքի տուրքին 4 ֆրանքի յաւելման կէսը: Մինչդեռ առաջ յաւելում կը պահանջէին:

⁂ Վերջին յաւելումներուն դէմ եղած բողոքներու վրայ հանրակառքի ընկերութիւնը խոստացած է կարգ մը թեթեւ բարեփոխումներ կատարել: Ամէն յուսախաբութիւն կանխելու համար, բանք որ յաւելումները պակսեցնելու խնդիր չկայ: Բանուորական տոմսեր պիտի հաստատուին բոլոր գիծերուն վրայ, մինչեւ 1 փետր.: Գարիսններէն ներս միայն երեք ուղեմասի գին պիտի առնուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«ԷՅԳԱՐ ՔԻՆԷ» յածանաւը, որ խրած էր ընկղմեցաւ վերջնապէս, երկուքի ճեղքուելով: Այս լուրը մեծ յուզում պատճառեց խորհրդարանին մէջ եւ հարցապնդումներ պիտի ըլլան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ԿԸ ՀԵՌԱԳՐԵՆ Թէ Նիքոլայէֆի շրջանէն վեց երիտասարդ Ռուսեր մահուան դատապարտուեցան, իբրեւ հակայեղափոխական:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆԱՒԱԲԱԺԻՆ ՄԸ մօտերս պիտի այցելէ Նափոլի: Այս առթիւ մեծ հանդէսներ կը պատրաստուին:

ԵՂԲՕՐԸ հետ վիճաբանած ատեն զրգռուելով ատենապանութիւն փորձեց Արսէն Տէօնեան, աղամանդի բանւոր, քսան տարեկան:

Ծախու է հացագործի խանութ մը հայաշատ կեդրոնի մէջ, դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել նամակով կամ անձամբ Ստեփան Բաբակեանի 47 Rue Victor Faugier, Vienne (Isère):

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատական նոր մեթոտով դարմանում սրանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակիք) եւ վարակի: Մասն. լաբորատուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9 12.

Պէտք ունինք օգնական դերձակի մը, լաւ վճարում եւ տեւական գործ: Դիմել՝ անձամբ կամ նամակով հետեւեալ հասցէին.

Տիւզեան եղբարք, 23 Rue Centrale, Le Cannet, (A. M.).

Վաճառ փափկեալ

Մեկնումի պատճառաւ վաճառ է Քոլոմպի (Seine, մէջ կահաւորուած երկյարկանի փափիլեոն մը, 4 սենեակ եւ մեծ խոհանոց: Ինչպէս նաեւ շէնքին կողքին երկու սենեակ առանձին մասի մէջ: Տունին առջեւը պարտէզ, եւ մշակութեան համար լաւ հող: Օդասուն եւ լուսիրք, ամէն յարմարութիւն, կազ, ջուր ելեկտրականութիւն: Կայարանէն 5 վայրկեան հեռու: Տարեկան վարձք 5500 ֆր. շէնքին մէջ գտնուած կարասիները գնելու պայմանաւ: Մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել կամ գրել Սուրէն Տաշեանի, 29 Ave. Trudaine, Փարիզ (9) Հեռաձայն Trud.53—73.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

EMPIRE մեք. - Յու՝ 37 Av. Wagram

Le Gérant: H. STEPHAN

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի՝ Ընկ. Լ. ՁՈՐՄԻՍԵԱՆ

Նուագ, երգ, արտասանութիւն — Մուտք 3 ֆր. ըմպելիով

Շոգեկառք առնել կառ տիւ նոռէն 7.5, 7.30 եւ 8.10

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆԿՄԱՆ ԺՕՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Մարաշի Հայրենակցական Միութեան կողմէ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Սալոն Էսպանեոլի մէջ 46 r. Tapis Vert

Կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

կը մասնակցին քաղ. կուսակցութիւնները, Հայր. միութիւնները, Զ. Ե. Ռ. Մ. եւն.: Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

կը խնդրուի ծնողներէն միասին չբերել պզտիկները

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Քղիի Հայր. միութեան կողմէ, վաղը կիրակի ժամը 3—8

Կը խօսի՝ Գ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Գեղեցկութեան մրցում՝ 3—9 տարեկան հայ երախաներու

կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը — Մուտքը ազատ է

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ա. Ե. Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ

Ի Նպաստ ՆՈՐԱՀԱՍՏԱՏ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Էմիլ Զոլայի սրահը (127 9 rue Boileau)

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿԻՆ ՆՈՅԵՄԻ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆԻ

ի Նպաստ Դպրոցասէրի որբանոց-վարժարանին

Վաղը Կիրակի, ժամը 2.30ին Իէնայի սրահը, Ավընիւ տ'Իէնա

Յայտագիր, հայկական պար, օփերէթ, մեներգ, երաժշտութիւն, արտասանութիւն:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 50, 30, 15 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՐԱՒ. ՇՐՋ. ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին Salle de Bunquesի մէջ, Place Condorcet, Bourg la Reine.

Կը նախագահէ՝ Գ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԽՃԱՏՈՒՐԵԱՆ

Մուտք 2 ֆրանք (օրանի ծախքի համար). պզտիկները ձրի

Հաղորդակցութեան միջոց Porte d'Orléansէն առնել 88 թիւ հանրակառք եւ իջնել Place Condorcet: Bourg la-Reine.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ի Նպաստ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ—ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Bar Vincent 120 ave. Chemin de la Madragueի մէջ: Կը ներկայացուի՝

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի շրջանի բոլոր խումբերու ցանձապահները կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Petite Sourceի ներքնայարկը, Մէթրօ Odéonի դիմացը. Միասին ունենալ 1929ի անդամակցութեան տոմսերը:

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր Օրակարգ:

Փարիզի կոմիտէն խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ընկերներ՝ Մօզեան, Զորմիսեան, Երիցանց Շուշանեան, Աշոտ, Սեդրակ Սասունի, Սարգիս Թորոսեան, Ճիզմէճեան, Վահան Համբարձումեան, Ս. Տէր Թովմասեան, Բէնօ, Օհան Կարօ, Լեւոն Մելիք Դատոյեան եւ Թաղէոս Մխճաուրեան, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պուլվար Սէն Միշէլի «La Source» սրճարանը:

Իսի լէ Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին 164 Ave. de Verdun, Իսի-լէ Մուլինօ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 184 Ավընիւ Իթալի: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՖԱՐԱՌ

Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին նոր ակումբին մէջ. Rue Lafayette: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ 1929ի անդամատետրներով:

Սալին տը Ժիռօի Բաբկէն Սիւնի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ջորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Ներկայանալ անդամատետրներով: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյս պաշտօնէութիւնը կը ծանուցանէ Փարիզահայ գաղութին թէ այս Կիրակի ժամը ճիշդ 5ին 16 Rue Chauchatի մէջ (մէթրօ Peletier) Պիտի խօսի Զրէզնոյի հոգեւոր հովիւ Վեր. Մ. Ց. Փափազեան, նիւթ ունենալով «Քրիստոնէութեան երեք սուրբերը»:

Մուտքը ազատ է, ամէն հայ անհատ սիրով կը հրաւիրուի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տրէզտէն, Մ. Գ.— 200.
Շաթու, Վ. Ք.— 50:
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 40.
Երուսաղէմ, Ա. Ա.— 1 ոսկի.
Մոնթրէօյլ, Ս. Ա.— 70.
Վիէնէն, Ն. Գ.— 140.
Փրովանս, Յ. Վ.— 35.
Լա Սէյն սիւռ Մէռ, Հ. Թ.— 10.
Փլան տը Մէլրէօյլ, Յ. Զ.— 35.
Ռուան, Յ. Գ.— 10.
Մարսէյլ, Ա. Նաւ. 70.
Կարտան, Յ. Յ.— 45.
Լա Սէյն սիւր Մէր, Յ. Կ.— 35.
Լիոն, Զ. Գ.— 175.
Բուրպըվուա, Հ. Է.— 35.
Գրընոպլ, Օ. Ա.— 7[illegible].
Փարիզ, Մ. Գ.— 35.
Լանսէյ, Կործ 180.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

12 JANVIER 1930

Ձ. ՏԱՐԻ Թիւ 1159

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

...ԵՑԵ՛ «ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ» ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ...

Հետեւեալ հատուածը նոյնութեամբ կ'արտատպենք Երեւանի փարիզեան կոչնակի խմբագրականէն.—

— «Ամէն բանէ առաջ, պէտք է գիտնալ որ խորհրդ. Հայաստան մաս կազմելով խորհրդ. Միութեան, Հայաստանի բնակիչները խորհրդային քաղաքացիներ են, առանձին *հայկական քաղաքացիութիւն* գոյութիւն չունի, ինչպէս գոյութիւն չունի ռուսական քաղաքացիութիւն, միջազգային իրաւունքի տեսակէտէն: Արտաքին յարաբերութիւնը միութենական է: Խ. Միութեան կեդրոնը Մոսկուան է, որ կը վարէ Միութեան (Հայաստանի) արտաքին քաղաքականութիւնը եւ անոր դեսպանները, արտասահմանի մէջ, միայն խորհրդային քաղաքացի Հայերու գործերով արտօնուած են զբաղիլ:

Արտասահմանի Հայերու ամենաչնչին մասը միայն խորհրդային քաղաքացի է, ստուար մեծամասնութիւնը *հայամթլօզ*, անհայրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի: Գաղութահայը, այդպիսով, *միջազգային իրաւագիտութեան տեսակէտով*, ոեւէ կապ չի կրնար ունենալ Խ. Հայաստանի, ուրիշ խօսքով՝ խորհրդային Միութեան հետ:

Թուրքիաբնակ Հայերը թրքահպատակ ըլլալով, նոյնպէս խորհրդային իրաւասութեան սահմանէն դուրս կը մնան: Այս տեսակէտէն մեկնելով է որ, առանին քաղ. Ա. Խատիսեան յայտարարեց որ Հայաստանի կառավարութիւնը Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ:

Այս պայմաններուն ներքեւ, դիւանագիտական կամ քաղաքական բնոյթ կրող ո եւ է միջամտութիւն սպասել Խ. Միութեան արտաքին գործավարութեան կողմէ ի նպաստ արտասահմանի կամ Թուրքիոյ Հայերու վերաբերմամբ, առնուազն տղայամտութիւն կ'ըլլար:

Իրականութեան մէջ, երեւան իր կարելին ըրած է արտասահմանի աշխատաւորութեան համար: Ներգաղթի վերաբերեալ հետեւած է իմաստուն քաղաքականութեան մը, ընդունելով գաղթականները իր տնտեսական եւ ֆինանսական հնարաւորութիւններու սահմանին մէջ: Երբ բուն երկրին մէջ մօտ մէկ միլիոն ժողովուրդի մը կարիքներն ու երջանկութիւնը իր ամենօրեայ հոգածութեան առարկան դարձնել ստիպուած է չի կրնար զանազան երկիրներ ցրուած մօտ 550.000 Հայերու ճակատագրով զբաղիլ:» («Երեւան» 3 յունուար).

ԽՄԲ.— Մեր խօսքը՝ յաջորդով:

Ազգերու Դաշնակցութեան տասնամեակը

Յունուար 10ին լրացաւ Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատման տասնամեակը: Այս առթիւ որեւէ մասնաւոր հանդէս չպիտի կատարուի: բայց Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 58րդ նստաշրջանին մէջ, որ կը բացուի վաղը, երկուշաբթի, նախագահը մասնաւոր ճառով մը պիտի պարզէ կարեւորութիւնը Յունուար 16ին, որ տասներորդ տարեդարձն է խորհուրդին առաջին գումարման: Այդ առաջին նիստին խորհուրդը կը բաղկանար չորս մնայուն անդամներէ (Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Գերմանիա) եւ չորս ոչ-մնայուն անդամներէ (Պելժիքա, Պրազիլիա, Սպանիա, Յունաստան): Ժողովը տեղի ունեցաւ 1920 յունուար 16ին, Փարիզի մէջ, Նախարարաց Ուիլսոնի հրաւէրով եւ նախագահութեամբ Պ. Լէոն Պուրժուայի, որ շեշտեց.— «1920 յունուար 16ի այս թուականը պատմութեան մէջ պիտի արձանագրուի իբրեւ թուականը նոր աշխարհի մը ծնունդին:»

∴ Անգլ.-բոլոր թերթերը երկար յօդուածներ կը նուիրեն տասնամեակին: Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Սըր էրիկ Տրըմընտ «Ցէյլի Նիուզ»ի մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը, «Խաղաղութեան Առանցքը», ուր կը թուէ Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած դրական գործերը, եւ յոյս կը յայտնէ թէ անոր շնորհիւ աշխարհի պիտի ըլլայ լուծել զինաթափութեան հարցը: Աշխատաւորական «Ցէյլի Հերըլտ» դիտել կու տայ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը թէեւ չէ կրցած իսկապէս ձեռք առնել սպառազինութեանց նուազման խնդիրը, բայց մեծ յառաջդիմութիւններ կատարած է տասը տարուան ընթացքին:

«Թայմզ» կ'ըսէ.— «Ազգերու Դաշնակցութիւնը քայլը չէր բաւական մը գաղափարապաշտներու, այլ արտայայտութիւնը ընդհ. անհրաժեշտութեան մը: Ան ջնջեց գաղտնի դաշնագիրները եւ շօշափելի ու տեւական ձեւ մը տուաւ այն սկզբունքներուն որոնք առաջնորդեցին 1918ի յաղթանակին: Բայց եւ այնպէս, Դաշնակցութիւնը տակաւին չէ ստացած անհրաժեշտ հեղինակութիւնը, կարենալ կատարելու համար իր բոլոր պաշտօնները:»

Գործազրկութեան ցանկը

Պ. Թոմաս, Անգլիոյ գործազրկութեան նախարարը, ուրբաթ օր շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Մանչեսթրի մէջ: Նախ ըսաւ թէ՝ կացութեան կարելի դարմանը կախուած չունի մէկ կուսակցութենէ, մէկ անհատէ, կամ մէկ մարդէ, այլ անհատական եւ հաւաքական գործունէութեան վերահաստատումէն, ճարտարագործական մեթոտներու եւ մեքենաներու վերանորոգումէն եւ անհաւանդ օտար հրապարակներու յարաճուն թափանցումէն: Այս նպատակով, աշխատաւորական կառավարութիւնը որոշած է ... մը. կցորդներ կամ պատուիրակութիւններ ղրկել Գարսկաստան, Զուիցերիա, Պրազիլիա, Արժանթին, Ֆինլանտա, Եգիպտոս, Հնդկաստան Ամերիկա եւլն: Նախարարը բողոքեց անոնց դէմ որոնք չափազանց յոռետեսութեամբ կը դատեն կացութիւնը: Աշխատաւորական կառավարութեան պաշտօնի անցնելէն ի վեր գործազրկութիւնը չէ պակսած. ընդհակառակն: 1929ի վերջը գործազուրկներուն թիւն էր 1,510,200, դեկտեմբերի վերջին շաբաթներուն 206 643 աւելցած ըլլալով: «Բայց, անտեղի է չափազանցել: Շարունակ գործազրկութեան մասին խօսելով, արտասահմանի մէջ այն տպաւորութիւնը կը ստեղծենք թէ վերջացած ազգ մըն ենք:

«Օրինակ առնենք Ամերիկայէն: Մ. Նահանգներուն մէջ ալ առնուազն երեք միլիոն գործազուրկներ կան: Ամերիկացիները իրենց գլխուն մոխի՞ր կը ցանեն: Նիւ Եորքի սակարանին վերջին տագնապէն յետոյ, անոնք ի լուր աշխարհի յայտարարեցին թէ երբեք աւելի լաւ վիճակ ունեցած չէին: Գործազրկութիւն կայ նաեւ Գերմանիոյ մէջ: Ֆրանսան բացառութիւն է. բայց ան ալ ձեռք առած է բացառիկ մեթոտներ զորս ոչ մէկ քաղաքական կուսակցութիւն պիտի ուզէր թելադրել մեր կառավարութեան: Ամէն բան կառավարութեան ձգելով չէ որ պիտի բարւոքի կացութիւնը»:

Յետոյ նախարարը ծանուց թէ Լոնտոնի սեղանաւորական շրջանակները խոստացած են աջակցիլ ո՛ր եւ է ծրագրի որ կրնայ թեթեւցնել տագնապը:

∴ Պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, յունուար 3ին Անգլիոյ մէջ գործազուրկներու թիւն էր 1.520.790, որոնց 1,019.553ը բոլորովին անգործ: 1928ի վերջը 10.500 աւելի էր գործազուրկներու թիւը: Դիտել կը տրուի սակայն թէ դեկտ. 16—30 գործազուրկներու թիւը աւելցած է 206.643 հոգի:

Գերմանիոյ մէջ դեկտեմբերի առաջին կիսուն օժանդակութիւն ստացող գործազուրկներու թիւը աւելցած է 100ին 20 համեմատութեամբ, այսինքն 233,000 հոգի:

Դեկտ. 15ին նպաստ ստացած են 1.600.000 անգործներ: Այս թիւին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ շուրջ մէկ միլիոն գործազուրկներ, որոնք հանրային խնամատարութենէն նպաստ կը ստանան, որով գործազուրկներու թիւը կը հասնի առնուազն 2ուկէս միլիոնի:

Նուազ նաւեր, Անգլիոյ համար

Անգլիոյ ծովային նախարար Պ. Ալեքսանտր ճառի մը մէջ յայտարարեց թէ նաւային խորհրդաժողովին մէջ, որ կը գումարուի քանի մը օրէն, Մեծն Բրիտանիա պիտի գոհանայ 50 յածանաւով, փոխանակ 70ի, ինչպէս պահանջած էր Ուաշինկթընի ժողովին մէջ: Նուազագոյն չափն է այս, կայսրութեան պէտքերուն համար: Անգլիա պիտի համակերպի այս չափին մինչեւ 1936, երբ վերաքննութեան պիտի ենթարկուին այսօրուան տուեալները: Անգլիա այս զիջումը կ'ընէ, պայմանաւ որ միւս պետութիւններն ալ համապատասխան չափով գեղչեն իրենց տորմիղները:

Խորհրդային դրախտին մէջ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ բոլոր գործարաններուն մէջ շրջիկ ջոկատներ պիտի պտտին, անդորրմարար կռուելու համար մսխումներու դէմ, Լենինկրատի «Պրաւդա»ն կը գրէ թէ խորհրդային Միութիւնը ամէն տարի 300 միլիոն րուբլի (չորս միլիառ ֆրանք) կը կորսնցնէ միայն ջեռուցման մսխումէն և 200 միլիոն րուբլի բանուորներու ժամանակի կորուստէն: Միայն Փեթրոկրատի շրջանի մէջ շինուածքի թերութեանց կորուստը կը կազմէ 100 միլիոն րուբլի:

∴ «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» ուղղակի իբր հակայեղափոխական մը մատնանշէ կարգ մը խորհրդային գրողներ, մասնաւորապէս Միկթրիկին, Ուրալսկի, Ասանոֆ եւ ուրիշներ, ըսելով թէ անոնց գրուածքները խիստ «յեռետես են եւ վնասեցուցիչ»: Միւս կողմէ արտասահմանի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ իտալացի սէնտիկալիստի մը, Ֆրանչէսքօ Ղէցիի մասին, որ Ռուսաստան ապաստանած էր եւ յետոյ բանտարկուեցաւ ու աքսորուեցաւ առանց դատի: Շատ մը օտար գրագէտներու կողմէ բողոքագիր մը ուղղած է այս առթիւ:

∴ Կրթական գործավարութեան պաշտօնաթերթը կը պահանջէ որ բացարձակապէս արգիլուին ռուս գիտնականներու ուսումնասիրական ճամբորդութիւնները, որովհետեւ մեծ ծախքեր կը պատճառեն: Թերթը դիտել կու տայ թէ կարելի է առանց տեղէն շարժելու ուսումնասիրել օտար գիտուններու աշխատանքները:

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտոսի Վաֆտ կուսակցութեան յայտնի դէմքերէն Մեքրամ Էպէյտ պէյ, որ այս միջոցին Փարիզ կը գտնուի, «Թայմզ»ի թղթակցին յայտնեց թէ լաւատես է անգլօ-եգիպտական նոր դաշնագրի յաջողութեան մասին: Կարելի է զանազան վիճելի կէտեր կարգադրել ուղղակի բանակցութիւններով: Իր կարծիքով, հաւանական չէ որ երբ անգլ. զօրքերը Գահիրէէն Սուէզի ջրանցքը քաշուին, պահանջ դրուի բոլորովին հեռանալու: Վաֆտը կ'ընդունի որ Մեծն Բրիտանիոյ համար անհրաժեշտ է պահել Սուէզի ջրանցքը եւ իրենք ըսելիք մը չունին այդ ռազմական կենսական կէտին անսահման ժամանակով գրաւման մասին:

Բիազ պէյ սխալ կը համարէ այն կարծիքը թէ Եգիպտոսի ներքին բարեկարգութիւնը ապահովուած է շնորհիւ անգլ. զօրքին ներկայութեան եւ թէ անոնց հեռացումով քաոս պիտի ծագի: Եգիպտոսը իր միացեալ ժողովուրդով բոլորովին տարբեր է Հնդկաստանի ռազմատենչ հատուածներէն: Ազգայնական շարժումը զուտ եգիպտական է եւ կապ չունի համարաբական կամ համիսլամական շարժման հետ: Եգիպտացիները պէտք ունին արտաքին աջակցութեան եւ ուրախ պիտի ըլլան ապահովելով Մեծն Բրիտանիոյ խորհուրդը եւ գործակցութիւնը, բարեկամական հաւասարութեան գետնի վրայ:

Սկսան չվճարել տուրքերը

Համաձայն համահնդկական ընդհ. ժողովի որոշումներուն, Պէնկալի նահանգին մէջ սկսած է «քաղաքացիական անհնազանդութիւնը» Ուրիշ խօսքով, ծայրայեղները կը մերժեն տուրք վճարել, մինչեւ որ Անգլիա ընդունի Հնդկաստանի անկախութիւնը: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց շարժման ղեկավարը: Երկու գիւղերու բնակիչներն ալ մերժած ըլլալով վճարել իրենց տուրքերը, ոստիկանութիւնը գրաւեց անոնց գոյքերը:

Բեսեդովսկին պիտի յանձնուի՞

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ գործավարներու խորհուրդին որոշումով Պ. Բեսեդովսկի, որ տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ աղջի օր, չի կրնար քաղաքական յանցաւոր համարուիլ, նկատի առնելով իր հանգամանքը իբրեւ Ա. խորհրդական Փարիզի խորհրդային դեսպանատան:

Այս որոշման վրայ, կը կարծուի թէ խորհրդային իշխանութիւնը պիտի պահանջէ Ֆրանսայէն՝ իրեն յանձնել Բեսեդովսկին: Ինչ որ կը նշանակէ անմիջապէս գնդակահարել, համաձայն վերջերս տրուած որոշումի մը:

Ալմազեան կը շարունակէ բողոքել

Մ. Ալմազեան իր փաստաբանին միջոցաւ յունուար 7 թուակիր հետեւեալ բողոքագիրը յանձնեց հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Ժանթիյի.— Մեզ դէմ գիւմաց հանելով եւ նոյն ինքն Պ. Պընուայի վկայութեամբ, հաստատուեցաւ որ այս վերջինը՝ առանց հրամանագիր ունենալու հարցաքննիչ դատաւորէն, հրաման տուած է ձերբակալել զիս ուրբաթ օր, 18 հոկտեմբեր, ժամը 23.30ին: Ի գործադրութիւն այս հրամանին, զիս արգելափակեցին խցիկի մը մէջ, խուզարկելէ յետոյ եւ Պ. Մաթիֆասի տրամադրութեան տակ դրին միայն հոկտ. 20ին, ժամը 14ին, իսկ ամբաստանութեան տակ առին՝ ժամը 19ին:

Այս կերպով կը հաստատուի ապօրէն արգելափակումը, որուն դէմ բողոքած եմ արդէն: Այս ձերբակալութիւնը կատարուեցաւ եւ շարունակուեցաւ դատական ոստիկանութեան տեսուչ Պ. Պընուայի եւ ոստիկանապետ Պ. Նիկոլի հրամանով: Այս վերջինները յանցաւոր են պատժական օրէնքի 114րդ յօդուածով նախատեսուած եւ պատժելի ոճիրով:

Ուրեմն, պատիւ ունիմ խնդրելու ձեզմէ որ նկատի առնէք իմ բողոքս ապօրէն ձերբակալութեան դէմ այլեւս ոչ թէ X.ի դէմ, այլ Պ. Պ. Պընուայի, Նիքօլի եւ միւս բոլորին դէմ: Այս առթիւ կ'արձանագրեմ, նաեւ, որ հակառակ իմ թախանձանքիս, մերժեցիք զիս դէմ գիմաց հանել Պ. Պ. Պընուայի եւ Նիքօլի հետ: Յետոյ, Պ. Պընուա, այժմ տեսուչ դատական ոստիկանութեան եւ Պ. Նիքօլ, ոստիկանական քոմիսէր, իրենց հանգամանքով կախում ունին Փարիզի վերաքննիչ ատեանէն: Ուրեմն այսուհետեւ գործը պէտք է շարունակուի այդ ատեանէն կողմէ:»

Ուրբաթ կէսօրէն յետոյ Ալմազեան իր փաստաբանին ներկայութեամբ բերանացի ալ հաստատեց իր բողոքագիրը եւ Պ. Ժանթիյ անմիջապէս ընդհանուր դատախազին հաղորդեց խնդիրը:

∴ Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Լը Փոփիւլէռ» հրատարակելով Ալմազեանի նոր բողոքը, շարք մը կծու դիտողութիւններուն կարգին կը նկատէ·

—«Իրերու ներկայ վիճակին մէջ, Ալմազեան պէտք է ազատ արձակուի: Սպասենք գիտական հակափորձի արդիւնքին: Կը լսուանք թէ Պ. Ամիի խայտառակ տեղեկագիրը պիտի ոչնչանայ: Այն ատեն, ամբաստանիչ ատեանը պիտի ընդունի՞ առժամեայ արձակման խնդրագիրը, թէ պիտի հպատակի ոստիկանութեան հրամաններուն»:

224 կոմունիստներ ձերբակալուած Պերլինի մէջ

Ուրբաթ իրիկուն, ոստիկանութիւնը յանկարծ կոխելով Պերլինի հիւսիսային թաղամասը, ձերբակալեց 244 կոմունիստներ, որոնց քանը կին: Այս առթիւ բռնուեցան մեծ քանակութեամբ զէնքեր, ռազմանիւթ, բիրեր եւ դաշոյններ: Կ'ըսուի թէ համայնավարները կ'ուզէին սպառազէն խուժել ազգային-ընկերվարական ժողովէ մը ներս եւ խանգարել զայն: Կալանաւորներուն մեծ մաս ազատ արձակուեցաւ գիշերը:

Օդանաւի արկած

Անգլիական երկու զինուորական օդանաւեր իրար ընդհարեցան Ապու Սուէյրի (Եգիպտոս) վերեւ: Մէջի չորս օդանաւորդները մեռան վայրկենապէս:

Հարսանիքի մը շնորհները

Իտալիոյ գահաժառանգին ամուսնութեան առթիւ, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան ամբողջ Իտալիոյ մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Թերթ մը կը գրէ թէ Հռոմի ոստիկանութիւնը հարկադրուեցաւ երեք մեծ տուներ վարձել, որովհետեւ զորանոցները տեղ չէր մնացած: Թրիէսթէի մէջ 150 հոգի ձերբակալուեցան մէկ օրուան մէջ:

Տարօրինակ դատ մը

Այս միջոցին տարօրինակ դատ մը տեղի կ'ունենայ կրացի մէջ (Աւստրիա): Խումբ մը քահանաներ եւ բժիշկներ դատի քաշած են փրոֆ. Շթէյնը, որ «ամլացուցած» է վեց հարիւր այրեր, որպէսզի զաւակ չունենան (իրենց իսկ փափաքով): Առաջին դատավարութեան բժիշկը դատապարտուած էր 48 ժամ բանտարկութեան եւ 50 000 ֆրանքի: Բայց վերաքննութեան դիմած ըլլալով, այս վճիռը ջնջուեցաւ եւ դատը յանձնուեցաւ նախադասն ատեանին:

Այս առթիւ ըսենք որ աւստրիական օրէնքը չէ նախատեսած ամլացումը, եւ յանցանքը կը դատուի իբրեւ «թեթեւ վիրաւորում որ մահացու չէ»:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Արտասահմանի Հայ Գրականութեան հարցը այժմէական դառնալու վրայ է փարիզահայ մտաւորական-գրական շրջանակներուն մէջ։

Երբ խօսինք Հայաստանի արդի գրական շարժումներուն ու ձգտումներուն մասին, անխուսափելիօրէն մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ նաեւ Երկրէն դուրս փթթող գրականութիւնը, որ նոր երեւոյթ մը չէ բնականաբար։

Իբրեւ հիմնական հարց, որպէսզի մեր գիտողութիւններն ու դատողութիւնները հիմք ունենան, որպէսզի օդին մէջ ու ժամանցի համար արձակուած չըլլան մեր կարծիքները, պէտք է ուշադրութենէ չվրիպեցնել հայկական իրականութեան հանգամանքը։ Հայկական իրականութիւն բացատրութիւնը թեթեւ արժէք ու տեսակէտ մը չէ, երբ մօտենալ կ'ուզենք գրական-գեղարուեստական խնդիրներուն։ Այն բացառիկ ու անօրինակ վիճակը, որ մեր ցեղին վիճակուած է, քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային այն խիստ անբնական պայմանները, որոնց մէջ դարերէ ի վեր մեր ազգային նկարագիրը կերտուեր է, իր դրական ու բացասական յատկանիշներով, մտածելու եւ զգալու այն հոգեկան պատկերը, որ մեր մշակոյթի արժէքներուն վրայ իր դրոշմը դրեր է, այս բոլորը միանալով կազմեր են հայկական իրականութիւնը եւ հայ մարդուն հոգին։

Հոգեբանական այս անխուսափելի պատճառներուն հետեւանքն են անտարակոյս, մէկէ աւելի, եւ իրարու հակադիր [illegible], ըմբռնումները, տեսակէտները, կարծիքները, մէկ խօսքով, տրամաբանելու եւ պատճառաբանելու տարբերութիւնները, որոնք կը յայտնուին հայ մտաւորականութեան մէջ, Հայաստան թէ գաղութներու։ Ուրիշ խօսքով, տարբեր փիլիսոփայութիւն ունին տարբեր միջավայրի մէջ ծնած ու մեծցած, տարբեր կրթութիւն ու դաստիարակութիւն ստացած եւ տարբեր մշակոյթի ենթակայ եղող հայ անհատներն առհասարակ։

Մտածելու եւ զգալու այս տարբերութիւնն է, որ քաղաքական հարցերէն յետոյ, տիրապետող է գրական ու գեղարուեստական խնդիրներու մէջ եւս։ Տարբերութիւնը թերեւս ներելի ըլլար, եթէ հայկական իրականութեան բացառիկ վիճակն անտեսելով, մեզ թիւրիմացութիւններու չառաջնորդէր։

Պէտք է հաստատել գոյութեանը հետ արտասահմանեան հայ գրականութեան, որ աւելինքն է վերը յիշուած զանազան ազդակներուն։ Եղեր է անցեալին մէջ, եւ ներկայիս ալ կայ արտասահմանեան հայ գրականութիւն մը, իր որոշ նկարագիրով ու ձգտումներով։ Այդ նկարագիրն ու ձգտումները ո՞ր աստիճան հայկական են ու համամարդկային, այս ուրիշ խնդիր է։

Աւելորդ է վիճաբանիլ նաեւ կարելիութեանը մասին, քանի որ գոյութիւն ունէր ու ունի, եղաւ երէկ։ Այդ երէկը իր մէջ արձանագրեր է անուններ։ Մեր բոլոր անուանի գրագէտները կազմուեր են արտասահմանի մէջ, չնայելով որ ծներ են Պոլիս կամ գաւառները, ինչպէս արեւելահայ գրողներէն շատերը մտաւորապէս խմորուեր են ռուսական կամ գերմանական գրական-գեղարուեստական միջավայրերու մէջ։ Թէեւ պարագան տարբեր է մեր եւ անոնց միջեւ։ Մերինները ոչ միայն եւրոպական մշակոյթի ճառագայթներովը լուսաւորուած են, այլ եւ այդ հողին վրայ ապրեր ու արտադրեր են։ Արտադրեր են ժամանակ իրենց գլուխ-գործոցները, եւ երբ վերադարձեր են հայրենիք, որ մեր հայրենիքը չէր, որ նոյնքան արտասահման էր, որքան այսօրուան իրականութիւնը, հո՛ն ալ երկներ ու ստեղծագործեր են արտասահմանի մէջ տեսած ու զգացած կաղապարներով։

Արտասահմանի օտար ու ապազգայնացած միջավայրին կը պարտինք սակայն ծնունդը այն գրական գործերուն, որոնց մէջ հայու սիրտը բաբախեր է։ Միսաքանթօն արտասահմանի մէջ ստորագրեց իր Հայորդիներու շարքը Վարուժան՝ ցեղին Սիրտը։ Զարդը եւ Սարսուռնները քնարերգեց դարձեալ արտասահմանի մէջ, Շնթանոս երգերը Պոլիս կամ Սեբաստիա, եւ Հացին երգը, թէեւ լոյս տեսաւ զինադադարէն յետոյ 1920ին, եթէ չեմ սխալիր, սակայն գրի առնուած էր գաւառի մէջ, գաւառ մը, որուն գիւղական կեանքը գրեթէ տարբերութիւն չունէր մեր այլազգի դրացիներու կեանքէն։ Զ. Եսայեան, Վահան Թէքէեան, Լեւոն Շանթ, Ս. Պարթեւեան, Ե. Սրմաքէշխանլեան, Ա. Արփիարեան, Ե. Օտեան, Ա. Զօպանեան, Ռ. Սեւակ, ինչպէս նաեւ Ա. Յարութիւնեան, որ հակառակ Եւրոպա այցելած չըլլալուն, մինչեւ վերջը պահեց իր վրայ հայ ազնուական մտաւորականի ծիրանին, բոլորն ալ արեւմտեան մշակոյթին հետ շփման մտած, անոր հոգեկան-մտաւորական գեղեցկութիւններովը օծեր էին իրենց գրական գեղարուեստական ստեղծագործութիւնը։

Այս բոլորը արդիւնքը չեն հայ մտաւորականութեան դէմ հալածանքին, եւ Եւրոպա ապաստանելուն, ուր հայ միտքը գործել կը սկսէր ազատ ու անկաշկանդ, եւ անխուսափելի չարիքէն բարիք կը ծնէր։ Առանց եւրոպական-արեւմտեան զարգացած ու քաղաքակրթուած միջավայրին, առանց ազատութեան ու բարօրութեան մէջ ապրող մարդուն պատկերին, առանց արժանապատուութեամբ ու տարրական իրաւունքներու մէջ օրը իրիկուն ընող մարդկային էակին պարզած իտէալին, մեր մտաւորականները չպիտի տային այն, զոր տուին, զոր արտադրեցին, յանուն հայ գրականութեան ու արուեստին։ Ես նկատի ունիմ գրականութեան կալուածը միայն, ուր եղող հայ մարդը հայ միտք ու ազգային իտէալներուն համար տոչորեցաւ (Գեղարուեստի միւս ճիւղերը, որքան ալ տաղանդներ հասցուցին, սակայն նուազ հայ պահեցին մեր հայրենակիցները։)

Այսօրուան արտասահմանի հայ գրականութիւնը տրամաբանական շարունակութիւնն է երէկին, որուն վրայ աւելցեր են ուրիշ ազդակներ ու գործօններ։ Այսօրուանը, միջազգային բոլորովին տարբեր ժամանակութեան մը եւ պահանջներու արդիւնքն է։ Հայ գրողը երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնէ ինքզինք։ Երկու տասնեակ տարիներ առաջ Եւրոպայի կեդրոնը, ձեղնայարկի մը չորս պատերուն մէջ գրիչ շարժող հայ մտաւորականը տարբեր հոգեր ու որոնումներ ունէր, քան այսօրուան հայ երիտասարդը։ Ընկերային, ազգային միջազգային, գիտական, գրական ու գեղարուեստական բազմազան ու բազմաձեւ խնդիրներ, արդի մարդուն ուղեղն ու զգացումները տարբեր ուղղութեամբ դարձել կուտան, տարբեր թելադրութիւններու կ'առաջնորդեն։

Այսօրուան հայ մտաւորականը խարիսխ չունի, եւ իր աչքերը օտար հորիզոններու մէջ կը թափառին։ Երէկուան մտաւորականը գիտէր որ վերադարձի կայան մը եւ ծննդավայր մը ունի։ Այսօրուանը գիտէ ու ցաւագինօրէն կը զգայ, որ իրբեւ մարդ-արարած անտուն է ու անհող, լաւագոյն պարագային, զրկուած է բնական այդ բարիքէն։ Ղեղօն է, որուն արտը չի կշտացներ իր ստամոքսը, եւ անհորիզոն է։ Քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային աննպաստ պայմաններուն ծնունդն է արտասահմանի արդի հայ գրականութիւնը. բայց անիկա կա՛յ, ու կը զարգանայ այդ աննպաստ պայմաններուն մէջ։ Ուրիշ խնդիր է անոր դրական ու բացասական յատկանիշներուն քննութիւնը։

Թիւրիմացութիւն է սակայն, գրական այս նոր շրջանը, որ կ'երկարի 1920 1930ի սահմաններուն մէջ, աւելի բովանդակալից գտնել, քան մեր արեւմտահայ գրականութեան նախորդ տասնամեակները։ Առաջին առթիւ աչքի կը զարնէ թերեւս քանակը գրողներուն, որոնք աշխարհի ամէն կողմը գրիչ կը շարժեն, թերթ կը հանեն, գիրք կը տպագրեն, բանաստեղծութիւն ու վիպակ կը գրեն։ Գրական սերունդին աչքի զարնող արտադրութիւնները, իբրեւ գիրք կամ հանդէսներու մէջ արդէն հրատարակուած էջերը քով քովի բերելով, մեզի իրաւունք չեն տար այս վերջին տասնամեակի հայ գրականութիւնը գերազանց նկատել։ Կրկնութիւններէ խուսափելու համար, պիտի ըսեմ թէ վերը յիշուած գրական դէմքերուն մեծ մասին ստեղծագործութիւնը կը զուգադիպի 1910—1915 տարիներու այնքան կարճ ժամանակամիջոցին։ Բոլոր այդ գրողները, ինչպէս նաեւ անոնք, որոնց անունները չտուի, Հրանտ, Զօհրապ, Թլկատինցին, Ռ. Զարդարեան, Մեծարենց, Տ. Չէօկիւրեան, եւայլն, եւայլն, այդ շրջանին է որ տուին իրենց լաւագոյն գործերը, գիրքով կամ պարբերականներուն մէջ։ Օշականը եւ Զարեանը այդ շրջանէն մեզի կուգան, չնայելով, որ անոնք հաւատարիմ մնացին իրենց դերին, ու կը շարունակեն արտադրել։

Ուրիշ թիւրիմացութիւն մըն ալ։ Որքան ալ մենք համաձայն ըլլանք գիւղի գրականութեան, եւ կամ հաստատել ջանանք, թէ մեր գրականութեան մէջ առաւելագոյն չափով գիւղական տարր (իբրեւ անհատ, հաւաքականութիւն, մտայնութիւն, հոգեկան աշխարհ, խոհ, նկարագիր, բարքեր ու զգայութիւններ) գոյութիւն ունեցեր է, այդ չի նշանակեր, թէ հայ արուեստագէտը այդ աշխարհէն դուրս ընտրած իր նիւթերով ու հոգեբանութիւններով, դատապարտուած է վրիպելու, ուրիշ բառով, անհարազատ գետնի մը վրայ կոխելու ստիպուած է։

Այս ալ ուրիշ ծայրայեղութիւն մըն է, նման անոր որ գրականութիւնը կը կապէ դասակարգերուն, կամ ընկերային զանազան աստիճաններուն։ Արուեստի ու գրականութեան մէջ, չափանիշը, մեր կարծիքով, մարդկային տարրն է, իր հոգիով, իր տառապանքով, իր ուրախութիւններով, իր թռիչքով, ըլլայ գիւղի թէ քաղաքի մէջ։ Ազգայինը, միջավայրը, ժամանակն ու տարածութիւնը, տարբեր են, որ կը գեղեցկացնեն նիւթը, բովանդակութիւն կուտան եւ շօշափելի կը դարձնեն զայն։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՍԱԱԴԻ

Հաֆըզի եւ Խայեամի պէս ծանօթ է այս անունը հայ ընթերցասէրին։ Տարբեր խնդիր, որ թարգմանուած չէ առաջինի չափ եւ ոչ ալ ուսումնասիրուած այնպէս ինչպէս, երկրորդը հայ թարգմանիչների կողմից։

Բանաստեղծը եւ իմաստասէրը անբաժանելիօրէն միացած են «Գոլէստան»ի եւ «Բուստան»ի հեղինակի ներաշխարհում, որ տակաւին 650 տարի մեզնից առաջ շնչում էր Շիրազի հռչակաւոր վարդերով դրախտների այգեստաններում եւ նոյնքան հանրածանօթ Շիրազի սոխակների քաղցրալուր դայլայլներին ունկնդիր՝ գրում էր,

Ինչ ի՞դ պէտք վարդով լեցուն սկաւառակ,
Իմ «Գոլէստան»ից 1) քաղիր մի թերթիկ.
Վարդը միայն հինգ օր ու վեց կը մնայ,
Այս «Գոլէստան»ը կայ միշտ անուշիկ։

Իմ կարծիքով յանցանք է Սաադին ներկայացնել օրաթերթի երկու երեք սիւնակներում. թէ ներկայացնողը կը խղճահարի, թէ ընթերցողը յօնքերը կը ժողվէ, համեղ խորտիկը լիովին չվայելած՝ մէկին կէս-կուշտ կէս սոված սեղանից հեռանալ պարտադրելու նմանը, այս իսկ պատճառով առանց իր վրայ խօսելու, միայն կարդանք իր իմաստասիրական քառեակներից մէկը —

Եթէ մելիքը (2 ռայայի 3) այգուց մի խնձոր ուտէ,
Իր ստրուկները ծառը արմատից կ'անեն տեղահան.
Թէ արքան հինգ հատ ձուի կեղեքում թոյլ տայ հաւանէ,
Զօրքերը նրա հազար հաւ կտան շամփուրի բերան։

Թարգմանում եմ նաեւ իր այն հռչակաւոր կտորը, որով Թուրք կոչուած գազանին անուանում է «գիշատիչ, արիւնարբու գայլ»։ Ասեմ, որ թրքական վայրագութիւնների ժամանակ, Իրանի այս մեծ բանաստեղծը փախչում է Եգիպտոս, Հնդկաստան, օրեր է մաշում օտար երկրներում եւ վերադառնում է, երբ հայրենիքը համեմատաբար խաղաղ էր։

Չգիտես թէ ես ղարիպ վայրերում
Ինչո՞ւ օրերս քաշքշեցի այնքան,
Դուրս փախայ Թուրքի ճանկից, երբ տեսայ
Աշխարհը 4) չփոթ խափշիկի մազի նման։
Բոլորը 5, ադամորդիներ էին,
Բայց գերթ գիշատիչ գայլեր արիւնռուշտ։
Երբ երկիր դարձայ խաղաղ տեսայ ես,
Վագրերը լքած վագրային բնոյթ։
Ներսում 6) գերթ հրեշտակ, բարեմոյն մարդիկ,
Դրսում 7) կուազան, առիւծ կուարար։
Այպէս էր տեսած օրերս վաղեմի՝
Աշխարհը լի ժխոր, աղմուկ, պատահար։

Այս կտորը ցոյց է տալիս, թէ Իրանի պարծանքը եօթը դարեր առաջ ինչքա՜ն լաւ է ճանաչել Թուրքին եւ թէ ինչպէս այնքան դարերի ընթացքում, Թուրքը գուրգուրալով պահել է իր արիւնռուշտ խառնուածքը — իր ազգային միակ հարստութիւնը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

1) Կարդա՛ Վարդաստան։ Այսպէս է կոչել Սաադին իր անդրանիկ գիրքը։

2) եւ 3, Պարսկերէնում «մալէք» եւ «ռայեաթ», որ հայ գրականութեան մէջ փոխուել են «մելիք»ի եւ «ռայա»ի, իրենց իմաստները պահելով՝ գիւղատէր եւ աշխատաւոր գիւղացի։

4) Ըստ ոմանց, աշխարհ ասելով բանաստեղծը իր հայրենիքն է ակնարկում. ըստ ուրիշների՝ Թուրքը խառնել էր ամբողջ աշխարհը։ 5) Այսինքն Թուրքերը, որ մարդու կերպարանք ունէին։ 6) Ուզում է ասել կեդրոնում՝ պարսիկ Շահերի ներկայութեան։ 7) Կեդրոնից դուրս, ամէն տեղ։ Վ. Ի.

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրեմն այսպէս մի՛շտ քալել գերեզմանէ գերեզման,
Կեանքին իմաստն ըմբռնել ցոլքին մէջէն Թախիծին.
Երբե՛ք ո՛վ Տէր, չըկրնա՛լ խեղդել խուլ ձայնը վշտին,
Ու չըվայլել վայրկեան մ'իսկ հըրուտ նըւագն հոգեկան։

Լո՛ւռ ու անխօս ունկընդրել տերեւներուն հառաչին,
Ըզգալ խըռովքը անոնց որ սրտէն ներս կը ծորի.
Ըզգալ հրճուանք մ'անսովոր որ վաղն աւա՛ղ, անհետ...
Եւ չըկրնալ հասկընալ պատճառն անո՛նց արցունքին։

Ըղձալ հըդեհը կուրծքին մարել ցօղի մը շիթով.
Որ կ'երագէ հեշտօրէն զեփիւռին գաղջ համբոյրով.
Բայց ընդունա՛յն աշխատիլ որ խաբուի ցա՛ւն անհեթեթ։

Ինձ՛ա՛լ յաղթուած դէռ պարման, առանց մէկուն գըթութեան
Ցետոյ լըսել թէ ի՛նչպէս ծառերն հեռուն կը հեւան.
Եւ ակամայ, գլխիկոր եղբայրանա՛լ վշտին հետ։

ՎԵՆԵՏԻԿ ՎԻԶԷՆ ՍՐԱ[...]

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ Մ[...]

Այս յօդուածը պարզապէս հակադրութիւնն է նախորդ յօդուածիս գծած պատկերին։ Ուրեմն յիշեցնենք Հայաստանի գրականութեան այդ պատկերին գլխաւոր գիծերը —

1— Գրողները թիւով սահմանափակ են։ Անոնք շատոնց ծանօթ էին և արդէն իսկ կազմուած նախ քան 1922։ Այդ թուականէն ետքը ուժեր չերեւցին, համբաւներ չչինուեցան։

2— Միօրինակ են գրականութեան նկարագիրն ու նիւթերը։ Անհանդուրժելի տափակութեամբ մը կը ներկայացուին, հա՛ կը ներկայացուին բանուորն ու գործարանը։ Մեղաւորն է պրոլետարական գրականութեան վարդապետութիւնը, որ՝ չհանդուրժելով գրական հոսանքներու այլազանութեան՝ ստեղծեց պրոլետ-գրողի անապարծութիւն մը։

∴

Վերջապէս նաեւ՛ արտասահմանի թափառական Հայուն հոգին։ Հանգիստի այդ պահէն յետոյ՝ գրական տարտամ շարժումը թանձրացաւ, ձեւ ու մարմին առաւ։ Այսօր գրական սերունդ մը ասպարէզ կապած է՝ արդէն, բացատրութեամբը Օշականի։ Եւ կարելի է ըսել որ 1930-ին կը սկսի գրական նոր տարի մը, («գրական տարի» բացատրութեամբ կ'ակնարկեմ այն իմաստին, զոր տուած եմ երկու տարի առաջ)։

1920—30 երկա՛ր է գրական սերունդին տողանցքը։ Նոյնիսկ հասակի այլազանութիւն մը կայ։ Ուստի, ինչպէս կատարեցի անգամ մը այս տեղ, երեք խումբի կը բաժնեմ այդ սերունդը։ Երէց, միջին եւ կրտսեր։ Երէցները կրտսերներն էին, կամ նորեկները, կամ սկսնակները նախապատերազմեան սերունդին։ Անոնք պատերազմին ընթացքին հասունցան իրենց գրական կեանքին մէջ։ Այս մեր երէց սերունդին տարեկից է Հայաստանի ծանօթ գրական աղմկարար սերունդը։ Միջին սերունդը եւս իր տարեկիցներն ունի Հայաստանի մէջ, բայց ոչ հաւասար թիւով։ [illegible] մեր կրտսերներն են, որ իրենց ինքնատպութեամբ, իրենց թարմութեամբ եւ անակնկալ ու հրաշալի ծլարձակումով կը հաստատեն թէ հայ գրականութիւնը կ'աճի եւ կը կերպնանայ արտասահմանի մէջ։ Վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին, միայն «Երկունք»ի մէջ, տեսայ երեք մատաղատի ու խոստմնալից քերթողներ։ Դեռ կան, որ անծանօթ են, դեռ կան, որ հեռուներէն ծիլ կուտան։ Վերջապէս ո՛վ է յանցաւորը, երբ ոմանք սովորական խօսքերով յաճախ կ'ողբան մեր գրականութեան անկումը։ Այդ ողբը, սակայն, մակաբոյծ ճիչ մըն է, որ կը յայտնուի գրեթէ ամէն երկրի գրականութեան մէջ։ Ֆրանսայի մէջ, ուր այնքան երիտասարդ ուժեր կան, շատե՛ր կուլան ու կ'ողբան «ֆրանսական գրականութեան անկումը»։ Պէտք է բժշկական քննութենէ անցընել բոլոր այդ ողբերգուներուն հոգին։ Չէ՞ք տեսներ, պարոննե՛ր եւ տիկիններ, չէ՞ք տեսներ, որ լեցո՛ւն է արտը։

Տուէ՛ք ձեր անուննե[...]
տասա՛րդ գրողներ, եւ [...]
բիշները համբեն ձեր [...]
թիւնը.—

Համաստեղ, գծրա[...]
ներկայացուած է մի[...]
թերթային ուսում[...]
թեամբ։ Շատեր անմ[...]
տը կը կապեն յիշող[...]
դառնալով նիւթերէն, [...]
կը բերէ անցեալ կեա[...]
Գետնին տակն անցնի[...]
Վերջապէս ե՛րբ պիտի [...]
թէ նիւթը չէ որ արուե[...]
կը շինէ մարդը։ Ինչո՞[...]
ներն ալ գիւղէն նիւթեր[...]
լով Համաստեղ չեն [...]
Արուեստագէտին արժէ[...]
գալ ոչ թէ նիւթէն, այ[...]
տալու ձեւէն։ Պիտի [...]
թէ ինչո՞ւ Համաստեղ [...]
իր նիւթէն դուրս [...]
պարզ է.— որովհետեւ[...]
տարբեր նիւթերու մ[...]
Համաստեղը կը փնտռ[...]
Օտեան ողբերգութիւն[...]
մենք չպիտի նշմարէին[...]
քը, որովհետեւ մեր մ[...]
տի զբաղէր փնտռելով [...]
նօթ կատակերգակը։ Կ[...]
մխտել նիւթը, որ ուժ[...]
ցութիւն ունի արուեստ[...]

Առանց ուրանալու [...]
գին թերութիւնները, պէ[...]
դունիլ զայն իբրեւ արու[...]
մը, որ յետպատերազմեան[...]
ունի։ Բուռ բուռ կարելի[...]
այն նոր տարրերը, որ[...]
անոր մէջ։ Իր գիւղի ը[...]
ներուն թափանցելու [...]
անհրաժեշտ է ծանօթ [...]
գերմանական ու փիլի[...]
կան գիտութիւններու [...]

Քիչ մը երկար կ[...]
Համաստեղի վրայ, որ[...]
կ'ուզէի զայն պահել [...]
սերունդին, արտասահ[...]
նոր գրականութեան [...]
րին մէջ։

Կ. Մեհեան, ուշադրութ[...]
գրաւէ ժամանակաւ իր [...]
ցութիւններուն տինա[...]
Անոնք կը թուային [...]
թեամբ եւ կենդանութեա[...]
հին հելլենական ձեւը, [...]
նօթ է տրամախօսութեա[...]
նով, իսկապէս գեղեցիկ [...]
դուք կը տեսնէք մարդ[...]
մութիւն մը, որուն [...]
ջրվէժի նման կը հոսին [...]
ու հոգին։ Զգացումն[...]
ծումը ձեւ կ'առնեն եւ, [...]
նկարագրութեան օժա[...]
թեան, իրենք կը ներկ[...]
իբրեւ դերասաններ։ [...]
լոյսին տակ իր թա[...]
մասին երկար եմ գրած[...]
սխալ հասկցուեցաւ ([...]
աշխատակիցը)։ Տիպ[...]
մասին քննադատութիւ[...]
դաղրանք պէտք չէ նկատ[...]
գինակին։ Վասնզի ամ[...]
տիպարներն ալ անհրա[...]
քննադատել այնքան ա[...]
թեամբ, որքան հեղինա[...]

Վերջապէս Կ. Մեհ[...]
թատերական փորձերո[...]
պերով նոր տարր մըն է [...]
րունդին մէջ։ Իրապաշտ[...]
ւով, ռոմանթիք միջուկով[...]
բանական վերլուծումներ[...]
հոգութեամբ։

Գ. Մխիթարեանը եւ [...]
այս սերունդին մէջ, որ[...]
պատերազմէն առաջ ինչ[...]
րագրեց ոտանաւոր կամ [...]

փորձեր էին գիծ արձնելու։ Պատերազմէն յետոյ անուն շինեց իր թատերական քննադատութեամբը։ Եւ քննադատութիւնը ստեղծագործութիւն մըն է, արուեստէ գրական հասանքներ կը շինէ։ Ահա թէ ինչու Գ. Մխիթարեան կը մտնէ արտասահմանեան մեր սերունդին մէջ։ Ընդհանրապէս ան քիչ մը շատ հաւատարմութեամբ կը հետեւի իր նիւթակային, եւ իր վերլուծումներուն ընթացքին պահանջ չի զգեր երբեք, ինչպէս Օշական, որ թելադրանք չէր ուզեր ընել։ Այս ձեւը, որ քիչ մը չէզոքութիւն կուտայ քննադատին, պահանջն իսկ է օրաթերթին, որուն միակ մտահոգութիւնն է ներկայացնել գործը իր բոլոր մանրամասնութիւններովը։ Ու եթէ Մխիթարեան չի մտներ պարբերական երկար ուսումնասիրութիւններու մէջ, իր նշմարներն իսկ բաւական եղած են, որ նոր սերունդը ճանչնայ քննադատի կարողութիւնը եւ յարգէ զինք։ Ահա թէ ինչո՛ւ մեզմէ շատեր ըրջութեամբ կը հետեւին անոր քննադատական խօսքին։

Յակոբ Մնձուրիի գրական կեանքը կ'իյնայ նախապատերազմեան և յետպատերազմեան շրջաններուն մէջ։ Հետեւաբար իր տեղն ունի արտասահմանեան գրականութեան տագնապին տակ։

Աճառոն նախապատերազմեան շրջանին էր, որ երեւցաւ։ Եւ սակայն ինչ որ կուտայ յետպատերազմեան այս շրջանին արտասահմանի մէջ, կը հաստատէ հրաշալի այլափոխութիւն մը։ Անհարոն գերազանցապէս գեղեցիկ է հիմա քան առաջ։ Ան իր բանաստեղծի լիութեան մէջ է։ Եւ հայ երիտասարդ բանաստեղծութեան ամէնէն տաղանդաւոր, ազնուական և բարձրոճիկ ներկայացուցիչներէն մէկն է։

Կոստան Զարեան եւս նախապատերազմեան սերունդէն փոխանցուած բանաստեղծ մըն է։ Այլափոխութիւն մը կայ նաեւ անոր գործերուն մէջ։ Հետզհետէ կը դառնայ մեր առաջին իմացապաշտ բանաստեղծը։ Անկարելի է գիտնալ թէ Կ. Զարեանի գրականութիւնը արտասահմանեան ի՞նչ տարրեր ունի։ Ան աշխարհի բնազանցական աշխարհի մը մէջ։ Սակայն իր ձեւը եւրոպական է, մանաւանդ անուանելի է գերիրապաշտներու ազդեցութիւնը։ Լեզուն մաքուր չէ։

Օշական ու Թէքէեան արտասահմանեան արժէքներ են, բայց այլ չտանք, որ առաջին թէ սերունդը կ'երկարենք մինչեւ 1910 եւ աւելի առաջ։

Գ. Մելոյեան, նախապատերազմեան շրջանէն գալով մեզի, իր ախտաբանական եւ արտասահմանեան տարրերու վերլուծումներով տուաւ նոր վէպ (Փրոմէթէան) ու Թատրոն։

Ո՛չ, այս սերունդը չառե՛ր ինի դեռ.—

Կառվարենցը, սատարաստուն ..., Զ. Գլուուլը, տխրաուշ ու ծխուն հողենկարներովը, Զաւոունին զոյներու լիճերով, Շահան Շէշիկթաշլեան, պերճաշուք արուեստով եւ կիրքի հրաժշտութեամբ, Նիշէ Այվազեան, իմացապաշտ, Ռաֆ Զարդարեան, քնարերգակ, Հրաչ Ադարեան, իրապաշտ, Վ. Շուշանեան, արտում արձակով, ... երիցանց, խորասուզումներովը հոգիի մէջ, Օհան ..., կշռոյթովն իր արձակին, վերջապէս կարելի չէ յիշել անանց ... անունը, անուններ, որոնք շնորհներ ունին, կազմուած են կամ կը կազմուին։ Սեզա, Սննիկ Մխիթարեան, Կ. Սիտալ, Արամ-Հայկազ, Բ. Գասպարեան, Ա. Աճէմեան, Մ. Մանուկեան, Գ. Զարոյեան, Ս. Զարմունի, Ա. Ցատրեան, ...սոնիկ, Ն. Բաբախեան, Մ. ... Խ. Զուլֆայեան, Լաւ, Գէորգեան, Ռ. Անոյշ, Ցէմենթեան, Կեավուրեան, Ֆրէնկեան, ...Պուռնազեան, ...Ծաքալեան։ Եւ գրող ... Բ. Թաշեան, ...մըքչեան, Ֆէնէրճեան, Բալոյեան, Յ. Ֆէշիճեան։ Կարելի թուել բոլորը, կարելի՞ Այգեկութքի մը հրատարակութեան առթիւ, երբ կոչ ըրինք երիտասարդ սերունդին, անծանօթ անկիւններէ անուններ հասան մեզի՝ իրենց աշխատութիւններուն հետ, եւ մենք ապշեցանք։ Ապշեցանք, որովհետեւ բազմաթի՛ւ էին անոնք, եւ հանճարը որքա՛ն առատ, այնքան գեղեցիկ էր։ Ափսո՛ս, որ ձախողեցաւ Այգեկութքին հրատարակութիւնը, որովհետեւ անկէ մենակը պիտի կրնար հաստատել թէ հայ գրականութիւնը կեդրոնացած է արտասահմանի մէջ։

Բայց չէ՞ք տեսներ այդ պարագան երկու երեք գործերու մէջ, զորս լոյս ընծայեցին դեռ մինչեւ երէկ անծանօթ ու շատ երիտասարդ ուժեր։ Մտածէ՛ք Շ. Շահնուրի գիրքը, Որբունիի վէպը, Ն. Սարաֆեանի քերթուածները։ Եւ դեռ ի՛նչ ուժեր։ Բանի կան Պալքաններն ու Սուրիան, ազգիւրը չի՛ ցամքիր։ Եւ Պարսկաստանի մէջ։

Այո՛, արտասահմանի մէջ է, որ կ'աճի հայ գրականութիւնը։ Թուական ուժէն զատ, կը տեսնենք նիւթի այլազանութիւն։ Սէրն իսկ, զոր կ'երգեն շատեր, փոխած է իր իմաստը, ինչպէս ճիշտ գիտել կուտար Գ. Մխիթարեան։ Գրականութեան նկարագիրն ալ երանգներ ունի բազմազան, իրապաշտութենէն մինչեւ գերիրապաշտութիւն ու լեզուն, եթէ տկար է շատերու մօտ, ինչպէս է Հայաստանի մէջ, ան կենդանի է ու նոր։ Ափսո՛ս, որ շարժում չկայ։ Վէճերը ի՞նչ կ'արժեն, երբ հասանքի չեն փոխակերպուիր։ Պատճառը պակասն է այն պարբերականին, որ դպրոց պիտի ստեղծէր։ Պարբերականներ ունէինք, որոնք մեռան, որովհետեւ կանուխէն յօրինուեցան, երբ դեռ ժողովուրդը նստած չէր։ Հայրենիքը, փոքրիկ մարդու մը պէս, անշարժ նստած է։ Կը կարծեմ թէ մեր մէջ սխալ ըմբռնուած է պարբերականի խմբագրութիւնը։ Եթէ գիրքի ձեւ պիտի ունենայ, այն ատեն լաւ է որ իւրաքանչիւր աշխատակից իր գրածները հրատարակէ առանձինն գիրքով, փոխանակ մտցնելու հաւաքածոյի մը մէջ։ Պարբերականը այն ատեն կը փրկէ իր պատիւը, երբ սերունդ կը շինէ եւ հասանք կը ստեղծէ։ Գալստյ Հայրենիքն իսկ սերունդ ստեղծեց։ Իսկ այժմ չկայ պարբերական մը, որ առաջնորդութիւնն ունենայ հասանք ստեղծելու, դուրս նետելով հին անուններն, մէկ շունչ տալով էջերուն, թաւալում յառաջացնելով յոզնածներուն խուճէն։

Այո՛, արտասահմանի մէջ բազմաթիւ հայ երիտասարդ գրողներ ունինք, թիւով աւելի շատ, որակով աւելի բազմազան, նկարագիրով աւելի կենդանի՝ քան ինչ որ կայ Հայաստանի մէջ։ Մե՛զ, որ այս սերունդը շարժում ցոյց չի տար։ Եւ շարժումի պակասն է պատճառը, որ անոնք, չտեսնելով արտասահմանեան կենդանի գրականութիւնը, ականջ կու տան հեռաւոր ծխրուկի մը ձայնին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՈՀԱՐ ՄԸ ԱՆԳԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Ցուրէնի շրջանը խորապէս կը տարբերի ֆրանսայի տեղագրական միւս բաժանումներէն։ Ցո րէնի ժողովուրդն ունի նորմանի մը հնարամտութիւնը, Պրովանսալի մը զուարթութիւնը, Բասքի մը երկրաբաղձութիւնը, ունի նաեւ այդ ամէնուն վրայ՝ սրամիտ ոգի, հեգնող միտք։

Անձնական երգիծաբան Ռաբըլէն իր զաւակն է, ինչպէս սիրերգ ու ստուգաբանական ռոնսարը, ինչպէս նաեւ անզուգական Ընացոյ Ֆրանսը։ Զարմանալի չէ ուրեմն, այդ շրջանին մէջ առօրեայ կեանքի ընթացքին հանդիպիլ, եւ յաճախ, այնպիսի բառերու կամ խորհրդածութիւններու որ փարիզեան փողոցային գաւրոշներու գիւրին եւ գռեհիկ կատակներուն չեն նմանիր։ Խիստ նուրբ են, թէեւ հողիւ հազ սքօղեալ, կծու, իմաստուն, եւ յաճախ չարաճճի։ Շատեր Ցուրէնի ժողովուրդին այդ նկարագիրը տեղական գինիին յատկութիւններով կը բացատրեն։

Կը բաւէ հետեւեալ փոքրիկ անգիր գոհարը, ցոյց տալու համար Ցուրէնի ժողովուրդը իր հեգնանքին մէջ։

ՄԱՀԱՁԱՆԳ

Ո՛չ այդքան ուժգին։
Ո՞վ է մեռեր։
— Ցէրտէրն է
Սուրբ.Վիքտորին,

Որ Թողուց
Երեք կարմրո՛ւկ ոսկի.
Գտնելու
Կոյսն ոսկեզօծ,

Եւ Տագիւ մէկ քառորդ՝
Գտնելու
Մանուկն Յիսուս։

Չարաճճի՛ ըսենք, թէ խորունկ հոգեբան։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑ

Եւրոպական հանդէս մը հետեւեալ հարցումները կ'ուղղէ ասու երիտասարդութեան մասին — ի՞նչ կ'ընէ. ի՞նչ կը մտածէ, ո՞ւր կ'երթայ։ Բայց ասու երիտասարդութիւնը մէկ չէ կայ դաղթական մասը որ ծնած է երկրին մէջ, խորհրդային հովանիին տակ.

— Գաղթական եւ խորհրդային երիտասարդութեան միջեւ աշխատակցութիւն մը կարելի՞ է.

Ռուսիոյ մէջ երեւան կուգայ նոր տեսակի գիւտապետութիւն մը եւ «յեղափոխական ազնուականութիւն» մը, որոնց զաւակները սակայն, կը թուի թէ կը հեռանան ժողովրդային կանգուածէն, ճիշդ ինչպէս նախորդ «ինտելիգենցիա»յի ներկայացուցիչները։

Ամէն պարագայի ի դաւ, արգի քաղքենիութեան սերունդը կը կազմէ բոլորովին տարբեր երիտասարդութիւն մը, քան այն որ յեղափոխութենէն առաջ էր, որովհետեւ անոր մէջ եւ անոր շուրջ ամէն ինչ նոր է...։

1929Ի ԳԻՐՔԵՐԸ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, 1929ի ընթացքին, Անգլիոյ մէջ հրատարակուած են 8927 երկեր, 473 թարգմանութիւններ, 947 տեքսթեր եւ 3739 բոլորովին նոր գործեր, ինչ որ կը ներկայացնէ շաբաթական 270 եւ օրական 38 գիրք։ Այս թիւերուն մէջ կը մտնեն 3724 թարգմանուած կամ կրկին կամ նոր հրատարակուած վէպեր. կրօնական գրքերու թիւն է 978, ընկերաբանական 904, կենսագրութիւններ 706, պատմութիւն 553, բանաստեղծութիւն եւ թատերգութիւն 723։

«ԱՆԻ»Ի ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

«Անի» նկարիչներու միութեան ցուցահանդէսին մասին, «Թանձի գեղարուեստական քննադատը կը գրէ — Բոոյց արուեստ մը ի յայտ կուգայ։ Հայ արուեստագէտները թէեւ խառնուած են փարիզեան շարժումին եւ իրենց արհեստին առաջին տարրերը կ'առնեն ֆրանսացի նկարիչներէն ու քանդակագործներէն, գրեթէ բոլորը կը պահեն իրենց անհատականութիւնը, անհատականութիւն մը որ էապէս ոչինչ ունի հայկական, բայց Արեւելք կը հոտի»։

Այս ընդհանուր ակնարկէն յետոյ, յօդուածագիրը մի առ մի կանգ կ'առնէ ցուցադրող արուեստագէտներուն վրայ. Տիկին Լորխան-Պէռ, Շահին, Օր. Թամիրհանց, Խաչատուրեան, Տիկին Պապայեան, Ալխազեան, Չիլինեան, Մախոխեան, Շահնազար, Շապանեան, Մինասեան, Օր. Գալոյումճեան, Մուրատօֆ, Կիւրճեան եւայլն, իւրաքանչիւրին մասին գնահատական տողերով։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ԲԱՂԴԱՏԵՑԷՔ

Թող չյուզուին հայ գրողներն ու խմբագիրները, կարդալով գումարներ՝ որոնք ապայէս երազ պիտի մնան իրենց համար։

Intransigeantի կողմէ խմբագիր մը գերմանիա ղրկուած է կարգ մը պրպտումներու համար։ Իր ակնարկը կը պատմէ գրական ու լրագրական շրջանակներու վրայ եւ երեւան կը հանէ հետեւեալ թիւերը։

Պերլինի, Ֆրանքֆորթի եւ Միւնիխի մէջ, մեծ թերթի մը խմբագրապետը կը ստանայ ամսական 3 հազարէն 3800 մարք (տարեկան 216էն 252 հազար Ֆր.). կան որ աւելի ալ կը ստանան, ինչպէս Թէատոր Վոլֆ եւ Կէօրկ Կէրնհարթ, որոնք «Պէրլինէր Թակէպլաթ» եւ «Ֆոսիշէ Զայթունկ» թերթերուն ընդհանուր հսոյթին վրայ ունին նաեւ սակի իրաւունքներ։ Նման առաւելութիւններով քանի վայրեր կան ամբողջ գերմանիոյ մէջ։

Ծանօթ գրողի մը յօդուածին կը վճարուի 200—300 մարք (1200—1800 Ֆրանք)։ Նուազ համբաւաւոր գրողներ կը ստանան 300էն 600 Ֆրանք՝ յօդուած գլուխ։

Հանդէսները կը վճարեն էջ գլուխ 150 Ֆրանք։

Թերթի մէջ, որոշ պաշտօն վարող խմբագիր մը կը ստանայ տարեկան 60էն 180 հազար Ֆր.։

Սկսնակ լրագրողներ, փոքր շրջանէ մը յետոյ կը ստանան ամսական 2700 Ֆրանք։ Փորձ լրաբեր մը կրնայ մինչեւ 4800-5000 Ֆրանք շահիլ ամսական։

Գերման թերթերը յատուկ խմբագիր ունին թերթօններու բաժնին համար. անոնք կը ստանան 180 հազար Ֆր.։

Թատերական կարող քննադատ մը կը ստանայ ամսական 1800 մարք՝ նոյն պաշտօնը վարող տաղանդաւոր երիտասարդներու կը տրուի 1000-1200 մարք։

Ահա թիւեր, որոնք կրնան գոնէ երազանքի հաճելի պահերու վայելքը առթել հայ գրողներուն ու խմբագիրներուն։

ՁԵՐՎՈՒՆԵՑ ԿԵՂԾԻՂՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Ձերվունեց կեղծիղներու դատը որուն մասին տեղեկութիւններ տուեր էինք երէկուան թիւով, կը շարունակուի Փաալիթի մէջ (Պերլինի մէկ թաղը)։ Այնչի օր հարցաքննուողներուն մէջ առաջին ամբաստանեալն էր Շմիթ, որ զօր. Հոֆմանի հետ իր յարաբերութիւններուն մասին յայտնեց թէ՝

— Ընգլիոյ հետ նեղ կապակցութեամբ կ'ուզէինք Ռուսիոյ բաժանումը եւ Սեւ ծովու վրայ գաշնակցային անկախ պետութեան մը հաստատումը, որպէսզի կարենայինք հոն մտնել եւ շահագործել օտար անհատական դրամագլխով։

Շմիթ շատ կարեւոր յայտնութիւններ ըրաւ նաեւ Վարուշփեք գործունէութեան վրայ։ Իրը թէ այս անձն է որ գերման կառավարութեան հրամանով եւ անոր օժանդակութեամբ, պոլշեւիզմի դէմ աշխատանք կը տարէր եւ խորհրդային կառավարութեան դէմ գործածուելու համար, առգմանիւթ կը փոխադրէր։

Այդ պահուն, Փարումիքեի պաշտպան փաստաբանը պահանջեց որ դատը շարունակուի դռնփակ նիստով, որպէսզի կարենայ կորզել կարեւոր փաստաթուղթ։

Գերման թերթի մը տեղեկութեան համաձայն, փաստաթուղթը որ կորզացուած է դռնփակ նիստին մէջ, կուգայ հաստատել թէ Քարումիքէ կը գործէր գերման կառավարութեան հրամանով, ընդդէմ պոլշեւիզմի եւ խորհրդային կառավարութեան։

Շմիթէն յետոյ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ Ցել, որ կը յայտնէ թէ Շմիթի հետ համախորհուրդ, զէնքի եւ ռազմանիւթի գործեր կ'ընէր եւ փորձեր էր իրենց գործով ալ շահագրգռել գերման դրամատիրական շրջանակներ։

Հարցաքննութիւնը յետոյ կը շարունակուի հետեւեալ կերպով.—

Շմիթ.— Զօր. Հոֆմանի եւ նշանաւոր անտեսագէտներու միջեւ շարք մը բանակցութիւններ տեղի ունեցան, գլխաւորաբար անգլիական քարիւղի ընկերութեան հետ։

Նախագահը.— Առաջին անգամ է որ խօսքը կ'ըլլայ քարիւղի ընկերակցութեան։ Որեւէ կ'ուզէին գործ ընել դրա՞մ եւ շահիլ։

Շմիթ եւ Ցել.—Բնականաբար։ Այդ էր որ կ'ընէին արդէն։

Նախագահը.— Հիմա՞կ է թէ մտածուեցաւ մասնաւոր առեւտուրի համբաներու շինութեան եւ օգնութեան վրայ։

Շմիթ.— Այո՛, եւ երբեք այսքէ չհեռացուցինք այն պարագան թէ գերման համայնավարութիւնը չպիտի պարտուի, քանի օգնութիւն կը ստանայ Ռուսիայէն։ Եւրոպայի համար շատ լաւ կ'ըլլայ որ ամէնէն հարուստ երկիրը, այսինքն Ռուսիոյ հարաւային մասը յարմարի Եւրոպայի միացեալ մասին։ Այն ատեն միայն կարելի կ'ըլլայ Եւրոպան առողջացնել։

Այս յայտարարութենէն յետոյ, Շմիթ կ'ընդունի թէ 5000 մարք հայթայթած է զօր. Հոֆմանի, գէպի Լոնտոն անոր ճամբորդութեան եւ ցեթերանին հետ տեսակցութեան համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, (Ցպաղած).— Նիսի հայ գաղութը 3-4 տարի առաջ անկազմակերպ վիճակ մը ունէր, հակառակ իր բարեկեցութեան եւ գիտակից անձերու գոյութեան։ Երկու տարի առաջ Գ. Չամքերթենի ջանքերով եւ ժողովուրդի բարոյական օժանդակութեամբ, Նիսը ունեցաւ իր Մասուռ-Մանկապարտէզը, եւ նոյնպէս, խումբ մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ մարզական միութիւնը. Այժմ այս միութիւնն է որ առանձնած է մանկապարտէզի հոգը եւ իր հովանաւորութեան տակ տեղի ունեցաւ մանկապարտէզի հանդէսը դեկտեմբեր 29ին, Վիքթոր Հիւկօ ընդարձակ սրահին մէջ։

Կարգագիր յանձնախումբի անդամներէն տիկիններ Մելքոնեան, Համբարձումեան, Սէլեան եւ Մէրամէթճեան իրենց կարելին ի գործ դրին հանդէսը հաճելի ... դարձնելու առմանեկներու զրուցումով, իսկ հանդէսի պահուն կարգապահութեան հսկելով։

Բազմամբ տեղի ունեցաւ «Հրեշտակներու Այցելքով» որ հիացում պատճառեց բոլոր ներկաներուն։ Ցաւնեբեք պզտիկներ կ'երգէին մեղմ ու անուշ ձայնով կարմիր կապոյտ լոյսերու տակ։ Պզտիկ Պողոսասարեանի «Քարի եկայք» արտասանութիւնը ունեցաւ իր որոշ ազդեցութիւնը եւ հանդիսականներէն շատեր կրկնեցին անոր տողերը՝ «Հոգ չէ ապրինք Ֆրանսական երկինքի տակ, Հայու սիրտը կը պահենք մենք մեր կուրծքին տակ»։

Պզտիկներ առոյգ եւ կայտառ քեմ ելան իրարու ետեւէ, հաճելի արտասանութիւններով, մեներգներով եւ արամախօսութիւններով։ Հինգ աշակերտներ ներկայացուցին «Բժիշկ» կատակերգութիւնը։ Առաջին մասը վերջացաւ երկսեռ աշակերտներու մարզանքով։

Երկրորդ մասը կենդանի պատկեր մըն էր, «Երկրագործները», երկրագործական այլազան հագուստներ, կալ, վար ու ցանք, գեղջուկ կիներ իրենց պզտիկներով, ջրաղացքն ու ջաղացպանը, այս բոլորը կը ներկայացնեն մանկապարտէզի պզտիկներ, որոնց վարժուհին Օր. Սիրան Եռանդով կը կատարէր իր պաշտօնը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Նոր Ցարի» խմբերգով, բայց հանդիսականները որոնք 500է աւելի էին՝ իրենց տեղերէն չէին շարժեր։

Մուտքի տոմսերու գիներն էին 50·20 10 Ֆրանք։ Ընդհանուր հասոյթ կ'ենթադրուի մօտ 8000 ֆրանք։

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր ախոյեանական առաջին շրջանը լրացուց գեկտ. 8ին, ջախջախիչ պարտութեան մատնելով հետեւեալ խումբերը —

F.-C. Chaponnyeի 10, O.S.S. Italienի 2.0 U. S. Mocar, 3,2,— U. S. Verpillière 4.3, Հ. Մ. Ը. Մ.ը. 12 կէտով դասաւորման գլուխ կը գտնուի, հաւանական ախոյեան է։

Ցունուար 5ին «ըլթուր» մրցումը սկսաւ, Հ.Մ.Ը.Մ.ը մրցեցաւ F. C. Chaponeyի դէմ։

Կիրակի օր, հակառակ անպաստ օդին կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր դաշտ, քաջալերելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները տիրապետեցին. մինչեւ խաղամասին լրանալուն. 5 նշանակէտ շահեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ը 5, F. C. Chapooney 0։ Երկրորդ խաղամասը սկսաւ ֆրանսացիներու յարձակումով, բայց շատ դիւրին ետ մղուեցան։

Հողը անտանելի էր, շատ դժուար էր այդ օրը խաղալ։ Երկրորդ խաղամասը վերջանալու հինգ վայրկեան մնացած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ նշանակէտմը խաղը այսպէս վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փայլուն յաղթութեամբ 6—0։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը այս մրցումը յաղթելով շահեցաւ երեք կէտ եւս։ Լիճի դատաւորը Գ. Մալարէ գնահատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստներու խաղարկութիւնը։ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը այս եղանակին ոչ մէկ պարտութիւն կրած է։

Մեր խումբը կը փափաքի Փարիզի մէջ մրցում կատարել որեւէ խումբի դէմ։ Անշուշտ Փարիզի Շրջ Վարչութիւնը կը հետաքրքրուի։ Իր վեցերորդ մրցումը պիտի կատարէ Ս. Ս. Իթալիէն խումբի դէմ, հակառակորդին մարզադաշտին վրայ։ Այս առթիւ Լիոնի հայ երիտասարդութենէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ քաջալերելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները։

Մ. Փափազեան

Le Gérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e) MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

14 JANVIER 1930

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1160

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՐԱԿՈՐ ՆԱՀԱՆՋ

Գոհութիւն եւ փառք Փարիզի «Երեւան»ին, որ Թուրքերան հանդիսաւոր, լայնանիստ խմբագրականով մը կը բանայ ...եպաշտ հաւատացեալներուն աչքը, հրապարակաւ հաստա... ...ով հետեւեալ տխուր իրողութիւնները.—

1. Հայաստանի բնակիչները խորհրդային քաղաքացիներ են: ...անձին հայկական քաղաքացիութիւն գոյութիւն չունի:

2. Մոսկուան է որ կը վարէ Միութենական (Հայաստանի) ար... ...ջին քաղաքականութիւնը եւ անոր դեսպանները, արտասահմա... ...մէջ, միայն խորհրդային քաղաքացի Հայերու գործերով -աբ-... ...ուած են զբաղելու:

3. Արտասահմանի Հայերու մեծամասնութիւնը «Հայամաթլօզ, ...այրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի»:

4. «Գաղութահայը, այսպիսով, միջազգային իրաւագիտութեան ...ակէտով, ո՛րեւէ կապ չի կրնար ունենալ Խ. Հայաստանի, ու... խօսքով՝ խորհրդային Միութեան հետ»:

5. «Թուրքիաբնակ Հայերը Թրքահպատակ ըլլալով, նոյնպէս ...րհրդային իրաւասութեան սահմանէն դուրս կը մնան»:

6. «Այս պայմաններուն ներքեւ, դիւանագիտական կամ քաղա... ...կան բնոյթ կրող ո՛րեւէ միջամտութիւն սպասել Խ. Միութեան ...տաքին գործավարութեան կողմէ ի նպաստ արտասահմանի կամ ...րքիոյ Հայերու վերաբերմամբ՝ առնուազ տղայամտութիւն կ'ը... »: (Լաւ կարդացէք, «ի նպաստ» եւ «վերաբերմամբ...»)։

Ու վերջապէս,—

7. Մոսկուան ինքզինքին թոյլ չի տար դրացի երկրի մը ...քին գործերուն միջամտուխ ըլլալ:

8. «Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ հայ փոքրամասնութեան ...ի տեղահանութեան եւ երկրէն արտաքսումին, Լոզանի դաշ... ...գրով Ազգերու Դաշնակցութիւնն է որ իրաւասութիւն ունի ...ջամտելու»։

9. Երեւանը, «երբ բուն երկրին մէջ մօտ մէկ միլիոն ժո... ...ղովուրդի մը ապահովութիւնն ու երջանկութիւնը իր ամենօր... ...յ հոգածութեան առարկան դարձնել ստիպուած է, չի կրնար ...նազան երկիրներ ցրուած մօտ 550,000 Հայերու ճակատա... ...ով զբաղիլ»:

10. «Գաղութահայը պահանջկոտ է, առանց իր վրայ դը... ...ած բարոյական պարտականութիւնը կատարած ըլլալու» ...րեւան», 10 յունուար 1930)։

Անշուշտ մեր ընթերցողները չեն որ պիտի ցնցուին այս ...ր կէտով ամփոփուած կոպիտ, անողոք յայտարարութիւն... ...րէն։ (Տասներորդ կէտի մասին կարելի է ժամերով ճառ ...սիլ)։

Մեր ընթերցողները «Երեւան»էն չէ որ պիտի լսեն թէ՝ ...զատ եւ անկախ» Հայաստան չկայ, ինչպէս կը ճգնին հաւա... ...ցնել բոլշեւիկներն ու ռամկավարները, հետեւաբար եւ չկայ ...ռանձին հայկական քաղաքացիութիւն։ Խորհրդային իշխա... ...ութեան առաջին շրջանին, 1921—22, կարելի էր քիչ-շատ ...ընավար նկատել մեր հայրենիքը։ Յետոյ արագօրէն վերած... ...ցաւ նահանգապետութեան, իսկ այսօր արդէն դարձեր է ռա... ...իկանական տեսչութիւն կամ քաղաքապետութիւն։

Մենք պատրանքներ չունէինք, որպէսզի յուսախաբու... ...եան մատնուինք հիմա։ Այս մասին թող մտածեն անոնք որ ...եւանի փառքը, ման ուանդ արդի կարգ ու սարքին առաւելու... ...իւնները կը սարփողեն առատ իրիկուն։

Թէ արտասահմանի Հայերը, իբրեւ «հայամաթլօզ», կապ ...նին Խ. Հայաստանի հետ,— այդ ալ գաղտնիք չէր մեզի ...մար։ Բոլորովին աւելորդ է միջազգային իրաւագիտութենէ ...ռել, հաստատելու համար մերկ իրականութիւնը։ «Անհայրե... ...նք» ժողովուրդը ինք շատոնց ըմբռնած է այս իրականու... ...իւնը, իր առողջ բնազդով։ Եւ այստեղ ալ, նորէն թող իրենց ...խուն մոխիր ցանեն անոնք որ սրբազան պարտականութիւն ...ը սեպեն միշտ հակառակը պնդել, եւ ննամէջ յօյսերով օրօ... ...ել այս անճար, անտէր ժողովուրդը։ Այլ եւ մթագնել անոր ...տակցութիւնն ու ինքնագործունէութիւնը, միշտ կրկնելով. ...Երեւանը գիտէ, Երեւանը կը մտածէ, Երեւանը կը վարէ, մե... ...նչ գործն է...»։ Այդ մարդիկը չաթափեցան, չզգաստացան, երբ ...րապզոնցի Արսէն Եսայեանը, Փարիզի մէջ իսկ, բարձրաձայն ...ը յայտարարէր թէ Խ. Հայաստանը Ամենայն Հայոց հառա... ...արութիւն չէ։

«Երեւան»ի բոլոր խոստովանութիւններուն մէջ, մէկ բան ...իայն ափ ի բերան կը թողու մեզ.— Ան կ'ուզէ ապացուցա... ...ել թէ՝ Թուրքիաբնակ Հայերը Թրքահպատակ ըլլալով, եթէ ...եղահանուին, կոտորուին իսկ, խորհրդային Միութիւնը (Հա... ...աստան'ն ալ) իրաւունք չունի ձայն հանելու։ Այդ բոլորը ...ներքին գործեր են։

Իսկապէ՞ս։ Ուրեմն երբ տեղ մը մարդկութեան դէմ, խղճի ...ւ օրէնքի դէմ ոճիրներ կը գործուին, երբ ամբողջ բազմութիւն... ...եր առնէ տեղէ զրկուելով չորս հովերուն կը յանձնուին կա... ...ավարութեան մը կողմէ, ուրիշ պետութիւններ իրաւունք ...ունին գոնէ բողոքելու։

Ուրեմն, բանւորներու եւ գիւղացիներու իշխանութիւնը ...ատ աւելի վար կը մնայ կայսերական Գերմանիայէն, որ ...Թուրքիոյ զինակիցն ու բախտակիցն ըլլալով հանդերձ, գոնէ ...եւական դիտողութիւններ ըրաւ հայաջինջ սարսափներու ...րջանին։ Իսկ տասն անգամ աւելի վար կը մնայ Ֆէրտինանտի ...ուլկարիայէն, Ալֆոնսի Սպանիայէն, Ֆրանց Եօզէֆի Աւս... ...րիայէն եւ Պապէն, որոնք պարագ սեպեցին իրենց վրդո... ...ւմը յայտնել նոյն առիթներով... Մինչդեռ միեւնոյն իշխանու... ...թիւնը երկինք-երկիր իրար կ'անցընէ, երբ ո՛րեւէ ցոյցի մը հե... ...ինակները եւ մեղսակիցները ձերբակալուին քաղքենի ռաժի... ...կանութեան կողմէ։

Բայց կ'արժէ առանձին քրքրել այս խնդիրը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՋԱԼԵՐԱԿԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (21 դեկտ.).

— «Նիւ Եորքի մէջ այս պահուս փորձ մը կ'ըլլայ քով քովի բերելու համար Ամերիկայի մեր բոլոր հայրենակցական միութիւնները եւ կապելու զանոնք իրարու հետ, աւելի ներդաշնակ ու արդիւնաւոր գործունէութեան համար։ (

Հոկտեմբեր 17ին կայացած է առաջին խորհրդակցական ժողովը, որուն մասնակցած են տասը հայրենակցական միութիւններ՝ քսան ներկայացուցիչներով։ Յունուար 12ին տեղի պիտի ունենայ երկրորդ ժողովը, որուն մէկական կամ երկուական ներկայացուցիչներով կը հրաւիրուին մասնակցելու Ամերիկայի բոլոր հայրենակցական միութիւնները, թէ վերաշինացներ եւ թէ կրթասիրացները։

Այս առթիւ, աւելորդ չենք նկատեր քանի մը թելադրութիւններ ընել, այն միակ ցանկութեամբ, որ սկսուած գեղեցիկ գործը ամուր հիմերու վրայ դրուի։

Մեր հիմնական թելադրութիւններն են.—

Առաջին՝ պէտք չէ թոյլ տալ, որ միջկուսակցական պայքարներն ու վէճերը բացարձակ թէ քօղարկուած ձեւով փոխադրուին Հայրենակցական միութիւններէն ներս։

Երկրորդ՝ պէտք չէ թոյլ տալ որ ոեւէ քաղաքական կուսակցութիւն բացարձակ կամ քօղարկուած ձեւով ձգտի իր ծակակչ... ...ռին ենթարկել հայրենակցական միութիւնները ե՛ւ առանձին ե՛ւ հաւաքաբար։

Երրորդ՝ պէտք չէ թոյլ տալ, որ հայրենակցական միութիւնները ուղղակի թէ անուղղակի գործիք դառնան խորհրդային կառավարութեան գործակալներուն ձեռքը՝ քաղաքական կամ կուսակցական քայքայիչ պրոպագանդի համար։

Չորրորդ՝ պէտք չէ թոյլ տալ, որ Հայաստանի վերաշինութեան գործը իբրեւ գլխաւոր նպատակ ընդունելով հանդերձ, հայրենակցական միութիւնները տուներ շինելով այնքան տարուին, որ այլեւս միջոց չունենան հայ կեանքեր փրկելու անյետաձգելի կոչերուն իսկ պատասխանելու Հայաստանէն դուրս։ Ստոյգ մահուան ենթակայ հայ կեանքերը փրկելը աւելի ստիպողական, աւելի հրամայական գործ մը պէտք է ըլլայ, քան տուներ շինելը Հայաստանի մէջ։

Եթէ մեր Հայրենակցական Միութիւնները այս առողջ ոգիով ղեկավարուին, այն ատեն, մենք վստահ ենք, անոնք իրենց առաջին մտահոգութիւնը պիտի դարձնեն Թուրքիոյ ներքին գաւառներէն դուրս քշուող հայկական մնացորդներու փրկութեան գործը։ Այդ ընելով մէկտեղ, հարկաւ անոնք պէտք է աշխատին նաեւ ճամբայ հարթել այդ թշուառ հայրենակիցներու Հայաստան փոխադրութեան համար»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԵՂՈՒՀԻՆ ընտրելու համար, մրցում մը բացած էր «Ճիւմհուրիյէթ», որ ամիսներէ իվեր թեկնածուներուն պատկերները կը հրատարակէր։ Պոլսէն կը հեռագրեն թէ թագուհի ընտրուած է Նամըգ հանըմ, որ պիտի մասնակցի միջազգային մրցումին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կը խաղի Հաակի մէջ

Ցաւ կայ որ այս շաբթու վերջանայ Հաակի երկրորդ խորհրդաժողովը, բանաձեւ մը գտնուած ըլլալով Գերմանիոյ վճարումներու պայմանաժամի, պատժական տնօրինութիւններու եւն. մասին։

Միւս կողմէ, արեւելեան երկիրներու հատուցումներու խնդիրն ալ մտած է հարթ ճամբու մը մէջ։ Կը խորհուի ծանօթ Միջազգային Դրամատան պէս փոքր հաստատութիւն մըն ալ հիմնել այս պետութիւններուն համար։ Այս ծրագրին հաւանած են Փոքր համաձայնութեան անդամները։ Հունգարական պատուիրակն ալ տրամադիր կ'երեւայ ընդունելու։ Պուլկարիոյ մասին ամէն խնդիր կարգադրուած է, բացի երկուքէ։ Առաջինը՝ հատուցում Յունաստանէն վտարուած 5000 պուլկար ընտանիքներու համար։ Երկրորդը՝ հաշուեյարդար Ռումանիոյ մէջ գրաւուած գոյքերու։ Ռումանացիները 10 միլիոն ոսկի ֆրանք կը պահանջեն, մինչ Պուլկարները միայն երեք միլիոն վճարել կ'ուզեն։ Շատ խառնակ է հունգարական խնդիրը։

∴ Շաբաթ օրուան ժողովին մէջ, Սնօտըն, Անգլիոյ ելմտական նախարարը, նոր ելոյթ մը կատարեց, այս անգամ Գերմանիոյ դէմ։ Տեսնելով որ գերման պատուիրակները շարունակ խորհուրդ կը հարցնեն իրենց կառավարութեան եւ կը ձգձգեն վերջնական պատասխանը, Պ. Սնօտըն խօսք ուզեց, իր կարծիքը յայտնելու համար կատարեալ անկեղծութեամբ եւ «անհանդուրժելի» գտաւ որ վերջնական որոշում չի տրուիր։ Ո՛րքան ալ հաճելի ըլլայ հոլանտական հիւրասիրութիւնը, բաւ, չե՛նք կրնար մեր կեանքը Հաակի անցընել։ Յետոյ աւելցուց, խօսքը ուղղելով գերման պատուիրակներուն.

— Մեր որոշումը կ'արձանագրենք եւ կը հաղորդենք ձեզի։ Եթէ կը նախընտրէք որ Տօըսի ծրագիրը շարունակուի քան Եընկի ծրագիրը գործադրուի, ձեր տրամադրութեան տակ ենք։

∴ Ուրիշ անակնկալ մը պատճառեցին Զուիցերիոյ պատուիրակները։ Ինչպէս յայտնի է, միջազգային դրամատունը պիտի հաստատուի Պալի մէջ, ուր փառաւոր պալատ մը տրամադրուած է։ Արդ, Զուիցերիոյ պատուիրակը շաբաթ օր յայտարարեց թէ 1. Քաղաքը եւ տեղը կը տրամադրեն միայն 15 տարի։ Եթէ կ'ուզէք որ աւելի երկար ժամանակի համար տրուի, հարկ է Զուիցերիոյ ժողովուրդին կամքը առնել (քուէարկութեան համար վեց ամիս պէտք է)։ 2. Չենք կրնար երաշխաւորել թէ Պալի ընկերվարական քաղաքապետութիւնը եւ նահանգին նոյնպէս ընկերվարական քաղաքապետութիւնը պիտի ընդունին որ դրամատան գործառնութիւնները զերծ ըլլան ամէն տուրքէ։ (Եթէ զերծ չըլլան, դրամատան հաստատումը կը դժուարանայ)։

Պապը եւ պետութիւնը դէմ դիմաց

Վատիկան յունուար 11ին հրատարակութեան տուաւ Պապին մէկ կոնդակը՝ երիտասարդութեան քրիստոնէական դաստիարակութեան մասին։ Այս շաբթու պիտի հրատարակուին նաեւ կոնդակին ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլերէն, սպաներէն եւ լեհերէն թարգմանութիւնները։

Այս կոնդակով, որ սահմանուած է մեծ վէճեր յարուցանելու, Պապը երիտասարդութեան դաստիարակութիւնը կը վերապահէ երեք հաւաքականութեանց.— Ընտանիք, քաղաքային ընկերութիւն եւ եկեղեցի։ «Եկեղեցին Քրիստոսի կողմէ իրեն տրուած առաքելութեամբ եւ իր հոգեւոր մայրութեամբ իրաւունք ունի դաստիարակութեամբ զբաղելու կատարեալ անկախութեամբ, առանց ընդհարելու քաղաքային իշխանութեան հետ։ Մարդկային սեռի ողջմտութեան հակառակ է բսել թէ տղան կը պատկանի պետութեան»։

Վերլուծելով պետութեան իրաւասութիւնները կրթական ասպարէզին մէջ, Պապը կը բացատրէ թէ պետութեան պաշտօնն է հոգ տանիլ ընդհանուրի բարիքին եւ հետեւաբար խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն ընծայել ընտանիքներուն, իրենց իրաւունքներուն կատարման համար։ Պետութեան կ'իյնայ, ուրեմն, ոչ թէ ընտանիքներուն տեղը բռնել, այլ պաշտպանել անոնց նախաւանդ իրաւունքները մանուկներու կրթութեան մասին եւ հետեւաբար միաժամանակ յարգել եկեղեցիին իրաւունքները։ Ոչ մէկ մենաշնորհ չի կրնար հարկադրել ընտանիքները՝ իրենց զաւակները ղրկել պետութեան այն դպրոցները որոնց տուած կրթութիւնը հակառակ է իրենց խղճին կամ նոյն իսկ իրենց օրինաւոր յոյսերուն։ Պետութիւնը իրաւունք ունի, սակայն, իրեն վերապահելու հիմնարկութիւնն եւ ղեկավարումը նախապատրաստական դպրոցներու՝ իր հանրային սպասարկութեանց, մասնաւորապէս քաղաքապահ զօրքին համար, պայմանաւ որ երբեք չվնասէ եկեղեցիին կամ ընտանիքին իրաւունքներուն։ «Այս ազգարարութիւնը աւելորդ չէ, աչքի առջեւ ունենալով չափազանցեալ եւ կեղծ, ճշմարիտ բարօրութեան թշնամի ազգայնականութիւն մը, որ կը ծաւալի մեր օրերուն եւ որ սովորաբար կ'անցնի արդար սահմանները, զինուորական կազմակերպութեան վերածելով մանուկներու եւ նոյն իսկ մանկամարդ աղջիկներու ֆիզիքական կրթութիւնը, մինչեւ անգամ գրաւելով կիրակի օր կրօնական պաշտամունքի եւ ընտանիքին յատկացուած ժամանակը»։

Կոնդակը գրուած է ոչ թէ լատիներէն, այլ իտալերէն, ինչ որ աննախընթաց է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԹ.

Մ. Վարանդեան	20.—
Մկրտիչ Մեսաքեան	20.—
Հ. Գարակէօզեան Հոմէն (709.10)	
Ծննդեան առթիւ հաւաքուած պաշտօնեաներէն և աշակերտներէն	117.—
Իրենց ողբացեալ աշակերտ եւ ընկեր՝ Վ.ահրամ Խօսպալեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի՝ պաշտօնեաներէն	383.—
Աշակերտներէն	209.10
«Մացակոս» կօշիկի արհեստանոցի հայ բանւորներ	
Յ. Եզանեան	5.—
Հ. Եէմէնիճեան	5.—
Օ. Աղաջանեան	10.—
Ն. Քացախեան	10.—
Հ. Կիւրինեան	20.—
Գումար	799.10
ԺԱ. ցանկի գումարը	9127.—
Գումար	9926.10

ՖՐԱՆՔԵԻԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՀԱՏՈՒԱԾ՝ «ԼՔԵԱԼ» ԳԻՑՔԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

Պէյրութի «Էլ Ահրար» թերթը կը գրէ (1 յունուար).

—Մեր նախորդ թիւով գրած էինք թէ Թուրքեւֆրանսական բանակցութիւնները ընդհատուած են եւ նմանապէս յայտնած էինք թէ՝ պատուիրակութիւնը պիտի վերադառնայ Էնկիւրի։

Թուրքիոյ պաշտօնական օրկան՝ «Հաքիմիէթը Միլլիէ»ի մէջ կը կարդանք այս մասին.

«Նախ պատուիրակներու միջեւ բանակցութիւնները շարունակուեցան խաղաղօրէն, բայց չորրորդ նիստին սկսաւ տարակարծութիւնը։ Ֆրանսական պատուիրակները կը պնդեն որ ցեղային խտրութիւն չդրուի, այսինքն Հայերը Սուրիացի եւ Լիբանանցի նկատուին, մինչդեռ Թուրք պատուիրակները միայն բուն տեղացի սուրիացիները կ'ուզեն նկատի առնել։ Նոյնիսկ Թուրք պատուիրակները կը պահանջեն որ Թուրքիա ծնած ոչ մէկ Հայ իրաւունք ունենայ այս խնդրէն։ Երկու կողմերն ալ իրենց տեսակէտները երբեք չեն փոխեր եւ այս պատճառով ալ բանակցութիւնները յետաձգուեցան մինչեւ 6 ամիս»։

«Էլ Ահրար» յետոյ կ'աւելցնէ.

— Մենք ֆրանս. պատուիրակներէն մէկուն ցոյց տուինք այս Թրքական թերթը եւ ուզեցինք հասկնալ իր կարծիքը, ան հաստատեց յետաձգումը, բայց խուսափեցաւ նոր տեղեկութիւն տալէ։

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ կատաղութեան հասած է Խորհրդային Միութեան զանազան մասերուն մէջ։ Վորոնէշէն կը գրեն թէ տեղական կոմիտէն քանդերէ Մետրոֆան եպիսկոպոսին գերեզմանը (17րդ դարէն)։ Եպիսկոպոսին մարմինը կատարելապէս անեղծ էր դագաղին մէջ։ Բոլշեւիկները դագաղը խորտակելէ յետոյ, խարոյկի մը վրայ վառեր են մարմինը։ Միւս կողմէ, Քալուկայի մէջ, երիտասարդ համայնավարները փճացուցած են շրջանի օրթոտոքս եկեղեցիներուն պատկերները եւ սուրբերուն արձանները.

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՔԱՅԼ ԱՌ ՔԱՅԼ

ՍՈՒՏԻ ԵՒ ԿԵՂԾԻՔԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՄԲ

Կրեմլինի կարմիր պալատին մէջ բազմած իշխանութիւնները հին պալատականներու նման կը շարունակեն իրենց աւանդական քաղաքականութիւնը, խաղալով Ռուսաստանի ծայրամասերու «անկախ» հանրապետութիւններու ճակատագրին հետ։

Երկրի ներքին եւ արտաքին վտանգաւոր շրջանին, անոնք վարդագոյն խոստումներով, քաղաքական ամենաազատ ասգրանքներով կրցան իրենց կարմիր արբանեակներու ենթարկել այդ հանրապետութիւնները եւ նուազագոյն կորուստով հեռացնել բուն վտանգը։ Եւ միւս կողմէ յաջողեցան շնորհիւ այդ վտանգներու չեզոքացման ամրացնել նաեւ իրենց դիրքը— գէթ որոշ ժամանակի համար— բուն երկրին ներսը։

Այս յառաջդիմութեան մէջ մեծ է մասնաւորաբար Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու դերը։ Այդ դերի գիտակցութիւնն էր, որ կը թելադրէր Ռուսաստանի կարմիր վարիչներուն, շոյել առանձին հանրապետութիւններու ինքնասիրութիւնը, մանաւանդ Ադրբէջանին ու Վրաստանին, այնքան ժամանակ, որքան սպառնական կը նկատուէր երկրի ընդհանուր վիճակը։

Տարիներու հետ սակայն փոխուեցան ընդհանուր պայմանները։ Ռուսը դարձաւ իրական Ռուս։ Ան մոռցաւ իր խոստումներուն հետ նաեւ իր ընկերային դիրքը— ծագումը— եւ իբրեւ հարազատ յաջորդը ցարական իշխանաւորներու սիրեց միշտ Անդրկովկասեան երկիրները, առանց սակայն այդ երկիրներու տէրերուն։

Այս հիմնական քաղաքականութիւնը, որ իր զայրոյն փաստերն է առած Կարսի Դաշնագրով, այս անգամ ալ կ՚արտայայտուի Անդրկովկասեան դաշնակցութեան կառավարական եւ կուսակցական ներքին փոփոխութիւններով։

Համաձայն Մոսկուայի վերջին համագումարին ընդունած որոշման կը ջնջուին առանձին հանրապետութիւններու երկրագործական գործավարութիւնները, փոխանցելով անոնց պարտականութիւնները համամիութենական համապատասխան նորակազմ գործավարութեան։ Որով ասկէ ետք Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Անդրկովկասեան միւս հանրապետութիւններու երկրագործական աշխատանքները պիտի ղեկավարուին Մոսկուայի եւ իր Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան ներկայացուցչութեան կողմէ։

Առնուած այս քայլի հիմնական պատճառներուն ծանօթանալէն անմիջապէս առաջ ըսենք, որ Հայաստանը մասնաւորապէս ոչ մէկ բարիք կրնայ յուսալ նոր կարգադրութենէն։ Նախ՝ այն պարզ պատճառով, որ երկրի սեփական պահանջները Թիֆլիսէն ու Մոսկուայէն աւելի շուտ եւ հարազատութեամբ կը զգացուին Երեւանի մէջ. մինչդեռ հիմա, Երեւանը իր երկրի երկրագործական աշխատանքներու եւ պէտքերու համար հարկադրուած պիտի ըլլայ համոզել նախ Թիֆլիսը եւ ապա Մոսկուան։ Երկրորդ՝ ասկէ ետք ղեկավարութեան գործը կեդրոնացած ըլլալով Մոսկուա եւ ապա Թիֆլիս, եւ նկատի ունենալով հանրապետութեանց միջեւ տիրող խուլ պայքարը անհնար է սպասել հաւասարութեան տարրական սկզբունքին կիրառումը, բան մը աւելի ձեռք բերելու, աւելի շահելու մղումով։ Այս հոգեբանութիւնը իր բնական ազդեցութիւնը պիտի ունենայ կեդրոնական ղեկավարութեան վրայ, որ իր կարգին ընդառաջ պիտի երթայ բնականօրէն ուժեղ ազդեցութիւններուն։ Որով եղած կարգադրութենէն այս անգամ ալ ամէնէն շատ օգտուողը պիտի ըլլայ ամէնէն զօրաւորը, իսկ թոյլը աւելի պիտի կորսնցնէ։

Ընդունելով Վրացիներու ազդեցութեան գերակշռութիւնը Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան մէջ, եւ անոնց համեմատաբար պառակտելի ուժը բուն իսկ Մոսկուայի վրայ— շնորհիւ Վրացի յայտնի համայնավար դէմքերուն (Ստալին, Օրջոնիկիձէ, Էլիավա, Մախարաձէ, Օրախելաշվիլի եւայլն) բնական է որ այս պարագային ալ ամէնէն շատ օգտուողը պիտի ըլլայ Վրացին— իսկ անտեսուողը Հայը։

Այս «ազգայնական, նացիոնալիստական միտումներով» միայն անհնար է պարզել կատարուած փոփոխութեան կարեւորութիւնն ու արժէքը։

Տրուած հրահանգին մէջ, որպէս հիմնական պատճառաբանութիւն կը նկատուի՝ «Ժողովրդական տնտեսութեան վերակառուցման բարդ խնդիրները, արդիւնաբերութեան ծաւալումը, գիւղատնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցումը յամառօրէն պահանջում են վճռականապէս ուժեղացնել Անդրկովկասեան Ֆեդերացիայի կուսակցական եւ խորհրդային օրգանների ղեկավար դերը»։

Որպէս նկատում կարեւոր է նաեւ յիշել որ՝

—«Անդրկովկասեան ֆեդերացիայի օրգանները, որոնք առաջին շրջանում խաղում էին գլխաւորապէս քաղաքական դեր, պահպանելով Անդրկովկասի ազգային հանրապետութիւնների [illegible], պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամրապնդումը եւ ազգամիջեան խաղաղութիւնը (ընդգծումը իմս է, Ս. Թ.) ներկայ շրջանում պէտք է իրենց ջանքերը կեդրոնացնեն ազգային հանրապետութիւններու տնտեսական սոցիալիստական շինարարութեան, նրանց ինդուստրացման, գիւղատնտեսութեան տեխնիկական եւ սոցիալիստական վերակառուցման վրայ։» (Հկկ կենտկոմի հրահանգը)։

Այս երկարապատում հատուածի բուն իմաստն այն է, որ իբր թէ Անդրկովկասեան ֆեդերացիան որու նախնական գլխաւոր պարտականութիւնն էր ուժեղացնել ազգային հանրապետութիւնները, պրոլետարիատի գերիշխանութեան տակ եւ հաստատել ազգամիջեան խաղաղութիւնը, պատուով կատարած է իր վրայ դրուած յոյսերը եւ հիմայ նոր ուժերով պէտք է որ լծուի տնտեսական աւելի ծանր աշխատանքներուն։

Սուտն ու կեղծիքը դրամատիրական երկիրներու մէջ կը հարկադրեն լռութեան, որ տնտեսական մը բնական ինքնապաշտպանութեան միջոց կը նկատուի օր օրին արթնցող հանրային դատաստանէն։ Խորհրդային երկիրներու մէջ ընդհակառակն ո՛չ միայն լռութիւն չի պահուիր սուտի եւ կեղծիքի դէմ, այլ հանրութիւնը կը պարտադրուի լռութեան՝ բուն ճշմարտութեան մասին։

Այս եզրակացութեան կը մղուինք ակամայ ամէնէն առաջ, երբ նկատի կ՚ունենանք այն պաշտօնական սուտերը որ գլխաւոր առանցքը կը կազմեն համայնավար կուսակցութեան գերագոյն մարմնի ծանօթ հրահանգներուն, այն մասին մէջ, որ կ՚ըսուի թէ «պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամրապնդումը եւ ազգամիջեան խաղաղութիւնը» արդէն իսկ «յաջողութեամբ լուծուած է»։

Բայց աւելի լաւ է դիմել իրենց կողմէն իսկ հրատարակուած փաստերուն, պարզելու համար թէ արդեօ՞ք։

Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու մէջ ամրացած է պրոլետարիատի դիկտատուրան եւ ազգամիջեան խաղաղութիւնը։

Ամէնէն առաջ առնենք ազգամիջեան խաղաղութեան հարցը։ Ճիշդ է որ բոլշեւիկեան տիրապետութեան շրջանին Անդրկովկասեան ազգերու մէջ զինուած ընդհարման դէպքեր չեն արձանագրուած մինչեւ հիմա։ Բայց ասիկա պատճառ մը չէ ենթադրելու, որ այդ ազգերու ներքին վէճերը վերջացած են։ Այդ կարծիքը կը հիմնաւորուի եթէ յիշենք, օրինակի համար, քանի մը խնդիրներ որոնք կը մնան միշտ սպառնալիք այդ ազգերու տեւական խաղաղութեան ամրապնդման։

ա) Վրաստանն ու Հայաստանը չկրցան ինչպէս անցեալին, նոյնպէս եւ այսօր լուծել իրենց հողային վէճերը։ Ախալքալաքի եւ Լոռիի մէկ մասին կցումը Վրաստանին, որքան ալ եղած ըլլայ Հայաստանի օրուան իշխանութեան համաձայնութեամբ, չի կրնար տեւականապէս համակերպութեան դատապարտել բուն ժողովուրդը — հայ ազգաբնակչութիւնը։

Այս հարցին մէջ Հայաստանի մասին կատարուած անիրաւութիւնը կրնայ մոռցուիլ իշխանութիւններու կողմէն. բայց չմոռցուիր այնքան ժամանակ, որքան կը խօսուի մարդոց մէջ սեփական հայրենիքի բնական ցանկութիւնը։ Որով Վրաստանն ու Հայաստանը տուեալ պայմաններու մէջ չեն կրնար հաշտ աչքով նայիլ իրար չեն կրնար մանաւանդ ապրիլ խաղաղութեան բնական տրամադրութիւններով, ամէնէն առաջ հողային կարեւոր վէճերու հետեւանքով։

(I) Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Աշխատանքի մասին խորհրդակցական ժողովը որ կը շարունակուի Ժընեւի մէջ, կը զբաղի հանքագործներու օրական աշխատանքի տեւողութիւնը կանոնաւորելու հարցով։

Ժողովը քննեց լեհական կառավարութեան ներկայացուցիչին կողմէ եղած առաջարկ մը, որուն համաձայն կանոնադրութիւնը պէտք է կիրարկուի բոլոր հանքերուն մէջ, հորերու մէջ կամ հանքին երեսը աշխատողներուն։

Ներկայացուցիչներէն շատերը դէմ արտայայտուեցան այս առաջարկին, այն առարկութեամբ թէ իրենց իրաւասութեան սահմանէն դուրս է նման խնդրի մը մասին խորհիլ, քանի որ ժողովը հրաւիրուած է խորհրդակցելու համար միայն ածխահանքերու մասին։

Ժողովը ընդունեց գերման ներկայացուցիչին բանաձեւը, որուն համաձայն, պայմանադրութիւնը պիտի կիրարկուի նաեւ այն պաշտօնեաներուն համար, որոնք հանքերու մէջ կ՚աշխատին, հանքին հետ կապ չունենալով ընկերութեան կողմէ, ինչպէս անոնք որ ժամանակաւոր կերպով կ՚աշխատին հանքերու մէջ նորոգումներ ընելու համար։

ՍԵՒԻՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի ապագան սեւամորթին է։

Գոնէ այսպէս կ՚ըսէ ինք՝ սեւամորթը.— Մենք սեւերս ուժ ունինք Ամերիկան շինելու։ Տալարներու եւ չուայտութեան փոշոտ անապատին մէջ մենք սեւերս ենք ովասիս մը անկեղծութեան, պարզութեան, պատկառանքի։ Մենք սեւերս մեր սիրագեղ, զուարթամիտ բարքով հետզհետէ կը թափանցենք Ամերիկայի դետոնաքարշ, մելամաղձոտ, ախոնդանոտ տաղանդին՝ զոր պիտի փոխանակենք մերինով։ Այսօր իսկ, անոր բիրտ երաժշտութեան փոխ կուտանք մեր տառապանքի երգերուն հոգին։ Պիտի մոռնենք անոր լաւագոյն սրահները, ճերմակ իշխանուհիին զովիկը պիտի բազմինք, անոր պնակէն պիտի ուտենք, անոր դաշխուրանէն պիտի խմենք, անոր սրսկապանին մէջ պիտի քնանանք— անոր ճերմակ արիւնին պիտի խառնենք շիթ մը սեւ, որպէսզի թխանայ կաթնասուրճի պէս, եւ սեւամորթին մէջ իր քնարը տեսնէ։ Որպէսզի ոչ եւս սեւամորթ (Niggers) զատուի, այլ միմիայն մեծ Թխամոր Ամերիկա մը։

1619ին քանի սեւ գերիներ Ամերիկա եկան։ Այսօր տասը միլիոն են, եւ միշտ կ՚աւելնան։ Արդէն իսկ վիպականացած Ամերիկայի մէջ կը նախատեսուի սեւ ափրիկէութիւնը։ Արդէն իսկ, Նիւ Եօրքի փողոցային պատկերին մէջ կարելի է ճչել զուարթ թուխ ծաղիկ մը, ցեղաբուն վայելչութիւնը սեւ ու ճերմակ խառնուրդին։ Դպրոցը, եկեղեցին լեցուն են սեւերով, այսինքն ճերմակ չափի վրայ սեւ դպրոցներ, սեւ եկեղեցիներ...։ Անոնք կը սորվեցնեն թէ Տէր Աստուած սեւ է, եւ երգարաններուն մէջ հրեշտակները շագոլագոյն կը ներկեն։ Անոնց Ծնունդին եկող Կաղանդ Պապան սեւ է, ա՛ն, ինչ որ աւելի ուրախութիւն եւ պատրանք կ՚առթէ ճերմակ տղայոց, որոնց հայրերը շատ են տեսած ճերմակ Աստուած, ճերմակ Կաղանդ Պապա։ Ս. Գիրքն ալ սրբագրած եւ ջնջած են տեղ տեղ.— «Լուա՛ ն զիս եւ քան զձիւն սպիտակ եղէց» հատուածը կարդալով նախ իր աշակերտներուն՝ սեւ ուսուցիչը կը յարէ զայրոյթով.— «Ի՛նչ աժբարշտութիւն,— ճերմակը իբրեւ մաքրութեան գոյն ընդունի՜լ...։ Գնդակի նման կլոր աչուկներով փոքրիկ սեւերը խելոյն կը զայրանան իրենց կարգին, որ իրենց մայրերը ճերմակ փոշի կը դնեն, իրենց թաղին մէջ ճերմակ ներկերու ռէքլամներ կ՚ըլլան, ուղղակի Փարիզէն ներածուած եւ երեք ժամէն սպիտակացնող դեղեր կը ծախուին...։

Ահա, ցեղային փոփոխականութիւնը սկսած է սեւ պզտիկներէն, որոնց երեւակայութիւնը հետզհետէ կը լեցուի «Ամերիկան Սեւերունն է» կարգախօսով։

* * *

Փիքանիններ, ո՛վ դու սեւուլիկ աղջիկ, ինչո՞ւ այդքան սեւ ես։— Որովհետեւ Տէր Աստուած գիշերը ստեղծեց զիս։

Փիքանիններ, ինչո՞ւ կուլաս.
— Որովհետեւ ճերմակ տղաքը կ՚ըսեն թէ մեզ սեւերս Աստուած չէ որ կը ստեղծէ, այլ մենք անծուխ պարկէն դուրս կուգանք։

Փիքանիններ, Փիքանիններ, սեւ թուխ, ածխագոյն, կոշկաներկ... կը պոռան ճերմակ պարմանիները։

* * *

Հիմա Փիքանինիները— երկսեռ — ա՛յն սեւ թութերը — դպրոցական գրասեղաններու վրայ նստած են, ցեղին ոգիէն խմորուած։ Մանկական քնքոյշ ձեռքեր պատերուն վրայ կը գրեն, նախնական Ափրիկէի, այդ հինաւուրց անխառն սեւաշխարհին զգաստութիւնը բովանդակ անոնց դէմքին վրայ է դրոշմուած։ Այս մաղդաշ հոգիներուն վրայ ամենափոքր ճերմակ բիծ մը չես կրնար գտնել.

— Մշակոյթին արտօ՛տը։ Ճերմակ Ամերիկացին ինչո՞ւ յաւակնի բարոյական սորվեցնել այս ցեղին որ բարոյականի պէտք չունի։ Բնիկ սեւեր որոնք աշխատած են սեւին հոգիէն սեւ կրկնուանքները իբր թէ մաքրել, վերջ ի վերջոյ յուսահատ եղած են։ Սեւը կ՚ուզէ մնալ սեւ։ Արդէն ինք իր ունեցածը տուած է եւ կուտայ ճերմակին, խառն ամուսնութիւններով...։

Հապա ջա՛զը, որ աշխատաւորութեան խոնջէնքին ափիոնն է, զօրաւորին դրդիչ, իսկ տկարին՝ թոյն։

Հապա սեւին երգը, ինքնաբուխ, ինքնաբաւ, վայրագ հեծկլտանք մը, բնահոտ, շունչը յաւիտենական թաւուտներուն, գերութեան ժամանակներէն իսկ անեղծ ու անսպառ. զգացուած տառապանք՝ այնպիսի շեշտերով ողուած որոնք չեն պղծուած բանականութեան շահագործութենէն, անհարկի միջամտութենէն։ Ցորժէհետէ ազատագրուած սեւը ոչ եւս արցունքով այլ մելանով կը գրէ, ամէն ոք կրնայ կարդալ անոր դառնահեծ, ազատատենչ, բրտաբարոյ, վրէժխնդիր, միանգամայն տարտամ երգերը։

* * *

Բայց գոնէ նմոյշ մը սեւ բարձրագոյն բանաստեղծութենէն՝ որուն սեւ հեղինակին արիւնին մէջ կը թուի պուտիկ մը ճերմակ կաթած ըլլալ.—

Սեւ մայրիկը մահացած զաւկին անկողնակին ոտքը ծնրադիր՝ կ՚երգէ քան թէ կ՚արտասանէ.—

Մեռի՛ր այս պաղ աշխարհէն, այս անգոյն երկրէն։
Պիտի ունենանք երկիր մը, արեւալից,
Ճառագայթով ջիծ արե՛ւ.
Երկիր մը բուրումնաւէտ ջուրերով,
Ուր իրիկնամուտը կ՚արծակէ շող մետաքսէ,
Վարդավառ եւ ոսկեծուռ։
Ոչ թէ ա՛յս երկիրը ցրտասարսուռ։
Պիտի ունենանք երկիր մը ծառազարդ
Բարձրածառկ, խիտ առ խիտ,
Շատզրոյց թութակներով լիք ոստեր,
Սրուան պէս լուսաւոր։
Ո՛չ այս երկիրը, տխուր թուխունով։
Ո՛հ, պիտի ունենանք զուարթ երկիր մը
Սիրազեղ, խնդալից, գինեբոյր, երգածայն.
Ո՛չ այս երկիրը, ուր մեղք է ուրախանալը...

Ճերմակ կէսով, սեւ կէսով ջութակուած այս եղերերգը ինքնին իրաւունք կուտայ սեւին որ ըսէ.— Կրնամ ե՛ւ ես գոհ սրտով եւ ուժով ամերիկեան պիֆթեք՝ ծամելիքիս բոլոր ուժովը։ Կրնամ խնդալ եւ զօրանալ։ Ես ալ կրնամ նստիլ ճերմակին սեղանը, երբ ճերմակ բազմականները գան։ Ոչ ոք պիտի համարձակի ըսել ինծի.— Գնա՛ դուն խոհանոցը կե՛ր...

Թրգմ. Գերմ.-Է.

ՀՈՎ, ԱՆՁՐԵՒ ԵՒ ՁԻՒՆ

Քանի մը օրէ բուռն փոթորիկ մը կը տիրէ կեդրոնական եւ հարաւային Ֆրանսայի մէջ, դժուարացնելով հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները։ Շատ վայրերու մէջ մեծկակ հեղեղներ կազմուած են տեղացող անձրեւներէն։ Ողողումէ կը վախցուի ու թէեւ հովը կը մեղմանայ հետզհետէ, սակայն անձրեւ ու ձիւն կը շարունակեն տեղալ առատօրէն։

Թարպի մէջ, Գօթրէի հովիտը ծածկուած է 70 սանթիմեդր թանձրութեամբ ձիւնի խաւով։ Ճամբաները կտրուած են։ Կիրակի իրիկուն, շոգեկառքը հազար դժուարութեամբ կրցաւ հասնիլ վերջին կայարանը, շնորհիւ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն եւ գործաւորներուն բուռն ջանքերուն, որոնք անդադար կը մաքրէին գիծը։ Հեռագրի գիծերը փլած են ձիւնի ծանրութենէն, այնպէս որ Գօթրէ գիւղը կը մնայ բոլորովին մեկուսացած։

Նիմի կողմերը, տեղացող առատ անձրեւներուն հետեւանքով, Կարտոն գետը յորդեցաւ, ողողելով շրջակայքը։

ԱՊԵՐԱՍԱ[...]
ԱՌԱՋՆՈՐԴ[...]

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ, 25 [...] Հարաւ. Պարսկաստանի հա[...] զուէթը փափուկ օրեր է [...] Մեսրոպ եպիսկոպոսի [...] գրութիւններու պատճառ[...]

Մագիստրոսը միանգ[...] կողմ դարձած, պաշ[...] մանել ժողովուրդի հետ եւ [...] կուրացած քայքայում է [...] յին կրթական ու բարե[...] կան բոլոր հիմնարկութիւ[...] Շատ հեռու կը տանի [...] մասն պատմութիւնը, [...] համառօտ կը տամ [...] կէտերը.—

1. Համայնական [...] ընտրութիւն պիտի լինէր [...] եալ տարի։ Ժողովներ էլ [...] բայց որովհետեւ իր ա[...] կած ցուցակը չընդունու[...] ժողովրդի կողմից [...] յանձնախմբի մշակած [...] կանոնագրութիւնն էլ իր[...] կալի չէր, ուստի խա[...] ու մինչեւ օրս համայ[...] խորհուրդ չկայ, թեմի [...] գործերը վարած է ինքն[...] եւ գաղտնի։ Երկու կողմե[...] բաբերութիւնները լար[...] որպէսզի ընտրութիւն չլ[...] ինքը մինչեւ վերջն էլ [...] գլուխ առանց հաշիւ տալ[...] բունակէ իր շահատակու[...] ները։ Համայնականի [...] ու միջոցով հարիւր հա[...] շրջանառութիւն է լինում [...] առանց հաշիւի։

2. Հոգաբարձական [...] թիւն պիտի լինէր, [...] երկու կողմէն լարեց ու[...] ցրեց հակամարտութիւն[...] ուզեց օգտուել գրութիւն[...] իր ցուցակը մէջտեղ բերե[...] չյաջողուեց։ Ժողովուրդ[...] ռանց իրեն համաձայնու[...] եկաւ եւ ժողով քան[...] ընդմիջելով համերաշխ[...] ցուցակ ներկայացրեց [...] Յակոբեանի միջոցով։ [...] բակութիւնը ծափերով [...] նեց ցուցակը ամէն [...] շնորհակալութիւն յայտն[...] Դաւիթ Յակոբեանին, [...] ռաջնորդը սեւացած [...] չգիտեր ինչ անէր։ Սակայ[...] ւաղիր Մագիստրոսը հ[...] չգտաւ, մինչեւ չքայքայի[...] կողմն էլ։ Հէնց հոգաբարձ[...] առաջին ժողովում փորձեց [...] սուչ հրաւիրել տալ խորհ[...] յին հիւպատոսարանի [...] նածու Շահնազարեանին [...] տարով եւ ամսական [...] թուման ռոճիկով ու յարմ[...] թիւններով։ Շահնազար[...] խրախուսուած հակապա[...] արաւ, որ ամսական (120)[...] բիւր քան թուման տա[...] ամէն տարի էլ (հարիւրին [...] տոկոս յաւելուած լինի։ [...] հոգաբարձութիւնը մերժե[...] օգտուելով առիթից, ուզեց [...] իր սխալը եւ տեսուչ հրա[...] Տէր Գարեգին Կիրակոսե[...] որ իր պատրաստականութ[...] շատ բարձր է առաջինից [...] րապետում է պարսկերէնի[...] անգլերէնին։

Մագիստրոսը կատաղ[...] փրփրեց։ Հոգաբարձութիւն[...] կու մասի բաժանեց եւ մի[...] սի կողմից ապօրինի հեռա[...] Շահնազարեանին հրաւիրեց [...] կողմ թողնելով Հոգ. նախա[...] Արղաշիրխանին, քարտու[...] եւ միւս անդամներին։ Այս[...] յում էլ հոգաբարձութեան [...] մեծամասնութիւն կազմելու[...] մար առանց կարիքի անձն[...] խանութներին հրաւիրեց կ[...] մէջ, որպէսզի բոլշեւիկեան [...] գնով՝ Արիսը տեղ գրաւ[...] իրեն թեւ ու թիկունք գա[...] Յուզուած հասարակութիւնը [...] նելով, որ դպրոցը փա[...] վտանգի առաջ է կանգ[...] պահանջեց, որ ժողով գումար[...] հոգաբարձութեան նախա[...] ժողով հրաւիրեց եւ [...] գրութեան մասին։ Ժողովը [...] շուեմներ կայացուց եւ հրա[...] գեց նորընտիր հոգաբարձ[...] թեան, որ դպրոցները բաց[...] յայտարարի։ Մագիստրոսը [...] մեց կառավարութեան եւ ա[...] լեց հոգաբարձութեան ժո[...] ները։ Այսօր հոգաբարձու[...] չկայ, դպրոցը կառավարում[...]

ագիտարան ու Շահնազարեա-
ու Պարզ է, թէ ինչպէս կը կա-
տմւարեն։

3.— Հոգաբարձութիւնը քայ-
այելուց յետոյ անցաւ բարե-
գործական հիմնարկութիւննե-
րին։ Որովհետեւ ժողովուրդը
պահանջում էր բոլոր հիմնար-
կութիւնների ընտրութիւնները
կատարել, ուստի սկսեց փոք-
րերից փորձի համար։ Այս ան-
գամ խարդախութեան դիմեց
ընտրողների ցուցակները
ջնջեց՝ դուրս թողնելով եւ
մնից գրելով շատերին, Բայց
չյաջողեց, ժողովուրդը իր
ձայնը տուեց Դաշնակցութեան
թեկնածուներին։ Այսպէս տաս-
ն հերթին տեղի ունեցաւ Աբ-
գարեան կտակի յանձնախմբի
ընտրութիւնը։ Մագիստրոսը իր
նախագահութեամբ կատարուած
ընտրութիւնը հաստատեց, բայց
ղանի հրահանգեց հին յանձ-
նախմբին որ դրամն ու թուղ-
թերը չյանձնէ։ Հոկտեմբեր 13ից
մինչեւ այսօր այդ հիմնարկու-
թիւնը փակէ. աղքատները սո-
վի ու ցրտի են մատնուած. ազնի-
ւի բարձրացած ժամանակ
ամը չստացան, այժմ ընկած
աղքատների հաշւին հազա-
րաւոր թումաններ կորզում են
կ զազանացած Հասրը հայրը
մեղադրում։

4.— Աբգարեանը անգործու-
թեան մատնելուց յետոյ, ան-
ցաւ Պօղոսեան կտակին։ Այս
կտակով պահւում է մի օրինա-
կելի հիւանդանոց, նորոգւում է
քաղաքի բոլոր եկեղեցիներն
ու վանքերն, նպաստաւորւում
են որբանոցներն ու չքաւոր ա-
շակերտները եւ աղքատները։
Այս կտակի յանձնախմբի ընտ-
րութիւնն է տեղի ունենում,
կրկին ընտրւում են Դաշնակ-
ցութեան թեկնածուները։ Հիւ-
պատոսը կատաղում է ու հրա-
մայում է իր սատրապին այդ
չհաստատել։ Մագիստրոսը այս
ընտրութիւնը եւս չի հաստա-
տում, թէեւ չի էլ համարձա-
կւում ապօրինի յայտարարել, ո-
րովհետեւ կառավարութեան
ներկայացուցիչը մինչեւ վերջը
ներկայ էր։

Բազմաթիւ դիմումներու պա-
հանջներ եղան ժողովրդի կող-
մից, որ նորընտիր մարմինները
գործի կոչւեն, բայց ի զուր։
Մի գեղեցիկ օր էլ լսեց, որ ա-
ռաջնորդը ոտնատակ տալով ազ-
գային ու ծխական բոլոր կանո-
նադրութիւնները, յայտարարում
է «պարլամենտական» ձեւի ըն-
տրութիւն եւ երեք օրուայ մէջ
կատարեն բոլոր մար-
մինների ընտրութիւնները։ Այդ
ձեւի ընտրութեան նպատակն
այն է, որ ժողովրդի ձայնը խեղ-
դի, հիւպատոսարանից հասած
դրամների միջոցով ձայները
գնեն, ու ամէն ինչ կատար-
եալ կը լինի։ Ժողովուրդը համ-
բերութիւնից դուրս եկած դիմեց
կառավարութեան։ Տեղիս դա-
տաւորը, որ Ֆրանսիայում կր-
թութիւն ստացած մէկն է, շատ
անկաշառ եւ շիտակ մարդ, ան-
միջապէս գրաւեց յայտարարու-
թիւնն ու եպիսկոպոսին էլ յայտ-
նեց, որ ամէն մի համայնք իր
սովորութիւններն ու ընտրական
ձեւերն ունի, ուստի ոչ մի դէպ-
քում թոյլ չի տայ, որ պարլա-
մենտական ընտրութիւն լինի,
ինքն այդ մասին ոչ մի հրա-
հանգ չունի։

Բացի այդ, բացատրութիւն է
պահանջում, թէ ինչո՞ւ չի հաս-
տատում կատարուած ընտրու-
թիւնները, հոգեւոր հայրը պա-
տասխանում է, որ ընտրուածնե-
րը բոլորն էլ Դաշնակցականներ
են, իսկ Դաշնակցականները ու-
զում են իրենց նպատակներին
ծառայեցնել հիմնարկութիւննե-
րը։ Չի քաշւում ասելու, որ
Դաշնակցութիւնը քաղաքական
նպատակներ ունի։ Է՛հ, հայ ժո-
ղովուրդ, ամառնութիւնը պազով
ու պուշով չի լինում, բայց դա-
տաւորը քաղաքական աղտակ է
հասցնում հայ առաջնորդին եւ
պատասխանում է, որ Պարսից
կառավարութիւնը շատ լաւ գի-
տէ, թէ ով ինչ նպատակներ
ունի, այդ իր գործն է, իսկ հայ
համայնքի ընտրութիւնները ընդ-
հանուր ժողովներով պիտի լինեն
եւ Մեսրոպը յամառում է եւ չի
կատարում դատաւորի խոր-
հուրդն ու պահանջը։

Ունիմ դեռ ուրիշ փաստեր։

ԺԱՆ-ՎԱԼԺԱՆ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ

Ամերիկայի ցարօն-ցուրուբե-
րանի Հայր. Միութեան կեդր.
վարչութիւնը հրատարակու-
թեան տուած է դեկտ. 14 Թուա-
կիր հետեւեալ «բաց նամակ»ը.—

Ցիար Խմբագիր,

Մեզի անծանօթ եւ բոլորովին
անպատասխանատու մարդիկ փոր-
ձութիւնը ունեցած են Փարիզ
հրատարակուող «Երեւան» թեր-
թի խմբագրութեան տեղեկագրել
իրենց չվերաբերող եւ ցարօնցինե-
րու մաքուր զգացումներուն ան-
հարազատ ու ցարօնի փառաւոր
անցեալը վարկաբեկող շարք մը
անճշտութիւններ։ Վերոյիշեալ
թերթի խմբագիրն ալ ինքինքը
ծիծաղելի դարձնող մանկական
փութկոտութեամբ մը, նիւթ է
վերցուցած այդ տեղեկագրէն եւ
«Ցարօնցիներու դիրքը թող օրի-
նակ ծառայէ» խորագրով խմբա-
գրական մը գրած իր սեպտ. 28ի
համարին մէջ։

Զանազան անհեթեթութիւն-
ներու կողքին, այդ խմբագրակա-
նին մէջ ըսուած է, թէ «ցարօն-
ցուրուբերան Հայրենակցական
Միութեան շարքերուն մէջ յա-
ռաջ եկած է խոշոր հոսանք մը,
որուն նպատակն է կապուիլ Խորհր-
դային Հայաստանին» եւ վերջա-
պէս, որպէս թէ Դաշնակցութիւնը
իր կաշիէն դուրս կու գայ կասեց-
նելով Ցարօնցիներու շարժումը՝
դէպի Խորհրդային Հայաստան»,

Արդ, Ամերիկայի Ցարօն-Ցու-
րուբերան Հայրենակցական Միու-
թեան կեդր. վարչութիւնս, ըլլա-
լով միակ լիազօր եւ իրաւատէր
մարմինը որ կարող է խօսիլ Ամե-
րիկաբնակ Ցարօնցիներու անունով,
կուգայ ուժգնօրէն բողոքելու այդ
գրութեան հրատարակման դէմ
եւ պահանջելու որ կեղծիք եւ
խաբէութիւն իրենց մասնագիտու-
թիւն դարձուցած մարդիկ դադրին
զմեզ խաղալիկ դարձնելու փորձեր
ընելէ։

Ճիշդ է, որ Ցարօնցին միշտ իր
դէմքը դարձուցած է դէպի Հա-
յաստան։ Բայց այն՝ ինչ որ ան
տեսած է մեր հոլովման հայրե-
նիքին մէջ, չէ եղած այն ինչ որ
ժպիտ կը բերէ դէմքին, այլ այն
ինչ որ արիւն կը հոսեցնէ իր սըր-
տէն։ Ան տեսած է, որ բանտ, աք-
սոր, ու մահ չեն դադրած, զու-
լումի սեւ քօղով մը մեր հայրե-
նակիցներուն հոգու արեւը խաւա-
րելէ։ «Դաշնակցութիւնը իր կա-
շիէն դուրս կու գայ եւն.» ըսող-
ները թող չմոռնան այս կէտերը։

Եթէ երբեք Խորհրդային կա-
ռավարութեան վերաբերմունքը
հանդէպ Ցարօնցիներու եւ հան-
դէպ բովանդակ հայ ժողովուրդին
գէթ կիսով չափ մարդկային ըլլար,
այն ատեն ոչ ոք կարող էր մեզ
կասեցնել այդ կառավարութիւնը
ամենաջերմ խանդավառութեամբ
ողջունելէ։ Ներկայ պայմաններու
ներքեւ սակայն, ելնել եւ կեղծ
համակրութիւն ցոյց տալ դէպի
այնպիսիները, որոնց հանդէպ
գայրոյթ ու բողոք կարող ենք
ունենալ միայն, անվայել է պար-
կեշտ տղամարդոց համար։

Ով կ'ուզէ ըմբռնել այս խօս-
քերու իմաստը, թող ըմբռնէ։
Ով չուզեր, յաջորդ անգամ Ցա-
րօնցիներու մասին խմբագրական
գրած ատեն, թող քիչ մը մտածէ։

ատենապետ՝ Յ. Մակարեան ատե-
նադպիր՝ Գ. Սարուխանեան փոխ-
ատենապետ՝ Սեդրակ Տիրացեան
փոխ ատենադպիր՝ Արտ. Գա-
լուստեան գանձապահ՝ Գասպար
Տ. Սիմոնեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Առաջին խանդավառութիւնը
անցնելէ յետոյ, Թուրք մամուլը
սկսած է կմկմալ, յիշելով օտար
ապրանքներէ հրաժարելու դժ-
ուարութիւնները կամ տեղական
արտադրութեանց անբաւակա-
նութիւնը։ Այսպէս «Միլլիյէթ» կը
գրէ.

— Թուրքիոյ մէջ մեր ար-
տադրած բամպակները գիւղա-
ցինք կրնար ծախել եւ բամպակ-
ները ձեռքէ հանելու համար մեծ
դժուարութեանց կ'ենթարկուինք։
Զանազան տարիներ այս ապրանք-
ները երկար ատեն մեր ձեռքը
մնալուն հետեւանքով, բամպակի
մշակները շատ վնաս կը տեսնեն,
դրամատուներու մեծ տոկոսներ
կը վճարեն։ Մեր արտադրութիւնն
ալ աշխարհի արտադրութեան ա-
գելու քանակութեան չհասնիր։
Այս քանակութիւնը, ամբողջ աշ-
խարհի արտադրութեան հարիւրին
2ը չանցնիր եւ այս է պատճառը
որ հրապարակին չազդեց։

Որակի եւ գինի տեսակէտով
ալ չենք կրնար ըսել որ բամպակ-
ները առաջին աստիճանին վրայ կը
գտնուին։ Համոզուած ենք որ այդ
բոլոր դժուարութիւնները արմա-
տապէս լուծելու միջոցն է նախա-
նիւթը մեր ներքին արտադրու-
թեանց համար գործածել եւ ա-
սոր համար պէտք է զարգացնել
երկրին մէջ հիւսուածեղէնի ար-
հեստը մեր պէտքին համապա-
տասխան հաստատութիւններ երե-
ւան բերելով։

Այս գործը շատ ջանքի եւ
տեւական աշխատութեան կը կա-
րօտի բայց այս միջոցով է որ
Թուրքիոյ տնտեսական կարեւոր
մէկ խնդիրը պիտի կարգադրուի։
Կը յուսանք որ կառավարութեան
ձեռք առած միջոցները մօտ ա-
տենէն իրական արդիւնք մը պիտի
տան։

*** Ազգային Խնայողական
Միութիւնը ժողովի հրաւիրած է
Պոլսոյ ծանօթ կին գերձակուհի-
ները, որոնցմէ ընտրուած մարմին
մը տեղական ապրանքները քննե-
լով, օտար ապրանքներու հանդէպ
իրենց դիրքը պիտի ճշդեն։ Այս
գումարներու մէջ կիներու յա-
տուկ, բրդեայ, բամպակեայ, մե-
տաքսեղէն կերպասներ եւ ուրիշ
գումարման մը մէջ ալ այրերու
յատուկ տեղական ապրանքներ
պիտի ցուցադրուին։

80.000 ՈՍԿԻԻ ՇԱՄՓԱՆԻԱ

«Ազշամ» կը գրէ թէ 1930ը
խնայողութեան տարի մը պիտի
ըլլայ եւ բոլորին յայտնի է թէ
ինչ ծրագիրներ կազմուած եւ մի-
ջոցներ խորհուած են։ Հակառակ
ասոր, սակայն, տարեմուտի գի-
շերը աննախընթաց բազմութիւն
մը գտնուած է Բերայի զբօսա-
վայրերուն մէջ։ Այս բազմու-
թիւններուն մեծագոյն մասը
Թուրքերէ կազմուած էր, իսկ
միւս տարրերը նախապատիւ հա-
մարած էին այդ գիշերը իրենց
տուներէն ներս անցնել

Գաղափար մը տալու համար
այդ գիշերուան մէջ եղած մըս-
խումի մասին, «Ազշամ», միայն
«Շամփանիա»յի սպառումը յի-
շել բաւական կը նկատէ, ոգելից
ըմպելիներու վարչութեան հաշիւ-
ներուն համաձայն։ Այսպէս, ո-
գելից ըմպելիներու վարչութիւնը,
տարեմուտի առթիւ, վերջին օրերը
ծախած է 200 սնտուկ «Շամփա-
նիա»։ Իւրաքանչիւր սնտուկի մէջ
կը գտնուի 12 շիշ, ընդամէնը
2400 շիշ «Շամփանիա» որուն
իւրաքանչիւրը 12 ոսկի է։ Այս
կերպով, այդ գիշերը ծախուած
«Շամփանիա»ն 28·800 ոսկի ար-
ժանք եղած է զբօսարանի տերե-
րուն։ Եւ որովհետեւ մէկ շիշը
20-32 ոսկիի կը տրուի յաճա-
խորդին, եւ զբօսարաններուն մէջ
առաջուընէ ճաշած մթերք ալ
կար, ուրեմն կաղանդի գիշերը
70-80 հազար ոսկի քշուած է
«Շամփանիա»յի հեղեղին կողմէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԻՆՉԵՒ ԱՌՈՒՆ ՋՈՒՐ ԳԱՅ»

ՊՈԼԷՆ (Սեփ. թղթ.)— Աչքէ
հեռու սրտէ հեռու այս գաղութը
ազգային, կրթական, դաստիա-
րակ եւ այլն ձեռնարկներէ,
զրկուած է միշտ, բաղդատելով
Մարսէյլի, Լիոնի, Վալանսի եւ
Փարիզի հետ։ Գաղութին թիւը
սկսած է աճիլ, Յունաստանէն եւ
ուրիշ տեղերէ եկող հայ աշխա-
տաւորներով։ Սակայն ի՞նչ է
պատճառը այս անշարժ, անկազ-
մակերպ վիճակին։ Ոչ այլ ինչ,
եթէ ոչ մտաւորականի պակասը։
Ամէն կողմ ամէն տեսակ երե-
կոյթ, հանդէս եւ ներկայացում,
իսկ հոս աչքէ հեռու։

Բաղդատելով իր թիւն եւ
կարողութեան, Պոլէնի մէջ միշտ
արձագանք գտած է ո՛ր եւ է դըժ-
բախտութեան լուր, ինչպէս Շիրա-
կի շարժը, Փիլիպէի աղէտը եւ Ընա-
տոլուի հայ բեկորներու բնագաղ-
թը։ Հազիւ «Յառաջ» հրատարա-
կած էր տեղահանութեան լուրը,
արդէն մեր սովորական սրճարանին
խօսակցութեան նիւթն էր դարձած
ո եւ է միջոցով օգնելու հարցը։
Եւ ահա Ծնունդի օրով, երբ մու-
խի ու փոշիի մէջ գործող աշխա-
տաւորը առիթ կ'ունենար հանգս-
տանալու ու զուարճանալու, կը
կարդար իրեն ուղղուած կոչ մը։

Արդիւնքը կարդացիք «Յա-
ռաջ»ի մէջ։

Բայց Պոլէն ալ ունի իր ցաւը,
մանաւանդ յուսախաբ ըլլալուն
համար։ Ցարդ այս գաղութը չու-
նեցաւ իր փափաքած մանկապար-
տէզը։ Դրա՞մ էր պակաս թէ կամ-
քը։ Ոչ այս, ոչ այն, Պատասխա-
նատուն Մարսէյլի առաջնորդն է,
որ այնքան գեղեցիկ խոստումնե-
րով մեկնեցաւ, ու ահա կը լրա-
նայ տարին, բայց ոչ մէկ աշխա-
տանք։ Մարսէյլի Ազգ. վարժարա-
նը իր տարեկան տեղեկագրին մէջ,
կ'ըսէր թէ «Պոլէն ալ կ'ուզէ ու-
նենալ իր մանկապարտէզը» Վս-
տահ ենք թէ այս տարեշրջանին
պիտի յաջողի ունենալ։ Դեռ մէկ
ամիս առաջ գործարանատէր Պ. Բի-
կալ Վիժիէ, որ խոստացած էր ե-
րեք հարիւր ֆրանք ամսական եւ
սրահ մը տրամադրել, կը հար-
ցնէր իր մէկ աշխատաւորին.—
«Ի՞նչ եղաւ ձեր հովիւին խոստու-
մը եւ ի՞նչ կը խորհիք ընել»։

Երբ օտարն անգամ կը հեգ-
նէ, ժողովուրդն ի հարկէ իրաւունք
ունի վհատելու։ Եթէ Պոլէն փո-
խանակ ուրիշի խոստումին սպա-
սելու, իր գլխուն ճարը նայէր,
կ'ունենար եթէ ոչ մանկապարտէզ
մը, գոնէ շաբաթը 10—12 ժամ
հայերէնի դասաւանդութիւն մը։
Ո՞ր օրուան կը սպասեն երբ մա-
տաղ սերունդը կ'այլասերի։ Մին-
չեւ առուն ջուր գայ, գորտին աչ-
քը դուրս կու գայ։

Աւ. Շիրոյեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Վերջերս քուէարկուած նոր
օրէնքի մը համաձայն, ֆրանս.
կառավարութիւնը կը պատ-
րաստուի 90.000 զինուորական
պատուանշան տալ այն պահես-
տի զինուորներուն, որոնք մաս-
նակցեցան մեծ-պատերազմին եւ
ստացան վէրքեր եւ իրենց քա-
ջութեան համար, յիշատակումի
արժանացան։

Պատուանշաններու բաշխումը
պիտի վերջանայ մինչեւ 1930ի
ընթացքին, համաձայն պատ-
րաստուած ցանկի մը։

ՈՉ ԹԷ ԴՐԱՄ, ԱՅԼ ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ

կը խնդրուի ընթերցողներէ
եւ բարեկամներէ հայերէն գիրք
եւ թերթ ղրկել հետեւեալ հաս-
ցէներուն.—

Հալէպի Զ. Ո. Միութեան՝ Dr.
F. Basmadjian: Neyal, Alep.

Պատ. Միութ. գրադարանին՝ O.
hannes Mertakhanian, Djaboulos,
Syrie.

» » » Apkarian, Tel-A-
biat, Syrie.

» » » Krlkor Arslan-
ian. Ecole Arm. Rakka, Syrie.

» » » Missak Sissérian,
Ecole Arm. Der zor, Syrie.

» » » Nichan Bacalian,
Kamuchli, Syrie.

» » » Karekin Balian,
Ras-el-Ain, Syrie.

» » » Hovsep Rich-
douni, Hossitché, Syaie.

Մարդ. Միութ. Mme. Haïgouhi
Yeretzian, Arab-Punar, Syrie.

Սուէտիոյ եօթը գիւղերու
գրադարաններուն՝ Kourken Ma-
ral, Khidir bey, Djebel Moussa,
Antioche, Syrie.

Հայ Նորաշէն գիւղերու հա-
մար՝ Dr. F. Basmadjian, Neyal,
Alep, Syrie.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 49 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԳԱՒԱԹԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՇՐԹՈՒՆՔ ՇԱՏ ՀԵՌՈՒ Է

— Ոհ, ! ըսաւ Սէլէստէն,
ուղթերս կանոնաւոր չէ՞ն արդեօք

— Ոչ, շատ կանոնաւոր են։

— Ուրեմն...

— Մէկ սանդիմ իսկ չեմ
կրնար վճարել ձեզ։

Սէլէստէն տեղէն ցատկեց,
զսպանակի լարուածին նման,

— Ի՞նչ ըսիք ։

— Ես ձեզ մէկ սանդիմ իսկ
չեմ կրնար վճարել.

— Ի՞նչ պատճառով

— Օրինական ձեւով դիմա-
գրաւման հրամանագիր մը ու-
նիմ ձեռքիս մէջ։

— Որո՞ւ կողմէ, ի՞նչ պատ-
ճառաւ։

— Ձեր պահանջատէրերէն
մէկուն կողմէն։

— Պահանջատէր չունիմ ես...
գոչեց Սէլէստէն, կեանքիս մէջ
մէկու մը մէկ սանդիմ պարտա-
կան եղած չեմ։

— Ներեցէք, ըսաւ Պ. Դիւ-
րան, դիմագրաւման հրամանա-
գիրը ուղղակի տուրքերու ընդհա-
նուր տեսչութեան կողմէ է։

— Ուրեմն տուրքերուս վրա՞յ
է խնդիրը։

— Պարզապէս, պարոն ։

— Շատ լաւ, ըսաւ Սէլէս-
տէն, հանդարտած։ Եւ սրբեց ճակ-
տի քրտինքները։

— Ի՞նչ ընել պէտք է այդ
խնդիրը կարգադրելու համար,
հարցուց։

— Երթալ Վալլուա փողոց։

— Շատ լաւ, այժմ իսկ, կը
յուսամ կէսօրէ առաջ վերստին
գալ ձեզ մօտ։

— Ցտեսութիւն ուրեմն, ըսաւ
Պ. Դիւրան, տարօրինակ ժպի-
տով մը։

Դուրսը Սէլէստէնի կատաղու-
թիւնը պոռթկաց։

— Ոչինչ փոխուած է, միեւ-
նոյն այլանդակութիւններն են,
ֆրանսացի պաշտօնեան անմահ է։

— Մի բարկանար, ըսաւ
Ռընէ. բաւական է պետական գան-
ձին հետ կարգադրել հաշիւը։

— Կէս ժամուան խնդիր է,
հաստատեց Գաբրիէլ Պէէր, որ
կը զուարճանար անցած դարձածին
վրայ։

Վալլուա փողոց հասնելուն Սէ-
լէստէն անմիջապէս ընդունուե-
ցաւ տնօրէն Պ. Վալլիէի կողմէ,
առանց սպասելու, հաւանաբար
արդէն ծանուցուած էր նախապէս
Պ. Վալլիէ թէեւ Պ. Դիւրանի չափ
գիրուկ չէր, բայց շատ հաճոյա-
կատար դէմք մը ունէր։

— Բարեւ ձեզ, պարոն տնօ-
րէն, ըսաւ Սէլէստէն քիչ մը
ամարդի ձեւով։ Դո՞ւք էք որ
դիմագրաւման հրամանագիր մը հա-
նած էք մէկ միլիոն գումարիս
վրայ։

— Արդարեւ ես եմ, այո՛.
ներողամիտ եղէք՝ օրինական ձե-
ւակերպութիւն մըն է պարզապէս

— Ի՞նչ է պարտքս, կ'աղա-
չեմ, պատրաստ եմ անմիջապէս
վճարելու։

— Դուք կը պարտիք նախ
1927ի տուրքը զոր վճարած չէիք
քնանալէ առաջ։

— Մոռցած էի։

— Հոգ չէ պարոն, գանգատ
մը չէ որ կ'ընեմ, այնուհետեւ կը
պարտիք ձեր տարեկան տուրքը
աճաւասիկ հարիւր տարուան հար-
կատումները։

Եւ Պ. Վալլիէ ցոյց տուաւ
պարտաթուղթերու հսկայ հաւաքա-
ծոյ մը։

— Ի՞նչպէս... ըսաւ Սէլէստէն.
քնացած ժամանա՞կս ալ տուրքե-
րու ենթարկուած եմ։

— Անտարակոյս, պարոն մե-
ռած չէիք, այնպէս չէ՞. ուրեմն
հարկատու ըլլալէ բնաւ դադրած
չէք... ըստ օրինի։

— Ապօրէն է այս, կարծեմ։

— Օրէնքն է... է եւ տուրքե-
րու սակը անօրինակ կերպով աճած
է դարէ մը ի վեր։

Սէլէստէն ուժգին մը չնչեց։

— Պարապ բան է վիճաբա-
նիլ, ըսաւ որչա՞փ կը պարտիմ
ձեզ։

Պ. Վալլիէ քննեց թուղթերը։

— Մէկ միլիոն հինգհարիւր
քառն հազար, բաղադրեալ տոկոս-
ներով միասին։

Եթէ կայծակը զարնէր, Սէ-
լէստէն այսչափ չպիտի ազդուէր
հաւանաբար։ Պ. Վալլիէ շարունա-
կեց մեղմ ձայնով մը.

— Եթէ կ'ուզէք անձամբ
ստուգել...։

Եւ ուղղուելով Ռընէին.

— Գալով ձեզ, պարոն Լա
Տայեադ, դուք այդ գումարի
կրկինէն քիչ մը աւելի կը պար-
տիք։

— Անիմաստ բան է, ըսաւ
Ռընէ։

— Թերեւս անիմաստ, բայց
հաշիւները ճիշդ են։

— Յիմարութիւն է։

— Եթէ չէք ընդունիր այս
հարկադրութիւնը, կրնաք բողո-
քել օրինական ճամբով։

— Հարկաւ, բացագանչեց
Սէլէստէն, դատի պիտի դիմեմ
եւ ապահով եմ թէ պիտի շահիմ։

— Կը կասկածիմ, ըսաւ Պ.
Վալլիէ.

— Կը սպասեմ համբերու-
թեամբ... բայց ստիպուած եմ ձեզ
նախազգուշացնել ուրիշ տաղտուկէ
մը, յայտնեց Պ. Վալլիէ։

— Ան ալ ըսէք տեսնենք,
ըսաւ սպասաւորը, արդէն վար-
ժուած եմ հիմայ։

— Որովհետեւ դուք միակ
երաշխաւորութիւնն էք իմ երկրիս,
ցաւ ի սիրտ կը ձերբակալեմ ձեզ։

Մասնակցի՞լ թէ ոչ

Ամիսներէ ի վեր բուռն պայքար մը կը մղուի Զուիցերիոյ ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ, որոշելու համար կառավարութեան մասնակցելու կամ չմասնակցելու խնդիրը, որ ծագեցաւ վերջին նախարարական տագնապին առթիւ։ Ինչպէս յայտնի է, Պ. Տալատիէ, իբրեւ վարչապետ, առաջարկեց ընկերվարականներուն որ մասնակցին, եւ խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութիւնը համաձայն էր։ Բայց կուսակցութեան ազգային խորհուրդը հոկտ. 29ին բացառիկ նիստ մը գումարելով, մերժեց մասնակցութեան տեսակէտը։ Այդ օրէն ի վեր, խնդիրը քննութեան դրուած է բոլոր շրջաններուն եւ մամուլին մէջ, եւ վերջնական որոշումը կը սպասուի յունուար 25ի ընդհ. ժողովէն։

Կիրակի օր, Սէնի դաշնակցութեան ժողովն ալ քննելով այս փշոտ խնդիրը, 1967ի դէմ 2574 ձայնով մասնակցութեան դէմ արտայայտուեցաւ։

Կեղծ անցագրի առեւտուր

Փարիզի ապահովութեան տեսչութիւնը, երկար փնտռտուքներէ յետոյ, յաջողեցաւ ձերբակալել Ռուս մը, Սալոմոն Վոլքոֆ, որ կեղծ անցագիրներով ողողած էր հրապարակը, մանաւանդ լեհական շրջանակները։ Վոլքոֆ ո՛րեւէ գործ չունէր, բայց շատ ճոխ կ՚ապրէր կնոջը հետ, 3000 ֆրանք վարձք վճարելով փարթամ յարկաբաժինի մը։ Կեղծարարը նախ ուրացաւ, բայց յետոյ ծուղակը ինկաւ իր հակասական պատասխաններով։ Տանը մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, երեւան հանուեցան բազմաթիւ ինքնութեան թուղթեր եւ լեհական անցագիր մը, որուն անունը եւ ինքնութեան նշանները սրբուած էին։ Յետոյ գտնուեցան զանազան մելաններ, պարապ անցագիրներ, երկրէն արտաքսուած մարդոց կողմէ նամակներ եւ նամակատունէն զանձելի գումարներու ազդեր։ Վերջապէս ամէն տեսակ նիւթեր եւ թուղթեր, որոնք բացորոշապէս կ՚ապացուցանեն թէ ի՛նչ արհեստ ունէր Վոլքոֆ։ Ոստիկանները Ռուսին անկողնին մէջ գտան նաեւ 40,000 ֆրանք, հազարնոց, 500նոց եւ 100նոց թուղթերով, ինչպէս եւ լեհական, անգլիական, գերմանական եւ սպանիական դրամներ։

Պատերազմ մարախներուն դէմ

Երուսաղէմի մէջ ժողով մը գումարուեցաւ մասնակցութեամբ Թուրք, եգիպտացի, սուրիացի, յորդանանցի եւ պաղեստինցի պատուիրակներու, նպատակ ունենալով գտնել ամէնէն գործնական միջոցները՝ մարախին դէմ կռուելու։ Յայտնի է թէ այդ միջատները ի՛նչ ահաւոր վնասներ կը պատճառեն երկրագործութեան։

... Եւ թութակներուն դէմ

Գերմանիայէն յետոյ, ուր սկսեր են խեղդել թութակները, իբրեւ պատճառ վարակիչ հիւանդութեան մը, Ամերիկայի մէջ ալ ծայր տուած է մտահոգութիւն մը։ Նոր համաճարակը, որ շատ վտանգաւոր է, կը կոչուի «թութակի հիւանդութիւն» կամ «փսիտաքոզիս»։ Վարակման լուրեր կը հասնին Մ. Նահանգներու բոլոր մասերէն։ Մասնագէտներ եւ մանրէաբաններ քննութեան ձեռնարկած են, առանց վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու։ Հիւանդութիւնը շատ կը նմանի թոքատապի եւ ժանտատենդի, բայց փոխանակ անոնց պէս մարդէ մարդ փոխանցուելու, թռչունէն — թութակէն — մարդուն կը փոխանցուի։ Տեղեկութիւն պահանջուած է գերման բժիշկներէն, քանի որ առաջին անգամ Գերմանիոյ մէջ ծագեցաւ հիւանդութիւնը, բազմաթիւ մահեր պատճառելով մանաւանդ մանուկներու մէջ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՖԻԼՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Արմէն Ֆիլմ»ի հայկ. այս Ա. արտադրութիւնը Մարսէյլի մէջ բուռն եւ աննախընթաց յաջողութիւն մը գտած ըլլալուն, էլտորատոյէն վերջ հիմա ալ, քաղաքի կեդրոնի մէջ մեծ սինէման ՄՈՏԷՌՆը (55-57 Rue St. Ferréol, 58 Rue de Rome) կը ներկայացնէ 10 Յունուար Ուրբաթ օրէն սկսած մինչեւ 16 Յունուար Հինգշաբթի իրիկուն։

Ամէն կէսօրէ վերջ երկու ներկայացում ժամը 2.30ին եւ 4.30ին եւ իրիկունները ժամը 9ին։

Սինէման այս հայկական ֆիլմին հետ կը ներկայացնէ նաեւ երկու ընտիր եւ ծանօթ ֆիլմեր, դրամ մը՝ JOUEUSE, avec Priscilla Dean և զաւեշտ մը՝ «PAS ÇA MADAME»:

Գ ի ն ե ր ը   ս ո վ ո ր ա կ ա ն

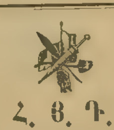

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Փարիզի Հրազդան խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր Օրակարգ։

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրներով։ Կարեւոր օրակարգ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀՐԱՒԷՐ

— Ընկերներ Մկրտիչ Գարասանեան, Կարօ-Սասունի, Բժ. Լեւոն Գրիգորեան եւ Լ. Մոզեան կը հրաւիրուին ստիպողաբար այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին «La Petite Source» սրճարանը։

ԱՆԱՑԹԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Rue Théâtreի Քաուչուքի գործարանի աշխատաւորները կը փութանք մեր պարտքը կատարել, թէեւ քիչ բայց սիրտով օգնել մեր դժբախտ եղբայր քոյրերուն.—

Յ. Սէմէրճեան 18, Ն. Վ., Գ. Օզբեկեան, Վ. Պէկմէզեան, Գ. Աղնաւուրեան, Տէր և Տիկ. Ֆոլոեան, Խ. Շիրխանեան, Զ. Իսիրզեան, Յ. Մէնէնտեան, Մ. Գազանեան, Գ. Մարաշլեան, Ն. Խաչիկեան, Հ. Աբրահամեան, Տիկ. Բ. Պէկմէզեան, Վ. Աճէմեան 10ական, Եղիա Բաթանեան 15, Յ. Չիլինկիրեան, Զ. Մինասեան, Ե. Մինասեան, Օ. Քէօլէեան, Ս. Պէրպէրեան, Ս. Ալըքեան, Հ. Օհանեան, Փոքրիկն Ս. Մէնէնտեան, Վ. Գիւփճեան, Հ. Գիւփճեան, Հ. Պալեան Կ. Գարագաշեան, Յ. Ջամասարեան, Մ. Թապաքեան, Ն. Իբրանոսեան, Պօյաճի օղլու (յոյն), Խ. Վարդանեան, Ոմն, Մ. Ազթոնիատեա 5ական, Մ. Միրէքեան 2։ Գումար 270 Ֆր.։ (Տես Յառաջ 8 Յունուար):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Ս. Քիպ.— 140։
Վիէն, Ա. Շ.— 25։
Տէսին, Զ. Ռ.— 35։
Լիոն, Ն. Յ.— 1000։
Ֆոնթէն, Կ. Փ.— 140։
Իսի լէ Մուլինօ, Մ. Գ.— 35։
Սէն Շամոն, Զ. Փ.— 35։
Փարիզ, Օ. Ֆէր.— 140։
Պուրկ Սէն Թ՚Անտէօլ, Յ. Փ.—70։
Ռուան, Մ. Շ.— 45։
Վէնսէն, Մ. Ա.— 35։
Պիյանքուր, Ս. Ս.— 100։
Մարսէյլ, Ա. Թոր.— 100։
Պէլֆոռ, Գ. Բ.— 20։
Լէ Լիլա, Ա. Մ.— 35։
Կիպրոս, Ն. Ա.— 1 անգլ.։
Մարսէյլ, Գործ.— 703։
Լոնտոն, Արժ. Մ. քհնյ.—1անգլ.։
Սէն Թ՚Օպան, Յ. Խ.— 70։
Օլնէ սու Պուա, Գ. Ք.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ Տէր Յովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Ազատը որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asado ır Chegerezianի L'Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յաքէթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Գիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Էսկիշեհիրցի Յովհաննէս Թայմիզան (24 տարեկան) որ 3 ամիս առաջ կը գտնուէր Ավինեոն։ Իմացնել իր եղբօր Գառնիկ Թայմիզեանի, Cher Mr. Arthur. 35 Rue Roberte. Lyon (Rhône).

— Գիթլիսցի Ազնիւ Բաղլունեան, հօր անուն Փանոս, կը փնտռէ իր եղբայրը Գեղամ. Իմացնել Hapet Agopianի, 4 rue des Deux Avenues. Paris (13).

— Թամզարացի (Շապին Գարահիսար) մանուկ Նազաշեան կը փնտռէ իր զաւակները Սուրէն եւ Աղաւնի։ 1915ի տարագրութեան միջոցին Սուրէն մօտաւորապէս 9, իսկ Աղաւնի 4 տարեկան էին, կը փնտռէ նաեւ իր եղբօր՝ ուսուցիչ Յակոբի զաւակները Պարգեւ եւ քոյրը (անունը չի գիտեր)։ Կը կարծուի թէ Սուրէն որդեգրուած է Պուլուշայի մէջ Շահիսվար օղլու եղբայրներու ամէնէն մեծին կողմէ։ Կը կարծուի թէ Աղաւնին եւ իր եղբօրորդիները կը գտնուէին Ակնայ կողմերը։ Թուրքիայէն նոր հասած գաղթականներէն կը խնդրուի իմացնել՝ M. Nacachianի, 29 Ave. Trudaine, Paris (9). Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Երզնկացի Մաղիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արուսեակն եւ Հռիփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են Խարբերդի մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի Կեսարացի Բարսեղ Մայիսեան որ անհետացած է Իզմիրի ջարդին։ Իմացնել իր որդւոյն Նազարէթ Մայիսեանի, 4 Rue du Chemin de Fer, Arnouville-les-Gonesses. (S. et O.): Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան։ Իմացնել՝ իր մօրը՝ Զարուհի Քորքոյեանի, 16 Rue Blanqui. Bicêtre, (Seine):

— Տէր եւ Տիկին Փրոֆ. Արթին Գօյաճեան (Մարսէյլ), կը փնտռեն իրենց զաւակը, Միշէլ Ֆրանսուա Գօյաճեան, որ երկու ամիսէ ի վեր իրհետքը կորսնցուցած է։ Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ» ի.

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անունը Տիգրան։ 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։ Իր մասին լուր տուողին եւնկարը դրկողին 500 Ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»։ Իմացնել Sarkis Hovssepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Լեւոն Թիւֆէքճեան (վաճառական) որ կը գտնուէր Արժանթին (Պիւէնոս Այրէս)։ Չորս տարիէ ի վեր լուր չունինք իր մասին։ Կը խնդրուի զինքը ճանչցողներէն իմացնել իր քրոջ Լուսինէ Տէրտէրեանի, Hotel des Feuilants, 20 rue des Feuillants, Marseille France.

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 Ֆր. նուէր։

— Ռուբէն Յովսէփեան, Սանկուրլուցի, 30 32 տարեկան որ նախապէս կը գտնուէր Ամերիկա՝ հետեւեալ հասցէին. 183 Eddy St., Providence, R. I. Քանի մը տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։

Գրել՝ իր եղբօր՝ Հայրապետ Յովսէփեանի՝ 14 bis de Jules Ferry, Asnières (Seine).

— Կը փնտռուի Յովհաննէս Սահակեան (Արմէն Ալիւնի) որ այժմ կը գտնուի Փարիզ։ Իմացնել՝ իր քրոջ Marie V. Kaprielianի, Hôtel des Voyageurs. Lancey. Isère.

— Կը փնտռուի Ատիեամանցի կարապետ Քօվօճանեան։ Իմացնել՝ Krikor Kapoudjianի, 106 Rue Mazenod. Lyon. (Rhône).

— Կը փնտռեմ քրոջս զաւակները՝ Տէնիզլիցի Կատարինէ եւ Նայիրի Փէհլիվանեան, հօր անունը՝ Միհրան, մօր անունը՝ Կիւլի, տանիքի ջարդին՝ ժամանակ Յովհաննէսի ձեռքով՝ յանձնած են Իզմիրի որբանոցին Մսըլեանի, իբր որդեգիր. փնտռեմ նաեւ մօրեղբօրս Տէնիզլիցի Գօզոս Միքայէլ վերջին անգամ տեսնուած Իսկէնտէրունի մէջ։ Ջիկին Սանդուխտ Պետրոս տէմեանի Ave. Félix Sevran. (S. et O.) France.

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի (Պոլիս) Խաչիկ Թօրթեան (25 տարեկան) որ մէկ տարի առաջ կը բնակէր La Seine (Var)։ Կը կարծուի թէ ... է Փարիզ։ Իմացնել՝ իր Օր. Հայկանուշ Թօրթեան, 19 Quai François Bernard Seine s/Mer, (Var).

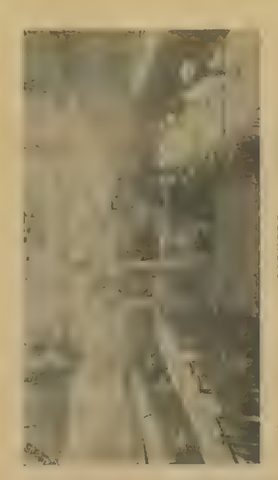
CAFÉ - RESTAURANT BOSPHORE 74 Rue Sedaine. Paris (11e)

ԼԻՈՆԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

Մարաշի Հայր. միութ... Մարաշի անկման տարեդարձին առթիւ կազմակերպ... Սգահանդէս մը, որ տեղի ունենայ յունուար 25ին ... գիշեր Գ. Թագապաւեան սրահին մէջ։

Բոլոր միութիւններէ կազմակերպութիւններէն խնդրուի նկատի ունենալ թուականը։

EMPIRE Սիւզիք-Հոլ՝ 37 Av. W...

IMPRIMERIE - MASSIS - ED...
208bis, Rue Lafayette Par...

Le Gérant: H. STEPH...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		35 ֆ.	70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ Վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e) — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930 — 15 JANVIER 1930

Ձ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1161 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՎ ՊԻՏԻ ՋԲԱՂԻ ՈՒՐԵՄՆ

Այսպէս, ուրեմն, նոյն ինքն «Երեւանի վկայութեամբ, արտասահմանի Հայերու ստուար մեծամասնութիւնը հայեաց-օզ. անհայրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի», եւ իբր այդպիսին, «որ եւ է կապ չի կրնար ունենալ Խ. Հայաստանի, ուրիշ խօսքով՝ խորհրդային Միութեան հետ»։

Միեւնոյն տրամաբանութեամբ ալ, չի կրնար ո՛ր եւ է դեր կամ գործ սպասել Հայաստանէն, իր բաղձանքներուն եւ տառապանքներուն համար։ Երեւան «չի կրնար զանազան երկիրներ ցրուած մօտ 550.000 Հայերու ճակատագրով զբաղիլ»։

Թէեւ, իբրեւ աղ ու պղպեղ, «Երեւան» յարմար կը տեսնէ իրի աւնել նաեւ հետեւեալ հեգնութիւնը.

— «Ասիկա պատճառ մը չէ որ բարոյապէս գաղթահայ աշխատաւորութիւնը իր սեփական հայրենիքը չդաւանի Խ. Միութիւնը եւ մասնաւորապէս Խ. Հայաստանը, որուն վերելքին եւ պաշտպանութեան համար ամէն կարելի զոհողութիւն ընելու պատրաստ է»։

Այս վերջին բառը, «պատրաստ է», ապահովաբար սխալ տպուած է եւ պիտի ըլլայ «պարտաւոր է»։ Քանի որ, քիչ մը վարը, միեւնոյն սիւնակին մէջ, կը կարդանք — «Գաղութահայը պահանջկոտ է, առանց իր վրայ դրուած բարոյական պարտականութիւնը կատարած ըլլալու»։

Կը թուի թէ՝ «Երեւանի այս ամբողջ խմբագրականը գրուած է օտարի մը կողմէ, կամ օտար լեզուով, կամ օտար թերթի մը համար, իբրեւ աւարտաճառ՝ թէզ միջազգային իրաւագիտութեան, եւ յետոյ հայերէնի թարգմանուած է։ Այլապէս, այս բոլորները — չէ՞ որ պակաս «հայեաթլօզ» չեն — այսքան անխղճօրէն չպիտի սղոցէին իրենց թառած ճիւղը։ Եւ այնքան մերկապարանոց չպիտի ցուցադրէին իրենց խեղճութիւնն ու տգիտութիւնը։

Ո՛վ կ'ուզեն համոզել, գրելով թէ Խ. Միութիւնը «ինքզինքին թոյլ չիտար ղրացի երկրի մը ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալ», երբ գիտենք որ արար աշխարհ · երես դարձուցած է Մոսկուայի, պարզապէս ուրիշներուն ներքին գործերուն խառնուելու մոլութեան համար։ Եթէ ուրիշ ամէն բան մոռցած են, գոնէ յիշէին Անգլիոյ յարաբերութեանց վերահաստատման պայմանները, որոնց գլխաւորն է — չխառնուիլ ներքին գործերուն։ Չխառնուիլ՝ նոյնիսկ Գ. Միջազգայինի անունով, որ իբրեւ թէ անկախ է կառավարութենէն։ Եւ Մոսկուան գլխիկոր ստորագրեց այդ պայմանը, որպէսզի նորէն ընդունի կապը։

Բայց ինչո՞ւ Լոնտոնէն օրինակ բերել, երբ գիտենք որ մեր հայրենիքին այս օրուան կացութիւնն իսկ, այս խեղճուկրակ և անզօր, կաշկանդուած վիճակը հետեւանքն է նոյն Խ. Միութեան միջամտելու քաղաքականութեան։

Աւելի ամփոփ եւ մատչելի խնդիր մը. —

Քանի որ «գաղութահայը, միջազգային իրաւագիտութեան տեսակէտով, ո՛ր եւ է կապ չի կրնար ունենալ Խ. Հայաստանի հետ», Երեւանցիները ինչո՞ւ 1922էն ի վեր բան գործ ըրած են իրենց արջի թաթը խառնել արտասահմանի բոլոր գործերուն մէջ. պղտորել, խառնակել, կազմալուծել եւ խափանել գաղութներու ներքին կեանքը, վերակազմութիւնը, ինքնապաշտպանութիւնը։

Երբ հրապարակաւ կը խոստովանին թէ չեն կրնար զբաղիլ «անորոշ ազգութեան» պատկանող 550.000 Հայերու ճակատագրով, ի՞նչ բան կը ստիպէ զիրենք, իրենց աղջիւ ձգած զանազան կասկածելի տարրեր, ձուկ որսալ պղտոր ջուրի մէջ։

Պետական ո՞ր անհրաժեշտութիւնը կը մղէ Երեւանէն գումարներ ղրկել եւ մսխել, պարգեւներ բաշխելու, մարդիկ եւ գրիչներ վարձելու համար։

Հայ ժողովուրդի ո՞ր գերագոյն շահուն համար անհաշիւ վարկեր հալեցուցին Սիմոնիկ Փիրումեանի օրով, եւ հիմա ի՞նչ բանի կը ծախսուի ամսական 750 տոլարի վարկը։

Ու նորէն դառնալով դրացի երկրի մը գործերուն միջամտելու հարցին, միջազգային իրաւագիտութեան ո՞ր գրքէն սորված են թէ ո՛րեւէ իշխանութիւն իրաւունք ունի իր հպատակներուն հետ վարուելու այնպէս ինչպէս կը թելադրէ իր օգտապաշտ կամքը։ Դեռ աւելին։ Բոլշեւիկները, որ նոր աշխարհ մը կերտելու յաւակնութիւններ կը սնուցանեն եւ ոտքի տակ առած են բոլոր հին ուխտի օրէնքները, կը հանդուրժե՞ն այսպիսի այլանդակութեան, իբրեւ յեղափոխականներ։

Եւ ո՞վ ըսաւ թէ փոքրամասնութեանց մասին կնքուած դաշնագիրները, փոխադարձ յանձնառութիւնները անպատճառ կապ ունին հպատակութեան հետ։ Գ'րմանիա չի՞ հետաքրքրուիր Լեհաստանի բնիկ եւ հպատակ Գերմանացիներու վիճակով։ Աւստրիա չբողոքե՞ց Տիրոլի իտալահպատակ Գերմանացիներուն բռնի իտալացման դէմ։

Դժբախտաբար մենք ալ ինկանք միջազգային իրաւագիտութեան լաբիւրինթոսին մէջ, մինչդեռ ուրիշ բան էր մեր ըսելիքը։

Երեւանի կոչնակին կոպիտ այլ անկեղծ խոստովանութիւնները մեզ կը դնեն բացորոշ կացութեան մը առջեւ։

— Քանի որ Երեւանը չուզեր զբաղիլ, ապա ուրեմն ո՞վ պիտի զբաղի արտասահմանի 550.000 Հայերու ճակատագրով։

Ինքզինքը յարգող ո՛ր եւ է հոսանք, նոյնիսկ պարզ անհատ, չի կրնար ինքն իրեն չուղղել այս հարցումը եւ չփնտռել անոր պատասխանը։

Շ.

МАМՈՒԼ

ԻՆՉ ՀԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ…

«Փայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (29 դեկտ.)։

— «Համայնավարներ իրենց սովորութեան համեմատ, հաստատեալ կարգախօսի մը հետեւելով, ազգայնականութիւնը Թոյն կը կոչեն ու կը պարծին թէ իրենք զերծ են այդ Թոյնէն։ Սակայն, խորհրդային իւրաքանչիւր հանրապետութիւն խորապէս կը կրէ ու ցոյց կուտայ իր ազգային դրոշմը։ Մոսկուա ինքն իսկ կը վարէ ռուս ազգային քաղաքականութիւն, եւ եթէ խորհրդային Միութեան բաղկացուցիչ ազգութեանց հանդէպ ազատական ու լայնախոհ հոգւով մը կը վարուի եւ կը քաջալերէ անոնց զարգացումը ներքին ինքնավարութեամբ եւ ազգային ուրոյն մշակոյթով, արտաքին խնդիրներու ու յարաբերութեանց մէջ քայլ առ քայլ ու անշեղ կը հետեւի Մեծն Պետրոսի օրերէն ի վեր հաստատուած ու շարունակուած ռուսական աւանդութեանց։

Բայց կայ աւելի ուշագրաւ ու կարեւոր իրողութիւն մը։

Երբ մէկ կողմէ Համայնավար տեսաբաններ դատապարտութիւնները կը տեղան Ազգայնականութեան գլխուն եւ զայն մարդկութեան մեծագոյն չարիքը, կը հռչակեն, միւս կողմէ Սովիէթ կառավարութիւնը բարոյական ու նիւթական գործօն աջակցութեամբ կը քաջալերէ Թուրքերու, Արաբներու, Աֆղաններու, Հնդիկներու եւ նման ուրիշ ժողովուրդներու մէջ Ազգայնական շարժումը եւ բանաւոր ու արդարանալի կը գտնէ անոնց ազգային իղձերն ու ձգտումները։ Թուրքիա եւրոպական ուրիշ ոեւէ երկրէ աւելի հակառակ է ու խստութեամբ կը վարուի Համայնավարութեան հետ. դժուար է ցոյց տալ ուրիշ երկիր մը, ուր աշխատաւորութիւնը — գիւղացի ու արհեստաւոր — այնքան անիրաւութեանց ենթակայ ըլլայ ու շահագործուի, որքան Թուրքիոյ մէջ. վերջապէս, Թուրք կառավարութիւնը անհամեմատ աւելի նեղմիտ ազգայնական ու բռնապետական է, քան իտալական ֆաշիզմը, եւ սակայն ռուս համայնավարներ խնամքով ազգայնական եւ հակահամայնավար Թուրքիոյ բարեկամութեան հետամուտ են, որովհետեւ ռուս ազգութեան քաղաքական ու տնտեսական շահերը այդպէս կը պարտադրեն։ Եթէ ուրիշ ոեւէ փաստ ու իրողութիւն չգտնուէր, միայն Թուրքիոյ հանդէպ Սովիէթ կառավարութեան հետեւած քաղաքականութիւնը կը բաւէր հաստատելու թէ Ազգայնականութեան դէմ Համայնավարութեան արտայայտութիւնն ու պայքարը գործնական իմաստ ու արժէք չունի, եւ անզօր է ոեւէ մարդու ու ժողովուրդի սրտէն ջնջել ազգային զգացումն ու ազգային բաղձանքները։»

ՓԵՐԼԻՆ-ԷՆԿԻԻՐԻ օդային Թղթատար հաստատելու համար, պայմանագիր մը կնքուեցաւ Թրքական կառավարութեան և գերմանական ընկերութեան մը միջեւ։ Մենաշնորհը քսան տարուան համար է եւ պատասխանատուութիւնը պիտի սկսի գարնան։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ 2 ֆրանքի պիտի ծախուի այսօրուընէ սկսեալ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Միջադէպ մը Ժընեւի ժողովին առթիւ

Երկուշաբթի առտու, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին բացումէն քիչ առաջ, Ժընեւի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երիտասարդ Զուիցերիացի մը, Փօլ Շթրաուպ, որ յանկարծ Ժընեւ անցած էր միջադէպ մը յարուցանելու համար։ Շթրաուպ ունէր ատրճանակ մը, զոր օդին մէջ պիտի արձակէր, եթէ կարենար ժողովասրահ մտնել։ Իր պատմածին համաձայն, նպատակն էր Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել իր ազգականներէն մէկուն վրայ որ զրկանքներ կը տառապէր, եւ անոր միջամտութեան շնորհիւ աւելի աժան տուն մը ունենալ... Երիտասարդը անմիջապէս բժշկական քննութեան ենթարկուելով, հաստատուեցաւ թէ խելքը կատարելապէս գլուխն է։ Փոխադրուեցաւ իր բնակած քաղաքը, ուր պիտի մնայ հսկողութեան տակ։

Ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է նաեւ խալեցի հակաֆաշիստ փաստաբան մը, Պ. Պ... որ Փարիզ կը բնակի եւ չէ կրցած արդարացնել Ժընեւ երթալուն պատճառները։ Փաստաբանը նորէն Փարիզ պիտի քշուի։ Մ. Մ. Կրանտի, Մուսոլինիի արտաքին նախարարը, որուն կեանքին ապահովութեան համար ձեռք առնուած են շատ մը խստութիւններ, դժգոհ է այս հսկողութեան համար, կ'ըսէ և կ'ուզէ ազատ շարժիլ ու պտտիլ Ժընեւի մէջ, առանց եռեւէս ոստիկաններ ունենալու։

Եգիպտոս կ'ուզէ համաձայնիլ

Տասնեւութ ամսուան դիկտատորութենէ մը յետոյ, Եգիպտոսի նոր խորհրդարանը բացուեցաւ կիրակի օր, Ֆուատ Թագաւորին կողմէ։ Թագաւորին ճառին մէջ անմիջապէս յետոյ, վարչապետ Նահաս փաշա սկսաւ կարդալ գահաճառը, որուն ամէնէն ուշագրաւ մասը կը կազմէր անգլօ-եգիպտական դաշնագրին վերաբերող հատուածը։ «Այս նստաշրջանը յառաջաբանն է սերտ հասկացողութեան եւ փոխադարձ բարեկամութեան շրջանի մը՝ ընդ մէջ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի։ Բրիտանական կառավարութիւնը անկեղծ փափաք յայտնած է բարեկամութեան դաշնագիր կնքելու երկու երկիրներու միջեւ։ Այս առթիւ Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը առաջարկներ ըրած է կատարելապէս բարեկամական ոգիով. իմ կառավարութիւնս ուրախ պիտի ըլլայ ձեզ ներկայացնելու այդ առաջարկները եւ կը յուսայ բանակցութեան մտնել եւ տեւական ու պատուաբեր համաձայնութիւն մը կնքել երկու երկիրներուն միջեւ»

Քաղաքակրթութիւնը Մէքքէի մէջ

Վերջին աղատամբութիւնը զսպուած ըլլալով, Իպն Սուտա, Վէհապիներու Թագաւորը, պիտի շարունակէ իր շինարար քաղաքականութիւնը Հիճազի մէջ։ Երկրին բոլոր մասերը իրարու կապուած են անթել հեռագրով եւ ինքնաշարժի փոխադրութիւնը կը զարգանայ։ Զօրս տարուան մէջ 1200 ինքնաշարժներ եւ բեռնակառքեր բերուած են Ճիտտէ, ուխտաւորները Մէքքէ եւ Մէտինէ փոխադրելու համար։

Հիճազի կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ երկու խոշոր ծրագիրներ։ Առաջինը՝ երկաթուղային կայան մը հաստատել Ճիտտէի եւ Մէքքէի միջեւ, թէ լուսաւորութեան եւ թէ Թրամուէյի շինութեան համար։ Երկրորդ՝ շինութիւններ կատարել Ճիտտէի նաւահանգիստին մէջ եւ փարոսներ կառուցանել։

Հնդիկներու անկախութեան պայքարը

Հնդկաստանի անկախութեան պայքարի ղեկավարներէն Կանտի ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ վերջին համագումարի որոշումներուն առթիւ։ Պատասխանելով այն խօսքերուն թէ անկախութեան որոշումը եւ իր շարժումները անիշխանութեան եւ արիւնհեղութեան պիտի յանգին, Աֆղանիստանի օրին հասցնելով Հնդկաստանը, Պ. Կանտի ըսաւ. — «Ես կը նախընտրեմ այդ բոլորը, որովհետեւ ատկէ հը յուսամ անկախութիւն ստանալ. բայց չեմ յուսար ստանալ ոսկի, արծաթ կամ ադամանդ շղթաներէն։» Ինչ կը վերաբերի իր ձերբակալութեան կամ արիւնահեղութեան, յորդորեց ունկնդիրները բռնութեան չդիմել։ Եթէ, ըսաւ, բռնի միջոցներ գործադրուին, շատ երկար պիտի տեւէ անկախութեան ստացումը։

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ Պէնկալի անկախութեան պայքարի վարիչները յուսախաբ եղած են խորապէս, որովհետեւ օրէնսդիր ժողովի անդամներէն շատ քիչերը կը հրաժարին իրենց պաշտօններէն։ Մինչեւ հիմա 43 անդամներէն 26ը միայն հրաժարած են եւ ասոնց ալ մէկ մասը պիտի փորձէ վերընտրուիլ, իբրեւ ուրիշ կուսակցութեանց թեկնածուներ։ Ուրիշ նահանգներու մէջ ալ սակաւաթիւ են հրաժարողները։ Պէնկալի նահանգապետը որոշած է նոր ընտրութիւններ կատարել տալ թափուր աթոռներուն տեղ եւ վիժեցնել անկախութեան կուսակիցներուն խաղերը։

Հարսը պատրաստ է, փեսան չպատրաստ

Պուլկարիոյ Պօրիս Թագաւորը շաբաթ օր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Պապին կողմէ։ Այս առթիւ նորէն լուրեր շրջան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի յունուար 1 թուականով. — Հայաստանէն եկող փախստականներու հոսանքը քիչ մը թուլցած է վերջերս, անշուշտ ոստիկանական խստութեան եւ ցուրտերու պատճառով։ Օրինաւոր անցագիրով եկողները կը կրկնեն միեւնոյն պատմութիւնները։ Մոսկուայէն մինչեւ Ջուլֆա, ամէն տեղ ժողովուրդը կտոր մը սեւ հաց ճարելու հո՜գով կը տապլտկի։ Շատեր ամէն բան կը ծախեն եւ հացի կուտան, այն ալ գաղտագողի։ Գործակցական խանութները չեն կրնար գոհացնել նոյն իսկ իրենց անդամներուն պէտքերը։ Շատ մը վայրերու մէջ սկսեր են գետնախնձորով ապրիլ։ Ամէն օր Կովկասի կեդրոնական քաղաքներէն հարիւրաւոր մարդիկ այս եւ այն կողմ կը ցրուին, իսկ զրամ ունեցողները ընդ միշտ կը հեռանան խորհրդային աշխարհէն։ Կառավարութիւնը իր ուզած անձերուն միայն անցագիր կուտայ, Պարսկաստան կամ ուրիշ երկիրներ երթալու համար։ Խստութիւնները եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին։ Եկողներու հոսանքը այժմ ալ Բէլսուարի եւ Արտապիլի ուղղութեամբ տեղի կ'ունենայ։

․․․ Այս տարի ձմեռը չոր ու սրբեւ է Թաւրիզի մէջ, եւ շինարարական աշխատանքները մեծ թափով յառաջ կը տարուին։ Շրջաններէն Թաւրիզ կը հասնին պարբիկ նորակոչ զինուորները։ Զինուորական գործը լաւ հիմերու վրայ դրուած է եւ Պարսկաստան շատ չանցած պիտի ունենայ իր բանակը։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԹՈՂՕՆԸ

Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանը ամէնէն առաջ պիտի ճշդէր այն կէտը թէ պէ՞տք է ենթարկուիլ Վ. Ճռաբեկ ատեանին բեկման վճռին, թէ պնդել նախորդ որոշման վրայ։

Քաղաքային Բ. ատեանը չորս նիստ յատկացուց այս պարագային ճշդման, մանրամասնօրէն լսելով երկու կողմին փաստարկութիւնները։ Ի վերջոյ յանձնաբարեց Պատրիարքարանի եւ կուսակալութեան փաստաբաններուն որ յուշագրերու մէջ ամփոփեն իրենց փաստերը։ Այս գրերը քննելէ վերջ, ատեանը յունուար 28ին տուաւ իր որոշումը։

Նախագահը կարդաց վճիռը, յայտարարելով թէ «դատարանը միաձայնութեամբ կ'ընդունի Վ. Ճռաբեկ ատեանի տուած որոշման երրորդ կէտը»։

Այս կէտը այն է որ, ասկէ առաջ տրուած որոշման ատենագրութեանց մէջ կը պակսէր դատաւորի մը ստորագրութիւնը, ինչ որ օրինական թերութիւն համարուած էր Վճռաբեկին կողմէ։

Ցետոյ դատաւորները քաշուեցան խորհրդակցութեան սենեակը եւ կարճ խորհրդակցութենէ մը վերջ վերադարձան։ Նախագահը կարդաց տրուած որոշումը, որ կ'ըսէ.

«Դատարանս միաձայնութեամբ որոշեց չենթարկուիլ Վ. Ճռաբեկ ատեանին բեկման առաջին եւ երկրորդ տեսակէտներուն, եւ ատոնց մէջ պնդել իր նախորդ որոշման վրայ»։

Պատրիարքարանի փաստաբանները նորէն պիտի դիմեն Վ. Ճռաբեկ ատեանին, որ այս անգամ խնդիրը պիտի քննէ իր համագումար ժողովին մէջ։ Եւ կասկած չկայ որ պիտի պաշտպանէ իր նախորդ վճիռը, այսինքն պիտի պնդէ բեկման վրայ։ Եւ այն ատեն, Քաղաքային Բ. ատեանը առանց վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի եւ նոր դատավարութեան պիտի ձեռնարկ[illegible]

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՔԱՅԼ ԱՌ ՔԱՅԼ
ՍՈՒՏԻ ԵՒ ԿԵՂԾԻՔԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՄԲ

(Երկրորդ եւ վերջին մաս)

Վրաստանի նման Ադրբէջանի հետ ալ Հայաստան ունի հողային խոցելի վէճեր։ Այստեղ ալ խաղաղութիւնը երեւութական է կամ աւելի ճիշդը, հարկադրուած ռուսական ուժէն։

Ղարաբաղի, Գանձակի, Շարուր-Նախիջեւանի շրջաններու մէջ հայկական պահանջները անտեսուած են գոռոզօրէն, հակառակ ոչ միայն Հայաստանի շահերուն, այլեւ Անդրկովկասեան ազգային խաղաղութեան պահպանման [illegible]։

Ի նպաստ Ադրբէջանին եղած կարգադրութիւնները, որոնք վերջին հաշուով արդիւնք են ռուսական ընդհանուր քաղաքականութեան օրուան պահանջներուն, իր խորքին մէջ ամենամեծ խոչընդոտներէն մէկն է Հայաստանի եւ Ադրբէջանի միջեւ ցանկալի խաղաղութեան։

Ասոր պատճառը դիւրաւ կը պարզուի, երբ նկատի ունենանք հողային այդ վէճերու մէջ Թուրքիոյ խաղացած կարեւոր դերը։ Գաղտնիք չէ, որ հայ-ադրբէջանեան հողային վէճերու շուրջ տրուած կարգադրութիւնները հետեւանք են Թուրք կառավարութեան ուղղակի պահանջներուն, համաձայն Կարսի դաշնագրին։ Ինչո՞վ բացատրել այս տարօրինակ փաստը։ Իրենց ներքին հարցերու մէջ, իրենց անկախութեան պահպանման մասին ճառողները կը մոռնան, որ ենթարկուած են այսպէս կամ այնպէս Խորհրդային Միութենէն դուրս գտնուող արտաքին ազդակի մը անմիջական ազդեցութեանը։ Իսկ այս ազդեցութիւնը միթէ՞ եղած է Հայաստանի եւ նոյնիսկ Ադրբէջանի օգտին։ Առնուազն միամիտ պէտք է ըլլալ, հաստատական պատասխան տալու համար։

Իրականութիւնը եւ տրամաբանութիւնը այս միջամտութեան մէջ կը մատնեն Թրքական շահերու պաշտպանութիւնը, եւ քաղաքական հեռաւոր հաշիւները։

Ապացոյցները չէ որ կը պակսին այս առթիւ։ Մեր թերթի նախորդ տարիներու հաւաքածոներուն մէջ բազմաթիւ փաստեր կան, որոնք կը հաստատեն Թուրքերու կատարած դերը Ադրբէջանի եւ առհասարակ Խորհրդային Միութեան ենթակայ Թաթարական երկիրներուն մէջ։ Այս մասին փաստեր տուին նաեւ համայնավարական աղբիւրները, իբրեւ արդիւնք իրենց պրպտումներուն։ Այս նոր իրողութիւնը մատնանշեց Թաթար համայնավար գործիչ՝ Կարաեւը առկէ երկու տարի առաջ։ Ան Թաթարական բոլոր շրջաններուն մէջ կը մատնանշէր «Համաթրքական տրամադրութիւններ», անոնց իրական աղբիւր ցոյց տալով Թրքական մայրաքաղաքը։ Եւ իբրեւ բնորոշ իրողութիւն կը ներկայացնէր «պրոլետարական դիկտատուրայի» ենթակայ Ադրբէջանի դպրոցական դասագրքերէն հետեւեալ հատուածները.—

«Ես Թուրք եմ։ Իմ հաւատս ու ծագումս ամէնէն բարձր են։

«Մարդ պէտք է իր հայրենիքի սուրբը ըլլայ։ Իմ կուրծքս եւ ես ամբողջովին լեցուած ենք կրակով։

«Թուրքը չի կրնար հանգիստ նստիլ իր տանը մէջ...»

Այս ոգիով, այս շունչով դաստիարակուած սերունդն է, որ կը [illegible] «Անդրկովկասեան ժողովուրդներու ազգամիջեան խաղաղութիւնը»։ Ի՞նչ հարկ, սակայն, իրենց այս քարոզութիւններուն մէջ։ Այսքանը բաւական էր հիմնաւորելու մեր հետեւեալ երկու դիտողութիւնները.—

Ա.) Հայ-ադրբէջանեան հողային վէճերու լուծումը ի վնաս Հայաստանին խոչընդոտ մըն է այդ երկու երկիրներու մերձեցման։

Բ.) Լուծման եղանակը իր հիմունքին մէջ տեւական սպառնալիք ալ է այդ երկրամասերու խաղաղութեան, իբրեւ հետեւանք արտաքին (Թուրքիոյ) ուժերու ազդեցութեան։

* * *

Հողային վէճերը չեն միայն որ կը խանգարեն Անդրկովկասեան երեք գլխաւոր ազգերու խաղաղութիւնը։ Պատերազմէ ու կրկնուող յեղափոխութիւնները եւ համայնավարական տիրապետութիւնը կրկնապատկեցին ազգամիջեան պայքարի պատճառները։ «Ազգայնացման օրէնքի» պիտակին տակ պատսպարուած, Ադրբէջանի եւ Վրաստանի համայնավար կառավարութիւնները կողոպտեցին հայութեան սեփականութիւնը կազմող հսկայական հարստութիւնները։ Հայը այդ երկիրներու մէջ բանի «պրոլետարացման» ենթարկուեցաւ, յանուն ազգամիջեան խաղաղութեան» եւ «պրոլետարիատի դիկտատուրայի ամրապնդման»։ Նոյն ոգիով, Հայը ենթարկուեցաւ անզգամ եւ լուռ հալածանքի, իբրեւ «բուրժուա» կամ «հակառակորդ», «հակայեղափոխական» կամ «կուլակ»։

Հայ անհատի դէմ գործադրուած այս քաղաքականութիւնը տարբեր ձեւերով կրկնուեցաւ Հայաստանի դէմ, նոյն այդ Վրաստանի եւ Ադրբէջանի կառավարութիւններու կողմէն, Ռուսական կայսրութենէն մնացած ժառանգութեան առթիւ։

Եւ անգամ այսօր, օրուան ընթացիկ քաղաքականութեան մէջ, շատ ուժեղ կերպով կը կրկնուի այս սրբագործուած գիծը՝ երկրի տնտեսական եւ վերաշինական ձեռնարկներու մէջ։

Հակառակ այս բոլորին, մարդիկ կ՚ըսեն եւ կը կրկնեն, որ «եղբայրական ամուր եւ անքակտելի կապ հաստատուած»է Անդրկովկասի մէջ։ Այնքան ամուր եւ այնքան եղբայրական, որ Վրաստանի վարիչները հազար խաղերու կը դիմեն Հայաստանի մէջ շինուելիք շաքարի գործարանը, ինչպէս նաեւ մետաղի ձուլարանը շինել տալու Վրաստանի մէջ։ Եղբայրական է այս քայլը, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք, որ շաքարի գործարանի ճակնդեղը պիտի հայթայթէ Շիրակը իսկ ձուլարանի նիւթը՝ Հայաստանի հանքերը։

Այս բոլորէն յետոյ, աւելորդ է ծանրանալ ուրիշ գարշելի սուտի մը վրայ, թէ «պրոլետարական դիկտատուրան» խոր արմատներ է ձգած Անդրկովկասեան դաշնակցութեան մէջ։

Անցած տարուան «զտումի եւ տուգանքներու» ծանօթ գործողութիւնները ցոյց տուին թէ որքա՞ն են ծածկուած «պրոլետարական իշխանութիւն» անունին տակ։ Ամէն տեղ տարիներէ ի վեր «կոմունիստական ղեկավարութիւնը անցել է իրենց ծագումով, եւ դերքով անհարազատ տարրերի ձեռք»։ Ադրբէջանի կազմակերպութեան մէջ տեղի ունեցած կարեւոր փոփոխութիւնները բացատրուեցան «Մուսավաթական գործակալներու եւ Լենինեան գծի ոգեւորման անվիճելի փաստերով»։

Ցարական «չինովնիկներ» անգամ, ինչպէս նաեւ «գիւղական վաշխառուներ» իրենց տեղը գտած են եղեր «պրոլետարական» իշխանութեան «ղեկավարող ապարատներուն»։

Ի՞նչ հարկ երկարել շարքը։ Կարեւորը Մոսկուայի հրահանգն է, որ հակառակը կը պնդէ։ Նոյնը կ՚արձագանգէ նաեւ Թիֆլիսի, հայաստանեան «Պրոլետար» թերթը, իր հետեւեալ տողերուն մէջ.

— «Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու ֆետերացիան, որ փայլուն կերպով արդարացրեց իր գոյութիւնը որպէս ազգային համերաշխութեան, ազգամիջեան խաղաղութեան եւ եղբայրական աշխատանքների մի հզօր կազմակերպիչ օրգան՝ այսօր պէտք է աւելի ուժեղացնի, էլ աւելի խորացնի ու բազմակողմանի դարձնի իր ապարատ աշխատանքները»։(«Պրոլետ.» 1 դեկտ. 929)։

Եւ իրապէս կը կազմակերպուին եւ կ՚ուժեղացուին «ապարատի աշխատանքները»։

Այս ոգիով կը վերակազմուի ամէնէն առաջ Անդրկովկասի Երկրային կոմիտէի նախագահութիւնն ու քարտուղարութիւնը, որու մէջ իրական եւ պատասխանատու դեր կը յանձնուի Ռուս Կրինիցկիին եւ Թուրք Պարաեւին, իբրեւ առաջին եւ երկրորդ քարտուղարներու։ Հայ համայնավարներու դերը այս գլխաւոր օրկանի մէջ աննկատ եւ աննշան հանգամանք մը ունի տարաբախտաբար։

Ուրիշ կերպ ալ սպասել անմտութիւն էր։ Ընդհանրապէս, անբովանդակ նախադասութիւններով չի ծածկուիր ռուս աշխարհակալութեան թափը, որ մերթ ժպիտով, մերթ հրամայելով, քայլ առ քայլ կը տեղաւորուի Անդրկովկասեան երկիրներուն մէջ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿ

Գրնէնի եւ Ժընեւի իմ կրտսեր քոյրերուս եւ եղբայրներուս,

Սիրելի տղաք,

Դժուար էր ձեզ բոլորիդ գրել անհատաբար։ Յիսունէ աւելի էք դուք, եւ յիսուն նամակ գրել... խոստովանեցէք որ հերակլեան աշխատանք է, իսկ Հերակլէս մեռած է։ Բայց պէտք ըլլալ «Յառաջ»ը որ անոր հազարներու կը բարձրացնէ այդ երազուած թիւը։

Ճիշդ է, շատ ուշացայ ձեզի գրելու, մանաւանդ փախցուցի այն մեծ առիթը, Ամանորի տօնը, հեռաւոր սիրտերու մերձեցումի այդ սպասուած պահը։ Բայց միթէ իսկական բարեկամութիւնը կանխորոշ պայմաններու պէտք ունի արտայայտուելու համար։ Գիտցէք, տղաք, որ այդ հանդիսաւոր պահուն ալ ձեր յիշատակին հետ անցուցի։ Մեր անցեալ տարուան ժամկալ սեղանին կարօտը գիս տարաւ պահ մը մտածելէ աշխարհիկ հաւաքոյթներու մասին։ Երեք ընկերներով կատարեցինք մեր հակումը, հայ մօր հիւրընկալ, պարզունակ օթեւանին մէջ։ Այս սիրտերէն ոչ մէկը օտար է ձեզի։ Այնպէս որ մեր միտքերը հայրենաբաղձ միայն վերադարձ ըրին հայրենի յիշատակներուն, վերադառնալու համար վեհանձն Հելուեթիոյ երկինքին տակ, ուր մեր անդրանիկները տարիներ ու տարիներ անընդհատ Հայաստանի փրկութեան երազը օրրեցին։

Ամանորի մեր առաջին մտածումները ուղղուեցան ուրեմն ձեզի, որ հիմա Գրնէնի [illegible] այգիներուն մշտադալար ծաղիկները կը մնաք. ձեր քոյրերուն ու եղբայրներուն, որոնք ձեզմէ բաժնուելով գացին նախջիրեան մեծ Հայաստանի երազը մշակել Ձմոխեանի փոքր «Հայաստանեան»ին մէջ, ստորոտը Սալէվին որ, հակառակ իր Թըզրուն հասակին, պիտի դիւրացնէ երկնահամբոյր Մասիսի եղբայրակցութիւնը։

Մեր իղձերը գացին նաեւ անոնց որոնք այդ հաստատութեան մէջ նախորդած են ձեզ և որոնցմէ շատեր հիմա հեռու կը գտնուին այդ զոյգ սիրելի բոյներէն։ Մեր եռանդագին մաղթանքները անոնց, որոնք կը խնամուէին Լէյզէնի եւ Լօզանի հիւանդանոցներուն մէջ, երբ ես մեկնեցայ.— Բենեամինին զոր ճանչցայ, Լեւոնին որ զօրավոր մեծ եղբօր մը պէս պաշտպանութիւններ կը պատմէր ձեզի, եւ փոքրիկ Արշալոյսին, որ կը տառապէր. ձեզմէ հեռու գտնուելով։ Կը յուսամ որ հիմա երեքն ալ ձեր մէջ վերադարձած, ձեզ հետ միասին պիտի կարդան այս տողերը եւ պիտի ժպտին։

Ո՛չ մէկ յիշատակ, ոչ մէկ անուն, ոչ մէկ պատկեր մոռցած եմ։ Այնքան լաւ կը յիշեմ ձեր ձմեռ իրիկուններու հաւաքոյթները Բ. դասարանին մէջ, ուրկէ մեր եղբայրակցութիւնները բնաշխարհի հեքեաթներու հերոսներուն հետ կը մագլցէին հայրենի լեռներն ի վեր, որոնց շարքին մէջ մենք փոխն ի փոխ կ՚ագուցէինք Ներբովզը որ դիւցազններուն համար լեցուած բաժակի մը պէս, դէպի երկինք կը մատուցէր, գոռոզ լեռը որ մենաւոր ու ազատ, կը սպասէ որ ազատութեան հզօր արեւը գայ փարատել իր սեւ քօղը, Արարատը որ, իբրեւ խորհրդանիշ մեր արդար յոյսին իր գլուխին վրայ կը կրէ ձիւնի խոյր մը, զոր ոչ մէկ ձեռք արատաւորած է։ Եթէ մոռցած էք այս լեռներուն դիրքն ու բարձրութիւնը, հարցուցէք Անուշին։

Կը յիշեմ նաեւ մեր սահնակներու արշաւը Սղոցարանի ճամբուն վրայ, կամ Երեք Սիւներով բլուրին ստորոտը ուր, օր մը, պտըտիկ բայց մեծախօսիկ Սեպուհը, Մարտիրոսին եւ Տիգրանին ձեռքէն սահնակի տիրութեան մրցանիշը խլելու համար, կը խնդրէ որ Զարեհն ալ իրեն հետ՝ իր սահնակին վրայ տեղ առնէ, բայց քսան մետր վազքէ մը վերջ երկուքով կը գլտորին փոսին մէջ։ Յաճախ կը վերապրիմ այն արեւոտ առաւօտները, երբ ծերանոցին վերեւ պտոյտ կ՚երթայինք եւ հոն զալարիքին վրայ նստած, յանպատրաստից սեղան մը կը սարքէինք... վայրի Թրթնջուկներով։ Ու նաեւ վայրի ելակներու կութքը մերձակայ անտառին մէջ, ուրկէ Քարգուհին միշտ լի սակառով կը վերադառնար, բայց ինքը չէր ուտեր։

Ամէնքդ ալ ներկայ էք յիշողութեանս մէջ, խառն ի խուռն՝ այնպէս ինչպէս կը զբօսնուիք պարտէզին մէջ։ Ամէնէն փոքրերն ալ հաւասար բաժին ունին յիշատակներէս։ Ահա կուշտ ու կլոր Արտաւազդը, Հայաստանի ապագայ զինուորը, կռուազան Ռուբիկը որ մողէսի մը պէս ցանկապատին բացուածքներէն կը սողոսկէր. լալկան Տիգրանը որ անպատճառ մասնակցիլ կ՚ուզէր բոլոր երկար պտոյտներուն, բայց կէս ճամբան կը յոգնէր եւ մեծ ընկերներուն կռնակը կ՚ելլէր, Լեւոն որ միշտ թխամայր հաւուն ետեւէն կը պտըտէր, իբրեւ թէ անոր եօթներորդ ձագուկը ըլլար։ Ձեզ բոլորիդ հետ կը յիշեմ ձեր տեղացի փոքրիկ բարեկամները— Ժանէթը որ Շուշանիկի սահնակին բաժանորդն էր, եւ որ այնքան լաւ կ՚արտասանէր ձեր անունները։ Ռընէն որ լայնաբաց աչքերով մտիկ կ՚ընէր մեր հայերէն խօսակցութիւնները։ Եւ օդարշաւը ձեր Թռուցիկներուն որոնք գարնան իրիկունները գոյնզգոյն տաղերու պէս կ՚ոգեւորէին Գրնէնի երկինքը։

Հապա դպրոցին տպարա՞նը, որ միակը եղաւ ծրագրուած յոբելեանին նախաճաշակը տալու ալեւոր հայ մատենագիրին, Մեսրոպ Նուպարեանին, հրատարակելով իր վերջին թարգմանութիւնը, «Հատընտիր Ֆրանսացի Առակախօսներէ»։ «Յուզուա՞ծ, շատ յուզուած նամակ մը գրած է, ըսաւ Գ. Գէորգեան, յայտնի կ՚երեւայ որ ծերունին լացած է»։ Անշուշտ իր հուսկ օրհնութիւնները ժառանգեցին Գեղանուշ, Սիրանուշ եւ Աղաւնին, որոնք երբեմն, փոխն ի փոխ, երբեմն ալ միաժամանակ բայց միշտ եռանդով աշխատեցան գլուխ հանելու համար այդ գործը, որ առանց Գրնէնի Հայ Դպրոցի տպարանին, յետ մահու երկ մը պիտի ըլլար, գուցէ բոլորովին կորսուէր։

Ձեր միւս Թանձրացեալ յիշատակները իմ միակ հարստութիւնս կը կազմեն.— Կարապետի ճարտար գրչով փորագրուած տոսախ սկաւառակը. Բարթիկի եւ Հայկակի նկարած պաստառներն ու թռչունները։ Միայն Վահանի մուր մատիտով շինուած Վարդան զօրավարի պատկերը, մոռցայ սենեակիս պատին վրայ, բայց փոխարէն կարօտը հետս բերի։

Ու յիշատակներուս ամէնէն թանկագինը, ամէնէն սրտաբուխը ձեր արցունքները երբեք պիտի չմոռնամ.

Հիմա, լրացնելու համար յուշերու փունջը, անգամ մըն ալ պիտի կրկնեմ ինչ որ յաճախ ըսած եմ ձեզի,— այն որ դուք հայ մանուկներդ, իրաւունք չունիք ձեզ շրջապատող օտար տղոց անհոգութեամբը մեծնալ: Արիւնի մէջ եղած ծաղիկները անպայման անոր բոյրէն ու թոյրէն քանի մը մասնիկ կը բարձրացնեն իրենց աւիշէն։ Վրէժխնդրութիւն չէ որ կը քարոզեմ ձեզի, բայց մեր աղէտը մեծ եղաւ եւ անմոռանալի. աւելի մեծ՝ այն խոէալը որուն համար մեր ժողովուրդը դիմացաւ բոլոր պատուհասներուն։ Այդ խոէալը դուք էք։ Ի՞նչ փոյթ եթէ ներկայ սերունդը բաւարար չափով չի շահագրգռուիր ձեզմով։ Դուք նիւթական փոխարինութեա՞ն պէտք ունիք՝ հայ ոգին կրելու համար։ Եթէ իսկ այս սերունդը ձեզ լքէ բոլորովին, դուք դարձեալ չէք կրնար սրտմտիլ Հայութեան դէմ։ Սերունդ մը ի՞նչ է որ ազգի մը կեանքին մէջ։— Արարատի այգիներուն մէկ տարուան կութքը. Շիրակայ դաշտին մէկ եղանակի հունձքը. Երասխի մէկ օրուան մէջ քշած ջուրը։ Կը պատահի որ այգիներուն մէկ տարուան կութքը որդերէն ապականի, դաշտին մէկ եղանակի հունձքը խորշակէն զարնուի։ Կը պատահի որ օր մըն ալ կամրջընկէց գետը պղտոր թուալի...

Այսպիսի աղէտեալ երեւոյթ մըն ալ մեր սերունդը։ Բայց երեւոյթները, լաւ կամ գէշ, ժամանակաւոր են։ Ինչ որ յաւիտենական է, Արարատի ընդերքներուն մէջ խլրտացող մշտանորոգ ուժն է, Շիրակայ արգաւանդ հողն է, Երասխի գուլալ յորդաբուխ ակն է. ինչ որ յաւիտենական է՝ հայ Ոգին է։

Ահա այդ ոգին է զոր ձեզի կը մաղթէ ձեր մեծ եղբայրը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ Առեւտրական սենեակի վիճակագրութեան համաձայն, ապրուստը 1929ին 14.60 անգամ սուղ եղած է 1914ի բաղդատմամբ։ Ուտեստեղէնի գիներուն բացատրական ցուցակին համաձայն, շաքարը 3 58. լուբիան 4,48, բրինձը 3.49, մաքառոնին 3 49, կերակուրի իւղը 10 125 եւ գետնախնձորը 1-125 եւ գետնախնձորը 1-15 դրուշ եղած: Նոյն համեմատութեամբ բարձրացած են նաեւ ուրիշ անհրաժեշտ պիտոյքները, ինչպէս նաեւ տան վարձքերը, դաստիարակութիւն, հաճոյքի ծախս եւն.: Այնպէս որ 1914ին ամսական 945 դրուշով ապրուող չորս հոգինոց ընտանիք մը, 1929ին պէտք է 135 ոսկի վաստակ ունենայ։ զրկանքով չապրելու համար:

ՆՈՐԱԳՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻ…

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔ…

Ներկայացումներ եւ համ… — Ցաջող դպրոց մը.— … la Armenia».— Դժ… դէպք մը:

ԲՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ.— … պուէրականի Հայր. Մի… իր անդրանիկ ներկայաց… նոր շարժում ստեղծեց… վերջ լուռին հայկական ն… յացումները, Հայրենակ… Միութիւններու կողմէ։… է առանձին առանձին … միայն կը ցաւինք, որ այ… կազմակերպ ու պատաս… ուժերով տրուած ներկայ… ները իմեր՞յ կրնան ձա… նել առանց այդ ալ փո… թատերասէր հասարակու… կ՚արժէ յիշել Հայուհեաց Մ… ներկայացումը զոր մեծ գո… կութեամբ խրախուսեց … րակութիւնը։ Այժմ երբ … հեաց Միութիւնը բաւա… պահուած է իր նիւթ… անշուշտ պիտի սկսի իրա… իր գլխաւոր նպատակներ… կապ հաստատել գաղութ… յուհիներուն միջեւ, … անոնց մտաւորական եւ … քական զարգացումէն, վ… հել ազգային ոգին եւն.։ … կարելի չէ լճացած վիճակ… նաւանդ որ օրը օրին Թ… կարող ուժերով կ՚աւելն… դամուհիներու թիւը։ Հայ… գեղարուեստական բաժի… հացուցիչ էր, շնորհիւ … տանի Երաժշտանոցի ա… Գ. Դ. Վարդանյանի։ Տ… նեցան արտասանութիւ… պարեր, մեներգներ ու … ներ։ Հաճելի տպաւորութ… դուց քառաձայն երգեցիկ… բը որ այստեղի համար … թիւն էր։

.՚. Դեկտ. Ցին տեղի ու… Նուեւօ Բօմբէյօ կոչուած … քամասի Սահակեան վարժ… նի ամավերջի հանդէսը։

Այս դպրոցը հիմնուած է … մայիս 15ին, նախաձեռնու… Գ. Գ. Ե. Խաչիկեանի եւ … լանի։ Սկզբնական շրջ… ունեցած է համեմատաբար … քիչ թիւով այն ալ բոլո… հայերէն չգիտցող կամ … աշակերտներ, բայց … դպրոցի ուսուցիչ Գ. … Մուրատեանի յամառ … տանքներուն ու գի… ծնողներու քաջալերու… այժմ աշակերտութեան … բարձրացած է 55ի։ Դպրոց… նի երեք դասարաններ, մ… պարտէզ. նախապատրաստ… ու նախակրթարան։ Ինչպէ… դութիւններու մէջ եղած … նման հաստատութիւններու… դպրոցին ալ գլխաւոր նպա… է փրկել հայ մանուկը … սերումէ, սորվեցնելով մայ… լեզուն, ազգային պատմու… եւայլն։

Դպրոցի ամսական եկամ… հաւասար է 75 փէզոյի, … գոյանայ ծնողներու ամսավ… ներէն, իսկ ելքը 125 փեզո… 50 փեզո բացը սիրայօժա… վճարէ Գ. Ե. Խաչիկեան։

Փոքրերու կողմէ տեղի … ցան արտասանութիւններ, … գեր ու հայկական պարեր։ … կայացուեցաւ փոքրիկ … կախաղ մը։ Ի միջի այլ… ձուրդի դրուեցաւ զօր. Անդ… նիկի մէկ նկարը որ քանի… վայրկեանի մէջ բարձրա… 114 փեզօ 40 սենթի։

Հանդէսը ընդհանրապէս … էր ու հայ ծնողներ հեռացա… գոհունակութեամբ, ոգեւո… լով իրենց փոքրերու ձեռք… բած յաջողութիւններով։

.՚. Անկէ առաջ գրած … Ե. Խաչիկեանի նոր հողերու … մասին։

Այդ հողերը, որոնց տա… ծութիւնը հաւասար է 230… թէի, Գ. Ե. Խաչիկեան պ… կան ձեւակերպութեամբ … նագրած է իբրեւ «Vi'la Ar… nia» (Վիժա Արմենիա, … գլխաւոր օգուտը, մեզ Հայ… համար այն է, որ քանի մը … րի վերջ այլեւս այստեղ… ները որոշ գաղափար կ՚ունե… մեր մասին, տեղի անուան … վերաւորեր մեր ազգային …

...րուԹիւնը «Թուրքօ» (Թուրք) ...ով մեզ:

...Villa Armenia»ն Ալփժանէ... ...ուած արուարձանի ամե... ...ւս շրջաններէն մէկն է, Փուէ... ...Արքէօէն հազիւ 40—50 ...կեան հեռու: Շրջապատ... ...է զանազան մեծ ու փոքր ...արաններով, ինչ որ կրնայ ...անել անոր արագ զարգաց... Տեղը օդաւէտ է:

...Ի գլխաւորին մեր հայրե... ...ցիներուն, պարոն կը հա... ...նք ծանուցանէլ Թէ, այս վեր... ...հայր ու որդի Տօնական ...կարէլ Քէյչէճեաններ շատ ...լիկ կերպով կրցած են շա... ...րծել գաղութիս քանի մը ...աններու բարեկացութիւ... ...ւ բաւական կլորիկ գումար ...որդելէ վերջ անհետանալ, ...ւ կ'իմանանք: Հայր ու ...երկար ատենէ ի վեր նման ...երով կը զբաղէին: Եղած ...իւախուային հովկաա, վեր... ...անցած են Գարակասառն, ...ւ անկէ հոս: Ըստ ստոյգ ...ական տեղեկութիւններու, ...ւնները Ռուսանիա անցած ...նայելով տրուած վիզաներ... ...կը յանձնարարենք զգու... ...ւլ:

...վերջերս դժբախտ արկա... ...ը ենթարկուեցաւ մեր ըն... ...րէն և Զ. Ե. Ռ. Մ. ատենա... Դաւիթ Գարաժանեանը: ...ւլ ընկերը աշխատանքի ...անակ երկաթեայ ձողերու ...նեց ու ծանր վէրքեր ...ւ ոտքերուն եւ մէջքին ...: Սկզբնական շրջանին վի... ...յուսահատական կը հա... ...ւէր, բայց այժմ, շնորհիւ ...առնուած միջոցներու բա... ...ն յոյս կը ներշնչէ: Ընկերը ...մշկուի ապահովագրական ...նդանոցներէն մէկուն մէջ, ...ամէն կերակի մեր ընկերնե... ...այցելեն:

...յս արկածը շատ գէշ աղ... ...ժանուանդ մեզ, երիտասարդ ...ատուորներուս վրայ: ...բոլէ, կը փախնանք վասն... ...ը, Նկատի ունենալով աշ... ...անցի այն հին ձեւերը ո... ...մով կը կատարուին մասնա... ...ւլէս բնակարանի շինու... ...նց գործերը:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԴՈՄԵԱՆ

ԽԵՆԴԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

...Ցրուէ տարի Փարիզի մէջ ...երու Թիւը կը շատնայ: ...ներ, Փարիզի հիւանդանոցնե... ...մէջ կը գարմանուէին ...02 մասգարներ, 1929ին, ...Թիւը կ'աւելնայ 300ով: Ա... ...Փարիզի մասգարներ են, ...7000ը միայն կը գար... ...ուին Փարիզի հիւանդանոցնե... ...մէջ. Ծնողները կը ղրկուին ...ւ:

...րդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ»

Դեռ նոր ստացանք Սոֆիայի «Արաքս»ը, որուն յունուար 1ի Թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

Դեկտ. 29ի կիրակի, կէսօրէ վերջ, Բաղեմքերգի ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ, տեղի ունեցաւ Սոֆիայի Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղ. կոմիտէի կազմակերպած ընկերահաւաքական հանդիպումը եւ երդման արարողութիւնը 32 երիտասարդ նոր ընկերներու, որոնք ինքնաբուխ հաւատքով մը կուգային մանելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ:

Կարգադիր Ցանձնախումբին կողմէ ընկ. Լեւոն Դադաճեան հաւաքոյթը բացուած յայտարարելով, ողջունեց նորագիր երիտասարդները, եւ բացատրեց Դաշնակցութեան վայելած հմայքի պատճառները:

Ցաջորդաբար խօսք առին ընկ. ընկ. Գ. Նժդեհ, Յ. Ցէվէճեան եւ Արշակ Ջամալեան:

Բանախօսութիւններէն վերջ, խորին ու հանդիսաւոր լռութեան մը մէջ 32 երիտասարդներ եկան տեղ գրաւելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ եւ մեծ Ցեղափոխականին, Քրիստափոր Միքայէլեանի կիսանդրիին դիմաց: Ընկ. Ջամալեան վերջին անգամ իր խօսքն ուղղելով նորագիր ընկերներուն, բացատրեց անոնց Դաշնակցութեան էութիւնը եւ դաշնակցականի կոչումը:

Ցետոյ կարդացուեցաւ հետեւեալ երդմնագիրը, որ բարձրաձայն եւ ձեռամբարձ կրկնուեցաւ 32 երիտասարդ ընկերներու կողմէ: Ահա երդմնագիրը.

— «Կ'երդնում պատւոյս եւ խղճիս վրայ, որ հաւատարիմ պիտի մնամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրին, կանոնագրին, աւանդութիւններուն եւ կուսակցական որոշումներուն:

Կ'երդնում Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ իմ բարոյական, ֆիզիքական եւ նիւթական ուժերը ի սպաս դնել հայ ժողովուրդին՝, մինչեւ անոր վերջնական ազատագրութիւնը ամէն կարգի քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական ճնշումներէ՝ իր անկախ եւ միացեալ հայրենիքին մէջ:

Նորընծայ ընկերները կարգով կը մօտենային համբուրելու Դաշնակցութեան դրօշը, որուն համար ինկան հայ ժողովուրդի ամէնէն ընտիր զաւակները, միշտ բարձր պահելու համար զայն:

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կերէնսկիի խմբագրութեամբ Փարիզի մէջ հրատարակուող «La Russie Opprimée» բոլշեւիկեան աղբիւրներէ իսկ հաւաքելով, կը ներկայացնէ խորհրդային վայրագութիւններ, որոնք անշուշտ կը գործուին յանուն համաշխարհային խաղաղութեան եւ պրոլետարական դատի յաղթանակին…

«Գոհացանք, կը գրէ Թերթը, հաւաքելով խորհրդային մամուլին տուած տեղեկութիւնները: Բոլորովին մէկ կողմ նետեցինք նախ եւրոպական Թերթերու մէջ, Մոսկուայի իրենց Թղթակիցներուն կողմէ տրուած տեղեկութիւնները: Թերթերը մօտէն քննելով, համոզուեցինք Թէ ո՛չ մէկ մահապատիժ միեւնոյն ատեն չէ հաղորդուած ամբողջ մամուլին կողմէ: Գրեթէ ամէն օր «Իզվէստիա» Թերթին մէջ հաղորդուած մահապատիժի լուրը չի տեսնուիր «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» Թերթին մէջ, մինչդեռ այս վերջին Թերթին մէջ լոյս տեսած պահապատիժի լուրը չի յիշուիր ո՛չ «Պրաւդա» եւ ոչ ալ «Տրուդ» Թերթերուն մէջ: Այս իրողութիւնն իսկ կը բաւէ ապացուցանելու մահապատիժներու մասին բոլշեւիկեան մամուլի տեղեկատուութեան պատահականութիւնը: Վերջապէս, շնորհիւ արտասահման ապրող ազգականներու, կը ճանչնանք զոհերէն մեծ մասին անունը. բայց այդ ՚ անուններուն չենք հանդիպիր խորհրդային Թերթերու մէջ, իբրեւ մահապատիժ ենթարկուածներ: Կարգ մը պարագաներու մէջ, մամուլը պաշտօնապէս կը հաղորդէ հակայեղափոխական խմբակի մը մահապատիժի ենթարկուիլը, առանց յայտնելու Թէ քանի՛ հոգի են եւ ի՛նչ են անոնց անունները:

Այս բոլորը կը հաստատեն Թէ մահապատիժներու գումարը շատ աւելի մեծ է քան ինչ որ կրնանք առնել Թերթերու միջոցով:

Բայց նոյն իսկ, եթէ միայն այդ աղբիւրին դիմենք, բաւական պերճախօս պատկեր մը կ'ունենանք: Պաշտօնապէս հաղորդուած է արդէն Թէ միայն հոկտեմբերի ընթացքին մահուան դատապարտուած են:

56 հոգի: Գիւղացիներ են որոնք բոլշեւիկներու հանդէպ ընդդիմութիւն գործած են գիւղերու մէջ:

20 անձեր, որոնք պարզապէս, առանց ուրիշ բացատրութեան, կը նկատուին իբրեւ «խորհրդային իշխանութեան Թշնամիներ»:

25 մասնագէտներ իբրեւ խափանարար:

17 անձեր կրօնական գործունէութեան վերագրանքով:

2 հոգի մաքսանենգութեան համար: Գումար 120:

Նոյեմբերի մէջ:

89 հոգի մէջը նոյն ամբաստանութեամբ: 16 անձեր կրօնական գործունէութեան համար: 11 «հակառակորդներ՝ խորհրդային իշխանութեան»: 7 «Թշնամիներ՝ խորհրդ. իշխանութեան»: 3 խափանարարներ. 1 լրտես: Գումար՝ 127:

Դեկտեմբերի մէջ: 21 հոգի.

Այսպէս ուրեմն, միայն պաշտօնական աղբիւրներու հիման վրայ, կ'ունենանք 262 հոգի՝ մահուան դատապարտուած միայն երեք ամսուան ընթացքին:

Ու պէտք է անշուշտ ժամնել Թէ այս Թիւը նուազագոյնն է:

Այս Թիւին մէջ սակայն, կու յակներն են որ մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւեն ,— 166 հոգի 262ի վրայ: Այս կուլակ անունը մարդ խաբելու չէ, աւելի քաղաքական քան Թէ տնտեսական իմաստ ունի: Որեւէ գիւղացի որ կը կանգնի խորհրդային իշխանութեան դէմ, կուլակ կը նկատուի, նոյնիսկ եթէ ո՛չ մէկ ինչք ունենայ:

Ուրիշ հաստատում մը եւս: Սարսափը տարածուած է ամբողջ խորհրդային Միութեան մէջ: Գիւղերու վրայ ճնշումը հետզհետէ կը սաստկանայ, ինչ որ կը բխի խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութենէն: Ստալինի հրամանները կը գործադրուին: Պէտք է կործանել յարձակողական մինչեւ գիւղի եւ քաղաքի գրամայնօտական տարրերուն դէմ»:

ՉԵՐՎՈՆԷՑԻ ԿԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ

Չերվոնէցի կեղծարարներուն մասին գրելով «Ռոթէ Ֆանէ» կարգ մը յայտնութիւններ կ'ընէ զօրավար ֆօն Կրէսէնշթայնի եւ արտաքին նախարարութեան յարաբերութիւններուն շուրջ, վրացի գաղթականներուն եւ չերվոնէցի կեղծարարներուն հետ: Այս յայտնութիւնները յուզում պատճառած են քաղքենի մամուլին.

«Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ այս առթիւ.— Բնականաբար հետաքրքրական է իմանալ Թէ Քարումիզէի պաշտպան փաստաբանին գոյց տուած գաղտնի փաստաթուղթը՝ իբր «պետական ապահովութեան համար վտանգաւոր», նամակն է գերման բանակի նշանաւոր մէկ զօրավարին, որ յայտնօրէն կը նեղուի քաղաքականութեան քաղէսի ճամբաներուն մէջ: Կառավարութեան կ'իյնայ, հրապարակաւ լուսաբանել այս խնդիրը:»

Ուրիշ Թերթեր «ընման արտայայտութիւններ» կ'ունենան: Միայն սոց. դեմոկրատ օրկան «Ֆորվէրց» Թերթն է որ «Ռոթէ Ֆանէ»ի լուրին պաշտօնական հերքումը կը դնէ, առանց որեւէ մեկնաբանութեան, ընդունելով մեկտեղ Թէ զօր. ֆոն Կրէսշթայն, 1925ին Քարումիզէի տուած է մասնաւոր յանձնարարական:

Այս հերքումին հանդէպ, «Ռոթէ Ֆանէ» կը պնդէ իր լուրին ճշգրտութեան վրայ, եւ հարց կը դնէ երեւան հանելու համար Թէ, սա՞յգ է որ Քարումիզէի տրուած յանձնարարականը կը կրէր բանակի հրամանատարութեան յատուկ Թուղթի մը վրայ, 7 համարը:

«Ռոթէ Ֆանէ»ի այս յայտնութեան մասին, խորհրդարանի համայնավար խմբակցութիւնը հարցապնդում պիտի ուղղէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ.— Կրընոպլի մէջ, մաժեսթիք պանդոկի պաշտօնեաները, անխանոցին մէջ երեւան հանեցին Հայու մը դիակը: Արմենակ Գրիգորեան 27 տարու:

Նախ կարծուեցաւ Թէ տարաբախտ երիտասարդը զոհ դարձած է արկածի մը, բայց մարմինը քննող բժիշկը, ճակատին վրայ նշմարած ըլլալով լայն ճեղքուածք մը, մերժեց տալ Թաղման արտօնագիր:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պանդոկին պաշտօնեաներէն մէկը, գուիցերիացի Աւտյս Պալէր, 23 տարու, որ գիշերն անցուցեր էր Արմենակ Գրիգորեանի հետ:

… ԲԱՅՑ ՍՆԱՆԿԱՑԱՒ.— Քանի մը տարիներ առաջ Պերլինի մէջ կազմուած էր հսկայ ընկերակցութիւն մը, որուն նպատակն էր գնել բոլոր հաճոյքի վայրերը. սրճարաններ, պարասրահներ, Թատրոններ եւլն, եւ շնորհիւ վիթխարի դրամագլուխի մը, զանոնք արդիացնել, նախանձը գրգռելով Փարիզի, Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի:

Սկսած էր յաջողութիւն գտնել. գնած էր զբօսանքի եւ հաճոյքի մեծ հաստատութիւններ. գործը կը քալէր և ընկերակցութիւնը զոր կը վարէին երկու եղբայրներ, զբաղ գիգելու վրայ էր, հանրութեան տալով աշխարհիկ վայելքներու ճաշակը, երբ յանկարծ տարպուեցաւ անանկութիւն յայտարարել: Ուրվհետեւ, կազմակերպութեան վարիչները մոռցեր էին աննշան մանրամասնութիւն մը, - այինքն՝ շինութեան գիներու անհամեմատ բարձրացում մը:

Իրօք, գնած էին մեծ զբօսավայր մը, որուն նորոգութիւնը նախատեսած էին 12 միլիոն ֆրանք: Մինչ ընկերութիւնը որ յանձն առեր էր շինութիւնը, կը պահանջէր 25 միլիոն, ինչ որ կը պակսէր իրենց:

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Եւ. ահա տխուր նորութիւն մը՝ եղերականութեան աշխարհէնմէջ.— զաւակը հանդիսատես կը մնայ՝ մօրը անձնասպանութեան:

Թուլուզի մէջ, 50 տարու կին մը կը տառապէր ջղային սաստիկ ցաւերէ, եւ երկար գարմանումներէ յետոյ, վհատած, վճռած էր վերջ տալ կեանքին: Նախ գնաց քահանային խոստովանելու եւ Թողութիւն խնդրելու եւ յետոյ տուն դարձաւ պատրաստելու ամուսին եւ զաւակներուն ճաշը: Այս գործն ալ կատարելէ յետոյ, ճամբայ ինկաւ ու գնաց մինչեւ ելեկտրական Թելերու ձողի մը քով: Թելերը ձողին վրայ գետեղուած են՝ կազմելով օրրան մը: Կինը յաջողեցաւ բարձրանալ ձողին գագաթը, անդամալուծուեցաւ Թելերուն վրայ ու պառկեցաւ: Ելեկտրական հոսանքը զօրաւոր էր, բայց կինը ելեկտրահար չեղաւ մէկ անգամէն, այլ այրուածքներ ստացաւ իր աղաղակներուն վրայ, կառապան մը որ անկից կ'անցնէր, հասաւ օգնութեան, ինչպէս նաեւ զաւակը որ իր մայրը փնտռելու ելած էր:

Կինը որ կրակէ օրրանին մէջ կը տապլտկէր, ի զուր օգնութիւն կը պաղատէր, մերթ ընդ մերթ, կարծես կայծեր կը մտնէին իր մարմինը մէջ, այնքան սուր կանչեր կ'արձակէր, մինչ կառապանն ու զոհին զաւակը, սարսափահար եւ անզօր, ձողին քովը կանգնած ի զուր կը մտածէին փրկութեան ելք մը: Վազեցին լուր տալու ոստիկանութեան, բայց միայն երեք ժամ յետոյ կարելի եղաւ ելեկտրական հոսանքը դադրեցնել տալ եւ յուսահատ կինը վար առնել Թելերէն: Սակայն արդէն մեռած էր զարհուրելի տանջանքներու մէջ:

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Երկու օրէ ի վեր զարհուրելի փոթորիկ մը կը տիրէ Ֆրանսայի եւ մանաւանդ Անգլիոյ մէջ: Կիրակի իրիկուն ծովէն եւ անծրեւէն անանցանելի դարձած էին Փարիզի փողոցները եւ արկածներ ալ պատահեցան: Մանշի մէջ ծովը կը փչէր ժամը 100—120 ք.մեդր արագութեամբ: Լոնտոնէն կը գրեն Թէ արդէն չորս հոգի մեռած են փոթորիկէն: Բազմաթիւ արկածներ կը ծանուցուին ծովու եւ ցամաքի վրայ:

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 50 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ԳԱՒԱԹԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՇՐԹՈՒՆՔ ՇԱՏ ՀԵՌՈՒ Է

...ւ որովհետեւ երկու յա... ...ւնները չէին հասկնար Թէ ...ւել կ'ուզէ, Պ. Վալիէ բացա...

— Անձնական գրաւումը ...տուած է 1937էն ի վեր:

— Բանկային կնիքի տա՞կ պիտի ...էք, հարցուց Սէլէստէն հեգ...էն.

— Բնաւ երբէք, բայց արգ...ուած է ձեզ Փարիզէն հեռա... մինչեւ որ ձեր ամ բողջ տա... ...վճարած ըլլալու ընկալագիրը ...կայացնէք.

— Այս ալ՛ շատ տարօրինակ է:

— Օրէնք է, կրկնեց Պ. Վա...

— Շատ նեղեցիկ է, ձեր ...դ օրէնքը:

— Ես չեմ որ հաստատած եմ զայն:

Բացատրութիւնը պատասխան չէր վերցներ, արդարեւ Պ. Վալիէ, որ լաւ պաշտօնեայ մըն էր, չէր կրնար չարիքին պատասխանատու նկատուիլ:

Սէլէստէնի յուսախաբութիւնն այնչափ զօրաւոր էր որ, անօրէնի գրասենեակէն դուրս ելածին պէս լալ սկսաւ:

— Մխիթարուէ՛, ըսաւ Ռընէ, սիրալիր կերպով մը ուսին զարնելով, չէ՞ որ այդ հարստութիւնը անակնկալ մըն էր..

— Բայց այնչափ գողտրիկ երազներ:

— Ճիշդ կաթի ամանին առակը:

— Բնաւ չպիտի կրնամ մխիթարուիլ:

— Անտարակոյս:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընենք հիմայ որ գրամատուն ենք Թակարդի մը մէջ ձգեցին ձեզ :

— Պիտի աշխատինք. խոստացաւ Գաբրիէլ Պլէօ եւ յանձն կ'առնեմ ազատել ձեզ:

— Ի՞նչպէս:

— Տասնեակ շնորհով:

— Բայց իմ միլիոնս կորսուա՞ծ է, հարցուց Սէլէստէն:

— Վախնամ Թէ այո՛:

— Ցաւահառելիք բան է:

— Իր յուսահատութիւնը ամոքելու համար ըսաւ Ռընէ, լաւ ճաշարան մը մտնենք:

— Ախորժակ չեմ, պարոն:

— Ախորժակին ուտելով կը բացուի. Ռընէ չէր խաբուեր հաստատելով այդ առակը. Սէլէստէն փառաւորապէս ճաշակեց եւ ճաշի պահուն երեք բարեկամները խօսեցան ապագայի վրայ:

— Նորէն պիտի սկսինք աշխատիլ, ըսաւ ցաւագին շեշտով մը Սէլէստէն, երբ կը յուսայի այլեւս եկամուտներով ապրիլ…

— Ձեզի լաւ պաշտօն մը պիտի գտնեմ, ըսաւ Պլէօ. Հարիւր տարի քնացած ըլլալնիդ օգտակար պիտի ըլլայ:

— Բայց չեմ ուզեր որ գիս հրէշի մը նման ցուցադրեն:

— Փարի՞զ պիտի մնաս, հարցուց Ռընէ:

— Ու՞ր պիտի երթամ դուք:

— Նիւ Եորք պիտի վերադառնամ:

— Դարձեալ գեղահանդէ՞ը կարօտցաք:

— Օրիորդ Աննի երաշխաւոր եղած է. չեմ ուզեր զինքը դժուարութեանց մատնել:

— Մարդ կը շուարի, եղբայր ըսաւ Սէլէստէն:

— Սորվուած չէք ընկերանալու ինծի:

Սէլէստէն բարկացած երեւոյթ մը առաւ:

— Ի՞նչ կը կարծէք Թէ հարիւր տարի ձեր քով քնացայ. որպէսզի այժմ լքե՞մ ձեզ: Ձեզի հետ Ամերիկա պիտի գամ, պարոն. պիտի երթամ Նիւ Եորք մինչեւ իսկ եթէ Օրիորդ Սպանգբուրգներու բոլոր ճոգարները լափելու սահպուիմ:

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆՕԳՈՒՏ ՃԻԳԵՐ

ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՐՄԱՐԵԼՈՒ

Շնորհիւ Գաբրիէլ Պլէօի եւ անոր ներկայացուցած ազդեցիկ մարդոց միջամտութեան, ելմտական նախարարութիւնը շատ անգութ չվարուեցաւ անօրէնը հաճեցաւ ջնջել Ռընէի եւ Սէլէստէնի պարտքերը, խնայողական անտուկի գումարին փոխարէն եւ փակել հաշիւները:

Ամառ երեկոյ մը առանց սեւէ դժկամակութեան, երկու բարեկամները առին Նիւ Եորք մեկնող ճեպընթաց օդակառքը եւ յաջորդ առտու հասան մեծ մայրաքաղաքի քարափը:

Օրիորդ Աննի կը սպասէր անոնց՝ Ռօքֆէլլէր Թանգարանի իր գրասենեակին մէջ:

— Ուրեմն, ըսաւ ան, Ֆրանսայի մէջ ամէ աւելի հանգիստ չեղաք.

— Ոչ, պատասխանեց Ռընէ, այնտեղ ալ նոյնչափ կղզիացած զգացի ինքզինքս . մինչեւ իսկ աւելի, որովհետեւ ձեր բարեկամութենէն զրկուած էի:

Օրիորդին աչքերը արտայայտեցին այն հրճուանքը, որ անմիջապէս խօսք բացաւ կարեւոր հարցին շուրջ:

— Հիմայ որ վերադարձաք, ըսաւ, պէտք է ընկերային դիրք մը գտնել, ձեր բացակայութեան այդ մասին շատ խորհեցայ արդէն:

— Ըսէք Թէ ինչ որոշած էք, ըսաւ Ռընէ եւ պիտի հնազանդինք ձեզի:

Շար.

կ՚ընեն Թագաւորին ամուսնութեան մասին։ Հաւանական կը նկատուի որ իշխանուհի Ճիովաննա պահէ հռոմէական դաւանանքը եւ իր բոլոր զաւակները իբրեւ կաթոլիկ մկրտուին, բացի անդրանիկէն որ հօրը պիտի յաջորդէ, իբրեւ Թագաւոր Պուլկարիոյ։ Բայց Պապը դարձեալ կը մերժէ իր հաւանութիւնը տալ։ Այս առթիւ կ՚արժէ յիշել որ Պորիս Թագաւոր ծնած եւ մկրտուած է իբրեւ կաթոլիկ, բայց պուլկար ժողովուրդին հաճելի ըլլալու համար, Ֆէրտինանտ Թագաւորը զինքը մեծցուց իբրեւ օրթոտոքս։ Պուլկարական սահմանադրութիւնը, որ նախապէս կ՚արտօնէր Թագաւորին իր ուզած կրօնքը ընդունիլ, փոխուեցաւ Ֆէրտինանտ Թագաւորին կողմէ եւ հիմա կը տրամադրէ որ վեհապետը օրթոտոքս դաւանանքին պատկանի։

Սպանութեան փորձ Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երկրաչափ Պէտրի պէյ, որ միեւնոյն ատեն ուսուցիչ է, բիվոլվըրի քանի մը հարուածներ պարպեց «Վագըթ»ի արտօնատէր եւ հիրաւոնի երեսփոխան Հագգը Թարիք պէյի դէմ։ Երեսփոխանը վիրաւորուեցաւ։ Յարձակման պատճառը յայտնի չէ։

Գիւղեր կ՚իյնան ժամէ ժամ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— «Պրաւդա» կը ծանուցանէ թէ վերջին 24 ժամուան մէջ 23 հոգի գնդակահարուեցան, իբրեւ հակայեղափոխական։ Հաստատուեցաւ թէ յեղափոխութեան շրջանին չորս նախկին սպաներ հրացանի բռնել տուած են քանի մը հարիւր կարմիր զինուորներ։ Զորսն ալ մահուան դատապարտուեցան եւ տեղն ու տեղը գնդակահարուեցան։

Թատերական գործադուլ?

Պ. Օսկար Տիւֆրէն Փարիզի թատրոններու տնօրէններու ընդհ. ընկերակցութեան նախագահ Պ. Մաքս Մորէի հաղորդեց թէ որոշած են փակել բոլոր երգեցիկ սրճարանները, կրկէսները, գեղարուեստական կապելաները եւ ուրիշ զբօսավայրերը, եթէ գոհացում չտրուի տուրքերու մասին եղած բողոքին։ Պ. Մորէ պիտի խորհրդակցի չորսերու խորհուրդին հետ, որուն անդամներէն մէկն է Պ. Փիթօէֆ։ Հաւանական է որ թատրոններն ալ միանան այս գործադուլին։

Պաղեստինի եւ Երուսաղէմի խնդիրները

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, որ բացուեցաւ երկուշաբթի օր, կէսօրէն յետոյ նկատի առաւ հոգատարութեանց խնդիրը եւ Պաղեստինի դէպքերը։ Բրիտանական կառավարութիւնը յատկապէս խնդրած էր յանձնաժողով մը կազմել, կարգադրելու համար Լացի Պատին խնդիրը։ Որոշուեցաւ յառաջիկայ նիստի մը մէջ մանրամասնօրէն քննել այս խնդիրները։ Խորհուրդը յետոյ զբաղեցաւ Միջազգային խնդրով։ Անգլիա պաշտօնապէս հաղորդած է թէ պիտի առաջարկէ այս նոր պետութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ ընդունիլ 1932ի համար։

Կը շարունակեն իրար կոտորել

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ մակեդոնական կազմակերպութեան պետերէն Սթրէզոֆ յունուար 13ին սպաննուեցաւ սրճարանի մը մէջ։ Փրոթոկէրոֆի կուսակիցներէն էր։

Երկու միլիոն հոգի անօթի մեռած

Օտարականներէ կազմուած մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ Չինաստան գացած էր քննութիւններ կատարելու համար Շանսի եւ Շէնցի նահանգներուն մէջ, իր տեղեկագրով կը հաստատէ թէ երկու միլիոն մարդ մեռած է անօթութենէ։ Ուրիշ երկու միլիոն թշուառներ ալ սովամահ ըլլալու դատապարտուած են։ Այս աննախընթաց աղէտին պատճառն է 1927ի երաշտութիւնը, ինչպէս եւ ձմեռուան սաստկութիւնը։ Ցեռոյ փոխադրութեան միջոցները կը պակսին, անօթիները մորթած եւ կերած ըլլալով ձիերն ու գրաստները...։

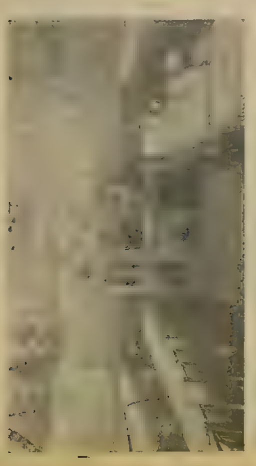

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

18 Յունուար Շաբաթ գիշեր Պ. Թաղապետարանի սրահը կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահը, 3 r. la Vieuville, Մէթրօ՝ Abbesses, Nord Sud.Pigalle

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին «Ֆլօրիա» ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Օրակարգ՝ ա) Հերթական խնդիրներ, բ) Դասախօսութիւն՝ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեանի կողմէ, «Խ. Հայաստանի արդի վիճակը»։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՐԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կատարած հանգանակութեան ցանկը.—

Կ. Փափազեան, Յ. Փափազեան 100ական, Մ. Պետրոսեան եղբայրք, Կ. Չաքրեան 50ական, Մ. Կ. Սողոմոնեան, Մ. Բապոճեան, Ա. Արսլանեան 30ական, Լ. Ջորմիսեան 25, Պ. Յ. Յովհաննէսեան, Ե. Պատարծիկեան, Ա. Մկրեան, Կ. Յոտոզեան, Գ. Քէպելեան, Օ. Յ. Վարդանեան, Գ. Քնարեան, Օ. Ջոլաքեան, Հ. Քէօսէեան, Գ. Ցիլսիզեան, Խ. Գումրուեան, Ն. Նոտարեան Լ. Մալաթեան (1 վերարկու), Յ. Առաքելեան 20ական, Յ. Նիյտեցի, Խ. Թգրեան 15ական, Փ. Ուստուլիկեան, Մ. Եազճեան, Վ. Թորոսեան, Օ. Մուքթաֆեան, Խ. Կուրեան, Թ. Պէտիկեան, Ա. Պիպէրեան, Հ. Նարկիլէճեան, Հ. Թագւորեան, Նորաշխարհեան, Ա. Սէմէրճեան, Ջ. Գույեան, Մ. Սէօլէզեան, Ե. Էօլմէզեան, Պ. Դաւիթեան, Մ. Կարապետեան, Գ. Գարաօղլանեան, Լ. Արսլանեան, Վարժապետեան, Գ. Ջաքարեան, Ս. Մարգարեան, Մ. Ջոնդուլեան, Մ. Ադգուշեան, Գարպալմախեան, Ն. Թիւյսիւզեան, Կ. Մկրտիչեան, Փ. Անդրանիկեան, Մ. Ադամեան, Յ. Քիւրտեան, Ն. Անտոն, Օ. Նարկիզեան, Մ. Սանթուրեան, Կ. Ասլըեան, Յ. Նաւապետեան, Մ. Ջոբաթաքեյեան, Մ. Բաշաեան, Հ. Էմիրէեան, Եանքեան, Մ. Յաւուլեան, Մ. Կարապետ, Ն. Գամանթոյեան, Հ. Յակոբեան, Հ. Յակոբոսեան, Լ. Յակոբեան, Գ. Նոտուլեան, Ջ. Նալպանտեան, Ա. Պէրպէրեան, Հ. Մ. Արմենուհի, Գ. Ջէրվիշեան, Հ. Պետրոսեան, Ջ. Գուրեան, Ա. Ասծիրեան, Յ. Կարապետեան, Պ. Քայիշեան, Ա. Էմիրէեան, Յ. Խաչիկեան, Կ. Եաճպազեան, Հ. Քրգըրեան 10ական, Յ. Լէպլէպճեան 7, Օ. Թրոյեան, Ա. Պէրպէրեան, Վ. Փափազեան Յ. Գալուստեան, Յ. Թագւորեան, Օրիորդ Սիրանուշ, Մ. Յակոբեան, Պ. Խաչիկեան, Յ. Մէսէլեան, Գ. Ալթունեան 5ական, Մ. Կոչեան 6։ (Շարունակելի

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կը ծախեմ «Հայրենիք»ի հետեւեալ թիւերը.— Գ. տարի թիւ 10, 11, 12։ Դ. տարի 1 2 3 4 5 6 7 8 10 12, Ե. տարի 1 2 3 4 5 6 7 8 10 11 12, Զ. տարի 1 2 7 8 9 10 11 12, Է. տարի 2 6 7 8 9 10։ Իւրաքանչիւր թիւը 7.50 Ֆր. կանխիկ։ Փոստի ծախքը գնողին հաշւոյն։ Դիմել՝ Պարսամ Տէկիրմէնճեանի, Maison Sibil, Ave. J. Jaurès Décine, Isère։

Տէր եւ տիկին Պետրոս Շահպէնտէրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ազապապեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Շահպէնտէրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Շահպէնտէրեան եւ զաւակունք եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, եղբօրորդւոյն անդրանիկին եւ ազգականին՝

ՍՈՒՐԷՆ ՇԱՀՊԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Pantinի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Հաղորդ. միջոց՝ առնել Թրամուէյ թիւ 51։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Կլընոպլի մասնաճիւղին վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը. 47՝ ջութակ, 7՝ կնոջ գլխարկ, 23՝ կնոջ գլխարկ, 185՝ մէկ զոյգ հողաթափ, 121՝ կնոջ մետաքս գուլպայ, 107՝ մէկ տուփ «տանթէլ», 32՝ այր մարդու գուլպայ, 148՝ փողկապ, 161՝ երախայի գուլպայ։ Շահող տոմսերով դիմել՝ Miskdjianի 109 cours Berriat, Grenoble, (Isère)։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. գրադարանը բաց է չորեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները։ Տեւական բաժանորդագրութիւն՝ ամիսը 2 ֆրանք, պատահական բաժանորդագրութիւն՝ շաբաթը 1 ֆրանք։ Նուէր, թղթակցութիւն եւլն. ղրկել B. Sahatjianի 262 Rue Dugesclin, Lyon (Rhône)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ Տէրծովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Ազատը որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardeche. France.

— Յարեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

— Պիթլիսցի Ազնիւ Բազչունեան, հօր անուն Փանոս, կը փնտռէ իր եղբայրը Գեղամ. իմացնել Hapet Agopianի, 4 rue des Deux Avenues. Paris 13).

Կը փնտռուի Խնուսցի Բարսեղ Մ սյիսեան որ անհետացած է Իզմիրի ջարդին։ Իմացնել իր որդւոյն Նազարէթ Մայիսեանի, 4 Rue du Chemin de Fer. Arnouville les-Gonesses. (S. et O.)։ Կը խնդրուի յունահայ Թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան։ Իմացնել՝ իր մօրը՝ Ջաբուհի Քորքոյեանի, 16 Rue Blanqui. Bicètre, (Seine)։

— Տէր եւ տիկին փրոֆ. Արթին Գօյաճեան (Մարսէյլ) կը փնտռեն իրենց զաւակը, Միշէլ Ֆրանքլէն Գօյաճեան, որ երկու ամիսէ ի վեր իրենց կորսնցուցած է։ Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անունը Ցիգրան։ 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Կը կարծուի թէ Խարբերդէն Նոր Ճասաք գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։ Իր մասին լուր տուողին ենկարը ղրկողին 500 ֆր. նուէր. նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»։ Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Լեւոն Թիւֆէքճեան (վաճառական) որ կը գտնուէր Արժանթին Պուէնոս-Այրէս)։ Չորս տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Կը խնդրուի գինքը ճանչցողներէն իմացնել իր քրոջ Լուսինէ Տէրտէրեանի, Hôtel des Feuillants, 20 rue des Feuillants. Marseille France.

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

— Ռուբէն Յովսէփեան, Սեբաստացի, 30 32 տարեկան որ նախապէս կը գտնուէր Ամերիկա՝ հետեւեալ հասցէին. 183 Eddy St., Providence, R. I. Բանի մը տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։

Գրել՝ իր եղբօր՝ Հայրապետ Յովսէփեանի՝ 14 bis de Jules Ferry, Asnières (Seine)։

— Կը փնտռուի Ատիեամանցի կարապետ Քօֆօճեան։ Իմացնել՝ Krikor Kapoudjianի, 106 Rue Mazenod. Lyon. (Rhône)։

— Կը փնտռուի Սեբաստացի (Պօլիս) Խաչիկ Թօրթիքեան, (25 տարեկան) որ մէկ տարի առաջ կը բնակէր La Seyne s/Mer (Var) Կը կարծուի թէ մեկնած է Փարիզ։ Իմացնել՝ իր քրոջ Օր. Հայկանուշ Թօրթիքեանի, 19 Quai François Bernard, La Seyne s/Mer. (Var)։

Ծախու է հացագործի նոր ... շատ կեդրոնի մէջ, գինը ... չէլի պայմաններ։ Դիմել՝ ... կով կամ անձամբ Սահակեանի 47 Rue Victor Gier, Vienne (Isère)։

Ծախու է Ար... նպա... խանութ մը։ Դիմել ... չելի պայմաններ։ Դիմել՝ Ներսէսեանի, Ave. J. Jaurès Décines (Isère)։

Կ՚ուզուի արհեստաւոր երրորդ ... հարար մը, փութով գրել ... ռաջ»ի։

IMPRIMERIE MASSIS

208bis, Rue Lafayette Pa...

Le Gérant H. STEP...

LE PREMIER QUOTID'EN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

16 JANVIER 1930

Է. Տարի թիւ 1162 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ

Գաղանիք չըլլալով հանդերձ Երեւանցիներու եւ առ հասարակ խորհրդային իշխանութեան ապիկարութիւնը, անատակութիւնը եւ անպատկառութիւնը գաղութներու հանդէպ, ...է որ անոնք իրենց բերնով, եւ հանդիսաւորապէս, խոստովանեցան այդ բոլորը։

Գոնէ՝ կամաւոր կոյրերուն աչքերը բանալու ծառայեց «Խորհրդային Հայաստան»ի յունուար 10 թուակիր խմբագրականը, իր այնքան անվարագոյր անկեղծութեամբ եւ օտարոտի շեշտով։ Իրաւագիտական բոլոր վարպետներն ու աշկերտները գլուխ գլխի տալով, չպիտի կրնային այդքան հանճարեղ տրամաբանութեամբ սահմանել հայրենիքի մը իշխանութեան եւ անոր թափառական զաւակներուն յարաբերութիւնները։ Ոչ ալ աւելի յստակութեամբ պիտի արտայայտուէին քաղքենի երկիրներու պատասներն ու ոստիկանական տեսուչները։

Ըէ՞ որ «արտասահմանի Հայերու ստուար մեծամասնութիւնը հայմաթլօզ, անհայրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի։ Իսկ մեր մինուճար հայրենիքի վզին թառած իշխանութիւնը «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ»։ Ոչ ալ իրաւունք ունի երկու խօսք ըսելու, «ի նպաստ արտասահմանի ... Թուրքիոյ Հայերու վերաբերմամբ» (իրենց բառերով)։

Այո. Խ. իշխանութիւնը ի հարկին իր դեսպանները շարժման մէջ կը դնէ, գաղութները խառնակելու համար։ Մինչեւ հրան մարդ կը ղրկէ, որպէսզի հեռացնեն Ատրպատականի ...ջնորդը։ Բայց, երբ կարգը կուգայ երկու բարեկամական ...ողութիւն ընելու, իր գինակցութիւնն ու մտերմութիւնը ...ագործելու ի նպաստ հարստահարեալ փոքրամասնութեան ... կը դառնայ գրասենեակի մուկ։ Իսկ եւ իսկ «բիւրոկրատ», ... բառին ամէնէն քաղքենի, ազնուապետական իմաստով։

Մնաց որ, ոչ ոք ուզեց խանգարել իր սիրալիր յարաբերութիւնները՝ Թուրքիոյ հետ, որուն հանդէպ, այնքան հաճոյակատար է միշտ, աւելի քան ո՛ր եւ է երկրորդական պետութիւն։ Մենք յիշեցուցինք աւանդական սովորութիւն մը, երբ ...էտ երկիր կնքուած փոխադարձ յանձնառութիւնները, եւ ...ոյ մարդկային, այլ մանաւանդ յեղափոխական խղճմտանքի ...րտականութիւն մը։ Անշուշտ չափազանց միամտութեամբ ... բացառիկ պարագաներու համար։

Բայց թողո՛ւնք, թողո՛ւնք այս փափուկ խնդիրը, որ պարզապէս ակադեմական վէճերու պիտի առաջնորդէ, եւ քննենք ... որ անմիջական է եւ մեր կարողութեան սահմանին մէջ։ ... Երեւանի մունետիկներուն յիմար-իմաստուն խօսքերն ու ...տարակութիւնները չեն փոխեր, պէտք չէ որ փոխեն մեր ...աբերումը՝ Հայաստանի հանդէպ։ Եղած-չեղած՝ այդ խախուտ ...ին ունինք իբրեւ հայրենիք, իբրեւ կռիւը միացեալ եւ ...կախ Հայաստանի։ Հետեւաբար մեր գուրգուրանքը չպիտի ...կսի ոչ երկրին եւ ժողովուրդին հանդէպ, ոչ ալ անոնց զարգացման եւ բարօրութեան համար, օրուան վարիչներուն անձնուիրութեան կամ յոռութեան պատրուակով։

Բայց, եթէ իսկապէս վաղուան հայրենիքին համար է որ ...պրին եւ կը դիմանան արտասահմանի արմատախիլ բազմութիւնները, սա «հայմաթլօզ, անհայրենիք, անորոշ ազգութեան պատկանող» Հայերը, ապա ուրեմն մենք պիտի պատսպարենք մեր եռանդն ու ճիգերը, զանոնք եւ՛ բարոյապէս ... նիւթապէս կանգուն պահելու համար։ Մանաւանդ հիմա որ ...ապարակաւ եւ առանց վերապահութեան կը պոռան մեր ...եսին.

— «ԵՐԵՒԱՆ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԶԱՆԱԶԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ՑՐՈՒԱԾ ...ՕՏ 550.000 ՀԱՅԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳՐՈՎ ԶԲԱՂԻԼ»։

Մենք պարտք ունինք այս ժողովուրդին հանդէպ.— աւելի ...ն 700.000, որ վերջին մնացորդն է արեւմտահայ զանգուածին (մի խրտչիք այս բացատրութենէն), եւ որ ահա իր ճակատագրին կը ձգուի ափ մը անարժան «չինովնիկ»ներու կողմէ։ ... որպէսզի կարենանք համապատասխան գործ կատարել, ...ւ,ն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ պիտի ընդունինք թէ մի... ենք, մենք մեր գլխուն։

Հետեւաբար, քար պիտի դնենք մեր սիրտին վրայ, եւ անձամբ ու ձեռք ձեռքի, պայծառ ճակատով եւ վճռական քայլերով, պիտի ապացուցանենք թէ կա՛նք մենք։ Ամէն տեղ ... ամէն ճակատի վրայ։ Ընդունակ՝ մեր ճակատագիրը վարելու եւ մեզ ուրացողներուն փոքրոգութեան՝ ճշմարիտ հայրենասիրութեամբ, ինքնագործունէութեամբ, մեր ներքին արժէքով պատասխանելու։

Իսկ այս աշխատանքին համար՝ ունինք թանկագին առաջնորդ մը,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ քառասուն տարի արեւ ... արիւն թափեց, բանւոր եւ բաժան-բաժան հօտէն ազգութիւն ստեղծելու համար։

Հարցում մը միայն,— եթէ մեզի հետ չեն, գոնէ մեզի պէս ...րմբռնե՞ն փտանգին ծանրութիւնը, Երեւանցիներուն ազգաուրութեան իմաստը՝ գաղութներու միւս հոսանքները։ Բոլորն ... արեւմտահայ...

Անհրաժեշտ է ոչ միայն խօսքով, այլ եւ գործքով տալ այս ...րցումին պատասխանը։

Չի բաւեր առտու իրիկուն կուրծք ծեծել «ազգի եւ հայրենիքի համար», երբ լոյս աչքով կը ծաղրուին ու կ՚անարգուին երկուքն ալ։ Մանաւանդ երբ դուրսէն եկած մարդիկ ... տանտէր եղած՝ ազարակի կ՚ուզեն վերածել մեր հայրենիքը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

«Նոր Օր»ի խմբագրականէն (Աթէնք, 4 Յունուար).

— «Դուրսէն ըսուած ամէն խօսք, խրատ կամ քննադատութիւն, դատապարտուած է արդիւնք չտալու։

Ցենք ըսեր թէ սխալներ չեն գործած ու չեն գործեր ասկէ ետքն ալ հայ կուսակցութիւնները։ Գործի լծուած ամէն կազմակերպութիւն ենթակայ է սայթաքումներու պատահականութեան։ Ու որպէս զի սխալները քիչ գործուին կամ բնաւ չգործուին, հայ ժողովուրդը պէտք է իր բաժինը ունենայ կատարուելիք գործերուն մէջ։

Հայ ժողովուրդը կ՚ըսենք, որովհետեւ կուսակցութիւնները աննշան մէկ տոկոսը կը ներկայացնեն հայութեան։

Մեզի համար տարբերութիւն չընեմ թէ անկուսակցական մեծամասնութիւնը Դաշնակցութեա՞ն կը յարի, թէ համայնավարութեան, կը բաւէ որ իտէալ ունենայ, ծառայէ անոր եւ գործօն մասնակցութիւն բերէ կատարուելիք աշխատանքին։

Սրէկ կ՚ըսէինք թէ հայ ժողովուրդին առջեւ երկու ճամբաներ բացուած են։ Առաջինը՝ Դաշնակցութեան ճամբան եւ երկրորդը՝ համայնավարութեան։

Միւս ճամբաները ճիւղաւորումներ են։ Ռամկավար կուսակցութիւնը քաղաքական գոյն եւ ուղղութիւն չունի։ Ինչ որ կը գրեն ու կը պատգամեն խորհրդային թերթերը, ռամկավարները նոյնը կը ծամծմեն, փոխելով բառերն ու նախադասութիւնները։ Համայնավար կուսակցութեան սողացող պոչն է Ռամկավար կուսակցութիւնը։ Հնչակեանութեան մասին խօսիլ աւելորդ է, որովհետեւ այդ անունով կուսակցութիւն կայ, քաղաքական յստակ դաւանանք ու մասսա չկայ։

Կը մնան երկու կենդանի ու պատնէշի վրայ կեցած ուժեր, որոնք ճակատագրական կռիւ կը մղեն, քաղաքական, տնտեսական ու գաղափարական գետնի վրայ։

Բոլոր անկուսակցականները պէտք է այդ ուժերէն մէկուն հետ ըլլան միւսին դէմ. Ու որքան շուտ այս կեդրոնացումը, այնքան շուտ կ՚իրականանայ մէկ կամ միւս ուժին ծրագիրն ու իտէալը։»

ՑԱՆ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ

Երէկ, 15 յունուար, վարձքերու վճարման առաջին եռամսեան էր եւ սկսաւ գործադրուիլ 1929 յունիս 29ի օրէնքը, որ կը կարգադրէ վարձքերու յաւելման փշոտ խնդիրը։ 1926 ապրիլ 1ի օրէնքով, վարձքերու յաւելումը սահմանուած էր հարիւրին 100, իսկ նոր օրէնքով եղաւ հարիւրին 150, միշտ հաշուելով 1914ի գիներուն վրայ։ Օրէնքը թէեւ պարզ կ՚երեւայ թուղթի վրայ, բայց իրականին մէջ շատ կնճռոտ է եւ անհամար վէճերու տեղի տուաւ առաջին օրէն իսկ։ Շատ մը վարձակալներ օրէնքին թոյլատրած վարձքէն աւելի վճարեցին։

ՀԱՑԻ ԳՆԻՆ յաւելումը յետաձգուեցաւ վերջին պահուն։

ՎՐԻՊԱԿ.— Այս օրուան Թրքական յուրերուն մէջ (Գ. էջ. կեանքը Անատոլուի մէջ), «Ամասիա»ն պէտք է ըլլայ «Ամասրա»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ տնտեսական ծրագիրը

Յունուար 9ին վերջացաւ այն քննութիւնը, զոր Թուրքիոյ Տնտեսական գործավարութիւնը կը կատարէր, երկրին արտադրութիւնը աւելցնելու միջոցներու մասին։

Քննութեանց արդիւնքը ամփոփուած է տեղեկագրի մը մէջ, որ գալ շաբթու պիտի քննուի Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ։ Տեղեկագիրը կը մատնանշէ այն ձեռնարկները, զորս պէտք է ապահովել, որպէսզի տեղական արտադրութիւնները աւելնան։ Այս ձեռնարկները երկու մասի կը բաժնուին.— Ճարտարարուեստական եւ երկրագործական։ Երկրորդ մասին գլուխը կը գտնուի հացահատիկի խնդիրը։ Այնպիսի միջոցներ պիտի կիրարկուին, որ գիւղացին կարենայ ոչ միայն իր հացը ապահովել, այլ եւ ծախել։

Նկատի առնուած է նաեւ անասնապահութեան գործը Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։ Նոր զարկ պիտի տրուի այդ ճիւղին եւ միջոցներ պիտի տրամադրուին, որպէսզի անասունները ծախու ղրկուին երկրին միւս ծայրերը եւ արտասահման։

Ամբողջ ծրագիրը «Խալք»ի կողմէ վաւերացուելէ յետոյ, պիտի ներկայացուի Ազգ. Ժողովին։ Ծրագիրը պիտի գործադրուի աստիճանաբար։ Առաջին տարուան համար ծախք նախատեսուած է 15 միլիոն ոսկի։

«Լացի Պատ»ը Ժընեւի մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը յունուար 14ին պաշտօնապէս նկատի առաւ Պաղեստինի դէպքերը եւ Լացի Պատի խնդիրը։ Պատուիրակները բոլորն ալ ներկայ ըլլալով հանդերձ, ժողովը 40 վայրկեան ուշ սկսաւ։ Կարծես բոլորն ալ չէին ուզեր մօտենալ այս նեղացուցիչ հարցին։ Յետոյ, երեւան եկաւ որ տակաւին պատրաստ չէ Պաղեստինի դէպքերուն (1929 օգոստոս) տեղեկագիրը, մինչդեռ որոշուած էր այդ մասին ժողով գումարել մարտին։ Անգլիական պատուիրակը առաջարկեց նոր յանձնաժողով մը կազմել Ս. Տեղեաց եւ Լացի Պատի խնդիրները քննելու համար։ Այս առաջարկին հակառակեցան կաթոլիկ պետութեանց պատուիրակները, որոնք 1922էն ի վեր կը մերժեն ընդունիլ Երուսաղէմի վերաբերեալ յանձնախումբ մը՝ անգլիացիի մը նախագահութեամբ։ Վերջապէս համաձայնութիւն գոյացաւ եւ որոշուեցաւ ստիպողաբար կազմել երեք հոգինոց յանձնախումբ մը, բոլորն ալ ոչ-անգլիացի։ Յանձնախումբին մէկ պաշտօնը պիտի ըլլայ ձեւ մը գտնել, Լացի Պատին մասին ծագած արաբեւհրէական վէճը լուծելու համար։ Յանձնախումբին անդամները գոհ մնացին որ բրիտանական պատուիրակը համակերպեցաւ այս ձեւին, բայց հաւատք չունին զործին լրջութեան մասին, որովհետեւ Լացի Պատի խնդիրը պարզ պատրուակ մըն է արաբեւհրէական վէճին համար։

Խորհրդային խժդժութեանց մասին

Պ. Կէրէնսկի, Ռուսիոյ առժամեայ կառավարութեան նախագահը, անջի օր Երեսփ. Ժողովին մէկ սրահին մէջ զեկոյց մը տուաւ Ֆրանսայի ընկերվարական երեսփոխաններուն, Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին։ Իր զեկուցումը ջախջախիչ ամբաստանագիր մըն էր խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Իբրեւ ապացոյց ներկայացուց պաշտօնական եւ անվիճելի փաստաթուղթեր եւ լուսանկարներ, որոնք վճռապէս կ՚ապացուցանեն թէ որքան վայրագ եւ արիւնարբու միջոցներ կը գործադրուին բոլշեւիկներու կողմէ, իրենց հակառակորդները ընկճելու համար։ Իր զեկոյցին համաձայն, 1929 հոկտ. 2էն մինչեւ 29 նոյեմբեր 583 հոգի հրացանի բռնուած են քաղաքական յանցանքներու համար, իսկ բանտարկեալներու թիւը երբեք այսքան բարձր չէր եղած։ Յետոյ, համաձայն իր կարդացած տեղեկագիրներուն, ռուս գիւղացիները այնքան կը զարշին տիրող բռնակալութենէն որ, օր չանցնիր առանց ներքին խլրտումներու, գիւղական շրջաններու մէջ։ Գիւղացիները կը նախընտրեն վառել իրենց հունձքերը քան անոնց մէկ մասը խորհրդային իշխանութեանց յանձնել եւ համակերպիլ անոնց բռնագրաւման։

Այս առթիւ, Պ. Կէրէնսկի ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսայի ընկերվարականները անհրաժեշտ ուժգնութեամբ չեն պայքարիր խորհրդային վարիչներու բռնութեանց դէմ։

Միջազգային դրամատան խնդիրը

Երկուշաբթի օր, Լա Հէյի մէջ, յախուռն ելոյթ մը ունեցաւ Րայխսպանքի տնօրէնը, Տոքթ. Շախտ։ Հագիւ ժողովարահ մտած, յայտարարեց թէ Րայխսպանքի չի կրնար դրամագլուխ տրամադրել Միջազգային Դրամատան հաստատման համար։ Իր յայտարարութիւնները դժգոհութիւն պատճառեցին նոյնիսկ գերմանական պատուիրակներուն, իսկ բուն Գերմանիոյ մէջ մամուլը բուռն պայքար բացաւ Տոքթ. Շախտի դէմ, որ շարունակ անակնկալներ կը ստեղծէ։

Իրիկուան դէմ, Րայխսպանքի տնօրէնը ձայնը քաշած էր, առանց ետ կենալու իր տեսակէտէն։ Միւս գերման պատուիրակները ձեւ մը գտան, եւ ելմտական նախարարը զբաւարա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԴ.

Պէյնիցիներու հանգանակութիւնը (ցանկը յաջորդով)	1020.—
Տիկին Ա. Վահանեան, Նիս	50.—
Բ. Մ.	10.—
Ստեփան Աղեան	20.—
Գալըօ »	10.—
Յարութիւն Աղեան	10.—
Յովհաննէս Անթանոսեան, Մարսէյլ	20.—
Գումար	1140.—
ԺԲ. ցանկի գումարը	9926.10
Գումար	11.066.10

.. Խմբագիր

ԱԼՑՈՐՎԻԼ, 12 յունուար.— Փարիզաբնակ Պէյնիցիներս (Պրուսայի նահանգէն) ծնունդի առթիւ քով քովի գալով, միասին կարդացինք «Յառաջ»ի կոչը՝ Անատոլուէն քշուած բեկորներու օգնութեան մասին եւ անմիջապէս հանգանակեցինք 1020 ֆրանք, զոր ձեզի կը ղրկենք ցանկին հետ։ (Տես վերը)։

Պէյնիցի մը

«ՆԱՐԻՆՋՆԵՐԸ ԿԸ ՓՏԻՆ»

Պոլսոյ Թուրքերէն «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— «Ռուսիոյ հետ առեւտրական գործերուն առած դժնդակ ընթացքը չգիտցող չէ մնացած։ Վաճառականները լսին թէ ռուսական առեւտուրը «վէսիքա»յի վաճառականութիւն է պարզապէս։ Ասոր վրայ Ռուսիա արտածուելիք 6 միլիոն ոսկիի գործին համար ընկերութիւն մը կազմուեցաւ, Արհեստից եւ երկրագործական դրամատուններու նախաձեռնութեամբ։ Ընկերութիւնը 100,000 ոսկի դրամագլխով գործի սկսաւ, Ռուսիա ղրկելիք իր ապրանքներուն մէկ մասը թաց ապրանք է, ինչպէս լիմոն, նարինջ եւն.։ Ասոնք եթէ ճիշդ ատենին չղրկուին, կը փտին։ Եղած գանգատներու վրայ, ընկերութիւնը Ռուսերուն յանձնեց վեց ամսուան արտածման իրաւունքը, որ մօտաւորապէս 6 միլիոն ոսկի կը բռնէ։ Բայց ընկերութեան ամէնէն արագաւոր ընթացքը ասկէ վերջ կը սկսի։

«Ընկերութիւնը երբ ասանկ արտածման գործը Ռուսերուն փոխանցեց, միջնորդչէք ուզեց, որ 100,000 ոսկի դրամագլխի փոխարէն 250.000 ոսկի կը բռնէ. Այս միջնորդչէքը ընկերութեան նոր յաջողութիւն մը նկատուած է եւ որոշուած է պարգեւ տալ այն անձերուն որոնք այս շահը ապահովեցին ընկերութեան։

«... Մինչդեռ, այս միջոցին մեր վաճառականներուն ձեռքը գտնուած նարինջները կը փտին, կը փտի՛ն»։

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ

Թուրքիոյ տնտական արտադրութեանց զարգացման ծրագիրը ամէնէն առաջ, ստիպողական միջոցները կը ճշդէ։ Որոշուած է գործարաններ բանալ այն նիւթերուն համար որոնք ամէնէն շատ դրամ կը քաշեն եւ կարելի է երկրին մէջ պատրաստել։ Այս նիւթերը կ՚որոշուին յատուկ յանձնաժողովի մը կողմէ

Քննութիւնները այն համոզումը առաջ բերած են թէ բացուելիք գործարաններէն մեծ մասը իրենց ծախքը շատ քիչ ատեն էն պիտի հանեն։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Ջ. ԹԷՅԼԸՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախորդ յօդուած մը կը վերջացնէինք յիշելով Ֆրանսացի տնտեսագէտի մը խօսքը, աշխատանքի գիտական կազմակերպութեան առթիւ,— Ապահովել՝ աշխատաւորին լաւագոյն կարողութիւններուն բանաւոր եւ առաւելագոյն օգտագործումը:

Վերջին այս բանաձեւը, նախնական պրպտումներու եւ կիրարկումի տարրերը գտած է շնորհիւ ամերիկացի ճարտարագէտի մը, Ֆրէտէրիկ Թէյլըր(*) (մեռած 1915ին), որ կ՚իւրացնէ այն տեսակէտը թէ բանուորը աշխատիլ չի գիտեր, այսինքն՝ անոր արտադրութիւնը խոտոր կը համեմատի իր՝ սպառած կորովին եւ աւելորդ շարժումներով ու ճիգերով հազիւ կը հասնի նուազ չափով արդիւնաւորելու իր աշխատանքը, մինչ պիտի կրնար տալ իր սպառած ուժին համապատասխան արտադրութիւն, շնորհիւ գիտականօրէն կազմակերպուած աշխատանքի եղանակի մը։

Թէյլըր կը մեկնի գործարանի եւ գործիքները աշխատաւորին դիւրութեան յարմարցնելու գաղափարէն, գործարանը կը կազմակերպէ այնպէս որ իբր լարուած մեքենայ մը բանի. գործիքները կը յարմարցնէ աշխատաւորին ուժին եւ հասակին ու գործի զանազան պիտոյքները կը դասաւորէ այնպէս, որ աշխատաւորին չպարտադրէ անպէտ շարժումներ։ Անոր մեկնակէտը կը կազմէ ժամանակի եւ ուժի խնայողութիւնը գլխաւորաբար, զեղչելով աւելորդ շարժումները։

Անոր տեսութեան մէջ, հազիւ թէ սաղմնային կերպով՝ ձեւաւորուած կը տեսնենք աշխատանքի կազմակերպման ներկայ ըմբռնումը,— մարդ պատրաստել՝ արտադրութեան համար, (նախնական կրթութիւնը հետզհետէ ատոր ձգտիլ կը թուի) եւ մարդուն գործ տալ՝ համաձայն իր ուժին եւ ընդունակութեան, հազիւ նկատի առնելով անոր ցանկութիւնը։ Բայց ի նպաստ աժան, լաւ եւ առատ արտադրութեան, Թէյլըր կը կիրարկէ արդէն այս սկզբունքը, աւելի կոպիտ ու տմարդի եղանակով. կ՚անդրադառնանք քիչ անդին։

Գործարանին մէջ.— Գործի բոլոր պիտոյքը կը պատրաստէ առաջուց, նիւթեր եւ գործիքներ, բոլորը դրուած այնպէս մը, որ աշխատաւորը աւելորդ ո՛չ մէկ քայլ եւ ձեռքի ոչ մէկ անպէտ շարժում կատարէ, իր աշխատանքի պէտքերը գոհացնելու համար։ Իսկ աշխատանքի սկսելէն առաջ, ան կը ստանայ նշաթուղթ մը, որուն վրայ արձանագրուած են ինչ որ պարտաւոր է կատարել, եւ ժամանակը որ պէտք է յատկացնէ ամէն մէկ գործողութեան,

Բ.— Կը կազմակերպէ հսկողներու, վարժեցնողներու եւ խմբապետներու խումբ մը, ջնջելով վարպետը (contremaître) որուն դերը, առանց ազդելու ի նպաստ արտադրութեան, կը կայանար գործարանը զօրանոցի վերածելուն մէջ։ Այս կերպով, գործաւորը փոխանակ մէկ հոգիի, ենթարկուած կ՚ըլլայ չորս հինգ հոգիի հսկողութեան, կրելով մէկտեղ այն տպաւորութիւնը թէ անոնցմէ ո՛չ մէկուն ենթակայ է…

Գ.— Աշխատանքի գործիքները կը յարմարցնէ գործաւորին ուժին եւ հասակին, կը նուազեցնէ անոնց ծանրութիւնն ու մեծութիւնը, նորանոր գիւտերով ու սրանումներով։

Աշխատանքը կ՚ենթարկէ տարբալուծման, իբրեւ բաղադրեալ մարմին մը, որուն բաղկացուցիչ պարզ տարրերը երեւան կը հանէ,— զայն կը վերածէ շարժումներու որոնց տեւողութիւնը կը չափէ քրոնոմեդրով։

Ձեռական աշխատանքի մէջ, կատարելի գործը վերածել յաջորդական շարժումներու, եւ ամէն մէկ շարժումի կատարման մէջ դնել չափ եւ ներդաշնակութիւն՝ նորութիւն չէ։ Շատ հին դարերէ ի վեր ծանօթ է մարդկութեան ու դեռ կը տեւէ ամէնէն քաղաքակիրթ երկիրներէն, մինչեւ Ասիոյ խորերը։ Հետաքրքիրները ամէն օր կրնան տեսնել երկաթուղիի աշխատաւոր խումբեր, որոնք երկաթագծեր վերցնելու, փոխադրելու և տեղաւորելու գործը կը կատարեն յաջորդական առանձին շարժումներով եւ ճիգերու ներդաշն համադրումով։ Նախ կը շարուին երկաթագծին կամ հաստ ու ծանր գերանին առջեւը՝ իրենց պետին կողմէ տրուած սուլիչի հարուածի մը կամ երաժշտական բացագանչութեան մը վրայ՝ զայն բռնելու պատրաստ։ Երկրորդ նշան մը որուն իրենք կը պատասխանեն շարժումի կատարման պահուն, զանոնք կը հրաւիրէ բոլորը մէկ ձեռքով շարժելու առարկան եւ այդպէս, շարունակաբար, մինչեւ որ առարկային տան ուզուած դիրքը։

Թիւրքական նաւահանգիստներու մէջ, անոնք որ տեսած են քիւրտ բեռնակիրներու աշխատանքը, ծանրութիւններու փոխադրութեան եւ որոշ կէտի մը վրայ զետեղման պահուն, կը յիշեն եղանակը որ տուն կուտայ իրենց շարժումներուն,— հէ՛յ ամօ՛, հէ՛յ հիսա՛, հէ՛յ ամօ՛, եւայլն…

Ժողովրդական դարաւոր հնարք մըն է ուրեմն, որմէ կ՚օգտուի Թէյլըր։

Բ.— Կը փնտռէ թէ աշխատանքի կատարման մէջ, ի՞նչ շարժումներ կան որոնք չեն ծառայեր վերջին արդիւնքին, աւելորդ են։ Կը ջնջէ զանոնք. իսկ մնացեալ շարժումները կը կեդրոնացնէ, կը խտացնէ, ձգելով միայն անհրաժեշտ հանգստի պահիկ մը։

Գ.— Աշխատանքի ընթացքը կը կանոնաւորէ կշռութաւոր չափի մը վրայ, ինչպէս հաւաքաբար կատարուած զինուորական ռազմախաղերու մէջ, այնպէս որ սխալ քայլ մը, կամ շարժում մը չկատարուի։ Առաջին քայլը առնելէ յետոյ, աշխատաւորը մղուած շարժումի կշռոյթէն, պիտի շարունակէ իբրեւ կենդանի եւ անքակտելի մասնիկը ամբողջին եւ կամ կասի։

Բայց աշխատաւորն ալ վերջապէս մարդ է եւ կարելի չէ բոլորովին զայն տեղաւորել ու դասել մեքենայի մը բաղկացուցիչ մէկ մասին պէս։ Թէյլըր գիտէ թէ մարդը մեքենայէն կը զանազանուի իր կամքով, որ անհրաժեշտ էլեւաղայն, կատարելապէս չափուած ու ձեւուած եղանակներուն համար իսկ. գիտէ թէ մշակուած եղանակներու շնորհիւ, կարելի է արտադրութեան քանակը աւելցնել, աշխատաւորին պարտադրելով կարգ ու կանոնաւորութիւն, բայց թէ՝ առանց անոր բարի կամեցողութեան, յաջողութիւնը կատարեալ չի կրնար ըլլալ. կը փնտռէ ուրեմն միջոցներ, որոնց շնորհիւ ապահովէ անոր կամաւոր օժանդակութիւնը։

Ուրեմն գործաւորին կը յատկացնէ յաւելուածական վարձք մը՝ յաւելեալ արտադրութեան համեմատ, բայց իբր թէ…։ Գործաւորին նկատառնելու նուազագոյն վարձք մը՝ նուազագոյն արտադրութեան փոխարէն, որմէ վար պէտք չէ որ ան իջնայ. այս նուազագոյն արտադրութենէ վեր քանակին համար է որ ան կը ստանայ յաւելուածական վարձք, որ սակայն, չափազանց սեղմուած է։

Թէյլըրի այս եղանակը անշուշտ կը յաջողի բարձրացնել արտադրութեան քանակը 3 կամ 4 անգամ։ Շնորհիւ աշխատանքի այս կերպ կազմակերպութեան, բեռնակիր բանուորը որ օրական կը բեռցնէր 13—13 հազար 500 քիլօ ձուլածոյ, կը հասնի մինչեւ 45,000ի։ Շինութեան աշխատաւոր մը, որ 120 աղիւս կը շարէր, թիւը կը բարձրացնէ 350ի։ Գործաւորուհին որ հեծանիւի մինչեւ 1000 գնդիկներ կը ստուգէր, կը հասնի 3500ի. բայց այս արդիւնքին հասնելու համար, Թէյլըր աշխատաւորներուն մէջ կը կատարէ խիստ ընտրութիւն մը, որուն շնորհիւ գործարանէն դուրս կը նետէ անոնք՝ որ կը նկատէ անընդունակ՝ ըստ իր կիրարկած եղանակին։ Հեծանիւի գնդիկներու ստուգման մէջ, 120 բանուորուհիներէն միայն 25ը վար կը դնէ։ Ձուլածոյի փոխադրութեան մէջ 75ի վրայ միայն 9ը կը պահէ եւ այսպէս է որ կը յաջողի եռապատկել կամ քառապատկել արտադրութիւնը՝ ի վնաս աշխատաւորութեան։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

(*) Թէյլըր հրատարակած է երկու գիրք. առաջինը զուտ արհեստագիտական. երկրորդը Հիմունք գործարաններու գիտական կազմակերպման, Թարգմանուած է եւրոպական բոլոր լեզուներով (1911): Իրմէ առաջ, ընագէտ մը Մարէ եւ բժիշկ Էնպէր, ուսումնասիրած են ձեռային աշխատանքը, բնախօսական տեսակէտով:

ԳԼԽԱՏՈՒԱԾ… ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Բանաստեղծութիւնը պիտի չջնջուի։ Անկարելի է որ որուն անհետ ըլլայ։ Եւ անտարակոյս աւելի է բթամիտ քան մտացի մարդոց թիւը։ Պէտք չէ ըսել թէ ամէն բանաստեղծ բացարձակապէս անմիտ է։ Բայց չեմ կրնար երեւակայել որ բանաստեղծելու ատեն իմացականութիւնը բնաւ չի խանգարուիր, նոյն իսկ եթէ առժամանակեայ ըլլայ գիտակցութեան այդ վրդովումը եւ հիւանդութեան ձեւը վաղանցիկ։ Ամէն պարագայի մէջ, բան մը կը մնայ դարձեալ, ուղեղին համար սովորական դարձած տկարութիւն մը։ Գուցէ տեսակ մը գեղձերու բջիջներ գանկին տակ իրենց չարիքը ի գործ կը դնեն։ Բթամտութիւնն ալ իր ցանկացողները ունի։ Գիտական իմացականութեան թռիչքներուն մօտ մարդկութիւնը կը գնահատէ՝ նաեւ նօպէլեան մրցանակներով գրականութեան ալ թռիչքները։ Ինչ որ ալ ըլլայ, չեմ կրնար հրաժեշտ տալ ա՛յն զգացումին թէ ամէն բանաստեղծութիւն (արձակ կամ ոտանաւոր) սա կամ նա կերպով կապ մը ունի թանձրամտութեան հետ։ Ասով ո՛չ մէկը կ՚ուզեմ ցուցնել։ Նոյն իսկ ակամայ կ՚ըսեմ այսպէս, եւ կը խոստովանիմ թէ ես իսկ իմ սեփական անձիս մէջ դժբախտաբար բանաստեղծելու մոլութեան ենթարկուած եմ։ Ձեր ընթեր՝ գրելու մոլութեան։ Մարդ կրնայ իբրեւ գրագէտ ալ, այնպիսի բաներ արտադրել որոնք շատ խելացի չըլլան։ Բայց ամէն պարագայի մէջ լաւ եւ ոչ-տկար ուղեղով։ Սակայն բանաստեղծելուն մէջ անդադար տկարացած է ուղեղը։ Եւ ասոր համար վկայութիւններ ալ կան։ Նշանաւոր քերթողներ յայտնապէս ըսած են թէ մարդ արտադրել սկսելէ առաջ պէտք է իր բանականութիւնը աղաւաղէ, ամէն քննադատութիւն մերժէ, առհի դէպի անգիտակցութիւն, երազներու մէջ զանդաչէ, քնաշրջի։ Շատ գէշ կ՚ըլլայ եթէ մարդս բանաստեղծելու ատեն խորհի։ Ու երբ բանաստեղծ ու խորհող դասակարգին վրայ կը խօսինք, քաղաքավարութիւն կ՚ընենք եւ առաջինին ուղեղային պակասը երկրորդին առաւելութեամբը կը հաւասարակշռենք։

Այս կէտը աւելի լաւ կարելի է արտայայտել, երբ ըսենք թէ բանաստեղծելը երազելուն դրկից է։ Բանաստեղծելը երազել է։ Եւ երազելով գիտակցական սահմանէն դուրս կը գլորինք, մեր էութեան աւելի խոր խաւերուն մէջ կ՚իյնանք, ուղեղային վար, երբ խորհելու գործիքը կը ծուլանայ, գեղձերը կը հանգչին, անկողին կը մտնենք, մեր կամքը, մեր եսը, մեր նկարագիրը կը թմրեցնենք։ Արհեստով երազատեսները պարտաւոր կ՚ըլլան քանդել կամ տկարացնել ուղեղին ընթացքը։ Բայց ասոնք ալ աշխարհի վրայ իրենց պաշտօնը ունին, առողջ մտաւորականութեան պէս։ Ուստի բանաստեղծն ալ պէտք է վճարուի ինչպէս կը վճարուի խորախորհուրդ իրաւաբանը։ Երբ գիտնական մը թատրոնի մը մէջ տեսնուի, ցոյց տրուած կ՚ըլլայ թէ ինք ալ պէտք ունի թմրելու, թէեւ իր սեփական խառնուածքով ընդունակ չէ թմրելու։ Ուստի դրամ կը վճարէ եւ կը բարձրանայ բանաստեղծի մը երազներուն բարձին վրայ, եւ այս կերպով կ՚օգտուի նախնական վիճակի հաճելի մտայնութենէն, որ թատերագիր բանաստեղծինն է։ Եւ պահ մը ազատ շունչ կ՚առնէ, իմացականութիւնը թմրած ըլլալով, կը խնդայ, զզուանք, ժանկամիտ, մէկ խօսքով բթամիտ կ՚ըլլայ պահ մը, ինչ որ չէ իր սովորական զբաղումին մէջ։ Ուսանողին նման, որ ամբողջ օրը պարտաւորուած է խորհելով անցընել, բայց իրիկուան եղածին պէս գինետուն կը վազէ եւ կարելի եղածին չափ շուտ եւ շատ կը թմրեցնէ բանականութիւնը, քանի որ ուղեղին ծայրայեղ աճումը նոյն իսկ վտանգ կը սպառնայ իր մարմինին։ Շատ բանաստեղծներ, իրենք ալ այսպէս կը վարուին։ Կը խմեն, երբ ուզեն իրական յաջողութիւն մը ձեռք բերել։ Կամ զանազան դեղերու կը դիմեն, ափիոն կամ մէքոնալ, իրենց գանկին պարել տալու, եւ նորօրինակ կենսունակութեամբ մը բացառիկ յաջողութիւններ ունենալու համար։ Մուսան այս կերպով կը սուզուի հիացիկ յափշտակութեան մէջ, տեսակ մը զուտ զգայական ծիծա՛ղ, անխափան, անպատկառ։

Այս տիտղոսին իրաւամբ արժանի ամէն բանաստեղծի գլուխ տկարացած է, խորհուրդի դիմադրութենէ զուրկ, և զգայութեան, զգայական սեւէ մոլութեան անձնատուր։ Եւ այդ մոլութիւնը աղբիւրն է ամենաբարձր, վսեմական տաղերու, տաղերու Բայց ո՛չ… մտածումներու՝ Խմբակցութիւններու համար մանաւանդ բանաստեղծը անհրաժեշտ է, խմբակցութիւններու՝ որոնց նպատակը երազներու վրայ կը հանգչի, եւ որոնց միտքը գէշ կը կատարէ իր պաշտօնը։ Անհատը պէտք է սուզել եւ զանգուածը ձուլել։ Եւ քուրան բանաստեղծն է։

Երաժշտութեան հետ բանաստեղծութեան խնամութիւնը դիւրին է ըմբռնել։ Զինուորական երաժշտախումբին պաշտօնն է մարդոցմէ մերկանալ խորհրդածութիւնը։ Նոյնը նաեւ գինարբուքը։ Երաժշտութեան ատեն մարդ անկախ է բառերէն։ «Ողջո՛յն քեզ պսակաւոր յաղթականիդ» մեղեդիին վրայ իւրաքանչիւր ոք կրնայ երգել համայնավար քայլերգ մը եւ համակերպիլ անոր, մինչ մտածման առաջին վայրկեանին կ՚ընդունէր զայն։ Խորհրդածութիւնը աւելորդ է։ Որքան աւելի պակսի միտքը, խորհուրդը, ա՛յնքան աւելի ուժգին կ՚ըլլայ խանդավառութիւնը։ Պէտք չունինք գիտնալու թէ ինչո՞վ կը տաքնանք, Բաւական է որ բանաստեղծը տաք եւ մեր եղբայրը ըլլայ։ Բաւակա՛ն է որ ընդունակ ըլլայ մեր խանդավառուելու, գինի խմելու, եւ ասով բանականութիւնը կորսնցնելու եթէ ճիշդ այդ վայրկեանին խորհրդածենք, իսկոյն կ՚անհետանայ ջերմութիւնը։ Մարդ կը դղրդի, կը մղուի, կը յափշտակուի զգածութեամբ, այսինքն անմիտ (անխորհուրդ) բնաշարժումներով, նոյնիսկ գայթակղելի արարքներով։ Բանաստեղծը ահա այս շարժումներուն միայն կը կարօտի, եւ շատ բան կրնայ ընել բանաստեղծօրէն, եթէ … արգիլուած չըլլան։ Բայց իրականին մէջ արգիլուած այդ բաներէն շատերը թատերագիրը բեմի վրայ կը պատկերացնէ, եւ այս կերպով գրգռիչ եւ կրայոյզ այժմէութիւններու ցանցը օղակ առ օղակ կը բացուի կը գոցուի թատերաբեմին վրայ։ Ու այս ամէնը կը ներուի բանաստեղծին։ Խնդիր չէ թէ բանաստեղծը ինք անձնապէս ենթակա՞յ է այդ կիրքերուն։ Բաւական է որ թատերական ազդեցութիւնը կատարեալ։ Դերասանը յաճախ շատ աւելի լաւ կը կատարէ այնպիսի դերեր՝ որոնց անհմուտ է իրականութեան մէջ։ Կիրքի բորբոքումներ կը վառէ, որոնց համար առաջին ծիծաղողը ինք կ՚ըլլայ, երբ առանձին մնայ։

Մարդկութիւնը եւ պետութիւնը ընդունած են զգայաբանները գոհացնելու պէտքը, եւ քլիւպներ հիմնած են բանաստեղծութեան, եւ կը պահպանեն թատրոններ, ճիշդ հաճոյքի ծանօթ հաստատութիւններուն նման։ Ինչո՞ւ մարդ ամչնայ իր կենսական պէտքերուն համար։ Բանաստեղծելը պէտք մըն է։ Պէտք է համակերպիլ։ Բայց առանց ծայրայեղօրէն գնահատուելու Բացարձակին վրայ չափելով, բանաստեղծելը աւելի հարկաւորութիւն է քան արժէք։ Ներկայիս մէջ, ոմանք «առաջնորդ» կոչուած են բանաստեղծները եւ յանձնարարած են զանոնք իբրեւ վարիչ։ Աստուած պահէ՛ մեզ ամէնքս այդ չարիքէն։ Բանաստեղծը միշտ աւելի բթամիտ է քան ճարպիկ, և ես չեմ գիտեր ինչէ մէկը անոնցմէ որ քաղաքային կոչումով ու պաշտօնով միջակէն հազիւ վեր եղած ըլլայ։ Օրինակ մ՛ բերեմ Կէօթէն։ Կէօթէն հանճար մըն էր, որ անկից դուրս ալ կը բանաստեղծէր։ Եւ այդպիսի մը ամենաբարձր յաղթանակը այն է որ նոյն իսկ բթամտութեան գործիքը իբր իր գիտակցութեան արտայայտութիւն գործածեց։ Հանճարեղը բթամիտ ալ եղաւ, այլապէս՝ իր լուսազեղ լիութեան մէջ պիտի պայթէր…։

Թրգմ Գերմ.է X.

ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի է. ընկերներով գնում ենք Salle d'Iéna Դպրոցասէրի կազմակերպած ցերեկոյթը տեսնելու։

Իրական կարօտով գնում էի քառաձայն երգեր լսելու, գուցէ վերյիշելու համար ոչ-շատ հեռու անցեալը։

Salle d'Iéna… քաղքենի թաղամասում մի գեղեցիկ ու փոքր սրահ, թաղամասի բնակիչներին համապատասխան յարմարութիւններով։

Բացւում է վարագոյրը եւ փոքր անց լսւում է եւրոպականացած «Զէյթունցիներ»ը։

Ակամայից տարւում եմ համեմատութիւններ անելով։ Չէ՞ որ տարիներ շարունակ նոյն եղանակը լսել եմ զանազան վայրերում, տարբեր պարագաների տակ։

«Զէյթունցիներ»ը լսել եմ Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին, երբ դեռ փոքր էի։ Երբ Երեւանի մի հեռաւոր փողոցից լսում էի նրա մարտական ձայնը՝ զինուորական երաժշտախմբի կամ պատերազմի մեկնող մարտիկների բերնից, տնից դուրս էի թռչում ոտաբոպիկ եւ հուռ-հնազանդ նրա մարտակոչին՝ հետեւում նրան ժամերով, մոռանալով ե՛ւ դպրոց, ե՛ւ տուն ե՛ւ աշխատանք…

Այդպէս էր «Զէյթունցիներ»ը Հայրենիքում…

Յետոյ, կեանքի մի չար հեգնանքով, Հայրենիքից տարագրուած «Զէյթունցիներ»ին հանդիպեցի նաեւ Թաւրիզում եւ Փարիզում, տարբեր պ…
ների տակ։

Փարիզ։ Salle d'Iéna…
թունցիներ… լսում էի լ…
շարունակ…թեամբ։ Նոյն եղ…
թեթեւ փոփոխութիւն եւ…

Եւ սակայն, կարծես…
պակասում էր Հայաստան…
եմ շուտ տալիս տպաւո…
ներս, պակասը գտնելու…

Ամէն ինչ չի կարելի…
երգչախմբի թերութ…
ճիշտ է, շատ պակասաւոր…
խումբը, սակայն, դրա…
գտնւում է պատմագրե…
կարող երաժիշտի…
թեան տակ։

Կայ մի հիմնական…
Դա ոգին է, շունչը որ…
էր Զէյթունի ժայռերից…
դարաւոր պատմական…
«Զէյթունցիներ»ը եկել…
է Salle d'Iéna։ Ահա…
նա մեղկացել է, դարձել…
մի եղանակ, որ լսւում…
սարսուռի, առանց ջղեր…

Հապա «կախաղա՞ն»…
Մեղմ նախադասով…
այդ եղանակը հեգնհեգ…
նում է մարտագոռ…
մէնէն ամուր ջիղերն…
անգամ։

Թէեւ, ի միջի այլոց…
սել, որ ծանօթ վաշխառու…
լու համար հարկ եղաւ…
մագրեանի չափի փայլ…
եւ Թէրզիպաշեանի գլխ…

Լսում եմ «կախաղան…
հաւասով, հոգեկան մեծ…
կանութեամբ

«Մենք որ այսքան զոհեր…
Մենք պիտ՝ ջասմենք մե…

—

Լսում եմ ու ծափ…
Գ. Սիւնեանի վարպետօր…
գած կտորները, Օր Ա…
նի երգած ֆրանսական…
Հանխաթունա երեւ…
„Դոկտոր"ին հետ ունեցած…
սութիւնը: Դաշնահարու…
րովհետեւ ջանք է թափ…
րենք, արհեստագէտներ…
մով են դուրս եկել հա…
թեան առաջ։

Թէ ո՛րքան կարողութ…
իրենց ապրումներով վար…
հի հայ հասարակութիւ…
խոշոր հարցական պիտի դ…

Երկրորդ վարագոյր—…
ծառ եւ հայկական տար…
հայկական պարեր…
շուրջ։ Ուշագիչ տեսարան…
Հայրենիքից կտրուած մի…
որբեր՝ տօնածառի շուրջ,
կու ժամով վարձու վերցր…
կական տարազների մէջ…

Հա՞պա երրորդ վարագ…
Զինական պարբերաբերգ…
տարազներով։ Հաճելի է,…
շատ մեղր ուտելուց յե…
փոքր կծու բան ուտել։…
դժբախտաբար, մեղրից գե…
կշտացել.

—

Այս բոլորով հանդերձ…
ցասէրի ցերեկոյթը այդ…
ժամւայ գոնէ մէկ ժամ…
բողագաւ նորից մեզ կտրել…
կեանքից ու հոգեկան մեծ…
կանութիւն պատճառել։

Ցանկանանք, որ այդ…
րեկոյթներն անպակաս լի…

ԱԼ.

ԷՏԿԱՐ - ՔԻՆԷ ՅԱՆ…

Մասնաւոր նաւով…
Էտկար-Քինէ յաձնաւո…
կղզած վայրը փոխադր…
ծովային շինութեանց…
գէտներ: Ընդ-ծովեայ…
վրայ, նաւուն դիրքը…
համար, խորաչափութեան…
տարուեցան: Իսկ այսօր…
ներ պիտի աշխատին…
շուրջ:

Ի՞ՆՉ ԲԱՆԻ ԾԱՌԱՅՈՒԱԾ Է ԴՐԱՄԸ...

...փանք թէ խորհրդային ...պարութիւնը իբր գերծա... ...ի բացականութեան 10 ...ան բանտարկութեան դա... ...րտեց փարիզի խորհրդ դես... ...տան խորհրդականը Բեսե...

...տաՃէնսի Թղթակիցներէն ...այս առթիւ տեսակցու... ...մը ունեցած է յիշեալին ...որ երկու խորհրդային Թեր... ...«Պրաւդա»ի եւ «Իզվէստ...»ի իր մասին գրութիւնները ...ւէ յետոյ, յայտնած է.

— Հետաքրքրական է. կա... ...նի գործն է այս: Գիտէ՞ք ով ...մարդը: Կեփէուի անդամ ..., որ ամէն իրաւունք ունի, ...մինչեւ իսկ, տանցխօսքի, ...գային որեւէ քաղաքացի, ...իսկ զիս դատող դատարանի ...գահը դատապարտել: Ինքն ...կեփէուի իր պաշտօնակիցնե... ...հետ, երկու ամիս առաջ, ...գ դատաստանի գնդակահա... ...ւաւ Լիտպաշէվը Լենինգրա... ...տարանին նախագահը, այն ...դրանքով թէ՝ «աշխատա... ...դասակարգի թշնամիներուն ...յարաբերութիւններ ունե...»: Գնահատեցէք դատա... ...ն ազգեցութիւնը եւ պիտի ...ք անկախութիւնը դատա... ...րուն, որոնք զիս դատապար... ...ն 10 տարի բանտարկու...ն.

...դատապարտեցին, ինչո՞ւ: «Երկու պաշտօնական Թերթե... ...«Պրաւդա» եւ «Իզվէստիա», ...իսկ համաձայն չեն ամբաս... ...ութեան մասին: Ըստ առա... ...ն, իբր թէ գերծումներ կա... ...ած եմ եւ գեսպանը՝ Ցով... ...կի. Մոսկուա փախեր է, պաշտօ... ...նութիւնս պահանջելու: Ըստ ...րորդին, իբր թէ օգտուեր եմ, ...կալէսկիի Լոնտոն գանուելէն, ...եսպանատան հաշուակալէն ա... ...եմ 5000 տոլարի չեք մը: «Երկրորդ ենթադրութիւնը ա... ...ընդունելի պիտի ըլլար. որովհե... ...ւ եթէ Ցովկալէսկիի պահան... ...ըլլար իմ պաշտօնանկու... ...նս, իր Մոսկուա ճամբորդու... ...ան ընթացքին, դժուար պիտի ...ր բացատրել թէ իր այդ պա... ...ջին յաջորդ օրն իսկ, ի՞նչպէս ...կը նշանակէ իրեն փոխանորդ՝ ...նտոն բնակութեան ընթաց... ..., որ կրնար երկու ամիս տե... ...մինչ իր տրամադրութեան ...ուրիշներ ունէր: Մոտէն քն... ...ք իրողութիւնները: Ընդհատ ...տեմբեր 24ին, 5000 տոլարի ...մը կը ստորագրէի, գեսպա... ...նատան հաշուակալին, Ժուկոֆի հետ: Այս չէքը կը գտնուի այն դրամատունը, ուրկէ Ժուկոֆ գնաց դրամը առնելու: Նոյն օրն իսկ, Ժուկոֆ դրամը յանձնեց ինծի եւ ես իրեն տուի ստացական մը:

«Լաւ ուրեմն, պարզապէս կը պահանջեմ որ բոլշեւիկները որ միշտ փութկոտ են իրենց թշնամիները վտանգող լուսանկարներ հրապարակելու մէջ, հրապարակեն այս ստացագրին մէկ լուսանկարը»

ՆԻՍԻ ՀԱՅՍԻԱՆԸ

«Միւս Ֆրանսա» խորագրին տակ, Le Soir-ի աշխատակիցներէն Փիէթրօ Նէննի կը հրատարակէ պրպտումներ՝ Ֆրանսարնակ օտարականներու մասին: Վեցերորդ յօդուածը նուիրած է Նիսի, ուր կանգ կ'առնէ մեր հայրենակիցներու բնակած Թաղին վրայ, պատկերներ ալ հրատարակելով:

— Նիսի մէջ, կայ նաեւ հայկական աւան մը, զոր պէտք է երթալ ու գտնել Մայէն Թաղին խորը, բլրան վայրէջքին:

Փոքր տուներու խումբ մը: Ջերմակ եւ կոկիկ եկեղեցի մը: Խաղացող տղաքներ: Ընդհանրապէս ոչ մէկը Ֆրանսերէն կը խօսի: Անոնց ծնողքներն իսկ դժուար կ'արտայայտուին այս լեզուով: Ցեխ ու սպիտակ մօրուքով քահանան որ պետն է աւանին, աւելի ուժեղ չէ Ֆրանսերէնի մէջ:

Հինգ վեց հարիւր հոգի են՝ ծերեր, կիներ, տղաքներ, եղջերակի պէս բան մը կազմած են հոս: Անոնց լեզուն եւ բարքերը կը կազմեն պատնէշ մը որ գրեթէ անանց է: Կը զգաս որ այս մարդոց սիրտը հեռո՜ւ է, հեռո՜ւ, հեռո՜ւ, Արարատի ստորոտը, Էջմիածնի վանքերուն ու եկեղեցիներուն քով, ուր կը նստի «կաթողիկոսը»:

Միայն մէկ բառ կը յաջողէի խլել ծեր գիւղացիէ մը, զոր կը փորձէի հարցաքննել:

— Ջարդե՜րը:

Ջարդե՜րը: Ահա ուրուականը որ կը հալածէ այս ցեղը, մղձաւանջներով կը լեցնէ փախստականներու գիշերները. կարծես, անոնք կ'ապրին անտեր՝ բայց ներկայ ոստիկան մը յաւիտենական սպառնալիքին տակ:

Այսպէս կը տեսնեմ զանոնք հոս, ինչպէս տեսեր էի Հայաստանի մէջ, Երեւան՝ մ'այրաքաղաք Թշուառութեան եւ տխրութեան, Էջմիածին, Ձիւնածածկ Արարատի խեղճուկ գիւղերուն մէջ: Արաբներ, Մոնկոլներ, Օսմանցիներ, Խազախներ, դարերու ընթացքին, նուաճեր են անոնց երկիրը, սպաննե՜ր, սպաննե՜ր, սպաննե՜ր են այրեր, կիներ, տղաքներ, բնաջնջելու համար ցեղ մը եւ խեղդելու կրօնք մը:

* * *

Վերջացա՞ծ է:

Փախստականը չի կարծեր եւ երբ կ'արտասանէ այս զարհուրելի բառը, — ջարդե՜րը... անոր շրթները կը դողդղան, դէմքը կը աժգունի եւ անոր աչքերուն մէջէն կ'անցնին զարհուրանքի տեսիլներ:

Ժան Վալժան աւելի հանդարտ ունէր՝ կեանքին վրայ...:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՀԻՄԱԿ ԱԼ ԹԱՔԱԹԼԵԱՆ

Պոլսոյ «Լքեալ» Գոյքերու վարչութեան կողմէ ներկայացուցիչ մը, նոյն վարչութեան երկրաչափին ներկայացուցչին ընկերակցութեամբ, Բերայի Խորհրդարանը գացած եւ յանձնած է ուՖը օր պայմանաժամով պաշտօնագիր մը, որով կը պահանջուի նոյն պայմանաժամի ընթացքին «Լքեալ» Գոյքերու վարչութեան յանձնել Թոքաթլեան պանդոկի շինութեան եւ «վաքֆ»ներու վաւերագրերը: Երկրաչափը չափած է պանդոկին տարածութիւնը:

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Թուրքիայէն Ռուսիա ապրանք արտածելու խնդիրը իր շփոթ վիճակը կը պահէ: Ռուսերը կը պնդեն թէ գնումները կը շարունակեն, բայց վաճառականները կը հերքեն: Ցնտեսական գործակալութիւնը անցեալ տարի վաճառականներու կողմէ Արգօս ընկերութեան հետ, ուղղակի կերպով կատարած արտածման պայմանագրութեան վրայ քննութիւն կը կատարէ:

Առ այժմ, Ռուսիա արտածումները բոլորովին դադրած են: Միայն Մորթի վաճառականները կը պատրաստուին Ռուսիա ղրկել այն ապրանքները, որոնք անցեալ տարի ղրկեցին եւ Թրքական ապրանք չըլլալուն համար վերադարձան:

Արգօսի հետ կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, Արգօս 4ուկէս միլիոն ռուբլիոց ապրանք արտածելու պարտաւոր է: Միայն այս արտածումները կատարելու ժամանակները չեն որոշուած եւ դժուարութիւնը՝ այս կէտէն կը ծնի, որովհետեւ Արգօս նարինջ չգանուած ատեն նարինջ կ'ուզէ, իսկ ձիթապտուղը հասած չէն յետոյ, ձիթապտուղ կ'ուզէ:

Միւս կողմէ, կ'ըսուի որ Ռուսիոյ արտածման ընկերութեննէն մէկը ուրիշներու հետ միանալով, արտածման ընկերութիւն մը կազմած է. Արգօսի պայմանագրութիւնը աւարտելէ յետոյ, Ռուսիա ապրանք արտածելու գործով պիտի զբաղի. Վաճառական մը ըսած է. «Եթէ հասկցուի որ Ռուսիայէն առ այժմ մեզի օգուտ մը չկայ, մենք մեր ուժերնիս երկիրին մէջ սպառելու կարելիութիւնը կը փնտռենք, ուրիշ արտածման վայրեր գտնելու համար կրնանք խորհրդակցիլ»:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Ամասիայէն կը գրեն «Միլլիյէթ»ի.— Ամասիա որ Պոլթէնի մօտերը կը գտնուի, պատմական գիւղաքաղաք մըն է, եւ հռչակուած պարտէզ շահի մը կ'ունի՝ Ամասիոյ անտառներու ժամանակին, 70000 տուն ունի եղեր այս գիւղաքաղաքը, իսկ հիմա՝ 300:

Ամասիայի շուկան աւերակ վիճակ ունի: Մեծ նուաճանդատին եզերքը «փլած» մը ունի, որ Ալթուն քումէն աւելի լաւ է: Այսկէ առաջ, հանքածուխի չորս օճախ բացուած էր: Օճախները մէկ տարի բանեցան, բայց դրամագլխի անբաւականութեան հետեւանքով, հիմա բարձր ալ գոցուած են: Վերամիսէ ի վեր գոցուած է արտահանումը: Կ'ըսուի թէ ընկերութիւնը 35.000 ոսկի պարտք ունի բանուորներուն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՆՉ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ...

ԼԻՕՆ.— Ֆրանսահայ գաղութը ունի 6-7 տարուան կեանք մը: Այս տարիներու ընթացքին իւրաքանչիւր գիւղացի կամ քաղաքացի տասնեակ մը երիտասարդներ իրարու քով գալով կազմած են գիւղական կամ քաղաքացիական միութիւններ:

Խօսքս մասնաւորելով Խարբերդի շրջանին վրայ, կրնամ ըսել թէ չկայ գիւղ մը որ չունենայ իր միութիւնը: Օրինակ Քէսրիկցիները, Եղէգցիները, Պարէմցիները եւն. իսկ Հիւսէյնիկցիները ինչո՞ւ չունինք: Ի՞նչ է պատճառը, մանաւանդ որ Ամերիկայի մէջ ունինք զօրաւոր միութիւն մը, որ կը գործէ տարիներէ ի վեր: Երբ լրագիրներու մէջ կը կարդանք Անատօլուի խորերէն մեր հարազատներուն բանագաղթը Թշուառ վիճակի մէջ, պատառ մը հացի, կտոր մը լաթի կարօտ, Ֆրանսաբնակ Հիւսէյնիկցիներս, ինչո՞ւ մենք ալ չըերենք մեր նիւթական աջակցութիւնը հաւաքաբար: Ամէն միութիւն կը ջանայ իր կարելին ընել, որպէսզի որ առաջ մեղմացնէ մեր տառապակած քոյրերուն եւ եղբայրներուն վէրքերը, իսկ մենք որ Ֆրանսայի մէջ քիչ շատ բարեկեցիկ վիճակ ունինք, մենք ալ իրարու քով գանք եւ կազմակերպենք մեր պարտականութիւնը:

Միջանկեալ ըսեմ որ երբ 1927ին, Մարսէյլի մէջ քանի մը վառվռուն երիտասարդներ ուզեցին հիմը դնել գիւղական միութեան մը, գանուեցան փորը կուշտ, կանոնը առք մարդիկ որոնք անուղղակի պատճառ դարձան իր սաղմին մէջ խեղդելու նորակազմ միութիւնը: Արդեօ՞ք այդ պարոններուն խիղճը հանգիստ է այսօր, երբ ամէն միութիւն իր պարտականութիւնը կը կատարէ, իսկ իրենք՝ հաւաշելով յօրանջելով օրը իրիկուն կ'ընեն:

Ուրեմն սիրելի գիւղացիներ, մասնաւորապէս երիտասարդ ընկերներս, մենք որ երէկ անդանք նոյն տառապանքի ճամբէն եւ գիտենք թէ ինչ ըսել է Թշուառութիւնը, ուրեմն Մարսէյլցիները Մարսէյլի մէջ Լիոնցիները Լիոնի մէջ, փարիզցիները փարիզի մէջ ժամ առաջ իրարու քով գանք, եւ կատարենք մեր եղբայրական պարտականութիւնը:

Կ. Ցովակիմեան

ԿԵԱՆՔԸ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԵՆ ՇԱՄՈՆ, 12 յունուար.— Անցեալ կիրակի Նոգկատի բարեսպաստ Հայր. Միութեան Ս. Շամոն — Ս. Թ'Էթիէնի մասնաճիւղը իր տարեդարձին առթիւ, սարքեց նաանեկան ցերեկոյթ մը, Մոլաթիոյ Կրթասիրաց սրահին մէջ: Ներկայ էր գաղութին մեծամասնութիւնը: Միութեան անդամներու կողմէ եղան հայրենաշունչ ուղերձներ, արտասանութիւններ, երգեր եւն.: Ներկայացուեցաւ նաեւ «Թիւ 5 Խոլագարը» որ հեկառակ դերակատարներու անփորձութեան, անցաւ բաւական յաջող: Ցետոյ տեղի ունեցաւ ամերիկեան աճուրդ: Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն «Բամ փորոտան»ով եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ.— Կ'արժէ ուրիշ անգամ անդրադառնալու Նոգկատի այն Միութեանց մասին, որոնք կը գործեն փարիզ, Մարսէյլ եւ այլուր:

* * Թուրքիայէն քշուած բեկորներու օգնութիւն փութացնելու համար, բոլոր ազգային հոսանքները, խորհրդակցական ժողով մը գումարեցին, յունուար 9ին Հ. Ց. Դ. սրահին մէջ: Երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, վերջապէս կազմուեցաւ հանգանակիչ յանձնախումբ մը, հինգ հոգիէ բաղկացած: Վստահ ենք թէ, յանձնախումբը որ առաջ գործի լծուելով, մէկի տեղ երկու պիտի հաւաքէ, իբրեւ Թեթեւ սպեղանի մը բազմապիսի վէրքերուն: Գնահատելի է այս գործին կապուած հինգ կազմակերպութիւններու համերաշխութիւնը: Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար միւս գաղութներն ալ հետեւէին Ս. Շամոնի, օրինակին: Իր բացականութեամբ կը փայլէր միայն Հօկը, իսկ Մալաթիոյ Կրթասիրացն ալ մերժեց իր մասնակցութիւնը, առարկելով թէ կեդրոնէ հրաման չկայ այս տեսակ գործերուն խառնուելու:

Պենոն

ՔՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 13 յունուար.— Քղիի Հայր. Միութեան ընտանեկան հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ այսօր կիրակի 12 յունուար, կէսօրէ վերջ: Բեմը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներով: Ժամը 2.30ին սրահը արդէն լեցուած էր: Այս «Ընտանեկան հաւաքոյթին» Սէնթ Էթիէնի հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը բոլորուած սեղաններու շուրջը, մէկ ընտանիքի պէս, ցոյց տուաւ իր ջերմ սէրը հայրենիքի եւ անկախութեան գաղափարին հանդէպ:

Բացման խօսքը ըրաւ միութեան անդամներէն Պ. Փառէն Թուրիկեանը, բացատրելով միութեան նպատակը: Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան արտասանութիւններ եւ երգեր: Արտասանութիւններ ըրին Ցիգրան Մարգարեան «Ջղջումի Թափորը», Սարգիս Փիլիկեան Սիամանթոյի «Աղի մը մոխիրը»: Փոքրիկներ Հայկազն Աստուրեանը եւ Գասպար Աբրահամեանը նոյնպէս արտասանութիւններ ըրին: Օր. Արգալեան, Նուարդ Սեդրակեան, Գ. Շանոյեան եւ Պօղոս Համբարձումեան իրենց ծիծաղաշարժ արտասանութիւններով խնդացուցին հանդիսականները: Մէջ ընդ մէջ դաշնակի վրայ կը նուագէր ու կ'երգէր Գրանսացի մը, Պ. Փ. Րիպ: Օրուան բանախօսը Պ. Գ. Թուրիկեան, համառօտ կերպով պարզեց Հայրենակցական Միութեանց անհրաժեշտութիւնն ու նպատակը եւ յորդորեց ուժ տալ անոնց: Ցետոյ տեղի ունեցաւ 3-9 տարեկան հայ երեխաներու գեղեցկութեան մրցումը: Կարգով հռչակուեցան.— Աղջիկներ, Ա. Սիւզան Գալաճեան, Բ. Գայծառ Հաճի Մանուկեան, Գ. Ժաքլին Էքմալեան: Մանչերը՝ Ա. Եղիա Ցէմիրճեան, Բ. Ցովհաննէս Սարխօշեան, Գ. Գասպար Աբրահամեան: Միութեան կողմէ գեղեցկութեան վկայական յանձնուեցաւ եւ բոլորին ալ մանաւոր նուէրներ տրուեցան:

Պօղոս

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆՕԳՈՒՏ ՃԻԳԵՐ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՐՄԱՐԵԼՈՒ

ԱՀ, պատասխանեց Աննի, մէկ որոշում. բաւական դժուար ...ւիր է. պետական ոչ մէկ վար...թեան մէջ կրնաք մտնել, որով...տեւ շատ ծեր էք. եւ եթէ լաւ ...սկցած եմ ձեր ըսածները, ձեր ...անագիտական ծանօթութիւն...ըը շատ առհամանափակ են:

— Եկեղեցաբանական ուսանող ...ած եմ, բայց այն եղանակին ...ով արդարութիւնը կը գործա...ծն այժմ, խորհիլ կուտայ ինծի ...է գիտցածս մեծ բանի չի կրնար ...ռայել:

— Համարեա, ըսաւ անաչուռ...ն: Պէտք է այնպիսի պաշտօն ...ը ունենաք որ մասնաւոր գիտե...քներ չպահանջէ. Այդպիսի երգ...ւ գործ ունիմ ձեզ առաջարկե...լու:

— Որո՞նք:

— Օդակառքերու գործարանի մը պաշտօնէութեան վերահսկիչ.

Ռընէ դժկամակեցաւ:

Օրիորդը շարունակեց:

— Եւ կամ ինքնաշարժի արհեստներու վիճակագրութիւնները կեդրոնացնող:

Ռընէ այս գործէն ալ շատ չի յափշտակուեցաւ:

— Այս երկու պաշտօններն ալ, ըսաւ Աննի, կախում ունին փոխադրութեանց ընդհանուր վարչութիւններէն, ուր ազդեցիկ ծանօթներ ունիմ եւ յաջողութեան մեծ յոյս. գալով Պ. Մարկիզօին...

— Ես, ընդմիջեց Սէլէստէն, պարոնիս, ծառայութեան մէջ պիտի մնամ պարզապէս:

— Այդ կարելի չէ դժբախտաբար, գիտել տուաւ անաչուռին, գոնէ այն ձեւով ինչպէս կ'ըմբռնէք դուք. մեր օրէնսդրութիւնն այլեւս ծառայութիւն չընդունիր եւ արդէն՝ շնորհիւ ինքնաշարժ գործիքներուն ամէն կողմ տարածուելուն, ծառայ մը որեւէ գործ չի կրնար ունենալ բայց եթէ Պ. Լա Ցայեաղ ընդունի առաջարկած պաշտօններէս մէկն ու մէկը, կրնաք իբրեւ քարտուղար ծառայել, կարելի է յարմարցնել:

— Լաւ ուրեմն, ըսաւ Ռընէ. փորձենք օդակառքերու պաշտօնը:

— Խօսինք անմիջապէս փոխադրութեանց ընդհանուր տեսուչին հետ:

Օրիորդ Աննի քաշեց հեռատեսի փակը եւ բազկաթոռի մը մէջ նստած պարոն մը երեւցաւ գործիքի պաստառին վրայ:

— Սիրելի Պ. տնօրէն, ըսաւ Օրիորդը, ձեզ կը ներկայացնեմ Պ. Ռընէ Լա Ցայեաղ եւ իր քարտուղարը Պ. Սէլէստէն Մարկիզօ զոր անշուշտ կը ճանչնաք արդէն, ինչպէս ամէն մարդ:

Պ. Տնօրէնը հաստատական նշան մը ըրաւ գլխովը եւ օրիորդ Աննի շարունակեց:

— Պ. Լա Ցայեաղ տրամադիր է ստանձնելու ձեր գործարաններու պաշտօնէութեան վերատեսչութիւնը:

Շատ լաւ, պատասխանեց տնօրէնը. Թող գայ վաղն առաւօտ, ժամը 8ին, ընդհանուր տեսչութեան գրասենեակը, ուրկէ անմիջապէս պիտի առաջնորդուի գործարան:

Տնօրէնը անպատճառ շատ զբաղած էր, որովհետեւ մահիկ չըրաւ օրիորդին շնորհակալութեան խօսքերը եւ անմիջապէս փակեց գործիքը:

— Ուրեմն, ըսաւ Ռընէ, այսուհետեւ մենք ալ բանի մը պիտի կրնանք օգտակար ըլլալ եւ շատ գոհ եմ այդ մասին, որովհետեւ պարապութիւնը շատ տաղտկալի է այս երկրին մէջ:

Սէլէստէն մտազբաղ էր:

— Ռընէ գաղափար ունի՞ք թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ պաշտօնս, հարցուց: Ըսին թէ ձեր քարտուղարը պիտի ըլլամ, եթէ չեմ սխալիր, այս կը նշանակէ թէ ձեր գաղտնիքները ինծի կը վերապահէք, այնպէս չէ:

— Եթէ ունենամ, պատասխանեց Ռընէ, խնդալով:

— Բայց ի՞նչ պիտի ընեմ գաղտնիքներդ:

— Պիտի պահես:

— Շատ դժուար չպիտի ըլլայ քանի որ անգլերէն չեմ հասկնար:

— Պէտք է որ սորվիս, ըսաւ Օրիորդ Աննի: Արդէն քանի մը բառ սորված պէտք է ըլլաս:

— Օրիորդ Սպանդրուբբինները միայն մէկ բառ սորվեցուցին, «rabbit» որ կը նշանակէ ճագար. այդ բառը բնաւ չեմ կրնար մոռնալ պատահմամբ, որովհետեւ քիչ մնաց շատ սուղի պիտի նստէր մեզի:

Աննի եւ Ռընէ խնդալէն մարեցան:

— Պարապ վայրկեաններուդ քեզի գաս պիտի տամ, որպէսզի բառի պաշարդ աւելնայ, ըսաւ Ռընէ:

Յաջորդ առաւօտուն Ռընէ եւ Սէլէստէն որոշեալ ժամուն ժամադրութեան վայրն էին. փոխադրութեանց ընդհանուր վարչութեան պաշտօնեայ մը, որ կը սպասէր անոնց, նստաւ օդակառքի մը մէջ եւ ըսաւ որ հետեւին իրեն. Մէկ քառորդ ժամ Թռիչքէ վերջ անոնք իջան գործարանի բակին մէջ եւ գացին տնօրէնին քով որ Ռընէին յանձնեց գործարանի կանոնագրութիւնը բացատրող գրքոյկ մը:

(Շար.)

պէս հաղորդեց իր Ֆրանսացի պաշտօնակցին թէ Բոյխսպանքը պիտի վճարէ իր բաժինը. Միջազգային Դրամատան համար։ Տոքթ. Շախտ կը համակերպի եղած կարգադրութեան, պայմանաւ որ իր երկիրը օրէնքով մը հաստատէ զայն։ Օրէնքը տեղը բերելու համար, խնդիրը Բայխստակին քննութեան պիտի յանձնուի։

Նոր տուրք Խորհրդային Միութեան մէջ

Խ. Միութեան գործավարներու խորհուրդը արժէքին վրայ հարիւրին 4 նոր տուրք մը հաստատեց այն բոլոր ապրանքներուն համար, որոնք կ'արտադրուին կամ կը ներածուին արտօնեալ անհատներու և ընկերութեանց կողմէ, մէջն ըլլալով «խառն» կոչուած հաստատութիւնները (թէեւ այս կարգի ընկերութեանց դրամագլուխին կէսէն աւելի խորհրդային պետութեան կը պատկանի)։ Տուրքէն ազատ են պետական կազմակերպութիւնները, գործակցական հաստատութիւնները, եւ այն բոլոր ընկերութիւնները որոնք անհատական դրամագլուխ չունին։

Իտալիան ինչ'ու նեղ մնայ

Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովին առթիւ, ուշագրաւ յօդուած մը կը հրատարակէ ֆաշիստ կուսակցութեան պաշտօնական տեղեկատուն։

Թերթին համաձայն, օրակարգի դժուարին խնդիրներէն մէկն է Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հաւասար ծովային ուժ ունենալու պարագան։ «Մեզի համար բացարձակապէս անկարելի է հրաժարիլ այդ հաւասարութենէն։ Իտալիա ոչ միայն ամբողջովին կը պահէ իր իրաւունքները՝ այս կէտին մէջ, այլ և տեսականապէս նոյն բանը կը պահանջէ աշխարհի ամէնէն զօրաւոր ծովային պետութեան հանդէպ։ Պարզապէս իր տնտեսական միջոցներուն անբաւականութեան պատճառով է որ Իտալիան նոյն հաւասարութիւնը չի պահանջեր Անգլիոյ հանդէպ։ Միջերկրականի մէջ Իտալիոյ դիրքը ծանր է. նոյն իսկ ողբերգական։ 42.000.000 ժողովուրդի մը կեանքը կախուած ունի Ճիպրալթարի նեղուցէն— հազիւ քանի մը քիլոմեթր լայն անցք մը, որ դիւրաւ կրնայ պաշարուիլ սակաւաթիւ ուժերով։ Այդ անցքին միջոցաւ է որ Իտալիա կրնայ հաղորդակցիլ արեւմտեան աշխարհին հետ։»

Իտալական կառավարութեան համար միջոց չի պակսիր ժխտելու կուսակցութեան տեղեկատուին տեսակէտները— ինչպէս Մոսկուան գործին չեկած ատեն տէր չըլլար Գ. Միջազգայինին։ Բայց, նկատի առնելով սեւ շապիկաւորներու կուսակցութեան սերտ կապերը կառավարութեան հետ, այս հրատարակութիւնը մեծ արժէք ունի։

Ի խնդիր անկախութեան

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ տեղ տեղ իսլամ Հնդիկներն ալ սկսած են հետեւիլ անկախութեան պայքարին առթիւ տրուած հրահանգներուն։ Այսպէս. Քարաչիի մէջ մերժած են վճարել ջուրի տուրքը։

Խորհրդարանին վերաբացումը

Երեքշաբթի վերաբացուեցաւ խորհրդարանը, 14 օրուան դադարէ մը յետոյ։ Երեսփ. ժողովին Նախագահ վերընտրուեցաւ Պ. Ֆ. Պիւիսոն ընկերվարական)։

Զրահաւորներուն դէմ

Մինչ օրուան իշխանաւորները ժողով ժողովի վրայ կը գումարեն, սպառազինութիւնները կրճատելու համար, հանրային կարծիքն ալ կը գործէ։ Անգլիոյ մէջ, 70 ընկերվարական եւ մէկ ազատական երեսփոխաններ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով կը պահանջեն ջնջել մեծ մարտանաւերը (զրահաւոր), ալլապէս թուղթի վրայ կը մնայ Քէլլոկ Պրիան դաշինքը։ Ստորագրողները կ'առաջարկեն որ Լոնտոնի Նաւային ժողովին մէջ, Անգլիոյ պատուիրակները պահանջ դնեն ջնջել 10.000 թոնոյէն աւելի տարողութիւն ունեցող մարտանաւերը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին «Գլորիա» ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Օրակարգ՝ ա) Հերթական խնդիրներ, բ) Դասախօսութիւն՝ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեանի կողմէ, «Խ. Հայաստանի արդի վիճակը»։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հաճի Մկրի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Մ. Պիլեանքուրի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ Թապա։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորական ժողովի մասին եւ ընտրութիւն։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՐԵԳԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կատարած հանգանակութեան ցանկը.—(Շար).

Յ. Ազգուլեան 6, Ս. Վրթանէսեան, Ա. Նոտարեան, Յ. Իշխանեան, Հ. Գարկգեան, Թ. Գարամանուկեան, Մոմճեան, Գ. Մանուկեան, Ռ. Վարդանեան, Ք. Տանձիկեան, Ս. Գարապեան, Ռ. Ասլանեան, Գ. Ասլանեան, Յ. Գարագաշեան, Ս. Ներսէսեան, Ն. Գրիգորեան 5ական, Խ. Պալթարեան, Օննիկ, Խ. Փափազեան, Խ. Դաւիթեան 4ական, Ս. Սերոբեան, Մ. Տոլոսեան, Զ. Մամբեան, Ժ. Սինանեան, Ս. Կակոյեան, Մ. Տանիկեան, Խ. Պասմաճեան, Կ. Սիմոնեան, Ա. Խնտրեան, Թ. Պալեան, Է. Կուբէլեան, Ն. Մ., Ա. Տօզրամաճեան, Ս. Երէպաքեան, Ա. Զանգուլեան, Ա. Զանկիւլեան, Կ. Տէկէնեան, Մ. Պէրպէրեան, Յ. Յովսէփեան։ Գ. Յակոբեան, Մ. Քէլէկեան, Հաճի Մամէսեան, Հ. Տուզագեան. Յ. Մարկոսեան, Գ. Գանրիկեան, Յ. Մուրատեան, Ա. Սէմէրճեան, Ա. Տանիկեան, Պ. Եազճեան, Մ. Էմիրեան, Վ. Մկրեան, Յ. Ասլանեան, Ա. Կարապետեան, Ա. Թաւշանճեան, Յ. Սարգիսեան 5ական, Ա. Ալթունեան, Մ. Սուքիասեան, Պէզեան 4ական, Ս. Պօտոզեան, Մ. Բնատեան, Պուզլիգ. Վարդուհի, Պէլէեան, Բարեկամեան, Նոտալեան 3ական, Ոմն 2 50, Արելեան, Ոմն, Յ. Փափազեան, Յովսեփեան, Գարմոնաքեան, Եբամեան, Խաչատուրեան, Վասվաս, Պարամեան 2ական, Մ. Աւետիսեան 1, Տիկ. Ի. Չլպաքեան 20, Ա. Կարապետեան 20, Կարմիր Խաչի վարչութիւն 100։ Ընդհ. գումար 1834.50։ (Խմբ.— Մեզի յանձնած է 1868։ (Տես «Յառաջ» 10 յունուար)։

Գեր. Տէր Թորգոմ Արք. Գուշակեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Կարօ Տէր Կարապետեան (Նիւ-Եորք), Օր. Գեղանուշ Տէր Կարապետեան (Փարիզ), Այրի Տիկ. Վարդուհի Պէօսէեան (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկ. Միհրան Սէմէրճեան եւ զաւակունք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Պարտիզպանեան (Զագազիկ), Տէր եւ Տիկ. Ասատիկ Դատաւորեան եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Քէօսէեան (Գահիրէ), Տէր եւ տիկին Գոռնէյ Սարըօղլու եւ զաւակունք (Զագազիկ), Տէր եւ Տիկ. Արտաշէս Դատաւորեան եւ զաւակը (Փարիզ), Պ. Օննիկ Տէր Կարապետեան (Պոլիս), Այրի Տիկ. Բարուհի Բաղջօլեան եւ զաւակը (Պոլիս), Այրի Տիկ. Զարուհի Տէր-Սահակեան եւ զաւակունք (Նիւ Եորք), Այրի Տիկ. Նուարդ Մուշկոֆեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Գուշակեան եւ զաւակունք (Գահիրէ), Այրի Տիկ. Տիգրանուհի Մելքոնեան և զաւակունք (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Իւէօլէօլեան, Մինասեան, Ղազիկեան, Կարագեան, Էսաեան, Տէր-Ներսէսեան, Դատաւորեան, Սէմէրճեան, Քիրէմիտճեան, Խաչմանեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօրեղբօր, կնոջ, մօր, մեծ մօր, հօրեղբօր կնոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՏԷՐ - ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցած է 1929 Դեկտ 30ին, Զագազիկի (Եգիպտոս) մէջ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտ. 31ին եւ մարմինը ամփոփուած է տեղւոյն ազգ. գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռէնսի, Ա. Ն.— 140։
Լը Քրէօզէ, Հ. Ֆ.— 20։
Լէ Վան, Մ. Տ.— 70։
Իսի-լէ-Մուլինօ, Գափ.— 70։
Հառն, Ա. Գ.— 35։
Փլան, Մէյրէօլ, Խ. Մ.— 61։
Նիւ Եորք, Մ. Ա.— 10 տոլար։
Տէսին, Գ. Տ.— 450։
Անվէրս, Ե. Ա.— 90։
Փարիզ, Թ. Կ.— 110։
Թաւրիզ, Գործ.— 1200։ Կարգադրեցինք։
Էքս-ան-Փրովանս, Յ. Ն.— 35։
Գաս Պէկիստ, Յ. Տ. Մ.— 72։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ ՏէրՅովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Նուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկ-

Կ'ուզուի արեւելեան եւ եւրոպական խոհարար մը, փութով դիմել «Յառաջ»ի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

LeGérant: H. STEPHAN

կահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի L'usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յարեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ: 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ: Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

Կը փնտռուի Կեսարացի Բարսեղ Մայիսեան որ անծնտացած է Իզմիրի ջարդին: Իմացնել իր որդւոյն Ն ազարէթ Մայիսեանի, 4 Rue du Chemin de Fer, Arnouville les-Gonesses. (S. et O.): Կը խնդրուի յունահայ Թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Յակոբ Նազարեան: Իմացնել՝ իր մօրը՝ Զարուհի Քորքոյեանի, 16 Rue Blanqui. Bicètre, (Seine):

— Տէր եւ Տիկին փրոֆ. Արթին Պօյաճեան (Մարսէյլ) կը փնտռեն իրենց զաւակը, Միշէլ Ֆրանսըլէն Պօյաճեան, որ երկու ամիսէ ի վեր իրենց կորսնցուցած է: Կը խնդրուի տեղեկացնել «Յառաջ»ի

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անունը Տիգրան: 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ: Կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի: Իր մասին լուր տուողին եւ նկարը ղրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»: Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Լեւոն Թիւֆէքճեան (վաճառական), որ կը գտնուէր Արժանթին (Պուէնոս-Այրէս): Չորս տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Կը խնդրուի զինքը ճանչցողներէն իմացնել իր քրոջ Լուսինէ Տէրտէրեանի, Hôtel des Feuillants, 20 rue des Feuillants, Marseille France.

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շ. 40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տ. 10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration
Խմբագ. եւ վարչութիւն
285 Faub. St. Martin
PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1930
17 JANVIER 1930

Ջ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1163

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ընդունինք, վերջապէս, որ հարկադրուած ենք ինքնապաշտպանութեան պայքար մը կազմակերպել գաղութներու մէջ, լայն ճակատի վրայ։ Որովհետեւ, հայրենիքը շա՛տ հեռու է, գժբախտաբար, եւ գետինը չափազանց լպրծուն՝ այս օտար ատղերուն տակ։

Մանաւանդ որ, ոչ միայն տարածութեամբ հեռու է հայրենիքը, այլ եւ բովանդակութեամբ ու շաղկապով։ Քանի կը փորձես մօտենալ, այնքան կը խրտչին ու կը կծկուին իրենց կարմիր պատեանին մէջ, որ վերջապէս ամէն բան չէ։

Միւս կողմէ, կը շարունակեն որոմ ցանել, շարժման մէջ դնելով զանազան կասկածելի տարրեր։ Վերջին լուրը Միջագետքէն կուգայ։ Քանի մը անգամ հաւատք ու ներկ փոխած Թզուկ մը ձեռնարկեր է «շերտաւորելու» գաղութը, անմեղունա՛կ նշանախօսքերով։

Ինչպէ՞ս կազմակերպել ինքնապաշտպանութիւնը։

Ամէն բանէ առաջ, անհրաժեշտ է խոստովանիլ վտանգին գոյութիւնը եւ ծանրութիւնը։

Չենք պահանջեր որ բոլորն ալ միեւնոյն աստիճանով ըմբռնեն այդ ծանրութիւնը։ Բայց, գոնէ քաղաքական հոսանքներու համար, ներելի չէ անգէտ ձեւանալ կամ օրօր կարդալ կամ ցրուել ուշադրութիւնը։

Եթէ միայն այս կէտին վրայ համաձայնինք, ճամբուն կէսը հարթուած է։ Այլապէս, թող չափազանցութիւն չըլլայ յայտարարել թէ, իրերու բնական ընթացքով, կորսուելու դատապարտուած բազմութիւն ենք։ Հօ՛տ։

Անհաւասիկ ութերորդ տարին է, եւ ամէն գլուխէ ձայն մը կը լսուի, գաղութներու կազմակերպութեան մասին։ Իսկ իբրեւ իրական գո՞րծ։ Հայերէն թերթ չկարդացողն անգամ գիտէ որ «ազգ»ը ոչ իսկ հասցէ ունի... Կան ամէն տեսակ ազգային հաստատութիւններ, մինչեւ անգամ 8—10 գիւղացիներէ կազմուած միութիւններ։ Բայց կը պակսի կենսականը—կեդրոնական օղակը՝ այս ցիրուցան եւ տարբեր բազմութիւններուն։

Մենք հրաշքներ չենք սպասեր [illegible]. եւ մեծ ամ[...]ուած ենք միշտ տալ տեղական ինքնագործունէութեան, եթէ ոչ ինքնավարութեան։ Իւրաքանչիւր գաղութ ինչ որ կը ճգնի ընել իր շրջանին մէջ, հաստատ կամեցողութեամբ ու հաւատքով, իրական է եւ՛ իրեն եւ՛ ամբողջութեան համար։

Այդ կարգի աշխատանքները աւելի պէտք է զարգանան հիմա, քանի որ ամէն գաղութ տեղաւորուած է քիչ-շատ եւ ինչքան ալ նօսրանայ, չի կրնար բոլորովին անհետանալ։

Սակայն, այս ինքնագործունէութիւնը չի կրնար լեցնել ընդհանուր կեդրոնի մը պակասը։

Ընդհանրապէս։ Ամէն օր եւ ամէն տեղ կը ներկայանան պահանջներ, որոնց բուն հասցէն չկայ ու չկայ։

Պէյրութէն ու Հալէպէն օգնութիւն կ'ուզեն։ Մեր դիմնուհայանները կը քանդուին — լաւ է որ քանդուին— և հազարաւոր տարագիրներ աջ-ձախ կ'իյնան, կամ ցիր ու ցան կը կորսուին։ Տէր Զօրի մէջ դպրոցի մը եւ մատուռի մը կարօտը կը քաշեն։ Ո՞ր դուռը զարնեն։ Սուրիական Տրիպոլիսը դպրոց ունի, և կքեր է 300 ոսկիի բեռան մը տակ։ Պելոպոնէսի (Յունաստան) մէջ մարդիկ մէկ-երկու հազար ֆրանքի համար կը հառաչեն, հազիւ բացուած դպրոցներ կանգուն պահելու համար։ Միջագետքի մէջ, Մուսուլի խորերը, պատուական հայրենակիցներ ունինք, որոնք ճակտի քրտինքով հաց կը ճարեն, բայց դպրոց չունին իրենց երախաները կրթելու։ Տեղեկագրի մը համաձայն, միայն Աթէնքի եւ Պիրէոսի կայաններուն մէջ 250 թոքախտաւորներ եւ հազարէ աւելի չքաւորներ կան։ Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, հետզհետէ քստմնելի համեմատութիւններ կ'առնէ հիւծախտը։

Մէկ խօսքով, հոգեր, ցաւեր, պահանջներ, որոնք վարիչ միտք ու իշխանութիւն կը պահանջեն։

Ու վերջապէս, ո՛րքան եւս պէտք է մնացած ըլլանք 1860ի սերունդէն, որ այսքան տարրական բաներու մասին ալ ճառ խօսելու ստիպուինք։

Չի՞ բաւեր անդադար հնչեցնել ահազանգը։ Ազդարարել թէ մինակ ենք։ Լքուած՝ բոլոր իշխանաւորներէն, ե՛ւ օտարէն ե՛ւ հարազատէն։ Հետեւաբար, եթէ ունինք մեր վիճակին գիտակցութիւնն ու քիչ մըն արժանապատուութիւն, ոչ թէ օրը երիկուն պիտի ընենք հառաչելով, յորանջելով, բազկատարած աղօթելով կամ իրար անիծելով, այլ ձեռք ձեռքի տալով եւ գործելով։

Չենք ուզեր ուռեցիկ ձեւեր տալ տարրական պարտականութեան մը, մեր սեփական ինքնապաշտպանութեան, ազգային զօրաշարժ յայտարարելով։ Բայց ինչո՞ւ ծածկենք թէ իսկապէս բացառիկ պայմաններու մէջ կը գտնուինք, եւ եթէ ո սկսուին յամենանք, վաղը տասնապատիկ ճիգերով պիտի չկրնանք դարմանել յառաջ եկած չարիքը։

— Չենք կրնար գրագիլ ձեր ճակատագրով, կ'ըսեն մեզի։

— Մենք կը գրագինք ե՛ւ մեր ե՛ւ ձեր ճակատագրով, պատասխանենք անարար։

Բայց գործքով, ոչ թէ խօսքով։

Իսկ գործը պիտի երեւայ մեր կազմակերպական աշխատանքէն եւ յառաջ բերած արդիւնքէն։ Մեր գիտակցութենէն, [...]ուչութենէն եւ ներդաշնակ ու անկեղծ գործունէութենէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ԹԵՐԹ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ստացանք «La République Enchainée» (Շղթայուած Հանրապետութիւնը), «օրկան Թուրք ռամկավարութեան»։ Հրատարակիչներն են՝ Թուրքիոյ ներքին գործերու նախկին նախարար Մէհմէտ Ալի պէյ եւ Է. Գարաքիսարի նախկին երեսփոխան Ճօմէր Ֆէվզի պէյ։

Դեռ առաջին թիւն ունինք մեր ձեռքը (11 յունուար), այնպէս որ դժուար է ամբողջական գաղափար կազմել այս հրատարակութեան մասին։ Բայց կը թուի թէ թերթը ոչ միայն ծրագիր ունի, ոչ ալ կազմակերպութիւն մը՝ իր ետեւը, եւ աւելի շատ հին յիշատակներ պատմելով պիտի զբաղի։

Այսպէս, խմբագրականին մէջ, (*Մեր նպատակը*), դժբախտաբար չգտանք բացատրութիւնը այդ բառին։ Սլաքներ կան իթթիհատին դէմ, եւ յետոյ փառաբանութիւնը՝ «Միւտաֆաաի միլլիյէ»ի (Ազգային Պաշտպանութիւն), որուն բուն հիմնադիրները մենք ենք, կ'ըսեն։ Թերեւս այդ պիտի ըլլայ իրենց ալ ուղեգիծը, դատելով հետեւեալ տողերէն.

— «Ազգային Պաշտպանութեան միութեան նպատակը եւ ջանքն էր.—

1. Պաշտպանել երկրին ամբողջութիւնն ու անկախութիւնը եւ ապահովել անոր օրինաւոր [illegible] պաշտպանութիւններուն քով.

2. Երկիրը օժտել ռամկավարական սկզբունքներով.— Այսպէս, իբրեւ ընտրական զրութիւն ընդունիլ ընդհ. քուէարկութիւնը, եւ վեհապետութիւնը յանձնել ազգին, ապահովել խօսքի, ժողովումի, մամուլի իրաւունքները եւ անհատական ազատութիւնը, ներքին խաղաղութիւն հաստատել թուրք ազգին բաղկացուցիչ դասերուն եւ ցեղերուն միջեւ։ Ափսո՛ս, թուրք ազգը, փոխանակ տեսնելու իր իտէալին իրականացումը, այսօր ներկայ կ'ըլլայ իր ամէնէն սիրական յոյսերուն անանկութեան, լուծին տակ գիկտատորի մը որ, չարաչար գործածելով իր վստահութիւնը, ամի եւ կամայականութեան բռնակալութիւնը հաստատեց։

Այս տխուր կացութեան առջեւ, ամբողջ ազգը պէտք է միանայ եւ բարձրացնէ իր ձայնը, արգիլելու տիրող անհաւասարապէս վարչաձեւէն իւրէ ճանաչումը իր բոլոր քաղաքական եւ քաղաքացիական իրաւունքներուն։

Այս կոչը ուղղուած է մանաւանդ բոլոր այն հայրենակիցներուն որոնք երկրին մէջ կը գտնուին»։

Եւ յետոյ շնորհակալութիւն՝ ֆրանսական հիւրընկալութեան համար։

Թերթին ամէնէն հետաքրքրական մասն ըլլալ կը խոստանան Ճօմէր Ֆէվզի պէյի յիշատակները։— «Թուրք Ազգային Պաշտպանութիւնը (1918-1928), որուն կ'անդրադառնանք առանձին։

40 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ԿՈՒՐԱՑԱԾ

Աթէնքէն կը գրեն թէ բժիշկներու զանցառութեան հետեւանքով, 40 մանուկներ կուրացած են բոլորովին։ Այս տղաքը աչքերու թեթեւ տկարութիւն մը ունէին, բայց դարմանումը կատարուեցաւ ծանրապէս» վարակուած հիւանդներու հետ, ասոնց հականեխական օրեւէ միջոցի, եւ բոլորին ալ տեսողութիւնը փճացաւ։ Յանցաւոր բժիշկները ձերբակալուած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վերջապէս համաձայնեցան

Երկար եւ տաղտկալի վիճաբանութիւններէ յետոյ, շահակից պետութիւնները վերջապէս համաձայնեցան, Լա Հէյի մէջ, գերմանական հատուցումներու վճարման եղանակի եւ թուականի մասին։ Եթէ տագնապ մը ծագի վճարման առթիւ, պահանջատէրերը պիտի պահեն իրենց գործելու ազատութիւնը։ Վէճի պարագային, Լա Հէյի Իրաւարար ատեանին է որ պիտի դիմուի, եւ ոչ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այդ ատեանն է որ պիտի վճռէ թէ Գերմանիան իսկապէս չի՞ կրնար թէ չուզեր վճարել եւ տրուած վճիռը օրինաւոր պիտի նկատուի Գերմանիոյ կողմէ։ Յետոյ, Գերմանիա պիտի մասնակցի միջազգային դրամատան դրամագլուխին, եւ իր ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ Տոքթ. Շախտ, Րայխսպանքին անօրէնը։

Այս խոշոր ժայռը գլորելէ յետոյ, կարելի է վերջացած համարել Լա Հէյի ժողովը, որովհետեւ փոքր պետութեանց հատուցումներու եւ փոխադարձ պահանջներու խնդիրը պարզապէս քաշքշուք է, եւ հզօրները շատ ալ տրամադիր չեն գիջումներ ընելու կամ վէճերը արմատապէս հարթելու։

Նոր կանոնագիր — տուրք նուէրներու

Պոլսոյ Տէֆթէրտարութիւնը նոր կանոնագիր մը պատրաստած է, ամէն տեսակ նուիրատուութիւններէ գանձուելիք տուրքի մասին։

Նոր կանոնագրին համաձայն, զանազան անձերու կողմէ հաստատութեան մը տրուած նուէրներուն ամբողջութենէն չէ որ տուրք պիտի գանձուի, այլ իւրաքանչիւր նուիրատուութեան վրայ առանձին տուրք պիտի դրուի։

Տուրքին սակն ալ հետեւեալն է.—100 ոսկի նուիրատուութիւնը հարիւրին 10 տուրքի ենթակայ է։ 101—500 ոսկին՝ հարիւրին 12.5, 501—3500ը՝ հարիւրին 15։ 3501—6000ը՝ հարիւրին 17,5 եւ 6000 ոսկիէն աւելին՝ 100ին 20։ Սակայն եթէ մէկ հոգի մէկ անգամէն 6000 ոսկի նուիրէ, այդ 100 ոսկիին [illegible] հարիւրին 12.5, 3500ին հարիւրին 15, իսկ մնացեալին՝ հարիւրին 20։

Շահագրգռուող հաստատութիւնները պէտք է յայտագրով իրենց շրջանակի հարկահաւաք ճիւղին հաղորդեն նուիրատուութեանց ցանկը։ Այլապէս հորիւրին 20 տուգանքի կ'ենթարկուին։

Օրուան հարցը.— Մասնակցի՞լ թէ ոչ

Ընկերվարական կուսակցութեան վարչական խորհուրդը առջի օր վերջացուց յունուար 25—26ի ընդհ. ժողովին գումարման մանրամասնութիւնները։ Նկատի առնելով պատուիրակներու բազմութիւնը, ժողովը պիտի գումարուի ոչ թէ Մոնռուժի քաղաքապետարանին մէջ, ինչպէս որոշուած էր, այլ Փարիզ, ժիմնազ Ժան Ժօռէսի մէջ եւ պիտի զբաղի միայն եւ միայն կառավարութեան մասնակցելու խնդրով։ Առաջին օրը երեք նիստ պիտի գումարուի, մէկը՝ գիշերը, ուր պիտի նշանակուի բանաձեւերու յանձնախումբը։ Այս վերջինը երկրորդ օրուան առտուն գումարուելով, կէս օրէն յետոյ տեղեկագիրն պիտի ներկայացնէ ժողովին, որ պիտի քուէարկէ։

Նկատի առնելով վերջին շրջանային ժողովներու արդիւնքները, մասնակցութեան կուսակիցներու տեսակէտը անկասկած պիտի մերժուի 500 ձայնի առաւելութեամբ։

Չեկայի գործակալ մը վտարուած Թեհրանէն

Թէհրանէն կը գրեն Պոլսոյ «Օսլու Թիւրք» թերթին.— Խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն եւ Չեկայի ներկայացուցիչներէն Ալիազօֆ պարսիկ ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուելով, Ռուսիա քշուած է։ Թէհրանի մէջ Չեկային բուն նախագահը Լուկանօվսկին է։ Դեսպանը վերջերս արձակուրդ ստացած ըլլալով, իր պաշտօնը այդ մարդը կը կատարէր։ Այս գործին առթիւ, քանի մը պարսկահպատակ Հայեր ալ ձերբակալուած են։

Արուեստագէտները այ զետեղ սկսան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Թատրոններու համայնավարական քջիջներու զօրաւոր հետեւանքով, բազմաթիւ արուեստագէտներ արտաքսուեցան, մանաւանդ Կամերնիէն, Ֆիլարմոնիկէն եւ Մեծ Թատրոնէն։ Այս արուեստագէտներէն տասներեօթը նոյնիսկ կուսակցութենէն վտարուեցան, իսկ 30 վարիչներ եւ տնօրէններ ազդարարութիւն ստացան պաշտօնանկութեամբ։ Միւս կողմէ, արհեստագիտական ընդհանուր քննութեան մը ենթարկուեցան բոլոր դերասանները։ Աւելի քան 8000 երիտասարդ արուեստագէտներ ղրկուեցան դրամատիկ արուեստի դպրոցները, որովհետեւ բացարձակապէս ագէտ էին խաղացանկին։ 600 հոգիի արգիլուեցաւ ասպարէզը, իսկ ուրիշ 600 հոգի պիտի պատրաստուին իբր շարժանկարի մասնագէտներ գիւղերու մէջ։ Քննութիւններու միջոցին, հաստատուեցաւ որ շատ մը երգիչներ նոյնիսկ երաժշտական խազերը չէին ճանչնար։ Երգեցիկ արճարանի մը երգիչը չկրցաւ բացատրել իր երգած կտորներուն իմաստը եւ բառ.— «Ես հեղինակներուն կողմէ գրուած բառերը կ'արտասանեմ եւ իմաստով չեմ զբաղիր»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԴ.

Փոն տը Շէրիւի հանգանակութեան գումարը	1317.25
ԺԳ. ցանկի գումարը	11.066.10
Գումար	12,383.35

ԽՄԲ.— Այս գումարէն փարիզի կեդր. Յանձնախումբին յանձնած ենք.

1929 դեկտ. 31ին	*3000 ֆր.*
1930 յունուար 9ին	*5000 »*
Երէկ յանձնեցինք	*4000 »*
Գումար	*12,000 ֆր.*

Փարիզէն եւ գաւառներէն մեզի խորհուրդ կը հարցնեն հագուստ-կապուստի հաւաքման եւ առաքման մասին,

Կը յանձնենք կեդր. Յանձնախումբին եւ Կարմիր Խաչերու լուրջ ուշադրութեան։

... Խմբագիր.

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒ.— Անատոլուէն քշուած մեր հայրենակիցներու թշուառութեան ձայնը յուզեց նաեւ Փոն տը Շէրիւի մեր գաղութը։

Այս առթիւ, Սթանոզի Հայր. Միութիւնը հրաւիրելով Մարաշի, Լճէի, Զարսանճաքի Հայր. Միութեանց եւ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչներ հանգանակիչ յանձնախումբ մը, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց։ Ինչպէս ամէն ժամանակ եւ Շիրակի ու Ֆիլիպէի աղէտներուն առթիւ, այս անգամ ալ գաղութս կատարեց իր պարտականութիւնը։ Ներփակ ձեզի կ'ուղարկենք գոյացած ամբողջ հասոյթը, 1317 ֆր. 25 սանթիմ, նաեւ մասնակցողներու ցանկը։ Կը խնդրուի սոյն գումարը անմիջապէս իր նպատակին յատկացնել։ Կարգ մը հայրենակիցներ բացակայ ըլլալով, անոնցմէ ալ պիտի գանձուի եւ ղրկուի։

Յանձնախումբ

Բ. ՑԱՆԿ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Սուրիոյ նոր տարագիրներու հանգանակութեան կեդր. Յանձ. Նախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանէ 50,000 ֆրանքի գումար մը որ իբրեւ անջատ հիմնադրամ, պիտի գործածուի օգնութեան որոշ եւ յատուկ ձեռնարկի մը, ինչպէս նաեւ հետեւեալ գումարները.—

Տիար Գալուստ Կիւլպէնկեան 50.000 ֆրանք, «ՅԱՌԱՋ»ի միջոցաւ Բ. մասնավճար 5.000, Վահրամ պէյ Նուպար 3000, Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ոսգվիկ» Հայրենակցական Միութիւն 1,000, Հայ Տիկ. Միութեան Հայաստանի Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղ 1,000, Տ. եւ Տիկին Թովմաս Ջրբաշեանի ամուսնութեան առթիւ հանգանակուած (Մարսէյլ) 500, Տէր եւ Տիկին Ա. Ճէվահիրճեան 400, Պ. Վահան Փափազեան (Նիս) 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Աբրահամեան 100, Օր. Մանկասարեան 50, Պ. Արամ Ինճիճեան 50, Ոմն. 10։ Գումար՝ 61,210։ Ա. ցանկի գումար՝ 57,100։ Ընդհ. Գումար՝ 118,310։

(կնիք)

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ ռուսեւթուրք առեւտրական դաշնագրի վերաքննութեան խորհրդաժողովը, նախագահութեամբ Պ. Գարախանի։

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՏԱՐԱԼԵԶՈՒ ԳԻՐՔԵՐ՝ ՄԵՐ ՄԱՍԻՆ

Անհուն հաճոյանքով էր, որ «Յառաջ»ի մէջ կարդացի Հայագիտական Ընկերութեան (Société des Etudes Arméniennes) տասնամեակի առթիւ գրուած յօդուածները։ Այս ընկերութիւնը Փարիզի մէջ հիմնուած է 1919ին եւ այսօր միայն Փարիզի մէջ ալ տօնուած է իր գոյութեան տասնամեակը (1919 նոյեմբեր— 1929)։

Հայ ժողովուրդը տարիներ շարունակ սիրով եւ համակրանքով կապուած է եւրոպական այն անհատներու եւ մարմիններու հետ, որոնք բարոյական եւ տնտեսական օգնութիւն ցոյց տուած են մեր քաղաքական եւ բարեգործական ձեռնարկներուն։

Կլատսթոն, Փիէր-Քիյեար, Լէփսիուս, Կրաֆթ-Պոնար և ուրիշներ, հայկական դատին նուիրուած բազմաթիւ դէմքեր ու գործիչներ անգնահատելի աշխատանք կատարած են հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի համար։ Ճէյմս Ճէրըրտ, ծերակուտական Քինկ, եպիսկոպոս Մէնինկ, տոքթ. Ֆր. Նանսէն եւ ուրիշներ միշտ ալ երախտագիտութեան եւ խորին համակրանքի արժանի դէմքեր պիտի մնան մեր նորագոյն պատմութեան մէջ։ Մէկ խօսքով Եւրոպայի եւ Ամերիկայի այն դէմքերը, որոնք ազատ եւ անկախ Հայաստանի համար իրենց բարոյական գերագոյն ջանքերը գործադրեցին եւ կամ անոնք, որ մեր տնտեսական հոգերով եւ որբախնամ, զաղթականական գործերով տառապեցան, անոնց սիրելի անուններն ու գործերը սիրով ու յարգումով պիտի յիշուին մեր ապագայ պատմութեան մէջ։

Հայ ժողովուրդը երախտապարտ պիտի ըլլայ նաեւ Եւրոպացի այն անհատներու և մարմնական գործունէութեամբ, տարիներ շարունակ իրենց գրիչն ու գիտութիւնը, իրենց ջանքերն ու աշխատանքը նուիրեցին հայկական մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան պատմութեան դժուարին, բայց խիստ անհրաժեշտ ուսումնասիրութեանց, պրպտումներուն, որոնց մէկ կոչուած կրնանք Հայագիտութիւն անունը տալ։

Արեւելագիտութեան ամենայայտնի եւ առաջնակարգ ճիւղերէն մէկն է Հայագիտութիւնը, որ աւելի քան հարիւր տարուան պատկառելի կեանք եւ պատմութիւն մը ունի։ Եւրոպացի ամենազգի հայագէտները— (ֆրանսացի, անգլիացի եւ գերմանացի)— իրենց պատմագիտական, լեզուաբանական եւայլն ուսումնասիրութիւններով նոյնքան նպաստած են հայ մշակոյթի պատմութեան, որքան հայ բանասէրներն ու գիտնականները։ Բարեբախտութիւն եւ ազգային պարծանք մըն է անշուշտ որ Հայագիտութիւնը արեւմուտքի մէջ կենդանի հետաքրքրութեան եւ լուրջ ուշադրութեան արժանացած է եւ կը գտնուի իր պատմական բարձր կոչման վրայ։ Իրանագիտութեան, արաբագիտութեան եւ նոյնիսկ եգիպտագիտութեան հաւասար ճիւղ մըն է այսօր հայագիտութիւնը, որուն կենդանի ներկայացուցիչները այսօր ալ նուիրումով կը շարունակեն իրենց անդուլ աշխատանքը։

Հայ ժողովուրդն ու Հայաստանը, դեռ նախաքրիստոնէական դարերէն, յոյն եւ հռոմայեցի պատմագիրներու կողմէ բազմատեսակ յիշատակութեանց արժանացած են։ Հայոց եկեղեցին համաքրիստոնէական եկեղեցական պատմութեան մէջ ուսումնասիրուած եւ յայտնի դարձած հիմնարկութիւն մը կը հանդիսանայ։ Միջին դարերէն սկսեալ, երբ արեւմուտքէն ուղեւորներ անցան Մերձաւոր Արեւելք, իրենց ուսումնասիրութեանց մէջ կը խօսին նաեւ հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի մասին։

ԺԸ. դարէն արդէն Հայաստանն ու հայութիւնը Եւրոպայի ուղեւորներու եւ գիտնականներու կողմէ լուրջ ուսումնասիրութեանց նիւթ կը դառնան, Իսկ հարիւրամեակ մը մեզմէ առաջ, 1820ական թուականներուն ֆրանսացի ժամանուն գիտնական եւ ազա հայագէտ Սէն Մարթէն ուղղակի կը նուիրուէր Հայաստանի պատմութեան ուսումնասիրութեան և «Journal Asiatique» հանդէսը կը դառնար հայագիտական ուսումնասիրութեանց հաւաքարանը։ ԺԹ. դարու կէսերուն, Եւրոպայի մէջ հայագիտութիւնը ծանօթ գիտութիւն մը դարձած էր, որուն կը նուիրուէին բազմաթիւ յայտնի գիտնականներ, որոնք տարիներու ընթացքին կը դառնային մէկ մէկ հեղինակաւոր հայագէտներ։

Հայագիտական հրատարակութեանց (գիրք եւ յօդուած) մասին հետաւոր եւ ազօտ գաղափար մը կազմելու համար, բաւական է յիշել, որ օտար լեզուներով տպուած են հազարէ աւելի մեծ ու փոքր հատորներ և նոյնքան ալ, թերեւս աւելի յօդուածներ՝ ցիրուցան մասնագիտական հանդէսներու մէջ։

Ըսինք որ Հայագիտութեան նիւթ դարձած է հայ ժողովուրդի եւ մեր հայրենիքի մշակոյթի և քաղաքակրթութեան պատմութիւնը՝ բազմաճիւղ ուսումնասիրութիւններով։ Ստորեւ կուտանք միայն թուական յիշատակութիւններ, վասնզի օրաթերթի մը սիւնակներ շատ նեղ կուգան մանրամասնութեանց մէջ մտնելու համար։

Այդ բոլոր հրատարակութիւնները (գիրք եւ յօդուած) լոյս տեսած են ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլերէն, ռուսերէն եւ [illegible]
Այսպէս.—

Ա) Հայոց լեզուի եւ քերականութեան մասին լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ՝117 հատոր։

Բ) Հայոց առաքելական եկեղեցւոյ եւ դաւանական ծագցերու մասին հրատարակուած գրքեր՝ 62 հատոր։

Գ. Հայոց մատենագրութեան եւ յարակից նիւթերու մասին՝ 28 հատոր։

Դ) Մեր ոսկեդարի (Ե.) եւ միջնադարեան պատմագիրները թարգմանուած են եւրոպական լեզուներով։ Այս հրատարակութեանց թիւը 125ի կը հասնի։

Ե) Հայոց նորագոյն գրականութեան մասին մօտ 21 հատոր։

Զ) Հայաստանի տեղագրութիւնն ու հնագոյն պատմութիւնը երեւան կուգան 152 հատորներով։

Է) Հայաստան այցելած օտարազգի ուղեւորներու գիրքերը՝ 98 հատոր։ (որոնց թագն ու պարծանքը կը հանդիսանայ Հ. Ֆ. Փ. Լինչի երկհատոր եւ հոյակապ գործը— «Armenia»)։

Ը) Հայ ժողովուրդի կենցաղի, վարքուբարքի, տնտեսական կեանքի եւ ազգագրական սովորութիւններու մասին՝ 40 հատոր։

Թ) Վանի Ուրարտական պատմութեան (Վանագիտութեան) եւ անոր յարակից սեպագիր արձանագրութեանց մասին լոյս տեսած հատորները՝ 65 կտոր։

Ժ) Ֆրանսական, ամերիկեան գերմանական, անգլիական, զուիցերական եւ այլ միսիոնարութեանց Հայաստանի մէջ կատարած գործերու մասին տպուած գիրքերը՝ 54 հատոր։

ԺԱ) Հայաստանի հողին վրայ կատարուած ռուս-պարսկական եւ ռուս-տաճկական պատերազմներու մասին 37 հատորներ, որոնց մէջ մեծ տեղ տրուած է նաեւ հայ ժողովուրդի կրած տառապանքներուն։

ԺԲ) Դէպի Արարատ-Մասիս լեռ կատարուած վերելքներու եւ անոնց հետ կապուած ուսումնասիրութիւնները՝ աւելի քան 102 գիրք։

ԺԳ) Հայկական դատին, եւ առհասարակ մեր քաղաքական կեանքին ու ազատագրական պայքարի նուիրուած գիրքեր՝ 103 հատոր։

ԺԴ) Հայոց հին պատմական ճարտարապետութեան մասին կատարուած ուսումնասիրութեանց մէջ իբրեւ գլուխ գործոց կը հանդիսանայ Վիէննայի համալսարանի ուսուցչապետ Ստրիզգովսկիի «Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպա» գիրքը (գերմաներէն), որ լոյս տեսաւ 1918ին։

ԺԵ) Հայկական երաժշտութեան, նկարչութեան, մանրանկարչութեան, հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութեանց մասին ալ կան բազմաթիւ օտար հրատարակութիւններ։

Այս բոլոր հրատարակութեանց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ հայ գիտնականներու, բանասէրներու, գրագէտներու, լեզուաբաններու եւ պատմագէտներու հրատարակութիւնները (օտար լեզուներով), որոնք նիւթ կը կազմեն եւ անմիջական կապ ունին հայագիտութեան հետ։

Հայագիտական այս հրատարակութեանց մէջ կը մտնեն հայ քաղաքական պահանջներուն եւ դատ պատմագիտութեան նուիրուած հանդէսներն ու պարբերական թերթերը՝ եւրոպական լեզուներով։

Արդ, ովքե՞ր են այս դէմքերը, Հայագէտները, որոնք տասնեակ տարիներու լուռ եւ համբերատար աշխատանքով նուիրուեցան մեր մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան պատմութեան դժուարին՝ բայց գիտական ուսումնասիրութեան։ Կրնա՞նք չյիշել գերմանացի փրոֆ. Շուլցը, որ 1829ին, երբ Վանի բեւեռագիր արձանագրութիւնները արտագրելէ յետոյ կ'անցնէր Ճուլամերիկ քիւրտ աւազակներու դաշոյնով խողխողուեցաւ։ Կրնա՞նք չյիշել գերմանացի ուղեւոր գիտնա[illegible] Հաքստհաուզէն, Բոտէնշտէյն և ուրիշներ, որոնք արեւելեան Հայաստանն ուսումնասիրեցին։

Ահա եւ Բրոսէն՝ Անիի աւերակներուն մէջ, Վիքտոր Լանկլուան՝ Կիլիկեան բարձունքներուն վրայ, Սէն-Մարթէնը՝ Խորենացիի խնկարոյր մագաղաթ եայ ձեռագիր պատմութեան էջերուն մէջ ընկղմած։ Ճէյմս Պրայսն ու Լինչը՝ կանգնած են Արարատի վեհափառ կատարին վրայ ու կը դիտեն Հայոց աշխարհի հին փառքերն ու նոր տառապանքները, մինչ անդին՝ Վանի ծովու գեղածիծաղ ափերուն մօտիկ՝ պատմական բերդի բարձունքներուն վրայ նստած գերմանացի գիտնականները՝ Տոքթ. Բէլքն ու Պրոֆ. Լէմանը գտնելու անյայտ պատմութեան խաւար էջերը կը լուսաւորեն գիտութեան ճառագայթներով, կը կարդան Մհերի դրան բեւեռագիրը եւ կը պեղեն Թոփրաք-Գալէի բլուրները։ Անոնց աշխատանքը կը շարունակեն նաեւ ուրիշներ եւ ի վերջոյ (1906) ռուս մեծ գիտնական եւ հայագէտ Պրոֆ. Նիկոլ Մառը, որ այնքա՜ն նիւթ տուած է հայագիտութեան, մինչ միւս կողմէ Բագրատունեաց մայրաքաղաք Անիի աւերակներն ու Հայոց մշակոյթի պատմութիւնը իրմով վերակենդանացան։ Կրնանք մոռնալ ռուս բանաստեղծ Վալերիյ Բրիւսովը, որ մեծ հատորով մը ներկայացուց հին եւ նոր բանաստեղծութիւնը (1916), երկար է շարքը լեզուաբաններուն — Հիւպշման, Գեոլդներ, Կոնիբիր եւ ուրիշներ, որոնց մէջ կ'արձանանայ Պրոֆ. Ա. Մէյէ, մեր լեզուաբան վաստակաւոր Հր. Աճառեանի տաղանդաւոր ուսուցչապետը։ Ժաք տը Մորկան, որ այնքան հմուտ էր մեր հին ու նոր պատմութեան եւ մշակոյթի ուսումնասիրութեանց։ Ուսուցչապետ Ֆրէտէրիք Մաքլէր որ արեւելեան կենդանի լեզուներու մէջ Հայոց լեզուի եւ պատմութեան անխոնջ աշխատաւորն է, Հայագիտական Ընկերութեան օգին եւ պարբերաթերթի ղեկավարը։ Ապա Պրոֆ. Շարլ Տիլ, որ նոյն ընկերութեան նախագահը կը հանդիսանայ եւ բիւզանդագիտութեան հետ մեր աչքին կը ներկայանայ իբր հայագիտութեան անուանի դէմք մը։ Պրոֆ. Մարքուարդը Գերմանիոյ եւ Պրոֆ. Եօրկան Ռումանիոյ մէջ որքա՜ն թանկագին ծառայութիւն մատուցած են մեր մշակոյթի պատմութեան եւ իրենց ուսումնասիրութիւններով մասնակցած են հայագիտութեան կառուցման։

Հոս Թուրքիոյ մէջ կաթոլիկ միանձնուհի Հայր Ռիխտէրը, կլանուած է հայագիտական ուսումնասիրութիւններով։

Եւ դեռ շատ-շատե՛ր — հայագէտներ, մեռած կամ ողջ, որոնք այնքա՛ն թանկագին ծառայութիւններ մատուցած են հայագիտութեան եւ մեր քաղաքակրթութեան պատմութեան։

Այո՛, Հայագիտութիւնը թանկագին ծառայութիւններ կը մատուցանէ մեր մշակոյթին։ Եւ մեր պարտքն է ամէն կերպով աջակցիլ Փարիզի հայագիտական Ընկերութեան, որ տարեկան 50 ֆրանքի հաճիմ դաւմար կը պահանջէ մեզմէ, երկու արժէքաւոր հատորներ նուէր տալու պայմանով։

Հ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ԿԱՐՕՏՆԵՐ

(Մարաշի անկման 10ամեակին առթիւ)

Երեւակայութիւնս բռնկեցաւ յանկարծ։ Գեղ երազ մը տեսեր էի։

Միջերկրականի վրայ էինք։ Զառնաբազմական վիճակ յայտարարուած էր։ Թնդանօթաձիգի պաշտօն ունէի զրահաւորի մը մէջ։ Գիշերուան գէմ նաւանը սեւսու։ Ու պարտուեցանք չարաչար։ Կայմին վրայ ելայ եւ ափլիկեան բոլո՜ր կ'այրէր։ Ամօթէս ջուրը նետուեցայ խենդի մը պէս ու ծովը վրաս թափեցաւ։

Սթափեցայ այդ պահուն քունէս։ Հայելիին դիմացը վազեցի, նայելու համար թէ վիրաւորուա՞ծ էի արդեօք։ Ոչ։ Դարձեալ երկնայ անկողնիս վրայ ու կէս-արթուն սկսայ երազել։

Շողերէն անդին, որոշ գիծերով տեսայ Կիլիկիան, Տաւրոսեան լեռներուն ոտքին, իր դաշտագետիններով, բլուրներով ու իր ամբողջ հմայքով։ Միջերկրականը կը գոռար անդադար։ Շոգենաւը մեկնեցաւ Մերսինէն։ Ահա՛ ցարսօնի անսահման կանանչութիւնները, որուն մէջ կը սողոսկի շոգեկառքը գալարուող օձի մը նման, եւ որուն երկայնքէն ցորենի հասկեր, անսահման ակօսներ, կը տատանին անոր շունչէն տակ։ Ես սիրած եմ այդ գեղին հասկի գէզերը՝ անսահման տարածութեան վրայ, որոնց բացուածքէն, Կիլիկիոյ արեւը իր ջերմութիւնը կը ներարկէ պուտ-պուտ։

Ատանա՜... Անհուն դաշտագետնի մը վրայ փռուած քաղաք, որուն մէջէն Սիհունը կըհոսի թաւալուն ջուրերով։ Կը յիշեմ վերջին անգամ, երբ կարաւաններով անոր կամուրջին վրայէն անցանք։ Լիալուսին էր։ Սիհուն ալեկոծ էր այդ օրը սովորականէն աւելի։ Ու երբ հեռացանք իր եզերքներէն, տակաւին կը գոռար ան գիշերուան լռութեան մէջ, ճամբորդող անծայրածիր կարաւաններուն ետեւէն, որոնք ա՛լ չպիտի վերադառնային։

Կը յառաջանայ տակաւին երեւակայութիւնս ու ձորի մը կողքին, երկու լեռներուն մէջտեղ, Սիսը կը տեսնեմ։ Թնդանօթի որոտումներով մտայ այդ քաղաքը ու թնդանօթի որոտումներու մէջ ալ փախայ այդտեղէն։ Ինչպէ՜ս կ'այրէր ամբողջ Սիսը... Խարոյկ մըն էր ան, ծովու մեծութեամբ որուն բոցերը կրակէ՜ սիւներ, կը բարձրանային երկինքին մէջ, ամպերը այրելով։ Աստուած իր սկաւառները տեսնելով, փախա՜ւ այդ օրը իր գահին վրայէն, որովհետեւ բոցերը զինքն ալ պիտի լափէին։ Երբ ժողովուրդը հեռացաւ քաղաքէն, տակաւին կ'այրէր ան, հորիզոնին վրայ հրեղէն վարագոյր մը ձեւացնելով։

Հոս կանգ կ'առնեմ ու կը գժուարանամ յառաջանալու։ Սիրտս կը պոռթկայ յանկարծ ու արիւնս գանկիս մէջ կը խուժէ։ Հեռապատկեր մը՝ որ կը սարսափեցնէ զիս, երբ կը համարձակիմ աչքերս բանալ ու վայրկեան մը դիտել։ Ոտնդավայրիս հեռապատկերն է ան, Մարա՜շը։

Մարա՛շը. խորանը մանկութեան բոլոր երջանիկ օրերուս, սրբավայրը՝ իմ խնճոյքներուն։

Կը լսեմ տակաւին, մոխրակոյտերուն մէջէն, պզտիկ եղբօրս ճիչը, համա՜կ անմեղութիւն, որ կեանք կը պաղատի ինծմէ, կեանք։ Խե՜ղճ տղայ, անոր արիւնն ալ խմեցին այդ պորտաբոյծները։ Ինչո՞ւ կը լսեմ դեռ հօրեղբօրս վերջին բառերը, որ իր տան այրուող սիւներուն փաթթուած, կ'անիծէր մեռնելէ առաջ, թուրքն ալ, աշխարհն ալ, ամեն ինչ ալ։

Ու կը մեծնայ հեռզհեռէ յիշատակներուս գէզը, որքան խորհիմ, որքան պրպտեմ։

Ի՞նչպէս մոռնամ քեզ, հայրենիք, երբ հօրս զանգղանուած գանկը նոյնացած է քու հողիդ հետ։ Թուրքերը մորթեցին զայն անասունի մը պէս ու գանկը քու քարերուդ զարկին, որպէսզի դուն ալ անիծես անոր կեանքը։ Ի՞նչ ըրիր հիմա անոր ոսկորները, ճիշդ ասէ։

Ինչպէ՞ս մոռնամ քեզ, հայրենի՛ք, երբ քու ամայի ճամբաներուդ մէջ է որ թաղուեցաւ քոյրս, պա՞ղ ձիւնի կոյտերուն տակ։ Ի՞նչ մեղք ունէր այդ աղջիկը։ Չհասունցա՞ւ երբեք, երբ անոր թարմ մարմինը գրկեցիր ծոցիդ մէջ, դագաղի մը նման։

Ինչպէ՞ս մոռնամ քեզ, Կիլիկիա՛, երբ քու քարերուդ մէկուն տակն է որ թաղեցի մեծ մայրս, որուն մարմինը լքուած գնդակներուն որոտումներուն մէջ, պիտի հատէր եթէ հողին չյանձնէի։

Դուն գուէ, կրնա՞մ մոռնալ մանկութեան ամբողջ յիշատակները, որոնց իւրաքանչիւրը կապուած է քու դաշտերուդ, քուլեաներուդ, քու հողերուդ, քու շունչիդ հետ։

Ահա՛ թէ ինչու կը բարձրանամ այս անծանօթ երկինքներու տակ, ու կարօտ ունիմ, քու օգիդ եւ ջուրերուդ զովութիւնը ծծելու։ Վաստ եմ որ, օր մը դարձեալ Միջերկրականը պատռելով պիտի վերադառնամ քու ծոցիդ մէջ ու ծննդավայրիս քարերուն կառչած, ամբողջ ուժովս պիտի թքնեմ թուրքին երեսին ու պիտի պոռամ.

— Կորսուէ՛ մեր երկրէն, գազա՛ն։

Հայրենի՛ք, ես կարօտցայ քեզ։

Յ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Փրնես

ԻՇԽԵԼՈՒ ԱԽՈՐԺԱԿԸ ՇՈՒՑ ՉԱՆՑՆԻՐ.— Եգիպտոսի նախորդ խտիվ Ապպաս Հիլմի փաշա, որ գահընկէց եղաւ 1914ին, իբրեւ կուսակից Թուրքիոյ, հարիւր էջնոց գիրք մը հրատարակած է Լոնտոնի մէջ,— «Քանի մը խօսք անգլեւեգիպտական կարգադրութեան մասին»։ Աբպաս Հիլմի գնահատելով Անգլիոյ առաջարկած դաշնագիրը՝ Եգիպտոսի անկախութեան մասին, ուժգնօրէն կը ձաղկէ իր յաջորդը, Ֆուատ Թագաւորը եւ կը թուէ անոր գործած չարիքները։

ԱՋԱԶՈՒՐԿ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

Ժամանակին ծանօթած էի աչագուրկ Համբարձում Երամեանի մահը, Եգիպտոսի մէջ (... դեկտ.)։ Սոֆիայի «Արաքսն» ... իր աշակերտներէն մէկը ամփ... գիծերով կը ներկայացնէ ... բազմաշխատ վաստակաւոր ... կեանքն ու գործը.—

Ծնած էր Վան, 185... Արդէն գողգոջուն ծերունի մը ... եօթանասուներկու ծանր ու ... նատագնացս տարիներու ... ռան տակ կքած աչագուրկ, ... բախտ, այլ պատկառելի ... նուական ծերունի մը։

Կոյր բնութիւնը թերեւ... ոգի հանդէպ այնքան ան... եղած էր, որքան այս իր ... մեծ ու արդար մարդուն հա... աչքերու լոյսէ զրկելով զա... ալ դեռ բոլորովին մանուկ, ... տարեկան հասակին մէջ։

Ցակաւին տասը տա... մանուկ եւ աչաւոր հա... դեռ նոր ընդունած՝ հակառ... վշտահար հօր, որ կը կարծ... պարզ «աչուըշ»է մը աւելի ... ըլլայ իր դժբախտ զաւակը ... կառակ նաեւ իր կոյր ու ... շրջապատին, պզտիկ ու աչ... Համբարձումը կը բորբոք... ման սէրով եւ կը վճռէ գիտ... գրուիլ գիտութեան։ Կ'ա... դպրոցը արտակարգ յաջողու... միշտ ալ առաջինը հանդիսա... դասարանին մէջ։ 17 տա... ուսուցիչ էր արդէն։ Սակայ... գոհ էր միշտ, ծարաւի լայ... պարէզներու աւելի՛, ա՛լ ... բեղուն գործունէութեան։ ... լոյսը կը պակսի իրեն, բայ... գիի աչքերով կը խարաշափ... ւար իր շրջապատն ու ժամ... կը գիտակցի իր մէջ ալրտող ... կան լոյսի զօրութեանը եւ ... սեփական իր կանթեղը վառ... թաւարիս մէջ եւ անձամբ ... նորդել իսկակա՛ն կոյրերը։

Եւ ահա 1878ին, ... քական պատերազմի, սովի, ... հի եւ արիւնի մռայլ ... Վանի մէջ, միս մինակ, ... նած միայն իր ուժերուն ... րովին, յանդուգն նախաձե... թեամբ մը ու առաքեալ... նուիրածութեամբ հիմը ... իր դպրոցին։

Ութսունական թուական... էն եւ ահա աչագուրկ Երամ... անհատական դպրոցը արդէն ... կան լուսաւոր փարոս մըն ... միայն Վան-Վասպուրա... այլեւ թրքահայ բոլոր գ... ներուն մէջ։ Կրթական եզակի ... տատութիւն մը, որ հակ... կառավարական եւ մասնա... մէն արգիլքներու, ոչ միա... պահպանէ իր գոյութիւնը, ... տարուէ տարի կը յառաջ... Ընդհակառ չէն նաեւ դաւեր ... քին կեանքին մէջ, ոգեղ մը ... ներ, մեծ ու պզտիկ պայքա... Երամեանի դէմ։ Ընդհակառ... մանաւանդ անձնական ձախող... թիւններ եւ նիւթական պ... րական տագնապները։ Բայ... րովի ու իմաստուն կըթ... մշակը՝ խոհականութեամբ ... դանդով եւ մանաւանդ իր ա... ճելի կամքովը ու զոհաբ... թեամբը կը յաղթանակէ ... խոչ ու խոչընդոտ՝ շուտով եր... դական տիպար վարժարան... վերածելով իր դպրոցը։ Երկր... կան վարժարան մը՝ շուրջ ... աշակերտներով եւ աւելի ... ուսուցիչներով։ Երկրորդական ... ժարան մը, որ աչագուրկ ... կան մշակին մշտական, ... ու փայլուն ղեկավարութեան ... տոհմային ու գրական ... գաստիարակութեամբ մը, 37 տարի, օժտեց հարիւ... շրջանաւարտներ, որոնք ա... ու այնտեղ Երամեանի մեծ ... ծը շարունակող լուսաւորութ...

...եր օրերու ծովը ու վհատ... ոգին համար ի՛նչ աւելի ...անցիկ օրինակ, քան աշխարհ... ...պարձում Երամեանն ու իր ...ամեայ երկրորդական տիպար ...արանը:

...ւ մտածել որ այսօր, գա... ...հայութիւնը, իր անթիւ ...մար մասնաւորականներով եւ ...թիւ կազմակերպութիւն..., աշխարհ Երամեան մը ...րինելու չափ նոյնիսկ անզօր ...չունի գոնէ մէկ հարիւր երկ... ...ական վարժարան մը ամբողջ ...ստահմանի մէջ... Օն. Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

ՔԱՇԱՆ.— Փարիզի հարաւային շրջանի (Պանեօ, Քաշան, Պուրկ-լա-Ռէն եւ շրջակաները) հայութիւնը առաջին անգամ ըլլալով հաճոյքն ունեցաւ ապրելու սիրուն հանդէս ցերեկոյթի մը բոլոր վայելքները, կազմակերպուած «Յառաջդիմասիրաց» միութեան կողմէ, կիրակի օր ժամը 3.30ին: Օդը աննպաստ էր եւ անձրեւախառն հով մը կը փչէր իր բոլոր սաստկութեամբը, բայց շրջանի մեր հայրենակիցները եւ նոյնիսկ հեռու տեղերէ ազգակիցներ փութացած էին հանդէսին վայրը: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր երգեցին հայ աղջիկները եւ ժողովուրդը ինքնաբերաբար ոտքի էր կանգնած: Հանդէսին նախագահ Պ. Թ. Մեծատուրեան ամփոփ պատմականն ըրաւ «Յառաջդիմասիրաց»ի ծագման ու գործունէութեան եւ անհրաժեշտութիւն մը նկատելով անոր տեւականութիւնը, իբրեւ ազդակ ազգային ինքնապաշտպանման, եւ մատաղ սերունդը կապելու մայրենի լեզուին, հրաւիրեց ժողովուրդը համախմբուիլ ձեռնարկուած գործին շուրջ եւ կուրծք տալ աջէն ու ձախէն տեղացող հարուածներուն, որոնք կը սպառնան մեր ազգային գոյութեան: Յաջորդաբար խօսք առին Վարչութեան անդամներէն, Պ. Պ. Վ. Ասլանեան և Գ. Թափալեան, պարզելով Միութեան կացութիւնն ու դերը որ կախուած ունի գաղութին աջակցութենէն: Հայ Արիներու կողմէ ընդհ. խմբապետ Պ. Գ. Մեծատուրեան ողջունելով «Յառաջդիմասիրաց»ի այս անդրանիկ հանդէսը, խոստացաւ իրենց աջակցութիւնը բերել, ինչպէս ամէն ազգօգուտ ձեռնարկի առթիւ: Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրալիր մասնակցութիւնը բերին Օր. Ա. Սրապեան եւ Օր. Հ. Գազազեան, մէկը հայերէն երգերով, միւսը՝ պարերով:

Փոքրիկներ Արագսի Գազազեան և Հայկուհի Սրապեան կրկնակ հաճոյք պատճառեցին, արտասանելով հայ բանաստեղծին հոգիէն բխած զգացումներ: Օրիորդ Էլիզա Աբրահամեանի հայ գրող մը ձեռքը (իր ձեռքով պատրաստուած), յաջողութեամբ արտասանեց «Նռազոյն»ինը եւ կրկին բեմ գալով հնչեցուց «Ո՛չ, եղբա՛րք, ո՛չ, օտարէն չկայ մեզ յոյսը»: Զաւեշտի մասը ստանձնած էր Պ. Ս. Սարգիսեան որ շատ յաջող տարաւ:

Սրահին մթնոլորտը վարակած էր ամէնէն քաղաքէն իսկ եւ խանդավառութեամբ կը շարունակուէին հայկական ու կովկասեան պարերն ու շուրջպարերը՝ համեմուած երգով ու նուագով:

Դժբախտաբար ժամանակը աւշ ըլլալով, վարչութեան ատենապետ Պ. Ս. Գարակէօզեան առիթ ունեցաւ փակել, յիշեցնելով հանդիսականներուն հայ տառին ու գրքին, ինչպէս նաեւ պատմութեան առաջ նշանակութիւնը:— «Աշխարհի բոլոր մեծ մարդիկը լաւ կ'անցնին անհետացած հարստութիւններու եւ պալատներու մասին, բայց կ'ողբան Աղեքսանդրիոյ մատենադարանին հրկիզումը: Եկէք, քալեցէք մեզի հետ, ունենալու նոր սերունդին համար գիր ու գիրք: Չափահասներու համար պատմութիւն եւ գոհարներ հայ բանաստեղծէն ու պատմաբանէն»: Արդար է որ շնորհաւորենք «Յառաջդիմասիրաց»ի վարչութիւնը իր կազմակերպած այս սիրուն ցերեկոյթին համար: Փափաքելի էր որ պարբերաբար տեղի ունենային այսպիսի հանդէսներ, որոնք առիթ կուտան մեր ժողովուրդին զարգացնելու իր ազգային գիտակցութիւնը:

Կ. Նիկողոսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆԿՄԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, *13 յունուար* (Սեփ. Թղթ.) — Մարաշի Հայրենակցական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կազմակերպած էր սգահանդէս մը, իրենց ծննդավայրին անկման 10րդ տարելիցին առթիւ, յունուար 12ին կիրակի կէսօրէ վերջ, Սալոն Էսփանեօլի մէջ: Ժամը մէկէն սկսեալ երկսեռ երիտասարդներու խումբեր սկսած էին լեցնել սրահը որ նեղ կուգար բազմութեան: Բացումը տեղի ունեցաւ Մարաշի Հայրենակցական Միութեան քայլերգով —
«Մարաշ Մնաց առանց Հայի.
Դաշտ այգիներ ամայի.
Շուկայ՝ տուներ չէն խանութներ
Աւերակներ են անտէր»:

Ցնոր Մարաշցի երիտասարդ Գարաիզանեան նուագեց «Շօփէնի մահերգը, ընկերակցութեամբ դաշնակի:

Ըստ կարգաց, փրոֆ. Խայիկեան Հայրենակցական Միութեան կողմէ խօսելով, ըսաւ.

— «Սգահանդէսներու մէջ մի քանի ճառ եւ արտասանութիւն ընելով պէտք չէ բաւականանանք, այլ պէտք է գաղափարուինք անոնց բարոյական իմաստով, պէտք է փորձառութիւններ քաղենք անցեալի մեր ձախորդութիւններէն: Մեր հերոս նահատակներու մահը ողբալով յարգած չենք ըլլար անոնց յիշատակը: Պէտք է պաշտել, պէտք է ընդգրկել անոնց սրբազան ուխտը, որ էր փրկել հայ կեանք եւ ազգին նամուսը, պաշտպանել հայ լեզուն, աւանդութիւնները: Ահա այս պէտք է ըլլայ սգահանդէսներու բարոյականը: Այս սրահէն դուրս ելնող մեր հայրենակիցները իրենց պարտաճանաչութիւն պէտք է նկատեն գոհաբերուիլ ազգային շահերու պաշտպանման համար, պէտք է երազեն ազատութիւն եւ անկախութիւն եւ այդ ճամբուն վրայ պէտք է տալ մեր բոլոր հարստութիւնները եւ նոյնիսկ հոգին»:

Միհրան Գաբրիէլեան արտասանեց «Խաղաղութիւն»ը, ուղղուած անթիւ նահատակներու: Ցնոր մեներգ մը եւ նուագ մը, եւ արտասանութիւն մը գերասան Ուզունեանէ, «Ափ մը մոխիր»: Երկրորդ մասին մէջ յիշատակելի էր կենդանի պատկերը, «Ուխտաւորը», որ խոր տպաւորութիւն ձգեց: Մարաշցի երկսեռ երիտասարդներու «Գնա բլբուլ» խմբերգէն վերջ, խօսք առաւ օրուան բանախօսը, Պ. Հրանտ Սամուէլ՝ որ յիշելով նաեւ 96ի եւ 1915ի ջարդին զոհերը, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութիւն պահել, յոտնկայս: Ցնոր ամփոփեց Մարաշի անկման պատմութիւնը:

— Զինադադարէն վերջ անապատներէն հաւաքուած Մարաշի հայութիւնը ուրախութեամբ ողջունեց Ֆրանսական բանակը, կարծելով որ անոր հովանաւորութեան տակ ազատ եւ խաղաղ կեանքով մը պիտի կրնայ իր աւերակ բոյնները վերաշինել, եւ իր ազգային սրբութիւնները պահել: Հայ բնակչութեան հրճուանքը աւելի մեծ եղաւ, երբ Ֆրանսական գրաւման բանակին կողքին երեւցաւ հայ կամաւորներու խումբը: Սակայն աւա՜ղ, շատ կարճատեւ էր այդ խանդավառութիւնը:

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը բանակին քաղաք մուտք գործելէն վերջ, վար առնել տուած էր բերդի Թրքական դրօշակը: Այս ընթացքը գայթակղութիւն պատճառած էր տեղացի Թուրքերուն, որոնք բանակցութեան մէջ մտնելով հրամանատարութեան հետ, պահանջեցին կամ դրօշակին պարզուիլը եւ կամ հայ կամաւորներու Մարաշէն հեռացուիլը: Դրօշակը թէեւ չպարզուեցաւ, բայց հայ կամաւորները հեռացուեցան քաղաքէն եւ ճամբան խողխողուեցան Թուրք գինուորներու կողմէ, որոնք մասնաւոր դարան բռնած էին: Սակայն եւ այնպէս վէճը շարունակուեցաւ Թուրքերու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ եւ դուռ բացաւ երկար կռիւներու: Եւ երբ Թուրքերը յուսահատած պարտութիւն կը հաշուէին, Ֆրանսական բանակը գիշերային գաղտնի պատրաստութիւններէ վերջ, յանկարծ քաշուեցաւ քաղաքէն, անզէն ժողովուրդը ձգելով ի սաստ ճակատագրի: Եւ պատահեցաւ այն՝ ինչ որ կը ողբանք այսօր.— Ջարդը Մարաշի 20 հազար ժողովուրդին: Սակայն այդ անզէն ժողովուրդին մէջէն ալ ելան հերոսներ, որոնք թշնամիին ձեռքէն խլելով զէնքն ու փամփուշտները, օրերով կռուեցան եւ սատակեցին փոքրին գետին: Այդ հերոսներէն մին այժմ այս սրահին մէջ կը գտնուի»:

Հանդիսականները ծափերով բեմ հրաւիրեցին երիտասարդ հայրենակիցը, որ իսկական հերոսի մը տիպարն էր, իր պարթեւ հասակով կայտառ նայուածքով:

Բանախօսը եզրակացնելով ըսաւ.

— «Ամէն տարի այսպէս քով քովի գալով եւ ոգեկոչելով մեր անմահ հերոսները, սրտապնդուինք, զգաստանանք ու զօրանանք, որպէսզի կարենանք իրականացնել անոնց մեծ երազը, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը»:

Ս. Միլտոնեան

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ *14 յունուար* (Սեփ. Թղթ.) — Կիրակի գիշերին, Էմիլ Զոլայի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Մանկապարտէզի մանկական հանդէսը: Երկսեռ հայրենակիցներ ժամանակին փութացած էին գրաւել իրենց աթոռները: Ազգային Կեդր. Իշխանութեան եւ Կ. Խաչի զոյգ վարչութիւնները իրենց բոլոր կարելի միջոցները ի գործ դրած էին, հանդէսին յաջողութեան համար: Վարագոյրի բացուելուն, բեմին վրայ երեւցան մանկապարտիզպանուհի Օր. Սաթենիկ Դաւթեան եւ Մանկապարտէզի երկսեռ փոքրիկները, կարմիր կապոյտ-նարնջագոյն հագուստներով: Համաձայն յայտագրի եւ շնորհիւ Օր. Դաւթեանի թափած ջանքերուն, փոքրիկները առհասարակ մեծ յաջողութեամբ ըրին արտասանութիւններ, երամախօսութիւն, երգ եւ այլն: Մասնաւոր հրաւիրատոմսերով ասուց-ուհիին կողմէ հրաւիրուած էին նաեւ փոքրիկներու ծնողները: Մթնոլորտը ջերմ էր եւ տրամադրութիւնները բարձր: Մասնաւորապէս յուզիչ էր փոքրիկներու կողմէ ներկայացուած կենդանի պատկերը, «Աղաւնոց»ը, երգախառն, եւ «Հովուուհին»:

Դադարի պահուն կեդր. Վարչ. Ատ. պետ. Պ. Աղեք. Կիւլպէնկեան խօսք առնելով, թուեց թափուած աշխատանքն ու գոհունակութիւնը ի նպաստ մանկապարտէզին եւ կոչ ըրաւ բոլորին անխտիր հաւաքուիլ անոր շուրջ, կանգուն պահելու համար զայն: «Այս օտար հոգիներուն տակ մեր մատաղ սերունդը հայ պահելու մեր միակ միջոցն է մանկապարտէզը: Անոնք մեր փոքրիկները, հոն է որ պիտի սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ Ա. Բ. Գ.ը ու պահեն իրենց ազգային դիմագիծը»:

Հակառակ եղած պաշտօնական յայտարարութեան թէ՝ այս հանդէսին մէջ ոչ աճուրդ տեղի պիտի ունենայ եւ ոչ ալ հանգանակութիւն, սակայն արձանագործ Պ. Միհրան Վարդանեան իր շինած գեղեցիկ մէկ արձանը, (Զօր. Անդրանիկ) տրամադրելով, ցանկութիւն յայտնեց որ աճուրդի դրուի ի նպաստ մանկապարտէզին: Հարկ եղաւ ընթացք տալ ժողովուրդի պահանջին եւ աճուրդը վարեց Պ. Ե. Նիկողոսեան: Նախ քան աճուրդը Պ. Ն. Խաչատուրեան (ատամնաբոյժ) նուիրեց 100 ֆր. Պ. Երթ. Կիւլպէնկեան 50 ֆր. ու այսպէսով աճուրդի գումարը բարձրացաւ (775) եօթը հարիւր եօթանասունը հինգ ֆր.:

Մասնաւոր դասընթացքի հետեւողներու կողմէ ներկայացուեցաւ գեղեցիկ խաղ մը, «Սարժ Թագաւոր»ը: Մասնաւորապէս յաջող էին եւ գնահատութեան արժանի բանաստեղծ Պ. Արամ Գառոնէ (Թագաւոր) եւ Օր. Զապէլ Մաթիկեան (Թագուհի) իրենց դերին մէջ: Նուագախումբը որ կը բաղկանար Պ. Պ. Մելքոնեանէ Ազարէկեանէ եւ Մումճեանէ սիրայօժար մասնակցութեամբը Օր. Շիրինեանի, պարբերաբար նուագեց գեղեցիկ կտորներ:

Սիրողներու եւ մասնաւոր դասընթացքի հետեւողներու կողմէ եղան նաեւ հայկական պարեր:

Մասնաւորապէս գնահատութեան արժանի են Ա. Ե., Հ. Կ. Խաչի վարչութեան անդամուհիներուն թափած ջանքերը: Այս երկրորդ հանդէսով, որուն իր լայն օժանդակութիւնը բերաւ նաեւ գաղութը, լուսաւոր ապացոյցը տուաւ թերահաւատներուն թէ՝ ինք մանկապարտէզի կողքին է, եւ իր բոլոր կարելին պիտի ընէ զայն կանգուն պահելու համար:

Հայ ժողովուրդը կը հաւատայ իր ապագային ու կուտայ իր լուման այն ատեն միայն, երբ շօշափելի գործ կը տեսնէ: Ազգ. մարմիններու կը մնայ անվհատ գործել, ու տալ այն արդիւնքը զոր կը սպասէ գաղութը:

** Ս. Փափազեան խմբակին դէմ բացուած դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ վերջին պահուն, Կեդր. Վարչութեան փաստաբան Պ. Կրէհէրի հիւանդութեան եւ քաղաքէս բացակայութեան պատճառաւ:

Վարուժան

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 52 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆՕԳՈՒՏ ՃԻԳԵՐ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՐՄԱՐԵԼՈՒ

— Ձեր պարտականութիւնը ...ըլլայ, ըսաւ այդ կանոնագործադրել տալ:

— Նախ պէտք է ես սորվիմ, Ռընէ:

— Ամբողջ օրը կրնաք ուսումնասիրել, ըսաւ տեսուչը. վաղն առ...ստ է որ պաշտօնի պիտի անց...

Կանոնագրութիւնը շատ մանրակրկիտ էր, արգիլուած էր ուշ ժամէն առաջ մեկնիլ, աշխատանոցին մէջ խօսակցիլ, իւրաքանչիւր աշխատանքի համար ...ուած շարժումներու կարգը ...ել եւ այլն:

Ռընէ, որ որոշած էր իր լաւագոյն կարելին ընել, այս կանոնագրութիւնները ուսումնասիրեց մինչեւ իրիկուն եւ յաջորդ օրը եկաւ գործարան ամենալաւ տրամադրութիւններով:

Ան հաստատեց նախ եւ առաջ թէ գործաւորները մեծ կանոնաւորութեամբ կ'աշխատէին եւ ճշգրտօրէն կը հետեւէին տրուած հրահանգներուն: Սուրգեց թէ իւրաքանչիւրը իր գործին գլուխն էր եւ խորհեցաւ թէ այսպէսով իրեն մեծ բան չէր մնար ընելիք:

Բայց կէսօրէն վերջ, վերակացու մը եկաւ մատնանշելու իրեն թէ գործաւորներէն մէկը, առաւօտուն իրեն յանձնուած ամբողջ աշխատանքը կատարած չէր:

Ռընէ գնաց աշխատանոց եւ գիտողութիւն ըրաւ, որ շատ խիստ թուեցաւ յանցաւորին:

Միեւնոյն բանը պատահեցաւ յաջորդ օրը, երբ իմացաւ որ երկու գործաւորներ աշխատանքի ժամանակ իրարու հետ խօսած էին:

Բայց երրորդ օրը, երբ վերակացու միասին եկան յայտարարելու Ռընէին թէ իրենց աշխատանոցներու արտադրութեան բաւական զգալի յապաղում մը ունեցած էին. խեղճ Ռընէ չէր գիտեր ինչ բանի վերագրել այդ յապաղումը: Ցնորէնը իրեն բացատրեց քիչ վերջը:

— Ահաւասիկ դէպք մը, որ տասը տարիէ ի վեր պատահած չէր, ըսաւ Ռընէին. երէկ չէ առջի օր, երկու վայրկեան եւ երէկ ալ հինգ վայրկեան ժամանակի կորուստ ունեցած ենք եւ բացայայտ է թէ այս յապաղումը ձեր անփութութեան արդիւնքն է:

— Ի՞նչպէս, հարցուց Ռընէ, սրտաբեկ:

— Որովհետեւ, յանցաւորներուն հետ շատ մեղմ վերաբերուած ունեցած էք, անմիջապէս որեւէ զանցառութիւն մատնանշուած է ձեզ, պէտք է որ հեղինակը բանտարկէիք եւ որովհետեւ բաւականացած էք պարզ յանդիմանութեամբ մը, միւսները բնականաբար ծուլութեան մղած էք եւ եթէ այսպէս շարունակուի, գործարանի արտադրութիւնը կրնայ մօտ ժամանակէն զերօի հաւասարիլ: Սորվուած եմ խնդիրը ընդհանուր տնօրէնին ներկայացնելու յանձնել:

Ընդհանուր տնօրէնին որոշումը չյապաղեցաւ, Ռընէ պաշտօնանկ եղաւ.

— Բնաւ չպիտի կրնամ յարմարիլ բարքերու այս խստութեան, ըսաւ Ռընէ, Օրիորդ Աննիին, դուք մարդիկը պարզ մեքենաներու տեղ դրած էք:

Օրիորդ տեղուհին չփոթեցաւ:

— Իրաւունք ունիք, ըսաւ... լաւագոյն պիտի ըլլար, որ անմիջապէս ձեզ այդչափ պատասխանատու պաշտօն մը չտային. Միւս տեղը տակաւին տրամադրելի է, հաւանաբար այնտեղ միեւնոյն առարկութիւնները չպիտի ունենաք:

Քանի մը օր վերջ Ռընէ նշանակուած էր Նիւ-Եորքի Ինքնաշարժի արկածներու վիճակագրութեան պաշտօնէութեան մէջ: Իր պարտականութիւնն էր բոլոր արկածներու տեղեկագիրները դասաւորել եւ ընդհանուր ցանկ մը պատրաստելով, յանձնել բարձրագոյն իշխանութեան:

Գործը դիւրին էր, բայց ձանձրալի: Սէլէսթէն կ'օգնէր դասաւորման եւ ամէն օր աւելի սրտնեղած երեւոյթ կը ստանար: Գալով Ռընէին, ամբողջ օրը կը ձանձրանար եւ իր ամէնէն հաճելի վայրկեանն այն առեն էր, երբ աշխատանքը լմնցուցած, կը հանդիպէր Օրիորդ Աննիին, անոր հետ երկար բարակ խօսակցելու համար Ռօքֆելլըր թանգարանի հիւրասրահին մէջ

— Անշուշտ, կ'ըսէր անոր, պէտք չէր որ Ցրունգլի փորձին ենթարկէինք մենք մեզ. 1927ին կեանքն այսպէս հաճելի էր եւ ոչ միայն ինծի, այլ ամէնքին համար.. Եթէ ձեզ չունենայի, պիտի փափաքէի դար մը եւս [illegible] տեսնելու համար թէ արդեօք յառաջդիմութեան պատրուակին տակ մարդիկ կը շարունակե՞ն իրենց կեանքը հետզհետէ աւելի նուազ հաճելի դարձնել:

Օրիորդը կը ջանար քաջալերել զայն եւ ցոյց տալ անոր ԻՌ. դարուն առաւելութիւնները, բայց ինքն իսկ, ամէն օր աւելի նուազ խանդավառ էր նոր կեանքով եւ յաճախ կ'երազէր անցեալ ժամանակի հրապոյրները:

— Հեռանանք, պարոն, կ'ըսէր Սէլէսթէն, երթանք ուր որ կ'ուզէք, խափշիկներու աշխարհը, Չինացիներու երկիրը, բայց ո՛չ այստեղ:

(Շար.)

Հողին հաւաքական շահագործումը

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը հետզհետէ աւելի առաջ կը տանի գիւղացիներու անհատական տնտեսութեանց ջնջումը եւ անոնց կլանումը պետական տնտեսութիւններով։

Հաւաքական տնտեսութեանց թիւը, որ կը ներկայացնէ 13 միլիոն մարդ, հարիւրին տասը աւելի է գիւղական տնտեսութիւններու թիւէն։ Այս հաւաքական տնտեսութիւնները յառաջիկայ պայքարի ընթացքին պիտի ցանեն 30 միլիոն հեքտար, մինչդեռ հնգամեայ ծրագիրը նախատեսած էր միայն 24 միլիոն հեքտար 1932—33 տարեշրջանի համար։ Խորհրդային Միութեան հողագործական ամէնէն կարեւոր շրջանները— Հիւս. Կովկաս, կեդր. եւ ստորին Վոլկա— ամբողջովին հաւաքական ձեւով պիտի շահագործուին 1930ին, իսկ միւս շրջանները՝ 1931ի աշունէն։ Կառավարութիւնը 814 միլիոն ռուբլի յատկացուցած է գարնանացանի պայքարին։ Այս գումարին 500 միլիոն ռուբլին յատկացուած է հաւաքական տնտեսութեանց։ 25 հազար բանուորներ ճարտարագործական մեծ կեդրոններէն պիտի փոխադրուին հողագործական շրջանները, օգնելու համար հաւաքական տնտեսութեանց, որոնք պէտք ունին որակեալ աշխատաւորներու եւ կազմակերպիչներու։

Հալածանք սիոնականներու դէմ

Համաձայն Ձեկայի վերջին հրահանգին, խորհրդային ոստիկանութիւնը սկսաւ խմբական ձերբակալութիւններ կատարել, կարգ մը քաղաքներու սիոնական երիտասարդութեան մէջ։ Կալանաւորներուն մէկ մասը Ուրալ եւ Թուրքեստան աքսորուեցաւ։ Սիոնական կոլտպէրկ, որ բանտարկուած կը մնար ժամանակէ մը ի վեր, հրացանի բռնուեցաւ։

Մակեդոնական եղբայրասպանութիւնը

Առջի օր հաղորդած էինք մակեդոնական կազմակերպութեան պետերէն Միխայիլ Ստրեզոֆի սպանութիւնը Սոֆիայի մէջ։ Մարդասպանը, որ ծանօթ է ոստիկանութեան, կը փնտռուի։ Սոֆիայի մէկ արուարձանին մէջ երեքշաբթի օր սպաննուած է Պլաժէ Պէժիլօֆ։ Մարդասպանը, Իվան Մոմճիլօֆ, որ նոյնպէս մակեդոնացի է, ձերբակալուած է։

Թաղուած գանձ գտնողին պարգեւ մը

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց քաջալերել պահուած գանձ գտնողները։ Ելմտական գործավարութիւնը համոզուած է թէ մեծ քանակութեամբ գանձեր թաղուած են երկրին մէջ, սեփականատէրերու կողմէ, յեղափոխութեան առաջին օրերուն եւ աւելի վերջը։

Կալինին, իբրեւ նախագահ կեդր. Գործադիր կոմիտէին, հրատարակեց գանձ գտնողներու յատուկ հրամանագիր մը, հարիւրին 25 վարձք խոստանալով «սեփականատէրերուն կողմէ հողին տակ, կամ ուրիշ ձեւերով պահուած գոհարներու, մարգրիտներու, նախայեղափոխական ոսկի կամ արծաթ դրամներու, թանկագին մետաղներու, ինչպէս եւ օտար դրամներու» արժէքին վրայ։ Գործավարութիւնը կ'աւելցնէ թէ վարձքը պիտի վճարուի գանձին ստացումէն մէկ շաբաթ յետոյ։

Կարտինալ Կասպարի կը հրաժարի

Հռոմի մէջ դարձեալ լուրեր շրջան կ'ընեն թէ Վատիկանի արտաքին գործերու վարիչ կարտինալ Կասպարի պիտի հրաժարի։ Նոյն իսկ խօսք կայ թէ իրեն յաջորդ նշանակուած է կարտինալ Փաչելլի։ Այս վերջինը այնքան ալ տրամադիր չէ ընդունելու այդ պաշտօնը, որովհետեւ արգիլք պիտի ըլլայ աւելի բարձր դիրքի մը հասնելու։ Ամէն պարագայի մէջ, ընդհ. կարծիքը այն թէ կարտինալ Փաչելլի պիտի յաջորդէ կարտինալ Կասպարիի, որ պիտի քաշուի Պապին նուիրած ապարանքը։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Կը խօսի՝ ԲԺԻՇԿ ՆՈՐԱՅՐ, նիւթ՝ այժմէական խնդիր մը մը— «Ներծորային գեղձերու ազդեցութիւնը իմացականութեան վրայ»։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին «Փլորիա» ճաշարանի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Օրակարգ՝ ա) Հերթական խնդիրներ, բ) Դասախօսութիւն՝ ընկ. Ս. Տէր Թովմասեանի կողմէ, «Խ. Հայաստանի արդի վիճակը»։

ԱՍՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հաճի Մկրի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Վռամեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 164 Ave. Verdun։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԻԻ Շառգոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՊԷԼՎԻԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆԻԻ Նորակազմ «Փոթորիկ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր նոր եւ հին ընկերները, ինչպէս նաեւ անդամակցիլ փափաքողները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 164 Rue Bourguignonի ճաշարանը (սովորական հաւաքատեղին)։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան Միութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ Հ. Յ. Դ. գրադարանը։

ԼԻՈՆԻ Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԸՆԿԵՐՆԵՐ, Կարօ Յասունի, Լեւոն Մոզեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Աշոտ Արծրունի կը հրաւիրուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը վաղը շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ.Ե.Ռ.Մ. Գիյանքուրի մասնաճիւղի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ Թալպ։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորական ժողովի մասին եւ ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince: կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՎԻԼԻ երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան վարչութեան եւ

Ցանձնախումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական վայրը։ Օրակարգ՝ նոյնպէս։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լը Քրէզօ, Խ. Մ.— 35,
Սէն Թ'Էթիէն Գիրի, Հ. Մ.— 20,
Լա Թուր տիւ Փէն, Գ. Հ.— 35,
Սեյանիկ, Ղ. Գ.— 10,
Սէվրան, Արժ. Խ. քհնյ.— 70,
Սէն Գալիլ, Գ. Գ.— 35,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ ՏէրՅովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա։ Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին վեցամսեայ «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։ Իմացնել՝ Asadour Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յարեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Գիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Արիստոմ։ 1914էն ի վեր ոչ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի կեսարացի Բարսեղ Մայիսեան որ անհետացած է Իզմիրի ջարդին։ Իմացնել իր որդւոյն Նազարէթ Մայիսեանի, 4 Rue du Chemin de Fer, Arnouville-les-Gonesses. (S. et O.)։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անուն Տիգրան։ 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։ Իր մասին լուր տուողին եւ նկարը ղրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»։ Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Լեւոն Թիւֆէքճեան (վաճառական որ կը գտնուէր Արժանթին (Պուէնոս-Այրէս)։ Զօրս տարիէ ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Կը խնդրուի զինքը ճանչցողներէն իմացնել իր քրոջ Լուսինէ Տէրտէրեանի, Hôtel des Feuilants, 20 rue des Feuillants. Marseille France.

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

18 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1164

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԱ ՀԷ _ ԺԸՆԵՒ _ ԼՈՆՏՈՆ

Նոր տարուան առաջին ամիսը սկսաւ ժողովներով։ Եւ ժողովներով ալ պիտի փակուի։

Առաջինը, Լա Հէի երկրորդ խորհրդաժողովը, իր վերջին արձանագրութիւնները կը կատարէ արդէն։ Երկրորդը, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ժողովը, փակուեցաւ քանի մը օրուան մէջ։ Եւ ահա երրորդը, Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովը, որ պիտի բացուի երեքշաբթի օր, եւ որ ամէնէն տագնապալին կը համարուի։

Լա Հէի մէջ, այս անգամ, հարթ գետնի մը վրայ էր որ կը վիճաբանէին պատուիրակները։ Անցեալ տարուան փոթորիկներէն յետոյ, ուր ամէնէն աւելի յաղթական Մեծն Բրիտանիան բողոքեցաւ իր դաշնակիցներուն դէմ, եւ ոչ թէ պարտուած ու պատժուած Գերմանիան, փրկուած էր Եընկի ծրագիրը։ Կը մնար, միայն, կարգադրել անոր գործադրութեան եղանակը, ժամանակը, վճարման թուականները, տոկոսի հաշիւները, յետոյ Միջազգային Դրամատան հիմնարկութեան խնդիրը, իւրաքանչիւր պետութեան մասնակցութեան աստիճանը եւն.։ Բոլորն ալ՝ մասնագիտական հարցեր։

Այս ժողովն՝ ալ յուզումի օրեր անցուց, բայց վճռական արժէք չունէին անոնք։ Օրինակ, Տոքթ. Շախտի յախուռն արտայայտութիւնը ռազմախաղ մըն էր։ Կամ գոնէ անձնական տեսակէտ մը, որուն դէմ ելան, անմիջապէս, միւս գերման պատուիրակները։ Բուն Գերմանիոյ մէջ անգամ, հանրային կարծիքը եւ վարիչ դասերը չախորժեցան այդ ելոյթէն։ Միւս կողմէ, արդէն ձախողած էր ազգայնականներուն փորձած հանրաքուէն՝ Եընկի ծրագրին դէմ։ Եւ երբ հռչակաւոր Մնտորնը նոյնքան բուռն թափով հաստատեց Գերմանիոյ թէ իրենց կը մնայ ընդունիլ կա՛մ Եընկի կամ Տօըսի ծրագիրը, հարցը վճռուած էր արդէն։

Ինչ կը վերաբերի արեւելեան երկիրներու հատուցումներու եւ փոխադարձ պահանջներու խնդրին, մեծերը այնքան ալ անհանգիստ ըլլալու պէտք չունէին։ Անոնք չեն հանդուրժեր որ տկարներու ձայնը խանգարէ կանանչ սեղաններու ներդաշնակութիւնը։ Եւ եթէ չկարենան նրբանցքներու մէջ քանի մը խօսք փոխանակելով ճամբու դնել Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Ցուեաստանի եւ նմաններու պատուիրակները, կը պտտցնեն քաղաքէ քաղաք, եւ մասնաւորապէս Փարիզ։ Այսպէս, ամիսը անգամ մը Պուլկարիայէն մէկ երկու նախարար կը հանդիպին Փարիզ, Հռոմ կամ Լոնտոն, շնո՛րհ խնդրելով լեռնակուտակ հատուցումներու եւ տուգանքներու ծանրութենէն կքած երկրին համար։ Այս անգամ ալ, «Արեւելեան» կոչուած (ոչ մեր հասկցածը) բոլոր հարցերը մնացին առկախ եւ պիտի քաշքշուին Փարիզի մէջ։

Ժընեւի ժողովը Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին հերթական նստաշրջանն էր, եւ առանձին արժէք մը չունէր։ Արձանագրուեցաւ, միայն, որ տասնամեակն է Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատման։ Օրակարգի խնդիրներու քննութեան առթիւ, աւելորդ անգամ մըն ալ երեւան եկաւ, թէ մարդիկ ո՛րքան ձանձրոյթով, գրեթէ չկամութեամբ կը մօտենան փշոտ, նեղացուցիչ խնդիրներուն։ Իրենց իսկ մեղքերու հետեւանքներուն։ Այսպէս, որոշուած էր տեղեկագիր մը պատրաստել Պաղեստինի ջարդերու մասին (1929 օգոստոս), եւ ներկայացնել Ժընեւի ժողովին։ Վեց ամիս է անցեր, եւ տակաւին պատրաստ չէ օրնեալ տեղեկագիրը։ «Ծավաշ-եավաշ»ը միայն Թուրքիոյ յատուկ չէ։ Մանաւանդ երբ արեան եւ հատուցման խնդիր կայ, պատասխանատուութեան եւ ապահովութեան հարց…

Իր բովանդակութեամբ եւ օրակարգի ծանրութեամբ խիստ խոշոր արժէք ունի Լոնտոնի խորհրդաժողովը — Հինգերու ժողով, ինչպէս կը կոչեն։

Այստեղ է որ հինգ հսկաներ, ծովու եւ ցամաքի թագաւորութիւններ,— Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն— հանդիսաւոր յանձնառութիւններ պիտի առանձնեն, իրենց ծարտանաւերուն տարողութիւնը, սպառազինումը եւ թիւը կամ թնդանօթներուն չափը կրճատելու համար։ Անցեալ տարի, նախնական համաձայնութիւն մը գոյացաւ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, շնորհիւ Ռ. Մաքտոնըլտի նախաձեռնութեան։ Անգլեւսաքսոն աշխարհակալներուն համերաշխութիւնը աստիճան մը կը դիւրացնէ ժողովին աշխատանքները, բայց չի լուծեր ամբողջ հանգոյցը, որ չափազանց բարդ է։

Եթէ, ժողովին յաջող սկզբաւորութեան համար, անհրաժեշտ էր որ նախապէս լեզու գտնէին Անգլիա եւ Մ. Նահանգները, այժմ ալ, որպէսզի ժողովը չվիժի, անհրաժեշտ է համաձայնութիւն մը երկու լատինացեղ այլ մրցակից պետութիւններու, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ։

Փարիզի թերթերը բաւական զգոյշ են, բայց Հռոմի մէջ ոչինչ գաղտնի կը պահուի, սեւ շապիկաւոր Իտալիոյ յաւակնութեանց մասին։ Իտալիան կ՚ուզէ հաւասար գծի վրայ մնալ Ֆրանսայի հետ, եթէ ոչ աստիճան մըն ալ վեր։ Եւ այս պահանջը կը պատճառաբանէ իբրեւ կեանքի եւ մահու խնդիր։

Յառաջիկայ շաբթու կը պարզուի ամբողջ պատկերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐՔԻՆ ԱԽՏԸ

Տարեկան տեսութեան մը մէջ, Սօֆիայի «Առաջաւոր» կը նկատէ (4 Յունուար).

— «Խղճամիտ վիճակագրութիւն մը,— բան մը որ մեր իրականութեան մէջ այնքան անտեսուած եւ արհամարհուած է, պիտի պարզէր, կասկած չունինք, թէ անցնող տարուայ ամէն մէկ օրը, տասնեակներով վոհեր տուած ենք ճերմակ ջարդին — ձուլման եւ ապազգայնացման անողոք այդ մողոքին:

Ի՛նչ ըրինք, սակայն, ամբողջ տարի մը, անհատապէս թէ հաւաքականօրէն, ահարկու այդ վտանգին դէմ կռուելու համար: Աղմկեցինք, կուրծք ծեծեցինք, գիրար մեղադրեցինք ամէն օր եւ ամէն տեղ եւ… ուրիշ ոչինչ, բայց ո՛չ: Նաեւ խափանել ուզեցինք, ուր որ կամ ինչպէս որ կրցանք, բոլոր այն փորձերն ու ձեռնարկները, որոնք յատկապէս ամենօրեայ այդ վտանգին դէմ կռուելու կը ձգտէին:

Սակայն, եթէ համազգային ծիգերով եւ հաւաքական համերաշխութեան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ չկրցանք մեր ուժերը մէկ յայտարարի բերել եւ մէկ նպատակի ծառայել, միւս կողմէ ալ, գրեթէ իւրաքանչիւր գաղութի մէջ եւ ամէն հարցի առթիւ բաժնուեցանք իրարմէ, «պայքար» մղեցինք իրարու դէմ: Ինչպէս անցնող միւս տարիներուն, անցեալ տարի ալ հազուադէպ երեւոյթ էր, օրինակ, տեսնել մեր ոչ միայն քաղաքական հատուածները, այլեւ նոյնիսկ պարզ մշակութային կազմակերպութիւնները հաւաքուած վարժարանի մը, ազգային մարմնի մը կամ ո եւ է մշակութային հիմնարկութեան մը կամ ձեռնարկի մը շուրջ: Աղմուկ, վէճ ըմբշամարտ եւ անսուրբ պայքար ու պառակտում ստեղծեցինք նոյնիսկ մեր սուրբ մեռելները ագալու ատեն (Ապրիլ 24) եւ մեր հինաւուրց մշակոյթը տօնելու առիթով (Մշակոյթի տօներ):

Ասկէ ալ կը սկսի ահա մեր հանրային միւս չարիքը — անհամերաշխութեան, հատուածականութեան եւ պառակտումի զուտ հայկական ախտը, որմէ ահաւոր չափով տուժողը այն իսկ դժբախտ ժողովուրդն է, որու անունով Աստծու ամէն օրը երդում կ'ընենք եւ կուրծք կը ծեծենք, իբրեւ նոր դպիրներ եւ փարիսեցիներ:»

ԿԸ ՄՆԱՅ ՄԻԱՅՆ ԱՂՕԹԵԼ

Պերլինէն կը գրեն.— Նախկին Փրուսիական միութեան աւետարանական եկեղեցիին տասնը վեց վերակացուները կոչ մը ուղղեցին իրենց հաւատացեալներուն, ուշադրութիւն հրաւիրելով Ռուսիոյ հակակրօնական պայքարին վրայ։ «Երիտասարդութեան քրիստոնէական կրթութիւնը բոնի խափանուած է», կ՚ըսէ կոչը։ «Քրիստոնէական տօներն ու կիրակիները ջնջուած են։ Մեր ձեռքը չէ օգնութեան հասնիլ մեր կրօնակիցներուն, բայց պարտաւոր ենք աղօթել անոնց համար։ Աստուած անպայման պիտի լսէ մեր աղօթքը»։

∴ Վերջերս Լոնտոնի մէջ ալ բողոքի ժողովներ տեղի ունեցան, հակակրօնական կատաղի պայքարին առթիւ եւ բանաձեւեր քուէարկուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ժողովը չբացուած կը վիճին

Լոնտոնի ժողովը չէ բացուած տակաւին, բայց արդէն սուր բանավէճեր տեղի կ՚ունենան մասնակցողներուն միջեւ։ Նոյնիսկ վախ կայ որ վիժի այնքան անհամբերութեամբ սպասուած այս արխապագօսը։

Անգլիոյ վարչապետ Ռ. Մաքտոնըլտ առջի օր համաձայնութիւն կը յայտնէր ամբողջութեամբ ջնջելու զրահաւորները։ Այս տեսակէտը պաշտպանութիւն ձգեց Մ. Նահանգներուն մէջ։ Ամերիկեան կառավարութիւնը երբեք տրամադիր չերեւար հրաժարելու 30-35.000 թոնօ տարողութեամբ զրահաւորներէն, մինչդեռ Անգլիա եւ Ճափոն կը գոհանան 25.000 թոնոց տեսակով։

Ցածանաւերու մասին ալ նոյնքան դժկամակութիւն կը ցուցնէ Ամերիկան։ Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն կը թուի թէ պիտի գոհանան 6000 թոնօ տարողութեամբ յածանաւերով։ Միայն ամերիկեան պատուիրակութիւնը 10.000 թոնօ պիտի պահանջէ, եւ, միւս կողմէ, չի հաւնիր Ճափոնի տալ առաջին կարգի յածանաւերու 100էն 70ը։ Այս մերժումը վերջնական կը թուի։

Այս հաշուով, Ամերիկա պիտի ունենայ 18 խոշոր յածանաւ, Անգլիան՝ 14 հատ 10.000 եւ երկու հատ 8400 թոնոնոց։ Գալով թեթեւ յածանաւերուն, Ճափոն կը գոհանայ հարիւրին 60 համեմատութեամբ, Անգլիոյ 35ին զիջաց, իսկ Ամերիկա՝ 25 հատով։ Բայց եթէ Ճափոն պնդէ խոշոր զրահաւորներու հարիւրին 70ը ունենալու մասին, այն ատեն կը վախցուի որ Ամերիկացիները վերադառնան անցեալ օգոստոսի ծրագրին, պահանջելով 23 խոշոր յածանաւ։ Անգլիան չուզեր միջամտել այս վէճին, եւ կը նախընտրէ որ Ամերիկա եւ Ճափոն իրենց միջեւ կարգադրեն զայն։

∴ Լոնտոնի մէջ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են, խորհրդաժողովին համար։ Իրագեկներ կը կարծեն թէ մօտ հազար հոգի Լոնտոն պիտի համախմբուին այս ժողովին առթիւ, երեսուն պաշտօնական պատուիրակներէն զատ հաշուելով անոնց կիները, մասնագէտները, քարտուղարները, մեքենագիրները եւ լրագրողները։

Ժողովին պաշտօնական լեզուն պիտի ըլլայ անգլիերէնը, բայց բոլոր վաւերաթուղթերն ու ճառերը ֆրանսերէնի պիտի թարգմանուին։ Բացման նիստը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 21 յունուար, եւ աւելի քան երկու ժամ պիտի տեւէ։ Ճօրճ Թագաւորին ճառէն յետոյ, Ռ. Մաքտոնըլտ պիտի հրաւիրուի նախագահական աթոռը եւ ճառ մը պիտի խօսի։ Յետոյ կարգով խօսք պիտի առնեն միւս պատուիրակութեանց պետերը։

Ծովային ուժերու մրցակցութիւնը

Լոնտոնի ժողովին առթիւ, իտալական թերթերը կ՚արծարծեն իրենց պահանջները։ «Փոփոլօ տ՚Իտալիա»ն կը բացատրէ թէ Իտալիա կատարելապէս իրաւունք ունի թոյլ չտալու ուրիշներու գերակշռութիւնը։ Թերթը կը շարունակէ.

— «Նաւային գերակշռութիւն մը ֆրանսական կառավարութեան միջոց պիտի տայ քաղաքականապէս ընկճելու Իտալիան, նոյնիսկ առանց հարուած մը արձակելու։ Հետեւաբար աւելի քաղաքական եւ դիւանագիտական, քան թէ նաւային եւ արհեստագիտական ճակատամարտ մըն է որ պիտի սկսի Լոնտոնի մէջ։ Ազգի մը զինուորական տիրապետութիւնը միշտ սպառնալիք մը, վտանգ մը եւ դժբախտութիւն մը եղած է Եւրոպայի համար, Նափոլէոնի Ֆրանսայէն մինչեւ Վիլհէլմ Բ.ի Գերմանիան։ Միայն հաւասարակշռուած վիճակ մը կրնայ ապահովել խաղաղութիւնը Եւրոպայի ազգերուն միջեւ։ Իտալիոյ առաջնորդութիւնը Լոնտոնի մէջ՝ բարոյական եւ պատմական բարձր արժէք մը ունի։ Բայց թող ոչ ոք մտքէ անցընէ թէ հպատակի վիճակին կ՚իջնենք։ Տրամադիր ենք զէնքերը վար դնելու, եթէ ուրիշներ ալ վար դնեն, բայց միեւնոյն ատեն պիտի վերակսինք մեր սպառազինութիւնը, եթէ միւսներն ալ սպառազինուին։ Եթէ Լոնտոնի ժողովը ձախողի — ինչ որ անհաւանական չէ — Իտալիան պէտք գիտնայ իր ապահովութեան միջոցը գտնել ամէն զոհողութիւններով։»

Լատինական գիւղ մը՝ Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ լատին պատրիարքը գնած է Ռամմահ գիւղը, Նապլուսի հիւս. արեւելեան շրջանին մէջ։ Այս երրորդ գիւղն է որ Վատիկանի սեփականութիւնը կը դառնայ երեք ամսուան ընթացքին։

Ռամմահը ծախու առնուած է իսլամ գերագոյն խորհուրդին անդամ Էմիր Ապտուլ Հատիէն։

Կ՚ըսուի թէ պատրիարքին նպատակն է հայ գաղթականները տեղաւորել այդ գիւղին մէջ։

Արաբ պատուիրակութիւն մը դէպի Լոնտոն

Երուսաղէմի արաբական շրջանակներու մէջ կը պնդեն թէ Բաղըր Նաշաշիպի, Երուսաղէմի քաղաքապետը, այժմ պատրաստ է ընկերանալու արաբական պատուիրակութեան՝ դէպի Լոնտոն։ Ջանքեր կ՚ըլլան համոզելու միւս առաջնորդները, որոնք զգոյշ էին պատուիրակութեան կազմէն։ Հրէական մամուլը կը պահանջէ որ Բաղըր հրաժարի քաղաքապետութենէն, եթէ պիտի մասնակցի պատուիրակութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԷՆ՝ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ՝ ձեռնարկած է հագուստի հաւաքման, ի նպաստ Յնատոլուի բեկորներուն։ Յոյս ունի որ մեր հայրենակիցները պիտի փութան իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերել, չափով մը թեթեւցնելու համար մեր կարօտեալ ազգակիցներու թշուառ վիճակը։

Հաւաքակցութեան դիւրութեան համար, վարչութիւնը որոշած է նշանակել կեդրոններ, Փարիզի մէջ եւ շրջակայքը, ուր նուիրատուները կրնան յանձնել իրենց կապոցները։

Կեդրոններու հասցէները շուտով կը յայտարարուին։

ՕՐԷՆՔԻ ՄԸ ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ

Տասը տարիէ ի վեր է որ ոգելից ըմպելիները արգիլուած են Մ. Նահանգներուն մէջ: Արդիւնքը.— 273 միլիոն տոլար ծախք՝ մաքսանենգներուն դէմ կռուելու համար, 500.000 ձերբակալութիւններ եւ 1300 սպանեալ ընդհարումներու հետեւանքով:

ՕՏԱՐՆԵՐՆ ԱԼ ՆՈՅՆՔԱՆ ԹՇՈՒԱՌ

Իրագեկ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն .—

Ռուսիոյ մէջ բաւական թիւով ֆրանսացիներ ալ կան, որոնք կը տառապին սեւ թշուառութեամբ: Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը, Պ. Հէրպէթ, խնդրած է որ ֆրանսայէն ղրկուին գործածուած հագուստներ, որպէսզի մաքսէ ազատ ըլլան:

Այս մասին ձեռնարկներ եղած են, Փարիզի մէջ, բայց խորհրդային դեսպանատունը բացարձակապէս մերժած է:

Պ. Հէրպէթ նոյնիսկ ի վիճակի չէ իր դիւանագիտական պայուսակներով փոխադրելու իր ուզածները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԸ

1930ի օդային նախահաշիւը ցոյց կուտայ 200 միլիոնի յաւելում մը 1929ի փոխանցման շրջանի վրայ: Ամբողջ՝ ելտացոյցին գումարն է 2,083,611,720 ֆր. որուն 459.440.060 ֆրանքը քաղաքական եւ 1,624.171.660 ֆր. այսինքն քառապատիկը զինուորական նպատակներու համար: Այս արտակարգ տարբերութիւնը կը բացատրուի անով որ ռազմական օդանաւերուն մեծ մասը անպէտ է այլեւս եւ օդային նախարարութիւնը ստիպուած է բոլորովին նոր տորմիղներ կազմել, լայն չափի վրայ:

Զանազան օդային գիծերու նպաստ սահմանուած է 210 միլիոն ֆրանք: Երեք միլիոն ֆրանք յատկացուած է օդանաւորդութեան քաջալերութեան եւ զարգացման համար: Խոշոր գումար մը կը կազմեն թոշակները: Վերջապէս գաղտնի վարկ սահմանուած է 2 միլիոն ֆրանք, իսկ վեց միլիոն ֆրանքի յաւելուածական ծախք նախատեսուած է Հռենոսի օդային ուժերը Ֆրանսա փոխադրելու համար:

ԷՆԿԻՒՐԻԷՆ կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցում մը զգացուեցաւ, հինգշաբթի օր, Մուղլայի եւ Ուրլայի մէջ (Իզմիր): Վնաս չկայ:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ հաւանական է որ կառավարութիւնը շուտով ընդունի ոսկին, իբրեւ հիմնական դրամ, փոխանակ արծաթին, որուն ելեւէջները կը վնասեն երկրին վաճառականութեան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ԲՈՅՆԵՐ ՈՐ ԿԸ ԾԱՂԿԻՆ

ՐԱԳԳԱ՝ 70—80 ՏՈՒՆ.— ԹԷԼ-ՍԷՄԻՆ՝ 40—50 ՏՈՒՆ.— ԽԸՐ-ՊԷԹՐՈԶ՝ 30 ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ԳԱՂՈՒԹԸ (ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՏՈՒՆ-ՏԵՂ ԵՂԱԾ). ԱՅՆ-ԱՐՈՒՍ 15—20 ՏՈՒՆ.— ԹԷԼ-ԱԲԻԱՏ։

Իբրեւ արդիւնք վերջերս կատարուած քննութեան մը, կը փութամ «Յառաջ»ին հաղորդել շարք մը կազդուրիչ տեղեկութիւններ՝ Սուրիոյ հարաւ-արեւելեան մասի հայկական բոյներու մասին։

Սկսինք նախ Րագգայէն, ուր բնակութիւն հաստատած են տարաբախտ Եդեսացիները։ Կը պարապին մանր առեւտուրով, խանութպանութեամբ։

ՐԱԳԳԱ հին ատեն եղած է ծաղկեալ քաղաք մը։ վկայ՝ շըրջակայ հնութեանց աւերակները, ուր կը գտնուին զանազան տեսակ անօթներ, նախշուն եւ գեղեցիկ։ Կառավարութիւնը արգիլած է հասարակութեան պեղումներ կատարել։ Մասնաւոր պաշտպան մը թոյլ չի տար մօտենալ՝ մինչ քովիկէն կ'անցնի Եփրատը։ Բնակչութիւնը կը բաղկանայ տեղացի Արաբներէ եւ Նորեկ Հայերէ։

Ինչպէս ըսինք վերը, Հայերը կը զբաղին մանր առեւտուրով եւ արհեստով։ Կրցած են իրենց համար ստեղծել բարեկեցիկ վիճակ մը։ 70-80 տուն կը կազմեն։ Ունին Ազգ. վարժարան մը, երկու բաժանումով.—Մանկապարտէզ եւ Նախակրթարան. աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է 90 հոգի։ Մանկապարտէզը ունի զորս դասարան, 60 աշակերտով իսկ նախակրթարանը 30։ կան երեք պաշտօնեաներ։ Այս վարժարանը երեք տարուան կեանք ունի, եւ բաւական յառաջդիմած է։ Աշակերտները կը կարդան սահուն կերպով հայերէն եւ ֆրանսերէն, ինչպէս նաեւ քերականութիւն, աշխարհագրութիւն եւ այլ գիտական դասեր։ Հոս կը յաճախեն նաեւ տեղացի Արաբներուն տղաքը, հինգ հոգի։ Ասոնք եւս կը հնազանդին գպրոցի կանոնին, եւ կը կարդան Հայերէն լեզուն շատ սահուն կերպով։

Ցարեկան պիւտճէն է 130 ոսկի։ Շէնքը վարձու է։ Բարեգործականը տարեկան 20 ոսկիով կ'օգնէ, իսկ մնացեալ մասը կը հայթայթուի ժողովուրդին կողմէ։ Եօթը հոգիէ բաղկացած թաղականութիւն մը ունին. գպրոցի բացումին նախաձեռնարկ եղած է Պ. Անդրանիկ Սայեան։ Դպրոցին վարչութիւնը յանձնուած է ուսուցիչ Պ. Գրիգոր Ալլանեանի։ Այցելու քահանայ մը ունին. բայց ոչ եկեղեցի։

ԹԷԼ-ՍԷՄԻՆ.— Այստեղ կը գտնուին 40-50 տուն Հայեր, որոնք կը պարապին առհասարակ երկրագործութեամբ։ Հոս եւս ունինք դպրոց մը, ուսուցիչը՝ Պ. Շաւարշ Մակարեան։

Կ'արժէ քիչ մը մանրամասնութիւն տալ այս գիւղին կազմութեան մասին։ Միս Նիէ եւ անոր օգնականը, Պ. Միսաք Մելքոնեան, եղբայրական ձեռք կարկառած են այս տեղի հայութեան։ 5-6 տարի առաջ իրենց ծախքով այս գաղթականութիւնը ասդիէն անդիէն հաւաքելով, տեղաւորած նուիրած են անոնց լծկան եզներ, հող, դրամ եւ սերմնցու եւ գիւղացիները այսօր ունին բարեկեցիկ վիճակ մը։ Այստեղի Սպիտակ Տունը (La Maison Blanche), որ կը պատկանի Միս Նիէի եւ ուր միշտ կը գտնուի իր օգնականը, Պ. Մելքոնեան, տեսակ մը հիւրանոց է ասկէ անցնող բոլոր ֆրանսացի եւ տեղացի պետական պաշտօնեաներուն համար, որոնք հոն կը գտնեն հանգիստ բնակարան եւ ճոխ սեղան։ Ֆրանսա վերադարձողները իրենց յուշերուն կը յանձնարարեն Սպիտակ Տունը, իբրեւ լաւագոյն օթեւանը այս անծայր անապատին մէջ։ Նախ քան հայութեան տեղաւորումը այս ամայի անապատին մէջ, կարելի չէր գտնել բանջարեղէնի ո՛րեւէ տեսակ, սակայն աշխատասէր հայութիւնը իրեն հետ բերած է այդ բոլորը։ Այնպէս որ որեւէ գիւղի մը մէջ գիւրաւ կրնաս գտնել զանազան տեսակ կանաչեղէններ։

ԽԸՐ-ՊԷԹՐՈԶ.— Թէլ-Սէմինէն յետոյ կուգայ այս գիւղը, որուն հիմը նոյնպէս 1926ի աշնան դրուած է Միս Նիէի նախաձեռնութեամբ եւ Պ. Միսաք Մելքոնեանի ջանքերով։ Այս վայրը կը ներկայացնէ տխուր տգաւոր մը, որ կազմուած է Թուրքերու, Քիւրտերու եւ Արաբներու ձեռքէն փրկուած չափահաս որբերու համար։

Այս տղաքը, թիւով 45 հոգի, սկզբնական շրջանին չէին գիտեր իրենց լեզուն եւ վայրենացած վիճակ մը կը ներկայացնէին, իսկ այսօր, շնորհիւ թափուած անգնահատելի ջանքերուն, սորված են հայերէն, փոխած՝ իրենց հին անկիրթ բնաւորութիւնը, լծուած են երկրագործական աշխատանքի, եւ կրցած են ստեղծել իրենց համար տնտեսական լաւ վիճակ մը։ Վերոյիշեալ 45 որբերէն 15ը հեռացած են այս ագարակ-որբանոցէն, գտնելով իրենց ազգականները, իսկ մնացեալ 30 հոգին կը մնան իրենց աշխատանքին գլուխը։ Ամուսնացած, տուն տեղ եղած են։ Ունին կաթնտու կովեր, ոչխար, լծկան եզներ, որոնց փոխարժէքը պիտի հատուցանեն տարուէ տարի։ Իրենց ամուսնութեան սատարած են որբանոցին վերին մայրիկը, Միս Նիէն եւ Պ. Մելքոնեան, տալով անոնց տնական կահ կարասիներ։ Իրենց պսակադրութեան հանդէսին ներկայ գտնուած են ֆրանսացի սպաներ, գնահատելով այս մարդասիրական գործըեւհայ ժողովուրդին ձեռներէցութիւնը։ Այսօր 30 հոգիէն ամուրի կը մնան միայն երեք հոգի, որոնք եւս յարմար առիթով պիտի ամուսնանան, գարձեալ իրենց բախտակից հայուհիներու հետ։

Սոյն ագարակ-որբանոցին վարիչն ու ուսուցիչն է Պ. Խաչիկ Ցակոբեան, անձնուէր երիտասարդ մը, որ կը հսկէ թէ վար ու ցանքի գործերուն եւ թէ կը զբաղի տղոց կրթութեամբ եւ գիշերային դասախօսութեամբ։

Այս անապատին մէջ տղաքը կ'երգեն հայ գեղջուկ երգեր, կը կարդան ագարակ-որբանոցին գրադարանի գիրքերը, կրնան յաճախ կերպով գրել նամակներ իրենց մտերիմներուն։

Ներկայիս, արդէն հաստատութիւնը որբանոցի վիճակէն ելած է։ Ամէն մէկը ամուսնացած, երախաներու տէր եղած, կ'ապրի իր ընտանեկան օջախին մէջ գոհ եւ զուարթ, միշտ գեղջուկ երգը շրթունքին, թէ տանը մէջ եւ թէ՝ գութանին գլուխը։

Գիւղը ունի իր փոքրիկ դպրոցը, ուր կը գտնուին անհրաժեշտ գոյքերը։ Առաջնորդ թէեւ գոյութեան ունեցած է մոլարիան, սակայն կառավարական ողջմտութեամբ չորցուած են ճախճախուտ վայրերը եւ հիմա գրեթէ անհետացած է այս հիւանդութիւնը։

ԱՅՆ-ԱՐՈՒՍ.— Ցեղասպանութեան պատմածին համաձայն, այս տեղը Հայր Աբրահամին բնակավայրն է եղած։ Կը գտնուի շէնք մը, ուր թաղուած է, կ'ըսեն, Աբրահամ։ Ս. Գիրքէն ալ գիտենք թէ, Աբրահամ ծնած ու ապրած է Խառանի մէջ։ Արդէն այս վայրն ալ շատ մօտիկ կը գտնուի Խառանին։ Սոյն գամբարանին մօտ կը գտնուի ջուրի ակ մը, որուն քովիկը, վրան հողով ծածկուած կլոր գետին մը կայ ձուաձեւաբար 20 մեթր տարածութեամբ։ Այդ տարածութեան տակ թաղուած են Խօրճաքարերէ շինուած գոյնզգոյն գեղեցիկ նկարներ։ Կը հետեւի ասկէ թէ անցեալին մէջ ծաղկած է հոս բարձր քաղաքակրթութիւն մը։ Գրաշեկերու եւ առհասարակ բլուրներու մօտ երբ շրջագայիս, կը տեսնես փոքրիկ անօթներու կտորուանքներ, գունաւոր ապակիներ։ Կարելի չէ ենթադրել թէ այս կտորները թրքական շրջանէն մնացած ըլլան, որովհետեւ տեղացի Արաբները կը կազմեն բացարձակապէս խաշնարած եւ աւազապան թափառիկ ցեղ մը, իսկ Թուրքը արդէն ծանօթ է իր քանդող բնաւորութեամբ։ Այստեղ ալ արգիլուած է պեղումներ կատարել։ Այս գիւղին մէջն ալ ունինք 15—20 տուն հայութիւն, որոնք կը պարապին երկրագործութեամբ, ջաղացպանութեամբ եւ առեւտուրով, ինչպէս նաեւ բանջարամշակութեամբ։ Ունին 10—15 աշակերտով դպրոց մը։ Գիւղը առատ ջուր ունի, ինչպէս նաեւ անկուած ծառեր։

ԹԷԼ-ԱԲԻԱՏ.— Այս գիւղաքաղաքը 6 տարուան պատմութիւն ունի, գրեթէ ամբողջովին Եդեսիոյ կարմաշ գիւղացիներէ կազմուած։ Առհասարակ կը պարապին հողագործութեամբ, բանջարամշակութեամբ եւ խանութպանութեամբ բոլորն ալ բարեկեցիկ են։ Ունին իրենց կաթնտու կենդանիները եւ լծկան անասունները։ Կը գտնուի թրքական սահմանագլուխին մինչ մօտիկը։ Երկաթուղիի գիծը կը բաժնէ մեզ իրարմէ։ Թուրքերէն անունն է Աքճէ Գալէ։ Կայ ֆրանսական զինուորական իշխանութիւն մը, ինչպէս նաեւ քաղաքային իշխանութիւն. (Bureau de renseignements) որուն գլուխը կը գտնուի M. Bareil համակրելի եւ աշխոյժ տեղակալ մը։ Գիւղը այս տարի ունեցաւ իր սեփական դպրոցը, 40 աշակերտով,(բացուած՝ գեկտ.2ին)։ Տղաքը նոր սկսան այբուբենի։

Դպրոցին կ'օգնէ Բարեգործականը տարեկան 20 ոսկի. եւ Միս Նիէի նիւթական օժանդակութեամբ կը գործէ Հայ Կարմիր Խաչի մանկամսուր մը, կազմուած տիկիններէ. ինչպէս նաեւ Բարեգործականի մասնաճիւղ մը՝ ենթակայ Եգիպտոսի կեդրոնին։

Գիւղացիութիւնը առհասարակ կը հետաքրքրուի ազգային կեանքով։ Շաբաթը անգամ մը ուսուցիչը կը խօսի իրենց դպրոցի շէնքին մէջ՝ զանազան նիւթերու շուրջ։ Զափահաս երիտասարդներուն համար բացուած է գիշերային դասախօսութիւն մը։ Այս երիտասարդութիւնը տարագրութեան ընթացքին հնարաւորութիւն չէ ունեցած դպրոց տեսնելու, իսկ այսօր օգտուելով ուսուցչին ներկայութենէն, կը փափաքին գրել-կարդալ եւ կարելի է ըսել թէ կարճ ժամանակի մէջ կրցաւ սորվիլ։

Ա. ՓԱՑԼԱԿ

ՄԻ ՎԷՃԻ ԱՌԹԻՒ

Ա.

Մեր ժողովրդի իմաստուն մի առածն է մեռա գալիս, ամէն անգամ, երբ կարդում եմ մեր գաղթահայ թերթերի էջերին սփռուած մի շարք այսպէս կոչուած «քննադատութիւնները»։ Գրում են շատ անգամ գիրքը չկարդացած...։ Եւ ինչո՞ւ զարմանալ. որ գրական այս անիշխանութեան մէջ, գեղարուեստական երկրորդական եւ երրորդական արժէք ներկայացնող երկեր, ինչպէս Վ. Վալադեանի «Տիկին Մարգօն» հռչակւում են մեր «մատի վրայ համրուած մէկ քանի լաւագոյն վէպերէն մէկը» եւ համեմատւում՝ եւրոպական գրական երկերի հետ (Մատամ Բովարի)։ Գրական այդ անտէրութիւնն է պատճառը անշուշտ, որ երիտասարդ գրող Շ. Շահնուրի համեմատաբար յաջող երկը, յայտարարուած է «վէպ մը, որուն միջոցով,— հաւաքականութիւն թող ներէ այս,— հայ գրականութիւնը նոր մուտք մը կը գործէ եւրոպական գրականութեան մէջ», եւ կամ «կը բանայ նոր շրջան մը ո՛չ միայն մեր վիպագրութեան, այլ նաեւ մեր ամբողջ գրականութեան համար»... (Ականջը խօսի Ն. Տէօտէկեանի)։

Այդ չէ՞ միթէ պատճառը, որ Շ. Նարդունի, հպարտութեամբ իր վրայ առնելով «յաւակնոտ» ածականը, մեծերը լայնօրէն տարածել է մեր բոլոր թերթերի վրայ եւ գրում է ամէն բանի մասին...

։

Իր մի շարք յօդուածներով («Յառաջ»եւ«Յուսաբեր») Շ. Նարդունին իր վրայ առնելով Գաղութահայ մեր արդի գրականութեան պաշտպանողականը, ճգնում է ապացուցանել որ Հայաստանի մէջ գրականութիւն գոյութիւն չունի, որ «Հայաստանի գրականութիւնը եւս դուրս կը գտնուի մեր հողէն եւ մեր ժողովուրդէն» եւ որ «Հայ գրականութիւնըկեդրոնացած էայժմմատասանմանի մէջ»... Միաժամանակ defaitismeով տառապողներ. կայացնելովբոլոր նրանց, որոնք Հայաստանի գրականութիւնը գտնում են շա՛տ աւելի բարձր եւ շա՛տ աւելի կենսունակ (անշուշտ խօսքը «Չինուածշինականն» կապկութիւնների մասին չէ, քանմեր գաղութներումժշակուող ներկայ գրականութիւնը։

Խօսք չունեմ. հայրենաբաղձութիւնը եւ «ղէֆեաիզմը» կարող են անշուշտ իրենց դերն ունենալ այդ բոլոր «քննադատութիւններին» մէջ.— Հայրենասիրուհի եւ հայրենակարօտ մարդիկ ենք, վերջապէս ամէնքս էլ, ...բայց դժուար թէ Շ. Նարդունին կարողանայ համոզել ինձ, որ հայրենաբաղձութիւնը կամ «ղէֆէզիզմը»՝ ամէն ինչ են եւ այդքան վճռական դեր են խաղում այս խնդրում։ Ինչո՞ւ չըմբռնել, որ երբ մէկը քննադատում է, կամ նշում «գաղութահայ գրականութեան» բացերը և թերութիւնները, նա անպատճառ եւ միմիայն զգացմունքից դրդուած չէ, որ անում է այդ քայլը՝ այլ հետեւելով իր տրամաբանութեան։ Քննադատութիւնը և քննադատողները,ճի՛շդ է, յաճախ եւ մեծ մասամբ լինում են շա՛տ աւելի ենթակայական, քան թէ պէտք է, բայց մի՞թէ, ինքը Շ. Նարդունին զերծ է այդ հիւանդութիւնից... Ո՛չ, ի հարկէ։ Որքան էլ, որ նա գոռալու լինի թէ «ինձ համար դիւրին է միշտ առարկայական գետնի վրայ մընալ», քանի որ երբեք Կովկաս չեմ ապրած», նա չպիտի հաւատայ իր առարկայականութեան, որովհետեւ հէնց իրեն Կովկասում (Հայաստանում) ապրած չլինելը արդէն ապացոյց է, որ ինքը հեռուէ-հեռու է միայն ճանաչում այն՝ ինչի մասին գրում է. իսկ հեռուէն-հեռու ճանաչած բանի մասին մենք երբեք չենք կարող առարկայական կարծիք յայտնել... Առարկայականօրէն տրամաբանելու համար, հարկաւոր է հիմնովին եւ մօտիկից ուսումնասիրել քննութեան ենթակայ նիւթը, կշռել բոլոր թեր ու դէմ ու տւեալները ու ապա միայն վճիռ արձակել։ Բառախաղերով չէ, որ մարդկանց համոզում են, այլ տրամաբանութեամբ եւ փաստերով։

Նախ՝ ո՞րն է, «Գաղութահայ գրականութիւնը» եւ որքա՞ն ճիշդ է այն տեսակէտը, թէ մենք ընդհանրապէս «Երկրի գրականութիւն» ոչ ունեցել ենք եւ ոչ էլ ունինք, (Մ. Պարսամեան, Շ. Նարդունի)։ Որ Թիֆլիս, Բագու, Պոլիս — հայ գրականութեան այդ լաւագոյն օրրանները — եղել են գաղութներ եւ հէնց այդ իսկ պատճառով եղել է ոչ թէ, «երկրի» այլ «գաղութի գրականութիւն»։

Այսպիսի մի տեսակէտապաշտպանողները մոռանում են, դժբախտաբար, որ մեզ համար ո՛չ Թիֆլիսը, ո՛չ Պոլիսը եւ ո՛չ էլ Բագուն, որ փաստօրէն Հայաստանից — բուն երկրից — դուրս են եղել, հոգեբանօրէն, սակայն գաղութներ չեն համարուել... Մեր ամբողջ մտաւորականութիւնը գաւառներից ձգտել է միշտ կենտրոնանալ եւ կեդրոնացել է Պոլսում եւ Թիֆլիսում, որպէս հայկական մտաւոր կենտրոններում» եւ որոնցից ոչ ոքի մտքով չի անցել, որ գալիս է ինչ որ «գաղութ»։ Ո՞վ կարող է պնդել, որ հիմակուայ Փարիզն ու Բոստոնը, կամ Բէյրութն ու Գահիրէն՝ նոյնն են, հոգեբանօրէն նոյնը, ինչ որ էին Պոլիսն ու Թիֆլիսը... Եւ վերջապէս, երբ մենք գործ ենք ածում «երկրի» կամ «գաղութի» գրականութիւն, միայն տեղագրական նշանակութիւն չե՞նք տալիս մեր առածներին։ Գրականութեան մէջ, «երկիրը» եւ «գաղութը» մեզ համար հոգեբանական եւ միմիայն հոգեբանական արժէքներ են։ Այդ է, անշուշտ, պատճառը, որ մի Ա. Ահարոնեան, եթէ իր բոլոր գրուածքներն էլ ժընեւում, կամ Փարիզում գրած լինի՝ երբե՛ք «գաղութի» գրող չի դառնայ մեզ համար։ Դժբախտաբար, սակայն, Ահարոնեանը, որպէս այդ. պիսին մի գեղեցիկ բացառութիւն է մերգրականութեան մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՆԱՅԻՐԵԻ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Le Soir»ի մէջ, Փիէթրօ Դէննի շարունակելով իր պրպտումները Ֆրանսայի օտար բնակչութեանց մասին, կը գրէ.

— Ֆրանսայի եւ թերեւս Եւրոպայի բոլոր քաղաքներուն մէջ, Մարսէյլ ամէնէն բազմատարրն է։ Ըսուած է թէ ան ժողովուրդներու քառուղին է։ Պէտք է աւելցնել նաեւ թէ հոն կը կիրարկեն տեսակ մը կլիմայական հրամայական, որ բոլոր ցեղերը, բոլոր ժողովուրդները կը հալեցնէ, կը նոյնացնէ հրաշալի արագութեամբ մը։

Դիտեցէք Մարսէյլը Նոթըր Տամի բարձունքէն, միակ բերդ- բանոցը, որ ձեր աչքերուն կը հրամցնէ հոյակապ համայնապատկեր մը։

Քաղաքը ձեր աչքերուն առջեւ կը տարածուի, վիթխարի, (21,000 հեկտարի վրայ, մինչ Փարիզի տարածութիւնն է 5000)։

Ամէն ինչ կայ հոն, այնքան որ բանիմաց մէկէ աւելի Ֆրանսացիներ կը հարցնեն, ո՛չ առանց վրդովումի թէ,եթէ այսպէս շարունակուի, Մարսէյլի պէս մեծ քաղաքի մը ժողովրդագրական կացութիւնը շատ անբնական չի՞ դառնար։

Մարսէյլի մէջ 10,000 բնիկներու վրայ 3000ը օտարականներ են. Ֆրանսական գաղութներէն հազարաւոր սեւամորթներ կան։

Ըստ պաշտօնական վիճակագրութիւններու օտարներու թիւն է 211,645 (257,695 նահանգին մէջ)։

Այս թիւին մեծ մ[…]
[…]լացիները կը կազմեն[…]
միայն Մարսէյլի մէջ[…]
նահանգին մէջ։ Այս[…]
ծագումը կը կորսուի[…]
խաւարին մէջ, բայց[…]
մէն ազգին շատցած է[…]
ֆուգած Սպանիացիները[…]
քաղաքին՝ 33,728[…]
մէջ։

Հայերու թիւն է[…]
կան 5000 Թուրքեր[…]
[…]

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Քանատահայ Երիտասարդաց Միութեան Թորոնթոյի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ, Թորոնթոյի հայ գաղութը դեկտ. 1ին տօնեց Ա. Ահարոնեանի քառասուն տարուան գրական գործունէութեան յոբելեանը։ Գաղութը գրեթէ առանց բացառութեան ներկայ էր։

Օրուան նախագահը, Պ. Ա. Ալեքսանեան ժողովը բացաւ եւ հաւաքոյթին նպատակը բացատրելէ յետոյ բեմ հրաւիրեց Պ. Ա. Թանտրճեանը, որ ըսաւ թէ մօտէն ծանօթացած է Ահարոնեանի հոգեկան աշխարհի գեղեցկութիւններուն։ Այդ գեղեցկութիւններէն մին է գիտակցութիւնը հայ ժողովուրդի տառապանքին, որ իր գրական աշխատութեան ներշնչման գլխաւոր աղբիւրն եղած է։ Ասկէ ծնած է եւ քաղաքական մարդը։ Բայց ան նախ եղած է գրող մարդը, ականատես իր ժամանակութենէն, ներշնչուած Մասիսէն եւ հայ իրականութենէն։ Իր հայ կեանքը հարազատօրէն ներկայացնելու ճիգը եղած է այնքան մեծ, որ ան շինած է նոր մաքուր հայ հոգին, ջուրէն եւ օդէն եւ այնպէս լուսաւորած է հայ միտքը, հայ իրականութիւնն ու կեանքը։

Երկրորդ եւ վերջին խօսողն էր Պ. Ա. Օզանեան, որ եզրակացուց թէ պէտք է ըլլալ աւելի լուրջ եւ անհեռ քննադատութիւններուն մէջ։ Անցնելով Ա. Ահարոնեանին, ան իր հիացումը յայտնեց որ մեծ գրողը կրցած է քառասուն տարի շարունակ հայ զգացումներուն արտայայտիչը ըլլալ, այնքան անկեղծօրէն եւ այնքա՜ն հարուստ լեզուով մը «Լեզուի վարպետ մըն է, պարզ բայց հարուստ ոճով մը, որ բարձրացուց հայ գրականութիւնը նախանձելի աստիճանին»։

Երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, բացուած հանգանակութենէն գոյացաւ 246 տոլար։ Միութեան բաժինը եւ ծախսերը հանելէ վերջ մնացած 165 տոլարը փոխադրուեցաւ փառքի գանձապահ Պ. Ա. Համբարձումեանի։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 13 Յունուար.— Քաղաքիս հայ ուսանողները, իրենց Միութեան հնգամեակը տօնելու համար, յունուար 12ին հրաւիրեցին գաղութը թատերական ներկայացման մը, որ անցաւ շատ յաջող, թէ՛ իբրեւ ներկայացում եւ թէ գաղութին մասնակցութեան տեսակէտով։

Գովասանքի արժանի են բոլոր դերակատարները, որ գեղեցիկ գործի մը յաջողութեան համար, աշխատանք եւ ժամանակ չէին խնայած։ Գնահատելի է նաեւ գաղութի անդամներու մեծամասնութիւնը, որ ներկայ ըլլալով այս զուտ ուսանողական հանդէսին, գործնական կերպով ցոյց տուաւ իր համակրանքը դէպի այս երիտասարդական կազմակերպութիւնը։ Հակառակ մուտքի վճարովի ըլլալուն, Մխիթարեան վարժարանի սրահը լեցուած էր։

Ներկայացման զուտ հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեան գրադարանին։

Դադարի միջոցին, ուսանողական Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Գասպարեան, որ բացատրեց Միութեան նպատակները։ Անդրադարձաւ յիշեց անցեալի տխուր դէպքեր, եւ յոյս յայտնեց որ ապագային, գաղութը աւելի մօտէն պիտի ապրի իր ուսանողներուն։

Կ'իմանամ որ Ուսանողական Միութիւնը մօտերս գործի պիտի սկսի, որպէսզի Միլանի հայ գաղութն ալ իր համեստ բաժինը բերէ Անատոլուէն քշուած մեր գաղթական եղբայրներուն։

Խորհուրդ պիտի տայինք մեր ուսանողներուն աւելի արագ շարժիլ, կացութիւնը այդ կը պահանջէ։ Ներելի չէ ժամանակ կորսնցնել, սպասելով որ ազգային մարմինը շարժի։ Այդ անունին արժանի մարմին գոյութիւն չունի Միլանի մէջ։

Ա. Ս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի հայրենակիցներ, Մարսէյլի Գիշերային դպրոցի Յանձնախումբը մամուլով ուղղած այս բաց գրութեամբ կ'ուզէ անգամ մը եւս յայտնել ձեզ, թէ մեր դպրոցի երկրորդ տարեշրջանին, չծանրաբեռնելու համար առանց այն ալ իր աշակերտութեան կամ անոնց ծնողներու վտիտ քսակը, գանձելի ամսավճարը այնքան փոքր է սահմանած որ չի գոցեր դպրոցի պիւտճէն, ու ատով ամէն ամիս, որոշ գումար մը իբր բաց կը մնայ ծանրացած յանձնախումբիս ուսերուն վրայ։ Ասկէ զատ, դպրոցին վերաբերեալ կարեւոր առարկաներու եւ այլ սահիպողական կարասիներու համար անհրաժեշտ գումարներու պէտք կը զգացուի, որու հայթայթման միջոցները նոյնպէս կը մտատանջէ յանձնախումբս։

Այս պայմանները լրացնելու եւ գիշեր. դպրոցը քիչ շատ նիւթական տանելի պայմաններու մէջ դնելու համար, ստիպուած ենք ձեռնարկել ներկայացման մը, մեծ պատրաստութեամբ բեմադրել Շիրվանզատէի յայտնի տրամը՝ «Նամուս»ը, յունուար 25ին, շաբաթ երեկոյեան, 8½ ուրեք Շափ, Սալոն Շափի մէջ (մանրամասնութիւններ առանձին յայտագրով)։

Ներկայիս կոչ կ'ընենք բոլոր Մարսիլահայութեան եւ պարտք կը դնենք իւրաքանչիւր գիտակից հայու վրայ քաջալերել եւ օգնել մեզ մեր այս ձեռնարկին մէջ, նախօրօք մէկական տոմս ապահովելով, հոգ չէ եթէ նոյն իսկ արգելառիթ պատճառներով ոմանց կարելի չըլլայ այդ նոր ներկայացման հանդիսատես ըլլալ։

Օգնել գիշերային դպրոցին կը նշանակէ նպաստել ու առաջնորդել ուսման ճամբու վրայ կանգնած մեր երկսեռ երիտասարդութեան եւ ֆրանսական դպրոց յաճախող փոքրիկներու հայեցի դաստիարակման ու զարգացման գործին։

Ներկայացման գիշերը, վարագոյրը բացուելէն առաջ յանձնախումբին կողմէն հակիրճ զեկուցում մը պիտի տրուի դպրոցի բարոյական եւ նիւթական կացութեան մասին։

Գիշեր. Դպրոցի Յանձնախումբ

Յ. Գ. Գիշեր. Դպրոցէն օգտուելու համար եղած դիմումները միշտ եւ ամէն օր ալ կ'ընդունուին։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 15 յունուար.— Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը արդէն մտադրած էր Սուրիոյ հայ բեկորներուն եղբայրական օգնութեան հասնելու համար կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը կազմել, ու երբ այս առթիւ ստացաւ նաեւ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնի եւ կեդր. Յանձնախումբին պաշտօնագիրը, յունուար 1ին խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց բոլոր Հայրենակցական Միութիւններու եւ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։ Բոլորն ալ — անխտիր բացառութիւնով մը, սիրով պատասխանելով եղած հրաւէրին, ոմանք յանուն իրենց Միութեան, ուրիշներ անհատապէս՝ առանձնացին իրենց մասնակցութիւնը բերել կազմուելիք յանձնախումբին։ Յետ խորհրդակցութեան կազմուեցաւ կեդր. Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անմիջական հակակշռին տակ, բաղկացած հետեւեալ 12 անձերէ –

Պ. Պ. Սուրէն Մխայեան (Արաբկիր), Շմաւոն Թէրզեան (Արաբկիր), Պօղոս Գործակատարեան (Արաբկիր), Նազարէթ Շատարեւեան (Մարաշ), Կիրակոս Միրաքեան (Զարօնձոգ), Լեւոն Գայեան (Հաճըն), Կարապետ Փափազեան (Պոլու), Շաւարշ Խաչատուրեան (Թարգ Հայք), Յովհաննէս Չէօքմէճեան Խարբերդ, Յովհաննէս Տէր Գէորգեան (Ակը Խաման), Արամ Գառօնէ (Հ. Յ. Դաշնակցութիւն), Սեդրաք Սէմէրճեան (Շրջաններու հանգանակիչ)։

Այս Յանձնախումբը լիազօրուած է բոլոր հայրենակիցներուն դռները բախել եւ հանգանակութիւն կատարել, համապատասխան ընկալագրի փոխարէն։

Լիայոյս ենք որ Լիոնահայը սիրով պիտի տայ իր լուման, իր թշուառ արենակիցներուն օգնութեան գործին մէջ համեստ բաժին մըն ալ ինք ապահովելով։

* * Դաշնակ խմբակն ալ ձեռնարկած է առանձին հանգանակութեան։ Միշտ երկու ճակատ.

Իրազեկ

ՄԵՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ (Յապաղած). — Դեկտ. 29ին տեղի ունեցաւ Լա Սիօթայի նորահաստատ մանկապարտէզին հանդէսը, քաղաքապետական թատրոնին մէջ։ Գաղութը ներկայ էր մեծ մասով։ Բեմին աջ ու ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, ու հսկայ տօնածառ մը կ'ուրախացնէր երախաները։ Հանդէսին բացումէն յետոյ, փոքրիկները երգեցին «Marseillaise» եւ իրենց վարժ շարժումներով եւ կիրթ առոգանութեամբ նոյնիսկ օտարներու ծափերուն արժանացան։ Գնահատուեցան նաեւ ֆրանսական ու հայկական եռագոյններով կատարուած մարմնամարզն ու երգային պարերը, որոնց դաշնակով կ'ընկերանար Պ. Արփէկ Մենչուրեան, Փոքրիկն Պետրոս Տաքէսեան արտասանեց «Ախ Սեւերես» եւ «Հայուն պաշտելի եռագոյնը»։ Հանդէսին կը նախագահէր Հարաւ. Ֆրանսայի առաջնորդ Գեր. Եպս. Պալաքեան, որ թուեց հայկական դպրոցի առաւելութիւնները եւ հրաւիրեց ներկաները օժանդակել։ Յետոյ գնահատեց մանկապարտիզպանուհի Տիկ. Աղամեանը եւ Թաղ. Խորհուրդի թափած ջանքերը՝ դպրոցը կանգուն պահելու համար։

Աճուրդէ մը գոյացաւ 450 ֆրանք իսկ հանդէսին ամբողջ հասոյթը եղաւ 667 ֆրանք։ Հանդէսը փակուեցաւ հրեշտակներու շնորհալի պարով։ Նշել յայտնի հարուստներէն Պ. Յովակիմ Նահապետեան երկրորդ անգամ ըլլալով 300 ֆր. նուիրած է մանկապարտէզին։ Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հայ Մարզական Միութիւնը (Հ. Մ. Մ.) կազմեց իր վարչութիւնը 1930. տարուան համար, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Վ. Հարիկեան (ատենապետ եւ վարիչ խումբերու), Մ. Ամիրխանեան (փոխ-ատենապետ), Յ. Թոգաթլեան (ընդհ. քարտուղար), Գ. Փափազեան (գանձապահ), Մ. Ջարիփեան (խորհրդատու անդամ)։ Ա. խումբի խմբապետ Պ. Յ. Թոգաթլեան, Բ. խումբի խմբապետ Պ. Խ. Ճաճինեան, Հ. Մ. Մ.ի վերաբերեալ բոլոր գրութիւնները պէտք է ուղղուին՝ 161 Bld. Montparnasse, Paris (6) հասցէով։ Բոլոր անդամներուն հաւաքավայրը, ամէն չորեքշաբթի գիշեր, 130 Bld. St. Germain.

Վ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊՈԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

Պատիւ ունինք ծանուցանելու Ֆրանսա եւ արտասահման գտնուող բոլոր հայրենակիցներու, ինչպէս նաեւ ազգային զանազան կազմակերպութիւններու եւ Հայր. Միութեանց թէ՝ կարգ մը բանաւոր պատճառներով եւ համաձայն վերջին խորհրդակցական ժողովի որոշման, Պօլուի եւ շրջանի հայրենակցական միութիւնը յետ այսու կը կոչուի Պօլու-Տէվրէկ եւ շրջակայից հայրենակցական երկսեռ ընկերակցութիւն. Association Compatriotique Arménienne des deux Sexes de Bolou-Devrek et des Environs.

Կը խնդրուի այսուհետեւ այդ անուամբ ուղարկել ամէն թղթակցութիւն։ Ի դիմաց Պօլու Տէվրէկ եւ շրջ. Հայր. երկսեռ ընկերակցութ. քարտուղար Ղեւոնդ Եղիսեան, նախագահ Գաբակէօզեան։

Յ. Գ.— Ընկերակցութեան հասցէն է՝ A. Karageuzian, 4 Rue Caplat, Paris (18):

ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿ հայ սպաներու տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ յունուար 7ին եւ ընտրեց նոր վարչութիւնը, նախագահ պահելով Զօր. Կորկանեանը եւ քարտուղար՝ Ա. Առաքելեան։ Հասցէ.— 97 Rue Rome, Paris.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԵՒ ՅԱՐԵԱ՜Ի...

Նիւ-Եորք նահանգի Ռոչըսթըր քաղաքէն կը հաղորդեն թէ 16 տարեկան Ճորճ Հ. Օսթէն, երեք շաբաթ մեռեալ կարծուելէ ետք, դեկտ. 3ին յարութիւն առած է։ Բժիշկ մը, ներարկում մը ըրած է անոր վրայ ադրենալինով եւ յաջողած է զայն կեանքի բերել։ Այս առթիւ բժիշկը յայտարարած է.

«Աննիկա իրօք մեռած էր։ Շնչառութիւնը եւ սրտի գործողութիւնը դադրած էին. իր բիբերու անդրադարձները կեցած եւ դէմքն առած էր մահուան մոխիրի գոյնը։ Ես գտայ զինքը ինկած գետնին վրայ։ Կը շնչէր շատ աննշան կերպով։ 15 կամ 20 անգամ շնչելէ ետք մահուան բոլոր նշանները երեւցան։

«Երբ գործողութիւն կատարեցի ուրիշ բժիշկ մը եւ երկու հիւանդապահուհիներ ինծի հետ էին։ Իրեն ադրենալին ներարկեցի եւ ողջնցաւ։

«Մեռնիլ» Օսթէն ինքզինքը գտնելէ ետք սկսաւ նկարագրել իր զգայնութիւնները։

«Զգացի այնպէս, ինչպէս կը զգայ մէկը որ մարած է եւ կը սթափեցուի։»

ՀԱՐՈՒՍՏ ՄՈՒՐԱՑԻԿԸ.— Կին մըն է այս անգամ, 82 տարու, որ քանի մը օր առաջ կը ներկայանար Վիլէթի ոստիկանատունը, յայտնելու համար թէ զոհ գացած էր 80,000 ֆրանքի եւ 50000 ֆր. արժէքով գոհարեղէնի գողութեան մը։ Ցիկինը կը յայտնէր նաեւ թէ այս շարժուն հարստութիւնը միշտ իր վրայ կրելու սովորութիւնն ունէր։ Ոստիկանապետը նախ կարծեց թէ փախուկի մը հետ է որ գործ ունի, բայց արագ քննութենէ մը յետոյ, հասկցուեցաւ թէ բողոքողը մուրացկանութեամբ կ'ապրէր։ Բայց որովհետեւ, կինը կը պնդէր, ոստիկան մը քննութեան ձեռնարկեց եւ երեւան հանեց թէ քանի մը շաբաթ առաջ, ան դարմանուած էր Սէն-Լուի հիւանդանոցին մէջ եւ թէ հիւանդապահուհիները երբ զայն կը հանուեցնէին, անոր զգեստին ծալքերուն մէջ գտեր էին կարեւոր գումար մը եւ գոհարեղէններ։ Հիւանդանոցէն քաղուած այս տեղեկութեան վրայ, ոստիկանը շարունակեց քննութիւնը եւ յաջողեցաւ ձերբակալել գողերը. երկու երիտասարդներ էին, որոնք գտած գողօնը ծախսելու ժամանակ չէին ունեցեր։

ՈՉ ԹԷ ԴՐԱՄ, ԱՅԼ ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ

կը խնդրուի ընթերցողներէ եւ բարեկամներէ հայերէն գիրք եւ թերթ ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

Հալէպի Զ. Ո. Միութեան՝ Dr. T. Basmadjian: Neyal, Alep.

Պատ. Միութ. գրադարանին՝ Ohannes Mertakhanian, Djaboulos, Syrie.

» » » Apkarian, Tel-Abiat, Syrie.

» » » Krikor Arslanian. Ecole Arm. Rakka, Syrie.

» » » Missak Sissérian, Ecole Arm. Der zor, Syrie.

» » » Nichan Bacalian, Kamuchli, Syrie.

» » » Karekin Balian, Ras-el-Ain, Syrie.

» » » Hovsep Richdouni, Hossitché, Syaie.

Մարդ. Միութ. Mme. Haïgouhi Yeretzian, Arab-Punar, Syrie.

Սուէտիոյ եօթը գիւղերու գրադարաններուն՝ Kourken Maral, Khidir bey, Djebel Moussa, Antioche, Syrie.

Հայ Նորաշէն գիւղերու համար՝ Dr. T. Basmadjian, Neyal, Alep, Syrie.

"ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 53 —

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՆՕԳՈՒՏ ՃԻԳԵՐ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՐՄԱՐԵԼՈՒ

— Չեն արտօներ որ մեկնինք, պատասխանեց Ռընէ եւ յետոյ. ... պիտի երթանք։ Բոլոր երկիրներն ալ քիչ թէ շատ իրարու կը նմանին այժմ՝ փարիզի չերթանք օրէնքով, կը կարծե՞ս թէ փէկին ամ Յօմփուկտու աւելի լաւ պիտի ըլլայ։

— Իսկ Աւստրալիա, հարցուց օր մը Սէլէստէն։

Ռընէ զարմանքով անոր նայեցաւ.

— Գիտէք անշուշտ թէ Աւստրալիոյ մէջ տակաւին ճիշդ այնպէս կ'ապրին ինչպէս մենք կ'ապրէինք քսաներորդ դարուն, այնտեղ է որ պիտի կրնան քիչ մը յարմարիլ։

— Բայց ի՞նչ պիտի կրնանք ընել այնտեղ։

Սէլէստէն լրագիր մը երկնցուց անոր։

— Նայեցէ՛ք, ըսաւ այս առաւօտ երբ անգլիերէն սորվելու համար առօրեայ ընթերցումս կ'ընէի, հետեւեալ յայտարարութիւնս աչքիս զարկաւ, զոր թէեւ լաւ չեմ հասկնար, բայց կրնայ հետաքրքրել ձեզ.

Ռընէ կարդաց.—

«Սիդնէյի համար Աւստրալիա) կ'ուզուի իրաւագիտութեան հմուտ մէկը որ փափաքի փաստաբանութիւն ընել։ Նիւթական կացութիւնն ապահովուած։»

— Էհ, ըսաւ Սէլէստէն յաղթականօրէն, գէշ գործ չպիտի ըլլայ։

Ռընէ չպատասխանեց։

Աւստրալիան... այն երկիրը որ մերժած էր հետեւիլ միւսներուն բարեշրջական յառաջդիմութիւններուն.. այն երկիրն ուր կեանքի պայմանները գրեթէ միեւնոյնն էին, ինչ որ քսաներորդ դարու մէջ...։ Շատ անգամներ խորհած էր այդ մասին իբր անհրաժեշտ երազ մը.. եւ ահա դրական առաջարկ մը առիթ կ'ընծայէր իրեն խուսափելու Միացեալ Նահանգներու կենցաղէն, որ ոչ մէկ յուսատու հետաքրքիր ունէր իրեն համար...։ Այնտեղ, ան պիտի ապրէր իբր մարդ, փոխանակ այնտեղ իբր մեքենայ աւարտելու։

— Պէտք է մտածել, ըսաւ եւ խորհուրդ հարցնել օրիորդ Աննիին։

— Ան շատ ազնիւ է, ըսաւ Սէլէստէն, բայց մեզ չի կրնար հասկնալ։

— Ո՞վ գիտէ, մրմնջեց Ռընէ։

Այդ յետմիջօրէին՝ Նիւ Եորքի ինքնաշարժ արգելներէն աւելի նուազ հետաքրքրեցին Ռընէն, որ տարուած էր անոնց վիճակագրութիւնը պատրաստել։

Ռընէի աչքերուն եւ ցուցակներուն թիւերուն մէջէնց կ'արտացոլէին հին ժամանակի տուները, հին դաշտերն մը, ուր բազմած էր ինք փաստաբանական պարեգօտով եւ մինչեւ իսկ լաւ զարդարուած սեղան մը, ուր կը սպասուէր իր հաւատարիմ Սէլէստէնը

Եւ այս ամէն տեսիլքներուն մէջէն կ'երեւար իրական դիմաստուեր մը որ կը յիշեցնէր Ռոքֆէլլըր Թանգարանի տեսչուհին, բայց հագուած հին նորաձեւութեամբ։

Անմիջապէս որ հնչեց դադարման ժամը, վազեց իր օդակառքին եւ շատաով անցաւ քաղաքին վրայէն, կանգնելու համար օրիորդ Աննիի դրան առջեւ։

Օրիորդը դիմաւորեց զինք ժպտուն դէմքով։

— Կանուխ եկած էք այսօր ըսաւ։

Եւ բացայայտ էր թէ այս փութկոտութիւնը անհաճոյ չէր իրեն։

Ռընէ ցոյց տուաւ լրագրին փրցուած յայտարարութիւնը։ Աննի կարդաց եւ պիշ պիշ նայեցաւ անոր աչքերուն։

— Կ'ուզէք մեկնի՞լ, հարցուց։

— Այո՛, պատասխանեց Ռընէ, կամացուկ մը.

— Եւ կը խորհիք թէ պիտի կրնամ գիւրացնել ձեր մեկնումը.

— Այո՛, ըսաւ Ռընէ, աւելի կամաց ձայնով մը.

— Կարելիս պիտի ընեմ, ըսաւ Օրիորդը։

Եւ աւելցուց, կարծես ինքնիրեն խօսելով

— Կ'ըմբռնեմ ձեր հոգեբանութիւնը։ Ռընէ մօտեցաւ անոր եւ սիրագեղ շարժումով մը երկու ձեռքերէն բռնելով

— Աննի, ըսաւ յուզուած շեշտով մը, գիտէք թէ միայն մէկ անձէ բաժնուիլը է որ մեծագոյն ցաւը պիտի պատճառէ ինծի. միակը որ հասկցած ըլլայ զիս եւ ինձմով հետաքրքրուած։

Աչքերը խոնարհած, օրիորդը լուռ կը մնար։

— Ո՜հ.. ըսաւ, եթէ այդչափ գիտուն չըլլայիք, եթէ Ռոքֆէլլը Թանգարանի տեսչութիւնն յանձնուած չըլլարձեզ, օրիորդ Աննի, ապահովաբար պիտի առաջարկէի մեզի հետ այնտեղ գալ։ Միգուցէ Մայր եկեղեցիին մէջ պիտի ամուսնանայինք եւ երջանիկ պիտի ըլլայինք ինչպէս ժամանակին

— Ինքզինքս շատ գիտուն կը կարծէի։ Պատասխանեց Աննի, բայց չէք գիտեր թէ միայն գիտութիւնը չի բաւեր երջանիկ ընելու։ Այնտեղ պիտի գտնենք թերեւս այդ երջանկութիւնը։ Ես ալ կուգամ ձեզի հետ։

(Շար.)

Երուսաղէմի միւֆթին կը խորհի դատ բանալ Գահիրէի ֆրանսական մէկ թերթին դէմ, որ հրատարակած էր իր մէկ կեղծ նամակը: Այս գրութեամբ միւֆթին իբր թէ հրաւէր կ'ուղղէր Նապլուսի Արաբներուն որ Երուսաղէմի վրայ քալեն:

Սեւ շապիկաւորները Գերմանիոյ մէջ

Վերջերս պատահած կարգ մը դէպքեր կ'ապացուցանեն թէ սեւ շապիկաւորներու շարժումը կը զօրանայ Գերմանիոյ մէջ: Առաջինը զրպարտութեան դատ մըն է զոր ֆաշիստ կուսակցութեան պետը, Հիտլէր բացած է թերթի մը դէմ: Այս լրագիրը գրած էր թէ իշխան Ռուպրեխտ մերժած է ստորագրել յայտարարութիւն մը որ ուղղուած էր Երնկի ծրագրին դէմ և թէ այս մերժումին պատճառով Գ. Հիտլէր սպառնացած էր իշխանին՝ հրապարակաւ ձաղկել զինքը եւ միապետութիւնը:

Վերջին ընտրական յաջողութիւններու շնորհիւ, ֆաշիստները տեղ գրաւած են Մէքլէնպուրկի, Սաքսոնիոյ եւ Թուրինկիոյ կառավարութեանց մէջ: Այս վերջին պետութեան մէջ — որուն 120 միլիոն մարքի նիւթացոյցը 40 միլիոնի բաց մը կը ցուցնէ — ձեռք անցուցած են Ներքին գործերու Նախարարութիւնը: Նախարարութեան կոչուած է Տոքթ. Ֆրիք. յայտնի ֆաշիստ մը, որ երկարատեւ բանտարկութեան դատապարտուած էր, իբր մեղսակից 1923ի պետական հարուածին: Իրենց յառաճուն թիւին հետ, ֆաշիստները հետզհետէ աւելի գործօն կը դառնան: Վերջերս կարգ մը ընդհարումներ տեղի ունեցան համայնավարներուն հետ եւ երկու կողմէն ալ մարդիկ սպաննուեցան:

∴ Գործազուրկներու կողմէ նոր ցոյցեր տեղի ունեցան կարգ մը գերմանական քաղաքներու մէջ: Այս առթիւ ընդհարումներ պատահեցան ոստիկանութեան հետ եւ սպանութիւններ տեղի ունեցան: Պերլինի մէջ ձերբակալուեցան վաթսուն հոգի, որոնց կարգին համայնավար երեսփոխան Հէօռնէ: Հակառակ ոստիկանութեան, ցոյցերը շարունակուեցան եւ հարկ եղաւ երկու համայնավար երեսփոխան եւս ձերբակալել: Ընդամէնը 100 ձերբակալութիւն կատարուեցաւ:

Վերջին լուրերու համաձայն, գործազուրկներու թիւը հասած է արդէն երկու միլիոնի:

Ֆէյսալ եւ Իպն Սաուտ կը հաշտուին

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Ֆէյսալ և Իպն Սաուտ մօտերս տեսակցութիւն մը պիտի ունենան չէզոք հողի մը վրայ, Միջագետքի եւ Նէճտի միջեւ: Երկու վեհապետները, որոնց ընտանիքները երկար ատենէ ի վեր պատերազմի մէջ են, պիտի հաշտուին եւ միջոցներ պիտի խորհին, վերջ տալու համար չարագործներու արշաւանքներուն, որպէսզի չխանգարուին երկու արաբական պետութեանց բարեկամական յարաբերութիւնները:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՎՐԷԺ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ գիշեր Գ. Թաղապետարանի սրահը

կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

երգ, արտասանութիւն, նուագ, եւն. Մուտք՝ 2 ֆրանք

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ս. Ե. Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպանութեան Փարիզի մասնաճիւղին թէյասեղան-հաւաքոյթը իր անդամներու և հիւրերու համար վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber:

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Harolaի սրահը, 3 r. la Vieuville, Մեթրօ՝ Abbesses, Nord Sud.Pigalle

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Պիւլպիւլեան, Գ. Գ. Շահխաթունի, Ս. Նաւասարդեան, եւայլն:

Տարօնի հարսնիք եւ պարեր, ճուղպանտ, եւրոպական պարեր: կը ներկայացուի՝ «ՊԻՇԵՐԱՔԳԵՄՏՍ»Ը (Ջաւեշտ)

ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 9 30ին

8 Rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ

Պարեր մինչեւ առաւօտ Մուտք 25 ֆրանք

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

SALLE VICTOR HUGO 5 Ապրիլ Շաբաթ օր

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հաճի Մկրի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Իսի լէ Մուլինոյի Վռամեան խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 164 Ave. Verdun: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի Նաւասարդեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գէլվիլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Անիէռ Պուա-Քոլոմպի նորակազմ «Փոթորիկ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր նոր եւ հին ընկերները, ինչպէս նաեւ անդամագրուիլ փափաքողները այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 164 Rue Bourguignonի սրճարանը (սովորական հաւաքատեղին): Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատանեկան Միութեան ժողովը՝ այս երկուշաբթի երեկոյ Հ. Յ. Դ. գրադարանը:

Լիոնի Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Լիոնի «Համազասպ» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, ներկայանալ անդամատոմսով: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ երկսեռ երիտասարդաց Միութեան վարչութեան եւ ցանձնախումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶԻ Ց. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Ց. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական վայրը: Օրակարգ՝ նոյնպէս:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդցի Արաքսի, Արշալոյս և Արուսեակ Տէրթովհաննէսեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աղասի որ 1914ին մեկնած է Ամերիկա: Կը փնտռեն նաեւ իրենց հայրը Մարտիրոս և մայրը Շուշան (Վարդեր) եւ եղբայրը Կարապետ, որոնցմէ բաժնուած են 1929ին: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա: Լուր տուողին վերջամսեայ «Յառաջ» նուէր: Կը խնդրուի սուրիահայ եւ ամերիկահայ թերթերէն արտատպել: Իմացնել՝ Asado ir Chegerezianի Usine Mr. Combier, Ucel. Ardèche. France.

— Յաքոբ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Գիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ Պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ: 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ: Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Սեւուլիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անունը Տիգրան: 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ: Կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի: Իր մասին լուր տուողին ընկերը դրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»: Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Սրբուհի Գավուքեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սթանոզցի Գրիգոր Գավուքեան որ 7 տարի առաջ իր մօրաքրոջ հետ Ընկիւրիէն զաղթած է Յունաստան: Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Վահրամ Փափազեանի, Place de la Liberté, Fontaine S) Saône, (Rhône):

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուին Պոլսոյ Մեծ Նոր գիւղէն Մարգար եւ Գրիգոր Սիմոնեան (կամ Պոլամաճեան) որոնք մէկ տարի առաջ կը գտնուէին Արմէնիի նահանգը: Իմացնել իրենց եղբօր Ղազարոս Պոլամաճեանի, 9 Rue 29 Octobre, Salonique, Grèce:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

19 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1165

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՈՐԷՆ ԳԱՑՈՂՆ ՈՒ ԵԿՈՂԸ

Դեկտ. 29ին, Սոֆիայի մէջ, 32 երիտասարդներ հանդիսաւորապէս կատարեցին իրենց ուխտը, մտնելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը.

— «Կ'երդնում Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ իմ բարոյական, ֆիզիքական եւ նիւթական ուժերը սպաս դնել հայ ժողովուրդին՝ մինչեւ անոր վերջնական ազատագրումը ամէն կարգի ...ղաքական, ընկերային եւ տնտեսական ճնշումներէ, իր ան... եւ միացեալ հայրենիքին մէջ:»

Դարձեալ անցեալ տարի, Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, երիտասարդներ նոյն երդումը կը կատարէին Ֆիլիպէի մէջ. ...միեւնոյն առիթով, Աղեքսանդրիոյ մէջ, հաւաքաբար դաշ...կցական կը մկրտուէին 68 երիտասարդներ:

Ուրեմն, միայն այս երեք բացառիկ պարագաները յիշելով, ...շնակցութիւնը կ'ողջունէր 145 երիտասարդներու, նոր ան...մներու մուտքը՝ ընդամէնը երեք ամսուան մէջ:

Նոյեմբեր 14ին («Եկողն ու Գացողը»), խօսելով առաջին երեւոյթներու մասին, դիտել կու տայինք թէ, վերջին 4—5 տարիներու ընթացքին, «Յառաջ»ը յաճախ արձանագրած է հինգով... երդումներ, Ֆրանսայի շրջանին մէջ: Արձանագրութիւններ, որոնք իրենց առօրեայ վիճակին մէջ աննշմար կ'անցնին, բայց եւ այնպէս պերճախօս են: Մինչեւ այսօր ալ, զանազան հանդէսներու առթիւ, տեղի կ'ունենան նոր մկրտութիւններ:

Այսպէս ուրեմն, սրընթաց արագութեամբ կը շարունակուի ...շնակցութեան «քայքայումը», ինչպէս կը գրեն ու կ'ուզեն եւ ...փաստացութեամբ իրարու կ'աւետեն մեր խատուտիկ հակառակորդները:

Ուրիշ անգամ ալ ապարէգ կարդացած ենք, եւ այսօր ...ին կը հրաւիրենք այդ պարոնները, որ բարեհաճին հաշուեկշիռ մը պատրաստել եւ հրապարակաւ ապացուցանել թէ, 1920էն ի վեր, քանի՛ հոգի հեռացած կամ վտարուած են Դաշնակցութենէն, եւ քանի՛ հոգի նոր անդամագրուած:

Ձենք ուզեր աւելի յարանալ, նոյն հաշիւը պահանջելով նաեւ ...ենց համար: Բայց քանի որ այնքան կը հետաքրքրուին Դաշնակցութեան ներքին անցուդարձով, մենք իրաւունք չունի՞նք ...քան տարրական պարտականութիւն մը սպասելու...

Այսպիսի բաղդատութենէ մը երեւան պիտի գար ոչ միայն ...ողներուն անհամեմատ գերազանցութիւնը գացողներուն վրայ, ...նք մասի վրայ կը համրուին, այլ եւ անոնց ներքին բովանդակութիւնը:

Արդարեւ, եթէ հեռացողներուն մէջ կան քանի մը հոգի, որ ...պարծին իբրեւ սկզբունքի մը կառչած, աւելի շատ կան ...հերոսներ, վրիպածներ, վիժածներ կամ վտարուածներ: Ինչ կը նշանակէ թէ՝ կուսակցութիւնը այս ճակատին վրայ ...ս շահած է:

Իսկ եկողները՞ — Երիտասարդներ են ամբողջութեամբ: Նոր երիտասարդներ: Այսինքն այնպիսի տարրեր, որոնք ...րաւ չեն հրապուրուիր այսօր, կանուխէն ճաշակած ըլլալով աշխարհի չարն ու բարին, եւ միշտ հաղորդակից՝ այլազան փորձութիւններու, հրապոյրներու, տենչերու եւ յաւակնութեանց:

Եւ ի՞նչ կը կարծեն մեր կարմիր ու դեղին խաչակիրները: ...ղեօք մանաւոր արուեստական խա՞յծ մըն է, որ կը հրապուրէ ...յս տղաքը, եւ կը ձգէ կախարդական շրջանակի մը մէջ, աչ...երը գոց եւ ձեռքերը կապուած:

Այն ատեն, ինչո՞ւ չեն փորձեր իրենք ալ, քանի որ կը ...յելեն խօսելու, գրելու, գործելու բոլոր ազատութիւններն ...շնորհները: Եւ քանի որ, Հայաստանի մէջ ալ, համայնավարութիւնը պետական կրօն է, ոչ թէ համոզումի խնդիր: Տեսակ մը պարտականութիւն, ոչ թէ հայեցողութեան և ընտրութեան հարց:

Այս տողերը գրած ատեն, ձեռքի տակ ունինք Դաշնակցական խումբի մը կոչը, որ ղրկուած է հրատարակութեան համար, «եթէ յարմար դատէ խմբագրութիւնը»:

Նոր խումբ մըն է, «Փոթորիկ», վերջերս կազմուած՝ Փարիզի արուարձանին՝ Անիէռի մէջ, ուր մէկ տարուան ընթացքին ...կնապատկուած է մեր ընկերներու թիւը:

Միասին կարդանք մէկ-երկու նախադասութիւններ.

— «Ընկերներ, քանի կ'երկարին մեր սպասումի տարիները այս ...տար ափերուն վրայ, այնքան աւելի կը ծանրաբեռնուի մեր կուսակցութիւնը, եւ նոյնքան աւելի կը պոռթկան մեր երիտասարդ...րտերը:

... Անոնք որ երէկ մանուկ էին, հաստիճտէ հասակ կը նետեն ...ց աւա՜ղ... փոխանակ իրենց աշխոյժ բազուկները եւ ստեղծագործող ուժերը ի սպաս դնելու հայրենիքի վերածնութեան մեծ ...րծին, հետզհետէ կ'օտարանան:

...«Թափթփուք պիտի ըլլանք օր մը, եթէ գոնէ հայ հայրենիքի ...զատագրման պայքարի ճամբուն վրայ չգիտնանք մէկ ճակատ ...ագմել:»

Ո՞վ տուն տուաւ այս բառերը, եւ դեռ ուրիշ խորհրդածութիւններ: Ինչո՞ւ երբեր կը վարակեն, իրարմով կը թրծուին ...յսպէս, եւ ոչ այնպէս մեր հակառակորդներուն քարոզած ...ամբով:

Թող իրենք վերլուծեն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պատերազմ կոչնակներուն դէմ

ՌՈՒՍԻՈՅ (ԵՒ ԹԻՖԼԻՍԻ) ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐԸ ՎԱՐ Կ'ԱՌՆԵՆ ԵՒ ԿԸ ՀԱԼԵՑՆԵՆ

Խորհրդային աղբիւրներէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, յունուար ամիսը մրցասիզը պիտի շահի անաստուածեան ճակատին վրայ, եկեղեցական գանձերու գրաւման տեսակէտով. բռնագրաւում մը որ սկսաւ ութը տարի առաջ: Մասնաւորապէս Լենինկրատը կը մրցի Վորոնեժի եւ Պրիանսքի հետ, իբրեւ քանդիչ կրօնի խորհրդանշաններու: Այս շաբթու Լենինկրատի սովէթը բանաձեւ մը քուէարկեց հռչակաւոր Ս. Իսահակի մայր եկեղեցիին զանգակները քանդելու համար: Աշխատանքը սկսած է արդէն, բայց նկատի առնելով փոխադրութեան դժուարութիւնը, զանգակները կտոր կտոր կը սղոցուին: Համաձայն պաշտօնական հաշիւներու, այս զանգակներէն հարիւր թօն ընտիր պղինձ եւ մեծ քանակութեամբ արծաթ պիտի հանուի. իսկ մայր եկեղեցին պիտի վերածուի «Անաստուածեան կեդրոնական մեծ Թանգարանի»:

Լենինկրատի սովիէթին նախագահութիւնը այս շաբթու հանդիսաւորապէս փակեց Լենինկրատի սինակոկը (Գոլշաեա Սաատելսքայա փողոց), Լուտերական եկեղեցին (Տեքապրիստով փողոց) եւ Ժելեապովա փողոցի աւետարանական եկեղեցին, ինչպէս եւ ուրիշ չորս եկեղեցիներ քաղաքին կեդրոնին մէջ: Ասոնք պիտի վերածուին անաստուածեան ակումբ—գրասենեակներու: Սովիէթը որոշած է նաեւ եկեղեցիներու բակերէն եւ գերեզմանատուններէն վերցնել խաչերը, մետաղեայ ցանկապատերը եւ ուրիշ զարդարանքներ: Ասոնցմով կը յուսան «հազարաւոր թօն ծոյլ երկաթ» հայթայթել խորհրդային ճարտարագործութեան:

Իշխանութիւնները յունուար 15ին հրամայեցին վար առնել եւ հալեցնել *Թիֆլիսի եկեղեցիներուն բոլոր զանգակները*: Արդիւնքը պիտի յատկացուի կենդանաբանական պարտէզներու:

Ոչ եկեղեցի, ոչ մզկիթ, ոչ սինակոկ

Թայմզի թղթակիցը հաստատելով այս տեղեկութիւնները, կը պատմէ ուրիշ հեռագրի մը մէջ.

— Խորհրդային իշխանութեանց հրամանով, յունուար 3ին վար առնուեցաւ Տրոյցքա Սերկեվսքի վանքին կէօքը, տաճարին մեծ զանգակը (Մոսկուայէն 40 մղոն հեռու): Այս զանգակը կը կշռէ 65 թօն, եւ «շրթունքը» իբր 40 մատնաչափ հաստութիւն ունի: Վանքին մէջ արձանագրուած է իբրեւ «զանգակներու միապետը», 4000 փութ ծանրութեամբ եւ ձուլուած 1748ին, Էլիզաբեթ Պետրովնա կայսրուհիին հրամանով: Թէեւ այս զանգակը հռչակուած է իբրեւ ամենամեծը, բայց իրականին մէջ ձուլուած ամենամեծ զանգակն է «Ցար կոլոկոլ»ը, որ երեք անգամ աւելի ծանր էր եւ կը կշռէր 193 թօնօ. Զայն կախելու փորձը ձախողեցաւ, զանգակը վար ինկաւ եւ խոշոր կտոր մը փրթաւ. երկու կտորները գետնին վրայ մնացին իբրեւ կրեմլինի տեսարաններէն մէկը Մոսկուայի մէջ: Հակակրօնական պայքարին սկզբնաւորութենէն անմիջապէս յետոյ, յուլեր պատեցան թէ քրիստոնէութեան դէմ յարձակում մըն է որ կը կատարուի Հրեաներուն կողմէ, որոնցմէ շատերը բարձր դիրքեր կը գրաւեն կառավարութեան եւ կուսակցութեան մէջ: Հակահրէական շարժումին հակազդելու եւ անաստուածեան պայքարը անխտիր բոլոր կրօնքներուն դէմ ուղղելու համար, խորհրդային իշխանութիւնները սկսան փակել սինակոկները եւ մզկիթները, լայն աստիճանի վրայ եւ գրաւեցին սինակոկներու մոմակալները:

Թլփատութիւնն ալ արգիլուած է եւ Պետրոզավոտսքի մէջ երկու բժիշկներ երեքական ամիս բանտարկութեան դատապարտուած են, այդ գործողութիւնը կատարած ըլլալով հրեայ ծնողներու խնդրանքին վրայ:

Երկու կարմիր նաւեր անցան Վոսփորէն

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 17 թուականով.— *Խորհրդային «Պարիժսկայա Կոմունա» զրահաւորը եւ «Պրոֆինտէրն» յածանաւը, որոնք Նափոլիէն կու գային եւ Սեւ ծով կ'երթային, Վոսփորէն անցան այս առտու: Որովհետեւ խորհրդային Ռուսիա ներկայացուցիչ չունի նեղուցներու յանձնախումբին մէջ, այս երկու մարտանաւերուն ժամանումը չէր յայտարարուած եւ բնականաբար մեծ զարմանք պատճառած է: Կարեւոր փոփոխութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Սեւ ծովու նաւային հաւասարակշռութեան մէջ, եթէ երկու մարտանաւերը հոն մնալու սահմանուած են:*

Նախարարութեան մը թուղթերը գողցուած

Անգլիոյ օդային նախարարութեան պատկանող երկու թղթատարական պայուսակներ գողցուեցան, ուրբաթ օր, երկու անծանօթներու կողմէ, որոնք աւարը ինքնաշարժի մը մէջ դնելով փախան: Կը հաւաստուի թէ պայուսակները շատ կարեւոր վաւերաթուղթեր եւ ծածկագիրներ կը պարունակէին: Որովհետեւ դրամ կամ չէք չկար պայուսակներուն մէջ, կը կարծուի թէ գողութիւնը կատարուած է լրտեսական մաքով, օտար պետութեան մը հաշուոյն:

Միջազգային Դրամատունը

Լա Հէյի երկրորդ ժողովը ամէն դժուարութիւն հարթած ըլլալով, այժմ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին զուիցերիական կառավարութեան հետ, Միջազգային Դրամատան հաստատման մասին: Դրամատան բարոյական անձնաւորութիւնը պիտի հիմնուի զուիցերիական օրէնքին վրայ: Առաջին պայմանագրութիւնը 15 տարուան համար է: Զուիցերիական օրէնքին համաձայն, հանրաքուէ պիտի կատարուի, այդ պայմանաժամը երկարելու համար:

Հայկական աղօթի՞ն ալ կարօտ են...

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի Յունուար 17 թուականով.—

Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովի գումարման առթիւ, կրօնական արարողութիւն մը պիտի կատարուի, նախագահութեամբ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին:

Այդ արարողութեան ներկայ ըլլալու հրաւէր ուղղուած է նաեւ Լոնտոնի հոգեւոր հովիւ Մերուժան քահանայի: Ուշագրաւ է հրաւիրագրին հետեւեալ պարբերութիւնը.

— *«Գիտնալով հանդերձ թէ ձեր հայրենակիցները ներկայ պիտի չըլլան այս խորհրդաժողովին եւ ձեզ չեն շահագրգռեր ծովային սպառազինութեանց հարցերը, առիկա պատճառ մը չէ որ չհրաւիրենք ձեր հոգեւոր եղբայրութիւնը, բերելու համար մեզի մաղթանքներ եւ աղօթքներ»:*

Երկու սուրի մէջ մնացած

Խորհրդային միութեան նմտական գործավարութիւնը ստիպողական ժողով մը գումարեց անցեալ շաբթու վերջը, քննելու համար ելմտական նոր տագնապը, որ անխուսափելի կը համարուի, իբրեւ հետեւանք հաւաքական հողագործութեան պայքարին: Գործավար Գրիւխանոֆ եւ ուրիշ պաշտօնեաներ բացատրեցին թէ հաւաքական հողագործութեան շարժումը արդէն նեղութիւն կը պատճառէ ելմտական գործավարութեան, որովհետեւ այն տուեալները որոնց վրայ հիմնուած է հարկահանութիւնը, արժէք չունին այլեւս եւ պէտք է արմատապէս փոխել տուրքերու դրութիւնը:

Ամէնէն բարգաւաճ անհատ հողագործներուն մէկ մեծ մասը, որ նախապէս տուրք կը վճարէր, հիմա մտած է հաւաքական տնտեսութեան մէջ, իսկ կուլակներու դէմ մղուած խիստ քաղաքականութիւնը կործանած է լաւագոյն հարկատուները, որոնցմէ շատեր, իբրեւ չքաւոր գիւղացիներ, մտած են հաւաքական տնտեսութեանց մէջ:

Ժողովը վերջացաւ կիրակի, առանց որեւէ վերջնական որոշման յանգելու: Միայն բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով կը յանձնարարուի ելմտական գործավարութեան՝ տուրքի նոր դրութիւն մը գտնել, որ սակայն պէտք է պահէ դասակարգային խտրականութիւնը եւ տուրքի տարբեր աստիճանները այն գիւղացիներուն համար որոնք հրաժարած են անհատական տնտեսութենէ: Նոյնիսկ այն գիւղացիներուն համար որոնք միեւնոյն հաւաքական տնտեսութեան մէջ կ'աշխատին:

Ընկերային ապահովագրութիւնները

Աշխատանքի նախարարութիւնը զեկոյցով մը կը ծանուցանէ թէ ընկերային ապահովագրութեան օրէնքէն օգտուողներու արձանագրութիւնը պիտի սկսի 1930 փետր. 5ին, բոլոր նահանգներուն մէջ: Գործատէրերը փետր. 1էն առաջ իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան տպագիր պատճէններ՝ 1928 ապրիլ 5ի օրէնքով նախատեսուած յայտարարութիւններն ընելու համար: Արձանագրութեան գործողութիւնները 2-3 ամիս ժամանակամիջոց կը պահանջեն: Կառավարութիւնը այդ ժամանակէն պիտի օգտուի, Խորհրդարանին վաւերացնել տալու համար օրէնքին նոր տրամադրութիւնները: Այդ 2-3 ամսուան ժամանակամիջոցէն յետոյ է որ պիտի սկսին գործատէրերուն եւ բանուորներուն վճարումները:

Օրէնքին տրամադրութեամբ, իւրաքանչիւր բանուոր իր շահաբերին 3 առ հարիւրը պիտի վճարէ: Նոյնքան ալ պիտի վճարէ գործատէրը, անոր հաշուին, որպէսզի կարելի ըլլայ թոշակ տրամադրել հիւանդութեանց, անգործութեան, ծերութեան եւն. օրերուն:

Մինչեւ վերջին դատաստան...

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Լա Հէյի ժողովը վերջացուց գերմանական հատուցումներու խնդիրը, եւ հիմա կը քաշքշէ Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Ցեխոսլովաքիոյ եւլն. վերաբերեալ խնդիրները որոնք չափազանց խառնակ են: Տակաւին կարելի չէ եղած բանաձեւ մը գտնել որ գոհացնէ բոլորն ալ, այս կամ այն կէտի մասին:

Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Պ. Սնօտըն, Անգլիոյ ելմտական նախարարը, ձանձրանալով անվերջ վիճաբանութիւններէն, հետեւեալ սուր խայթոցը արձակեց.

— Տասնըհինգ օրէ ի վեր ճառ միայն կը լսենք: Ամէն անգամ որ լուծում մը կ'առաջարկուի, պատրուակ կը գտնայ նոր շաղակրատութեանց: Արդ, ես իմ մասիս երկու ելք կը տեսնեմ, խնդիրը լուծելու համար.— կա՛մ ժողովը յետաձգել մինչեւ վերջին դատաստան, եւ կամ արեւելեան պատուիրակները փակել փոքր սրահի մը մէջ, ուր կ'ուտեն-կը խմեն, մինչեւ որ եզրակացութեան մը յանգին: Ես կուսակից եմ երկրորդ միջոցին:

Ժողովը որոշեց որ Փոքր Համաձայնութեան պատուիրակները խորհրդակցին մինչեւ վերջին կէտը: Միայն մէկ ժամ տրուեցաւ ճաշի համար:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ-ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակցութիւնը նոր նախագահ ընտրեց ներքին գործերու նախկին նախարար Պ. Բ. Շօթանը, ներքին վէճերու հետեւանքով: Նախորդ նախագահ Պ. Տալատիէ հրաժարական տուած էր քանի մը օր առաջ:

ՄԱՍՆԱԿԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ մը տեղի ունեցաւ առջի օր, կալըրի Լաֆայէթի աշխատանոցներուն մէջ:

ԱՒԵԼԻ ՀԶՕՐ ՕԴԱՆԱՒ ՑԷՓԼԻՆԷ.— Անգլիական R. 100 դեկաւոր օդապարիկը 12 ժամ օդին մէջ մնաց եւ արագութեան փորձ կատարեց ուրբաթ օր, Լոնտոնի շրջակաները: Իր առաւելագոյն արագութիւնը անցաւ ժամական 130 քիլոմեթրը, ինչ որ կը գերազանցէ «Կոմս Ցէփլինի» մրցանիշը:

ՁԱՅՆԵՐ... ՈՐ ՉԵՆ ԼՍՈՒԻՐ

Ալ սովորութիւն դարձաւ։ Տարին անգամ մը հայ գրականութեան կրակը կը վառի Փարիզի այս կամ այն ակումբին սրահէն ներս։ Հեռուէն դիտողին կը թուի թէ ահա՛ պիտի բռնկի բոցը, աւելի հզօր, աւելի լուսաւոր, քան այս «Լոյս-քաղաք»ին միւս լոյսերը։

Ու քայլերս ուղղեցի այս անգամ դէպի Գրական Ակումբը։

Վեց օրուան հեւիհեւ կեանքէն յոգնած ուղեղս պէտք էր նոր եռանդ առնելու այդ ժողովներու խօսքի կրակէն։ Ու ճառախօս քննադատները իրար կը յաջորդեն, պատրաստ կամ անպատրաստ, ապացուցանելու Հայաստանի մէջ թեւ առնող «գիւղական գրականութեան» իրական հողի վրայ կանգնած ըլլալը, գաղթահայութեան դէպի վերելք թռչող «խոնարհներու գրականութիւնը», նոր զարկ առնող «գիւղացիական գրականութիւնը»։

Ու նախագահութիւններու տարափէն երեկոները կէս գիշեր կ'ըլլան։

Եւ ամէն անգամ ինծի կը թուէր որ սրահի լուսամուտներու փեղկերը պատրաստ էին պայթելու, ներս ձգելու համար ձայներ, որ անհամբեր արտայայտութեան կը սպասէին։

Ու ես կը լսէի.

— Հապա մե՞նք. Հապա մե՞նք։

Իսկ ճառախօս քննադատները, առանց մտիկ ընելու լուսամուտներու ապակիները քերող ձայները, կը շարունակէին «հանճարներու» ու «վերելքներու» ծաղիկներով «գիւղացիական» գրականութեան ծառը զարդարել։

Յանկարծ լսեցի, կռուփի ուժգին հարուած մը փշրեց քովիս լուսամուտի ապակին ու գոռաց հուժկու ձայնով.

— Գերեզմանիս տեղը անյայտ, բայց իմ ոգիս կը հսկէ Հայաստանի քարերու ու ջուրերու վրայ։ Ես չէ՞ի որ Քանաքեռի սրտէն «Հայաստանի վէրքը» լացի։ Վէրքը դեռ վէրք է մնացեր Հայաստանի կրծքին, Էջմիածնի գմբէթի խաչը կը դողայ Մարգարայի կամուրջին վրայ կանգնած պահակի սուինի փայլէն..

Աբովեանի ձայնը խեղդելու միտումով, Պռօշեանը կանչեց աւելի բարձր.

— Ես չէ՞ի որ ամբողջ կեանքըս Աշտարակը նկարագրեցի, իր խաղողի այգիներէն մինչեւ...

— Ես չէ՞ի որ Սալմաստի գիւղերէն մինչեւ Աւանը կարօներու եւ Աշտանկներու ոտքի տակ մաչեցուցի, — լրջօրէն կը մոլտար Րաֆֆին, իր ակնոցներուն տակէն դիտելով ժողովականները։

— Մենք չէի՞նք որ Վարագէն մինչեւ Ս. Կարապետ, Աղթամարէն մինչեւ Էջմիածին, էշերու վրայ հեծած կամ ոտքով հագած, գիւղէ գիւղ, աւանէ աւան կը շրջէինք ու կը նկարագրէինք, — իրար կը խօսէին Վարագայ դպրոցի աշակերտները Սրուանձտեան, Փիրղալէմեան, Յովկանց։

— Ես չէ՞ի, որ Խարբերդն իր շրջակայքով նկարեցի — կը ձայնէր Թլկատինցին։

— Իմ «Ցայգալոյս»ը դուն հրատարակեցիր, Շաւարշ (Միսաքեան), — կը ինդար սեւորակն Զարդարեան։

— Ես չէ՞ի որ Մուշի գիւղերու ցաւը պատմեցի, — կը գանգատէր համեստօրէն Մշեցի Գեղամը։

— Հապա ե՞ս, Հապա ե՞ս, — ձեռքը գրպանը դրած հպարտօրէն կը մտնէր Զօհրապը, իմ «փոստալներ»ս... իմ... ո՜վ Աստփազարցի ու Պարտիզակցի աղջիրիկ տղաքներ.. իմ գրչիս ամէնառատ ու սրտաբուխ նուէրները ձեզի եմ բաշխեր լիառատ ձեռներով։

— Ի՞մ Լօրին... իմ Լօրին— կ'երգէր Թումանեանցը։

Եւ դեռ քանինե՞ր...

Երբ յանկարծ բարձրացող ուժգին փոթորիկին հետ կմախացած գլուխներու բազմութիւն մը կը բարձրանար ու անոնց ձայնը նուաղած էր ու խուլ...

— Ես մեռայ..., իմ վէրքերուս պալարները ու իմ մռունչիս ողջակէ երկրի որովայնը գալարեց.. իսկ դո՛ւն, վերապրո՛ղ պաւակ, մոռցած այդ ամէնը, անցած օրերուս հաւնոցին աքաղաղին կա՞նչը կ'երգես։

Բազմութիւնը կը սաստկանար հետզհետէ... Կմախքներուն կը հետեւէր ապրողներու մշտաշարժ բազմութիւն մը, աւելի ամբոխ, երերուն ու ցաւագին։

— Ես ուժով եղայ քեզմէ, ապրեցայ անապատներու կրակը սրտիս տակ ու դեռ կ'ապրիմ կեանքը աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը գրուած, խառնուած, ամէն ցեղի ու ժողովուրդի հետ, կրելով զրկանքն ու արհամարհանքը, վիշտն ու լքումը։ Ես աւելի հզօր եղայ քեզմէ. դուն ի՞նչ կուտաս ինծի, մտաւորական սերունդ, Հայաստանի մէջ թէ Հայաստանէն դուրս, դուն ի՞նչ կը բերես ինծի, — դեռ պարբնական մահի հոռովելնե՞րը կը շարականես քնացնելու մանուկներու կիսաբաց աչքերը..

— Իսկ ե՛ս, իսկ ես, հարեմներէն ազատած խեղճ խլեակս, նոյն անորգանքի կոծանիներէն սահելով, գիշերները կը լուացնեմ ասեղիս հետ միասին, աչքերուս լոյսը կը վառեմ նուրբ դերձաններ քաշելով, իսկ դուն դեռ իմ թոնիրիս փթիրներու ծուխերէն սեւցած պատուհանին ե՞րգը կ'երգես։

— Գիտեմ, գիտենք, գրասեղանիդ առջեւ հայ կնոջ առասպելական առաքինութիւնը կը ներբողես։ Յզգուածդ վերջացուցած՝ կամ բանաստեղծութեանդ յանգերը լաւ մը կոկած — գլխարկը գրիր ու վերարկուն ուսերուդ, մայրաքաղաքի պողոտաներուն վրայ՝ ո՞ր տուները կը զարնես։ Իսկ հայ ազնուաշուք տիկնանց թէյասեղանը վայելքէն յետոյ, սառը սիրուհին թեւիդ՝ Օստանդի ջուրերուն մէջ ծերութիւնդ մխիթարելու ի՞նչ խղաններ կը պայթեցնես։ Ու եռեւէ շարքերէն բազմութիւնները իրար սեղմելով, կը յառաջանային։

— Մե՛ր կեանքը, մե՛ր կեանքը..

— Ձեր կեանքը, ձեր կեանքը..

— Եկէ՛ք միասին, դէմ դիմաց, ապրինք միասին, դուք սովոր էք մեր մասին գրել միշտ, նախ մեր երբեմնի բախտի շուքերու պոչի շարժումէն այնքան եզրակացութիւններ կը ձեւէք, իսկ ձեր ներքին հոգու վերնայարկի թէ ներքնայարկի ո՞ր անկգուղներէն մենք ալ կրնանք մագլցիլ, ձեր բարձրութիւններուն հասնելու...

— Ուժ տուր ինծ, զօրութիւն կեանքի կռիւը տանելու։

— Բայց դուն սփինքս ես. քեզի չեմ հասկնար, ինչո՞ւ այսքան հեռու. այնքա՜ն մենք իրարու նման ենք, ինչո՞ւ իրար չենք հասկնար։

...Ու ես չէի կրնար պատախանել։ Դէպի խրճիթս քալեցի, ներս մտայ ու դուռս ամուր փակեցի, որ այդ բոլոր ձայներն ու դէմքերը չփրցնեն իմ հոգու կեցած խաղաղութիւնը։

Հայ միտքը, հայ ստեղծագործող միտքը կ'ապրի՞ արդեօք. թէ հինցած արդէն մաշած ճամբաներէն կը քալէ ու պիտի քալէ, միմիայն քալած ըլլալու ինքնագոհ բաւականութեամբ։

Գ. ՄԽԼՅԵԱՆ

ՄԻ ՎԷՃԻ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ո՞րն է այն «տեսութիւնը», որ պիտի բռնի գնացող Ահարոնեանների տեղը։ Ես չեմ տեսնում։ Անշուշտ, կարող են առարկել. «հա՛պա Համաստե՞ղը, հա՛պա Կ. Զարեա՞նը»... Խօսք չունեմ, երկուսն էլ տաղանդներ են եւ խոշոր տաղանդներ. բայց եթէ այսպէս շարունակե՞ն... Ի՞ դուք չէ՞ք, որ Ահարոնեանի օրինակը բերեցի։ Ահարոնեանը մեր այն բացառիկ գրագէտներից է, որոնք հայրենիքից հեռանալիս, վառօղի հոգեկան պաշար ունէին ամբարած իրենց հոգիներում. եւ այդ է պատճառը, որ քանի գնում, այնքան աւելի ու աւելի է թափ առնում իրենց լափող կրակը, այնքան աւելի ուժգին բռնկում հրդեհը իրենց սրտերում։ Բայց ո՞ւր են միւսները... Ո՞ւր է շարանը, Ահարոնեանին հասակակից եւ ժամանակակից գրագէտների։ Անուննե՞ր են հարկաւոր... բայց չէ՞ որ Շ. Նարդունին ինձնից շատ աւելի լաւ գիտէ նրանց։ Չէ՞ որ միայն Փարիզում տասնեակից աւելի է համրանքը նրանց, որոնք հայրենի միջավայրում ծնւած թէ չիտակ տաղանդներ են համարւել, անուններ են ունեցել եւ տիտղոսաւոր անուններ, իսկ հայրենիքից դուրս... միայն չորացած ու թառամած ծաղիկներ դարձել...

Այո՛, ես շա՛տ եմ վախենում, որ եթէ այսպէս շարունակւի, վառօղը չպիտի բաւականացնի ո՛չ Համաստեղին եւ ո՛չ էլ Զարեանին։ Համաստեղը գրում է եւ ապրում դեռ՝ հայ գիւղի, հայ ժամիկի, հայ մարդու մասին ունեցած իր մանկական յիշողութիւններով, այն յիշողութիւններով՝ որ 15—16ամեայ պատանին տարել է իր հետ Ամերիկա։ Այդ է իր ամբողջ աշխարհը, իր հայրենի երկրի մասին ունեցած պատկերացումը... Եւ կախարդական այդ շրջանակից նա անհատ տասը տարուց աւել է չի կարողանում դուրս գալ։

Ինչո՞ւ է Նարդունին ճգնում հակառակը ապացուցանել։ Գիւղից դուրս, որո՞նք են այն նոր տարրերը, որ կան նրա գրուածքների մէջ եւ որոնք «ճիւու-բուսա» կարելի է տալ։ Համեմատեցէք նրա առաջին հատորը՝ «Գիւղը» եւ երկրորդ հատորը՝ «Անձրեւը» ու դուք բառ էութեան չպիտի գտնէք ո՛չ փոփոխութիւն եւ ո՛չ էլ շարժում դէպի առաջ... Փոխադրեցէք մի որեւէ պատմուածք, առաջին հատորից երկրորդի մէջ եւ ընդհակառակն՝ ու դուք չպիտի կարողանաք գտնել տարբերութիւնը... մօտ տասը տարի առաջ գրածների ու յետոյ գրածների մէջ։ Իսկ դա ի՞նչ է նշանակում։ Նշանակում է, որ Համաստեղի երկրից դուրս տարած վառօղը արդէն սպառելու վրայ է. ճի՛շդ այնպէս, ինչպէս սպառւել է, կամ սպառւելու վրայ է և Զարեանինը։ Զարեանը, հակառակ իր անհերքելի տաղանդին, մինչեւ իր Հայաստան գալը, կամ ոչինչ չէր արտադրում եւ կամ արտադրում էր երկրորդական արժէք ներկայացնող գործեր։ Հարկաւոր էր, որ նա գար Երկիր, ապրէր իր հայրենի մթնոլորտում, տեսնէր հայ ժողովրդի ապրած դժոխքը, լսէր Հրազդանի մրմունջը կամ Արարատի ու Արագածի կատարներից փչող քամիների փսփսոցը, որպէսզի կարողանար ստեղծել իր գլուխ-գործոցը, մեր ժամանակակից գրականութեան միակ արժէքաւոր ու ապրող այդ լաւագոյն երկը— «Անցորդը»։ Ի՞նչ էլ որ անելու լինի հիմա Զարեանը, որքա՛ն էլ որ «Վենետիկեան» ու չգիտեմ որտեղեան նարավէպեր գրելու լինի, նա չպիտի կարողանայ գլել ու անցնել իր իսկ «Անցորդը»ի վրայով։ Մի երկրորդ «Անցորդը» ստեղծելու համար, թերեւս հարկաւոր լինի երկրորդ անգամ «Ռւետեաց Երկիր» ճամբան բռնել ու կրկին զգալ հայրենի հողի բոյրը, կրկին հայրենի օդը շնչել...

.˙.

Մեզ առարկում են, որ իբր թէ սրանք հինցած տեսակէտներ են, որ «80ական թուականներու միտքով հիմա կը փորձեն բացատրել 1920-1930 թուականներու արուեստը», որ մենք իբր թէ «Թէն կը հոտինք» եւլն։

Ընդունինք մի վայրկեան, որ այդ ճիշդ է... Ընդունինք, որ 1930 թւականի գրողից մի քիչ այլ բան է պահանջւում, քան թէ 80ական թւականներին։ Ընդունինք, որ այժմ արւեստագէտին հետաքրքրողը «ինչ»ը չէ, այլ «ինչպէս»ը, որ արւեստագէտին արժէքը կուգայ ոչ թէ նիւթէն այլ նիւթը տալու ձեւէն»... բայց այդ դէպքում ո՞րն է ձեւի եւ արտայայտութեան այդ նորութիւնը մեր երիտասարդների մօտ։ Ինչո՞ւմն է կայանում Վ. Շուշանեանի, կամ Շ. Շահնուրի արտայայտութեան, կամ ձեւի նորութիւնը։

Կ. Զարեանն են օրինակ բերում, ամէն անգամ, որպէս ոճի ու ձեւի նորութեան վարպետ, մեր արդի գրականութեան մէջ։ Բայց մոռանում են մի բան, որ Կ. Զարեանը սիրելի դարձաւ մեզ ու Զարեան դառաւ, ոչ թէ նրա համար, որ à la Մայակովսկիյ, կամ à la Ռէմիզով ինչ որ բանաստեղծութիւններ ու պատմուածքներ էր գրում, սկսած սրանից դեռ 15 տարի առաջ, այլ միայն եւ միայն նրա համար, որ կարողացաւ իր «Անցորդ»ով տալ հայ կեանքը հայ ապրումները, հայ հոգին... Ու այդ բոլորը, այո՛, նոր ոճով ու նոր գրելակերպով։ Շ. Նարդունին թո՛ղ պատասխանէ, թէ այստեղ ո՞րը աւելի շատ դեր խաղաց «ինչ»ը թէ «ինչպէս»ը... Ռէմարքի այդքան դղրդացին յաջողութեան պատճառը, նրա ոճի ու ձեւի նորութեան մէջ չէ՞։ (Շ. Նարդունին լաւ գիտէ, որ Ռէմարքի ոչ ոճն է նոր եւ ոչ էլ գրելու ձեւը), այլ նրա ընտրած նիւթի ժամանակակից ու համամարդկային լինելու մէջ։ Ռէմարքը կարողացել է միայն խօսել մարդկանց սրտերին, եւ խօսել է շա՛տ անպաճոյճ, շա՛տ հասարակ, սովորական լեզուով։ Առացէ՛ք, խնդրեմ, ի՞նչ կը լինէր Միցկեւիչի, այդ մեծագոյն լեհ բանաստեղծի, — արժէքը, եթէ լեհական պատմական կատաստրոֆի վախճանը եւ լեհ ժողովրդի ապրած դժոխքը չանդրադառնար նրա ստեղծագործութիւնների մէջ... Մեր ապրած դարնուրանքները, մեր ո՞ր երիտասարդ գրողի ստեղծագործութիւնների վրայ դրեց իր կնիքը։ Ինչպէ՞ս կարող է պատահել, որ 15 տարուց յետոյ էլ, երբ ողջ աշխարհն է տակն ու վրայ եղել, երբ մենք մեր ժողովրդի կէսից աւելին ենք քամիներին տւել, երբ ազգովին ապրել ենք ու տեսել այնպիսի ռուկումներ, ինչպիսին չեն տեսել բոլոր ազգերը միասին առած, — մենք շարունակում ենք գրել ճիշդ նոյն ձեւով եւ նոյն նիւթերի մասին, ինչ որ եւ պատերազմից առաջ... Նոյն «Տիկին Մարգօ»ները, նոյն սիրային բանաստեղծութիւնները։ Ցանկանում ենք մեր տարագրութեան կեանքը պատկերացնել, բայց պատկերացնում ենք «ճաշբանդ»ը եւ Սէն-Միշէլի սրճարանները, լաւագոյն դէպքում «Սուրբ Գրքերի» մէջ ենք ներշնչում փնտռում։ Կարծես թէ այս լինի մեր կեանքը։— Մեր ապրումները, մեր հոգեկան աշխարհը, մեր օրւայ հացի համար մղած պայքարը, չեն գրաւում մեր ոչ մի երիտասարդ գրողի ուշադրութիւնը...

Ո՛չ, սիրելի Նարդունի, ընդունիր, որ մենք նմանւում ենք ջրից դուրս ընկած ձկների... մենք խեղդւում ենք, կտրուած հայրենի հողից ու միջավայրից։ Եւ եթէ փաստ է, որ մենք խեղդւում ենք, ապա ուրեմն փաստ պիտի համարել եւ այն, որ այսպիսի մի միջավայրում չի կարող ազգային մշակոյթ եւ ազգային գրականութիւն ծաղկել ու զարգանալ։

ԼԵՒՈՆ ՆԱՅԻՐԵՑԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԶՈՒՐԿԸ

Աշխարհէ աշխարհ՝ գոցուած են վրադ անցքերը բոլոր.
Քեզ չե՛ն ճանչնար. էջ մը Թուղթն անգամ քեզի տեղ չի տա.
«Ո՞վ ես, ո՞ւր կ'երթաս, ի՞նչ գործ ունիս հոս» գրուած է ձա
Ի գո՛ւր տեղ ունիս Աստուծոյ պատկեր. անասո՛ւն միսկ չե
Օտարական ես...։ կեանքդ պիտ քաշեշ տաս կատղած ջունի
Ինքնութիւն չունիս. պատուիդ տէրը չես. տերեւ միսկ
Ունի մութ ճամբայ...։ Մոլորեալ անցորդ լոյսի ծարաւի.
Անհորիզոն սիրտ՝ անջրպետին մէջ խսպառ ամայի՛...
Ո՛չ մէկ արծագանգ կրօնքէ՛ն, ամբաւէ՛ն, եւ ոչ իսկ Սերէն
Ո՞վ եմ որ սիրեմ...։ Ա՛լ պատանքած եմ ամէնքը մէկէն.
Հոգւոյս մէջ մէկէն հաւատքն է փլե՛ր...։ Մեծ Ոչէն գինով
Նետեր եմ սիրտս ճամբու մը բերան, փտած կոճղի քով...
Թողէ՛ք զիս. գոնէ հետն ըլլալ մինակ ծխացող ծուխին
Որ հանգոյց-հանգոյց անվերջ կը քակուի հոգւոյս աւերէ՛ն.
Գարո՛ւն, ծառ-ծաղի՛կ, առու, աղբերակ. լոյս ու լուսնկա
Ցերեւներն ամէն չորս կողմ կը ծափե՛ն, կը զարնեն ծնծղա
Ի՞նչ ընեմ սակայն, ի՞նչ կրնամ ընել այս փլած սրտով..
Ա՛լ հրապոյր չունին զօղանջն իրիկուան, խորհուրդը մթին
Զո՛ւր են ամէնքն ալ. իմ գլխուս վերեւ՝ դասա՛րկ է երկին
Անսէր ու անկրօն՝ ո՛չ մէկ սրբութեան ալ հաւատքն ունիմ.
Ազնի՛ւ մարդոց հետ, սուրբ ու սրբակրօն ա՛լ ես գործ չունիմ
Ես վարշամակը քաշեր եմ արդէն ամէնուն վրայ...
Քաղաքացի չե՛մ, շատո՛նց հրաժարած...։ Հոգիս ման կուգ
Քարափէ քարափ, փտած կոճղին քով կը ծխէ՛մ սիկառ..։
Օտարն ի՞նչ կը զգայ իրիկուայ վսե՛մ խորհուրդէն անճա՛
Մեռե՛լ կը քուրէ իմ բաց աչքերէս, ու ամէն իրկուն՝
Խե՛ղճ, հայրենազո՛ւրկ,— սաղմոս քաղելու — կ'երթամ գ
կ'երթամ խառնուիլ— մարդոց շարքէն դուրս— անտուն
Արնո՛տ աչքերով հարբա՛ծ ամբոխին...
կրնա՞ս աղօթել առանց հայրենի սրբազան հողին,
Ո՞ր տաճարն է այդ,— քրիստոնեայ խո՞ւնկը թէ ոչ կռատու
Որ կրնայ սիրտդ— հայրենիքէն դուրս— տանիլ Աստուծուն...
Դո՛ւն ես, միայն, ցոյս, ծը դեռ կը շողաս իմ հոգւոյս վերն՛
Հերոսի՛ մը պէս կայծ կուտաս հոգւոյս, սրտիս կուտաս թ
Արի՛ւն կը վառես երակներէս ներս. բռունցքս կը զինես
Զայրոյթի սուրով, ու զիս կը կեցնես կռուի դաշտին մէջ
Մահուան դէմ առ դէմ...։ Ցետոյ ժպտադէմ բանաստեղծ
«Պիտ ծագի՛, կ'ըսես, հայրենի արեւ, դուն պիտի
կը պաղատի՛մ քեզ. չըլլա՛յ թէ խաբես. փրկէ զիս
Հայրենազո՛ւրկը յուսահա՛տ է, ցոյս, վախցիր դուն
Ոճի՛ր կը գործէ...
(Ցունուար) Ս. ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ
ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Քրիստոսէ գրեթէ 100-150 տարի առաջ, եւ առաջին անգամ ըլլալով, Մէլէագր յոյն բանաստեղծն է որ Ծաղկեփունջ տիտղոսին տակ հաւաքեց քառասունեւվեց հին եւ նոր քերթողներու պատառները, ինչպէս Անիւտէի, Սաֆոյի, Ալքէի, Երինի, Սիմոնիդի, Կալիմաքի, Բակքիւլիդի, Արքիլոքի, Անակրէոնի, եւայլնի քերթուածները, աւելցնելով այդ գմայլելի երգիչներուն գործերուն վրայ իր անձնական քերթուածները։ Իրմէ երկու դար վերջ, Ֆիլիպ Սելանիկցին կամ Մակեդոնացին ժողվեց, Մէլէագրի ճամբուն հետեւելով, անոր մոռցածները, թողածները եւ իր շրջանի գործերը։ Աւելի ետք Ագաթիաս նոյն փորձն ըրաւ։ Տասներորդ դարուն Կոստանդին Կեֆալաս, տասնըչորրորդ դարուն՝ Մաքսիմ Պլանիւդ շարունակեցին այդ աշխատանքը։ Այնպէս որ հնութեան այդ փոքրիկ գլուխ-գործոցները, աւանդաբար, եւ գրեթէ ձեռքէ ձեռք, մեզ հասան։

Այդ պատառիկները ամէնքն ալ նոյն արժէքը չունին, եւ ո՛չ ալ նոյն կատարելութիւնը ցոյց կուտան։ Կան որ այնպիսի բառքեր կը ներկայացնեն, որոնք մեզ խրթին են այսօր, բազմաթիւ պատճառներով։ Սակայն անոնց մէջ կան, առատ թիւով, գեղեցիկ ու հիանալի կտորներ, թարմագեղ ու նրբին, յուզիչ.— կախարդական, կարճ, կտրուկ, նկարուն, բազմազան ու բազմերանգ։

Նոյն ատեն, անոնք ցոյց կուտան իրենց շրջանը, սովորութիւններ, բարքեր։ Հան կը գտնենք այնպիսի մանրամա- թիւններ, որոնք լոյս կը մարդոց կուրծքին տակ սիրտերու, հոգեկան նութիւններու մասին, նոյնիսկ պատրանքը թէ այդ տողերն երգող մենք կը ճանչնանք. ա այժմէական չէշտ ունին։

Այդ քերթուածները կը կանան սիրահարական, գրական, մաղթանական, պանսպրական, երգիծ եւայլն կտորներէ։ Անշուշ անկարելի է ներկայացնել ճշգրիտ գաղափար մը ամէնուն մասին։ Պիտի բա նանանք համեստ ծաղկա մը միայն։

Ա.

Երգը քաղցր է, Պանը վկայ, երգը զոր կ' քաղցր է, ո՛վ Քենոֆիլա։ նը վկայ ըլլա՛յ կրկին, երգը քնարիդ։

Ո՞ւր փախ տամ... ամէն մէ սէրերը կը խուժեն զիս։ Ճշմարտիկ զիս կը շրջ տեն, չեմ կրնար շնչել, սպառ եմ։

Կը պաշտե՛մ գեղեցկութ ծա՛յնդ, շնորհդ... ա՛հ, կը տեմ ամէն ինչդ. ամէ՛ն ի կրակը կը տոչորէ զիս։

Բ.

Բաժակը զեղուն էր ի քով։ «Ես դպայ», կ'ըսէր, Զենոֆիլային խօսուն շ րուն»։ Ա՛հ, իցի՜ւ թէ շր տար իմինն ալ շրթներու խմէր՝ մէկ շունչով՝ ամբ գիս։ (Մէլէա

Հրաշալի Ծաղկեփունջը մող Մէլէագրը ծնած էր Գադարա քաղաքը, իր սարդութիւնն անցուցած քաղաքին, եւ ծերութիւնը կղզիին մէջ։ Գիտէր փի րէն եւ սիւրիական լեզու հակառակ այդ ամէնուն՝ բանաստեղծներուն մէջ ամէնէն նրբիններէն, զգայուններէն, եւ մաքուր

Գ.

Ո՛վ բաժակ, դուն կը նաս քաղցրութիւնն իր շր րուն մեղրահամ։ Անոնք պագնեն, դուն կը վայելես նոնք։ Ես քեզ չեմ նախան բայց իմ բերանս կը տենչայ երջանկութիւնդ։

Դ.

Եղանի՛ թէ հիւ՛ն ըլլայի։

...ը արեւուն տակ կրճաքաց
...ն գայլը, գգուէի՛ ծոլանի
...ծերդ:

Ե.

...բա՛րեկամ, դուն որ կրակ կը
...տուես վառելու համար այդ
...երային աղուոր լամպարը,
...տեցի՛ր, վառէ զայն կրակէն
...տիս, զի ան ներսէն կը վառի,
...րծակէ լեզուակներ բոցի:

Զ.

Ո՛վ սքանչելի բաղնեպանուհի,
...ակի՛ յոգանք մը կը պատրաս-
...ի: դեռ չեմ ծանած զգեստ-
...րս եւ արդէն կը տոչորիմ
...այրքին մէջ բոցերու: *Անանուն*

Է.

...քեզ կ'ուղարկեմ այս խնձորը:
...թէ տրամադիր ես զիս սիրելու,
...ընդունէ՛ զայն, եւ փոխարէն
...սութիւնդ տուր ինծի: իսկ եթէ
...զութանքներուս համաձայն չես,
...կին պահէ՛ զայն, եւ տե՛ս թէ
...նոր վառքն ու թարմութիւնը
...որքան քիչ տեւական են:

Պլատոն

*...նշանաւոր փիլիսոփան է, որ
...փիլիսոփայութեան նուիրուելէ
...առաջ նուիրուած էր սիրոյ, գի-
...ին եւ քերթողութեան:*

Ը.

*Բաժակի մը մասին ուր գծ-
...ուած էր սէրը.*

Սէրըբաժակի՞ մը մէջ եւ ինչո՞ւ:
...ինին չը՞ բաւեր բորբոքելու հա-
...մր սիրտը: Մի՛ կրակ աւելցնէք
...րակին վրայ: *(Անծանօթ)*

*Ցայտնի չէ թէ ո՛վ է. 117—
...38ին (Քրիստոսի թուին), Ատ-
...էնի իշխանութեան տակ,
...իւրիոյ Գադար քաղաքին մէջ
...ապրէր այդ անունով շնական
...nique) փիլիսոփայ մը: Արդ-
...՞ք վերի երկտողեայ քեր-
...ուածը իրենն է:
Ուրիշ փունջ մը յառաջիկա-
...ին:*

ԱՐՑ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՎԵՐԵԼՔ

(ՈՐԲԻՆ ԵՐԳԸ)

...ր հայրերը քարքարուտ
...համբաներէ քալեցին
...մեր մայրերը անգութ
...բախտին բաժակ քամեցին:

...յ մեծ ցաւին ախոյեան
...Հայ մարտիկին ես ո՛րբն եմ.
...յ մեծ դատին պաշտպան
...Հայ մայրիկին ծաղո՛ւկն եմ:

...ռապանքը երկնեց մեզ
...դողգոթայի վերելքին.
...ւզ ու կոտտանք աղեկէզ
...իմ օրրանը հիւսեցին:

...ողգոթա՜յի վերելքին
...Օրինակովը վրսեմ
...ռապանքով խաչեալին
...ը կոխենք միշտ վիշտին սեմ:

...էալի մեծ տենդով
...Երկանունքըս թրծուած,
...ագային անվրդով
...՛երթամ աչքերըս յառած:

...նդ հաւատքի ոստերուն
...պարած սիրով պատարուն,
...րենիքին կարօտով
...՛ըլլամ յաւէտ հոգեթով:

...ուր, երա՛զս իմ անգութ,
...նդրանիկ իմ խորհուրդ,
...սաղ ըլլամ քու հոգուդ,
...Ըմպեմ յոյսըդ անյագուրդ:

...պե՛մ, ըմպե՛մ, մինչեւ որ
...ակատագրին յաղթական
...կ՚եմ վիշտը այեւոր
...Հայրենիքիս անընման:

Der ALTE

ՍՈՒՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ՀԱԼԷՊԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ

Յունուար 5ին, տեղեկութիւն տուած էինք Անատոլուէն Սուրիա ապաստանած տարագիրներու կացութեան մասին: Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը (15 յուն.), որ կը հաստատէ եւ կը լրացնէ մեր տեղեկութիւնները.

Սուրիոյ Գամըշլը, Հասիչէ, Ամուտա եւ Դարամանիէ շրջանները ապաստանող Թուրքիոյ նոր տարագիրներուն մասին Հալէպի տարեգրելոց նորակազմ յանձնախումբին կողմէ ղրկուած պատուիրակութեան (ցոքթ. Թ. Փասմաճեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան պաշտօնեայ Տ. Մ. Թէրճանեան) տեղեկագրին կարեւոր հատուածները կը հաղորդենք մամուլին եւ հասարակութեան, իր ուշագրաւ տեղեկութեանց եւ թիւադրութեանց վրայ հրաւիրելով մեր հայրենակիցներուն սրտցաւ ուշադրութիւնը.

— *«Ներկայիս, այս շրջաններուն մէջ կը գտնուին քրտախօս 390 ընտանիք (1793 հոգի), որոնցմէ 114 ընտանիք թրքական անցագրով, իսկ 276 ընտանիք ալ փախստական եկած են:*

Թուրք կառավարութիւնը, անցագիր տալէ առաջ, տարեկան 10 Թրք. ոսկիի հաշուով, ճամբու տուրք գանձած է չափահասներէն: Այսպէս, 50 տարեկան անձէ մը գանձուած է 18էն մինչեւ 50 անցած 32 տարուան համար 320 Թրք. ոսկի: Այս տուրքը գանձուած է գրեթէ ամէնէն:

Անցագիր չունեցող փախստականները ստիպուած են մարդ գլուխ գումար մը վճարել Էմին Փէյրուխանի մարդոց, իրենց ճամբան ազատօրէն շարունակել կարենալու համար: Տրուած գումարներուն քանակը աւազակներուն գնահատութենէն կախում ունեցած է, ենթականերուն նիւթական կարողութեան արտաքին երեւոյթին համաձայն:

Այս քրդախօս Հայերը Թուրքիոյ մէջ քիւրտ պէկերու մշակները եղած են եւ անոնց հաշւոյն աշխատած են/ երկար տարիներ, չէին վարձատրուելով մը: Իրենցմէ շատերը ընդհանուր տեղահանութեան առեն չեն տարագրուած, օսմանեան իշխանութեան անմատչելի վայրերու մէջ գտնուելով եւ իրենց պէկերուն պաշտպանութիւնը վայելելով: Հիմա իսկ այս վայրերուն մէջ կը մնան հարիւրաւոր քրտախօս հայ ընտանիքներ։Քիւրտ պէկերը չեն յօժարիր այս աժան մշակները ձեռքէ հանել՝ լոկ իրենց շահուն համար:

Մինչեւ որ քիւրտ պէկերը վերահսկու եղած են Թրքական կառավարութեան մասդրութեան Հայերը իրենց շրջաններէն տեղահանելու, Թուրք ժանտարմաները արդէն ո՛ր եւ է պատրուակով մաս մը հուաքեր եւ տարեր են Տիգրանակերտի եւ Մարտինի նման կեդրոնական քաղաքներ և պարտադրեր են չհեռանալ: Այս երկրագործ ժողովուրդը բնականաբար չէ կրցած ո եւ է գործ գտնել քաղաքներուն մէջ եւ անօթի չմեռնելու համար պարտաւորուած է գաղթականի ցուպը ձեռք առնել: Ուզուածն ալ այդ էր արդէն: Ինչպէս վերը յիշեցինք, ցարդ ժամանած են 390 ընտանիք, բայց մինչեւ գարուն կը սպասուի 100-150 ընտանիքի եւս հետեւաբար, հիմնական կարգադրութիւնները պէտք է ընել 500 ընտանիքի համար:

Գաղթականներուն ներկայ վիճակը. — *Գաղթականներուն մեծ մասը ապաստանած է Գամըշլը եւ Ամուտա, որոնք ջերմոտ վայրեր են, եւ առհասարակ ամէնքն ալ վարակուած են մալարիայէ: Մէկէն երեք ընտանիք միասին վարձած են մէկ երկու սենեակ, 3—5 մէճիտ վարձքով: Գաղթականներուն մէջ ջերմէն զատ պատահած է նաեւ հարսանիքի եւ ծաղկախտ: Մինչեւ հիմա մեռած են 135 հոգի, որոնց մեծ մասը մանուկ, ծաղկախտէ եւ հարսանիքէ:*

Իրաւ է որ կառավարութեան կողմէ ծաղիկի պատուաստ կատարուած է, բայց կ'երեւայ թէ պատուաստը հինցած էր, որովհետեւ արդիւնաւոր չէ եղած: Մենք մեր տրամադրութեան տակ ունեցած պատուաստով 15էն վար 180 տղայ պատուաստեցինք: Մաս մը պատուաստ ալ Գամըշլը թողուցինք, նոր հասնելիք գաղթականներուն գործածուելու համար:

Անմիջական կարգադրութիւններ. — *Անհրաժեշտ է ընել հետեւեալ անմիջական կարգադրութիւնները. —*

1.— Բաւականաչափ քինին տրամադրել, որպէս զի անխտիր ամէնքն ալ գործածեն, թէ առաջքը առնելու համար ջերմէ նոր վարակումներու եւ թէ դարմանելու համար վարակուածները:

2.— Մաս մը ծաղիկի պատուաստ տրամադրել, որպէսզի օրը օրին պատուաստուին բոլոր նորահասները:

3.— Տրամադրել որոշ քանակութեամբ «Էմէթին ամփուլներ թանչք (Տիզանթէրի վարակուածներուն համար:

Հիմնական կարգադրութիւններ. — *Այս անմիջական կարգադրութիւններէն վերջ կուգայ հիմնականը, որ կը կայանայ այս 500 ընտանիքը գիւղերը տեղաւորելու մէջ, անոնց տրամադրելով լծկան եւ մինչեւ հունձք ապրուստի միջոց:Կրկին ուրախ ենք յայտարարելու որ ըլլայ Գամըշլըի, ըլլայ Հասիչէի Ֆրանսական իշխանութիւնները տրամադիր են իրենց կարելին ընելու, այս գաղթականներուն պետական հողեր տրամադրելու համար:*

Մեր կատարած քննութենէն հասկցանք որ Դարամանիէի եւ Հասիչէի միջեւ տրամադրելի յարմար հողեր կան, որ Թրքական սահմանագլուխէն 40-50 քիլոմեթր դէպի ներս կը գտնուին եւ կը կոչուին Թէլ-Պէնտէր, Թէլ-Բէճէպ, Ծըմէլօ, Մաուլօյի.Նըսթէլ.Պէրկիրպօզ, Խըրպէթ Մըսթէ, Դըր Կավիր, Թէլ Գաթէ, Հասըգ, Սուլթանը Թըլուլ, Շամմաս. Թէլ Մէնաս,Թըլէլ, Համըր, Թէլ Ալի Էֆէնտի, Թէւէէ Շէյխ Էմիր, իրարմէ քանի քիլոմեթր հեռու:

Ցիշեալ 500 ընտանիքը տեղաւորելու, լծկի եւ լծկանի տէր դարձնելու եւ մինչեւ յունիս ապրեցնելու համար, ընտանիք գլուխ 15ական ոսկի հաշուելով, 7500 ոսկիի կարիք կայ: Սուրիոյ ինչպէս նաեւ բոլոր գաղութներու հայութեան պարտականութիւնն է տէր կանգնիլ այս գաղթականներուն որ պարկեշտ, մաքուր եւ հարազատ Հայեր են: Պէտք չէ կարծել թէ ասոնք իրենց մայրենի լեզուն կորսնցուցած ըլլալով, մասամբ այլասերած են: Ընդհակառակն, ուժեղ կերպով կապուած են հայկական աւանդութեանց: Պէտք չէ թոյլ տալ որ այս չարքաշ եւ վստահելի գիւղացի տարրը քաղաքներու այլասերող մթնոլորտին մէջ կորսնցնէ իր առաւելութիւններէն շատ բան:

Իրենց մաքրութիւնն ալ խիստ նախանձելի է: Մեր քննութեան ընթացքին օջիւի հետք մը անգամ չտեսանք:

Այս քրտախօս Հայերը որեւէ գինով չեն ուզեր հեռու վայրեր հաստատուիլ, այլ կը փափաքին տեղաւորուիլ իրենց հայրենիքին մօտիկ վայրերու մէջ: Իրենց մէջ ամուր է այն հաւատքը թէ օր մը անշուշտ կը վերադառնան իրենց հայրենիքը:

Անոնք կապուած են ազգին եւ մեծ յոյս կը տածեն որ հայ ազգը զիրենք չի լքեր եւ կ'ընէ անհրաժեշտը՝ որպէս զի իրենք ապրին, օգտակար ըլլալով թէ իրենց ազգին եւ թէ զիրենք հովանաւորող պետութեան: Աւելցնենք որ այս գաղթականները իրենց համար եղած ո եւ է օժանդակութիւն պիտի չընդունին իբրեւ նպաստ, այլ կը խոստանան վերադարձնել 3 4 տարուան ընթացքին:

Արդ, ձեզի կը մնայ ընել կարելին և նոյնիսկ անկարելին, փրկելու համար այս հարազատ հայ բեկորները ատաղձ եւ անխուսափելի փճացումէ:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Le Matin»ի շարժանկարի քննադատը Փ. Ժ. Վէպէռ անդրադառնալով խօսուն շարժանկարի կապուած կարգ մը հարցերու, կը գրէ —

Փորձեցէք արագօրէն կամ նոյնիսկ բնական արագութեամբ կրկնել նոյնատառ բառեր: Արդիւնքը հեռաքրքրական պիտի ըլլայ: Լեզուները, կարգ մը բառեր ունին, որոնք երբ իրարու ետեւ շարուին, դժուար դուրս կ'ելլեն բերանէն: Ինչո՞ւ զարմանալ ուրեմն, ձայնական գործիքները դժուարութիւն կ'ունենան նախ առնելու, յետոյ տալու՝ շարժանկարի դերասաններու խօսքերը: Օրինակ, Ս. տառը միշտ բառական ծիծաղելի սուլիւն մը կ'արտադրէ, որ կը յիշեցնէ խողովակէն, շոգիի փախուստը: Պէտք է ուրեմն խօսուն շարժանկարի բառարանին մէջ, զգուշանալ այս տեսակ բառերէ, հակառակ պարագային, շատ եղերական տեսարան մը պիտի կրնար վտանգուիլ, այլանդակ աղմուկներով: Իսկ ընդհակառակն, նոր արուեստին կապուած արտասանութեան այս թերութիւնները, կրնան շատ ծիծաղաշարժ պարագաներ ստեղծել, զաւեշտական շարժանկարի մէջ:

Կարճ, յստակ բառեր պէտք է յարմարցնել խօսուն շարժանկարին, պէտք է զգուշանալ դժուարահնչուն խօսքերէ, որոնք կը նմանին որոտումի աղմուկին եւ ականջ կը խօսեցնեն:

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

Անտրէ Թէրիվի մէկ քննադատութենէն. — «Կրնանք ըսել թէ երկու դաս հեղինակներ կան որոնք արժէքականութիւն չեն ունենար:

Անոնք որ անծանօթ են. եւ անոնք որ ընդհակառակն համբաւաւոր են:

Այս վերջիններու արտադրութիւնը ապահովուած է. քանի որ անցած են վարպետութեան փորձերէն ո՛չ կը հիասթափեն, ոչ ալ կը զարմացնեն: Կը կարդանք զանոնք անոնց մասին չենք վիճիր: Մանաւանդ, զանոնք գտած, երեւան հանած ըլլալու ուրախութիւնը չենք ունենար, ո՛չ ալ զանոնք բացատրելու նեղութիւնը»:

«ԱՍՏԵՂԱՏՈՒՆ»

Մարսէյլի մէջ, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանական յանձնախումբը, որոշած է լոյս ընծայել «Պատկեր մը՝ «Աստեղատուն», ուր մէկտեղուած ըլլան մեր ներկայ գրողները, վաստակաւորներն ու յուսատու նորերը»:

«Աստեղատունը լոյս պիտի տեսնէ ապրիլ 6ին եւ պիտի ծախուի յոբելեանական հանդէսներու մէջ՝ ամենուրեք: Իր հասոյթը պիտի յատկացուի Ցոբելեանական կեդր. Յանձնախումբի առաջադրած նպատակին»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՏԵՂԻ ՁԷ՞

ՄԱՐՍԷՅԼ. — *Մինչ Սուրիա հասած խեղճ գաղթականներուն աղեխարշ ճիչերը արձագանգ կուտան ամէն կողմ, բոլորովին անտեղի նպաստաբաշխութիւն մը կը սարքուի Մարսէյլի մէջ:*

Մարսէյլի բողոքական կղերը հագուստի ձոխ մթերք մը ունի, որուն մեծ մասը նոր ստացած է Զուիցերիայէն: Փոխանակ այդ հակերը Սուրիա փոխադրելու, որոշեր են Մարսիլիոյ մէջ բաժնել: Այս առթիւ խնդրուած է բոլոր միութիւններէն, որպէսզի իրենց աղքատներու ցանկը պատրաստեն: Ես անձամբ հետաքրքրուեցայ եւ Սուրիա փոխադրելու առաջարկ ըրի, առարկեցին թէ դրամ չունին փոխադրութեան համար...

Վարդան Ալօեան

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. — *Իբրեւ հաւաքատ Մալաթիացի, պարտք կը սեպեմ հարցնել Մալաթիոյ Աթթ. Միութեան կեդրոնին (Նիւ Եորք), — ի՞նչ պատճառաբանութեամբ հրահանգած էք թէ «Արթասիրաց ճիւղերը ո՛րեւէ հանրային ձեռնարկի մէջ չպէտք է մասնակցութիւն ունենան, երբ քաղաքական կազմակերպութիւններ կան»: Արդեօք կը վախնաք որ նոր Մալաթիոյ գործը կը կաղա՞յ:*

Օրինակ՝ խարբերդէն, Մալաթիայէն եւ Տիգրանակերտէն Սուրիա հասած հայ տարագիրներու համար, ամէն կողմէ եղբայրական օգնութեան կը հասնին եւ զանազան կազմակերպութիւններ կը համերաշխին, բայց Արթասիրաց մասնաճիւղերը կը մերժեն ինչո՞ւ. որովհետեւ կեդրոնը այդպէս է հրահանգած: Ուրեմն մենք Մալաթիացիներս պարտականութիւն չունի՞նք այս թշուառներուն հանդէպ...

Սարգիս Ն. Ընտրիկեան

Տ. Վ. ՓԷՁՕՐԻՆ

(ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ)

Խորհուրդներ կուտայ ֆրանսական, ռուսական, զուիցերիական եւ միջազգային օրէնքներու վերաբերեալ խնդիրներու մասին:

Կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական, վարչական եւ ելմտական գործեր:

Կ'ընդունի ժամը 5 7, բացի շաբաթ եւ տօնական օրերէ:

Հասցէ՝ 91, Avenue de la Bourdonnais, Paris (7)

Մ. *Հեռաձայն՝* Invalides *07 93*

Կարդացէք և Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

...ՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՐՈՅՆ ԿԱՐԵԼԻ Է ԵՏ ԴԱՌՆԱԼ ԱՌԱՆՑ ՎԱՐԱՆՄԱՆ

Ովկիանիոյ թղթատար օդա...ը փոխադրեց Ըննին, Ռընէն Սէյլատէնը Բոստավիա, ուրկէ օդանաւով անցան Պօռ. Մորէսքի ...ր Ցինէայի մէջ: Այս նաւա...նգիստն էր որ շաբաթն անգամ ...ը կը հանդիպէր Աւստրալիոյ ...ղթատարը:

Այս թղթատարը տասը հա...ր տակառաչափ տարողութեամբ ...գենաւ մըն էր, քարիւղի շար...ւով եւ ամէն հանգստաւէտու...իւններով օժտուած, թէեւ շատ ...ն կ'երեւար իր շուրջի միւս ...յեւայլ ձեւերով նոր նաւերուն ...ով:

Արգարեւ անոր քով, միւ...յն ծոցին մէջ կը հանգչէին օ...ակաւքեր, երկակենցաղ սա առ...նակներ, ջրասոյզներ եւայլն, ամէնքն ալ գիտութեան վերջին կատարելութիւններով զինուած:

— Վերջապէս, ըսաւ Սէյլատէն, անպատմելի ուրախութեամբ մը, ահաւասիկ բան մը, որ պարկեշտ նաւու մը կը նմանի...

Աննի թօմսըն կը դիտէր երկայն նաւը, որուն նմանը միայն լուսանկարներու վրայ տեսած էր եւ որու տեսքն անհունօրէն կը հրճուեցնէր զինքը:

— Ի՞նչ կը խորհիք անոր մասին, հարցուց Ռընէ.

— Կը խորհիմ, ըսաւ, թէ նաւի ձեւը կարեւորութիւն չունի, երբ խնդիրը երջանկութիւն գտնելու վրայ է..

— Կը ցաւի՞ք որ ներկան կը գոհէք անցեալին մէջ մխրճուելու համար:

— Ոչ. քանի որ ձեզի հետ եմ.

— Ուրեմն նստինք շոգենաւ..

Արդէն Սէյլատէն, մախաղներով լեցուն կը տեղաւորուէր կամրջակին վրայ Տրամադրութիւնը միշտ զուարթ մնաց ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին:

Աննի բաւական առաւ պեցաւ, որովհետեւ ծովը ալեկոծ էր եւ նաւը բաւական զօրաւոր կերպով կը տատանէր:

Քսան ժամէն կուքսասուն քաղաքը երեւցաւ: Օրիորդը հետաքրքրութեամբ կը դիտէր այս անծանօթ երկիրը ուր պիտի բնակէր հին դարու բարքերով մարդոց մէջ. Ներքուստ որոշ սոսկում մը կը զգար թէեւ, բայց Ռընէի խանդավառ դէմքը կը քաջալերէր զինք:

Սուլիչը հնչեց երեք անգամ:

— Այս երեք սուլումները նոր քաղաք մը կը ծանուցանեն, ըսաւ «Ըսեր երիտասարդը»: Անցեալին մէջ կը մտնենք... Օրիորդ Աննի:

— Այս անցեալն իմ ներկաս է, պատասխանեց Աննի, վստահ շեշտով մը:

Շոգենաւը յամրօրէն մօտեցաւ քարափին: Օրիորդը մատներով քարափի բարձր մեքենաները ցոյց տալով:

— Ի՞նչ են ասոնք, հարցուց:

— Շոգեշարժ վերամբարձներ են, ըսաւ Ռընէ, ծանրակշիռ շեշտով մը.— Հիմա ալ մենք ենք որ ձեզի նորանոր բաներ պիտի սորվեցնենք:

— Պիտի աշխատիմ հնազանդ աշակերտ մը ըլլալ, պատասխանեց Աննի, ժպտելով:

— Պղնձի ձայն մը եկաւ հեռուէն:

— Զանգակներ... ըսաւ Ռընէ:

Եւ յափշտակութեամբ մտիկ ըրաւ կէսօրուան «Ընկեզէ»ի զանգակը, մինչ խումբ մը նաւաստիներ պարանները կը նետէին շոգենաւը կապելու համար:

Քարափին վրայ խռնուած բազմութիւնը կը նմանէր մէկ դար առաջուան մարդոց. Երիկ մարդիկ հագած էին թիկնոցներ եւ կիներն ալ կարճ շրջազգեստներ: Մաքսային պաշտօնեաները կը սպասէին ճամբորդներու զամաքելլելուն:

Մէկ ժամ վերջ երեք ճամբորդները իջան Լօնտոն-Փալաս պանդոկի մէկ յարկաբաժինը որ կը հաւրուած էր 1920ի ոճով:

— Գարուն, ըսաւ Սէյլատէն, ահաւասիկ իսկական հեռաձայն մը.. ինքզինքս չեմ կրնար զսպել անգամ մը գործածելէ...

— Լաւ, հեռաձայնէ՛ ուրեմն հարցնելու համար թէ ժամը քանիին կը մեկնի Սիտնէյի գընացքը:

Սէյլատէն առաւ գործիքը եւ վայրենի ձայնով մը պոռաց.

— Ալլօ, ալլօ, ալլօ...

Հինգ վայրկեանէն հազիւ հաղորդակցութիւնը ստացաւ եւ հարցուց

— Թիւ 47-09:

Ուրիշ քանի մը վայրկեաններ ալ անցան, Սէյլատէն վար դրաւ գործիքը հիացած ժպիտով մը:

— Ուրե՞մն.. հարցուց Ռընէ.

— Հեռաձայնի օրիորդը պատասխանեց թէ «Այդ թիւը բռնուած է», ըսաւ Սէյլատէն: Գէշ բան չէ, պիտի սկսինք մեր հին կեանքն՝ ապրիլ..

Վ.Ե.Ր.Դ.

ՖՐԱՆԿԱԽՏԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

1925-1928 տարիներու ընթացքին, Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած Ֆրանկախտի դէմ պայքարին իբր արդիւնք, 133052 այր եւ 145,359 կին Ֆրանկախտաւորներ երեւան հանուած են: Այս հիւանդներէն 1635ը բժշկուած, 1213ը մեռած իսկ 270,413 հոգին դարմանումի տակ կը գտնուին:

Ֆրանկախտին դէմ պայքարելու համար, երեք տարուան մէջ 411 հազար 270 ոսկի ծախսուած է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպանութեան Փարիզի մասնաճիւղին թէյասեղան-հաւաքոյթը իր անդամներու և հիւրերու համար այսօր Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber։

ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 9.30ին

8 Rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ

Պարեր մինչեւ առաւօտ — Մուտք 25 ֆրանք

Ուշադրութիւն եւր ճաոցեիճ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉԸ
ՖԷՊԻՒՍ PHÉBUS

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ 23 Bld. Bonne Nouvelle, ՀԻՆ ՀԱՍՑԷԻՆ ՄՕՏԻԿԸ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20–37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կը կատարէ ծննդաբերութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2–7 եւ ժամադրութեամբ։ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10–12։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

57A Rue Nationale, MARSEILLE

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

30 Rue St. Basile, MARSEILLE — Téléphone: 14-29 Man.

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

ջոկ եւ ընտիր ամէն տեսակ նպարեղէններ, գիները անմրցելի. ապրանքներու անմիջական եւ խնամեալ յանձնում

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ԿԸ ՄՆԱՔ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՕԹԷԼ "ԼԻՒՔՍ" ԱԼԷՆՊԻ ՓՈՂՈՑ, ՊԷՅՐՈՒԹ

Տէր եւ Տնօրէն Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Հայկական այս պանդոկը հիմնուած է Պէյրութ, նոր եւ գեղեցիկ շէնքի մը մէջ բոլորովին մաքուր եւ շքեղ կահաւորութեամբ, օժտուած առանձին դրսդարանով, մասնաւոր բաղնիքով եւ ելեքտրականութեամբ։

Իր անթերի սպասարկութեան, խիստ մաքրութեան, հանգստաւէտ պայմաններու շնորհիւ արդէն իսկ «ՕԹԷԼ ԼԻՒՔՍ»ը դարձած է Ամերիկայի, Եւրոպայի, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հայ ճամբորդներու միակ ժամադրավայրը։ Հաճելի միջավայր, գիւրամատչելի գին։

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

29 Rue Mathis, փարիզ, մէթրօ՝ Crimée,

Չափաւոր գին

«ԲՈՒԺԱՆՔ» լոյս տեսաւ Յունուարի թիւը (թիւ 43, Դ. տարի) 40 էջ, պատկերազարդ, ճոխ բովանդակութեամբ։ Տարեկան բաժնեգին՝ 35 Ֆր., (Ֆրանսա, Սուրիա), 40 Ֆր. (Պալքաններ), 2 տոլար (ուրիշ երկիրներ)։ Դիմել՝ Dr. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis, Paris: Հատով կը ծախուի՝ փարիզ՝ Սէն-Միշէլ եւ Պէլվիլ, Լիոն՝ Գ. Ն. Յակոբեանի եւ Մարսէյլ՝ Գ. Նազարէթ Բինէճեանի քով։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, Լեբ-մամիք.) եւ վարիքսի։ Մասն. լաբօ-ռաթուար։ Խորհուրդ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9–12, 2–8 Կիրակի 9 12.

L'ATELIER
ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին
L'Admirable visite
et Bilora
օր ընդ մէջ
VOLPONE

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակութի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, բոլ ձեռքի գծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիրն. ալ մէջը) ժ. 3–7, բացի Եշ.է. 62 Ruede la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord Sud: Pigalle.

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ Լօքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն։

25 Rue Vilin, Paris (20e)

Հեռաձայն Menil. 69–15

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուի արեւելեան եւ եւրոպական խոհարար մը, փութով դիմել «Յառաջ»ի

WAGRAM AUTO
75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armee
149ter Bd. Villette.
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի։

Մ. ՆԻՍԱՆԵԱՆ

Փարիզի բժշկական ֆաքիւլթէի Ե. տարին աւարտած՝ կը կատարէ ներարկումներ (ենթեռակային, ենթամաշկային եւն.) եւ մարձումներ (massage).

Կ'ընդունի ժամադրութեամբ։

23 Rue Jean de Beauvais, Paris (Ve).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

1000+930

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22

FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ. Միախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ վայրի մորթեր, եւայլն։

ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.– Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթեղէն, կաշեղէն եւայլն

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tel. CENTRAL. 97-39 եւ 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով Ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի։ ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում։ (ՎԻԶԱ) Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն Վիզա ամէն երկրի համար։

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։ Խորհրդակցութիւնները ձրի են։

Դիմել ամէն օր. 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ
բացուած է
DORK
կօշիկի վաճառատունը

46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON

Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)

Թրամուէյ թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն

ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւններ

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10–13 և 15–20 և ժամադրութեամբ

ODEON COLUMBIA

ցիեզերահռչակ Գոլումպիա եւ Օտէոն վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ փորթաթիֆ կրամաֆոններ։ Եւրոպական եւ արեւելեան նպարեղէններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՋԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՑՈՒՆԱՆԵԱՆ կօշիկի գործարանը

18 Rue MONCEY, 18 Lyon

Փլաս տիւ Փոնթ մօտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

FUMISTE-COUVREUR

PLOMBIER

Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորապէս հալէի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն։ Դիմել նամակով՝

A. TATOULIANի

12 Rue Elie, Gentilly, (Seine

Գ. ՃԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Teléphone: Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով։

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenueի

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ։

Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք. զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք։

ՄԻԱՅՆ 250 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կարող էք սեփական հողաբաժնին Փարիզի շրջակաները ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսավճարներով

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ"

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10–12 եւ 3–7, իսկ Կիրակի ժամը 10–12։

Boulogne, Billancourt, Issy, Chaville եւ Viroflay ապրող կամ աշխատող հայրենակիցները կարող են դիմել նոյն գրասենեակի մասնաճիւղը՝ 87bis Bld. de la République, Boulogne, Գ. Տ. Բէգզադեանին Գշ. եւ Ուր. իրիկուն ժամը 6–8, իսկ Կիրակի ժամը 4–6։ Կիր. օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցիին դիմացի Café Rest. 22 Rue Jean Goujon ժամը 10–12 Գ. Տէր Աբրահամեանին։

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒԷ ՎՃԱՐՈՒՄԻ

ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ ընկերութեան ինքնաշարժերով հողաբաժինները ցոյց տալու համար։ Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն։

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ Յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ հոդի, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9–12 եւ 3–7, կիր. մինչեւ կէսօր

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)

Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտպանական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով։

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30։

Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԻԱՅՆ ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

Կը ծախուին հայկական եւ կովկասեան երգերու, պարերու եւ եղանակներու ODEON և COLUMBIA վաճառանիշով փլաքները։ Ճոխ մթերք յունարէն և թուրքերէն փլաքներու. Ապառիկ ֆոնոներ ամիսը 45 Ֆր. ամսավճարով։ Ձեր փնտռած որեւէ փլաքը պիտի գտնէք մեր մօտ։

56 Rue Piat, Paris (20) — Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 81

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4–6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2–3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը գրագի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ։ Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխատուութիւն եւայլն։

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում։

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն։ Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ։

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ։

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը,

Nord-Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine 24-81

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՏԱՔՈՒԿ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք հացի տեղ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստած GRESSIN JOLIVET հացերը։

Ունինք խաշխաշով, չուշմայով, ճապուռով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր։

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան

Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) — մէթրօ՝ Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930
21 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1166 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՀԻՆԳ„ԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Բոլորին աչքերը ուղղուած են Լոնտոն, ուր կը բացուի, այսօր իսկ, «Հինգերու» ժողովը։

Միջազգային դիւանագիտութիւնը նոր ճիգ մը կը փորձէ՝ զինաթափութեանց կրճատման ճամբուն վրայ։ Փորձ մը, որ վճռական նշանակութիւն պիտի ունենայ ծանօթ աշխարհակալներուն ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ։

Արդարեւ, Լոնտոնի խորհրդաժողովը առաջինն է իր տեսակին մէջ, ժողովներով այնքան հարուստ այս ժամանակաշրջանին։

Եւ անհամբերութեան նշաններ կ'երեւան շահակից շրջանակներուն մէջ, շատ հասկնալի պատճառներով։

Նախ որ այս փշոտ հարցին մէջ ալ, կշիռը կը գտնուի մեր ժամանակներու երկու հզօր աշխարհակալութեանց, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ։ Իսկ այս երկուքը, ատաւ՝ իրենց ուժին վրայ, արդէն պատրաստ են գետին մը որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ միւսներուն, մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ Ճափոնի։ Հինգերորդը, Իտալիան, յաւակնութիւն չունի գերազանցելու մէկը կամ միւսը, բայց չի հանդուրժեր որ Ֆրանսան իրմէն աւելի զօրաւոր ըլլայ, ծովուն վրայ։

Իբրեւ ընդհանուր քաղաքականութիւն, Մ. Նահանգները կ'ուզեն գտնուիլ Անգլիոյ հետ միեւնոյն գծին վրայ, մինչեւ 1936 դեկտ. 31։ Ետքը կը պահանջեն որ Լոնտոնի համաձայնութիւնը վերջնական համարուի եւ այլեւս չվերաքննուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։

Անգլիան ալ հակառակ չէ առաջին տեսակէտին, բայց երկրորդին տեղ կ'առաջարկէ որ գոյանալիք համաձայնութիւնը փիրացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան զինաթափութեան աշխատանքը։

Ֆրանսան յառաջ կը քշէ իր ազգային պաշտպանութեան պահանջները, կրճատման սահմանը սահմանելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, չընդունիր Իտալիոյ հետ հաւասար սահմանի վրայ մնալ, մասնաւորապէս օժանդակ նաւերու տեսակէտով։ Մինչդեռ «քոյր ազգը» բացարձակ պայման կը դնէ հաւասարութիւնը, պնդելով թէ Իտալիոյ պաշտպանութեան պէտքերը հաւասար են Ֆրանսայի պէտքերուն։

Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեանց, Մեծն Բրիտանիան այժմ ունի 1.250.000 թոնօ տարողութեամբ մարտանաւ, Մ. Նահանգները՝ 1.150.000, Ճափոն՝ 830.000, Ֆրանսա՝ 625.000, Իտալիա՝ 275.000։ Կը հետեւի թէ Մեծն Բրիտանիան եւ Մ. Նահանգները միասին ունին 2.400.000 թոն, իսկ միւս երեքը հաւաքաբար՝ միայն 1.630.000։ Եթէ Գերմանիան (120 հազար) եւ Սպանիան (90.000) ալ հաշուենք, 1.840.000։ Այս թիւերէն դուրս կը մնան այն մարտանաւերը որոնք նոր կը շինուին կամ պիտի շինուին, բոլոր պետութեանց, այլ մանաւանդ Մ. Նահանգներուն կողմէ (260.000 թոն)։

Ինչպէս բսինք, շատեր յոռետես են, կը վիճին բացէ ի բաց, նախքան ժողովը չբացուած։ Կը թուի թէ անակնկալներ պակաս չպիտի ըլլան առաջին օրերէն իսկ։ Շատ կը խօսուի, մասնաւորապէս, իտալական ելոյթի մը մասին, նեղը դնելու համար Ֆրանսան։ Փոթորիկ մը կը սպասուի կամ զրահաւորներու, եւ կամ սուզանաւերու ջնջման առթիւ։

Առաջինը, անշուշտ, օդին մէջ արձակուած փամփուշտ մը պիտի ըլլայ, ուրիշ սակարկութիւններ արժեցնելու համար։ Սուզանաւը տկարներուն զէնքն է, եւ երկու հսկաները, Անգլիա եւ Ամերիկա, պարզապէս իրենց գերակշռութիւնը շեշտել կ'ուզեն, մէջտեղ դնելով այդ հարցը։ Եւ նորէն, պայքարը պիտի մղուի Ֆրանսայի ու Իտալիոյ միջեւ, որոնք անմիջական մրցակիցներ են Միջերկրականի մէջ։

Անգլիա եւ Ամերիկա լայն ծովերուն վրայ կը տիրապետեն իրենց 38 առաջնակարգ եւ նորագոյն զրահաւորներով։ Ֆրանսա եւ Իտալիա միասին ունին միայն 13 զրահաւոր։ Իսկ Միջերկրականի տիրապետութեան տեսակէտով, առաւելութիւնը Ֆրանսայի կողմն է ընդդէմ Իտալիոյ, որ ոչ միայն աւելի ազատ շարժիլ կ'ուզէ, այլեւ թեւերն երկարել դէպի ովկիանոսները։ Եւ որովհետեւ չունի կարողութիւն, պայա ուրեմն կը պահանջէ որ Ֆրանսան ալ իրեն հետ քալէ, փոխանակ երկու երեք անգամ աւելի առաջ անցնելու։

Այս է պատճառը որ, տեղական մամուլը խորհրդաժողովին կ'ընծայէ աւելի քաղաքական, քան թէ մասնագիտական արժէք։ «Մաթէն»ը երէկ վկայ կը կանչէր Բոլլէոը, խտացնելով Ֆրանսայի տեսակէտը. «Ամէն ազգ պէտք է նաւերու իր բանակը ունենայ համաձայն իր ուժին, իր նաւահանգիստներու եւ ծովեզերքներու թիւին»։ Այս նշանախօսքն ալ, իր կարգին, հաշտարարութիւն մըն է Իտալիայ, որ կը խոստովանի իր անկարողութիւնը, բայց չի հրաժարիր զանազան իրաւունքներէ եւ յաւակնութիւններէ։

Ամէն պարագայի մէջ, Լոնտոնի խորհրդաժողովը կոչուած նոր էջ մը բանալու ժամանակակից պատմութեան մէջ, իր տակարգին նորութեամբ եւ ծանրութեամբ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՒԼՂԱՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ ԹՐԱԿԻԱՅԷՆ

Պոլսոյ «Վագըթ» լրագիրը հետեւեալ յօդուածը կը թարգմանէ Սոֆիայի պուլկարական ընկերութեան «Թրակիա» թերթէն.

— «Թրակիոյ մէջ երեք տեղ դեռ մաս մը Պուլկարներ կան.— Էտիրնէ, Քըրք Քիլիսէ, Քօրֆալը։ Ցակայն Թուրք կառավարութիւնը միշտ անոնց կ'ըսէ «կորսուեցէք այստեղէն»։ Ասիկա խօսքով չըսեր անշուշտ, բայց իր ձեռք առած միջոցները, յարուցած արգելքները եւ բռնած ընթացքը այդ իմաստը կու տան։ 1922 23ի ձմռան, Քըրք Քիլիսէի Պուլկարները յանձնուեցան ալպանացի վաշթականներուն, որոնք կողոպտեցին եւ ջարդեցին զանոնք։ Պուլկար ժողովուրդը սարսափի մատնուեցաւ եւ խմբովին Պուլկարիա խուժեց։ Ցետոյ միայն մենք կասեցուցինք արտագաղթը։ Սակայն Թուրքերը հազար տեսակ արգելք յարուցին, հասկցնելու համար այդ Պուլկարներուն թէ այլեւս չեն կրնար ապրիլ իրենց հողին վրայ։ Մինչդեռ ամէն Թուրք ազատօրէն կ'երթեւեկէ Պուլկարիոյ մէջ, Թրքախօսակ Պուլկարները, ենթակայ են կասկածի եւ թշնամական վերաբերումի՝ ներշնչուած սեղմումներուն։ Իբրեւ փախստական վտարուեցան այն Պուլկարները, որոնք 1913ին փախած եւ յետոյ վերադարձած էին, եւ կամ անոնք, որոնք պուլկար բանակին մէջ ծառայած են։

Երբ Թուրք հայրենակցի մը մազին դպչող ըլլայ, Թուրքիա անմիջապէս աղմուկ ինդիր կը յարուցանէ։ Իսկ մենք բոլորովին անտարբեր կը մնանք մեր հայրենակիցներու կրած նեղութեանց հանդէպ։ Այս ընթացքը չեմ կրնար ըմբռնել։

Թուրք կառավարութիւնը վերջերս հետեւեալ տնօրինութիւնները բրած է.—

1.— Պուլկար մը բնավայրէն երեք քիլոմէթր հեռուն չի կրնար երթալ։ Իսկ այս սահմանին մէջ իսկ ճամբորդելու համար, պէտք է արտօնութիւն առնէ ոստիկանութենէն։ Իսկ աւելի հեռուն երթալու համար ալ, Էնկիւրիէն հրաման առնելու է։

2.— Թուրքիոյ մէջ ոչ կալուած կրնան գնել, ոչ ալ արհեստ գործադրել այն բոլոր անձերը որոնք 1922 23 տարուան ընթացքին օտար բանակի մէջ ծառայած են։

Այս սեղմումներուն նպատակը պարզ է։ Պուլկարներու համար գոյութեան իրաւունք չկայ Թուրքիոյ մէջ։ Մինչդեռ, Պուլկարիոյ Թուրքերը իրենց ուզածին պէս կ'ապրին եւ կ'օգտուին պուլկար քաղաքացիի բոլոր իրաւունքներէն։

Ահա հանրապետական Թուրքիան եւ միապետական Պուլկարիան։

Իմ կարծիքով, Պուլկարի մը մազն անգամ պէտք չէ զոհել Թուրքիոյ բարեկամութեան սիրոյն։ Նէօյիի դաշնագիրը Մարիցայի երկայնքէն ելք մը տրամադրած է մեզի։ Այս ելքը օր մը իրականութիւն դառնալու է։ Եւ բնութիւնն իսկ ցոյց կու տայ թէ Պուլկարիա միայն այն ատեն հանգիստ կ'ըլլէ, երբ իրեն կցուի ամբողջ Թրակիան։

Այս կացութեան մէջ, մենք ոչ մէկ ատեն կրնանք բարեկամ ըլլալ Թուրքիոյ, որ աչք տնկած է Արեւմտեան Թրակիոյ եւ Պալքաններուն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Այսօրուան մեծ ժողովը Լոնտոնի մէջ

Այսօր կը բացուի նաւային ժողովը, Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի պատուիրակներուն։ Բոլոր թերթերը սիւնակներ կը նուիրեն այս խորհրդաժողովին, որ կա՛մ պիտի խզուի քանի մը օրէն եւ կամ պիտի տեւէ երկու-երեք ամիս, իրական արդիւնքի մը հասնելու համար։

Ֆրանսական մամուլը շատ յոռետես կ'երեւայ վերջերս, նկատի առնելով 1. անգլեւաքսոն երկու պետութեանց ներքին համաձայնութիւնը. 2. Իտալիոյ յաւակնութիւնները։

Նիստերը տեղի պիտի ունենան Լորտերու մեծ ժողովասրահին մէջ, իսկ բացումը պիտի կատարէ Անգլիոյ Թագաւորը։

Թուրքիոյ տնտեսական զօրաշարժը

Ինչպէս գրած էինք, քէմալական կառավարութիւնը պատրաստած է տնտեսական ծրագիր մը, որուն գործադրութեան համար տարեկան 15 միլիոն ոսկի պիտի ծախսէ։

Ծրագրին մէջ ամէնէն կարեւոր տեղը տրուած է բուրդի եւ բամպակի կերպասեղէններուն, որոնց համար տարեկան 70.000.000 ոսկի դուրս կ'ելլէ։ Արդէն գոյութիւն ունեցող գործարանները պիտի ընդարձակուին եւ գիշերային աշխատանք պիտի հաստատուի, արտադրութիւնը աւելցնելու համար։

Որոշուած է նաեւ պետական պաշտօնատուններուն եւ դպրոցներուն համար միատեսակ կերպաս հագուստ մը պարտադրել։

Կարեւոր տեղ տրուած է նաեւ երկրագործական արտադրութեանց, որովհետեւ զարմանքով տեսնուած է որ տարեկան նկատելի քանակութեամբ ձիթապտուղ եւ թուզ կը ներածուի, հակառակ անոր որ Թուրքիա այդ արտադրութիւններով ծանօթ երկիր մըն է։ Այսպէս, անցեալ տարի կէս միլիոն ոսկիի թուզ բերուած է օտար երկիրներէն։

1928ին, 5 միլիոն ոսկիի արտածումի փոխարէն 2.100.000 ոսկիի ողջ կենդանի ներածուած է։ Ծրագրին մէջ միջոցներ ցոյց տրուած են Արեւելեան նահանգներու կենդանիներու արտածումը կանոնաւորելու համար։

Ծրագիրը յատուկ բաժին ունի նաեւ շաքարի գործարաններու ընդարձակման եւ թուղթի գործարան մը բանալու մասին։

Հնդիկներու անկախութեան պայքարը

Ցառաջիկայ կիրակի, 26 յունուար, Հնդկաստանի բոլոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ պիտի տօնուի «Անկախութեան Օրը», ի յիշատակ այն բաղձանքին որ յայտնուեցաւ վերջին համագումարին մէջ, բրիտանական Հնդկաստանի անկախութիւնը պահանջելու համար։

Այդ օրը հարիւրաւոր հրապարակային ժողովներ պիտի գումարուին ամբողջ Հնդկաստանի մէջ, որու ընթացքին շարք մը կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին եւ քուէարկուին։ Այդ բանաձեւերէն մէկը, զոր պատրաստած է հնդկական շարժման ծայրայեղ վարիչներէն Պանտիդ Նէրու, կ'ըսէ մասնաւորապէս.

— «Բրիտանական կառավարութիւնը ոչ միայն հնդիկ ժողովուրդը զրկած է իր անկախութենէն, այլ եւ իր քաղաքականութիւնը հիմնած է ժողովրդային զանգուածներու շահագործման վրայ եւ Հնդկաստանը կործանած է տնտեսական, քաղաքական եւ հոգեկան տեսակէտով։ Մենք այն կարծիքէն ենք թէ Հնդկաստանը պէտք է անջատուի Մեծն Բրիտանիայէն եւ ստանայ իր կատարեալ անկախութիւնը։ Մենք մարդկութեան եւ Աստուծոյ դէմ ոճիր կը նկատենք աւելի երկար ենթարկուիլ լուծի մը որ արդէն աղէտ մը եղած է մեր երկրին համար։ Կ'ընդունինք, սակայն, թէ մեր ազատութիւնն ստանալու ամէնէն ազդու միջոցն է երբեք չդիմել բռնութեան։ Ուրեմն, մենք մեր ճամբան կը պատրաստենք կարելի եղածին չափ դադրեցնելով ամէն կամաւոր «ընկերակցութիւն» բրիտանական կառավարութեան հետ, քաղաքացիական աննեազանդութեամբ մը՝ տուրքերու վճարման առթիւ»։

∴ Գոմպէյէն կը հեռագրեն թէ փոխարքան ունկնդրութեան ընդունեցաւ իսլամական պատուիրակութիւն մը, որ պատրաստակամութիւն յայտնեց մասնակցելու անգլեւհնդկական խորհրդաժողովին, որոշելու համար Հնդկաստանի նոր սահմանադրութիւնը։

Միւս կողմէ, Հնդկաստանի ազատական կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակած է, որով կը բացատրէ թէ աւելի կանուխ կրնան ստանալ ինքնավարութիւնը, եթէ բոլոր հոսանքները համաձայնին անգլեւհնդկական խորհրդաժողովէն առաջ։ Յայտարարութիւնը ցաւ կը յայտնէ կատարեալ անկախութեան պահանջներուն առթիւ, դիտել տալով թէ անոնք միայն խռովութեանց պիտի յանգին եւ թէ միայն միւս գաղթապետութեանց սահմանադրութիւնը կրնայ միացնել բոլոր ցեղերն ու կուսակցութիւնները։ Յայտարարութիւնը վստահութիւն կը յայտնէ Անգլիոյ աշխատաւորական կառավարութեան եւ Հնդկաստանի փոխարքային։

Թուրքեւռուս առեւտուրը

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Էնկիւրիի մէջ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Թուրքեւռուս առեւտուրի մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԵ.

Հմայեակ Տիւրկէրեան St. Laurent-du-Var	1000.—
Սէն'Թ Օպանի հայրենակիցներէն	290.—
Տրակինեանի հայրենակիցներէն (Նախաձեռնութեամբ «Յառաջդիմասէր» Միութեան)	325.—
Տրակինեանի հայրենակիցներէն (Պ. Գ. Վարդանի միջոցաւ)	300.—
Փոլ Տիւմայի Թուղթի գործարանի բանուորներէն (125).—	
Կ. Թուրիկեան	25.—
Խ. Փանոսեան	25.—
Ոմն	25.—
Ե. Ցակոբեան	20.—
Գալճեան	10.—
Տ. Գրիգորեան	15.—
Թ. Պօյաճեան	5.—
Ամպրկա գիւղի հայրենակիցներէն (Մարսէյլ)	150.—
Բիւզանդ Տէօվլէթեանի արհեստանոցի բանուորներէն (145)	
Բիւզանդ Տէօվլէթեան	50.—
Միսաք Ջգնաւորեան	50.—
Հմայեակ Բաշաեան	15.—
Իսրայէլ Թէվէքէլեան	15.—
Տիկին Աննիկ Տէօվլէթեան	15 —
Գումար	2335.—
Ժդ. ցանկին գումարը	12.383.35
Ընդհ. գումար	14.718,35

∴

Խմբագիր

ՍԷՆ'Թ ՕՊԱՆ (Պաս'գալփ), 16 յունուար.— Թուրքիայէն բռնի տեղահանուած մեր թշուառ եղբայրներուն անմիջական օգնութիւն հասցնելու համար «Յառաջ»ի ըրած կոչը, հոս, մեր մէջ ալ խոր արձագանգ գտաւ։ Մի քանի ընտանիքներէ եւ ամուրիներէ բաղկացեալ փոքրիկ գաղութիս երիտասարդները շուտափոյթ հանգանակութեան ձեռնարկեցին եւ քանի մը ժամուան մէջ գոյացաւ 290 ֆրանքի գումար մը, զոր ձեզ կ'ուղարկենք, նուիրատուներու ցանկով միասին։ Ինարկէ այս փոքրիկ գումարը մեծ արժէք մը չի ներկայացներ, սակայն բաւ է որ ամէն մէկ նուիրատու իր պարտականութեան գիտակից եղաւ իր թշուառ եղբայրներուն եւ քոյրերուն օգնութեան հասնելու համար, հոգ չէ թէ չնչին գումարներով։ Երանի՛ թէ ամենուրեք մեր հայրենակիցները իրենց պարտք սեպէին անհրաժեշտ օգնութիւնը հասցնել մեր հալածական եղբայրներուն։ Մեր ձեռնտուութեան ոգիով է որ մենք մեր գոյութիւնը պիտի պահենք համուր աշխարհի վրայ։

Ցակոբ Խաչատուրեան

«ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՕՇԱԿ», (Թիֆլիզ) Պերլինի համալսարաններուն պաշտօնաթերթը, արգիլուեցաւ ուրբաթ եւ շաբաթ, երկու անգամ իրարու վրայ, իր խմբագրականին մէջ ապստամբութեան հրաւիրած ըլլալով ժողովուրդը։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կայսրութեան հռչակման 58րդ տարեդարձին առթիւ, հայրենասիրական մեծ տօներ կազմակերպուեցան Պերլինի համալսարանական ուսանողութեան կողմէ։ Բազմաթիւ պաշտօնական անձեր ալ մասնակցեցան այս ցոյցերուն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՊԱՅՔԱՐ ԳԻՒՂԻՆ ԴԷՄ

Գիւղատնտեսական նոր քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի հաւաքական տնտեսութեան վերածել Խորհրդային Միութեան նման գերազանցապէս գիւղացիական երկրի մը բովանդակ կառուցուածքը, համայնավարութեան առջեւ դրուած օրուան մեծ խնդիրն է։

Իր խորքին մէջ երկրի քայքայուած տնտեսութիւնը զարգացնելու, գիւղի ընկերային կացութիւնը նոր հիմունքներու վրայ դնելու սահմանուած այս կարեւոր քայլը, պէտք էր որ լարէր համայնավարական տրամադրելի բոլոր ուժերը։ Ասիկա ո՛չ միայն անոր համար որ, առաջադրուած նպատակը ինքնին ծանր է եւ զուցէ ամենակարեւորներէն՝ համայնավարական յեղաշրջումներու պատմութեան մէջ, այլ եւ անոր համար, որ այս քայլով համայնավարը իր դէմ կը գտնէ ռուս գիւղացիական հսկայ զանգուածը, իսկական մուժիկը։ Որովհետեւ 1917ի յեղափոխութենէն ի վեր երբեք այսքան բաց ճակատի վրայ պայքարի չէին ելած երկու հակամարտ ուժերը։

Մասնակի հալածանքներն ու խստութիւնները, թելադրուած ընթացիկ քաղաքականութենէն — տուրքերու, հացահատիկի մթերումներու եւ կրօնական ճնշումներու առթիւ— որքան ալ իրենց կարգին ազդած ըլլան գիւղացիութեան վրայ, սակայն նկատուած են մասնակի եւ անցողակի երեւոյթներ։

Այստեղ պէտք է ընդգծել ռուս գիւղացիի առածի կարգ անցած համակերպումը եւ քիչ մըն ալ անտարբերութիւնը, անսահման համբերութիւնը։ Նոյնը կարելի է գիտել նաեւ միւս հանրապետութիւններու գիւղական հատուածին մէջ։ Ինչ պատճառներով ալ բացատրուելու ըլլայ այս հիւանդագին երեւոյթը, կը թուի թէ կարեւոր տեղ պիտի տալ սեփականատիրութեան այն մեծ տենչին, որ կայ այս տարրին մէջ, մասնաւորաբար հողի մասին։

Համայնավարական քաղաքականութիւնը, վերջին տասնամեակի ընթացքին մասամբ նըպաստած էր ռուս գիւղացիութեան, բաւարարելու հողային սեփականութեան հանդէպ իր արմատացած սէրը։ Չէ՞ որ վերջին հաշուով նոր էր, որ հողի իրական մշակը տէր կը դառնար իր մշակած հողին՝ կալուածատիրութեան ջնջումով եւ հողերու համայնացումով։

Փակագծի մէջ պէտք է յիշել, որ հողային այս բարենորոգումները սկսած էին գործադրութեան դրուիլ ռուսական տիրապետութեան տակ գտնուող բոլոր երկիրներուն մէջ ժամանակաւոր Կառավարութեան շրջանին, Հոկտեմբերեան յեղաշրջումէն առաջ։ Հայաստանի մէջ եւս հողերու համայնացումը սկսած էր Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին, եւ հողաբաժանումը կատարուած՝ մեծ չափով 1921էն առաջ։ Այնպէս որ, համայնավարութեան անունն ալ մեծ բաժին չէր մնացած այս աշխատանքներէն, որքան ալ փորձեն մոռցնել տալ այս պատմական իրողութիւնները։

Էականը սակայն իրական կացութիւն էր, եւ ատիկա մեծ իրողութիւն մըն էր Ռուսաստանի գիւղացիական զանգուածին համար, որ հողի ամենահարուստ երկրին մէջ տառապած է միշտ սակաւահողութենէն եւ հողազրկութենէն։

Որքա՜ն մեծ էր այս բարիքը հողի կարօտը քաշող միլիոնաւորներու համար։ Ո՛չ ոք կրնայ գնահատել իրականութիւնը, աւելի լաւ քան ինք գիւղացին։ Եւ ան գնահատած էր իր նուաճումներուն արժէքը։ Եղածը պահելու համար, ան անտեսեց զանազան նեղութիւնները, հալածանքները, բռնութիւնները օրուան իշխանութեանց կողմէ։ Չէ՞ որ այդ բոլորը ոչինչ կրնային ընել իրեն, որքան ժամանակ ինք տէրն էր իր հողին։

Ասկէ զատ նկատի պէտք է ունենալ նաեւ այն, որ գիւղացին բոլորովին ազատ չէր նախացարական շրջանին։ Ոչ միայն հողազուրկ էր, ծախուած կալուածատիրոջ, այլեւ ենթակայ միաժամանակ երկու ուժեղ տէրերու քմահաճոյքներուն։ Կառավարութիւնն եւ կալուածատէրը հաւասարապէս կը կողոպտէին գիւղացին նիւթապէս, կը հալածէին ու կը տանջէին զանազան առիթներով եւ ոչ ոք կրնար դէմ կենալ այդ ամէնքին։

Խորհրդային իշխանութիւնը փոխած էր այս կացութիւնը գոնէ այն իմաստով, որ ոչնչացուած էր կալուածատիրութիւնը գիւղացիութեան իրական պատուհասը։ Եւ տուած էր հող աշխատողին, բան մը որ հրաշք կրնար նկատուիլ առ հասարակ։

Ինչպէս բաի, այսքանը արդէն կարեւոր հիմքեր էին, բացատրելու համար գիւղացիութեան ո՛չ միայն համակերպումը Խորհրդային իշխանութեան, այլ եւ երբեմն համակրանքը։

Դէնիկինի պարտութիւնը Մոսկուայի պարիսպներուն տակ, գլխաւորաբար գիւղացիական բազմութեանց զատալքութեան հետեւանքով ապացոյց է մեր մատնանշած կացութեան։ Որովհետեւ պարտութիւնը հակախորհրդային ուժերու մէջ սկսաւ այն ժամանակ երբ յայտնուեցաւ Տէնիկինի տրամադրութիւնը վերահաստատելու հողա՛յին նախկին իրաւակարգը։

Ստեղծուած նոր կացութիւնը տեւական չեղաւ։ Երկրի մէջ բարգաւաճող գիւղացին իր կարգին շուտով պիտի նկատուէր իբրեւ խաչընդոտ սոցիալիզմի կառուցման։ Կառավարութիւնը ճնշուած տնտեսական լուրջ վտանգներու տակ, անյոյս արտաքին աշխարհէն դրամագլուխ երկիր ներածելու բոլոր փորձերէն, ստիպուած էր դարձնել նայիլ երկրին ներսը՝ գտնելու ներքին աղբիւրներ՝ իր յաւանուն ծախքերուն դիմաց։

Այս աղբիւրներէն կարեւոր տեղ կը բռնէին գիւղատնտեսական արտադրութիւնները, որոնք սակայն կը կեդրոնանային մասնաւորներու ձեռք։ Վերջինները ո՛չ միայն արտադրութիւն չունէին նպաստելու կառավարութեան, մղուած ինքնապաշտպանութեան բնազդէն, այլեւ առաջնաբար կը կազմակերպէին իրական դիմադրութիւն օրուան քաղաքականութեան դէմ։ Պարզ էր կռիւը այդ պայմաններու մէջ որ պիտի մղուէր նոր նշանախօսքերու տակ։

Կառավարութեան կողմէն մէջտեղ կը տրուէր հաւաքական գիւղատնտեսութեան կարգախօսը, իբրեւ հիմնական լուծում գիւղական կնճռոտ հարցին։ Այս եղանակով կը կարծուի թէ վերջնապէս պիտի ոչնչանայ գիւղացի սեփականատիրութիւնը, ի շահ հաւաքական գիւղատնտեսութեան։ Իսկ վերջին հաշուով այդ կը նշանակէ թէ հողի արդիւնաբերութեան վրայ կառավարութիւնը պիտի ունենայ այն բոլոր հնարաւորութիւններն եւ առաւելութիւնները, որ անհնար էր ապահովել տարբեր պայմաններու մէջ։ Նիւթական անմիջական առնելութիւններու չափ անհրաժեշտ է յիշել, որ գիւղատնտեսութեան մէջ նախատեսուած այս հիմնական բեկումը յոյս կը ներշնչէ ընկերային իրական յեղափոխութեան, որուն կը ձգտին համայնավարները։

Այս կռիւն է ահա որ կը մղուի։

Կռիւ մը որ շարժման մէջ պիտի դնէ Ռուս մուժիկը, Ուկրայնացին, Վրացին, Թաթար, Հայ եւ զանազան ազգերու գիւղացիները ի պաշտպանութիւն գիւղացիութեան շահերուն, ընդդէմ կառավարութեան՝ հաւաքական տնտեսութեան ծրագրին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԼԻՃ ՄԸ
ՈՐ ՁԵՌՔԷ ՁԵՌՔ ԱՆՑԱԾ Է

Ուրմիոյ լճի մասին մեր գրականութեան մէջ շատ տեղեկութիւններ չկան։ Կ'ուզէի մասամբ լրացնել այդ պակասը։

Լճի պատմական անունն է Կապուտան ծով։ Իսկ Պարսից պատմութեան մէջ յիշուած է Աղի լճի անունով։

Ուրմիոյ լճի արեւմտեան կողմը գտնւում է Գիւրմախանէ նաւահանգիստը, որտեղից Ուրմի քաղաքը 10 քիլոմեթր է եւ ճանապարհը խճուղի։

Լճի արեւելեան կողմը գտնւում է Շարաֆխանէ նաւահանգիստը, որը մի գիւղ է 200 տուն թուրք բնակչով։ Շարաֆխանէն երկաթուղու գծով կապուած է Թաւրիզին եւ Ջուլֆային։ Շարաֆխանէից Թաւրիզ 90 քիլոմեթր է. իսկ Թաւրիզից Ջուլֆա 146 քիլոմեթր։

Լճի հիւսիսային կողմը գտնւում է Դանալու նաւահանգիստը, որ 42 քիլոմեթր տարածութեամբ մի խճուղիով կապուած է Մարաղա քաղաքին։

Լճի հարաւային կողմը գտնւում է Դարբասար նաւահանգիստը, որ 3 քիլոմեթր տարածութեամբ մի խճուղիով կապուած է Նաղադէ գիւղաքաղաքին։ Լճի կղզիները հետեւեալներն են.—

1) Շահի կղզի, որ ամենից մեծն է։ Այստեղ կան 6 գիւղ, որոնք են՝ Ազզինդուբէ 40 տուն բնակիչ ունի, Գամիշի 50 տուն, Բուլաշալլի 20 տուն, Թէյմուրլի 15 տուն, Գուփչախ 40 տուն, Սարայ 50 տուն։

Այս կղզու բնակիչները ունին մի քանի նաւակ, որոնցով լճի ափերի հետ հաղորդակցութիւն են պահպանում։

2) Էշէկ դաղի կամ էշերի կղզի։ Անբնակ է եւ ունի միայն մի աղբիւր։

3) կոյուն դաղի կամ ոչխարների կղզի։ Նոյնպէս անբնակ է, ունի երկու - աղբիւր։ Այստեղ կան եղջերուներ եւ քարայծեր։

Կղզին ամբողջ կանաչով ծածկուած լինելով, աշնանը Ուրմիայի և Նաղադէի գիւղերից մեծ քանակութեամբ հօտերով ոչխարներ նաւերով բերում են, թողնում արածելու համար։ Իրանք հեռանում են, իսկ գարնանը գալիս են եւ ոչխարներին յետ են տանում։

4) Սպիր տաղի։ Անբնակ է։

5) Օսման տաղի։ Անբնակ է։

6) ճագիրէ։ Անբնակ է։

7) Դոկուզլար կամ ինը կղզիներ, որոնք փոքր կղզիներ են իրարու մօտ եւ անբնակ։

Լճի ջուրը չափազանց աղի լինելով ոչ մի ձուկ չի ապրում։ Միայն ապրում են տերեւաձեւ ճճիներ, որոնք փոթորիկի ժամանակ ալիքներից քշւում են և մեծ շերտերով հաւաքւում ափերի մօտ։

Լճի ջուրը պարունակում է աղ, «եօդ», բորակ եւ այլն։ Թաւրիզից եւ շրջակայ գիւղերից ամառը շատ մարդիկ գնում են ծովափ լողալու։ Ծովի ջուրը բուժում է յօդացաւը։

Լճի ափերի բնակիչները ջրի մէջ կանգնած քայլերով են լող տալիս եւ ուրիշ եկողների էլ սովորեցնում են, որովհետեւ ջրի վրայ պառկած լողալը շատ վտանգաւոր է։ Աղաջուրը անմիջապէս կը լցի լուղորդի աչքերը եւ կոկորդը ու կը խեղդի։

Լճի մէջ թափւում են Ջղաթի, Թաթովի, Սոուգուզ, Բարանդուզ, Զօլա, Աջի, Նազլու, Սաֆի, Մուրդի, Գադար, Սավուջբուլաղի գետերը։

Լճի ջուրը տարէց տարի զգալի կերպով իջնում ու քաշւում է։ 1830 թւին Մամաշահը լճը իր եկամուտով նուիրում է իր հօրեղբօր՝ Մալիք Կասիմ-Միրզային։ Յիշեալի որդի՝ Իմամ-ղուլի - Միրզան մինչեւ 1912 թիւը շահագործում էր լիճը, որի վրայ գործում էին մի քանի առագաստանաւեր։ Այդ նաւերը լճի մի ափից միւս ափը անցնում էին 11 ժամում, ապրանք եւ մարդիկ փոխադրելով։

1912 թւին Եղբարք Բուղադեանները կապալով վերցրին լիճը Իմամ-ղուլի-Միրզայից եւ Ռուսիայից բերելով երկու շոգենաւ ձգեցին լճի վրայ։ Այդ շոգենաւերը մի ափից միւս ափն էին անձնում 4ուկէս ժամում։

1914ին Ռուսները լճի վրայ եղած բոլոր շոգենաւերը ու նաւերը գրաւեցին եւ սկսան ռազմամթերք ուղարկել Մուսուլի ճակատը։ Ռուսները նկատելով որ այդ նաւերը անբաւարար են, Ռուսիայից բերին 25 շոգենաւ եւ բեռնատար նաւեր, որոնք ամբողջ պատերազմի ընթացքում գործածեցին, 1917 թւին ամէն ինչ թողնելով նահանջեցին։

1918ին եղբ. Բուղադեանները, որպէս օրինաւոր կապալառու դարձեալ սկսան իրենց շոգենաւերը գործածել, իսկ Պարսից կառավարութիւնն էլ, Ռուսների թողած շոգենաւերն էր գործածում։ Կառավարութիւնը տեսնելով որ մի փոքր լճի վրայ երկու շոգենաւատէր դժւար է եւ մրցում է առաջանում, եղբ. Բուղադեաններից 1924ին գնեց թէ նրանց շոգենաւերը եւ թէ կապալի իրաւունքը։ Այժմ լիճը ամբողջապէս պատկանում է Պարսից կառավարութեան, որ յանձնել է Թաւրիզի երկաթուղու վարչութեան եւ նա է շահագործում։

Անցեալներում մի անգամ ռուս նաւապետ Ջանողինից հարցրի լճի մասին։ Պատասխանեց թէ փոթորիկի ժամանակ շատ են վախենում. որովհետեւ լճի ջուրը շատ աղ պարունակելով, ալիքները սովորականից ծանր են։ Երբ ուժգնութեամբ խփւում են նաւի կողերին, նաւը սովորականից շատ է ծռւում եւ ամէն րոպէ նաւը կարող է շուռ գալ եւ խորտակումը անխուսափելի է։

Հայաստանի աշխարհագրութեան մէջ մանրամասն գրուած կայ լճի երկայնութեան եւ լայնութեան մասին, այնպէս որ այստեղ չուզեցի կրկնութիւն անել։

ԴԱՐԵՀ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ

Թաւրիզ

ԱԽՏԱՒՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

Կը յիշեմ «Ցառաջ»ի հրատարակութեան առաջին օրերը, երբ խմբագրութիւնը կը հնչեցնէր նոր սերունդին այլասերման ահազանգը։ Ցեղայ թրքախօսութեան դէմ բացած պայքարը։ Եւ աւելի՛ ուշ այն վտանգը որ կը սպառնար պարապաշներու մէջ, միեւնոյն երիտասարդութեան։

Անժխտելի է որ «Ցառաջ»ի այս պայքարները գործեցին մեծ հակազդեցութիւն։

Եւ սակայն, հինգ տարի յետոյ, կը տեսնենք որ արմատախիլ չէ եղած թրքախօսութեան ախտը։ Կարծես պայքարը իր սաստկութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, մեր հայրենակիցները աւելի ախորժակով կը խօսին ջարդարարներու լեզուն քան թուրքերը իրենց երկրին մէջ։ Ի՞նչ է պատճառը։ Հարցնենք իրենց թէ ի՞նչ համ կը զգան թուրքերէնէն։

— «Ցգէ՛ պէ ճանըմ, հայերէն հայերէն, ի՞նչ համ կայ հայերէն «քիւֆիւր»ին մէջ. Թուրքերէն պիտի քֆրես քի «համը ըլլէ»։

«Վրաք պէ պապամ, հայեա Թավլու օյնամըլը՛ր մը»։

— Ընկեր, դուն որ նախակըրթարան աւարտած տղայ ես, ինչո՞ւ չես ուզեր քու մայրենի լեզուդ խօսիլ, եւ կը խօսիս աղտոտ բառերով լեզուն։

— «Չունա պաք. Օօ Ակօբ, կելմիշ պանա տէրս վէրիեոր։

Ընկեր, ստիպուած կը խօսիմ, որովհետեւ դիմացինները կը ծաղրեն զիս հայերէն խօսելուս համար։ Լաւ է որ չզբաղիս այս տեսակ բաներով։ Աւելի լաւ է հայհոյել քան հայերէն խօսելու սորվիլ...»

Եթէ բոլորը այս ըլլար, ոչինչ։ Աւելի կսկծալի երեւոյթ մը, խաղամոլութիւնը, հասած է իր սաստկութեան աստիճանին։ Չպայքարիլ անոր դէմ՝ մեծ յանցանք մը պիտի ըլլար «Ցառաջ»ի եւ իր համակիրներուն համար։ Նախ նկարագրենք մոլութիւնը։ Սրճարաններն ենք։ Նախ չորս հոգիով թղթախաղ մը, որուն կորսնցնողը կը սկսի ինքզինք արդարացնել թէ ինքը այսպէս լաւ խաղալ գիտէ, թէ թուղթին սահեցողն իսկ զինքը չի կրնար խաբել, բայց այդ որը կարեւորութիւն չէ տուած, թէ երկրորդ խաղին դիմացինը «տէլիքսիզ» դուրս պիտի հանէ։ Եւ կը սկսին երկրորդ խաղին։ Այս անգամ կորսնցնողը փոխ վրէժի համար կ'առաջարկէ խաղալ ուրիշ խաղ մը, որուն անկասկած հնարիչէն աւելի վարպետ է։ Երրորդ մըն ալ եւ յետոյ վէճ մը ծայր կուտայ սաստկօրէն։ Իրար բաւական ծաղրելէ ծամածռելէ յետոյ, մէկը միւսին հրաւէր կը կարդայ դրամով խաղալ, եթէ խաղալ գիտէ կամ եթէ դիմացինը ճանչնալ կ'ուզէ։

Խաղը կը սկսին 1, 2, 3, 4, 5 ֆրանքով, -յետոյ գումարները կը կրկնապատկուին, կ'եռապատկուին եւ վերջապէս յաճախ բոլոր ունեցածին մէկ թուղթ կ'ուզէ, եւ կորա՜...

Հա՞րկ է նկարագրել կորսնցնողին վիճակը, աչքերը կարմրած, գոյնը նետած եւ երբ սիկարը կը քաշէ տանելով կծու ծուխը դէպի թոքերը, կարծես ներսը կրակ մը կայ որ մոխիր կը դարձնէ զինքը...

Արդ, ո՞վ է ան որ այսպէս 4-5 հարիւր ֆրանք կը կորսնցնէ մէկ ժամուան մէջ։ Միթէ այս բանուորը չէ՞, որ օրական 25-30 ֆրանք կը շահի գործարանի աղտեղութեան մէջ։ Ան չէ՞ որ չոր հացով կ'ապրի, եւ իր խնայածը այսպէս կը մսխէ։ Այս խաղացողներուն մէջ 17էն մինչեւ 60 տարեկաններ կան։ Գիտեմ երիտասարդներ որոնք ոչ միայն չեն լսեր բարեկամներու եւ ծնողներու բարի խրատները, այլ եւ դարձած են կոշտ ու կոպիտ հայհոյողներ, կռուազան եւ մանաւանդ մոլեռանդ խմող ու ծխողներ։ Ի՞նչ է ապագան այն պատանիին որ իր տասնըեօթ տարիքին՝ ծերուկի մը պէս բոլոր ձեռնակար բաներուն հմուտ նայած է ու կը շարունակէ օրէ օր աւելի ուժգին։

Այս՛, այսպիսիներուն բոլոր խնայողութիւնը շաբթուան վեց օրերու ընթացքին եւ եօթներորդ օրը մսխուի։ Կան նաեւ շատեր որ ընտանիքի տէր են եւ քանի մը զաւակներու հայրեր եւ իրենց օրապահիկով հազիւ կրնան ապրիլ։

Այս բոլորէն յետոյ, յիշե՞նք նաեւ յաճախուող կաֆէները, սրճարաններու մէջ, փարիզէն մինչեւ գաւառները։ Եւ ինչո՞ւ գործատէրները մեր մասին ծիծաղելի տպաւորութիւնը կ'ունենան ինչ որ ունին Ալճերիացիներու եւ Մարոքցիներու վրայ։

Մեզի պէս տառապեալ ժողովուրդի մը համար ներելի՞ է այսքան մոլութիւն եւ ինքնամոռացում։

Ա. ՌԱԶՄՈՒՆԻ

ՓՈՒԱՆՔԱՌԷԻ ՃԱՄԲՈՎ

Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխաններ պահանջեցին բանակէն արձակել համայնավար երեսփոխաններ Մարթին եւ Ցիքլոն։ Կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր հանեց եւ առաջարկը մերժուեցաւ 256ի դէմ 309 ձայնով։

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒ

Պոլշեւիկ իշխանութիւնը, միջոցի կը դիմէ բազմա եւ զարգացնելու հաւաք տնտեսութիւնները (կոլխոզ) քերու տակ ճնշուած, նուաճելու համար իրենց սեփ ինչքերը, գիւղացիները խումբ կը փութան մտնել ւաքական տնտեսութիւն մէջ, այն յոյսով թէ պիտի վերահաս սովի վտանգէն կոլխոզներուն մէջ աշխա ի հաշիւ պետութեան, կը թէ պիտի կրնան ամենավ րագային կտոր մը չոր հա հիլ։

Հաշուեկշռադարի կ'ան իրենց ագարակները եւ առ, կը ջանան ձեռք իրենց անասունները, մորթեն զանոնք։ Ահա թէ պոլշեւիկ թերթերը, թեամբ ծանուցանելով համայնացման «կարգ լրջօրէն կը մտահոգուին ներու ապանդով, որ վտանգ մըն է եւ որուն կարելի չէ առնել։ Այս կը մատնանշէ նաեւ բազ խառնութիւնները, որոնք գիւղացիները խիղճի բեր բերականներու տարափով։

Ամէն մէկ կոլխոզ այս կերպով երեւա իբրեւ ապագայ սովի մը նաւոր կազմակերպումը ներու մէջ մտնելով, գիւղ կարծեն թէ հոն պիտի տութեան պատկանող եղներ եւ ահա թէ ինչո՞ւ նեցածները փրկելու համար տական գրաւումէ, կը ձեռքէ հանել իր անասուն մորթելով կամ ծախելով։

«Վքեր շրջանին մէջ, պոլշեւիկեան թերթի կիցը, ձիերու արժէքը կերպով իջած է, կազմակերպման հետեւանք գիւղացիները կ'աշխատին առաջ ծախել իրենց անասուն

«Զէրնէկովի նահանգի մը գիւղերուն մէջ, մէկ ծախեն 5 րուբլի, իսկ ներ ձիերը կը գնեն մորթ մար։ Ռատիոնսկա գիւղի կայ անասուն լեցուն դիակներով, մորթերը

Ու երկրին ամէն նոյն երեւոյթն է գրեթէ։

Եթէ այսպէս շարու այս գարնան Ռուսիա առանց անասունի։

«Մոսկուայի նահանգ շիրի շրջանին գիւղացի ծամանութեամբ կը կոլխոզներու մէջ, կը գ թերթ մը։ Շատ լաւ հո՛ն է որ անոնց մէջ մ առաջ, գիւղացիները կը իրենց անասունները, կը ձիերը, կովերը, ոչխարները իրենց համար երբեմն ալ թեն զանոնք, վախնալով վար գիներով, զանոնք կը գրաւեն կոլխոզներուն

Այսպէս կը վարուին սարակ այն գիւղացիները կուլակ կը նկատուին իրո րենց տան մէջ, ամէն

Ասոնց օրինակին կը աղքատները, որոնք մոր րենց անասունները, կը թէ, աւելի լաւ է այսպէս բնաջնջել քան թէ ձեռքէ հանել։

Նոյն թերթը կը թէ կարգ մը գիւղերու ժամուան ընթացքին, գլուխ անասուն մորթած

Խորհրդային մամ նախատեսէ արդէն սկսած է պատասխանատու ձգել կուլակներու վրայ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Տասը տարիէ ի վեր, Ֆրանսական դատական իշխանութիւնները տախպուած են կարգ մը դժուարութիւններու լուծում տալ, Ֆրանսա բնակող նախկին ռուս քաղաքացիներու եւ ընկերութիւններու վերաբերեալ հարցերու շուրջ։

Իրաւագէտ Ց. Փէչօրին, հեղինակած է կարեւոր երկ՛մը, պարզ ու յստակ մեկնաբանելով Ֆրանսական օրէնքի տուած լուծումները նման հարցերու շուրջ, (Ed. Recueil Sirey)։

Առաջին բաժնին մէջ Ց. Փէչօրին, գծած է Ֆրանսա բնակող գաղթական եւ խորհրդային քաղաքացի Ռուսերու օրինական կացութիւնը եւ զանոնք վարող օրէնքները։

Երկրորդ բաժինը որ ամէնէն կարեւորն է, նուիրուած է Ֆրանսա գտնուող ռուսական ընկերութիւններու եւ անոնց կապուած բազմաթիւ հարցերու, որոնց մանրամասն մեկնաբանութիւնը կու տայ հեղինակը։

Ց. Փէչօրին շահեկան գլուխ մը եւս նուիրած է Ֆրանսա գտնուող խորհրդային ընկերակցութեանց իրաւաբանական արժէքին, հարց մը որ ցարդ չէր ուսումնասիրուած Ֆրանսացի հեղինակներու կողմէ։

Աշխատասիրութեան մէկ մասը յատկացուած է նիւթի մը, որ դեռ պէտք եղած չափով ծանօթ չէ Եւրոպայի, — օտարներու կացութիւնը՝ խորհրդային Ռուսիոյ մէջ։ Գիտենք թէ դիւրին չէ ուսումնասիրել խորհրդային օրէնսդրութիւնը։ Այս բաժինն ալ, մանաւանդ շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէ։ Օտարներու վերաբերեալ խորհրդային օրէնքները վերլուծելով՝ Պ. Փէչօրին շատ ճշգրիտ գնահատում մը կ՚ընէ այդ օրէնքին, որ ըստ էութեան, շատ ազատութիւններ կու տայ, բայց իրականութեան մէջ, ամէնէն տարրական իրաւունքներն իսկ չերաշխաւորեցին։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ուսանողներու կողմէ մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան, համալսարանին վերաբացման առթիւ։ (փակուած էր վերջերս, 400 ուսանողներու դասադուլին հետեւանքով)։ Ցուցարարները խուժեցին դասախօսութեանց սրահը եւ վռնտեցին ուսուցիչները։ Ընդհարումներ տեղի ունեցան դասադուլը խանգարող ուսանողներուն հետ, որոնց հակառակորդները խորտակեցին համալսարանի բժշկական ճիւղին դուռները եւ պատուհանները։ Ոստիկանութիւնը միջամտելով ձերբակալութիւններ կատարեց։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՆՈՐ ԿՈՂՈՊՈՒՏԸ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիոյ Ցէֆթէրտարութիւնը հրահանգ մը պատրաստած է, նուէրներէն ալ տուրք գանձելու համար։ Պոլսոյ «Նոր Լոյս»ը մեկնաբանելով այս հրահանգը, դիտել կու տայ (13 յունուար).

— Այս հրահանգով օրինական տրամադրութիւնը հաւկըցուեցաւ եւ ամէն հաստատութիւն նուիրատուութիւն ըլլալու պարագային, պիտի գործէ այս հրահանգին համաձայն։

Միայն անորոշ մնացած կէտը նուիրատուութեան ձեւն է։ Երբ մէկը առանց որոշելու գումարի մը գործածութեան եղանակը ռեւէ գումար կը նուիրէ եկեղեցիի մը, հիւանդանոցի մը, որբանոցի մը, գործածութեան ձեւը այդ հաստատութեան վարիչներուն ձգելով, տարիք օրէնքին որոշած նուիրատուութիւնն է եւ հետեւաբար ենթակայ է տուրքի։ Իսկ երբ մէկը գումար մը կու տայ հիւանդանոցին, որով հիւանդանոցին պէտք եղած դեղերը պիտի հայթայթուին, կամ պաստառակալներու նպարեղէնը պիտի գնուի, կամ տարեկան փայտը պիտի առնուի՝ այսինքն տրուած գումարը փոխարէն մը, նպատակ մը ունի եւ անով գնուելիք առարկայ մը կայ, կամ եկեղեցիի գումար մը կու տայ, որպէսզի եկեղեցիին մոմը կամ իւղը հայթայթուի եւ կամ վարժարանին մէկ կամ մէկէ աւելի աղքատ թոշակին յատկացուի— որովհետեւ մեր վարժարանները պետական դպրոցներու նման ձրի կրթութիւն չեն կրնար տալ եւ ամէն ձրիավարժ աշակերտ պաշտպան մը ունի եւ չունեցողին թոշակն ալ եկեղեցին կը վճարէ— կամ Ազգասախնամներու ողորմութիւն մը կու տայ որպէսզի աղքատաց տարեկան ածուխը առնուի, առանց օրէնքին մտածած նուիրատուութիւնները չեն, որովհետեւ դրամը անտարբեր չմնար կը յատկացուի այնպիսի պէտքի մը, որ արդէն տուրք մը ունի։

Այս կէտը պարզաբանել եւ տրուած ռեւէ գումար իր որոշ նպատակով արձանագրել կարեւոր է ապագայ անհամաձայնութիւններու եւ չիրաւութիւններու առջեւը առնելու համար։

ՕՏԱՐ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐԸ

Կրթական վերատեսուչ Մուաֆֆէք, դաստիարակութեան գիւանի պետ Մէհմէտ Էմին եւ մարզակրթանքի ընդհ. տնօրէն Սէլիմ Սըրրը պէյերը Անկիւրի մեկնեցան կրթ. գործավարութեան հրաւէրին վրայ։

Ցրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս հրաւէրը կապ ունի նախակրթութիւնը Թուրք դպրոցներու մէջ կիրարկելու մասին տարիներէ ի վեր պատրաստուող ծրագրին հետ։ Այս ծրագիրը մօտերս պիտի աւարտի եւ Ազգ. Ժողովին պիտի մատուցուի։ Օրինագիծը հրատարակուելէ վերջ, օտար դպրոցներու նախակրթարանի մասերը պիտի ջնջուին եւ նախակրթութիւնը միայն Թուրք դպրոցներու մէջ պիտի տրուի։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Յունուար 11ին տեղական արտադրութեանց ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ Պոլսոյ համալսարանին մէջ, Թրքուհիներու համար, որոնք ներկայ էին բազմաթիւ եւ... եւրոպական արդուզարդով։

Պոլսոյ աղջկանց լիսէի տնօրէն Նազիֆէ հանըմ բեմ ելլելով բանախօսութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ.

«Հագուելու համար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեր վճարած դրամը 50 միլիոն ոսկի է եւ այս 50 միլիոն ոսկին Թրքութեան սրտին մէջ բացուած 50 միլիոն վէրք է։ Անկախութեան պայքարին մէջ Թուրք կինը Կազիին քովը փառքի տեղը ունեցածին պէս տնտեսական պայքարին մէջ Թուրք կինը նոյն փառքի դիրքը պէտք է գրաւէ։ Թուրք կինը եթէ ուզէ, իրեն համար չըլլալիք բան չկայ, դուք զոհողութիւն չէ որ պիտի ընէք, այլ քիչ մը զգացում՝ զգեստաւորուելու պայմաններէն, որովհետեւ ազգային խնայողութեան միութիւնը չի պահանջեր որ չհագուիք, այլ խնայողութիւն կը յանձնարարէ։ Հաշուելու ատեն տեղականը փնտռել կը յանձնարարէ»։

Իրմէ վերջ խօսեցաւ արհեստից միութեան ընդհանուր քարտուղար Նազմի Նուրի պէյ ու ըսաւ. «Գործարանները երկիր մը կարօտութիւնները գործածող աղբիւրներ են. այն երկիրը որուն մթնոլորտին մէջ գործարանի ծխնելոյզները եւ անոնցմէ ելած ծուխերը կը բարձրանան, այդ երկիրը կը փրկուի»։

ԱՊԱՑՈՒՑԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

.. Թէ մարդը սերած է կապիկէն, Մոմիայի վերածուած երկու կապիկներ. փորձ շոգենաւով դրկուեցան Նիւ Եորք։ Կապիկները պահանուած են Ափրիկէի մէջ եւ զմռսուած Քոլոմպիա համալսարանին ուսուցիչներէն մէկուն կողմէ։

Կապիկներն այս մարմինները պիտի ենթարկուին գիտական պրպտումներու, մարդկային ցեղի բարեշրջման մասին եւ անոնց տէրը պիտի ջանայ անգամ մը եւս ապացուցանել թէ մարդիկ կը սերին կապիկէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԻՍԿ ՄԵ՞ՆՔ

ՑԷՄԻՆ.— Հակառակ գործարանային չարաչար աշխատանքներուն, երբ ամբողջ ինը ժամը լռագնելէ ետք յոգնած տուն կը վերադառնանք, անպայման ճաշէ նստելէ առաջ պիտի թղթատենք «Յառաջ»ը։ Մեր առաջին գործը կ՚ըլլայ աչքէ անցնել «Երկու խօսք»ը, եւ յետոյ ծանօթանալ մեր ազգային անցուդարձին։

Ներկայիս, մենք ալ եւս բոլորովին մոռնալով մեր անցեալը, բոլորովին մոռնալով Թուրքերուն հալածանքները-կոտորածները, թալանները հօր, այս ազատ հողին վրայ անձնատուր եղած ենք ամէն տեսակ զուարճութեանց, պարահանդէսներու եւ այլանդակ պարերու։

Հապա՞ այլասերումը, մեր երախաներու օտարացո՞ւմը։

Եւ ահա նոր պառակտութիւն — Անատօլուէն քշուած բեկորներու թշուառութիւնը։

Ե՞րբ պիտի ներկայանայ մեզ յանձնախումբ մը, որպէսզի մեր գոնէ մէկ երկու օրական յանձնէինք եւ հագուստ-կապուստ ճարէինք։ Սիրելի քոյրեր, մեր զարդերուն համար նուազ ծախքեր ընելով, բաժին հանենք մեր դժբախտ հայրենակիցներուն։

Երկու զաւակներու տէր մայր եմ, եւ չեմ կրնար դիմանալ տիրող անտարբերութեան։ Մոռնանք քիչ մը խրախճանքներն ու հաճոյքները եւ կատարենք մեր պարտականութիւնը։

Միայն քաղաքական կազմակերպութիւններն ու հայր. միութիւնները չեն որ հանգանակութեան գործին պիտի լծուին, այլ մենք կիներս ալ պէտք է մասնակցինք... յիշելով միշտ մեր անցեալը։ Ինչպէս Սեբաստիոյ նահանգային հայր. միութիւնը, նոյնպէս Աֆիոն - Գարահիսարի միութիւնը մօտերս պիտի ձեռնարկէ հանգանակութեան մը։ Լսենք «Յառաջ»ի կոչը եւ անյապաղ գործի ձեռնարկենք։

Վերոնիկ Կարապետեան

ԿՈՉ ՀԻՒՍԷՅԻՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սիրելի հայրենակիցներ, «Յառաջ»ի 16 Յունուար թիւին մէջ, Կ. Ցովակիմեան կ՚առաջարկէր Ֆրանսայի մէջ ալ կազմակերպել Հիւսէյնիկցիներու Վերաշինաց միութիւն մը, քանի որ Ամերիկայի մէջ ունինք երկար տարիներէ ի վեր կազմակերպուած մասնաճիւղեր, որմով կրնանք նպաստել մեր դժբախտ հայրենակիցներու նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս։ Նա շատոնց համոզուած ըլլալով այդպիսի միութեան մը անհրաժեշտութեան, կոչ կ՚ուղղեմ Հիւսէյնիկցի հայրենակիցներուս որքան կարելի է գալ քով քովի եւ կազմել Հիւսէյնիկի Վերաշինաց Միութեան Մասնաճիւղը Ֆրանսայի մէջ, կապ հաստատելով Ամերիկայի կեդրոնի հետ։

Հայրենակիցներ, կուշտ փորը անօթիին վիճակէն չի հասկնար։ Արհամարհենք խոչընդոտները եւ որքան շատ այնքան լաւ։ Ուրեմն, դէպի գործ։

Գաակ քհնյ. Վեհունի

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԲՈՅՆԻ ՄԸ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԹԷԼ-ԱԲԻԱԴ (Սուրիա).— Ծննդեան առթիւ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը, հովանաւորութեամբ երիտասարդ տեղակալ Բարէյլի։ Կը մասնակցէր նաեւ երաժիշտ Պ. Խաչիկ Յակոբեան, Որբերու գիւղին վերահսկիչը։ Պ. Բարէյլի կողմէ կաղանդի նուէրներ բաժնուեցան դպրոցի տղոց, խաղալիք, շաքարեղէն, շոքոլա եւլն. իսկ աղջիկներուն ալ առանձնապէս բաժնուեցաւ Փլանել շապիկներ։ Յարգելի տեղակալը խոստացաւ հարկ եղած օժանդակութիւնը ձեռք բերել այս դպրոցին համար։ Միշտ կը հետաքրքրուի կրթական գործով, ինչպէս նաեւ իր թարգմանը, Պ. Բեամիլ Հիքմէթ, որ ջանք չի խնայեր օգտակար ըլլալու համար գաղութիս։

Դպրոցական սոյն հանդէսը անցաւ բաւական յաջող։ Տեղակալը իր մասնաւոր գոհունակութիւնը յայտնեց վարժարանին հոգաբարձութեան, որ աշխատած էր հիմնել այս վարժարանը։ Առանձնապէս շեշտեց ուսման կարեւորութիւնը եւ թելադրեց որ ամէն մարդ դպրոց ղրկէ իր զաւակը։

Դպրոցի ուսուցիչը եւս պատշաճ խօսքերով շեշտեց կրթութեան եւ հայ լեզուին կարեւորութիւնը, օրինակ բերելով Ֆրանսան, ուր ոչ ոք կարելի է գտնել անգրագէտ։

Ա.

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳԱՆՁԵՐ

Խորհրդային միութեան տնտեսական վիճակը բարւոքելու միտումով բոլշեւիկ կառավարութիւնը որոշեց ամէն կերպով դիւրացնել անհ. անձերէ գրաւուած թանկարժէք հնաւաքածոներու, գեղարուեստական առարկաներու եւ թանգարաններէ վերցուած հնութիւններու արտածումը։ Այս նպատակով, պետական յատուկ վաճառատուններ պիտի հաստատուին Մոսկուայի, Լենինգրադի եւ Ռուսիոյ ծանօթ մեծ քաղաքներուն մէջ։

Այս վաճառատուններուն մէջ, օտարականները ամէն կարելիութիւն պիտի ունենան գնելու եւ արտածելու նկարներ եւ գեղարուեստական առարկաներ։

Վաճառման փոխարժէքը վճարելէ յետոյ, գնողները պիտի ստանան մասնաւոր արտօնագրեր։ Արտածման տուրքը պիտի բարդուի վաճառման գինին վրայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

1928-29 տարեշրջանին համալսարանը ունեցած է 1964 ուսանողներ։ Առանցմէ 134 հոգի բանուորներ, 32 հոգի չքաւորներ եւ 3 հոգի պատրակներ են։

Այս շրջանին համալսարանին մէջ բարձրացած է եղեր համայնավարներու թիւը։ Եղած են 98 կուսակցութեան անդամ թեկնածուներ եւ 299 կոմերիտական ուսանողներ։

Թարմացած է նաեւ ուսուցչական կազմը։

Ընկերաբանական վարժարանը 5 տարուան ընթացքին ընդունած է 240 ուսանող, իսկ մինչեւ անցեալ տարեշրջանի փակումը պետական քննութիւն տուած են 5 հոգի։ Արուեստից վարժարանը նոյն ժամանակամիջոցին ընդունած է 300 հոգի, պետական քննութիւն տուած են միայն 7 հոգի։ Գատամագրականը՝ 250 հոգի, քննութիւն տուած են 11 հոգի։ Գիւղատնտեսականը՝ 240 հոգի, քննութիւն տուած են 37 հոգի, իսկ բժշկականը՝ 300, քննութիւն տուած են 65 հոգի։

Անցնող տարեշրջանի ընթացքին համալսարանի կուսակցական աշխատանքներուն մէջ տեղ գրաւած է գաղափարական աշխատանքներու խնդիրը. ժամանակին քննութեան ենթարկուած են կուսակցական խորհրդակցութիւններու եւ համագումարներու որոշումները։

ՈՉ ԹԷ ԴՐԱՄ, ԱՅԼ ԳԻՐՔ ԵՒ ԹԵՐԹ

կը խնդրուի ընթերցողներէ եւ բարեկամներէ հայերէն գիրք եւ թերթ ղրկել հետեւեալ հասցէներուն.—

Հալէպի Ձ. Ռ. Միութեան՝ Dr. T. Basmadjian: Neyal, Alep.

Գատ. Միութ. գրադարանին՝ Ohannes Mertakhanian, Djaboulos, Syrie.

» » » Apkarian, Tel-Abiat, Syrie.

» » » Krlkor Arslanian, Ecole Arm. Rakka, Syrie.

» » » Missak Sissérian, Ecole Arm. Der-zor, Syrie.

» » » Nichan Bacalian, Kamuchli, Syrie.

» » » Karekin Balian, Ras-el-Ain, Syrie.

» » » Hovsep Richdouni, Hossitché, Syaie.

Մարդ. Միութ. Mme. Haïgouhi Yeretzian, Arab-Punar, Syrie.

Սուէտիոյ եօթը գիւղերու գրադարաններուն՝ Kourken Maral, Khidir bey, Djebel Moussa, Antioche, Syrie.

Հայ Նորաշէն գիւղերու համար՝ Dr. T. Basmadjian, Neyal, Alep, Syrie.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 1 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

Նոյեմբեր տասնըմէկին, Սէն-Մարթէնի տօնին, որ տան կը վերջանան Պասքերու երկրին մէջ վարձու ագարակներուն պայմանաժամերը, Ժան-Փիէռ տ՚Արոգապերիան սայլակի մը վրայ դիզեց իր քանի մը կէնհ կարասիներուն հետ միասին իր հագուստ կապուստը, իր բահն ու բրիչը, իր գերանդին, տակառ մը գինի, ու յետոյ տունէն հեռացաւ։ Իր հարսը, Տոմինիքան եւ իր ծերուկ մօրաքոյրը Մանեօնան, դրան շեմքէն զինք ճամբու դրին. բայց Մանէխ, իր եղբայրը մէջտեղ չերեւցաւ։ Ու ոչ ոք անոնցմէ որ իր փոխադրութեան կ՚օգնէին, չզարմացան այդ մասին։

Երկու եղբայրներու անհամաձայնութիւնը, մէկ տարիէն աւելի էր, գիւղին մէջ խօսակցութեան նիւթ էր։ Սակայն ոչ ոք գիտէր անոր իրական պատճառը։ Արոգապերիայի կալուածին պատերը, անոնք որ երկար տարիներ միայն խաղաղ խօսակցութիւններ եւ ընտանեկան աղօթքներ իմացած էին, պահեցին դառն գաղտնիքը այս ատելութեան որ կը պառակտէր ընտանիքը։

Թշուառ տունը։ Ամբողջ հնօրեայ բնակիչները մէկ որ անգամ անկէ բաժնուիլ չէին ուզեր։ Այդ տունէն Ամերիկա գաղթողները, իրենց պանդուխտ կեանքին մէջ չունէին ուրիշ երազ քան օր մը նոյն այդ յարկին տակ վերադառնալու յոյսը։ Երիտասարդ ամուսնացեալները կ՚երազէին միշտ հոն ապրիլ, իրենց մօր քով։ Ուրիշներու քով վարձկան աշխատող տղաքն ալ կ՚արտասուէին երբ կը յիշէին իրենց տունը։ Ցոնի կամ տօնի օրերուն, անոնք որ հոն կը համախմբուէին, կը մոռնային— գէթ կարճ ատենուան մը համար — իրենց վէճերը, նախանձոտութիւնները։ Ան, տունը, միշտ բարի եւ քաղցր եղած էր իր զաւակներուն, ինչպէս աղքատներուն որ կ՚անցնէին։

Սակայն, այսօր, ան էր, մինակը, որ կը բաժնէր երկու եղբայրները։ Լաւ ան էր որ ատելութեամբ կ՚ուռեցնէր թէ սիրտը Ժան-Փիէռին որ կը հեռանար, ու՝ սիրտը վայրահակ, առանց ետին դառնալու, թէ սիրտը Մանէխին, որ դաշտէն, կը դիտէր կրտսեր եղբօր մեկնումը։

Երկուքն ալ չափազանց սիրած էին տունը։

Որքան ատեն որ իրենց հայրը կենդանի էր, Մանէխ եւ Ժան-Փիէռ անոր խիստ հեղինակութեան ենթակայ, շատ աւելի կ՚աշխատէին, ու աւելի լաւ քան տան ծառաները։ Գրեթէ իրարու յար եւ նման իրենց գորշ դէմքով, իրենց լուրջ աչքերով, նուրբ շրթներով, անոնք ծերուկ Արոգապերիին քով կը թուէին ըլլալ տժգոյն սուսերներ։ Ամէնուն յայտնի էր թէ այս հայրը, քիչ բարեհամբոյր իրեն մօտեցողներուն, սարսափելի էր զաւակներուն հետ զոր կը սիրէր։ Երբեք զանոնք երկուքը մինակ չէր թողուր վաճառուրդի օրերը, ուր միշտ իր ետեւէն կը քալէին։ Գնդակախաղով զբաղած ըլլային թէ սրճարանի մը անկիւնը ինքզինքնին խումի եւ ծխախոտի տուած, Մանէխ եւ Ժան Փիէռ, իրենց հօր ուժեղ ձայնը լսելուն պէս, արտօրանքով կը թողուին խաղն ալ, բարեկամներն ալ։

Յաճախ, երիտասարդ աղայք, որ խումբով Սէն-Ժան-տը-Լիւզի կամ Պայոնի գինետունը կը փութային, կը զարմանային նայելով Արոգապերիայի զաւակներուն, որ դաշտին մէջ կ՚աշխատէին ու գլուխնին անգամ չէին բարձրացներ տեսնելու համար անցնիլը իրենց ընկերներուն։

— Երբէք, կ՚ըսէին իրենք իրենց, երբէք չպիտի ընդունինք այդ ատրճան ոգին։ Կարծէք Մանէխ եւ Ժան-Փիէռ երկու թշուառներ եղած ըլլային։

Բայց, երբ կը հանդիպէին երկու եղբայրներէն մէկուն կամ միւսին, չէին համարձակեր անոնց նկատողութիւն մը իսկ ընել։ Որովհետեւ Արոգապերիներու հպարտութիւնը կը փայլէր երկու մանչերուն աչքերուն մէջ։ Ու ամէն մարդ կը յարգէր այդ հպարտութիւնը. ան էր որ կերտած էր տունը։

Ոչ ոք գիտէր թէ ո՞վ եղած էր այն մարդը որ Արոգապերիայի կալուածին հիմը դրած էր։ Ընտաբակոյս նախ եւ առաջ անիկա խեղճուկ խրճիթ մը եղած ըլլալու էր, կորսուած պտերներու եւ խոզաննուկներու միջեւ։ Ներկայիս, իր թեք կտուրներով, իր զոյգ պատշգամով, իր ձուաձեւ որմախորշով ուր կոյսի մը արձանը կը ժպտի, հազի իր փուռով, իր ախոռներով, ան այդ երկիրներու թագուհին կը նկատուի։

Երկու հարիւր տարիէ ի վեր, ընտանիքի բոլոր աղամարդիկ որ իրարու կը յաջորդէին, կը ջանային զայն գեղեցկացնել։ Այդ յարատեւ ճիգը, իրենց աշխատանքին ցուցադրութիւնը տեսնելու յաղթանակը՝ իրենց ցեղը ըրած էր ճոխ եւ հպարտ։ Այդ կալուածը աւելի ու աւելի գեղեցկացնելու իրենց փափաքը, ակօս առ ակօս, մաքրագործած էր այդ խոպան դաշտերը, տնկած էր այդ մրգաստանները եւ այդ բանջարանոցը, այն գեղջկական պարտէզը ուր աճող վարդենիները եւ ճերմակ մեխակները անոր կուսային քաղցրութի հով մը։ (Շար.)

— Թուրքեստանի առեւտրական դաշնագրին բանակցութիւնները սկսած են Մոսկուայի մէջ եւ կը շարունակուին։ Կ'ուզենք յուսալ որ շուտով լաւ արդիւնքի մը պիտի յանգին։ Առ այժմ անցեալ տարուան վեց ամսուան, ինչպէս նաեւ 1930ի առաջին մէկ երկու ամսուան արտածման իրաւունքը ռուսական առեւտրական կողմէ կը կատարուի, պայմանաւ որ մեր կառավարութեան հսկողութեան տակ կատարեն գնումները։ Այս առթիւ ըսեմ թէ, Գարախանի էնկիւրի այցելութեան միջոցին սովիէթական կառավարութիւնը անմիջապէս ընդունեց մեր առաջարկած առժամեայ կարգադրութիւնը եւ այս մասին բարեացակամութիւն ցոյց տուաւ։ Առժամեայ կարգադրութիւնը մինչեւ 4 յունուար 1930ի շրջանին համար է։ Նոյն պայմաններով կարգադրութիւն մը ըլլալու վրայ է նաեւ յառաջիկայ երեք ամսուան համար։

Թուրքիոյ դուռները բաց են, հրամեցէք...

Պոլսոյ «Եարըն» Թերթը կը գրէ (13 յունուար.—

Որոշուած է չընդունիլ թրքական նաւահանգիստներու մէջ այն ոչ-իսլամները որոնց կացութիւնը երթեւեկի հրահանգին անհամապատասխան է, որովհետեւ ցարդ այս կարգի անձեր Թուրքիա կրնային գալ եւ զանոնք երկրէն դուրս հանելու խնդիրը տեղի կուտար կարգ մը վարանումներու։

Ասոնց կարգին Բարսեղ Ճէզվէճեան անուն Հայ մը նախապէս Թուրքիա մտած եւ Թուրքիոյ մէջ երկար ատեն բնակելուն համար պէտք տեսնուած է որ թրքական հողերու մէջ միայն կառավարութիւնը ասկէ վերջ, կատարուած իրողութեանց առջեւ չգտնուելու համար, որոշած է Թուրքիա գալու համար «պէյաննամէ» տալու պարտաւոր ոչ-իսլամները իրմէ հրաման չառած երկիր չմտցնել։

Լուր կայ թէ խնդիրը Ներքին գործավարութեան ուշը գրաւած է եւ հրամայուած է Նախապէս Թուրքիա եկողներու մասին քննութիւն կատարել։ Հրամայուած է երեւան հանել թէ այդպիսիները ի՞նչպէս եւ որո՞ւն հրամանով եւ թոյլտուութեամբ եկած են։

Մէկ օր յետոյ, Թուրք թերթը աւելի կը բանայ խնդիրը.

— Երէկ գրած էինք թէ երթեւեկի հրահանգին հակառակ Թուրքիա մտնելու յաջողած կարգ մը Հայերու եւ ուրիշներու մասին քննութիւն կը կատարուի։ Գործավարութեան վճռական հրամանին վրայ, այս կարգի անձերու մասին քննութեան ձեռնարկուած է։ Կը լսենք թէ երեւան հանուած է գաղտնաբար Թուրքիա մտած Հայ մը։ Բանկալթի բաղնեպան Սահակի տղան Մամիկոն Նախապէս փախած ըլլալուն հակառակ, ո՛րեւէ ձեւով կրցած է երկիր մտնել եւ հոս մնացած է։

Յունաստանի տնտեսական վիճակը

Աթէնքէն կը գրեն թէ տնտեսական տագնապը կը շարունակուի անընդհատ։ Մասնաւորապէս ազդուած է ճարտարարուեստութիւնը, որ չափէն աւելի արտադրութիւն ունի։ Բոլոր դրամատուները առանց մը ի վեր մեծապէս գեղչած են գործարանատէրերու եւ վաճառականներու վարկերը։ Դրամատուներու արժեթուղթերը անցեալ տարի պակսած են հարիւրին 30 համեմատութեամբ։ Իսկ Աթէնքի դրամատունը անկում ունեցած է հարիւրին 40 համեմատութեամբ։

Մ. Նահանգներու պատմութիւնը 500 բառով

Փ. Քուլիճ, Մ. Նահանգներու Նախորդ Նախագահը, որ հռչակաւոր է իր սակաւախօսութեամբ, յանձն առած է Մ. Նահանգներու պատմութիւնը գրել հինգ հարիւր բառով, անկախութեան յայտարարութենէն մինչեւ մեր օրերը։ Այս պատմութիւնը պիտի փորագրուի մէկ ոտնաչափ բարձրութեամբ տառերով, Րըշմոր լերան կրանիթեայ կողին վրայ, Ուաշինկթընի, Ճէֆէրսընի, Լինքընի եւ Րուզվէլտի վիթխարի արձաններուն երկայնքը։ Նոյն իսկ չի յուսացուիր որ պէտք ըլլայ յայտարարուած 500 բառին։ Թէեւ Փ. Քուլիճ Մ. Նահանգներու ամենաբարձր տաղաւարձ ստացողներէն մէկն է, բայց այս պատմութիւնը ձրի կը գրէ։ Տառերը պիտի փորագրուին հինգ մատնաչափ խորութեամբ, 80 ոտնաչափ բարձր եւ 120 ոտնաչափ լայն տախտակներու վրայ, որպէսզի կարդացուին մղոններով հեռուէն։ Դէպի արեւմուտք դարձած տառերուն եզերքները պիտի ոսկեզօծուին եւ մայրամուտ արեւը իյնալով անոնց վրայ, «փայլ պիտի տայ Մ. Նահանգներու պատմութեան»։ Որովհետեւ Րըշմոր լերան (Հարաւ. Տաքոտա) կրանիթեայ մակերեսին մաշելու աստիճանը մէկ մատնաչափ կը հաշուուի իւրաքանչիւր 100.000 տարին, յիշատակարանը պիտի տեւէ 500.000 տարի, եթէ լեռը չփոշիանայ մարդուն ձեռքով կամ գերբնական ուժով մը։

11,500 մեթր բարձրութեան մէջ

Ֆրանսացի օդանաւորդ Լը Մուանեը, որ Վիլլաքուպլէյէն մեկնած էր կիրակի առտու, ժամը 11.40ին, բարձրութեան մրցանիշը կոտրելու համար, վար իջաւ ժամը 13.50, այսինքն 2 ժամ 10 վայրկեանի թռիչքէ մը յետոյ։ Բարձրութիւնը կը հաշուեն 11.500 մեթր, որով մրցանիշը չկրցաւ կոտրել։ Նախորդ մրցանիշն էր 12.739 մեթր, զոր շահեցաւ գերմանացի Նէմէնհօֆէր։

Տասը հազար մեթր բարձրութեան մէջ, Լը Մուանեը հանդիպած է շատ բուռն հովի մը եւ օդանաւը մեծ դժուարութիւններ կրած է։ Ջերմաչափը գերոյէն վար 60 աստիճան կ'արձանագրէր եւ օդանաւը ծածկուած էր քանի մը սանդիմեթր թանձրութեամբ սառով։

Պաշտօնական արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ քանի մը օրէն, գիտական մանրակրկիտ քննութեամբ։ Օդանաւորդը նոր փորձ մը պիտի կատարէ ուրիշ օդանաւով մը։

Բռնագրաւումները կը շարունակուին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ տեղական խորհուրդը որոշեց գրաւել սինակոկներու աշտանակները, որոնք մեծ մասով արծաթ են։ Կը խորհուի այս գործողութիւնը կատարել Ռուսիոյ բոլոր սինակոկներուն մէջ։

∴ Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ քանի մը շաբաթ առաջ, Թիֆլիսի Չեկան յանկարծ կոխել տալով հարիւրաւոր տուներ, գրաւած է բոլոր արժէքաւոր առարկաները, մինչեւ անգամ կիներու ականջի օղերն ու մատանիները։ Այս թալանը կը յիշեցնէ խորհրդային իշխանութեան առաջին օրերը։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Շավիլի Արդութեան խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Gare Montparnasseի գինետան սրճարանը։

ԳԱՐԱՌ

Լիոնի վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

«Ա. Ահարոնեանի Փարիզի Յոբելինական յանձնախումբի և մասնաճիւղերու ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 71 Avenue Kléber. կը խնդրուի բոլոր անդամներէն անպայման ներկայ ըլլալ.

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. ժողովրդային Գրադարանի վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 29՝ Րաֆֆի կայծերը, 221՝ Ա. Ահարոնեանի կենսագրութիւնը, 7՝ Անձրեւը, 110՝ Ծովք Կէօլճիւք, 60՝ Հնացած երգեր, 473՝ Օրերի երգեր, 286՝ Սաքօի նկարը, 381՝ Ի՞նչ չէր, եւ չիպիտի լինի մեր ուղին, 179՝ Կրացիէլլա, 2՝ Սամաթիոյ հերոսները (նկար), 90՝ Հայ քաղաքական մտքի զարգացումը և Հ. Յ. Դ., 100՝ Օրերի երգերը, 290՝ նկար։

Շահող թիւերով դիմել՝ Պ. Սահաթճեանի, 262 Rue Duguesclin, Lyon, Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի ժամը 7էն 8, իսկ Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոյները 7էն 8.30.

ԼԻՈՆԻ եւ Շրջ. Տիգրանակերտի Հ. Միութ. վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 51՝ 200 ֆրանք, 472, 50, 129, 7՝ զուլպայ, 46՝ ինքնահոս գրիչ, 243՝ փողկապ եւ փուշէթ, 423, 365, 89, 198, 126 փուշէթ, 248՝ ժամացոյց, 160՝ հովանոց, 427, 9, 385՝ փողկապ, 321, 272՝ օ տը քոլոներ, 183, 108, 247՝ վզնոց, 447, 41՝ ձեռնոց։ Ստանալու համար դիմել՝ M. Karanfilianի, 10 Rue Jean Jullien, Croix Rouge, Lyon:

ՍԷՆ Շամոնէն ծայրենակիցներ եւ բարեկամներ ցաւով կը ծանուցանեն մշեցի ՄԽԻԹԱՐ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յունուար 19ին ՍԷՆ Շամոնի Լուարի նահանգ) հիւանդանոցին մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ի գիտութիւն Մարսէյլէն գիմող ծնողներու կը յայտարարենք որ շէնքի փոքրութեան եւ կարգ մը յարգելի պատճառներով, չենք կրնար ընդունիլ քաղաքային (Մարսէյլ) աշակերտները։ Պուլվար-Օտտոյի Նախակրթարան Մանկապարտէզի տնօրէն՝ Աղգին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եւդոկիկ Սարգիս կը փնտռէ իր եղբայրը Խարբերդի Մեզիրէ գիւղացի Արշակ Յովսէփեան, հօր անունը՝ Յովսէփ, մօր անունը՝ Վարդենի, մեծ եղբօր անունը Տիգրան։ 1915էն ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Կը կարծուի թէ Խարբերդէն նոր հասած գաղթականներուն մէջ կը գտնուի։ Իր մասին լուր տուողին ընկերը դրկողին 500 ֆր. նուէր, նոյնքան գումար գաղթականներու եւ մէկ տարեկան «Յառաջ»։ Իմացնել Sarkis Hovsepianի, 32 Ave. G. Clémenceau. Nice. France.

— Սրբուհի Գավուքեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սթանոզցի Գրիգոր Գավուքեան որ 7 տարի առաջ իր մօրաքրոջ հետ Էնկիւրիէն գաղթած է Յունաստան։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Վահրամ Փափազեանի, Place de la Liberté. Fontaine S) Saône, (Rhône).

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Մարգար եւ Գրիգոր Սիսօեան (կամ Պուլամաճեան, որոնք մէկ տարի առաջ կը գտնուէին Արտէշի նահանգը։ Իմացնել իրենց եղբօր Ղազարոս Պուլամաճեանի, 9 Rue 29 Octobre. Salonique, Grèce.

— Երզնկացի Ծաղիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալոյս եւ Հռիփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած են Խարբերդի մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie. Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

Le Gérant H. STEPHAN

Ուշադրութիւն նոր ճամբորդին

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

22 JANVIER 1930

Ձ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1167 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԱՐԷՆ ՑԵՏՈՅ ՆՈՒԷՐԸ

Քանի մը օր առաջ, հրատարակեցինք Թուրքիոյ Տէֆթէր-տարութեան մէկ նոր կանոնագիրը, որով սակացոյց մը կը ներկայացուի, ամէն տեսակ նուէրներէ տուրքեր գանձելու համար։

Այդ սակացոյցին համաձայն, կանոնաւորապէս տուրք պիտի գանձուի զանազան անձերու կողմէ հաստատութեան մը եղած իւրաքանչիւր նուէրի համար, հետեւեալ համեմատութեամբ.

100 ոսկիի համար՝ հարիւրին 10.— 101-501 ոսկի՝ 12.50.— 501-3500՝ հարիւրին 15.— 3501-6000՝ հարիւրին 17.50. իսկ 6000էն 10.000ի համար՝ հարիւրին 20, եւլն.։ Բոլոր հաստատութիւնները պարտաւոր են յայտագրով մը իրենց շրջանակի ելեւմտից վարչութեան հաղորդել նուէրներու ցանկը, այլապէս հարիւրին 20 տուգանքի կ՚ենթարկուին։

Կարճ խօսքով, կազմակերպուած կողոպուտ։ Աւարառութեամբ, յափշտակութեամբ եւ կեղեքումով ապրուստ ճարելու, իշխանութիւն պահելու քաղաքականութիւն մը, որուն թաղն ու [illegible]ակը պիտի կազմէ «լքեալ» գոյքերու աւարը, սկսուած՝ Իթթիհատի օրով եւ զարգացած ու նրբացած՝ քէմալականութեան օրով։

Առանց այդ կանոնագրին ալ, արդէն իրականութիւն էր կողոպուտը։ Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, 6100 ոսկի շահաբաժինք կը պահանջէին Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցէն, իսկ 1500 ոսկի՝ Բերայի Էսաեան վարժարանէն։ Ոչ մէկ առարկութիւն արժէք ունի։ Կը բաւէ որ փնթի պաշտօնեայ մը ներկայացնէ Թուղթի կտոր մը յանձնէ։ Պէտք է անմիջապէս ճարել պահանջուած գումարը եւ վճարել։ Ո՞վ կը համարձակի ձայն հանել, օրէնք եւ իրաւունք յիշեցնել։

Կառավարութիւնը ունի յատուկ պաշտօնեաներ, լրտեսներ, քննիչներ, նաեւ ոչ-իսլամ գործակալներ, որոնք օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդեն, շէնքեր կը մատնանշեն, «գաղտնիքներ» երեւան կը հանեն, «թաքուն» գանձեր կը գտնեն,— արդէն որսը բռնուած է։ Ինչ որ կը փորձուի այնուհետեւ, դատնայ էրած որսի մխիթարանք։ Ապացոյց.— ամէն օր [illegible]պքեր կ՚արտատպենք Պոլսոյ թերթերէն, եւ աւելորդ է կրկնութիւններ ընել։ Ճիշդ այս միջոցին, օրը ցերեկով [illegible] մէկը միւսէն աւելի վիժած կողոպուտներ։

Ուրեմն, այսուհետեւ ո՛վ որ հարիւր կամ հազար ոսկի [illegible] Հիւանդանոցին, պարէն, դեղ եւն. գնելու համար, [illegible] դպրոցին բացը գոցելու համար, այդ բարիքին համար [illegible] տուրք պիտի վճարէ քէմալական բարեխնամ կառավարութեան։ Ուրիշ խօսքով, հիւանդանոցը, դպրոցը, եկեղեցին [illegible] աղքատախնամը պիտի տուժեն հարիւրին 10, 15, 20.— համաձայն նուիրուած գումարին։

Բայց այսքա՞ն միայն։

Նոր կանոնագիրը դուռները լայն պիտի բանայ նոր լրտեսութիւններու եւ ոտնձգութիւններու համար։ Կառավարութիւնը պաշտօնապէս կ՚անգիտանայ Պատրիարքարանի եւ [illegible] կազմուած ժողովներու եւ Խորհուրդներու գոյութիւնը։ [illegible]որդապէս աչք կը գոցէ։ Իրականին մէջ ո՛րեւէ Թուրք սեւ[illegible]ական, պաշտօնեայ կամ ուսուցիչ աւելի շատ իրաւունքներ [illegible] հայկական դպրոցին, հիւանդանոցին կամ ժամուն վրայ, [illegible] Թաղ. Խորհուրդը կամ Հոգաբարձութիւնը։ Ո՛եւէ պաշտօն[illegible] կրնայ ուզած ատենը մտնել դպրոց եւ քննութիւն կատա[illegible] կամ հրահանգներ տալ։ Եթէ Թուրք ուսուցիչ մը պատա[illegible] դասարանին մէջ տեսնէ Թաղական մը կամ հոգաբարձու մը, կոտրած ապակիի մը կամ աւրուած վառարանի մը [illegible]ոգութեան առթիւ, իրաւունք ունի յանդիմանելու կամ [illegible]ելու։

Արդ, որպէսզի կարելի ըլլայ լիովին գործադրել նոր կանոնագիրը, փոքրամասնութեանց բոլոր ազգ. եւ բարենպատակ հաստատութիւնները պարտաւոր են ոչ միայն յայտագիր եւ [illegible]չիւ ներկայացնել, օրը օրին հասած նուէրները իմացնել [illegible]րքերու Վարչութեան, այլեւ լայն բանալ դուռներն ու [illegible]արակները, պաշտօնեաներու երթեւեկին համար։ Ուզողը [illegible]ած ժամուն կրնայ ներս մտնել եւ հաշիւ պահանջել, քննութիւն կատարել, տեղեկագիր ներկայացնել։ Մէկ խօսքով՝ քաղաքաշի միջամտութիւն ներքին գործերու, որոնք ո՛րեւէ [illegible] չունին արդէն եւ քուրջի պէս փռուած են ամէնուն [illegible]։

Արդարեւ, շատ վարպետ ռազմախաղի մը կը հետեւի քէմալական իշխանութիւնը։

Միշտ աչքի առջեւ ունենալով հիմնական եւ կանխորոշ [illegible]ագիր մը, ան վճռական եւ յարատեւ գործունէութեամբ հետ[illegible]հետէ կը տարածէ եւ կը ծանրացնէ իր թաթը՝ փոքրամասնութեանց բովանդակ հանրային կեանքին վրայ։ Փախանակ [illegible]աչնցնելու ակներեւ բռնութիւններով, —օրէնքներու, հրահանգներու, կանոնագիրներու կախարդական ցանցով մը [illegible] օրէն, աստիճանաբար կը հասնի իր առաջադրած նպա[illegible]կին։ Առաջին օրէն իսկ, խօսքը չկայ Լօզանի դաշնագրին։ [illegible] նոյնինքն նոր Թուրքիոյ սահմանադրութեան խոստացած իրաւունքներուն ալ հետքը չպիտի մնայ, ներկայ ընթացքով։

Ծանր օղակներ դրուած են եւ շարունակ նորեր կը դրուին [illegible] կենսական երակներուն վրայ, որպէսզի փոքրամասնութիւնները շնչահեղձ իյնան, խաղաղօրէն եւ բնական կարգով, [illegible]անց աւելորդ ցնցումներ եւ տագնապներ պատճառելու։

Աւարէն յետոյ՝ նուէրները։ Եւ երկուքն ալ, վերջին խօսքը տակաւին։

Շ.

МАМОУЛ

ՄԱՄՈՒԼ

ԴՈՒ ՄԻԱՅՆ ԿԱՍ...

Ցաւալի է որ ռամկավարները կը գգուշանան ո՛ր եւ է գիտակցութիւն, տաղանդ, նոյնիսկ խնդրագիր ներկայացնել խորհրդային իշխանութեան, քաղաքական հարցերու մասին։ Բայց տես թէ ինչ կը գրէ իրենց Ամերիկայի պաշտօնաթերթը, Պայքար, Անատոլուի տեղահանութեանց առթիւ (8 յունուար).

— «Հայաստանի կառավարութիւնը չիկրնար իր ուսերը թօթուել եւ անցնիլ տեղահանութեան այդ անքաղաքակիրթ, վայրագ եւ անմարդկային տեսարանին առջեւէն, պատրուակելով թէ իր գործը չէ։

Երբ Թուրքիա այդ դժբախտ Հայերը քաղաքացիութենէ կը զրկէ, իրը չի նկատեր, ատոնք աշխարհի բոլոր օրէնքներով՝ Ֆրանսացիին, միւսին, միւսին պատկանելէ առաջ՝ կը պատկանին Հայկական կառավարութեան։ Հայաստանի Թուրքերը եթէ նման վերաբերումի մը ենթարկուին, վստահօրէն Էնկիւրի անոնց ցոյց չիտար օտար տէրութիւններու, Ազգերու ընկերակցութեան ծամբան։

Մոսկուա ինքզինք կը հռչակէ միութենական կառավարութիւն, այնքան Ռուսերունը, որքան Ուքրանացիներունը, Հայերունը։ Ասիկա կառավարութեան մը համար արտաքին հարց է եւ Մոս[illegible] լով անցնիլ, իր պարտականութեան մէջ ինկած հարցէն, եթէ կ՚ուզուի որ իրօք աշխարհ համար աշխարհ հաւատայ, թէ Մոսկուան անկեղծ է միութենական կառավարութեան իր հաւաստումներուն մէջ։

Մոսկուա պէտք է միջամտէ եւ արգիլէ տեղահանութիւնը.

ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԷՏՔ Է ՄԻՋԱՄՏԷ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎԷ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՅԱՆԵԼԻ ԿԵԱՆՔԸ։

Ասիկա կարգը անմիջապէս գրաւելու պահանջ մը չէ, որովհետեւ գիտենք, թէ նոյն Մոսկուան, հակառակ իր զգացումներուն, առ այժմ գործի չանցնիր եւ չի գրաւեր Պեսարապիան..։

Այդ Մոսկուան իր տկարութիւնը եւ քաղաքական վերապահութիւնները չիկրնար յառաջացնել իբր արդարացում իր ձեռնպահութեան, զինքը պարտականութեան հրաւիրող ողբերգութեան մը մէջ։»

Ռամկավար օրկանը այս տողերը գրած ատեն, տակաւին չէր տեսած «Երեւան»ի յունուար 10ի հռչակաւոր խմբագրականը, որ կուտար այս բոլոր հարցերուն պատասխանը, կարճ եւ կտրուկ. — Երեւան չի կրնար զբաղիլ ձեզմով...

«ԹՕՓԱԼԸ ԳՆԱՑ»

Ընդհ. պատերազմի պարենաւորման պետ իսմայիլ Հագգը փաշա, Պրիսթոլ պանդոկէն ինքնաշարժ նստած է, ըսելով թէ մեծ կզզի կ՚երթայ, բայց ուղղակի Սիրքէճի գացած եւ մաքսաբարձ վակոնը մտած է, Փարիզի համար տոմսակ առած ըլլալով։

ԱԴԱՄԱՆԴԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ անկման մէջ ըլլալով, Անվէրսի մէջ որոշուեցաւ կէս առ կէս կրճատել արտադրութիւնը։ Գործարանները պիտի բանին այս շաբթու, բայց յառաջիկայ շաբթու պիտի դադրի ամէն աշխատանք։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով, գողցուեցաւ թղթատարական պայուսակ մը, որ կը պարունակէր 32 յանձնարարեալ նամակներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Երէկ առտու բացուեցաւ Լոնտոնի նաւային ժողովը, նախագահութեամբ Անգլիոյ Ճորճ թագաւորին։ Օրուան արարողութիւններէն եւ ճառերէն յետոյ, յաջորդ նիստը յետաձգուեցաւ հինգշաբթի օրուան։

Ցեղական թերթի մը թղթակիցը կը հեռաձայնէ Լոնտոնէն.—

Բացումը տեղի ունեցաւ ժամը 11ին։ Ոչ փող, ոչ թմբուկ, ոչ ալ զօրահանդէս կամ ո՛ր եւ է հանդիսութիւն։ Բոլորն ալ հագած էին առտուան յատուկ սովորական տարազը։ Ժամը 10ին, պատուիրակները, լրագրողները եւ հրաւիրեալները հանգիստ տեղաւորուած, կ՚ուսումնասիրէին ժողովասրահին շրջապատը։ Կը բաւէր աչքերը բանալ եւ նայիլ, փիլիսոփայութեան դաս մը քաղելու համար։ Պատերը ինքնին պերճախօս էին։ Տեղ մը աչքի կը զարնէր վիթխարի որմանկար մը.— Ուէլինկթընն է որ Պլուխէրի կը հանդիպի Վաթէրլոյի իրիկունը, շուրջը՝ ջարդի տեսարաններ, պատերազմի տեսիլքներ, արհաւիրք։ Ուրիշ տեղ մը՝ պատկերը կը ներկայացնէ Նելսընը մահամերձ Թրաֆալկարի մէջ, այն հռչակաւոր նաւամարտին, ուր ոչնչացաւ ֆրանսական տորմիղը։ Եւ ուրիշ պատկերներ, որոնք Մեծն Բրիտանիոյ ծովային անհեղ ուժը կը ներկայացնեն։

Թագաւորը նստած էր Պըքինկէմի պալատէն յատկապէս բերուած ոսկի գահու մը վրայ։ Վեհապետը հազիւ քանի մը վայրկեան խօսեցաւ, բայց իր առջեւ դրուած ոսկի եւ արծաթ ձայնագիր մը իր խօսքերը փոխանցեց աշխարհի հինգ մասերուն մէջ եւ հարիւր հազարաւոր անտեսանելի ունկնդիրներ մտիկ ըրին։ Իր շուրջը, պայտաձեւ սեղանի մը երկայնքը, բազմած էին հինգ պատուիրակութիւններ, աջ կողմը՝ Ֆրանսացիները, յետոյ Ամերիկացիները, ձախ կողմը՝ Անգլիացիները, յետոյ Իտալացիները եւ Ճափոնցիները։ Ունկնդիրներու բաժնին մէջ, օրագրողներէն զատ, աչքի կը զարնէին նաեւ բազմաթիւ [illegible] եւ Լոյտ Ճորճ։

Արքայական ճառէն յետոյ, կարգով խօսք առին բոլոր պատուիրակութեանց պետերը, եւ ամէն ինչ վերջացաւ ժամը 12·30ին։

∴ Երկուշաբթի օր, հացկերոյթ մը տրուեցաւ բրիտանական կառավարութեան կողմէ, ի պատիւ պատուիրակներուն։ Պ. Մաքտօնըլտի բարի գալուստի ճառէն յետոյ, ի դիմաց հրաւիրուած պատուիրակներուն խօսեցաւ Պ. Սթիմսըն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը։

— Ջերմապէս կը մաղթեմ որ խորհրդաժողովի սեղանին մօտենանք առանց ուզելու քերազանցել մեր պաշտօնակիցները, այլ բոլորին համար ալ արդար եւ օգտակար արդիւնք մը ստանալու անկեղծ կամքով։ Ուրիշ ո՛րեւէ արդիւնք չի կրնար դիմանալ ժամանակի փորձին։ Մեր նպատակն է ջնջել փոխադարձ գաղտնիքը, մրցակցութիւնը և գրգռութիւնը որ անխուսափելի հետեւանքն են սպառազինութեանց պայքարին, եւ ազատ ձգել իւրաքանչիւր ազգ իր համապատասխան ազգային պաշտպանութիւնն ունենալու, առանց մտահոգութիւն եւ կասկած պատճառելու իր հարեւաններուն։ Անշուշտ, եթէ մեզմէ մէկը ժողովէն մեկնի այն տպաւորութեամբ թէ իր երկիրը հարկադրուեցաւ աննպաստ համաձայնութիւն մը ընդունիլ, մեր գլխաւոր նպատակը իրականացած չպիտի ըլլայ։ Այդ պարագային անարդարութեան զգացում մը պիտի մնայ, որ կենդանի վէրքի մը պէս պիտի թունաւորէ մեր փոխադարձ յարաբերութիւնները՝ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին։

Լահէի ժողովին փակումը

Լահէի Բ. ժողովը պաշտօնապէս փակուեցաւ երկուշաբթի օր, 20 յունուար։ Գոյացած համաձայնութիւնները կը կազմեն 119 էջնոց ստուար հատոր մը։ Գլխաւոր համաձայնութիւնները եւ պայմանագրութիւններն են,— 1. Գերմանիոյ հետ, 2. Աւստրիոյ հետ, 3. Հունգարիոյ հետ, 4. Պուլկարիոյ հետ, 5. Չեխօսլովաքիոյ հետ։ 6. Զուիցերիոյ հետ (Միջազգային դրամատան հաստատման համար) եւլն.։ Փակման ճառը խօսեցաւ Պելճիքայի ներկայացուցիչը, Պ. Ժասփար։ Ստորագրութիւնները սկսան ժամը 16.45ին եւ տեւեցին 17.35։ Հինգ հարիւր ստորագրութիւն կ՚երեւայ բոլոր թուղթերուն վրայ։ Այս արարողութենէն յետոյ, Պ. Սնօտըն խօսք առնելով ըսաւ.

— Կը կարծենք թէ կատարեցինք մեծ պետութիւններուն կողմէ մեզի յանձնուած պաշտօնը։ Մեր ստորագրած համաձայնութիւնները աւելի շատ գործառնութիւններ են։ Ոչ ոք ստացաւ իր ուզածը։ Բայց ձեռք բերուած արդիւնքները վերջնական վիճաբանութեանց արդիւնք են։

Մակեդոնացիները ժընեւ կը դիմեն

Սերպիական Մակեդոնիոյ պուլկար բնակչութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը հասաւ Ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացնելու համար հանրագրութիւն մը, որով կը խնդրուի խստօրէն գործադրել փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան օրէնքը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԵ.

Հաուըրտ Գարակէօզեան Հօմի սաներէն ողբացեալ Վահրամ Թօմպալեանի յիշատակին՝ փոխան ծաղկեպսակի, Camp de Vacances de la Gaudinièreի կողմէ 100.—

Հէռիքուրի եւ պէթոնքուրի ծանգանակութիւնը	240.—
Վալանսի քոլեջիններէն (5—6 ընտանիք)	100.—
Գումար	440.—
Ժդ. ցանկին գումարը	14.718,35
Ընդհ. գումար	15.158.35

∴

Վալանսի ցանկը:—

Փոքրիկն Վ. Շէհրէրեան 10, Փոքրիկն Ա. Գալուստեան 10, Փոքրիկն Ժ. Գայտարեան 5, Հ. Յովհաննէսեան 10, Մ. Ներսէսեան 10, Յ. Եղիազարեան 10, Ա. Շէրպէթճեան 10, Ա. Ճիվանեան 5, Ե. Պօղոսեան 5, Գ. Ճարայեան 10, Ս. Յակոբեան 15։ Ընդհ. գումար 100 ֆրանք։ Տես վերը։)

∴

. . . Խմբագիր

ՀԷՐԻՔՈՒՐ, 20 Յունուար.— «Յառաջ»ը կարդալով շատ յուզուեցանք, Թուրքիայէն քշուած մեր հայ եղբայրներուն եւ քոյրերուն [illegible] հանգանակութեան, [illegible]թիւով քիչ ենք այստեղ —եւ գոնէ մէկ երախայի կաթի դրամ ճարել։ Մեզմէ հինգ վայրկեան հեռաւորութեամբ, Պէթօնքուր ըսուած տեղ մը կայ, ուր կը գտնուին 6 տնուոր Հայեր։ Անոնք ալ «Յառաջ»ի բացած հանգանակութիւնը լսելով, յօժարութեամբ մեզի միացան։ Ահաւասիկ կը ղրկենք 240 ֆրանք։

Ի. Աղլաղանեան

ՕԴԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐ

Յառաջիկայ գարնան, քսանըչորս ժամը անգամ մը կանոնաւոր թղթատար պիտի բանի Պերլինէն դէպի Պոլիս։ Թղթատարը պիտի մեկնի ամէն իրիկուն ժամը 7. 45ին, Էլեգրոյ ճեպընթացով, եւ առտուն 3ին օդանաւ պիտի փոխադրուի կլայվիցի մէջ։ Միայն Սօֆիա եւ Պելկրատ վար իջնելով, օդանաւը Պոլիս պիտի հասնի իրիկուան ժամը 8ին։ Ստիպողական նամակները պիտի ղրկուին անմիջապէս, իսկ սովորական թղթատարը՝ յաջորդ առտուն։ Հինգ ամիսէն, մասնաւոր սպասարկութիւն մը այս հաղորդակցութիւնը պիտի կապէ Էնկիւրիի հետ, իսկ մտադրութիւն կայ յառաջիկային երկարելու մինչեւ Ծայր. Արեւելք։ Դեռ ուրիշ հինգ սպասարկութիւններ ալ պիտի հաստատուին, Պերլինէն Լոնտոն, Փարիզ, Սէվիլլա, Սթոքհօլմ եւ Շէրպուրգ։ Այս գիծերուն վրայ բանող օդանաւերը ամբողջովին թղթատարական նախաբարին տրամադրութեան տակ պիտի գտնուին եւ միայն նամակներ ու կապոցներ պիտի փոխադրեն։ Շէրպուրգի սպասարկութեան նպատակը պիտի ըլլայ արագացնել Ատլանտեանի թղթատարներուն փոխադրութիւնը։

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ընդհանուր սպայակոյտին նախագահ Զօր. Մազարաքիս յօդուած մը հրատարակելով, կը շեշտէ թէ բանակը սպառազինութեան պէտք ունի։ Պատերազմական նախարարը անպատեհ հռչակած ըլլալով այս գրութիւնը, կը կարծուի թէ Զօր. Մազարաքիս պիտի հրաժարի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՌՈՒԲԷՆ ԽԱՆ-ԱԶԱՏ

27 երկար տարիներ են սահել են, բայց յիշում եմ երէկւայ նման, թէ ինչպէս Թաւրիզի «Հայկազեան-Թամարեան» դպրոցի մի քանի հարիւր աշակերտներ ամէն օր մէկ մարդու պէս հաւաքւում էինք մեր դպրոցի բակում, մեր երէկւայ ցոյցը շարունակելու անխախտ որոշումով։

— Ջենք ուզո՛ւմ, չենք ուզո՛ւմ.

Բղաւում էին մեր մանուկ կոկորդները եւ «չենք»ին յաջորդող «ուո»ն երբեմն այնքան էր երկարում, որ «զում»ը շատ անգամ կորչում էր յաջորդ բառերի մէջ։

Մեր դպրոցը տարիներ առաջ ազատուել էր կիսագրագէտ «Փալախկա»յի կողմնակից ուսուցիչներից, շնորհիւ Տիգրան Բաշմաճեանի խմբի։ Այդ խմբի մէջ էին նաեւ Մարտիրոս Ցարութիւնեան, Օր. Փուզինեան, Երուանդ Ֆրանգեան, որոնք տարիների հետ մեզ կապեցին դպրոցին ու իրենց։ Աշակերտին գաւազանաբար ծեծելը, արիւնլուայ գետին փռելը, ձուած պահելը և ուրիշ բազմազան վայրենի պատիժներ էլ չկային դպրոցում. հին ձեւի դաստիարակութիւնը բոլորովին փոխուած էր. դասարանները երկսեռ, մանկական սիրուն ցերեկոյթներ, հաճելի ժամանցներ եւլն. մի նոր շունչ էին տուել մինչեւ իսկ մեր դպրոցի պատերին։

Նոյն նոր շունչը նաեւ դպրոցի պատերից դուրս։ Երիտասարդութիւնը հաւաքուած ուսուցչական խմբի շուրջը, յծուել էր կրթիչ, մտաւոր զարգացման նպատակով, դաստիարակչական աշխատանքների հանրային բոլոր խաւերում։ Դասախօսութիւն, ներկայացում, կրթական ընկերութիւններ յաջորդում էին իրար։

Այս շարժումը մի պակասութիւն ունէր միայն, մի յանցաւոր պակասութիւն, եւ դա Դաշնակցութեան շունչն էր, որ իրեն մատնում էր ամէն մի քայլափոխում։ Ահա թէ ինչու շինարար աշխատաւորների կողքին բուսցին հակառակորդներ, որոնք ոգի ի բոյն աշխատում էին մարել վառւող ճրագը։

Դժբախտաբար մութ, յետադէմ տարրերը խրախուսւում էին հակադաշնակցական հոսանքին պատկանող կազմակերպութեան կողմից և Հնչակ-Դաշնակցական պայքարը գնալով սուր կերպարանք էր ընդունում։

Դպրոցական հանդէսները, աղջիկ տղայ միեւնոյն նստարանի վրայ նստեցնելը, կրօնի դասերի կրճատումը եւ շատ անմեղ, բայց նորագոյն մանկավարժութեան թելադրած նորութիւններ մի-մի սուր զէնքեր էին հակառակորդ տարրերի ձեռքին։ Եւ այսպէս Թաւրիզը երկու մասի բաժանուած Ղուլան Հնչակեանների ձեռքին, Լիլաւան Դաշնակցականների, մեր սերունդը հասակ նետեց կուսակցական պայքարի հետ կողք-կողքի։ Մեր դպրոցը Լիլաւայումն էր, և մենք, բոլոր տարիքի դպրոցականներս գիտէինք, որ հնչակեան ուսուցիչները ծեծում են ու պատժում աշակերտներին, իսկ Դաշնակցականներն ընդհակառակն։

Եւ ահա 1903ին, կուսակցական այդ պայքարների հետեւանքով, մեր դպրոցը անցնում է հնչակեան հոգաբարձութեան ձեռքը։ Բաշմաճեանի խումբը ցրւում է եւ հրաւիրւում է նոր տեսուչ, նախ Գ. Չիլինգարեան, որի շուրջ սկսւում է սաստիկ պայքար, յետոյ հրաւիրւում է նոյնպէս հնչակեան Ռուբէն Խան-Ազատ։

Նոր տեսչի անուան կպած հնչակեան բառը բաւական էր յուզելու աշակերտութիւնը։ Մեծերը մանաւանդ աւելի փոքրերի մէջ ամէն ժամ վառ էին պահում ատելութիւնը եւ ամէն անգամ, երբ որեւէ հոգաբարձու կամ Ռուբէն Խան-Ազատ մտնում էր դպրոցի բակը, որպէսզի դասերը սկսելու հրամանը տայ, մենք գոռում էինք.

— Ջենք ո՛ւզում, չե՛նք ո՛ւզում։

Այսօր, երբ Թաւրիզից ստացած մի նամակից իմացայ Խան-Ազատի մահը, վաղեմինապէս մանուկ օրերի վառ մնացած այս յիշողութիւնը արթնացաւ։

Ինքը Ռուբէն Խան-Ազատ «Հայրենիք» ամսագրի 1929 թ. մարտ, 5 համարում իր «Հայ Յեղափոխականի Յուշերից» յօդուածաշարքում, նկարագրում է 1903ի ակնարկած դէպքերը, «Մեր բարի յարաբերութիւնների խանգարումը Թաւրիզի Դաշնակցականների հետ» վերնագրի տակ (տես էջ 102—106)։ Հին օրերի պայքարը մոռցած, հանգուցեալը տալիս է պատկերը մի շրջանի, որ այնքան անգնահատելի դեր կատարեց Ատրպատականի հայութեան կեանքում։

«Լիլաւայի դպրոցի ուսուցչական խմբի այդպէս անսպասելիօրէն ցրուելը անկեղծաբար ինձ խիստ մեծ ցաւ պատճառեց», գրում է Խանազատ (էջ 103)։ Քիչ յետոյ, երբ իրեն առաջարկում են նոյն դպրոցի տեսչի պաշտօնը, իր մերժումը այսպէս է պատճառաբանում.«Մարդիկ ամբողջ տարիներ աշխատանք են թափել ու զուրգուրել են այդ դպրոցը, որպէս իրենց հարազատ զաւակը եւ հիմա, բնականօրէն, չեն ցանկանում որ հակառակ կուսակցութեան մարդիկ այնտեղ ոտք դնեն». (էջ 104)։ Սակայն ընդունում է տեսչի պաշտօնը եւ մեր դպրոցը գալիս գործի անցնելու. բայց ինչպէս ինքն է նկարագրում.— «Հէնց այն է ուզում էի դասերը [illegible] աշակերտները սրահ հաւաքուին, երբ յանկարծ մի սոսկալի աղմուկ բարձրացաւ։ «Ջենք ուզում» բառերն էի միայն կարողանում հասկանալ աղմուկի միջից։ Զիմացայ, թէ ո՞ւր կամ ինչո՞ւ հոգաբարձուներից երկուսը բակն էին իջել, բայց տեսայ միայն, որ այդ հոգաբարձուները մանուկներ էին բռնել աշակերտների հետ». (էջ 105)։ Կուի ժամանակ Դէորգ անունով մի ծառայի գլուխ է պատռւում, որ գահաժառանգի մարդկանցից բերում է դպրոց, յանցաւորները ձերբակալելու, բայց հակառակ մեր օրերի սովորութեան, բառ Խան-Ազատի.

«Ինչ որ է, մի շատ անկարեւոր բան ներկայացնելով պաշտօնեաներին պատահած դէպքը, խնդիրը փակեցինք եւ բոլորս միասին դուրս գալով դպրոցից, ցրուեցինք մեր տները» (էջ 106)։

Այսպէս էր այն օրերին. մարդիկ պարտւում էին, նոյնիսկ ծեծում ու ծեծւում, բայց ամուր կառչած էին մնում «մեր լաթերը մեր տանը լուալու» քաղաքականութեան։ Իսկ այսօր մեր հոգաբարձական ընտրութիւնները օտարականների ներկայացուցիչների ներկայութեան են տեղի ունենում։

Ահա մեր օրերի սերունդը եւ ահա երէկւայ սերունդը, որ մնում էր Կուսակցական նեղմտութեան ի՜նչ օրինակելի քայլ։

Այդ սերնդի մէջ փայլուն ներկայացուցիչն էր Ռուբէն Խան-Ազատը։

1928ի ամառը տեսայ իրեն Թաւրիզում, իր «Յեղափոխականի յուշերը» գրելիս։ Ամէն մի հանդիպումիս աւելանում էր համակրանքս դէպի այդ անխոնջ յեղափոխականը, որ դաշտերից արտաքարգային լաւագոյն պաշտպաններից մէկը եղաւ հնչակեան դրօշի տակ, թէկուզ Դաշնակցութեան դէմ պայքարելով։ Իր «Սալօնոյի» մասին ժամանակին խօսել եմ այս էջերում։ Թաւրիզի իր վերջին տարիների կեանքը արժէ, որ գրի առնէ մեր Դաշնակցական մամուլը.

Վերջերս մտահոգ էր իր «Յուշերի» ընդհատման պատճառով եւ ուզում էր առանձին հրատարակել։

Կարծում եմ լաւագոյն յարգանքը կը լինի հին յեղափոխականի թարմ գերեզմանին, եթէ միացեալ ուժերով հրատարակութեան դրուին իր «Յուշերը», այնպէս ինչպէս ինքն է գրել։ Այդպիսով իր վերջին ցանկութիւնը կատարուած կը լինի եւ ապագայ պատմագիրը մի արժէքաւոր աղբիւր աւելի կ'ունենայ իր ձեռքի տակ, մեր յեղափոխական շարժումների լաւ պատմութիւնը գրելիս։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԽՐԱՄՆԵՐԸ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Ուշադրաւ երեւոյթ մըն է անշուշտ պատերազմական գրականութեան այն զարթօնքը, որուն ականատես եղանք վերջերս։ Հին կռուողներու քով յիշատակները յարութիւն առին տարօրէն կենդանութեամբ եւ գոյներու, ձեւերու պարզ, մարդկային եւ սակայն թափանցող շեշտերով. պատերազմը մեզի երեւցաւ իբրեւ նոր յայտնութիւն մը, նոյնիսկ անո՛նց, որոնք այդ մեծ տագնապին մէջէն անցած էին, առանց զայն տեսած ըլլալու կարծէք։ Պատերազմի անդրադարձումը մարդկային հոգեբանութեան, մարդոց զգացումներու եւ յուզումներու խորքին մէջ, ահա նոթ մը, որուն թեթեւ արձագանգները իմացած էինք մինչեւ ցարդ, եւ որ այս տարի մեզ գրաւեց, համակեց իբրեւ ուժգին համերգ մը։ Զարմացանք թէ ինչպէ՞ս մինչեւ ցարդ մարդիկ անդրադարձած չէին դէպքերու այսքան անկեղծ իմաստներուն։

Կը սպասուէր անշուշտ որ թատրոնը եւս, որ միշտ ժամանակի մտահոգութիւններուն հայելին եղած է, փորձէր մեզ ներկայացնել պատերազմը իբրեւ հոգեբանական տռամ։ Եւ ահա մայրաքաղաքներուն, Լոնտոնի, Փարիզի, եւ Պերլինի լաւագոյն բեմերու վրայ այս տարի միանգամայն կը խաղացուի անգլիացի երիտասարդ թատերգակի մը, Ռ. Շէրիֆի մէկ գործը։ Իր երկրին մէջ տռամը մակագրուած է «Ճամբորդութեան վերջը», Գերմանիոյ մէջ թարգմանուած է իբրեւ «Միւս երեսը», իսկ Փարիզ, Օդէոնի Է. Թատրոնը կը խաղայ «Մեծ ճամբորդութիւնը» անունին տակ։

Տռամը իր պատմութիւնը ունի։ Հեղինակը անգլիացի նախկին պատերազմիկ մը, Լոնտոնի մէջ գրասենեակի անյայտ պաշտօնեայ մըն էր, երբ հրաւիրուեցաւ մարզական ակումբի մը սիրողներու խումբին համար պզտիկ խաղ մը գրելու։ Ինք յիշեց այս խօսքը որ անգլիացի զօրավարտակ մը գտած էր տարիներ առաջ Գերմանացիներու ձեռքէն գրաւուած խրամներու պատին վրայ. «Մահը ճամբորդութեան վախճանն է»։

Այդ ցաւագինօրէն ճշմարիտ բնաբանին շուրջ ան իր տպաւորութիւնները հիւսեց եւ կենդանացուց։ Խաղը բեմադրուեցաւ եւ թերեւս պիտի կորսուէր, եթէ-երբեք Լոնտոնի Սավուա մեծ թատրոնի տնօրէնը զուգադիպութեամբ ներկայ չըլլար հոն։ Ան գուշակեց որ այդ տռամը մեծ ճակատագրի մը սահմանուած է, որովհետեւ հոգեբանական բացէին կը համապատասխանէ լիովին. ինք իսկ բացուց թատերգութիւնը և այդ օրէն յաջողութիւնը թեւեր տուաւ անոր եւ սահմանները անցուց։

Ես ալ, քանի մը օր առաջ, «Օդէոն Է.»ի բեմին վրայ դիտեցի խաղարկութիւնը, Չեմ ըսեր թէ գերազանց գործ մըն է եւ կրնայ ինքզինքը պարտադրել ամէն ճաշակի եւ ըմբռնումի, բայց որոշ խառնուածք ունեցող մարդիկ խորապէս պիտի սիրեն զայն։

Բեմը կը բացուի մթին սրահի մը առջեւ։ Պատերազմի օրերուն, յառաջապահ խրամներու մէջ, սպաներու խաւարչուտ կայանի մը առջեւն ենք։ Խարխուլ սեղանի մը վրայ, թիթեղէ տուփերու մէջ քանի մը մոմեր հազիւ կը յաջողին ծակել ուրուային, ծանր խաւարը։ Մարդ կը տարուի մտածելու արտասուոտ խոնաւութեան, անշարժ զարշահոտութիւններու մասին՝ կատրուած անօթներ սեղանին շուրջ. խորը դուռ մը, աւելի ճիշդ բացուածք մը, ուրկէ ներս կը սողոսկին տժգոյն ճաճանչներ.— լուսնի հիւանդ ժպիտը կամ հեռաւոր պայթող ռումբերու փշրուած լոյսը։

Ամբողջ խաղի ընթացքին խուլ միայուն հնչիւն մը. տանկէնկալ պայթումներով ջղաձգեալ մելամաղձոտ լռութիւնը կը տիրապետէ այդ խուցին, թշնամի խրամները յետուն մեզ մեր անդին են։ Մեծ յարձակողականի մը կը սպասուի, ծանր օրեր են...։

Բայց պատերազմի խանձող շունչին տակ, այդ խանձին մէջ ապրող սպաները մեզ կ'երեւին անըմբռնելի անտարբերութեան մը դիմակով։ Անոնք կարծես չեն ապրիր այդ պահը, այդ վայրը։ Պատերազմը տեղ չէ՞ գրաւած արդեօք իրենց հոգիին մէջ. կը խօսին մուկերու, մլուկներու, ուտելի եւ պղպեղի մասին. ամէնէն ողբերգական դէպքերը կը վերածուին իրենց մէջ թեթեւամիտ-տարամտութիւններու։ Հազուագիւտ պահերու մէջ է միայն որ կը զգանք թէ այդ ուզուած, բռնազբօսիկ քաշքշուքը պատրուակ մըն է չտեսնելու, չիմանալու համար իրենց հոգիին դժխեմ, դառն աչքերը։ Կարենալ տանելու հա՞մար այս վիճակը անհրաժեշտ է չխորհիլ, փակել միտքը։ Ոմանք ալքոլի մէջ, ոմանք աղմկարար բառերու տակ, ուրիշներ ստոյիկեան անտարբերութեան ներքեւ կը ջանան խեղդել, մեռցնել զայն։ Ու երբ յանկարծ... կը գտնենք մէկը որ կը վարանի, կը փորձէ խուսափիլ այդ անելէն, պէտք կ'ըլլայ զէնքի սպառնալիքով կեցնել զայն, կեցնել հոն այդ բոյթ, մուլ հարկադրանքին առջեւ, որովհետեւ վերջապէս հող ուրիշ մարդիկ կան, ընկերներ կան, բարեկամներ, ամէնն ալ տարուած այն մոլեխնդով ու անզգանիւ է զանոնք լքել ու փախիլ...

Անգլիայէն դեռ նոր եկած երիտասարդ սպայ մը, Ռալիֆի ներկայութիւնը նոր շունչ մը կը բերէ սպաներու այս չարաշուք կայանին։ Ռալիֆ եկած է խանդավառութեամբ, ապրելու համար իր կեանքին հերոսական մէկ խաղը. պատերազմը կը ներկայէ առիթ մը դուրս գալու կեանքի սովորական իրականութենէն, եւ ինքզինքէն։ Իր ռոմանթիք երեւակայութիւնը նախ աչքին կը մատծէ խրամներու վրայ փռուած անդորրէն եւ իր շուրջիններուն խելառ խօսքերէն։ Իր բացակայ միամտութիւնը զուրթ կը շարժէ իր ընկերակիցներուն Սթէնհոփ իր երբեմնի երէց մէկ ընկերակիցը ու բարեկամը Ռալիֆի քրոջ, դժգոհ անոր գալուստէն. մինչ ինք հերոս մը կը նկատուի թերեւս նորեկ երիտասարդին կողմէն, անոր պիտի երեւի այլեւս իր իսկական գոյնով. ընկճուած, անձնատուր՝ գինիի, կամովին կուրցած՝ անողոք այլանդակութեան առջեւ որ պատերազմն է։ Ցաւին է մանաւանդ այն դրուագը ուր Սթէնհոփ Ռալիֆի ձեռքէն կը խլէ նամակ մը, ուր կը կասկածի թէ իր մասին անախորժ բառեր պիտի գտնէ գրուած, մինչ հոն կը գտնէ հիացումի խօսքեր միայն...

(Չէ՞ որ պատերազմը կը խաթարէ մարդոց ներքին պայծառութիւնը։)

Օր մը Ռալիֆ եւ ուրիշ տասնեց սպայ մը, Օսպորն, կը կոչուին վտանգաւոր ձեռնարկի մը. թշնամի խրամներէն գերման զինուոր մը գերել, մանրամասնութիւններ ունենալու համար վերահաս յարձակումի մասին։ Ռալիֆ խոյանքով լեցուն, բոլպէն հառած կը նկատէ ինքնինքը. իր հերոսական թափը արժեցնելու. հպարտ է մեծ դերի մը կոչուած ըլլալուն...։ Ահա մտմին առջեւ երկուքը նստած, կը սպասեն այն պահուն, երբ տասը զինուորով դուրս պիտի խուժեն դէպի մեծ արկածախնդրութիւնը։ Ռալիֆ հրճուանքէն կը զառանցէ, մինչ Օսպորն, գերագոյն ճիգով մը, ժամացոյցը աչքերուն առջեւ, կը ջանայ բոլորովին օտարոտի, հեռաւոր մտածումներով անցընել այդ յետին պահերը...

Ու երբ կը հնչէ ուժեղ, վճռական բալէն, դուրս կը նետուին անոնք ու խրամներէն կը բարձրանայ կաւէի դղրդալից աղմուկը. ճաճանչներ, վայրագ կանչեր, պայթումներ, մեծ, յուսակտուր անկումներու սարսուռներ...

Այդ յանդուգն խաղը յաջողած է. գերման գերիէն, ակնկալուած յայտարարութիւնները ձեռք ձգուեր են. բայց ի՜նչ գինով.

Ու երբ Ռալիֆ ներս կը մտնէ, մինակ. Օսպորն եւ վեց զինուորներու մահը տեսնելէն յետոյ, ան մէջտեղէն, հոգիին խորքէն, ճաթած մարդ է այլեւս. ան տեսած է այլեւս պատերազմը. տեսած է թէ մարդկային հերոսութիւններու խոյանքներու տեղ չկայ այն դժոխային սպանդանոցին մէջ. ուր մարդոց, Օսպորնի նման խորունկ մարդոց ներքին արժէքները, վեհափառ հոգին, անսահման զգայնութիւնը կը տրորուի. կը գզգետնուի. դաշտերու ծաղիկներուն նման, ու երազ, յոյս. սէր, ամէնը, ինչ որ մարդու մէջ կայ գեղեցիկ եւ անմահ, կ'երթան խառնուիլ ցեխի եւ արիւնաշաղախի մէջ...

Ռալիֆ, երազաթափ եւ յուսամլրեալ, աղէկտուր հեծեծանք մը ունի եւ իր մէջ կը խօսի միայն արթնցող խղճմտանքին ճիչը։ Ան տեսած է պատերազմին «միւս երեսը»։ Ինչ կրնայ ընել սակայն մարդկային տկար խղճմտանքը, թխմուած խրամի մը խորը, երբ դուրսը կ'ոռնայ պատերազմի անհարկու իրականութիւնը...։

Մեզի համար հասկնալի կը դառնայ թէ ինչո՞ւ հմայաթափ Ռալիֆ, անկարող հակազդելու դէպքերու բռնութեան, ինչպէս շատ շատեր, դուրս կը նետուի խելայեղ մեծ յարձակողականի առտուն ու քիչ ետք ներս կը բերեն զինքը, վիրաւոր, հոգիին պէս մարմինն ալ փշրուած... Կը տարուինք մտածելու թէ ինք այդ վախճանը ուզելով փնտռած էր, որովհետեւ այլեւս չէր կըրնար տանիլ, համակերպիլ շուրջի իրականութեան, որմէ դուրս գալու ուրիշ ելք մը չէր տեսներ։

Պահ առ պահ, դուրսը կը սաստկանայ զրահը. աղմուկը կը մոլեգնի, կը շանթէ, կը սարսէ...

Ռալիֆի շուրջ խաւարը կը բոցավառի, կը մարի, կը մարմրի. մեռնութիւնը կը լեցուի հազար պայթումներով եւ մահաշուք լռութեան նօպաներով. մութին մէջ իր դէմքը կը մնայ սպիտակ, տառապանքէն ճմրթկուած ու երբ ան, հեռացող ճաճանչի մը նման կը տժգունի, կը լուծուի վերջնական անդորրին մէջ, յանկարծ ռումբ մը կուգայ կը խոցէ խրամը...

Վարագոյրը կ'իջնէ։ Որոտումներ փոշիի եւ աւերութեան տակ թաղուող Ռալիֆի դիակին վրայ։ Ան կատարած է այլեւս իր «Մեծ ճամբորդութիւնը»։ Չէ՞ որ մահը վախճանն է ամէն ճամբորդութիւններու...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԻՍ-ԳԻՏԱԿԱՆ

ՎԻԹԽԱՐԻ ԾՐԱԳԻՐ

Գերմանացի գիտուն ու ձգէտ երկրաչափներ այս մշակելու վրայ են հսկայ ծրագիր մը, որուն նպատա չորցնել Հիւսիսային Ծովը, լեցնելով անոր մէջ։

Խնդրոյ առարկայ ծով սին տարածութիւնն է 260 քառակուսի քիլոմէթր, Փրանսայի ամբողջ մա գրեթէ կէսը։ Հիւսիսային հարաւային մասին խոր համեմատաբար քիչ է, լու սահմանուած ծովին տարածութեան վրայ 54 աւելի խորութիւն չկայ։

Բաժանման այն մեծ որ Հիւս. Ծովը երկու մ բաժնէ, պիտի ունենայ քիլոմեթր երկայնութ պիտի տարածուի անգլիական ծովեզերքէն կէրրակի եզերքէն մինչ մարքա։ Այդ ամբարտակ բարձրութիւնը պիտի ըլլ տաւորապէս 20 մեթր։

Բաժանման երկրորդ պիտի ունենայ 240 երկայնութիւն, սկսելով եզերքէն եւ երկարելով Թեմիզի հիւսիսային գ նը, պիտի հասնի կէտի մը Քալէի միջեւ։ Ասկէ երթ լանտայի եզերքին թեամբ պիտի հասնի Ըլ Ասով կարելի պիտի ըլլայ եւ Հռենոսի ջուրերը ջրանցքով մը դէպի Մանշ եւ Թոյլատրել մուտք մէջ ոչ ծիքային եւ Հո եկող նաւերուն։

Երրորդ թումբս մէջ պս գետերուն ջուրերը ռաջնորդէ դէպի Պալթ [illegible] եղանակով քիլ իբր նաւ եւ ծովային առեւտուր տեղը պիտի անցնի Համպուրկ քաղաքներու

Այս պայմաններու մէ պիտի ըլլայ այլեւս մո կէն փապուղի շինելու, այն ատեն Անգլիան ցա երկրի պիտի վերածուի կամուրջ մը ծովային մէջէն եւ եզերքին թեամբ պիտի բաւէ, միացնելով Եւրոպային

Հաշուուած է որ ցամ րածութիւնք այդ ընդար դամասին վրայ կարելի լայ 20 միլիոն բնակիչ հանգստաւէտ պայմաններ

Փորձագէտները իրա նախատեսեն հանքային ընդարձակ մթերքներ, գ բար քարածուխի հանքեր, Եւրոպայի համար շահե առատ ու անսպառ աղբիւ տի հայթայթեն։ Եթէ նիան, իբր իրեն ինկած ստանայ այդ տար միայն մէկ երրորդը, պ իր զօրենի բերքը 50 առ աւելցնել, իսկ կենդան տադրութիւնը 10 ա շատցնել, եւ ասով պ գրեթէ բոլորովին անկ ստեղծել իր ժողովրդ պարենաւորման տեսակէ

Այս խոշոր ու հ ծրագրին հեղինակները կ թէ արհեստագիտական գ թեանց կողքին՝ պիտի հ նաեւ ո՛չ նուազ տնտեսա քաղաքական խոչընդոտներ գարեւ Հիւս. Ծովի ձկնոր կարեւոր առեւտուրը հիմն տի գադրի։ Հոլանտա, Պել Տանըմարքա, իբր ծով երկիրներ, պիտի զրկուի ծովային առեւտուրի ու

...ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԲՌՆԱԳԱՂԹԸ

...ՆԱՏԵՍ ՇԷՅԽԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՃԱՄԲՈՒ ԶԱՐՀՈՒՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

...ՊԷՅՐՈՒԹ, 12 յունուար ...ք Թղթ.) — Ականատես մըն կը պատմէ, խղճով եւ շէյխ: — Իմ ճամբորդութեանս ըն...գքին, զոր կատարեցի Տիգր...քիրի, Մալաթիայի եւ Խար...քիրի կողմերը, հանդիպեցայ ...ճիներու, որոնք անճանաչելի ...րձած էին, աչքերը փորուած ...խողխողուած։ Պատկերներ որոնց ...ցեւ, քա՛ն իսկ, կարեկցու...թ կը զգայ։

...կը տեղահանուին խումբ առ ...մը, այնպէս ինչպէս կ'ըլլա... պատերազմի օրերուն։ Կը ...ւաքուին հրապարակներու վրայ, ...յլ չտալով ծախել իրենց կալ...ածներն իսկ։ Խեղճերը կը ճամ...րդեն առանց կառքի եւ կամ ...ւէ կենդանիի, որովհետեւ ...րք կառավարութիւնը գրա...ծ է զանոնք։

Օրական չորս ժամ կը քա..., ոստիկաններու հսկողութեան ...կ. եւ գիշերը կ'իջեւանին ...ցօրեայ "Խանը" խարապանով ...րձած է սովորական, ու ինչպէս ...ւկան ճամբու երկայքին դիակ...ր։

Լսեցէ՛ք, Հայե՛ր, ու ողբացէ՛ք ...ւք ձեր վրայ։ Ես տեսայ Պէ...իր անունով ոստիկան-տեսուչ մը, ...մէկ գիշերուան մէջ, վրանի ...ը տակ ըլլեց չորս հայ աղջիկ...ը, ծիծերու ու ողբերու մէջ...։

...ճամբու ընթացքին հաց չեն ...ար, ու եթէ երբե՛ք մարդկային ...ւոք մը կարեկցօրէն ուզէ օգ...ել, կը մերժուի եւ կը յանդի...անուի։

Աւելի քան 3000 հոգինոց խումբ մըն է այս կարաւանը, բաժնուած 100-500 հոգինոց խումբերու, որոնք կը քշուին իւրարմէ երկու երեք օր յետոյ։

* * *

Ընթերցող բարեկա՛մ, դուն որ կարդացիր այս տողերը, անշուշտ յիշեցիր 1915ի սարսափները։ Իսկ ի՞նչպէս պիտի հաւատացնես պարագ։

Հանգանակութեան գործը վերջին ծայր դանդաղ կ'ընթայ. մեր քաղաքին մէջ։ 2 Ռ. Միութիւնը կրցաւ հաւաքել աւելի մեծ գումար մը քան այն զոր հաւաքեցին մեր ակիւար առաջնորդները իրենց ազօրինի խորհուրդներով։

Կ'արժէ աչք մը պտտցնել ու տեսնել անունները մարդոց որոնք մասնակցած են հանգանակութեան։ Ցիկին մը, 10 ս. զ. կուտայ (2 Ֆրանք) աղէտեալներուն, մինչդեռ միայն իր զարդեղէններով կրնար հարիւրաւոր հոգիներ կշտացնել։ Ուրիշներ, որոնք Թուխս նստած են հազարներու վրայ, ու իբրեւ ազգասէր կը ներկայանան հանրութեան, թող ըսեն, քանի՞ լումա տուին հալէպ հասած թշուառներուն։

Վարչական մարմնի, ցնտասկան խորհուրդի, ու նաեւ Ուսումնականի յարգելի անդամներ եւ աղաներ, պատասխանեցէ՛ք, ինչո՞ւ կը գլանաք։ Արդեօք ո՞յս ալ յեղափոխութեան համար կը հաւաքուի։

Արդա՞ր էք։ Կատարեցէք պարտքը։

Փալ Սամէլ

...ւանութեան ընծայած առաքելու...թիւններէն։

Վերջապէս, Հիւս ծովի չորս... ...ումով անհրաժեշտ պիտի նկատ... ...ինոր սահմանագծումներ կատար... ...ել Եւրոպական բազմաթիւ պե...երու սփռական երկիրներու մի... ...ւ, ծնունդ տալով քաղաքական ...րվէճներու եւ կնճռոտութիւններու։

Կարծես թէ չէին բաւեր մին...ւ հիմա Եւրոպայի մէջ տիրող հա...կամարտութիւններն ու թշնամու...թիւնները, հիմա ալ ծովերը ցամ...քեցնելով, դուռ պիտի բացուի նո...րանոր պայքարներու եւ հակա...ակութիւններու։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՄԱՍՆԱԿՑԻ՞Լ ԹԷ ՈՉ

Ինչպէս գրած էինք, յառաջիկայ շաբաթ եւ կիրակի տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. ժողովը, որոշելու համար կառավարութեան մասնակցելու կամ չմասնակցելու փափուկ խնդիրը։

Կրեթէ բոլոր բոլոր շրջանային դաշնակցութիւնները յայտնած են իրենց տեսակէտները։ Թերեւս ոչ մէկ խնդիր այսքան զբաղեցուցած է կուսակցութիւնը։ 120,000 անդամները, խմբուած՝ 4000 խմբակցութեանց մէջ, ուղղակի հրաւիրուեցան իրենց կարծիքը յայտնելու։ Ամբողջ երկու ամիս, կուսակցութեան գլխաւոր վարիչները ընդլայնեցին իրենց տեսակէտները, մասնակցութեան թեր կամ դէմ։

Մինչեւ հիմա կատարուած քուէարկութիւններէն դատելով, մասնակցութեան հակառակորդները պիտի շահին 550 ձայնի մեծամասնութեամբ։ Ժողովին պիտի մասնակցին 3600 պատուիրակներ, անցեալ տարուան 3100ին դէմ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Զօրավար Կուրօ, Փարիզի հրամանատարը, այցելելով «Լնիս» խմբակցութեան նկարահանդէսը, իր գոհունակութիւնն յայտնած է ներկայ արուեստագէտներուն։

Շաբաթ իրիկուն, ցուցահանդէսին մասնակցող արուեստագէտները հացկերոյթ մը սարքած էին ի պատիւ խմբակցութեան պատուոյ անդամներուն։ Քէլէկեան խան այդ առթիւ յանձն առած է այս ցուցահանդէսէն հաւաքածոյ մը կազմելով ընծայել Հայաստանի Թանգարանին։

Դարձեալ շաբաթ օր, Լիւքսէնպուրկի Թանգարանէն մասնագէտներ ներկայանալով, անմիջապէս վճարած եւ գնած են Գ. Ս. Խաչատրեանի Bleu նկարը, Թանգարանին համար, ինչ որ մեծ արժէք ունի բարոյական տեսակէտով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ կրիփի համաճարակ ծագած է քաղաքին մէջ եւ բազմաթիւ մահեր պատահած են։

∴ Փարիզի մէջ մեռաւ Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ, նախկին նախագահ Ազգ. մեծ Ժողովին, որ ըմբոստանալով Մ. Քէմալի դէմ, աչքէ ինկած եւ Եւրոպա ապաստանած էր։

ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

Քէմալական Թուրքիան ալ, հետեւելով միջազգային շարժման, ունեցաւ իր գեղեցկութեան թագուհին։ Մրցումը կազմակերպած էր «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը, որ գեղուհիներու լուսանկարները կը հրատարակէր ամիսներէ ի վեր։ Ընչուշտ մեծ մասը Թրքուհիներ էին, քանի մը Յոյներ եւ Հրեաներ եւ թերեւս մէկ ալ հայ (անունը յայտնուած չըլլալով)։ Պոլսոյ մէջ թագուհին ընտրուեցաւ յունուար 12ին, կիրակի օր, մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Ընհամար բազմութիւն մը խռնուած էր հանդիսավայրի շէնքին առջեւ։

«Ճիւմհուրիյէթ» եւ գեղեցիկներուն յատկացուած էր «Թիւրքօւագ»ի Թէփէ Պաշըի կողմի սրահը, ուր որոշուած ժամուն հաւաքուած էին ընտրողներն ու գեղանի ընտրելիները։

«Ճիւմհուրիյէթ» կ'անդամակցէին Թուրք ծանօթ մտաւորականներ, ինչպէս Ապտիւլհագ Համիտ, Խալիտ Զիա, Հիւսէին Ճահիտ, Րահմի պէյերը, արուեստագէտներ, բժիշկներ, գասախօսներ եւ լրագրողներ։ Թեկնածու 20 աղջիկները, որոնք հինգշաբթի գիշերուան պարահանդէսին մէջ զատուած էին ընդհանուր քուէարկութեամբ, այս անգամ ներկայացան «Ճիւրի»ին հաւաքաբար եւ առանձին, իրենց դէմքը ու մարմնի շնորհները ներկայացնելով։ Գաղտնի քուէարկութեամբ, «Թագուհի» ընտրուեցաւ Միւպէճճել Նամըգ հանըմ։

«Թուրքիոյ գեղեցիկ»ը, Միւպէճճէլ Նամըգ հանըմ, աղջիկն է նաւահանգիստի պաշտօնեայ Նամըգ պէյի։ 18 տարեկան է, կանաչաւուն աչքերով, շագանակագոյն մազերով։ Հասակաւոր է եւ համեմատաբար աճած մարմնով։ Իր դէմքին ու մարմնին ներդաշնակ գիծերը այս աղջկան շնորհը աւելի գայթուն կը դարձնէին իր անանգայը ու անսեթեւեթ երեւումով։

Թուրք գեղուհին փետրուարին Փարիզ պիտի անցնի, «Եւրոպայի Թագուհի»ի ընտրութեան մասնակցելու, եւ Սեպտեմբերին ալ Րիօ տը Ժանէյրօ, ուր 1930ի աշխարհի գեղեցկութեան թագուհին պիտի ընտրուի հին ու նոր աշխարհի գեղեցիկներուն մէջէն։ Այսպէս, այս տարի Թուրքիան ալ պիտի երեւայ գեղեցկութեան ասպարէզին մէջ։

Րիօ տը Ժանէյրոյի մէջ, առաջին մրցանակի արժանացող գեղուհին պիտի ստանայ 10 հազար տոլար պարգեւ, Բ.՝ 5 հազար. Գ.՝ 2 հազար։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ գեղեցկութեան մրցումն ալ առեւտուրի առարկայ դարձած է այլեւս։

ՎԷՃ ՄԸ ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ բոլշեւիկներուն շաբաթաթերթը, քանի մը ամիսէ ի վեր բուռն պայքար մը կը մղէ ռամկավարներուն եւ բարեգործականի դէմ, Նուպարաշէնի ձեռնարկին առթիւ։ Հետեւեալ հատուածը կը քաղենք վերջին թիւէն (11 յունուար).

— «Ասկէ մի քանի շաբաթ առաջ «Պայքար» առաջին էջին վրայ երեւցող փոքրիկ գրութիւնով մը կը յայտնէր, թէ Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը նշանակած է ընկ. Մնացականը «Նուպարաշէն»ի վերաբերեալ բանակցութիւնները վարելու։ Նոյն գրութեան մէջ կար տարբեր նախապայմաններէն մին՝ աւանի շինութեան համար յատկացուած վայրի մասին։

Բարեգործականի եւ «Պայքար»ի մարդիկ, որ զանազան գործերու մէջ իրար կը լրացնեն, չեն տար, սակայն, ինչ պայմաններ, որոնց Բարեգործականի կողմէ ընդունուելէն կախում ունի «Պայքար»ի մէջ տպուած մէկ պայմանի գործադրութիւնը։

Աւելի ուշագրաւ կէտ մըն ալ այն է որ, «Պայքար» թերթս անգգալաբար, կը յայտնէ թէ վերոյիշեալ պայմանները անցեալ օգոստոսին առաջուած են խորհրդային կառավարութենէն։ Մինչդեռ Բարեգործականի վարիչ պատուիրակ Վ. Մալէզեան, օգոստոս ամսէն վերջ, Նիւ Եօրք, Շիքակօ եւ այլ քաղաքներու մէջ խօսած ատեն, գրպանէն գեղին թուղթ մը հանելով կը յայտարարէր, թէ հեռագիր մը ստացած է, ըստ որու Բարեգործականի եւ խորհրդային կառավարութեան միջեւ «Նուպարաշէն»ի վերաբերեալ վերջնական համաձայնութիւն մը կայացած է։

Նախորդ գրութիւնով մը մենք յայտարարեցինք, թէ խորհրդային կառավարութեան եւ Բարեգործականի միջեւ ոչ մէկ համաձայնութիւն չէ կայացած եւ դարձեալ կը յայտարարենք, թէ մինչեւ այսօր ալ այդպիսի համաձայնութիւն չկայ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՑԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԱՐՑԱՆ, (Ցապազած). — Ցարեգլխի առթիւ, հանդէս մը տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. ակումբին մէջ, Մարսէյլի առաջնորդին նախագահութեամբ։ Ներկայ էին բազմաթիւ ծնողներ իրենց փոքրիկներով։ Այս վերջիններուն համար, պատրաստուած էր գեղեցիկ տօնածառ մը, մոմերով եւ գոյնզգոյն խաղալիքներով զարդարուած։

Բազմաթիւ խօսք եղաւ կրթասիրաց Միութեան կողմէ։ Ցետոյ, մանուկները խմբովին երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը եւ ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին։ Պ. Հայկազ Ներկարարեան արտասանեց Սիամանթոյի «Հայ որդիները»։ Մէջ ընդ մէջ մեներգեց Օր. Ովսաննա Նազաշեանը։ Օր. Աստղիկ արտասանեց «Նոր Տարին»։ Ցետոյ տեղի ունեցան հայկական պարեր պզտիկներու կողմէ եւ երգեր։ Երեսունէ աւելի աշակերտներ կային եւ իւրաքանչիւրը մէկ արտասանութիւն ըրաւ։ Փոքրիկ մը քնացած էր. Ձայն տուին, ելաւ բեմին վրայ եւ գեռ քնաթաթախ, ըսաւ.

Ցունիս մէջը հավուզ է,
Մէջի ջուրը պաղ է,
Գացէք ըսէք վատ Թուրքին,
Հայը Հայաստան հ՚ուզէ...

Երկու ամսուան մէջ բաւական հայերէն սորվեր էին փոքրիկները, որոնց վրայ կը գուրգուրայ Ցիկին Ա. Քէշիշեանը։ «Կարայ գանդ պապան» իր աւանդական հագուստներովն ներս մտաւ եւ նուէր բաժնեց պզտիկներուն եւ ժողովուրդին։

Առաջնորդը 50 Ֆրանք նուիրեց դպրոցին։ Ներկաներն ալ մասնակցեցան իրենց կարողութեան համեմատ։ Ցետոյ ներկայացուեցաւ «Դդումի վաճառական»ը։

Պալաքեան եպիսկ. խօսք առնելով գնահատեց Միութեան երկու ամսուան գործունէութիւնը։ Մաղթեց որ բոլոր գաղութներու մէջ այս տեսակ ձեռնարկներ ըլլան եւ պզտիկները այլասերումէ փրկուին։ Միութիւնը կարծրանհաւ մը եւ շիշ մը ըմպելի աճուրդի դրաւ որ բարձրացաւ 400 Ֆր ի։ Շահեցաւ Պ. Պօղոս Այօեանը որ 10 Ֆրանք նուէր տուաւ։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մենք պէտք է կռուինք»ով եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Ս. Ց. Նազարէթեան

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նաւային խորհրդաժողովին առթիւ, որ բացուեցաւ երէկ, Լոնտոնի մէջ, կ'արժէ յիշել քանի մը թուականներ.—

1900 — Բրիտանական նաւատորմը, Ֆրանսականին երկու անգամն է եւ ամերիկեանին եւ ճափոնականին եօթն անգամը։ Կը տիրապետէ աշխարհի։

1914 — Զինեալ խաղաղութեան շրջան։ կատաղի արշաւ դէպի սպառազինութիւն։ Մեծն Բրիտանիան ամենազօր է տակաւին, բայց Մ. Նահանգները կը փորձեն իր ետեւէն հասնիլ եւ ճափոն յառաջդիմութիւններ կ'ընէ։

1921 — Կը բացուի Ուաշինկթընի խորհրդաժողովը։ Անգլիական եւ Ֆրանսական տորմիղները մասնաւորապէս վնասուած են։ Մ. Նահանգները իրենց կամքը կը յայտնեն եւ գրեթէ կը մօտենան մարտանաւերու տարողութեամբ՝ անգլիականին։ Կ'որոշուի սահմանափակել առաջնակարգ մարտանաւերը (գրահաւորներ եւ զրահապատ յածանաւ)։ Սպառազինութիւնները կը շարունակուին։

1924 — Մ. Նահանգները հասած են Անգլիոյ։ Ֆրանսա չէ վերականգնած իր նախապատերազմեան նաւատորմը։ Ամբողջութիւնը բաղդատելով 1924ի հետ, անգլիական, Ֆրանսական եւ իտալական տորմիղները պակսած են, ամերիկեանն ու ճափոնականը աւելցած։

''ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

Արօզապերիայի գաւակները, ամէնն ալ սիրուն սերունդ, նոյն խորխ արտաքինը կը պահեն միշտ ու կնամարդիկ ալ նոյն հպարտ կեցուածքը։ Նեղեղքին, այդ կիներուն տեղը միշտ որոշ էր, ժամուն մէջտեղը եւ անոնք գիւղէն քանի մը րոպէի յապաղումով գալ գրաւել իրենց տեղը, որպէսզի աւելի շատ ուշադրութիւն գրաւէ իրենց շրջազգեստին, ջղանցքներուն եւ ուսնոցներուն խշրտիւնը։

Այդ ընտանիքին մէջ ամենապզտիկ արարողութիւնն անգամ, ըլլար հարսնիք կամ մկրտութիւն, հանդիսաւորութեան մը կը վերածուէր։ Ու երբ անոնցմէ մէկը կը մեռնէր, երեզը այնքան զօփանք ունէր ընելիք անոր ծառայութիւններուն վրայ, որ գիւղին կիները մասնաւորապէս կ'երթային մեծ պատարագին, լսելու համար անոնց թաւումը։

Երկար տարիներէ ի վեր, մինչեւ բոլոր երկրագործները հետիոտն կը քալէին, Արօզապերայի մարդիկ (այս անունն իսկ կարծես գաւազակարգ մը կը մատնանշէր) իրեց կառքը ունէին ու անոր լծուած մոխրագոյն ձի մը։ Իրենց եզներն անգամ աւելի փառայեղ կը թուէին քան գրացիներունը, կապոյտ-կարմիր գիծերով ծածկոցներուն տակ, որոնց եզրերքին, ճոխ գոյներով բանուած կ'երեւէին ընտանիքին սկզբնատառերը։

Արօզապերիաներուն առատաձեռնութիւնը չափ ու սահման չէր ճանչնար։ Շատ որբեր որդեգրած էին իրենց ծախսով նորոգութիւններ ընել տուած էին. շատ յաճախ հագուեցուցած էին մերձակայ ժառաւային կոյսը, որ կ'արտասուէր խաչին ստորոտը։

Այդ բարեկեցութիւնը եւ այդ համբաւը, աշխատանքով էր միայն որ կը ծաղկէր անվթար։ Մանէխ եւ Ժան-Փիէռ միշտ այդ խօսքը իմացած էին իրենց հօր շրթունքին վրայ։

Իրենց աղայութեան օրերուն, երբեմն գժգոհութիւն զգացեր էին որ կը ստիպուէին, կրօնագիտութեան գիրքը ուսումնասիրելով հանդերձ, առաջ քաշել արօրը եւ եզները զոր կը վարէր իրենց հայրը։ Յաճախ ընդվզած էին թէ ինչո՞ւ դպրոցէն վերադառնալնուն պէս կը ղրկուէին դէպի բլուրին գագաթը փնտռելու համար ոչխարները։ Բայց, մեծնալէն յետոյ, շատ շուտով ըմբռնեցին թէ անոնք բախտը կախում ունէր իրենց աշխատանքէն, իրենց յաջողութենէն։ Կրտսերն տարբեր կերպ մտածել։ Ոչ մէկը եւ ոչ միւսը չէին համարձակեր պահանջելու քիչ մը ազատութիւն։ Երկուքն ալ կ'ապրէին հօրը երկիւղին մէջ։ Ու թէ որովհետեւ փեսաբէզ Արօզապերիա չար մարդ մըն էր, այլ ան կը պահանջէր որ ամէն ինչ համակերպի իրեն։

Մանէխ եւ Ժան Փիէռ չէին խորհեր երբեք թօթափել այդ լուծը։ Անոնք կը ցանկային լոկ երկար յաջորդականութիւն մը օրերու ուր պիտի կարենային աշխատիլ այդպէս, հնազանդիլ, միացած՝ իրենց հօրը ոչ միայն որդիական յարգանքով, այլ Արօզապերիան երջանիկ եւ բարգաւաճ տեսնելու հաղածութեամբ։

Բայց վրայ հասաւ պատերազմը։

1914 օգոստոսի առաւօտ մը ծերուկ Փիարէսը Ինքզինքը առանձին գտաւ տան մէջ։ Ու թէեւ կիրակի օր մը չէր, իր քայլերը զինքը տարին դէպի եկեղեցի։ Ան կ'երթար աղօթելու աւելի մօրը մօտ որուն Աստուած գէթ խնայեց վիշտը տեսնելու մեկնումը երկու փոքրերուն։

Ժան-Փիէռ, երկրորդ տղան, ոտքէն վիրաւոր, կաղ, տուն դարձաւ երեք ամիս վերջը։ Իր վերադարձէն քիչ ժամանակ վերջը հայրը կը մեռնէր։

Մանէխ, երէցը, արձակուրդով եկաւ անգամ մը։ Ու երկու եղբայրներըիրենցկարգինմիմինակ գտան իրենք զիրենք կորսուած, վհատ, չափազանց ընդարձակ այդ տան մէջ ուր Փիարէսին խիստ ձայնը այլեւս չէր հնչեր։

Երէցը շաբաթ մը վերջ թողուց Արօզապերիան։

Կատարելիք շատ գործ պիտի ունենաք, ըսաւ պարզօրէն Ժան-Փիէռին իր մեկնումի պահուն։ Եւ Ժան-Փիէռ պատասխանեց.

— Անհոգ եղէք, ամէնուն ալ տակէն պիտի ելլեմ։

Այն ծանր մտահոգութեան, զոր իրեն կը ներշնչէր այդ աշխատանքին հեռանկարը, կը խառնուէր նաեւ ինքզինքը, կրտսերը, հին տան տէրն ու տիրական զգալու ապշութիւնը։ Ու շուտով մեծ հպարտութիւն մը ուռեցուց իր սիրտը։ Անցնող ամէն մէկ օր գայն աճեցուց։ Իրեն կը թուէր թէ իր հօրը ուրուականը հոն էր, զինք կը վարէր, խորհուրդներ կուտար եւ կը թելադրէր իր խօսքերը։ Երբեմն լուռ, գոյութիւնն անզգալի Ժան-Փիէռը անհետացած էր։ Հրամայելու համար ան կը վերգտնէր Փիարէսի ձայնին խիստ ելեւէջները, կարուկ շարժումները, այն ակնարկը որ կը սառեցնէր։ Արօզապերիներու հին հպարտութիւնը զինքը կը բռնէր։

(Շար.)

Զօրաշարժ Բագուի մէջ

Խորհրդային իշխանութիւնը շարժման մէջ դրաւ Բագուի ամբողջ ոստիկանական եւ օժանդակ ուժերը, բռնելու համար անդամները քաղաքական նոր կազմակերպութեան մը, որ դաւադրական գործեր կը կատարէ անցեալ դեկտեմբերէն՝ ի վեր։ Մինչեւ հիմա քսան զինեալ արշաւանքներ կատարած է համայնավարական կեդրոններու վրայ։

Պառակտումներ Հնդկաստանի մէջ

Հնդկաստանի Միացեալ Գաւառներու իսլամական դաշնակցութիւնը եւ նահանգային օրէնսդիր ժողովին իսլամ անդամները յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով կը յայտնեն թէ հիմնովին հակառակ են Լահորի ազգային համագումարին քուէարկած անկախութեան բանաձեւին եւ զայն վտանգաւոր կը գտնեն իրենց հասարակութեան համար։ Յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ ստորագրողները պատրաստ են մասնակցելու ո՛ր եւ է ժողովի, կարգադրելու համար ուրիշ խնդիրներ։

Նոր խմորումներ Աւստրիոյ մէջ

Աւստրիոյ հողագործական ընկերութեանց ներկայացուցիչները ժողով մը գումարելով, որոշեցին որ բոլոր գիւղացիները կազմակերպուին իբրեւ «Ազգային Դաշնակցութիւն Աւստրիոյ գիւղացիներու պաշտպանողական ուժերու», կանգնած՝ ներկայ վարչապետին եւ սահմանադրութեան կողքին։ Նոր կազմակերպութիւնը հակառակ է «Հայմվէր»ին (Աւստրիոյ ֆաշիստ կուսակցութիւնը), ինչպէս եւ ընկերվարականներուն։ Իր յայտարարութեան մէջ, կ'ըսէ թէ ժամանակը եկած է որ գիւղացիները իրենց ձեռքը առնեն հայրենիքին եւ իրենց երդիքներուն պաշտպանութիւնը, թէ երկիրը մեծագումար մրախումներու ենթարկուած է պարբերական ահազանգներէն եւ թէ Աւստրիա պէտք չունի դիկտատորի։

Կը կարծուի թէ նոր կազմակերպութեան զօրահաւաքը մեծապէս պիտի տկարացնէ «Հայմվէր»ները, քաշելով բոլոր երիտասարդ գիւղացիները։ Պահպանողական մամուլը ուժգնօրէն կը դատապարտէ այս երրորդ կէս-զինուորական ուժին կազմակերպութիւնը, բաւական համարելով Աւստրիոյ կանոնաւոր զօրքը։

Պարտաւորիչ աշխատանք Խ. Միութեան մէջ

Խորհրդային մամուլին կողմէ հրատարակուած պաշտօնական տեղեկութիւններու համաձայն, լայն ատրիճանի վրայ պարտաւորիչ աշխատանք է կազմակերպուած, հիւսիսային Ռուսիոյ անտառի արտադրութիւնն աւելցնելու համար։ Յունուար 3ին հրատարակուած հրամանագիր մը կը պատուիրէ տեղական իշխանութեանց՝ առաջձ կտրելու մէկ ժողովուրդը։ Անհնազանդներուն ուտեստը պիտի կտրուի, իսկ անոնք որ շարժում կը ստեղծեն կառավարութեան որոշման դէմ, անմիջապէս պիտի հետապնդուին Քաղաքական Վարչութեան կողմէ։

Անաստուածութեան պայքարին դէմ

Երկու հսկայական միթինկներ գումարուեցան ժընեւի մէջ, բողոքելու համար Ռուսիոյ մէջ մղուած անաստուածութեան պայքարին դէմ։ Տարիներէ ի վեր այսքան խոշոր միթինկ չէր եղած Զուիցերիոյ մէջ։ Ներկայ էին կրօնական բոլոր հաստատութեանց պետերը։ Պերճախօս ճառեր խօսուեցան կատարուած արարքներուն դէմ եւ համակրանք յայտնուեցաւ հալածական ժողովուրդին։ Աշխարհ պատմութիւններ հաղորդուեցան հարստահարեալ Ռուսերու կացութեան մասին, իսկ անաստուածութեան պայքարին նկարագրութիւնը՝ շարժանկարով զարշանք ազդեց ունկնդիրներուն։ Միթինկը վերջացաւ բողոքի եւ համակրանքի բանաձեւով մը, ինչպէս բոլոր միթինկները։

Ալմազեանի բանտը պիտի մնայ

Ամբաստանիչ ատեանը մերժեց Ալմազեանի դիմումը Գ. Մաթիֆասի հրամանին դէմ, որ կը վճռէր բանտարկուած պահել զինքը։ Հարցաքննիչ դատաւորը նորէն ձեռք պիտի առնէ իր թղթածրարը եւ փետրուարի ընթացքին, նոր մասնագէտներուն տեղեկագիրը ստանալէ յետոյ, պիտի կրնայ փակել իր հարցաքննութիւնը։ Իսկ Գ. Ժանթիյ, որ պաշտօն ստացած է քննել Ալմազեանի գանգատները, մէկդի դրաւ Գ. Գ. Պրնուայի եւ Նիքօլի դէմ եղած մեղադրանքները եւ կը պահէ միայն Xի դէմ կազմուած թղթածրարը՝ծեծի և վիրաւորման մասին։ Գ. Գ. Պրնուա եւ Նիքօլ միայն վերաքննիչ ատեանի առաջին դատարանին առջեւ կրնան դատուիլ. ուստի Ալմազեանի փաստաբանը իր բողոքը ուղղեց նոյն դատարանին։

Բ.—Գիւղացիական Դրամատունը ապօրէն

Սէնի առեւտրական դատարանը անցի օր չեղեալ համարեց Բանուորագիւղացիական Դրամատունը, անոր սահմանադրութիւնն ու հաստատումը հակառակ գտնելով օրէնքին պահանջած ձեւակերպութեանց։ Վճիռը կը հաստատէ թէ արձանագրուած 5874 բաժնեթուղթերուն վրայ ոչ մէկ վճարում եղած էր, ընկերութեան կազմութեան ատեն եւ աւելի վերջը, 2908 բաժնեթուղթեր երբեք չեն վճարուած։ Այս իրողութիւնը հիմք կը ծառայէ բացարձակապէսանվաւեր համարելու Դրամատունը, համաձայն 1867ի օրէնքին։ Ընդհ. ժողովներու որոշումները արժէք չունին այս կացութեան հանդէպ։

Ուրեմն դրամատունը հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՊՈԼՈՒ-ՏԷՎՐԷԿ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՐՏ 1 ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ Salle Harola, մէթրօ՝ Abbesses

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնենալ այդ թուականը

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետր. 1 Շաբաթ գիշեր ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ

«Aux Portiques des Champs Elysées»

144 Ave. des Champs Elysées, (Métro Georges V)

ԹՈՄՊՈԼԱ ԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Եոզղատի, Վասպուրականի, Մարաշի, Սիվրիհիսարի, Զարսանճագի Հայրենակցական միութիւններու կողմէ ի նպաստ նոյն միութիւններու ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ։

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape)

Մարսիլահայ Տրամատիկ Ստուդիան ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացնէ՝

ՆԱՄՈՒՍԸ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

26 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Union de Parisի սրահը, 14 Rue de Trévise (Cadet)

Կը նախագահէ Գ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները քանի մը օրէն

ՕՐ. ՑՈԼԻՆԷ ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ

ԵՒ

ՄԱՐՏԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 18 Յունուար 1930

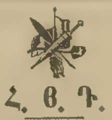

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Եավիլի Արդութեան խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Gare Montparnasseի դիմացի սրճարանը։

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Եռազոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռազոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Asnières. Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՀՐԱՒԷՐ

«Ա. Ահարոնեանի» Փարիզի Յոբելինական յանձնախումբի և մասնաճիւղերու ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը8.30ին 71 Avenue Kléber. կը խնդրուի բոլոր անդամներէն անպայման ներկայ ըլլալ.

Գ. ՍԱՐԳԻՍ ՍԵԼԹԷՔԵԱՆԷ կը խնդրուի ճանդպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սրբուհի Գավուքեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սթանոզցի Գրիգոր Գավուքեան որ 7 տարի առաջ իր մօրաքրոջ հետ Էնկիւրիէն գաղթած է Յունաստան։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Վահրամ Փափազեանի, Place de la Liberté, Fontaine S) Saône, (Rhône).

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Երզնկացի Մաղիկ Աղաճանեան կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Արեւալույս եւ Հաիփսիմէ Աղաճանեան, որոնք 1915ի տարագրութեան միջոցին իրմէ բաժնուած եղած ...[illegible] մէջ։ Իմացնել՝ Օննիկ Աղաճանեանի, 128 Str. Regola, Braila, Roumanie։ Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

«ՊԷՅՆԻՑԻՆԵՐՈՒ»

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻԷՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿԸ

Մ. Խաչիկեան, Մ. Սէմէրճեան, Ե, Սէմէրճեան, Յ. Անանիսեան, Կ. Յակոբեան, Ա. Յակոբեան, Մ. Կաղանճեան, Ա. Գօչեան 50ական, Յ. Կարապետեան, Մ. Տաւուտեան 30ական, Բ. Փափազեան, Յ. Պօտօսեան, Մ. Պօտօսեան, Յ. Կիլտիրեան, Լ. Աւետիսեան, Կ. Գրիգորեան, Խ. Պասմաճեան, Հ. Վարդանեան, Յ. Սիմոնեան, Ս. Գավուշեան, Գ. Աբիկեան, Գ. Ժամկոչեան, Խ. Գօչեան, Ն. Գօչեան, Կ. Բիւզանդեան 25ական, Յ. Բարսեղեան 35, Մ. Համբարձումեան, Կ. Գօչեան, Գ. Յակոբեան, Ս. Գօպպէլիկեան 20ական, Ի. Բարսեղեան 15, Ս. Խաչիկեան, Մ. Թերզեան, Այրի Տիկին Տ. Օրմանտանեան, Բ. Եաղճեան, Մ. Շէրեաթեան, 10ական, Ա. Փանոսեան '5։ Գումար 1020 ֆրանք։ Տես «Յառաջ» 16 յունուար։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

L'ANNEAU D'ANAHIT

R. DASTARAC

Chochanik ! Jeune Arméniene

J. de Rohé

Իւրաքանչիւրը կ'արժէ 14 ֆր., փոստի ծախք չկայ

Ամերիկեան փլաքներ, հայերէն, թուրքերէն, եւ յունարէն հատը 18 ֆր.

Դիմել՝ Գալենց, 233 Fbg. St-Martin, Paris (10e):

Ծանօթ: Գրատանս նոր գրացանկը մամլոյ տակ է:

IMPRIMERIE -MASSIS- ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

23 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1168 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԳԼԽՈՒՆ ՀԱՐՍ-ՓԵՍԱՅ

Զուարթ է խորագիրը։ Բայց զուարճալիք չէ որ պիտի ...ենք։

Փարիզի եկեղեցին, որ դարձած է հաարնտիր խմբակի մը ...փականութիւնը, մանաւանդ կրօնական ընկերակցութեան ...ածուելէ յետոյ, շաբաթ օր պիտի ունենայ ընտրութիւն մը։ ...րչական ժողովին 21 անդամներէն տասը վիճակով դադրած ... եւ պիտի ընտրուին նորեր։

Այս Վարչական ժողովը եւ անոր հետ կապուած կամ անկէ ...ած Մարմինները կը կազմեն Փարիզի ամբողջ ազգային իշ...ութիւնը։ Այնպէս որ, սոսկ բանկալի խնդիր չէ այս ընտ...ւթիւնը։

Ուրեմն, ափ մը մարդիկ,— ըսենք եղած թիւն ալ 140 հոգի, ...նք իրենց գլխուն հարս-փեսայ պիտի խաղան, խնդալով ... 20,000նոց գաղութի մը քթին։

Անշուշտ, օրէնք եւ կանոն ունին, եւ անոնց արամադրու...ն է որ պիտի գործադրեն։ Եւ յետոյ, երկու եպիսկոպոս... իրենց կողքին— մէկը՝ իբրեւ կաթող. պատուիրակ, միւսը՝ եւ հոգեւոր հովիւ։ Ո՞վ կրնայ խառնուիլ, երբ «Հայ Եկեղեց...իշխանները» իրենք ծախած կամ վարձու տուած են՝ ե՛ւ ...րային իրաւունք, ե՛ւ ժողովրդապետութիւն, ե՛ւ իրենց ար...ապատուութիւնը։ Կաթող. նոր պատուիրակը Փարիզէն պի...ակէր, ինչպէս կը սպասէին միամիտներ։ Բայց առաջին ...ն կարծր քարի զարնուելով, նախընտրեց քաղաքէ քաղաք ...ն գալ, մինչեւ իսկ Համպուրկ հանդիպիլ եւ տեղեկագիր մը ...ելով, քաշուիլ իր պատեանին մէջ։ Իսկ ժողովուրդը— քա...որ գանձանակը դրամ ձգելու, մոմ վառելու եւ խաչ հանե...իրաւունք ունի, ալ ինչո՞ւ կը գանգատի։ Մնացածը իրեն ...վերաբերիր։ Ընկերակցութիւն կայ եւ ան իր գործը գիտէ։ ...կ'ուզէք մարդու կարգ անցնիլ, բարեհաճեցէք 50 ֆրանք ...րք վճարել, զօջերուն հետ խօսելու, քալելու, անոնց առջեւ ...եւի կենալու ձեւերը սորվիլ, եւ յետոյ կը տեսնուինք։

Այնպէս որ, ... ընտրութիւնը պիտի կա...րուի միայն եւ միայն ընկերակցութեան անդամներուն ...մէ, շնորհքով մարդոց կողմէ, եւ թեկնածուներն ալ, ան...շտ պիտի ընտրուին միեւնոյն շրջանակէն։ Քառասուն կամ ...րիւր քառասուն,— բոլորն ալ իրար կը ճանչնան։ Ոչ մաս...որ մտահոգութիւն, ոչ տեսակէտի խնդիր, ոչ ալ ո՛ր եւ է ...գիր՝ որ կապ ունենայ տարագիր բոզմութեան կեանքին ... Վիճակով դադրած տասը հոգին կրնան նոյնութեամբ վե...հաստատուիլ։ Կամ, եթէ կան յոգնածներ, դիւրին է նոյն...ն ազնուական կերպարանքներ նստեցնել անոնց տեղ։ Ամէն ...րագայի մէջ, «խոհեմութիւնը» կը պահանջէ այնպէս մը ...ւարել գործերը, որ նոր մարդ չմտնէ ներս, ըլլայ իսկ Ըն...ակցութեան անդամ։ Մանաւանդ, անհրաժեշտ է արթուն ...ել, որպէսզի աթոռէն չգլորին «տէմիրպաշ» առեւտրականներ ...անոնց խորհրդականներն ու թիկնապահները։ Դուրսէն պաղ ...մը՝ կրնայ անհանգիստ ընել եւ փախցնել անփոխարինելի ...on cherները։ Եւ այն ատեն, ո՞ւր կ'երթայ Հայոց ազգին վի...կը, Փարիզի մէջ։

Այո՛, բարեկամներ, ո՞ւր կ'երթայ մեր վիճակը. այսպէս ...ավարի, ամէն մարդ ինքն իր գլխուն, ոչ մէկը պատասխա...տու միւսին։ Եւ բոլորն ալ իրարմէ բանգէտ...

1922էն ի վեր, հիմնովին փոխուած է Փարիզի պատմու...նը՝ հայկական տեսակէտով։ Ոչ թէ քանի մը հարիւր առեւ...ականներու գաղութ մըն է որ կը համրենք այս պողոտա...ռուն վրայ, այլ հայրենիքէ, տուն-տեղէ զրկուած բազմու...ն մը։ Աւելի քան 15,000 աշխատաւոր ձեռք, որ մեջքը ...կած է նորէն, իր իսկ ճակտին քրտինքով։

Եւ սակայն, որո՞ւ հոգ։ Մարդիկ փակուած՝ իրենց գրա...նեակներուն եւ սալոններուն մէջ, կ'անգիտանան այդ իրո...ւթիւնը, եւ «ազգին գործերը» կը վարեն այնպէս ինչպէս ...-30 տարի առաջ։ Աշխարհի վրայ կը նային այնպէս ինչ...էս իրենց սեփական գործերուն վրայ։ Ու թէեւ քառասուն ...գի, իրարու հանդէպ ալ չունին վստահութիւն կամ բարեա...կամութիւն, որպէսզի զանազանեն կարողն ու անկարողը, ...շ-շատ բարեխիղճն ու ինքնահաւան բռնաւորը, ժամանակին ...մապատասխան մարդն ու բրածոն։

Մինչեւ հիմա հարս-փեսայ՝ իրենք իրենց գլխուն, անշուշտ ...բաթ օրն ալ տարբեր բան մը չպիտի ըլլայ։ Մանաւանդ որ, ...րցնող-փնտռող չկայ նոյնիսկ իրենց, կրօնական Ընկերակ...ցութեան անդամներուն մէջ։ Եւ տակաւին հարց է թէ 140 ...ուէարկողներէն քանի՛ն պիտի բարեհաճին մասնակցիլ, այս...քն պատասխանատուութիւն ստանձնել գիտակցաբար, ոչ ... մէկուն միւսին շուքէն չզրկուելու համար։

Եւ երբ ա՛յս է Փարիզի վիճակը, միւս գաղութները դեռ ...ա՛տ պիտի սպասեն որ ազդանշան մը տրուի, կամ շարժում ...նեղծուի, ո՛ր եւէ կազմակերպութեան համար։

Փարիզի ժամուն մարդիկը ազգ մը կը կազմեն իրենք ...րենց մէջ, բոլորովին անջատ՝ բուն ազգէն, եւ կատարելապէս ...ակախ, նոյնիսկ եպիսկոպոսներու օրհնութեամբ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻ՛ ՄԱՂՐԷՔ

Քալիֆօրնիոյ «Մշակ»ը —ան. կախ հայաթերթ— դիտել կու. տայ խմբագրականի մը մէջ, այս խորագրին տակ (20 դեկտ.).

— «Միջազգային եղբայրու. թեան հիման վրայ այնքան գուր. գուրանքով Թաթարին, Թուրքին, Արաբին եւ Սուրիացին ազգային շահերը պաշտպանող խորհր. դային Հայաստանի հայ վարիչ. ները, աւելի լաւ եւ աւելի դրա. կան բան մը ըրած կ'ըլլան, երբ հայրենիքի ամուր կղպուած դուները բանան հայութեան տա. րագիր զաւակներուն առջեւ։ Այդ բանը ինքնին կը լրացնէ հայրենաքաղծ հայութեան փա. փաքները, եւ կ'արգիլէ զանոնք ըստ Մուսեանի եւ կամ Մուսե. եաններու, օտար հորիզոններու տակ հայրենիքներ եւ կամ օճախ. ներ հիմնելու եւ փնտռելու երեւակայութենէն։

Քանի մը տարիներ առաջ՝ նման անբովանդակ եւ անիմաստ յայտարարութիւն մը մէջտեղ նետեց Գ. Ա. Կարինեան, եւ խոր. հրդային վարիչի մը յատուկ երազասիսութեամբ, առաջարկեց երեք հարիւր հազար սաճկահայ գաղթականութիւնը Քուպանի եւ Տօնի ամայութեան մէջ նետե. լով, վերջ տալ հայկական հար. ցին։

Գաղութահայութեան լրական ցաւերով երբեք չհետաքրքրուելէ ետք, խորհրդային հայ վարիչնե. րը եթէ չեն ուզեր եւ կամ չեն կրնար ամէն վայրկեան Հայաս. տան ... ... տարագիր Հայերը ներս ըն. դունիլ, թող գոնէ մարդկային ազնուութիւնը ունենան մեզ հիւրընկալող ցեղերու գայրոյթը չգրգռելու։

Ինչո՞վ մեղաւոր են *հայ գա. ղաքական* կուսակցութիւնները, ըլլան *Դաշնակցական* կամ *Ռամկ. Ազատականներ*, որոնք կարե. լիութեան սահմանին մէջ կ'աշ. խատին դարման մը գտնել մեր հայրենազուրկ խլեակներուն։ Ին. չո՞վ է մեղաւոր Ֆրանսան եւ կամ Անգլիան, երբ հարկադրուած է իր իսկ պետութենէն անտես. ուած եւ դուրս թողուած հայ զանգուածները ընդունիլ ու պատսպարել։

Համաշխարհային յեղափոխու. թեան երազներով տարուած՝ հայ ժողովուրդի զանգուածները ձեր անհիմն փորձարկութեանց մար. գադաշտ ընելէ ետք, անխղճօ. րէն մի փորձէք խորհրդային կապանքներէն ազատ եւ հեռու գտնուող գաղթականութեան հետ խաղալ։»

ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ ԵՒ ԵՐԵՔ ԶՈՀ (ՄԷԿԸ ՀԱՅ)

Լիոնէն կը հեռագրեն.— Յուն. ուար 20ին, կէս օրէն վերջը, Տէ. սինի ժինեւ եւ Պարպէզա գոր. ծարանի մէկ աշխատանոցին մէջ, ուր հրաքամպակ կը շինեն, ուժ. գին պայթիւն մը տեղի ունեցաւ, սպաննելով երեք բանւորներ։ Երջակայ շէնքերու բանւորները օգնութեան հասան իրենց դժ. բախտ ընկերներուն, մինչ ուրիշ. ներ կը ջանային մարել կրակը։

Զոհերը աճելի կերպով յօ. շոտուած էին։ Արհեստանոցը մոխրակոյտ վերածուեցաւ։ Զո. հերն են Ֆիլիքս Ֆրէկօ, 67 տա. րեկան (ֆրանսացի), *Մաթէոս Անտոնեան*, 19 տարեկան եւ Յորթունաթի, 18 տարեկան (իտա. լացի)։ Զորրորդ մը, Յոյն, ծանրա. պէս վիրաւորուեցաւ։

ՀՐԴԵՀ ԿՐԵՏԷՅԻ ՄԷՋ

Հրդեհ մը մոխիր դարձուց Հանեա քաղաքին մէկ մասը (Կրետէ)։ Վնասը քանի մը տասնեակ միլիոնի կը հասնի։

ՀԱՑԸ 1.95ի պիտի ծախուի Յունուար 24էն, փոխանակ 2ֆր.ի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՛ՆՉ ԽՕՍԵՑԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ

Երէկ հաղորդած էինք Լոնտոնի ժողովին բացման արարո. ղութիւնը։ Անգլիոյ Թագաւորին ճառէն յետոյ, կարգով խօսք առին հինգ պետութեանց գլխաւոր պատուիրակները, անշուշտ ընդհանուր արտայայտութիւններով, բայց եւ այնպէս առանց ծածկելու իրենց տեսակէտները։

Գ. Մաքտոնըլտ շեշտեց թէ վստահութեան պակասն է զի. նաթափութեան գլխաւոր դժուարութիւնը։ Յետոյ շարունակեց.

— «Բովանդակ աշխարհի աչքերը մեր վրայ յառած է այժմ։ Ամէն բանէ առաջ, մեզմէ կը սպասէ կարգադրութիւն մը, կասե. ցնելու համար մարտանաւերու տեսակին եւ թիւին մէջ տիրող մրցակցութիւնը։ Եթէ խոհեմ չըլլանք, անգամ մը եւս պիտի քշուինք տենդագին պայքարի մը մէջ, նման անոր որ նախանշանն եղաւ 1914ի պատերազմին։ Զինուորական ծայրայեղ պատրաստութիւն մը ոչ միայն մսխում մըն է ազգային հարստութեանց, այլ եւ տկա. րացում քաղաքական ապահովութեան»։

Վարչապետը յետոյ բացատրեց թէ իւրաքանչիւր երկրի «պէտքերը» կրնան անսահման ընդարձակուիլ, բայց եթէ սրտերու մէջ խաղաղութիւն կայ և սպառազինութեանց կրճա. տումը տեղ բռնած է միտքերու մէջ, մեր պէտքերուն խնդու. թիւնը կրնանք արդարօրէն ճշդել մէկ մէկու հանդէպ։ «Մնաց որ, ազգերը բոլորն ալ միեւնոյն շահը չունին իւրաքանչիւր զէնքէ։ Մեծն Բրիտանիոյ ճամբան ծովերուն վրայ է։ Իր ժողո. վուրդին ուղին ու ծուծը ծովէն է։ Իր պաշտպանութեան մեծ հաղոր. դակցութիւնները ծովը կը կազմէ։ Իր դրօշը ծովային դրօշ մըն է»։

Գ. Սթիմսըն, Մ. Նահանգներու պատուիրակութեան պե. տը, ըսաւ թէ համաշխարհային գործերու վերջին յառաջդի. մութիւնն է միջազգային խորհրդաժողովներու դիմել, սպառա. զինութիւնները սահմանափակելու եւ կրճատելու համար։ Թէեւ նաւային ասպարէզին մէջ է որ իմ երկիրս կրնայ ամէ. նէն աւելի նպաստել զինաթափութեան դատին յառաջացման, բայց պէտք չէ մոռնալ թէ մեր վերջնական նպատակն է զի. նաթափութեան հարցին վերջնական լուծումը, եւ հետեւաբար պատերազմի վտանգներուն նուազումը»։

Գ. Թառտիէօ, Ֆրանսայի վարչապետը, որուն ճառը անգ. լերէնի թարգմանուեցաւ, բացատրեց թէ հինգ պետութիւնները վճռական փորձ մը կը դիմեն, խաղաղութիւնը կազմակերպելու համար, ինչ որ բացարիկ ծանրութիւն մը կուտայ հարցին։ Վճռական փորձ մը անոր համար որ, անցեալ ապրիլին, Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովանկա. րելի դատեց աւելի յառաջ տանիլ իր աշխատանքները, քանի նախապէս համաձայնութիւն մը չէ կնքուած նաւային պե. տութեանց միջեւ։ Եւ ահա ամբողջ խնդիրը դրուած է մեր առջեւ։ Յաջողիլ մեր սահմանափակ ձեռնարկին մէջ, կը նշա. նակէ կարելի դարձնել զինաթափութեան ճիգին յաջողութիւնը։ Ձախողիլ, կը նշանակէ յետաձգել զայն անսահման ժամանա. կով։ Այսպիսի խնդիր մը լուծելու համար, չկայ մաթեմաթի. կական բանաձեւ մը, որովհետեւ կեանքի ճնշումը կը խոր. տակէ բանաձեւերը։

Գ. Թառտիէօ դիտել տուաւ թէ պետութիւններու ծովային պէտքերը կը բխին որքան անոնց աշխարհագրական դիրքէն, նոյնքան պատմական, տնտեսական, եւ գաղթային եւն. պայ. մաններէ։

Գ. Կրանտի, Իտալիոյ Ա. պատուիրակը, յայտարարեց թէ ֆաշիստ կառավարութեան փափաքն է իրական եւ շօշափելի արդիւնքներ ստանալ զինաթափութեան եւ ապահովութեան հարցերուն մէջ, որոնք իրարու կապուած են անքակտելի կեր. պով։ «Գ. Մուսոլինի աշխատանքի լայն ծրագիր մը պատ. րաստած է, որուն գործադրութիւնը խաղաղութեան երկար ժա. մանակաշրջան մը կը պահանջէ։ Իտալիա կ'ուզէ այդ աշխատան. քին նուիրել իր կորովին լաւագոյն մասը՝ խաղաղասէր Եւրո. պայի մը ծոցին մէջ»։ Պատուիրակը շեշտեց թէ հարկ է խի. զախ ձեռնարկ մը կատարել և թէ կիսամիջոցները ձախողանք են։

Վերջին խօսողն էր Վակացուքի, Ճափոնի Ա. պատուիրակը, որ իր լեզուով խօսեցաւ։ Յայտարարեց թէ իր երկիրը պատ. րաստ է մինչեւ ծայրը երթալու միւս պետութեանց հետ։ Պատրաստ է քննելու նաւային ուժերու ոչ միայն սահմանա. փակում մը, այլ ճշմարիտ կրճատում։ Իր երկրին ուզածն է անհրաժեշտ ուժ՝ ապահովութեան համար, եւ ոչ թէ յարձակո.ղական գործողութեանց համար։

Ամէն բան գաղտնի ?

Լոնտոնի ժողովը հազիւ բացուած, կարգադրուեցաւ որ գաղտնի պահուին խորհրդակցութիւնները։ Գէթ այսպէս կը հեռագրէ ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը, խորին վրդովումով։ Նոյնիսկ այսօրուան (հինգշաբթի) նիստը, որ առաջինն է բա. ցումէն ի վեր, գոնփակ պիտի ըլլայ։ Այս որոշման իբրեւ պատ. ճառ ցոյց կուտան այն թէ Սէյնդ Ճէյմսի պալատը շատ փոքր է, լրագրողներուն տեղ տալու համար։ Սրահը 75 հոգի կ'առնէ, եւ իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն 15 հոգի հաշուելով (քար.

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԶ.

Էքսի հանգանակութիւնը	735.—
Անիէռ-Պուա Քոլոմպի հանգանակութեան Ա. գումարը	652.—
Գումար	1387.—
ԺԵ. ցանկին գումարը	15,158.35
Ընդհ. գումար	16,545.35

. . . Խմբագիր՝

ԷՔՍ.—Սըլ օրին կարդալով «Յառաջ»ի մէջ Անատոլուէն քշուած մեր թշուառ հայ եղբայրներուն պատմութիւնը եւ օգնութեան անմասն չմնալու համար, աջակ. ցութեամբ Յառաջդիմասէր Միու. թեան, քաղաքիս ափ մը հայու. թենէն հանգանակեցինք 735 ֆր. զոր կը ղրկենք ձեզ ցանկով միա. սին։

Յ. Նալպանտեան

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅ, 20 Յունուար.— Երէկ կիրակի օր, Հ. Յ. Դ. «Եռա. գոյն» ենթակոմիտէն խորհրդակ. ցական ժողովի հրաւիրեց Անիէռ Պուա-Քոլոմպի շրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Չափահաս Որբերու-Էօտէմիշ Պայընտըրի եւ Վասպուրականի հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչները, «Յառաջ»ի բացած հանգանակութեան մաս. նակցելու համար։ Բոլորն ալ հա. մակարծիք գտնուելով, շրջանիս մէջ յարգուած եւ բոլորին վստա. հութիւնը ներշնչող անձերէ յանձնախումբ մը ընտրուե. ցաւ հետեւեալ կերպով.

Գ. Պ. Յովհ. Ղազէրեան եւ Յա. կոբ Վէզիրեան՝ Հ. Յ. Դ. ներկա. յացուցիչներ, Դանիէլ Յովհան. նէսեան՝ Էօտէմիշ Պայընտըրի ներկայացուցիչ, Ա. Ամիրխան. եան՝ Վասպուրականի ներկայա. ցուցիչ, Խաչիկ Գասպարեան՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայացուցիչ, Վարդավառ Կէօվշէնեան՝ Չ. Ո. Մ.ի ներկայացուցիչ։

Յանձնախումբը անմիջապէս գործի սկսելով, ժամը 6.30էն մինչեւ 8.30 (իրիկունը), երկու ժամուան մէջ հաւաքեց վեց հա. րիւր յիսուն երկու ֆրանք (652), ամբողջ ցանկով միասին կը ղրկեմ «Յառաջ»ին, իր նպատա. կին յատկացնելու համար։ Յանձ. նախումբը կարելին պիտի ընէ կոկիկ գումար մը մէջտեղ բե. րելու եւ պարբերաբար պիտի ղրկէ ձեզ։

Ի դիմաց յանձնախումբի գանձա. պահ՝ Յակոբ Վէզիրեան

ԿԵՂԾ ՏԵԼԱՐՆԵՐ

Պերլինի ոստիկանութիւնը ե. րեւան հանեց խմբակ մը, որ հարիւրնոց տոլարներ կը շինէր ամիսներէ ի վեր։ Ամերիկեան դրամատուները շատոնց տեղ. եակ էին այս կեղծարարութեան, բայց կարելի չէր եղած գտնել հեղինակները։

Երեւան կուգայ որ կեղծա. րարները շատ ճարպիկ էին եւ կատարելապէս նմանցուցած, այնպէս որ դժուար էր զանա. զանել կեղծը իրականէն։ Կեղծա. րարութիւնը կը կատարուէր Պերլինի մէջ։ Գծագրիչը, որ Իւուսաստանէն եկած էր եւ Ֆրանց Ֆիշեր կը կոչուի, փախած է։

ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՊԶՏԻԿ ՀԵՐՈՍԸ

Եուկոսլաւիոյ ազգայնական ընկերակցութիւններփետր. 12ին Սէրայէվոյի մէջ բացումը պիտի կատարեն յիշատակարանի մը, ի պատիւ Կավրիլօ Փրինցիփի, որ սպաննեց Աւստրիոյ Հունգարիոյ գահաժառանգը, Ֆրանց Ֆէրտի. նանտ արքիդուքսը.

Յայտնի է թէ այս դէպքէն ծնունդ առաւ մեծ պատերազմը։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ԷՋԵՐ ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԷՆ,,

Ահա, երկրորդ հատորն ալ Սեպուհի պատմական յուշերուն, որոնք ժամանակագրական տեսակէտով կ'ընդգրկեն մեր ամենափոթորկոտ շրջանը՝ 1915էն մինչեւ 1919։

Հայ ժողովուրդի ներքին ճիգերու եւ խմորումներու, քաղաքական մաքառումներու եւ շարժումներու, յաղթանակութեան ու երազներու, հիասթափութեան եւ ընկրկումներու, ամէնէն եռանդուտ շրջանն է ընտրած Սեպուհ իր «Յուշերուն համար։ Մեր նորագոյն պատմութեան լուսաբանութեան համար, խիստ շահեկան նիւթեր են ասոնք։

Սեպուհ մէկն է մեր այն սակաւաթիւ հայդուկներէն, որոնք երեսուն տարի շարունակ պայքարի դրօշն են գրկեր, կռուեր են տասնեակ դէպքերու, ինկեր են մութ զնտաններու մէջ. կրեր են կեանքի բոլոր դառնութիւնները, ապրեր են զէնքի իրաւունքով եւ զէնքի հիմայքով։ Եւ երբ այժմ ալ, տարագրութեան խաղաղ ու անազորոյն կեանքն է վիճակուեր, նոյնքան հմայքով ալ, անոնք գիտեն գրիչ շարժել։ «Հայրենիքի» մէջ Ռուբէն ու Մասթէոս, «Դրօշակի» մէջ Գէորգ Ջավուշ եւ Սեւ Քարեցի Սաքօ, յուշերու եւ ինքնակենսագրութեան ձեւի տակ, մեր յեղափոխական պատմութիւնն է որ կ'արձանագրեն։

Սեպուհի «Յուշերու երկրորդ հատորը կը սկսի Կարինի շրջանի Բոնակապան եւ Աշգալէ գիւղերու կռիւներով ու նահանջներով, որոնցմէ պարտութեան նախաթելերն եղան, և հասան մինչեւ Իլիճա, Կարին, Հասան-Գալէ, Խորասան, Սարըղամըշ, Կարս եւ Ալեքսանդրապոլ, եւ վերջացան Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Ապարանի հերոսական ճակատամարտներով։

Ալեքսանդրապոլէն Մուրատ ու Սեպուհ կ'անցնին Թիֆլիս և այնտեղէն ալ Վլատիկավկասի վրայով Բագու, ուր Հայոց Ազգ. Խորհուրդը գործակցութեամբ Ս. Շահումեանի եւ մեծամասնական բանակի, կը կռուէին Նուրի Փաշային դէմ։

Կարինէն մինչեւ Բագու եւ անկէ ալ մինչեւ Թիֆլիս, Սեպուհ պարզ և որոշ կերպով կուտայ իր տպաւորութիւնները, ռազմաճակատին վիճակը, դէմքերու եւ դէպքերու հանգամանքը, տիրող հոգեբանութիւնն ու ժառայնութիւնը եւ ղեկավար իշխանութեան սայթաքումները։ Իբրեւ ականատես Կարինի ողբերգութեան եւ յետագայ դէպքերու, սարսուռով կը վերյիշեմ այդ տխուր օրերը։ Չկային, խուժանային տրամադրութիւն մը վարակած էր ամէնքը։ Չկար ազգային ղեկավարութիւն, չկար զինուորական հրամանատարութիւն։ Ռազմաճակատին վրայ, թիկունքի հոգեբանութիւն մըն էր ստեղծուած։ (Ամէն տիպարէ, ամէն դասէ եւ ամէն ձեւի մարդ կարելի էր գտնել, բացի կարգապահ զինուորականութենէ։ Զարաշահութիւնն ու փերեզակութիւնը քաղաքացիական իրաւունք էր ստեղծած ճակատին վրայ։ Կարինի Զինուորական Խորհուրդը անզէն եւ անձեռնհաս մարդկանց պատահական խմբակ մըն էր։ Բոլորն ալ կը զգային միահեծան երկաթէ ձեռքի մը բացակայութիւնը։ Յաջողութիւնը կախուած էր գլուխէն եւ «մէկ գլուխէն մինչեւ հարիւրաւոր անտէր գլուխներ կային, որ իրարու կը զարնուէին» կ'ըսէ Մուրատ, Սեպուհի հետ խօսակցութեան մը առթիւ։

Եւ դարձեալ նոյն Մուրատն է, որ հերոսի վճռականութեամբ Կարինի Զին. Խորհուրդի նախագահ Աղամալեանը կը յանդիմանէ.

— «Դո՛ւք, ծոս, կարին նստողներդ. ձեր խսերու ու կերցերու ճետեւանքով իրերը մինչեւ այս աստիճանին բերիք։ Ձեր ըսէն է, որ մենք կը տուժենք։ Կը պահանջեմ, որ ամենախիստ միջոցները գործադրէք այժմէն, թէ՛ տաճկահայ երիտասարդութեան եւ թէ այս զինուորութեան, որ ամիսներէ ի վեր նստած մեր սիրտերուն վրայ, մեզ կը կրծեն։ Սա ի՞նչ զինուորութիւն է, ի՞նչ տեսակ ժողովուրդ ենք մենք։ Ո՛չ ամօթ ունինք եւ ոչ ալ պատկառանք։ Երեք ամիսը ահա կը լրանայ, եւ 100,000 զինուորութիւն ունեցող հայ ժողովուրդը մի քանի հազար զինուոր չկրցաւ ռազմաճակատ ղրկել։ Եթէ ապիկար ենք, եթէ չենք կրնար կռուիլ, բացէ ի բաց խոստովանինք եւ դիմենք խաղաղութեան միջոցներուն, որպէսզի գոնէ այս աւերող եւ կողոպտող ծորդանները չմտնեն 1914ի սահմանները». (էջ 21)։

Պարզ է պատկերը։

Նահանջի որդը կը կրծէր ամէնքը։ Անդրանիկի դալուստն ալ չփրկեց կացութիւնը։ Եւ ճակատը ճեղքուեցաւ, դէպքերը իրար յաջորդեցին շարժանկարի մը արագութեամբ։ Պատասխանատուներ կային, բայց ոչ պատասխանատու։ Ամէն ինչ վերագրել Անդրանիկի զինուորական թերի ըմբռնումներու, պատմական սխալ է։ Անով չէր սկսեր ամէն բան, եւ ոչ ալ անով կը վերջանար։ Անիկա իր բոլոր սխալներով կը մնար իսկական յեղափոխական։ Խորունկ ցաւով եմ կարդացեր ամէն անգամ, Սեպուհի վիրաւորական յարձակումները Անդրանիկի մարդկային թերութիւններու մասին։

Երեւան պէս կը յիշեմ, Նահանջի պահուն, Սարըղամըշի մէջ նոյն խնդրին շուրջ վիճաբանութեան մը առթիւ Մուրատը ըսաւ Սեպուհին.

— Սեպո՛ւհ, լաւ իմացիր. որ մենք Անդրանիկ չենք կարող լինել. Շապին-Գարահիսարէն թէ լաւ սափրիչ դուրս կուգայ եւ թէ լաւ ծերոս։

Գիրքը ծայրէ ի ծայր մեծ հետաքրքրութեամբ եւ մէկ շունչով կը կարդացուի։ Յուզիչ ու բանաստեղծական էջեր ալ կան։

Մասնաւորապէս սրտաճմլիկ է Մուրատի, Սերգօի եւ Իսահակի սպանութեան պարագան ու թաղումը։

Հազարաւոր բազմութիւն խռնուեր է Բագուի Հայոց եկեղեցիին մեծ դուռը։ Ժողովուրդին մէջ կանգներ է ամենի նժոյգ մը սեւ շղարշով ծածկուած, կրկնով հրացան մը եւ սուր մը։ Այդ գեղեցիկ նժոյգին վրայ նստած է երկու տարեկան փոքրիկ, առոյգ ու կայտառ մանուկ մը. կուրծքէն կախած զանազան շքանշաններ։ Այդ մանուկը, Սերգօի ձագուկն է, որ կը ներկայացնէ իր կարիճ ու տղամարդ հայրը։ Եկեղեցիին զանգակները կը սկսին ղօղանջել։ Դագաղները դուրս կը բերուին եւ կը դրուին հառատանիներու վրայ։ Դամբանականները կը սկսին։ Շատեր կ'արտասուեն։ Խօսողներէն մէկն ալ մեծամասնական գնդապետ Բեստրայվն է, որ կ'ըսէ.

— «Ահա երեք դագաղներ։ Ինչո՞ւ այս մահերը, ինչո՞ւ այս զոհերը։ «Ինչու»ներուն պատասխանը պարզ է։ Բանակայնութեան զոհերն են ասոնք։ Ցարերու կապանքը քակող մարդիկ յանդուգն ռազմիկներ, գաղափարի զինուորներ։ Ահա այն հական, որ պառկած է երկու դագաղներուն միջեւ։ Բասնեւ հինգ տարուան պատմութիւն ունի։ Ան կռուած է սաստնեան բռնակալութեան դէմ, ինչպէս կը կռուէր այսօր ալ այս բռնակալութեան դէմ, որպէսզի Մասիսի ստորոտին փոքրիկ հանրապետութիւնը ուռճանայ, եւ արժանիքը արձակէ։» (էջ 189-190)։

Յուշերը կը վերջանան այնտեղ երբ Սեպուհ, իբրեւ Խորհրդարանի անդամ, կ'անցնի Հայաստան 1919ին։

Երանի թէ ընդերն ալ, որոնք կրեր են Սեպուհի նման դէպքերու ծանրութիւնն ու պատասխանատուութիւնը, հարազատ կերպով տան մեզի դէպքերու խռկութիւնը, այնպէս ինչպէս որ է։

Կ'ապրինք այնպիսի ատեն մը, երբ պէտք ունինք զէնքի մարդերէն գրչի ու մտքի մշակներ փառատակներ ալ պահանջելու։

Մեր ժողովուրդը, առհասարակ, շատ քիչ բան գիտէ մեր յեղափոխականներու եւ մեր հայրենասէր քաջերու մասին։ Քանի մը անուն գոց ըրած է, առանց իմանալու անոնց գործն ու կեանքը։

Մեր բոլոր Սեպուհներուն վրայ, սեպուհ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ, մեզի տալու իրենց յեղափոխական կեանքի յուշերուն հատորները։ Այդ յուշերուն միջոցաւ է, որ անյայտ ու համեստ զինուորները իրենց արժանի տեղը պիտի գտնեն մեր նորագոյն պատմութեան մէջ։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ԿԵԴՐ. ՊԱԼՔԱՆԷՆ

ՊԵԼԿՐԱՏՆ ԱԼ Կ'ԱՐԹՆՆԱՅ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 16 յունուար — Մեր փոքրաթիւ գաղութը, սթափելով իր երկարատեւ թմրութենէն, քանի մը արագաշ երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ, գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ ընտանեկան երեկոյթ մը կազմակերպելու, Ծնունդի առթիւ։ Հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակն էր ճերուցան եւ մեկուսացած այս բեկորները իւր հաւաքել, վերարծարծելու համար անոնց մէջ ազգային ոգին։

Երեկոյթը տեղի ունեցաւ Ծնունդի գիշերը, Պ. Մ. Ռոֆանեանի բնակարանին մէջ։ Ներկայ էր գաղութին մեծ մասը, համաձայն անմպատ ոգին։

Երեկոյթը բացինք յոտնկայս եւ միաբերան երգելով «Մեր Հայրենիք»ը։ Ցետոյ Պ. Ս. Ռոկանեան հակիրճ կերպով բացատրեց երեկոյթին նպատակը։ Ցաջորդաբար տեղի ունեցան գրական գեղեցիկ կտորներու ընթերցանութիւն, արտասանութիւններ՝ ինչպէս նաեւ երգ եւ նուագ։ Այս հաւաքոյթին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին տիկիններ Ռոկանեան, Մորճիկեան եւ Պարոնեան, ինչպէս նաեւ պարոններէն Մելիքեան, Գարիպեան, Վ. Ռոկանեան եւ Ս Ռոկանեան։

Մասնաւոր գնահատութեան արժանացաւ փոքրիկն Վահագ Ռոկանեան, որ կարդաց «Հայրենիքիս համար»ը, իսկ Օր. Արփի Կարապետեան, հաճոյ ոթը տաւղու դաշնակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց սիրուն կտոր մը։

Տիկ. Շաքէ Մորճիկեան եւ Տիկ. Մարի Պարոնեան (Ազնիւի Նախկին սանուհիներէն) երեկոյթին գեղարուեստական փայլ մը տուին իրենց գեղեցիկ մեներգներով եւ մանաւանդ «Ալիի եւ Քերամ»ի օփերէթով։

Պ. Պ. Մելիքեան եւ Գարիպեան տեսարան մը ներկայացուցին «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն, ինչ որ անակնկալ մը եղաւ ներկաներուն համար։ Ցետոյ փոքրիկներուն բաժնուեցան կաղանդի նուէրներ, պատմական կաղանդ պապայի կողմէ։

Երեկոյթէն վերջ տեղի ունեցան ընտանեկան խաղեր եւ պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս։ Ներկաները բաժնուեցան հաճելի տպաւորութեան մը տակ։

Այս առթիւ հարկ է հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Պ. Ս. Ռոկանեանի, ինչպէս նաեւ կազմակերպիչ պարոններուն եւ մասնակցող տիկիններուն։

Գաղութիս կեանքին մէջ առաջին հայկական երեկոյթն էր որ այսքան յաջող կերպով տեղի կ'ունենար։ Կը յուսացուի որ յետայսու նման երեկոյթներ յաճախ տեղի պիտի ունենան եւ ազգային կեանքը պիտի արթննայ։ Արդէն զանազան ուղղութեամբ տարուած աշխատանքները գոյց կուտան որոշ շարժում։

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ երեսեւ երգչախումբի մը կազմութեան համար լուրջ աշխատանքներ առաջ կը տարուին եւ նախնական փորձերը արդէն սկսած են։ Միակ պակասը՝ հասաքանեղի մը չգոյութիւնն է։ Կը յուսանք թէ գաղութը շուտով պիտի ունենայ իր սեփական ակումբը։

Ցարատեւութիւն եւ յաջողութիւն՝ սկսուած շարժումին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՁԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՊԱՏԿԵՐ՝ ԻՐԵՆՑ ԻՍԿ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչպէս գրած էինք, Ռուսաստանի առժամեայ կառավարութեան նախագահ Գ. Կերենսկիի յունուար 14ին զեկոյց մը կարդաց Ֆրանսայի երեսփ. ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան առջեւ։

Այդ զեկոյցը ամբողջութեամբ հրատարակուած ըլլալով Կերենսկիի օրկանին մէջ, ստորեւ կ'ամփոփենք գլխաւոր մասերը, իբրեւ փաստացի պատկեր մը Խ. Միութեան այսօրուան վիճակին.—

— Դեռ 1925էն, հարլ Կաուցկի կը գրէր թէ ընկերվարական Միջազգայինը պէտք է խորհրդային նոր բացարձակապետութեան հանդէպ բռնէ այն դիրքը ինչ որ Կ. Մարքսի Միջազգայինը, իր հիմնարկութեան օրէն իսկ, բռնած էր Ռուսիոյ միապետական բացարձակապետութեան դէմ։

Եւ սակայն, 1925ի «Նեփ»ը (տնտեսական նոր քաղաքականութիւն) տղայական բան էր բաղդատելով այն աղէտին հետ, որ, հնգամեայ ծրագրի եւ գիւղերու ընկերվարացման ձեւին տակ, բռնադատեալ ընթացքով դէպի կործանում կ'առաջնորդէ միլիոնաւոր մարդիկ, նոյնիսկ հարցական դարձնելով ռուսական վիթխարի պետութեան կեանքը։ 150,000.000 մարդոց համար, Ստալին «ընկերվարութիւն» եւ «ընկերվարական շինարարութիւն» բառերը համանիշ դարձուցած է «անլուր թշուառութեանց եւ զարհուրանքներու»։ Ամբողջին սրտին մէջ, Ստալին բուռն ատելութիւն մը կը տածէ բոլոր այն բաներուն դէմ որ իրական եւ վաւերական ընկերվարութեան կը համարուի։

Ուրեմն, ընկերվար Միջազգայինը չի կրնար միայն բողոքել աճ ու տարասփի նոր փոթորիկի մը դէմ։ Անհրաժեշտ է, վերջապէս, որ բովանդակ աշխարհի ընկերվարականները յայտարարեն թէ Եւրոպայի ժողովուրդներուն՝ մեծամասնական ձեռքերը, գլխաւոր Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ աշխատաւոր դասակարգը պիտի մտածէ այն մասին, որ այսօր ազատ Եւրոպայի մէջ սարսափ ամէն հաւանական։

Բայց այս բարոյական պատերազմը տեւական ասպարէզ մը մէջ՝ պէտք չէ խափանէ այն գործնական միջոցները որոնք անհրաժեշտ են այսօր։

Ահա թէ ինչո՛ւ բարոյական միջամտութենէն եւ բողոքի լայն շարժումէ մը դատ, դուք կրնաք, ինչպէս գրած է Կաուցկի, գտնել զանազան միջոցներ, դիւանագիտական ճնշում բանեցնելու համար տիրող դիկտատուրութեան վրայ, որպէսզի պակսի անհաւասարակշռութիւնը, հոգ չէ թէ շատ թեթեւ աստիճանով։ Այս տեղ պայքարի ցնորական միջոցներու մասին չէ որ կը խօսիմ։ Ապացոյց՝ գերման հովազգործներու վերջին գաղթը։ Անուրանալի է թէ գերմանական կառավարութեան ճնշումին տակ...

Ստալինի արշաւանքները պատճառ եղան որ Ստալինի սարսափը պակսեցաւ ի նպաստ այս գաղթականներու մէկ մասին։ Միւս կողմէ, գործավարներու խորհուրդին մէկ մասնաւոր եւ սահմանական հրամանագրով, մէկդի դրուած է Վոլկայի գերման գաղութներուն բռնի համայնացման ծրագիրը, ինչ որ չեղում մըն է ընդհ. օրէնքին։

Ստալինի դէմ գործելու անկարելիութիւնը շատ սովորական պատրուակ մըն է բան մը չընելու։ Ռուսիոյ ահաւասարափի իշխանութեան դէմ բարոյական միջամտութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնելով է որ Եւրոպայի ժողովրդավար հոսանքը պիտի կրնայ պատմականօրէն եւ բարոյապէս արդարացնել բոլշեւիկեան իշխանութիւնը ճանչնալու իր քաղաքականութիւնը։

Ճանաչման այս քաղաքականութիւնը, որ ներշնչուած է քաղաքական եւ իրատես հաշիւէ մը, պէտք չէ դիւրին պատրուակ ծառայէ հրաժարելու համար ուրիշ պարտականութենէ մը,— այն պարտականութիւնը զոր բանուորական Միջազգայինը երբեք չէ անտեսած հանդէպ Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Լեհաստանի և ուրիշ երկիրներու, որոնց վարիչները սակայն, աւելի կամ պակաս, լաւ նմանողներն են Կրեմլինի դասական տիպարներուն։

Ընկերվարական եւ արմատական Եւրոպայի անտարբերութիւնը հանդէպ Ռուսիոյ անցուդարձին, որ կը հաստատուի Կաուցկիի կողմէ, դժուար կը հասկցուի ամբողջին կողմէ։ Եւ ճիշդ այդ անտարբերութիւնն է որ [illegible] յատուկ շրջանակներու՝ ի նպաստ իրենց շահագործել բնական գայրոյթը չափաւոր Ֆրանսացիի մը, Անգլիացիի մը կամ Գերմանացիի մը։

Ռուս բանուորներու եւ գիւղացիներու ազատութեան եւ կեանքի իրաւունքին պաշտպանութիւնը, պէտք է շուտով անցնի միջազգային ռամկավարական ու ընկերվարական կազմակերպութեանց ձեռքը։ Աւելորդ է ըսել որ այս բարոյական միջամտութիւնը պէտք չէ որեւէ կերպով խանգարէ առեւտրական յարաբերութիւնները, այսպէս կոչուած Խորհուրդներու կառավարութեան հետ։ Ինչպէս գիտէք դուք, ես երբեք հակառակ չեմ բնական յարաբերութեանց վերահաստատման, Խորհրդային Միութեան հետ։

..Այժմ, խորհրդային իշխանութիւնը կը գնդակահարէ, երբեմն կեղծ դատ մը սարքելով, բայց աւելի յաճախ առանց դատաստանի, օրական առնուազն հինգ մարդ։ Իբրեւ օրինակ կը յիշեմ թիւը անոնց որոնք մահուան դատապարտուած են 1 հոկտեմբերէն մինչեւ 15 նոյեմբեր։ Այդ թիւը 225ի կը հասնի։

15 նոյեմբերէն մինչեւ 1 դեկտեմբեր պէտք է աւելցնել 45 նոր մահապատիժ։ Բայց երկու-երեք պարագաներէ, այս վիճակագրութիւնը առնուած է Ստալինի մամուլէն։ Եւ դուք կ'ըմբռնէք անշուշտ որ այս թիւերը չեն ներկայացներ կատարուած բոլոր գնդակահարութիւնները։ Նախ պէտք էր դատական վճիռները եւ Կէփէուի հրահանգները հրատարակուէին սովետական հանրապետութեանց պաշտօնաթերթերին մէջ։ Ընդհակառակն։ Միայն բացառաբար, երբ Ստալինի վարչութիւնը կ'ուզէ սարսափի մատնել ժողովուրդը, միայն մասնաւոր պարագաներ, «յօրինակ այլոց» կոչուած, կը հաղորդուին մամուլին։

Արդէն Կէփէուի հրամանով և վարչականօրէն կատարուած մահապատիժները մա[illegible] հասնին շատ բազմաթիւ [illegible] գաներու մէջ։ Այսպէս [illegible] գարնան, ծանուցեցին [illegible] րեք յայտնի ճարտարա[illegible] մէջ, Փալչինսկի եւ [illegible] որոնք կը ծառայէին [illegible] կան հաստատութեանց [illegible] դակահարուած են Կէփէ[illegible] մանով։ Վերջերս, [illegible] զինուորական դժուար[illegible] առթիւ, Չեկան [illegible] հինգ ականաւոր [illegible] ներ, որոնք կ'աշխատէին [illegible] գային պաշտպանութեան [illegible] դին մէջ, գնդակահար[illegible] Իբրեւ կանոն, Կէփէու[illegible] նով կատարուած գնդակ[illegible] թիւնները չեն հրապա[illegible] բայց մենք բացառ[illegible] ստոյգ աղբիւրներէ գի[illegible] այդ կարգի գնդակահա[illegible] ներ տեղի կ'ունենան [illegible] Ռուսիոյ բոլոր անկիւն[illegible] Մեր տեղեկութիւնը [illegible] տատուի ռուս Ս. Տեմ[illegible] րու պաշտօնական օր[illegible] կը գրէ դեկտ. 15ի [illegible]

— «Տասնեակներով [illegible] գէտներ կը գնդակահա[illegible] հարիւրաւոր ուրիշ[illegible] սորուին Սոլովեան [illegible] Խորհրդային իշխանու[illegible] ռայութեան մէջ մտա[illegible] րականներու բազմու[illegible] ճապի մատնուած է։ [illegible] գնեաւ կը համոզուին [illegible] հրդային կառավարու[illegible] ռաջադրած է ոչնչացն[illegible] նախկին մասնաշխնա[illegible] ները յամր մահուան [illegible] բանտերու եւ աքսոր[illegible] րու մէջ։

Դիտեցէք որ տակա[illegible] չըսի զանգուածային [illegible] արտակարգ պարագան[illegible] սին, ինչպէս տեղի ունեն[illegible] մուր գետին չինակա[illegible] վրայ։ Այնտեղ, կարմիր[illegible] կէն ջոկատ մը, ռուս [illegible] կաններու պատկանող [illegible] մէջ, կոտորեց քանի մը [illegible] մարդիկ եւ երիտասարդ[illegible] ռանց ոեւէ մէկուն խնա[illegible]

ԹԱՒՐԻԶԻ ԱՌԵՒՏՐ. [illegible]

ԹԱՒՐԻԶ, 11 յուն[illegible] Թաւրիզի շուկայում [illegible] ապրանքների արժէքնե[illegible] կամաց բարձրանում են[illegible] բացատրում են նոյն ա[illegible] րի ներածման գագարու[illegible] մանք էլ ռուս-պարսկ[illegible] առեւտրական դաշնագրի [illegible] թեամբ։ Իսկ ամենաճիշ[illegible] սատանը ի վիճակի չէ [illegible] մեծ քանակութեամբ [illegible] բերելու Պարսկաստան, [illegible] իր երկիրը տագնապի մէջ [illegible] Երկու ամսից աւելի է [illegible] ալիւրի արժէքը քառապա[illegible] բայց նորէն չեն կար[illegible] Ջուլֆայից այս կողմը [illegible] շոկ ալիւր տեղափոխել։ [illegible] արժէքը Թաւրիզի շու[illegible] բարձրացաւ. իսկ թէ այս [illegible] ինչով պիտի վերջանան, [illegible] վեստական բանկի կառա[illegible] կարող է իմանալ, քանի [illegible] իր երկրի դրամի (չերվոնեց[illegible] ժէքը փոխանակ բարձրա[illegible] իջեցնում է։ Ռուսաստանի [illegible] էլ նոր ձեւի ճարպիկութեան [illegible] գաղտնիքը միայն բոլշեւ[illegible] գիտեն։

ՃԱՐՊԻԿ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Աթէնքի Թերթերը կը [illegible] Վերջերս, Աթէնք եկ[illegible] «Կրան Պրըթանեը» պանդ[illegible] ջեւանած էր գերմանացի [illegible] մը՝ կրօզպէրկէր, որ [illegible] քէմալի անձնական [illegible] մի տիտղոսով կը ներկայ[illegible]

Այս մարդը, որ [illegible] շռայլ կեանք մը կ'ապրէր, [illegible] նրա, իր ներկայութեան [illegible] նած է կարգ մը կասկածելի [illegible] ձեր եւ այսպէսով յաջող[illegible] մեր երկրին զինուորական [illegible]

…յին գաղութներուն վերաբեր-
եալ զանազան փաստաթուղթեր
… ձգել:

Ընկերութիւնը հաստատ այս ա-
…, Պաշտպանել կամ … Նոր
… են օտար պետութեան
կողմէ, որ միջոցներ ձեռք ա-
…ծ է:

Ցիշեալ Հրեան քանի մը օր
… մնացած Պոլիս, հետո
… … պալատ մը,
պահած էր գաղութի փաստա-
թուղթերը:

Եւ սակայն, յիշեալ օտար
…թեան մէկ գործակալը,
…ը պատրաստ ըլլալով
… պալատին նման …
պալատ մը, կը տանի գայն
… եւ առանց Հրեայ լը-
…ին գիտութեան կը փոխէ գայն՝
փաստաթուղթերը պարունակող
…յուսակին հետ:

Այժմ, այս փաստաթուղթերը
կ'գտնուին յիշեալ օտար պետու-
թեան ձեռքը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՌԵՐՈՒ ՏԱՐԱԾՈՒՄԸ

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը կը
…են թէ. Պուլկարիոյ Թուրքերը
…չերս սկսած են մեծ զարկ
…ալ Նոր տառերու ուսուցման:
…ղաքներու եւ գիւղերու մէջ
…ումբներ եւ դասարաններ
…ցուած են այս ուսուցման
…մար, որուն բազմաթիւ անձեր
… հետեւին, տարիքոտներէն
…սած մինչեւ տղաքը, այր թէ
…ին:

Պուլկարիոյ մէջ հրատարակ-
…ող Թուրքերէն Թերթերն ալ
…ծ տեղ կուտան Նոր տառերով
…ութիւններու, իրենց ընթեր-
…ողները վարժեցնելու համար:
…ֆիայի «Ցէլի Օրման» Թերթին
…այն մէկ էջը արաբական տա-
…րով կը հրատարակուի, միւս
…րը էջերը Նոր տառերով գրուած
…լլալով:

Պուլկարիոյ բոլոր Թուրք դպ-
…ոցներուն մէջ, ուսուցումը Նոր
տառերով կը կատարուի:

… կուսակալութիւններէն ե.
…ծ տեղեկագիրներուն համա-
…ձայն, ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, ժո-
ղովրդական դպրոցներուն հե-
…ւողներուն ընդհանուր Թիւն է
…6.786 հոգի: Գրել կարդալ սոր-
…ողներուն մէկ երրորդը կիներ
… կազմեն: Բնակչութեան Թիւին
…համեմատութեամբ, ամէնէն շատ
…աշակերտողները կը գտնուին կար-
…, Պոլսի, Պոմա էլիի եւ յետոյ
…պոլսոյ մէջ: Պոլսոյ մէջ, 19277
…երու դէմ 22109 կին հետե-
…ողներ կան:

… ՄԻԼԻՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ «Փոլիթիքա» Թերթը
հրատարակէ Պոլսոյ վաղեմի
…ղատուն քանդողներուն պատ-
…ութիւնը, ուր կ'ըսուի թէ Հան-
րոյին Պարտքի Վարչութեան մէջ
Թղթադրամներուն գողութիւնը
կատարած է քննուած Նախկին
Նախարարութեան պաշտօնատար-
ներէն Պ. Պէրպէրեանի փեսան, Պ.
Հաճեան:

Ըստ «Փոլիթիքա»յի հրատա-
րակած պատմութեան, Հաճեան
Նախապէս շատ հաճախ գումար-
Ներով կը խաղայ եղեր եւ երբեմն
նոյնիսկ 5-10 ոսկի փոխ դրամ
կ'ուզէ խաղակիցներէն, եւ յետոյ
Հանրային Պարտքի Վարչութենէն
ամսականը առնելէն վերջ կը վճա-
րէ եղեր: Բաւական երկար բացա-
կայութենէ վերջ, Հաճեան կրկին
կը սկսի երեւնալ բախտախաղի սե-
ղանին գլուխը, այս անգամ սեղա-
նին վրայ նետելով մինչեւ 50
ոսկիներ, որոնք բոլորովին նոր
էին: Այսպէս, Հաճեան բաւական
խոշոր գումարներ առած եւ տուած
է բախտախաղի սեղանին վրայ:

Հանրային Պարտքի հաշուե-
յարդարի առթէն, Հաճեան առա-
ջին անգամ հատուցման գումար
մը տուած եւ փարիզ մեկնած է;
«Փոլիթիքա»յի յիշած անձը վեր-
ջերս երբ գործով մը Փարիզ կ'եր-
Թայ, կը հետաքրքրուի Հաճեա-
նով եւ կը ստուգէ որ յիշեալը
Փարիզի մօտերը «վիլլա» մը գնած
է եւ զեղխ կեանք մը կ'ապրի
կատարեալ դիւրութեամբ, հա-
կառակ անոր որ Եգիպտոսի մէջ
մեծ գումարներ կորսնցուցած է;

«Մասնագէտները, կ'եզրակաց-
նէ Թուրք Թերթը, այն առեն
Հանր. Պարտքի Վարչութեան մէջ
կատարուած Թղթադրամին գեղ-
ծումը 12 միլիոն ոսկի գնահատած
են: Ահա, երկրին քաղէն ելած
այս դրամը այսպէս կորսուած եւ
գողցուած է: Այս գողութիւնը
կատարողներէն մէկն ալ օսմ. կա-
ռավարութեան նմանական ամե-
նէն կարեւոր պաշտօնեաներէն
մէկուն, Պէրպէրեանի փեսան
եղած է:»

ԱՆԴՐԷԱՍՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ
Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայր.
Միութեան երրորդ տարուան
ընդհ. ժողովը: Ներկայ էին մեծ
Թիւով հայրենակիցներ, նոյնպէս
քանի մը նորեկ հայրենակիցներ:

Առաջին հարցն էր հայրենիք
ճամբած բեկորներուն խնդիրը,
որոնց փոխադրութեան համար
հանգանակուած է 2500 ֆրանքի
գումար մը: Այդ գումարը բա-
ւական չըլլալով, դարձեալ կոչ
ըրաւ Միութիւնը այս Թերթին
մէջ, բայց դժբախտաբար ոչ մէկ
հայրենակից եւ կամ քոյր մի-
ութիւն իր մասնակցութիւնը բե-
րաւ, ն'երեւի թէ անոնց ոչ մէ-
կուն ազգականը կամ բարեկամը
զոհ գացած չէ, հազարումէկ
չարչարանքներու ենթարկուած չէ:

Այս առթիւ կարեւոր առեղ-
կութիւններ տուին նոր եկած
հայրենակիցները: Ցորին քանի
մը անգամ կը հեծեն առաւօտի
պէս: Այժմ 50 60 բեկորներ ան-
տէր ու անպաշտպան մնացած են
երեսի վրայ: Հ. Գարահիսարի շր-
ջանի զանազան միութիւններ եւ
Ամերիկայի 200-300 բարեկե-
ցիկ հայրենակիցները ո՞ր օրուան
կը սպասեն, օգնութեան հասնելու
համար:

Վերջին պահուն ընտրուեցաւ
Նոր վարչութիւն մը, վեց անդամ-
ներէ: Բոլոր հայրենակիցները սի-
րայօժար վճարեցին իրենց ան-
դամավճարները, իսկ քանի մը
նորեկ հայրենակիցներ ալ նոր
արձանագրուեցան: Եւ ժողովը
վերջացաւ ջերմ սիրով:

Թ. Ա. ՔԷՖԷԼԵԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ իրիկուն Harolas
սրահի մէջ տեղի ունեցաւ փա-
րիզի Տարօնցիներուն երեկոյթ
պարահանդէսը, երեւելի բազմու-
թեան մը ներկայութեամբ:

Նախագահը Պ. Լեւոն Ցօնիկ-
եան հանդէսը բացաւ քանի մը
խօսքերով: Ցետոյ ներկայացուե-
ցաւ դաւեշտ մը՝ Պէլվիլի ընկեր-
ներու կողմէ. եւ արտասանութիւն
մը փոքրիկն Ստեփանիկի կողմէ:
Օրուան բանախօսն էր Պ. Կարօ
Սասունին, որ Տարօնցիներու անց-
եալը ներկայացուց սկսելով Մա-
միկոնեաններէն, Սահակ Մես-
րոպներէն եւ Սասունցի Դաւիթ-
ներէն մինչեւ վերջին հերոսները:
Ցիշեց թէ երբ Տարօնցիներու կը
հարցնես, մէկը իր մօրեղբայրը
կը համարէ՝ Մամիկոնեանը, միւ-
սը՝ Սահակ Մեսրոպը, երրորդ մը՝
Սասունցի Դաւիթը, վերջապէս
Աղբիւր Սերոբը, Հրայրը, Գէորգ
Չաւուշը եւայլն: կը նշանակէ թէ
մենք անոնց Թոռներն ենք, ու-
նինք անոնց զգացումը եւ նոյն
կամքը ազգային ազատագրու-
թեան համար, ու այդպէս պիտի
ընթանանք մինչեւ վերջը:

Բանախօսութենէն յետոյ եր-
գեցին Օր. Պիւլպիւլեան եւ Տիկ.
Արմ. Լ. Գեւոնեանը, իսկ երկու
կտորներ արտասանեց Պ. Շահինեան
Թուներն: Այնուհետեւ ներկայացուե-
ցաւ Տարօնի ապրազով հարսնիք մը,
երգերով եւ պարերով: Ճաշկերոյթի ըն-
թացքին «Ուրձք Թագաւորին
ծառը», որ խանգավառ մթնո-
լորտի մը մէջ բարձրացաւ 1775
ֆրանքի:

Ժամը 2ին սկսան պարերը,
«Ճաղ»ով եւ հայկական նուագով:
Ճոխ եւ աժան պիւֆէ մը պատ-
րաստուած էր մինչեւ առաւօտ:

Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր
տպաւորութեամբ:

Գ. ՄԻՐՕԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՔԵՆԱՆ ԲԱՆՈՒՈՐԻՆ ՏԵՂ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 յունուար.—
Շատ մը գործարաններ սկսած են
կերպարկել այնպիսի միջոցներ, ո-
րոնք իրական նշաններ են, աշխա-
տանքի մեքենականացման:

Արտադրութիւնները հետզհետէ
կ'աւելցնեն, իսկ աշխատող բազուկ-
ներ կը կրճատեն, կամ Նախապէս
60 արտադրողին 100 կը պար-
տադրեն. Գործեր կան որոնք,
ինքնաբերաբար, ուզուած չափով
արագ կը քալեն, մեքենան կը
բանադատէ բանուորը՝ որ իրեն հե-
տեւի, հասնի: Ցեղեր ալ կան, ուր
սկսած են գիշեր ցերեկ սպասել
մասնաւոր հոկիչներ: Անոնք ջուր
խմելու ժամանակ իսկ չեն ուզեր
տալ բանուորին, առանց նկատի
առնելու թէ մարդ էակը ամբողջ
ութը ժամ (15 վայրկեան ճաշի
դադարով կրնայ մեքենաբար,
այն ալ անընդհատ ու արագ ըն-
Թացքով, հեւասպառ շարժիլ:

*** Ընկերային ապահովագրու-
թեան օրինագիծը տակաւին լրիւ
չհրատարակուած, կարգ մը գոր-
ծարաններ սկսած են նախապատ-
րաստական աշխատանքներու: Բոլոր
բանուորներուն բաշխեցին հարցա-
րաններ: Իսկ հասուկոտ եւ շատ
ամփոփ յայտարարութիւններով
իբր թէ կը բացատրուին օրինագծին
օգտակարութիւնները՝ բանուորնե-
րուն: Ցակայն են կարեւոր մանր-
րամասնութիւնները մութ մնացած
ըլլալով, օտար բանուորներ սկսած
են մտատանջուիլ, որովհետեւ կը
կարծեն թէ խտրականութեանոգիով
խմբագրուած է օրէնքը, ուր եր-
կու չափ երկու կշիռ կայ օգտուե-
լուն մէջ, իսկ հաւասար զոհողու-
թիւնը պարտաւորիչ է ամէնուն:

Հայ բանուորները շատ կը փա-
փաքին, որ «Ցառաջ» այս առթիւ
ալ բարեհաճի հրատարակել օրի-
նագծի բուն բնագիրը, ամբողջա-
կան յոյս սփռելու համար:

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

ԽՄԲ.— Օրինագծի մասին տե-
ղեկութիւններ եւ յօդուածներ
հրատարակած ենք իր ժամանա-
կին: Երբ խնդիրը խորհրդարա-
նին վերջնական վաւերացման
ենթարկուի, կրկին կ'անդրա-
դառնանք:

ԳԱՂԱՓԱՐ ՈՒՆԻ՞Ք

Այս միջոցին շատ կը խօսուի
Հնդկաստանի անկախութեան մա-
սին: Ընդհանուր առմամբ, բրիտանական
կառավարութիւնը յանձնախումբ
մը ղրկեց, տեղին վրայ քննու-
թիւն կատարելու եւ ծրագիր մը
ներկայացնելու համար: Այս ան-
գամ, հնդիկ ազգայնականները
իրենց մեծ ժողով մը գումարեցին,
կատարեալ անկախութիւն պահան-
ջելով: Եւ մասամբ սկսեր են գոր-
ծադրել իրենց որոշումները— հրա-
ժարում պետական պաշտօններէ,
մերժում տուրքերու վճարման,
կրաւորական դիմադրութիւն եւլն:

Գաղափար ունի՞ք թէ ինչ կը
ներկայացնէ Հնդկաստանը, իր
բնակչութեամբ:

Ամբողջ ժողովուրդին Թիւն է
319 միլիոն, որոնց 217 միլիոնը
հնդիկ, 69 միլիոնը իսլամ, գլ-
խաւորաբար հիւսիսային եւ հա-
րաւ-արեւմտեան նահանգներուն
մէջ, 11 միլիոնը պուտտայական,
10 միլիոնը անիմիստ, 5 միլիո-
նը քրիստոնեայ և 3,250,000ը
Սիխ:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Աղքատախնամի հեգր. վար-
չութիւնը անցեալ հինգշաբթի
նիստ գումարելով, նպաստներ
յատկացուց վեցեալ եւ կարօտ
հայ բազմանդամ ընտանիքներու:
Ցետոյ զբաղեցաւ տարեկան պա-
րահանդէսով, որ տեղի պիտի ու-
նենայ, 1 փետրուար, շաբաթ
գիշեր, «Շան գ'Էլիզէ»ի հան-
րածանօթ «Լէ փօռթիքօ» հանգի-
ստավայրին մէջ, 144 Ավէնիւ
տէ Շ ան գ'Էլիզէ:

Աղքատախնամը 1929ի ըն-
Թացքին ունեցած է 170,000
ֆրանք մուտք: Այս գումարէն
ընկերութիւնը ծախսած է 163
հազար ֆրանք, որով տարւոյ վերջ
իր պահեստի դրամը եղած է
7000 ֆրանք: Աղքատախնամը
կարելի բոլոր հնարքները գոր-
ծադրած է, որպէսզի իսկական
կարօտեալը միայն օգտուի:

Ամէնէն շատ Նպաստ բաշ-
խումը տեղի ունեցած է սեպտեմ-
բերի մէջ, 13,155, Ֆրանքով:
Ցետոյ հոկտեմբեր, նոյ. դեկտ.
եւ յունուար ամիսները, 11 հա-
զարական ֆրանքով:

Վարչութիւնը միաձայն
որոշեց այս հաշուեկշիռը վա-
ւերացնելէ յետոյ մարտ ամսուն
ընդհ. ժողովին վաւերացման են-
թարկել եւ հրատարակութեան
տալ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՏԱՐԵՑՈՅՑ, Գ. տա-
րի (1930): Կազմեց՝ Հայկ Գարա-
գաշ, 400 էջ: Պատկերազարդ:
Տպ. Թէհրան, Գին 1.30 տոլար:

ՆՈՐ ՓՈՐՁԱՆՔ ՄԸ ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ԳԼԽՈՒՆ

Յունահայ Թերթերը կը պատ-
մեն հետեւեալ տարօրինակ լու-
րը. —

Վաւերական տեղեկութեանց
համաձայն, անցեալ Նոյեմբեր
23ին, Անգլիայէն գալով Աթէն-
քէն անցած է անձ մը, որ նպատակ
ունի փրօփականտ ընել Ցունաս-
տանի հայ գաղթականներուն
մօտ, զանոնք Կիպրոս փոխադրե-
լու համար: Այս անձնաւորութիւ-
նը, ըլլալիք փրօփականտով կ'ուզէ
այլափոխել կղզիին բնակչութեան
դիմագիծը այնպէս մը, որ անգլիա-
կան կառավարութեան կողմէ կա-
տարուելիք հանրաքուէին առթիւ,
կղզին Ցոյները միան փոքրամաս-
նութեան մէջ:

Այս անձը, Ցունաստանի հա-
յերուն խոստացած է որ, ձրի պի-
տի փոխադրուին անոնք Կիպրոս,
անգլիական շոգենաւերով եւ հոն,
իւրաքանչիւր գաղթական հայու
պիտի տրուի 25ական օթերլին եւ
գետնամաս համար անհրաժեշտ
հողը, ձրիօրէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

«Ցառաջ»ի Ցունուար 18ի եւ
19ի Թիւերուն մէջ Լ. Նաիրցին
«Մի վէճի առթիւ» վերնագրով
յօդուած մը ստորագրած էր, ուր,
ի միջի այլոց, հետեւեալ հատ-
ուածը կ'ընդգծէր.

«Կ. Զարեանն են օրինակ բե-
րում ամէն անգամ, որպէս անի
ու ձեւի նորութեան վարպետ,
մեր արդի գրականութեան մէջ:
Բայց մոռանում են մի բան, որ
Կ. Զարեանը սիրելի դարձաւ
մեզ ու Զարեան դառաւ, ոչ թէ
նրա համար, որ à la Մայակովս-
կիյ, կամ à la Ռէմիզով ինչ որ
բանաստեղծութիւններ ու պատ-
մուածքներ էր գրում, սկսած
սրանից դեռ 15 տարի առաջ,
այլ միայն եւ միայն նրա հա-
մար, որ կարողացաւ իր «Ան-
ցորդով տալ հայ կեանքը, հայ
ապրումները, հայ հոգին...»

Այսպիսի պատասխանատու
յայտարարութիւն մը ստուգման
եւ ապացոյցի կը կարօտի, գրա-
կան չափէ զատողութիւններու
տեղի չտալու համար: Ուստի
պիտի խնդրէի Լ. Նաիրցիէն որ
հրապարակով զօր ապացուցանե-
լու թէ՝

1.— 15 տարիներ առաջ Կ.
Զարեանն ի՞նչ պատմուածքներ
գրած է: Մեզի որքան ծանօթ
է» Կ. Զարեան «Անցորդ»էն յե-
տոյ միայն, 1928ին «Վենետիկ-
եան Նոթադրք»ը եւ 1929ին
«Բագուից գիւղի Գահանան»,
գրած է եւ ուրիշ ոչ մէկ պատ-
մուածք ունի իր անցեալ գրա-
կանութեան մէջ:

2. Հետաքրքիր է գիտնալ
թէ, Կ. Զարեանի ո՞ր բանաս-
տեղծութիւնները կամ արձակ-
ներն են, որ գրուած են à la Ռէ-
միզով կամ Մայակովսկիյ, «սկսած
սրանից դեռ 15 տարի առաջ»:

Կարելի՞ է խնդրել Լ. Նաիր-
ցիէն որ որոշակի գրուածքներու
եւ էջերու բաղդատութիւն մը
ներկայացնէ, իր ըսածներն ա-
պացուցանելու համար:

Գրասէր մը

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

Երէց եղբայրը, միշտ խրամ-
ներուն մէջն էր: Սարսափի օրերը,
…ութեան օրերը կ'երկարա-
…էին անոր համար, անտանելի
…րպով: Միակ մտածումը որ
…նքը կը խրախուսէր, տանը
…ածումն էր միայն, ուր իր
«…ոմօ»ն, ժառանգորդը լինելու
…ը, իր ծնունդէն իսկ զինքը
… պատրաստէր օր մը տանտէրը
…նելու: Կը կարծէր գայն տեսնել,
…անչափայլ առաւուն մէջ, երբ
…ռվառ արեւուն տաքէւ ծառերը
…նքան երկար ստուերներ կը
…են եւ նաեւ գիշերուան մէջ,
… տունը, երբեւ հսկայ գան-
…ուած մը իր ծռանկիւնի տա-
…քը կ'ուրուագծէր աստեղազարդ
…կնքի պաստառի վրայ: Ցայն
…անգամ մըն ալ պիտի վերագտնէ՞ր:
Պիտի քնանա՞ր անգամ մըն ալ
ծալքին մէջ, տնտաի վերեւ, ուր
անասունները պառ կը ծեծէին
իրենց դանդաղ կոտոշներով: Պիտի
քալէ՞ր ակօսին մէջ, ձեռքը մա-
ճին վրայ: Ճամբուն վրայ, դաշ-
տերուն յստակ օդին մէջ, պիտի
իմանա՞ր արտասանելը իր հա-
ցէին ուղղուած սա մեծ բառին,
«Նօզիա ցէր»: Վաճառորդի օ-
րերուն, կամ Թրէնքէի մէջ իրեն
յարգանքի բարեկամութեան ցոյ-
ցեր չպիտի ըլլայի՞ն: Մտերիմ ձայ-
ներ պիտի կոչէի՞ն զինքը, «Արո-
գապերի», ինչպէս կ'ըսէին իր
հօրը:

Ու եղանակները կ'անցնէին:
Բլուրներուն խանձած լանջերուն
վրայ խոպանուկները ոսկի ճա-
ճանչներ ունէին: Գարնան գաղջ
շունչը անանուխի թեթեւ եւ գափ-
նիներու այնքան քաղցր բոյրերով
ծանրացած էր: Ամբառ արեւուն,
ստուերը՝ առատ՝ մոլոշի գոյներ
կը հագնէին եւ իրիկունը՝ միա-
պաղաղ, վառ եւ այնքան գողտր
վարդի բոյրերու մէջ կը կորսուէին:
Ու մինչ հիւսիսի կողմերը, ձմեռը
եկած էր զինուորներուն համար,
Պասք երկրին մէջ հարաւի հովը
կ'երգէր տակաւին եզիպտացորենի
ոսկի խուրձերուն, կաղնիներուն
դեղնորակ սաղարթներուն մէջէն:

Բայց, այն առեն մէջ, որուն
մասին Մանեխ կ'երազէր «Նօզիան
տէրը» ան, Ժան-Փիէռն էր: Ե՛ւ
հրապարակներուն վրայ, այն օ-
րերուն կ'երթային բոլոր ժայռերը,
բարի գոլուածի ողջոյնները, «Ա-
րոգապերի»ն, ան, Ժան-Փիէռն էր:

Երբ Մանէխ վերադարձաւ պա-
տերազմէն, իր տեղը գրաւուած էր:

*
* *

Ան անմիջապէս վերահրաւու-
չեղաւ այդ կացութեան:

Իր ժամանումին վաղայաջորդ
օրերը, ան Թափառեցաւ տան մէջ,
դաշտերուն մէջ:

Դեկտեմբերի արեւուն տակ,
որ կը շողար առանց ջերմութեան,
ամայն տեսարանները հոգիւ թէ
կը կարմրէին: Հեռուներուն խորը,
մանիշակագոյն լեռներու ստորո-
տը, տերեւաթափ ծառերու ճիւ-
ղերուն մէջէն, շատ յստակ կեր-
պով կ'երեւային ձերմակի զարնող
տուներու շարանները: Բլուրներու
կողին, հովիւներու կողմէ այ-
րուած ցախերը, սեւ բիծեր կը կազ-
մէին: Ցոկուն եւ կայտառ ժան-
տափոշերը միայն, կարմիր յա-
կինթներով պճնուած, կը պահէին
իրենց յորդագեղ կանաչութիւնը.

Պտերներու խուրձերով բեռ-
նաւոր, Արոզապերիան իր ճակա-
տին վրայ կը կրէր վարդկարմիր
երկար գիծեր, զոր ձմեռնային
անձրեւները քաշքշած էին դեռ
նոր ներկուած լուսամուտներու
ներքեւը. կիրին վրայ: Մթին
Թուղ խոհանոցին մէջ, ուր մօ-
րաքոյր Մանէանեան, տան գոր-
ծերով զբաղելով հանդերձ, կ'ա-
զօթէր մեղմօրէն, իրիկնային
պահերը կ'երկարաձգուէին օրա-
ւուր:

Մանէխ կը հարցափորձէր իր
եղբայրը Ժան-Փիէռը այն խնա-
միներուն մասին, զոր ան տուած
էր այսինչ կամ այնինչ հողերուն
կամ արտերուն: Ժան-Փիէռ կը
պատասխանէր կարճ, կարուկ կեր-
պով, կարծէք ակամայ: Երէցը իր
համամտութիւնը կը յայտնէր
միշտ: Մէկ անգամ միայն ան
գլուխը Թափ տուաւ:

— Ես ձեր ըրածին պէս չպի-
տի ընէի բսաւ:

— Դուք հոս չէիք այդ
բանը մեզի ըսելու համար —
վրայ բերաւ — արագ եւ ուժգին
Ժան-Փիէռ:

Այդ շեշտը վիրաւորեց Մանէխը:

— Այսուհետեւ ես հոս պիտի
ըլլամ, ըսաւ չոր հատու ձայ-
նով մը:

Ու այս բառերը մարտա-
հրաւէրի մը պէս հնչեցին:

Այդ օրէն սկսած, անհամա-
ձայնութիւնը բոյն դրաւ:

Ամէն մէկ այցելու սայլորդ,
ջաղացպան կամ գործաւոր, որ
տանուտէրը կը փնտռէր, բաղ-
խումի առիթներ կը ստեղծէր, ո-
րովհետեւ Մանէխ եւ Ժան-Փիէռ
կը ներկայանային միասին եւ
այցելուն կը շուարէր թէ որուն
պէտք էր դիմել: Երկու եղբայր-
ները ճիշդ է որ կծու խօսքեր չէին
փոխանակեր, բայց երէցը կը
քննադատէր շրթունքին ծայրով
ինչ որ կրտսերը կը տնօրինէր իր
հաշւոյն:

Ժան-Փիէռ ոչինչ կ'ուզէր զոհել
այն հեղինակութենէն զոր գրա-
ւած էր անգամ մը:

— Իմ գործերս կարգին էին
երբ ան հոս չէր, կը մտածէր
Ժան-Փիէռ:

(Շար.)

տուղար, Թարգման, օղագիր եւն.), արդէն կը լեցուի։ Որոշումը անակնկալ եղաւ մանաւանդ անոր համար որ, ժողովին բացումը պարզ արարողութիւն մըն էր, իսկ այսօրուան նիստին մէջ է որ մէջտեղ պիտի դրուին մասնակցող երկիրներուն տեսակէտները եւ ծրագիրները։

Մամուլը շատ ազդուած է այս անմիտ որոշումէն եւ կը կարծուի թէ ետ պիտի առնուի։

Միւս կողմէ, պատրաստութիւններ կը տեսնուին մինչեւ չորս ամիս ժողով ընելու...

Լաճէի ժողովին որոշումները

Աւստրիոյ մէջ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ Լա Հէյի ժողովին որոշումը, որուն համաձայն այդ երկիրը այլեւս հատուցում չպիտի վճարէ, այլ միայն տարեկան մէկ միլիոն քուրոն (40,000 ոսկի) 23 տարուան համար, իբրեւ վարչական ծախք եւ նպաստ կայսրութեան անդամատման առթիւ (1918)։ Պուլկարիա, որ դաշնակիցներու առաջարկած 12,500.000 ֆրանքի տարեվճարին փոխարէն 10 միլիոն առաջարկած էր, պիտի վճարէ 10.000.000 տասը տարի, 11 միլիոն՝ 10 տարի, եւ 12.500.000էն վար՝ 16 տարի։ Գալով Հունգարիոյ, պիտի շարունակէ վճարել որոշեալ գումարը մինչեւ 1943, իբրեւ հատուցում։ Այնուհետեւ բան չպիտի վճարէ. բայց տարեկան 13,500.000 ոսկի քուրօն (540.000 ոսկի) պիտի վճարէ 1944էն 1966, բոլորովին տարբեր պահանջներու համար։ Հատուցումներու Յանձնախումբին հետ իր յարաբերութիւնները պիտի վերջանան որքան կարելի է շուտ եւ հակակշիռի յանձնախումբը ետ պիտի քաշուի։

Միջազգային խնդիրը կը ձգձգուի

Միջազգային Երեսփ. ժողովին մէջ բուռն քննադատութիւններ եղան կառավարութեան անգործութեան դէմ, անգլեւիրաքեան նոր դաշնագրին առթիւ։ Վարչապետը յայտարարեց թէ Իրաքի առաջարկներուն ծրագիրը պատրաստ է, բայց կառավարութիւնը չի կրնար խորհրդարանին ներկայացնել զայն, անգլիական առաջարկները չստացած։ Կառավարութիւնը կը յուսար թէ բրիտանական նոր մարզպանը միասին պիտի բերէ Անգլիոյ առաջարկները, բայց չբերաւ։ Մարզպանը ինք, իր ժամանումէն ի վեր, կրկին եւ կրկին խնդրած է որ փութացնեն բրիտանական առաջարկներուն առաքումը. բայց գաղթային նախարարութիւնը պատասխաներ է թէ՝ վերջին դէպքերու հետեւանքով, Անգլիա հարկադրուած է վերաքննել նախկին առաջարկները։ Այնպէս որ, հարկ պիտի ըլլայ սպասել ժամանակ մը։

16 հոգի ածխացած օդին մէջ

Տասնըվեց հոգի, որոնց 8ը կին եւ երկուքը մեքենավար, օդանաւի մը հրդեհին զոհ գացին երեքշաբթի օր, Սան Տիէկոյի եւ Լօս Անճէլէսի միջեւ (Քալիֆորնիա)։ Օդանաւային հինգերորդ եւ ամենածանր արկածն է այս Ամերիկայի մէջ, վերջին տասը ամիսներու ընթացքին եւ խոր յուզում պատճառեց։ Ճամբորդները բոցերուն ճարակ եղած էին փակ խցիկին մէջ։ Արկածին բուն պատճառը անծանօթ կը մնայ, երկու օդանաւորդներն ալ ածխացած ըլլալով։ Միայն ականատեսներ կը պատմեն թէ օդանաւը դէպի վար կ'իջնէր զահավէժ։ Մեքենավարը յուսահատական փորձ մը կատարեց վեր բարձրանալու, բայց հազիւ 250 ոտք բարձրացած, օդանաւը, որ արդէն փաթաթուած էր գետնին քսուելով, յանկարծ խրեցաւ եւ ջախջախուեցաւ։ Օգնութեան հասնողները չկրցան մօտենալ, կրակին սաստկութենէն։ Օդանաւին մետաղեայ մասերը կարմրած էին և մէկ ժամ վերջը միայն կարելի եղաւ մօտենալ, բայց ամէն բան վերջացած էր։ Երկու մեքենավարները մնացած էին իրենց կեցած տեղը։ Ճամբորդներէն մեծ մասին մարմինները իրարու վրայ դիզուած էին, իբրեւ սեւ կոյտ մը։ Բոլոր հագուստները վառած էին եւ մարմինները հրկիզուած։

Կառավարութիւնը քննութիւն բացած է։ Քննութեան անձամբ պիտի մասնակցի նաեւ Լինտպէրկ, օդանաւային ընկերութեան կողմէ։

Լիտվինօֆի եղբայրը կը դատուի

Առջի օր, Փարիզի Ամբաստանիչ ատեանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը Սավէլի Լիտվինօֆի (եղբայրը Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավարին) եւ իր երկու մեղսակիցներուն, որոնք ամբաստանուած են 25 միլիոն ֆրանքի կեղծ մուրհակներ շինած ըլլալու մեղքով։

Սավէլի Լիտվինօֆ անդամ էր խորհրդային կառավարութեան Պերլինի առեւտրական պատուիրակութեան, 1923էն 1927։ Զանազան արկածներէ յետոյ, Փարիզ եկաւ, ուր շատ համեստ կ'ապրէր իր հիւանդ կնոջ եւ չորս զաւակներուն հետ։ 1928 հոկտ. 25ին, իր կողմէ ստորագրուած փոխանակագիր մը ներկայացուեցաւ, վճարման համար։ Լիտվինօֆ մերժեց, պատասխանելով թէ խորհրդային կառավարութեան կը պատկանի այդ գործը։ Յետոյ դէզ մը նման մուրհակներ մէջտեղ ելան, բոլորն ալ Լիտվինօֆի կողմէ ստորագրուած եւ վճարելի՝ Փարիզի մէջ։ Ամբաստանեալը կ'ընդունի իր ստորագրութիւնը, բայց կ'առարկէ թէ իր պետութեան հրամանով շարժած է «իբրեւ կարգապահ զինուոր»։ Իսկ պետը, Տուրօֆ, մեռած է արդէն... Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը դատ բացաւ 1928 նոյեմբերին, բողոքելով թէ մուրհակները պարզ անձնական կեղծարարութիւններ են։

«ՄԱՇՏԻ ԻՐԱՏ» ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Կը յայտարարենք յարգոյ հասարակութեան թէ «Մաշտի Իբատ» ներկայացումը որ տեղի պիտի ունենար Յունուար 25ին, յետաձգուած է մեր կամքէն անկախ պատճառներով, անորոշ ժամանակի մը համար։

Ս. ՍՈՒՐԱՐԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէռ-Գուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Վիշապեան եւ Փօթօրիկ խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Asnières. Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ռովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ցէսինի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Շրջաններէն նոր եկած ընկերները կը հրաւիրուին ներկայանալ իրենց յանձնարարականներով արձանագրուելու համար։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Արամ, Համազասպ եւ Վարգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 4ին։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Կրընոպլի Քրիստափոր կոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին Ընկ. Կարապետի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱՋԱՐԻ Հայր. Միութեան Բ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վրայի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՐԵԿԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Գոլէնի հանգանակութեան ցանկը.—

Գէորգ Միրաքեան, Մանուէլ Փափազեան, Գէորգ Տէլալեան, Միրիճան Անտոնեան, Աւետիս Շիրայեան, Սիմոն Խըշէրեան, Նազար Յակոբեան, Աբրահամ Էզազեան, Պարգեւ Զօպանեան, Արտաշէս Կարապետեան, Առաքել Մելիքեան, Անուշ Տէր Միքայէլեան, Միքայէլ Տ. Միքայէլեան, Դուրգէն Քորսիկեան, Սարգիս Աւետիքեան, Թումիկ Մալճանեան, Սուրէն Քէլէշեան, Լեւոն Տօնապետեան, Հայկանուշ Դաւիթեան, Աշխէն Տէվլէթեան, Վարդան Յակոբեան, Աւետիս Տէմիրճեան, Սարգիս Մանուկեան, Լեւոն Յովակիմեան, Աշոտ Փօլաճեան, Աբրահամ Մազաքեան, Մելքոն Տէրտէրեան, Նազլի Սիրանեան, Ժամկոչեան եղբայրք, Ռուբէն Տ. Միքայէլեան, Թ. Մալէզեան, Ս. Նորհատեան, Մարի Հայդուկեան, Գ. Պարսամեան, Յ. Նաճարեան, Կ. Սիմոնեան, Ա. Մարտիրոսեան, Teyssier, Cafétier Bollene, Խ. Աթանասեան 10ական, Գ. Յակոբեան, Թ. Յակոբեան, Բ. Թորոսեան, Փոքրիկն Գ. Դաւիթեան, Գ. Գարաքեան եւ որդիք 15ական, Ս. Յակոբեան, Խ. Աւետիսեան, Գ. Թահեան, Դ. Խըչէրեան, Յ. Չլպաքեան, Եղիսաբեթ Հայդուկեան, Վ. Բենիկեան 20ական, Մ. Պարսամեան, Եղբարք Փիրլեան 30ական, Մ. Պարսամեան, Ռուբէն Աշիլեան եղբայրք, Մարիամ Սիմոնեան 50ական, Գալէ Դաւիթեան, Մ. Ջատուրեան, Մ. Սանդրիկեան, Յ. Թէրզեան, Ս. Յակոբեան, Խ. Աւետիքեան, Վ. Ջալքեան, Ա. Եազըճըեան, Գ. Սեփեթճեան, Մ. Պալղազարեան, Ս. Յովհաննէսեան, Հ. Շահրիկեան, Խ. Զատիկեան, Մ. Այվազեան, Յ. Զաթալեան, Գ. Զիւմպուլեան, Ս. Այնաճեան, Մ. Սեփեթճեան, Ա. Էշկիցեան, Ն. Ներսէսեան, Ս. Ղազարեան, Ոսկեան, Մ. Գուրապեան, Կ. Գօճապաշեան, Ղ. Գօյաճեան, Յ. Մանուկեան, Յ. Չէքեան, Խ. Քէօշկեան, Գ. Գարիճեան 5ական ֆրանք, Ա. Գալայճեան 2, ընդհ. գումար 967 ֆրանք, ստանդափոստի եւ դրոշմի ծախք 5.15 կը մնայ 961.85։ (Տես «Յառաջ» 10 Յունուար)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Յարեթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Պիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աքիսողոմ։ 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ։ Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e)։

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

24 JANVIER 1930.

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1169 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԻԳԸ

Հսկայական, աննախընթաց փորձ մը ձեռնարկած է նոր ժամանակներու ամէնէն քստմնելի միապետութիւնը։ Այն որ «խորհրդային» կը կոչուի, տխուր թիւրիմացութեամբ մը։

Ամբողջ երկիրը վերածելով «պլանային» քարտէսի մը, Ստալին եւ Ընկ. ահա կը ճգնին իրականացնել իրենց հասկցած ընկերվարութիւնը։

Կատաղի յամառութեամբ յառաջ կը քշուի, կը պարտադրուի հնգամեայ ծրագիրը, բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ անսահման կայսրութեան բոլոր անկիւններուն մէջ։ Կուսակցական, պետական, լրտեսական եւ զինուորական բոլոր միջոցները, բոլշեւիկեան ահուսարսափի այլազան մեքենաները շարժման մէջ դրուած են։ Երկիրը դարձեր է տեսակ մը զօրանոց, ուր ամէն ինչ կանոնի, հրամանի եւ չափի տակ է։ Ամէն ինչ ժամերով, տարիներով եւ թուանշաններով սահմանուած։ Եւ ամէն մարդ տեսակ մը զինուոր կամ լարուած մեքենայ, արտադրող գործիք։ Բացի, անշուշտ, մեծ ու պզտիկ իշխանաւորներէն, որոնք առանձին դասակարգ մը կը կազմեն, եթէ ոչ արտօնեալ դաս։

Եւ սարքուած անիւր կը թաւալի բազմութիւններուն գլխուն։ Կը հարթէ ամէն բան, ինչպէս լողքար մը։

Այս վճռական պայքարին ամէնէն վտանգաւոր ճակատը կը կազմէ, անշուշտ, Գիւղը։

Մինչեւ հիմա ըմբոստ՝ քաղաքի հրամաններուն եւ կարգադրութիւններուն, այդ համր այլ փոթորկալի զանգուածը, ռուս ժողովուրդին հարիւրին 90ը, ծանր փորձութեան մը կ՚ենթարկուի, մանաւանդ այս տարի։

Մոսկուան այլեւս ոչ մէկ միջոցի առջեւ կը վարանի, վերջնապէս իրականացնելու համար հաւաքական տնտեսութիւնը։ Արդէն իսկ, հաւաքական տնտեսութեանց կապուած են 13 միլիոն մարդ, համաձայն իրենց հաշիւներուն։ Ցանքի յառաջիկայ պայքարի ընթացքին, այս տնտեսութիւնները պիտի ցանեն 30 միլիոն հէկտար։ Եթէ հաւատանք խորհրդային լուրերուն, հողագործական ամէնէն կարեւոր շրջանները — Հիւս. Կովկաս, Կեդր. եւ Ստորին Վոլկա եւն. — ամբողջովին հաւաքական տնտեսութեամբ պիտի մշակուին այս տարուընէ, իսկ միւս շրջանները՝ 1931ի աշունէն։

Միւս կողմէ, ճարտարագործական կեդրոններէն դէպի գիւղերը, արտերն ու ագարակները պիտի փոխադրուին 25.000 մասնագէտներ եւ կազմակերպիչներ, անհատական տնտեսութիւնները կազմալուծելու եւ «կոլխոզ»ներ կամ «սովխոզ»ներ կազմակերպելու համար։ Անընդհատ երթեւեկներ կը կատարեն «հարուածային բրիգատները», շրջուն ջոկատներ, թռուցիկ խումբեր, կազմուած՝ սպառազէն բանուորներէ)։ Միշտ միեւնոյն նպատակներով — կազմալուծել անհատական տնտեսութիւնը եւ տեղը հաստատել հաւաքականը։

Այս շինարա՛ր աշխատանքը դիւրացնելու համար, կազմ եւ պատրաստ է Չեկան, որ հիմա կը կոչուի Կէփէու։ Այժմ գիւղացի գլուխներ են որ կ՚իյնան խումբ խումբ, մէկ հաւաքարկով, կեղծ դատավարութեամբ կամ առանց որ եւ է դատի։ Անշուշտ Գ. Կէրէնսկի ոտքի վրայ քուն բերելու համար չէ որ կը յայտարարէ թէ խորհրդային իշխանութիւնը օրական հինգ մարդ կը գնդակահարէ, զանազան պատրուակներով։ 1929 Յուլ. 1էն մինչեւ դեկտ. 1 գնդակահարուած են 270 մարդ, հաշուելով միայն պաշտօնական հրատարակութիւնները, եւ անոնց մէջ պզտիկ տեղ չեն գրաւեր «կուլակ»ները։ Այս բառը ունեւոր գիւղացի կը նշանակէր մինչեւ հիմա. բայց արդէն հոմանիշ դարձած է թուրքերէն «մուզիր»ին։ Մէկ-երկու առարկութիւն Չեկայի գործակալին — եւ արդէն «կուլակ»ը փակած է ճակտին, եթէ ոչ գնդակը։

Գ. Կէրէնսկի իր ծանօթ զեկոյցին մէջ, որուն առաջին մասը հրատարակեցինք երէկ, «աղէտ» կը կոչէ հնգամեայ ծրագիրը։ Քաղաքականութիւն մը որ, «Հնգամեայ ծրագրի և գիւղերու ընկերվարացման ձեւին տակ, բռնադատեալ ընթացքով, դէպի կործանում կ՚առաջնորդէ միլիոնաւոր մարդիկ. Նոյնիսկ հարցական դարձնելով ռուսական վիթխարի պետութեան կեանքը։ Հարիւր յիսուն միլիոն մարդոց համար, Ստալինի «ընկերվարութիւն» եւ «ընկերվարական շինարարութիւն» բառերը հոմանիշ դարձած են անլուր թշուառութեանց եւ զարհուրանքներու»։

1917ի առժամեայ կառավարութեան նախագահին ձգելով այս յայտարարութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը, կարելի չէ ծածկել կացութեան արհաւիրքը։ Ստալին կը յուսայ, հաւաքական տնտեսութեանց շնորհիւ, ոչ այնքան փութացնել ընկերվարութեան իրականացումը, որքան կանխել նոր սովեր, եկամուտի նոր աղբիւրներ գտնել, եւ նոր յենարաններ պատրաստել իր խարխուլ իշխանապետութեան համար։

Արդարեւ, եթէ գիւղը, մանաւանդ ռուսական գիւղը — պահէ իր անհատական տնտեսութիւնը — հոգ չէ թէ խորհրդային կարգուսարքի տակ — եւ հետեւաբար անկախութիւնը, միշտ ալ կրնայ սպառնալիք դառնալ խորհրդային իշխանութեան գլխուն։ Եղան պէս համբերող, բայց բորբոքած առեն, ցուլի չափ կատաղի է ռուս մուժիկը։ Եւ տարերային ու անդիմադրելի, ինչպէս պատերազմի վերջին օրերուն, «դէպի տուն» ազդանշանին վրայ։

Մինչեւ հունձք ապահովուած համարելով պարենաւորումը գլխաւոր կեդրոններուն (Մոսկուա, Լէնինկրատ, Խարկով, Բաքու եւլն., քանի որ մէկ միլիոն թոն հացահատիկ մթերել տուաւ, Ստալին կը կարծէ թէ պիտի կրնայ ծունկի բերել այդ վիթխարի, թաքուն ուժը։

Գուշակութիւններ չկատարենք եւ սպասենք դէպքերու ընթացքին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԳԱՆՁԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 Յունուար).

— «Դժուար է ստուգապէս ըսել թէ ամերիկահայը՝ Ամերիկայի մէջ մնալով Հա՛յ պիտի մնայ, թէ ամերիկացի պիտի դառնայ։

Դժուար է հաւատալ, թէ տարագիր Հայը, Ֆրանսայի մէջ մնալով, վերջնապէս Ֆրանսայի հետ պիտի չձուլուի։

Վաղ թէ ուշ այս նոյն ճակատագիրը պիտի ունենան նաեւ մեր ժողովուրդին այն թշուառ մնացորդները, որոնք ցրուած են եւրոպական զանազան երկիրներու մէջ։ Կապոյտ ջարդին սար ուէ-տարի մեր բաժին տուրքը տալով — տեղ մը՝ մեր կրօնքէն, տեղ մը՝ մեր լեզուէն եւ տեղ մը՝ մեր բարքերէն ու աւանդութիւններէն — ի վերջոյ օտարին պիտի տանք մեր ամբողջ ազգութիւնը, Ամերիկայի մէջ Ամերիկացի դառնալով, Ֆրանսայի մէջ՝ Ֆրանսացի, Պուլկարիոյ մէջ՝ Պուլկար եւ Յունաստանի մէջ՝ Յոյն։ Այսինքն պիտի ըլլայ այն, ինչ որ եղաւ նախորդ-տարագրութեանց, Լեհաստանի, Պուքովինայի, Ռումանիոյ, Ունգարիոյ, Իտալիոյ եւ այլ գաղութներու մէջ։

Բացառութեամբ հայրենամերձ Սուրիոյ, ուր զանգուածաբար, յաճախ միատարրուած վիճակի մէջ, աւելի քան 100,000 հայութիւն կը բնակի։

Այս պատկառելի զանգուածը մեզ իբր ամէնէն հարազատ ժառանգորդը կը ներկայանայ ցեղային այն անկշռելի հարստութեան, զոր մենք *աւանդական յայտութիւն* կը կոչենք։

Գուրգուրանքով պահել ու խնամել առաւելապէս ա՛յս հատուածը, մեր համոզումով կը նշանակէ միաժամանակ պահել ու պահպանել ցեղային գանձը, հզօր շաղախը մեր ազգային գարթօնքի, ցեղային արժէքներու այն խնկաւէտ տաճարը, զոր Թուրքը ինքզինք գերազանցելով՝ այնքան վայրագաբար հիմէն կործանեց։

Մեր բոլոր գաղութները՝ Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա, ազգային մեր բոլոր հաստատութիւնները՝ բարեգործականէն մինչեւ «Համազգային», մեր բոլոր ընկերութիւնները, միութիւնները, թերթերն ու ազգային մարմինները իրենց նիւթական բարոյական ու մտաւոր ուժերու առաւելագոյն զոհողութիւնները ա՛յս գաղութին վրայ պիտի սպառեն, որովհետեւ այս գաղութը ոչ միայն ամէնէն աւելի հարուածուածն է մեր մէջ, այլեւ ամէնէն ազգատիպը։ Բաւական է անգամ մը Անդր-Յորդանանի մայրաքաղաքէն Գազեստինի վրայով պտոյտ մը կատարել դէպի Պէյրութ, Դամասկոս, Հալէպ, Սուէտիա ու Քէսապ, համոզուելու համար, թէ ի՛նչ մեծ գանձ, ցեղային ի՛նչ հրաշագործ ու ինքնատիպ շաղախ մենք փռուած ունինք այս տարածութիւններուն վրայ»։

ԱՐԴԷՆ ԵԿԱԾ ԵՆ 3500 ՀՈԳԻ

«Եփրատ» կ՚իմանայ թէ Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ, Գամբշլը, Ամուտէ, Հասիճէ, Գարամանիէ եւայլ տեղեր հասած գաղթականներու թիւը կը հասնի 2000ի. բռնագաղթի հետեւանքով Սուրիա ապաստանածներու ընդհանուր թիւն է մօտաւորապէս 3500։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հնդիկներու ազատագրական պայքարը

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՈՉԻՆՉ

Հնդիկ ազգայնական եւ փիլիսոփայ Կանտի, որ արդէն սկսած է անհնազանդութեան վարժեցնել իր ազգակիցները, որպէսզի բրիտանական կառավարութիւնը հարկադրուի կատարեալ անկախութիւն տալ Հնդկաստանի, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ անգլիական թերթի մը.

— Քաղաքացիական դիմադրութեան այս պայքարը պիտի սկսի, անմիջապէս որ պատեհ ժամը հասնի։ Կարճ խօսքով, քաղաքացիական պատերազմ մը պիտի ըլլայ այս, առանց արիւնահեղութեան։ Դէպքերու ընթացքը կախում ունի միայն Լոնտոնի կառավարութենէն. որովհետեւ, մենք չպիտի մասնակցինք ո՛ր եւ է խորհրդաժողովի, որուն նպատակը չէ ուսումնասիրել մեր կատարեալ անջատումը Մեծն Բրիտանիայէն։ Մենք այսօր աւելի պակաս բան չենք կրնար ընդունիլ։ Մենք պայքարի մը մէջ մտած ենք կատարելապէս խզելու համար այն կապերը, որ մեզ կը միացնեն Մեծն Բրիտանիոյ, եւ պիտի շարունակենք մեր ճիգը, մինչեւ որ հասնինք մեր նպատակին։ Մենք արդէն սկսած ենք պայքարը։ Երկրին բոլոր մասերուն մէջ կը տեսնէք միլիոնաւոր այրեր եւ կիներ որոնք կը մանեն եւ կը հիւսեն։ Այս կը նշանակէ ընդհանուր բոյկոտ օտար ապրանքներու դէմ։ Վերջի վերջոյ, այս ճիգը պիտի յանգի Մեծն Բրիտանիոյ ճարտարագործական տիրապետութեան դադարման. տիրապետութիւն մը որ գլխաւոր պատճառն է ձեր զօրքին ներկայութեան՝ մեր երկրին մէջ։ Պայքարին ելքը կախում ունի ժողովուրդին բռնելիք դիրքէն։ Անշուշտ կան բռնութեան կուսակից տարրեր որոնց վրայ իշխանութիւն չպիտի կրնամ բանեցնել. բայց, կը կրկնեմ, իմ ջատագոված խաղաղասիրական միջոցներս թերեւս պիտի կրնան զսպել այդ տարրերը։ Ես չեմ վախնար ձերբակալութենէ, եւ ձեր կառավարութիւնը ազատ է ահուսարսափի շրջան մը սկսելու, ինչպէս բրած է անցեալին։ Այն ատեն պատասխանատու չեմ հետեւանքներուն։ Բայց իմ կարծիքով, այդպիսի ընթացք մը վաղթարագոյն յիմարութիւնը պիտի ըլլայ։

Կարմիրներու խաղերը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, պահպանողական երեսփոխան մը հարցուց.— Արտաքին Նախարարը այժմ ապահո՞վ է թէ խորհրդային դեսպանն ու կառավարութիւնը նոյն կարեւորութիւնը կուտան պրոպագանդի վերաբերեալ յանձնառութեան մասին ինչ որ Մեծն Բրիտանիան։ Գ. Հէնտէրսըն պատասխանեց.

— Տակաւին շատ կանուխ է, ձեզի վերջնական պատասխան մը տալու համար։ Կառավարութիւնը կը յուսայ թէ գործերը պիտի կարգադրուին գոհացուցիչ եղանակով մը. բայց հարկադրուեցաւ դիտել տալու խորհրդային դեսպանին, թէ Գ. Միջազգայինի մէկ պատգամը, որ երեւցաւ «Տէյլի Ուըրքըր»ի մէջ, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները խանգարելու հանգամանք ունի։ Առայժմ միտք չունինք ուրիշ միջոցներ ձեռք առնելու այս մասին։

Այս յայտարարութիւնը կ՚ապացուցանէ թէ՝ բրիտանական կառավարութիւնը պաշտօնապէս խորհրդային իշխանութիւնը պատասխանատու կը նկատէ Գ. Միջազգայինի գործունէութեան համար։ Ակնարկուած հրատարակութիւնը, որ տեղի ունեցաւ անգլեւռուս պայմանագրութեան ստորագրութենէն անմիջապէս յետոյ, կը պախարակէր Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճը, կը մերկացնէր անոր հակախորհրդային սադրանքները, գաղթավայրերու մէջ տիրող վայրագութիւնները եւ նոր պատերազմի մը պատրաստութիւնները։

Լեհաց գոյերը պիտի ծախուին

Էնկիւրիէն «Եարըն»ի թղթակցին տրուած տեղեկութեան համաձայն, ելմտական գործավարութիւնը որոշած է այս տարի ալ շարունակել Հայերու եւ Յոյներու լքեալ կալուածներուն վաճառումը։ Կ՚ենթադրուի որ այս տարի կարելի պիտի ըլլայ 2 միլիոն ոսկիի լքեալ կալուած ծախել։

1928էն ի վեր ծախուած են 9 միլիոն ոսկիէն աւելի կալուածներ։ 1926ին ալ ծախուած է 2.432.648 ոսկիի։ 1927ին ծախուած 2.464.019 ոսկիի կալուածներու վաճառումէն 2.339.366 ոսկին միայն գանձուած է, 1928ի 2.838.420 ոսկիէն ալ 2.586.622 ոսկին գանձուած է։

Վէճ մը Զօր. Վէկանի մասին

Երեսփ. ժողովի յունուար 21ի նիստին մէջ, ընկերվարական երեսփոխան մը հարցումներ ուղղեց կառավարութեան, Զօր. Վէկանի անուանման դէմ՝ իբրեւ նախագահ ընդհ. սպայակոյտի եւ ընդհ. քննիչ բանակին։ Մեղադրանքներէն մէկն ալ այն էր թէ Զօր. Վէկան ոչ միայն հակահանրապետական հակումներ ունի, այլեւ կրօնական համոզումներ։ Բանակին վերին հրամանատարութեան կոչուած զօրավարները պէտք է ըլլան լաւ հանրապետականներ եւ մաս ունեցած չըլլան քաղաքական վէճերու մէջ։ Փէնլըվէ, պատերազմական նախարարը, յայտա-

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԷ.

Փրիվայի փոքրիկ գաղութէն, նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. ենթակոմիտէին	637.—
Մարսէյլէն, նախաձեռնութեամբ հինգ պատանիներու (Գ. Դանիէլեանի միջոցաւ)	220.—
Բալուի եւ Ցար. գիւղերու Օգն. Մարմինէն, Լիոն	500.—
Գումար	1357.—
ԺԶ. ցանկին գումարը	16,545.35
Ընդհ. գումար	17,902.35

ԹԻՒՐՔԵՒՔԻՒՐՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ՞

Թուրք ընդդիմադիրներու Եգիպտոսի օրկանը, «Մուսավաթ», կը գրէ թէ բանակցութիւններ կը կատարուին քեմալականներու եւ Քիւրտերու միջեւ, հետեւեալ պայմաններուն վրայ.—

1. Քիւրտիստանը ինքնավար պիտի ըլլայ։

2.— Ժողովուրդէն ընտրուած եւ պետութենէն վաւերացուած ընդհանուր կուսակալի մը կողմէ պիտի կառավարուի։

3.— Կուսակալին պաշտօնավարութեան շրջանը հինգ տարի է։ Կուսակալին Քիւրտ ըլլալը պայման է։

4. Ներքին վարչութեան դասաւորումը Քիւրտերուն պիտի պատկանի։

5. Այս պայմաններուն ընդունուելուն հետ միասին, Քիւրտիստանի շրջանը զինուորներէն պիտի պարպուի եւ անոնց տեղը հետզհետէ քրտական քաղաքապահ գունդերը պիտի բռնեն։

6. Ժամանակաւոր կառավարութեան հաստատումով, Թուրքիոյ մէջ առանց բացառութեան ընդհանուր ներում պիտի շնորհուի։

Հարիւր յիսուննոց ցանկը իր ուժը պիտի պահէ, եւ ցանկին մէջ գտնուողները հայրենիքէն դուրս պիտի ապրին։

7. Արտաքին գործերն ու զինուորական վարչութիւնը հըպատակ եղած պետութեան վարչութեանց պիտի պատկանին։

8. Տնտեսական հասոյթները եթէ Քիւրտիստանի բարգաւաճումին եւ կրթութեան համար ծախսուած գումարէն աւելի ըլլան, հպատակ եղած պետութեան գանձնպիտիյատկացուին։

9. Տնտեսական եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերու՝ մանրամասնութիւնները մասնաւոր կերպով քննուելով՝ կրնան վաւերացուիլ։

Միւս պայմաններուն փոփոխութիւնը անկարելի է։

10. Այս պայմաններուն ընդունուելուն կամ մերժուելուն համար յատկացուած ժամանակը... ամիս է։ Անկէ վերջ՝ կողմերը իրենց ընթացքին մէջ ազատ են։

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հալէպի մէջ տեղական յանձնախումբ մը եւս կազմուած է, նոր գաղթականներով զբաղելու համար։ Յանձնախումբը իր առաջին նիստին մէջ որոշած է.— Գաղթականներու անունը, մականունը, տարիքը, արհեստը, ծննդավայրը եւ նիւթական վիճակը ստուգելով, նպաստի գործին ձեռնարկել։ Զէյթուն խանը պարպելով կարօտեալները յարմար վայրեր տեղաւորել։ Անոնց հայթայթել հագուստ եւ սնունդ։ Դպրոցական տարիքի մէջ գտնուող տղաքը դպրոց ղրկել։

Յանձնախումբը սկսած առած է նաեւ Հալէպի մէջ գործող հայանպաստ օտար մարմինները եւ անոնց ներկայացուցիչներուն հետ խորհրդակցութիւն մը կատարած է, համագործակցութեան համար։

ՈՐՈՆՔ ԵՆ ՄԵԶԻ ԵԿՈՂՆԵՐԸ

Դանդաղ, բայց հաստատ վճռականութեամբ մը գաղթահայ նոր սերունդը իր քայլերը կ'ուղղէ դէպի Դաշնակցութիւնը, անդամագրուելու համար այդ մեծ ընտանիքին։

Լուսաւոր երեւոյթ մըն է այս, մեր ընդհանրապէս մռայլ իրականութեան մէջ։

Լուսաւոր նախ անոր համար, որ հակառակ ամէն տեսակ գռեհիկ եւ աղտոտ խաչակրութիւններուն, բամբասանքներուն եւ գարշելի գրպարտութիւններուն, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ կը մնայ իբրեւ լուսաւոր փարոս, որուն կ'ուղղուին բոլոր նորերը։

Երկրորդ՝ անոր համար, որ այս նորերը կուգան ոչ թէ վհատած եւ ընկճուած, այլ վառ յոյսերով, վճռական հաւատքով, իբրեւ նուիրուածներ, լծուելու հայ քաղաքական ծանրաշարժ, վտանգներու եւ փոթորիկներու մէջէն յառաջացող նաւուն, զայն իր վերջնական նաւահանգիստին առաջնորդելու առաջադրութեամբ։

Երրորդ՝ հակառակ այլասերման իրական վտանգին, որ յաճախ — մանաւանդ մեծ քաղաքներու մէջ — ժպտադէմ արտօրանքով մը իր գիրկը կ'առաջնորդէ մեր նոր սերունդը, հոդ այդ խաբուսիկ աշխարհի ափերէն, դռներէն, յաճախ նոյնիսկ ներսէն է, որ կուգան մեզի, զոհելով իրենց այնքան բնական յոյզերը, ապրումները։

Այս երեք բացատրութիւնները սակայն, բաւական չեն բնորոշելու համար այս իրողութիւնը, մանաւանդ եկողներուն իրական դէմքը կամ ինքնութիւնը, ձգտումներն ու բնական պահանջները։ Անհրաժեշտ է ծանրանալ այս կէտերու վրայ առանձին, առանձին։

Ըսի քիչ վերը, որ նոր սերունդն է եկողը, մեզի միացողը, մեր գաղափարական յարկին տակ ընդունուողը։ Բայց ո՞րն է այդ նոր սերունդը։ Այս նոյն հարցը մասնաւորաբար Զ. Ռ. Մ.ին նուիրած յօդուածով մը դրած է ընկ. Ս. Վրացեան, «Դրօշակ»ի 1929 դեկտ. թիւով։ Օգտուինք անոր բանաձեւէն։

— «Աշխարհի երեսին չկայ մէկը, որ ապրած լինի մեր նոր սերնդի ապրած զարհուրանքը։ Անհայրենիք է, անօթի, շատերը ծնողազուրկ, գերի կամ տարագիր, թափառական անապատներում կամ ճորտ թրքական ագարակներում մէջ, անօթի, մերկ, բոկոտն, արհամարհանքի եւ հալածանքի առարկայ ամէնքի կողմից — երջանիկները միայն որբանոց ու դպրոց էին ընկնում։ Այս սերունդն է ահա մեր նոր սերունդը»։

Որքան ալ այս բնորոշումով արդէն իսկ պարզուած ըլլայ ինքնութիւնը մեր նոր սերունդին, պէտք է սակայն ստորագծել մէկ քանի իրողութիւններ։

Մանկութիւնը ընտանեկան յարկին մէջ, ծնողքի գուրգուրանքին եւ խնամքին տակ նախնական եւ միակ ուժեղ ազդեցութիւնն է մարդ անհատի նկարագրի կազմութեան վրայ։ Մեր գաւառական պարզունակ եւ աղքատ կեանքին մէջ, այս ազդեցութեան պակասը կը նկատուէր ամենածանրագոյն չարիքը։ Անոնց ծնողքին ժամանակաւորաբար առանց հօր մեծցող տղայ մը, որքան ալ ընդհանուրի կարեկցութիւնը վայելէր իր փոքրութեան, հակառակ տրամադրութիւններ կը սնուցէր իր երիտասարդութեան շրջանին։ Կարեկցութիւնը բնական պարտադրութիւն ընդունելով հանդերձ, յետագայ վերաբերմունքը կը նկատուէր բնական։ Որովհետեւ այդ պայմաններու տակ մեծցողը, չէր կըրնար «կատարեալ» ըլլալ։ Եւ առհասարակ անոր ամենէնանշան պակասութիւններն իսկ պատճառ կը դառնային իր շուրջը ստեղծելու կանխակալ վատ կարծիքներ, իբրեւ բնական լրացում իր ծնողազրկութեան դժբախտութեան։

Եթէ անհրաժեշտ իսկ չըլլայ քննել այս վերաբերմունքը, անժխտելի կէտ մը կայ հոս, — այդ ծնողքի եւ ընտանիքի ձգած վճռական ազդեցութիւնն է մարդու նկարագրի վրայ։

Մեր նոր սերունդը մեծ մասով զուրկ է եղած այս ազդեցութենէն, իսկ շատ փոխարէն, ան ենթարկուած է վատ ազդեցութիւններուն, աքսորի, գերութեան, սովի եւ թշուառութեան, վայրենի եւ բիրտ ուժերու հալածանքներուն, եւ վերջի վերջոյ ենթակայ բոլորի արհամարհանքին։

Այս արդէն, առաջին շրջանն է նոր սերունդի ամենավտանգաւոր ազդեցութեան օջախը։

Իր երկրորդ շրջանն ալ մխիթարական չեղաւ դժբախտաբար, եթէ ընդունինք, որ այսօրուան երիտասարդութիւնը, իր պատանեկութեան օրերը ապրեցաւ 1918-30 շրջանին։

Մեր ազգային կեանքը այս ժամանակաշրջանին ոչինչ լաւ բան տուաւ կեանքի եւ ճակատագրի այս հալածականներուն։ Ո՛չ միայն այնքան, այլեւ շատ աւելի գէշ միջավայր ստեղծեց անոնց համար։

Կարճ գինովութեան շրջանէ մը յետոյ (1918-1920), մեր ներքին այլանդակութիւնները, կիրքերը, եւ ցեղային վատ բնազդները տիրապետեցին մեր կեանքին, թունաւորելով մթնոլորտը։

Բարոյական արժէքներն իսկ այլանդակ յարձակումներու ենթարկուեցան։ Ո՛չ մէկ սրբութիւն, հեռաւոր եւ մօտաւոր անցեալէն մնաց զերծ գռեհիկ յարձակումներէ։ Ո՛չ մէկ նուիրականութիւն մնաց իբրեւ ազգային սեփականութիւն։ Ո՛չ իսկ նպատակ եւ իտէալ, ընդունուած բոլորէն։ Վերջապէս ո՛չ մէկ ջանք եւ ճիգ կը պակսէր քանդելու մեր ազգային անցեալ եւ ներկայ կեանքը, աւելի եւս ողորմելի դարձնելու համար մեզ աշխարհին։ Եւ մանաւանդ անոնց, որոնք մեզմով էր որ կ'ուզէին ճանչնալ իրենց անցեալը։

Խօսքս նորէն նոր սերունդի մասին է։

Անոնք՝ որ ծանօթ են մեզ իրենց մանկութեան շրջանին, իրենց պատանեութիւնը անցուցին ահա այսքան վատ, այնքան անմխիթար։

Մինչդեռ այս շրջանին էր, որ անոնք պէտք ունէին այն բացառիկ մթնոլորտին, որ կարենար մոռցնել տալ իրենց գէշ մանկութիւնը։

Այս ալ ահա երկրորդ շրջանն է։

Այդ երկրորդ շրջանը այսօրն է արդէն եւ անոնք ահա մեզի կուգան։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՔԱՂՑԿԵՂԻ ԴԷՄ.— Նիւ Եորքէն հասած լուրի մը համաձայն, երկու վիրաբոյժներ գտած են շիճուկ մը, որ իբր թէ պիտի կըրնայ դարմանել քաղցկեղի չարաշուք ուռոյցները։

Վիրաբոյժները այս շիճուկը պատրաստած են ոչխարի գեղձէ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐ

Քաղաքական ներքին խըլրտումները, որոնք ծայր տուեր էին վերջին ամսու սկիզբը, կը շարունակուին անդադար։ Գերմանիա կ'անցնէ արտաքին եւ ներքին քաղաքական տնտեսական մեծ տագնապ մը։ Ցոյցերը եւ ընդհարումները յաճախակի դարձած են եւ ներքին նախարարը ստիպուած է նոր հրամանով մը արգիլել բոլոր քաղաքական բացօթեայ ժողովները եւ ցոյցերը։

Գլխաւորաբար Վերսայլի դաշնագրի կարեւոր երկու կէտերուն եւ Եունկի ծրագրին մերժման շուրջ որոշուած հանրաքուէն կատարուեցաւ մեծ աղմուկով, բայց ազգայնական կուսակցութիւնները իրենց մէջ անհամաձայն ըլլալով, պարտուեցան։ Քուէտուին 5-8 միլիոն հոգի, մինչ անհրաժեշտ էր 20 միլիոն, թէեւ առով ամէն բան բուած չէ։

Ռայխսպանքի անօրէն տոքթ. Շախտի կառավարութեան տնտեսական ծրագրին դէմ բռնած դիրքը ունեցաւ ժխտական արդիւնք, հակառակ երեւութական յաջողութեան։ Գանձային նախարար Հիլֆէրտինկ բերաւ իր ծրագիրը Ռայխսթակին, որ սակայն հինգ տարուան երկար ժամանակի նախատեսած սխեմը չընդունեց. (այսպէս Հիլֆէրտինկ կը պաշտպանէր իր ծրագիրը Եունկի ծրագրին իրագործման պայմաններուն եւ պետական պիւտճէի բարգերան հաւասարակշռումին), այլ որովհետեւ կառավարութիւնը ծրագրով մտնելու կամ հրաժարելու խնդիր յարոյց, ընդունեց միայն ծրագրի անմիջական մասը, որ էր ծխախոտի, գարեջուրի եւ ուրիշ քաղաքային ծառայութեանց տուրքերու զգալի յաւելում։ Առով, կառավարութիւնը փրկուեցաւ եւ վստահութեան քուէով գնաց Լահէյի ժողովին։ Բայց տոքթ. Շախտի նոր յեղյթը ապարդիւն չմնաց. կառավարութեան Նիւ Եորքէն Դիլլոն Թիրը եւ ընկ.) առանձինք ժամանակաւոր փոխառութիւնը ձախողեցաւ եւ պետական քարտուղար Փոփիցի հրաժարումէն ետք, հրաժարեցաւ նաեւ յայտնի տնտեսագէտ եւ ընկերվարական նախարար Հիլֆէրտինկը։

Թէեւ Հիլֆէրտինկի յաջորդ Մոլտենհաուըր յարմար տեսաւ նախարարական խորհուրդին մէջ ընդունելով Շախտը, անոր հետ խորհրդակցաբար գործել եւ նոյն իսկ անոր գլխաւորութեամբ Լահէյի պատուիրակութեան ժամանակ, բայց Շախտ մերժեց եւ շարունակեց իր նոյն դիտողութիւնները, պահանջելով փորձի մէջ իր իսկ պաշտպանել չկրցած շահերը Լահէյի մէջ կորզել… Եւ ահա այս բանին համար էր որ Լահէյի ժողովի վերջին օրերուն Միջազգային Դրամատան մասնագիտական մէկ խնդրին առթիւ, Շախտի Լահէյ մուտքն իսկ որոշ կասկածանքով ընդունուեցաւ շատերու կողմէ։ Սնոուտէն հարցնէր թերեւս գերմանիոյ արտաքին նախարարին ակնարկելու թէ՝ ամէն բանի համար Պերլինէն հրաման կ'ուզէք։ Այո, մարդիկ լաւ գիտեն թէ պետական ուղղակի հսկողութենէ դուրս՝ Ռայխսպանքը ենթարկուած է Շախտի հակազդ քաղաքականութեան եւ Շախտի ձեռքն է գանձի բանալին։ Բայց, ի՞նչ է վերջ ի վերջոյ ո՛չ հաշտարար այս դիրքին արդիւնքը։ Օրինակը ծանօթ է. հակառակորդ կողմերը կը սպառուին ալ աւելի «դօլլար ըլլալ» — Թալլէյրան հարցուց ի՞նչ պաշտօնութիւն, եթէ այս ալ չփճարէք։ Այն ատեն գրաւականը պաշտպանելի նախայարձակում պէտք չէ՞ համարել։

Անշլիւս-ալիքի խնդիր վերջապէս։ Եւ յայտնի է որ աւելորդը որքան կարելի է կը լըռեցնէ կամ «գալ օրերուն» կը ձգէ, իսկ միւսը կ'ուզէ. կ'ուզէ…

Մեզի համար այսքանը կարեւոր է, որ Լահէյի ժողովով եւ Միջ. Դրամատան սխեմով հարցը վերջնապէս կը փոխադրուի տնտեսական գետնի վրայ, ուր աւելի մօտ եւ հաշիւ կայ, քան պատիւ եւ զգայնիկ քաղաքականութիւն, որ մինչեւ յաւէժ պատերազմներու տարիթ տուած է մեծ մասով։ Այո՛, արդի քաղաքականութիւնը միայն տնտեսութեան վրայ հիմնուած պիտի ըլլայ, ուր պիտի գործէ աւելի տրամաբանութիւնը։ Օրինակ, պէտք է գիտել վերջապէս անկողմնակալօրէն թէ գերման ժողովուրդը կրնա՞յ այս բեռը տանիլ երկար տարիներ։ Գործնական է՞ թոյլ տալ որ Ռայխսպանք պետական հիմնարկութիւնը դառնայ ուրոյն միաւոր մը եւ թէ իր գանձերը եւ իսկ իր ակտիւները ամէն պետական պարտքի դէմ։ Ի՞նչ է դիւրացնել ճարպացումը մեծ ճարտարարուեստին, որուն ամէն մէկ ներկայացուցիչը այնքան խոշոր է եւ իր խօսքը ունի ըսելիք, ինչպէս հին օրերու գերման իշխանները, մինչ բուն ժողովուրդը՝ գործաւորը, արհեստաւորը եւ միջակարգը կը կքին տուրքերու անպատում բեռին տակ, դառնալով օրէ օր աւելի աղքատ, աւելի գերի, աւելի հարկատու եւ «պրոլետար»…։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը իրաւունք ունի երբ կը պնդէ, մանաւանդ վերջին առթիւ, Ռայխսպանքի անօրէնի իրաւասութեանց սահմաններու չափաւորման եւ կանոնագրի վերաքննութեան մասին։

Վերջերս ճշդուած է, որ մօտ երկու միլիոն անգործ կայ Գերմանիոյ մէջ։ Ո՞ւր կը տանի այս ճամբան։ Բայց եւ ինչպէ՞ս կարելի է բարելաւել այս կացութիւնը, երբ դուրսի աշխարհի դռները փակ են իսկ եւ իսկ ճարտարարուեստական գերմանիոյ արտադրութեանց առջեւ։ Եւ ահա միակ յոյսը՝ Միջազգային Դրամատունը, որ իբր հետեւանք Եունկի ծրագրին, հաւանաբար կը ներշնչէ տնտեսական աւելի պայմաններու։ Որքան իրական ըլլայ այս, այնքան շուտ կարելի է յուսալ խաղաղութիւն։ Ցնցումներու եւ միջին ճամբաներու շարունակութեան պարագային սակայն, պէտք չէ այլեւս հաշուել գերման ժողովուրդի համբերութեան վրայ։

Պ. Գ.

ՇԱՀԵԿԱՆ ՎԷՃ ՄԸ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋ

Ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը որ գործադրութեան կը դրուի ֆետր. 6ին, արդէն բաւական մեծան սպառնել կուտայ: «Ընկերային եւ քաղաքական հարցերու ուսումնասիրութեանց ընկերակցութիւն»ը առջի իրիկուն յատուկ նիստ մը յատկացուցած էր այս հարցին քննութեան:

Թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոնց մասնակցեցաւ նաեւ Լիոնի բժշկական համալսարանի վարիչ փրոֆ. Լէփին, խօսք առաւ Միւլհուզցի բժիշկ մը, որ Գերմանիոյ եւ Ալզասի մէջ, տեսած է օրէնքին կիրարկումը. Գերմանիա, կ'ըսէ բժիշկը կը գործածէ 70,000 պաշտօնեաներ, ապահովելու համար ապահովագրական սպասարկութեանց կանոնաւոր ընթացքը: Բժիշկը որ դէմ է ներկայ օրէնքին կիրարկութեան, կը յայտնէ թէ գերման ժողովուրդը կը դժգոհի, բայց կառավարութիւնը կ'արգիլէ ամէն քննադատութիւն, քանի իր մերձաւոր երկիրները չեն ընդունած «սուրբ Նստող» այս օրէնքը:

"ՕՁԵՐԸ ԶՈՐՍ ԿԸ ՏԱՔՑՆԵՆՔ ՄԵՐ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ„

ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԳՐԳՌԻՉ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթը յունուար 14ի թիւին մէջ, տեւեալ գրգռիչ յօդուածը կը հրատարակէ, այս վերնագրին տակ

«Ակրոպոլիս»ի կողմէ, եղբէկ, Յունաստանի Հայերու մասին եղած յայտնութիւնները, ոչ միայն զարմանք, այլ եւ զայրոյթ պատճառեցին։ Ոչ ոք չէր կրնար երեւակայել որ, այս մարդիկը, որ ապաստան, սնունդ, խնամք եւ ճշմարիտ գուրգուրանք գտան Յունաստանի մէջ, կրնային դառնալ այնքան անշնորհք, որպէսզի թոյնով հատուցանեն բարիքը։ Եւ սակայն, հրապարակուած յայտնութիւնները ճիշդ են, անառարկելի եւ որեւէ պատահական հերքումի կարելիութենէն զուրկ։ Աթէնքի Հայերը, ոչ միայն բարեացակամօրէն լսեցին անգլիացի Ֆօքս Մարշալը, որ ուզեց համոզել զանոնք Կիպրոս փոխադրելու համար, որպէսզի այլափոխեն հելլենական այս մեծ կղզիին ազգագրական կազմուածքը, այլեւ հաւանեցան ամէն տեսակ ազդեցութիւն բանեցնել Յունաստանի ներսը գտնուող իրենց հայրենակիցներուն վրայ, զանոնք համոզելու համար որ Կիպրոս գաղթեն։

Իրերու անծանօթներուն համար, անհրաժեշտ չպիտի ըլլար կարգ մը մանրամասնութիւններ տալ։ Հայերը, միայն այսօր չեն որ իբրեւ Կիպրոսի Յոյներուն հակառակորդներ կը գործածուին։ Փաքքսիական աղէտի վաղորդայնին իսկ հաւանեցան խաղալ այս դերը։ Մինչ, յոյն գաղթականներու համար փակուած էին կիպրոսեան նաւահանգիստները, կղզիին անգլիական վարչութեան կողմէ, լայն բացուեցան անոնք հայ գաղթականներու առջեւ։ Եւ այսօր, այն Հայերը, որոնք ապաստանեցան Կիպրոս և որոնք օժանդակութիւն գտան ոչ միայն անգլիական իշխանութենէն, այլեւ յոյն բնակչութենէն, որ երբ նկատած էր անոնց դժբախտութիւնը, դարձած են կոյր գործակալները Անգլիացիներուն, որոնք, անոնցմով եւ փոքրաթիւ Թուրքերով կը ջանան զսպել կղզիի կամքը, Յունաստանին հետ միանալու համար։ Կիպրոսի թերթերը, ամենաղաղան գանգատներ կը յայտնեն, բայց Հայերուն հոգը չէ։ Այսինքն Կիպրոսի մէջ ալ կը խաղան այն դերը, զոր շատ մը Հայեր խաղացին Թուրքիոյ մէջ։ Այն պահուն, երբ կը ջարդուէին եւ ամէն տեսակ մարտիրոսութեանց կ'ենթարկուէին Թուրքերու կողմէ, անոնք չզացրեցան Լըվանթէններու եւ Սպանիոյ ու Թուրքիոյ Հրեաներուն հետ (բարեբախտաբար, հին Յունաստանի Հրեաները մաքուր Հելլեններ են եւ նոր Յունաստանիններն ալ պիտի ըլլան ապահովաբար), թրքասիրական զգացումներ արտայայտելէ։

Ներկայիս, հաւանաբար, պէտք է զանազանութիւն մը ընել։ Մեծ Հայաստան կոչուած Հայաստանի Հայերը, չզացրեցան ըլլալէ մշտապէս թրքատեացներ և մեծ հայրենասէրներ, որոնք կը պայքարէին իրենց հայրենիքի ազատութեան համար։ Ընդհակառակն, Պոլսոյ եւ արեւմտեան Փոքր Ասիոյ Հայերը մեծամասնութեամբ թրքասէրներ էին, թէեւ, ինչպէս ըսինք, կը ջարդուէին ու կը չարչարուէին Թուրքերու կողմէ։ Եւ գրեթէ ամբողջութեամբ Մեծ Հայաստանի այն Հայերն էին որ կամաւոր գրուեցան հելլէն բանակին մէջ, փոքրասիական պատերազմի վերջին տարուան ընթացքին։

Իզմիրի Հայերը, ոչ միայն չմտան մեր բանակին մէջ, հակառակ անոր որ հելլենական պայքարը հայոց ալ պայքարն էր, այլեւ հազարաւոր խոշընդոտներ ստեղծեցին մեր առջեւ, հակառակ համայնական ու կրօնական իշխանութեանց՝ հարկադրանքի ներքեւ արդէնկած (?) հելլենասիրական կեցուածքին։

Եւ սակայն, մի՞թէ փոխ... ցաւ այս Հայերու գաղթ... պը, Յունաստան ապաստան... յետոյ։ Հաւանաբար, եւ այ... տեն աւելի կատաղի Թ... առացաւ իրենց թշնամա... հելլէնիզմի հանդէպ, բաց... րաթիւ բացառութիւններ... սակայն, չգիտցողները պէտք... գիտնան որ Յունաստան... զանութիւն չըրաւ ան... Փոքր Ասիոյ Յոյներուն... անոնց տուաւ նուէրներ, ... ներ, հաստուցումներ, ... նոնց համար շինեց գաղ... նական թաղամասեր, դ... անոնց զետեղումը եւ ա... սակ հոգածութիւն ցոյց... անոնց հանդէպ։ Իսկ ի... Հայերը առանց փոխարի... յերը, առաւել եւս առեց... նաստանը եւ իրենց այս ... լութիւնը ի յայտ բերին ... զան ձեւերով, հակառակ ... որ անոնցմէ շատերը ... կան հարստութիւններ ... եւ շատերն ալ, որոնք ... էին եւ մերկ իրենց հայր... մէջ, այսօր ափարթը... խանութներ եւ բարգաւա... նարկներ ունին։ Անոնք ... եւս առեցին Յունաստան... տոնանակ միլիոններ ծ... էր եւ դեռ կը շարունակէ... ակել իրենց համար։

Յունաստան ապաստա... մօտաւորապէս 60,000 ... որոնցմէ շատերը հաստա... ցան Աթէնքի, Փիրէայի ... կեդրոնիոյ մէջ։

Այս նոր տարրը, ... զտած էր հելլէն ժողով... մէջ, կը կարծուէր թէ ... ջանայ հասարակաց համ... ձեռք ձգել։ Այս հաւա... մասին սակայն, անոնք ... հետաքրքրուեցան։ Ռամ... կան տեսակէն ու ... ապահովութեան տեղեկագ... րը, շատ բան կրնան ըսել ... այս մասին։ Աւելին առա... տի առնենք Մակեդոնիոյ ... հովութիւնը։ Աւազակախ... զողերու խմբակներ, սա... րու ընկերութիւններ, ... զուտ հայկական, երկար ... նակ զբաղեցուցին եւ կը ... ցնեն տակաւին այդ ... Բայց, մի՞թէ Աթէնքի ... այի Հայերն ալ հարկ ... պէս դարձան օրինապաշ... րախտագէտ։

Տուրկութիւ ... (Փիքս) զոր պետութիւն... նեց Հայերուն համար, ... տակնուվրայ կ'ըլլայ ... րու կոտւաէր խառն... հետեւանքով եւ Պաքիյն... ըէայի մէջ, նոյն վիճակը ... կայացնէ, հոն բնակող ... թիւով համայնավարներ... ճառով։

Եթէ սակայն, միայն ... եղած ըլլային Յունաստ... յերուն արարքները։ Ա... մէն մարդ գիտէ որ, Յ... նի մէջ մղուող բոլոր ... պրոպագանդները, իբրեւ ... կալ, մեծ մասով Հայ... գործածեն։

Կը բաւէ արձանագ... Յունաստանի մէջ աւ... հազար Հայերէն 8000... ուզած եւ հելլէնահպա... եղած են, ասոնցմէ շա... շահու համար։

Բոլոր միւսները, բա... րաթիւ օտարահպատակ... պահեն իրենց թրքահպա... թիւնը, թէեւ Թուրքիոյ ... նար զանոնք իբրեւ ... քացիները։ Եւ, ոչ միայն ... չափ, այլեւ անոնք ... թափեն, որպէսզի հելլէն... տակ չնկատուին Սիրա... նոցներուն մէջ խնամ... տղաքը եւ ջանք կը ... որպէսզի հայ փոքրիկնե... նարէն չսորվին։ Հայեր... լութիւնը այնքան ուժ...

...Ցունաստանի յանձնուեցան Արիկացի մարդասէրներու մէջ Միրայի մէջ պահուող որբանոցները, անոնց մէջ ծառայող հայ ուսուցիչներն ու դաստիարակները անձապարեցին պարպել այդ հիմնարկութիւնները իրենց ամենաճոխ կահ կարասիներէն։ Այս եղանակներուն հոն կ՚իյնայ անշուշտ պետութեան ... եւ սակայն այս բոլորը բացայայտօրէն երեւան կը բերեն թուրքերու տրամադրութիւնները։ Բայց մի՞թէ հայերը կը ճանչնան զէթ տարրական երեւոյթները փրկել։ Աթէնքի մէջ տօներ կը սարքեն եւ հազուադէպ ... կը բարձրացնեն հելլէնական դրօշակը, հայկական դրօշակին քով եւ բացի յունարէնէն, ուրիշ ամէն լեզուներով ցուցատախտակներ կը տպեն։

Բնականաբար, կան նաեւ ...ունդիսիներ, որոնք կը սիրեն ...նաստանը։ Բայց ասոնք մատի վրայ կը համրուին։ Հայերու մեծ մասը Ցունաստանի ...նամիներն են եւ անոր դէմ ...սադի պայքար կը մղեն, ...բեւ ամէն տեսակ պրոպագանտ գործակալ։ Բայց հելլէն ժողովուրդը չի գիտեր այս բանը։ ...ճող էր սակայն գիտնալ, թէ ո՞վ են անոնք, որոնց հանդէպ համակրանք կը տածէր։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՓԵՐԼԻՆ (Սեփ. Թղթ.).— Ինչպէս գրած էի, Անատոլուէն դէպի Սուրիա գաղթած բեկորներու օգնութեան գործը առնելով, Պերլինի Գաղթ. Միութեան Վարչութիւնը ձեռնարկեց հանգանակութեան մը, որուն արդիւնքը ...նոզնեալ կը ղրկուի Փարիզի Կեդրոն. Ցանձնախումբին։ Ցաւալի է որ դրամականին պէս, ...հագուստեղէնի հաւաքումն ալ ...ւ արդիւնք ունենայ, որովհետեւ դիւրութեան ամէն միջոց ...րուած է, քաղաքին չորս մասերուն մէջ կեդրոններ նշանակուած ըլլալով։ Շատեր արդէն ...պատրաստակամութիւն յայտնած են, բայց դժբախտութիւնը ...ն է որ կ՚ուշանայ, կ՚ուշանայ...

∴ Ըստ սովորութեան, այս տարի ալ Ս. Ծնունդի առթիւ մանկական հանդէս մը տրուեցաւ Տոյչըր Հօֆի սրահին մէջ։ ...ան չափ տղաք. անոնց ծնողքները եւ բաւական թիւով հայրենակիցներ հաւաքուած էին ...։ Հոգեւոր պաշտօնեայ եւ ուսուցիչ Գր. վրդ. Շահլամեան ...պատմականը ըրաւ ...Պերլինի հայ դպրոցին եւ բացատրեց այս տարեշրջանի ծրագիրը։ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է արդէն, որ ...քաղաքիաշատ մը մասերուն մէջ ցրուած ըլլալով հայերը, Գաղթ. Միութեան վարչութիւնը ստիպուած է մէկ ամէնքի դրութիւնը վերցնել եւ միայն տեղ չորս շրջանի մէջ դասաւանդութիւն կատարելու։

Շահլամեան վրդ. յայտնեց թէ ստեղծուած այդ դիւրութիւնը պէտք է բաւական նպաստէ ծնողքները եւ ջանան որ իրենց տղաքը հայերէն սորվին։ Ցետոյ փոքրիկն Արա Մովսէսեան ջութակով, Օր. Գալիկեան դաշնակի վրայ նուագեցին, իսկ ամբողջ խումբը երգեց «Մեր Հայրենիք» որ յատկապէս ունկնդրուեցաւ։

Նոյնպէս նուագեցին եւ երգեցին «Խորհուրդ մեծ» շարականէն երկու տուն։ Եղան բազմաթիւ արտասանութիւններ եւ մեր տղաքը ցոյց տուին նաեւ իրենց «կարողութիւնը» նապաստակի որսի կատակախաղի մը մէջ… Իւրաքանչիւրը բան մը եւ աւելի ունէր, գեր. արտասանութիւն կամ նուագ։ Չի գովե՞նք փոքրիկ Օր. Սիմոնեանը, որ գերմանական ծննդեան երգը նուագեց դաշնակի վրայ. հապա՞ միւս համարձակ փոքրիկները՝ Տէր Սահակեան, Դաւիթխանեան, Տէր Մինասեան, Գլըճեան Տէր Յարութիւնեան եւն. հապա՞ մինինիկ Լիւսի Մովսէսեանը իր «փլասթիք» պարով։

Այո՛, մեր տղաքը ուրիշ են. սեւ սեւ, հայու աղուոր աչքերով մեր տղաքը. .

Մասնաւոր շնորհակալութեան արժանի է Տիկ. Աբեղեան, որ բարեհաճութիւնը ունեցած էր տղոց սորվեցնելու հայերէն երգ եւ պար։ Շատ յուզիչ էր տղոց «բարեւը» հայ դրօշին եւ հայ հայրենիքին՝ յարգելի տիկնոջ առաջնորդութեամբ։

Հանդէսին կազմակերպիչ Գաղթ. Միութեան Վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Գ. Պըունճեան, ծանրանալով մանաւանդ այն կէտին վրայ, որ մեր մայրենի լեզուն պարտաւոր ենք սորվեցնել մեր տղոց եւ այդ պարտքը ոչ միայն վարչութիւններու կամ ուսուցչին կ՚իյնայ, այլ մանաւանդ ծնողներուն։ Անոնք միշտ տղոց հետ ըլլալով, կրնան աւելի հող տանիլ. ազգային դաստիարակութիւնը, լեզուն եւ կրթութիւնը աւելի արդիւնաւոր կերպով կրնան տալ օրօրոցէն ու տունէն սկսելով։ Ցետոյ կարդաց ոտանաւոր կաղանդչէք մը։ Բաղաքագանուող պատուելի Տէր Սահակեան ինքնաբուխ ճառով մը գոհունակութիւն յայտնեց լեզուն եւ ազգ. կեանքը պահելու ջանքերուն համար եւ փափաքեցաւ որ յաճախ այսպիսի առիթներ ստեղծուին։

Տղոց բաժնուեցաւ միրգ եւ ուրիշ ուտելիք. ինչպէս նաեւ վիճակով 3 հատ հայերէն գրքոյկ, որովհետեւ կարելի չէր եղած բաւական թիւով ունենալ անոնցմէ։

Թղթակից

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԱՇԽ՝ ԸՆԴՀ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ

Իր վերջին նիստին մէջ, որուն կը մասնակցէին երեսփոխաններ, փաստաբաններ, աշխատանքի նախարարութեան քննիչներ, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը (C. G. T.) քննեց օտար աշխատաւորներու Ֆրանսա մուտքի պայմանները։

Խորհրդակցութիւնները յանգեցան հետեւեալ եզրակացութեանց, երբ ներգաղթի սպառողականութեանց գործունէութեան մէջ փոփոխելի կէտեր։

I— Զանազան նախարարութեանց մէջ գրուած աշխատանքի սպասարկութիւնները միացնել կազմելով միայն մէկ սպասարկութիւն, միակ պետի մը ղեկավարութեան տակ։ Այս վերջինը պէտք է ենթարկուի աշխատանքի անօրէնութեան, եւ իր ձեռքին տակ պիտի ունենայ հետեւեալ բաժիններու պետերը, ա) ազգային աշխատաւորներ, բ) օտար աշխատաւորներ, գ) երկրագործական աշխատաւորներ։ 2) Սահմաններուն վրայ հաստատել յատուկ քննիչներ, որոնք զբաղին երկրագործական եւ ճարտարարուեստական աշխատաւորներով միանգամայն։

3 —Միայն աշխատանքի հանրային գրասենեակները պէտք է իրաւունք ունենան արտօնելու օտար աշխատաւորներու Ֆրանսա մուտքը։

4 —Վերակազմել օտար աշխատաւորներու ընտրութեան եւ անոնց փոխադրութեան եղանակները։

5—Ֆրանսա մտնելու իրաւունք ստացող օտար աշխատաւորներու արհեստական ընդունակութիւնը քննել՝ գործատիրական եւ բանուորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ։

6—Հաւաքական պայմանագրութեանց մէջ նախատեսել գործատուութեան պայմանագրին մէջ արձանագրուած վարձքի քանակն ու աշխատանքի պայմանները։

Իսկ «Մաթէն»ի մէջ, յօդուածագիր մը հետեւեալ դառն խորհրդածութիւնները կ՚ընէ օտար աշխատաւորներու ներգաղթին առթիւ —

— Եթէ անհրաժեշտ է որ նորէ մը նեռել սահմաններէն անդին եւ խիստ հսկողութեան ենթարկել օտար աշխատաւորներու կարաւանները, ժամանակն եկած է նաեւ չափ մը դնելու ողբալի կացութեան, որ կրնայ Ֆրանսայի մէջ ծանր անդրադարձումներ ունենալ հանրային առողջութեան տեսակէտէն։

« Օրինակ մը։ Օտարական աշխատաւորներու պատսպարան մը գիտենք, 20 շէնքեր ուր կըլնային պատսպարուիլ 3000 անձեր, գրուած էին աշխատանքի նախարարութեան տրամադրութեան տակ, որպէսզի յանձնէ երկրագործական աշխատաւորներու։ Արդ, այս կայանին մուտքը արգիլուած էր բժիշկներուն։

«Նոյն բախտին արժանացաւ երեսփոխան բժիշկ մը, որ կ՚ուզէր քննութիւն կատարել։ Եթէ յաջողէր ներս մտնել, հոն պիտի գտնէր լոգարաններ որոնք բանի չէին ծառայեր, որովհետեւ գաղթականներու հոն բնակութիւնը սահմանափակուած է, խնայողութեան համար։ Կարելի չէ մէկ քանի ժամուան մէջ լոգանքի ենթարկել հազար անձեր (օտար կարաւաններու նուազագոյն թիւն է) որոնք պէտք է նաեւ կատարեն արձանագրութեան գործողութիւններ, ենթարկուին բժշկական քննութեան եւ սանոնք կարճ ժամանակի մէջ։ Բժիշկը հոն պիտի գտնէր գործածուած մը առանց ջուրի, քայքայուած անկողիններով ննջարաններ, լուացարաններ առանց օճառի։ Բժշկական գործիքներու յուսահատեցնող վիճակի մը»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 20 Յունուար, (Սեփական թղթակցութիւն) — Շաբաթ իրիկուն Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ, Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վրէժ խումբի կազմակերպած հրապարակային բանախօսութիւնը։ Սրահը շատ փոքր եկաւ հաւաքուած բազմութեան համար եւ շատեր ետ դարձան։ 1924էն ի վեր այս 6րդ, անգամն է որ Հայաստանի նախկին վարչապետը, ընկ. Աղբ. Խատիսեան կ՚այցելէ մեզ։ Սրահին աջ եւ ձախ կողմերը զարդուած էին Հ. Յ. Դ. եւ Հ. Հ. պետական զոյգ դրօշակները, իսկ անոնց մէջտեղը իր արժանաւոր տեղը գրաւած էր մեր տարագիր եւ պաշտելի եռագոյնը։ Հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, յոտնկայս եւ նուագի ընկերակցութեամբ, որուն սիրայօժար մասնակցութիւն բերած էր նաեւ Օր. Շիրինեան։ Նախագահ ընկ. Բարգէն Աղաբէկեան իր բացման խօսքին մէջ, ի մէջ այլոց արտայայտուեցաւ այսպէս։ «Այս լեցուն սրահը ապացոյց է Դաշնակցութեան կենսունակութեան։ Մեր անզօր հակառակորդները գիշեր ցերեկ կ՚երազեն տապանաքար դնել Դաշնակցութեան վրայ, սակայն կը տեսնենք որ մեր շարքերը օրէ օր կը խտանան երիտասարդ տարրերով։ Հայ ժողովուրդը հազար գլխանի դեւը, այսպիսի փորձութիւններ շատ է տեսած։ Այժմ շղթայակապ է մեր հայրենիքը, սակայն հազար գլխանի դեւը մարութիւն պիտի տանի եւ իր շղթաներու շառաչուն տապալումով՝ ապա թե պիտի ունենայ լսելու իր փրկարարները, իր սեփական կապոյտ երկինքին տակ»։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ իրենց արտասանութիւններով համեմեցին հանդէսը ընկերներ Սարգիս Սիրականեան Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը եւ «Հայ հերոսներ»ը։ Ընկ. Ն. Մութաֆեան Սիամանթոյի «Պար»ը ընկ. Ս. Բարսեղեան «Կովկաս»ը։ Պ. Յովսէփ Նահապետեան Ա. Պարոնեանի «Օրերի պօէմը»։ Ինչպէս մանկապարտէզի հանդէսին, այս անգամ ալ Տիկին Սոնա Ղարբնց սիրայօժար մասնակցութեամբ հանդէսին փայլը աւելցուց, իր անուշ ձայնով մեներգելով «Ցայգային»ը եւ «Սիրուն մանուշակ»ը։

Օր. Շիրինեան դաշնամուրով նուագեց եւրոպական կտոր մը։ Նուագախումբը, պարբերաբար նուագելով մթնոլորտը կ՚ոգեւորէր։

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը որ պարզեց մեր քաղաքական կացութիւնը։

«Անցեալին մէջ չուրսուկէս միլիոն ժողովուրդ ունէինք, սակայն ազգային, պետական գաղափարը չկար. Հայ ժողովուրդը ցրուած էր, ոչ մէկ տեղ կեդրոնացած մեծամասնութիւն չէր ներկայացներ թէեւ այսօր ունինք երեք միլիոն հարիւր հազար հայութիւն, սակայն այդ հայութեան մեծագոյն մասը կեդրոնացած է Հայաստանի մէջ եւ շուրջը։ Կեդրոնացած այդ հայութիւնը թանկագին գանձ մըն է ազգային համար։ Թէեւ մենք մէկ միլիոն զոհեր տուինք, սակայն այսօրուան՝ անարժէքն ունի մեզ համար որ իւրաքանչիւր հայ իր մէջ միս եւ արիւն է դարձուցած սեփական պետութեան եւ հայրենիքի գաղափարը։ Թէեւ այսօր վարչաձեւը ինծի եւ բոլորիդ համար ընդունելի չէ, սակայն մեզի համար սիրելի է մեր հայրենիքն ու հոն ապրող ժողովուրդը»։

Ուշ ատեն վերջացաւ հանդէսը երիտասարդ ընկերներու «Մշակ բանուորն» խմբերգով։

Վարուժան

ԿԻՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑ

Թղթատարական վարչութեան կին աշխատաւորները քանիցս դիմում կատարեր էին, այրերու հաւասար վարձք ստանալու համար։ Սակայն անօգուտ։ Առջի օր, անոնք հաւաքուեցան եւ տրուած որոշման մը համաձայն, գացին խորհրդարան, պահանջելու «նոյն աշխատանքի համար, նոյն վարձատրութիւնը»։ Դարձին, փոքր ցոյց մը կատարեցին, որու ընթացքին ձերբակալուեցան անոնցմէ մէկ քանին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ կաղանդի առթիւ.

Տիկիններ Մաքրեան (Պրիւքսէլի) 5000 ֆր., Տիկին Տէտէեան 2000, Օրիորդ Ա. Քէլէկեան խան, ձեռամբ Գ. Յ. Փօյաճեանի, դեղերու համար 1114, շաքարի 1000, կաղանդի ծառի համար 250, Տիկին Աշոտ Ցրէնկեան 1000, Գ. Եղուարդ Զատէեան (Վիէննա) 1000, Գ. Իսպիրեան 1000, Տիկին Նահապետեան (Նիս) 500, Օր. Մաննիկ Փափազեանի ձեռամբ 160, Զամքէրթէն որդիք (Ժընեւ) 75, Զամքէրթէնի ձեռքով (Ժընեւ) 70, Տիկին Խորոտ Ասատուրեան (աշխատաւոր) 30։ Գումար՝ 13,199։ Տիկին Մ. Նորատունկեան 60 քիլօ նարինջ, Տիկին Անայիս Ճիւհէրեան՝ երկու անգամ բաքլաւա, Թապիպեան եղբարք 70 հատ պիւշ՝ Ծնունդի անուշեղէն, հինգ տուփ շաքոլա, 100 քիլօ ընդեղէն, Տէր եւ Տիկին Պատմագրեան՝ 20 տղու խաղալիք. «Գոն Մարշէ» եւ այլ վաճառատուններ՝ խաղալիք, շոքոլա եւ ծառի զարդեր։ Mr. Lobreau (Րէնսի) խաղալիքներ։

(Կնիք)

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա։

Ցանձումը կարելի է կատարել ՈՒՐԲԱԹ, ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ (մինչեւ կէս օր)։

Պէլվիլի Թաղամասին համար. Տիկ. Սուրբլուսեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ Թաղամասերու համար (Սէն Միշէլ).— Տիկ. Դերձակեանի կամ Օր. Ֆէրմանեանի, Hotel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէրի եւ Գուա Քոլոնպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chanbart Դր. Արամ Յովհաննէսեանի։

Պէզօնի համար.— Գ. Ա. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շուտով կը յայտարարուին նաեւ Շավիլի եւ փարիզի եւ ուրիշ կեդրոններու համար նոր հասցէներ։

Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

— Հոս հանգիստ չպիտի կարենամ ըլլալ, քանի ան սյստեղ է՛ կը խորհէր իր կարգին Մանէն։

Անոնց յարաբերութիւնները շատ աւելի ձգտուեցան երբ Մանէն ամուսնացաւ։

Ցան միակ սէրն էր կրկէն, որ առաջնորդած էր զինքը իր ընտրութեան մէջ։ Ցոմենիկա ս՚Ուհարքան ունէր բոլոր այն լուռ առաքինութիւնները որ անհրաժեշտ էին տիպար Էկէքօ Անորի մը, տանտիկինի մը։ Բայց իր նուրբ, հազիւ գունաւոր դէմքը, իր սեւ, մելամաղձոտ աչքերը, գլխուն փռած իր մազերը, խնամքով ամփոփուած իր ծոծրակին, իրեն չէին շնորհեր մասնաւոր հրապոյր մը։ Ան գէշ կը հագուէր առանց պչրասիրութեան մարմաջի մը, Մանէն, պատերազմէն առաջ, զայն նշմարած չէր, իր վերադարձէն ի վեր, ան զայն կը գիտէր, կիրակի օրերը, երեկոյեան պաշտամունքներուն, երբ ան իր նուրբ եւ զիլ ձայնովը կ՚առաջնորդէր մանր կիներուն անճարակ երգչախումբը։ Անոր կը հանդիպէր նաեւ ճամբուն վրայ, սափորը՝ գլխուն վրայ, քանի մը տղայ ալ պլլուած իր քղանցքին։ Ան զայն կը տեսնէր նաեւ դուրսը շուկան, ծախելու վրայ, անմպիտ դէմքով մը, իր պանիրները եւ հաւկիթները։ Առիկա պիտի կրնար ըլլալ այն կինը որ պէտք էր Արօղապերիայի կալուածին։ Ան սիրտը պիտի կարենար դնել տան վրայ եւ պիտի պահէր իր ամուսնոյն երկիւղը։

Եթէ— արդարեւ— ան ամուսնոյն հանդէպ ակնածանք ունեցաւ, այս զգացումը չարտածուեցաւ երբեք մինչեւ Մօրաքօյը Մանեանքային, որ ինչպէս գուշակած էր ինք, շատ շուտով Ժան-Փիէռին կողմը կը բռնէր։ Իսկ առիթը չփախցուց զգացնելու թէ իր ամուսինը եւ ինքը հոդ միակ տէրերն էին։ Մօրաքօյը գանգատեցաւ Ժան-Փիէռին։ Այս վերջինը աւելի սաստկացուց իր յոռի տրամադրութիւնը, իր չարակամութիւնը։ Մանէն, համբերութիւնը հատած, չափն ու սահմանը անցաւ, չխնայեց ոչ մէկ վիրաւորանք իր եղբօր հանդէպ։

Ժան-Փիէռ ո՛չ կը վերադառնար տուն, իր հարսը չէր մտահոգուեր պատրաստելու անոր ճաշը։ Մօրաքօյը կը ծառայեր անոր խանդահօրար, քիչ մը դողդղալով։ Ձին լծե՞լ կ՚ուզէր հրապարակ իջնելու համար. Մանէն ալ կառքին պէտք կ՚ունենար ճիշդ նոյն պահուն. կը բաւէր որ Ժան-Փիէռի նախասիրած շունը անցնէր, որպէսզի Մանէն զայն վռնտէր ոտքի հարուածներով։ Ժան-Փիէռ այս հակառակութիւնը չտեսնելու կը զարնէր, ան կը պահէր մշտական կերպով այն չոր շեշտը, որուն առջեւ ոչ ոք կը համարձակէր ընդդիմախօսել։ Եւ ոչ ոք պիտի կարենար հաւատալ թէ ան Արօղապերիայի մէջ այնքան քիչ ակնածանքի արժանացած է իր եղբօր կողմէն, երբ բաւնդքը՝ մէջքին, ակնարկը՝ խրոխտ, ան ծառայողներուն կը հրամայէր թողուլ աշխատանք մը, զոր հրամայուած էր իրենց եղբօր կողմէն։

Եկաւ ժամանակ մը որ երկու եղբայրները խուսափեցան իրարու խօսք ուղղելէ։ Ու ճակատ ճակատի հանդիպումներ չունենալու համար, անոնք միշտ իրենց հետ քանի մը մշակներ կը տանէին աշխատելու։

Բայց գարնան յետ միջօրէ մը, անոնք ստիպուեցան երկուքը առանձին այգին փորելու երթալ։ Իւրաքանչիւրը շարք մը բռնեց, նոյն շարժումով, անոնք բուռ առ բուռ կը կալէին գէշ խոտերը եւ յետոյ իրենց բրիչը կ՚իջնար խոնաւ հողին մէջ։ Ու կողք կողքի, անոնք կը բարձրանային երկայքն ի վեր որթատունկերու ցանցորմին որ զիրենք կը բաժնէր իրարմէ, առանց իրարու նայելու, կարծէք նշմարել անգամ չէին ուզեր թէ ուրիշ մըն ալ կայ, հոն, քիչ անդին։

Իւրաքանչիւրը իր կարգը վերջացնելէ յետոյ, այգիին վերի դին, ցանկապատին ստորոտը նստեցան ճաշելու համար, իրենց առջեւ որթատունկերը կը թաւալէին պատին կողմի վար։ Ճամբուն քովը կը փայլէր Արօղապերիայի գորշ եւ կարմիր սալերը։ Աւելի բաց գոյն նոր կողմնորներ հոն կը ձեւացնէին խաչ մը, զոր երկիւղածօրէն գործաւորները յարգարած էին օրհնելու համար տունը։

Աչքերը յառած տան վրայ, Ժան-Փիէռ կարելով իր հացը ըսաւ.

— Մանէ, նպատակ ունիմ ամուսնանալու։

— Ա՛հ, ըսաւ միւսը, որո՞ւն հետ։

— Փաշիթային, Ամերիկայէն վերադարձող Մէնթայի աղջկան հետ.

Մանէն իր դանակը գրպանէն հանելու վրայ էր. ան թեզանիքին վրայ սրբեց զայն, խնամքով քերթեց իր պանիրին կեղեւը ու յետոյ, իբրեւ թէ, իր սովորական այդ գործողը կլանուած, անկարեւոր բան մըն է որ կ՚արտասանէ.

— Եւ ձեր ամուսնութենէն յետոյ ո՞ւր մտադիր էք երթալ, հարցուց։

— Ո՞ւր։

— Այո՛, ո՞ր տան մէջ։

— Մեր տան մէջ։

(Շար.)

բարեց թէ ինք առաջարկած էր մարաջախտ Փէթէնը՝ իբրեւ ընդհ. քննիչ, եւ Զօր. Մարէնը՝ իբրեւ սպայակոյտի պետ. բայց իր յաջորդը, Պ. Մաժինօ, երկու պաշտօնները միացնելով նշանակած է Զօր. Վէկանը։ Պ. Մաժինօ պատասխանեց թէ իր ընտրածը լաւագոյն մարդն է։ Շեշտեց թէ իր իրաւասութեան մաս կը կազմէ որոշումը գործադրել այս անուանումներուն մէջ և թէ անարժան պիտի ըլլար իր պաշտօնին, եթէ ինքն իրեն թոյլ տար ազդուիլ ուրիշ նկատումներէ։

. Ժողովը ձեռամբարձ քուէարկութեամբ մերժեց ընկերվարական բանաձեւը։

Հակակրօնական պատերազմը

• Նոր տարիէն ի վեր մասնաւոր սաստկութեամբ, եւ «հարուածային կարգով» յառաջ կը տարուի հակակրօնական, ա։ նաստուածեան պայքարը՝ խորհրդային արքայութեան մէջ։

Մինսկէն (Սպիտակ Ռուսիա) կը հեռագրեն թէ կէփէուն հրամայած է փակել քաղաքին եկեղեցիները եւ վերցնել բոլոր օրթոտոքս եւ կաթոլիկ եկեղեցիներու ոսկերոտիքը։ Անկէ զատ, մէկ օր արձակուրդ է տրուած քաղաքին բանուորներուն, որպէսզի ճնշեն տեղական խորհուրդին վրայ եւ բանաձեւ մը քուէարկել տան, եկեղեցիներու փակման մասին։

Ցարձակում նաւակայանի մը վրայ

Ռումանական թերթերը կը պատմեն թէ, հարաւային Տոպրուճայի մէջ, պուլկարական սահմանին մօտ, «կոմիտաճիներ ձեռնառումբերով յարձակեցան նաւակատան վրայ։ Երեք զինուորներ վիրաւորուեցան, որոնց մէկը մեռաւ հիւանդանոց փոխադրուած ատեն։ Յարձակողները յաջողած են փախչիլ։

Անվերջ խռովութիւններ Պերլինի մէջ

Առջի օր համայնավարները խուժեցին ազգային-ընկերվարական ժողովէ մը ներս, զայն խանգարելու մտքով։ Եւ ծայր տուաւ խառնաշփոթութիւն մը, որու ընթացքին բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։ Քանի մը հարիւր հոգինոց ոստիկանական գունդ մը պաշարելով շէնքը, 1200 հոգի ձերբակալեց։ Բազմաթիւ զէնքեր բռնուեցան։

Լացի պատրն քննուկը

Սուրիա-պաղեստինեան կոմիտէն եւ Սիոնական կազմակերպութեան գործադիր կոմիտէն զատ զատ յուշագրեր յանձնեցին Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն Խորհուրդը որոշած էր միջազգային յանձնախումբ մը կազմել, վէճը կարգադրելու համար։ Սուրիա-պաղեստինեան կոմիտէն իր յուշագրով կը բողոքէ տրուած որոշումին դէմ, եւ կ'ամբաստանէ Հրեաները թէ աչք տնկած են արաբական բոլոր նուիրական վայրերուն։ Հրեաներն ալ, իրենց կողմէ, կը բողոքեն այդ ամբաստանութեան դէմ եւ ընդհակառակն գոհունակութեամբ կ'ողջունեն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին որոշումը։

Համաձայնութիւն մը Պալքաններուն մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է Ռումանիոյ մէջ գրաւեալ պուլկարական կալուածներու մասին։ Այդ համաձայնութեամբ, Պուլկարիա յանձն կ'առնէ 110 միլիոն լէյ վճարել Ռումանիոյ, որ իր կարգին նախկին սեփականատէրերուն պիտի վերադարձնէ գրաւեալ կալուածները։ Համաձայնութեան վաւերացումէն երեք ամիս յետոյ, 55 միլիոն լէյի առաջին վճարում մը պիտի ըլլայ։

Հինգ նոր զոհ՝ օդանաւի մը հետ

Կիրակի օրէն ի վեր լուր չկար ֆրանսական օդանաւէ մը, որ կը թռէր Ամիէն-Տիէփի միջեւ։ Առջի օր կարելի եղաւ գտնել օդանաւին բեկորները՝ Տիէփէն հինգ քիլոմեթր դէպի հիւսիս։ Տեղեկութիւն առնուած ըլլալով թէ փայտի կտորներ կը տեսնուէին ծովափը, ժայռի մը վրայ, քննութիւն կատարուեցաւ եւ նախ մէջտեղ հանուեցաւ բոլորովին մերկ մարդու մը դիակը՝ խարոյկներուն վրայ, յետոյ ուրիշ դիակ մը՝ երկու ժայռերու միջեւ, օդանաւին բեկորներուն հետ։ Վերջապէս երրորդ դիակ մը, դարձեալ մերկ, չորրորդ մը՝ հագուած։ Իսկ քարաժայռի խոռոչներուն մէջ ձեռք մը, բազուկ մը եւ կնոջ մուշտակ մը։ Ջախջախուած բեկորներուն մէջ գտնուեցաւ դրամապանակ մը որ 2910 ֆրանք եւ ինքնութեան թուղթեր կը պարունակէր։

Տակաւին չէ գտնուած օդանաւորդին դիակը։ Կը կարծուի թէ օդանաւը, որ տակաւին 150 լիտր պէնզին ունէր եւ կրնար ժամը130 քիլոմեթր կտրել, մշուշի եւ սաստիկ փոթորիկի հանդիպելով, փորձած է վար իջնել, բայց ջախջախուեր է։

Ամուսնական մատնիներն ալ…

Մոսկուայէն կը գրեն.— Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց խուզարկութիւն կատարել մասնաւորներու տուները, օտար ոսկի եւ արծաթ դրամներ գտնելու համար։ (Արդէն կատարուած է Թիֆլիսի մէջ, ինչպէս գրեցինք։)

Անկէ զատ, խորհրդային պաշտօնեաները պիտի բանագատուին կառավարութեան յանձնելու իրենց ամուսնական մատանիները։

Թատրոններու գործադուլը

Իբրեւ բողոք պետական տուրքին դէմ, Փարիզի եւ շրջանի բոլոր թատրոններու վարչութիւնները կը խորհին գործադուլ հռչակել։ Վերջնական որոշում տալէ առաջ, բանակցութիւն պիտի կատարուի կառավարութեան հետ, եւ ձախողելու պարագային, Շաբաթ օր պիտի որոշուի թատրոններու փակման թուականը։

Նաւային խորհրդաժողովը

Երէկ առտու Լոնտոնի մէջ գումարուեցաւ նաւային խորհրդաժողովի առաջին նիստը, եւ հինգ պատուիրակութիւնները պարզեցին իրենց տեսակէտները։ Առ այժմ գաղտնի կը պահուին գլխաւոր կէտերը։ Մասնաւորապէս փափուկ է Ֆրանսայի դիրքը։ Անկ'ուզէ զօրաւոր բանակի մը հետ պահել նոյնքան հզօր տորմիղ մը, յառաջ քշելով իր ծովեզերքներուն պաշտպանութեան, գաղթավայրերու եւ ծովային հաղորդակցութեանց խնդիրները։

Բուն ժողովէն առաջ, մասնաւոր խօսակցութիւններ տեղի ունեցան մասնաւորապէս անգլիական եւ ֆրանսական պատուիրակութեանց միջեւ։ Պ. Մաքտօնըլտ եւս անձնապէս տեսակցեցաւ ամերիկեան եւ միւս գլխաւոր պատուիրակներուն հետ, գետին պատրաստելու համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՈՒԹԵԱՆ

Ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, La Chope Parisienne սրճարանի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Օտէօն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆՄԱՀ 10ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահը կը խօսի՝ Պ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Եոզղատի, Վասպուրականի, Մարաշի, Սիվրիհիսարի, Զարսանճագի Հայրենակցական միութիւններու կողմէ ի նպաստ նոյն միութիւններու ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ։

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape)

Մարսիլահայ Տրամատիկ Ստուդիան ղեկավարութեամբ գեղասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացնէ՝

ՆԱՄՈՒՍԸ — ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Emile Zola թատերասրահը ՍՕՆԱ ՂԱՐԻՊ կը ներկայացնէ՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ ԿԱՎՌՕՇ

ԿԸՐԼ - ՍԿԱՈՒՏ (Զաւեշտ)

Գիները սովորական

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Քաղանի եւ շրջակայքի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռազոյն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռազոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Asnières. Կարեւոր օրակարգ։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ցէսինի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Շրջաններէն նոր եկած ընկերները կը հրաւիրուին ներկայանալ իրենց յանձնարարականներով՝ արձանագրուելու համար։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Արամ, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 4ին։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Կրընոպլի Քրիստափոր կոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին Ընկ. Կարապետի սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին միութեանս ընթերցասրահը 63 Rue de la Republique։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellevilleի ճաշարանին վրայի սրահը։ կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince։ կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փլոէշթի, Գ. Ա.— Փարիզ է այժմ։ Հասցէն՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ։

Փարիզ, Հ. Աճ.— Նամակը դրկուած է պատկան հասցէին և պատասխանի կը սպասենք։

Ցէսին, Յ. Փ.— Ձենք ստացած, հասցէին տէրը Փարիզէն մեկնած ըլլալով։

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Յունուար 1930

	ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	123.50
Տոլար,	Dollar	25.20
Մարք 100	Mark	607.—
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	11.95
Թրք. ոսկի	» » or	110.60
Մէճիտիէ	Médjidié	8 67
Լէվա 100	Léva	17.60
Տրախմի »	Drachme	32.20
Լիր »	Lire	132.65
Պելճ. ֆր. »	Fr. Belge	70.60
Զուից. »	Fr. Suisse	490.60
Լէյ »	Leï	14.95
	ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ	
Եգ. Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.	2060.—
» II	»	1525.—
» III	»	1510.
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

25 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1170 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԻԿ ԲԱԺԱԿ ՄԸ ՋՈՒՐԻ ՄԷՋ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին, արդար վրդովումի մը մատնուած է յունահայ գաղութը, անտեղի լուրի մը առթիւ, որ տուն տուաւ այլանդակ հրատարակութեանց։

Իբրեւ նմոյշ, երէկ արտատպեր էինք Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթին մէկ յախուռն ելոյթը։ Բարեբախտաբար պատասխանատու խմբագիրը ինք ալ զգացած է թէ չափը անցուցեր են իր աշխատակիցները, ինչպէս պիտի կարդաք յարակից սիւնակին մէջ։

Ընթերցողները իմացան խնդիրը։ Անգլիացի մարդասէր մը կ'այցելէ Աթէնք, եւ իբրեւ թէ տրամադրութիւններ կը շօշափէ, խորհրդակցութիւններ կը կատարէ իրաւասու շրջանակներու եւ անձերու հետ, Յունաստանի Հայերը Կիպրոս փոխադրելու համար։

Ո՞ւրկէ ուր, Մեծն Բրիտանիոյ այս ապերախտակա՞ն առաջարկը, երբ գիտենք որ, հայ գաղթականները, աւելի ճիշդ՝ փախստականները՝ Կիլիկիայէն եւ Փոքր Ասիայէն՝ օրերով խաղալիք դարձան ծովու փոթորիկներուն, Կիպրոսի առջեւ, բայց բրտօրէն ետ մղուեցան…

— Որպէսզի փոխուի Կիպրոսի բնակչութեան դիմագիծը, և Յոյները հիմք չունենան սեփականութեան խնդիր յարուցանելու . . .

Այսպէ՞ս է պատմութիւնը։ Եւ «Ակրոպոլիս» հալած իւղի պէս կլլելով զայն, ամբողջ մաղձը թափեր է իր պատեանին մէջ կծկուած ժողովուրդի մը գլխուն, որ ոչ մէկ մեղք ունի։ Ալ ի՛նչ «օձեր», ի՛նչ «դաւադիրներ», «մրջասէրներ», «հեղլենականութեան թշնամիներ», «օտար գործակալներ»…

Զգարմանանք, որովհետեւ Յոյներն ալ Արեւելքցի են, փոխաբերաբար։ Իսկ պալքանեան մամուլը, Պուքրէշէն մինչեւ Աթէնք, ընդհանրապէս կը կորսնցնէ պայծառատեսութիւնն ու չափի գաղափարը, երբ որոշէ յարձակիլ, ձաղկել, վարկաբեկել կամ ամբոխը գրգռել։ Այսպէս չէ՞ մեր մէջ ալ։ Ցաճախ ամբաձիգ, գունագեղ կամ գռեհիկ բառեր կը շարուին քովէ քով, տակէ տակ, առանց համապատասխան իրողութեամբ հիմնաւորուելու, եւ շինծալից լուրեր, առանց ստուգուելու։

Մեր յոյն բարեկամներուն դառնութեան ուրիշ մէկ պատճառն ալ այն է որ, վերջերս Կիպրոսէն հանրագրութիւն մը ղրկուեր է Լոնտոն, կցցին Յունաստանի- կցման դէմ։ Այդ հանրագրութեան տակ ստորագրած են եղեր ոչ միայն Թուրք եւ հրեայ կրօնապետները, այլեւ Հայոց առաջնորդը.— ցնդած եւ անքարոյական վեղարաւոր մը, որուն առաջին մեղքը չէ այս։ Ժամանակին, Կիպրոսի, Աթէնքի եւ Սելանիկի յունական թերթերը ուժգնօրէն բողոքեցին այս ձեռնարկին դէմ. իսկ ծաղրաթերթ մըն ալ երեք հոգեւոր պետերուն նկարները տպեց, թեւ թեւի կլոր - պար կազմած։ «Լի՛ց բաժակը, աղբէր»…

Այս դէպքէն յուզուեցան ոչ միայն Կիպրոսի, այլ եւ Յունաստանի Հայերը, քանի որ տեղական մամուլը միշտ մեր երեսին կը զարնէր եղած հիւրընկալութիւնը։ Նոյնիսկ տեղին վրայ արդար քրտինքով ճարուած չոր հացը։ Բայց վէրքը կը մնայ բաց, որովհետեւ Յոյները չեն գիտեր թէ մենք ոչ ազգային կեդր. իշխանութիւն ունինք, ոչ ո՛ր եւ է պատասխանատու մարմին, ոչ ալ հանրային կարծիք. որպէսզի մէկ հարուածով դէպի մենաստան մը քշեն Սարաճեանի (կամ Մազլըմեանի) պէս անմիտ մօրուաւորները։

Իբրեւ զուարճալիք, յիշենք թէ Կիպրոսէն սրտցաւ հայրենակից մը, խելք ըրեր է, յունական թերթերուն հետ, նամակ մը գրել Փարիզի հոգեւոր հովիւին, խնդրելով որ ժամ առաջ հեռացնեն Կիպրոսի առաջնորդը, իբրեւ բուն պատասխանատուն նոր փորձանքին։

Ինչպէս կը հետեւի այսօրուան լուրերէն, Աթէնքի կեդր. Վարչութիւնը պաշտօնապէս հերքած է անգլիական գործակալին, Մարշալ Ֆոքսի այցելութեան առթիւ սարքուած պատմութիւնը։ Բայց կասկածամտութիւնը չէ փարատած տակաւին։ Անհրաժեշտ է միշտ հետեւիլ ամբողջ անցուդարձին եւ հակազդել տեղի-անտեղի քարոզութեանց, բանսարկութեանց կամ բարեմտէն գործուած սխալներու։

Այս առթիւ, հաճոյքով կ'իմանանք «Նոր Օր»էն, որ Աթէնքի մեր ընկերները անմիջապէս միջոցներ ձեռք առած են, ծագած թիւրիմացութիւնը հարթելու համար։ Տեսակցեր են «Ակրոպոլիս»ի խմբագրին, յոյն ընկերվարական առաջնորդ քաղաքացի Եօանիսի եւ ուրիշներու հետ, կատարեալ սրտաբացութեամբ լուսաբանելով ամէն բան։

Կ'ուզէինք միայն, որ պատահական փորձանքներու, բացառիկ պարագաներու չվերապահուէին այս կարգի տեսակցութիւնները, մտերմութիւններն ու կապերը։

Քիչ մը ամէն տեղ, մեր դժբախտութիւնն այն է որ յափազանց շատ կը զբաղինք մենք մեզմով, եւ կը մոռնանք շրջապատը։ Մեկուսի, կղզիացած կ'ապրինք ընդհանրապէս, եւ հանդէսներու կամ դժբախտութիւններու առթեն կը յիշենք մեր բարեկամները։ Անհաղորդ ենք տեղական ժողովուրդի կեանքին։ Անծանօթ՝ մամուլի, հանրային եւ ընկերային կեանքի վարիչներուն։ Այս տեսակէտով ամէնէն դժբախտն է Սուրիան։

Կը սթափեցնէ՞, արդեօք, բաժակ մը ջուրի մէջ ծագած այս փոթորիկը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍ ՓՈԽԱԴՐԵԼՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ արտատպեր էինք Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթին թունալից մէկ հրատարակութիւնը, անտեղի լուրի մը առթիւ։

Այս մասին Աթէնքի Ազգ. Վարչութիւնը հետեւեալ հերքումը ղրկած է յունարէն թերթին.

— «Ներկայիս կը խնդրենք ձերդ. իբր անճիշդ պատմութիւն,՝ թերթիդ 13 յունուարի թիւին մէջ հրատարակուած այն լուրը թէ 15.000 Հայեր վերջնականապէս Կիպրոսի մէջ պիտի հաստատուին։ Կը յայտարարենք թէ Հայերու Կիպրոս գաղթելու մասին բացարձակապէս ոչ մէկ հրաւէր եղած է մեզի եւ ոչ ալ անոնց Կիպրոս հաստատուելու մասին համաձայնութիւն գոյութիւն ունի։ Խնդրոյ առարկայ անձը, Գ. Մ. Ֆօքս-Ֆրէնտս Միջընի Պէյրութի վարժարանին տնօրէնն է եւ Ներկայացուցիչը «Սէյվ Տը Չիլտրըն Ֆընտ»ի եւ բազմաթիւ առիթներով թանկագին ծառայութիւններ մատուցած է հայ գաղթականներուն, մանաւանդ իբր տնօրէն Փորթ Սայիտի հայ գաղթակայանին եւ իբր Ազգ. Դաշնակցութեան Ներկայացուցիչ Սուրիոյ հայ գաղթականներու հաստատման գործին մէջ։

Աթէնք գտնուելու առթիւ, տեղւոյս հայ եկեղեցւոյն մէջ քարոզեց, իսկ իրեն ի պատիւ սրուած թէյասեղանը պարզապէս Հայերու ի նպաստ իր կատարած գործերուն համար շնորհակալութեան արտայայտութիւն մըն էր»։

Եւ տակաւին, յունական թերթը կը պնդէ իր տուած լուրին ճշդութեան վրայ։

Միւս կողմէ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը տեսակցութիւն մը ունեցած է «Ակրոպոլիս»ի խմբագիր Գ. Անկելոբուլոսի հետ, որ ծանօթ է Իզմիրէն։ Խմբագիրը խոստովանելով թէ չափազանցութիւն կայ եղած հրատարակութեան մէջ, ցաւ յայտնած եւ ըսած է.

— Կիպրոսի խնդիրը քաղաքական կենսական նշանակութիւն ունի մեզի համար ու մենք կը զարմանանք թէ Հայերը ինչո՞ւ մեր դատին դէմ դիրք բռնած են Կիպրոսի մէջ։ Շատ յուզուեցանք, երբ լսեցինք թէ Կիպրոսի ձեր առաջնորդ Սարաճեան, հակաճիլլէն յուշագրի մը տակ ստորագրած եւ ղրկած է Լոնտոնի կառավարութեան։ Դեռ մինչեւ այսօր ալ, Կիպրոսի Հայերը մեր դատին դէմ պայքարելէ չեն դադրիր։

Կը հաւատամ ձեր ըսածներուն։ Դժբախտաբար սխալ տեղեկութիւններ հրատարակուած են։ Անհոգ եղէք, պիտի դարմանեմ ժողովրդական առածը կ'ըսէ. «Ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի»։ Կը մաղթեմ որ այս անգամ իրականանայ առածը։

Հայերու հպատակութեան համար յօդուածներու շարք մը պիտի սկսիմ եւ կառավարութենէն պիտի պահանջեմ որ ամէն տեսակ դիւրութիւն տրուի, որպէս զի Հայերը իբրեւ քաղաքացի վայելեն քաղաքացիական իրաւունքները։ Անհոգ եղէք, եղածը թիւրիմացութիւն է եւ կը դարմանուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ՑԱՒԸ ԿՈՒԼԱՅ

Նաւային խորհրդաժողովի առաջին պաշտօնական գումարման մէջ, որ տեղի ունեցաւ հինգշաբթի օր, իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն պարզեց իր երկրին պահանջները։

Յաջորդաբար եւ մանրամասնօրէն պիտի հրատարակենք այդ ճեկոյցները, գաղափար մը տալու համար ժամանակակից աշխարհակալութեան ընթացքին վրայ։

Այսօր, ամփոփ գիծերով, ներկայացնենք իւրաքանչիւրին տեսակէտը.—

ԱՆԳԼԻԱ.— Մեր երկիրը փոքր կղզի մըն է, որ չի կրնար սնուցանել իր սեփական շուկաները եւ ժողովուրդը։ Հետեւաբար, մեր Նաւատորմը ոչ թէ զօրութեան, այլ կեանքի խնդիր մըն է։ Մեր Նաւային ուժերը երեք գլխաւոր խումբերու բաժնուած են, խաղաղութեան եւ հսկողութեան պէտքերուն համար։ Անկարելի է մէկ խումբի մէջ կեդրոնացնել զանոնք։ Ծովը մեր հողն է։ Եթէ ծովէն պաշարուինք, ամէն կողմէ պաշարուած կ'ըլլանք։

ՖՐԱՆՍԱ.— Մեր պէտքերն են,— 1. Պաշտպանել մայր երկրի ծովեզերքը. 2. Կապ հաստատել մայր երկրին եւ արտաքին ստացուածքներուն հետ. 3. Եւ ամէն կերպով ապահովել ազգային կեանքին համար անհրաժեշտ հաղորդակցութեանց ազատ գործածումը։ Մայր հայրենիքը պաշտպանութիւն կը հարկադրէ երեք ծովերէ։ Մեր գաղթային կայսրութիւնը, որ ցրուած է բոլոր ովկիանոսներուն վրայ, ունի 12 միլիոն քառ. քիլոմեդր տարածութիւն եւ 60 միլիոն բնակիչ, այսինքն վեց անգամ աւելի մեծ քան գաղթային ամենամեծ կայսրութիւնը, բացի Անգլիայէն։ Ծովեզերքներու երկայնութիւնը կ'անցնի 30.000 քիլոմեդրը։

ԻՏԱԼԻԱ.— Մեր երկիրը արտաքին աշխարհին հետ կը հաղորդակցի միայն ծովէն եւ Ալպեաններու կողերէն։ Այս վերջինները կրնան փակուիլ։ Կը մնայ միայն ծովը, որ արդէն սովորական ժամանակ կ'ապահովէ մեր ներածումներուն երեք չորրորդը։ Մենք յարաճուն ժողովուրդ մը ունինք, զրկուած ենք հում նիւթերէ, եւ յանձնառութիւններ ու շահեր ունինք աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ։ Ահա բացարձակ պէտքեր։ Իտալիա պատրաստ է իր սպառազինումները իջեցնելու ինչ մակարդակի որ կ'ուզեն, պայմանաւ որ ուրիշ ոչ մէկ եւրոպական պետութիւն անցնի այդ մակարդակը։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ.— Մեր Նաւատորմը չի կրնար վար ըլլալ աշխարհի որեւէ մէկ տորմիղէն։ Եթէ այս խորհրդաժողովը միջոց մը գտնէ կրճատելու Նաւային սպառազինութեանց ամբողջութիւնը, ամերիկեան Նաւատորմը պիտի կրնայ զեղչուիլ նոյն համեմատութեամբ։

«Նեփ»ը Ահիւխ կը մեռնի

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ԿՈՒԼԱԿՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Լենինի մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ, Ստալին մասնաւոր յօդուած մը հրատարակեց, որուն մէջ կը ծանուցանէ թէ վերջնապէս մէկդի պիտի նետեն Լենինի տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը (Նեփ), գիւղական շրջաններու մասին, և պիտի վերադառնան յեղափոխութեան առաջին օրերու քաղաքականութեան։ Կարմիր բանակալը կը բացատրէ թէ Նեփի լքումը տեղի ունեցած է արդէն. թէեւ կարգ մը ընկերներ չեն ըմբռներ ու կը կարծեն թէ ներկայ շրջանը շարունակութիւնն է տեւական քաղաքականութեան մը, մինչդեռ ուժգին վերադարձ մըն է դէպի գիւղի դրամատիրական տարրերը արմատախիլ ընելու քաղաքականութեան։ Անցեալի խորհրդային օրէնսդրութիւնը կը պարունակէ հակասութիւններ որոնք պէտք է սրբագրուին։ Կայ խորհրդային օրէնք մը որ կը պաշտպանէ կուլակներուն (ունեւոր գիւղացի) շահերը եւ հետապնդումէ ազատ կը կացուցանէ կուլակները, իբրեւ ամբողջութիւն։

Բաւական չէ կուլակներուն դէմ գործել սահմանափակումներով եւ մասնակի ոչնչացումով։ Ներկայ պայքարը պէտք է բոլորովին ոչնչացնէ կուլակը եւ զրկէ զայն հողը մշակելու իրաւունքէն»։

Ստալինի այս յօդուածը կը խտացնէ այն ճառը զոր խօսեցաւ դեկտ. 27ին։ Այդ առթիւ իր յայտարարութիւնը մեծ յուզում պատճառեց կարգ մը վարիչներու, որոնց մէկն է Լարին, ձախակողմեան համայնավար մը, որ երբեք կասկածելի չէ դարձած իբրեւ չափաւոր։ Անոնք գանգատեցան թէ անկարելի է «ֆիզիքապէս ոչնչացնել հինգ միլիոն կուլակներ» եւ առաջարկեցին զրաւել անոնց բոլոր գոյքերը, հեռաւոր վայրեր աքսորել ու թոյլ տալ որ այնտեղ աշխատին, իբրեւ օրականով բանուորներ։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ «իբրեւ չափազանց մարդկային» եւ որոշուեցաւ «ամբողջովին արմատէն ոչնչացնել կուլակները»։

Աւելորդ մեկնաբանութեամբ, «կուլակ» կը նշանակէ այն գիւղացին որ երեք կով, կամ անոր համապատասխան քանակութեամբ խոզ, ոչխար, հաւ եւայլն ունի։

Մասնաւոր առեւտուրն ալ կ'արգիլուի

Յունուարի առաջին շաբթուն, Մոսկուայի շրջանի առեւտրական վարչութիւնը հրահանգեց բոլոր թրըսթներուն, սէն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԸ.

Վիլժիւիֆէն, տնուան տարեդարձի մը առթիւ, նախաձեռնութեամբ Գ. Սոմունեանի, Յ. Խաչիկեանի եւ Փ. Գոփարանեանի	330.—
Վիլժիւիֆէն, Յակոբ Աճէմեան	50.—
Իր ձեռքով հաւաքուած *Մարսէյլէն, Մարգարեան կօշիկի գործարանէն (200).—*	25.—
Մարգարեաններ	100.—
Բանուոր Ա. Տէօվլէթեան	30.—
» Յ. Զաթալեան	20.—
» Յ. Գարամանեան	20.—
» Վ. Յակոբեան	20.—
Փոքրիկն Տիգրան Մարգարեան	10.—
Վիէնէն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին (երեք օրուան մէջ հաւաքուած)	898.30
Գումար	1503.30
ԺԷ. ցանկին գումարը	17,902.35
Ընդհ. գումար	19,405 65

ԽՄԲ.—Այս գումարէն մինչեւ յունուար 16 կեդր. Ցանձնախումբին յանձնած ենք 12.000 ֆրանք։

Երէկ յանձնեցինք 7000 եւս։ Գումար՝ 19.000։

2,500,000 ՖՐԱՆՔ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսայի խորհրդարանէն 2,500,000 ֆրանքի վարկ մը պիտի խնդրուի, դամբարան մը շինելու համար մարաջախտ Ֆօշի գերեզմանին վրայ, Էնվալիտի մէջ։ Դամբարանը, որ պրոնզեայ պիտի ըլլայ, պիտի զետեղուի Սէնթ-Անպրուազի (Ամբրոսիոս) մատուռին մէջ, եւ պիտի զարդարուի չորս խորաքանդակներով, իւրաքանչիւրին վրայ՝ կերպարանք մը։ Կատարը պիտի քանդակուին 12 պատկերներ, որոնք Ֆրանսայի ժողովուրդը եւ բանակը պիտի ներկայացնեն։ Սպարապետին պրոնզեայ դէմքը պիտի պճնուի դափնիներով։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թերթերը կը հրատարակեն վիճակագրութիւն մը, որու համաձայն ռուս համայնավար կուսակցութիւնը ունի մէկ միլիոն 555.000 անդամ որոնց հարիւրին 62ը բանուոր, հարիւրին 38ը մտաւորական և գիւղացի։

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ, որ Իտալիա կը գտնուի այժմ, իր յիշատակները գրած է եւ շուտով հրատարակութեան պիտի յանձնէ։

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ միջազգային յանձնաժողովը նկատի առնելով երկու խորհրդային մարտանաւերու անցքը Վոսփորէն դէպի Սեւաստափոլ, վճռեց թէ անկանոնութիւն չէ գործուած, հետեւաբար բողոքի տեղի չկայ։

ՉՈՐՍ ՑԱՐԱԿԱՆ ՍՊԱՆԵՐ, Շէլլէր, Կէր, Քարտաշէվ եւ Ֆէտրով մահուան, իսկ հինգերորդ մը տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, իբրեւ լրտես եւ կեղծ դրամ քշող։

ԱԹԷՆՔԻ առեւտրական սենեակը որոշում մը քուէարկեց, որով կը խնդրէ կառավարութենէն շուտ կարգադրել տուրքերը զեղչելու խնդիրը եւ միջոցներ ձեռք առնել երկրագործական արտադրութիւնը աւելցնելու համար։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

3.— (ԹԷՅԼԸՐԻ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ,

Աշխատանքի գիտական կազմակերպումը, ըսինք թէ օրուան հարց է Ամերիկայէն յետոյ Եւրոպայի ճարտարարուեստական երկիրներուն մէջ։

Պատերազմը, իրեն յատուկ պահանջներով, զարգացուց էր գատապարտել ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղեր, անհամեմատ զարկ տալով զինուորականպէտքերու արտադրութեան,— զէնք, ռազմանիւթ, ղեղորայք, փոխադրութեան միջոցներ, զլխաւորաբար բանուոր ինքնաշարժներ, պարզ հիւանդէն եւ երկաթեղէն, եւայլն։

Իսկ խաղաղութիւնը անհամեմատ անակնկալի պէս ինկաւ ռազմական գերարտադրութեան շրջանի մը մէջ։ Եւրոպայի ճարտարարուեստը չկրցաւ նոյն փութկոտութիւնը ցոյց տալ յարմարելու խաղաղութեան պէտքերուն։ Ու պատահեցաւ հետեւեալը։ Այն երկիրները որոնց արտադրութիւնը ղրուած էր աւելի հիմերու վրայ՝ կատարելագործուած միջոցներով ու աշխատանքի յարմարագոյն կազմակերպութեամբ, սկսան թափանցել օտար շուկաները։ Ամերիկա մէկ կողմէն, իսկ պարտուած Գերմանիան՝ հակառակ բոլոր անդամութիներուն, միւս կողմէ, սանդղելով տակաւն մրցակցութիւն մը, տեղական արտադրութիւններուն դէմ, մինչեւ իսկ կատարեալ տեղատուութիւն պարտադրելով անոնց։ Կը յիշուի թէ 1921—1924 շրջանին ֆրանսական ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղեր կը նախընտրէին զադրիլ արտադրելէ եւ իրենց հաշուոյն անշուշտ, աւելի շահով կը ծախէին Գերմանիա արտադրուած ապրանքներ։ Պարզապէս ընդհանուր էր Եւրոպայի մեացեալ մասին համար առհասարակ ու իւրաքանչիւր երկրի մէջ, հարց կը ծագէր վերականգնելու ազգային ճարտարարուեստը։ Ծիգի եւ ուսումնասիրութեան շրջան, որ իւրաքանչիւր երկրի մէջ կը յանգէր արտադրութեան հին սովորամոլութիւններէն հրաժարելու եւ արտադրութիւնն ու աշխատանքը մանաւանդ՝ գիտականացնելու եզրակացութեան։

Անդրադառնալէ առաջ աշխատանքի գիտականացման նոր եղանակներուն եւ անոնց ընկերային հետեւանքներուն, անհրաժեշտ է սակայն, իբր մեկնակէտ պահ մը եւս կանգ առնել Թէյլըրի դրութեան վրայ, ցոյց տալու համար անոր դէմ կատարուած գլխաւոր քննադատութիւնները։

Թէյլըրի դրութեամբ, անկասկած, գործատան մը արտադրութիւնը կը շատնայ, եւ հետեւաբար, շնորհիւ ժամանակի եւ ուժի խնայողութեան, ինքնարժէքը կը նուազի եւ կարելի կ'ըլլայ, մէկ կողմէ աւելցնելով մէկտեղ գործատիրոջ շահն ու աշխատաւորին վարձքը, իջեցնել աշխատանքի ժամերն ու նաեւ ապրանքներու վաճառման գինները, այսինքն՝ ժողովուրդին աւելի մատչելի դարձնելով սպառումը՝ զարկ տալ առեւտուրին ալ։

Առաջին ակնարկով, այս արդիւնքը պիտի կրնար համոզել ամէնէն ակնպուրկն անգամ, եթէ սակայն չանդրադառնար թէ ի՛նչ գինով է որ Թէյլըր կը հասնի անոր։ Դրութեան ամէնէն խոցելի կէտերը կը բխին անոր կիրարկումի եղանակէն իսկ, ինչ որ կը խրտչեցնէ գործաւոր դասակարգը։ Բաղձենի տնտեսագէտները անհրաժեշտ գովեստներ շռայլելէ յետոյ Թէյլըրի դրութեան, կը յանկերգեն.— Գործաւորներու դժգոհութիւնը անոր դէմ կը բխի նախապաշարումէն որ ամէն ատեն, գիրենք լարած է մեքենաներու եւ արտադրութեան մէջ ներմուծուած ամէն կատարելութեան դէմ. գործաւորը բնական թշնամին է ամէն միջոցի ու գործիքի որ բազմաթիւ ձեռքերու աշխատանքը կը խափանէն եւ կը յանձ-

նէն մէկ ձեռքի։ Ան կը վախնայ որ աշխատանքի արդիւնաբերութեան աճումը՝ գործիքներու եւ միջոցներու կատարելագործումով, մի զուցէ բանուորը ենթարկէ գործազրկութեան։

Կը տեսնենք թէ բանուորին այս մտավախութիւնը բոլորովին անհիմն չէ, քանի որ Թէյլըր իր դրութեան կիրարկումին մէջ, կը դիմէ աշխատաւորներու խիստ ընտրութեան մը։ Ըսինք թէ գործին համեմատ ան բանուորները ենթարկած է մանրակրկիտ զտումի եւ անոնցմէ պահած է 4ի եւ մինչեւ իսկ 8ի վրայ 1։ Այս կերպով է որ ան կրցած է ապահովել արտադրութեան եռապատկումն ու քառապատկումը նոյն գործիքներով նոյնքան ժամանակի ընթացքին։

Կայ եւ ուրիշ պարագայ մը, որ գործաւորները դէմ կը հանէ Թէյլըրի դրութեան։

Գործաւորը կը սիրէ իր ձեռագործին վրայ դնել անձնական նախաձեռնութեան, ճարտարութեան եւ վարպետութեան հովեր մը։ Ըսէք թէ կերպով մը, կաշկանդուած մարդու իր ինքնասիրութիւնն է որ կը խաբէ։ Թէյլըր մէկ հարուածով կը ջնջէ այս բոլորը, գործաւորին չի ձգեր նախաձեռնութեան որեւէ առիթ. այլ զայն կը վերածէ մեքենաներու միջեւ կենդանի գործիքի մը՝ որ պիտի բանի ու շարժի համաձայն իրեն պարտադրուած կշռոյթին։

Կարեւոր առարկութիւն մը սակայն, վարձքի հարցն է։

Ըսինք թէ Թէյլըր կը յաջողի եռապատկել ու քառապատկել արտադրութիւնը։ Բայց կատարուած աշխատանքին, այսինքն արտադրուած քանակին համեմատութեամբ չէ որ կը վճարէ բանուորին։ Թէյլըր այն համոզումն ունի թէ արտադրութիւնը որքան ալ աւելնայ, վարձքը պէտք չէ բարձրանայ աւելի քան 100ին 60։ Այն տրամաբանութեամբ թէ, գործաւորը կը վատնէ իր ժամանակն ու դրամը, եթէ աւելի շահի։ Թէյլըրի այս տեսութեան ուժ կուտան քաղքենի տնտեսագէտներ. Բոլսոն կը գրէ.— Գործաւորները բնական հակում մը ունին նուազեցնելու իրենց ճիգը, անմիջապէս որ աշխատավարձքերու յաւելումը թոյլ տայ իրենց պէտքերը գոհացնել՝ նուազ արտադրութեամբ.»

Ուրեմն։

Տեսնենք Թէյլըրի եզրակացութիւնը.— Մարդոց մեծամասնութեան համար, լաւ չէ շատ արագ հարստանալ»...

«Մարդոց մեծամասնութիւնը» հասկնալի է թէ կը կազմեն գործաւորներու անհամար բազմութիւնները։

Իսկ Բոլսոն իր կարգին հիմնաւորելու համար Թէյլըրի չքնաղ միտքը, կը փաստաբանէ, տնտեսագիտական բնազանցութեան փորձերէ յետոյ, եթէ արտադրութիւնը կ'աւելնայ շնորհիւ աշխատանքի արտադրական կարողութեան բարձրացման, անոր լայն օգուտը կը քաղեն աշխատաւորները, սակայն բաժին մըն ալ կ'իյնայ դրամատէրներու եւ ձեռնարկուներու։

Ճիշդ է։ Բայց մինչդեռ «լայն օգուտը» բաժնողները բիւրաւորներ են, «բաժինը» կ'իյնայ մատ վրայ համրուող արարածներու։

Իսկ երբ նկատի առնենք սպառուող գիներու անհամեմատ բարձրացումը եւ՝ բաղդատմամբ աշխատանքի վարձքերու, կ'եզրակացնենք թէ գործաւորները երբեք իր արտադրութեան համեմատական վարձքը չէ որ կը ստանայ։

Թէյլըրի վատ կողմերէն մէկն ալ հետեւեալն է.

Վարձքի յաւելում մը կուտայ գործաւորին, ոչ թէ իբրեւ անոր արդար իրաւունքը՝ ո՛չ թէ իբր անոր արտադրութեան համեմատական վարձքը, այլ կապտելու համար անոր աշխատանքի ե-ռանդը, բարի կամեցողութիւնը։ Կը կարծէ թէ իր դրութիւնը աւելի ճիգ եւ յոգնութիւն չի պարտադրեր գործաւորին։ Այլ ընդհակառակն, կանոնաւորելով անոր աշխատութիւնը, կը նուազեցնէ անոր ուժի սպառումը։ Հետեւաբա՞ր։ Գործաւորը իրաւունք իսկ չունի վարձքի յաւելում պահանջելու, հակառակ բազմապատկուած արդիւնաբերութեան...

Իրողութիւնը ընդունինք իբր ճիշդ եւ հաստատուած։ Բայց հարցնենք Շ. Ժիտի եւ ընկերվարական տնտեսագէտներու հետ,— Ինչո՞ւ գործաւորը իր գործարանատիրոջ հետ պիտի տրամադրէ իր աշխատանքով ստացուած յաւելուածական արտադրութիւնը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԱԾՈՒՆ

Թող մարդ բարձրացնէ անիկա, որ չի սիրեր մածունը։

Կարելի՞ է չսիրել մածունը։ Կատուն իսկ ձուկէն զատ կը մոռնայ դգալ մը մածունին համար։ Դուք չէ՞ք գիտեր պատմութիւնները, զորս կը յիշեն գիւղացիները։ Անգամ մը, մեր խեղճ կատուն չի դիմանար պնակ մը մածունի տեսքին, կ'ուտէ, պնակն ալ կը մաքրէ օճառով լուացուած զոյց տալու աստիճան, պնակի երկու սրբէ, ճակատը խաչակնքելու ձեւով մը, եւ չի մոռնար թաթովը քիչ մը ճերմակ քսելու բարեկամ շնիկին։ Ու խեղճ շնիկը կ'ուտէ, որովհետեւ մեր կատուն, խոհեմութեան համար՝ քանի մը ժամ բացակայած էր տունէն։ Ցան տէրը վերադարձէն յետոյ, ան ներս կը վազէ եւ ամէնէն առաջ ձայնովը կը մլաւէ, անմեղ ձեւանալով։ Հասկցողը կը հասկնայ անշուշտ այդ ձայնին իմաստը.— Մածունը պատուական էր, ա՛յ տնաշէն։

Կը վկայեմ, հայ տնաշէնին մածունը ամէնէն պատուականն է։ Նոյնիսկ ամէնքս ալ գիտենք, որ մածունը հայկական ապրանք է։ Կը յիշեմ տեղ մը կարդացած ըլլալ, թէ մածունը առաջին անգամ շինած են Հայերը։ Նախապէս Հելլէնները եւս, Հայերէն սորվելով մածուն շինելու գաղտնիքը, իւրացուցած էին հայերէն բառը, մածուն։ (Այսօր, սակայն, անոնք յունարէն ուրիշ բառ մը ունին, «օգիդղա»)։ Արդարեւ յունարէն «Մագի» բառը, որ հնչական նմանութիւն մը ունի հայերէն մածուն բառին արմատին հետ, կը նշանակէ խիւս, խմոր, ինչպէս խմորում մըն է մածունն ալ։ Հայ մը, ծագ Իլմասեան, երկու գրքոյկ ունի գրուած, մածունին մասին։ Ան կը կարծէ թէ թրքական ապրանք է մածունը։ Փո՞ւռ, — թուրքերէն անո՞ւնը (եօղուրթ) զոր Հայերը ստացեցին ֆրանսայի մէջ եւ ուրիշ երկիրներ։ Ո՛չ, մածունը թրքական արտադրութիւն չէ։

* *

Հայերը վարպետ են մածունի պատրաստութեան մէջ։ Այսօր ուրիշ ազգեր ալ կան, որ նոյնքան վարպետութեամբ մածուն կը շինեն։ Սակայն ամէնէն վարպետները գիւղացիներն են։ Մեր գիւղացիները կովու, ոչխարի եւ գոմէշի կաթով այնպիսի համեղ մածուն մը կը շինէին, որ ֆրանսայի մածունի խանութներուն մէջ դժուար թէ գտնուի նմանը։ Մանաւանդ գոմէշի կաթով շինուած մածունը դանակի պէս թանձր կ'ըլլար, եւ հացի շերտերու վրայ դնելով կ'ուտէինք ու կը գոհանայինք։ Ընդհակառակն, հիմա միայն խարդախուած մածուն է, որ կ'ուտենք։ Այնպէս չէ՞, հայ գիւղացի, ո՞ւր մնաց համը մեր մածուններուն, զորս ուտելով կ'ապրէինք առողջ եւ կայտառ, ժիր եւ չարքաշ։

* * *

Արդարեւ մածունը ոչ միայն սնունդ մըն է, այլ նաեւ առողջութեան ազդակ մը, տեսակ մը դեղ։

Ի՞նչ է մածունը, ըստ գիտութեան։

Կաթը, համաձայն բազմաթիւ բժիշկներու, մասնաւորաբար սնունդ մըն է հիւանդին ու տկարին համար։

Ո՛չ, կ'ըսեն ուրիշ բժիշկները։

Կաթը երկու տեսակ է, մարդկային եւ կենդանական։

Կնոջ կաթը կը պատկանի իր զաւկին։ Այդ մասին ոչ մէկ խօսք։ Վասնզի կնոջ կաթին մէջ կայ մասնաւորաբար, լէսիթին կոչուած տարրը, որ կը նպաստէ ուղեղին կազմութեան։ Կնոջ կաթին մէջ լէսիթինին քանակութիւնը չափազանց շատ է, բաղդատմամբ կենդանիներուն կաթին, ինչպէս մարդկային ուղեղը այնքան մեծ է, բաղդատմամբ մարդկային կազմին տարածութեան։

Իսկ կենդանական կաթը նըւազ «լէսիթին» կը պարունակէ եւ օտար է մարդկային ստամոքսին։ Ահա թէ ինչո՞ւ շատերու ստամոքսը չի հանդուրժեր եւ չի կրնար մարսել կաթը։ Պէտք է մարսելի դարձնել այդ կաթը, ահա առաջին հարցը։

Միւս կողմէ, այդ կաթը մանրէներու համար մշակութեան յարմար գետին մըն է։ Մանրէները շուտով կ'աճին կաթին մէջ։ Այդ, աղիքներուն մէջ կը բնակին բազմաթիւ մանրէներ։ Այնպէս որ, երբ կաթ կ'ուտէք, աղիքներու մանրէները կը բազմանան ու կ'աճին։ Ի՞նչ ընել արգիլելու համար. ահա երկրորդ հարցը։

Մածունը ինքնին կուտայ այդ երկու հարցերուն պատասխանը։ Որովհետեւ մածունը մարսելի է եւ կը սպաննէ մանրէները։ Ի՞նչպէս։

Մածունը արդիւնք է կարգ մը «օգտակար» մանրէներու աճումին կաթին մէջ։ Երբ դուք խմոր կամ մակարդ կը դնէք կաթին մէջ եւ կը պահէք գաղջ տաք տեղ մը, պարզապէս մանրէներ կը բազմացնէք կաթին մէջ։ Ե. Մածունը մանրէի յանգուած մըն է։ Այդ մանրէներն են, որ մարսելի դարձուցած են կաթը (այսինքն մածուն), եւ մտնելով ստամոքսին եւ աղիքներու մէջ՝ կը սպաննեն վնասակար մանրէները։

Ահա թէ ինչու Մէչնիքոֆ կ'ըսէ թէ, ով որ մածուն կ'ուտէ, երկար կ'ապրի։ Արդարեւ, երկարակեցութեան արգելքը աղիքներուն վիճակն է։ Այնտեղ է, որ թոյները կը կազմուին միսի եւ այլ սնունդներու մարսողութենէն յետոյ։ Այնտեղ է, որ մանրէները կը բնակին ու կ'աճին։ Մարդոց հիւանդութեանց մեծամասնութիւնը կը ծագի այդ թոյնէն։ Քիչ մը կաթ ուտելով, դուք կը նպաստէք այս մանրէներուն աճումին, մինչդեռ մածուն ուտելով կը սպաննէք զանոնք։

Ուրեմն, մածուն կերէք շարունակ։

Ժագ Իլմասեան, որ եզրայրն է նշանաւոր մանրէաբան Ցօքթ. Մեչէլ Իլմասեանի, ծանօթ միջազգային գիտական շրջանակներուն, նոյնքան գիտուն՝ երկար եւ խղճամիտ վերլուծում մը ենթարկած է մածունին յատկութիւնները։ Քութէշի (scarlatine) պարագային, սովորութիւն էր կաթ խմցնել ենթակային, որովհետեւ կաթը միզեցնող է եւ կը նպաստէ երիկամներու առողջութեան։ Ո՛չ, կը պնդէ Իլմասեան, կաթով կը բազմացնէք աղիքներու մանրէները եւ աւելի կը ծանրացնէք հիւանդին վիճակը։ Եւ կը թելադրէ թան շինել եւ թան խմցնել։ Արդարեւ թանը, ոչ միայն միզեցնող է, այլ նաեւ զովացուցիչ, այնպէս որ լաւագոյն ազդեցութիւնը կը գործէ հիւանդին վրայ։ Ըստ Իլմասեանի, մածունը օգտակար է ոչ միայն բոլոր հիւանդութիւններու ընթացքին, այլ նաեւ կը բժշկէ սիֆիլիսը։ Պրազիլիոյ ժողովուրդին 90 առ հարիւրը վարակուած է սիֆիլիսով, եւ Իլմասեան կոչ կ'ընէ մածունով բժշկել այդ դժբախտ ժողովուրդը։ Ասիկա քիչ մը շատ մեծ հաւատք է, եւ սակայն, կարելի չէ ուրանալ մածունին հրաշալի յատկութիւնները։

Մեր ժողովուրդը մածունէն կը պատրաստէ թան, զոր կը գործածէ իբրեւ զովացուցիչ արտերու մշակներուն՝ տաք եղանակներուն, նոյնպէս քամուած մածուն, չորթան, եւայլն։ Այսօր կան նաեւ ուրիշ պատրաստութիւններ (քէֆիր եւլն)։ Բոլորն ալ առաւել կամ նուազ օգտակար են մարդկային կազմին։ Գլխաւոր օգտակար յատկութիւններն են.

1— Մածունը կը նպաստէ ստամոքսին մարսողական շարժումներուն։

2— Կը թեթեւցնէ ստամոքսին գնդերներուն յոգնութիւնը։ Աւելի ճկունութիւն կուտայ։

3— Կը վերանորոգէ աղիքներուն մարսողական գեղձերը։

4— Վար կը մղէ կղկղանքը, կը դարմանէ պնդութիւնը, այսպէսով կ'արգիլէ թոյներու ազդեցութիւնը։

5— Կը սպաննէ աղիքներու մանրէները։

6— Կ'ամոքէ աղիքներու բորբոքումները, ցաւերը։ Այսպէսով կ'անհետանան կարգ մը ջղայնոտութիւններ, որոնք արդիւնք են մարսողական խողովակներու գէշ վիճակին։

7— Նպաստաւոր եւ անդրադարձիկ ազդեցութիւն մը կը գործէ նաեւ լեարդին վրայ։

8— Կը մաքրէ արիւնը կարգ մը թունաւոր տարրերէ։

9— Երբեմն կ'անցընէ, կը զովացնէ, մասնաւորաբար թանը, զոր պնդութիւն ունեցողները պէտք է մէկ գաւաթ խմեն ամէն իրիկուն, պառկելէ առաջ։ Կարգ մը բժիշկներ սովորութիւն ըրած են պնդութիւն ունեցողներուն խմցնել հում կաթ, որ փորհարութիւն կը պատճառէ։ Սակայն ատիկա դարման մը չէ պնդութեան, եւ այդ փորհարութիւնը արդիւնք է կաթին անմարսելիութեան։ Արդարեւ աղիքները, կաթը չմարսած, դուրս կուտան իրենց պարունակութիւնը։ Մինչդեռ թանը կ'ազդէ բնախօսական եղանակով մը։

10— Երկար ճամբորդութեանց ընթացքին ամէնէն յարմար սնունդն է։

ԲԺՇ. Հ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

1930Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻ ՏՈՒՐՔԵՐ

Մեր ընթերցողներուն կը յիշեցնենք թէ փետր. 1էն առաջ տուրքերու վարչութեան պէտք է յայտնեն տեղեկութիւններ իրենց կողմէ տրուած օրավարձքերու եւ թոշակներու մասին, երբ գործատէր են։

Մարտ 1էն առաջ (31 մարտ՝ եթէ իրենց ծաշուեկշիռը փակած են 1929 դեկտեմբերին), զգեն ու ցաճի յայտարարութիւն։

Մարտ 1էն առաջ, ընդհ. գործառնութիւն գումարին վրայ մասնաւոր տուրք (Taxe spéciale sur le chiffre d'affaires):

Այս մասին՝ մանրամասնութիւններ յաջորդաբար։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻ՞Ն ԹՈՒՐՔԵ...

Երէկ, Գաճիրէի Թուրք... դիմադիր Թերթէն՝ ... վաթ․էն առնելով, Ֆրանս... ցինք Թուրքեւքիւրտ կարծ... ծամաձայնութեան՝ մը ... առաջադրուած պայման...

Մինոյն Թերթը Ցունա... Թիւին մէջ կը Ֆրատարակ... տեսակ պատմութիւնը ... կ'արտատպենք առանց ... խաւորելու ստուգութիւնը...

Թուրք հանրապետական... ռավարութիւնը ծանուցա... 1925ի քրտական ապստամ... թիւնը արիւնոտ կերպով ... շուած եւ արեւելեան նահան... րուն մէջ խաղաղութիւն ... պահովութիւնը վերահաս... տուած է։ Եւ սակայն ... դէպքերու մասին, զանա... բիւրներէ թերթերու ... րը, անցած լուրերը երբեմ... սեցան։ Եւ թուրք մամ... կարող է հերքել այս ...

Սուրիոյ մեծամեծ... կրօնաւորները կախաղա... ծրացնող և ձեացածները ... րանքի դատապարտող... փաշայի անձնական քաղա... և այժմ Պոլսի երեսփոխա... լին Րըֆըըն՝ «Ալիա...» ... բազմական առեանի ... րը» անունով գիրք ... րակած է, ուր բոլոր ... խային ցուցնելէ վերջ ... խաղաստութիւնով կը ... գիրքը. «Ահա այս կերպ... րիոյ համար պէտք ... գործութիւնը վերջնակ... կը հաստատուի»

Ըստէք փաշան ալ ... րակիցին պէս բրաւ... Անատոլուի խաղաղութ... անզորրութիւնը ... նոք, թնդանօթներ ... ցան, հրամանատարներ ... տարուեցան, Պարսկ... միջնորդութեանը դիմու... ղանակը վար առնուեցա... դերով զինուորներ վերադ... սոնք բոլորը թերթերու ... ներուն մէջ ծանուցուած ... ղութեան ու անդորր... շրջանի հասարակ դէպքե... Երբ Քիւրտիստանի այս ... կացութեան մասին կը ... ապագայի տեսակէտ... սրտերը խոցող ցաւ մը ... զանք։

Բրտական յեղափոխ... երկրորդ տարին, Իուսի... նակի միջամտութեամբ ... տիստանի մէջ ընդհանու... նիչութիւն մը սանեղծուե... սակայն յեղափոխութիւ... տեղ դարձեալ շարունա...

Քիւրտերու հանդէպ ... բար գիրք մը բռնելու ... թուրքերուն տուած խոս... եւ չէին մնար Ռուսները ...

Մինչեւ իսկ անցեալ ... ընկեր Սուրիձը ըսաւ ...

— «Եթէ Թուրքերը ... որ Անատոլուի մէջ ... թիւն եւ խաղաղութիւն ... ամէնէն առաջ պէտք ... տերը գոհացնել եւ ան... զամները տալ։ Քիւրտ... քական հաւաքական ... բաժնել մեծ սխալ մը ...

Ասոր վրայ, ընկերի... տական մարդիկը քիչ ... քի եկածի պէս նոյն... կուսակցութեան վարա... րէն մէկը Իրաք զրկուեց... անձնաւորութիւնը ... պէս այնպէս մը ցուց... ինք Իրաքի թագաւոր... պահանջ ունենալով ... ձելու համար կ'երթար...

Բայց, Պաղտատի ... թագաւորին պալատը ... փնտռեց, այլ քիւրտ ... միութեան կեդրոնը։ ... համոզել չյաջողելով ... դարձաւ։

Այս խնդիրը, երկրո... ըլլալով Սըմկօ-Իսմայի... հետ կարգադրել ... թէ Վանի շրջանը ... մար, պատերազմական ... նուր խորհուրդի նախագ... վակէն Ֆէյզի փաշան ... Սըմկօ-Իսմայիլ խանը ... բայց այս վերջինը ... անոր հետ տեսնուել...

տարածեց՝ թէ ինք կարող չէ տրուած հարցը կարգադրել: Մեծ փաշան այս խնդրոյն մասին Բիւրտերու մէջ տարածուած անախորժ լուրերէն վախնալով ստիպուեցաւ վերադառնալ:

1929ի գարնան, Թուրքերը, Իրաքի եւ Բիւրտիստանի կացութեանց ծանօթ, եւ փորձառու այս տեսակ խնդիրներու հարցիկ (...) պէյը ղրկեցին: Այս անձնաւորութիւնը ամիսներով Բիւրտիստանի եւ Իրաքի շրջաններուն մէջ մնաց: Ամբողջ Բիւրտիստանի պետերուն եւ շէյխերուն հետ միջնորդութեամբ շփման մէջ մտաւ, տեսակէտներուն տեղեկացաւ և այդ կերպով Բիւրտերու պահանջները ստուգուեցան:

Այս անգամ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին բացումէն անմիջապէս վերջը, գոնփակ նիստի մը մէջ, Բիւրտիստանի պահանջներուն մասին խօսուեցաւ, եւ տակայն աղմկարարներու (շաքշաքճիներու) «Ռաուֆ, Էֆէնտիմ, այս մեր տկարութեան ապացոյցն է, մենք ինչպէս կրնանք ընդունիլ այսն» աղմուկներով խնդիրը բռնկեցուցին:

Ըամէթ փաշան խնդիրը իմանալուն պէս, երկար ատեն է ի վեր այցելութեան չգացող Ղազիին այս դաւադրութեան մասին լուր տուաւ: Բայց այս խնդրոյն մէջ Մուսթաֆա Բէմալի սատակցութիւնը իմանալով իր զարմանքն ու վրդովումը չկրցաւ պահել: Արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող երկուութիւնը գլուխ բարձրացուց: Իզմէթ փաշան եւ իր կողմնակիցները, Ղազին ալ մէջը ըլլալով, քրդական պահանջներուն մասին ընելու համաձայնութիւն կը ցուցնէին, իսկ Ըամէթ եւ կողմնակիցներն ալ անպայման զանոնք մերժել պէտք է կ'ըսէին: Իզմէթ փաշան քրդական ապստամբութեան ճնշումին ծրագիրը ինք անձամբ պատրաստած ըլլալը, եւ այդ ապստամբութիւնը Թուրք հանրապետութեան վրայ կարծուածէն աւելի ծանր բեռ մը բեռցուած ըլլալը կը յայտարարէ: Խօսքը ոտքի տակ ձգելէ մտահանջ, Մուսթաֆա Բէմալ փաշան այս խնդիրը եւ անոր մասին վիճաբանութիւնը յետաձգել տուաւ: Հիմնական կանոնագիրը վերստին բարեփոխութեան ենթարկելու փափաքին եւ այս ու նման խնդիրներու միջեւ առնչութիւն մը ունենալը անտարակուսելի է:

Սովիէթները ինչո՞ւ կը թելադրեն Թուրքերը, որպէսզի ինքնավարութիւն տան Բիւրտիստանի:

Կարծիք կը յիշուի թէ Ծայրագոյն Արեւելքի եւ Չինաստանի գործերը վերջացնող Քարախանը իր քաղաքականութիւնը դէպի Մերձաւորագոյն Արեւելք դարձնելէն ի վեր՝ քաղաքական նոր յենակ մը կը փնտռէ և այս գտնելու համար զանազան փորձեր կատարելու վրայ է:

Անցեալ տարուան պարսկական դաշնագրով, Պարսկաստանի մէջ շատ մը առաւելութիւններ շահելուն պէս, այժմ ալ դէմքը Թուրքիոյ դարձուցած է: Ռուս օդային տարմիղին համար շարժման կէտ ըլլալիք յարմար տեղ մը փնտռելու ատեն, Անթապի շրջանը գտած և զայն Թուրքերէն պահանջած էր: Օդային այս տարմիղը մէկ կողմէն Իրաքի եւ միւս կողմէ Եգիպտոսի պիտի կրնար սպառնալ:

Իրաքի քարիւղի հարուստ հանքերը ձեռք ձգելու համար, Բիւրտիստանի ինքնավարութիւն տալ եւ Պարսկաստան—Թուրքիա եւ Բիւրտիստանի ճամբով, Ամանի ծովը իջնելը ամէն պարագայի մէջ աւելի օգտակար էր, քան Աֆղանիստանի ճամբան, եւ այնքան ալ դժուար չէր:

Բիւրտ Թրքական համաձայնութիւնը եթէ իրականանայ, հարաւային Բիւրտիստանի բնական բերումով, միւսին միացումը հարկադրական ձեւ մը կ'առնէ: Հարաւային Բիւրտիստանի եւ Իրաքի սահմանագծումը դարձեալ Մուսուլի հարցին ծնունդ պիտի տան, անտարակոյս:

Մենք Էնկիւրիի մեր բարեկամներուն մէջ, այդպիսի խոր քաղաքականութիւն մը եւ տեսակէտ մը չտեսնելով հանդերձ՝ զանոնք կառավարող մասերուն շարժումները կը տեսնենք:

Ս. Փ.

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԴԱՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՇԷՅԽԸ

Չոր ու ցամաք եւ բիրտ — քաղաքային օրինագիրքին նման — անգլիացի դատաւորը նստած էր դատասրահին մէջ, պատկառոտ եւ բարձր գլուխ: Դիմացն ալ կար ամբաստանեալ Շէյխ մը՝ նահապետական ծփանուտ մօրուքով:

Այս տեսարանը կը պարզուէր Երուսաղէմի մէջ, Պաղեստինի վերջին խռով եւ հրեայ ջարդերուն առթիւ:

Ամբաստանեալին անունն է մեծադղորդ արտասանութեամբ, Հաճի Մուհամմէտ իպն Թեվֆիք Աբու ալ Ազիզ Ռահման, Հայֆայի մօտ Մոսպալլահ գիւղին շէյխը:

Դատավարութիւնը ընթացք առաւ հետեւեալ կերպով.—

— Քանի՞ տարեկան ես:

— Անցեալ ամառ կեանքիս մէջ եօթներորդ անգամ ըլլալով «Քապա» (հագուստ) մը գնեցի: (Արաբ գիւղացին ընդհանրապէս տարին անգամ մը նոր հագուստ կը հագնի:)

— Ո՞ւր կը բնակիս:

— Եղբօրս տանը, որուն Աստուած երկար կեանք տայ:

— Ո՞ւր կը բնակի եղբայրդ:

— Ալլահին վրայ կ'երդնում թէ իմ քով կը բնակի...:

— Ուրեմն երկուքդ ո՞ւր կը բնակիք, Ալլահին անունովը ըլլայ:

— Մէկ եւ միեւնոյն տանը մէջ, ո՛վ դատաւոր...:

— Սակայն ո՞վ կը բնակի այդ տանը մէջ:

— Կին մը՝ որուն մարմինը օրհնեալ ըլլայ:

— Այդ կինը որո՞ւ հետ ամուսնացած է:

— Ամուսինին հետ, ո՛վ դատաւոր:

— Մարդ Աստուծոյ, տակից ինչ կը հասկցուի, կա՞յ կին մը որ ամուսինի մը հետ կարգուած չըլլայ:

— Ալլա՛հ աչքիս լոյսը ցկեանս խլէ, եթէ սուտ կը խօսիմ. ո՛վ դատաւոր

— Ուրեմն ո՞վ է ամուսինը:

— Ես, ո՛վ դատաւոր:

— Այդ տունը ջարդի ու թալանի սրուած ապարանքէն ո՞րչափ հեռի է:

— Կարելի է վեց-եօթը սիկարէթ ծխել մինչեւ որ հոն հասնիս:

Հատաւ համբերութիւնը անգլիացի խեղճ դատաւորին, որ առ ի՞նչ փորձանք է ըսելով ուղղակի հարցուց.—

— Դուն ալ թալանին մասնակցեցա՞ր:

Բնականաբար, ամէնքն ալ նոյնը ըրին, պէտք չէ՞ր միթէ որ ես ալ իմ բաժինս հոգայի:

Շէյխին Ս. Գրքական տարիքին պատճառով անգլիացի դատաւորը կարճատեւ բանտարկութեան պատիժ մը դատապարտեց ամբաստանեալը:

Կը ջարդեն, կը թալլեն, եւ յետոյ անգլիացի դատաւորի կը հանդիպին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 21 յունուար.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն, օգտուելով Հ. Հ. Պատուիրակութեան փոխնախագահ ընկ. Ա. Խատիսեանի Լիոն այցելութենէն, որոշեց սարքել հրապարակային ժողով մը: Սրահի համար դիմեցինք S. L. S. A. գործարանի տնօրէնութեան, որ անմիջապէս տրամադրեց:

Կիրակի երեկոյեան ժամը 6ին, մօտ 700 հոգի լեցուցած էին սրահը:

Բեմի երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշակները, որոնց քովը բարեւի կեցած էին երկու հայ արիներ: Նախագահ ընկ. Վ. Հիւսեան ժողովին բացումը կատարեց երկսեռ երգեցիկ խումբի «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Ապա բացատրելով ժողովին նպատակը, անցաւ գեղարուեստական բաժնին: Արտասանեցին Գ. Գ. Վ. Գասպէրեան եւ Ն. Գազազեան, որմէ վերջ երգեց Օր. Գաբրիէլեան: Ընկ. Ահարոնեանի արտասանութենէն յետոյ, երգեցիկ խումբը երգեց «Դարձեալ փայլեց» Օր. Շալճեանի մեներգէն վերջ: Արտասանեցին ընկերներ՝ Գալեան, Աղաբէկեան եւ Մութաֆեան: Օր. Գալթաքճեան արտասանեց «Գեղօն հայ գիւղակ»ը: Իսկ ընկերուհի Մարի Աճէմեան եռագոյն ժապաւէնը ուսին, արտասանեց ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք Քեզ»ը. դարձեալ ընկ. Ա. Ահարոնեանին «Աշուղը յաջողութեամբ արտասանեց փոքրիկ հայ արին Անդրանիկ Ճլօեան, նոյնպէս Վանի ողբացեալ հերոս իշխանի Մենակի յիշատակին նուիրուած «Դուն էլ վեր կացար» կտորը: Մեր երիտասարդ բանաստեղծ ընկ. Արամ Գառօնէի յաջող երկու արտասանութիւններէն վերջը հանդէսին իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերող երգիչ դերասանուհի Տիկ. Սօնա-Ղարիբը, ընկերակցութեամբ ջութակահար ընկ. Մելքոնեանին, երգեց հայկական երկու երգեր: Վերջինը «Հայաստան» որ արժանացաւ ծափերու:

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկ. Ա. Խատիսեանը, որ մէկ ժամէն աւելի տեւող բանախօսութեամբ ծանրացաւ հետեւեալ չորս հարցերուն վրայ.— 1. Պատերազմէն առաջ ի՞նչ ունէինք. 2. Ի՞նչ կորսնցուցինք. 3. Ի՞նչ շահեցանք եւ 4. ի՞նչ կը սպասենք եւ կը յուսանք եւ ի՞նչ է մեր ներկայ պարտականութիւնը հանդէպ ազգին ու հայրենիքին: Ընկերը մանրամասն եւ փաստացի լուսաբանութիւններ տալով, քաջալերեց ներկաները առանց վհատելու, աշխատիլ այս օտար ափերու վրայ եւ գաղթական վիճակի մէջ, որքան կարելի է վառ պահել իրենց ազգային իտէալները, լեզուն եւ աւանդութիւնը, մինչեւ որ հասնի այն նուիրական օրը, երբ մեր հայրենիքը կը դառնայ ազատ, միացեալ եւ անկախ պետութիւն: Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով:

.˙. Նոյն իրիկունը ունեցանք ընկերական հաւաքոյթ մը ընկեր Խատիսեանի ներկայութեամբ, մինչեւ կէս գիշեր:

Բշ. առաւօտեան ժամը 9ին ընկ. Խատիսեանը իր այցելութեամբ ներկայացաւ S. L. S. A.ի տնօրէն Պ. Գուպինին 20 վայրկեանի չափ, եւ յայտնեց իր ու հայ գաղութի շնորհակալութիւնը: Պ. տնօրէնը փոխադարձաբար յայտնեց իր գոհունակութիւնը հայ բանուորներու մասին, որպէս հնազանդ, աշխատասէր եւ խնայողական մարդիկ: Խնդրեց ընկեր Խատիսեանէն որ եթէ հնարաւորութիւն կայ, իրեն տրամադրէ 1000 հայ բանուորներ իր նոր շինուած գործարանին համար— Սէն Մօրիս—: Այս առթիւ, տաւ ընկերոջ հասցէն, որպէսզի պէտք եղած ատենը դիմէ.

Տէսինի հայ գաղութի համար, այս այցելութիւնը անպայման ունեցաւ եւ կ'ունենայ իր օգտակարութիւնները գործարանի տնօրէնութեան եւ հայ բանուորներու յարաբերութեանց տեսակէտով:

Բզնունի

Հ. Յ. Դ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. դպրոց մը, հետեւեալ ծրագրով.—

ՆԻՒԹԵՐ	ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ
Հ.Յ.Դ. Ծրագրի պարզաբանում	Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն	ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Պատմ. մատերիալիզմը և անոր քննադատութիւնը	ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Քաղաք. կուսակցութիւններ	ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ
Կազմ. կանոններ	Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Պատմութիւն ընկերվ. Միջազգայիններու	ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ
Դաշնակցութեան քաղաքական ուղեգիծը	ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Պետական իրաւունք	Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Հայկ. դատի դիւանագիտական պատմութիւնը	ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
Քաղաք. տնտեսագիտութիւն	ՍԵԴՐԱՔ ՍԱՍՈՒՆԻ

Դպրոցին բացումը կը կատարուի Չորեքշաբթի 29 Յունուար ժամը 9ին, փլաս տ'ի Թալի, 0 Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը:

Դպրոցի բացման կը հրաւիրուին ոչ-ուսանող ընկերներ եւս:

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի Փետր. 4ին եւ տեղի կ'ունենան Chope Parisienneի վերնայարկը, 61 Rue des Ecoles. (Մէթրօ' Օտէօն եւ Սէն Միշէլ) շաբաթը երկու անգամ, Հինգշաբթի եւ Երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.45ին: Կը տեւեն երեք ամիս:

Հ. Յ. Դ.
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ — Վիէնի Հ. Մ. Հ. Մը իր 6րդ ախոյեանական մրցումը կատարեց յունուար 19ին, S. S. Italieneի դէմ հակառակորդի մարզադաշտին վրայ.

Որոշեալ ժամէն առաջ բաւական թիւով հայեր ներկայ էին, նաեւ երեք հարիւրի մօտ Իտալացիներ. Մրցումը սկսաւ ժամը 2 30ին, լիկի պաշտօնական դատաւորութեամբ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու մէկ բուռն յարձակումով: Հակառակորդ վերջապահին մէկ փոքրիկ սխալէն օգտուելով Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ նշանակէտ մը: Իտալացիները ասոր վրայ սկսան կոպիտ խաղարկութիւն մը ցոյց տալ: Առաջին խաղամասը լրացաւ, Հ. Մ. Ը. Մ. 1 Իտալացիները 0:

Երկրորդ խաղամասը սկսաւ Իտալացիներու յարձակումով ու շահեցան նշանակէտ մը: Բայց Հ. Մ. Հ. Մ.ի ֆութպոլիստները չվհատեցան եւ իրենց ներդաշնակ փասերով, շուարումի մատնեցին Իտալացիները: Տասը վայրկեանի մէջ շարունակաբար շահեցան 6 նշանակէտ սքանչելի հարուածներով: Այս արդիւնքէն, Իտալացիները բոլորովին յուսահատեցան եւ ուզեցին ուրիշ միջոցներու դիմել, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները վիրաւորել: Խաղը վերջացաւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փառաւոր յաղթութեամբ 7-1:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը գարդ կատարած է 6 ախոյեանական մրցումներ, բոլորն ալ յաղթութեամբ, 18 կէտ շահելով: Միշտ դասաւորման գլուխը կը գտնուի. ամիֆինալի մրցումը պիտի կատարէ փետր. 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ Համբաւաւոր Հունգարացիներուն դէմ որոնք խիստ վտանգաւոր հակառակորդներ են:

Վիէնի գաղութը անշուշտ ներկայ պիտի ըլլայ, քաջալերելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները: Լիոնի լիկը գովեստի տողեր գրած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին:

Մ. Փափազեան

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի (Ա.) խումբը վաղը, կիրակի առտու, Կառ տիւ Նոռէն ժամը 9.25ին շոգեկառքով կը մեկնի Շօնի քաղաքը, մրցելու համար տեղական ծանօթ խումբին դէմ: Շօնի Փարիզէն մօտաւորապէս 150 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի, եւ ընդհանուր պատերազմի ժամանակ, ռազմական ճակատ եղած եւ այժմ գրեթէ հիմնովին վերաշինուած է:

Նոյն օրը Փոռթ տը Վէրսայլի մօտ Հ. Մ. Մ.ի երկրորդ խումբը կը մրցի ֆրանսական A. S. Sans peurի դէմ:

Ժամադրութիւն Ա. խումբին կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին, Սոռթի մեթրօ Կառ տիւ Նոռ:

Վ. Հ.

''ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

— Արոզապերիայի՞ մէջ, Իրինի՞ մէջ ըսել կ'ուզէք՝ երկու ընտանիքներ միասին կարելի չէ երեւակայել ու քանի որ ես հօրս կամ քոյրիս քսարդին տէրն եմ

— Ինչ որ ես ըրած եմ հոն, եւ ձեր բացակայութեանը, ուրեմն հաշուի չառնուիր:

— Ուրիշ ինչ ըրած էք, եթէ ոչ փորձած ամէն բան ի շահ ձեզի պահելու:

— Ես զայն պահած եմ մեր երկուքին համար:

— Ներկայիս ես միակս կը բաւեմ: Դուք ազատ էք մեկնելու:

Ոչ մէկը, ոչ միւսը ձայնը չէր բարձրացուցած: Անոնք կը խօսէին առանց բարկութեան, առանց բարկութեան, բայց յուզմունքը ամփոփուած էր իրենց գորշ դէմքը ու իրենց ձեռքերը կը դողային սաստկօրէն երբ, բռունցքը գոցելու փորձ տային.

Մանէխ չոր հրճուանք մը կը զգար զայն բանած պահուն: Ոչ մէկ գութ չէր խառնուեր յաղթած ըլլալու իր գոհունակութեան: Բայց, իր պարտութեան մասին, կ'երեւի ժան-փիէռն ալ չէր ուզեր պարտուած ցոյց տալ ինքզինքը: Ու խեղդելով իր դառնութիւնը, վիշտը, ամօթը եւ կատաղութիւնը որ զինքը կը խեղդէին, վրայ բերաւ, կարեկցական զգացումով մը, որ աւելի մեծ երեւցաւ քան իր անձկութիւնը:

Աստուած տայ որ իլօք չզղջայիք այն գործին համար զոր կ'ընէք այսօր:

Ու յետոյ լռութիւնը իջաւ երկուքին միջեւ ու բռինները շրջեցին հողը, մինչդեռ, համբօրէն կը սահէր ժամը, ուժգին եւ աւելի քան երբեք թարմ:

Իրիկունը մելամաղձութեան մէջ, ծառուկներու մրմունջը սկսաւ դէլի: Թեթեւ մշուշ մը ծածկեց դաշտը: Հօտերուն զանգակները հնչեցին Ընժըլիւսը ղօղանջեց հեռուէն, այնքան հեռուէն, — որ կարծէք չիմացան անոնք — երկու եղբայրները գլուխնին չբացին աղօթելու համար:

Խաղաղութիւնը, մեծ խաղաղութիւնը զոր անվ...երին կը սիրէ տեսնել ընտանիքին մէջ, այդ իրիկուն լքած էր Արոզապերիան:

Բ.

Երկրագործներու համար, Թուականները քիչ կարեւորութիւն ունին: Հունձքին լաւ կամ գէշ ըլլալը, եղանակներու տարուէքները կամ Նեղութիւն կամ պատահութեան էմիսայն կ'որոշեն անցնող տարին: Կ'ըսեն զոր օրինակ.

— Այն ամառ ուր ցորենը բերք չտուաւ — աշունը ուր այգիները այնքան սքանչելի եղան — այն գարունը որ ատեն այնքան ուժ կար — այն ձմեռը երբ անդուլ անդադար անձրեւ եկաւ:

Արոզապերիացիներու համար դժուար չեղաւ փախող օրերուն մէջ տեղ մը գտնելու այն նշանաւոր ամիսը, որ ատեն Ժան փիէռ մեկնեցաւ: Մանէխ — որ երբեք իր եղբօր անունը բերան չէր առներ — հոգոց մը կը քաշէր երբ կ'ըսէր

— Այն դժբախտ տարին:

Արդարեւ, չարաշուք եղաւ այդ տարին, ամէն տեսակ պատահարներ տեղացին Արոզապերիային գլխուն, ժան փիէռի մեկնումէն անմիջապէս յետոյ:

Համաճարակը՝ ախոռին մէջ, ժանգը ցորենի արտերուն վրայ, իշխորներու ուրը՝ եգիպտացորեններն մէջ, ինկած էին իրարու ետեւէ այդ սեւ տարին, հարուածելու Մանէխը: Յաջորդ տարիներն ալ առանց նման յուսախաբութիւններէ գացին, ուրիշ բան մը չբերին:

Գլխէն դուրս չէր կրնար հանել սա գաղափարը թէ զինքը շրջապատող այդ դժբաղդութիւններուն մէջ, ժան փիէռը անպայման պատասխանատուութեան բաժին մ'ունի:

Իր եղբօր սա խօսքը, «Աստուած տայ որ չզղջայիք երբեք այն բանին համար զոր կ'ընէք այսօր» կը յաճախէր իր մտքին մշտօրէն: Այդ խօսքը իրեն կը թուէր ոչ թէ իբրեւ ազնիւ բաղձանք մը, այլ խուլ սպառնալիք մը որ զինքը կը մտահոգէր: Ու իր կինն ալ, նախապաշարումներու անձնատուր, կը հրահրէր իր անդոհութիւնը, կրկնելով

— Ով գիտէ թէ այդ տղան մեզ թուղթ ուգիր չէ ըրած...:

Ու, ժան-փիէռ այդ կարգի միջոցի մը չէր դիմած, բայց ան Մանէխը մեծ շփոթութեան մը մատնեց, երբ իրենց բաժանումէն քիչ ժամանակ վերջը, իր ամուսնութեան պահուն եկաւ իր բաժինը պահանջելու:

Այդ բաժինը վճարելու համար, Մանէխ ստիպուեցաւ գրաւաթուղթ մը տալ Արոզապերիայի վրայ: Ասիկա իր սիրտը յօշոտելու չափ ծանր եկաւ իրեն: Ու գործերը այնքան գէշ կ'երթային, որ այն օրը, երբ պիտի կարենար իր հողը ազատել, շատ հեռու կը թուէր իրեն:

Մինչդեռ ան անձկութեամբ կը դիտէր իր վարակուած ախոռին պարպուիլը եւ իր հունձքերուն փճացումը վատ եղանակին պատճառաւ, անդին բախտը կը ժպտէր Ժան-փիէռին:

Իր աները, Ամերիկայէն նոր դարձած հարուստ մը, փայլուն օժիտ մը տուած էր կնոջ: Ժան-փիէռ չմտածեց նոր ագարակ մը գնել: Այս օրէն ի վեր որ չէր կրնար փրկել այլեւս Արոզապերիային հողերը, իր վիրաւոր սրտունքը զինքը շատ աւելի անգթօրէն կը տանջէր քան առաջ:

(Շա ր.)

գիւղերուն, գործակցական խանութներուն եւ ընկերութիւններուն՝ կատարեալ եւ տեւական պոյքոթ հռչակել բոլոր մասնաւոր առեւտրականներուն դէմ եւ բացարձակապէս դադրեցնել որեւէ ապրանքի հայթայթումը: Հրահանգը կը շեշտէր թէ անցեալ տարուան ընթացքին այն մասնաւոր առեւտրականները որ արտօնուած էին առուտուր ընելու, համաձայն խորհրդային օրէնքներուն, պետական կազմակերպութիւններէն գնած են 40 միլիոն րուպլիի (4 միլիոն սթերլին) ապրանք, հանրութեան ծախելու համար. բայց այսուհետեւ այլեւս թոյլ չպիտի տրուի այս առեւտուրը:

Կարգ մը թերթեր եւ սէնդիկաներ բողոքեցին այս հրահանգին դէմ, քանի որ նուազում առաջ պիտի գայ իրենց գործառնութեանց մէջ. բայց առեւտրական վարչութիւնը կրկնեց իր արգելքը եւ կը պնդէ լիովին գործադրել զայն, նկատի առնելով «անոր քաղաքական կարեւորութիւնը»: Խորհրդային մամուլին համաձայն, այդ քաղաքական կարեւորութիւնը կը կայանայ սա իրողութեան մէջ որ, մասնաւոր առեւտրականները կը վարկաբեկեն պետական կազմակերպութիւնները զանգուածին առջեւ, ծախելով ապրանքներ զորս չեն կրնար ճարել պետական փոքրաքանակ խանութները:

Պաղեստինի Հրեաները զէնք ունին

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի յունուար 22ի նիստին մէջ, երեսփոխան մը հարցումներ ուղղեց Պաղեստինի 16—17 հրէական գաղութներու պաշտպանութեան մասին: Գաղթային Նախարարութեան խորհրդականը հետեւեալ պատասխանը տուաւ.— «Պաղեստինի մարզպանը կը տեղեկացնէ թէ բացի հինգէն, յիշեալ հրէական գաղութները կը պահեն տակաւին այն զէնքերը որ իրենց յանձնուած էին կնքուած զինապահեստներու մէջ, երբ խռովութիւնները ծագեցան: Ինչ կը վերաբերի հինգ գիւղերուն, մէկուն մէջ զէնքերը տասնէն վեցի գեղչուած են, երեք գաղութներ պարպուած են, որոնց մէկուն զէնքերը հարեւան գաղութ մը փոխադրուած է, եւ երկուքինը ոստիկանատուն յանձնուած են: Իսկ հինգերորդը այլեւս զինարանի պէտք չունի, որովհետեւ այժմ զինուոր հաստատուած է այն տեղ: Պաղեստինի հրեայ գաղութներուն ազգային պաշտպանութեան համար, մանրամասն առաջարկներ քննութեան տակ են այժմ: Միեւնոյն ատեն, անմիջական միջոցներ ձեռք առնուած են եւ մարզպանը արտօնած է կառավարական նպաստներէն ծախսել, ճամբաներ շինելու համար դէպի յետ ինկած գաղութները: Գալով ոստիկանութեան, այժմ 200 անգլ. նոր ոստիկաններ կ'արձանագրուին, եւ յունուար 17ին Պաղեստին պիտի հասնի Սէյլանի ոստիկան տեսուչը, ամբողջ ոստիկանութիւնը կազմակերպելու համար:

Խռովութիւններ Սոֆիայի մէջ

Երեքշաբթի իրիկուն, խումբ մը համայնավարներ ուզեցին ժողով մը գումարել Սոֆիայի մէկ սրճարանին մէջ, կարմիր օր մը տօնելու համար ի յիշատակ Լէնինի: Ոստիկանութիւնը ներս խուժելով ձերբակալեց ուսանող Իվան Փանթալէֆը, որ սեղանին վրայ ելած ճառ կը խօսէր ֆաշիզմի դէմ: Համայնավար Թոտորով զարկաւ ոստիկանի մը եւ փախաւ, բայց միւս ոստիկանները կրակ բրին եւ վիրաւորելով ձերբակալուեցաւ: Ուրիշ համայնավարներ ալ ձերբակալուեցան.

∴ Անցեալ կիրակի, խումբ մը երիտասարդ համայնավարներ արարողութեան ատեն խուժեցին լուտերական տաճարէ մը ներս, բողոքելու համար երէցի մը դէմ որ քարոզ կուտար խորհրդային իշխանութեան դէմ: Ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ ցոյցեր պատրաստուած էին այս կիրակի օրուան համար, բայց ոստիկանութիւնը իմանալով, արգիլեց խափանել: Շատ մը ընդհարումներ տեղի ունեցած են:

Գերմանիոյ մէջ ալ գործի վրայ են

Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ Պերլինի համայնավարները կը խորհին խոշոր ցոյցեր կազմակերպել փետր. 1ին եւ 2ին, յեղափոխական սէնդիկաներու համագումարին առթիւ: Հակառակ ոստիկանութեան արգելքին, ցուցարարները որոշած են թափօրներ կազմել որոնք պիտի պտտին, մայրաքաղաքին գլխաւոր փողոցները: Բանուորական թաղերուն մէջ, մեթոտիկ պրոպագանդ մը կը մղուի, զանգուածները ըմբոստացնելու համար: Համպուրկի մէջ ալ ցոյցեր կը պատրաստուին:

Անհատական բաժինն է զնդակը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդային Միութեան գերագոյն ատեանը հրատարակութեան տուաւ այն նոր կանոնագիրը որ մահապատիժ կը սահմանէ արտասահմանի խորհրդային պաշտօնէութեան դէմ: Կանոնագիրը կը վերաբերի 1929 նոյեմբեր 21ին «Բեսեդովսկիի հրամանագրին», որով օրինազանց կը հռչակուին խորհրդային քաղաքացիները, եթէ մերժեն երկիր վերադառնալ իրենց ծառայած որ եւ է խորհրդային պաշտօնատան առաջարկով: Եթէ այդպիսի մերժումէ մը յետոյ քաղաքացի մը վերադառնայ, 24 ժամէն պիտի գնդակահարուի խորհրդային հողին վրայ գտնուած ատեն: Անոնք որ այդպիսի յանցաւոր մը կը ճանչնան կամ գիտեն անոր որեւէ մէկ ատացուածքը եւ լուր չեն տար Չեկային, իրենք ալ ենթակայ կը դառնան քրէական հետապնդման:

Կարմրախտի համաճարակ Թաւրիզի մէջ

Կարմրախտի ծանր համաճարակ մը կը տիրէ Թաւրիզի մէջ, համաձայն Թէհրանէն հասած հեռագրի մը (24 Յունուար): Հակառակ Ամերիկեան միսիոնարութեանց բժիշկներուն միջամտութեան եւ անձնուիրութեան, աւելի քան քսան հազար հոգի վարակուած եւ արդէն բազմաթիւ մահեր արձանագրուած են:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՈՒԹԵԱՆ

Ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, La Chope Parisienne սրճարանի վերնայարկը: Մէթրօ՝ Օտէօն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՆՎԱՆ 10ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐԵՆԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը խօսի՝ Պ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժին   Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Եոզղատի, Վասպուրականի, Մարաշի, Սիվրիհիսարի, Զարսանճագի Հայրենակցական միութիւններու կողմէ ի նպաստ նոյն միութիւններու ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ:

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ (84 Rue Chape)

Մարսիլահայ Տրամատիկ Ստուդիան ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացնէ՝

ՆԱՄՈՒՍԸ   ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Emile Zola թատերասրահը ՍՕՆԱ ՂԱՐԻՊ կը ներկայացնէ՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ (ԿԱՎՌՕՇ

ԿԸՐԼ - ՍԿԱՈՒՏ (Զաւեշտ)
Գիները սովորական

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Քաշանի եւ շրջակայքի Արծիւ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԳԱՒԱՌ

Ցէսինի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջաններէն նոր եկած ընկերները կը հրաւիրուին ներկայանալ իրենց յանձնարարականներով արձանագրուելու համար:

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Արամ, Համազասպ եւ Վարգէս խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 4ին: Օրակարգ՝ գեկոյց պատգամաւորներու եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կրընոպլի Քրիստափոր կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին Ընդ. Կարապետի սրճարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2ին միութեանս ընթերցասրահը 63 Rue de la Republique: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Լիոնի Պատ. Միութեան ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Դպրոցարանի սրահը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellevilleի Ֆաշարանին վրայի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Նորակազմ Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը՝ վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին 4 Rue des Dominicaines

ՓԱՐԻԶԻ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince: Կարեւոր օրակարգ:

Զ. Ե. Ո. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 3րդ Թաղապետարանի մատենադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապին Գարահիսարի Արծիւ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 8.30ին, Քաֆէ Ժիւեթոնի սրահը: Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան եւն: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգամ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ: Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներ-

կայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Պ. Գ. Թէլլալեանի (Գրիմթէլ) իր շուտափոյթ ու պարկեշտ վերաբերմունքին համար, որով ստանձնեց եւ կարգադրեց իմ գործս:
Ա. Խ.

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա:

Ցանձումը կարելի է կատարել

ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ՝

Պէլվիլի Թաղամասին համար. Տիկ. Սուրբլուսեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ Թաղամասերու համար (Սէն Միշէլ).— Տիկ. Գէրծակեանի կամ Օր. Ֆէրմանեանի, Hôtel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէռի եւ Պուա - Քոլոմպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chambart Պր. Արամ Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo Գառնիկ Յովհաննէսեանի:

Ասնիէռի համար.—Օր. Ս. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շավիլի համար. – 13 Avenue Ville d'Avray, Chaville.
Վարչութիւն

ԳՏՆՈՒԱԾ ԹՂԹԱՊԱՆԱԿ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի մէջ մէկ ամիս առաջ գտնուած է թղթապանակ մը (մէջը դրամ կայ): Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ցմկածակի Խատիշար գիւղէն Գոհար եւ Կիլիստան Թոմասեանները որոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ: Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ ղրկուած են Jounié գիւղերը հողային աշխատանքի համար:

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 ֆր. նուէր: Իրենց մօր Նազիկի, եղբօր՝ Պապօի եւ քրոջ՝ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.) France: Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Սեբաստիոյ Գանդալ գիւղէն Մարիամ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Գաբրիէլ Վարդապետեան որ 1928ին կը գտնուէր Ամերիկա հետեւեալ հասցէին՝ 214 E. 25. B. Street, N. Y. City, U. S. A.: Իմացնել՝ Haroutun Arslanianի, Ecluse de la Folie, Ghalette. (Loiret). France.

Կը խնդրուի ամերիկեան թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ զաւակներս Խաչիկ եւ Հայկազուն Պետրոսեան (Սեբաստիացի), հօր անունը՝ Պետրոս, մօր անունը՝ Ֆընդուխտ: 1915ին աքսորուած են Հալէպ եւ հոն Աղարոնեան որբանոցը ժամանակ մը մնալէ վերջ Գերմանացիներու միջոցաւ փոխադրուած են Գոնեա: Կը կարծուի թէ ողջ են եւ այժմ կը գտնուին Սուրիա: Իմացնել իրենց մօր Ֆընդուխտ Պետրոսեանի, 13 Rue Torte, Marseille: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Յարութ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Գրթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ Պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ: 1914էն ի վեր որ եւ է լուր չկայ իրենցմէ: Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e.):
Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պրիւսէլ, Յ. Մ.— 20 Ֆր.:
Համպուրկ, Վ. Ս.— 50:
Մարսէյլ, Պատ.— 60:
Քոստանդնուպոլիս, Յ. Եղբ.— 150:
Լիոն, Գ. Գ.— 70:
Փորթլէնտ, Գ. Տ. Ա.— 5 տոլար:
Պէլֆոռ, Յ. Ո.— 35:
Վիէն, Հ. Ո.— 740:
Իսի լէ Մուլինօ, Ն. Դ.— 35:
Վիէն, Կ. Կ.— 40:
Պերլին, Ա. Ի.— 200:
Վիլֆրանշ, Ա. Ղ. 35:

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յունուար 19

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. Թղթ.	L. Tq.
Թրք. ոսկի	» » or
Մէճիտիէ	Médjidie
Լէվա 100	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. Ֆր »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ	Leï

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնս. I Cr. Fonc. Eg.	
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ Լոթ. Lots turcs	

IMPRIMERIE - MASSIS -
208bis, Rue Lafayette Pa
Le Gérant H. STEPH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 35 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930 — 26 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1171 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՍԵՐՈՒՆԴԷՆ ՄԻՒՍԸ

Վերջերս լայն տեղ տուինք, «Յառաջ»ի մէջ, շարք մը վէճերու եւ աստւլիսներու,— Հին եւ Նոր սերունդ, երէկուան եւ այսօրուան, Հայաստանի եւ գաղութներու գրականութիւն։ ուրիշ հարեւան, խնամի կամ բոնի նշանուած նիւթեր։

Շատ լայն եւ բարեացակամ, թերեւս ոչ-գրասէրներուն, ղչտացիններուն կամ հասարակ ժանկանացուներուն տաղտուկ պատճառելու աստիճան։

Ի՞նչ փոյթ։ Միտքեր, ոգիներ, չուանչեր են որ կը խլրտին, հեւան, կ՚ընդհարին։ Երբեմն սողոսկուն, յաճախ բուռն թափով։ Մերթ ճակատ ճակտի եւ բարձրաձայն, մերթ քօղիտի, ուշիկ-յուշիկ։ Եւ ի՛նչ խօսք որ, կիրքն ալ, մարմին առած, պատի, երբեմն, տողերուն եւ ստորագրութիւններուն տակ։

Անշուշտ բարիք մը կը սպասենք այս «ծեծկռուքէն» կոչուած բառով «ղալմաղալ»։

Եւ կը սպասենք։ Գոռալով-կանչելով, ծեծելով ծեծկուելով, բոլոր — ներելի— փամփուշտներն ու պարսատիկները մէկ մէկ ի փոխ արձակելով, պիտի պարզուի պերճախօս պատկեր մը։ Պատկերը խմորումներու, կուտակուած դառնութեանց, եւ խարխուլ յաւակնութեանց։ Ու մանաւանդ պատկերը հաստատ արժէքներու։ Այսպէս կոչուած նոր սերունդին իրական ձգտումներուն եւ ձգտումներուն։

Ամէն պարագայի մէջ, լաւ էր քրտնիլ ու քրտնցնել անոր մը։ Կրնայ փրկարար հետեւանքներ ունենալ այս տենդը։

Դժբախտաբար, օրաթերթի մը առօրեայ մտահոգութիւնները թոյլ չեն տար բոլոր դուռները բաց թողուլ ամիսներով։ Եւ բոլորին առջեւ։ Մանաւանդ «Յառաջ»ի մէջ, ուր նիւթերը իրար կը հրմշտկեն։

Մնաց որ, այս թերթը կը խուսափի ակադեմական մարզանքներէ։ Սանձերը բոլորովին թոյլ ձգելով, կը վախնանք որ վէճն այլասերի եւ վերածուի գրական աստուածաբանութեան մը։ Եթէ ոչ բանգիտութեան, գերազանցութեան մրցահանդէսի մը։

×

Առանց խառնուելու մղուած վէճին, որ բազմաթիւ երեսներ ունի, անոր մէջ, կամ անոր առթիւ, կ՚ուզէինք ուշադրութեան յանձնել կարգ մը թանձրացեալ երեւոյթներ։

Առաջին՝ վախ կայ որ «պարապ վախտի խաղալիք» դառնան գրական աստւլիսները, ինչպէս գրական պարբերականները։ Արդէն լպրծուն գետինդարձան դասախօսութիւնները, անդրպումները, գրոյցները, —կոչեցէք ինչպէս որ կ՚ուզէք։

Ամէն տեղ եւ ամէն առիթով կարծիքներ կ՚արտայայտուին գրականութեան եւ գրագէտներու մասին։ Բնորոշումներ կը կատարուին եւ վճիռներ կ՚արձակուին պատահաբար։ Նստած կամ ոտքի վրայ։ Այս կամ այն տրամադրութեամբ։

Եւ իբրեւ հետեւանք թերի ծանօթութեան, կամ խառնուածքի պակասութեան, կամ անպատրաստութեան, յառաջ կուգայ աշակի խաթարում։ Երբ հաւնողը վէգ մը գլորէ, անշուշտ գրական գրոյց չէ որ կը կատարուի, այլ բախտախաղ։ Մէկ օր այսպէս, միւս օր այնպէս։ Այլ մանաւանդ՝ ես այսպէս, դուն այնպէս։

Այս տպաւորութիւնը կրած ենք «Ցարդ»ը ղ»էն, որ կը թուի թէ մոխիր դարձեր է, շատ մօտ բռնած ըլլալով կրակն ու վառը։ Երիտասարդական տենդն ու իր իսկական տարողութիւնը։ Նոյնպէս Մարսէյլի «Գրական պանդոկ»էն, ուր չորս հրափետուր բերաններ, հազիւ բացուած, արդէն կ՚արձագանգեն.— «Ես այսպէս...»։

Նոյն տպաւորութիւնը՝ վերջերս Գրական Ակումբէն, դատելով այս էջերուն մէջ հրատարակուած ամփոփումներէ։

Բայց Գրական Ակումբը կապ չունի ո՛րեւէ սերունդի հետ։ Ան կազմուած է ինքն իրեն համար։ Եւ պատահաբար կը զբաղի գրական-գեղարուեստական նիւթերով։ «Պատահմունք» է. նաեւ, իր անունը։

Այնպէս որ, մեր խօսքը, նորէն, նորերուն հետ է, ըլլայ տարիքով կամ տաղանդով։

Մէկ սերունդէն միւսը, չափազանց բարձր կը հնչէ «ես»ը։ Ինքնագիր եւ ուռուցիկ եւ աններող։

Անպատճառ ինքնահաւանութեան, ինքնագովութեան ճամբով չէ որ կը գործածենք այս բացատրութիւնը։ Այլ իբրեւ երեւոյթ մը, որ ծնունդ առած է մեր ետեւէն կամ քով քովի քալող սերունդին բացարիկ պատմութենէն։ Եւ եթէ կ՚ուզէք, վայելած գուրգուրանքէն։

Տեղն է, վերջապէս, որ գոնէ մէկ անգամ, գրուի այստեղ, թէ 1914էն առջին աղմկող սերունդը, շատ մը տեսակէտներով, ոչ ամէնէն դժբախտն է, ոչ ալ ճամբուն առաջին ռահահորդ կամ նահատակ վաշտը։

Թող միան, նորէն, մեր աչքին— եւ հանրութեան աչքին— աստուածաշնչական թեմիամիններ։ Բայց առանց խեղդուելու։

Մէկ սերունդէն միւսը, ո՞րն աւելի լայն պատեհութիւններ ունեցաւ ու կը վայելէ, տակաւին։

Ա՞ն որ, թէեւ հայրենի հողին վրայ, ճիտը ծուռ կը ձգնէր անհուսարաափի տակ, գլխուն զարնուած։ Թէ ա՞ն, որ կը ծաղկի, այսօր, օտար այլ ազատ պողոտաներու վրայ։

Զարդարացուցինք, տակաւին, խորագիրը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱԻԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ՃՇԴՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻՆ 1930 ՓԵՏՐ. 1ԷՆ

Մօտ երկու տարիէ ի վեր, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական Բարձր Կոմիսէրութիւնը ձեռք առած էր հայ եւ ռուս գաղթականներու իրաւական վիճակի հարցը։

Ուրախ ենք յայտնելու որ երկար բանակցութիւններէ յետոյ, որոնց մէջ իրենց աջակցութեան բաժինը ունեցած են Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, Հայ Գաղթականներու Պաշտօնատունը եւ Հայ Գաղթականներու Կեդր. Յանձնաժողովը, այդ հարցը վերջնականապէս լուծուած է ֆրանսական կառավարութեան համար։

Արդարեւ, 11 յունուար 1930 թուակիր հրովարտակ մը Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, արտաքին գործերու, դատական, ելմտական եւ գաղթային նախարարներուն ստորագրութեան տակ, կ՚արտօնէ գործադրութիւնը կնքուած համաձայնութեանց, սկսելով 1930 փետրուարի 1էն։

Այդ թուականէն, ուրեմն, հայ գաղթականներու պաշտօնատունը (71 Avenue Kleber) կը դառնայ միակ իրաւասու մարմինը հայ գաղթականներու իրաւական գործերը կարգադրող։ Այդ պաշտօնատան տուած ամէն կարգի վկայականները, ոչ միայն ընդունելի պիտի համարուին, ինչպէս մինչեւ հիմա, այլ անոնք միայն պիտի կրնան ստանալ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականական Բարձր Կոմիսէրութեան Ֆրանսայի ներկայացուցչութեան վաւերացումը եւ այդ ձեւով պիտի կրնան դառնալ իրաւական բացարձակ արժէք ներկայացնող վաւերաթուղթեր, համազօր՝ բոլոր օտար հիւպատոսարաններու կողմէ տրուած վկայականներու։

Յաջորդով կուտանք մանրամասնութիւնները այս շատ կարեւոր համաձայնութեան։

Ի՞նչ կը խօսին Լոնտոնի մէջ

Մշուշ իջած է Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին ինչպէս քաղաքին վրայ։ Հինգշաբթի օրէն ի վեր, երբ առաջին անգամ յայտնուեցան իւրաքանչիւր երկրի տեսակէտները, մասնաւոր խօսակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին պատուիրակութեանց պետութեան միջեւ, հարթելու համար դժուարութիւնները։ Անհրաժեշտ կը համարուի նախ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտները հաշտեցնել։

Վերջին պահուն հարցարան մը բաժնուեցաւ պատուիրակութեանց, որպէսզի ճշգրտօրէն պատասխանեն մինչեւ երկուշաբթի, երբ տեղի կ՚ունենայ երկրորդ պաշտօնական ժողովը։

∴ Ֆրանսայի վարչապետը առջի օր անգլիերէն ճառ մը խօսեցաւ Լոնտոնի քաղաքապետարանին մէջ, իսկ անթելի առջեւ՝ Ամերիկացիներուն ուղղուած բանախօսութիւն մը, որուն կ՚ունկնդրէին միլիոնաւոր մարդիկ, Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա։

Ընկերվարականներու համագումարը

Երէկ, շաբաթ, բացուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան ազգային արտակարգ համագումարը, Ժիմնազ Ժանժոռէսի մէջ, վճռելու համար կառավարութեան մասնակցելու կամ ո՛չ եւ է մասնակցութիւն մերժելու խնդիրը։ Ժողովը պիտի վերջանայ այս իրիկուն։ Ինչպէս գրած էինք, ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ մասնակցութեան կուսակիցները, որոնք 3600 ձայն կը ներկայացնեն, պիտի պարտուին, հակառակորդները 4-500 ձայն աւելի ապահոված ըլլալով։

«Յառաջ»ի կողմէ ալ ժողովին կը հետեւի երիտասարդ աշխատակից մը։

Ներսը անօթի, դուրսը առուտուր

Յունուար 22ին Լէնինկրատէն դէպի Ռիկա ճամբայ հանուեցաւ 2-3000 թօն ռուսական արմտիք, իբրեւ հետեւանք առեւտրական գործավարութեան կոչին, որ կը հրաւիրէր գերագոյն ճիգ մը փորձել արտածումներուն մղում տալու, որպէսզի կարելի ըլլայ օտար դրամ ստանալ։ Այս արմտիքը խնայուած է չնորհիւ տոմսակի դրութեան, որ չափու վրայ կը բաժնէ ուտելիքները։ Այս հացահատիկը աւելի աժան կը ծախուի Լատվիոյ վաճառականներուն, քան Լէնինկրատի, Մոսկուայի մէջ եւ միջազգային հրապարակի վրայ։

Միւս կողմէ, սահմանակից երկիրներէն մարդիկ կապոցներով ուտելիքներ կը ղրկեն Ռուսիա իրենց բարեկամներուն, որոնք կը տառապին ուտեստի նուազութենէն։ Այս կապոցները յաճախ կը պարունակեն այնպիսի ուտեստներ, որոնք արտածուած են խորհրդային պետական կազմակերպութեանց կողմէ։ Մասնաւորապէս Լէնինկրատի եւ Մոսկուայի մէջ քաղաքացիներ Ռիկայէն կապոցներով շաքար կը ստանան խորհրդային վաճառանիշով, մինչ ուրիշ կերպ անկարելի էր ստանալ։

Շիքակօ քաղաքը սնանկացած

Շիքակոյէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն.—

Շիքակօ քաղաքը գրեթէ սնանկ է։ Ոստիկանութեան եւ հրշէջներու պաշտօնատուններուն սնտուկը դրամ չկայ։ Շատ մը դպրոցներու մէջ, ուսուցիչները դրամ չեն ստացած մէկ ամիսէ ի վեր։ Ստիպողաբար պէտք կայ դրամի, հիւանդանոցներու պաշտօնեաներուն վճարելու, նոյնիսկ ածուխ գնելու համար։ Կացութիւնը այնքան ծանր է որ, եթէ դրամական օգնութիւն չըլլայ ժամ առաջ, քաղաքապետութեան խնամած հիւանդները, կոյրերը, կաղերը, խուլերը եւ համրերը փողոց պիտի նետուին հազարներով։ Այս անձկութիւնը կը վերագրուի տարիներու անփոյթ մատակարարութեան։ Քաղաքապետութեան պարտքն է 58 միլիոն ստերլին։

Շիքակօ Մ. Նահանգներու երկրորդ քաղաքն է։ 1928ին, բնակչութեան թիւը կը հաշուէին 3,000,000։

Պաշարուած՝ բեւեռային սառերուն մէջ

Ամերիկացի հռչակաւոր օդանաւորդ Պըրտ, որ այժմ ծովակալ է, շատ նեղ կացութեան մը մատնուած է Հարաւ. բեւեռին մէջ։ Կը վախցուի որ աղէտ մը ծագի։ Ուէլլինկթընէն պաշարը գրեթէ սպառած է եւ օգնութեան հասնող նաւերը չեն կրցած մօտենալ «Փոքր Ամերիկա»յի կայանին, լեռնակուտակ սառերուն պատճառով։ Ծովակալը հեռագրով մը կ՚իմացնէ թէ արշաւախումբին կարգ մը անդամները ի վիճակի չեն երկրորդ ձմեռ մը մնալու սառնակոյտին վրայ եւ եթէ օգնութեան չհասնին մինչեւ 30 օր, այլեւս ոչ մէկ նաւ կրնայ օգտակար ըլլալ։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը դիմեց Նորվեկիոյ եւ Անգլիոյ, որպէսզի կիտորսանաւեր տրամադրեն, օգնութեան հասնելու համար։

Ծովակալ Պըրտ դէպի բեւեռ մեկնած էր 1928 դեկտ. 2ին, եւ դեկտ. 22ին կը հեռագրէր թէ արշաւախումբը խորհրդաւոր սառնալեռը հասած էր։ Թռիչներէն մանրամասնութիւններ կուտար իր գիւտերու մասին։ Իբրեւ արդիւնք օդային գննութեանց, 20,000 քառ. մղոն տարածութեամբ անծանօթ երկրամաս մը գտնուեցաւ։ Իրեն հետ ունի 42 հոգի։

Ո՞ւր մնաց Ալմազեանի խնդիրը

«Կամայական ձերբակալման» առթիւ Ալմազեանի նոր բողոքը Պ. Պ. Պրնուայի, Նիքոլի եւ ուրիշներու դէմ՝ առջի օր յանձնուեցաւ վերաքննիչ ատեանի Ա. նախագահ Տրէյֆուսի։ Այս բողոքը ընդհ. դատախազութեան հաղորդուած ըլլալով, Պ. Տօնա-Կիկ ներածական պահանջագիր մըստորագրեց, իսկ Պ. Մայֆոյի պաշտօն յանձնուեցաւ քննութիւն կատարել։ Այս վերջինը, որ երկար ատեն հարցաքննիչ դատաւոր եղած է, պիտի ստուգէ թէ Պ.Պ. Պրնուայի Նիքոլ կամ ուրիշ ոեւէ մէկը Ալմազեանի հանդէպ գործա՞ծ է այն ոճիրը, որ կը դատապարտուի դատավարական օրինագրքի 114 յօդուածով, ինչպէս եւ քրէական հարցաքննութեան օրէնագրքի 609, 615 եւ 616 յօդուածներով,

Շուտով Պ. Պ. Պրնուա եւ Նիքոլ պիտի հրաւիրուին հարցաքննութեան ենթարկուիլ եւ փաստաբան նշանակել։

∴ «Լը Սուար» (25 յունուար) բուռն յօդուածով մը կը դատապարտէ կառավարութիւնը, Ալմազեանի գործին առթիւ, շեշտելով թէ «ոստիկանութիւնը պետութեան մէջ պետութիւն կազմած է»։ Կ՚ամբաստանէ դատական ոստիկանութիւնը, որ քմահաճօրէն վար դրած է եւ դեռ կը պահէ վկայ մը, բռնութիւն գործած է անոր դէմ, անկանոն քննութիւններ կատարած է եւն.։ Ու կը հարցնէ.

— Ի՞նչ բանի կը սպասէ գործադիր իշխանութիւնը, օրէնքը բռնաբարող պաշտօնեաները պատժելու համար։

Կեղծ մուրհակներու քննումը

Կեղծ մուրհակներու գործին քննութիւնը կը շարունակուի Սէնի ամբաստանիչ ատեանին առջեւ։ Վկայութեան կանչուած են բազմաթիւ մարդիկ։ Առջի օրուան նիստին հրաւիրուած էր Պ. Բեսեդովսկի, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդականը։

Այս առթիւ բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ։ Փաստաբան Պէրթոն, որ միեւնոյն ատեն համայնավար գործիչ է, պոռաց թէ կարելի չէ իբրեւ վկայ լսել այս մարդը, որ Մոսկուայի մէջ դատապարտուած է իբրեւ գող։ Բեսեդովսկի յայտարարեց թէ կեղծ մուրհակներուն բուն հեղինակը, Տուրոֆ, պաշտօն ունէր դրամ ճարել Գ. Միջազգայինին համար։ Ես Մոսկուա կը գտնուէի երբ երեւան ելաւ այս խնդիրը։ Այս Տուրոֆը իսկապէս չափէն աւելի մուրհակներ հրապարակ հանեց, բսաւ Փիադաքոֆ։ Մենք որոշած ենք ուրանալ զանոնք։ Եթէ ոչ՝ ըլլանք, շատ հեռուները գացած պիտի ըլլանք։ Արտաքին գործավար Լիտվինոֆ խնդրեց որ օգնեմ իր եղբօրը։ Շատ պարկեշտ մարդ է, բայց մէկ յանցանք ունի։ Զուրկ է խորհրդային ոգիէ։ Կարելի չէ համոզել որ քիչ մը ճկուն ըլլայ իր պետերուն հանդէպ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԴՐԲԷՋԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, խռովութիւններ ծագած են երկրին մէջ եւ ըմբոստ գիւղացիները սպաննած են հինգ խորհրդային պաշտօնեաներ։ Մոսկուայէն զինուոր ղրկուած է։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։

ԵՐԵՒԱԿԱՅԱԿԱՆ ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ պատմութիւն մը կը պատմեն տեղ սպա ժաղ ծելը, Նարկրս Տէր Յակորոֆ անուն ռուսահայու մը մասին։ Զիհերուն մէջ կը յիշուի նաեւ նախկին վարչապետ Ռուվիէի կինը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

15 ՏԱՐԻ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ Լոնտոնի սեղանաւորներէն Հէթրի, որ ձերբակալուած էր քանի մը ամիս առաջ, իբրեւ հիմնադիր զանազան կասկածելի հաստատութեանց, որոնք 25 միլիոն ոսկի կորուստ պատճառեցին հանրութեան։ Իր մեղսակիցներէն միեւնոյն պատիժին դատապարտուեցան մէկը 7, մէկը՝ հինգ եւ երրորդը՝ երեք տարի։

ԿԵՂԾ ՀԱՐԻՒՐ ՏՈԼԱՐՆՈՑՆԵՐՈՒ խնդրին առթիւ, տարօրինակ տեղեկութիւն մը կը հրատարակեն գերմանական թերթերը։ Ռուսաստան բնակող բարեկամի մը նամակ գրելով Տէօյլ Պանքի, կը յայտարարէ թէ այդ թղթադրամները բոլշեւիկներուն կողմէ շինուած են։ Իբրեւ փաստ, կը պատմէ թէ Ռուսիոյ Հրեաները կանոնաւորապէս ամերիկեան թղթադրամ կը ստանան Մ. Նահանգներու իրենց ազգականներէն։ Արդ, ստուգուած է որ նամակներով լիշուած թիւերը չեն համապատասխաներ յանձնուած թիւերուն։ Հետեւաբար, կ՚ենթադրուի որ նամակները կը բացուին, թղթադրամները կը փոխուին կեղծերով եւ այնպէս կը յանձնուին։

∴ Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Զուիցերիոյ մէջ շրջաբերութեան հանուած են մեծ քանակութեամբ կեղծ թղթադրամներ, ոչ միայն 100, այլ եւ 10, 20, 50 եւ հազար տոլարնոցներ։

ԴԵՄՔ ՄԸ

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

«Յառաջ» քանի մը օրէն հրատարակութեան պիտի սայ իտալացի յայտնի գրագէտ մը Լ. Փիրանտէլլոյի մէկ պատմուածքը։

Փիրանտէլլօ, որուն անունը գրական ժամանակակից շարժումին մէջ դրօշի մը իմաստը եւ հմայքն ունի, մեր մէջ հազիւ թէ կը ճանչցուի։

Ծնած Սիկիլիա, երկար ժամանակ անյայտ մնացած գրագէտ մը, թատերագիր մը եղած է, մինչեւ որ բախտը յանկարծ զինքը անակնկալի բերած, իր շուրջը ընդլայնած է հռչակի մը դղրդալից, շլմորեցուցիչ հորիզոնը։ Զինքը մօտէն ճանչցողները կը վկայեն թէ շատ ուշ իրեն ժպտող փառքը վրդոված է զինքը, նոյնիսկ գառնացուցած։

Փիրանտէլլօ իր գրական հմայքը կը պարտի այն փիլիսոփայական խառնքին, որ տարօրէն սարսուռ մը կը պատճէ իր հերոսներուն, իր պատմած կեանքին մէջ։ Այդ խառնքը գերազանցապէս մեր ժամանակինն է։

Արդարեւ Փիրանտէլլոյի պատմուածքներուն, բայց մանաւանդ իր տաղերուն մէջ կեդրոնացած կը տեսնենք բոլոր այն կասկածները, այն չփոթ ենթադրութիւնները, այն տարտամ հայեցողութիւնները որոնք մեր միտքէն կ'անցնին ստուերի մը նման։ Իր գործը մեզի կու տայ այն խորհրդաւոր բացատրութիւնները, որոնց կ'ուզենք վերադառնալ երբեմն երբեմն, երբ կը զգանք նիւթապաշտ գիտութեան մը չափազանց պարզ եւ յստակ վճիռներէն։

Փիրանտէլլօ նախ կը տարակուսի այսպէս կոչուած առարկայական ճշմարտութիւններուն վրայ։ Մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի մարդկային եւ ընկերական իրողութիւններու, ծիծաղելի է խօսիլ առարկայական ճշմարտութիւններու մասին։ Ամէն անձ հարցերուն կը նայի իր ակնէն, իր ակնոցին մէջէն, եւ համաձայն իր շահերուն եւ տրամադրութիւններուն։ Կարելի՞ է որ նոյն հարցը ամենուն երեւի նոյն ձեւով, նոյն արժէքով, նոյն իմաստով։ Որքան դիտող, նոյնքան ըմբռնում, նոյնքան ճշմարտութիւն։ Եւ այդ նորանձնական ճշմարտութիւնները, երբեմն նոյնիսկ հակասականըլլալով, համազօր են իրարու եւ անիմաստ է անոնց մէջ փնտռել թէ ո՞րը կը համապատասխանէ իրականութեան։ Իրականութիւնը վերջ ի վերջոյ մարդուն համոզումն է։

Ընթացիկ կեանքին մէջ, այսպէս, երեւոյթները, այսինքն մարդոց ենթակայական աշխարհը շատ աւելի վճռական դեր մը կոչուած են խաղալ իրենց կեանքին մէջ, քան արտաքին իրողութիւնները իրենք իրենց մէջ առնուած։

Այս է պատճառը որ մարդիկ իրար հասկնալու, իրար բացատրելու դժբախտ անկարողութիւնը ունին։ Ամէն ոք իր համոզումով պայմանաւորուած, ցաւագին մեկուսացութեան մը մէջ կ'ապրի իր շրջապատէն հեռու։ Հոն է անհատական կեանքի եղերականութիւնը։ Հոն պէտք է փնտռել պատճառը բոլոր տռամներուն, ճակատագրական բախումներուն, մարդկային ապերջանկութեան։

Ու ոչ միայն ուրիշները, այլ նոյնիսկ յաճախ մենք մեզ ճանչնալու դժուարութիւնը ունինք։ Մարդկային եսը եւ անհատականութիւնը բաժնուած է ինքն իր մէջ եւ շատ անգամ թատերաբեմ մըն է թաքուն եւ դժխեմ անհամաձայնութիւններու։ Անհատականութեան բաժանումի երեւոյթը իր բոլոր ծալքերով սիրական մէկ նիւթն է Փիրանտէլլոյի, որ առով գիտցած է ստեղծել չափազանց խռովիչ պատմուածքներ։ Այն պատմուածքին մէջ զոր «Յառաջ» պիտի տայ (Բժիշկին պարտականութիւնը) կարելի է տեսնել թէ որքան տարբեր կ'ըլլան մարդոց հոգեկան հակազդեցութիւնները միեւնոյն դէպքին հանդէպ։

Այս քանի մը հակիրճ տողերը բնաւ յաւակնութիւնը չունին Փիրանտէլլոյի գործին ոգին ներկայացնելու։ Այդ գործը վիթխարի է եւ խորունկ, զայն կարելի է հասկնալ իր իսկ ակունքին մէջ։

Ու մանաւանդ սխալ է իր գաղափարները զատել իր երկերէն, որովհետեւ հոն այդ գաղափարները նոյնացած են հերոսներու, անձերուն կեանքին, անոնց հոգեբանութեան հետ եւ մեզ կ'երեւին ապրուած կեանքերու շունչով, տարասուռով բաբախուն։

Փիրանտէլլոյի վերջին առաջ «Ցիանա եւ Լա Թուտա» խաղիչ շրջում մը ցոյց կու տայ իր հիմնական տեսակէտներուն մէջ։ Հոն կը տեսնենք արձանագործ մը որ յանկարծ շփոթութեան կը մատնուի ցնցող երկընտրանքի մը առջեւ։ Ան արձանի մը համար իբրեւ տիպար ընտրած է աղջիկ մը, Թուտան։ Գործը գլուխ ելած է եւ ան կեցած է այն հարցականին առջեւ թէ ո՞րն է աւելի իրական, աւելի բովանդակալից իրեն համար. իր հանճարով բաբախուն արձա՞նը, թէ կենդանի էակը, իր ենթակայական յղացո՞ւմը, թէ առարկայական կինը...

Այդ պայքարէն դուրս կու գայ ընկճուած. ան կը զոհէ իր արուեստը, նուիրուելու համար կնոջ։ Կարծէք ուզելով ըսել որ արուեստը միշտ գերազանց չէ կեանքէն։

Այս գործը նկատուեցաւ ոմանց կողմէ իբրեւ տեղատուութիւն մը Փիրանտէլլոյի կեանքին մէջ։ Որքան ժամանակ որ ան իր գաղափարներու վերնատան մէջ կ'ապրի իբրեւ աշխարհամոռաց մենակեաց մը, իր ըմբռնումները իրեն կը թուին աւելի շօշափելի, աւելի ճշմարիտ քան իրերը եւ իրականութիւնները։

Բայց երբ փառքը զինքը մօտեցուց, հաշտեցուց կեանքին հետ, ան եղաւ այնպէս ինչպէս մշուշներէ, շողարձակ լոյսերէ դուրս ելած մարդ մը։ Իր աչքերը մթագնումի տագնապէ մը յետոյ, սկսան աշխարհը տեսնել աւելի պարզ եւ բոլորովին տարբեր իր տեսլապատկերէն։

Ու Փիրանտէլլօ եւս մեզի կու տայ այն պարզ իմաստութիւնը, թէ կեանքը եղած է ապրելու համար։ Ոչ թէ փիլիսոփայելու, այլ ապրելու լիազուրթ եւ լիաթոք առանց խորհելու, առանց խորհրդածելու այլ ապրելու բոլոր պարզ էակներուն պէս...

Փ. ՍԱՆՍԱՐ

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Նախապէս գրեր էինք թէ տուրքերու յաւելման հետեւանքով, ֆրանսական թատրոններու տնօրէնները մտադրեր էին ներկայացումները դադրեցնել, եթէ կառավարութիւնը գոհացում չտայ իրենց պահանջին։

Եթէ գործադուլը իրականանայ, հաշիւ կ'ըլլայ որ, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ 300000 մարդեր գործէ պիտի զրկուին, իսկ օրական 2 միլիոն անձեր, ստիպուած պիտի հրաժարին գեղարուեստական վայելքի իրենց սովորութենէն։

Ըսենք նաեւ թէ ներկայացումներէ առնուած տուրքերու քանակը 1928ին հասած է 120 միլիոնի։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(Տպաւորութիւններ)

Հայ գաղութները, ի սփիւռս աշխարհի կը պատրաստուին տօնել յոբելեանը դէմքի մը, որ երկարատեւ տարիներ եղեր է հայ վշտի ու տառապանքի գերագոյն արտայայտիչը։ Գաղութները, կ'ըսենք վասնզի բնաշխարհը, որու շուրջ անդրադարձեր է ու տակաւին կ'անդրադառնայ Ա. Ահարոնեանի գործը, խօսքը, գրիչը, եւ ուր, լերալ, պիտի մեծարուէր վաստակաւոր գրագէտը, — բնաշխարհը՝ բոլշեւիկեան մահարձանի թաթին տակ՝ դժբախտաբար, հեռուէն պիտի դիտէ իր արժանաւոր զաւկին մեծ յոբելեանը։ Ահարոնեան հանրային գործիչ, քաղաքագէտ, գրող... Ու տարիներ շարունակ ուղեղ մաշեր, գործեր, զգացեր, լացեր ու սակայն ասոնց վրայ բարձր է պահեր հայութեան արնոտ դատը։

Իբրեւ գործիչ ու արուեստագէտ՝ Ահարոնեանն անշուշտ հանրութեան սեփականութիւն է։ Սակայն ան նախ կը պատկանի կուսակցութեան մը, որու դաւանանքն, խտէալներն ու գաղափարներն աշխատեր է ու ներկայիս ալ կը ջանայ կիրարկել բանիւ ու գործով։ Ու եթէ ըսենք՝ որ առանց Դաշնակցութեան Ահարոնեանն անհասկնալի է՝ բնաւ չենք սխալիր։ Չենք սխալած ըլլար նաեւ՝ եթէ անոր արժէքի ու նշանակութեան իսկական գնահատականը փնտռենք նոյն Դաշնակցութեան մէջ։ Սակայն՝ մեր ուժերէ ու հասկացողութիւններէ Ահարոնեանը բարձր է, իբրեւ կուսակցական, պետական մարդ, քաղաքական գործիչ։

Բնորոշենք Ահարոնեանը։ Աբարատի լանջերուն տակ ծնած հայ ազգատիկ գիւղի, ազգատիկ զաւակն է անիկա։ Գիւղ, դպրոց, մանկութիւն՝ անշինք յուշեր՝ զուենց ու գրաւիչ՝ բազմիցս կը զարդարեն անոր պատկերաւոր գրութեան այս կամ էջը։ Սնած, դաստիարակուած, կրթուած հայրենի հողի, հայ մշակոյթի վրայ՝ Ահարոնեանը գերազանցօրէն հայ է։ Ան դուրս կու գայ ժողովուրդի ծոցէն ու՝ հայութեան հետ խառնուած՝ անոր յոյզերուն թարգման է, զարկերակը։ «Բաշօ», «Փշուր մը հաց», «Գուտ մը կաթ»... մանրանկարիչ է Ահարոնեանը։ Ո՜րքան զգացում, ո՜րքան ողբերգութիւն այս փոքր, սեղմ, սակայն բովանդակալից ու զուենց պատկերներու մէջ։ Բուն ժողովուրդի ողբերգութիւնը... «Փշուր մը հաց», «Գուտ մը կաթ» կը պատեն հայ որբերն անհիւրընկալ կամարներու տակ։ Կա՞յ աւելի յուզիչ, աւելի փոթորկոտ՝ քան այս փոքրիկները՝ ցնցոտիներու մէջ պարուրուած, մերկ, բոկոտն՝ կովկասեան փողոցներու փոշոտ մայթերու վրայ։ Ահարոնեանը կուլայ ու իրեն հետ կը յուզէ, կը լացնէ ընթերցողը։

«Բաշօ»... փոքրիկ, հոգեբանական պատկեր մը, ուր տանհականէն սարսափը՝ մարմնացած բողոք՝ անդամ մըն ալ կ'անցնի սահմանէն այս կողմ։ Մեր նահապետը թոռան հետ, սրտի անասելի կսկիծով պպզեր է կովկասահայ քաղաքի մը պատերուն տակ։ Ասեր վաթան, մորթուած, անարգուած ընտանիք... Ասոնք ամէնն ալ՝ հեռաւոր մշուշին՝ մնացեր են հեռուն։ Ծերունիին մէջ մնացեր է միայն զգացմունք։ Բան մը որ տակաւին կը կապէ պապը կեանքին հետ՝ սիրասուն թոռնիկն է՝ կացնահար ծառին դալար ոստիկն ու գուցէ ապագայ ծառ՝ որ արեան ծովերու մէջէն, կերպ մը, ան կորզեր է ճակատագրի անգութ ճիրաններէն։

— Պապի՛, մը Բաշօն, կ'ըսէ յանկարծ թոռնիկն ու կը ցուցնէ անոր նախկին մէջ հաստամարմին եզ մը, որ քիւրտը կը քշէր շուկայ։ Պապը կը տեսնէ եզը, սակայն անշարժ է, անվրդով ու խորհրդաւոր, ջրաղացը կորսնցնելէ ետքը՝ ջախջախը չեն փնտռեր։ Եւ ի՞նչ կրնար ընել Պապը, քիւրտն անցուցեր էր սահմանը հայի արիւն-քրտինքն ու ռուս իշխանութեան աչալուրջ հովանիին տակ՝ շուկայ կը հանէր թալանած եզը հայուն կաթի պէս։ Ու եթէ Պապին հասկացողութիւնը կ'ըմբռնէր կացութիւնը՝ երախայի հասկացողութենէն բարձր էին իշխանութիւններ ու սահմաններ։ Ան կը տեսնէ իր եզը՝ իր սիլան Բաշօն Քիւրտը կը տանի... կը ցատկէ տեղէն ու խանդավառ համբոյրներու տակ՝ կը կախուի վիզէն։ Քիւրտը բնազդօրէն կը հասկնայ բոլոր լրջութիւնն ու ամէն կերպ կը ջանայ զատել անասունը երախայի գրկախառնումէն։ Տեսարանը յուզիչ է։ Գաւ մը Պապին աչքերը կ'արիւնին։ Ու գերմարդկային թռիչքով մը կը բռնէ Քիւրտը, մը մխէ ակռաները կոկորդին ու անյագ կը ծծէ թշնամու բոսոր արիւնը։ Աներուած, անարգուած հայը, վրէժխնդրութեան ճամբին, կ'անցնէր սահմաններ ու իշխանութիւններ։

«Աքաղաղը»... թրքահայերէնի ամփոփ պատկերն է այս։ Գիւղը քնած է... քնած է յաւիտենական քունով։ Միակ կենդանի շունչը՝ աքաղաղը իր գէլ ու բարձր ձայնով ի զուր, ապարդիւն կը ջանայ ոտքի կանգնելու գիւղ մը, ուր գայլերն անթաղ դիակներու շուրջը բռներ են արդէն դիւային պարը։ Աքաղաղը յուսահատ կը կրկնէ կանչն ու չվերջացուց կանչով կ'իյնայ գայլին բերանը։ Ամէն ինչ կատարուած է։ Ու եթէ գիւղը վերջին շունչ մը ունէր՝ ան ալ կ'երթայ միանալու այն բոլոր շունչերուն, որ մերկ ու այլանդակ՝ իրենցմով կը հիւսեն հայութեան մեծ եղերերգը։

«Արցունքի Հովիտը»... հեռաւոր նմանութեամբ մը «Խենթ»ին, «Կայծեր»ուն Ահարոնեանն, իր այս արտասուաթոր գրութեամբ, հրապարակ կուգար այն պահուն՝ երբ հայութիւնը՝ փոքրապրած, վերագնահատած զաւանոք՝ գերագոյն մաքառումներու մէջ՝ իրականին մէջ կը ստեղծէր իր Սալանները, Կարօներն ու Վարդանները։ Մենախօսութիւններու գողտրիկ շարան մը, ուր կը փայլի հեղինակին հռետորական բարձր տաղանդն ու խօսքը՝ յղկած ու տաշած՝ արեւելահայ գրականութեան զարդը՝ «Արցունքի Հովիտը», դժբախտաբար, հնուէկ թատերգութենէ։ Ու գաղափարը՝ դրամի մխումը՝ շնորհիւ խաղի ու ապրումներու նուազ արտայայտութեան՝ կը նսեմանայ։

.. Եւ սակայն՝ եթէ Ահարոնեանը զգացումներու ծով ու մեծ նկարագրիչ՝ գաղափարիբարձունքին թախիծ է իրմով առանց անոր 20րդ. դարու չէ քին հայ պատմութիւն ու գրականութիւն նոյնքան անհասկնալի են՝ որքան առանց Լեռնտովերոյի մը անհասկնալի են նոյն պատմութիւնն ու գրականութիւնը 11րդ. դարու վերջին քառորդին։ Ու եթէ, սերունդներ յաջորդելով իրարու օր մը պիտի քրքրեն արդի պատմութեան արնոտ էջերը՝ անոնք հոն առաջին հերթին հանդիպելու են Ահարոնեանին, — անոր՝ որ հայութեան եղերերգն արիւնով գրեց. անոր՝ որ համոզումը հոգւոյ մէջ դրոշմած՝ շիտակ քալեց իր անշեղ ճամբան։

Հայութեան մեծ գրագէտի առաջ՝ հանե՛նք գլխարկները։

Թէհրան ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԵՆԻԿ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՆ Ի ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ներկայիս, առհասարակ շատ կը խօսուի Ֆրանսայի թատերական գրականութեան անկման վրայ։ Այսուհանդերձ, ֆրանսացի գրող մը որ Պերլինէն կը դառնայ, կը յայտնէ թէ հարեւանցի ակնարկ մը Պերլինի թատրոններու յայտագրին վրայ, կը բաւէ հաստատելու թէ Գերմանները նոյն կարծիքը չունին։ Բոլոր մեծ թատրոնները կը բեմադրեն ֆրանսացի թատերագիրներու երկերը 1930ի ընթացքին։

ԹՈՒՐՔ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

Le Correspondantի յունուար 10ի թիւին մէջ, Նօէլ Ռօժէ որ վերջերս Անատոլու այցելեց, ակնարկ մը կը նետէ Թուրք բանաստեղծներու վրայ եւ կանգ առնելէ յետոյ Ապտիւլհաք Համիտի վրայ, կ'անդրադառնայ Թուրք յեղափոխական բանաստեղծներուն.—

— Խորապէս մարդկային, այս բնաշխարհիկ բանաստեղծութեան հոսանքին չէր որ կապուեցան Ապտիւլհաք Համիտ եւ իր խումբը Նամըք Քէմալ, Շինասի, Զիա փաշա եւ ուրիշներ՝ յեղափոխութեան գրագէտներ։ Անոնք մտան Արեւմուտքի, մասնաւորաբար Ֆրանսայի դպրոցը։ Շինասի թարգմանեց Լաֆոնթէնի առակները, իսկ Զիա փաշա՝ Էմիլը։ Ան Թուրք տաղաչափութեամբ թարգմանեց Թարթիւֆը։ Ահմէտ Վէֆիք փաշա Թրքերէնի պատշաճեցուց Մոլիէռի կարգ մը կատակերգութիւնները։ Անոր Բռնի ամուսնութիւնը կ'երեւի գլուխ գործոց մըն է։ Այս բանաստեղծներուն մէջ ամէնէն մեծը՝ Նամըք Քէմալ որ 1870ին Ֆրանսայի համար կռուեցաւ, գրեց Թրքերէն վէպեր ուր կը նշմարուի Վիքթոր Հիւկոյի եւ Ալ. Տիւմայի ազդեցութիւնը։ Բոլորը Թուրքիա կը տանէին ազատութեան սէրը եւ զայն կը տարածէին իրենց երկերով։ Նախ, անոնց թոյլ տրուեցաւ որ արտայայտեն նոր իտէալը։ Ազատական սուլթանը Մահմուտ Բ. որ փաթթոցը փոխեց ֆէսի հետ, (գիտ կը վստահեցնեն թէ այն ատեն աւելի դժուար էր այս քայլը, քան այսօր ֆէսը փոխել գլխարկի հետ), եւ կրօնական իրաւաբանութենէն անկախ դատական նախարարութիւն մը հիմնեց, կերպով մը պատրաստած էր մթնոլորտը, ուր այս գրողները կրնային զարգանալ։ Թերեւս, նոյնիսկ ներշնչեց զանոնք։ Ապտիւլ Համիտ հալածեց զանոնք։ Մասնաւորաբար Նամըք Քէմալ ամէնէն աւելի տառապեցաւ։ Երբ ներկայացուեցաւ անոր ողբերգութիւնը Սիլիսթրէ եւ երբ 20,000 անձեր անոր տունը պաշարելով զայն կը ծափահարէին, անոր բարեկամները կը սպասէին որ յաջորդ առտու մեռած գտնուի։ Իր կեանքին վերջերը, աքսորուեցաւ եւ անոր գործերը արգիլուեցան։ Անոր անունը չէին կրնար արտասանել։ Բայց անոր բանաստեղծութիւնները կը շրջէին վերարկուներու տակ ծածկուած, շրթունքէ շրթունք կը փոխանցուէին փսփսուքով։ Պատանիները, մանուկներն իսկ գոց գիտէին զանոնք։ «Թիւրք Օճաղը»ի նախագահը, երբ ուխտ տարուէր, զանոնք կ'ընդօրինակէր գրպանի տետրակի մը մէջ եւ գաղտագողի կը կարդար զանոնք։ Մուսթաֆա Քէմալ կը սիրէ զանոնք արտասանել։

Ո՛վ բռնաւոր, վախցի՛ր հայրենասէրներէն,
Անոնց արիւնն այնքան բոցավառ է
Որ բռնութեան սուրը զոր կը գործածես,
Հազիւ թափած արիւնն անոնց, պիտի հալի։

Ո՛վ Ազատութիւն, ի՛նչ մոգութիւն կայ դէմքիդ գեղեցկութեան վրայ.
Իրաւ, ազատեցանք գերութենէն,
Բայց այսօր, գերին ենք քու գեղեցկութեանդ։

Նամըք Քէմալ կ'արտայայտէր նոր հոգին, տակաւին թաքուն, դէպի ազատութեան խոր ձգտումը, մինչդեռ իր ժողովուրդը չունէր անոր գիտակցութիւնը։ Զայն առաջնորդեց մինչեւ յեղափոխութեան սեմը։ Այս... սորական բանաստեղծին... կրկնուած բառեր, կշռոյթ... կը շարունակեն մրճել... աւելի զօրեղ փրթած... ցարձակ իշխանութեան... քերը։

Անոր յաջորդեց ... Ֆիքրէթի դպրոցը, որուն... գրողներու խումբ մը, որ... ձեր ձեւը վերանորոգել... չափութիւնը արդիացնել... քերէնէն վտարել օտար... սիկ բառերը։ Անոնց պէս... Ֆիք Ֆիքրէթ փշրեց ... չափութիւնը։ Անոնք ալ... յի կը նայէին։ Խալիտ Զի... որ դեռ կ'ապրի, վէպ... կոնքուռներու հետեւող... Մէհմէտ Էմին կը հիմն... եւ իր բանաստեղծ... շատ պարզ ներշնչումով... նեկան չըստերով կ'ու... գուածներուն. ... ըլլալով, իր ժողովուրդին... Թուրք անհատականութեան... զոր կ'երազէր կապել... եւ կ'ոգեկոչէր ազգային... մը։ Ներկայ սերունդը... բած է անոր հետեւելով... յարգանքով կը շրջապատ... Այսօրուան բանաստեղծ...

Երիտասարդ գրող... Ֆիքրէթի դպրոցին մի... մը կայ։ Վիպագիրները... օրինակ Եաքուպ Քատրի... թիւնը կը կրեն Ցոլա... պառէսի, Փրուստի։ Անոն... վին օրագրողներ են... յստակ, ճկուն, օգտա... մը։ Մէկ քանին անոնցմէ... ներշնչումը կը քաղեն... մէն եւ իրենց հայրենի... բախտութենէն։ Եաքուպ... անգլատեաց վէպ մը... րուն գործողութիւնը... ենեայ վինադադարի... Սոդոմ եւ Գոմոր։ Խալի... հանըմ՝ վէպ մը քաղեց... թեան պատերազմէն (... պիկը)։ Րէշատ Նուրի... Թուրքիոյ արդի բարք...

Թուրք բանաստեղծ... ուեստը, Թեվֆիք Ֆիքրէ... եւ Մէհմէտ Էմիններու... այնքան յղկուեցաւ, որ... սխաւ արձակի նմանիլ... բանաստեղծները որ... ձեւերու սիրահար են, ... անոր տալ իր ազնուական... Հարազատ դրոշմ մը կը... կը սիրեն Մալարմէն, ... Մորէասը։ Այսպէս, Եահ... մալ հիանալի ոճաբան։ ... Ահմէտ Հաքիմ խորհրդ... սիրահար։

կրակի պէս՝ գետ մը կը...
իմ Ոգիիս եւ այդ Ոգ...

իմ կեցուածքս՝ լուռ...

Սիրոյ անակնկալ ...

Երբ այս գետը կը ցոլա...

կը փախէի այս նմա...
այս Ի...
Հեռուէն լուռ անոր կը...
Երբ այս սէրը կը ցոլա...

Երիտասարդ բանաստ... բոլորն ալ ազգայնական... զուր չէ որ մանկացեա... հայրենիքին փրկութեան... դաւոր գործին։

Միտհաթ Ճէմալ, կ'ուղղէ արձանագործ... որ կանգնեց Մուստաֆա... արձանը։

Բնականաբար, ամէն...
պէս, դուն ալ կը ճանչնա...
Բայց չես կրնար զայն ը...
մըն է...

Պէտք է անոր ճասակն...
ճասակը մարդու, բայց...
երկն...

ԽՕՍՔ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

դեռ ո՛չ ունիմ յորձանքին զօրութեան դէ՛մ կռուելու,
դեռ կուրծքիս տակ կը պահեմ կարմիր շանթերն Արէսին,
դեռ չե՛մ ընկճուած ո՛վ Աստուած, հարուածներէն այս կեանքին
դեռ կ'երազեմ Թափանցել չուրթ սրտէն ներս աստղ լոյն:

Հոգ չէ թէ զիս կը ծաղրեն երբ կ'արտասուեմ միայնակ,
կամ ծնրադիր կ'աղօթեմ տաճարին մէջ մարմարեայ,
Հոգ չե՛ն ասոնք ինծի համար, զի արցունքով ես ծընայ,
վըշտին ծանօ՛թն եմ հրապարտ, ծըծած կայլա՛կ առ կայլակ:

ճանչնայ մարդիկ, որոնք զիս յիմարօրէ՛ն խաչեցին
ժայռի կողին, ուրտեղ լոկ դաժան օձեր կ'ապրէին,
Ո՛ւր ո՛վ սարսուռ, կը հանգչէր հօրըս մարմինը յոգնած:

Լացի՛ լռին... բայց հոգ չէ՛, գիտեմ թէ վա՛տ են մարդիկ,
գիտեմ անոնց ձեռքին մէջ տիեզերքն է խաղալիք,
բայց ի՛նչ ցընորք, խաչիս հետ, ես աշխարհնե՛ր եմ ճախրած:

վենետիկ — ՎԻԶԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

եւ անոր կուրծքին վրայ՝ նշմարուի, հոյակապ մեծութիւններն ազգին:

Անոր ուսերն ըլլալու են աւելի մեծ քան լերան բեկորները:

Որովհետեւ անոր կռնակին վրայ դրած եմ ամբողջ հայրենիքս:

Աքիֆ կ'երգէ անկախութիւնը անոր բանաստեղծութիւններէն մէկն ընդունուած է ազգային երգ:

Այս բանաստեղծներէն ոմանք հին ժողովրդական բանաստեղծութիւններէն չէ՞ որ կը քաղեն արգօք իրենց ներշնչումները. կարգ մը մելամաղձիկ պոէթիկուհիներ Թրքական հին ողբերգերու շեշտն ունին: Ահա՛, 25 տարու բանաստեղծէ մը՝ քէմալէտին քառեակ մը, որ այդ տպաւորութիւնը կու տայ:

Այս սեւ ու զով գիշերներուն պահապանն եմ
Սրտիս մէջ չկայ վէրք մը աւելի խոր քան աքսորը.
Սրւիկա վախ չունի մահէն, որ կը մեռնի ամէն օր:
ինչո՞ւ գաւաթ մը գինիի պէս, պիտի վերջանամ մէկ ումպով:
Ոչ սէր ունիմ, ոչ լոյս. Ցցուած շահօքրամի պէս եմ:
Ես չեմ որ աքսորի մէջ եմ, այլ աքսորն է որ իմ մէջս է:

Հիմա, որ օտար դպրոցի մէջ, գրողները նորոգած ու ընդլայնած են իրենց գրականութեան շրջանակը, պարզած իրենց լեզուն, յղկած բանաստեղծութիւնը, կը զգա՞ն թէ իրենց ցեղին թաքուն ու խոր հոգիին առջեւ է որ պիտի գտնեն իրենք զիրենք: Եւ կ'ըմբռնե՞ն թէ Հարազատ ձայնով է որ Արեւմուտքի գանձերուն պիտի բերեն իրենց բաժինը: Իրենց հողէն պէտք է քաղեն իրենց բարեմասնութիւնը: Թուրքիոյ մէջ, բանաստեղծութիւնը կը յորդի բնականօրէն:

Ան ժայռէն կը պոռթկայ աղբիւրի նման: Ջայն կը շնչէի առատ հովին կամ իրիկուան զեփիւռին հետ: Ցորդախառն շաղախով շինուած եղկելի գիւղերու արքայական հիւրն է ան: Ամէնէն յետին գիւղացին կը յայտնուի պատկերներու. հնարիչ մը, մեր ոճագէտներուն նախանձը գրգռելու աստիճան: Ան իրեն յատուկ եղանակ մը ունի, գնգոյշ եւ մերթ հեգնակա՛ն, իր դանդաղ մտածումը յայտնելու: Լռութիւնը ալ կը մերժուի, թոյլ կու տայ իրեն լսելու իր երկրին ձայները: Այս ձայները բանաստեղծներն ալ կը լսեն:

— Այսօր, ըսին գրողներ եւ արուեստագէտներ դեռ միայն հետեւիլու թարգմանել կրնանք:

Այսօր թերեւս, բայց վա՞ղը: Վաղն անշուշտ, ինքնատիպ գրականութիւն մը պիտի մենայ, այնքան Հարուստ որքան Դիւաններուն. Թրքական բանաստեղծութիւն մը այնքա՞ն Հարազատ, որ Թիւրքիւքիւնը, բայց ինքնուրոյն, [illegible] այդելութիւնն [illegible] ընծայած հողերու ինքնիկ առ [illegible] յաւերժութեամբ..

ԾԱՂԿԱՔԱՂ
ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Ը.

Միայն սիրոյ նուիրեալ տաղերը չէն որ գեղեցիկ են: Գեղեցիկ են նաեւ բարոյախօսական, իմաստասիրական կտորներն ալ:

Թ.

Գեղեցկութիւնը առանց շնորհի՝ հաճոյ է, բայց չի գերեր: Ան գրեթէ կը նմանի խայծի մը առանց կարթի:

Կղեմէս Աղեքսանդրացի

Պատճառ է իր այս մէկհատիկ երկտողեայ քերթուածովը: Ուրիշ ո՛եւէ տեղեկութիւն գրեթէ չկայ իր մասին:

Ժ.

Ցուէք ինծի սիրուն բաժակ մը ա՛յն հողէն ուսկից, ծնայ ես եւ որ մահու մահիծս եւս պիտի ըլլայ:

Զենաս

Զենաս Սարտենիայէն էր, եւ կ'ապրէր Քրիստոսէ 90 տարի առաջ:

ԺԱ.

Ոսկեայ սուր մը գտնող գողի մը վրայով.

կը սիրեմ ոսկին, սակայն թշնամի երկաթին առջեւէն կծիկս կը դնեմ:

ԺԲ.

եթէ քաջասիրտ մարդ մըն ես, մօտեցի՛ր եւ ումպ տուր ակէս: իսկ եթէ բնութեամբ վատ մըն ես եւ թուլամորթ մը, զգո՛յշ եղիր հոնկէ պատճառ մը փնտռելու: ես կը հայթայթեմ, ե՛ս, առնական ըմպելիք մը, եւ քաջե՛րը կը սիրեն խմել ինէ: Սակայն, վատերուն համար, իրենց բնութիւնն է որ ակն է իրենց վատութեանը:

ԺԳ.

Նշանաւոր խօսքեր եօթ իմաստուններու

Ցոյց պիտի տամ, եւ ուրանալոր, քաղաքը, անունն ու առածը եօթ իմաստուններուն: Կլէոբիւլ Լինդացի կ'ըսէր.— Ամենալաւագոյն ինչքը չափն է: Լակեդեմոնացի Քիլոն՝ Ծանիր զքեզ: Պերիանդրը՝ որ Կորնթոս կը բնակէր՝ Զսպէ բարկութիւնդ: Պիտակոս՝ որ բնիկ Միտիլլեցի էր՝ Պէտք չէ չափազանցել: Խորհէ՛ կեանքի աւարտումի մասին, կ'ըսէր Սոլոն՝ Աթէնքի մէջ: Պրիենցի Բիաս կը յայտարարէր թէ՝ չարերը մեծամասնութիւն են: Ուրիշին տեղ աւանդ ըլլալէ զգուշացիր, կը կրկնէր Միլէցի Թալէսը:

Անանուն

ԺԴ.

Թոմպէոսի գերեզմանին վրայ, Եգիպտոս.

Ան բազմաթիւ տաճարներ ունէր, իսկ այժմ հազիւ գերեզման մը ունի:

Ադրիէն

Ինչպէս ուրիշ կայսրեր, Ադրիանոս կայսրն ալ փորձած է գրել, թէեւ յաճախ, ինչպէս միւս կայսրերն ալ իր պէս, չէ ունեցած այն յաջողութիւնը, որ ունեցած է պատի վրայ:

ԺԵ.

Վարդը կը ծաղկի հազիւ մէկ վայրկեան, եւ հազիւ թէ խամրած, դուն ո՛չ թէ վարդենի մը պիտի գտնես, այլ մորենի մը:

Անանուն

ԺԶ.

Մէկը ինքզինքը կախելու միջոցին գանձ մը շուռ կը բերէ: Խսկոյն կը թողու չուանը եւ կ'երթայ զայն հաւաքելու: Ագահը՝ չգտնելով իր ոսկին, կ'առնէ չուանը եւ կ'երթայ կախուելու:

Պղատոն

ԺԷ.

Չարստութի՛ւն, մա՛յր շողոքորթութեան, աղջի՛կը հոգերու եւ ցաւերու, երբ տէր են քեզի, կը դողդղան, իսկ երբ քեզ չունին, կը տառապին:

Պալլատաս

Երկար ատեն Աղեքսանդրիա բնակած ըլլալով կոչուած է Պալլատաս Աղեքսանդրիացին: Վալանսի եւ Վալանթինիէնի իշխանութեան ատեն, 369ին, արդէն կը գրէր: Կարիքէն մղուած՝ քերականագէտի աշխատանքով կը զբաղէր, հակառակ անոր որ ո՛չ կոչում ունէր եւ ո՛չ ճաշակ: Եւ հակառակ իր ժամանակակիցներէն իրեն տրուած հոյակապ տիտղոսին, Պալլատաս այժմ չէ դասաւորուած առաջնակարգերու շարքին մէջ, որովհետեւ, երբ ամէն անգամ փորձած է հին նիւթ մը առնել՝ խիստ յաջող դուրս է եկած, սակայն երբ իր լուզումներուն աղբիւրն է եղած իր անձնական խօսքը, արգահատելի դարձած է յաճախ:

ԱՐՏ. ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

120. ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
ՄԵՐ ԳԵՂԻՆ ԼՈՅՍ ՆԿԱՐԸ

(Երգ Երզնկայէն)

դեռ նոր է, բայց գեղեցիկ մեր գեղը,
կուռ է եւ աշխոյժ բովանդակ ուժը,
երիտասարդ է եւ հարուստ, հայր,
Փայլուն ապագան, որ է Հայունը:

Նորակերտ գեղին վրայ վերեւէն,
Ցոյսի լոյս մը ծագեցաւ արեւէն,
Ցոլծկուան տաքը փախաւ գիշերէն,
Ջուն ու լուսին եկան երկինքէն:

Լուռ գիշերին լոյս մը համատարած,
Գարնան օրերուն միշտ կանաչացած,
Արտեր, մարգեր, պարտէզ լայնատարած,
Արծաթ, աղօտ քօղով նկար պարգած:

Առաւօտուն արշալոյսին կ'ելլէ,
Նախիրը գեղին, հօտը ոչխարին,
Թռչնիկներ բազմատեսակ ցեղերէ
կը ծըլվըլան, կը խաղան մէջ օդին:

Առուակներ կը հոսին կարկաչելոր,
Ջուլալ ջուրեր վազելով ծորերէն,
Ծաղկունք բացուած ծառեր քիչ ալեւոր,
Գեղջուկ, կին, տղայ գործի կը վազեն:

Գեղը ամայի, դաշտեր եռուզեռ,
Անասուն կ'արածի, մանգաղ կը հնձէ,
Ամառ սկսած, ցորենի հասկեր,
կ'իյնան, խուրձեր կը կապուին անոնցմէ:

Ամբարներ լեցուն, ծմրան պաշարով,
Ջաղացքներ կ'աղան հասիկ հազարով,
Գեղը ամփոփ, օճախը կրակով,
Քրտինքի վաստակ, ուտելու համով:

Մեր գեղին ծմեռը խիստ բայց աղուոր,
Ջինը կուգայ փաթիլ փաթիլ, ճերմակ
Սաւանով ծածկած աշխարհ գաւառ,
Անշարժութիւն տիրած գեղը համակ:

Շաւարշ Կ. Սեւեան

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
1830 - 1930

Թերթ մը հետեւեալ հարցումները կ'ուղղէ արուեստագէտներու.

Ա. Աւելի քան մէկ դար է, նկարչութիւնը զարգացած է որքան նպաստաւոր, նոյնքան եւ զանազան տատանումներու միջեւ, որոնք զայն հասցուցին վերջին երեսուն տարիներու ուշագրաւ զարգացումներուն:

Կը տեսնուի՞ հող օժանդակութիւնը յեղափոխական հաստատութեան մը, որ ճակատագրական կերպով բղխեցաւ է:

Բ.— Չէ՞ք կարծեր որ 19րդ դարու գեղարուեստական շարժումները Տաւիտի եւ Էնկրի դասականութեան փթթումով, Ժէրիքոյէ, Տըլաքրուայէ յետոյ, Քորոյի եւ 1830ի վիպապաշտ հակազդումով, Նմանութեան եզրեր կը գտնեն 20րդ դարուն հետ՝ Սէզաննէն, Սէօրայէն, Ռընուարէն ի վեր, ֆօվիզմով, քիւպիզմով, յետապատերազմեան արուեստագէտներով եւ նորերով:

Եւ ահա պատասխան մը:

Եգիպտացիներու հեռաւոր ժամանակներուն, արուեստի զարգացումը աւելի երկար տեւողութիւն ունեցաւ, եւ նուազ հակազդութիւն գտաւ, քան Վերածնունդէն յետոյ: Հաւաքական մտայնութիւնը, խիստ և ժառանգական կանոնադրութիւններ կը սահմանէին ստեղծող արուեստաւորին գործը: Գրեթէ անսահման ազատութիւնը զոր վայելեց 1830ի արուեստագէտը, ինչպէս նաեւ 1930ինը, կեանքին եւ արուեստին մէջ առաջ կացած շարժումը նպաստեցին նկարչութեան զարգացման՝ զանազան եւ նպաստաւոր տատանումներու միջեւ եւ։

Երկրորդ հարցումը կը յաճախէ եւ միշտ պիտի յաճախէ արուեստի պատմաբանները, որոնց բաղդատութիւնները, երբեմն մեզ շատ լաւ կարգի դրուած կը թուին: Արուեստի մէջ ամէն զարգացում պարուրաձեւ է, եւ երեւոյթ ու այժմէական ձգտումներուն միջեւ, ամէն ատեն թոյլ չտար զուգահեռական ճշգրիտ սահմաններու:

Այսուհանդերձ, կարգ մը նմանութիւններ կան որ աչքի կը զարնեն: Վերածնունդ եւ Պարոք, դասականութիւն եւ վիպականութիւն, եւլն: Միշէլ-Անժ իր գործին մէջ կ'ընդգրկէ երկու ձգտումներ: Փիքասօ գլեր Թուլուզ-Լոթրէքի քիւպիզմը, հասնելու համար, գերիրապաշտ արուեստի մը, կամ եթէ կ'ուզէք, վիպապաշտ

ԸՆԿ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Նախորդ օրուան նիստին մէջ, Ֆրանսական Խորհրդարանը զբաղեցաւ ընկ. ապահովագրութեանց օրէնքով: Աշխատանքի Նախարարը պարզեց թէ ինչ պայմաններով կը պատրաստուի օրէնքին կիրարկումը փետր. 5էն սկսեալ. Ծանրացաւ օրէնքին դէմ մղուած պայքարին վրայ, որ երկիրը յուզման մատնելէ ուրիշ ոեւէ օգուտ չունի:

Կ'առարկուէր թէ կարելի չէ օրէնքին գործադրութեան սկսիլ, քանի դեռ կարեւոր կէտեր տակաւին կը մնան Ծերակոյտին մէջ: Նախարարը կը պատասխանէ — Փոփոխութիւնները ինչ որ ալ ըլլան, միջոց արձանագրութիւնները կատարել պէտք պիտի ըլլայ: Այդ գործողութիւնները չեն աւարտիր 2 ամիսէն առաջ, քանի որ մօտ 9 միլիոն անձեր են որ պիտի արձանագրուին: Ոչնչացման [illegible] օրէնքի վերջին ձեւին, սկսիլ առնելը [illegible] գործերուն [illegible] պիտի կրեն,

Կարտանի (Մարսէյլ) կրթասիրաց միութեան սանները որոնք հայերէն դաս կ'առնեն Հ. Ց. Դ. Ակումբին մէջ

հարիւրին 15, կամ 20, իրականութեան մէջ յաւելումը չպիտի անցնի հարիւրին 8ը, եթէ գործատէրը իր վրայ առնէ կրկին վճարում,— հարիւրին 4ը, եթէ առանձնէ միայն իր բաժինը: Ու նախարարը կ'եզրակացնէ.— Հարիւրին 8ը մեծ բան մը չէ, եթէ մտածենք թէ 10 տարուան մէջ օրավարձքերը աւելցած են հարիւրին 400:

Անկից զատ, արդիւնաբերութեան վրայ, իրական յաւելումը հարիւրին 8 կամ նոյնիսկ 4 ալ չպիտի ըլլայ, տրուած ըլլալով որ, օրէնքը մէկ կողմէն դուրս կը ձգէ 15,000է աւելի շահողները միւս կողմէ, այն դաս մը գործաւորները, որոնք արդէն ապահովուած են հանգստեան թոշակի օրէնքներով, եւլն:

Գալով այն առարկութեան թէ օրէնքին կիրարկումը պիտի պահանջէ բազմաթիւ պաշտօնէութիւն մը, հոս ալ սխալ կայ: Ամբողջ պաշտօնէութիւնը 1200է չպիտի անցնի:

Վիճաբանութիւնը պիտի շարունակուի փետր. 7ին:

ԴԷՊՔ ՄԸ ՄԵՂՐԻԻ ՄԷՋ
(ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ)

Ճամբորդ մը կը պատմէ.

— Հանդում (Մեղրի), կոմբէջներու ժողովի ժամանակ, մէկ կոմունիստ երիտասարդ, կուլակներու խնդրի շուրջ կը հակաճառէ:

Ընկերները կը մեղադրեն նըրան եւ բոյկոտի ենթարկելով, կ'որոշեն երեք ամիս բանտ:

Երիտասարդը որոշմանը կ'ենթարկուի, սակայն ժամանակը լրանալուց յետոյ, դուրս կը գայ բանտից եւ կը սպանէ ժողովի նախագահին ու կ'անհետանայ:

Այս դէպքի պատճառով, Հանդում, երիտասարդի բարեկամներից 12 հոգու ձերբակալում են, որոնցից 10 հոգու ազատում են. իսկ հօրն ու եղբօրը մի քանի օր գիւղում պահելուց յետոյ, ուղարկում են Երեւան:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Պելճիքայի անկախութեան հարիւրամեակին առթիւ, այս տարի մայիս 3ին, Լիէժի մէջ կը բացուի գիտութեանց եւ ճարտարարուեստի ցուցահանդէս մը: Կարեւոր բաժին մը պիտի յատկացուի լուծմանը այն հարցերուն որոնք կը մտահոգեն գիտնականները, ճարտարապետները, գործարանատէրները եւ ելմտագէտները: Գիտութեանց բաժինը պիտի ցուցադրէ վերջին տարիներու բոլոր կարեւոր գիւտերը: Ցուցահանդէսը որուն պիտի մասնակցին 30 ազգեր, պիտի կազմակերպուի 75 հեկտար տարածութեան վրայ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ— *Հ. Ց. Դ. Հրաչը խումբը ընկերահաւաքական երեկոյթ մը սարքած էր անցեալ շաբաթ իրիկուն, Սալ-տը-Նօսի մէջ: Հակառակ անձրեւոտ եղանակին՝ կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր վայելելու Դաշնակցութեան տաքուկ շունչը:*

Ընկեր Ներկարարեան քանի մը խօսքով պարզելէ յետոյ հաւաքոյթին նպատակը, հաղորդեց թէ խումբին վարչութիւնը որոշած է, պարբերաբար երեկոյթներ, վիճաբանական ժողովներ, եւ հրապարակային բանախօսութիւններ սարքել, լուսաբանելու համար հանրութիւնը: Ցոյնկայս լսուեցաւ «Բաժ փորոտանձը» որ նուագեց ընկեր Մ. Կիւրեղեան սրինգով: Արտասանութիւններ ըրին. Օր. Ս. Մելքոնեան, եւ ընկ. Օ. Կարապետեան: Օրուան բանախօսը, ընկ. Լ. Զորմիսեան խօսք առնելով, յստակօրէն պարզեց մեր կուսակցութեան ծագման, գոյութեան ու գործունէութեան ընդհ գիծերը, մասնաւորապէս շեշտելով այն հիմնական տարբերութիւնը, որ կայ Հայաստանի ներկայ վարիչներուն եւ Դաշնակցութեան տեսակէտներուն միջեւ: Թելադրեց ծնողները, որ հոգ տանին իրենց զաւակներուն եւ ջանք չխնայեն բարձրագոյն կրթութիւն տալու, օրպէսզի օգտուին միջավայրին առաւելութիւններէն, որոնց շնորհիւ կրնայ օգտուիլ նաեւ Հայրենիքը, ինչպէս օգտուեցան, իր տաղանդաւոր զաւակներուն շնորհիւ, Պաղեստինը:

Ընկեր Ներու կողմէ երգուեցաւ «Մշակ Բանուորը», որմէ վերջ սկսան, ընտանեկան խաղեր, եւրոպական եւ գեղջկական պարեր, երգեր եւ զանազան անակնկալներ, ներկաներու կողմէ: Շատ տաք եւ մտերմական էր երեկոյթը եւ լաւ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, որոնք ակամայ մեկնեցան ժամանակը ուշ ըլլալով:

∴

Ցարսէյլի «Արարատ» Միութիւնը գովելի գործի մը ձեռնարկած էր: Սուրիա ապաստանած թշուառներու օգնութեան փութալու համար, գործակցութեան հրաւէր ուղղած էր զանազան կազմակերպութիւններու եւ միութիւններուն, օրպէսզի հանգանակիչ մարմին մը կազմելու համաձայնութիւն կը գոյանայ. սակայն գործադրութեան սկսած ատեն, ցաւով տեսանք որ, Արարատ Միութեան ու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները միասին կը հանգանակեն, իսկ անգին, Մասիս կոչուած Միութիւնն ալ բոլորովին առանձին:

Կարելի՞ էր լուսաբանութիւն պահանջել :

Թղթակից

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին
Union de Parish սրահը, 14 Rue de Trévise (Cadet)
կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ
Յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռըւ-
մաթիզմ, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3 7, կիր մինչեւ կէսօր:

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22

FRANKFURT A. M.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Ծխախոտ, չոր պտուղներ, ընտանի եւ վայրի մորթեր, եւայլն.
ԱՐՏԱԾՈՒԹԻՒՆ.— Նոր եւ գործածուած մեքենաներ, երկաթեղէն, կաշեղէն եւայլն

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 և 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով Ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ծիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՑ ԱՌԹԻՒ

Աճապարեցէք ձեր նուէրները առանելու Սեւունի գրատունէն
Դեկտ. եւ յունուար ամիսներուն նուէր կը տրուի բոլոր գնողներուն՝

Քերական, երգարան, զրուցատրութիւն ֆրանս. լեզուի, առողջաբանական գիրքեր, ծանրագրուած երգեր, երաժշտ, գրողներու հայ թագաւորներու, լուսանկարներ գրական երեւելի անձերու եւ թագաւորներու, ինչպէս նաեւ զանազան գիրքեր, նաեւ բինկէրթն, Շերլոք Հոլմս, Մակաբոյծը, Մելիքն Նուբի Ֆանիմ, Քանի սիրուցուցը, Լուսանկարը, Արուեստը Մաշարի, երգեցողութիւն Մ. Պ., Ճշմարտութիւն քեմալական թուրքիոյ մասին, Ալեքսիանոս, Աշըգ Ղարիպ, Աշըգ Գէրիմ, Շահ Իսմայիլ եւն. եւն.:

Նուէրները կը տրուին եղած գնումներու քանակին համեմատ:
Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջակայի երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան ժողովը՝ այսօր կիրակի՝ ժամը 3ին 20 Av. de ville d'Avray:
երգչախումբի կազմութիւն:
Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ընկերակցութեամբ կամ առանձին վարձու է դանթէլլի մօտ կահաւորուած երկյարկանի ճաշարան մը: Ամէն գործի յարմար: Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. ՊԱՎԼԵԱՆի, Restaurant Ararad, 24 Rue des Carmes, Paris (15e)

ԱՆՈՒՇԱՀԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով՝ Լօքում, փախլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:
25 Rue Vilin, Paris (20e)
Հեռաձայն Menil. 69—15

L'ATELIER
Ամէն իրիկուն ժամը 8.30ին
L'Admirable visite
et Bilora
օր ընդ մէջ
VOLPONE

EMPIRE յեղափոխ. 37 Av. Wagram

L'ATELIER
PATCHOULI
3 արար) Արման Սալաքրուի

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարակ: Մասն. լաբօրաթուար: Անցամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

L'ANNEAU D'ANAHIT
R DASTARAC
Chochanik I Jeune Arméniene
J. de Robé
Իւրաքանչիւրը կ'արժէ 14 ֆր.,
փաստի ծախք չկայ
Ամերիկեան փլաքներ, հայերէն,
թուրքերէն, եւ յունարէն
հատը 18 ֆր.
դիմել՝ Պալենց, 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e).
Մանօթ. Գրատանս նոր գրացանկը մամլոյ տակ է:

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armee
149ter Bd. Villette.
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիստ 150, քամիոն 220, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ձրի:

ՎԱՐՁՈՒ յարկաբաժին 3 փ. խոհանոց, հեռ.-վարձք՝ 6300: Կարասիները գնելու պայմանով, 14 R. Pierre Larousse, հեռ. Vaugirard 31—85:

Ձք. գաղտ. գիտութ. գուշակութի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, բստ ձեռքի գծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր-ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.-է: 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord Sud: Pigalle.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ

պատրաստուած

ՀԱՅ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՈՎ

ԸՆՏԻՐ ՏԵՍԱԿ ԵՒ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

կ'ուզուին ներկայացուցիչներ Ֆրանսայի եւ դրացի երկիրներու համար համաշատ կեդրոններու համար:
Փարիզի մեր ներկայացուցիչն է՝
Mr. VAHEY, 8 Rue Maison Dieu (14)
Միւս վայրերէն դիմել գործարան՝
Mr. KAREKINE, Directeur de la Coopérative
Laitière de Retbel (Ardennes)

1000+930

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

Գ.Ր. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՍԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտոնական գրութիւններ, դիւրամատչելի պայմաններով:
ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:
Մէթրօ՝ Ménilmontant և Martin Nadaud, Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O և Q.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐ

բացուած է

DORK

կօշիկի վաճառատունը

46 Grand 'Rue de la Guillotière, LYON
Այրերու եւ կանանց ամէն տեսակ կօշիկներ

ODEON COLUMBIA

Տիեզերահռչակ Քոլամպիա եւ Օտէօն վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, թուրքերէն փլաքներու ձոխ տեսակներ եւ փօրթաթիֆ կրամափօններ: Եւրոպական եւ արեւելեան նուագարաններու ձոխ մթերք աժան գիներով կը ծախուին
ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՇԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ
ԳԱՑԻՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

Columbia ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

Կը ծախուին հայկական եւ կովկասեան երգերու, պարերու եւ նուագներու ODEON և COLUMBIA վաճառանիշով փլաքները: Ճոխ մթերք յունարէն և թուրքերէն փլաքներու... Ապառիկ ֆոնոներ ամիսը 45 ֆր. ամսավճարի Ձեր փնտռած որեւէ փլաքը պիտի գտնէք մեր մօտ:
56 Rue Piat, Paris (20) Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5

ՕԹԷԼ "ԼԻՒՔՍ,, ԱԼԷՆՊԻ ՓՈՂՈՑ, ՊԷՅՐՈՒԹ

Տէր եւ Տնօրէն Մ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆ

Հայկական այս պանդոկը հիմնուած է Պէյրութ, նոր եւ գեղեցիկ շէնքի մը մէջ բոլորովին մաքուր եւ շքեղ կահաւորութեամբ, օժտուած առանձին գրադարանով, մասնաւոր բաղնիքով եւ ելեկտրականութեամբ:
Իր անթերի սպասարկութեան, խիստ մաքրութեան, հանգստաւէտ պայմաններու շնորհիւ արդէն իսկ «ՕԹԷԼ ԼԻՒՔՍ»ը դարձած է Ամերիկայի, Եւրոպայի, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հայ ճամբորդներու միակ ժամադրավայրը: Հաճելի միջավայր, դիւրամատչելի գին:

ՎԱՅԵԼՈՒՉ ՀԱԳՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԿԱՐ. ՄՌՒՐԱՏԵԱՆԻ

Նոր եւ շքեղ խանութը, զարդարուած ընտիր կերպասներով
Մաքուր եւ խնամուած կար
119 Rue Pelleport, Paris (20e) (Rue Belleville-ի կից)
Մէթրօ: Pelleport. Tél. Ménilmontant 63—56

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
Ձոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն
ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ
Մասնաւոր սպասարկութիւն ընակարաններու համար
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՄԻԱՅՆ 250 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

գուք կարող էք միրանալ ձեր փակած Հողաբաժնին-Փարիզի շրջակաները, ուր կրնաք շինել ձեր տունը նոյնպէս ամսավճարներով
Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ"

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ Opéra կամ Chaussée d'Antin. ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—, իսկ կիրակի ժամը 10—12:
Boulogne, Billancourt, Issy, Chaville եւ Viroflay ապրող կամ աշխատող հայրենակիցները կարող են դիմել նոյն գրասենեակի մասնաճիւղը՝ 87bis Bld. de la République, Boulogne, Տ. Բէգզադեանին Գշ. եւ Ուր. իրիկուան ժամը 6—8, իսկ կիրակի ժամը 4—6: Կիր. օրերը կարելի է դիմել նաեւ Հայոց եկեղեցիին դիմացի Café Rest. 22 Rue Jean Goujon ժամը 10— Պ. Տէր Աբրահամեանին:

ԱՌԱՆՑ ՈՐ ԵՒԻ Է ՎՃԱՐՈՒՄԻ

ՁՐԻԱԲԱՐ կ'ուղեկցինք ձեզ ընկերութեան խնքնաշարժերով հողաբաժինները ցոյց տալու համար: Բոլոր բացատրութիւնները հայերէն:

«ԿՈՎԿԱՍ» ՃԱՇԱՐԱՆ

Ամէն օր՝ գառնուկի միսով խորոված, լուլա - քէպապ եւ Օրքէստր Թառիստ Ժորժի ղեկավարութեամբ: Բաց է մինչեւ առաւօտ ժամը 2:
23 Rue Huchette Métro: St. Michel

ՏՈՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

30 Ave. de Bellevue, CHAVILLE (S. et O.)
Թրամուէյ Թիւ 1, շոգեկառք՝ կառ. Մոնփարնասէն
ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ներքին, վեներական և մորթի հիւանդութիւն
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ՝ ամէն օր ժմ. 10—13 և 15—20 և ժամադրութեամբ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX, Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի ժամերը Երկ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՑԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

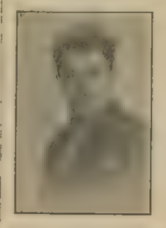

FUMISTE-COUVREUR PLOMBIER

Կը ստանձնեմ կապարի ցինկի ամէն տեսակ գործեր մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել նամակով՝
A. TATOULIAN
12 Rue Elie, Gentilly, (Seine)

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ

Փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptables (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու ատմարակալութիւն փոքր ամսավճարով
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Registre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires-ի, Bénéfices Commerciaux-ի և Impôts sur le revenu գործողութիւնները:
Առեւտր ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ
Կրնամ ձեզ գերծ պահել Chiffre d'Affaires-ի եւ Bénéfices Commerciaux-էն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր տանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք:

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱԳԱՀՕՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու օթոմօպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւաբանական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական տաղնապներ, թարգմանութիւն, Դոմինոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն շինողներու փոխառութիւն եւայլն
Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:
Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:
Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ:
Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.
Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

28 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1172 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

..."ԶԻ ԱՂՔԱՏ ԵՒ ՏՆԱՆԿԵՄ"

Այսօր հրատարակած ենք Բարեգործականի մէկ յայտարարութիւնը, որ բնագրին մէջ կը կրէ հետեւեալ խորագիրները.— «Միութեան ելմտական կացութիւնը».— «Ի՞նչ կուտայ ժողովուրդը եւ ի՞նչ կ'ընէ Միութիւնը»։

Հրատարակած ենք էական մասերը միայն, տեղ չունենալով ամբողջին համար։

Մնաց որ, կրճատուած մասերը պարզ խորհրդածութիւններ են։ Տեսակ մը յառաջաբան, յանգելու համար փաստերու հիմնաւորման։

Այսպէս, Միութիւնը 1928 յունիս 12ին, իր մասնաճիւղերուն ուղղուած շրջաբերականով մը, «անկեղծօրէն» պարզեր է եղեր, Բարեգործականի դրամական կացութիւնը, «ցրելու համար այն կարծիքը թէ, ըլլալով հարուստ կազմակերպութիւն մը, անիկա պէտք է հասնի, իր սեփական միջոցներով, ազգին եւ հայրենիքին ամէն տեսակ կարիքներուն»։ Բայց, «այնքան գետին գտած ըլլալ կը թուի այդ թիւր կարծիքը, որ հարկ դատեր են հրապարակ իջնել, եւ լուսաբանել, համոզել կասկածամիտները»։

Ի՞նչ նորութիւններ կ'իմանանք յունուար 20ի զեկուցումէն.—

1. «Միութիւնը հարուստ չէ, եւ չի կրնար նկատուիլ այն դրամագլուխներով որ իրեն վստահուած են», իբրեւ անձեռնմխելի եւ գործածելի որոշ նպատակներու համար։

2. «Միութեան հարստութիւնը կախում ունի միայն ժողովուրդին տրամադրած օժանդակութենէն»։

3. Տոակները եւ նուէրները կ'աւելնան (իբրեւ հիմնադրամ), բայց «դժբախտաբար նոյնը կարելի չէ ըսել Միութեան սովորական հասոյթներուն համար, որ ընկրկում ցոյց կուտան վերջին տարիներս»։

4. Եթէ Միութիւնը չի հասնիր ամէն կարիքի ու հարկադրուած է սահմանափակել իր ձեռնարկներն ու ծրագիրները, պատճառը պէտք չէ փնտռել վարիչներուն դժկամակութեան կամ անտարբերութեան մէջ, այլ անդամներուն եւ համակիրներուն գաղջ վերաբերումին մէջ»։

5. Բարեգործականը տարին շուրջ 50.000 սթերլինի անհրաժեշտ պէտք ունի։ (Մնացեալը կարդալ Գ. էջ։)

Ուրեմն, հասոյթները պակսեր եւ տրամադրելի վարկերը սպառեր են, են, եւ այսօր Բարեգործականը «օրը օրին ապրելու եւ գործելու հարկին տակ կը գտնուի»։ Հետեւաբար, եթէ կ'ուզեն որ, իբրեւ «համազգային եւ ժողովրդային կազմակերպութիւն, ձեռք առնէ եղբայրական օգնութեան գործը գաղութներու մէջ եւ գաղութներէն դէպի Մայր Հայրենիք», թող իր անկեղծ եւ անձնուէր անդամները եւ իր բոլոր հաւատաւոր բարեկամները ցոյց տան աւելի զոհողութիւն. Իսկ անոնք որ համակիր չեն, այս կամ այն պատրուակով, թող փոքրահարութիւնն ունենան գոնէ արգելք չհանդիսանալու որ բարեսէր ժողովուրդը լայնօրէն աջակցի հայ որբին, հայ գաղթականին, հայ աշխատաւորին օգնող Հայկական Ընդհ. Միութեան»։

Խոստովանինք որ նոր գոց եղած բառեր են վերջին բացատրութիւնները մենք ստորագծեցինք — եւ այս կէտէն ալ սկսինք պատասխանել։

Այսինքն, մեր մասին լուսաբանել հանրութիւնը։ Անշուշտ ակնարկը ամբողջովին մեզի չի վերաբերիր։ Բայց մենք մեր մասին խօսինք ճակատ ճակատի։

Մենք չենք ծածկած մեր մտածումները Բարեգործականի եւ կամ գէշ գործերու մասին, եւ այնպէս ալ պիտի շարունակենք, բարեկամ նկատեն մեզ թէ թշնամի։

Ամէն պարագայի մէջ, կը կարծենք թէ մեր սրտաբաց, անշահախնդիր, եւ երբեմն ալ բուռն պայքարը շատ աւելի օգտակար է ժողովուրդին շահերուն համար։ «Հայ որբին, հայ գաղթականին, հայ աշխատաւոր»ին համար, ինչպէս կը գրէ Ընդհ. Տնօրէնութիւնը, բառերը բերնէն թափթփելով։

Հարց է հիմա,— ինչո՞ւ պակսած են Բարեգործականին հասոյթները։ Աւելին — ինչո՞ւ «գաղջ վերաբերում» կը ցուցնեն Միութեան անդամներն ու համակիրները։

Փա՛ռք Ենովային, անոնք չեն կարդար ոչ-համակիրներու թերթերը, որպէսզի ազդուած ըլլան։ Կարդան իսկ, չեն փոխեր իրենց գաղափարը, քանի որ համոզուած են թէ քննադատողներուն նպատակն է... կործանել Բարեգործականը։

Ձեկոյցը անուղղակի ակնարկ մը կը սահեցնէ այս առթիւ «Գաղջ վերաբերումը» կը գտնէ «գուցէ այն ըմբռնումին մէջ թէ Միութիւնը հարուստ է եւ իր սեփական միջոցներն ունի»։

Կը կարծենք թէ անտեղի է ենթադրութիւնը։ Բարեգործականի անդամ եւ համակիր ըլլալ եւ չգիտնալ անոր դրամական կացութիւնը, ելքն ու մուտքը, տրամադրելի եկամուտին չափն ու աղբիւրները.— կը նշանակէ գանձանակը դրամ նետել եւ չհետաքրքրուիլ։ Կը նշանակէ չհաւատալ Բարեգործականի ոչ կոչումին, ոչ ալ արժէքին։

Մենք այդքան երբեւէ կամ անգիտակից չենք ուզեր տեսնել Միութեան անդամներն ու համակիրները, եւ կ'ենթադրենք թէ աւելի հիմնաւոր պատճառներ կան ուծանալու եւ ընկրկելու։ Մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, որ գլխաւոր ոսկեհանքն է։

Բայց, մեր գործը չէ պրպտել այդ պատճառները։ Ընդհանրապէս, դժգոհ կամ խրացեկ անդամներուն կ'իյնայ լուսաբանել ասպարէզութիւնը, բուն իսկ Միութեան բարիքին համար։ Թէկ ալ այն երախտագէտ ժամուլին, որ «իւրովսանն» կը ծառայէ Բարեգործականին, փոխան... ազդի կամ բաժանորդագրութեան։

Իբրեւ աւելի մօտ ժողովրդական խաւերուն, եւ իբրեւ մէկ արկալացուցիչը անոր ցաւերուն եւ շահերուն, պարզենք մեր խոցածը միայն։

Գիտնալով մէկտեղ որ, խիճ մը չպիտի խախտի տեղէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Հայրենիք» (3 յունուար).

— «Եթէ խորհրդային իշխանութեան փլուզումին եւ այդ առթիւ կարմիր բանակի փախուստին հետեւանքով Հայաստան կարող է նորէն ենթարկուիլ թրքական յարձակումի մը, այսինքն՝ եթէ 1918ի ողբերգական պատմութիւնը կարող է կրկնուիլ, մի՛թէ աւելի լաւ չէ որ արտասահմանի տարագիրները հոն չղրկենք եւ զանոնք ալ նորէն չդնենք կրակին բերանը։

Այս հարցումը ընողները նախ եւ առաջ կը մոռնան, որ որքան աւելի շատ հայ ըլլայ Հայաստանի մէջ, այնքան աւելի պիտի զօրանայ հայութիւնը հոն եւ այնքան աւելի ուժեղ դիմադրութիւն պիտի կարենայ ցոյց տալ՝ թրքական յարձակման մը պարագային։ Հետեւաբար, *ազգային* գերագոյն շահերը կը պահանջեն որ որքան հնարաւոր է մեծ թիւով հայեր արտասահմանէն Հայաստան երթան

Միւս կողմէ՝ պէտք է նկատի ունենալ, որ մեր տարագիրները արտասահմանի մէջ ազգային պահպանման տեսակէտով ապահով չեն երբեք եւ վաղ թէ ուշ կորստեան են դատապարտուած։ Մինչդեռ Հայաստան փոխադրուելով՝ անոնք ազգայնօրէն շատ աւելի հաստատուն գետնի մը վրայ պիտի ըլլան եւ հայ պիտի մնան։ Մայր հայրենիքի մէջ մեր տարագիրները չպիտի ենթարկուին ապազգայնացման վտանգին, որ ֆիզիքական փճացման վտանգէն նուազ մտահոգիչ չէ հայկական ազգային տեսակէտով։ Ու եթէ հայը պիտի մեռնի օտարութեան մէջ, աւելի լաւ է որ մեռնի իր մայր հայրենիքի հողին վրայ։

Վերջապէս, պէտք է նկատի ունենալ, որ թուրքերու կողմէ նոր յարձակման եւ կոտորածի վտանգին իրական ուժն ու չափը կախուած են բազմաթիւ պայմաններու դասաւորութենէն, որուն ամբողջական պատկերը առաջուընէ դժուար է, անկարելի է մօտաւորապէս իսկ ուրուագծել։ Դէպքերը կարող են այնպէս դասաւորուիլ, որ ոչ ոքի մտքէն իսկ չանցնիր այժմ, հետեւաբար կարող է պատահիլ նոյնիսկ, որ հայ ժողովուրդը նոր կոտորածի մը վտանգին ի սպառ չենթարկուի այլեւս։

Եթէ մենք Դաշնակ վատթարագոյնի խօսքը կ'ընենք՝ հայ ժողովուրդին սպառնացող թրքական վտանգի մասին աճազանգը հնչեցնելով, այդ դեռ չի նշանակեր, թէ վատթարագոյնը անպատճառ, անպայման տեղի պիտի ունենայ։ Վատթարագոյնը միշտ ի մտի ունենանք, որպէսզի ազգովին լաւագոյն կերպով պատրաստուինք գալիք դէպքերու համար։ Իսկ մեր պատրաստութիւնները շատ թերի պիտի ըլլան, եթէ ամէն ճիգ չթափենք զօրացնելու հայերու թիւն ու ուժը Հայաստանի մէջ։»

ՌՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ նորէն ձերբակալելով քննարկեց Սէմանեան կարապետը, որուն արգիլուած էր Ֆրանսա բնակիլ եւ որ պրպտումներ կը կատարէր իր ընկերներու... գրպաններուն մէջ։

ՏԷՍԻՆԷՆ մեզի կը գրեն թէ վերջին պայթումի երեք զոհերէն մէկը հայ չէ, ինչպէս գրած էր «Իւմանիթէ»ն, այլ ալպանացի մը, որուն անունը հնչումով շատ կը նմանի հայկականին (Մաթէո *Անթոնիա*, ոչ թէ Անտոնեան)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ 1507Ի ԴԷՄ 2066 ՁԱՅՆՈՎ

Ընկերվարական մեծ համագումարը, որ հրաւիրուած էր լուծելու համար կառավարութեան մասնակցելու փշոտ խնդիրը, բացուեցաւ շաբաթ օր եւ վերջացաւ կիրակի գիշեր։

Բուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոնց մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդենք առանձին, ժողովը 1507ի դէմ 2066 քուէով, այսինքն 559 ձայնի առաւելութեամբ մերժեց մասնակցութեան տեսակէտը։

Ահա մեծամասնութեան բանաձեւը.

— Համագումարը կը յայտարարէ թէ 1. Հաւատարիմ պիտի մնայ կուսակցութեան Սահմանադրութեան, 2. Թէ կը վաւերացնէ Ազգային Խորհուրդին 1929 հոկտ. 28ի եւ 29ի որոշումը։ 3. Թէ կուսակցութիւնը միշտ պատրաստ է ստանձնելու իշխանութեան պատասխանատուութիւնը, ըլլայ առանձին, ըլլայ կառավարութեան մեծամասնութեան և ղեկավարութեան հետ, իր կողմէ ընտրուած ընկերվարական նախարարներով եւ իր յատուկ դրոշմը կրող ծրագիր մը կիրարկելու համար։ Իսկ ինչ կը վերաբերի ընկերվարականներու հաւանական մասնակցութեան խառն կառավարութեան մը, այդ գաղափարը նախ և առաջ պէտք է մէկդի դնել ներկայ երեսփ. ժողովին համար, իսկ կարելի է նկատի առնել միայն «բացառիկ հանգամանքներու» մէջ, պայմանաւ որ վճռապէս իբր այդ ընդունուին կուսակցութեան գերիշխան մէկ ժողովին՝ համագումարին կամ Ազգ. Խորհուրդին կողմէ։ Վերոյիշեալ երկու պարագաներուն համար, այդ ժողովը ինք պիտի նշանակէ կուսակցութեան ներկայացուցիչները՝ կառավարութեան մէջ։

⁚ Համագումարին ներկայ էին Գ. Վանտէրվէլտ եւ տը Պրուքէր (Պելճիքա), Մոտիլիանի (Իտալիա), Ատլէր (Աւստրիա) եւ ուրիշ բազմաթիւ ընկերվարական գործիչներ եւ կիներ։

Սկսան գործադրել եւ լինել

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.— *Խ. Միութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին նախագահութիւնը որոշեց հրաւիրել գիւղական խորհուրդները՝ հաւաքական գիւղատնտեսութեան շարժումին գլուխն անցնիլ եւ վերակազմել իրենց ամբողջ գործունէութիւնը, լաւագոյն ձեւով վարելու համար հաւաքական հողագործութիւնը։ Խորհուրդները իրաւունք պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ պահելու բոլոր հողերը եւ հսկելու ցորենի մթերման եւ պետութեան հանդէպ եղած ուրիշ պարտականութեանց գործադրութեան։ Գիւղական խորհուրդը պէտք է դիւրացնէ չքաւոր եւ միջակ դասու գիւղացիներու մուտքը հաւաքական գիւղատնտեսութեան մէջ, եւ փակէ դուռները ունեւոր գիւղացիներուն (կուլակ) առջեւ։ Տրուած որոշման համաձայն, գիւղական խորհուրդները պարտաւոր են նոր ընտրութիւններ կատարել, եթէ իրենց անդամները կը մերժեն անցնիլ հաւաքական գիւղատնտեսութեան գլուխը։*

⁚ Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն կը գործադրուի նոր որոշումը։ Տվէրի, Տոմի, Տոմէցի, Օտէսայի շրջաններէն հասած պաշտօնական լուրերու համաձայն, հինգշաբթի օր, հարիւրաւոր ունեւոր գիւղացիներ վռնտուեցան իրենց հողերէն, առանց այլ եւ այլի։ Դիմադրութեան պարագային, Չեկային գործակալները կը միջամտեն անմիջապէս։ Յունուար 25ին, Ուկրայնայի մէկ գիւղին մէջ, 12 գիւղացիներ մահուան դատապարտուեցան, դիմադրած ըլլալով։

Հնդիկներու անկախութեան պայքարը

Համաձայն Լահորի համագումարին որոշման, կիրակի օր Հնդկաստանի բոլոր մասերուն մէջ տօնուեցաւ անկախութեան օրը։ Ամէնէն մեծ ցոյցը տեղի ունեցաւ Պոմպէյի կեդրոնին մէջ։ Ազգային դրօշը պարզուեցաւ եւ «կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը» աղաղակներ արձակուեցան։ Զանազան արարողութեանց ընթացքին, ճառախօսները հրաւիրեցին ժողովուրդը շարունակել պայքարը առանց դադարի եւ առանց բռնութեան, ազատելու համար երկիրը օտար տիրապետութենէ։ Արարողութեան նախագահեց Գ. Փաթէլ օրէնսդիր ժողովին նախագահը, որ յորդորեց ներկաները պատրաստուիլ մեռնելու հայրենիքին համար։

⁚ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, ազգայնական ցոյցերու ընթացքին, մօտ 300 համայնավար բանուորներ կարմիր դրօշակներով յարձակեցան այն ամպիոնին վրայ ուր կը գտնուէին ազգայնական կուսակցութեան գլխաւոր ներկայացուցիչները։

Ցուցարարները փորձեցին վար առնել ազգային դրօշը, անոր տեղը դնելու համար կարմիրը։ Բուռն խառնաշփոթութիւն մը ծագեցաւ եւ հարկ եղաւ օգնութեան հասնիլ քանի մը կիներու, որոնք ամպիոնին վրայ կը գտնուէին։ Համայնավարները յաջողեցան տէր դառնալ ամպիոնին եւ մէկը բուռն ճառ մը խօսեցաւ Կանտիի դէմ՝ զոր ամբաստանեց իբրեւ կուսակից չափաւոր ծրագրի մը։ Ոստիկանները ցրուեցին կարմիրները եւ ազգային ցոյցը շարունակուեցաւ մեծ ոգեւորութեամբ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ ԺԹ.

Գ. Եղիշէ Փափազեանի միջոցաւ Պիսէթր-Փորթ տ'Իթալիի հայրենակիցներէն հաւաքուած	940.—
Հրանտ Մայիսեան	20.—
Panhard-Levasseur ինքնաշարժի գործարանի աշխատաւորներէն	110.—
St. Rambert d'Albonի հայրենակիցներէն	336.—
Հայկուհի Փէհլիվանեան, Վիէն	50.—
Գումար	1456.
ԺԸ. ցանկին գումարը	19,405.65
Ընդհ. գումար	20,861.65

ՆՈՐ ՀԱՍԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՇԱՏ ԾԱՆՐ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ԱՆՕԹԻ ԾԱՐԱՒ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Ազդակ»ին մէջ կը կարդանք (15 յունուար).

— «Անցած շաբթուան ընթացքին Հալէպ հասած են վեց գաղթականներ, որոնք Խարբերդի Հիւսէյնիկ գիւղէն ուղղակի թամբայ եկած են Հալէպ։ Այս վեց գաղթականները եւս, ճամբան, նախորդներու պէս կողոպտուած են եւ շատ թշուառ վիճակի մէջ հազիւ Հալէպ հասած։ Թուրքիայէն սուրիական սահման հասնող վերջին գաղթականներն են ասոնք, որոնց տուած տեղեկութեանց համաձայն, դեռ հազար հոգի կը մնան Խարբերդի մէջ։ Անոնք պատրաստուած են մեկնիլ, սակայն նիւթական միջոցներէ զուրկ ըլլալով, վերջին ծայր անօթի եւ թշուառ վիճակի մէջ, ստիպուած են մնալ հոն։ Նմանապէս այս վերջին եկող գաղթականները կը պատմեն որ Իւրաքանչիւր գիւղի մէջ քիւրտ եւ թուրք պէյերու եւ աղաներու մօտ դեռ բազմաթիւ կիներ եւ աղջիկներ կան, որոնք ստրուկի կեանք մը ունին եւ կը հիւծին օրէ օր։

Գաղթականներու խնամատարական մարմինը, ինչպէս նաեւ ազգային բոլոր վերին շրջանակներն ու քաղաքական կուսակցութիւնները պէտք է մտածեն Թուրքիա մնացած եւ բնաջնջման դատապարտուած մեր քոյրերու փրկութեան մասին, որոնք նիւթական ամէն միջոցէ զրկուած են։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի յունուար 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան 1886ի պարտաթուղթերէն թիւ 101.466ը եւ 1903իններէն 426,487ը. 100,000 ֆրանք շահեցաւ 1911ի պարտաթուղթերէն թիւ 189,981 եւ 5000 ֆրանք՝ թիւ 39,437ը։

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ծննդեան երկու հազարամեակին առթիւ, նամականիշներու գեղեցիկ շարք մը պիտի հրատարակուի Իտալիայ մէջ։ Ականաւոր արուեստագէտներ նմոյշներ կը պատրաստեն արդէն։

ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ համար կազմակերպուած դասընթացքէն շրջանաւարտ եղան քսան հոգի՝ անգլիերէնի եւ քսան հոգի՝ գերմաներէնի համար։ Այժմ իտալերէնի դասընթացք մը պիտի բացուի։

ՏԻԱՐԲԷՔԻՐԻ ընդհանուր դատախազ Ասէմ Սապրի պէյ ձերբակալուած է կաշառակերութեան ամբաստանութեամբ, մօտ օրէն պիտի դատուի։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Պայքար գիւղին դէմ» անցեալ շաբթուան յօդուածովս, պարզեցի ընդհանուր գիծերով, այն իրական կռիւը, որ սկսուած է Խորհրդային Միութեան մէջ, երկու անհաշտ եւ իրարու չհանդուրժող ուժերու կողմէ, յանձինս համայնավարութեան եւ գիւղացիութեան։ Կրկնենք հոս, որ այս կռիւը յայտարարուած է ի պաշտպանութիւն գիւղատնտեսական նոր քաղաքականութեան, կամ աւելի պարզ՝ հաւաքական գիւղատնտեսութեան կառուցման, հին գիւղի փոխարէն։

Անցեալ տարուան վերջին ամիսներուն, Մոսկուայէն սկսած մինչեւ Երեւան, եւ ամենաանշան շրջանի համայնավարական ժողովները «կենդանի» հետաքրքրութեամբ զբաղեցան այս խնդրով։ Առհասարակ ամէն տեղ, մեծ ակնկալութեամբ է որ կը հետեւին այս պայքարի յաջողութեան։ Եւ ընդհանուր լաւատեսութիւն մը, առանց իրական հիմունքներու, վարական ըլլալ կը թուի մեծ եւ փոքր ամէն տիպի գործիչներն ու վարիչները։

Կրինիցկին՝ Անդրկովկասի Երկրային կոմիտէի նոր քարտուղարը իր զեկուցման մէջ կ՚ըսէ.

«Վերջին տարում Գիւղատնտեսութեան կոլլեկտիվացման զարգացումը գերազանցել է ամենալաւ տեսական նախածումներից»։ Եւ աւելի ուղղու գործնելու համար իր յայտարարութիւնը, Ստալինի մէջբերումներով ան կը շարունակէ՝— «Մենք տեսնում ենք, որ գիւղացիութեան հիմնական մասսաները ձգտում են դէպի սկսուած կոլտնտեսական շարժումը, արմատական բեկում առաջացնելով գիւղացիութեան մէջ»։ Այս յայտարարութիւնը որ ամէն բան չէ տակաւին, եւ ոչ իսկ ապացոյց իրենց վերջնական յաղթանակին, պատճառ մըն է սակայն եւ առիթ, կարծելու թէ հսկայական Ռուսաստանը վերածուեցաւ գիւղատնտեսական հաւաքական տնտեսութիւններու։ Եւ արդէն ժամանակը հասած կը կարծէ կրկնելու իր տիրոջը՝ Ստալինի հետեւեալ միտքերը. «Մարդկային պատմութեան մէջ առաջին անգամ խորհուրդներու իշխանութիւնն ապացուցեց իսկապէս իր պատրաստակամութիւնը, իր ընդունակութիւնը՝ սիստեմատաբար օգնութիւն հասցնելու գիւղական մասսաներին»։ Այս յայտարարութենէն դուրս կուգայ նաեւ այն, որ այնինչ մենք կռիւ կը նկատենք գիւղին դէմ, ի միջի ամէն բանէ առաջ գիւղի քայքայումը, համայնավարները ընդհակառակն կը նկատեն բարիք մը, որ առաջին անգամ ըլլալով կառավարութիւն մը յանձն կ՚առնէ «սիստեմատաբար օգնութիւն հասցնել գիւղական մասսաներին»։

Այս բացառիկ շնորհքէն օգտուած են արդէն որոշ շրջաններ առայժմ, բայց կը կարծուի թէ մօտ ապագային բովանդակ Միութիւնը պիտի վայելէ նոյն բարիքը։

Այս հաւաքը ժամանակներու մէջ չէ որ Երեւան կուգայ ալ բոլորին, ինչպէս ըսի քիչ վերը։ Այսպէս օրինակ «Կոլխոզցենտր»ի նախագահ՝ Կամենսկին Մոսկուայի դեկտեմբերեան համագումարի առջեւ կը պարզէ հետեւեալը.

— «Համաձայն դեռ լիովին չամփոփուած տուեալների, մենք մինիմում ունինք 75 հազար կոլլեկտիւ տնտեսութիւններ, որոնք կազմուած մօտ 2 միլիոն անհատական տնտեսութիւններից, շահագործում են 8 միլիոն հեկտար հող։ Մէկ ու կէս կամ երկու տարուց յետոյ հացահատիկների մշակութեամբ պարապող ռայոններում ամբողջութեամբ կոլլեկտիւացման կ՚ենթարկուին բոլոր միջակ ու չքաւոր տնտեսութիւնները» («Պրավդա» 7 դեկտ. 1929)։

Այս տուեալին, «լիովին չամփոփուած տուեալները» եւ յառաջացած լաւատեսութիւնները իրական արժէք կրնային ունենալ այն ժամանակ միայն, եթէ պարզուէր օրինակ՝ գիւղատնտեսական արտադրութեան համեմատական պատկերը կոլլեկտիւացման ենթարկուած շրջաններուն. ճշդելով հոն հողի տարածութիւնը, մարդկային եւ նիւթական սպառուած դրամագլուխը, եւ ստացուած արդիւնքը։ Առիկա կ՚ըլլար ո՛չ միայն իրական հաշուետուութիւն, այլ եւ լաւագոյն միջոցը, իրենց քաղաքականութեան պաշտպանութեան։ Աւելի զատ հոս որքան ալ ըսուած ըլլայ թէ երկու տարուան մէջ «կոլլեկտիւացման» պիտի ենթարկուին հացահատիկներու մշակութեամբ պարապող շրջանները, չէ ըսուած սակայն որքա՞ն տարածութիւն ունին, ըստ իրենց հաշիւներուն այդ շրջանները, եւ որքա՞ն անհատական տնտեսութիւններով։

Այս բոլոր պահանջներու լրացումը սակայն պիտի ըլլար հաշուետուութիւնը այն անհատ աղէտին սոր հնգամեայ ծրագրի եւ գիւղերու ընկերվարացման ձեւին տակ. բանադատելով ընթացքով դէպի կործանում կ՚առաջնորդէ միլիոնաւոր մարդիկ. նոյնիսկ հարցական դարձնելով ռուսական վիթխարի պետութեան կեանքը։» (Գ. Կերենսկի զեկուցս. «Յառաջ» 23 յունուար)։

Առանցմէ զատ կան սակայն իրական եւ լուրջ վտանգներ, մատնանշուած իրենց իսկ հեղինակութիւններէն։

Ամէնէն առաջ գիւղի հաւաքական տնտեսութիւններու յաջողութեան մէջ մեծ եւ ճակատագրական տեղ է վերապահուած գիւղատնտեսութեան մեքենայացումին։ Երկրորդ՝ աշխատանքը կազմակերպել նոր պահանջներու համաձայն, որպէս անմիջական արդիւնք մեքենայացումին, եւ երրորդ՝ լայն նիւթական միջոցներ։ Եւ կամ ինչպէս կ՚ըսէ մեզի արդէն ծանօթ Կամենսկին՝

—«Անհրաժեշտ է, նախ՝ կազմակերպել կոլտնտեսական շինարարութեան տեխնիկան, երկրորդ՝ կազմակերպել աշխատանքը կոլտնտեսութիւններում եւ երրորդ՝ նիւթական բազա ստեղծել կոլտնտեսական շինարարութեան համար»։

Առաջին անհրաժեշտութեան համար նոր Կամենսկին կ՚ըսէ՝ «Մենք առայժմ հնարաւորութիւն չունինք ամբողջութեամբ մեքենայացնել կոլտնտեսութիւնները եւ ստիպուած ենք դեռ օգտագործել գիւղատնտեսական հին ինվենտարը»։ Սակայն համայնավարութիւնը դժուարութիւններ չի ճանչնար առհասարակ, բոլոր անհրաժեշտ պակասութիւնները թուելով մէկտեղ անոնք լիայոյս են անոնց յաղթահարման։ Իսկ մինչ այդ ծրագիրները կը փոխարինուին իրական պահանջներուն։

Վերջին շրջանի ծանօթ կեղեքումները որ սկսուած է եկեղեցական զանգակներու եւ արժէքաւոր անօթներու բռնագրաւումով, եւ մինչեւ իսկ ամուսնական մատանիներու թալանով, ապացոյց է մեր վերը յիշած պարագային։

Աւելի պէտք է եզրակացնել սակայն, որ համայնավարութիւնը այս նոր «սոցիալիստական բարենորոգումը» գլուխ բերելու համար ոչ միայն հաշուառած է «միլիոնաւոր մարդկանց (գիւղացի աշխատաւոր զանգուածի) գաղափարին հետ, այլեւ ան որոշած է քամել երկրի բովանդակ հարստութիւնը։

Այս բոլորէն անկախ փոքր նայուածք մըն ալ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող հաւաքական տնտեսութիւններու վրայ, գլխաւորաբար մեր հայկական շրջաններէն։

Առաջին իսկ քայլին հոս ես նկատուած է «կուսակցական խեղաթիւրման դէպքեր, որոնք մեծ յափով խանգարում են կոլխոզ շարժման յաջողութիւններին» կ՚ըսէ։ Վարդանեան «Պրոլետարի»ի մէջ գրած իր յօդուածովը (7 դեկտ.)։

Կուսակցական գծի խեղաթիւրման բազմաթիւ փաստերէն կը յիշուի՝

ա) «Միջակի (գիւղացի) թերգնահատման դէպքեր, որ հարուածում է թէ կոլխոզների առաջ գնալուն եւ թէ կուսգծին։ Այս դիտողութեան իբր օրինակ կը յիշուի հաւաքական տնտեսութիւն մը, կազմուած քառասուն տնտեսութիւններէ, չքաւոր եւ բատրակ, «իր մէջ միայն երկումիջակ տնտեսութիւն» ունենալով։ Սակայն այս երկու տնտեսութիւնն ալ կը քաշուին հաւաքական տնտեսութիւններէ «կոմերիտականներին եւ մի քանի կուսակիցներին վերաբերմունքի հետեւանքով»։ Աւելի զատ այս նոյն «Կոմերիտականներն ու կուսակիցները» կը պահանջեն «տնտեսական հաւասարեցում» պարագայ մը որ «միանգամայն սխալ է» ըստ Հ. Վարդանեանին։

բ) «Այլանդակող երեւոյթներից ուշադրութեան արժանի է նաեւ այն, որ կոմերիտականները մի այլ կոլլեկտիւում (Ն. Դարեան) կարծել են, որ կոլլեկտիւի մէջ մտնելով, ընտանիք կ՚ունենան սեռական կեանքը եւս կոլեկտիւ կերպով անցկացնել» (ընդգծումը իմն է Ս. Թ.)

«Բացի այլանդակող երեւոյթներէն, կան եւ նկատուել են մի շարք թերութիւններ։ Անհասարակ անհամերաշխութիւն, թալֆայութիւն, ծուլութիւն եւ կոլեկտիւի աշխատանքին խուսափումը ընդհանուր երեւոյթներ են։ Այս թերութիւնները արդէն աւերներ են գործած Աբաթարի, Փարաքարի եւ Զանգիբասարի շրջանի Ջաֆարաբաթի կոլեկտիւներու մէջ։

Եւ այս բոլորի մէջ գլխաւոր յանցանքը առհասարակ կը ծանրանայ կոմերիտականներու վրայ։ Անոնք ընդհանրապէս հեռու կը մնան հաւաքական տնտեսութիւններէն իսկ երբեք ստանձնած կը սկսին պէկուձել «կոլեկտիւի ներքին կեանքը», իրենց քմահաճ եւ յաճախ անթոյլատրելի պահանջներով։

Որքան ալ խոշոր երեւոյթներ չընդունինք այս իրողութիւնները, հիմնականը բոլորէն, այն է որ գիւղացին ո՛չ միայն ի վիճակի չէ իւրացնելու համայնավարական վարդապետութեան այս էջը, այլեւ եթէ ի վերջոյ ալ ստիպուած ըլլայ, կ՚առաջանան նաեւ այնպիսի այլանդակութիւններ, որոնց մէկ քանին նշեցինք տեսանք քիչ վերը։

Բայց ի՛նչ արժէք ունին այս աղաղակող իրողութիւնները, եւ կամ իրենց իսկ խոստովանութեամբ բազմաթիւ այլ դժուարութիւններ, որոնք խոչնդոտ են հաւաքական տնտեսութիւններու զարգացման, այս բոլորին դէմ կեցած է Ստալինն եւ իր խմբակները, որոնք ամենավճռական թերթերու գնով որոշած են քանդել գիւղն ու գիւղացիութիւնը յանուն գիւղական «սոցիալիզմի» կառուցման»։

Եւ այսպէս, ինչո՞ւ չէ, որ մեր ալ լսենք պիտի, որ համայնավարութիւնը յաջողեցաւ իրականացնել Խորհրդային Միութեան մէջ հաւաքական գոյացմը եւ թշուառութիւնը, «ընդգրկելով իր մէջ միլիոնաւոր գիւղացիներ» ի փառս Լենինի վարդապետութեան...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Մեղրիի 70 տարեկան ծերունի քահանային սպանութիւնը հայ կոմունիստներու ձեռքով.— Խալիլ բէկի սպանութիւնը եւ կաբիլի խումբը.— Ինչո՞ւ Թուրքին չես տար աղջիկդ».— Հայ եւ Թուրք բոլշեւիկները.—

ՓԱՐԻԶ, 10 յունուար.— Վերջերս Լեռնահայաստանի եւ առհասարակ Սիւնեաց աշխարհի (Ղարաբաղ) մասին շատ տխուր լուրեր եւ տեղեկութիւններ կը հասնին։ Վստահելի աղբիւրներէ կը քաղեմ հետեւեալ լուրերը, եւ առանց որեւէ խորհրդածութեան կը ներկայացնեմ դէպքերն ու փաստերը։

Ամէնէն առաջ ըսենք, որ Լեռնահայաստանի մէջ տնտեսական ծայրայեղ թշուառութիւն կը տիրէ։

Ահա թէ ինչպէս կատարուած է Մեղրիի եօթանասուն տարեկան խաչատուր ծերունազարդ քահանային սպանութիւնը։ Դեկտեմբերի մէջ, կիրակի առաւօտ մը, Մեղրիի եկեղեցին լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։

Քահանան, հանդերձները հագնելէ յետոյ, սեղանին առջեւ կանգնած պատարագ կը մատուցանէր։ Ցնծնելով խուռն բազմութիւնը եւ յուզուելով կը սկսի ոգեւորութեամբ քարոզ մը խօսիլ։ Խումբ մը հայ բոլշեւիկներ, (կամ բէկէզներ) որոնք եկեղեցւոյ մէջ անպատկառ կեցուածքով կը դիտէին քահանան, յանկարծ իրարու կը մօտենան, կը փսփսան եւ մէկը մովզէր ատրճանակը քաշելով կ՚ուղղէ դէպի քահանան։ Գնդակները կը խոցեն եւ քահանան թաւալելով կ՚իյնայ սեղանին վրայ։ Ոճրագործներն խոյս կը փախչին, իսկ ժողովուրդը խուճապի կը մատնուի։ Հոս, աղմուկ ծերունի քահանային դիակին առջեւ։

Հակառակ Մեղրիի Չեկայի արգելքին, նոր նահատակին յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կը կատարուի աննախընթաց շուքով եւ ժողովրդական, հակաբոլշեւիկեան ցոյցերով։ Մինչեւ անգամ շրջակայ գիւղերէն յուղարկաւորներ եկած են։ Թաղման ժամանակ ո՛չ մէկ բոլշեւիկ չէ համարձակած տունէն դուրս ելլել։

Քահանայի դագաղին վրայ, գերեզմանատան մէջ, հայ երիտասարդ մը յուզիչ եւ խրախուսիչ դամբանական մը կը խօսի։ Ներկաները կ՚ուխտեն լուծել քահանային վրէժը։ Հայագէտ Թուրք մը, որ ներկայ եղած էր դէպքերուն, կը պնդէ թէ դամբանախօս երիտասարդը, քահանայի թաղման յաջորդ օրը, կրցաւ իր բոլորտիքը հաւաքել բազմաթիւ ըմբոստ երիտասարդներ, յաջողած է սպանել՝ կարգ մը չեկիստներ եւ բոլշեւիկներ։ Գիւղացի կիներ եւ աղամարդիկ՝ իսկապէս յուզուած, կ՚աղաղակեն

— «Էդ կարմիր դէլերը, ըլհամ էն օրը վըռ (տա) ըն գիրով (դրած) մըր հողըմը, ինը բերաքեաթը քաշվեց. ընդըռանց քեօքը կըտրուի»։

*** Դեկտ. 24ին... էն գրուած նամակէ մը կը քաղեմ հետեւեալ լուրերը.

Խաչքեղտիւք գիւղի մէջ տեղի ունեցած է ծանր կռիւ մը։ Բոլշեւիկները գաղտնի եւ յանկարծակի կ՚անյայտացնեն քեօռբալու Խալիլ բէկը, որուն 10 չափահաս տղաները, խելոյն գիւղի մէջ դիրք կը բռնեն եւ երեք օր կռիւ կը մղեն բոլշեւիկներու դէմ։ Կռուի ընթացքին կը սպաննուին 7 եւ կը վիրաւորուին 3 բոլշեւիկ զինուորներ։ Ըմբոստներու դիրքը կը պաշարուի բոլշեւիկ զինուորներով։ Ամպոտ գիշեր մը, 10 եղբայրները կը փորձեն փախչիլ, ճեղքելով պաշարման շղթան։ Բոլշեւիկներու համազարկով եղբայրներէն չորսը կը սպաննուին, իսկ վեցը կը փախչին դէպի սար։ Վեց եղբայրներուն կը միանայ նաեւ իրենց միակ քոյրը՝ Հէյրանը, իր նշանած Դարիլ անունով երիտասարդին հետ։ Ցեառյ այս խումբին կը միանան նաեւ 30—35 Թուրք երիտասարդներ, որոնք ազատակէշ խումբեր կազմած կը հարուածեն աջ ու ձախ։ Թուրք գիւղացիները սիրով կը հիւրընկալեն այս ըմբոստներու խումբը, որուն նշանաբանն է։

« Օ քի բոլշեւիքա գիւլյա աթըր, Օ բըզա կարդաշ դիր»։ (Ով որ բոլշեւիկի դէմ գնդակ կ՚արձակէ, նա մեր եղբայրն է)։

*** Քարաշամ կոչուած գիւղին մէջ, Թուրք բոլշեւիկ մը կը սիրահարուի նշանուած հայ աղջկան մը, որուն նշանածը գացեր էր Բագու։ Աղջիկը կը մերժէ Թուրքին կին դառնալ։ Ծնողներն ալ իրենց կարգին կը հակառակին։ Ըփացած Թուրք բոլշեւիկը չկրնալով տանիլ այս վիրաւորանքը, օր մը կը սպաննէ աղջկան հայրը։ Չեկան կը ձերբակալէ թէ ոճրագործը եւ թէ աղջիկն ու մայրը։ Չեկայի քննութիւնը կը յանգի այս եզրակացութեան.

— «Որովհետեւ աղջիկն ու ծնողները, ամուսնական եւ
րային հարցի մէջ ազգայնակ
րութիւն գրած են, հետեւ
յանցաւոր են եւ պիտի մնան
տի մէջ, իսկ ոճրագործը ազ
Մայր ու աղջիկ բաւական
բանտին մէջ մնալէ յետոյ
յաջողին փախչիլ եւ Ար
անցնելով կուգան Պարսկաս
իրենց հայրենի գաւառը՝
գաղ։ Իսկ աղջկան նշանած
Հ..եցին, երբ Բագուէն վերա
նալով կը լսէ այս բոլորը,
վերցնելով կ՚երթայ նախ կ
նէ գիւղի կոմիսարէն յետոյ
բագործ Թուրք բոլշեւիկը
պա սար կը բարձրանայ։

*** Ղարաբաղ- Զանգ
ժողովուրդը ծանր տառապ
րու ենթակայ է այժմ.
ծանր է մանաւորապէս հա
գացիներու վիճակը։ Ըսոնք
սարսափելի
բոլշեւիկներու ձեռքէն։
բոլշեւիկը խնայող եւ փախ
է Թուրք գիւղացիներու
Նոյն բարեգակամ
մունքը ցոյց կուտան
բոլշեւիկները Թուրքերու
Իսկ հայ եւ Թուրք բոլշ
անխնայ եւ սարսափելի
յերու հանդէպ։

Այս բնորոշ իրողութ
ցոյց կուտայ թէ հայ բ
ները «Քսն զգայնապաշտ
եւ կատարեալ չարիք
տուհաս դարձած են հա
վուրդի գլխին։

ԿՈՐ

ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ ՏՐՈՒԱԾ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱ

Կիրակի օր ծանուցեցինք թէ ֆրանսական կառավարութեան վաւերացուցած է Ժընեւի մէջ կնքուած համաձայնութիւնը ռուս գաղթականներու իրաւական կացութեան մասին։ «Journal Officiel»էն կը թարգմանենք այդ առթիւ եղած տարակութիւնները, եւ նախագահական հրովարտակը.

ՓԱՐԻԶ, 13 Յունուար

Տէր Նախագահ,

1928, յունիս 28, 29, 30ին, Ժընեւի մէջ տեղի ունեցաւ միջկառավարական խորհրդակցութիւն մը, ուսումնասիրելու համար գաղթականներու իրաւական կացութեան կապուած հարցեր եւ առաջարկելու համար միջոցներ, որոնք բարելաւէին անոնց հանդէպ կիրարկուող վարչաձեւը։

Այս խորհրդակցութիւնը խմբագրեց 10 պետութեանց կողմէ ստորագրուած երկու համաձայնագրեր, մէկը՝ ռուս եւ հայ գաղթականներու իրաւական կացութեան վերաբերեալ, միւսը՝ ռուս եւ հայ գաղթականներու ի նպաստ ձեռք առնուած միջոցները ուրիշ գաղթականներու եւս կիրարկելու համար։ Խմբագրուեցաւ նաեւ համաձայնագիր մը, Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու սպասարկութեանց պաշտօնավարութեան վերաբերեալ։ Այս համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ եւ վաւերացուեցաւ Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի կողմէ, կարգ մը վերապահումներով։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը իր 21 եւ 23 սեպտ. 1929ի նիստերուն մէջ, առաւ կարգ մը որոշումներ գաղթականներու մասին եւ կառավարութիւններէն խնդրեց գործադրութեան դնել այս կարգադրութիւնները ու համաձայնագիրը, ինչպէս նաեւ 5 յուլիս 1922ի, 31 մայիս 1924ի, եւ 12 մայիս 1926ի կարգադրութիւնները։

1928 յունիս 30ի կարգադրութիւններն ու համաձայնութեան տրամադրութիւնները նշանակելի բարեփոխում մը կը մտցնեն
գաղթականներու վիճակին
գաղթականներու կողմէ
թայթուած կարգ մը
թուղթերուն համար
ներուն եւ վարչութիւններ
տան վաւերականութեան
խիքներ։ Պատշաճ է ընդ
թալ Ազգերու Դաշնակց
բաղձանքին եւ զանոնք
դրութեան դնել։ Ահա
պատիւ ունինք ձեր
թեան ենթարկելու ներկայ
դեկագրին կից հրովարտա

Ֆրանսայի եւ
կողմէ ստորագրուած համ
նութիւնը մէկ եւ միւս
մէջ կը փոխարինէ՝ ռուս եւ
գաղթականներու իրաւակ
ցութեան վերաբերեալ
դրութիւնը։

Ռուս եւ հայ գաղթ
րը կարելիութիւնը չունի
թայթելու այն փաստաթ
րը, որոնց պէտք ունին
համար իրենց քաղաքայ
ւունքները եւ չեն կրնա
օժանդակութիւն ստանա
չդիմեն զիրենք ճանչցող
նատուններուն, որոնք կր
ւերացնել անոնց յայտ
թիւններն ու փաստաթուղ

Այս պաշտօնատուներ
թականներուն կուտան
նութիւնն ու ազգութիւ
տառող վաւերաթուղթեր
այսպէս կրնան ստանալ
թեան արտօնագիրը եւ
նալու կամ իրենց քաղ
իրաւունքները հաստատ
տուն պաշտօնագիրները։

Նոյնպէս, այս պ
տունները ի վզրու են հա
ռուս նախկին եւ Թուրք
վարութիւններուն կողմէ
թուղթերուն վաւերակա

...ւերջապէս, այս կազմակեր-
...թիւնները Փրանս. կառավա-
...թեան քով, կ'օժանդակեն գաղ-
...գիւղներուն, երբ անոնք գի-
...մ կ'ընեն իրենց միջնորդու-
...ն, զիրենք առաջնորդելու
...յանձնարարելու համար։

Այս կերպով, գաղթականա-
...պաշտօնատուններ ամենէն
...ծառայութիւնները կը մա-
...տուցանեն։

...պէտք է թոյլ տալ որ անոնք
...ենեն, առանց բան մը փոխելու
...անց ներքին կազմակերպու-
...թեան, անոնց իրաւասութիւննե-
...ն մէջ, ճանչնալ՝ մինչեւ
...սօր անոնց կողմէ տրուած
...ւերաթուղթերուն արժէքը։

Եթէ յետագային, փափաքե-
...գտնար փոփոխութիւններ
...ցնել այս պաշտօնատուններու
...երչական եղանակին մէջ, այդ
...պիտի ըլլար միմիայն հաւանու-
...թեամբ կառավարութեան, որմէ
...խուժ պիտի ունենայ տրուելիք
...ճիրը։

Այս կացութիւնը պահպան-
...ու համար է որ, 1928 յունիս
...30ի համաձայնութիւնը ստորա-
...ողները վերապահում մը... բայց
...գաղթականական պաշտօնատու-
...երը միայն կէս-պաշտօնական
...անգամանք մը կրնան ունենալ.
...անց տուած պաշտօնաթուղթերը
...անոնց կատարած գործողու-
...թիւնները՝ արժէքը չունին պաշ-
...տօնական գործողութիւններու։

Թոյլ տալու համար որ պէտք
...ած պարագային գաղթական-
...երն տանան եւ դատարաններու
...ւ վարչութիւններու կարենան
...ներկայացնել պաշտօնա-
...թուղթեր, որոնք նոյնքան վաւե-
...րական ըլլան որքան հիւպատոսնե-
...րու կողմէ տրուածները, Գաղթա-
...կանաց Բարձր Քոմիսէրը Փրան-
...սական կառավարութեան մօտ պի-
...տի նշանակէ ներկայացուցիչ մը,
...որ 1928 յունիս 30ի համաձայ-
...նագրով, իրաւունք պիտի ունենայ
...պաշտօնական վաւերականութիւն
...տալու գաղթականական պաշտօ-
...նատուներէն բխած փաստաթուղթե-
...րու։ Յարմար է որ այս ներկայա-
...ցուցիչը Փրանսացի ըլլայ, դիւրա-
...ցնելու համար զանազան վարչու-
...թեանց հետ յարաբերութիւնները։

Բարձր Քոմիսէրին ներկայա-
...ցուցիչը իրաւունք չպիտի ունենայ
միջամուխ ըլլալու պաշտօնատուն-
ներուն գործունէութեան, անոնց
...տեղ տալու վաւերաթուղթեր, եւ
միայն պիտի վաւերացնէ անոնցմէ
բխած փաստաթուղթերը։

Արդէն յաճախ Բարձր Քոմի-
սէրին ներկայացուցչին վիզան
չպիտի պահանջուի։ Այն առեն
միայն պէտք պիտի ըլլայ երբ
վաւերականութիւն պահանջուի։

Գաղթականական պաշտօնա-
տունները պիտի շարունակեն գան-
ձել ոչ-չքաւոր գաղթականներու
կողմէ տրուած տուրքերը։ Բարձր
Քոմիսէրին կողմէ գանձուելիք
տուրքերը պիտի նշանակուին Ար-
տաքին Նախարարութեան եւ Ազ-
գերու Դաշնակցութեան գաղթա-
կանաց Բարձր Քոմիսէրին միջեւ
համաձայնութեամբ։

(Շար.)

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱ՞ՆՆ ԱԼ ԱՂՔԱՏՑԱՒ

Բարեգործականի կեդր. գրա-
սենեակէն ստացանք ընդարձակ
զեկոյց մը (20 յունուար), որ
դառնօրէն կը գանգատի իր նիւ-
թական անձկութենէն։

Կը հրատարակենք էական
մասերը.

— «Հ. Բ. Ը. Միութիւնը սե-
փական միջոց չունի։

Կա՛մ իր հիմնադրամները ու-
նի, որոնց ոչ մայր-գումարին
կրնայ դպչիլ եւ ոչ ալ եկամուտ-
ները իրենց կանխորոշ յատկա-
ցումէն շեղեցնել։

Այսօր, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը
տարեկան շուրջ 50.000 անգլ.
ոսկիի անհրաժեշտ պէտք ունի,
կանգուն պահելու համար իր որ-
բանոցները, դպրոցները, կայան-
ները, դարմանատուները, ար-
հեստանոցները եւլն., եւ շատ
աւելին՝ որպէսզի կարենայ ը-
նել աւելին, այսինքն նպաստ
հասցնել աղէտեալին, մղում
տալ գաղութներու մէջ ազգա-
յին մշակոյթին, քաջալերել ներ-
գաղթը եւ ստանալ Հայաստա-
նի վերաշինութեան, պաշտպա-
նել երէկի որբերու դժբախտ
սերունդը եւ առհասարակ գաղ-
թական երիտասարդութիւնը
կեանքի սայթաքումներուն, ինչ-
պէս իրենց վրայ խուժող հիւան-
դութեանց դէմ, եւլն.։

Եւ ասոր փոխարէն, ի՞նչ կը
գանձէ ան ժողովուրդէն։

Իր արձանագրուած 10,000
անդամները եւ ոչ անդամ բարե-
կամները տարին 15—17,000
անգլ. ոսկիի օգնութիւն մը կ'ը-
նեն միայն, իր բոլոր մասնաճիւ-
ղերուն լարուած աշխատու-
թեամբը եւ ընդարձակ պրոպա-
գանդի մը կազմակերպութեամ-
բը, եւ այդ գումարին կէսը հա-
զիւ պիտի բաւէր միայն եւ
միայն Պէյրութի Քէլէկեան Սա-
նուան որբանոցներու տարեկան
ծախքին՝ զոր հայ ժողովուրդին
լուծայուքը կը պահէ ու կը վարէ։

Արդարեւ, 1926ին գանձուած
անդամավճարն է 5913 ոսկի, իսկ
որբերու եւ այլ նպաստներու
հասոյթը 11,745, համագումար
17,658։ 1927ին, անդամավճար
5839 եւ զանազան 9567, հա-
մագումար 15,406 ոսկի։ 1928-
ին, անդամավճար 6380 եւ զա-
նազան 10,019, համագումար
16,399 ոսկի։

Ո՞վ կարող է ըսել որ Հ. Բ.
Ը. Միութեան նման ընդարձակ
կազմակերպութիւն մը, որ վար-
չական եւ այլ ծախքեր ունի
կարեւոր կեդրոններու մէջ, կըր-
նայ հրաշք գործել այսքան փոքր
գումարով մը, որ աննշան է պար-
զապէս, երբ բաղդատենք ազգա-
յին կարիքներուն եւ Միութեան
նպատակներուն հետ։

Բարեբախտաբար նպաստի
արտամադրելի վարկեր ունէր պա-
հեստի, զոր կրցաւ օգտագոր-
ծել այս վերջին տարիներու ըն-
թացքին, բայց, աւա՜ղ, անոնք
ալ սպառած են այլեւս, որով օ-
րը օրին ապրելու եւ գործելու
հարկին տակ կը գտնուի ան։ Չի
մոռնանք սակայն ըսելու թէ
այդ գումարէն դուրս կը թողունք
հանգանակութիւնները, որոնց
երբեմն կը ստիպուինք դիմել,
մանաւանդ աղէտներու առթիւ,
որովհետեւ անոնք որոշ նպատա-
կի մը կը ծառայեն միայն, ինչ-
պէս Շիրակի աղէտեալներուն
համար 1926ին 7068 անգլ. ոս-
կի գանձուած է, եւ 1927ին 14
հազար 214 ոսկի, Ներգաղթի
համար 1926ին 13578 ոսկի,
Նուպարաշէնի համար 1927ին
581 եւ 1928ին 7707 անգլ. ոս-
կի։ Ասոնք ալ կը նմանին, ի-
րենց բնոյթովը, հիմնա-
դրամներու եկամուտներուն ա-
րոնց ոչ ոք պիտի համարձակէր
դպչիլ, տարբեր նպատակի մը
յատկացնելու համար, որքան
ալ ստիպողական ըլլայ։

Առաջ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը
գրեթէ միակն էր որպէս գաղու-
թային կազմակերպութիւն, եւ
սրտցաւ Հայեր անվարան անոր
գանձանակը կը դնէին իրենց
լուման։ Մկրտութեան, հարսանիքի,
մահուան առթիւ իրեն միայն
կ'ուղղուէին կտակաւոր նուիրա-
տուութիւնները, որ կարեւոր
գումար մը կը յանգէին տար-
ւոյն վերջը։ Այսօր, անթիւ եւ
անհամար ընկերակցութիւններ,
փոխանակ ուժերու համադրու-
թեան եւ համերաշխ գործակցու-
թեան սկզբունքը նուիրագործե-
լու, սկզբունք որ Հ. Բ. Ը. Միու-
թեան հիմքը կը կազմէ, իրենց
անջատողական գործունէու-
թեամբը պատճառ կ'ըլլան որ
Միութեանս սովորական հա-
սոյթները զեղչուին եւ այդ հա-
մեմատութեամբ ալ անոր օգ-
տակարութիւնը զեղչուի։ Ամե-
րիկայի Մասնաճիւղերը, որ
Միութեան գլխաւոր աղբիւրը
կը կազմէին, 1926—28
շրջանին իբրեւ անդամավճար և
յօգուտ որբերու եւլն. գանձած
են միայն 48,685, 60,775 եւ
37,982 տոլար։ Այս վերջին
գումարը ըլլալով 1928ի արա-
մադրելի հասոյթը, վարչական
եւ այլ ծախքերը զեղչուելէ վերջ
ի՞նչ հրաշքներ գործելու կարող
կ'ըլլայ՝ Միութեանս կարեւորա-
գոյն շրջանակին ընծայաբերած
այն նիհար օժանդակութիւնը։
Ակնյայտնի է որ բոլոր մասնա-
ճիւղերուն եւ անդամներուն ճի-
գէն եւ զոհողութենէն կախում
ունի Միութեանս աւելի լայն
չափով ծառայութիւնը։

Ն. ՏԷՐ ԱԿՈՐՕՖԻ ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Տեղական թերթերը կը գրա-
ղին նորէն հայութեամբ...
յանձին Տէր Ակորօֆ անուն
մէկու մը։ Հերոսը 65 տարու
մէկն է, որ շնորհիւ հզօր ու
խարեբայական երեւակայու-
թեամբ մը, հիւսած է առաս-
պելական հարստութեան մը
պատմութիւնը որուն անշուշտ,
ինք միայն չէր հաւատար. բայց
անով կրնար ճոխ ու լայն ապ-
րուստ մը ապահովել։

Ահա այդ պատմութիւնը։

Տէր Ակորօֆ ստիպուեցաւ
գաղթականի ճամբան բռնել
ռուսական յեղափոխութեան հե-
տեւանքով. բոլշեւիկները բռնա-
գրաւեր էին իր հարստութիւնը։
Բայց ժառանգորդ էր հսկայ հա-
րստութեան մը, բաղկացած գո-
հարներէ, արժեթուղթերէ, որոնց
գումարը կը հասնէր առնուազն
100 միլիոնի...։ Կտակարարը
կոմսուհի Իվանովսկայա՝ կը հա-
լածուէր Չեկայի կողմէն, որ
անընդհատ կը պահանջէ անկէ
երեւան հանել գանձին թաքս-
տոցը։ Կոմսուհին կը յամառի
հերոսաբար ու իբր պատիժ Չեկան
կը վտարէ զայն Սիպերիա ուր
կը մեռնի, կանոնաւոր կտակով
մը ժառանգորդ նշանակելով իր
մէկ ազգականուհին եւ Տէր
Ակորօֆը։

Եւ ահա պատմութեան եր-
կրորդ մասը։ Հարստութիւնը
ամուր ու ապահով ձեռքերու
մէջ է եւ փոխադրուած Ամերի-
կա. իսկ կտակը, շնորհիւ հա-
ւատարիմ ռուս ծանօթի մը,
կարելի եղած է մահամերձ կոմ-
սուհիին ձեռքէն առնել, պահել
հազարումէկ խորամանկութիւն-
ներով եւ վերջապէս փախցնել
Չեկայէն, ու անցնիլ Զուիցե-
րիա։ Այս հերոսական գործողու-
թիւններէն յետոյ, հաւատարիմ
Ռուսը կը փնտռէ ժառանգորդ-
ները եւ կը գտնէ Տէր Ակորօֆը
Պրիւքսէլի մէջ։ Բայց երկրորդ
ժառանգորդը՝ կոմսուհիին ազ-
գականուհին երեւան չէ ելած,
այնպէս որ Տէր Ակորօֆ, համա-
ձայն կտակի տրամադրու-
թեան չի կրնար հարստութեան
բաժնին տիրանալ, անոր բա-
ցակայութիւնը։ Փնտռուեցաւ։ Կը
հաստատուի որ ան դեռ Ռուս-
իա կը մնայ։

Պէտք է զայն փախցնել ամէն
գինով։ Այս նպատակով եւ յե-
տոյ, հարստութիւնը շահագոր-
ծելու համար զուիցերիացի դրա-
մատէրներ կազմած են ընկերու-
թիւն մը եւ արդէն մէկ քանի
միլիոն յանձնած իբր կանխա-
վճար՝ Տէր Ակորօֆի... բայց
դրամատէրները ի վերջոյ կը
պաղին եւ կը սկսին սեղմել
իրենց քսակները, Տէր Ակորօֆ
այն առեն ղեկը կը դարձնէ դէ-
պի այրի Տիկին Ռուվիէ, կինը
Մորիս Ռուվիէի որ եղած է
Ֆրանսայի վարչապետ։ Տիկինը
կը հետաքրքրուի գործով, կ'օգ-
նէ Տէր Ակորօֆի որ փոխատու-
ներ գտնէ, մինչեւ խաբէութեան
մը հոտը կ'առնէ ու կը դիմէ
ոստիկանութեան։

Տէր Ակորօֆ ձերբակալուած
է, բայց հիւանդ ըլլալով փոխա-
դրուած է Ֆրէնի հիւանդանոց-
բանտը եւ դեռ կարելի չէ եղած
հարցաքննել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Մէկ տարիէ ի
վեր՝ Վալանսի ազգային կեանքը
շատ խաղաղ կ'ընթանայ։ Թերեւս
որ ոչ մէկ շրջան այնքան խաղաղ
է, որքան Վալանսը։ Գաղութիս
թիւը հետզհետէ կը ստուարանայ։
Այժմ կը հասնի 3,200ի։ Բոլոր
կազմակերպութիւնները եւ ժողո-
վուրդը իրարու հետ կ'ապրին հա-
մերաշխ։ Ոչ մէկ դէպք պատահած
է։ Միայն ռամկավար 10 հոգի-
նոց մասնաճիւղը երբեմն ջուր կը
պղտորէ, շինծու լուրեր թխելով,
բայց ոչ կարգադրող կայ, ոչ ալ
հետաքրքրուող։

Ունինք փոքր մատուռ մը
քահանայով, որ շաբաթը մէկ օր
դաս կուտայ 90 հայ փոքրիկ-
ներու, բոլորովին ձրի։

Ազգ. Վարչութեան շրջանը
լրացած ըլլալով, խորհրդակցու-
թեան հրաւիրուեցան երեք կու-
սակցութեանց ներկայացուցիչ-
ները։ Կը նախագահէր Պատ. Քհն.։
Ներկայ էին Ազգ. Վարչութեան
անդամները եւ Դաշնակցութեան,
Ռամկավարներու եւ Հնչակեաննե-
րու ներկայացուցիչները։ Ժողովը
նշանակեց II հոգիէ բաղկացեալ
յանձնախումբ մը, ընտրական
գործերու ընթացք տալու համար։
Դարձեալ Ազգ. Վարչութիւնը նա-
մակներով հրաւիրեց ընդհանուր
յանձնախումբին անդամները, ո-
րոշապէս կարգադրելու համար
ընտրական գործը։

Դեկտ. 25ին Ազգ. Վարչու-
թեան եւ ընտր. Յանձնախումբի
խառն ժողովը տեղի ունեցաւ եւ
որոշուեցաւ հրաւիրել կուսակ-
ցութիւններէն եւ Հայր. կազմա-
կերպութիւններէն երկ-երկու լի-
ազօր ներկայացուցիչներ։

Յունուար 2ին տեղի ունեցաւ
ընդհանուր ներկայացուցչական
ժողովը՝ նախագահութեամբ
ընտր. յանձնախումբի ատենապետ
Պ. Յ. Քէլէշեանի, եւ քարտուղա-
րութեամբ Պ. Յ. Չէքմեանի։
12 միութեանց եւ քաղաքական
կազմակերպութեանց կողմէ ներ-
կայ էին 8 կազմակերպութեանց
ներկայացուցիչները։ Կը բացակա-
յէին Հօկը եւ երեք լուծուած
Հայր. Միութեանց ներկայացու-
ցիչները։ Երկար խորհրդակցու-
թիւններէ յետոյ, միաձայն որոշ-
ուեցաւ նշանակովի վարչութիւն
մը ընտրել, մէկ մէկ ներկայա-
ցուցիչ առնելով կուսակցութիւն-
ներէն (իրենք պիտի որոշեն ու
ղրկեն)։ Իսկ չորս չէզոքներ անմի-
ջապէս ընտրուեցան,— Պ. Պ. Ար-
սէն Թաշճեան, Յակոբ Կօշկա-
րարեան, Ենովք Տէր Սարգիսեան,
Յակոբ Մարգարեան եւ երկու
փոխանդամներ։

Ռամկավարները, ինչպէս ամէն
տեղ, կը մերժեն մասնակցիլ նոր
վարչութեան, քանի որ մէկ Դաշ-
նակցական կայ կազմին մէջ։ Նա-
մակով ալ յայտնած են այս
կարծիքը եւ իրենց որոշումը ու
միաժամանակ ապօրինի կը գտնեն
ընդհ. ներկայացուցչական ժողո-
վը։ Արդէն միւս երկու կուսակ-
ցութեանց ներկայացուցիչները
պատրաստ են նոր կազմին մաս-
նակցելու, իսկ հրաժարեալ ռամ-
կավարին տեղ հրաւիրուած է
փոխանդամ մը։

Կը յուսանք որ նորընտիր
վարչութիւնը համերաշխու-
թեամբ պիտի գործէ ու արդիւ-
նաւոր դարձնէ իրենց տարեշրջա-
նը։

ԼԵՌՆԱՍԱՐ

ԲՈԼՈՐ ՋԱՐՄԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կեդր. Վարչու-
թիւնս իր ձեռքին տակ ունի
անունները Անատոլուէն Հալէպ
հասած մեր դժբախտ հայրենա-
կիցներուն, որոնք օգնութեան
կը կարօտին։ Այս առթիւ կը
հրաւիրենք մեր բոլոր մասնա-
ճիւղերը եւ Ամերիկայի մէջ
Ուսումնասիրացները, որպէս զի
մեզ օգնութեան փութան։ Այն
հայրենակիցները որոնք ազգա-
կան կամ բարեկամներ ունին
Հալէպ եւ կ'ուզեն անմիջական
օգնութեան հասնիլ, կրնան Կ.
Վարչութեանս միջոցով ղրկել
իրենց նուէրները։ Կեդրոնական
Վարչութեանս բացած հանգա-
նակութեան արդիւնքը պիտի
հրատարակենք մօտ օրէն, «Յա-
ռաջ»ի միջոցաւ։ Խղճակցու-
թիւններ եւ նուէրներ ղրկել հե-
տեւեալ հասցէին.—

Jivan Gopoian, 14Ru Bernard du Bois, Marseille, France.

Յ. Գ.—Աւասիկ Հալէպ հասած
հայրենակիցները.—

Ջատուր Փիլոյեան, Գատարիճ
Բերրի 3 հոգի, Գրիգոր Սար-
գիսեան, Հալուրցի Բերրի 2 հո-
գի, Սեդրակ Տէրտէրեան, Հըձա-
ցի Բերրի 4 հոգի, Կարապետ
Մանուկեան, Խուզուլճուղ Բերրի
4 հոգի, Իսահան Մանուկեան,
Խուզուլճուղ, 2 հոգի, Վարդան
Սիմոնեան, Բաղնիքցի 4 հոգի,
Կարապետ Առաքելեան, Բաղ-
նիքցի 1 հոգի, Զարզար Վան-
եան, Բաշաղակցի 2 հոգի, Տիգ-
րան Ճարտեան, Խուշնցի 5 հո-
գի Բերրի։ Գարեգին Սիմոնեան,
Ընճղակցի, Խոզաթ 2 հոգի, Կա-
րապետ Թաթոյեան, Ծուհար
Ճարգիկեան Մեծկերտցի, Խո-
զաթ 2 հոգի, Պաղտասար
Օվանէսեան Բերրցի Խոզաթ 5
հոգի, Վահան Գազանճեան, Բեր-
րեցի Խոզաթ 3 հոգի, Կարապետ
Նշանեան, Մեծկերցի 6 հոգի
Նշան Փիլոյեան, Մեծկերտցի 4
հոգի, Միսաք Պօղոսեան, Մեծ-
կերտցի 3 հոգի, Արամ Արամեան,
Մեծկերտցի 1 հոգի, Կարապետ
Մուսեխեան, Մատանցի 7 հո-
գի, Սարգիս Պաղտասարեան,
Հալուրցի 2 հոգի, Կարապետ
Ստեփանեան, Կոմիացւոց գիւ-
ղէն 6 հոգի, Գարեգին Սէմէր-
ճեան, Խոզաթցի 1 հոգի, Յա-
կոբ Սեդրակեան, Ըրձացի Բերրի
2 հոգի, Կիրակոս Մարտիրոս-
եան, Զարանճագ գաւառ 4 հոգի,
Թորոս Կարապետեան, Զարան-
ճագ գաւառ 6 հոգի, Սիմա Վար-
դիկեան, Զարանճագ գաւառ
2 հոգի, Ստեփան Կարապետ-
եան, 7 հոգի։ Ընդամէնը 92 հոգի

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Բ.

Անիկա տուն տեղ եղած էր
գիւղին հրապարակին վրայ, ե-
կեղեցիին մօտ, զուարթ պարտէ-
զով մը շրջապատուած գողտրիկ
բնակարան մը մէջ, զոր զան-
գակներուն ղօղանջը կուգար շէն-
ցնելու։

Չիու վաճառականութիւնը, ո-
րուն առած էր ինքզինքը խանդով,
իրեն կը թոյլատրէր ապրելու
քաղքենիի մը նման։ Բարձրաձայն
իր ուրախութիւնը կը յայտնէր որ
ստիպուած չէ այլեւս, բրիչը ձեռ-
քը, դաշտ երթալու. իր մանկամարդ
կինը, որ կը սիրէր զայն երջանիկ
տեսնել, կը զարմանար այն խո-
հուն երեւոյթին վրայ, որով ան
կը մրմնջէր յաճախ «Ի՞նչ հրաշա-
լի օր ծծմբելու համար այգին»
կամ «Հորիզոնը մառլլ է, վախ-
նամ կարկուտ տեղայ ։»

— Ի՞նչ փոյթ քեզ, կ'ըսէր
կինը խնդալով, ասոր բոլէն կը
բաւէ քեզ ծծմբելու համար առն
առջեւ մեր որթատունկը, պարտէ-
զը շատ լաւ պաշտպանուած է որ-
պէսզի մեր ծաղիկները վախնան
կարկուտէն։

Ան չգիտեր թէ Ժան-Փիէռին
սիրտը «հոն, վարը» մնացեր էր եւ
իր գիւղացիի հոգին կը դողար
միշտ «տունն»ին համար։

Կիրակի օրերը, պաշտամուն-
քէն վերջ, պառաւ Մորքուրը,
Մանեան, կուգար ժամ մը ժա-
մանակ անցնելու իր քեռորդիին
քով։

Ժան-Փիէռ, իր անտարբերու-
թիւնը ամբողջելու համար,
հարցափորձ չէր ըներ առն մա-
սին։ Մորաքն ալ, փափկանկատու-
թեամբ, ոչինչ կ'ըսէր Արոզա-
պերիայի վրայօք։ Շատ դժուա-
րութեամբ, ան կը ծանէր թէ
կովին մէկը սատկած էր խնձոր մը
կլլած ըլլալուն համար, թէ հովը
փլցուցած էր փուռին ծխնելոյզը,
կամ թէ օդի չորութիւնը վնա-
սած էր գետնախնձորի բերքին։
Բայց կը հարցնէր վշտակիր ձայ-
նով մը։

— Երբ կուգայ Երեկ անցա՞ք
երբեք. ոա վերջին օրերս, Ժան-
Փիէռ։

Թեպէտեւ Ժան-Փիէռ կը պա-
տասխանէր միշտ թէ այո, ոչինչ
տեսած ըլլալն ալ կ'աւելցնէր։ Չէր
համարձակէր խոստովանելու թէ
Սէն Մարթէնի այն օրէն ի վեր,
երբ տունէն բաժնուած էր, ան
ամէն հնարաւոր միջոցներով
խուսափած էր անցնելու Արոզա-
պերիայի առջեւէն։

Երկու եղբայրներու առնելու-
թիւնը գինեթափ չէր եղած սա-
կայն։ Բնաւ չէր փոխցներ պաշտ-
կալու համար՝ Գանեկամիս, վառ,
ծծմբելի եւ փոքրոցի, ան. քինա-
խնդրութիւնը, Մանէխին ալ Ժան-
Փիէռին ալ ականջին կը փափսար
ամենաչար խորհուրդներ։

Մանէխ, գիշեր մը իր եղբօր
պարտէզին բոլոր բանջարեղէնները
պոկեց ու ամէն եղանակի վար
տնաւ պտուղները ծառերուն վրա-
յէն։ Ժան-Փիէռ իր շունը խօթեց
Արոզապերիայի հաւնոցը եւ տան
շուրջի անտառին մէջէն, գաղտա-
գողի, հաւաքեց փայտ եւ զախի
ձմրան պաշարը։

Բայց այս ազեղ վրէժխնդ-
րութիւնները չէին արգիլեր Մա-
նէխը իր գաւազանով սպառնալու
մաքառորի մը, որ իր եղբօր մա-
սին գէշ կը խօսէր, ոչ ալ Ժան-
Փիէռը, ծեծել ուզելու, գինետան
մէջ, կարգ մը խմողաշրջակերա-
ներ, որոնք կը համարձակէին ը-
սել թէ Մանէխ պիտի փճացնէ Ա-
րոզապերիան։

Ափսոս, գիւղին մէջ շրջան ը-
նող տարաձայնութիւնները կար-
ծուածէն աւելի հիմնաւոր էին։ Ա-
րոզապերիան — ինչպէս կ'ըսէին —
փոռը գլորելու վրայ էր։ Ու Ցոմի-
նիքան չէր համարձակեր այլեւս
ըսել թէ Ժան-Փիէռի սարքած չար
խաղն է, յորմէհետէ ծերուկ մօ-
րաքոյրը ըսած էր օր մը խստու-
թեամբ

— Չար պատուհասը որ եկած
է Արոզապերիայի գլխուն, Մանէ-
խի եւ Ժան-Փիէռի անհամաձայ-
նութենէն է պարզապէս։ Ըսուած
տունը օրհնելու համար կ'ուզէ որ
ընտանիքը մի եւ համերաշխ մնայ։

Ո՜հ, ինչպէ՜ս իրաւունք ունէր ան։

Բոլոր այս փորձանքները եղած
էին Ժան Փիէռին պատճառաւ,
կը մտածէր Մանէխ։ Ան ուզեց
Անդրանիկին հեղինակութիւնը
ձեռքէն քաշել, եւ ան իր բաժինը
պահանջելով պզտիկցուց հօրենա-
կան կալուածը։

—Վրէժս լուծեցի, քանի որ
ճամբու դրի, կը կրկնէր Մանէխ։

Բայց կամաց կամաց, այս
մտածումը զինքը կը սարսռացնէր։
Հինները չէի՞ն ըսեր թէ այն չարիքը
զոր ուրիշներուն համար կը պատ-
րաստուի, միշտ կը պայթի անոր
վրայ որ զայն ուզեց։ Ժան-Փիէռ
իր պատիժը գտած էր արդէն։

Քանի քանի անգամ ան ալ,
ինքն իր մէջ կը մտածէր — ու
ինչ կողկողանքով — թէ Մանէխ
մեկուսացնելու մեղքը փորձելէն
վերջ պարտաւոր էր ինքնաբերա-
բար իսկ տունէն փախչելու։

Ու չէր գիտեր թէ շուտով, Մա-
նէխն ալ պիտի ստիպուէր զայն
լքելու։

* * *

Երբ Ժան-Փիէռի մեկնումէն
ի վեր երրորդ անգամ ըլլալով,
աշունը եկաւ, Մանէխ կործանած
էր։

(Շար.)

Հնդկաստանէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ, մանաւանդ որ Թաքուն հակամարտութիւն կը տիրէ Հնդիկներու եւ իսլամներու միջեւ։ Արդէն իսկ երեւան հանուած են զէնքի եւ պայթուցիկի մթերանոցներ։

Նիստ խուզարկութիւններ կատարուեցան կալկաթայի հիւսիսային թաղերուն մէջ եւ բռնուեցան մեծ քանակութեամբ ռումբի կաղապարներ, պայթուցիկներ, հրացաններ եւ դաշոյններ, ինչպէս եւ շատ մը յեղափոխական թռուցիկներ, որոնք բռնութեան եւ ապստամբութեան կը հրաւիրեն ժողովուրդը։

Երեք երիտասարդներ՝ որոնց երկուքը գիտութեան ուսանող՝ ձերբակալուած են։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, արդէն իսկ ռումբով յարձակում կատարուած է գիւղի մը վրայ։

.˙. Հնդկաստանի փոխարքան յունուար 25ին ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— Կը ստանձնեմ բովանդակ պատասխանատուութիւնը անցեալ նոյեմբերին ըրած յայտարարութիւններուս՝ Հնդկաստանի Նոր Սահմանադրութեան մասին։ Մնաց որ, այդ յայտարարութիւններս ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ հաստատումը բրիտանական քաղաքականութեան հանդէպ Հնդկաստանի։ Անհերեւ է որ Հնդկաստան կը պահանջէ գաղթապետութեանց յատուկ Սահմանադրութիւն մը եւ կ'ուզէ ազատագրուիլ բրիտանական հակակշիռէն իր ներքին գործերուն վրայ։ Այդպիսի քաղաքականութիւն մը, սակայն անվիճելի դժուարութիւններ կը յարուցանէ եւ ծրագրուած խորհրդաժողովին նպատակն իսկ է զանոնք հարթել։ Խորհրդաժողովի թուականը որոշուած չէ տակաւին, բայց շուտով կ'որոշուի, երբ կարգ մը տեղեկութիւններ հասնին։ Նկատի առնելով գործին կարեւորութիւնը, կը յուսամ թէ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը միջոց պիտի գտնէ անձամբ նախագահելու այս ժողովին։

Խնայողական պայքար Թուրքիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը պարզելով Թուրքիոյ մէջ բացուած խնայողական պայքարը, կը պատմէ թէ Մ. Քէմալ իր բոլոր զգեստները, կօշիկները, հագուստ կապուստի վերաբերեալ ուրիշ ամէն բան շինել տուած է տեղական ապրանքներով։

Նոր տարուան առթիւ տրուած պարահանդէսի մը մէջ, գլուխէն մինչեւ ոտքերը հագուած էր Թրքական ապրանքներով։ Ուրիշներ ալ կը հետեւին այս օրինակին։ Ու թէեւ կառավարութիւնը կը ժխտէ, բայց այս պայքարին հետեւանքը պիտի ըլլայ պօյքոթ օտար կերպասի դէմ։ Մանաւորապէս ուշադրութիւն կ'ընծայուի կնոջական արդուզարդի խնայողութեան համար։

Ֆէմինիստ թրքուհիները անընդհատ խնայողութիւն կը քարոզեն։

Կիներէն կը խնդրուի նոր հագուստներով չերեւալ ընկերութիւններու եւ Պոլսոյ պարահանդէսներուն մէջ։

Մահափորձ Պ. Գէորգ Իփէքեանի դէմ

Եգիպտոսէն հասած վերջին թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ Սամսոնցի Երուանդ Ֆրնտըգլեան յունուար 16ին Աղեքսանդրիոյ մէջ դանակով վիրաւորած է ծխախոտի ծանօթ գործարանատէր Պ. Գէորգ Իփէքեանը։

Այս վերջինը ժամը 11.30ին Իսթրըն ընկերութենէն դուրս կ'ելլէր, երբ Ֆրնտըգլեան մօտեցաւ Պ. Իփէքեանի եւ բանավէճի բռնուեցաւ անոր հետ։

Թերթի մը համաձայն, Ֆրնտըգլեան կը պահանջէր որ պաշտօնի կոչուի ծխախոտի գործարանին մէջ, սակայն Պ. Իփէքեան մերժեց։ Ասոր վրայ Ֆրնտըգլեան գրպանէն դաշոյն մը հանելով մխեց անոր կոկորդը։ Զէնքը մօտ 30 սանթիմեթր խրուեցաւ քնարեր շնչերակին եւեւ, լայն վէրք մը առաջ բերելով։ Յարձակումը այնքան արագ եղաւ, որ ներկաներէն ոչ ոք ժամանակ ունեցաւ միջամտելու։

Ոճրագործը քիչ մնաց բզիկ-բզիկ պիտի ըլլար բազմութեան կողմէ, սակայն ոստիկանները հասնելով ձերբակալեցին զայն եւ ձեռնակապերով ոստիկանատուն տարին։ Պ. Իփէքեան, որ առատ արիւն կորսնցուցած էր եւ կեանքի նշան ցոյց չէր տար, դարմանումներէ յետոյ ուշաբերեցաւ եւ փոխադրուեցաւ եւրոպական հիւանդանոց։ Վիրաւորին վիճակը բաւական ծանր է, բայց յոյս կայ զայն փրկելու։

Ոճրագործը յոռի անցեալի տէր դատարկապորտ մըն է։

Յոյսը բանակին վրայ դրած է

Փրիմօ տէ Ռիվէրա, Սպանիոյ դիկտատորը ցեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ՝ ինք բանակին եւ նաւատորմին կողմէ պաշտօնի կոչուած ըլլալով, կ'ուզէ գիտնալ թէ իր իշխանութիւնը կը վայելէ՞ միեւնոյն վստահութիւնը։ «Դիկտատորութիւնը զինուորական շարժումի մը հետեւանքն էր։ Արդ, ժողովուրդի բաղձանքներուն թարգմանն ըլլալով հանդերձ, պիտի ենթարկուինք զօրականներու որոշման։ Զօրավարները քննութիւն կատարելէ յետոյ, պէտք է ժողով գումարեն Մատրիտի մէջ, եւ յայտնեն իրենց որոշումը։ Եթէ վարչապետը չի վայելեր բանակին եւ նաւատորմին վստահութիւնը, անմիջապէս հրաժարական պիտի տայ թագաւորին»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԵՐՈՎԴԷՍԻ ժամանակէն մնացած քարադամբաններ երեւան հանուեցան Երուսաղէմի մէջ, եբրայական համալսարանի շրջակաները։ Դամբարաններուն վրայ կան եբրայական եւ յունական արձանագրութիւններ։ Գտնուած են նաեւ խեցեղէններ որոնք կը պատկանին Երուսաղէմի երկրորդ կործանման շրջանին Ն. Ք. 130։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ սկսած են պակսիլ ծնունդները, հակառակ բազմանդամ ընտանիքներու ընծայուած պետական օժանդակութեան։ Անցեալ տարուան մարդահամարը կը ցուցնէ 3 առ 100 նուազում ծնունդներու մէջ։ Ամուսնութեանց թիւը գրեթէ անփոփոխ է, իսկ մահերը աւելցած են հարիւրին 3.3։ Վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ. — Ծնունդ 1,035,868, այսինքն 32,698 նուազում. ամուսնութիւն՝ 284,693 (413 հատ նուազած). մահ՝ 660,716 (21,898 աւելցած)։ Ծնունդներու թիւը մահերէն աւելի է 375,152, իսկ աս կը նշանակէ 14 առ 100 նուազում, բաղդատելով նախընթաց տարուան հետ։

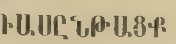

Հ. Յ. Դ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. դպրոց մը, հետեւեալ ծրագրով.—

ՆԻՒԹԵՐ	ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ
Հ.Յ.Դ. Ծրագրի պարզաբանում	Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն	ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Պատմ. մատերիալիզմը և անոր քննադատութիւնը	ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Քաղաք. կուսակցութիւններ	ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ
Կազմ. կանոններ	Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Պատմութիւն ընկերվ. Միջազգայիններու	ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ
Դաշնակցութեան քաղաքական ուղեգիծը	ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Պետական իրաւունք	Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Հայկ. Դատի դիւանագիտական պատմութիւնը	ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
Քաղաք. տնտեսագիտութիւն	ՍԵԴՐԱՔ ՍԱՍՈՒՆԻ

Դպրոցին բացումը կը կատարուի վաղը Չորեքշաբթի ժամը 9ին, ժլաս տ'ինթալի, 0 Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը:

Դպրոցի բացման կը հրաւիրուին ոչ-ուսանող ընկերներ եւս:

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի Փետր. 4ին եւ տեղի կ'ունենան Chope Parisienneի վերնայարկը, 61 Rue des Ecoles. (Մէթրօ՝ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ) շաբաթը երկու անգամ. Հինգշաբթի եւ երեքշաբթի. երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.45ին, կը տեւեն երեք ամիս։

Հ. Յ. Դ.
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ԱՆԱՏՕԼՍՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա:

Յանձնումը կարելի է կատարել

ՈՒՐ. ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ:

Պէլվիլի Թաղամասին համար. Տիկ. Սուրբյուսեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ Թաղամասերու համար (Սէն Միշէլ).— Տիկ. Դերձակեանի կամ Օր. Ֆէրմանեանի, Hôtel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէռի եւ Պուա - Քոլոնպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chambart Պր. Արամ Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo Գառնիկ Յովհաննէսեանի:

Պէզոնի համար.—Օր. Ս. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շավիլի համար.— 13 Avenue Ville d'Avray, Chaville.

Վարչութիւն

Հայրենակիցներ եւ բարեկամներ սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն մուշի Խասգիւղ գիւղացի ԳԱՍՊԱՐ ՓԱՐԻՋԵԱՆԻ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յունուար 25ին Սէնթ՚ըթիէնի Bellvue հիւանդանոցին մէջ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Շամոնի վարուժան խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Նոյեմզար Յարութիւնեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ իր պարագաներուն ընկ. ՄԽԻԹԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 3րդ Քաղաքապետարանի մատենադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ։ Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ձմշկածակի Խատիշար գիւղէն Գոհար եւ Կիւլիստան Թոմասեանները որոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ: Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ ղրկուած են մօտակայ գիւղերը հողային աշխատանքի համար:

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 ֆր. նուէր: Իրենց մօր Մագիկի, եղբօր՝ Պալօի եւ քրոջ՝ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.) France: Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Սեբաստիոյ Գանդալ գիւղէն Մարիամ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Գաբրիէլ Վարդապետեան որ 1928ին կը գտնուէր Ամերիկա հետեւեալ հասցէին՝ 214 E. 25. B. Street, N. Y. City, U. S. A.: Իմացնել՝ Haroutun Arslanianի, Ecluse de la Folie, Ghalette. (Loiret). France.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Յարթ Յակոբեան կը փնտռէ իր հայրը Գիթլիսցի Սիմոն Յակոբեան եւ իր մօրաքոյրը՝ պողչաճի Մուշեղի կինը Համաս եւ իր զաւակը Աբիսողոմ։ 1914էն ի վեր ոչ եւ է լուր չկայ իրենցմէ: Իմացնել՝ Hapet Agopianի 4 Rue des Deux Avenues, Paris (13e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլֆրանշ, Յ. Ե.— 35։
Մարսէյլ Յ. Մ.— 35։
Սէն Լօրէն, Յ. Տ.— 140։
Նիս, Յ. Մ.— 100։
Թարար, Գ. Մ.— 35։
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 275։
Մարսէյլ Խ. Գ.— 70։
Լա Կամբնիէռ, Գ. Հով.— 350։

ԳՏՆՈՒԱԾ ԹՂԹԱՊԱՆԱԿ

Անիէռ Պուա-Քոլոնպի մէջ մէկ ամիս առաջ գտնուած է թղթապանակ մը (մէջը դրամ կայ)։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Յունուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթերլին.		L. St.	123.90
Տոլար.		Dollar	25.46
Մարք	100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.95
Թրք. ոսկի		» » or	110.60
Մէճիտիէ		Médjidie	8 67
Լէվա	100	Leva	17.60
Տրախմի	»	Drachme	32.20
Լիր	»	Lire	132.65
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	70.60
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.25
Լէյ	»	Leï	14.95

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ.-Քր.-Ֆոնս.	I Cr. Fonc.-Eg.	2060.—
»	II »	1525.—
»	III »	1510.—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	79.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

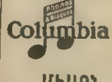

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	2 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

29 JANVIER 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1173 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՇՈՒՇՆ ՈՒ ԿԻՐՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Տխուր, տաղտկալի քաշքշուք մըն է, տակաւին, Լոնտոնի խորհրդաժողովը։

Առաջին ժամանակի փոթորիկը պայթեցաւ երկուշաբթի օր, խորհրդակցութիւն մը կը կատարուէր պատուիրակութեանց պետերուն միջեւ, օրակարգի յարմար բանաձեւ մը գտնելու համար։

Գիտէ՞նք թէ օրակարգ չունի, տակաւին, հինգերու ժողովը։ Կը վիճաբանին, կը ճառեն, գիշեր ցորեկ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն յունուար 21էն ի վեր։

Օրակարգ չունին ոչ թէ անոր համար որ չեն գիտեր իրենց յանձնուած պաշտօնը. այլ որովհետեւ ամէն մէկը իր յատուկ տեսակէտն ունի։ Իրեն համար սրբազան սկզբունքներ, ինչպէս եւ յաւակնութիւններ, որոնք ուժգնօրէն կ'ընդդիմանան հարեւանին կամքին կամ շահերուն։

Կ'ըսուի բաց խօսելով, հինգէն ոչ մէկը կ'ուզէ տեղի տալ, տեղը տալ միւսին։ Եւ կը թուի թէ, եթէ մօտական բանաձեւ մը չգտնուի, կամ հրաշք մը չգործուի, խորհրդաժողովը շուտ պիտի յանգի սպառազինութեանց յաւելման, քան նուազման։

Ինչպէս գիտել տուած ենք, առաջին օրէն իսկ խուլ պայքար մը կը տիրէ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Երկուշաբթի օր կը խորհրդակցէին հինգ պետութեանց գլխաւոր պատուիրակները. օրակարգի հիմնական կէտերը սահմանելու համար. Իտալիոյ պատուիրակը պահանջեց որ անմիջապէս քննուի նիւթական Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հաւասարութեան խնդիրը։ Այս արդէն կը նշանակէր վիժեցնել ժողովը։ Հարկ եղաւ վարպետ ձեւ մը գտնել, չարիքը խափանելու համար։

Ֆրանսայի վարչապետը մէջտեղ դրաւ համագումար տարողութեան չափի խնդիրը։ 1922ին, Ուաշինկթընի մէջ, կարգի գրահաւորներու եւ օդանաւակիր նաւերու համար կայացուած էր Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հարիւր. Ճափոնի հարիւրին 3.5. իսկ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ՝ 1.75։ Արդ, իտալական պատուիրակը փորձեց օգտուիլ բանաձեւէն, միւս բոլոր նաւերուն համար եւս Ֆրանսայի հաւասար իրաւունքներ ստանալու համար։ Սակայն, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակները միջամտեցին, որպէսզի նոր փոթորիկ մը չծագի։

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, հանճարեղ գիւտ մը առաջարկեց միջին ճամբաներու մարդը, Պ. Պրիան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր։ Առաջարկեց խնդիրը քննել, հետեւելով նաեւ ներկայացնող պետութեանց այբուբենական կարգին։

Անշուշտ այս գիւտը անճար միջոց մըն է, անելէն դուրս ելլելու համար եւ չի լուծեր ամբողջ թնճուկը։ Ամէն պարագայի մէջ, երէկ առտու ժողովը պիտի վերսկսէր այս հիման վրայ, որպէսզի ոչ մէկուն դիւրազգածութիւնը վիրաւորուի, որ. ի՞նչ եղանակով ալ վիճաբանութեան ենթարկուին խնդիրը, այբուբենով սկսին թէ «եւ-ո»ֆով, գլուխէն թէ առ... կիրքեր միշտ ալ պիտի պայթին։ Ընդհարումներ, միտումներ, ձգել-հեռանալու պարագաներ անխուսափելի են, հակառակ բոլոր յաւատես հաւաստիքներուն։ Եւ անկասկած մը գիտեն շատ մը պատասխանատու անձեր, երբ կ'ըսեն թէ՝ ժողովը կրնայ տեւել մինչեւ 3-4 ամիս։

Արդարեւ, եթէ մէկէն ի մէկ չվիժի,3 4 ամիսը հազիւ պիտի բաւեն ընդհանուր սկզբունքներ մշակելու, մասնագիտական հարցեր լուծելու եւ գործնական ելքի մը յանգելու համար։

Իտալացիները շուտ մատնեցին իրենց գիրենք։ Բայց կասկած չկայ որ ամբողջ փափկութիւնն ու ծանրութիւնը միայն ֆրանս-իտալական մրցակցութեան մէջ չի կայանար։

Պայքարին անմիջական կեդրոնը Միջերկրականն է, ուր շատ կենսական շահեր ունի Մեծն Բրիտանիան։ Իսկ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, թէեւ երեւութապէս չուզեր խառնուիլ Եւրոպայի գործերուն, բայց, իրականին մէջ, նոյն այս առիթէն կ'ուզէ օգտուիլ, գործերը իր շահերուն համեմատ դասաւորելու համար։

Եւ այժմ, թէ Անգլիան եւ թէ Մ. Նահանգները կը ծածկեն իրենց մտածումները, եւ տեսակ մը բարեխօսի դեր կը կատարեն, որպէսզի չպայթի ժողովը։ Կ'աշխատին կլորցնել ծայրայեղ Իտալիոյ պահանջները, կամ գոնէ բացատրել անոնց ձեւերը, եւ տեւականութիւն եւ կարողութիւն ներարկել ժողովին, որ անդամալոյծ կերպարանք մը ունի առաջին օրէն իսկ։

Տակաւին հարց է թէ, ի՞նչ պատկեր պիտի պարզուի, եթէ մտնէ շրջանի ժողովին օրակարգը, եւ անմիջապէս դէմ դիմաց գտնուին Մ. Նահանգներն ու Ճափոնը, Մեծն Բրիտանիան մէկ կամ միւսին հետ։ Այսինքն, ամբողջ ծանրութեամբ դրուի Խաղաղականի խնդիրը, որ տասն անգամ աւելի կնճիռ է, քան Միջերկրականի հարցը։

Այն ատեն է որ պիտի բացուի ամբողջ վարագոյրը՝ միջազգային աշխարհակալութեան բոլոր մութ խորշերուն վրայ։

Առ այժմ՝ մշուշ եւ ժանր կիրքեր են որ կ'երեւան հորիզոնին վրայ։

Աշխարհակալները տակաւին մէջտեղ չեն դրած իրենց բոլոր խաղաթուղթերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սօֆիայի «Արտաքոյ»ը կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 յունուար).

— «Բազմաթիւ են հին գրողներ, կարեւոր մասով մը հիներ (Շիրվանզադէ, Նարդոս, Իսահակեան), որոնք կամ հրաժարած են ստեղծագործելէ, կամ դատապարտուած են լռութեան եւ կամ տարին անգամ մը տուրք կուտան օրուան իշխանութեան... Քիչ չէ նաեւ թիւը արդէն անունի եւ հմայքի տէր գրողներու (Դ. Դէմիրճեան, Ստ. Զօրեան, Միք. Մանուէլեան, եւն.), որոնք տեսակ մը *ուղեկից* գրողներ կը հաշուին, բայց որոնք ստիպուած են իրենց տաղանդին ու ինքնուրոյնութեան խորք հնչող լարերու վրայ նուագել եւ իրենց գրիչը տրամադրել, թերեւս օրուան հացի փոխարէն, օրուան իշխանութեան պահանջներուն։

Միւս կողմէ, աւելի քան 50 «պրոլետ գրողներ», իրենց «հոսանքներով» ամսագիրներով եւ հրատարակութիւններով, բոլորովին զուրկ են ինքնուրոյնութենէ, տակաւին կազմակերպուած չեն, դիմագիծ չունին, կը թոթովեն նախնական, անմշակ լեզուով մը, արուեստի հանդէպ որեւէ, նոյն իսկ տարրական, խղճմտանքութիւն չունին, առաւել կամ նուազ չափով կը կապկեն ռուսական «...» գրականութիւնը եւ, յաւակնոտ պահանջներով իսկ, այդ գրականութեան ծնչող ազդեցութեան տակ են.

Արդի Հայաստանի գրողները ինքնուրոյն չեն մասնաւորաբար իրենց գրական ուղղութեան, ձգտումներուն եւ համոզումներուն մէջ: Ոչ ինքնուրոյն, ոչ ալ կայուն. անոնք անձնատուր են Մոսկուայէն փչող հովերուն: Իսկ այդ հովերը օր մը Հայաստան ու հայ գրողին կը բերեն ռուսական կամ բոլշեւիկեան «ապագայապաշտութիւն» (ինքնին կապկում մը ու ձախող նմանութիւն մը իտալական ապագայապաշտութեան), յաջորդ տարին «կոնստրուկտիվիզմ» եւ այլ այլաբերական, պատահական եւ օր պակաս «իզմ»եր, որոնք ոչ մէկ աղերս ունին հայ հոգիին, հայ արուեստին եւ մանաւանդ հայ խղճուկ այլ առանձնայատուկ իրականութեան հետ: Եւ, վերջապէս Հայաստանի «պրոլետ գրողները», կո՛յր հետեւողներ, հաւաքաբար օր մը կը պաշտեն Ս. Եսէնին, յաջորդ օրը անոր բոլորովին ներհակ Մայակովսկին, ինչպէս որ իրենց գրական ապրանքները ստիպուած են չափել օր մը Թունդ յեղափոխական վարդինի կարմիր ու ծուռ կանգունով, իսկ օր մըն ալ, համախոհ են քիչ մը իբրտես ու հիմա արդէն «հակայեղափոխական» հռչակուած վորոնսկիի գրական հայեացքներուն: Եւ, անշուշտ, այս բոլորը արդիւնք է ոչ թէ գրական սեփական ճաշակի, տաղնապով ու որոնումով ձեռք բերուած համոզումի, այլ գռեհիկ պարտադրութեան, անճարակութեան կամ աններելի տգիտութեան: Ու, բոլոր պարագաներու մէջ, յաճախ Հայաստանի հայ գրողի կամքէն իսկ բոլորովին անկախ կամ հակառակ՝ համայնավար *կուսակցութեան* եւ խորհրդային *իշխանութեան* կողմէ դէկրետով յայտարարուած եւ պարտադրուած «գրական քաղաքականութիւններն» են որ կեանք եւ ուղղութիւն կուտան Հայաստանի մէջ մշակուող գրականութեան...»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ձերբակալութիւն Տրապիզոնի մէջ

ՏՐԱՊԻԶՈՆ.— Համայնավարական գրգռութիւն ըրած ըլլալու ամբաստանութեամբ, իներ հոգի ձերբակալուեցան։Ձերբակալուածներուն մեծ մասը կարդալ գրել չգիտցող տգէտներ են։ Քննութիւնները առաջ կը տարուին։

Օտար դրամի խնդիրը Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ ելմտական խորհրդական Ալի Րիզա պէյ, օտար դրամի պէտքի մասին տեղեկութիւններ տուած է ելմտական գործավարութեան եւ մօտերս ալ տեղեկագիր պիտի գրէ։ «Գամպիօյ»ի ցուցակը կը պատրաստուի ներկայիս։

Ցուցակին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ եղած են։Օրինակ, օտար դրամ առնող վաճառական մը միայն այդ առնի իր պէտքին վերաբերեալ գնումը կրնայ կատարել։ Ասկէ զատ, Եւրոպա գացողներէն պէտք ունեցողներուն միայն անհրաժեշտ քանակով գնումի արտօնութիւն պիտի տրուի։

Համարակալութեան դիւանը չի վաւերացներ պաշտօնատուններէ եկած այն ծախքի ցուցակները, ուր նշանակուած ապրանքներուն համապատասխան տեղականները կը գտնուին։

∴ Էնկիւրիէն «Փոլիթիքա»յի կը հաղորդեն թէ որոշուած է օտար դրամ (քամպիօ) յատրամադրել այն անձերուն, որոնք հաճոյքի համար արտասահման կը ճամբորդեն։ Այս պայմանէն զերծ են անոնք, որոնք առեւտրական գործի համար կը մեկնին։

Ձեղծումներու կծիկը

Զօնկուլտաքէն կը հաղորդեն թէ 17 հազար ոսկիի զեղծում մը երեւան հանուած է։ Պատասխանատուները ձերբակալուած են։ Զեղծումը կատարուած է ծովային գործերու ընկերութեան մէջ եւ զեղծարարներն են ընդհ. քարտուղար Պէտրի պէյ, հաշուակալն ու գործաւորներու պետը, որոնք ընկերութեան յատուկ փոխադրութեան միջոցներն ու գործաւորները իրենց օգտին գործածելով, դրամ ալ իւրացուցեր են։ Պէտրի պէյ եւ ընկերները ձերբակալուած են եւ պիտի դատուին։

∴ Պրուսայէն կը հաղորդեն թէ Իշ դրամատան զեղծարար պաշտօնեան, Իհսան վէճտի, «Զանաք Գալէ» շոգենաւով երբ Մուտանիա կ'երթար, ձերբակալուած է։Զեղծարարը յայտնած է թէ 19 հազար ոսկին իւրացուցած է երկու տարուան ընթացքին։

Նոր լքեալ գոյքեր Սկիւտարի մէջ

Վերջերս բազմաթիւ լքեալ կալուածներ երեւան հանուած են Սկիւտարի մէջ։ Այս կալուածները կը պատկանին Հայերու եւ Յոյներու, որոնց անունով զանազան անձեր կը յանձնանձեն եւ կը բնակին եղեր այս շէնքերուն մէջ։

∴ Ատանայի Հայոց լքեալ կալուածներուն համար սեփականութեան մուրհակ չի տրուիր գաղթականներուն, որոնք ներքին գործավարութեան դիմած են։ Այս կալուածներէն մաս մը ծախու հանուած են։

«Զգէ՛ ձեռագիր, առանց այլեւայլի»

Ինչպէս գրեցինք երէկ, խորհրդային իշխանութիւնը արդէն սկսած է գործադրել հաւաքական գիւղատնտեսութեան ծրագիրը։ Արդէն պաշտօնական լուրեր կան Թվէրի, Տոնէցի եւ Օտեսայի նահանգներէն, ուր հարիւրաւոր գիւղացիներ քշուած են իրենց հողերէն։ Շատեր ձերբակալուած են, աւելի հեռաւոր վայրեր աքսորուելու համար, ուրիշներ կարօտ եւ անտուն ձգուած են իրենց կիներով եւ զաւակներով, թէեւ սաստիկ ձմեռ է։

Համաձայն որոշուած հրահանգին, տեղական իշխանութիւնը երեք օր պայմանաժամ կուտայ այսպէս կոչուած ունեւոր (կուլակ) գիւղացիներուն, որպէսզի հեռանան, անվթար ձգելով իրենց արջառը, հաւերը, մեքենաները, գործիքները եւ կահ կարասիները, որոնք հողին եւ ձմրան պաշարին հետ կ'անցնին հարեւան հաւաքական տնտեսութեան, առանց ո՛րեւէ հատուցման։ Եթէ դիմադրեն, Չեկան ջոկատներ կը ղրկէ եւ բռնի կը հանէ։

Յունուար 26ին, կեդր. Գործադիր Կոմիտէն հրամանագիր մը հրատարակեց, Կալինինի ստորագրութեամբ, որ կը հրամայէ լուծել եւ վերակազմել շատ մը գիւղական եւ քաղաքային խորհուրդներ, նկատի առնելով հաւաքական գիւղատնտեսութեան հետ ծագած հակամարտութիւնը։ Հրամանագիրը կ'ըսէ թէ գոյութեան իրաւունք չունին այն տեղական խորհուրդները որոնք չեն կրնար վարել որոշուած արմատական քաղաքականութիւնը՝ կուլակներուն դէմ։ Միեւնոյն ատեն, հաւաքական գիւղատնտեսութիւնները իրաւունք չունին տեղական խորհուրդներուն տեղը բռնելու, որովհետեւ այդպիսի ընթացք մը խորհրդային իշխանութիւնը պիտի զրկէ դիկտատորութիւնը պահելու միջոցներէն։

Նոր խլրտումներ Հնդկաստանի մէջ

Լոնտոնի պահպանողական շրջանակները շատ մտահոգ են Հնդկաստանի կացութենէն։

Երկուշաբթի օր, անկախութեան օրուան թափօրին առ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 20.

Պ. Կարապետ Գարա-Պօղոսեանի նշանախօսութեան առթիւ, նախաձեռնութեամբ ընկ. Ճէզայիրլեանի	250.—
Պ. Ոսկեան, Riorges	10.—
Ասատուր Ցէմիրճեան Riorges	10.—
Գումար	270.—
Ժթ. ցանկին գումարը	20.861.65
Ընդհ. գումար	21,131.65

ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԱԾ ԿԱՐԱՒԱՆ ՄԸ ԿԷՍ ՃԱՄԲԱՆ ԿԸ ՄՆԱՅ ՁԻՒՆԷՆ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ

«Ազգակոչ Թղթակիցը կը գրէ Պէյրութէն (18 յունուար).

— Առնուած հաւաստի տեղեկութեան մը համաձայն, Խարբերդ մնացած Հայերէն վերջին կարաւան մը եւս ճամբայ ելած է դէպի Սուրիական սահման, բայց ճամբան տեղացած սաստիկ ձիւնին ու ցուրտին պատճառաւ, աննկարագրելի թշուառութեան եւ չարչարանքի մատնուած եւ կէս ճամբան մնացած է: Դեռ անոնց իրական կացութեան եւ կորուստներուն մասին թէպէտ մանրամասն տեղեկութիւններ չեն հասած, բայց կ'ենթադրուի որ անսահման է դժբախտութիւնը: Խարբերդէն վերջին հասնող քանի մը գաղթականները արդէն կը պատմէին անանցանելի ձիւնի եւ ցուրտի մասին եւ կը նկարագրէին տիրող թշուառութիւնը՝ Խարբերդի գաղթականներուն մէջ:

Հասիչէ Գամըշլը եւ շրջաններուն մէջ գտնուող Հայերու իրական թիւը 2000 կը հաշուի: Բոլորն ալ անհամբեր կը սպասեն եւ իրենց յոյսերը դրած են ազգային իշխանութեանց վրայ: Դեռ ոչ մէկ օգնութիւն հասած է անոնց եւ տեղաւորման գործը մնացած է լոկ ծրագիր: Ամէնէն անհրաժեշտ եւ կարեւոր աշխատանքը հասնող գաղթականներու տեղաւորման գործն է:

∴ Հալէպի մէջ կազմուած Խնամատարութեան Օժանդակ Յանձնախումբը արդէն սկսած է գործի եւ առաջին հերթին ձեռնարկած է Հալէպ հասնող գաղթականներու ճշգրիտ մէկ մարդահամարը կազմելու։Խսատ փաշայի շէնքին մէջ գտնուող գաղթականներու արձանագրութիւնները կատարուած են, ըստ որուն 322 նորահասներ կը գտնուին հոն. դեկտ. 21էն ի վեր 300 փոքրիկներու կերակուրի մատակարարութիւնը կը շարունակուի: Որոշուած է բոլորն ալ պատուաստել ծաղկախտի դէմ եւ օր առաջ պարպել Էսատ փաշայի շէնքը: Երկու շէնքեր սակարկութեան տակ են արդէն:

Այս վերջին արձանագրութեանց ընթացքին, յայտնի եղած է որ շատեր դեռ անպսակ ընտանիքներ կազմած են եւ իրենց զաւակներն ալ առանց մկրտութեան կը մնան.

Պէյրութէն եւ արտասահմանէն հասնող հագուստներու բաշխումը սկսած է։ Թէպէտ նորահաս գաղթականներու մեծամասնութիւնը երիտասարդներէ կը բաղկանայ, սակայն եղանակի բերումով տիրող անգործութեան պատճառով օրապահիկ հայթայթելու անկարող վիճակի մէջ են: Յանձնախումբը լրջօրէն կը հետաքրքրուի անոնց վիճակով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԵՒ ԻՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՍՈՖԻԱ, 21 յունուար.— Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութեան հիմը կը կազմեն իր յարաբերութիւնները իր անմիջական դրացիներուն հետ։

Թուրքիոյ հետ Պուլկարիա դաշինք մը կնքեց «տեւական եւ յաւիտենական բարեկամութեան համար»։ Այս դաշնագրէն յետոյ, սակայն, «տեւական եւ յաւիտենական բարեկամութիւնը» երեւան չեկաւ, հակառակ Խուսրէվ պէյի — Թուրքիոյ հիւպատոս— եւ ուսուցչապետ Սթէֆանովի թափած ջանքերուն՝ թուրքեւպուլկար մերձեցման ընկերութեան մէջ, որ հաստատուեցաւ անցեալ տարի։ Առժամապէս փակուած համեցողի հաշիւները յաճախակի կ՚արծարծուին և երբեմն ալ կը պոռթկան։ Թրակիացիներու մեծ կազմակերպութիւնը կը շարունակէ քարոզել իր «Թրակիա» թերթով Լոնտոնի վեհաժողովի որոշումներուն կիրարկումը, Թրակիացիներուն վերադարձը դէպի հայրենի հող եւ Էնոս-Միտիայի սահմանագծին նուաճումը։ Անոնք մինչեւ իսկ կը պահանջեն որ «Թրակիոյ հարցը պէտք է ըլլայ ոչ միայն ժողովրդական, այլ եւ պետական խնդիր Պուլկարիոյ համար։

Թուրքերն ալ, միւս կողմէն հանդարտ չեն կենար։ Դրդուած իրենց համաթուրանական սկզբունքներէն, ամէն գնով կը ձգտին հոտ առնել կորսուած հողամասերը, մանաւանդ արեւելեան եւ Եգէական Թրակիոյ մէջ։ Եւրոպական Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ այժմ կ՚ապրին 55 հազար Պուլկարներ։ Մանաւանդ Էտիրնէի նահանգին, Քըրքքիլիսէի (Լոզինկրատ) շուրջը, ուր բնակչութեան հոծ մեծամասնութիւնը Պուլկարներ են։ Հոս Պուլկարները բռնագաղթի ենթարկուեցան եւ կողոպտուեցան Մակեդոնիայէն փոխադրուած Ալպանացիներու կողմէ։ Հալածանքը մինչեւ հոն գնաց որ, անցեալ տարի դեկտեմբերին, եպիսկոպոս Նիկոդիմ, որ քսան տարիէ ի վեր Էտիրնէի առաջնորդն է, վտարուեցաւ։ Հազիւ այս տարի, շնորհիւ բազմաթիւ բարեխօսութիւններու Զատկին առաջնորդը Էտիրնէ վերադարձաւ, բայց արգիլուեցաւ եկեղեցիին մէջ պաշտօն վարել եւ իր եպիսկոպոսական աթոռով հրապարակ ելլել եւ քարոզել։ Ասոնք բարի նշաններ չեն և բոլորովին չեն համապատասխաներ «տեւական եւ յաւիտենական բարեկամութեան դաշինքին»։

Աւելի բախտաւոր չեղաւ Թուրքեւպուլկարական առեւտրական պայմանագիրը որ ի զօրու է 1927 հոկտեմբեր 1էն ի վեր։ Երկու կողմերն ալ իրենց վնասներն ունեցան՝ արտածման եւ ներածման տեսակէտէն։ Պուլկար պետական գանձը կորսնցուց՝ համեմատելով նախորդ տարիներուն հետ՝ 7,660,165 լէվա, իսկ Թուրքիոյ պետական գանձն ալ 2,558,821 լէվա։ Պուլկարիան ունի մէկ տարուան մէջ միայն 5,101,344 լէվա աւելի քան Թուրքիա։

Յունաստանի մէջ կ՚ապրին 200,000 Պուլկարներ: Մանաւանդ Սելանիկի, Քաստուրի եւ Լէրինիշուրջը հոծ պուլկարական գանգուած է։ Հազիւ շաբաթ մը առաջ՝ յոյն հրապարակագիր Դարտարիս կը գրէր Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթին մէջ.

— «Սելանիկէն մինչեւ Լէրին, ճամբորդութեանս միջոցին լսեցի միայն պուլկարերէն խօսակցութիւններ։ Ընդվզումս իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ հաստատեցի թէ խօսողները միայն հասարակ ժողովուրդէն չէին, այլ զարգացած շրջաններն ալ պուլկարերէն կը խօսէին։ Ինծի ըսին թէ հոս փոխանակ յունարէնի, պաշտօնապէս պուլկարական լեզուն կը դասաւանդուի...»

Թէեւ գործերը մինչեւ հոս հասած չեն, սակայն շատ յատկանշական են յոյն հրապարակագրին արտայայտութիւնները։ Մանաւանդ եթէ նկատի առնէք որ անոնք կուգան Մոլլոֆ-Քաֆանտարիսի համաձայնութենէն յետոյ, երբ «յօժարակամ» եւ փոխադարձ գաղթումի ենթարկուեցան պուլկար բնակիչները, եւ ամայացան ծագկող արտերը, դաշտերն ու պարտէզները։ Շատ պարզ է թէ այս բռնագաղթին դիմուեցաւ՝ նօսրացնելու համար պուլկար խտացած գանգուածները եւ այսպէսով ջնջել պուլկարական փոքրամասնութիւնը։ Եւ իսկապէս, նորահաստատ հանրապետական Մերակեդոնիոյ մէջ հրեայ եւ Թուրք փոքրամասնութիւնները ունեցան եւ ունին իրենց ներկայացուցիչները, իսկ տեղացին պուլկար ժողովուրդը՝ «փոքրամասնութիւնը» չունեցաւ եւ չունի։ Հին պուլկար այբ բէն գիրը (Կիրիլիցան)՝ որով կարդացած և գրած են իրենց պապերը եւ որով կը շարունակուի պուլկարական մշակոյթի զարգացումը, Յունաստանի մէջ վերածուած է «Ալֆաբետէր»ի մը՝ լատինական տառերով։

Նէօյիի դաշնագրի 48րդ յօդուածի համաձայն յունական պետութիւնը պաշտօնապէս եւ հանդիսաւորապէս յանձն առած է՝ ազատ ելք մը տալ Պուլկարիոյ Եգէականի վրայ։ Տասը տարի է անցած այն որոշումէն ի վեր, սակայն ոչ մէկ ելք տրուած է Պուլկարիոյ։ Եւ ամէն անգամ երբ այս հարցը կը յարուցուի, Յունաստանի պատասխանատու եւ պաշտօնական ներկայացուցիչները միեւնոյն պատասխանը կու տան.— «Այս հարցը մոռցուած պէտք է համարուի, անիկա հաշուեյարդարի ենթարկուած եւ Պուլկարիան երբեք չպիտի ստանայ ելք Եգէականի վրայ։ Թող երթայ Սելանիկ եւ Սելանիկի միջոցով իր արտածումը կատարէ, ինչպէս կ՚ընէ Եուկոսլաւիան»։ Իսկ Պուլկարիոյ ելքը Եգէականի վրայ կենաց եւ մահու հարց է Պուլկարիոյ տնտեսական զարգացման համար։

Իսկ Ռումանիո՞յ հետ.—

Ռումանիոյ մէջ կ՚ապրի 400 հազար պուլկար բնակչութիւն, միայն Տոպրուճայի մէջ, առանց հաշուի առնելու 200,000 պուլկար բնակչութիւնը Պեսարապիոյ մէջ։ Մէկ տարի եղաւ ցարանիստներու (հողագործականներու իշխանութեան գլուխը գալը։ Այս առթիւ պատասխանատու պետական անձեր ճառեր խօսեցան։ Հրապարակաւ շեշտուեցաւ թէ Ռումանիա կ՚ուզէ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները եւ կրօնական ու մշակութային ազատութիւնը ապահովել։ Իրականութեան մէջ այդպէ՞ս է։ Նախկին կառավարութիւնը — ազատականները — քուէարկեցին «հողի օրէնքը», որով կը գրաւուէր պուլկար բնակչութեան սեփականութիւնը։ Այս օրէնքը տակաւին ի զօրու է։ Հիմակ ալ բոլոր շարժուն եւ անշարժ ինչքերը ենթարկուած են գրաւման։

Լահէյի մէջ Թիթուլէսքու կը պահանջէր 10 միլիոն ոսկեդրամ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարէն՝ Պ. Պուրովէն, որ համաձայնած է վճարել 3 միլիոն ոսկեդրամ։ Ի հարկէ այս հաշիւը հաստուցումներուն մէջ չի մտներ։ Ազատական կուսակցութեան «Վիիթօրուլ» թերթին մէջ 29 սեպտեմբեր անցեալ տարի) լոյս տեսաւ «Վայ մը Թոգովլաց գաղթականներէն»՝ ուղղուած մամուլին, նախարարներուն, կուսակցապետերուն, խնամակալութեան եւ Մարիա Թագուհիին։ Այդ կոչը կ՚ըսէ բառ առ բառ.

— «Թող դադրի, քանի ուշ չէ, հալածանքը մեզի դէմ, որովհետեւ մենք, թէեւ մասնաւորական այժ մը չենք ներկայացներ եւ ի վիճակի չենք գրիչով կատարել տալուկառավարութեան այն ինչ որ անհրաժեշտ է, բայց կըրնանք սարճանակի միջոցաւ ընել շատ դիւրին կերպով։ Եթէ մեզի հիմա ալ չլսեն եւ չհասկնան, երբ կը խնդրենք, այն ատեն մենք պիտի գիտնանք հասցնել պետութեան ղեկավարութենէն հայրենիքի դաւաճանները»։

Իսկ մակեդոնական ռումանացի ուսանողներու կոչին մէջ կ՚ըսուի.

— «Թող տուէք որ արտայայտուի ինքնապաշտպանութեան բնազդը։ Ջարկէք վճռականօրէն պուլկար յետաշրջականները, որոնք կը պահուըտին ռումանական օրէնքներու մեկնաբանութեան ետին։ Մորթեցէք ի հարկին պուլկարական յետաշրջութեան մռայլ անձնաւորութիւնները եւ կամակատար գործիքները։ Ձեր անցեալը մի մխտէք, ծաղր ու ծանակի մի ենթարկէք ձեր ցեղը։ Մենք ձեզ հետ ենք»։

Ահա այս է երիտասարդ սերունդին քաղաքականութիւնը Պուլկարներու, հետեւաբար Պուլկարիոյ հանդէպ։ Այսօրուան ուսանողները՝ վաղուան ղեկավարները պիտի ըլլան Մեծն Ռումանիոյ։ Ո՜ր աստիճան խոր ու լայն է արհամարհանքը, կիրքը եւ նուաճողութեան մարմաջը՝ կրնաք հասկնալ վերոյիշեալ փաստերէն։ Պալքանեան երկրամասը կը շարունակէ մնալ հրաբուխներու վառարան...

Անցնինք Եուկոսլաւիա.

Եուկոսլավիոյ սահմաններուն մէջ մէկ միլիոնէն աւելի պուլկար բնակչութիւն կայ։ Բոլոր պուլկար վարժարանները, եկեղեցիները, մշակութային հաստատութիւնները փակուած են։ Պուլկարական գիրքը, պուլկար մամուլը եւ պուլկար լեզուն պետականյանդանք հռչակուած են։ Վա՜յ անոր, որ պուլկար լեզուն կը խօսի, կամ պուլկար թերթ մը կը կարդայ։ Նուազագոյն պատիժն է՝ երկար տարի ստորերկրեայ աշխատանք։ Միայն Շթիպի բանտին մէջ կը պառկին 300 պուլկար քաղաքական կալանաւորներ։ Մակեդոնական կազմակերպութեան այս տարուան համագումարին մէջ, պատգամաւորները սարսափելի փաստեր յիշեցին։ Գաղթական Մակեդոնացիներու կիները բռնի կ՚ամուսնացնեն Սերպերու հետ։ Գիւղերը թշուառութեան կը մատնուին, երախաները կը մեռնին, իսկ սահմանին վրայ անընդհատ սպանութիւններ կը կատարուին։ Վերջապէս կը փորձուի ապազգայնացնել յամառ և ճկուն պուլկար տարրը։ Երկու ու կէս միլիոն Սերպեր, 14 միլիոննոց Եուկոսլաւիոյ պետութեան մէջ պիտի սերպացնեն 12 միլիոն օտար տարրեր...

Պուլկար ժողովուրդը կը ձգտի բարի եւ անկեղծ յարաբերութիւններ մշակել դրացի պետութեանց հետ՝ յարգելով ազգայնութեան տարրական սկզբունքը։ Պուլկարը, ուր որ ըլլայ, կ՚ուզէ որ իր մայրենի լեզուով ուսանին իր տղաքները, իր մայրենի լեզուով աղօթէ իր եկեղեցիներուն մէջ, իր մայրենի լեզուով կարդայ իր գիրքերը եւ թերթերը։ Միայն այսպիսի պայմաններու մէջ կարելի է խաղաղ մթնոլորտ մը ստեղծել դրացի պետութիւններու մէջ։

Իսկ գալով բոլոր տակաւին հարցերն ու հաշիւները կարելի է լուծել միայն մէկ պայմանաւ, երբ բոլոր Պալքանեան պետութիւնները եւ ժողովուրդները գիտակցութիւնը ունենան ստեղծելու, երբ առաջին հանգրուան, Պալքանեան համադաշնակցութիւնը, Մակեդոնիան ալ ընդունելով հոն իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն։

Միայն այսպէս Պալքանները պիտի ազատին մեծ եւ պզտիկ պետութեանց աշխարհակալութենէն։ Եւ միայն այն ատեն Պալքանները պիտի խաղաղին։

ԱՆԴՐԷԱՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը,

Կը հրահանգէ

Յօդ. 1.— Ռուս եւ հայ գաղթականներու իրաւական կացութեան մասին 1928 յունիս 30ին Ժընեւի մէջ ստորագրուած կարգադրութիւնը, որուն պարունակութիւնը կը տրուի ստորեւ, պիտի հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ եւ 1930 փետրուար 1ին գործադրութեան պիտի դրուի՝ օրէնքներու եւ կանոններու ներած սահմանին մէջ, բացի Ա. հատուածէն, որուն տեղ պիտի անցնի նոյն օրը Ժընեւի մէջ Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի կողմէ ստորագրուած համաձայնագիրը, Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու Բարձր - Կոմիսերի սպասարկութեանց գործունէութեան մասին։

Յօդ. 2.— Այս վերջին համաձայնագիրը եւս պիտի հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ եւ գործադրութեան պիտի դրուի 1930 փետր. 1ին համաձայն Ֆրանսայի Լիագոր-պատուիրակին վերապահութեան, որ վաւերացուած է Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ։

Յօդ. 3.— Նոյնպէս պաշտօնաթերթին մէջ պիտի հրատարակուի եւ 1930 փետր. 1ին պիտի գործադրուի այն կարգադրութիւնը որուն համաձայն ռուս եւ հայ գաղթականներու ի նպաստ ձեռք առնուելիք կարգ մը միջոցներէն պիտի օգտուին նաեւ ուրիշ դասակարգի գաղթականներ։

Յօդ. 4.— Վարչապետը, ներքին, արտաքին, գանձական, ելմտական եւ գաղթային նախարարները պաշտօն ունին գործադրելու ներկայ հրամանագիրը, իւրաքանչիւրը իրեն վերաբերած մասը։

ԿԱՍԹՈՆ ԴՈՒՄԷՐԿ

Փարիզ, 11 յունուար 1930

(Ստորագրութիւն նախարարներու)

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ա.
ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ռուսեւ հայ գաղթականներու իրաւական կացութեան մասին

Ստորագրեալները, ներկայացուցիչներ այն կառավարութեանց որոնք մասնակցեցան 1928 յունիս 28ին Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու բարձր - կոմիսարին կողմէ հրաւիրուած խորհրդաժողովին, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ութերորդ սովորական ընդհանուր ժողովին որոշման

Հիմնուելով 1926 մայիս 12ի կարգադրութեան վրայ՝ ի մասին ռուս եւ հայ գաղթականներուն տրուելիք ինքնութեան թուղթերուն՝ եւ որ կ՚ամբողջացնէ ու կը սրբագրէ նախապէս 1922 յուլիս 5ին եւ 1924 մայիս 31ին եղած կարգադրութիւնները.

Եւ հաստատելով ռուսեւ հայ գաղթականներու իրաւական կացութիւնը ճշգելու անհրաժեշտութիւնը,

Կ՚ընդունին հետեւեալ որոշումները

1. Կը յանձնարարուի որ գաղթականներու բարձր - կոմիսարը կարելի եղածին չափ շատ թիւով երկիրներու մէջ ներկայացուցիչներ անուանելով, ապահովէ հետեւեալ սպասարկութիւնները, և թէ առանց չեն վերապահուած ազգային իշխանութեանց.

Ա) Հաստատել գաղթականներու ինքնութիւնն ու հանգամանքը.

Բ) Հաստատել անոնց ընտանեկան կացութիւնը եւ քաղաքային վիճակը՝ հիմնուած գաղթականին երկրին մէջ տրուած պաշտօնաթուղթերու կամ ուրիշ ունեցած դէպքերու.

Գ Վաւերացնել կանոնաւորութիւնը, արժէքը եւ գաղթականին ծննդավայրի օրէնքներուն հետ համապատասխանութիւնը այն պաշտօնաթուղթերուն, որոնք տրուած են այդ երկրին մէջ.

Դ) Հաստատել գաղթականներու ստորագրութիւնները եւ իրենց լեզուով խմբագրուած թուղթերու օրինակներն ու թարգմանութիւնները.

Ե) Հաստատել երկրի իշխանութեանց համար՝ պատուաւորութիւնն ու բարի վարքը գաղթականին, իր նախկին ծառայութիւնները, արհեստագիտական հանգամանքը, համալսարանական կամ ակադեմական տիտղոսները.

Զ) Յանձնարարել գաղթականը ձեռնհաս իշխանութեանց, մասնաւորապէս վիզայի, բնակութեան արտօնագրի, դպրոց կամ մատենադարան ընդունուելու եւ այլն խնդիրներու մասին։

Վերեւ յիշուած ներկայացուցիչները պիտի նշանակուին եւ իրենց պաշտօնները ի գործ պիտի դնեն՝ շահագրգիռ կառավարութեանց համաձայնութեամբ։ Այն երկիրներուն մէջ, ուր կան մարմիններ որ կեա պաշտօնական հանգամանքով նման պաշտօններ կը վարեն, Բարձր կոմիսարը կրնայ դիմել անոնց։

Իւրաքանչիւր կառավարութեան կը մնայ որոշել թէ այս ձեւով տրուած վաւերաթուղթերը կրնա և պաշտօնական հանգամանք ունենալ։ Ամէն պարագայի, կը յանձնարարուի որ կառավարութիւնները նկատի առնեն այդ վաւերաթուղթերը՝ որքան կարելի է լայն չափով։ Կը յանձնարարուի որ այս կարգի պաշտօնաթուղթեր տրուելու կամ ձեւակերպութիւններ կատարուելու առթիւ գանձուելիք վարձքերն ըլլան չափաւոր, վերապահութիւն ընելով ի նպաստ չքաւորներու։

Հասկնալի է որ այս ներկայացուցիչներու գործունէութիւնը ո՛չ մէկ քաղաքական հանգամանք պիտի ունենայ եւ որեւէ կերպով միջամտութեան տեղի չպիտի տայ իրենց ապրած երկրի իշխանութեանց ստորոգելիներուն։

2 — Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականներու անձնական իրաւական վիճակը՝ այն երկիրներուն մէջ ուր իրենց նախկին օրէնքը չի ճանչցուիր այլեւս կառավարուի կամ իրենց բնակարանի կամ սովորական բնակավայրի, եւ կամ, անոնց չգոյութեան պարագային, իրենց ապրած երկրի օրէնքով։ Այս յանձնարարութիւնը ո՛չ մէկ կերպով կը փոխէ վաւերականութեան իրաւական վիճակի վերաբերեալ այն պաշտօնաթուղթերուն, որոնք տրուած են ռուս եւ հայ գաղթականներու պատկանած կրօնական իշխանութեանց կողմէ այն երկիրներուն մէջ, ուր այդ իշխանութեանց ձեռնհասութիւնը ճանչցուած է.

Որ գաղթականներու ազգային հին օրէնքով կնքուած ամուսնութիւններէն ու տրուած պաշտօնաթուղթերէն բխած իրաւունքները (ամուսնական գրութիւն, ամուսնացած կնոջ իրաւասութիւն եւլն . նկատուին իբրեւ ստացուած իրաւունքներ, ի հարկին վերապահութիւն ընելով անոնց ապրած երկրի օրէնքին գծած ձեւակերպութիւնները կատարելու։

Որ գաղթականները իրաւունք ունենան, որքան ատոր չեն հակառակիր իրենց ապրած երկրի պարտադիր օրէնքները, պայման դնելու որ իրենց ամուսնական գրութիւնն ըլլայ ստացուածքներու բացարձակ անջատման դրութիւնը եւ թէ ամուսնութեան հետեւանքով իր ստացուածքը ազատօրէն գործածելու մասին կնոջ իրաւունքը որեւէ կերպով չմնասուի։

Շար.

ՀՆԴԻԿ ՄԵԾ ԲԱՆԱ... ԴԷՄ ԻՐ ԵՐԿՐԻՆ ԱՆԿ...

Հնդիկ համբաւա... տեղծ բազմաթիւ... ջերս հրաւիրուած էր... հրապարակային գասախ... ներու համար։ Այս ա... պական թերթի մը... թղթակիցը տեսակցու... նեցած է անոր հետ, ... անկախութեան հարց...

«Բազմայայտ է թ... րունի բանաստեղծը... թիւն կ՚ուզենք։ Ամէ... տաւոր է փափոք... հարցը պարզ չէ։ Հնդ... գային համագումար... թեան բաղձանք յ... քուէարկութիւն ... միաձայն, չի բաւ... վերածելու իրական... բեմն կը մտածեն ... նոյն, համագումար... շատ համեստ գանու... նային նաեւ Անգլիոյ... թիւնը պահանջել... կայ վիճակին մէջ, ... նը անկարելի է։

«Աչխ որ բանակ... համար թէ կարգա... թէ անհրաժեշտ գի... կը պակսին ի՞նչ պիտ... բեմն ապատ Հնդկաս... բասո որս մը չպիտի ... վիճուորական պետ... համար, ինչպէս Ափղա... նակերու դարը.

Հնդկաստանի ան... կախուած է աւելի ... մը, որ ամենէն առա... լուծուի, — ցեղերու ... կան հարցը մանր... այսօրուան համա... հարցին։ Աւրիշ որեւէ ... ժողովուրդներու, հ... ...ներու այնքան ... նութիւն։

Եւրոպա՝ գասախօ... ունէր, զոր լուծեց ... թեամբ Անոր ա... թիւր քաղաքական ... տանի պատմութիւնը ... է։ Հնդիկ մեծ ... խումբ մը լուծում ... է։ Ցեստոյ, Եւրոպ... կրթուած երիտասարդն... ցին թէ կը բաւէր ... բեւմուտքի, բայց ... բոլորովին տարբեր է։ ... մենք կարենանք ... տեցնել։ Արգէն ցեղ... մտայնութիւնը կը ... իմ երիտասարդութեան... ցեղախումբերու պատմ... տասարդներ երբեք ... ճաշեր։ Այսօր, Թէնկայի ... թէ ընդհանրացած է։ ... պրահմաններ հին ընտ... պատկանող պատանիներ... անգամ վարանութիւն... Թարգուին, երբ գպր... գանոնք ճաշի կը նստէ... մէտական եւ քրիստոնէ... տանիներու հետ ... վարժուին։ Բայց զարգ... փոքրամասնութիւն կը ... ան նոր սերունդ մը է ... ազատ Հնդկաստանի մը ... նութեան արգելք պիտի ... ի՞նչպէս իրականացնել ... պետութիւն մը, երբ ... տարրը կը ներկայացնէ ... 5 համեմատութիւն մը ... բովհեմեւ այս թիւն ... մանոն տարրեր՝ ... գիտեն կարդալ եւ ... րենց անունը, իրականութ... այս թիւը պէտք է նկ... բերին 2։ Մինչ այսպէս ... սակայն։ Արտենք ամէն ... գպրոցն ունէր, ուր ... կութիւնը ձրի էր։ Ռուսիզ... աշակերտներ կ՚ապրին ...

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Մեր Ազգային վաստակաւոր մեծ գրագէտ, Աւետիս Ահարոն. եանի գրական քառասնամեայ գործունէութեան Յոբելեանին պատրաստութիւնները փութով առաջ կը տարուին։ Ինչպէս ծա. նօթ է հայ հասարակութեան, Յոբելինական Կեդր. Յանձնա- ժողովը յետաձգում մը կատա- րած էր տօնակատարութեան թուականի մասին։ Որոշուած է յառաջիկայ ապրիլ 6ին, հան- դիսաւորապէս տօնել Ահարոն- եանի գրական գործին քառաս- նամեակը, Փարիզի եւ հայկա- կան բոլոր գաղութներուն մէջ։ Յոբելինական Կեդրոնական Յանձնախումբի Գործադիր մար- մինս ուրախութեամբ կը յայտնէ որ, Ահարոնեանի յոբելեանի գաղափարը լայն արձագանգ գտած է հայ ժողովուրդին մէջ։ Աշխատաւորական խոնարհ շր- ջաններէն մինչեւ բարձր խաւե- րը, եւ մինչեւ հայ մտաւորա- կանութեան փայլուն ներկայա- ...

...նաւի հրատարակութեան, հայ ժամուլին մէջ։

Վերոյիշեալ Փարիզի եւ Շր- ջականերու Յանձնախումբը, ինչպէս նաեւ անկէ զատ 3 մաս- նախումբերը սկսած են աշխա- տանքի, կազմելով իրենց դի- ւանները, եւ տարակոյս չունինք որ հայ ժողովուրդը զօրավիգ պիտի ըլլայ անոնց, եւ պիտի արդարացնէ անոնց աշխա- տանքը իր գործակցութեամբ։

Ահարոնեանի յոբելինական կեդրոնական յանձնաժողովի Գոր. ծադիր Մարմնի քարտուղար՝
Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԲԱՆՒՈՐ ԿՈՒԶԵՆ

Վերջին օրերս Ֆրանսա եկած են, բայց քիչ կարճ ժամանակի մը համար, շատ մը Հայեր, որոնք գլուխնին ասդին անդին կը զար- նեն՝ նախ Ֆրանսա մնալու եւ յետոյ աշխատելու թրաւունք ձեռք բերելու համար։

Այդպիսիներուն համար մէկ միջոց միայն կայ իրենց ուզած իրաւունքին տիրանալու, այն է երթալ՝ աշխատիլ հոն ուր աշ- խատող ձեռքի պէտք կայ։ Այն ատեն կրնան ստանալ Ֆրանսա մնալու արտօնութիւն։

Ռոանի (Լուար նահանգ, Սենթ- Էթիէնի մօտ) Le Coprotextile ընկերութիւնը, որ արուեստական մետաքս կը պատրաստէ պէտք ունի ամուրի բանուորներու։ Բն- զողներուն պառկելու տեղ կը տրուի, ինչպէս նաեւ սնունդ։ Տեղեկութեանց համար դիմել այս հասցէին. Société Le Coprotextile, Roanne-Matel (Loir): (Le Foyer)

ՊԱՐՍԿԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի պարսիկ դեսպանա- տունէն ստացած ենք հետեւեալը, հրատարակութեան խնդրանքով.

Փարիզի Պարսից ընդհանուր Հիւպատոսարանի մարդահամա- րի ճիւղը 5 Rue Fortuny, (17e): կանոնաւորապէս պիտի գործէ՝ սկսեալ 1309ի Ֆարվարտին ամսուան 1էն (1930 մարտ 21)։

Այն պարսկահպատակներ որոնք Պարսկաստանի մէջ տակաւին չեն ստացած իրենց ինքնու- թեան թուղթը, ատիկա ստանա- լու դիմում պէտք է կատարեն 1309 տարուան սկիզբէն։ Անոնք որ ինքնութեան թուղթ ունին եւ զանց առած են ատիկա իրենց հետ Ֆրանսա բերել, պարտաւոր են կարելի եղածին չափ շուտ բերել տալ զայն Պարսկաստանէն։
Փարիզ, 20 յուն. 1930 (Կնիք)

ՊՏՈՅՏԻ ԳԱՒԱԶԱՆ...

Շիքակոյէն կը գրեն «Պեր- լինէր Թակեպլաթ»ի.— Վերջերս ցէնվըր կայարանին մէջ հետեւ- եալ դէպքը պատահեցաւ.—

Քառասուն տարեկանի մօտ ճամբորդ մը կառախումբին գա- ...

ՕՐ. ԱԶԱՏՈՒՀԻ ԻՑՆԷՃԵԱՆ
ԵՒ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱՊՕՂՈՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Առնուվիլ Իսի-լէ-Մուլինօ
26 Յունուար 1930

...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ 19 յունուար.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին հրաւէրով, ընկ. Ա. Խատիսեան բանախօսեց «Սինէ- մա Փալաս»ի սրահը։ ...

Ընկերը մանրամասնօրէն վեր- լուծելով այս հարցերը, խօսեցաւ նաեւ առօրեայ հոգերու մասին, եւ հրաւիրեց ժողովուրդը օգնել Անատոլուի բոնագաղթի գոհե- րուն։ Բանախօսութիւնը մեծ տպա- ւորութիւն գործեց։

«ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՔՈՒՐԶԻ ԿՑՈՐ ՄԸ ԻՆՁԻ ԿԸ ԳՐԷ» խորագրին տակ «Իգտամ» կը գրէ. «Մեր ձեռքն անցաւ «Լա Րէբիւպլիք Անշէնէ» անուն ֆրանսերէն թերթ մը զոր սկսած են հրատարակել 150նոց- ներէն նախորդ ներքին նախա- րար Մեհմէտ Ալի եւ Էօմէր Ֆէվզի։

Ասոնք օտար երկիրներու մէջ հիմա ալ Թուրք ազգին դէմ թըշ- նամական եւ ստորին հրատա- րակութիւն կ'ընեն։ Կը ջանէ կարդալ իրենց գրածը կառա- վարութենէն 2 միլիոն ոսկի շոր- թելով փախած Ալի Ճէնանի պէյի մասին.—

«Ալի Ճէնանի պէյ 500,000 ոսկի իւրացնելով փրկած է ինքզինքը Թուրքիայէն»։

Կատարուած առաւ փախա- ւութիւն մը այս ձեւով ներկա- ցնողները իրենց դաւաճանու- թիւնը անգամ մըն ալ ի յայտ կը բերեն»։

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 7 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Բ.

Երկար ամիսներէ ի վեր ար- ... Ամէն տեղ, ան կը ... Այն ատեն, ան ջանաց ...

Իր մօրաքոյրը եւ իր կինը լիովին իրազեկ չէին աղէտի լայ- նութեան, բայց Մանէխի աւրշուած դէմքը, իր ամոյն աչքերը, իր յանկարծ ուժասպառ ինկող քալուածքը ինչպէս ծերուկի մը, կը սարսափեցնէին զանոնք։ ...

(Շար.)

Թիւ, խումբ մը Հնդիկներ Թալանի տուին մզկիթ մը Տաքքաթի մէջ։ Այս առթիւ կռիւ մը ծագեցաւ, որու ընթացքին բազմաթիւ Իսլամներ եւ Հնդիկներ վիրաւորուեցան։ Շրջուն պահակախումբեր զսպեցին խռովութիւնները։

∴ Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, երեսփոխան մը հարցուց թէ կառավարութիւնը ի՛նչ միջոցներ ձեռք առած է «Գրաւ-թա»յի մէջ լօղուածին առթիւ, որ ապստամբութեան կը հրաւիրէր Հնդիկները։ Արտաքին Նախարարը պատասխանեց թէ անհրաժեշտ չէր միջոցներ ձեռք առնել այդ մասին։Ուրիշ երեսփոխանի մը եւս պատասխանելով, Գ. Հէնտէրսըն յայտարարեց թէ Գ. Միջազգայինի կողմէ Հնդկաստանի մէջ կատարուած աշխատանքներուն առթիւ, դիտողութիւններ ուղղած է խորհրդային իշխանութեան։

Ռուս զօրավար մը անհետացած

Քանի մը օրէ ի վեր, մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Փարիզի ռուս գաղութին մէջ, զօր. Խութէփոֆի անհետացման հետեւանքով։

Զօր. Ալէքսանդր Խութէփոֆ Նշանաւոր հանդիսացաւ ցարական, յետոյ Տէնիքինի եւ Վրանկէլի բանակներուն մէջ։ Վրանկէլի պարտութենէն եւ նահանջէն յետոյ, Գալիփոլիէն ապաստանեցաւ, ամուսնացաւ Պուլկարիոյ մէջ եւ եկաւ Փարիզ հաստատուեցաւ ուրիշ բազմաթիւ ռուս փախստականներու հետ։ Իր կնոջ եւ զաւակին հետ կը բնակէր համեստ յարկաբաժին մը։ Իր հայրենակիցները զինքը նախագահ ընտրած էին Նախկին զինուորականներու եւ պատերազմիկներու ընկերակցութեան, իսկ Նիկոլա մեծ դուքսը մահուան անկողնին վրայ զինքը իրական պետ եւ յաջորդ նշանակեց արտասահմանի բոլոր ռուս զօրականներու։

Արդ, զօրավարը կիրակի առտու տունէն դուրս կ'ելլէ, նախ եկեղեցի, յետոյ ընկերակցութեան կեդրոնը երթալու համար, ուր ժողով մը տեղի պիտի ունենար։ Այդ օրէն ի վեր, ոչ եկեղեցին տեսնուած է, ոչ ժողովատեղին, ոչ ալ տունը։ Եւ որովհետեւ գրպանը ունի ինքնութեան թուղթեր, եթէ զոհ գացած ըլլար արկածի մը եւ հիւանդանոց փոխադրուած, անշուշտ լուր պիտի տրուէր ընտանիքին։

Փարիզի ռուս շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ զօրավարը թակարդ մը ձգուած է բոլշեւիկներուն կողմէ ?

Ի պատիւ Լենինի տարեդարձին

«Թայմզ» կ'իմանայ թէ, Լէնինի մահուան տարեդարձը տօնելու համար, խորհրդային իշխանութիւնը օդը հանած է Սիմոնոֆի վանքը եւ մայր եկեղեցին։ Այս վանդալականութեան պատճառը այն է որ, այդ վանքին գետնին պէտք ունէին եղեր, մշակոյթի տուն մը (կուլտուրական տուն) հաստատելու համար։ Վանքը շինուած էր 1370ին։ Լեհերու եւ Լիթուանացիներու արշաւանքին ենթարկուեցաւ 1610ին, իսկ 1812ին, ֆրանսական գրաւման ատեն, հիւանդանոցի վերածուեցաւ։

Բժշկութեան պետականացումը

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, ազգայնացնելու համար բժշկական արհեստը։ Այսուհետեւ ոչ ոք— դոնէ տեսականապէս— դրամ պիտի վճարէ զինքը խնամող բժիշկին, իսկ ընդհակառակն ոչ ոք իրաւունք պիտի ունենայ իր նախընտրած բժիշկը կանչելու։

Բոլոր բժիշկները պիտի ըլլան կառավարութեան կողմէ վճարուած պաշտօնեաներ, պարտաւոր պիտի ըլլան հպատակելու իրենց պետերուն եւ պիտի կրնան մէկ քաղաքէն միւսը տեղափոխուիլ, առանց նախազգուշութեան։

Անվերջ դաւադրութիւններ

Պերլինէն կը հեռագրեն յունուար 26 թուականով.— Զեկան ձերբակալեց Օտեսի Վլատիմիր եպիսկոպոսը, իբրեւ մեղսակից միապետական դաւադրութեան մը։ Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ փետրուարի սկիզբը։ Կ'ըսուի թէ գաղտնի տպարան մը երեւան հանուած է եկեղեցիի մը մէջ եւ ուրիշ տասներկու հոգի ալ ձերբակալուած են։

Խլրտումներ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ համայնավարական ցոյցերը կը շարունակուին երկրին զանազան մասերուն մէջ։ Քիշնէվի մէջ հարիւր համայնավարներ խոշտանգեցին ոստիկան մը, որ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Թրանսիլվանիոյ մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ցուցարարներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Աւելի քան 150 համայնավարներ ձերբակալուեցան։

Այմազեան կը կրկնէ իր զանգատները

Առջի օր, Այմազեան հարցաքննուեցաւ վերաքննիչ ատեանի դատաւորին, Գ. Մայֆոյի կողմէ, Գ. Գ. Նիքօլի եւ Գրենուայի դէմ մատուցած բողոքագրին առթիւ։ Գ. Նիքօլ հանատեց հարցաքննիչ դատաւոր Գ. Ժանթիյի առջեւ ըրած յայտարարութիւնները։ Իսկ Այմազեան կրկին եւ կրկին մանրամասնօրէն պատմեց թէ ի՛նչպէս անցուց հոկտ. 18ի օրը։ Ինք գացած էր իբրեւ վկայ, եւ սակայն Գ. Գրնուա անարգեց, խուզարկեց, մերկացուց եւ վերջապէս խցիկ մը նետեց։ Հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ հանուեցաւ կիրակի կէսօրէն յետոյ, հակառակ օրէնքին տրամադրութեան։

Գ. Մայֆօ զարմանքով հարցուց.

— Ինչպէս թոյլ տուիք որ կատարուին այդ բաները։

— Ես պուպրիկ մըն էի անոնց ձեռքին մէջ, պատասխանեց Այմազեան։

- Ինչո՞ւ չպահանջեցիք որ դատաւորին առջեւ հանեն ձեզ։

— Ես ծանօթ չէի օրէնքին, եւ չէի գիտեր իմ վայելած իրաւունքներս։ Եւ յետոյ, կը կարծէի թէ ոստիկանութիւնը անսխալ էր, հիմա կը հասկնամ թէ մարդուն աչքը կը հանէ։

Գ. Մայֆօ քանի մը օրէն դատական ոստիկանութեան կեդրոնը պիտի երթայ, տեղին վրայ ստուգումներ կատարելու համար։

Կը շարունակեն իրար կոտորել

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Գ. Եորտան Ջկատրոֆ, Նախկին քարտուղար Մ. Նահանգներու մակեդոնական կազմակերպութեանց, որ ատենէ մը ի վեր Սոֆիա կը գտնուէր, յարձակում կրեց երեք անծանօթներու կողմէ։ Դաւադիրները ատրճանակ պարպեցին, առանց նպատակին համնելու։ Ջկատրոֆ կրցաւ տուն հասնիլ անվնաս։ Կը կարծուի թէ յարձակողները կը պատկանին Փրոթոկէրօֆի խումբին, որուն արարքները վերջերս դատապարտած էր Ջկատրոֆ, ճառի մը ընթացքին։

Հ. Յ. Դ. ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. դպրոց մը, հետեւեալ ծրագրով.—

ՆԻՒԹԵՐ	ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ
Հ.Յ.Դ. Ծրագրի պարզաբանում	Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն	ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Պատմ. մատերիալիզմը և անոր քննադատութիւնը	ԱՇՈՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
Քաղաք. կուսակցութիւններ	ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ
Կազմ. կանոններ	Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Պատմութիւն ընկերվ. Միջազգայիններու	ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ
Դաշնակցութեան քաղաքական ուղեգիծը	ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Պետական իրաւունք	Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Հայկ. Դատի դիւանագիտական պատմութիւնը	ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
Քաղաք. տնտեսագիտութիւն	ՍԵԴՐԱՔ ՍԱՍՈՒՆԻ

Դպրոցին բացումը կը կատարուի Այս իրիկուն ժամը 9ին, փլաս տ'իթալի, 0 Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Դպրոցի բացման կը հրաւիրուին ոչ-ուսանող ընկերներ եւս։

Դասաւանդութիւնները կը սկսին Երեքշաբթի Փետր. 4ին եւ տեղի կ'ունենան Chope Parisienneի Վերնայարկը, 61 Rue des Ecoles, (Մէթրօ՝ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ) շաբաթը երկու անգամ՝ Հինգշաբթի եւ երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.45ին։ Կը տեւէն երեք ամիս։

Հ. Յ. Դ.
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

Վիճաբանական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ 0 Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Գասպարեան։ Նիւթ՝ Մարքսիստական վարդապետութիւնը։

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Café Centraleի վերնայարկը, 7 Place du Pont։ Երգ, արտասանութիւն եւայլն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Շափի մէջ, 84 Rue Chape. Դերասան Յ. Ուզունեան կը ներկայացնէ՝

ՇԷՅԽ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ (Րաֆֆիի)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 8, 6 ԵՒ 4 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին. Ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հէրիքուրի հայրենակիցներէն.—Հ. Էրզրումլեան 100, Մ. Սթատեան, Խ. Աղլաղանեան 15ական, Կ. Փիլիպոսեան, Գ. Փիլիպոսեան, Գ. Եկէնեան 10ական, Ս. Մալաքեան, Օ. Մուրատեան. Ս. Գալայճեան 5ական։

Գէթօնքուրէն.— Ե. Սինանեան 15, Մէնգիլճեան Թադէոսեան, Գ. Վասիլեան, Կ. Տէմիրճեան, Խ. Աւագեան, Մ. Ճիվէլէկեան 10ական։ Գումար 240 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 22 յունուար)։

Էքսի ցանկը.— Ս. Կուզիկեան 65, Շ. Եկաւեան 50, Գ. Եողուրտճեան 30, Կ. Բարսեղեան 25, Օ. Էժտահարեան, Թ. Օհանեան, Գ. Ջատրճեան, Ն. Նալպանտեան, Ս. Ճիվէլէկեան, Ս. Լուսարարեան, Հ. Գաբրիէլեան, Մ. Օտապաշեան, Վ. Իսպէնչեան, Օ. Քալըըրմճեան, Ս. Մանուկեան, Կ. Շամանաճեան, Գ. Քօլօլեան 20ական, Յ. Անդրասեան, Լ. Անդրասեան 15ական, Տիկին Ե. Տապանեան 20, Մ. Չէվիկեան, Ս. Եռզրումեան, Հ. Ջատրճեան, Ա. Ազարիկեան, Ա. Թելէեան, Ի. Եղիկեան 10ական, Մ. Հէլվաճեան 5, Փոքրիկն Ա. Քըլըճեան 10, Անստոր եպիսկ. Պահապանեան 15, Ս. Մէքինեճեան 3, Մաթէոսեան, Գ. Անտոնեան, Յ. Եռայեան, Մ. Միսիկեան, Ս. Մազմանեան, Ա. Հապէշեան, Մ. Անդրասեան, Գ. Աւետիսեան, Յ. Փարթալեան, Օ. Մանուէլեան, Վ. Մանուէլեան, Գ. Շիրվանեան, Ռմ 10ական, Գ. Գարագաշեան 15, Ս. Անտոնեան, Խ. Փարթալեան 5ական։ Գումար 735 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 23 յունուար)

ՀՐԱՒԷՐ

Կը խնդրուի Ա. Աճարոնեանի Յոբելինական Փարիզի եւ Եղջականներու Յանձնախումբի Վարչութեան անդամներէն, ինչպէս նաեւ ֆօնտի Հանգանակիչ-պրոքականուդ, եւ Յանձնախումբերու կազմակերպիչ Մասնախումբերու անդամներէն, որ ներկայ ըլլան անպայման, այսօր չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ։

Յոբելինական Վարչ. Դիւան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Տ. Զ.— 70։
Մարսէյլ, Սապ.— 250։
Նիս, Խ. Գ.— 140։
Լիոն, Գ. Ն.— 70։
Գահիրէ, Ա. Ս.— 2 անգլ.։
Մարսէյլ, գործ.— 817։
Տէսին, Յ. Գ.— 35։
Լա Սիօթա Ա. Թ.— 115.20։
Քոնսթանցա,— 575։

Վճարեցինք։
Լիոն, գործ.— 1150։
Վիլժուիֆ, Յ. Ա.—75։
Լիոն, Նիկ.—25։
Լը Քրէօզէ, Հ. Տ.—30։
Մարսէյլ, Ուզ.— 20։
Քիրմանշահ, Կ. Հ.— 2 անգլ.։
Մարսէյլ, Սապ.— 10։
Ալէս, Մ. Կ.— 70։
Քլերմոն Ֆէռրան Գ. Թ.—35։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մինաս Չերազի յետ մահու երկը

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻՒՍԻՌՆՆԵՐ

ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ A. Ohanessian, College de Jeunes Filles, Vendôme.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ։ Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստիոյ Գանդալ գիւղէն Մարիամ Յովսէփեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Գաբրիէլ Վարդապետեան որ 1928ին կը գտնուէր Ամերիկա հետեւեալ հասցէին՝ 214 E. 25. B. Street, N. Y. City, U. S. A.: Իմացնել՝ Haroutun Arslanianի, Ecluse de la Folie, Ghalette, (Loiret). France.

— Կը փնտռուի Չմշկածակի Խատիշար գիւղէն Գոհար եւ Կիւլիստան Թոմասեանները որոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ։ Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ ղրկուած են Սուտակայ գիւղերը հողային աշխատանքի համար։

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Իրենց մօր մամիկի, եղբօր՝ Գալօի եւ քրոջ՝ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.) France: Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ընկերակցութեամբ կամ առանձին վարձու է Պանթէոնի մօտ կահաւորուած երկյարկանի ճաշարան մը։ Ամէն գործի յարմար։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել Գ. ԳԱԼԵԱՆի, Restaurant Ararad, 24 Rue des Carmes, Paris (5e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Յունուար 193...

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» » or
Մէճիտիէ	Médjidie
Լէվա 100	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ »	Leï

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ.-Քր.-Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.
»	II »
»	III »
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE -MASSIS-
208bis, Rue Lafayette, P...

Le Gérant H. STEP...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

30 JANVIER 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1174 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

Ի՞Ն,Չ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱՅՍ

կամաց-կամաց, սակայն յարատեւօրէն յառաջ կ'երթան ...նպաստաւորութիւնները՝ ի նպաստ Անատոլուէն քշուած բեկորներու։

Մեր գաղութին մէջ, արուարձաններ եւ քաղաքներ կան, որոնք «Յառաջ»ի առաջին կոչին վրայ գործի ձեռնարկեցին։ ...թանի մը կեդրոններ կ'երթան տակաւին, ինչպէս, օրինակ՝ Մարսէյլը։

Հարեւան գաղութներէն Պերլինն ու Միլանը ժամանակ ...ծաղկեցուցին, իսկ Պրիւսէլը, Անվէրսը, Լոնտոնն ու Մանչէսթըրը անշուշտ անակնկալ մը պիտի ընեն, քանի որ այսքան ուշա... Աւելի հեռուն, Ռումանիոյ մէջ, խորհրդակցական ժողով ...հրաւիրուած է, նախագահութեամբ առաջնորդին։ Պուլկարիան երեւի շատ է ճնշուած տեղական հոգերով։ Իսկ Սելանիկի ...Աթէնքի մէջ, մեր ընկերները հանգանակութեան գլուխն ան...ած են արդէն, իրենց երկաւ-... Եգիպտոսի ...էջ։ Իսկ Պէյրութի մէջ՝ Զ. Ռ. Մ.ը լումաներ սկսաւ հաւաքել ...տուն, ուղղակի Հալէպ ղրկելով գոյացած գումարը։

Փարիզի մէջ, յատկապէս կազմուեցաւ կեդր. Յանձնա...ժողով մը, որ կը վարէ հանգանակութիւնը, թէեւ ոչ պա...նջուած եռանդով։

Արդարեւ, մեծ բան մը չէ մինչեւ հիմա հաւաքուած գու...րը, եթէ զեղչենք Գ. Կիւլպէնկեանի 50.000ը, Գ. Գ. Նու...րի 20.000ը, Քէլէկեան խանի 10.000ը եւ ափ մը 5000նոց. ...00 կամ 1-2000նոց գումարներ, որոնք հանգանակութիւն ...համարուիր։

Եւ յետոյ, այդ ազնուապետական ցանկը արդէն փակ...ած կարելի է համարել, քանի որ, կեդր. Յանձնախումբին ...ցանկը հրատարակած ենք այսօր (տես Գ. էջ), եւ այդ շր...ջանակէն անուն չերեւար այլեւս։ Ընդհակառակն, հետզհետէ ...ողովրդական հանգանակութեանց արդիւնքներն են որ տեղ կը ...ենեն։

Մէկ բան աչքի կը զարնէ, այս բոլորին մէջ։— Կրաւորական ...ըքը կամ բարեացակա՛մ չէզոքութիւնը՝ մեր կարմիր եւ դե... պաշտօնակիցներուն, քաղքենի «ողջամիտ»ներուն և աշխա...տաւորական՝ Երեւանցիներուն։ Կան անհատներ որ այս կամ ... [illegible] բայց մինչեւ ...յսօր չտեսանք— դուք տեսա՞ք —որ երկու [illegible] ...մէկը պարտք սեպէր զանձանակ մը լեցնել իր միջոցներով։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս։ Ցաւին խորութի՞ւնն է որ չեն զգար, ...է նորէն սկզբունքի խնդիր ունին։ Այսինքն աժան պատրուակ՝ ...արտականութենէ խուսափելու։

Աչքէ կ'անցընենք հայկական մամուլը եւ ի՞նչ.— Անբա...կան համարելով սրտառուչ կոչերն ու յորդորները, դաշնակ...կան թերթերը պարտք սեպեր են հանգանակութեան սիւ...ակներ բանալ, որպէսզի ամէնէն համեստ աշխատաւորն ալ ...ատեհութիւն ունենայ հասցնելու իր եղբայրական աջակցու...թիւնը։ Որպէսզի իրենց ընթերցողներն ու համակիրները ան...ան չմնան ընդհանուր շարժումէն։ Առանց խօսելու «Յա...ռաջ»ի մասին,— ահա «Յուսաբեր»ը՝ Եգիպտոսի, «Նոր Օր»ը ...Յունաստանի եւ «Հորիզոն»ը՝ Նոր Յունաստանի մէջ ան...դադար կը հնչեցնեն կոչնակը, եւ խօսքերը գործի կը վերածեն։ ...Յանձնախումբի Գ. ցանկին մէջ կ'երեւան երեք դաշնակ...կան թերթեր՝ համագումար 12.000 ֆրանքով, որ մասնա...ւոր է տակաւին («Յուսաբեր»ը կը ղրկէ ուղղակի Հալէպ, Նո...կազմ խնամատարութեան)։

Թող ինքնագովութիւն չհամարուի այս մատնանշումը։ ...ոկ էր այսքան բաց խօսիլ, երեւան հանելու համար արտաս...ի պատկեր մը։

Ինչո՞ւ միայն մենք, եւ ոչ միւսներն ալ՝ ահաւոր ողբերգու...թեան մը հանդէպ։

Ինչո՞ւ գործնապէս պարտականութեան չպիտի հրաւիրուի ...դժուար կամ այդպէս համարուած հասարակութիւնն ալ, ...իսկ հաւնած եւ հաւատացած թերթերով։

Նոյն հարցումը Երեւանցիներուն, որոնք նոյնպէս ունին ...ինց հաւատացեալները։ Ամէն պարագայի մէջ, Անգլիոյ հանքա...ործները, կամ Գերմանիոյ, Ձինաստանի եւ Արժանթինի կար...ի բանտարկեալները աւելի անճար եւ թշուառ չեն, քան ...անէ-տեղէ գրկուած, ճամբան կողոպտուած, լեղապատառ ...Սուրիա ապաստանած հայկական բեկորները,— եղբայր, մայր, ...յր, երախայ։

Արդեօք անո՞ր համար որ մենք մեղքեր ունինք, իսկ իրենք ...դար են։ Անբիծ աղաւնիներ...

Բայց ոռնէ՞ կը լուծէք վրէժը, բարեկամներ։

"Պատճառներն հարցնել-փնտռելու» ձեր ինքնակոչ առա...քելութիւնը ի՞նչպէս թոյլ կուտայ ձեզի՝ անգործութեան, ան...տարբերութեան մատնելու ձեր հաւատացեալները, որոնք ...անշուշտ ապուշներ չեն։

Իսկ եթէ տակաւին պէտք ունին լուսաբանութեան, հա...ցէք արտատպել եւ անոնց ուշադրութեան յանձնել.— Նորեկ...ներն են որ կը պատմեն.

— «Երկար տարիներէ ի վեր մենք մշակներն ենք եղած քիւրտ ...ցաներու, չոր հացի համար աշխատողներ. քիւրտ պէկերը մեզ ...հրութեամբ չէին յանձներ Թուրք ժարտարմաներուն, բնական է ...ենց իսկ շահուն համար կը պահէին մեզ։

— Ձունէի՞ք ստացուածք, եւայլն։

— Ո՛չ, մենք նոյնիսկ տէրը չէինք մեր անձին։ *Մէթրուքէ* էինք։ ...անոնց մեր կամքը հարցնելու, աղաները մեզ կը ծախէին իրարու ...առատ մը մենք կ'իմանայինք, որ մեր նախկին աղան մեզ ...ծեր է ուրիշի մը, կ'երթայինք շարունակելու մեր աշխատանքը ...աղայի հաշւոյն։ *Մէթրուքէ* էինք (լքեալ)։ Այդպէս կ'անուա...ն մեզ։ (*Յուսաբեր*, 21 յունուար)

Արտատպեցէք՝ նոյնիսկ ձեր յիշողութիւնը թարմացնելու, ...խիղճը արթնցնելու համար։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ

Պուքրէշի «Հայաստան»ը կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (16 յունուար).

— «Ռումանիոյ Թեմ. Գործ. Մարմինը կոչով մը Պուքրէշի ազգային բոլոր Մարմինները, Միութիւնները եւ հասարակութիւնը հրաւիրեց խորհրդակցութեան, որպէս զի Թուրքիայէն վտարուած հայրենակիցներուն շուտափոյթ օգնութեան հասնելու համար ստեղծուի Հանգանակիչ կեդր. Մարմին մը։ Սակայն խորհրդակցութիւնը, որ նշանակուած էր 12 յունուարին, տեղի չունեցաւ ժողովականներու սակաւութեան պատճառով եւ խորհրդակցութիւնը յետաձգուեցաւ յունուար 24ին։

Այսօր, երբ օգնութեան կանչերը աւելի սաստկացած են, Ռումանահայութեան պարտականութիւնն է պահ մը մոռնալ իր առօրեայ հոգերը եւ իր ժամանակէն ու միջոցներէն մաս մը տրամադրել արդէն 2000ի հասած անօգնական խլեակներուն, որոնց թիւը կրնայ մօտ ապագային, հասնիլ 4000ի։

Այս նոր աղէտը, նիւթուած դաւադրօրէն եւ առանց բանական պատճառներու, ցեղին համար կը դառնայ հարուած մը, եթէ ժամանակին չկարենանք կանխել թշուառութիւնը, որ արդէն սկսած է զոհեր կորզել։

[illegible] բոլոր [illegible] տակներն ու հաշիները՝ միահամուռ ուժերով կազմակերպելու համար օգնութեան գործը։ Ընպատասխանատու տարրերու խլրդային աշխատանքները, մութ անկիւններու մէջ ծնունդ առնող փրովոքասիոնները, կաշառուած ու մոլորուած մարդոց բսի ըսաւները օգնութիւնը ձախողեցնելու նպատակը կը հետապնդեն միայն։ Մեզ քաջ յայտնի է որ մեր գաղութին մէջ ալ կը գործեն մութ ուժերը, որոնք արդէն գործի անցած են՝ մղուած կուսակցական մոլեռանդութենէ եւ աղտոտ հաշիներէ։ Անոնք իրենց սնունդը կը ստանան բոլշեւիկեան օճախներէն, որոնք այսօր,— ինչպէս եղած է միշտ — համախոհուրդ են քէմալականներու հետ՝ մեր ցեղին բեկորները ջարդելու գործին մէջ»։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՎՏԱՐՈՒԱԾ ՊՈԼՍՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԷՆ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 27 թուականով.— Ելմտական գործավարութիւնը հրամայեց սակարանի բոլոր օտար միջնորդներուն անմիջապէս դադրեցնել բոլոր գործերը, ինչ որ կը նշանակէ նոր խախտում Լօզանի դաշնագրին։ Իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի այն թէ օտարներու ներկայութիւնը սակարանին մէջ՝ ոչ յարմար է, ոչ ալ բանաւոր, եւ կրնայ խանգարել թրքական դրամին բարձրացման համար ձեռք առնուած միջոցները։ Այս հրամանէն կը վնասուին տասներմէկ միջնորդներ, ֆրանսացի, ռումանացի եւ յոյն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գերագոյն ատեանը օրինազանց եւ ժողովուրդի թշնամի հռչակեց Միլէրմարքիզ անուն պաշտօնեայ մը, որ մերժած էր Մոսկուա դառնալ Գերմանիայէն, ուր պաշտօն կը վարէր խորհրդային առեւտրական կազմակերպութեան մէջ։ Եթէ որ տեսնուի խորհրդային հողի վրայ, անմիջապէս պիտի գնդակահարուի, ինչպէս Բեսեդովսկին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԱՄԵՆԷՆ ԱՒԵԼԻ ԿԻՆԵՐԸ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԵՆ

Եուրքին, հաւաքական գիւղատնտեսութեան պաշտօնական վարիչը, հրամայեց ձերբակալել եւ դատել բազմաթիւ պատասխանատու պաշտօնեաներ բուն Ռուսաստանի, Ուկրանիայի եւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ, «անբաւարար» գանցառութեան համար, որուն հետեւանքով անսպասելի անկարգութիւն յառաջ եկած է հաւաքական տնտեսութեան շարժման մէջ։ Ասոնք միեւնոյն ատեն ամբաստանուած են իբրեւ թշնամի այն բանուորներուն որոնք ճարտարագործական կեդրոններէն ղրկուած են «հաւաքականացման» ճակատը։ Եուրքին կը յայտարարէ թէ ամէնէն անզգուշացուցիչ շրջանները կը գտնուին Մոսկուայի, Խրիմի, Վորոնէժի, Կովկասի, Ուկրայնայի եւ Վոլկայի մէջ։

Նշանակուած 25.000 մասնագէտ բանուորները խումբ խումբ գիւղական շրջանները կը հասնին, բայց ընդհանրապէս ծաղրանքով կ'ընդունուին գիւղացիներուն կողմէ։ Իրենց մեկնումէն առաջ տրուած եօթնօրեայ հողագործական դասընթացքը բաւական չէ, որպէս զի կարենան վստահութիւն ներշնչել գիւղացիներուն։ Կ'ըսուի թէ շատ մը վայրերու մէջ նոյն իսկ ամէնէն չքաւոր գիւղացիները կուլակի ոգի ցոյց կուտան այս բանուորներուն հանդէպ։ Աշխատանքի գործավարութիւնը հրամայած է գործարաններուն՝ մէկ ամսուան յաւելուածական ռոճիկ վճարել ամէն կամաւոր բանուորի որ կ'արձանագրուի հողագործական վաշտերու մէջ, ինչպէս եւ ձրի ճամբորդութիւն՝ կնոջ և ընտանիքին համար։

Խորհրդային մամուլի համաձայն, գիւղացի կիները աւելի դժուար խօսք կը հասկնան քան այրերը։ Անոնք կը հաւատան ամէն տեսակ զրոյցներու, մէկտեղ կը հաւաքուին միթինկներու վրայ յարձակելու համար եւ ... մեծէն ... ... տնտեսութեան գաղափարը, պատմելով թէ խորհրդ. իշխանութիւնը այս պայքարէն անմիջապէս յետոյ պիտի ձեռնարկէ կիներու համայնացման։ Կիներու դիմադրութիւնը ուշագրաւ է մասնաւորապէս Խազախներու երկրին մէջ եւ Ռոստովի շուրջը։

Հաւաքուած արջառի խմբական ջարդը կամ խորհրդաւոր անյայտացումը կը շարունակուի։ Օրինակ, Օտեսայի մօտ իշխանութիւնները հաւաքեցին 600 կով եւ 400 ոչխար, բայց յաջորդ առտու միայն 200 կով եւ 167 ոչխար մնացած էր։ Խառնակութեանց եւ արիւնհեղութեան դէպքերն աւելի յաճախադէպ կը դառնան։ Դժգոհ գիւղացիները արշաւախումբեր կազմելով, կը խանգարեն հաւաքական տնտեսութեան կազմակերպութիւնը եւ գարնանացանի պատրաստութիւնները։ Այս շարժումը մասնաւորապէս ընդհանրացած է Սիպերիոյ մէջ, բայց վերջերս մտահոգութիւն պատճառել սկսած է նաեւ Ուկրայնայի եւ սպիտակ Ռուսաստանի մէջ։ Մասնաւորապէս մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ արշաւախումբ մը Ուրալի շրջանին մէջ, հրամանատարութեամբ տեղական սովիէտի ըմբոստ մէկ անդամին՝ Փրոքօրիէֆի։

Սպիտակ խաչակիրները

Վորոնէժի մէջ գնդակահարուեցան «Սպիտակ խաչակիրներ» ազանդին 16 վարիչներէն 13ը, մէջն ըլլալով ճգնաւոր Տիմիթրի Պախօմինկօ։ Ասոնք արդէն մահուան դատապարտուած էին անցեալ նոյեմբերին եւ վերաքննութեան դիմած ըլլալով, Մոսկուա մերժեց, բացի մէկէն, որուն պատիժը փոխուեցաւ տասը տարի բանտարկութեան։ Ընդամէնը քառասուն երկու հոգի էին որ դատի կանչուեցան Վորոնէժի մէջ, իբր հակայեղափոխականներ։ Բացի երեքէն, ամէնքն ալ դատապարտուեցան կամ մահուան կամ բանտարկութեան եւ գոյքերու գրաւման։ Գրեթէ բոլորն ալ գաւակներն են այնպիսիներու որոնք Ձեկային կողմէ գնդակահարուեցան յեղափոխութեան առաջին օրերուն։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ սպիտակ խաչակիրները խռովայոյզ լուրեր տարածիր էին գիւղերուն մէջ, ծանուցանելով թէ շուտով պիտի գայ Միքայէլ հրեշտակապետը՝ նստած սպիտակ նժոյգի մը վրայ եւ ընկերակցութեամբ երկնային սպիտակազգեստ բազմութեան մը, պատժելու համար համայնավարները ու խորհրդ. իշխանութիւնը, իբրեւ մարմնացումը հակաքրիստոսի։ Այս դատը մեծ յուզում պատճառեց գիւղացիներուն մէջ։

Ի՞նչ եղած է զօրավար Խուբէփոֆը

ՁԵԿԱՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՓԱՐԻԶԻ ՊՈՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երէկ գրեցինք թէ կիրակի օր խորհրդաւոր կերպով աննեռացած է ռուս զօրավար Ալեքսանդր Խուբէփոֆ, որ Նիկոլա մեծ դուքսին կողմէ նշանակուած էր իրական պետ արտասահմանի բոլոր ռուս զօրականներուն։ Այս տարօրինակ դէպքը մեծ յուզում առաջ բերած է Փարիզի բոլոր շրջանակներուն մէջ եւ երկու օրէ ի վեր թերթերը երկար սիւնակներ կը նուիրեն խնդրին։

Զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան այս առթիւ։ Շատե-

(Շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 21

Փարիզի Հարաւ. Շրջանի (Պանթէօ) հանգանակութեան Ա. Գումարը, նախաձեռնութեամբ Յառաջդիմասէր Միութեան (մանրամասնութիւնները յաջորդով)	610.—
Վարուժան եւ Շաքէ Հ. Ֆիչիճեան, Լը Քռէօզօ (տես վարը)	10.20
Գումար	620.20
20րդ. ցանկին գումարը	21.131.65
Ընդհ. գումար	21.751.85

...Խմբագիր.

ԼԸ ՔՐԷԶՕ, 27 յունուար.— Մենք քոյր եւ եղբայր 8 10 տարեկան ենք, ամէն օր պապայիս «Յառաջ» կուգայ, կը կարդանք, կ'իմանանք Անատոլուէն Թուրքերուն կողմէ քշուած մեր թշուառ եղբայրներուն օգնութեան հանգանակութիւնը։ Առջի օր Շէյխի մը ըրած խօսքերը մեզի շատ յուզեցին ու լացինք. Աստուած իմ, այս Թուրքերը որքան méchant (չար) են ըսելով։ Հարցուցինք մամային, ան պատմեց մեզի եւ հասկցուց։ Քոյր եւ եղբայր պապայիս հայերէն դասի համար մեզի տուած երկու սուն զանձանակին մէջ հաւաքած էինք, բացինք եւ իրարու միացուցինք 10 ֆր. 20 սանթիմ ելաւ։ Աճապարելով ձեզ ղրկեցինք։ Թէեւ քիչ է, բայց գոնէ մեզի պէս պզտիկ տղոց տաք thé (թէյ) մը կ'առնուի որ խմելով տաքնան։ Գիտի խնդրէինք որ այս նամակը «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուի որ Փարիզի մէջ գտնուող ատոնց հայ տղաքն ալ մեզի պէս ընեն, իրենց խնայած դրամը յատկացնելով օգնելու համար մեր թշուառ եղբայրներուն։ *Վարուժան Հ. Ֆիչիճեան (8 տարեկան), Շաքէ Հ. Ֆիչիճեան (10 տարեկան)*։ Յ. Գ.— Թէեւ սխալներ կան, բայց խնդրեմ որ շտկէք, դեռ նոր կը սորվինք։

ՆՈՐ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Խորհրդային կառավարութիւնը պաշտօնապէս ձեռնարկած է օրացոյցի փոփոխութեան, որուն կ'աշխատէր երկար տարիէ ի վեր։

Ըստ նոր օրացոյցի, խորհրդային տարուան առաջին օրն է 7 նոյեմբերը։ (7 նոյ. 1917, տարեդարձ ռուսական յեղափոխութեան)։

Տարին պիտի բաղկանայ շաբաթը հինգ օրուան եւ ամիսը վեց շաբթուան հաշուով՝ 12 ամիսներէ։ Անկից զատ պիտի ունենայ նաեւ յեղափոխական 5 տօնի օրեր, որոնք բոլշեւիկեան անխմանալի տարեցոյցին մէջ, պիտի բաշխուին ամիսներու վրայ, իբրեւ Ա. օր, Բ. օր, եւն.։

Յունուար 22ը Լէնինի օր է, Ա. 1 մայիս եւ Բ. 1 մայիս Միջազգայինի օրեր, Ա. 7 նոյեմբեր եւ Բ. 7 նոյեմբեր՝ պրոլետարական Յեղափոխութեան օրեր։

Այս հաշուով շաբաթ եւ կիրակի օրերը կը ջնջուին բոլշեւիկեան օրացոյցէն։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ուժգին ցնցում մը զգացուեցաւ Եգէականի փսաբա եւ Անդիփսարա կղզիներուն մէջ։ Բազմաթիւ տուներ կործանեցան եւ ուրիշներ ճեղքուեցան։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՍԿԻԻ ԴԵՐԸ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ըստ 1930 յունուար 10ի հաշուեկշռին, Ֆրանսայի պետական դրամատունն ունէր 42ուկէս միլիառ ֆրանքի արժողութեամբ ոսկի մետաղ մօտ 70 միլիառ դրամատոմսի փոխարէն։ 1928 յունիս 25ին երբ հաստատուեցաւ ոսկիի եւ դրամատոմսի յարաբերական գինը, այդ ոսկեմթերքի փոխարժէքն էր 28ուկէս միլիառ. ուրեմն անցնող վեց ամիսներու ընթացքին պանքը տը Ֆրանս իր ոսկեմթերքն աւելցուցած է 14 միլիառով։ Այս աստիճանական յաւելումներն հպարտութեամբ եւ ուրախութեամբ ծանուցուեցան ֆրանսական մեծ օրաթերթերու միջոցաւ, իբր ելմտական մեծ յաջողութիւններ։

Ինչո՞ւ համար ոսկիի պահեստին յաւելումը յաջողութիւն մը կը նկատուի։

Այս խնդիրը պարզօրէն լուսաբանելու համար, պէտք է նախ եւ առաջ յիշենք թղթադրամներ շրջաբերութեան հանելու իրաւունքին հետ կապուած դրամական օրէնքն, որ երկու յանձնառութիւն կը պարտադրէ պետական դրամատունի։ Առաջին՝ դրամատունն ստիպուած է ապահովել իր արտադրած դրամատոմսերու փոխարէնն ոսկիով հատուցումը — ոսկեդրամով կամ ոսկի ձողերով — 65ուկէս միլիկրամ 90 առ 100 ոսկին հաշուելով մէկ Ֆր., այսինքն 655 կրամ ոսկին (միայն 10 առ հարիւր օտար նիւթով խառնուած) հաշուելով 10 հազար Ֆր.։ Երկրորդ պարտադրութիւնն էներկայացուած ոսկին անպայման գնել…

Ֆրանքի գնին հաստատումէն ի վեր, ինչպէս ըսինք, Ֆրանսայի մէջ ոսկին միայն մէկ ուղղութեամբ շարժած է — դէպի դրամատուն։ Ինչո՞ւ համար. որովհետեւ վստահութիւնը վերահաստատուած է երկրին մէջ հանդէպ երկրի ելմտական կացութեան ու ատոր վարիչներու կարողութեան։ Այժմ արդէն ոսկիի միակ դերն է միջազգային առեւտուրներու եւ փոխանակութեանց տարբերութիւնները գոցել։

Գիտենք թէ որեւէ վաճառական ունի վճարօրերուատեար մը որ կ'արձանագրէ օրն օրին իր գանձելիք եւ վճարելիք մուրհակները. երբեմն գանձելիքը վճարելիքէն աւելի է եւ իր մօտ դրամ կ'աւելնայ։ Երբեմն ալ վճարելիքը գանձելիքէն աւելի է եւ բաց մը կ'ունենայ, զոր կը ստիպուի գոցել ուրիշ տեղէ դրամ հայթայթելով։

Ամփոփելով, երկրի մը բոլոր վաճառականներու այս կացութիւն արտաքին վաճառականութեան հայեցակէտով. կը տեսնենք թէ որ կ'ըլլայ որ Ֆրանսան ամբողջութեամբ պարտական դուրս կուգայ եւ որ մըն ալ պահանջող։ Բայց մինչդեռ որեւէ վաճառական որոշ կերպով կրնայ առաջուց գիտնալ իր իրական կացութիւնը այսինչ օրուան համար, ամբողջ երկրին համար անկարելի է այդ ճշդումը նախապէս ընել, որովհետեւ երկրէ երկիր շատ մը յանձնառութիւններ կան առանց որոշ պայմանաժամի, այլ պարզապէս ներկայացման վճարելի։

Ահա այս անակնկալ վճարումներու տարբերութիւնները գոցելն է երկրի մը մեծ դրամատուներուն մեծագոյն դերը։ Գրեթէ բոլոր արտաքին փոխանակութիւնները կը կատարուին անոնց միջոցով եւ անոնց մօտ է որ տեղի կ'ունենայ վերջնական հաշուեյարդարը, մանաւոր հաստատութեանց շնորհիւ։ Երկրի ներքին առեւտուրին համար պահանջներու եւ պարտքերու տարբերութիւնը տեղական դրամով կը գոցուի առանց որեւէ դժուարութեան, բայց արտաքին առեւտուրի տարբերութիւնը կը գոցուի միայն ոսկիով։ Ահա այդ նպատակին է որ կը ծառայէ դրամատան ամբարած ոսկեմթերքը։

Եթէ այդ արտաքին բացերը ժամանակաւոր հանգամանք ունենան, դրամատուները պէտք չունին անպատճառ ոսկիով հատուցանելու, քանի որ գիտեն թէ քանի մը օրէն կամ առ առաւելն քանի մը շաբաթէն աւելորդ պահանջ պիտի ունենան եւ կրնան հաշուակցիլ, բայց երբ երկիր մը մշտապէս պարտական կը մնայ, այսինքն իր ներածումներու ընդհանուր գումարը միշտ աւելի է իր արտածումներու գումարէն կամ պարտքը միշտ աւելի է պահանջէն, դրամատունն ստիպուած է ոսկիով վճարելու այդ տարբերութիւնը եւ կամ արտաքին փոխառութիւն մը կնքելու, եթէ հաւանականութիւններ կան թէ մօտաւոր ապագայի մը կարելի պիտի ըլլայ պահանջատէր ըլլալ արտածումներու յաւելումով կամ ուրիշորեւէ պատճառով։

Վերջ ի վերջոյ ոսկին է որ կը մնայ միջազգային միակ ապրանքը, զոր կարելի է դիւրաւ վաճառել կամ փոխանակել ուրիշ որեւէ նիւթի հետ եւ այդ պատճառաւ է որ պետութեան մեծագոյն դրամատունը կը ստիպուի միշտ բաւական մեծ պահեստ մը արտամադրելի ունենալ, ամէն հաւանականութեանց դիմագրաւելու համար։

Երբ պետական դրամատունը կը տեսնէ թէ կը պակսի իր ոսկեմթերքը, կը ստիպուի միջոցներ ձեռք առնել արգիլելու ոսկիի փախուստը եւ կամ նոր գնումներով լրացնելու պակասը։ Ոսկիի փախուստը կ'արգիլուի օրինակ տոկոսի սակին բարձրացումով, որով օտար դրամատէրները չեն քաշեր իրենց դրամը, այլ տեղին վրայ կը պահեն ի շահ բարձրագոյն տոկոսին, զոր չեն կրնար ստանալ իրենց երկրին մէջ։

Այս բացատրութիւններէն կը հետեւի թէ, քանի որ վեց ամիսէ ի վեր Ֆրանսայի Դրամատունը միշտ կրցած է աւելցնել իր ոսկեմթերքը, ուրեմն Ֆրանսան միշտ պահանջատէր եղած է։ Այսինքն աւելի շատ օտար դրամ ունեցած է քան իր պարտքը։ Միայն վաճառականական արտածութիւնները չեն որ դեր կը խաղան այս միջազգային յարաբերութեանց մէջ, այլեւ զբօսաշրջիկներու ծախսած դրամը, օտար դրամագլուխներու երկրին մէջ շահագործուելու կարելիութիւնները եւն եւն.

Ֆրանսական ելեւմուտքի այս նպաստաւոր կացութիւնը վայլեկեան մը վստահուեցաւ. վերջերս, երբ շատ մը Ֆրանսացի դրամատէրներ բռնուեցան Նիւ Եորքի սակարանի խաղերուն մէջ, բայց դժբախտ փորձառութիւնը խելքի բերաւ զիրենք եւ այսօր արդէն վերստին հաստատուած է ֆրանսական դրամի առողջ վիճակը։

Վերջին եւ մեծագոյն ազդակը միջազգային փոխանակութեանց հաշուեկշիռին մէջ պետական յանձնառութիւններն են, այսինքն պետութեանց իրարու մէջ ունեցած առնելիքներն եւ տալիքները։ Երկրի մը վաճառա-

---

ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՈՐ ՏԱՐԻՆ 45.000 ՏՈԼԱՐ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷ ԻՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԷՏՔԵՐՈՒ

ԹԱՒՐԻԶ, 12 յունուար. (Մեփ. Թղթ.).— Թաւրիզի գաղութին ազգային կեանքը տօնական օրերու առթիւ, ամէն տարի թափ ու աշխուժութիւն կը ստանայ։

Ազգային եւ կրթական հիմնարկութիւնները եռանդով գործի կը լծուին, յաջողութեամբ կատարելու համար երեկոյթներ, ներկայացումներ, հանգանակութիւններ եւլն., որոնց շնորհիւ կրթական եւ մշակութային հիմնարկութիւնները բաւական շօշափելի դրամական մուտքեր կ'ունենան։

Այս տարի ալ, սովորականին նման, Թեմական, Արամեան եւ Հայկազեան ազգային դպրոցները, դեկտեմբերի 27, 29 եւ 31-ին տուին իրենց նոր տարուան երեկոյթ-ներկայացումները։ Թատերախաղեր, երգեր, արտասանութիւններ, պարեր, նուագ, մարզանք, տօնածառ եւ ուրիշ հաճելի ձեռնարկները նիւթ կը կազմեն երեկոյթներուն, որոնց հաջողութիւնը հաճոյքով ներկայ կ'ըլլայ եւ իր բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը ցոյց կուտայ։ Նոր տարուան առթիւ, ցերեկոյթներ կուտան նաեւ մանկապարտէզներ, իսկ Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութիւնը, յունուար 1ի գիշերը (որ անոր տօնական օրն է), կուտայ իր երեկոյթ-ներկայացումը, գեղարուեստական եւ թատերական բաժիններով եւ հաճելի անակնկալներով։

Որպէսզի գաղափար կազմուի Թաւրիզի փոքրաթիւ հայ գաղութին դրամական զոհաբերութեան մասին, ըսեմ, որ դեկտեմբեր 27էն մինչեւ յունուար 7, տասն օրուան մէջ, ազգային դպրոցներու երեկոյթներուն, «Ակումբի»ն… [illegible] թեան, մանկապարտէզներու եւ այլն ընդհանուր դրամական մուտքը եղած է մօտաւորապէս 1500 Թուման (կամ տոլար, այսինքն 38.000 ֆրանք)։ Աւելորդ չեմ համարեր արձանագրել հոս, որ Թաւրիզի հայ գաղութը (առանց յարանուանական խտրութեան) 1929 յունուար 1—1930 յունուար 1, այսինքն մէկ տարուան ընթացքին, տրամադրած է մօտ 45.000 Թուման (1.143.000 ֆրանք) իր ազգային, կրթական, մշակութային, բարեգործական ձեռնարկներուն եւ զանազան հանգանակութեանց։

Այս հսկայ գումարը թէեւ վեր է մեր գաղութի տնտեսական կարողութենէն, բայց մեր հասարակութիւնը տեսակ մը նախրական պարտականութիւն կը սեպէ պահել իր ազգային հիմնարկութիւնները։ Եւ ինչ որ գլխաւոր եւ գովելի երեւոյթն է, այդ մեծ գումարի մէջ բաժին ունին վաճառականն ու բանուորը, արհեստաւորն ու որբեւայրի լուացարարը, առաւել կամ նուազ չափով։

∴ Վերջերս «Յառաջ»ը նորէն առհասարակ կը հնչեցնէ Թաւրիզեան արտաքսուած մեր դժբախտ հայրենակիցներուն օգնութեան հասնելու մասին եւ այդ առթիւ ալ բացած է նոր հանգանակութիւն մը։

Արտասահմանի հայ գաղութականութիւնը կրնայ վերջին հաշուով պահանջող ըլլալ արտասահմանէն, բայց երբ պետական գանձը պարտական է աւելի մեծ գումարներ քան առեւտուրի յառաջ բերած նպաստաւոր տարբերութիւնը, պետական դրամատունը ստիպուած է գոցել այդ բացը իր ոսկեմթերքով, եւ գիտենք թէ Ֆրանսան բաւական խոշոր պարտքեր ունի Ամերիկայի եւ Անգլիոյ։

Վաղը կը պարզենք ուրիշ կարգ մը երեւոյթներ եւս։

Մ. Տ.

…ները սկսած են իրենց լաւման տալ այդ գործին համար։ Անշուշտ Թաւրիզի գաղութն ալ եղբայրական օգնութեան իր բաժինը պիտի բերէ հայ բեկորներու փրկութեան գործին։ Նախաձեռնութիւնը պէտք է ստանձնեն Առաջնորդարանն ու թեմական խորհուրդը։

Պէտք չէ տարուիլ միայն տեղական հոգերով։ Մեր աչքերը ուղղենք նաեւ հեռուն՝ դէպի հալէպի գաղթականները, որ այժմ յատին թշուառութեան մէջ կ'ապրին Թրքական նախճիրներէն մազապուրծ՝ մեր բազմիցս դժբախտ հայրենակիցները։ Ցոյց տանք անոնց մեր եղբայրական սրտագին օգնութիւնը, համոզուած ըլլալով որ իւրաքանչիւրիս տուած մէկ շահին արցունք մը կը չորցնէ եւ կիսամեռ ու սոված մանուկի մը դէմքին՝ անուշ ժպիտ մը կը փայլեցնէ։

Դէպի գործ։ Թաւրիզի հայ գաղութը թող ցոյց տայ իր պատրաստակամութիւնը՝ տրամադրելով շօշափելի գումար մը։

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ.— Ատրպատականի զինուորական ընդհանուր հրամանատար նշանակուած է Զաֆար-Դովլէ, որ իր զօրական տարիներն ուսած է Մոսկուայի մէջ։ Այս անուանումը գոհունակութիւն պատճառեց Ատրպատականի ազգաբնակչութեան, տասնց ցեղային խտրութեան։ Զաֆար Դովլէն, լուրջ, բարեհամբոյր եւ հայրենասէր զինուորական մըն է։

∴ Ատրպատականի զինուորական հրամանատարութեան և նահանգապետարանի կարգադրութեամբ, Արտազի (Մակու) Ս. Թադէոսի վանքի վանահայր Գեւորգ վարդապետ Ղազարեանը արտօնութիւն ստացաւ մեկնիլ իր վանքը, ուրկէ աւելի քան մէկ տարի առաջ կառավարութեան հրամանով Թաւրիզ եկած էր և կ'ապրէր առաջնորդարանին մէջ։

∴ Սուլթանապատէն հասած մասնաւոր նամակներէ կ'իմանամ թէ գաղութը դիմած է Պարսկա — Հնդկաստանի առաջնորդ Մեսրոպ արք.ին, խնդրելով, որպէսզի Սահակ վարդապետ Գէորգեանը հեռացնէ Սուլթանապատէն։ (Խմբ. Այս մասին ստացած ենք ծանր մեղադրանքներ զորս պիտի հրատարակենք շուտով)։

∴ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ» Աշակերտական միութիւնը ամսոյս 11ի գիշերը գեղեցիկ երեկոյթով մը տօնեց իր գոյութեան տասնամեակը (1920 յունուար— 1930)։

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

3. Կը յանձնարարուի որ ամուսնալուծման խնդրին մէջ ռուս կամ հայ գաղթականին համար իբրեւ ազգային օրէնք նկատուի կամ իր բնակարանի կամ՝ սովորական բնակավայրի օրէնքը, կամ այդ չըլլալու պարագային, իր բնակավայրի օրէնքը։

4. Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականներուն չմերժուին … [illegible] մանով օտարներուն տրուած կարգ մը իրաւունքներ եւ շնորհներ, որ անոնց առարկելու թէ փոխադարձ պայմանագրութիւն չունին անոնք։

5. Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականներուն, առանց փոխադարձութեան պայմաններու, իրաւունք տրուի դատական օժանդակութեան, ու եթէ կարելի է, անոնք զերծ կացուցուին դատական երաշխաւորագին է (cautio judicatum solvi)։

6. Կը յանձնարարուի որ օտար բանուորներու վերաբերեալ ամէն օրէնքները առանց չափաւորութեան չգործադրուին ռուս եւ հայ գաղթականներուն հանդէպ՝ իրենց բնակած երկրին մէջ։

7. Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականներուն հանդէպ վտարումի կամ նման միջոցներ ձեռք չառնուին, երբ այդ պաշտօններուն ենթարկուողը կանխաւորաբար դրացի երկիր մը մտնելու անկարելիութեան մէջ գտնուի. Այս յանձնարարութիւնը չի վերաբերիր այն գաղթականին, որ երկիր մը մտած է՝ գիտակցաբար կերպով ազգային օրէնքներուն հակառակ գործելու նպատակով։ Միւս կողմէ, կը յանձնարարուի որ ամէն պարագայի եւ չառնուին ինքնութեան թուղթերը.

8. Կը յանձնարարուի որ ռուս եւ հայ գաղթականները տուրքի խնդրին մէջ ենթակայ ըլլան նոյն դրութեան՝ ինչ որ իրենց բնակավայրի քաղաքացիները։

9. Կը յանձնարարուի որ գաղթականներու ինքնութեան վաւերաթուղթերը (Խմբ.— Նանսէնեան անցագիր) «վիզէ» ըլլան եւ երկարաձգուին խիստ պարզ պայմաններով եւ նուազագոյն ձեւականութիւններով, որ գաղթականներուն իրենց բնակած երկրին մէջ երթեւեկը մասնաւոր դրութեան մը առարկայ չըլլայ, որ գաղթականին ինքնութեան վաւերաթուղթին մէջի սա բառերը՝ «Սոյն անցագիրը արժէք չի ներկայացներ վերադարձի համար… եւն…) փոխարինուին հետեւեալ բառերով. «Ներկայ անցագիրը արժէք կը ներկայացնէ վերադառնալու համար այն … [illegible] օրինական տեւողութեան ընթացքին։ Անիկա պիտի դադրի արժէք ներկայացնելէ՝ երբ կրողը որեւէ ատեն մտնէ խորհրդային ընկեր. վարական հանրապետութեանց միութեան մէջ (ռուս գաղթականներուն համար) կամ Թուրքիա (հայ գաղթականներուն համար)։»

Ստորագրեալները վերոյիշեալ որոշումները ընդունիլ կը յանձնարարեն խորհրդաժողովին մէջ ներկայացուած պետութեանց, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն, ինչպէս նաեւ այն պետութեանց որոնք անդամ չեն Ազգերու Դաշնակցութեան։ Բաղձանք կը յայտնեն որ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին ի վիճակի ըլլան յայտնելու թէ ինչ հետեւանք պիտի տան ներկայ կարգադրութեան տրամադրութեանց։

Ժընեւ, 30 յունիս 1928

1928 յուլիս 6ին ստորագրեցին՝

ՄՈՐԹԻՈՒՄ՝ Գերմանիա.
Մ. ՓՖԼՈՒԿԼ՝ Աւստրիա.
Է. ՄԷՅԷՐՍ՝ Պելճիքա.
Տ. ՄԻՐՈՅ՝ Պուլկարիա.
ՆԱՎԱՅԼ՝ Ֆրանսա.
Մ. ՓԷՆ՝ Ֆրանսա.

Ատենագրութեան մէջ արձանագրուած է թէ՝ վերապահութիւն կ'ընեն յօդուած 1ի մասին.
ՇԱՈՒԼ ՏՈՒԶՄԱՆՍ՝ Լեթոնիա,
Վերապահութիւն ընելով յօդ. 1ի մասին, կ'ընդունիմ կարգադրութեան միւս մասերը։
ԼԷՈՆ ՄԱԼՀՈՄ՝ Լեհաստան.
Կ. ԱՆԹՈՆԻԱՏԷ՝ Ռումանիա.
ԿՈՍՏ ՖՈԹԻՇ՝ Եուկոսլաւիա.
ՏԸԼՈՔԻՈ՝ Զուիցերիա.

(3)

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՄԱՆՁՈՒՐԻ…

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ՄԸ… ԲԱՑ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ՕՏԱՐ…

Երգչախումբը եւ ուսկ… ալ մեծ մասով օտար… Հայկական երգը… եւ ջինաստանի մ…

ԽԱՐՊԻՆ, 16 դեկ… թեմ. — Խարբինի եւ… քի հայութեան որոշ մ… ծնօ որոշել է կորսուած… բանել իր այլասերում…

[illegible]

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
Ի ՆՊԱՍՏ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ

Գ. ՑԱՆԿ

Ցուրիխոյ Նոր տարագիրներու հանգանակութեան կեդր. յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Միլանի Հայ Գաղութ, Օժանդակ Յանձնախումբին ձեռամբ 7,774 ֆրանք 70 սանթիմ, Միլանիկէ «Հորիզոն» թերթին միջոցաւ, երկու անգամէն 7000, Հ. Բ. Ը. Միութեան Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան աշակերտութիւնը, 12 օրուան ճաշերնի փոխարէն 2866 ֆրանք 90, Նոյն հաստատութեան պաշտօնէութիւնը 2980 ֆր. 20, Պերլինի Հայ Գաղութ. Միութիւնը երեք անգամէն 4875 ՅԱՌԱՋԻ միջոցաւ (Դ. մասնաւ. ցանք) 4000, Կարտանի Հայ Գաղութ, Մասնախումբի մը միջոցաւ 1624 ֆր. 75, Աթէնքի «Նոր Օր» թերթի միջոցաւ 1000, Հաճեան Ճաշարանի Պաշտօնէութիւն, Տ. Հ. Քիլէճեանի ձեռամբ 357 ֆր. 50, Ռուանի Հայ Գաղութ, մասնախումբի մը ձեռամբ 100 ֆր.ը Պ. Մեսրոպ Թորոսեանի կողմէ) 350, Պ. Վ. Մաքէգեան 200, Տիկին Տիրուհի Թորոսեանի կողմէ հանգանակուած (Նէօյյի) 200, Տօքթ. Պ. Թոլոլեան 100, Պ. Մինրան Ներսէսեան (Բոն. սիւր Շէրիւ) 20, Պ. Յովսէփ Եղիաեան (Բոն-սիւր-Շէրիւ) 20։ Համագումար՝ 33,369 ֆր. 5 ս.։ Ա. եւ Բ. ցանկերու գումարը 118,310։ Ընդհ. Գումար՝ 151,679 ֆր. 5 սանթիմ։

ՀԱՆՔԱՏՈՒՆԻ ՇՈՒՐՋ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Նախապէս գրած էինք թէ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը խորհրդակցութեան հրաւիրած էր կարգ մը շահագրգռուած պետութիւններ, ելք մը գտնելու համար ածուխի տագնապին. Խորհրդակցութիւնը վերջացաւ, կարգ մը դժուարութիւններու լուծում տալէ վերջ։

Ածխահանքի տագնապը վերջերս, անուրանալի է թէ կորսնցուցած էր իր սաստկութիւնը։ 1929ի ընթացքին, անգլիական հանքածուխի ամբողջական շահագործումը ցոյց կուտար 3 միլիոն անգլիական ոսկիի շահ մը, մինչ նախորդ տարուան ընթացքին, ան կը ներկայանար 9 միլիոն 750 հազար անգլիականի քացով մը։

Զանազան երկիրներու մէջ շահերու տարբերութիւնն ու քաոսումը այնքան բազմաթիւ էր, որ անհրաժեշտ կը դառնար առաջին առթիւ իսկ, անոնց վերացման միջոցները փնտռելու։

Խորհրդակցութեան հետեւանքով ստացուած արդիւնքները սակայն կարելի է գոհացուցիչ նկատել աշխատաւորներուն եւ ածուխի շուկային համար։

Հանքերուն մէջ աշխատանքի օրուան տեւողութեան մասին, ժողովը չկրցաւ եզրակացութեան մը գալ։ Հարցին լուծումը ձգուեցաւ, յունիսի մէջ գումարուելիք ընդհանուր խորհրդակցական ժողովին։ Սակայն ներկայ խորհրդակց. ժողովը, սկզբունքով ընդունած է արդէն թէ հանքի աշխատաւորները նուազ ժամ պէտք է յատկացնեն աշխատանքի, քան ուրիշ որեւէ ճարտարարուեստի աշխատաւորները։

Աշխատանքի տեւողութիւնը հաշուելու հարցը դժուար է սակայն։ Անօգուտ պիտի ըլլար աշխատանքի օրը որոշել ժամու վրայ, եթէ պետութեանց ներկայացուցիչները համաձայնութեան մը չգային այդ մասին։ Երկար վիճելէ յետոյ, որուն համաձայն, աշխատանքի ժամերուն մէջ կը մտնեն հանք իջնելու եւ հանքէն դուրս ելլելու համար՝ աշխատաւորին յատկացուցած ժամանակը։ Ասկից յետոյ ուրեմն, հանքագործներու 7 ժամը պիտի հաշուի առնուի, նկատի ունենալով ելքի եւ մուտքի յատկացուած ժամանակը։

Գալով օրավարձքերու հարցին, Աշխ. Միջ. Դիւանը պիտի շարունակէ անոր ուսումնասիրութիւնը ու պատրաստէ տեղեկագիր մը, որ պիտի տրամադրուի 1930ի ընթացքի գումարուելիք միջազգային խորհրդակցութեան մը։

ԸՆԿ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքը որ գործադրութեան պիտի դրուի փետր. 5էն, լրջօրէն կը զբաղեցնէ մամուլը եւ կառավարական շրջանակները։ Ֆրանս Կորպերյոյի յանձնախումբերը վերջացուցին իրենց աշխատանքները. այս կերպով կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ հոսը ընդհ. վիճաբանութեան ենթարկել մօտ ատեններ։

Օրէնքին մէջ կարգ մը կէտերու փոփոխութեամբն զբաղող 7 յանձնախումբերու տեղեկաբերներն ու նախագահները, այլ օր նիստ գումարեցին ընկերվարական երեսփոխան Փոլ Պոնքուրի նախագահութեամբ, վերջին կարգադրութիւններն ընելու համար։ Կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուած են։ Ընկ. ապահովագրութեանց մէջ կառավարական մասնակցութեան բաժինը պիտի ըլլայ 850 միլիոն, եթէ նախարարաց խորհուրդը հաւանի։

Այն պարագային որ երաշխաւորութեան հիմնագումը չբաւէ, նպաստներու վրայ զեղջ պիտի ըլլայ հարիւրին 20, եւ ոչ թէ հարիւրին 10ը, ինչպէս կը նախատեսուէր առաջուց։ Իսկ եթէ պէտք ստեղծուի, ամսավճարներու սակին վրայ, կարելի պիտի ըլլայ հարիւրին 2ի յաւելում մը։

Ընկերութեան վերաբերեալ օրէնքին տրամադրութիւնները պիտի կիրարկուին 1932էն սկսեալ։ Այս եւ ուրիշ կարգ մը փոփոխութիւններու շուրջ, երբ յանձնախումբերը համաձայնին, կարելի ըլլայ Ծերակոյտի մէջ վիճաբանութիւններն սկսիլ փետր. 11ին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԷՍԻՆԻ ԴԻՊՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՑԷՍԻՆ, 25 յունուար (Սեփ. թղթ.) —«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է Ցէսինի ծխնեւ Գորգեգր գործարանին պայթիւնը, որուն երեք զոհերէն մէկը թերիմացութեամբ հայ ներկայացուած էր ֆրանսերէն թերթերուն մէջ։

C. G. A. M. անգղիական կողմէն այս պայթիւնին առթիւ հրապարակ հանուեցան գրգռիչ թռուցիկներ S. L. S. A. գործարանի առջեւ, այս թռուցիկներէն ցրուած ըլլալու յանցանքով 8-10 կին աշխատաւորներ անմիջապէս վտարուեցան։ Գործազուրկներուն մէջ հայ չկայ։ Թռուցիկը կը հրաւիրէր բանուորները «շահատակելու» եւ բողոքելու գործարանի վարչութեան դէմ, ժամանեցնելով երեք ընկերներու թաղման եւ բողոքի միթինկին»։ Հարկ է զգուշանալ, մանաւանդ որ Լիոնի մէջ գործազրկութիւն կը տիրէ եւ շատերը անգործ կը թափառին։

Վարդ Գասպիկ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՋԻՆՈՒՈՐ ՄԸ

ՍԻՆ ՇԱՄՈՆ.— Կարճ հիւանդութենէ մը հետեւանքով Սենթ Տիեէօբ մէջ հոգին աւանդեց վաղեմի դաշնակցական Մկրտիչ Մխիթար Յարութիւնեան։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յունուար 21ին, մեծ բազմութեամբ, որ եկած էր յիշատակը յարգելու անձնուէր յեղափոխականին։ Ընկ. Ընտրիկեան դամբանական մը խօսելէ յետոյ կարդաց հանգուցեալին կենսագրութիւնը, որ յուզեց ներկաները։ Պսակներ բերած էին Հ. Յ. Դ. Ս. Շամոնի «Վասպուրական» խումբը, ընկեր Գ. Նորայեանը, Grande (sinee և Սէն Պ'իեռէնի Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւնը, որ ներկայ էր իր ամբողջ կազմով։

Տարօնի Զօրգինեց գիւղացի հարուստ ընտանիքի մը զաւակն էր հանգուցեալը։ Պատանի հասակին կը նետուի յեղափոխութեան փոթորիկներուն մէջ, եւ 1906ին իր առաջին ուխտը կ'ըլլայ մտնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, կայծակ Վաղարշակի եւ Երկաթ ի ներկայութեամբ։ Շուտով կը դառնայ Դաշնակցութեան անձնուէր և հաւատացեալ զինուորը։ Կը վարէ Հրշանի զինական փոխադրութեան պատասխանատու գործը։ Այդ շրջանին շատ դժուարութեամբ կարելի էր զէնք եւ ռազմամթերք հասցնել Բիւլանըքին եւ Զէյթէգեանին, բայց Մխիթարի համար դժուարութիւն չկար։ Եւ այսպէս կը զբաղէր մինչեւ 1915ի ընդհանուր ջարդերը։ Պուլանըքով կռուելով կը բարձրանայ Սասուն եւ այնտեղ 4—5 ամիս դիմադրելէ յետոյ, յոյսը կտրելով, քանի մը ընկերներու հետ կ'անցնի Կովկաս։ Այնտեղ երկար թափառելէ վերջ, հազիւ շունչ առած, 1918ի Թրքական արշաւանքը կը շարունակուէր դէպի Հայաստան։ Մխիթար կը մտնէ Փեթարցի Մանուկի զօրախումբին մէջ, եւ կը ստանձնէ յետնապահի պաշտօնը։ 1920ի դէպքերէն յետոյ, տեսնելով ազատ հայրենիքի խորտակումը, ինքզինքը կը նետէ Պոլիս, անկէ 1921ին Յունաստան ու վերջապէս Ֆրանսա։ Սէն Շամոն հինգ տարիէ ի վեր կը քաշքշէր գործաւորական ժամանելի կեանքը։ Ամիս մը առաջ արկած մը կը հանդիպի սաքէն կը փոխադրուի հիւանդանոց և աչքերը կը փակէ։

Ահա այսպէս մեր հոգին յանձնեցինք այս յաղթակազմ մարդը. որ բնաւ չէր ուզեր օտար երկրի վրայ մեռնիլ։

Իր վերջին խօսքերն էին «Գործս կիսատ մնաց, եւ տակաւին պարտականութիւնս չկատարեցի ազգիս հանդէպ»։

Մենք ինչ որ գրի առինք, Մխիթարի ամբողջական կենսագրութիւնը չէր։ Աւելի երագինկներու կը մնայ մանրամասն նորէն ներկայացնել իր կեանքն ու գործը։

ԳԵՆՈՆ

ԲՈԼՈՐ ՇԷՅԽՀԱՃԷՅԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Վերջերս Հալէպէն մեզ հասած տեղեկութեանց համաձայն, Սոհոլուխէն այդ քաղաքը հասնող տարագրեալներու մէջ կան նաեւ երեք անոր (25 հոգի) Շէյխհաճէցիներ՝ 1. Գեղամ Եփրեմեան 10 հոգի, 2. Համբարձում Պօղոսեան Գոգոյեան, 10 հոգի, 3. Յարութիւն Ջաղցպանեան 5 հոգի։

Մեր այս հայրենակիցները գիւղին մէջ, շնորհիւ իրենց արհեստին եւ աշխատութեան, հանգիստ ապրուստ մը կը ճարէին։ Բայց Թուրք կառավարութիւնը կը հրամայէ որ հաւաքուին քաղաք։ Այնտեղ առանց հգելու որ աւելորդ գոյքերը ծախեն, աճապարանքով բոլոր ունեցածները կը քշէ դէպի Սուրիա։ Ժամերն երկու անգամ ուղեւորներու կողմէ կողոպտուելով, ենթարկուելով, հազիւ իրենց կեանքը կ'ազատեն եւ այժմ կը գտնուին Հալէպ, շատ թշուառ վիճակի մէջ։ Արտասահմանի մէջ ո՛եւէ բարեկամ, ազգական չունին եւ իրենց ամբողջ յոյսը գրած են մեզ՝ Շէյխհաճէցիներուս վրայ եւ անհամբեր կը սպասեն մեր եղբայրական օգնութեան։

Ֆրանսայի Շէյխհաճէցիի Երիտ. Միութիւնս անցեալ շաբաթ հաւաքեց փոխադրեց 2140 ֆրանք։ Այս գումարը հոն պիտի բաժնուի բոլորին անխտիր։ Այժմ ձեռնարկներ կ'ընէ երկրորդ եւ աւելի շօշափելի օգնութիւն մը եւս հասցնելու։ Սակայն նկատի ունենալով որ այս փոքրաթիւ անդամներով միութիւնը, իր միջոցներով չպիտի կրնայ օգնութեան գործը պէտք եղածին պէս տանիլ։ Ուստի սարպուած ենք կոչ ընել բոլոր Շէյխհաճեցիներու, ըլլան Ֆրանսայի մէջ թէ Ամերիկա, Եգիպտոս կամ այլուր, որ կատարեն իրենց եղբայրական պարտականութիւնը։ Ամերիկայի Շէյխհաճեցիներու Միութիւնը, որ տարիներէ ի վեր լուծուած է, Միութեան անունով 1000 տոլարի մօտ գումար մը ունի դրամատան մը մէջ։ Ծանօթ է որ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները բոլոր վճիռը մէկ կողմ դնելով, համաձայնին եւ այդ գումարը յատկացնեն այս բեկորներու անդամակցման գործին։

Անոնք որ կ'ուզեն իրենց նուէրները մեր Միութեան խողովակով հասցնել վերոյիշեալ բեկորներուն, պէտք է գրեն հետեւեալ հասցէով.— Mesrob Sarkissian, Tuilerie Aixoises. Les Milles (B. du R.) France. Փափաքողները կրնան գրել նաեւ ուղղակի աղետեալներուն (Հալէպ) Հայոց եկեղեցիի շնորհիւ, ի դիմաց Երիտ. Միութեան Ջ. Ո. Պօյաճեան։

Բ. Գ.— Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել այս կոչը։

ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ ՓՈՐՁԵՐ

Հին թշնամիները կը փորձեն մոռնալ անցեալի ոխերն ու քէները... ու միջոցներ կը փնտռեն՝ հաշտութիւնը արժեցնելու, սահղբելով ու հաստատելով փոխադարձ կապեր երկու երկրի։ Ֆրանսական կառավարութիւնը ձեռնարկած է պերլինի մէջ բանալու ֆրանսացի ուսանողներու տուն մը, որուն տնօրէնութիւնը պիտի յանձնուի Ցիժոնի համալսարանին վարիչ՝ փրոֆ. Էնաբի։ Գերման կառավարութիւնն իր կողմէ ամէն դիւրութիւն պիտի տայ իրականացմանը այս ձեռնարկին՝ որուն շնորհիւ, ֆրանսացի ուսանողներ պիտի կրնան սորվիլ գերման լեզուն եւ ճանչնալ գերմանիան՝ ինչպէս որ է։

Գերման պաշտօնական շրջանակներ իրենց կարգին՝ կը մտածեն փարիզի մէջ, համալսարանի թաղին մօտերը գնել շէնք մը նոյն նպատակով եւ կը յուսան զարկ տալ երկու թշնամի պետութիւններու մերձեցման գործին։

— Միւս կողմէ, երկու նախկին հակամարտ զօրավարներ են որ կը խօսին միեւնոյն ատեն եւ նոյն բեմէն «խաղաղութեան ու իրաւարարութեան» վրայ...։ Մեկը ֆրանսացի եւ միւսը գերմանացի երկու զօրավարներ, հրաւէր ստացեր էին այս նիւթին մասին խօսելու, շուէտական միութեան մը կողմէ։ Ճառերը լսելու փութացած են գրական, գիտական ու քաղաքական հանրածանօթ դէմքեր։

LE "CAFÉ MARTIN"

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 8 —

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Բ.

Զպիտի տեսնուէր այլեւս «Աբրոզապերիտա» մը. սեւեր հագած, ոսկեզօծ կաճակները ճերմակ շապիկի վրայ, փոխադրելով ամպհովանին կրօնական թափօրներու պահուն, ու իր բնակարանին առջեւն իսկ, անցնելով մարմիններու կողմէ հիւսուած անբիծ սաւաններուն վրայէն։

Ամէն ինչ անհետ պիտի կորսուէր այդ գեղջկական շուքէն, որմէ քնաղանիքը կը քաղէր այնքան ազնուական հպարտութիւն մը։ Այն կոչիմը զոր Մանեխ զգաց այս մտածումէն, շատ աւելի խոր էր քան իր առեղծութիւնը։

Գ.

Երկու օր վերջ, կիրակի մը, մեծ պատարագէն ելլելուն, երկու եղբայրները իրար հանդիպեցան փիարէսի գերեզմանին առջեւ։ Քաղցր եւ տաք հով մը կը գգուէր գաշտը զոր եկեղեցիէն կարելի էր նշմարել։ Լեռները, թափանցիկ կապոյտով մը օծուն, կը փայլփլէին թանկագին քարերու նման։ Մարգոց ծայները եւ ծիծաղները կը հնչէին հրապարակին վրայէն, բայց հոն ամէն ինչ լուռ էր։ Երգեցիկ խումբի մանկլաւիկը, գաւիթին անկիւնը, խնկամանը կը պարպէր. գլխանոցով քանի մը կիներ տակաւին կ'աղօթէին քիչ մը հեռուն։

Ցերուսնական իրենց աղօթքը վերջացնելէ յետոյ, երկու եղբայրները, ինչպէս ամէն կիրակի, կը պտըտէին իրարու քով, գարձնելով երբ Մանեխ մրմնջեց։

— Ժան-փիէռ, ձեզի ըսելիք ունիմ.

— Լաւ.

— Գիտնալու էք, չէ՞, թէ տունը պիտի ծախեմ։

— Վա՜յ...

Ժան-փիէռ չկրցաւ զսպել վայրագ հայհոյանք մը։

— Այո՛։ Ու մտածեցի թէ դուք— որ կ'երեւի շատ դրամ կը բանէք — դուք պիտի կարենայիք զայն գնել։ Այս կերպով, ան ընտանիքին ձեռքէն չպիտի ելլէր։

Ժան-փիէռ բոպէ մը լուռ կեցաւ։ Ան կը հասկնար թէ ինչ արժանիք ունենալու էր այդ գժբախտը որ իրեն այդպէս կը խօսէր։ Այսուհանդերձ ինքն իր մէջ մտածեց.

— Ինքը գիս ճամբու գրաւ եւ ես եմ որ պիտի մտնեմ տունը. շատ արդար է։

Բայց ինքն ալ Արոզապերիտայէն հեռու շատ առաւ էր, եւ անմիջապէս, խեղդելով իր քէնը, ըսաւ.

— Կը գնեմ, բայց մէկ պայմանաւ, Մանեխ։ Այն որ դուք ալ հոն մնաք ինծի հետ։

Եւ, որովհետեւ Մանեխ աչշահար կը սպասէր

— Այո, ըսաւ տաքօրէն Ժան-փիէռ, այդ մեզ չի հարկադրեր հաշտուելու իրարու հետ։

Մանեխ երկար չվարանեցաւ

— Թող ըլլայ, ըսաւ, կը մնամ։

Անոնք բաժնուեցան։ Այն համոզումը, այն միհանձն թուխքը որ տուն տուած էր իրենց բռնկում, անցած էին արդէն. Թերեւս իրենք զիրար այնքան ատած չէին։ Բայց տունը փրկուած էր։

* *

Օգոստոսի առտու մը, մշակները որոնք կուգային այգին աշխատելու, Ժան-փիէռը եւ Մանեխը գտան Արոզապերիտայի պարտէզին մէջ։

Ամէնն ալ գիտէին որ Ժան-փիէռը գրած էր գրաթուղթերը, եւ Մանեխին ինկած պզտիկ բաժինէ մը զատ՝ ճաշեալը ամբողջ կը պատկանէր անոր, Ժան փիէռի, որ հոգ միակ սեփականատէրն էր այլեւս։

Այդ փոփոխութիւնը գրեթէ տեսանելի էր, որովհետեւ Ժան-փիէռ, կեցած ոտքի թեւերը բացած եւ հանդարտ խրոխտ հով մը ունի, մինչդեռ Մանեխ աշխատանքի գեխոտ զգեստներու մէջ, գէմքը ուրուած, գեսինը կեցող, գեբանդի մը գնելու տարեւէ ըլլալ կը թուէր։

Երկուքն ալ մոռցած էին կարծէք Արոզապերիտայի մէջ գտնուելու ուրախութիւնը վայելել անտեղ, ուրկէ այսուհետեւ ոչինչ կրնար զիրենք դուրս հանել։ «Արոզինեկ»ին խարխլանքն էր միակ մտածումը որ զիրենք կը կրծէր։ Ատիկա ամօթով կը լեցնէր Մանեխի սիրտը. ան անբացատրելի անձկութիւն մը կը խառնէր Ժան-փիէռի յաղթ հրճուանքին։

— Ուրկէ՞ պէտք է որ սկսինք մեր աշխատանքը. հարցուցին մշակները Ժան-փիէռի։

Ու անոնք Մանեխի նայեցան։

Ժան-փիէռ ձեռքը ճակատին վրայէն անցուց յոգնած շարժումով մը։ Ցաւութիւնը կը ճնշէր։ Զափազանց վառ արեւը կը շլացնէր արտերու. Բայց հոս պարտէզին մէջ, տան հովանին կը պաշտպանէր երկու եղբայրները։

Ու գոյց տալով Մանեխը որ կեցած էր գլխահակ, Ժան փիէռ քիչ մը տժգոյն, ըսաւ անհամբերութեամբ։

— Ուրկէ սկսի՞լ։ Ես ի՞նչ գիտնամ, ես, ինչպէս միշտ Գացէք ուրեմն ձեր հրամանները հարցուցէք տանը տիրոջը։

MAYI ELISSAGUE

Հայացուց՝ Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

րուն համոզումն այն է թէ զօրավարը զոհ գացած է պոլշեւիկեան դաւադրութեան մը։

Զօրավարը կը բնակէր Րուսլէ փողոց թիւ 26 (թիւ որ Սէվրի մօտ)։ Երեսուներեք ինքնաշարժի վարիչներ, բոլորն ալ նախկին ռուս սպաներ, ամսուան մէջ օր մը ձրի կը տրամադրէին իրենց կառքը զօրավարին։ Կիրակի օր զօրավարը պիտի երթար Մասմուազէլ փողոց՝ Գէլիպոլուի Միութեան մատուռը՝ ուր հոգեհանգիստ պիտի կատարուէր ժամը 11ին։ Զօրավարը այդ օրը ինքնաշարժի վարիչին ըսաւ թէ կ'ուզէ քալելով երթալ, ու տունէն մեկնեցաւ ժամը 10.30ին, կէսօրին տուն չդարձաւ։ Կինը մտատանջուեցաւ։ Իրիկուան ժամը 5ին միայն հասկցուեցաւ թէ զօրավարը մատուռ չէր գացած։ Ռուս ինքնաշարժի վարիչ մը, Սէվր փողոցին եւ Էնվալիտի պողոտային անկիւնը կը սպասէր զօրավարին, հակառակ քալելով երթալու մասին անոր յայտնած փափաքին։ Սակայն զօրավարին չհանդիպեցաւ։ Կ'ենթադրուի ուրեմն թէ խութէփօֆ առեւանգուած էր իր տան մօտերը։

Թերթի մը համաձայն, Րուսլէ փողոց, զօրավարի տան մօտ կայ Լուացարարի խանութ մը, որուն տէրը պոլշեւիկ է։ Րուսլէ եւ Սէվր փողոցներու անկիւնը կայ կապելայ մը, ուր կը յաճախեն Չեկայի գործակալները, ինչպէս նաեւ զօրավարին բարեկամները։ Սէվր փողոց, Րուսլէ փողոցին դիմացի մայթին վրայ կայ ուրիշ կապելայ մը, ուսկից պոլշեւիկները կը լրտեսէին զօրավարը, եւ ուսկից քանիցս յաջողած էին լուսանկարել զայն։ Անկէ զատ զօրավարի բնակարանին ետեւի կողմը կայ ուրիշ շէնք մը, ուր կը բնակէին պոլշեւիկ ուսանողներ, որոնք ի հարկին կրնային մտնել զօրավարին պատուհանէն ներս։ Վերջերս բարեկամի մը ըսած էր թէ «Կը տեսնէ՞ք, եթէ ուզեն կրնան զիս սպաննել տանս մէջ»։ Այս օրերս զօրավարը ստացած էր բազմաթիւ սպառնական նամակներ։ Ուերեք շաբաթ առաջ իրեն յաջորդ նշանակած էր զօր. Միլլէր։ Այս վերջինը «Վօզրօժտէնիա»յի մէջ հրատարակեց յայտարարութիւն մը՝ ուղղուած սպիտակ բանակի նախկին սպաներուն։

Կ'ենթադրուի թէ պոլշեւիկները ծուղակի մէջ ձգած են զօրավարը։ Ինքնաշարժ նստեցուցած են զայն՝ եկեղեցի տանելու համար, ու տարած են հաւանաբար Հավր՝ եւ հոն ռուսական շոգենաւի մը վրայ դրած զայն։

Մեղրական դրութիւնը Թուրքիոյ մէջ

ՊՈԼԻՍ 28 յունուար.— Մասնաւոր յանձնաժողով մը որոշեց միացնել կշիռներն ու չափերը եւ ընդունիլ մեդրական դրութիւնը։

Սպանիոյ դիկտատորը հրաժարեցաւ

Փրիմօ տէ Ռիվէրա, Սպանիոյ դիկտատորը, որ բանակին եւ նաւատորմին կարծիքը հարցուցած էր քանի մը օր առաջ, իր պաշտօնը շարունակելու համար, հրաժարեցաւ երեքշաբթի օր, առանց պատասխանի սպասելու։ Անելի ճիշդ, համոզուեցաւ որ այլեւս վստահութիւն չի վայելեր։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ բազմաթիւ սպաներ հետեւեալ պատասխանը տուած են դիկտատորին. «Ձեր հարցումը այս օրուա՞ն կառավարութեան կը վերաբերի թէ վաղուան»։ Իրեն յաջորդեց նորէն զօրավար մը, Պէրանկէր։

Ուրիշ գաղտնի աղանդ մը

Խորհրդային հետագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ երեւան հանուած է գաղտնի ընկերութիւն մը, «Միակ Տաճարը», որուն դատը շուտով կ'աւարտի։ Այս աղանդին վարիչն էր մարգարէ Տիմիթրի Շուլց, նախկին փրոֆէսոր Մոսկուայի մէկ դպրոցին։ Իր վարդապետութեան համաձայն աղանդին անդամները, մէկ մասը երիտասարդ արուեստագէտներ եւ մտաւորականներ, յանձն կ'առնէին խափանել աշխատանքը խորհրդային հաստատութեանց մէջ եւ թշնամական դիրք մը բռնել խորհրդային կառավարութեան հանդէպ։ Միւս կողմէ, Շուլց կը ստիպէր իր հետեւորդները՝ մուրալ Մոսկուայի փողոցներուն մէջ եւ իրեն բերել հաւաքուած դրամը։ Մարմնական պատիժներ կը տնօրինուէին ամենափոքր յանցանքին համար։

Աղանդին անդամներուն մէկ մասը ձերբակալուած եւ յիմարանոց փոխադրուած է։

Նոր քննութիւն Ալմազեանի խանութին մէջ

Երէկ առաւօտ նոր քննութիւն մը կատարուեցաւ Ալմազեանի Սէն-Ժիլ փողոցի խանութին մէջ։ Երեք մասնագէտներ՝ Պէրթրան, Շըվալիէ եւ Ժօլի, որոնք վերջերս նշանակուած էին հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի կողմէ՝ նոր քննութեան մը ենթարկելու համար Պ. Ամիի տարրալուծած նիւթերը, փափաք յայտնեցին հայ դերձակին խանութին մէջէն առնել նման նիւթեր՝ որպէսզի կարենան խղճամիտ քննութիւն կատարել։

Ինչպէս կը յիշուի, Պ. Ամի իր քննութեան համար օգտագործած էր խանութին մէջէն չորցած արեան քանի մը բիծերը միայն։

Կ'ըսուի թէ մասնագէտները կասկած յայտնած են Ալմազեանի խանութէն գտնուած արեան մարդկային արիւն ըլլալուն մասին։ Նոր քննութիւնը պիտի պարզէ բուն ճշմարտութիւնը։

Երէկ ատտուան խուզարկութեան ներկայ էին Պ. Մաթիֆաս, Ալմազեան եւ իր փաստաբանը Ժան-Շառլ Լըկրան։

Խուզարկութիւն հայու մը գրասենեակին մէջ

Դատական ոստիկանապետ Պ. Ալլէն երեքշաբթի առաւօտ խուզարկութիւն կատարեց Պոլսեցի Պ. Զարեհ Գասպիկեանի գրասենեակին մէջ, 24 Լիէժ փողոց՝ Փարիզ։

Պ. Գասպիկեան ժամանակէ մը ի վեր կը վարէր շարժանկարի ընկերութիւն մը՝ «Films Mercure» անուն։ Ցիշեալը մասնաւորապէս կը գործէր գաւառի մէջ, ուր վաճառականներու եւ գործարանատէրերու կը խոստանար շարժանկարել զիրենք, յետոյ հասարակութեան ցուցադրել քաշուած երիզները՝ «րէքլամ»ի համար։ Այս առթիւ կը ստանար բաւական կարեւոր գումարներ։ Եւ սակայն շարժանկարները երբեք չէին ցուցադրուէր։

Պ. Ալլէն գրաւեց Գասպիկեանի հաշուետետրերը, որոնք պիտի քննուին մասնագէտ Պ. Ժաքօպի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԽՕՍԱԿԱՆ

վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Գասպարեան։ Նիւթ՝ Մարքսիստական վարդապետութիւնը։

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Café Centralի վերնայարկը, 7 Place du Pont: Երգ, արտասանութիւն եւայլն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Շափի մէջ, 84 Rue Chape. Դերասան Յ. Ուզունեան կը ներկայացնէ՝

ՇԷՅԽ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ (ռաֆֆիի)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 8, 6 ԵՒ 4 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Շավիլի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chaville, 29 Ave. Ville d'Avrey սրճարանի ներքնասրահը։

Կը նախագահէ Պ. Ս. ՆԱՀԱՎԱՐԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն, եւայլն

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Գրական Ակումբի դասախօսութիւնը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ «Հայերու եւ Քիւրտերու քաղաքական յարաբերութիւնները 15րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը»: Դասախօսն է Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրօշակ-բանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Սէն Թ'ընթուանի (Մարսէյլ) Ընկեր Գարօ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, ընկ. Յովհաննէս Վարոյեանի բնակարանի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգամ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ։ Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի ցմշկածակի խատիշար գիւղէն Գոհար եւ կիւլիստան Թոմասեաններ որոնք 1915ին Խարբերդի Աշուան գիւղէն տարագրուած են Հալէպ: Հալէպի գրաւումէն առաջ Արաբներու կողմէ դրկուած են մօտակայ գիւղերը հողային աշխատանքի համար:

Իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալուն մասին ճշգրիտ լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր: Իրենց մօր տաղիկի, եղբօր՝ Գաբօի եւ քրոջ՝ Սրբուհիի հասցէն 20 Rue Beau. séjour, Sarcelles (S. et O.) France: կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նոյեմզար Յարութիւնեան եւ զաւակները (Լիոն) շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՄԽԻԹԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

Այրի Տիկին Տէր Օհանեան, (Լա Սիօթա), զաւակները՝ Պօղոս, Նոյեմզար, թոռները՝ Քերովբէ, Անդրանիկ Միսաք Երանոսեան եւ Մշեցի Վահան Բաղբակեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ հայրենակցին Մուշի Խաս գիւղացի ԶԱՔԱՐ ՕՀԱՆԵԱՆի մահը։ Թաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 12ին Լա Սիօթայի մէջ։

ԳՏՆՈՒԱԾ Է

Պ. Ղազարոս Պուլամաճեան, սելանիկ.— ձեր եղբօր Մարգար Միսսեանի հասցէն է՝ 294 Rue Vendôme, Lyon, France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Յունուար 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթեռլին,		L. St.	123.90
Տոլար,		Dollar	25.46
Մարք	100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	11.95
Թրք. ոսկի		» » or	110.60
Մէճիտիէ		Médjidié	8 67
Լէվա	100	Léva	17.60
Տրախմի	»	Drachme	32 20
Լիր	»	Lire	132.65
Պելժ. Ֆր.	»	Fr. Belge	70.60
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.25
Լէյ	»	Leï	14.95
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնս. I		Cr. Fonc. Eg.	2060.—
» II		»	1525.—
» III		»	1510.—
Թուրքի երկթղ.		Lots turcs	79.—

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

31 JANVIER 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1175 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը, որ անցեալ տարի ծրագրուած բայց յետաձգուած էր, պարագաներու բերումով, տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 6ին, համաձայն կեդր. Յանձնաժողովի յայտարարութեան։

Արդէն կազմուեր են կամ հետզհետէ կը կազմուին յանձնախումբերը։ Ինչպէս կ'երեւայ օրը օրին հրատարակուած տեղեկութիւններէն, ամէնէն հեռաւոր գաղութներն ալ չեն ուզեր անմասն մնալ տօնակատարութենէն։ Նոյնիսկ մէկ-երկու վայրերու մէջ կանխած են (Թանտա), իսկ հեռաւոր Խարբինէն (Մանչուրիա) դեռ վերջերս թղթակից մը կը գանգատէր թէ իրենց հաղորդած չեն բուն թուականը։

Բուն կեդրոնին, Փարիզի կազմակերպութեան մանրամասնութիւնները հրատարակեցինք առջի օր։ Կեդր. Յանձնաժողովէն մինչեւ զանազան մասնախումբերու կազմն իսկ ցոյց կուտայ որ, Յոբելեանը պիտի ունենայ համազգային, համաժողովրդական հանգամանք, ինչպէս կը թելադրէ առաջադրուած նպատակն ալ։

Արդարեւ, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը չպիտի ըլլայ միայն ընդհանուր յարգանքի եւ երախտիքի հանդիսաւոր ցոյց մը՝ ի պատիւ Մեծ Վարպետին, հայ գրականութեան ինքնատիպ և բազմավաստակ մշակին, այլեւ առիթ մը՝ հիմնելու Գրական Հիմնադրամ մը։

Կեդր. Յանձնաժողովը կը յայտարարէր, իր առաջին կոչին իսկ.

— «Յոբելինական կեդր. յանձնաժողովին դիտաւորութիւնն է այս առիթը օգտագործել՝ հրատարակելու համար Ահարոնեանի եթէ ոչ բոլոր երկերը, գոնէ կարեւորագոյնները, որոնք այսօր սպառած են, եւ միանգամայն ստեղծել Գրական Հիմնադրամ մը, որուն հասոյթը ծառայէ հայ գրականութեան մեծարժէք վաստակաւորներու կենսաթոշակ մը կամ կենսաթոշակներ հաստատելու, սկսելով Ահարոնեանէ։ Ուրիշ խօսքով, կեդրոնական յանձնաժողովին ցանկութիւնն է որ Ահարոնեանի յոբելեանը մշտնջենապէս ծառայէ հայ գրականութեան, եւ յանձնաժողովը կոչ կ'ուղղէ ընդհանուր հայութեան, որպէս զի կարենայ արժանաւորապէս իրագործել իր այս առաջադրութիւնը։»

Միացնելով այս երկու նպատակները.— Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանը եւ Գրական Հիմնադրամի հաստատումը,— կեդր. Յանձնաժողովը մէջտեղ կը դնէ ծրագիր մը, որուն յաջողութեան եւ արդիւնաւորման համար ոչ լաւներ գրելու կը կարօտինք, ոչ ալ արտակարգ գոհողութիւններ պարտադրելու, մենք մեզի կամ ուրիշներուն։

Կը բաւէ, միայն, պուտ մը խանդավառութիւն եւ տարրական գիտակցութիւն։ Խանդավառութիւն՝ գեղեցիկ եւ հոյակապ ճիգի մը հանդէպ, որպիսին է Ա. Ահարոնեանի գրական վաստակը՝ լման քառասուն տարի, Արարատեան դաշտէն մինչեւ միջազգային պողոտաները։ Եւ տարրական գիտակցութիւն իբրեւ ժողովուրդ մը որ գիտէ յարգել իր զաւակներուն ստեղծագործութեան արժէքը, փառաբանել զայն եւ հպարտանալ անով։

Եւ յետոյ— քիչ մը շիտակ եւ մարդավայել կեցուածք։ Այս թերթն ակնարկն ալ անոր համար, որ կարգ մը շրջանակներու մէջ փոքրոգի քինախնդրութեան մը առիթ ծառայեց կազմակերպուած յոբելեանը։ Այո՛, մինչեւ իսկ Ա. Ահարոնեանի ստեղծագործութիւնը վիճելի համարելու աստիճան։ Ամերիկայի ռամկավարներու պաշտօնաթերթն էր որ կը փափաքէր, 1929 օգոստոս 29ին, խմբագրական սիւնակներէն.

—«Թող ապագայ պատմութիւնը ճշդէ ու գնահատէ Ահարոնեանի մտաւորական եւ գրական բացառիկ արժանիքը, եթէ ունի, որով, հետեւ, պէտք է ըսել թէ այդ իսկ շատ ջուր կը վերցնէ եւ անոր մշակած գրականութեան արժէքին նկատմամբ շատ տարբեր կարծիքներ կրնան յայտնուիլ։»

Մոռացութեան կուտանք այնուհետեւ սեւով ճերմակի վրայ տպուած ուրիշ գոհեկլութիւններ՝ նոյն թերթին մէջ։ Չենք ուզեր քրքրել, նաեւ, նոյն կուսակցութեան Փարիզի պաշտօնաթերթին գլորած քարը և կամ Եգիպտոսի օրկանին խոհեմ լռութիւնը։ Լռութեան դաւադրութիւնը։

Եւ նկատել որ այս խմբակցութեան ծոցին մէջ, անոր գլխուն վերեւ գրագէտ-բանաստեղծներ կան, գեղեցիկ դպրութեանց մշակներ։ Գրչի եւ լեզուի մարդիկ...

Մոռնա՛նք, մոռնանք մանաւանդ հիմա, երբ արդէն ձեւ ու մարմին առած է Յոբելեանը, իրեն հետ բերելով քիչ մը պայծառութիւն եւ խաղաղութիւն։

Ամէն պարագայի մէջ, յոբելեանը յղացողները, կազմակերպողներն ու տօնողները չեն որ պիտի կարմրին, աշխարհին եւ պատմութեան առջեւ, յարգանքի հրապարակային ցոյց մը կատարելով։ Ցոյց մը՝ առանց գոռում-գոչումի, բայց եւ խոր ու արժանավայել՝ իր բովանդակութեամբ։

Մէկ խօսքով, մեծարանքի արարողութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն պանծացումը պիտի ըլլայ այս հալածական ժողովուրդի Թալանին եւ անսպառ ստեղծագործութեան։

Ահարոնեանները հանգրուաններ են մեր գեղարուեստական — եւ յեղափոխական— երկունքի ճամբուն վրայ։ Եւ չկայ ժողովուրդ մը որ չխանդաղատի ո՛ր եւ է երկունքով։ Ալ մանաւանդ ձայքի եւ արուեստի վաստակով։ Ու վաստակաւորներով։

Այդպիսի ժողովուրդը՝ ինքզինքն ուրացած պիտի ըլլար, ե՛թէ բանէ առաջ՝ կամ ինքզինքը պատժած։

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ՞...

Հայրենիք յիշելով Ժընեւի մէջ կատարուած խորհրդակցութիւնները՝ Սուրիոյ նոր գաղթականներու տեղաւորման մասին, գիտել կուտայ (17 յունվ.).

— «Սակայն, այս գործին մէջ ամէնէն աւելի պարտականութիւն ունի կատարելու խորհրդային կառավարութիւնը, որ Հայաստանի տէր դառնալով իրաւունք չունի անտարբեր մնալու իր լուծին տակ գտնուող ժողովուրդի մը հալածական բեկորներուն հանդէպ։ Եթէ խորհրդային կառավարութիւնն ուզէր, իրեն համար դժուար պիտի չըլլար երբեք ազդելու դաշնակից Թուրքիոյ վրայ, որպէս զի վերջինս հանգիստ ձգէ իր սահմաններուն մէջ մնացած հայ խլեակները եւ կամ գէթ ապահովէր անոնց անվնաս գաղթը դէպի Սուրիա։ Իսկ եթէ խորհրդային կառավարութիւնը իսկապէս ըլլար այն, ինչ որ կը հաւատացնէ թէ է, այսինքն՝ հարստահարուածներու կառավարութիւն մը, անկասկած ուրիշ պիտի խնայէր ամէնէն հալածուած հայ տարրը իր հովանիին տակ առնելու եւ ի. Հայաստան փոխադրելու համար։

Դժբախտաբար, խորհրդային կառավարութեան գէթ հայ գործակալները արտասահմանի մէջ, փոխանակ այս ուղղութեամբ աշխատանք թափելու, ամէն ջանք կ'ընեն կասեցնելու հաւաքական օգնութեան այն փորձն իսկ, որուն վերջերս ձեռնարկած է Հայ Բարեգործականը։

Այսպէս, օրինակ, իրենց «Երեւան» թերթը, իր ծայր աստիճան բուռն վրդովմունքը յայտնելէ ետքը Հայ Բարեգործականի կազմած հանգանակիչ յանձնախումբին առթիւ, կրակ ու բոց կը թափէ անոր գլխուն վրայ միայն այն բանին համար, որ յանձնախումբին մէջ մտած էնաեւ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը Ա. Խատիսեան։ «Բարեգործականը, ուրեմն, տեղի տուաւ Դաշնակցութեան շանթաժին եւ զայն արքայազն միութեան մէջ առնելով՝ բարոյապէս մեղսակից կը դառնայ անոր... Գաղութահայ աշխատաւորութիւնը հեգնանքով միայն հանդիսատես կ'ըլլայ Բարեգործական-Դաշնակ համագործակցութեան», կ'ըսէ հայ բոլշեւիկներու թերթը։

Այս գրգռիչ վերաբերումը անգամ մը եւս ցոյց կուտայ, որ խորհրդային կառավարութեան հայանուն գործակալները ընդունակ չեն ազգային ոչ մէկ աղէտի առթին մէկդի դնել իրենց կուսակցական հաշիւները եւ, եթէ ոչ ազգասիրաբար, գէթ մարդասիրաբար գործակցիլ իրենցմէ տարբեր մտածողներուն հետ՝ աղէտեալներուն օգնելու համար։»

Այս տողերը գրուած ատեն, «Հայրենիք» տակաւին ստացած չէր «Երեւանի» յունուար 10ի թիւը, ուրկէ պիտի տեսնէր թէ՝ Խորհրդային կառավարութիւնը ոչ միայն իրաւունք ունի անտարբեր մնալու, այլեւ, իրաւունք չունի զբաղելու «Թուրքիոյ հպատակ Հայերով», համաձայն միջազգային իրաւագիտութեան։

Շ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ամերիկեան խմբակ մը գիմում կատարած է Թուրքիոյ հանքերը շահագործելու մասին։ Խմբակը, որ միայն հանքերու գործով կը զբաղի, պայման դրած է որ կառավարութեան հետ գործակցաբար շահագործէ հանքերը։

Այս դիմումը կը քննուի Տնտեսական գործավարութեան կողմէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԻՖԼԻԶԻ Մ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՕԴԸ ՀԱՆՈՒԱԾ

ՊԵՐԼԻՆ, 30 յունուար.— Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնները երեքշաբթի օր սկսած են գործադրել իրենց հակակրօնական ծրագիրը, որ կը նախատեսէ արագօրէն անհետացնել պաշտամունքի ամէն առարկայ։ Առաջին առթիւ սկսան քանդել Թիֆլիզի մայր եկեղեցին, շինուած Ժ.Զ. դարուն եւ որ նշանաւոր է ամբողջ աշխարհի մէջ։ Գէպէուի գինուորներ ուժանակներով օդը հանեցին մայր եկեղեցին պատերը։ Այս շէնքին տեղ յառաջիկային պիտի կառուցուի համայնավար մատենադարան մը։ Վերջին երեք ամսուան ընթացքին 980 օրթոտոքս եկեղեցիներ եւ 200 մզկիթներ ու սինակոկներ փակուեցան Ռուսիոյ մէջ։

Անաստուածներու Միութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուց կառավարութեան՝ պահանջելով որ ապրիլ 1էն սկսեալ ո՛չ մէկ նոր եկեղեցի կառուցուի, ինչպէս նաեւ փակուին բոլոր ընծայարանները։

Նաւային խորհրդաժողովը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.— հակառակ արտաքին երեւոյթներուն, Լոնտոնի խորհրդաժողովը իր առաջին շաբթուան ընթացքին, որոշ եւ իրական յառաջդիմութիւններ ձեռք բերած է եւ դաշնագրի մը ստորագրութիւնը մօտալուտ կը նկատուի։ Զանազան պետութեանց մօտ լաւատեսութիւն կը տիրէ։

«Տէյլի Մէյլ»ի կատարած մէկ քննութեան համաձայն, ֆրանսական պատուիրակութիւնը այն համոզումն ունի թէ խորհրդաժողովը իր աշխատանքները յաջողութեամբ պիտի վերջացնէ փետրուարի վերջը։ Անգլիական պաշտօնական շրջանակներու համաձայն, վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն դեռ ութ շաբաթ։ Ամերիկացիները աւելի յոռետես են եւ կը կարծեն թէ խորհրդաժողովը կրնայ դեռ երեք ամիս տեւել։

Ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութիւնները խորհրդակցութիւն մը ունեցան խորհրդարանի շէնքին մէջ։ Աշխատաւորական կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ երկու պատուիրակութիւնները իրաւախոհութեան մը յանգած են նաւատորմերու ընդհանուր տարողութեան եւ դասակարգերու սահմանափակման մասին, այնպէս որ այժմ կարելի է բանակցութեանց մտնել ուրիշ պատուիրակութեանց հետ։

Երէկ տեղի ունեցաւ լիակատար նիստ մը, որուն մէջ Ամերիկացիները, որոնց կը պատկանէր առաջին խօսքը այբուբենական կարգով, հրաժարեցան իրենց խօսքի իրաւունքէն՝ ի նպաստ ֆրանսական պատուիրակութեան։

Ի՞նչէր գտան Ալմազեանի խանութէն

Ինչպէս գրեցինք, ութերորդ անգամ ըլլալով, չորեքշաբթի օր խուզարկութիւն կատարուեցաւ Ալմազեանի խանութին մէջ։ Ներկայ էին երեք փրոֆէսէօրները՝ կապրիէլ Պէրթրան՝ Էնսթիթիւէն, Ժիւսթէն Ժոլի՝ Քոլէժ տը Ֆրանսէն, Շըվալիէ՝ Միւզէոմի փրոֆէսէօր. Պ. Ամի՝ դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն, գաղտնի ոստիկաններ Լըրուա եւ Շմիտ, հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս, դատաւոր տը Մանոէլ Սոժան, փաստաբան Լըկրան եւ բազմաթիւ ոստիկաններ։ Ալմազեան մերժած էր ներկայ ըլլալ այս նոր խուզարկութեան։

Քննիչները մանաւորապէս քննութեան առարկայ դարձուցին խանութին ետեւի կողմը բակին վրայ բացուող դուռը։ Այս վերջինը իր ծխնիներէն հանուելով սեղանի մը վրայ դրուեցաւ. յետոյ թափանցիկ թուղթով մը առնուեցան արեան հինգ բիծեր, որոնք պահարաններու մէջ դրուելով կնքուեցան։ Ցետոյ փորձագէտները փայտի կտորներ առին աղբի սնտուկի մը մէջէն, ճերմակեղէնի լեզակ լուացարանի քարին վրայէն եւ մամուռ՝ լուացարանի խողովակին արտաքին երեսէն։ Մամուռին վրայ կային մազեր ու ոսկորներ։ Ասոնք մանաւորապէս խորունկ քննութեան պիտի ենթարկուին Պ. Շըվալիէի կողմէ։ Անմիջապէս վերցուած նիւթերը բոլորն ալ կնքուեցան՝ փաստաբան Լըկրանի ներկայութեան։ Խուզարկութիւնը որ սկսած էր ժամը 10ին, վերջացաւ 11.45ին։

Փորձագէտները գումարում պիտի ունենան երեքշաբթի օր քիմիական աշխատանոցին մէջ՝ խորհրդակցելու համար իրենց աշխատանքին մասին։ Կ'ենթադրուի թէ քննութիւնները պիտի տեւեն մօտ երկու շաբաթ։

Ալմազեանը առնելու համար Սանթէի բանտը գացած էր դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաներէն Լըրուա, որ հայ դերձակին խնդրով գրաւած էր արդէն՝ անոր հարցաքննութեան սկիզբը։ Լըրուա խնդրեց Ալմազեանէն, որ ընկերանայ իրեն՝ Սէն-Ժիլ փողոցի խանութը երթալու համար։

— Ձեզ հետ երթալ, պատասխանեց Ալմազեան։ Ձեզ ուզեր ընկերանալ ձեզի պէս անպարկեշտ մարդոց։ Հանրապետական պահակ բերէք երթամ։

Պ. Լըրուա անմիջապէս տեղեկագիր մը ներկայացուց այս միջադէպի մասին բանտի տնօրէնութեան եւ իր պաշտօնակից Շմիտի հետ գնաց Սէն Ժիլ փողոց։

Փաստաբանին նոր քաղուիլը

Չորեքշաբթիի խուզարկութենէն յետոյ, փաստաբան Լըկրան...

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 22

Գարժըմոնի (Վառ) հայ կօշկակար բանուորներէն	232.—
Փոքրիկն Սեդա Զուրիկեան, Գաթիրէ	50.—
Տիկին Ռամելա Զուրիկեան Հալէպ	50.—
Մ. Զ. »	35.—
Հաուըրտ Գարակէօզեան Հօմի արհեստաւոր սաներէն՝ Միհրան Էմէքսիզեանէ (Niceի շրջակայքը), իր վաղամեռիկ սանընկեր Վահրամ Թօմպալեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի	50.—
Գումար	417.—
21րդ ցանկին գումարը	21.751.85
Ընդհ. գումար	22.168.85

ՊԱՆԵՈ.— Փարիզի հարաւային շրջանի (Մատամ Քիւրի եւ Բիւռոժէ) մէջ բացուած հանգանակութիւնը կը շարունակուի, նախաձեռնութեամբ Յառաջդիմասէր Միութեան կազմած յանձնախումբին որուն անդամներն են Օր. Ս. Սրապեան, Պ. Գ. Աւետիս Իփգըրճեան, Գրիգոր Սրապեան, Եփրեմ Թեւանեան եւ Հրանտ Սրապեան։ Յանձնախումբը միեւնոյն ատեն հաւաքած է բաւական քանակութեամբ հանդերձեղէն։

ՆՈՐԵԿ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Հալէպի «Եփրատ»ը կը գրէ թէ յունուար 18ին շաբաթ առաւօտ Կիլիկիոյ կաթողիկոսի բնակարանին մէջ տեղի ունեցաւ կարեւոր հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ գտնուեցան Առաջնորդը, Տարագրելոց Խնամատար կեդր. եւ տեղական մասնաժողովի բոլոր անդամները։ Խորհրդակցութիւններ կատարուեցան նորեկ գաղթականներու տեղաւորման եւ խնամատարական հարցին շուրջ. խորհրդակցութեան առարկայ եղաւ նաեւ Գամըշլըի, Ամուտէի եւ Գարամանիէի շրջանին մէջ գտնուող քրդախօս Հայերու կացութիւնը. որոշուեցաւ Բարեգործականի եւ Խնամատարական յանձնախումբին կողմէ այդ վայրերը ղրկել պատուիրակութիւն մը որուն մաս պիտի կազմեն քահանայ մը, բժիշկ մը եւ ուրիշ անձեր, որոնք պիտի զբաղին տարագիրներու հոգեւոր եւ տնտեսական պէտքերով։

Որոշումներու կարգին մէջ կայ նաեւ Հալէպի մէջ կայան մը հաստատելու խնդիրը որ այժմ բանակցութեան առարկայ է ընդարձակ շէնքի մը տիրոջ հետ. այս կայանին մէջ պիտի տեղաւորուին Էսատ փաշայի քէմբին կարօտեալները, կարօտ հիւանդները պիտի ընդունուին Կ. Խաչի նորակառոյց դարմանատան շէնքին մէջ որ կը յուսացուի թէ մօտերս ի վիճակի կ'ըլլայ այդ նպատակին ծառայելու համար։

— Կը լսենք թէ Ազգ. Դաշնակցութիւնը մէկ միլիոն 336,000 ֆրանք տրամադրած է գաղթականներու տեղաւորման պէտքերուն համար։

Ազգ. Դաշնակցութեան տեղաւորման ճիւղի պետ՝ Պ. Պիւրնիէ հոն կը սպասուի գաղթականները տեղաւորելու գործով զբաղելու համար. հաւանաբար Սուրիոյ սահմանամերձ շրջանները մեկնելիք մարմինը խորհրդակցութիւն պիտի կատարէ Պ. Պիւրնիէի հետ՝ հաստատուելիք գիւղերու մասին։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՒՐԻՇ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Տեսնենք հիմա թէ ինչպէս եւ ինչու կը տեղափոխուի ոսկին երկրէ երկիր։ Ենթադրենք թէ այսինչ օրուան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վճարումներու եւ գանձումներու տարբերութիւնն է մէկ միլիոն ոսկի ի նպաստ Անգլիոյ։ Այսինքն Ֆրանսան ստիպուած է մէկ միլիոն ոսկի վճարել Անգլիոյ։ Դրամատունները կ'աշխատին Անգլիոյ վրայ առնելիք ունեցողներէն անգլիական դրամ գնել, վճարելով մէկ ոսկիին 124 ֆրանք։ Կը պատահի որ այդ օրերլին ունեցողները պահանջեն աւելի քան 124 ֆր. մէկ ոսկիին, օրինակ 124,05 եւ դրամատուններն որ իրաւունք ունին Պանք տը Ֆրանսէն ոսկի մետաղ պահանջելու հաստատուած գինով մը, որ աւելի չէ քան 124 ֆրանքը, կը հաշուեն փոխադրութեան եւ ապահովագրութեան ծախքը եւ եթէ նպաստաւոր գտնեն, փոխանակ թղթադրամին 124,05 վճարելու, Ֆրանսայի դրամատունէն ոսկի կը գնեն 124ի հաշուով եւ մէկ կամ երկու սանթիմ ալ ծախք վճարելով, ոսկին կը ղրկեն Անգլիա։ Այդ մէկ երկու սանթիմ տարբերութիւնը մեծաքանակ գումարներու վրայ կրնայ բաւական խոշոր գումարի մը հասնիլ։

Այսպէս ուրեմն բոլոր հաստատուն դրամներուն համար կայ ոսկիի մուտքի եւ ելքի գին մը (Gold point) որմէ անդին նպաստաւոր է ուղղակի մետաղով վճարումը։ Այս է պատճառը որ յաճախ թերթերու մէջ կը կարդանք թէ օրինակ Ամերիկայէն հարիւր տակառ ոսկի բեռցուած է Ֆրանսայի համար։ Ամէն անգամ անպատճառ պետական դրամատունը չէ գնողը, այլ շատ մը ուրիշ մեծ դրամատուններ ալ կը գնեն, բայց անմիջապէս կը փոխանցեն պետական Դրամատան, որ օրէնքով ստիպուած է գնելու հաստատուած գինով։

Ի՞նչ կը պատահի երբ պետական Դրամատան ոսկեմթերքը կ'աւելնայ շարունակաբար։— Մինչեւ 1928 թուականը Պանք տը Ֆրանսը իրաւունք չունէր ուզածին չափ դրամատոմս շրջաբերութեան դնելու, այլ որոշուած էր սահման մը։ Անկէ ի վեր ջնջուած է այդ սահմանափակումը. դրամատունն իրաւունք ունի ուզածին չափ դրամատոմս հրապարակ հանելու, բաւական է որ այդ դրամատոմսերու հարիւրին 35ը ոսկիի պահեստով կամ ոսկի պահանջով երաշխաւորուած ըլլայ։ Այս ազատութիւնը մեծ դիւրութիւն կուտայ դրամատան եւ կը փոխարինէ ներկայացուած ոսկին անպատճառ գնելու իր պարտադրութիւնը։

Այսպէս ուրեմն մէկ ֆրանքի ոսկի գնելով, դրամատունն իրաւունք կ'ունենայ մօտ երեք ֆրանքի դրամատոմս հրապարակ հանել եւ նոյնչափով աւելցնել շրջաբերութիւնը, յառաջ բերելով դրամի առատութիւն եւ դիւրութիւն։

Արդ այժմ Ֆրանսայի Դրամատունը պէտք չէ տեսած շրջաբերութեան տոմսերն աւելցնելու, այնպէս որ այսօր իր դրամատոմսերու եւ ոսկիի համեմատութիւնը հարիւրին 50 է, փոխանակ հարիւրին 35ի։ Բայց անմիջապէս որ երկրի առեւտրական կացութիւնը պահանջէ, այսինքն մեծաքանակ վաճառականական մուրհակներ ներկայացուին զեղչի, կրնայ օգտագործել իր իրաւունքը։

Դրամի առատութեան անմիջական հետեւանքը կ'ըլլայ տոկոսի սակի անկում եւ տոկոսաբեր արժեթուղթերու եւ բաժնեթուղթերու բարձրացում, ինչ որ պատահեցաւ վերջին ամիսներուն։ Հարիւրին 5 զուտ տոկոս վճարող արժեթուղթ մը սակարանին մէջ կ'արժէ 100 ֆրանք, եթէ դրամատունները հարիւրին 5էն աւելի տոկոս չեն վճարեր. եթէ զեղչի սակը հարիւրին չորսի իջնէ, այդ արժեթուղթը կ'արժէ մօտ 120 ֆրանք, իսկ եթէ զեղչի սակը բարձրանայ հարիւրին 6ի, այդ արժեթուղթը կ'իջնէ 80 ֆրանքի, որպէսզի հասոյթը հաւասարի դրամատանց սակին։

Զեղչի սակին անկումը եւ դրամի առատութիւնը միւս կողմէն կարելիութիւն կուտան ճարտարագործներուն աւելի աժան գինով եւ հետեւաբար մեծաքանակ ապրանք արտադրել. բայց եթէ համապատասխան կերպով չկարենան այդ արտադրութիւնը վաճառել, այդ գերարտադրութիւնը փոխանակ բարիքի, յառաջ կը բերէ չարիք, ապրանքներու մթերումով եւ վաճառման դժուարութիւններով (mévente)։

Պատերազմէն առաջ երբ երկրի մը մէջ դրամի առատութիւն կ'ըլլար, դրամատէրներն անմիջապէս այդ աւելորդը կը յատկացնէին օտար արժեթուղթերու գնման կամ արտասահմանի մէջ առեւտրական կամ արդիւնաբերական զանազան ձեռնարկներու մասնակցութեան։ Այսպէս՝ գրեթէ ամբողջ աշխարհի թրամվայները պելճիական ընկերութեանց կը պատկանէին, բայց պատերազմը ուրիշ հոգաբաւոր փոփոխութեանց շարքին, փոխեց նաեւ դրամներու գործածութեան եղանակը։ Օրինակ, օտար արժեթուղթերու կտրօններուն վրայ 25 առ հարիւր տուրք կայ Ֆրանսայի մէջ. այսինքն եթէ անգլիական պետական պարտաթուղթ մը ունիք որ տարեկան 100 ֆր. տոկոս կը բերէ ձեզի, պարտական էք անոր 25 ֆրանքը Ֆրանսական պետական գանձին տալ որով գործողութիւնը կը դադրի նպաստաւոր ըլլալէ։

Երբ հետեւանք այս ամէնուն, կը տեսնենք թէ ոսկիի առատութիւնը, դրամի առատութիւնը, ապրանքի առատութիւնը եւ այլն որոնք պէտք էին խոկապէս բարօրութիւն եւ աժան կենցաղ յառաջ բերել, յաճախ կը յանգին հակառակ արդիւնքի։ Պատճա՞ռ... կայ խումբ մը բաժան-բաժան, յաճախ իրարու հակոտնեայ տեղական օրէնքներով եւ անիմաստ սեղմումներով ու սահմանափակումներով պետութեանց, որոնց վարիչներու գերագոյն նպատակն է ոչ թէ ժողովուրդի իրական շահը, այլ պետական, ազգային, դրամատիրական եւ այլն բազմապիսի այլ մտահոգութիւններ։ Եւ անոնց կը զոհուի պարզ մահկանացուն։

Միակ դարմանը այդ պետութեանց իրական բարօրութեան, ազատ դաշնակցութիւնն է, սկսելով եւրոպական համադաշնակցութենէն։

Մ. Տ.

ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ...

Կրկին եւ կրկին կը յիշեցնենք մեր կարգ մը պաշտօնակիցներուն՝ չմոռնալ «Յառաջ»ի անունը, երբ սեփական լուրեր եւ թղթակցութիւններ կ'արտատպեն։

Ս. ՂԱԶԱՐ
ԶՈՐ ՉԷ ՃԱՆՉՑԱԾ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ընկ. Մ. Վարանդեանի ծանօթ յօդուածին առթիւ, թթու պատասխան մը հրատարակած էր «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը (Թիւ 11—12, Նոյ. դեկտ. 1929), եւ կը խնդրէր մեզմէ նոյնութեամբ արտատպել։

Պատրաստ էինք արտատպելու մեր հրատարակութեան հետ կապ ունեցող մասերը, երբ ստացանք Հ. Սահակ Վ. Տ. Մովսէսեանի երկար պատասխանը։ Ուրեմն, կատարած կ'ըլլանք մեր պարտքը՝ «Բազմավէպ»ի հանդէպ։ Մանաւանդ որ, ներկայ յօդուածը կը հրատարակուի նոյնութեամբ եւ իրեն յատուկ շարադրութեամբ։ Ցաւալուած են միայն կարգ մը անյարմար բացատրութիւններ։

Վերջերս Պ. Մ. Վարանդեան «Ս. Ղազարի շուրջը» խորագրով յօդուած մը հրատարակեց «Յառաջ»ի մէջ (15 դեկտ. 1929)։

Բանգէտ եւ զարգացեալ ընթերցողները զատորոշեցին յօդուածին նախատական ոճն ու անիրաւ ու անտեղի յարձակումները։ Ցայտնուած ընդհանուր փափաքն այն էր՝ որ մերկապարանոց ըլլան Պ. Վարանդեանի գրութեան աչք ծակող անճշդութիւնները եւ անոր սխալ ակնոցով դիտուած Ս. Ղազարի կղզին մտնէ իր բուն շրջանակին մէջ։

Մտերմական նամակ մը, ի միջի այլոց կ'ըսէր թէ Պ. Վարանդեանին չէր վայլեր իր ստորագրութիւնը դնելու այդպիսի տողերու տակ, քանի որ անիկա ամիսներով Վենետիկ կեցած էր եւ Ս. Ղազարէն այնքան սիրալիր ընդունելութիւն վայելած. իր տրամադրութեան տակ դրուած էին ոչ միայն իր ուզած գիրքերը, այլեւ զանոնք իր հետ հոս ու հոն շրջեցնելու թոյլտուութիւնը, բացառիկ շնորհ մը, զլացուած մինչեւ անգամ Մխիթարեան հայրերու։

Անմիջապէս անցնինք Պ. Վարանդեանի յօդուածին վերլուծումին եւ քարերը շարենք իրենց պատկանած տեղերը։

Յօդուածը երեք մասի բաժնուած է։ Առաջին մասը կը բաղկանայ անկապ նախադասութիւններէ, երկարելով մինչեւ Երուսաղէմի վանքը, կապուելով մշուշապատ խորհրդածութեանց մէջ։

Երկրորդ մասին մէջ, Պ. յօդուածագիրը լայնօրէն կը ճռճռայ Ս. Ղազարի մատենադարանին վրայ, եւ կ'ուզէ որ անիկա ըլլայ այնքան ճոխ եւ կատարեալ, ինչպէս են պետական գրադարանները, մասնաւորապէս Բրիտանական թանգարանը եւ Փարիզի Ազգ. Մատենադարանը։ Նա զառնօրէն կը գանգատի թէ Ս. Ղազարի մատենադարանին մէջ պակաս են իր ուզած գիրքերէն ու պարբերաթերթերէն ինչ ինչ կտորներ, որով անձն մարդ չի կրնար օգտուիլ այդ մատենադարանէն։ Բայց աշխարհի ո՞ր գրադարանին մէջ, բացառութիւն միայն քանի մը աշխարհահռչակ մատենադարաններ, չեն պակսիր այս կամ այն գիրքեր եւ պարբերաթերթեր։ Ես ինքս պէտք ունեցած եմ եւրոպական լեզուներով գրուած կարեւոր գիրքերու, եւ չեմ յաջողած գտնելու ոչ Լուվէնի հարուստ մատենադարանին (պատերազմէն առաջ), ոչ Վենետիկի եւ ոչ ալ Փատուայի հարուստ եւ բազմադարեան մատենադարաններուն մէջ։ Գիտեմ որ Պ. Վարանդեանը շատ ճամբորդած է եւրոպական երկիրները, դուրս չթողլով մինչեւ իսկ Մոնթէ Քառլոն, բայց կ'երեւի թէ գրքեր գտնելու պէտքը միայն Ս. Ղազարի մէջ զգացեր է։

Պ. Վարանդեանը այնչափ խանդավառուած է Ս. Ղազարի մատենադարանը կատարեալ տեսնելու փափաքէն, որ չի դադրիր վերացական խորհուրդներ տալու Ս. Ղազարի հայրերու։ Կ'արժէ, երբեւ հետաքրքրական նիւթ, կանգ առնել անոնց երկուքին վրայ։ Ուրեմն ան խորհուրդ կուտայ որ Ս. Ղազարի հայրերը իրենց մատենադարանին պակասները լրացնելու համար «դիմեն Պոլիս, Սպահան ու այլ հինաւուրց գաղթավայրերը, Էջմիածնի մատենադարանը եւ կամ այն հայրենասէր հայ ընտանիքներուն, որոնց մօտ փոշիներու տակ ծածկուած են բաղձալի գիրքերը»։ Անշուշտ Պ. Վարանդեանը չի գիտեր Ս. Ղազարի ձեռագրատան պատմութիւնը, եւ այս անգիտութիւնն է որ զինքը մեղադրանքէ զերծ կը պահէ։ Երբ գիտնական ու պատկառելի Մխիթարեան մը, Հ. Ներսէս Սարգիսեան, որուն կեանքը մաշեցաւ Հայաստանի ախոռներուն խորը եւ աչքերուն լոյսը հայ ձեռագիրները օրինակելով, անտանելի տառապանքներով եւ սպրդումներով հազիւ հազ կը յաջողէր ընդօրինակելու ձեռագիրները զորս հայ մշակն անգամ կը նախընտրէր փոշիներու տակ փճացնել քան Մխիթարեան վարդապետին յանձնել որ գէթ յիշատակարանը օրինակէ։

Եւ այդ հայ մշակը կը մերժէր դրամի փոխարէն ձեռագիրները յանձնելու Մխիթարեան վարդապետին, խիղճ չընելով սակայն անոնց թուղթերը փրցնելով լաւաշներուն վրայ փակցնելու։ Եւ հազարումէկ նիւթական ու բարոյական զոհողութիւններով է որ Մխիթարեան հայրերը յաջողած են կազմել հայ ձեռագիրներու Մատենադարանը։ Մխիթարեանները չբաւականացան կորուստի ճիրաններէն փրկել հայ ձեռագիրները, այլ տպագրեցին զանոնք մաքուր եւ կոկիկ տպագրութեամբ, և շնորհիւ այդ աշխատանքին է՝ որ Պ. Վարանդեանը եւ իրեն շատ մը նմանները այսօր քիչ թէ շատ գիտեն իրենց մայրենի լեզուին բացառիկ ճոխութիւնները, իրենց ազգային պատմութիւնը և մատենագրութիւնը, եւ առհասարակ հայ մշակոյթին վրայ ունին չափաւոր գաղափար մը։

Պ. Մ. Վարանդեանը մտնելով Ս. Ղազարի վանքը, մոռցեր է հաւկնալու թէ անոր բուն բաւականի ճոխ եւ բազմակողմանի Մատենադարանը, որ օտարներուն անգամ զարմանք կ'ազդէ, որո՞նց ջանքերով եւ որո՞նց զոհողութիւններով կանգնուած է։ Դիւրին բան է գրի առնել թէ «Այդ բոլորը դրամ կ'ուզէ։ Տասնեակ միլիոններ պէտք չեն անշուշտ եւ դրամը չէ որ կը պակսի Մխիթարեան Միաբանութեանը (չմոռնալով փակագծի մէջ առնելու Վենետիկ բառը, որպէսզի Վիեննան ազատ ցոյց տայ)։ Ան պատկառելի հարստութեան տէր է, բայց այդպիսի բաներու համար դրամ չի ծախսեր»։ Մէկ կողմը թողլով պատկառելի հարստութեան առասպելը, որ անցեալ, ներկայ եւ ապառնի Վարանդեաններուն մղձաւանջը պիտի կազմէ, հարց տանք Հռոմի նախկին հայ դեսպանին, թէ որո՞ւ դրամով ճոխացած է Ս. Ղազարի Մատենադարանը, մանաւանդ եւրոպական բաժինը, եւ զանոնք պարունակող գեղարուեստական դարանները։ Ո՞ր հայ բարերարը իր անունը արձանագրել տուած է հոն։ Աղէկ է որ Մխիթարեանները Պ. Վարանդեանին սորվեցուցեր են Եգիպտոսի Արթին փաշայի անունը,— եւ Ս. Ղազարի հայրերը կը սիրեն իրենց բարերարներուն անունն ու յիշատակը յարգանքով փոխանցել սերունդէ սերունդ, մոռնալով թերեւս աւելցնելու թէ մեծանուն ազգասէր փաշան Մուրատեան վարժարանի նախկին աշակերտ մըն է, եւ մտաւոր ազգական Մխիթարեան վարդապետի մը։ Ո՞րչափ գիտենք հանգուցեալ փաշան առաջին հայն է որ իր սեփական Մատենադարանը նուիրեր է Ս. Ղազարի վանքին, որ երկուեւկէս դարու կեանք ունի։ Փափաքելի է որ Պ. Վարանդեանը թարմացնելով իր յիշողութիւնը հրապարակաւ յայտնէր անունները այն հայ բարերարներուն՝ որոնք ո՛րեւէ կերպով նպաստած ըլլան Ս. Ղազարի Մատենադարանի կազմութեանը, քանի որ, ըստ իրեն, «ան պատկառելի հարստութեան տէր է, բայց այդպիսի բաներու համար դրամ չի ծախսեր»։

Հոս հարցում մը ինքնին գրչի տակ կուգայ։ Որո՞ւ դրամով է որ անընդհատ երկու դար կը զարնայ Ս. Ղազարի տպարանը։ Պէտք կա՞յ շեշտելու թէ Մխիթարեան միաբանութեան համեստ հասոյթներով է որ ոտքի կը պահուի աշխարհի փոքրագոյն՝ բայց նաեւ ամենագեղեցիկ տպարանը, կամ աշխարհի ցուցահանդէսներու մէջ միշտ ոսկի եւ արծաթ մետալներու արժանացած եւ առաջին կարգի վկայականներով պսակուած։ Անշուշտ Պ. Վարանդեանը համակարծիք չէ իր միամիտ հայրենակցին՝ Պ. Աղեքսանդր Երիցեանցի, որ իր սենեակին մէջ նստած, օդային հաշիւ մը ընելով, ահագին ցուցակ մը կազմեր է Ս. Ղազարի տպարանէն ելած գրքերուն, եւ ենթադրելով որ իւրաքանչիւր գրքէն հազարաւոր օրինակներ տպագրուելու են եւ ծախուած, միլիոն դրամագլխի հաշիւ հաներ է, բան մը՝ որ միայն խելապատակին մէջ գոյութիւն ունի։ Իսկ մերկ իրականութիւնը այն է, որ Ս. Ղազարի տպարանը տալիք է վանական տակարարութեան։ Ոչ գաղտնիք է, որ Ս. Ղազ լոյս տեսած գրքերու մեծա նութիւնը խմբագրուած ըլ գրաբար լեզուով եւ կամ լով մասնագիտական, հայ վրդեան անմատչելի եղ Իսկ աշխարհաբար լեզ գրուածներն ալ լաւագոյն տի մը արժանացած չեն, որ քաղաքական ծանօթ ճառներով Ս. Ղազարի տպ նէն լոյս տեսած գր մուտքը արգիլուած էր Ռ սոյ եւ Թրքահայաստանի որոնք աւելի քան ո՛ր եւ կեդրոն, Մխիթարեաններ քերով կը սնանէին։

Հ. Ս. ՏԷՐ ՄՈՎՍ

(1)

Նոր Մանրամասնութիւններ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹ…
եւ
Գաղթականներու Կացութեան Մասին

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԷԻՆ.— Ի՞ՆՉՊԷՍ ՔՇԵՑԻՆ.— ՃԱՄԲ ԿՈՂՈՊՈՒՏՆԵՐԸ.— ՏԻՐՈՂ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ին խմբագիրը Հալէպի մէջ քննութիւն կատարած ըլլալով Անատոլուի նոր գաղթականներու մասին, տեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ երկու թիւերու (Յունուար 15 եւ 18)։

Ցարդ Թուրքիայէն Սուրիական սահման հասնող գաղթականներու ընդհանուր թիւն է 3000 հոգի, որոնցմէ 1800ը հաստատուած են Գամըշլը, Հասիչէ, Ամուտա եւ Գարամանիէյի շրջանները, իսկ մնացածը անցած երկու ամսուան ընթացքին մաս առ մաս եկած եւ հաստատուած են Հալէպ։

Առաջին տեղահաններն են Խարբերդի շրջակայ գիւղերուն մէջ եւ քիւրտ պէյերու ագարակներուն մէջ երկրագործութեամբ պարապող հայ ընտանիքները, որոնք օր մը, առաւօտուն, յանկարծ անակնկալ այցելութիւնը կը վայելեն թրքական «զապթիա»ներու եւ որոնցմէ հրաման կը ստանան շուտով «գարագօլ» հաւաքուելու։ Հակառակ գիւղացիներու խնդրանքին եւ քանի մը ժամ միայն արտօնութիւն շնորհելու պաղատանքին, զապթիաները անդրդուելի կը մնան եւ կը սկսին բռնի միջոցներու դիմել։ Խեղճ հայերը վայրկենապէս կ'առնեն իրենց ունեցած եւ դիւրատար գոյքերն ու ուտելիքներ եւ կը հաւաքուին պահականոց, ուրկէ հրահանգ կը ստանան Խարբերդ մեկնելու։ Ուրեմն Խարբերդի շրջակայ գիւղերու բոլոր հայերն ալ այս ձեւով կը հանուին իրենց տուներէն եւ կը հաւաքուին Խարբերդ, ուր մէկուկէս ամիս խիստ պայմաններու տակ մնալէ վերջ, կը մեկնին դէպի Սուրիական սահման։ Պէտք է աւելցնել նաեւ որ այս դժբախտները գրեթէ առանց բացառութեան եղած են պէյերու եւ աղաներու ծառաները եւ աշխատած են միմիայն իրենց օրապահիկները ապահովելու համար։

Կատարեալ ստրուկի կեանք մը ունեցած են եւ նոյնիսկ յաճախ ստիպուած, համակերպած են իրենց աղջիկները կնութեան տալու առաջարկին։ Եկողներու մէջ կան մայրեր, որոնք արիւնարցունք կը թափեն եւ պէյերու հետ ամուսնացած իրենց աղջիկներու կարօտէն կը հիւծին։

Առանց բացառութեան հասնողներու բոլորն ալ գոհ են իրենց Թուրքիայէն ազատումէն եւ ինչ որ շատ դիւրաւ նշմարելի է, շատ երիտասարդ տարիքի մէջ ամուսնացողներու թիւին շատութիւնն է. իրենք կը բացատրեն որ պատրաստուած էին իրենց աղջ ու մանչերը շատ փոքր ամուսնացնել, որովհետեւ կ նային որ թուրք եւ քիւրտ րը կնութեան ուզէին զա Առհասարակ բոլորն ալ կա են բազմանգամ ընտանիք արտադրած ֆիզիքապէս սերունդ մը։

Թուրք կառավարութիւ իր ներգաղթի եւ գաւառ զաքականութեան, շատ գ եւ խորամանկ միջոցներու դի է մեկնող հայերը կողոպ համար։ Հրապարակային յայ կողոպուտ թէեւ տեղի չէ ուն բայց զանազան միջոցներով կացուած են անոնք։ Նախ 18 բեկանէն վեր անձերու հա իւրաքանչիւր տարին 10 թրք ոսկի հաշուելով, ճամբու առնուած է. որով օրինակի հ 50 տարեկան անձ մը գա է 32 տարուան համար 320 ոսկի եւ այս ձեւով վարու կառավարութիւնը բոլոր մ հայերուն հետ։ Իսկ անոնք վճարելի չեն եղած այդ քա գումար մը վճարելու, վրայ են իրենց ունեցածները։

Բացի այս կառավար մեթոտիկ կողոպուտէն, գա կանները զերծ չեն մնացած ճամբու կողոպուտէն։ Կարգ քիւրտ պէյեր, որոնցմէ գլ է Էմին Փերուխանը, ճամբայ լու ձեւին տակ կողոպտած գաղթականները, որոշ գումա առնելով անոնցմէ, համա իրենց ենթադրեալ գնահա թեան։ Փախստականներէն այս ձեւով ստիպուած են վերջին լումաներն ալ տալ նալ անցնելու համար այդ րու շրջաններէն։ Այս վերջին կողոպուտը ընդհանրապէս ձուած է մեկնող խումբերու բողջութենէն. օրինակի 100 հոգինոց գաղթակա կարաւանէ մը պահանջ 200-300 ոսկի, ճամբայ համար անոնց։ Եւ այս մեթ աւելի դիւրացուցած էին ձումները, որովհետեւ քիչ ունեւորներ իրենց ունեցածը են անցնելու համար։

* * *

Հալէպ եկող գաղթակա…

...էն շատերը գաղթականական կամ ...իրենց հայրենակիցներու եւ ծա-...օթներուն քով տեղաւորուած են ...ւ շուտով գործի լծուած. իսկ 150 հոգի տեղաւորուած են Խատա...ռաշայի շէնքին մէջ, որ կը գըտ-...ուի հայկական նորաշէն գիւղէն ...մը վեր: Հոս գտնուողներու ...ծակը բոլորովին հեռու է մխի-...ապական ըլլալէ: 160 հոգիին ...ամտառական մարմին կողմէ ...մէն օր աղուր կը տրուի եւ աւելի ...որոններուն նիւթական նպաստ-...եր ալ կը յատկացուին, բայց ...ժբախտաբար այդ միջոցները ...ւական չեն գործածելու. Թըշ-...առութիւնը: Նախ որ յիշեալ ...էնքը շափազանց աղտոտ եւ փտ-...տաողջ է եւ վերջին ծայր մութ-...ակար: Շատեր հիւանդ պառկած ...ն եւ հազիւ շաբաթը մէկ երկու ...նգամ բժիշկի այցելութիւնը ...էնդունին: Մութ եւ գարշահոտ ...սենեակներու մէջ 3-4 ընտանիք-...եր քով քովի խճողուած են եւ ...երջին ծայր թշուառ վիճակ մը ...նին:

...թէեւ ասոնք ալ հայախօս են ...նծ մասամբ, բայց մինչեւ 15 ...որեկանները բացարձակապէս ...եղ կարգալ չեն գիտեր եւ գպրոց ...տեսած:

Թուրք եւ քիւրտ յարաբե-...թիւններու մասին խօսելով, ...ղթականները կ'ըսեն թէ այս ...կու տարրերը իրար բացարձա-...պէս չեն սիրեր, բայց իրարմէ ...շատ կը վախնան: Մանաւանդ ...րտերը կիսանկախ վիճակ մը ...ին եւ շարունակ տեղի կ'ունե-...ն աւազակային դէպքեր: Հա-...րու տեղահանութեան հրահան-...ն այնքան յանկարծական գոր-...ծադրուիլը կը նկատեն քիւրտ ...յերու եւ աւազակներու մի-...մտութեան արիւթ չտալու մտա-...դրութեան արդիւնքը: Թուրք ...ղովուրդը վերջին ծայր տնտե-...ւթեամբ լքցուած է կառավա-...ութեան հանդէպ, բայց կախա-...նի սուսերը միշտ աչքին առ-...ն է եւ այդ սարսափով սար-...էն կը հնազանդի տրուած հրա-...ններուն:

...8.

...ԴԱՇՆԱԿԻՆ ՄԱՏՆԵՐԸ ՄԱՔՐԵԼՈՒ

...ԱՐ.— Դաշնակին ստեղներուն, ...ինչքն մատներուն փայլն ու ...մակութիւնը պահպանելու ...մար չփեցէք զանոնք ալքոլի ...թաթխուած թիւլէ (mous-...line) կտորով մը: Ասիկա կը ...մէ որ անոնք չդեղնին եւ ...սկըը չաւրուի: Եթէ ստեղ-...ը արդէն իսկ դեղին են, ա-...ց նախնական փայլը տալու ...մար չփեցէք օ տը քօլօնի ...թաթխուած կտոր մը-փանէ-...ով:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, իւնիոն տը Փարիի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Արիներու տարեկան հանդէսը ան-նախընթաց յաջողութեամբ: Սրա-հը լեցուն էր հոծ բազմութեամբ մը ներկայ էին՝ Վ. եպիսկ. Քիպարեան, Պ. Պ. Ա. Խատիսեան, Զ. Խանզատեան, Մխիթարեան վար-ժարանի աշակերտները իրենց ու-սուցիչ Հայրերով եւ Ֆրանսացի, անգլիացի, յոյն ու լեհ սկաուտ-ներ եւ բարեկամներ:

Հանդէսը սկսաւ ժամը 3ին, երբ ֆրանսական սկաուտներու նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Փարիզի Բ. խումբի խմբապետ Պ. Արմէն Ջամալեան սահուն հայերէնով ներկայացուց իրենց սկաուտական կեանքը եւ ա-նոր օգտակարութիւնը հայ պա-տանիներու զարգացումին համար: Եւ պզդանշանի մը վրայ բոլոր սկաուտներն ու գայլուկները միա-սին, հայկական դրօշը բարձրա-ցուցած գեղեցիկ անցք մը կատա-րեցին բեմին վրայ: Այս սրտա-յոյզ տեսարանէն վերջ յաջորդա-բար ներկայացուեցան սկաուտա-կան կեանքէ զանազան պատկեր-ներ: Ինչպէս առաւօտ զարթումը, մարզանքը, ճաշարանը, Հայ Սկաուտին երազը, Աւետաւ Արարատը՝ երկար աշխատանքով ու ճարտա-րօրէն գծուած Պ. Դաւիթ Ցովհան-նէսեանէ, որ կը տիրապետէր բե-մին, դրօշի բարձրացումը եւ վե-րադարձ դէպի տուն, որոնք բոլորն ալ ծափահարուեցան որպէս գործ-նական կեանքի գեղեցիկ մանրա-նկարներ:

Շատ յաջող էր «Փիղ» խումբի «Փիղը եւ Թագուհիին պարը». ինչպէս եւ այն պատկերը ուր պատանի սկաուտ մը իր մախաղը շալկած կը քալէր անտառին մէ-ջէն: Պատանին յաջորդաբար հան-դիպեցաւ ագռաւի մը եւ ծերու-կի մը որոնք յոգնած ու անօթու-թենէ ուժաթափ էին. սկաուտը անմիջապէս հետաքրքրուեցաւ եւ անոնց տուաւ իր ուտելիքին մե-ծագոյն մասը, իսկ բեռները ինք շալկելով փոխադրեց: Պատկեր մը որ կը խտացնէր գոհողութեան ո-գին:

Ցետոյ ընդհ. խմբապետը նկարագրեց իրենց գործին սկզբնա-ւորումն ու դժուարութիւնները ո-րոնք հարթուեցան շնորհիւ սկաուտներու անխոնջ աշխատան-քին: Յիշեց թէ ինչպէս, 1929ի ամռան ճամբարին Անգլիոյ աշ-խատանքի նախարարը գաղնի այցելելով բոլոր ազգերու սկաուտ-ներու վրանները՝ հիացումով յայտնած էր թէ հայ սկաուտ-ները թէեւ պետական հովանա-ւորութիւն եւ պիւտճէ չունին, բայց ամէն ազգի սկաուտներուն չափ եւ աւելի մաքուր ու կանո-նաւոր էին:

Իսկ Rev. Scott երեք որ ու-րիշներու հետ ի նպաստ Հայոց շատ մը գիրութիւններու եւ բողոք-ներու ալ ստորագրած էր հայ տառապանքին մանրամասնու-թեան տեղեկանալէ ետք, մտա-ծուար պատարագ կը մատուցանէ իր եկեղեցւոյն մէջ եւ «Աստուած պահէ Թագաւորը»էն վերջ կը կցէ «Աստուած,ազա՛տէ Հայաստանը»:

Ընդհ. խմբապետը խոստանալով քալել առաջիկայ գծուած ու-ղիէն դէպի իտէալ եւ ըլլալ պատ-րաստ ծառայելու Հայաստանի անկախութեան, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր այն օտար հիւ-րերուն որոնք յարգած էին հան-դէսը իրենց ներկայութեամբ:

Խումբ մը սկաուտներու կող-մէ ներկայացուեցաւ ֆրանսերէն լեզուով «La Grammaire» ա-նուն զաւեշտը, որ շատ յաջող անցաւ: Իսկ ուրիշ խումբ մը սկա-ուտներ ներկայացուցին «Սափրի-չը» հայերէն: Բոլոր դերակատար-ներն ալ գնահատելի էին:

Դոգարէն յետոյ բեմ հրա-ւիրուեցաւ Պ. Ա. Խատիսեան որ գրուատելով հայ արիներու գոր-ծին մեծութիւնը գաղափարական ու ազգային տեսակէտով, ջերմա-պէս գնահատեց այս պատանինե-րուն տարած աշխատանքը: «Ա-նոնք, Հայ Արիները, կարծես ա-ւելի գիտակից իրենց ազգային իտէալին, գուրգուրանքով պահե-ցին ու պատուեցին երկրէ երկիր մեր դրօշը, այն եռագոյնը ո-րուն ծալքերուն մէջ պարուրուած է ցեղին մարտիրոսագրութիւնը եւ որուն համար ինկան բիւրաւորներ: Ահա այն մեր իտէալն ու ազա-տագրութիւնը խորհրդանշող դրօշն էր որ ուրախութեամբ շատ մը հա-սակաւորներու կողմէ, մինչ հայ պատանիները պարծանքով գուրգու-րեցին զայն ուր որ գացին»:

Ֆրանսական սկաուտներն ար-դէն ուշադրութիւն գրաւած էին իրենց նուագախումբով: Եւ աՀա խումբին անդամներէն M. Georges Pollet ուզելով հաճելի անակնկալ մը ընել, բեմ ելաւ եւ իր «տիկ» նուագարանով նուագեց շատ սիրուն գեղջուկ երգեր, որոնք մեծ ժողովրդակա-նութիւն կը վայելին, մանաւանդ բապես գաւառները, իբր հինէն ձգած թանկագին աւանդներ: Թէեւ ժամանակը ուշ էր, բայց հանդիսականները չէին ուզեր բաժ-նուիլ: Այս տպաւորութիւններէն քա-ջալերուած, հայ սկաուտ մը՝ խա-չօ Փափազեան իր շինած ու «Սրմենիա» մկրտած նաւակը ձեռքը բեմ ելաւ: Նաւակը աճուրդի դը-րուելով, կարճ ժամանակէն բարձ-րացաւ 570 ֆրանքի: Ցետոյ շար-ժանկարով ներկայացուեցան Հայ արիներու Անգլիոյ մէջ անցուցած կեանքէն պատկերներ, եւ մենք բաժնուեցանք մեր սկաուտներէն յատուկ կարգալով անոնց դէմքին վրայ իրենց աշխատանքին բարո-յական ու նիւթական վարձատրու-մին գոհունակութիւնը:

Գ. Նիկողոսեան

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԸ ՉԳԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻՆ

Ֆրանսայի թատրոններու տուրքի խնդիրը, որ սուր հանգա-մանք առած էր վերջերս, գոր-ծադուլի մը յանգելու սպառնալով, մեղմացած կը թուի: Նիւթական նախարարը խորհրդակցութեան մը ընթացքին յայտնեց թէ կա-ռավարութիւնը կ'ընդունի 30 մի-լիոն ֆրանք զեղչել պետական տուրքէն: Իսկ ազգայիններու տուր-քին համար յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, որպէսզի ուսում-նասիրէ խնդիրը:

Ի՞նչ է կուսախնդորը

Կոսիի պատճառը պետական տուրքն է որ կը գանձուի ներ-կայացումներէն:

1930ի ելմտացոյցին գեղար-ուեստի բաժնին մէջ, հետեւեալ գումարները կը տեսնենք.—1928-ին Օփերա իբր տուրք վճարած է 935346 ֆր. եւ 1929ի առա-ջին 9 ամիսներու ընթացքին 700,908 ֆր.:

Ֆոմէտի Ֆրանսէզը 1929ին մինչեւ Օգոստոս 31,873,681 ֆրանք:

Օտէոնը 183,357, իսկ Ազ-գային ժողովրդական թատրոնը՝ 1928 սեպտեմբերէն մինչեւ 1928 սեպտեմբեր՝ 3,878 ֆր.:

Այս թատրոնները պետական նպաստ կը ստանան: Իսկ այս տարի այս տուրքերը աւելի պիտի շատնան, յաւելման պատ-ճառով:

Զանազան ներկայացումնե-րու (թատերական, երաժշտա-կան եւն.) վրայ դրուած տուրքը հետեւեալ կերպով է.

1.— Որեւէ ներկայացում ու-րուն ժողովուրդը ներկայ կրնայ ըլլալ վճարման մը փոխարէն, կը վճարէ հարիւրին 7,20 ա-թոռներու բաւն գինին վրայ:

2.— Միւզիքհօլներ, լողի, սուրի, հեծանիւի եւայլ մրցում-ներ՝ հարիւրին 12:

3.— Շարժանկարներ հարիւ-րին 7,20 առաւելան մինչեւ 15,000 ֆրանք հասոյթի վրայ, հարիւրին 12՝ մինչեւ 30,000, հարիւրին 18՝ մինչեւ 50,000, հարիւրին 24՝ մինչեւ 100,000, իսկ հարիւրին 30՝ անկէց վեր:

Ուրիշ առթիւ ըսած ենք թէ եթէ թատրոնները փակման ո-րոշում առն, 300,000 թատ-րոնի աշխատաւորներ պիտի մնան անգործ:

Իրօք, միայն Փարիզի մէջ կան 66 թատրոններ, իսկ ամ-բողջ Ֆրանսայի մէջ, անոնց թիւը կը հասնի 10,622ի: 420 միւզիքհօլներ: Փարիզի մէջ 182 շարժանկարի սրահներ, իսկ գաւառի մէջ 3620 պիտի փա-կեն դռները:

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԱՐՋԱՌԻ ՓՃԱՑՈՒՄԸ

Անցեալ օր, բոլշեւիկեան աղ-բիւրներէ իսկ, մէջբերումներ կ'ընէինք արջառի փճացման մա-սին: Ամէն կողմէ կ'իմացնեն թէ պարտադիր հրամանով կոլխոզնե-րուն մէջ մանելէ առաջ, գիւղա-ցիները կը փութան ձեռքէ հանել իրենց անասունները, զանոնք ծա-խելով շատ աժան, կամ սպաննե-լով եւ միսը շուկայ տանելով:

Գիւղացիները չեն գոհանար սակայն իրենց առեւտրական ոչն-չացումութիւնները փճացնելով, այլ կը ծախեն նաեւ իրենց երկրա-գործական բոլոր գործիքները, ու կոլխոզներուն մէջ կը մտնեն ա-ռանց իրենց կողմէ բան տանելու, ոչ անասուն, ոչ գործիք: Գիւղա-ցիներու այս ընթացքը, անշուշտ, յառի հետեւանք կ'ունենայ հա-ւաքական տնտեսութիւններուն համար, որոնք չունենալով եր-կրագործական աւելի կատարեալ միջոցներ, գործելու համար, ի նկատի ունէին գիւղացիներու գոր-ծիքներն ու մեքենաները:

Այս երեւոյթին ծանրու-թիւնը կը շեշտուի նաեւ անով որ խորհրդ. կառավարութիւնը երկու հրամանագիր հանած է «գոր-ծիքներու եւ անասուններու փճ-ճացման» դէմ:

Կեդր. Կոմիտէի եւ գործա-վարներու խորհուրդին հրամա-նագիրը հողը շահագործելու ի-րաւունքէն կը զրկէ բոլոր այն գիւղացիները, որոնք կը փճացնեն իրենց անասունները կամ ուրիշ-ները կը թելադրեն այդպէս ընե-լու: Անոնց անասուններն ու գոր-ծիքները կը բռնագրաւուին: Դա-տարանները իրաւունք ունին յան-ցաւորները դատապարտելու երկու տարուան եւ զանոնք վտարելու իրենց գիւղերէն: Նոյնպէս կոլ-խոզներէն կ'արտաքսուին անոնք որ ծախած կամ փճացուցած են իրենց անասունները կամ նման գիւղացիներէ բաղկացած կոլխոզ-ներուն, վարկ չի տրուիր:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առաջնորդ Գա-լուստեան եպիսկոպոսը քաղաքիս հին եւ նոր գաղութէն ժողովա-սուն հայրենակիցներ ժողովի հրաւիրեց, Ա. Ահարոնեանի յո-բելեանի կազմակերպութեամբ զբաղելու համար: Յանձնաժողո-վին դիւանը ընտրուեցաւ հե-տեւեալ կերպով.— Նախագահ Ցոքթ. Արզումեան, փոխ-նախա-գահ Պ. Ա. Թաշճեան, ատե-նադպիր՝ Պ. Ջամարեան, փոխ-ա-տենադպիր Պ. Փափազեան:

Ժողովականներ փափաք յայտ-նեցին թէ գործադիր յանձնա-խումբի ընտրութիւնը յետաձգուի երկրորդ ժողովին եւ նորընտիր դիւանը նոր հրաւիրագիրներ ղրկէ աւելի լայն շրջանակներու:

Կիրակի տեղի ունեցաւ երկ-րորդ ժողովը: Դիւանը 140 հրա-ւիրագիր ղրկած էրզանազաններու, որով ընդհանուր յանձնաժողովի թիւը բարձրացած է 60ի:

Այս ժողովի միակ օրակարգն էր գործադիր յանձնախումբի ընտ-րութիւնը որ տեղի ունեցաւ գաղտ-նի քուէարկութեամբ եւ ընտրուե-ցաւ 15 հոգիէ բաղկացած յանձ-նախումբ մը՝ հետեւեալ անդամ-ներով.— Ց. Միրզայեանց, Գ. Շահ-լամեան, Վ. Ղազարեան, Վ. Գույումճեան, Ա. Արոյեան, Պ. Թաշճեան, Փրոֆ. Խայիկեան, Ենովք Արմէն, Ջարոյեան, Ցոքթ. Քէչեան, Հ. Սերէնկիւլեան, Զուպուքեան, Ցերտերեան, Մ. Աթ-թարեան:

Մ. Միլտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Կիրակի օր, նպաստաւոր օդով, Շէօնի քաղաքին Նորակառոյց Սթատ քօնքուրի մէջ, քանի մը հարիւր երկսեռ հանդիսականնե-րու ներկայութեամբ, տեղի ունե-ցաւ Հ. Մ. Մ.ի (Ա.) եւ տեղական (Ա.) խումբերու ֆութպոլի մըր-ցումը:

Հ. Մ. Մ. տուաւ առաջին հար-ուածը, եւ քանի մը վայրկեան յետոյ հայ յառաջապահները շա-հեցան առաջին նշանակէտը: Դա-դարին քանի մը վայրկեան մնա-ցած Հ. Մ. Մ. շահեցաւ Բ. նշանա-կէտ մը: Հայերը ա՛լ աւելի լաւ արդիւնք մը ձեռք պիտի բերէին եթէ մարզադաշտը ցեխոտ ու լպր-ծուն չըլլար:

Ցեղացիները շատ գոհ մնացին Հայերուն խաղէն եւ մանաւանդ կարգապահութենէն: Մրցումը վեր-ջացաւ Հ. Մ. Մ. յաղթեց 2—0:

Վ. Հ.

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — I —

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— «Ցառաջ»ի կիրակի օրուան թիւով, մեր աշխատակից Սանասար ճամառօտակի ներկայացուցած էր նոր իտալիոյ գրա-կաններէն Լուիճի Փիրանտէլլօն, որ բաղդատաբար անծանօթ կը ...այ մեր մէջ:

Իբրեւ նմոյշ, կը հրատարակենք հետեւեալ գեղեցիկ պատ-մուածքը, մեր աշխատակցին թարգմանութեամբ.—

—Անոնք իմիններս են, կը մը-...ծէր Սարիէն, մտիկ ընելով ...ւողիւնը իր երկու երախաներ-...ն, որոնք կը խաղային քովի ...նակը. ու ան կը ժպտէր մեղ-...ցէն ու կը շարունակէր գոր-... եւ հիւանդ արագ, կեռաւոր-... մը, կարմիր բուրդէ բաճկո-... մը: Ան կը ժպտէր ու կը ...արանար ինքզինքը համո-...ւ թէ իր երկու տղաքը իրն ...բոլորովին, ծնած իր մէջէն. ...թէ այնքան տարիներ, գրե-...ասնեակ մը տարի, անցած ...իր հարսնիքի օրէն ի վեր: ...ելի՞ էր միթէ... Ան ինքզին-...տակաւին պզտիկ աղջիկ մը ...արծէ, ու իր անդրանիկը որ ...տարեկան է եւ ինք որ մօ-տերս երեսունը պիտի լրացնէ. երեսուն տարեկան, կարելի՞ բան է... գրեթէ ծերացած... բայց ի՛նչ փոյթ..., եւ ան կը ժպտէր:

— Բժի՞շկը, ըսաւ յանկարծ, իբրեւ թէ ինքզինքին խօսած ըլլար: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ կ'իմանայ դուրսը գաւիթին մէջ ձայնը իրենց ընտանիքի բժիշկին. ան ոտքի ելաւ. ժպի-տը տակաւին շրթներուն վրայ էր:

Ահ, այդ ժպիտը, ինչպէս շուտ մարեցաւ, սառեցաւ այն շփո-թած, յուզումնակոծ ընթացքին առջեւ Տօքթ. Վօկալափուլոյի որ կը հեւար, որպէս թէ վազած ըլ-լար հող գալու համար եւ որուն կոպերը ջղաձգօրէն կը բաց-խփէին իր աչքերը պզտիկցնող ակնոցին խոշոր ապակիներուն ետին:

— Տօքթո՛ր... Աստուած իմ...

— Բան մը չկայ... հանդար-տեցէք...

— Մայրի՞կս:

— Ոչ, ոչ. արտասանեց բը-ժիշկը զօրաւոր ձայնով մը, ո՛չ ձեր մայրը:

— Թամասօ՞ն, այն ատեն, կանչեց Սարիէնը: Եւ որովհետեւ բժիշկը իր լռութեամբը կը հաս-կցնէր թէ խնդիրը իր ամուսի-նոյն շուրջը կը դառնայ.

— Գլխուն ի՞նչ պատահեցաւ: Ինծ ճշմարտութիւնը ըսէք... Աստուած իմ, ո՞ւր է, ո՞ւր է:

Տօքթ. Վօկալափուլօ առաջ պարզեց իր ձեռքերը, հարցում-ները խափանելու ձեւով մը:

— Ոչինչ է, պիտի տեսնէք... Պզտիկ վէրք մը:

— Վիրաւորուա՞ծ: Եւ դուք... Ձեռքէս խլեցի՞ն զայն:

Սարիէնը բժիշկին թեւը բռ-նեց, աչքերը տարտամ, խենթի մը պէս:

— Բայց ոչ, տիկին, բայց ոչ... հանդարտեցէք... Պարզ վէրք մը... Թեթեւ, յուսանք:

— Մենամա՞րտ մը:

— Այո, պատահմանց ճի-ղով մը, վարանումէ մը վերջ բժիշկը, մինչ իր յուզումը եր-թալով կ'աւելնար:

— Ոհ, Աստուած իմ, Աստ-ուած իմ, ըսէք ինծ ճշմարտու-թիւնը, կը պաղատէր Սարիէն: Մենամա՞րտ մը: Ո՞ւր ան հիմա, տարէք ինծ բան մը ընելու:

— Ամէն ինչ պիտի գիտնաք, բայց հանդարտութիւն, հանդար-տութիւն. մտածենք իր մասին... Ո՞ւր է իր անկողինը:

— Հոն անհատակ... պատաս-խանեց կինը, ապշահար, չհաս-կնալով նախ եւ առաջ: Ցետոյ յարեց անձկութեամբ մը գոր չէր կրնար զսպել.

— Ուրեկ՞ վիրաւորուած է: Դուք կը սարսափեցնէք զիս: Թամասօն ձեզ հետ չէ՞: Ո՞ւր է: Ինչո՞ւ այս կոխւը: Որո՞ւն հետ, ե՞րբ: Բայց խօսեցէք ուրեմն:

— Մեղմօրէն, մեղմօրէն, ընդ-միջեց տօքթ. Վօկալափուլօ ու-ժասպառ: Ամէն բան պիտի գիտ-նաք: Առայժմ, ապաքունին տա՞ւն է, կը հաճի՞ք զայն կան-չել: Բիչ մը հանդարտութիւն եւ մեթօտ, դուք միայն ինծ մտիկ ըրէք:

Եւ մինչդեռ, իբրեւ թէ երա-զի մէջ եղած ըլլար, ան դուրս կ'ելլէր սպասուհին կանչելու, բժիշկը կը հանէր իր գլխարկը եւ ճակատին վրայէն կ'անցընէր դողահար ձեռք մը, իբրեւ թէ ուզէր բան մը յիշել. յետոյ, յանկարծ վերյիշելով, իր բաճ-կոնը քակեց, թղթապանակը հանեց իր գրպանէն եւ երկար ցնցեց իր ծորագրիչը, նախ քան դեղագիր մը գրելը:

Սարիէնը ներս եկաւ սպա-սուհիին հետ:

— Ահաւասիկ, ըսաւ Վօկալա-փուլօ, տարէք գրելը ընդմիջե-լու եւ լրացնելուն պէս.

— Անմիջապէս, ամենամօտ դեղարանը... չէշեր առէք... Ոչ, պէտք չկայ. դեղագործը կրնայ ձեզ տալ: Եւ մի տեւտնաք, կը խնդրեմ:

— Շատ ծա՞նր է, Տօքթոր, հարցուց Սարիէն, վախվխուն և միանգամայն կրքոտ շեշտով մը, իբրեւ թէ իր պնդումը արդարա-ցնել տալու համար:

— Ոչ, կը կրկնեմ զայն ձեզ: Յուսերնիս չկորսնցնենք, պա-տասխանեց Վօկալափուլօ: Եւ նոր հարցումները կանխելու հա-մար.

— Կը հաճէի՞ք ինծ ցոյց տալ սենեակը:

— Այս, եկէք այս կողմէն:

Բայց հազիւ հոն հասած, ան անգամ մըն ալ, բոլորովին դող-դոջուն, հարցուց.

— Բայց ինչպէս, տօքթոր, թամասօյին հետ միայն չէի՞ք: Մենամարտներուն առնուազն երկու բժիշկ ներկայ կ'ըլլան...

— Պէտք է անկողինը փո-խադրել քիչ մը աւելի անդին... վրայ բերաւ բժիշկը, կարծէք լսած չըլլար:

Այդ պահուն, սիրուն տղայ մը, համարձակ ցիմաքօով, իր ոսկ եւ զանգուր երկայն մազերը ծփուն, վազելով ներս ինկաւ.

— Մայրիկ, պատգարակ մը: Այնքա՛ն մարդ...

(Նար.) ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ

Շառլ Լըկրան փորձագէտներուն բացատրութիւններ տուաւ խանութէն գտնուած արեան հետքերուն մասին: Ըսաւ թէ Տիկ. Ալժազեանի քիթէն յաճախ արիւն կը վազէր եւ հաւանաբար անկէ գոյացած են արեան բիծերը:

Փաստաբանը յետոյ երկար բողոքագիր մը ներկայացուց Գ. Մաթիֆասի, ըսելով որ այս ութերորդ խուզարկութեան ընթացքին մանր նիւթեր եւ արեան հետքեր վերցուեցան Ալմազեանի խանութէն: «Չեմ գիտեր թէ յառաջիկային դեռ երկար ատեն նոր խուզարկութիւններ պիտի կատարուի՞ն խանութին մէջ եւ նոր բաներ պիտի գտնուի՞ն: Սակայն ստիպուած եմ բողոքել այսօր վերցուած առարկաներու մասին: Անոնց մասին դիտողութիւն չունիմ: Ընդհակառակն մեծապէս կը զարմանամ որ ութերորդ խուզարկութեան ընթացքին կը գտնուին լեղակի հետքեր, որոնք չէին տեսնուած չորս ամիսէ ի վեր: Նոյնպէս չեմ ընդունիր լուացարանին տակէն առնուած մաժուռի կտորները. կը թուի թէ անոնք սահմանուած են բաղդատուելու այն ժամուռին հետ, որ տեսնուած էր լուացարանին վրայէն գըտնուած նշանաւոր բամպակին վրայ:

«Այս տարօրինակ բամպակը, որ երկրորդ խուզարկութեան միայն գտնուած էր եւ որ երբեմն գնդասեղի գլուխի, երբեմն ալ ընկոյզի կամ աղաւնիի հաւկիթի մեծութիւն ունի, բստ ոստիկանական զանազան տեղեկագիրներու, շատ ծանօթ է մեզի. անիկա երբեմն մածուցիկ է, երբեմն չոր, համաձայն դատական ինքնութեան քննիչներուն յաջորդական վկայութեանց, և կնիքի տակ առնուած է անկանոն կերպով: Միւս կողմէ՝ կը պարունակէ բոլոր այն տարրերը, որ գտնուած էին ոճիրի սնտուկին մէջ:

«Կը կարծէի թէ ներկայիս կատարուած վերջապէս լուրջ քննութիւնը զանց պիտի առնէր այս այնքան եզական բամպակը: Կը տեսնեմ որ ընդհակառակն նոր գիւտեր պիտի ըլլան անոր մէջէն»:

Եզրակացնելով, փաստաբանը կը բողոքէ նաեւ այդ սնտուկին մէջէն առնուած փայտի կտորներուն համար. չորս ամիսէ ի վեր խանութը բաց էր հասնողին առջեւ, եւ որեւէ մէկը կրնար կասկածելի նիւթեր ձգել հոն: Կը պահանջէ որ փորձագէտները յայտնեն թէ արեան հետքերը վերջե՞րս մը ժայթքած են եւ ո՞ր թուականին: Կը խնդրէ նաեւ որ այս բողոքագրին պատճէնը հաղորդուի փորձագէտներուն:

Չեկան կը գործէ Պարսկաստանի մէջ ալ

Մէշէդէն (Պարսկաստան) ստացուած մասնաւոր նամակ մը կը տեղեկանանք թէ՝ Մոսկուայի հրահանգով կ'առեւանգուին և ինքնաշարժերով դէպի Ռուսիա կը փոխադրուին խորհրդային բոլոր այն պաշտօնեաները, որոնք հակակարգապահական ընթացքներու մէջ կը գտնուին: Առեւանգուածներուն մէջ կան նաեւ հակախորհրդային տարրեր: Վերջերս այս կարգի առեւանգումները մեծ համեմատութիւններ ստացած են Մէշէդի շրջանին մէջ:

Զօր. Խութեփոֆի գաղտնիքը չպարզուեցաւ

Մամուլը երկարօրէն կը զբաղի դեռ զօրավար Խութեփոֆի խորհրդաւոր անհետացման խնդրով:

Նոր քննութեանց համաձայն, անծանօթ ձեռքեր շաբաթ գիշեր մէկ ժամ եռ տարած էին պատի եւ գրպանի ժամացոյցները ինքնաշարժի այն ռուս վարիչին, որ կիրակի օր զօրավարին տրամադրութեան տակ պիտի գտնուէր:

Տասներինգ օր առաջ զօրավարի բարեկամները զգացած էին թէ Չեկայի գերմանական հատուածը դաւադրութիւն մը կը պատրաստէ իրեն դէմ: Այս առթիւ կը յիշուէր Պերլինի մէջ պատահած դէպքը. այն պահուն երբ ընկերվարական երեսփոխան մը, անթելի գործիքին առջեւ քաղաքական մեծ ճառ մը պիտի խօսէր, անծանօթներ ինքնաշարժով առեւանգած էին զայն: Ռուս տարագիրները քանի մը օր վերջ իմացան թէ Գերմանիայէն նոր բոլշեւիկներ հասած են Փարիզ:

Տեղւոյս ռուսերէն թերթերը երկար պատմութիւններ կը հրատարակեն այս առթիւ: Ինքնաշարժի մեծ գործարանի մը մէջ աշխատող ռուս բանուոր մը վերջերս իր ընկերներու բերնէն լսած էր հետեւեալ խօսքը. «Զօր. Խութեփոֆի օրերը համրուած են»:

Բուլէ փողոցի մօտակայ սրճարանի մը սեփականատէրը կը պատմէ թէ ամիս առաջ մարդ մը ներկայացաւ իբրեւ ընդհանուր ապահովութեան գաղտնի ոստիկան եւ տեղեկութիւն հարցուց երկու կասկածելի յաճախորդներու մասին, որոնք յաճախ իր սրճարանը կուգային: Զօրավար Խութեփոֆ ալ երբեմն նոյն սրճարանը կը յաճախէր: Գաղտնի ոստիկանը յայտնած էր սրճարանատիրոջ որ ֆրանս. ոստիկանութիւնը կը հսկէ ռուս զօրավարի մը վրայ, որուն դէմ դաւադրութիւն մը կը կազմակերպուի: Անկէ ի վեր խնդրոյ առարկայ ոստիկանը չէ տեսնուած սրճարանին մէջ:

Զօր. Միլլէր — Խութեփոֆի ամէնէն մտերիմ բարեկամն ու յաջորդը — այն համոզումն ունի որ զօրավարը զոհ գացած է բոլշեւիկեան դաւադրութեան մը, որ կը կարծէ թէ առեւանգելէ վերջ սպաննած են զայն:

Կասկած յայտնուած էր թէ մի՛ գուցէ օդանաւով Գերմանիա փախցուցած ըլլան զօրավարը: Քննութիւնը հաստատեց թէ կիրակի օր որեւէ խորհրդաւոր օդանաւ չէ մեկնած Պուրժէէն: Կը մնայ ծովի ճամբով փախցնելու ենթադրութիւնը, որ շատ հաւանական կը նկատուի:

Քանի մը տարի առաջ, Խութեփոֆի անմիջական գործակիցներէն մէկը Գոլէն անհետացուած էր խորհրդաւոր պայմաններու մէջ: Ետքը հասկցուեցաւ որ Ռուսիա գացած եւ բոլշեւիկեան ծառայութեան մէջ մտած է:

Էնկիւրիի ռուս դեսպանը կը փոխուի

Թրքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է Թոքիոյի դեսպան կարգել Էնկիւրիի դեսպան Սուրիցը: Գնահատելով Գ. Սուրիցի Թուրքիոյ մէջ ունեցած գործունէութիւնը, Մոսկուան պէտք տեսած է օգտուիլ անկէ, ռուսեւճափոն յարաբերութիւնները բարելաւելու համար: Յայտնի չէ թէ Խորհրդային Ռուսիան ո՞վ պիտի ներկայացնէ Էնկիւրիի մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Քաֆէ Օ Քլէօ տը Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ Իթալի: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Գասպարեան: Նիւթ՝ Մարքսիստական վարդապետութիւնը:

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գատանեան միութեան կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Café Centralի վերնայարկը, 7 Place du Pont: Երգ, արտասանութիւն եւայլն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Շաֆի մէջ, 84 Rue Chape. Դերասան Յ. Ուզունեան կը ներկայացնէ՝

ՇԷՅԽ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ (ռ-ֆֆի)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆ՝ 8, 6 ԵՒ 4 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Շավիլի Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chaville, 20 Ave. Ville d'Avray սրճարանին խոսի սրահը:

Կը նախագահէ Գ. Ս. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն: Մուտքը ազատ է

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Գրական Ակումբի դասախօսութիւնը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Նիւթ՝ «Հայերու եւ Թիւրքերու քաղաքական յարաբերութիւնները 15րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը»: Դասախօսն է Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ:

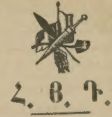

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Գիլեանքուրի Զաւարեան ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մշօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր անդամները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին (164 Ave. de Verdun). Կարեւոր օրակարգ: Կը դասախօսէ Փարիզի կոմիտէի կողմէ ընկ. Թ. Մեծատուրեան:

Իթալիի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 184 Ավընիւ Իթալի: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Սէն Թ'Ընթուանի (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, ընկ. Յովհաննէս Վարդանեանի բնակարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերը մասնակցելու պատգ. ժողովի, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 2ին Կիր. ժամը 2ին Մարսէյլի մէջ: Պատգամաւորներէ կը խնդրուի ներկայանալ վկայագիրով եւ միասին բերել անդամացանկերը եւ հաշուեկշիռ:

ՓԱՐԻԶԻ Չ. Ե. Ո. Միութեան անդամ-անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՀՐԱՒԷՐ

Ն. Գ. Բ.ի անդամները ստիպողաբար կը հրաւիրուին այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Բժ. Լ. Գրիգորեանի բնակարանը:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փոն տը Շէրիւիի հանգանակութեան ցանկը.—

Յ. Տէր Խաչարման 40, Ս. Թիւրքմանեան 35, Գ. Քիլիտճեան 30, Յ. Նեկիզեան 25, Լ. Ցօնապետեան, Ս. Զիտէմեան, Ա. Ուզուրսուզեան, Դ. Սիմոնեան, Խ. Առաքելեան, Գ. Գօյաճեան, Յ. Գիչազքեան, Յ. Մուրատեան, Մ. Շահինեան, Ա. Սարաֆեան, Կ. Զիտեմեան, Կ. Գասապեան, Ե. Նալչայեան, Ս. Քէսայեան 20ական, Ասլանեան, Մ. Գարակեավուրեան, Մ. Մումճեան, Գ. Ապայեան 15ական, Յ. Խանճեան, Գ. Նալպանտեան, Ս. Ջափութեան, Ն. Ալիքեան, Մ. Մելքոնեան Յ. Սուքիասեան, Ս. Կօշկարեան, Լ. Պիչաքեան, Քասայեան, Լ. Քիլերճեան՝ Ա. Գօյաճեան, Ն. Մելքոնեան, Կ. Յովհաննէսեան, Դ. Թաշճեան, Թ. Կարապետեան, Ե. Պէտէչեան, Հ. Ճատարիտեան, Գ. Ասատուրեան, Ա. Զիտէմեան, Հ. Հաճոյեան, Ս. Զիտէմեան, Ք. Չէքմայեան, Կ. Մանուկեան, Ա. Կէտօզլեան, Կ. Խուպասարեան, Գ. Մելքոնեան, Յ. Վէրաճեան, Զ. Յարութիւնեան, Ա. Սուքիասեան, Գ. Գարիպեան, Յ. Գաբակէօզեան, Ե. Գասպարեան, Գ. Ցօնպայեան, Կ. Մինասեան, Ն. Կարապետեան, Մ. Յովհաննէսեան, Ա. Շահինեան, Գ. Գարապօզուլեան, Մեսիա, Մ. Սիրմանեան, Պետրոսեան, Գ. Պապիկեան, Զ. Չարչիեան, Թ. Ճատեան, Խ. Գարիպեան, Յ. Աճարոնեան, Ն. Գասապեան, Մ. Եղիեան, Յ. Դաւիթեան, Մ. Ղայիմեան 10ական, Ս. Զիլիեան 11, Ա. Հէքիմեան 9, Յ. Փէրպէրեան 7, Զ. Մաղոյեան, Յ. Գէորգեան, Օ. Գրիգորեան, Կ. Անտոնեան, Գ. Գարակեավուրեան, Խանտիլեան, Ս. Կիրակոսեան, Յ. Մէլամճեան, Կ. Գէորգեան, Յ. Մանուկեան, Մ. Աճարոնեան, Ե. Ալիքեան, Հ. Մանուկեան, Յ. Գասպարեան, Տ. Մաթէոսեան, Մ. Նահապետեան, Յ. Գասպարեան, Բ. Ճատեան, Հ. Մկըրեան, Յ. Գամեան, Թօփալ-Մելքոնեան, Ա. Պէզիկեան, Թ. Սուլթանեան, Գ. Գասպարեան, Գ. Փաշայեան, Յ. Ասատուրեան, Արշուկեան, Կ. Սիմոնեան, Տ. Փէհլիվանեան, Մ. Մուրատեան, Գ. Ջաքըեան, Կ. Ջաքըեան, Յ. Հալաճեան, Յ. Գալաճեան, Ս. Նալչայեան, Ս. Սապոնճեան, Գ. Քիլէրճեան, Խանըեան, Յ. Աբիկեան, Ն. Տէր Յովսէփեան, Յ. Ազազեան, Յ. Նալչայեան, Գ. Խաչատուրեան, Ն. Գասեան, Յ. Մելքոնեան, Ա. Խաչատուրեան, Մ. Շիրվանեան, Ա. Համամճեան, Մանուէլեան, Հ. Օվնէցեան, Գ. Գալուստեան, Յ. Գարիպեան 5ական, Ա. Մաղտիզեան 5,25, Գ. Ֆրանկիւլեան, Բարսեղեան 4ական, Յ. Մուկուչեան, Բ. Պապայեան, Յ. Կիւլէզեան 3ական, Մ. Կիրակոսեան, Յ. Պարպարեան, Կ. Կազմայեան, Տ. Նահապետեան, Ն. Շիրվանեան, Մ. Քիլիքեան, Հ. Սիրանոսեան, Մ. Ճատեան 2ական, Գ. Տէր Յովհաննէսեան 4, Կ. Ջաքըեան 3, ընդհանուր գումար 1317 ֆր. 25 սանթիմ: (տես «Յառաջ» 17 յունուար):

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնը ձեռնարկած ըլլալով հագուստներու հաւաքման, կը խնդրուի տրամադրելի հագուստները յանձնել հետեւեալ հասցէներուն, փութով ղրկուելու համար Սուրիա:

Յանձնումը կարելի է կատարել

ՈՒՐ. ՇԱԲԱԹ եւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ:

Պէլվիլի Թաղամասին համար. Տիկ. Սուրքիւլեանի, 1bis Passage Kuszner.

5րդ եւ 6րդ Թաղամասերու համար (Սէն Միշէլ).— Տիկ. Դերձակեանի կամ Օր. Տէրմանեանի, Hôtel du Sénat.— 7 Rue de Tournon.

Անիէռի եւ Պուա - Քոլոմպի շրջանի համար.— 98 Rue du Chambart Պր. Արամ Յովհաննէսեանի. 2 Rue Victor Hugo Գառնիկ Յովհաննէսեանի:

Ալֆորվիլի համար.—Օր. Ս. Յակոբեանի, 7 Rue de Strasbourg, Asnières.

Շավիլի համար.— 13 Avenue Ville d'Avray, Chaville.

Անկիէնի համար.— Տիկ. Տէր Թումասեան 18 Rue Mora:

Վարչութիւն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Բալուցի Միհրան Կրայեան հօր՝ անունը Թորոս, մօր՝ անունը Օգտա: 1915ին Բալուի Տիվէնի գիւղը թողուցի զինքը, յետոյ մեռա ըսելու համար, գթասիրտ կարդացողներ իր հետքը իմացնել՝ իր ... Հայաստանի ... Կրայեանի, 24 Bld. Pascal, Valbarelle, St. Marcel, Marseille.

ՍԱԿԱՐ...

30 Յունուար

ԴՐԱՄՆԵՐ

Ոսկի,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. Թղթ.	L. Tq...
Թրք. ոսկի	» ...
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ »	Leï

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքի երկթ.	Lots turcs